OPVSCVLA OMNIA
F. THOMAE DE VIO CAIETANI
ORDINIS PRAEDICATORVM.

CARDINALIS TITVLI SANCTI SIXTI.

In tres diſtincta Tomos.

In hac vltima omnium editione diligentiſſimè recognita locupletiſſimeq; in marginibus illuſtrata.

Quorum ſeriem, & quæ in eis continentur, ſequens index indicabit.

VENETIIS, M D X C V I.

Apud Iuntas.

INDEX
OMNIVM TRACTATVVM
QVI IN HOC OPERE CONTINENTVR
IN TRES TOMOS DIGESTORVM.

TOMI PRIMI TRACTATVS.

TOMI SECVNDI TRACTATVS.

TOMI TERTII TRACTATVS.

INDEX
RERVM ET VERBORVM
QVAE IN OPVSCVLIS
CAIETANI CONTINENTVR.

Primus numerus significat paginam, secundus Columnam; tertius numerum intercolumnarem.

A

B

D

E

Ens

Paulus

INDEX IN OPVSCVLA CAIETANI.

Finis Jndicis in Opuscula Caietani.

AD NICOLAVM A FLISCO
EPISCOPVM, CARDINALEM SABINENSEM, THOMAE DE VIO CAIETANI.
TVNC ORD. PRAEDIC. GENERALIS MAGISTRI, Nunc sancti Sixti Cardinalis, In comparationem authoritatis Papæ & Concilij.

PRÆFATIO.

TAMETSI Puto, Pater amplissime Flisce, eam comparationem quam nuper de Pontificis maximi Ecclesiæque totius authoritate scripsi, a multis hac tempestate, quemadmodum in diuersa studia scinduntur, ita dissimili ratione esse legendam, acceptandam, diiudicandam: omnibus tamen gratum fore puto, vel minimarum rationum, quæ ad hanc rem inusitatam, consentaneam tamen, his temporibus afferuntur, fieri certiores. Aduersarijs quidem & æmulis, vt impugnent; amicis, vt ea quæ veritatis sunt, defendant, cæteris autem vt præsto ad legendum habeant quid de tanta, his temporibus concursatione maximaq; & olim sæpe & in præsentia contentione, sit constituendum. Ego prædicatorum ordinis (Romanæ Ecclesię veritatisque studiosissimi) generalis Magister, hanc summæ authoritatis comparationem, in defensionem quidem ueritatis & sedis Apostolicæ, non ut hominibus placeam, quanquam si id quoque assecutus fuero, non aspernabor, sed ut Iesu Christi ueritatisque seruus sim libere scripsi, tibique in præsentiarum & dedico quidem rectè, & perquàm libenter inscribo quòd ab illa sede, quam defendo, & quam Fliscorum ornatissima familia tua ornatissimis uiris, Episcopis, Cardinalibus, & summis Pontificibus semper ornauit, ipse sis tandem summis honoribus exornatus. Quùmque te optimum prædicatorum ordinis protectorem & conciliandæ conseruandęque ecclesiasticæ unitatis, & ueritatis amplificandę uehementer cupidum esse sciam, nil ambigo, quin ea quę pro ueritate, & tanta authoritatis unitate, atque concordia ex eo ordine a me tibi inscripta dedicataque sunt, grato sis animo, & qua pollès probitate & benignitate singulari suscepturus, atque habiturus inter cętera sempiternę uoluntatis & obseruantię erga te meę testimonia. In ęuum Vale.

TRA-

TRACTATVS PRIMVS PRIMI TOMI THOMAE DE VIO CAIETANI, CARDINALIS SANCTI XYSTI.

De comparatione authoritatis Papæ & Concilij, in vigintiocto capita diuisus.

IN OCTO ET VIGINTI CAPITA de comparatione authoritatis Papæ & Concilij, Summaria.

CAPVT PRIMVM.

Quòd Papa habeat supremam potestatem in Ecclesia Dei.

INTENDENS Resolutè comparare potestatem Papæ potestati Ecclesiæ & Concilij vniuersalis, primò potestas Papæ suo loco ponenda est: deinde cōparabitur specialiter Apostolorum authoritati: post Ecclesiæ, & Concilij vniuersalis absolute: & deinceps in casibus, primo hæresis, secundo incorrigibilitatis, & deinum in euentibus, vt sic resolutè habeatur, & simpliciter, & secundum quid. Et intendo pro solis viris doctis absque vlla passione rationabilia tantum dicere: sub iudicio tamen sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ.

¶ Et ne quis putet ponere me falcem in messem aliena, præmitto quòd quia authoritas Papæ immediate est a Deo, & reuelata in sacra Scriptura, & authoritas Ecclesiæ vniuersalis immediatè dicitur a Deo, vt Constant. Concilium declarauit: ideo materia ista primò, & principaliter est Theologorum, quorum est sacram Scripturam, & diuina opera scrutari. Secondariò autem, inquantum scilicet est in sacris canonibus declarata: ad Canonistas spectat. Propter quod grauiter errant in hac re, Canonistis primo deferentes: Oportet ergo virum docilem, vtrosque Theologos & Canonistas, in hac re perspicere, & in suo quemque loco honorando, Theologiæ primatum dare, vtpote quæ ex proprijs potest hoc determinare. Canonicum autem ius non, nisi ad Theologicam recurrat authoritatem, scilicet sacræ Scripturæ, quæ vera Theologia est.

¶ A PRIMO igitur inchoando, dicimus, quod certa est ista propositio, Papa habet supremam potestatem in Ecclesia Dei, fundaturque super institutione Iesu Christi, Matth. decimosexto. & Ioan. vltimo. Saluator siquidem noster, rex regum, & dominus dominantium, quamuis potuisset Christianam Rempublicam in terris, diuersis modis regendam disponere, noluit tamen & statuit, vt non populare, non diuitum, non potentum, non optimatum multorum, aut paucorum esset regimen: sed vnius tantum, promittens soli Petro, Matth. decimosexto: Tibi dabo claues, &c. & eidem soli promissionem exhibens, curam omnium ouium suarum committens, Ioan. vltimo. Pasce oues meas. Comparatiua siquidem interrogatio, a qua sermo incępit dicens, Simon Ioannis, diligis me plus his? conuincit etiam proteruos, quòd Petro, vt distincto ab Apostolis præsentibus, ad quos refertur comparatio, & non in persona eorum loquebatur Dominus. Et licet hic textus sufficere deberet, quoniam tunc factus est Petrus pastor vniuersalis, dum dictum est in præsenti, Pasce oues meas, non has vel illas, sed indistincte, ut omnes comprehenderet, vt Gregor. notat. Non desunt tamen glossæ Chrysostomi dicentis ibidem, præteriens alios, Petro loquitur, Præpositus loco mei esto, & caput fratrum tuorum, & Theophili dicentis, quòd commissionem ouium mundi Petro commendat, non alij. Et Leo Papa in cap. ita Dominus, distinctione decimanona, & in

sexto de electionibus, capitulo fundamenta dicit, Ita Dominus huius muneris sacramentum ad omnium Apostolorum officium pertinere uoluit, ut in beatissimo Petro Apostolorum omnium summo principaliter collocaret, ut ab ipso quasi a quodam capite dona sua, uelut in corpus omne diffunderet. Et merito, inquit Diuus Thomas in quarto contra Gentiles, capitulo 76. sic Saluator noster instituit: quia regimen Ecclesiæ est optime ordinatum: optimum autem regimen est vnius: Quod ex fine regiminis apparet, est enim finis pax, quæ in vnitate consistit, & constat quod melius est causa unitatis, unus, quàm multi: qui non nisi ut in unum uenientes eam causant. est ergo Ecclesiæ regimen institutum, ut unus solus præsit uniuersæ Reipublicæ. Et est valde notabile assumptum, scilicet quod Iesus Christus instituit tale regimen, vt claudas ora opponentium de regali regimine instituto a senatu, seu populo libero. non enim Ecclesia, aut populus Christianus, aut Concilium aliquod uniuersale, sed Christus ipse, qui uiuit & regnat, instituit tale regimen, sic ut Petrus non Ecclesiæ, sed Iesu Christi vicarius esset, vt ex Concilio Lugdunensi in capitulo vbi periculum, de electionibus, libro sexto, patet, vbi Papa dicitur Iesu Christi vicarius. Et in capitulo quamuis, distinctione vigesimaprima, Pelagius papa dicit, Sancta Romana Ecclesia Catholica, & Apostolica nullis synodicis constitutis cæteris Ecclesijs prælata est, sed Euangelica voce Domini, & Saluatoris, primatum obtinuit. Afferuntur quoque in dicto capitulo contra Gentiles, multæ ad hoc propositum rationes, de primatu Papæ, & de necessitate eiusdem ultra Iesum Christum in cœlis: quas poteris ibi uidere. Firmatur autem asserta propositio authoritate Martini V. in Concilio Constantiensi, ubi diffinita est, ut patet in bulla condemnationis Ioannis VVicleff. In Concilio quoque Oecumenico Florentino, sub Eugenio IIII. (vbi unio Græcorum & Armenorum cum Romana Ecclesia facta est) habentur hæc verba, Diffinimus sanctam Apostolicam sedem, & Romanum Pontificem in vniuersum orbem tenere primatum, & ipsum Romanum Pontificem successorem esse beati Petri principis Apostolorum, & verum Christi vicarium, totiusque Ecclesiæ caput, & omnium Christianorum patrem ac Doctorem existere, & ipsi in beato Petro pascendi, & regendi, & gubernandi vniuersalem Ecclesiam a Domino nostro Iesu Christo plenam potestatem traditam esse. Hæc ibi. Ex quibus patet propositionem dictam nó solum esse ueram, sed contrariam esse erroneam, vt etiam Sanctus Thomas in tractatu contra errores Græcorum, capitulo sexagesimo quinto. & tribus sequentibus, tangit, & pertinet ad errores Ioannes Huss, damnatos in Concilio Constant. a Martino V.

C A P V T I I.

Opiniones aliorum de comparatione potestatis Petri primi Papæ, & Apostolorum.

QVAMVIS autem Papæ potestas Petro Apostolo primo collata ostensa sit suprema, non desunt tamen qui Apostolos reliquos parem potestatem accepisse a Christo arguant. Et ut ueritas clarius elucescat, scito, quod in hac re duo dubia inuoluuntur, quæ si separentur, perspicuam magis sortientur veritatem. Alterum dubium est de æqualitate potestatis Petri, & aliorum Apostolorum. Alterum, de modo habendi potestatem, an scilicet omnes immediate habuerint eam a Iesu Christo, an solus Petrus immediate a Christo, alij uerò ab eodem mediante Petro.

¶ Et quo ad vtrumque dubium, duæ sunt opiniones extremæ. Prima est dicentium, quod omnes Apostoli parem potestatem a Iesu Christo immediate habuerunt. Et hi utrumque simul multipliciter probant ex sacra Scriptura. Primo ex eo, quod Matth. 18. Saluator omnibus Apostolis replicauit, quod soli Petro dixerat in c. 16. ait enim. Quæcunque solueritis super terram, &c. Et verbum illud Ioan. vlt. dictum Petro, Pasce oues meas, omnibus Apostolis in sententia dictum est: quoniam pascere tripliciter fit, doctrina, uita, correctione. Hæc autem omnia omnibus dicta sunt Apostolis, Primum Matth. vltimo. Docete omnes gentes. Secundum Matth. 5. Vos estis lux mundi, sic luceat lux uestra coram hominibus, &c. Tertium Ioan. vltimo, quorum remiseritis peccata, &c. Secundò ex 2. ad Gal. vbi Paulus dicit, quod Hierosolymis, Petrus & alij Apostoli nil sibi contulerunt, nec doctrinæ, nec potestatis, ut ibidem bis habet Sanctus Thomas, sed dederunt ei dextras societatis, & quod in Antiochia restitit Petro in faciem: quia reprehensibilis erat. Hæc enim non sunt inter superiorem, & subditos, sed potius inter socios. In Actibus Apostolorum, 8. cap. legimus, quod Apostoli miserunt Petrum, & Ioannem in Samariam. Constat autem, quod maior non est qui mittitur, mittente, iuxta illud, Nó est seruus maior Domino suo, nec Apostolus maior eo, qui misit illum, Ioan. decimotertio. Et confirmatur hoc authoritate sanctorum canonum. Primò Anacleti papæ, distin. 21. cap. in nouo. Cæteri Apostoli, inquit, cum beato Petro pari consortio prædití, & honorem, & potestatem acceperunt. Secundò, Cypriani in c. loquitur Dominus. 24. q. 1. Hoc cæteri Apostoli erant, quod Petrus fuit, pari consortio præditi, & honoris, & potestatis. Tertiò Hieronymi super epistolam ad Galatas, & habetur 2. q. 7. canone, Paulus Petrum reprehendit, quod non auderet, nisi se non imparem sciret.

¶ Altera extrema opinio est discordantium in utroque, & dicentium, quod nec parem potestatem, nec immediate a Iesu Christo omnes Apostoli acceperunt potestatem, sed solus Petrus immediate a Domino Iesu Christo potestatem accepit, & omnes ei subiecti fuerunt ab ipso potestatem habentes. Et de modo quidem habendi potestatem, scilicet quod solus Petrus habuit eam a Domino Iesu immediate, probant in communi quidem ex textu Anacleti, distinct. 11. in nouo. Petro primo pontificatus in Ecclesia Christi datus est, In speciali autem quo ad potestatem ordinis, non sacerdotalis, hanc enim constat habuisse omnes immediatè a Christo in cœna dicente, Hæc quotiescunque feceritis, in mei memoriam facietis, quo ad dictum celebrandi missas, & post resurrectionem, quo ad actum absoluendi in sacramento pœnitentiæ, dicente, Accipite spiritum sanctum, quorum remiseritis peccata, remittuntur eis, &c.) sed episcopalis, probant ex consecratione Iacobi, & Pauli, ac Barnabæ. Iacobus enim ordinatus fuit archiepiscopus Hierosolymitanus, à Petro & Iacobo, & Ioanne, ut dicitur in can. porro. distinct. 66. Et Paulus & Barnabas ordinati ab alijs fuerunt. Dicitur enim Actuum decimotertio. Dixit Spiritussanctus, Segregate mihi Paulum & Barnabam, &c. Et subiungitur. Imponentes eis manus, dimiserunt, glossa, in modum ordinandorum, & in capitulo, quod die dominico, distinctione 75. Quo ad potestatem vero iurisdictionis, cum nullibi clarius appareat, quam Matth. decimooctauo, vbi Apostolis dicit Dominus Iesus, Quæcunque solueritis super terram &c. probant ex hoc, quòd Christus soli Petro dixerat, Quodcunque solueris, &c. Matt. decimosexto. Ex ipso, inquiunt ordine promissionum insinuat, quod potestas ligandi, & soluendi ordine quodam exhibenda erat, ut scilicet per Petrum ad alios deriuaretur, ut Sanct. Thom. in quarto contra Gent. c. 76. & in 4. senten. distinctione 24. quæst. vltima, dicit. Affertur quoque authoritas Leonis supra inducta ex can. ita Dominus. distin. 19. clare dicentis, quod Christus hoc disposuit, ut ab ipso Petro quasi a quodam capite dona sua uelut in corpus omne diffunderet.

¶ DE AEQVALITATE verò potestatis Apostolorum, quatuor inuenio expositiones, sustinentes cum hoc Petri authoritatem super omnes. Prima distinguit potestatem ordinis, & iurisdictionis, & omnes dicit esse æquales potestate ordinis, sicut omnes episcopi sunt æquales tali potestate. Petrus autem super omnes ditatur potestate iurisdictionis. Secunda dicit, quòd omnes Apostoli fuerunt in potestate iurisdictionis pares, idest, similes. Probatque in scriptura paritatem pro similitudine sumi: ex Leu. 18. Cauete ne uos similiter euomat cum paria feceritis glos. idest, similia. Tertia declarat, & est Sanct. Thom. in 2. 2. quæstione 33. art. 4. ad secundum, quod fuerunt pares aliquo modo quantum ad fidei defensionem, Inquit enim sic coram omnibus Paulus Petrum non reprehendisset, nisi aliquo modo par esset quantum ad fidei defensionem. Quarta est eiusdem super epistolam ad Galat. secundo capitulo, quod Apostoli fuerunt æquales, quantum ad exequutionem authoritatis. Ait enim Apostolus, scilicet Paulus fuit par Petro in exequutione authoritatis, non autem in authoritate regiminis.

C A P V T I I.

Rationabilis sententia, quòd Petro subiecti erant cæteri Apostoli.

ALLATIS duabus extremis opinionibus, media mihi via incedendum occurrit, & dicendum, quòd, Apostoli inter se possunt comparari dupliciter. Primò inquantum Apostoli: & sic omnes fuerunt æquales. Alio modo inquantum oues Christi, ab eo hic corporali conuersatione separatæ, & sic Petrus solus est pastor, & reliqui Apostoli, oues, sub illius cura. Sed quia non sufficit dicere, sed oportet declarare, & probare sic esse, vt dicimus, declaro primo dignitatem, & potestatem Apostolatus. Scribitur in primis Luc. nono cap. quòd conuocatis Iesus duodecim Apostolis, dedit illis uirtutem, & potestatem super omnia dæmonia, & vt languores curarent, & misit illos prædicare regnum Dei, & sanare infirmos. Matth. quoque vlt. legitur, quòd eisdem Dominus dixit, Euntes in mundum vniuersum, docete omnes gentes, baptizantes, & docentes seruare omnia, quæ mandaui uobis. In prima quoque epistola Pauli ad Corin. 12. cap. legitur, quòd Deus posuit in Ecclesia primum Apostolos, ubi gl. interlinearis in uerbo primum, dicit dignitate, & tempore. Et in uerbo Apostolos, dicit, omnium ordinatores, & Iudices, In decre. dist 68,

c.quorum

e. quorum vices, dicitur ex Aug. Pro patribus tuis nati sunt tibi filij: patres missi sunt Apostoli, pro Apostolis filii nati sunt, & constituti Episcopi. Et in Concilio Oecumenico Florentino sub Eugenio IIII. inter documēta fidei de ministro cōfirmationis habentur hæc verba, Hanc scilicet confirmationem non nisi Episcopus debet cōferre: quia de solis Apostolis legitur (quorum vicem tenent. Episcopi) quod per manus impositionem Spiritum sanctum dabant.

¶ Diuus Th. super præallatis verbis ex prima epistola ad Cor. 12. c. dicit. hęc verba, Maiores autē ministri in Ecclesia sunt Apostoli: ad quorum officium tria pertinent. Quorum primū est authoritas gubernandi fidelem populum, quę proprie pertinent ad officiū apostolatus: Secundo facultas docendi: Tertio potestas miracula faciendi ad confirmationē doctrinæ. Hæc ille: Et postquam subinnuxit, quod tertium horum ordinatur ad secundum, & secundum ad primum, subdit, Deus posuit primum Apostolos, quorum regimini commisit Ecclesiam. Et tripliciter probat. Primo per illud Luc. 22. Et ego dispono vobis, sicut disposuit mihi pater meus regnum. Secundo, per illud Apoc. 21. Murus, ciuitatis habens fundamenta duodecim, & in ipsis duodecim nomina duodecim Apostolorum. Tertio, per illud ad Rom. 8. Non ipsi primitias Spiritus habentes, maiori enim gradui maior datur gratia.

¶ Ex his omnibus facile est videre, quod Apostoli, in quātum Apostoli, habuerunt non solum potestatē ordinis, sed iurisdictionis. Authoritas enim gubernandi Ecclesiam, quæ est apostolatui propria, sine iurisdictionis potestate non est. Et si huic adiunxeris, quod non habuerunt apostolatum a Christo mediante Petro, sed immediate ab ipso Iesu Christo, iuxta illud Ioan. 20. Sicut misit me pater, & ego mitto vos: & Matth. 10. & Marci. 3. & Luc. 6. patet, quod ipse fecit eos Apostolos. Et ad Galat. 1. Paulus probat se Apostolorum: quia neque ab hominibus, neq; ab homine tam mittente, quàm docente est Apostolus. Solues vtrūque dubium, scilicet, & de potestatis æqualitate, & de modo habendi: quod scilicet Apostoli quantum ad apostolatus authoritatem fuerunt æquales simpliciter, & quod hanc potestatē habuerunt à Iesu Christo immediate, sicut, & apostolatum. Dixi autem simpliciter: quia secundum quid nihil prohibet, vnum Apostolorum habere apostolatum digniorem altero, vt Paulus alius: iuxta gloss. interlinearem ad Galat. 1. in verbo, Qui suscitauit eum à mortuis, dicentem in persona Pauli, Et ita dignus me constituit per immortalem Christum, quam alios per mortalem & gloss. marginalē ex Aug. 10 libro Retractationum ex eadem radice. Propter quod Diuus Thomas ibidem dicit, Paulum ad dexteram, & Petrum ad sinistram in bullis papalibus imprimi. Dignitas enim ista ex parte status vocantis, qui scilicet est immortalis, non facit vocatum Apostolum maiorem simpliciter, sed quo ad hoc.

¶ Si autem consideremus, quod etiam ipsi Apostoli oues erāt Christi a quo statutum est, vt sit vnum ouile, & vnus pastor, sic Petrus inuenitur ille vnus pastor, cui dictum est, pasce oues meas non has, vel illas: & reliqui inueniuntur vnius ouilis oues. In cuius signum Petrus statim factus pastor, curam Ioan. suscipit, interrogans de eo, Hic autem quid? vt patet Ioannis vltimo. Quomodo autem verificari possunt hæc duo simul, quod scilicet omnes Apostoli fuerunt pares in authoritate gubernandi Ecclesiam, atque à Iesu Christo eam immediatè habuerūt, & quod Petrus solus fuit institutus pastor vniuersalis Ecclesiæ, & maior authoritate super alios Apostolos, ita quod ab ipso capite in totum Ecclesiæ corpus potestas deriuata est, difficile apparet prima fronte: sed si subtiliter contemplari fuerimus, videbis de facto omnia vera simul fuisse. Sciendum est namque, quod sicut in natura dupliciter aliqua fiunt, scilicet naturaliter, vt cum homo generat hominem, & infirmus ex virtute naturæ sanatur: & supernaturaliter sicut cum homo creatus est à Deo, & infirmus miraculo sanatur. Ita in Ecclesia duplici quoque modo aliquid fit, scilicet ordinarie, vt cum seruato iuris ordine creatur Episcopus, & de speciali gratia à principe, vt si statim aliquis crearetur Episcopus: vt de Ambrosio cōtigit. Vtroque autem modo princeps noster Iesus Christus in primitiua Ecclesia vsus est, nam institutione ecclesiastici regiminis ordinario perpetuo seruandum monarchicum, id est vnius principatum instituit, & posuit Petrum caput vnum totius corporis Ecclesiæ: à quo in omnes potestas iurisdictionis, & ordinis ordinarie deriuaretur. Et hoc intendunt omnes sacri authores, cum dependentium omnium à Petro doctrinam tradunt. In erogando verò ex speciali gratia, sicut præuenit Petrum in conferendo potestatē ordinis (dum ipse Dominus per seipsum etiam alios Apostolos fecit sacerdotes in vltima cœna, & confessores post resurrectionē, & sacramentum confirmationis in die Pentecostes) ita præuenit eundem in dando authoritatem gubernandi, ordinandi iudicandiq; Ecclesiam: vt ex allatis patet authoritatibus. Et quemadmodum nihil obstat maioritati ipsius Petri capitis, quod alii non habuerunt ab ipso potestatem ordinis (quia hoc non fuit ex defectu potestatis in Petro, aut exemptione aliorum ab ipso, sed ex præuentione superioris, qui prius dedit id subditis Petri ex gratia, quod ordinarie dandum erat eisdem à Petro) ita etiam, nihil officit excellentiæ potestatis iurisdictionis Petri super omnes quod eis subditis Saluator superior omnibus dedit illam potestatem ex gratia, quam a Petro per uiam ordinariam erant accepturi. Modus itaque varius dandi & accipiendi potestatem clarificat ueritatem. In Petro enim & a Petro inchoat omnis Ecclesiæ potestas, & deriuatur in totam Ecclesiam via ordinaria: & rursus aliqui Petro subditi plures potestates acceperunt à Christo immediate quas a Petro accepturi erant, via præuentionis gratuitæ. Et sic Ecclesia una sub vnico tantum capite, Petro, s. & habet Apostolos omnes, immediate à Christo potestatem ordinis & iurisdictionis habentes ex gratia præueniente & habet Petrum solum caput Apostolorum cæterorum & omnium a quo in Apostolos aliquos, & in omnes ordinarie potestas ordinis & iurisdictionis deriuanda est. Sunt ergo simul uera quæ aduersari sibi inuicem uidebantur.

¶ ET VT Clarius elucescant dicta, scito quinque esse differentias inter potestatem Petri & aliorum Apostolorū. Prima est in mō dandi, & accipiendi: quia Petro data est ordinarie, aliis aūt ex speciali gratia: ut explanatum est. Secunda est in officio, & sequitur ex prima, quod Petrus factus est uicarius generalis Iesu Christi, alii verò facti velut legati seu delegati eius: iuxta illud Pauli 2. ad Corinth. 5. Legatione pro Christo fungimur, & ad Ephes. vlt. Legatione fungor in catena ista. Et hoc ipsum Apostoli nomen importat à missione sumptum: quamuis extensu uocabulo in præfatione dicātur vicarii. Tertia est in obiecto potestatis, quod aliorum potestas iurisdictionis non erat supra se inuicem, sed super alios. Petri vero potestas erat & super alios, & super ipsos reliquos Apostolos dicēte sibi soli Christo, Pasce oues meas: in quarum numero sine dubio erant Apostoli. Vbi Chrys. dicit in persona Christi ad Petrum, Loco mei præpositus esto, & caput fratrum tuorum. Quarta est in perpetuitate potestatis: quia aliorum potestas finienda erat cum uita eorum: quoniam data est eis in personis propriis pro solis personis propriis, & non pro eorum successoribus. Petri uero potestas vsque ad consummationem sæculi perseuerat: quia data est sibi in persona propria non solum pro seipso, sed omnibus successoribus suis: quod sancti doctores exprimunt sub aliis uerbis, dicendo, quod data est Petro in persona Ecclesię. Et ex hac differentia oritur quod nullus est successor Ioanois aut Iacobi, nec etiam Pauli Apostoli in authoritate Apostolatus vniuersalis gubernationis Ecclesiæ sicut Apostoli gubernabant ubique: sed tantum in potestate ordinis & regiminis vnius certæ Ecclesiæ succedunt Episcopi, sed solius Petri successor est, & dicitur papa, ut patet in allegatis superius. Quinta & vltima pro nunc est in ipsa essentia potestatis: quoniam authoritas communiter Apostolis data ex ui apostolatus fuit uelut potentia executiua, vnde & à Sancto Thoma vocatur authoritas gubernandi gubernatio. enim executionem sonat. Authoritas verò data soli Petro quum factus est papa, dicente Christo, Pasce oues meas, est potentia præceptiua: & propterea vocatur à S. Thom. authoritas regiminis. Propter quod dixit S. Thomas Paulus fuit par Petro in executione, non in authoritate regiminis, ad Gala. 2. & ad Cor. 12. Ecclesiæ regimen quod sonat executionem, non authoritatem regiminis, quo sonat imperium, commissum dicit Apostolis, vnde & in præfatione non appellantur vicarii absolute, sed vicarii operis, dicēte Ecclesia ad Deum de Apostolis, Quos operis tui vicarios, quasi diceret uicarios ad exequendum. Verumtamen quia unum pro alio quandoque poni potest, si etiam inueniretur paritas in authoritate regiminis, pie exponendum esset pro executiua potentia dedit enim Saluator omnibus Apostolis communiter ut exequi possent in eis, ad quos mittebātur, omnia quæ poterat exequi Petrus: puta instituere Ecclesias & Episcopos, docere, excommunicare, &c. Petro autem absolutē dedit potestatem omnium. Et si Paulus aliquo modo, id est executiuē erat par Petro quantum ad defensionem fidei: ut ex Secunda secundæ dictum est. Et si non penetras differentiam hanc inter potestatem executiuam & præceptiuam uide illam in exemplo Episcopi habentis officium prædicandi, & fratres prædicatores habent etiam officium prædicandi (cum ad hoc instituti sint) sed differenter: quia Episcopi ex propria authoritate hoc faciunt, fratres uerò prædicatores authoritate papæ delegantis eis id officium, hanc prædicatinnis exercendæ potestatem. Sic enim proportionaliter de potestate gubernandi Ecclesiam in Petro & aliis Apostolis fuit: petrus enim ex propria sui pontificatus officii authoritate gubernabat, alii uero Apostoli ex priuilegio domini delegantis eis gubernationis officium. Nnnc superest respondere obiectis in sequenti capitulo.

CAPVT. IIII.

In quo soluuntur electiones contra determinationem factam de Petri primatu super alios Apostolos.

VT AVTEM Ordinatè satisfiat obiectis, primò ad primā inductas obiectiones: & sic deinceps respondebitur.

¶ Ad authoritatem ergo ex Matth. 18. dicitur, quod in verbis di-

ctis petro soli c. 16. & in verbis dictis omnibus, cap. 18. perspicienda sunt duo, scilicet ordo, & potestas data. Ordo fuit, quod prius petro soli est dictum, Quodcunque solueris: & deinde omnibus. Et ex hoc ordine insinuat Dominus ordinarium progressum potestatis soluendi, & ligandi, quod scilicet a petro ad cęteros deriuanda est propter vnitatem capitis, & corporis Ecclesiæ, vt ex authoritatibus sancti Thomæ allatis ex 4. contra Gēt. & 4. sent. apparet. Potestas data fuit, vt dictum est, ad gubernatiuam Ecclesiæ potestatem, pertinens, & æqualis modo dicto. & ex hoc ostendit Dominus, quod ipse ex gratuita præuētione dare voluit Apostolis, Ambo igitur simul considerata ostendunt magis quod dicimus esse verum.

¶ Ad illud Ioannis vltimo, quamuis male probetur, quod correctio iurisdictionalis sit commissa omnibus per illud, Quorum remiseritis peccata: quoniam hæc verba ad correctionem fori pœnitentiæ spectant: quia tamen posset probari per illud Matthæi decimooctauo, Quęcunq; solueritis: vbi Saluator loquitur de exteriori iurisdictione, qua Ecclesiam non audiens sit ethnicus, & publicanus. Respondetur quod in ueritate Saluator illa verba etiam quo ad sensum, Pasce oues meas, soli Petro dixit, vt probatum est. Et quod si inuenitur aliquid simile commissum Apostolis, puta pastorale officium, vt ex eodem fundamento dicatur, quod nulli commissæ sunt oues Christi indistincte, vt cōprehendantur omnes, nisi Petro: aliis verò commissæ sunt oues determinate, saltem hac determinatione, scilicet aliæ ab ipsis Apostolis, saltem Petro. Et propterea alii possunt dici delegati pastores iuxta illud præfationis, Quos operis tui vicarios eidem contulisti ꝓesse pastores, quasi diceret, quod gregi tuo contulisti Apostolos ꝓesse pastores, vt vicarios operis tui. i. missos, vt vice tua ad executionem operis tui. Petrus autem creatus est pastor ouium Christi absolutè, & vniuersaliter dicēte Christo ipsi soli, Pasce oues meas. Vnde, vt vnico verbo dicatur, plus datum est per hæc verba Petro quam per quæcunque alia simul congregata cæteris: quia authoritas regiminis vniuersalis simpliciter hic clauditur quāuis totum pastorale officiū executiue concessū sit omnibus Apostolis.

¶ Ad authoritatem ex secundo cap. ad Galat. iam patet, quod nil doctrinæ aut potestatis accepit Paulus a Petro, nō ex defectu potestatis in Petro, sed ex præuentione gratuita, qua a Domino Iesu habuit potestatem, & sciētiam, vt ipsemet in 1. c. dixerat, Dextras autem societatis propter vnitatem fidei, quam docebant: non solum namque socij, sed fratres in vnitate fidei sumus: iuxta illud Matt. 23. Omnes vos fratres estis. Quomodo vero in faciem restitit, vt par, iam declaratum est, quod de paritate in executione officii defensiui fidei intelligitur.

¶ At illud uerò, quod in Actibus Apostolorum Petrus, & Ioānes missi sunt, facile patet ex Theologis in primo sent. di. 15. responsio, quod non oportet mittentem esse maiorem misso. Et nihilominus in proposito missi dicuntur consilio; vel amore, non authoritate aliorum.

¶ Ad authorita. Anacleti, Cypriani, & Hier. iam patet quid dicendum ex fundamento iam posito. Vnde vir docte, quia non vagando, sed ex eadem radice omnia soluuntur, testimonium habes quod doctrina hæc vera est. Vero enim omnia cōsonāt: & oportet ex quo quid est rei, omnes difficultates proprias soluere: vt Philosophus dicit 4. Phy. Ex eadem quoque radice patet depositione aliorum, quam recitauimus circa modum habendi potestatem a Christo immediate. Patet loquam de potestate ordinis, quod nihil refert an Dominus Iesus pręuenerit Petrum in faciendo omnes Apostolos episcopos, vt glo. in can. porro. d. 66. sentire videtur contra textum, an eos ordinandos Petro reliquerit: vt præallegata sonant. Si enim Petro hoc dimisit, ordinarium progressum potestatis ordinis in statuto cursu nō præuenit, & si ipse ordinauit per seipsum, gratuita præuentione, nō reuocatione statuti ordinis hoc fecit. De potestate verò iurisdictionis, iam dictum est quod gratuita præuentione per seipsum eam omnibus exequendam dedit, qui eo ordine dandi seu promittendi, ordinarium progressum deriuationi, illius ad alios per Petrum fore statuit: vt allatæ authoritates docēt. Et ex his oībus clare liquet, quod Petrus solus princeps caput, & pastor est Apostolorum, & quod ei subditi fuerunt Apostoli, vt oues pastori, & quod ordinaria via ab ipso potestatem sortiti erant ordinis, & iurisdictionis, licet gratuita præuentione potestatem iurisdictionis executiuam æqualē à Domino immediate habuerint. Potestatem autem ordinis episcopalē immediatè; vel mediatè, omnes etiam a Domino habuerunt æqualem. Et si prædicta ꝑspicaciter intuitus fueris, videbis ꝙ Petrus licet Apostulus, & Papa fuerit simpliciter maior cæteris. Linus tamen Cletus aut Clemens nō sic se habebāt ad Io. Apostolum, & Euāgelistam. qui viuebat, sed aliquo modo vt par, & excedēs, & excessus: Erant enim pares in potestate executiua regiminis Ecclesiæ: pro quanto Ioannes poterat ex Apostolatu exequi quicquid poterat papa. Erat papa excedens in authoritate regiminis, sicut de petri authoritate dictum est: quia illius erat successor, & Iesu Christi vicarius ipse, non Ioannes erat, & excessus in dignitate Apostolatus: quia Io. erat Apostolus, Linus autē, & Clemens non. Et quia Apostolis non Papæ condendi libros sacræ scripturæ concessum est, dicente illis Domino, quod Spiritussanctus duceret eos omnia, & omnem veritatem: vnde Aug. de consensu Euange. Lucas, & Marcus scripserunt illo tempore quo ab ipsis in carne manētibus Apostolis probari meruerunt: ideo præualuisset sententia Ioan. sententiæ Clementis Papæ in doctrina fidei, & morum: sicut modo præualet Euangelium Ioannis sententiæ cuiuscunque Papæ, & totius Ecclesiæ. Nec obstat illud Aug. Euangelio nō crederem, nisi me authoritas Ecclesiæ admoneret: quia ipse Ioannes, & similiter quilibet Apostolus Ecclesia erat, Iesu Christi authoritate testante hoc ipso Ioan. quin de seipso loquens, c. vlt. dicit in persona Ecclesiæ, quam authoritate Christi gerebat: Et scimus quia verum est testimonium eius. Ex quo namq; cōstat, Apostolorum aliquem scripsisse ad doctrinam Ecclesiæ, Ecclesiæ authoritatem habet.

¶ Ex his aūt patet quod duarū extremarū opinionū, scilicet dicentis quod omnes Apostoli eodem modo sint instituti a Christo vicarij sui: & dicentis, quod Christus immediate soli Petro dedit potestatem iurisdictionis, neutra: quamuis videtur vera ista secūda sit non reprobanda sit, sed exponenda. Media aūt via sola vera est, quam declarauimus, scilicet ꝙ solus Petrus habuit vicariatum Iesu Christi, & solus immediate potestatem iurisdictionis ordinarie a Christo accepit: ita quod ab eo alij ordinario iure accepturi erant, & ei sunt subiecti: hoc enim modo verificatur secunda opinio. Et cum hoc Iesus Christus dominus iuris præueniendo deleganit cæteris parem in exequendo potestatem, vt dictum est, & hoc veritatis habet prima opinio. Sequere ergo medium.

CAP. V.

In quo ponuntur rationes tenentium quod Ecclesia vniuersalis seu Concilium vniuersale, habet potestatem supra Papam simpliciter, ita quod Papa est illi subditus.

EXaminata comparatione potestatis Papæ ad Apostolos ratione sui apostolatus, comparanda modo est Papæ potestas, Ecclesiæ vniuersalis seu concilij vniuersalis potestati: tunc quidem absolute, postmodum verò in euētibus, & casibus, vt promisimus. Et quoniam opposita iuxta se posita magis elucescunt, alteram primo rationes primarias, in quibus consistit vis: quibus probatur Papam subesse Ecclesiæ, seu Cōcilij vniuersalis iudicio. Et ne contingat sæpius Ecclesiam, & Concilium iungere, pro eodem sumantur: quoniam non nisi sicut repræsentans, & repræsentatum distinguuntur.

¶ Fundant igitur hi constitutionem dictā primò in actis Concilij Constantiensis sub Ioanne 23. anno Domini 1415. ubi in sessione quinta habita die 6. mensis Aprilis sic legitur, Hæc sancta synodus declarat, quod ipsa in Spiritu sancto legitime congregata, Concilium generale faciens, & Ecclesiam catholicam repræsentās potestatem a Christo immediatè habet, cui quilibet cuiuscunque status; vel dignitatis, etiā si papalis existat, obedire tenetur, in his quæ pertinent ad fidem, & extirpationem dicti scismatis, & reformationem dictæ Ecclesiæ in capite & in membris. Hæc ibi. Et subiungitur aliud decretum in hæc uerba, Item declarat, ꝙ quicū que, cuiuscunque cōditionis, status, dignitatis, etiam si papalis, qui mandatis, statutis, seu ordinationibus, aut præceptis huius sacræ synodi, & cuiuscunque alterius Concilij generalis legitime congregati super premissis, seu ad ea pertinentibus, factis, vel faciēdis, obedire contumaciter contempserit, nisi resipuerit, condignæ pœnitentiæ subiciatur, & debite puniatur, etiam ad alia iuris subsidia si opus fuerit, recurrendo. Hæc ibi. Ex quibus habentur tria. Primò, quod Concilium vniuersale habet authoritatem à Iesu Christo immediate. Secundò quod Papa tenetur ei obedire. Tertio quod ipsa synodus habet potestatem coactiuam supra Papā, dum punitioni eum subiicit.

¶ Confirmaturque eadem sententia per Concilium Basileense celebratum anno Domini 1431. sub Eugenio quarto: vbi resumpta sunt hæc decreta in sessione secunda, & 18. Deinde in condemnatione errorum Ioannis Vuicleff, in eodem Concilio Constātien. sessione octaua, & postmodum per Bullam Martini quinti sacro approbante Concilio firmata, ibi. & Vbi inter alia sic damnatur articulus iste, scilicet. Nō est de necessitate salutis credere Romanam Ecclesiā esse supremam inter alias Ecclesias. error si per Romanam Ecclesiam intelligatur vniuersalis Ecclesia, aut Concilium generale, aut pro quanto negare primatum summi Pontificis super alias Ecclesias particulares. Hæc ibi. Ex qua condemnatione habetur, quod Concilium vniuersale est suprema Ecclesiarum, & consequenter est superior Ecclesia Romana, quæ est una Ecclesiarum. Et confirmatur hanc esse intentionem Patrum: quia faciunt differētiam inter primatum Cōcilii, & summi Pontificis: quoniam de Concilio dicunt simpliciter, quod est suprema inter alias Ecclesias. De summo verò Pontifice dicunt quod habet primatum respectu Ecclesiarum particularium.

¶ Fun-

¶ Fundant quoque hoc idem in Euãgelio, & Doctoribus: ex eo q claues regni cœlorum, officium pastorale, & potestas ligandi atque soluendi, Ecclesiæ data sunt dupliciter, s. authoritatiue & finaliter. Et q authoritatiue Ecclesia ipsa hæc habeat, restatur in primis Matt. 18. c. ubi postquam Dominus dixerat, Dic Ecclesiæ: & si Ecclesiam nõ audierit, sit tibi sicut ethnicus & publicanus; statim subdit, Amen dico uobis, quæcunque solueritis super terram: erunt ligata, & in cœlo, & quæcunque solueritis super terram, erunt soluta & in cœlo. Vbi manifeste Ecclesiæ hanc contulit potestatem uniuersalem: ad hoc enim illa uerba subdit Dominus, ut Hieronymus ibidem dicit cum Hilario, ne priuata authoritate reputaretur non audiens Ecclesiam ethnicus & publicanus, sed diuina authoritate Ecclesiæ collata.

¶ Testatur deinde Aug super Ioan. (ut habetur 24 q. 1. c. quocunque) ubi concluditur q Petrus quando claues accepit, ecclesiam sanctam significauit. Et rursus serm. 50. super Io. loquens de potestate ligandi & soluendi. dixit: Hoc Petrus cum omnib. tanquam personam gerens ipsius unitatis accepit. Et iterum in sermone Apostolorum Petri & Pauli, Petrus totius Ecclesiæ gestabat personam: & propterea audire meruit, Tibi dabo claues regni cœlorum. Has enim claues non ipse ut homo unus, sed ut unitas accepit Ecclesiæ. Et in libro de Agone Christiano, Non sine causa inter Apostolos ecclesiæ catholicæ personam sustinet Petrus. Huic enim ecclesiæ claues datæ sunt, cum Petro datæ sunt. Et cum ei dicitur, ad omnes dicitur, Amas me? Pasce oues meas.

¶ Et confirmatur hoc ratione. Quia non minus iuris habet ecclesia in clauibus ibi datis a Iesu Christo, quam in rebus, sed dominium rerum temporalium principaliter est in ecclesia: cum etiam Papa non sit dñs sed dispensator rerum Ecclesiæ, ut sanctus Thomas dicit in 22. q. 100. art. primo, ad septimum. ergo Ecclesia principalius habet claues quam Papa. Et confirmatur hoc rursus. Quia cum rectum sit iudex sui & obliqui, & Ecclesia vniuersalis adeo sit recta, ut errare non possit (ut patet) Papa autem errare possit etiam in fide (ut patet 40. distinctio. ca. 1 ſi. Papa) consequens est, quod ecclesia excellentius & prius habeat claues, quam Papa: imo quod habeat etiam ut iudex Papæ.

¶ Quod autem finaliter Ecclesiæ datæ sunt claues, ut patet ex secundo ad Cor. 13. Potestatem mihi Dominus dedit in ædificationem & non destructionem. Et Sanct. Thomas in tract. contra impugnantes religionem, expresse tenet, quod potestas iurisdictionis prælatorum est propter bonum subditorum: & propterea nulla iniuria fit prælato inferiori puta Episcopo, quando eximitur ab eo Abbas propter bonum ecclesiæ. Ex quibus sequitur, q Papa est propter ecclesiam, & non econuerso, & consequenter claues Papæ datæ sunt propter ecclesiam finaliter.

¶ Fundant & tertio idem super principiis naturaliter per se notis: Omne, inquiunt, totum est maius sua parte: Ecclesia vniuersalis est totum, & papa pars: ergo Ecclesia vniuersalis maior est papa. Processus bonus. Et maior est principium per se notum. Minor est Apostoli ad Ro. 12. Multi unum corpus sumus, singuli autem alterius membra. & Hiero. ad propositum in cap legimus. distin 93. Si authoritas quæritur, orbis maior est vrbe.

¶ Fundant demum hoc idem super hoc, quod Ecclesia constituta est a Domino Iesu Christo iudex Papæ in casu peccati: ut patet Mat. 17. Si peccauerit in te frater tuus: &c. dic Ecclesiæ, & si Ecclesiam nõ audierit, sit tibi sicut ethnicus & publicanus. Ex qua authoritate licet loquatur in casu peccati, quia incipit, Si peccauerit: & propterea non spectet ad præsens c. in quo comparatur Papa ecclesiæ non in casu, sed absolute. volunt tamen elicere etiã quod Ecclesia sit absolute supra Papam. Tum quia ordinarius iudex alicuius in puniendo est etiam ordinarius iudex illius absolute: tum quia iudex & lex non differunt: nisi sicut animatum, & inanimatum: ut patet quinto Ethi. Ad eandem autem legis authoritatem cuius est unus actus legis scilicet punire, spectant tres reliqui scilicet imperare, vetare, & permittere. Ad eiusdem ergo iudicis ordinarii authoritatem spectabunt omnes iudicis actus, ad quem spectat punire. Et sic cum ecclesia sit iudex ordinarius papæ in puniendo, sequitur quod erit simpliciter iudex eiusdem in imperando, vetando & permittendo: hi enim quatuor actus sunt legis, ut in 12. q. 92 art. 2. habes a diuo Thoma.

¶ Et confirmatur hoc sacrorum authoritate canonum, vigesimaquinta. n. quæstione prima cõtra statuta, dicit Zozimus papa, Contra statuta Patrum concedere aliquid vel mutare, nec huius quidem sedis potest authoritas: Et in ca. 1. dicitur, Prima salus est rectæ fidei regulam custodire, & a constitutis Patrũ nullatenus deuiare. Ex quibus habetur & quod Papa non est supra potestatem Concilii, & quod ad primam salutem spectãt statuta Patrum, non Papæ. Multa quoque in eadem causa & quæstione dicuntur ad hoc, quæ breuitatis causa omittuntur.

CAPVT VI.

Quis sit sensus quo quæstio de comparatione authoritatis, Concilii & Papæ uertitur in dubium.

AD euidentiam huius comparationis prædeclarandi sunt termini, quid s. nomine Ecclesiæ seu Concilii vniuersalis intelligitur, ne in vanum tota disputatio sit. Ecclesia vniuersalis duo significare potest in proposito, aut totum corpus ecclesiasticum constans ex omnibus membris, comprehenso etiam capite, id est papa: aut totum residuum corpus ecclesiæ distinctum contra caput, id est papam. Concilium quoque vniuersale aut sumitur cum capite, id est papa, uel personaliter, uel authoritate eius authorizatum, aut sine papa vtroque modo. Et sic tres comparationes existimandæ sunt.

¶ Prima est inter papam & ecclesiam, seu Concilium sine capite, id est papa omnino. Secunda est inter Papam & ecclesiam, seu Concilium cum capite personaliter. Tertia est inter Papam & ecclesiam, seu Concilium authorizatum a Papa.

¶ Et quoniam omnes hæ comparationes supponunt papã esse caput ecclesiæ vniuersalis, & non solum singulorum membrorum, ut inimici ueritatis glossant: hoc primo monstratur. Primo ex authoritate ipsius Constantiensis Concilii ante & post electionem Martini V. ut patet in sessio. 15. eiusdem, & in bulla Martini V. ubi damnatur propositio illa Ioãnis Huss, Petrus nec est, nec fuit caput ecclesiæ sanctæ catholicæ. Et altera. s. Non est scintilla apparentiæ q oportet esse unum caput in spiritualib. regens ecclesiam, q semper cum ipsa militante ecclesia conuersetur: Hic expresse damnatur, q Petrus non fuit caput catholicæ ecclesiæ: catholicum enim idem est q uniuersale. Et similiter damnatur q non oporteat esse præter Christum qui in cœlis est, unum caput quod regat ecclesiam, conuersans cum ea, quod est papa: ut latius ostendit diuus Tho. hanc necessitatem in 4. contra Gent. ca. 76. Hieron. quoque in li. de ortu & obitu sanctorum in nouo testamento, Petrus, inquit, in Christi ecclesia firmamentum est, Cephas corporis Christi, principatus & caput est. Si Petrus est caput corporis Christi, ergo totius ecclesiæ collectiue: iuxta illud Apostoli ad Rom. 12. Multi unum corpus sumus in Christo. Et 23. quæstio. 1. rogamus uos, Marcellus papa expresse dicit, q Petrus est caput totius ecclesiæ. Et in Concilio Lug. Greg. 10. ut habetur in ca. ubi periculum, de elect. li. 6. Papam uicarium Iesu Christi Petri successorem, rectorem vniuersalis ecclesiæ, & directorem gregis dominici uocat, Ritus quoque Rom. ecclesiæ habet, ut cum papa se subscribit in aliqua uniuersalis negotii bulla, dicit sic, Ego N. catholicæ ecclesiæ episcopus, ex quibus patet, q cauillatio dicens, q papa est caput mẽbrorum ecclesiæ, & non ipsius simul ecclesiæ, erronea est. Quo namque pacto debuit, aut potuit melius explicari a Sanctis quam per nomina collectiue & apposita quandoque nomina vniuersitatis expresserunt ecclesiam gregem, corpus Christi, explicando totam uniuersalem catholicam. Dicant isti quomodo debet dici, & conuincantur saltem ex uerbis ipsius Constantiensis & Basileensis Concilii: ubi eisdem uerbis significatur ecclesia collectiue: cum millies ibi replicatur. Hæc sancta synodus vniuersalem, seu catholicam ecclesiam repræsentans.

¶ De prima ergo comparatione (scilicet inter papam, & ecclesiam vniuersalem sine capite) aperte constat quid dicendum sit, s. quod papa sit super eam. Tum quia est corpus enormiter diminutum quia est truncum absque principali membro: ac per hoc non est vniuersalis ecclesiæ, quæ perfectum significat: tum quia Dei perfecta sunt opera. Deuteronom. trigesimo secundo, ac per hoc non conuenit diuinæ prouidentiæ in tam imperfecto corpore supremam authoritatem locare, sed magis ipsum a capite dependere. Et si instetur, quod apostolica sede vacante inuenitur vniuersalis ecclesia, & tamen sine capite, quod est papa, respondetur, quod non inuenitur uniuersalis ecclesia, nisi imperfecta: ita q imperfectio ista est conditio diminuens ly Vniuersalis ecclesia, sicut corpus truncum diminuit a corpore integro, vniuersale enim vniuersitatem claudit in se membrorum officialium, quorum præcipuum est caput. Vnde tunc ecclesia est acephala: & est absque eius suprema parte & potestate. Et qui hoc negat, in errorem Ioannis Huss, negantis necessitatem capitis ecclesiæ in terris (damnatum & a sancto Thoma, & a Martino V. cum Concilio Constant. ut dictum est) incidit. Et si de ecclesia vniuersali sic sumpta intelligatur, quod habet immediate potestatẽ a Christo, & quod ipsa representatur per vniuersale Concilium, erratur errore intolerabili, ut patet ex allatis authoritatibus, & inferius magis elucescet.

¶ De secunda autem comparatione in altero extremo, s. inter papam ex una parte, & ecclesiam totam, id est etiam cum papa ex altera parte, dr, q papa cum residuo ecclesiæ nõ est maioris potestatis iurisdictionis spiritualis, quam ipse solus: quia potestas sua continet in se omnium reliquorũ potestates, ut earũ causa uniuersalis. Nulla enim est potestas iurisdictionis in ecclesia, quæ

non sit in papa: vt patet inductiue. Quin etiam potestas electiua ipsius papæ, in papæ potestate est. Quod patet tum ex facto Petri, qui elegit sibi successorem, vt 8. quæst. 1. c. si Petrus, Dicit Ioannes tertius, tum ex eo, quod papa ordinat actum electiuæ potestatis, determinãdo quando, & qualiter debeat fieri electio: & quód plus est, determinando subiectum illius potestatis, dum constituit quod ad duas partes Cardinalium ad minus spectet electio. Probatur, & ex c. si papa. dist. 40. vbi dicitur, quod vniuersitas fideliũ suam salutẽ post Dominum ex papæ incolumnitate animaduertit propensius pendere. Et distin. 19. ca. Ita Dominus, Leo papa dicit, Huius muneris sacramentum ita Dominus ad omniũ Apostolorum officium pertinere voluit, vt in beatissimo Petro omniũ apostolorum summo principaliter collocaret: vt ab ipso quasi à quodam capite dona sua velut in corpus omne diffunderet. Vbi manifeste patet, a Papa omne reliquum corpus Ecclesiæ velut à capite potestatem sortiri. Vt sic sumendo ecclesiam vniuersalem, constat quod habet immediate authoritatem a Iesu Christo, nihil enim mediat inter ipsam, & Iesum Christum. Sed ex hoc non habetur, quod comparando membra aliqua, puta corpus sine capite, ad Christum, quód habeant immediate potestatem ab ipso: sed sufficit, quod totum habeat immediate à Iesu Christo partes autem inter se ordine quodam, & ita in caput primo, quod per caput in corpus reliquum potestatem diffundit Saluator noster, iuxta dicta, & dicenda. Vnde patet, quod tota Ecclesia non habet potestatem supra Papam solum, nec econuerso: quia Papa cum Ecclesia reliqua non facit maius in potestate, sed plures potestates.

¶ De tertia autẽ comparatione, quæ est media, & est inter Papam, & Concilium authorizatum à papa, ex antedictis facile sumitur quid dicẽdum est, scilicet quod nõ est maioris authoritatis, quam Papa, à quo solo authorizari potest, vt patet 17. distinctio. per totum, & extra, de electio. c. significasti, ubi dicitur, quod omnia Concilia per Romanæ Ecclesiæ authoritatem, & facta sunt, & robur acceperunt.

¶ His tribus comparationibus secundum veritatem præmissis, quarta superadditur secundum opinionem: & est inter Ecclesiam vniuersalem, & quandam communitatem, siue Papa prima pars eius, non caput totius authoritatis in ea velit in eã conuenire, siue non, ex vna parte. Et quia comparatio inter diuersa est, & eiusdẽ ad seipsum subiectio non est, sicut nec iustitia, proprie loquendo cum dicunt hi, quod Ecclesia vniuersalis est supra Papam, alterũ duorum intendunt: aut enim intendunt per Ecclesiam vniuersalem congregationem fidelium, velut quandam communitatem, siue Papa pars prima illius velit interesse, siue non, aut intenduot ipsam fidelium congregationem authoritate capitis, scilicet summi Pontificis factam: Ita quod ipsum congregari, solum depẽdeat à Papa in Ecclesia vniuersali, in Concilio vero duo dependeant à Papa, s. congregari, & repræsentare vniuersalẽ Ecclesiã: ita quod in his intendunt, quod seclusã authoritate Papæ ex quo congregata est Ecclesia, vel Concilium, sit comparatio potestatis Ecclesiæ, vel Concilii ex vna parte, & Papæ ex altera. Totus ergo futurus sermo de Ecclesia, seu Cõcilio vt distinguitur contra Papam, erit de Ecclesia, & Concilio, seclusa Papæ authoritate post congregationem legitimè factam.

¶ Et contra hos dicẽtes Ecclesiam habere authoritatem supra Papam, ratio est: quia positio ista peruertit ordinem regiminis Ecclesiæ; oportet namque secundum istos regimen Ecclesiæ esse democraticum, seu populare: in quo tota authoritas apud nullum resider, sed in tota communitate: sicut in capitulo accidit: vt sanctus Thomas in quarto senten. distinctione decimanona, quæst. 1. art. 1. q. 3. ad tertiũ dicit. Et hoc ipsi volunt, dum Ecclesiam velut communitatem liberam, potestatem supra Papam quasi Regẽ habere dicũt, ut Senatus populusque Romanus habebat super Imperatorem. Et quia hoc ipsi non reputant inconueniens, quantum ad rem, licet vocabula horrere videantur: ideo circa rem insistẽdo, ministrandum est, quod non communitati Ecclesiæ, sed vni soli in illa Christus plenitudinem potestatis Ecclesiasticæ dedit.

CAPVT VII.

Quod Papa sit super potestatem Ecclesiæ vniuersalis, & Concilij generalis, vt distinguitur contra Papam.

PRincipium Huius veritatis ex Domini nostri Iesu Christi authoritate sumitur: vbi Ioan. vlt. soli Petro, vt distincto ab aliis, dicit, Pasce oues meas, vt deductum in primo capitul. fuit: in hoc instituens regimẽ Ecclesię monarchicum. Et si ridiculosa illa responsio detur: quód Christus dicit Petro: pasce oues meas, non Ecclesiam meam: quasi fecerit eum pastorem singularum ouium: non ipsius Ecclesiæ, quæ significat totum consurgens ex omnibus ouibus: manifeste excluditur hoc ex eo quód in oratione dicitur, Deus omnium fidelium pastor, & rector, famulum tuũ N. quem pastorem Ecclesiæ tuæ præesse voluisti. Et in Concilio Lugdunen. de elec. lib. 6. ubi periculum, Papa rector vniuersalis Ecclesię & gregis dominici director dicitur, ubi patet quod respectu Ecclesiæ, & gregis, quæ collectiones significant: & non solum respectu particularium pastor & rector, & director est Papa. Et quia hoc est ultima fuga harum vulpecularum, vineam Domini demolientium: idcirco in omnibus auferendis vigilandum est, vt de ipsa collatione, seu communitate concludamus non prælatam, sed subditam esse Papæ.

¶ Amplius, Ioannis decimo, Saluator inquit, alias oues habeo, &c. & subdit, Et fiet unum ouile, & unus pastor. Certũ est, quod ouile non significat oues, sed vnum continens oues. Et ex glossa interlineari in principio illius capituli, ubi dicitur, Qui intrat per ostium in ouile, exponente in ouile, id est, in catholicam ecclesiam, habetur quód per vnum ouile intelligitur Ecclesia una ex Iudæis & Gentilibus. Ex hac authoritate arguitur sic, Ecclesia vt una ex Iudæis, & Gentilibus, est ouile: & Petrus cui dictum est, Pasce oues meas, est pastor vnius ouilis: ergo Ecclesia, ut una non est super Papam, sed sub eo, ut ouile sub pastore. Et confirmatur hoc. Quia Ecclesia, seu Concilium distinctum contra papam, aut est oues, aut ouile, aut pastor. Non oues, quia ex vtrisque ouibus ouile vnum constituendum dicit Dominus. Non pastor, quia cum Petrus sit unus pastor Ecclesiæ, ut monstratum est, si Ecclesia esset alius pastor, essent duo pastores, contra Dominum dicentem Fiet unus pastor. Ergo ouile, & cum non sit ouile nullius pastoris, est ouile unum unius pastoris qui est dominici gregis rector & director, papa, s. Et cõfirmatur quod de papa specialiter loquatur, quia uerbo futuri temporis utitur significante futurum fieri. Fiet inquit ouile vnum utrisque conuenientibus, & unus pastor. Et quoniam quod est, fiet, nec fit, ipse Dominus qui de se ipso præmisit plures ibidem. Ego sum pastor bonus, non est postmodum factus pastor unus, sed dum soli Petro postmodum dictum est, Pasce oues meas, non has uel illas, impletum est, Fiet unus pastor, loco illius summi pastoris, qui solus est pastor bonus per essentiam Ecclesiæ.

¶ Amplius, Non minus papa est Episcopus Catholicæ quam quilibet episcopus suæ ecclesiæ, sed quilibet episcopus est episcopus, & singularum personarum, & totius collectionis earum in unam communitatem, ergo & papa est episcopus singulorum & vniuersorum Christianorum in unam catholicam Ecclesiam collectorum. Et confirmatur hoc: quia cum ecclesia sit nomen collectiuum, & significet collectionem fidelium (ut dicitur de consecratione distinct. prima, capitulo ecclesia.) & episcopus dicatur episcopus ecclesiæ talis, oportet ut primo sit episcopus ipsius ecclesiæ, & secundario singularum personarum: ac per hoc papa qui intitulatur episcopus ecclesiæ catholicæ, & non illorum aut omnium Christianorum: primo est episcopus ipsius ecclesiæ catholicæ, & secundario membrorum eius. Et uere sic est: quia primo debet super intendere bono proprio ipsius unius ecclesiæ catholicæ, & deinde bonis proprijs membrorum omnium.

¶ Et si studiosè quæratur, quo pacto papa potest dici episcopus, & caput ecclesię catholicæ, cum ecclesia catholica includat ipsum papam: patet responsio dupliciter, primo, q hęc est distributio accommoda, sicut cum dicitur, Cęlum continet omnia corpora: non quod contineat seipsum, sed quia continet omnia possibilia contineri: pariformiter enim dicitur, quod papa est caput & episcopus ecclesię catholicę, non quod sit caput episcopus rector, &c. sui ipsius: sed quia est caput omnis possibilis habere caput, rectorem, & episcopum. Secundo dicitur, quod quia secundum Hilarium sermo rei, & non res sermoni debet esse subiecta, ea ratione papa dicitur caput & episcopus Ecclesiæ catholicæ, quia in Ecclesia catholica ipse capitis & episcopi locum tenet.

¶ Amplius, papa habet supremam potestatem in ecclesia Dei: ergo papa non subest ecclesię. Antecedens patet ex condemnatione iam dicta in Concilio Constantiensi, per Martinum V. ubi de Papa loquendo dicitur, habens supremam potestatem in ecclesia Dei. Consequentia probatur; quia supra supremam authoritatem in ecclesia Dei nõ põt maior intelligi in eadem ecclesia Dei, et si fingendi detur licentia Imo ex hoc etiam sequitur, quod tã ecclesia q̃ Concilium papę subditur. quia non sunt duę supremę potestates in ecclesia Dei: principatuum enim pluralitas mala cum sit (ut patet 12. Metaphy.) a Iesu Christo summe bono, qui vult ecclesiam suam optime disponi, esse non potest. Et confirmatur hoc authoritate Innocent. III. in Concilio generali, extra, de pœn & rem. cap. cum ex eo. ubi dicitur, q Romanus Põtifex plenitudinem obtinet potestatis. Et in capitulo proposuit. de concess. pręben. idem dicit. Nos secundum plenitudinem potestatis, de iure possumus supra ius dispensare. Et extra de electione, in capitulo, significasti. Paschalis dicit. Aiunt in Conciliis statutum non inueniri, quasi Romanę ecclesię legem Concilia vlla præfixerint: cum omnia concilia per Romanę ecclesię authoritatem, & facta sint. & robur acceperint. Quæ omnia pro plenitudine potestatis papæ supra Concilia, & cõsequenter vniuersalem

ecclesiam

ecclesiam allata sunt. Et confirmantur authoritate sancti Thomæ in tractatu contra impugnantes religionem: ubi dicit hæc uerba, Sancti patres in Conciliis congregati, nihil statuere possunt nisi authoritate Rom. pontificis interueniente, sine qua etiam nec Cõcilium congregari potest. Hæc ille.

¶ Amplius, papa est proximus, & immediatus uicarius Christi & Apostolorum: ergo nullam habet in terris potestatem priorem se. Antecedens patet in sæpe dicta condemnatione articulorum a Martino V. in concilio Constantiensi, ubi unus ex reprobatis articulus est iste, Ecclesia Ro. est synagoga satanæ, nec Papa est proximus & immediatus vicarius Chri & Apostolorum. Consequentia patet: quia proximo & immediato nihil est propinquius & immediatius. Et ex hoc patet primo, q erroneum est dicere, q Ecclesia, vt distinguitur contra Papam habet immediate authoritatẽ a Christo supra Papam; sic. n. non Papa, sed Ecclesia esset proxime & immediate Christi vicaria. Impossibile est enim esse duo subordinata ambo æque proxima & immediata Christo. vt patet istos fingere. Et confirmatur authoritate S. Tho. dicentis in trac. contra errores Græcorum. c. 69. Christi vicarius suo primatu & prouidentia uniuersalem ecclesiam tanquam fidelis minister Christo subiectam seruat, oppositum sentire dicit esse errorem. Postremo videatur, quæso, diffinitio facta in Concilio Flor. quod quia ex Orientali & Occidentali simul Ecclesia cõflatum est cæteris Occidentalibus tantum antefertur: Et ibi (vt in 2. c. uerba adduximus) non solum dicitur, q Papa est omnium Christianorum pater & doctor: sed q est etiam uniuersalis Ecclesiæ pastor, gubernator & rector, cum plena potestate a Domino Iesu Christo institutus in beato Petro. Dicant ipsi quæstio poterit clarius exprimi, q nõ solum omnium membrorum, sed ipsius uniuersalis Ecclesiæ pastor, rector & gubernator est; & q non mediante Ecclesia, sed in Petro, cuius est successor, plenam potestatem pascendi, regendi, gubernãdi uniuersalem Ecclesiam a Domino Iesu Christo accepit. Et uideant si tantum luminis eis concessum fuerit, q hæreticorum more Scripturas & Sanctorum dicta oportet eos exturquere, ut eorum proteruus error defendatur. forte nulla Scriptura tam clara in fide habetur, quam non possit extorta expositio ad suum trahere propositum, sed veritas tunc inuenitur, cum planus Scripturæ sensus iuxta Sanctorum consensum quæritur.

CAPVT VIII.

In quo respondetur obiectionibus sumptis ex authoritate Concilij Constantiensis & Basilaensis.

VT ordinate ađt obiectis, & distincte satisfiat, inchoãdum est a decretis Cõcilii Cõstantiensis, ad quæ respõsiones dantur.

¶ Prima, negans illa esse authentica authoritate ueri Concilii facta: quoniam facta sunt tempore schismatis, quo erant tres Papæ in Ecclesia Dei, ab una sola obedientia, s. Ioann. 23. absente etiam illo suo Papa. Quod constat ex eo, q illa promulgata sunt anno Domini 1415. die 6. Aprilis in sessione 5. & obedientia Gregorii 12. coniuncta est illi die 4. nicosis Iulii eiusdem anni in sess. 14. & obedientia Benedicti 13. iungi cœpit anno Domini 1416. die 3. Octobris in sessione 22. Vnde dicere, quod illa obedientia constitueret Concilium generale, catholicam Ecclesiam repræsentans, nihil aliud est quam renouare antiquum schisma, & dãnare, vt schismaticas duas obedientias, & q semper fuit, & est dubium, facere certum.

¶ Et si dicatur, q Martinus 5. approbauit illa decreta, & illam synodum, decreta quidem in sessione vltima, ubi legitur q dixit q omnia & singula determinata, conclusa & decreta in materiis fidei per præsens Concilium, conciliariter tenere & inuiolabiliter obseruare uolebant, & nunquam cõtraire quoquomodo: ipsaque sic conciliariter facta approbat & ratificat, non aliter, nec alio modo. Hæc ille. Constat autem q Concilium esse supra Papam, uel Papam supra illud, materia fidei est: ergo decreta illa in sess. 5 facta super superioritate Concilii supra Papam, sunt approbata. Synodum vero in bulla condemnationis articulorum Ioãnis Vuicleff, sacro approbante Concilio, ubi interrogatoria ponens dicit, Vtrum credat q condemnationes Ioannis Vuicleff, Ioannis Huss, & Hieronymi de Praga factæ de psonis eorum, libris & documentis p sacrum generale Constantiense Concilium, sint rite, & iuste factæ, & a quolibet catholico pro talibus tenendæ & asserendæ? Hæc ibi. Et cum constet, q contra Ioannem Vuicleff in sess. 8 contra Ioannem Huss in sess. 15. & contra Hier. de Praga in sess. 21. sententia lata fuerit, consequens est, q tunc ante unionem obedientiarum omnium Concilium generale fuerit, si Martinus in tali bulla uerum dicit.

¶ Respondendum est, quod tractari aliquid in materia fidei cõtingit dupliciter, s. materialiter & formaliter. Tunc tractatur formaliter materia fidei, qñ tractatur ut credenda uel damnãda a fide. Tunc autem tractatur materia fidei materialiter, qñ tractatur res quidem pertinens ad fidẽ, sed nõ ut credẽda, uel nõ credenda, sed quacunque alia rõne: extra formale enim infinita cõtingit esse. Et quia nisi sermo intelligat̃ formaliter, perit certitudo; iõ uerba Martini V. in illa ultima sessione formaliter sunt intelligenda. In Concilio siquidem illo fuerat in materia fidei tractatum & decisum formaliter: vt patet in sessionibus allegatis contra illos tres supradictos, ut etiam in sess. 19. & fuerant multa alia tractata, sed non ut materia fidei; inter quæ sunt illa sess. 4. & 5. In cuius signum nulli fuerunt deputati ibi ad uidendum de fide: quin potius deputatio in materia fidei cœpit post hæc in sess. 6. ut patet ibi. nulla etiam fit ibi mentio de credendo uel non credendo. Martinus autem V. approbauit decreta in materia fidei formaliter tantum: & non illa alia. Et hoc euidenter etiam patet: quia illa uerba dixit, respondens requisitioni oratorum Regis Poloniæ exigentium, q acta per Concilium contra illos prenominatus hæreticos firma essent, vt, patet in sess. ult. & propterea bulla illa condemnationis subsecuta est. Ad instantiam uero de approbatione synodi dicitur, q per illud & alia interrogatoria ibidem de Concilio Constantiensi posita, totum a nobiliori parte Martinus nominauit; congregatio siquidem Constantien. quæ inchoauit in sola obedientia sub Ioan. 23. & iterum post in coniuncta obedientia sub Greg. 12. in coniunctione obedientiæ Benedicti. 13. consummata est, & post Martinum electum authorizata, facto præsidentiæ personalis, in Concilium uniuersale, ab hoc nobiliori, & certiori statu totũ, Concilium uniuersale vocatur & nuncupatiue in quolibet statu Concilium uniuersale appellatur, nominibus utendo ut plures. Fundatur autem hæc declaratio super eo, q nõ est rationi consentaneum, Martinum uoluisse declarare alias obedientias fuisse extra Ecclesiam: sed uerba proferre honoris. nominibus utendo ut plures utuntur, absque ueritatis tamen offensa. Vnde in illa bulla bis oppositum declarauit, s. in articulo, Papa habet supremam potestatem in Ecclesia Dei: & in illo, Petrus fuit caput Ecclesiæ catholicæ. Et ut insinuaretur, q Concilium, ab ultima parte appellabat, in præcedẽti interrogatorio, preterito adiunxit præsens, dicens, q Concilium approbauit, & approbat, condemnauit, & condemnat, quasi præteritum non suffecerit. Et quia iam ex isto priore interrogatorio habitum erat, quod Concilium Constantiense in præsenti sub Martino V. condemnat illos tres, non oportuit in ultimo interrogatorio preterito figere præsens: iam enim præteritum supponebat pro Concilio sub Martino quia iam damnauerat, & sic eius uerba saluantur uerbaliter. Hæc est prima responsio ad principale motiuum.

¶ Secunda autem est, dato q decreta illa ualeant, intelligenda sunt cum grano salis: quomodo autem dicẽdum est ad singula. In primis, cum dicitur q Concilium ptãtem a Christo immediate habet, põt dupliciter intelligi. primo de Concilio, ut distinguitur contra Papam. Et sic est falsum, ut patet per inductas authoritates, extra de elect. c. signific. ubi dicitur, q robur hñt omnia Concilia a Ro. sedis authoritate, & distin. 19. ita Dominus, ubi Leo dicit, q a Petro quasi a quodam capite in corpus omnis authoritas manat. & S. Th. in tractatu contra impugnantes religionem dicit, q sancti patres in Cõciliis congregati nihil pñt statuere Ro. pontificis authoritate non interueniente, sine qua nec congregari Concilium potest. Hæc ille. Et nota qđ dicit, sancti Patres: quia pñbus nõ sanctis, sed præsumptuosis nulla lex posita est, sed præsumptio eorum sibi ipsis est lex. Secundo potest intelligi de Concilio incluso Papa. Et in hoc sensu est uerum, q habet immediate authoritatem a Iesu Christo. Et q sic interpretandum sit, ex duob. uerbis illius decreti colligitur. Primum est, Legitime congregata constat. n. q legitima congregatio Concilii generalis ad Papã spectat: ut ex nunc allatis testibus patet, & dist. 17. per totum. secundum est, Ecclesiam catholicam repræsentans, corpus namque ecclesiasticum uniuersum (qđ ecclesia catholica, i. uniuersalis significat) non est ipsum uniuersum corpus ecclesiasticum si sine capite sit, uel intelligatur. Papam aũt ex dictis constat caput esse totius ecclesiæ catholicæ, ac per hoc Concilii ipsam repræsentantis. Et si mundi cordis oculo perspiciatur, apparebit quod Conciliũ habet, q repræsentet uniuersalem ecclesiam a Papa qui habet plenissimam curam uniuersalis ecclesiæ. Quis. n. Cardinalibus, Episcopis, Abbatibus, & prælatis paucis (ut cõiter accidere vł) cõtulit uota totius populi Christiani, nisi Papa, oportet enim aut ipsos Christianos hoc fecisse, aut aliquem supplere potentem eorum uota. Et cum ipsos non transferre uota sua in eos, experiẽtia testet; quin potius si requirerentur Christiani infiniti inuenirentur, qui refutarent transferre uota in alios, per seipsos interesse mallent, aut Concilium non celebrandum ducerent. Relinquitur ergo, q Papa q solus est pr̃, pastor, doctor, rector & gubernator omnium, & singulorum Christianorum cum plenitudine potestatis, uota totius ecclesiæ transfert in Concilium congregãdo & roborãdo, ut ei vł. Propter q sine Papa Patres sancti congregati nihil pñt, & dissolui põt Concilium a Papa, auferendo ab eis q amplius uniuersalem ecclesiam non repræsentent authoritatiue. Nec est uerum si dicatur, q ecclesia ratum habet Concilium, non reclamando: ideo. n. non reclamat, quia in uero Concilio Papa supplet: in falso autem quia contra præsumptuosos

prævalere nõ sperant docti, ignorantes aũt nescij silent. hoc autem non est approbari ab ecclesia, sed non molestari ab illa.

¶ Deinde cum dĩ, ꝙ ipsi Cõcilio, seu eius decretis etiam Papa obedire tenetur, multis distinctionibus iuxta multos terminos opus est. Distinguendum est enim de Papa dubio; vel certo, sicut enim quod nescitur consecratũ, pro non consecrato hr̃, & reconsecratur secundum sacros canones (vt patet extra de presbytero non baptizato, c. veniens, & de consecr. dist. 1. c. solennitates.) sic qui nescitur legitime electus papa, tanq̃ non papa obedire tenetur, & hoc directe ptinet ad illa decreta rõne schismatis, quãdo erant tres papæ, & nullus indubitatus ex sua electione. De papa autem certo, & indubitato distinguendum est, quia; vel est sermo de his quæ a Cõcilio, & decretis eius statuuntur de iure diuino, vt ea q̃ sunt fidei; vel nãlis iuris, vt ea quæ sunt virtutum, & vitiorum moralium, & sic Papa tenetur obedire, nec põt contra ea dispensare. Et sic interpretanda sunt decreta illa, vnde in trib. dicit debitum obedire, s. in his quæ sunt fidei reformationis, & amotionis schismatis: hæc.n. cum spectantibus ad ea, aut ad ius diuinum, aut ad ius naturale spectãt. Vel est sermo de his, quæ sunt pure iuris positiui, & sic distinguendum est de obedientia, scilicet quo ad iudicium diuinum; vel humanum: & dicendum quòd licet princeps sit solutus legibus, nec Concilia legem vllam coactiuam in iudicio humano præfixerint Ro. sedi, in iudicio tamen diuino tenetur papa obedire, vt S. Th. expresse habet in prima secundę, q. 96. art. 5. ad tertium. Et in c. confidimus 25. quæst. 1. Gelasius papa dicit vniuersalis Ecclesię constitutum nullam magis exequi sedẽ præcæteris, oportere quàm primam.

¶ Demum cũ subditur de punitione contumaciter contemnentium, potest dupliciter intelligi, primo indifferẽter, vt quilibet etiam indubitatus papa in quocunque peccato contra ius diuinum aut naturale contumax, punitioni humanæ subijcitur. Et hic sensus est contra sacros canones: vt patet in c. si papa, dis. 40. & dis. 79. c. electioné, & in c. aliorum, 9. q. 3 Nec est acceptandum ꝙ id quod infinito tpis spacio a tot est Patribus approbatum, vnico verbo destruere voluerunt conditores canonum. Secundo potest intelligi discrete secũdũ proportionem materiæ, & personæ, & sic eum prælati cõiter non sint puniendi (exemplo Dei, qui non punivit publice Aarõ de idolatria: vt S Th. dicit in 4. Sen. dis. 46. quæst. 2. art. 2. q. 2. ad quintum.) & papa non sit puniendus facto, sed verbis reprehendendus publice (vt ex S. Thoma colligitur in 4. sent. 19. q. 2. art. 2. q. 2. ad secundum. & in Secunda secundæ, q. 33. art. 4. in casu quo publice in periculum Ecclesiæ peccat: vt Petrus reprehẽsus fuit a Paulo ad Gala. 2.) & in casu quo potest deponi, ẽt facto depositionis puniri possit: cõsequẽs est, quod sic discrete, & proportionaliter intelligantur verba illius decreti.

¶ Ex quibus omnibus clare patet, ꝙ nec ex illis decretis hr̃ superioritas Concilij, aut Ecclesiæ supra papã. Vnde nõ oportet aliter respondere ad eandem ex Concil. Basilæensi, in sess. 2. & 18. de quo tamẽ sciẽdum est, ꝙ licet ab Eugenio iiij. fuerit approbatum quo ad inchoationem, & prosecutionem, & multa pro illo Concilio in bullis suis dixerit: nunquam tamen illius approbauit decreta: quin potius in Concilio Florentino statim diffiniuit, Rom. Pont. esse caput, pastorem, doctorem, & rectorem vniuersalis Ecclesiæ: vt superius attulimus. Refert quoque dñs Ioan. de Turrecrem. (qui fuit pñs vtrique Concilio) in l. 3. de Ecclesia, c. 100. multos defectus qui in Cõcilio Basil. in conflatione illorum decretorum interuenerunt, s. quod nõ fuerunt vnanimiter conclusa, nec cum consensu præsidentiũ legatorum dñi Papæ, qui talibus interesse recusarunt: nec expectatis oratoribus Angliæ, & Castellæ quos in via nouerant constitutos, nec auditi sunt viri multi sapientes, videntes hæc esse cõtra doctrinã Sãctorum: sed pmulgata sunt ad furorem hostiũ Apost. sedis, cum multitudine populi nullius authoritatis. Vnde ex neutro Concilio admittuntur vt valida.

¶ Nos tamen ex abundanti iustitia, illa glossauimus. Et si glossas contra intentionem authorũ dixerit aliquis, ex alijs actis eorũ Conciliorum hoc conuincentur: rñdebo primo, ꝙ ego hõ sum, & video quæ foris sunt quo ad ipsa decretorum verba: Deus aũt intuetur cor. Quoad alia vero acta eorundem Conciliorũ attestãtium aliã fuisse authorum intentionem, dicam de Constan. ꝙ sicut errauit vsurpans in vna sola obedientia vniuersalem Ecclesiam, ita errauit consequenter in procedentibus ex ea: quoniã tunc illa decreta fecit. De Basilæen. vero notoriũ est quod errauit, cum contra vnum verum, & indubitatum pontificem Eugenium iiij. processit vsque ad depositionem inclusiue, qui tamen cũ successoribus suis verus papa est. Dicam secundo, quod si honorem veritatis recusant, falsa, erronea, ac igni obnoxia sunt.

CAPVT IX.

In quo soluuntur reliqua obiectiones contra idem facta.

EXpeditis authoritatibus Conciliorum Constantiensis, & Basilæensis, quæ nullius authoritatis censentur, soluendæ cõsequenter sunt obiectiones, quę ex vera ac certa authoritate procedunt, iuxta ordinem, quo inductæ sunt.

¶ Ad declarationem igitur Martini quinti in condemnatione articulorum, s. quod error est nõ credere Rom. Ecclesiam esse supremam inter alias Ecclesias, si per Rom. Ecclesiam intelligitur Ecclesia vniuersalis, vel concilium vniuersale: aut pro quanto negat primatũ summi Pontificis super particulares Ecclesias, respõdetur, quod quia comparatio est inter diuersa: & hæc tria, s. Ecclesia vniuersalis, Concilium vniuersale, & Ecclesia Romana, singula sunt quædam corpora mystica integra constantia ex capite, & membris reliquis: & in capite non solum conueniunt, sed identificantur (papa siquidem caput proprium vniuersalis Ecclesiæ, & Concilij, & Rom. Ecclesiæ est) in membris autem reliquis distinguuntur, vel sicut repræsentans, & repræsentatum, vt membra ecclesiæ, & Concilij: vel sicut pars, & totum, sicut membra reliqua Ro. Ecclesiæ partes sunt membrorum reliquorum, Concilij, & ecclesiæ vniuersalis vt patet: idcirco cum sit comparatio inter ecclesiam, seu Concilium vniuersale, & ecclesiam Roma. non fit comparatio secundum caput, sed secundum reliqua vtriusque membra: secundũ quę recte dicitur, quòd tam ecclesia, quã synodus vniuersalis est superior Ecclesiæ Ro. vt ex illo articulo deducitur. Vnde admissio illius comparatiue, nihil concludit cõtra Papę authoritatem.

¶ Posset nihilominus dici quod quia esse supremã inter ecclesias, conuenit ecclesiæ ratione capitis, & ecclesia Ro. rõne capitis est de essentia Concilij, & ecclesiæ vniuersalis: & nulla cõparatio ẽe cum dictione exclusiua excludit intrinseca, idcirco non est admittenda comparatio Concilij ad ecclesiam Rom. quo ad hoc quod est esse supremã inter ecclesias, sicut nec quo ad caput: quia sicut idem est caput, ita eadem est superioritas, & negaretur illa illatio, ergo Concilium est suprema inter alias ecclesias etiam Rom. Et ad probationem, quia Ro. ecclesia est vna ecclesiarũ, respondetur, quod plus requiritur ad comparationem istam, oportet enim quod sit vna, & distincta capite ꝓprio ab ecclesia quę est Concilium: quod hic non est. Ex calce vero illius articuli, s. quod primatus papæ est super ecclesias particulares, cum sit sermo affirmatiuus de primatu super particulares: & non negatiuus de primatu super vniuersalem Ecclesiam nihil habetur in oppositum: quod enim non fuit expressum ibi, est alibi, vt auditum est.

¶ Ad obiectionem sumptam ex Euãgelio Matth. 18. quæcunque solueritis, &c dicitur, quod ad literam, hæc tria tantũ ad propositum habentur. Primũ est, quod a Christo immediate Apostolis data est potestas ligandi, & soluẽdi: quod superius concessimus conformiter ad cap. in nouo, distinctione 21. Secundum est, quod potestas data est vniuersalis, iuxta illa verba, Quæcunque solueritis. Sed tamen non est adeo vniuersalis vt verba sonant: sed ly. Quæcunque distribuit pro subiectis: ita quod sensus est. Quęcunque vobis subiecta solueritis, aut ligaueritis, &c. alioquin oportet dicere, quod omnino occulta potuissent soluere; vel ligare contra illud Apostoli 1. ad Cor. 4. Nolite ante tempus iudicare, donec veniat Dominus qui illuminabit abscondita, &c. Et quia Petrus non erat eis subiectus, sed prælatus, cum factus fuit pastor ecclesiæ, ideo sub illa distributiua non concludebatur Papa, vt pote non subiectus.

¶ Tertium autem est quod ex illo contextu insinuatur, quod ecclesia quælibet habitura esset potestatem ita ligandi, & soluẽdi, vt soluta, & ligata ab ea, essẽt soluta, & ligata in cælo: & hoc in sibi subiectis. Vnde sicut ridiculum est ex hoc, quod ecclesia Bononiẽsis habet hanc authoritatem, inferri, ergo potest ligare aut soluere non subiecta: ita ex hoc, quod ecclesia vniuersalis habet hanc authoritatem, non potest inferri nisi quod potest in subiecta: quãuis enim multo plura sint subiecta vniuersali ecclesiæ quã Bononiensi, nihilominus in hoc formali cõueniunt, quod nulla ecclesia potest nisi i sibi subiecta. Ex hoc aũt nõ hr̃, quod papa est ei subiectus: nec etiã habetur, vt superius dictum est, quod habeat a Christo immediate potestatem: quia modus habendi, scilicet immediate a Christo, ex speciali gratia ad personas suas fuit. Quod autem alicui gratiose conceditur, non debet ab aliis trahi in exemplum: a Christo enim habent omnes ecclesiæ hanc potestatem, sed non immediate.

¶ Ad authoritates Aug. dicentis, ꝙ Petrus in persona ecclesiæ, & vnitatis, &c. claues accepit. Dicendum est, ꝙ per hæc oĩa intelligendum est hoc, s. quod non soli personæ Petri, sed officio suo ꝑpetuo duraturo hæc collata sunt. Et quia officium Petri est officium capitis, quod habet influere in corpus reliquum: ideo officio capitali data toti corpori data dñr, & sunt. Non potest siquidẽ expers corpus remanere, si caput officium suum facit: vnde, & Leo Papa dist. 19. c. ita Dñs. ipsi Dño attribuit, ꝙ a Petro in corpus omne ptãs deriuaretur. Quia ergo vnitas officii communicatiui toti ecclesiæ claues accepit in persona Petri, ideo dicitur, ꝙ Petrus personam ecclesiæ gerebat, & quod vnitas non vnus claues accepit, & quoad omnes dicitur, Amas me, pasce oues meas, & similia, & non propterea dicitur quasi communitas popularis, aut ꝙ senatoriam potestatẽ acceperit. Hic enim sensus contra Aug.

& Iesum

& Iesum Christum est, ut ostensum est : & ipse Aug. in q. noui & veteris Testamenti aperit, dicens, Saluatur cum pro se & Petro dari iubet didragma, pro omnibus soluisse videtur: quia sicut in Saluatore erant uniuer causæ magisterij : ita & post Saluatorem, in Petro omnes continentur: ipsum enim constituit caput eorum, vt esset pastor gregis dominici. In quibus verbis docet, quòd in officio capitali Petri omnes subintelliguntur.

¶ Ad primam autem rationem dicitur, q̃ licet non minus iuris habeat ecclesia in potestate iurisdictionis, quam in bonis temporalibus, tamen non eodem, sed alio modo habet. Nam potestatem iurisdictionis obtinet vt regimen monarchicum, Dominium autem temporalium, vt communitas. Et ratio diuersitatis est, quia potestas iurisdictionis est a Iesu Christo, qui tale statuit regimen, Dominium autem rerum est a donatoribus hominibus transferentibus dominium, quod ipsi habebant in communitatem ecclesiæ, & in unum aliquem. Et hoc apparet in ecclesijs particularib. in quibus manifeste Ecclesiæ in Episcopo habent potestatem iurisdictionis, non autem Dominium rerum.

¶ Ad aliam vero rationem, q̃ ecclesia non potest errare, distinguendum est de errore personali in credendo, & sententialiter authoritatiue definiendo, & rursus de Ecclesia vniuersali claudendo in se Papam, & ut distinguitur contra eius authoritatem, & dicendum est, q̃ errore personali certum est, q̃ Papa, quia est una singularis persona, magis potest in fide errare, quam totum residuum ecclesiæ, sed hoc non spectat ad propositum. Errore autem iudiciali in fide est econuerso, quia magis potest errare communitas Ecclesiæ sine authoritate Papæ, quam Papa. Et ratio est, quia error Papæ in diffinitiua sententia fidei, est, error totius Ecclesiæ, & veræ uniuersalis ecclesiæ capitis & membrorum, quia ad ipsum spectat determinare finaliter de fide quid tenendum, & quid repellendum, ius ab omnibus inconcussa fide teneatur, ut S. Tho. in trac. contra errores Græcorum, cap. 67. authoritate & Cyrilli, & Maximi ostendit, & in Secunda secundæ, q. 1. art. vlt. probat ratione. Impossibile est autem uniuersalem Ecclesiam errare in fide, ergo impossibile est Papam in iudicio diffinitiuo authoritatiue errare in fide. Secus est in alijs, vt S. Thom in quolib. 8. artic. vltimo ostendit. Vnde argumentum militat ad oppositum, quia Papa in huiusmodi iudicio est rectissimus, propter assistentiam Spiritussancti, in iudicio fidei, propter uniuersale bonum fidei, sicut promisit Ioan. 14 Spiritussanctus docebit vos omnem ueritatem, & Petro dixit, Ego rogaui pro te, ut non deficiat fides tua, & tu aliquando conuersus, confirma fratres tuos. Iuxta quod etiam 24. q. 1. dicit. Innocent. Papa, capit. quoties, Quoties ratio fidei uentilatur, non nisi ad Petrum, i. sui nominis honorem, seu authoritatem habentem, recurrendum est. Et scito, quòd cum dicitur de errore iudiciali, quòd sola uniuersalis Ecclesia errare in fide non potest, non excluditur summus Pontifex, sed includitur, quia authoritas determinandi de fide competens uniuersali ecclesiæ, principaliter residet in Romano Pontifice, ut S. Thom. in Secunda secundæ, quæst. 11. artic. 3. ad tertium dicit. Immo ipsa authoritas, quæ uniuersalis Ecclesiæ dicitur, non nisi illa Papæ est, ut ex inducta authoritate ex quæst. 1. Secunda secundæ, (ubi finalis sententia de fide ad Papam spectare probatur) patet. Et propterea in allegato quodlibet. Sanctus Thomas iudicio Ecclesiæ & Papæ ut synonimis utitur, aperiens expresse quod sententiæ Papæ per assistentiam diuinæ prouidentiæ standum est. Et propterea oportet esse cautum, ne uocabulis aliter intellectis fallamur. Certi namque sumus, quod nec papa, nec Ecclesia, aut synodus uniuersalis integra, potest in fide errare, iudicando authoritatiue de fide. De ecclesia autem ac synodo accephala nihil inuenio. quia nihil authoritatis sine capite in ea uideo : quamuis merita multa. Et non aduertere ad hanc distinctionem de fide personali, uel in iudicio authoritatiue, est causa quare à multis ignoranter & in materia fidei ecclesia, imò Doctores Papæ præferantur: considerant enim ipsum, non officium cum assistētia diuina ad fidem in officio, etsi non in persona.

¶ Ad id vero quod additur, quod claues sunt propter Ecclesiam finaliter, concedo ingenue q̃ Papa ut ptāte iurisdictionis habens, est propter bonum fidei & pacis Ecclesiæ, ut ex capitulo septuagesimo septimo, quarti contra Gent. Sancti Thomæ apparet : & est ignobilior ipsa pace Christi, quæ exuperant omnem sensum & hoc est, quia Papa non est princeps, nisi ut minister & uicarius naturalis principis; qui est summum bonum, ad quod ordinatur bonum commune totius communitatis, ut ex 12. Metaphysic. habetur.

¶ Ad rationem ex principio illo : Omne totum est maius sua parte, dicitur, concesso illo principio formaliter (scilicet de toto & parte ut sic) quod licet papa quo ad personam & merita, sit pars Ecclesiæ uniuersalis : secundum potestatem tamen iurisdictionis (de qua est sermo) non est pars, ita quòd potestas Ecclesiæ uniuersalis non consurgit ex potestate iurisdictionis Papæ & aliorum ut totum ex partibus : sed potestas Papæ est tota potestas Ecclesiæ uniuersalis, & aliæ potestates sunt participationis ipsius in partem solicitudinis datæ : iam enim dictum est quod non plus potest papa & Ecclesia, quam papa solus : licet plures potestates sint potestates Papæ & Ecclesiæ, quam Papæ solius. Et si ex ratione capitis, quia est membrum & pars corporis, instare uelis, respice ad Iesum Christum, qui caput uerum totius Ecclesiæ sic est, ut non solum quo ad potestatem, sed nec quo ad nobilitatem & sanctitatem sit pars Ecclesiæ. Et inde quod in his mysticis loquutionibus, non oportet ea, quæ imperfectionis sunt (ut est esse partem) saluare in his quæ sunt superioris ordinis, quales sunt Iesus Christus, & eius vicarius generalis, qui quo ad nobilitatem & sanctitatem & personam pars est Ecclesiæ.

¶ Ad aliud uero Hieronymi, quod orbis maior est urbe, respondetur, quod uerum est quo ad multa, puta merita, uirtutes, scientiam, & in proposito secundum vigorem consuetudinis, non potestatis, id est consuetudo orbis præualet consuetudini urbis : sed potestas urbis est supra potestatem orbis. Et quod hæc sit intentio Hieronymi, ex contextu patet : quia de consuetudine Ecclesiarum, quia diaconi sub presbyteris sedent, loquitur.

¶ Ad rationem formatam super mandato Domini, Dic ecclesiæ quia aduersarij sanctas glossas refugiunt (ut pro Ecclesia prælatus ut sic intelligatur cum sacris Doctoribus eadem sententia) aliter dicitur, quòd Dominus in illo mandato affirmatiuo plura ordinate mandat. Primo actum charitatis corripe eum inter te & ipsum. Secundo actus iudiciales, Adhibe duos, ut in ore duorum uel trium stet omne uerbum, & Dic Ecclesiæ. Inter hos autem actus hæc est differentia, quod actus charitatis extendit se ad omne peccatum in proximum, & ad omnem fratrem, ut patet : actus vero iudiciales non extendunt se ad omne peccatum in proximum, nec ad omnem fratrem. Et quod non ad omne peccatum in proximum, ex eo lucidissime patet, quòd sunt quædam peccata contra nos, quibus coniugis tentantis facto coniugem in lecto ad peccatum contra naturam, & de secretissimis sermonibus. In his enim quia non possunt testes adhiberi, locum non habet præceptum hoc affirmatiuum. Adhiberi tecum duos, ut in ore duorum uel trium stet omne uerbum : nec illud. Dic ecclesiæ : quia intelligitur in peccatis subiectis adhibitioni testium. Quod etiam non ad omnem fratrem, ex eodem fundamento habetur : quia scilicet si est aliquis frater, qui non sit subiectus alicui in terris, de illo non intelligitur præceptum, Adhibe tecum : nec Dic Ecclesiæ, uanum enim hoc esset.

¶ Et quia papa est talis frater, ideo præceptum hoc non habet locum simpliciter contra Papam. Dico autem simpliciter, ut præseruem me à casu in quo potest deponi.

Et quod hæc sit uera expositio ad literam, probatur ratione, & authoritate. Ratione quidem : quia Saluator in hoc præcepto duo exprimit uniformiter, scilicet personam peccantem. Frater tuus, & peccatum, Peccauerit in te (utromque enim absque exceptione aliqua indefinite posuit) & tamen oportet quo ad peccatum, limitare ad peccatum capax adhibitionis testium : ergo, quo ad fratrem limitare etiam oportet ad fratrem subiectum communicantem tecum in Patre in terris. Et hoc potest accipi ex illo uerbo, Frater tuus, idest, purè frater, id est, qui ita sit tibi frater, ut non sit plus quam frater : cæteri namque prælati tui, non sunt simpliciter plus quam frater, sed quo ad aliquid : papa uero simpliciter. Qua ergo ratione limitatio admittitur peccati, admittenda est & limitatio peccantis fratris. Authoritas est Sancti Thomæ in quarto sententiarum distinctione decimanona, quæstio. 2. artic. secundo quæstionis tertiæ ad secundum, dicentis, quòd si prælatus non habet superiorem, recurrendum est ad Deum, qui eum emendet, uel de medio subtrahat. hoc enim propter solum papam oportet dici : quia cæteri prælati habent superiorem. Nec solus est Sanctus Thomas, sed nuncnunc infinitæ fere authoritates afferentur, ostendentes Papam omnino non habere superiorem : ac per hoc non claudi sub appellatione fratris peccantis, quo ad actus iudiciales.

¶ Ex quo patet, quam temere quidam dicant, quod super hoc textu absque omni calumnia, plenitudo potestatis gladij spiritualis, & executio eius in Ecclesia collegiata, ac per hoc in Concilio uniuersali super quemlibet Christianum qui est frater noster, etiam si Papa fuerit, fundatur : & quòd super hoc fundatur potestas diffiniendi, determinandi, statuendi, exercendi, constituendi leges, etiam supra personam papæ, & vsum potestatis eius.

¶ Hæc enim ex dictis, & dicendis, patet esse erronea, & dicentes hæc, nesciunt discernere, quòd præcepta quæ dantur de actibus iustitiæ iudicialis, intelliguntur tam in factis, quam in personis subiectis, & non alijs : & quod ista præcepta non probant subiectionem talis facti, uel talis personæ ad Ecclesiam : sed de subiectis illi, quæcunque & quicumque sint, disponit. Ignorantiæ ergo est ex hoc tex. subiectionem papæ arguere. Et ut conuincantur isti, practicetur tex. iste sic. Primò tex. non magis loquitur de Ecclesia uniuersali, quam particulari,

puta

puta, Mediolanensi. Et hoc etiam conuincitur ex hoc q. peccante in me fratre meo Mediolani, sufficit dicere ecclesiæ illi, & si illam non audierit, erit sicut Ethnicus, & cætera, indistincte ergo de ecclesia loquitur. Tunc ultra eom dicitur, Dic ecclesiæ, aut sumitur ecclesia communiter pro collectione fidelium quomodolibet, & hoc non, quia si non audiret totam collectionem Mediolanensium absque prælatis, non esset sicut ethnicus & publicanus, ut patet. Aut sumitur ecclesia pro collectione fidelium cum prælato, & si sic sumitur, ergo etiam ecclesia vniuersalis, cum sibi dicendum est, non sumitur pro acephala, sed cum capite qui est Papa. Ex hoc ipso ergo præcepto Domini intellectu proportionaliter de ecclesia vniuersali, papa comprehendi ostenditur, non sub appellatione fratris peccantis, sed ecclesiæ iudicantis, quia ecclesiæ cum capite, & non acephalæ dicendum mandat peccatũ fratris peccantis. Rursus papa non est deterioris conditionis respectu ecclesiæ suæ, quam quilibet Episcopus respectu ecclesiæ sed Episcopus peccans in fratrem suum, non denuntiatur ecclesiæ suæ acephalæ, sed ecclesiæ, id est prælato superiori, & sufficienter impletur mandatum Domini, ergo papa non denunctatur ecclesiæ Catholicæ, cuius est episcopus, acephalę, sed superiori qui est Iesus Christus, clamando ad Deum, qui est paratus cito facere vindictam, clamantium ad se, multo magis quam iudex terrestris, ut ipse testatur Lucæ decimooctauo.

¶Negandum est igitur, q ecclesia vniuersalis sit iudex ordinarius papæ in puniendo, & consequenter quod sit simpliciter & absolute illius iudex, & consequenter, quod quemcunque legis actũ possit super eum exercere. An autem in aliquo euentu vel casu sit illius iudex inferius examinabitur.

¶Repugnare quoque Sacris Canonibus, quòd ecclesia Vniuersalis sit iudex papæ in puniendo absolute, manifeste patet, quia sic de quolibet peccato papæ in proximum, posset denuntiari papa, iudicari, & puniri, si fraternam admonitionem non audisset, contra capitulum, si papa, distinctione quadragesima, & capi. multa, nona quæstione tertia, scilicet patet, nemo, aliorum, facta, cuncta, & contra omnes canones Pontificum, s. Bonifacij, Nicolai. Innocentij, Symmachi, Anterij & Gelasij. Et licet aliquod horum patiatur forte glossam, quod loquitur de particulari iudice, & non de Vniuersali ecclesia, multa tamen capitula omne iudicium citra diuinum excludunt, ut capitulum patet, ubi sunt de sede apostolica hæc uerba, Cuius authoritatiue maius non est iudicium. Similiter capitulum aliorum, ubi sunt hæc uerba. Aliorum causas hominum Deus uoluit per homines terminare, sed sedis istius præsulem suo sine quæstione reseruauit arbitrio, ubi etiam papã excludit, prosequendo obiectiones in contrarium. Est & contra extrauagantem Bonifacij octaui, Vnam sanctam, ubi diffiniẽs, inquit. Si deuiat terrena potestas iudicatur a spirituali: si deuiat spiritualis, iudicatur. minor a superiori, si uero suprema, a solo Deo, & non ab homine potest iudicari. Hæc ille, Et est contra multos Doctores in Theologia quidem (vt refert dominus Ioannes de Turre cremata in libro secundo, de ecclesia, c. nonagesimoquarto, Hugonem de Sancto Victore Albertum Magnum, Sanctum Thomam, Alexandrum de Ales, Sanctum Bonauentoram. Petrum de Tarantasio, Vlricum, Ricardum, Petrum de Palude, Heruęum, Augustinum de Ancona Alexandrum de Alpidio. In iure autem canonico Hostiensem, Ioannem Andream, Guidonem, Archidiaconum, Innocentium, & Auerroim.)

¶Ad vltimo allata ex sacris Canonibus, ex eo quòd papa non potest contra statuta Patrum responsionẽ habes diui Thomæ in tractatu contra impugnantes religionem, quod intelligitur quo ad ea quæ sunt iuris diuini uel naturæ. Et hoc etiam habetur in glossa illius & præcedentis capituli, sunt quidam.

¶Ad capitulum, prima salus eodem modo dicendum est aduertendum quod Patrum appellatione uenit principaliter papa, qui est pater Patrum.

¶Quod autem Ioannes Gerson affert contra summos Pontifices illud Gratiani, distinctione quarta, Leges instituũt ut cum promulgantur, firmantur autem cum moribus vtentium comprobantur, quasi examen supremum legum sit, unde firmantur, risu magis quam responsione dignum est. Relinquitur igitur certum & indubitãter tenendum, q papa est supra Vniuersalem ecclesiam, non solum secundum singulas personas & ecclesias, sed secũdum ipsam ecclesiæ communitatem, solum Deum superiorem habens.

CAP. X.

De noua quadam fictione, quia imaginantur aliqui Concilium esse supra Papam.

HACTENVS simpliciter est disputatum & conclusum, quod papa habet potestatem super Vniuersali ecclesia & concilio, ut caput, pastor, rector & director illius. Deinceps noua quædam imaginatio Ioannis Gerson in tractatu de Potestate ecclesiastica, & in tractatu, de Auferibilitate sponsi seu papæ, tractanda confutandaque est: quoniam periculosa est ualde, & sanctæ Matri ecclesiæ plurimum nociua. Et ut melius obseruare se ab his omnes cabeant, recitanda est sua imaginatio.

¶Ponit in primis potestatem Ecclesiasticam uelut quoddam totum integrale distinguit in suas partes integrales, Papatum, Cardinalatum, Patriarchatum, Episcopatum, Sacerdotiumque, Ecclesiamque integrari ex his ita vult, ut sublato non papa, sed papatu, non sit ecclesia Vniuersalis. Vultque proinde in ecclesia & Concilio Vniuersali siue papa sit, siue non, claudi authoritatem papalem, quam supremam potestatem ecclesiasticam & plenitudinem potestatis ecclesiasticæ, formaliter potestatiue & originaliter reliquas continentem, & in solo Romano Pontifice formaliter & subiectiue esse fatetur, a Iesu Christo Petro datam. Fatetur quoque ecclesiæ regimen a Iesu Christo institutum Monarchicum, ita quod hoc non nisi a solo Deo mutabile est, & Monarcham esse Papam.

¶Cum his quoque distinguit, & bene, & potestatem ecclesiasticam tripliciter accipi, Primo, secundum ipsum, ut papatum, secundum se. Secundo, secundum applicationem ad hanc uel illam personam, ut quod Papatus sit in Ioann. uel Marc. Tertio, secundum exequutionem, ut quod papa faciat vel non faciat hoc uel illud. Et apposita altera distinctione de multiplici modo essendi in aliquo, vult, quod licet quælibet ecclesiastica potestas sit formaliter & subiectiue tantum in suppositis formaliter denominatis ab illa puta papalis in papa, Cardinalitia in Cardinali, Episcopalis in Episcopo nihilominus quælibet ecclesiastica potestas est in ecclesia Vniuersali, seu Concilio Vniuersali illam repræsentante tripliciter. Primo, sicut in fine, quia data est in ædificationem corporis Christi. Secundo, sicut in regulante applicationem ipsius ad personam. Tertio, sicut in regulante vsum seu exequutionem potestatis in persona existentis. Et de primo ac secundo modo non esse dicit facultatem, de tertio autem similiter dicit, si consideretur quod potestas papalis data est in ædificationem ecclesiæ. Et probat sic, papa est peccabilis, & potest hac potestatem in destructionem ecclesiæ abuti, similiter Sacrum Collegium Cardinalium non est in gratia uel fide confirmatum, ergo oportet ut aliqua sit reliqua inobliquabilis & indeuiabilis, regula ab optimo legislatore Christo, secundum quam possit abusus huiusmodi Potestatis reprimi, dirigi, atque moderari. Hæc autem est ecclesia seu Vniuersale Concilium, ergo in ecclesia Vniuersali est papatus, ut in regulatiuo exequutionis ipsius.

¶Et confirmatur, quia cum medium uirtutis non habeatur nisi prout sapiens iudicabit, & papa habeat Potestatem in ædificationem, prout sapiens iudicabit, finalis resolutio huius iudicij fiet ad ecclesiam seu Concilium, ubi est sapientia indeuiabilis. Et hic inquit, fundantur multa, ut quod papa iudicari potest & deponi p Conciliũ, quod concilio subijcitur quo ad usum suæ potestatis & sibi potest dici, Cur ita facis, & quod in concilio est etiam Potestas papalis quarto modo, scilicet suppletiue, quod scilicet supplendo facere potest quicquid potest papa, ut Decreta & acta Concilij Constantiensis testantur.

¶Distinguit præterea potestatem papæ in eam, quæ sibi a Iesu Christo tributa est in Petro, tanquam suo Vicario & Monarchæ, tam ordinis, quam iurisdictionis in foro uoluntario & inuito (& hanc vult esse supernaturalem) & in eam quæ conuenit papæ ex iure naturæ & positiuo. Naturæ quidem, quia dictamen naturalis iuris vult, ut supremus in aliqua politia, gaudeat multis priuilegijs & honoribus super alios. Positiuo uero multiplici, & in proposito ipsius ecclesiæ seu generalem Conciliorum, sicut communitas perfecta suo capiti dare potest. Et hanc vult esse authoritatem interpretandi, dispensandique in statutis Concilii generalis, prout occurrens necessitas uel euidens utilitas postulat, ubi pro tunc recursus ad generale Concilium non patet, propter cuius distinctionis ignorantiam multam ortam putat ignorantiam in putantibus omnia posse Papam ex authoritate sibi a Christo tradita.

¶Concilium igitur esse supra papam, habereque vim coactiuam super illum, posseque illi leges imponere circa usum potestatis, suspendere ab exequutione, & deponere cum culpa & sine culpa, infert. Comparare propterea inquit, ecclesiam papæ, nihil aliud est, quam comparare totum parti integrali, & quærere quid sit maius: constat enim, quod ecclesiæ seu Concilii Vniuersalis authoritas, maior est authoritate papæ in sex Primo, in amplitudine uel extensione: secundo, in infallibili directione: tertio, in morum reformatione in capite, & in membris: quarto, in coactiua potestate, quinto, in causarum fidei difficilium vltimata decisione: sexto, quia copiosior: complectitur enim saltem virtualiter omnem potestatẽ & omne politicum regimen, Papale, Imperiale, Regale, Aristocraticum & Dimocraticum.

¶Confirmat dicta sua ex Apostolorum Actibus pluribus: quia. s. Iacobus, non Petrus diffiniuit in Concilio, Act. decimoquinto, & ibidem non Petri nomine, sed communitatis scribitur ad Antiochiam, Apostoli, & seniores, &c. & miserunt Petrum, & Ioannem tanquam subditos Ecclesiæ, Act. 8. & Petrus compulsus est rõnem reddere de ingressu ad Centurionem, Act. 11. Fundat autem super allatis prius ex Matthæi 18. authoritatibus, Dic Ecclesiæ, & Quęcunque ligaueritis super terram: & Concilio Constantien. Et cõ-

cludit

cludit quod luce clarius ex principiis Theologiæ conclusa est subiectio Papæ ad Concilium: Et vsque adeo progreditur, vt pestiferam perniciosissimamque doctrinam appellet, ponentem Papam supra Concilium, aut saltem non imparem illi.

CAPVT XI.

Quod secluso Papa, in Ecclesia non est papatus suppletiuè, & sicut in regulante vsum ipsius.

PRincipium veritatis videndæ circa recitata à radice summè do declarabimus. Primo, id super quod tota hæc consurgit fabrica; falsum esse scilicet quod secluso Papa quomodolibet in Ecclesia Dei sit Papatus, sicut in regulatiuo ipsius quantum ad vsum, & suppletiue. Deinde ostenditur falsum esse quòd Papa habeat aliquam potestatem ab Ecclesia: sed omnia potest ex papatus authoritate. Et deinceps sigillatim omnia examinando determinabuntur manifestata prius veritate, circa potestatem applicādi potestates ecclesiasticas ad personas, an sit in Ecclesia secluso Papa. Sic enim mō de Ecclesia, vt distinguitur contra Papam, loquimur: & sic volumus intelligi dum de his sermo est. Si papatus igitur est sic in Ecclesia, cum Ecclesia non habeat ipsum ex seipsa (vt aduersarius fatetur) oportet quòd datus sit ei a Deo. Et cum huiusmodi donata Deo nesciamus nisi per reuelationem in sacra scriptura, vel traditione Apostolorum, vel in sanctis doctoribus, aut determinatione Apostolica contentam, aut p rōnem ex principiis theologicis efficaciter probatam: si in nullo horum reuelatio hæc inuenitur, sed oppositum, si theologica ratio non conuincit, sed potius abducit, ad hoc sentiendum est oppositum. Et quidem quod in sacra Scriptura donatio illa non reperiatur, ex antedictis patet: authoritates enim sumptæ ex Matthæi decimooctauo, nihil dant nisi suprà subiecta Ecclesiæ indefinitè, vt prædeclaratum est. Vnde ex eis non potest huius, vel illius subiectio probari: sed haberi quam potestatem in subiecto habeat.

¶ Ex gestis vero ab Apostolis nihil tale habetur quia Act. octauo licet Petrus, & Ioannes sint missi, non tamen vt subiecti: Spiritus enim sanctus missus est Filio, iuxta illud Ioan. 16. Quem ego mittam vobis: & tamē nō est subiectus. Male theologus est, qui ex missum esse, infert subditum esse. Act. verò 12. disceptatio eorum qui erant ex circuncisione aduersus Petrum, nullam superioritatem, sed ambiguam æmulationem legis Moysi præ se fert. Et quod illa disceptatio non ab Apostolis, sed conuersis Iudæis, & præcipue è Pharisæis fuerit. textus ille iūctus cū c. 15. (vbi illi de hæresi Pharisæorum, dicebant legalia imponenda etiam gētilib.) insinuat. Et rursus repræhensio non factis, sed verbis subditis quandoq; licita est aduersus prælatos, vt de Petro, & Paulo apparet ad Gal. 2. & superius ex S. Thoma ostendimus. Et idem Gregorius (vt habetur secunda quæstione 7. cap. Petrus) hoc soluit, quod Petrus noluit vti authoritate sua. Act. verò 15. non fuit Conciliū vniuersale, nec Iacobus dedit sententiā: & ideo nihil facit ad propositum. Quod non fuerit Conciliū vniuersale, patet ex hoc, quod non fuerunt ibi nisi tres ex 12. Apostolis, vt ad Ga. 2. habetur, scilicet Petrus, Iacobus, & Ioannes. Quòd enim narratur Act 15. tūc fuit quando Paulus post annos 14. ascendisse se Hierosolimam, ad Gal. 2 refert, vt glossa ordinaria dicit Act. 15. Quòd Iacobus sententiam non dederit, sed iudicium suum dixerit post Petrum loquēs, ex eo patet quod subditur, Tunc placuit Apostolis, & Senioribus cum omni Ecclesia eligere, & mittere, &c. scribētes per manus ipsorum. Conclusio ergo in qua stat proculdubio sententia diffinitiua, in communi facta est non à Petro nec Iacobo. Et scito quod quia solutio quæstionis petebatur non à Petro, sed ab Apostolis, & presbyteris præsentibus (Hierosolymis) vt patet in eodē decimoquinto cap. ideo Petrus simplici apostolatu nō papali authoritate vsus, exhibuit se sicut vnum ex aliis in tali conuentu, & communi nomine Apostolorum appellatione contentus fuit. Et bene: quia omnia tempus habent: nec dum autē erat tempus vtendi plenitudine potestatis suæ in statuto præcipue transitorio, quale fuit propositum à Iacobo, cū dicit, Ego iudico, id est hoc est iudicium meum, &c. Aduenit postmodum tempus, quo papa manifestauit suæ plenitudinem potestatis, vt patet legenti gesta Patrū & Ecclesiæ. Quamuis, & hic Petrus primus inueniatur, & in electione Matthiæ, & in condemnatione Ananiæ, & Saphiræ, & Simonis, & ea traditione successiua Apostolorū, Papam potius quā Concilium primatum obtinere animis, vocibusq; Christianorum inhibitum est vsque ad Concilium Constantiense, ad quod vsque tempus sancti doctores absque dubio hoc docuerunt. Nec Concilium Constantiense, aut Basileēse oppositum determinare potuit. quia si Hieronymi solius authoritas innixa sacræ Scripturæ præualuit Concilio (vt patet 36 q. 2. c. tria. iuncto capitulo, placuit) quanto magis tanta lucida nubes testium inductorum innixa sacræ Scripturæ aperte, vt monstratum est, & monstrabitur præualet congregationi Constantiensi, ante Martinum, & Basileensi Concilio? Oīa enim Concilia per Romanæ sedis authoritatem robur acceperunt, & facta sunt, vt c. significasti, de elect. allatum est. Quòd autem nec ratione ex theologicis principiis hoc habeatur, sed potius in hoc, quod summus prouisor, & legislator Dominus Iesus Christus non reliquit Ecclesiam dilectissimam sine sufficienti regula, & inobliquabili, in remedium concurrentium defectuum: sed papa est peccabilis, Ecclesia vero errare non potest: ergo. Hæc enim ratio ad hoc propositum non solum non procedit ex principiis theologiæ, sed in hæresim adducit damnatam, pro fundamento enim sumitur, quod Ecclesia potest non errare, & papa potest errare: aut loquuntur de errore personali in gratia gratum faciente, aut de errore iudiciali, definiendo in quacunque re Ecclesiæ, vel in fide. Si loquuntur de errore personali in gratia, in hæresim inciditur damnatā: q̄ potestas ecclesiastica fundatur super charitate, & tamen hoc modo contra seipsū oportet, quod intēdat iste homo, quia expressè affert pro ratione, quia papa est peccabilis, & sacrum collegium ei assistens non est confirmatū in fide, & gratia. Ex hoc ergo quod apud ipsum Ecclesia est firmata in fide, & gratia, & propterea inobliquabilis, oportet dicere quod à Deo habeat regulatiuam potestatem vsus omnis ecclesiasticę potestatis. Et hoc quid aliud est dicere, quàm sequi hæresim illorum, qui, quoniam vbi sunt duo, vel tres congregati in nomine Domini, in medio eorum est Dominus, ecclesiasticam potestatem in bonis Christianis ponunt? Amplius, Quis reuelauit huic homini, quòd prælatorum congregatio in Concilio generali, secluso papa, sit confirmata magis in fide, & gratia personali, quam collegium Cardinalium? quare non possunt omnes illi esse in peccato mortali sicut isti? Prętęrea, Quamuis Ecclesiæ sit promissa gratia personalis in aliquo supposito semper (iuxta illud Matth. vlt. Ecce, ego uobiscum sum omnibus diebus vsque ad cōsumationem sæculi) quis hoc promisit prælatis illis sic congregatis magis, quàm collegio Cardinalium cum papa, Quæcunque .n. authoritas afferatur de congregatis, scilicet, Vbi duo vel tres, & cætera, & Si duo ex vobis consenserint, & similia, nō magis habet locum in illa acephala congregatione, quam in ista nō acephala, quæ uere est in nomine Domini, saltem quo ad authoritatem. Nec potest dici, quod hoc conueniat Concilio dicto ex repræsentata Ecclesia vniuersali, quia gratiæ personales repræsentari non transeunt in repræsentatorem, vt patet inductiuè.

¶ Si verò loquuntur de errore iudicialiter diffiniendo de re qualibet, constat, & quòd papa, & quod Concilium simul cum papa errare potest, male iudicando de vno regno, quod iste habet ius eius, & non alter, aut quod ille Episcopus sit simoniacus, vt patet in c. à nobis, de sententia excomni. & in quol. Sancti Thomæ, vbi supra. Si autem de iudicio fidei sit sermo, aut comparatur papa, & concilium secundum proprias naturas, & vires. & sic tam Papa, quàm Concilium potest errare: quia omnis homo mendax. Aut secundum assistentiam diuinæ prouidentiæ. & sic falsum, & erroneum est dicere, quòd papa possit errare: quia hoc esset dicere quòd Ecclesia tota potest errare in fide: quia ad ipsum pertinet determinare de fide, vt habetur de baptismo, & eius effectu, capit. maiores, & 24. quæst. 1. c. a recta. memor sum, & quoties. Et quicquid determinatum est ab ipso de fide, omnes Christi fideles tenere oportet, vt patet ex hoc, quod hæreticus censetur, qui damnatæ ab Apostolica sede conclusioni in fide, adhæret pertinaciter: & ex hoc quod qui aliter docet, & sentit de fide, & sacramentis Ecclesię, quàm Rom. Ecclesia hæreticus est, vt patet ex S. Thoma, in secunda secundæ, quęstio. prima, art. vlt. docente, quod ad summi Pontificis authoritatem pertinet, finaliter determinare ea, quę sunt fidei, vt ab omnibus inconcussa fide teneantur, & in quęstione a 1 articulo 2. ad tertium, quod contra papę authoritatem in materia fidei, nec Hieron. nec Augustinus, nec aliquis sacrorum doctorum, suam sententiam defendit, & ex c. si papa, distin. 40. vbi dicitur, quòd ex ipso post Dominum vniuersorum salus depēdet: & per hoc ineffabile papę iudicium, impletur illud. Ioan. 14. quod Spiritus sanctus docturus est nos omnia, Colligendo igitur rationis solutionem, dicitur quod semper altera præmissarum est erronea. Si enim est sermo de obliquitate gratię, illa vniuersalis est erronea, scilicet quod obliquum oportet regulari in terra a recto, & est expresse damnata etiam a Concilio Constantiensi sub Martino. Si autem est sermo de obliquitate a iudicio fidei, illa propositio est erronea, scilicet quod Papa potest errare, & reliquū Ecclesiæ nō. Confirmantur hæc authoritatib. supra allatis. Et hæc responsio est ratio sumpta ex parte causæ materialis, ex hac enim habetur quod non magis communitas, quam vna persona in officio vicariatus Christi posita, quantum ad ea quæ sunt fidei, habet quod sit subiectum, seu materia assistentiæ diuinæ, cum non sit differentia apud Deum in multis aut paucis, vno, vel pluribus saluare, imo ex quo monarchicum institutum est regimen, in vno solo constituta est potestas. vt S. Thomas in 4. Sent. dist. 19. q. 1. dicit, Ex quo patet, quod voluntarie dicitur quod papa habet potestatem in ædificationem: proni sapiens, i Concilium determinabit. In his enim quæ sunt fidei secundum diuinam sapientiam in Scripturis reuelatam, & sibi assistentem, in directione autem motum secundū prudentiam monasticam & politicam, quæ in principe est, ædificare Ecclesiam debet. Et ad hæc multum adiuuatur

ca

ex Concilio sanctorum Patrum, & propterea cum veneratione à summis Pontificibus suscipiuntur, ostendunt si quidem statutaliter Papæ, quod sequi secundum Deum debet, quamuis cogere ipsū nequeant, vt ex prima secundæ S. Thomæ allatum est. Rationes autem quæ concernunt depositionem Papæ, inferius soluentur.

¶ Ex parte vero causæ formalis, quia Papatus est ex formali sua ratione suprema in Ecclesia Dei potestas, vt ex antedictis habetur, & illemet fatetur, supremæ autem potestati in Ecclesia, repugnat dari in Ecclesia superiorem, quia iam non esset suprema in Ecclesia, sed potestas in ecclesia, regulatiua Papatus quo ad vsum est superior Papatus, ergo in Ecclesia Dei non est talis potestas, & consequenter non est in illa Papatus, sicut in regulatiuo vius illius. Prima propositio assumpta (vt dictum est) patet ex determinatione etiam Concilii Constātiensis, sub Martino quinto, secunda autem est nota terminis; tertia autē, & probatur, & est ab eo confessa. Probatur quidem, quia cum par in parem non habeat imperium, & propterea vnus Papa non potest ligare manus alterius, oportet si Ecclesia potest ligare manus papæ, constituendo leges coactiuas circa vsum papatus, & suspendendo ab exequutione: q̄ potestas Ecclesiæ non sit par papatui, sed superior papatui. Confessa est autem ab hoc viro quum loquens de dispensatione facta à Papa, dicit, Tenet, &c. Hæc dispensatio si non contineat errorem apertū, aut nisi fuerit superiori lege prohibita, quod dicitur propter statuta fieri possibilia circa Papalis vsum potestatis per generale Concilium. Hæc ille.

¶ Et vt magis pateat horum fictio, aduertendum est q̄ quemadmodum in adunatione omnium sensuum exteriorum in vnum subiectum, non inueniretur aliquis vnus iudex præter singulas sē suum potestates, nisi sensus superior eis omnibus, & cōmunis omnibus præiungeretur, & propterea oportet ponere sensum communem, vt patet in secundo de Anima, vnicum, & communem, omnium sensibilium in iudicem altiorem omnibus, quo vno vnū subiectum habens plures sensuum potestates iudicat, ita posito, sed non concesso, quod in Ecclesia inuenirentur omnes potestates ecclesiasticæ, scilicet papatus, cardinalatus, & cæteræ, si ex eis non resultaret, aut quomodolibet eis iungeretur vna alia potestas, nihil posset nisi quod secundum singulas potestates papatus, cardinalatus, episcopatus, & cæteræ posset. Perinde enim est, vt dicitur in 2. de Anima, duabus potentijs iudicare, ac si duo iudices essent. Ex concursu igitur omnium potestatum in Ecclesia vniuersali ēt cum Papa, non plus pōt apud sapientes tota ecclesia cum Papa, quam possint singulæ potestates, ac per hoc cum papatus nō possit ligare manus papæ nec tota Ecclesia hoc potest, nisi fingatur superior quædam potestas papatu, qua Ecclesiæ communitas vtēs iudicet de singularum potestatum actibus, & si hoc fingitur, contradicitur veritati, & sibiipsi, qui Ecclesiam ex papatu, cardinalatu & cæteris, componi vult.

¶ Ex causa demum finali probatur intentum quadrupliciter. Primo quia incidit in Scyllam, cupiens vitare Charibdim. Si enim propter hunc finem, vt quilibet potens errare, habeat superiorem in terris, oportet hanc in Ecclesia supra papam potestatem ponere, quis corriget Concilium ipsum potens errare? imo quod de facto errauit in decretis illis Cōstantiensi & Basilæensi. & in multis aliis errare potest, propter quod a Concilio ad Papam conceditur appellatio, vt S. Tho. in quæst. de potentia Dei, q. 10. artic. 4. ad decimumtertium dicit Et de Concilio Basileensi, quòd quamuis legitime congregatum, errauerit notorie, cōuincitur ex ipsius verbis in secūda sessione, scilicet Synodus Basilæensis, decernit, & declarat, quod ipsa pro hæresum extirpatione, ac morum generali reformatione Ecclesię, in capite, & in membris, nec non pace inter Christianos procuranda, in Spiritu sancto legitime cōgregata per nullum quauis authoritate etiam si papali dignitate præfulgeat, dissolui aut ad aliū locū transferri, seu ad aliud tempus prorogari debuit aut potuit, debet aut potest, debebit aut poterit in futurū, absq; eiusdem synodi Basilæensis deliberatione, & consensu. Hæc ibi. Vbi manifestissime apparet, quòd etiam in his quæ sunt iuris positiui, qualia sunt tempus, & locus Concilij, determinauerunt non habere potestatem summum pontificem, etiā antequam ipsa synodus congregata ibi tunc esset: quod tam erroneum est, vt refutatione non egeat. Et hoc vnum ideo attuli, vt ostendatur, & quod Concilium ritè esset congregatum authoritate Romani pontificis, ipso absente aut non consentiēte decretis, errare potest, & errauit: & vt ex hoc vno manifeste falso in principio Concilii illius decreto omnium decretorum illius authoritas quanta sit cognoscatur. Inquit enim Augustinus, quod si, vel minimum mendacium, in sacra Scriptura admittitur, tota perit.

¶ Secundò, quia verus finis potestatis ecclesiasticæ, scilicet, vnitas fidei, charitatis, & pacis, quā vna est Ecclesia, & peruenitur ad patriam celestem, melius causatur per vnum, quàm per plures cōuenientes in vnum.

¶ Tertiò, quia nimis derogat dignitati supernaturalis ordinis positio ista, quasi sicut Deus in naturalibus creauit hominem liberum, & reliquit eum in manu consilii sui, quo fit vt communitas libera Regem constituat cum certis legibus tacitis, vel expressis, sic disposuerit Christus in supernaturali regimine Ecclesiæ, dādo communitati potestatem supra principem. Longe quippe aliter est, nam supernaturalis regiminis firmitas non super humano consilio, sed super diuina assistentia supernaturali fundatur: ac per hoc ad infallibilitatem infallibiliter cōsequendam, ipsa supernaturalis regiminis resolutio respuit recursum ad potestatē communitatis.

¶ Quarto, quia cum gratia perficiat naturam per modū eius, & diuina Sapientia disponat omnia suauiter, oportet vt Iesus Christus disponat regimē ecclesiæ suæ, vt viuus, non vt defunctus, propter quod non ante mortem, sed post resurrectionem in æternum non moriturus. Petrum instituit non successorem, sed vicarium suum, Commune est autem omnibus principibus viuentibus vicarios instituentibus, vt potestatem Respub super vicarium non dent, sed sibi reseruent iudicandum. Dominus igitur Iesus Christus communitati Ecclesiæ non dedit potestatem super suo vicario: sed illi suam assistentiam non defuturam aperiens, Lucæ 22. Ego rogaui pro te, vt non deficiat fides tua, ipsi confirmationem aliorum commisit, subdens. Cōfirma fratres tuos. Et hæc ratio licet magis ex modo, quam fine regiminis sumatur ostendit tamen quod ad consequendum ecclesiæ finem ex eo modo regiminis, non conuenit in ecclesia talem ponere potestatem. Quia ergo posita ptās ista in ecclesia supra papam regimini ecclesiæ per vicarium sub Iesu Christo viuente non consonat, & supernaturali resolutioni ecclesiastici iudicii derogat, & ad verum ecclesię finem inepta est, & intentum finem correctionis omnium errare potentium non assequitur, rationi formali papatus repugnat, assistentiæ Christi ad papæ iudicium in his, quæ sunt fidei obstat, & nulla authoritate authentica, aut ratione efficaci asseritur, totque sanctorum testimoniis aduersatur: concludēdum est quòd frustra, ignoranter, temere, atque impie prædicatur, scribitur, & defenditur.

CAPVT XII.

Quod secluso Papa, non sit in Ecclesia potestas legislatiua.

QVoniam autem præter dictam potestatem duas alias in Concilio locat secluso papa, scilicet potestatem applicandi ptātes ecclesiasticas ad personas, & potestatem condendi interpretandique authoritatiue leges, de his aliquantisper dicendum est Authoritas Ecclesiæ in condendis legibus conuenit ecclesiæ secundum istum ex hoc, quòd est communitas perfecta. Vnde si quælibet communitas libera, & perfecta potest condere leges, & ipsius solius authoritate possunt mutari cōditę ab ea leges: sic in ecclesia etiam oportet.

¶ Sed vt breuiter error illius pateat, omisso quod ecclesia absq; papa nō est communitas perfecta, quia sine capite, dicimus, quod quia Ecclesia vniuersa distincta contra papam est cōmunitas subiecta à Iesu Christo papæ, vt patet ex authoritatibus inductis testantib. ipsum esse pastorem, rectorem, episcopum, directoremque omnium Christianorum, & vniuersalis, seu catholicę ecclesię, consequens est, quod ecclesia, etsi possit ordinare per modum societatis cuiusdam, non tamen potest aliquid statuere, habens vim coactiuam, non solum circa actus papæ, sed nec circa quemcunq; Christianum, nisi ratione authoritatis prælatorum illius, si illi ad hoc concurrunt: & si fiat de facto, non valet, nisi authoritate Romani pōtificis implicite, vel explicite roboretur. Vnde S. Tho. vt superius adductum est, inquit, Sancti patres conciliis cōgregati nihil possunt statuere, nisi interueniente authoritate Rom. pontificis, vt supra dictum est, recte dixit, Sancti patres: quia multi partes ex sua temeritate plus statuere, etiam ligando manus, Pōtifici summo. Et confirmatur hoc ex diffinitione legis posita à sancto Thoma in prima secundæ q. 90. ubi in vlt. ex prædeterminatis concluditur, quod lex est rationis ordinatio ad bonum commune ab eo qui curam habet communitatis, promulgata. Ex hoc. n. patet, quod lex ecclesiæ nihil aliud est, quam rationis ordinatio ad ecclesiæ commune bonum a papa (qui curam habet communitatis ecclesiasticæ) promulgata: ac per hoc communitas ecclesiæ cui suiipsius cura non est relicta a Iesu Christo, sed commissa papæ non potest leges authoritatiue facere. Et hoc cognoscētes, sancti patres a papa robur decretorum suorum recognouerunt, ut etiam exorto hoc errore post electum Martinum papam V. ipsa requisitio oratorum regis Poloniæ, quod approbarentur decisa in materia fidei a Martino testatur, ut patet in sessione vltima. Et Basilæenses multum institerunt apud Eugenium quartum, ut decreta Basilæensis Concilij approbaret, & nūquam obtinuerunt: ut dominus Ioānes de Turre cremata refert: & in gestis Basilæensis Concilij apparet.

¶ Amplius Authoritas ecclesiæ determinatiua de his, quæ sunt fidei, principaliter residet in summo Pontifice, & non solum principaliter sed finaliter, ita quòd ad ipsum spectat finalis de fide determinatio: nec spectat ad Concilium, sed Concilij sententia a papa confirmatur: & a Concilio, ad papam appellatur: ut sanctus

Thomas

Thomas in allatis locis, & Secunda secundæ, & quæstio. de potentia Dei, & contra errores Græcorum docet. ergo a fortiori ad papam principaliter & finaliter spectat cætera statuere, & frustra a Concilio ad eum appellaretur, nisi iustitiam posset supra Concilium ministrare.

¶ Amplius Consuetudo Ecclesiæ habet & habuit, ut papa in omnibus quæ non sunt de iure naturæ aut diuino, possit non solum dispensare, sed mutare iura: non ergo ipse a Concilio in interpretando dependet, sed econuerso. Et ex hoc patet quod capitulum frequens in Concilio Constantiensi decretum: nisi apostolica authoritate firmatum sit non habet certam uim obligatiuam: quoniam in sessione 39. ante electum Martinum factum est.

CAP. XIII.

Quod potestas applicatiua ecclesiastica potestatis ad personam, non est in Ecclesia secluso Papa nisi in casu.

DE authoritate autem applicatiua papatus & aliarum ecclesiasticarum potestatum ad hanc personam vel illam, sciendum est, quod potestas illa regulariter & principaliter est in papa, & non nisi in casu in Concilio seu ecclesia. Et in papa quidem esse potestatem hanc quo ad applicationem potestatum inferiorum papam, patet tum ex gestis Apostolorum, dū singulus Episcopos per loca instituebant: tum ecclesiæ consuetudine, quæ quotidie hæc a papa faciente suscipit absque conscientiæ scrupulo, tū ex ratione officii sui, ad eundem namque spectat plena potestas supremi regiminis, & assumptio aliorum in partem solicitudinis, ut patet Exodi decimooctauo, ubi Moyses dux populi ex consilio Iethro, elegit & constituit principes populi, & millenos, & centuriones, & decanos. Quo ad applicationem vero papatus, & ex gestis Beati Petri Apostoli, cum instituit Clementem papam (ut habetur octaua quæst. 3. si Petrus ex authoritate Ioannis tertij, qui sedit anno Domini 600. tempore Iustini Imperatoris) & ex continua obseruatione liquet. Papa namque instituit ad quos spectet electio, & mutat & limitat sic actum electionis ut opposito modo sit irritum. In ecclesia autem seu Concilio non esse hanc authoritatem secluso papa, ex hoc patet, quòd tota Ecclesia non potest authoritatiue mutare legem factam a papa: puta quod electio non spectet ad Cardinales ueros, & indubitatos, quod electus a minus quam duab. partibus Cardinalium sit papa, sed bene econuerso papa posset statuere, quod electus a minus quam duabus partibus Cardinalium, sit papa: & quod electio spectaret ad tales, & tot prælatos, & non ad hoc qui uocantur Cardinales: quia eiusdem est destituere, cuius authoritatiue est constituere in his quæ sunt iuris positiui: quale est, quod electio spectet magis, ad presbyteros & diaconos talium ecclesiarum Romæ, qui vocantur Cardinales, quam ad canonicos Lateranenses, & sancti Petri, magis ad Episcopos Hostiensem, Sabinensem, Præuestinū, Tusculanensem, Albanensem & Portuensem, quam ad alios episcopos. Hoc enim nec a diuino nec a naturali iure esse constat. Si.n. potestas ipsa applicatiua esset in ecclesia, secluso papa, posset ecclesia mutare statuta papæ, circa applicationem huiusmodi. Vnde secundum ueritatem, Concilium, secluso papa, quia nihil potest nisi quod per singulas potestates in eo contentas potest nec unum quidem, & illum minimum potest constituere Episcopum, si illi prælati ad quos spectat illum constituere defuerint. Papa autem potest & eligere, & constituere episcopos: ubique terrarum sua sola authoritate: quæ non sua sed illius est qui graditur in multitudine fortitudinis suæ.

¶ In caso autem permissionis: puta quia papa nihil statuit in oppositum (& ambiguitatis) quia nescitur si aliquis est uerus Cardinalis) & similium euentuum mortuo, uel incerto papa, ut tempore magni schismatis inchoati sub Vrbano sexto contigisse uidetur, in Ecclesia Dei esse potestatem applicatiuā papatus ad personam seruatis debitis requisitionibus, ne perplexa sit, asserendum est. Et tunc per uiam deuolutionis ad uniuersalem Ecclesiam potestas hæc deuenire videtur tanquam non existentibus electoribus determinatis a Papa ad repræsentādum illam in hoc actu pro bono ipsius Ecclesię. Iam enim ostensum est, quod Ecclesiæ cura non sibiipsi, sed Petro a Christo commissa est, & propterea determinatio Petri ad exercendum electionis actum nomine Ecclesię pręualet tam determinationi quam actus ipsius Ecclesię, cuius nomine, sed non authoritate fiat.

¶ Quod autem de potestate depositiua sentiendum sit, inferius tractabitur, Domino concedente. Hęc autem dicta sunt, ut pateat, Concilium secluso papa, nec regulatiuam usus papalis potestatis, nec legum conditiuam & interpretatiuam, nec applicatiuam omnis potestatis ecclesiasticę ad personam potestatem authoritatiue habere, sed omnia a papa mendicare ipsum oportet.

¶ Et per hæc etiam satis clarum restat, quod Concilium non habet papalem potestatem suppletiuē. Et si contra hæc afferantur gesta in Concilio Constantiensi, iam dictum est quòd propter incertitudinem papæ & electorum in his quæ electionis actus exigebat, admitti potest congregatio illa post vnionē trium obedientiarum. Veruntamen perfectum ac indubitatum Concilium absque ueto, & indubitato papa, & uno eorum contradicente, esse non potuit, propter quod illius acta non nisi sub Martino V. authentica sunt, sub quo nihil gestum est a Concilio sicut prius.

CAPVT. XIIII.

In quo soluuntur rationes contra papam, quod Ecclesia sit totum & authoritas eius maior in sex.

QVOD vero dicitur, quòd comparare Ecclesiam papæ, est comparare totum parti integrali, de potestatibus ecclesiasticis loquendo (quia de his est sermo) facillimum est soluere: imò sophisticum monstrare, nam sophisma est. Nam sicut unitas est pars numeri, & senarius numerus est maior iam unitate, quā dualitate: ita papatus, qui est vnica potestas ecclesiastica, est pars totius numeri potestatis ecclesiasticæ. Et hoc modo potestas ecclesiæ est maior potestate papæ: sicut totum parte, & hoc est dicere, quia sunt plures potestates quam potestas papæ, quod gratis conceditur. Sed ex hoc non sequitur quòd potestas ecclesiæ sit maior, id est plus possit quam papa, in quo sensu disputatur. Vnde puerile est, quod ex distinctione potestatis ecclesiasticæ in papatum, cardinalatum, episcopatum, &c. inferatur, quod quærere an ecclesia sit maior papa, est quærere an totum sit maius parte integrali.

¶ Quòd etiam dicitur quod ecclesiæ authoritas est maior authoritate papæ in sex, falsum & erroneum est: quoniam si sumatur ecclesia ut distincta contra papam, nullo modo est maior papa, nisi amplitudine seu extensione numeri, quia papa est una potestas, illa multæ. Ex quo enim ostensum est, quod papatus, secluso papa, non est in ecclesia nisi potentia ministerialiter electiua, quia, s. potest sede uacante papam eligere per Cardinales, vel per seipsam in casu, & papatus est potestas suprema, ad quam spectant causas fidei determinare, & qui certus est, non eget amplius certificari: erroneum est dicere, quod ultima decisio fidei non ad papam, sed ad Concilium spectat: & tanto magis erroneum, quanto de Concilio dicitur distinctio contra papam.

¶ Et quoniam sola diuina assistentia causa est inobliquabilis directionis & iudicij in ecclesia, & hæc adest papæ, & similiter papatus est potestas omnium aliarum potestatum, coactiuam vim habens, & omnem potestatem uirtualiter continens, consequens est quod authoritatiue ecclesia non sit maior papa: sed econtrario in cæteris quinque enumeratis capitulo 10. Et sic patet quāta cæcitate percussus fuerit iste Gerson, dicens quod luce clarius ex principijs Theologiæ deducta erat conclusio ista, quam monstrauimus erroneam. Et rursus quam præsumptuosus fuerit, appellando doctrinam Sanctorum, anno 1440. approbatam, pestiferam & perniciosissimam. Nec excusatur nisi affecta forte ignorantia ex declaratione Concilij Constantiensis in una tantum obedientia sub Ioanne 23. papa dubio, profugo etiam, & reclamante, ut dicitur.

CAPVT XV.

Opinio aliorum, quod in Ecclesia secluso papa est authoritas congregandi generale Concilium.

ET quoniam inter singulares authoritates Romani Pontificis potestas congregandi generale Concilium computatur & hanc aliqui putant alijs conuenire posse, idcirco in hac quoque Concilium papæ comparandum specialiter est.

¶ Est igitur nōnullorum opinio, ꝙ quamuis regulariter congregatio Concilii spectet ad papam, ut in capit. significasti, de elect. & dist. 17. per totum in decretis patet, in casu tamen aliquo congregari generale Concilium potest, papa non consentiente, ac etiam inuito. Fundant hoc super illo principio scilicet, Regulæ generales patiuntur exceptiones præsertim ubi casus particulares incidunt variabiles modis infinitis: quod probatur ex ἐπιείκεια in 5. Eth. & gnome in 6. Eth. uirtutibꝰ positis ab Arist. ad has exceptiones. Ex his namque oportet dicere, quod quandocumque obseruatio legis dissiparet vnitatem quæ est finis legis, & obesset Reipub. non esset in illo casu seruanda. Et propterea si papa requisitus nollet necessarium congregare Concilium, non est seruanda pro tunc lex, quod ad ipsum spectat congregare, sed ipso inuito congregari potest: explanat autem dictus Ioannes Gerson in specie casus, in quibus congregatio generalis Concilij sit legitime sine papa. Primus est dum desijt esse: quod tripliciter accidere potest, s. vel per mortem naturalem, vel per mortem ciuilem: ut si cadat in perpetuam μανίαν, aut si ad eum captiuatum nō pateat accessus, uel per mortem canonicam, puta depositionem,

Secundus

Secundus est, dum sufficienter requisitus Papa de conuocando Concilium, tenuit contumaciter in perniciem Ecclesiæ, præsertim si tangat ipsum. Tertius est, si Concilium postquam a papa est legitime congregatum, statuat certum tempus & locum pro celebrando generali Concilio: puta intra quinquēnium, uel de decennio in decennium, etiam ubi papa renueret. De authoritate autem Concilij sine papa, dicit quod fulcitur & vtitur authoritate primo Iesu Christi indefectibilis capitis Ecclesiæ. Secundo legum suarum tam diuinæ, quam naturalis: quæ hanc licentiam vel necessitati vel manifestæ charitati, uel religiosæ pietati concedunt pro quo facit authoritas Domini Marci 11. excusantis discipulos a uiolatione Sabbati, exemplo Dauid, propter necessitatem.

¶Sunt & alij duo casus positi a Felino in cap. super literis, columna decima, in titulo de rescript. & ab Alexand. in 17. distinct. can. synodum. Primus est in casu, quo papa potest legitime deponi: quia ex quo Concilio contra papam distincto, in est potestas deponendi papam, oportet quod possit seipsum dispersum congregare vt deponat: alioquin cum papa deponendus nollet congregare Concilium, non posset deponi. Secundus est, cum dubia est electio facta de papa alioquin perplexa esse Ecclesia, dum ne sciret se habere papam, & non posset obuiare. Et hoc modo consummata est cōgregatio Concilij Cōstantiensis, Benedicto XIII. nolente Concilium autenticare, quantum sua intererat.

CAP. XVI.

Quomodo verificetur, quod Concilium potest, aut non potest sine papa congregari.

AD EVIDENTIAM propositæ ambiguitatis scire oportet, quod aliud est loqui de cōuocatione & congregatione personarum, ex quibus constitui potest concilium: & aliud est loqui de conuocatione seu congregatione Concilij. Primum enim significat solummodo congregationem: ad simul esse quo ad locum, tempus, collationem mutuam & huiusmodi: secundum autem significat congregationem ad authoritatiue disponendum de uniuersali Ecclesia.

¶ Et si de primo fiat quæstio, dicendum est, quòd regulariter spectat ad papam: sicut ad quemlibet principem spectat conuocatio procerum regni sui: & si ipso inscio huiusmodi conuocatio fit: suspicio generatur coniurationis. Hoc tamen non sic spectat ad papam, quin in multis casibus possit & sine ipso & contra ipsum fieri. Et secundum hunc sensum verificari potest dictum aliquorum, quod Concilium potest congregari sine papa, & quod papæ potestas congregandi Concilium introducta est de iure positiuo, ut in cap. vlt. distinctionis decimæseptimæ, Alexander dixit pro quanto ad modum iuris positiui exceptiones patitur: & vana est quæstio de potestate sic congregandi, quando sunt vndecumque congregati patres.

¶Sed si de secundo modo congregandi fiat quæstio, distinguendum est, quod duplex est Concilium authoritatiuum. quoddam perfectum simpliciter: quoddam perfectum secundum præsentē statum Ecclesiæ. Vocatur Concilium perfectum simpliciter, quod constat ex capite & membris, quod potest simpliciter statuere & ordinare uniuersalem statum Ecclesiæ. Vocatur Concilium perfectum secundum præsentem statum, quod constat ex membris possibilibus inueniri, Ecclesia in tali statu existente: & potest quo ad aliquid tantum de vniuersali Ecclesia se impedire. Et utrumque horum licet habeat latitudinem: quia Concilium perfectum simpliciter fit capite præsente personaliter, & hoc est perfectum in summo: de quo non est dubium quod errare in his quæ sunt fidei, non potest. Quando autem fit per legatos, cum adhuc superstit papa, ad quem finalis determinatio eorum quæ sunt fidei, & consequenter reliquarum causarum spectat, & a quo sententia Concilij confirmatur, (ut patet ex dictis,) si erraret in aliquo, (ut de Concilio Basilæensi patet,) habet correctorem papam: sicut & illud habuit, & habet. Concilium quoque perfectum secundum præsentem statum Ecclesiæ, pluribus modis contingit: quia & existente vno papa hæretico, deponendo, & existentibus pluribus Pōtificibus summis dubijs: quale fuit concilium Constantiense. Licet inquam latitudo sit in utroque quoad congregationem: tamē sic se habent, quod concilium perfectum simpliciter solus papa potest congregare. Ita quod nec mortuo, nec hæretico, nec quomodolibet aliter se habente papa, potest Concilium perfectum simpliciter absque papæ consensu fieri & si fiat, de facto nullius authoritatis est Probatur hoc primo ex dictis: quia, s. communitas Ecclesiæ sine papa non habet potestatem papalem, nisi in potentia electiua, ut ostensum est. Concilium autem perfectum simpliciter includit potestatem papalem in actu, ergo Conciliū hoc non est perfectum simpliciter. Secundū, Quia si communitas Ecclesiæ absque papa constitueret Concilium perfectum simpliciter, cum ad tale Concilium spectet ordinare simpliciter uniuersalem Ecclesiam, & hoc sit proprium vicariatus Iesu Christi (ut patet) sequitur quod communitas Ecclesiæ esset vicaria Christi, & sic Iesus Christus haberet in terris duos vicarios suos; & papā non esset vicarius Iesu Christi immediate, sed esset vicarius vicarij, puta Concilij acephali in terris: quod non solum est erroneum, sed fatuum.

¶ Tertiò quia cum papa ex cura vniuersalis Ecclesiæ habeat potestatem determinandi de fide, ordinandi symbolum, & congregandi Concilium, ut quæstione prædicta Sanctus Thomas probat ex ratione vnitatis fidei, sicut cura uniuersalis Ecclesiæ ex iure diuino cōuenit soli papæ, ita hæc spectantia immediate ad ipsam curam vniuersalis Ecclesiæ. Et confirmatur hæc ratio ex doctrina eiusdem Sancti Thomæ in Prima secundæ quęstio. 100. artic. 8. Quia scilicet ea quæ sunt de iure diuino determinata ab ipso Deo, non solum in communi ratione iustitiæ, sed etiam quantum ad determinationem ad singulares actus, nō sunt dispensabilia à prælatis Ecclesiæ, sed a solo Deo. v.g. quia à Deo prohibita est simplex fornicatio: quod est coniungi non suæ, non potest fieri ab Ecclesia, quod coniunctio cum hac non sua sit quandoque licita, sed solus Deus hoc potest. sed Deus in solo Petro & successoribus posuit curam vniuersalis Ecclesiæ: & non reliquit ipsi Ecclesiæ curam suipsius: & ad curam uniuersalis Ecclesiæ spectat Concilij congregatio & celebratio, ut patet ex eius officio principali, ergo solus Deus potest in hoc dispensare. Nec habet locum in hoc ἐπιείκεια, aut gnome: quoniam expresse in 5. Eth. dicitur, quod est directio iustitiæ legalis, quam nos ius positiuum vocamus: quod quia ab homine est, non potente præuidere & prouidere singulis euentibus defectibile est in casu: & sic gnome in intellectu practico, & ἐπιείκεια in uoluntate, supplent non interpretando ambigua, se manifesta spectando, & eligendo, vt S. Thomas in secunda secundæ, quæstion. 120. articu. primo ad tertium, aperit. Non est ergo regula hæc, ut morales, grammaticales, ciuiles, aut canonicæ: sed diuini iuris, a quo excipi nequit. Et sic intelligenda sunt quæ dicuntur in distinctione decimaseptima, & propterea dixit S. Thomas quod sancti Patres nihil possunt in Concilijs congregati statuere, nisi authoritate Romani pontificis interueniente.

¶Concilium perfectum secundum præsentem Ecclesiæ statū potest congregari sine papa, & eo inuito si requisitus non vult ipse illud congregare, sed non habet potestatem ad ordinandam vniuersalem Ecclesiam, sed ad prouidendum illi casui tunc, concurrēti. Et licet casus humani uariabiles sint infinitis modis, puta si cōtingeret mori omnes electores Papæ, si contingeret tale quid (q electores non possent eligere sine conuocatione Concilij ad reprimendum, discernendum, vel pacificandum, &c.) omissis his & similibus duos tantum certos casus, & qui fuerunt quandoque & possunt esse, affero, in quibus Concilium tale congregandum est. Primus est, si papa propter hæresim est deponendus, tunc. n. ex quo requisitus, renuit, possunt Cardinales, potest Imperator, possunt Prelati congregationem vniuersalem facere, in qua erit non vniuersalis cura Ecclesiæ, sed tantum depositiua potestas papæ & electio ad solos Cardinales (ad quos de iure spectat) pertinebit. Probabitur hoc, cum de depositione papæ inferius agetur. Secundus est quando papa vnus uel plures incerta electione laborant, vt contigisse dicitur in magno schismate Vrbani sexti, & aliorum. Tunc enim ne perplexa sit ecclesia, illa membra ecclesiæ quæ inueniuntur, potestatem habent iudicandi verum, si potest sciri, & si sciri nequit, prouidendi, quod electores in vnum eorum vel alium conueniant: & si certi electores nescirentur, cum electio ad ecclesiam deuoluta sit, ex ipso electorum defectu Concilium sic imperfectum eliget, ut in Concilio Constantiensi factū videtur in electione Martini V. In alijs autem recitatis casibus nulla necessitas apparet talis Concilij, nam si non sanæ est mentis perpetuo, & hoc constat, alius eligi à Cardinalibus potest, quoniam mortuus est papa vita rationali, non solum in actu (ut dormiens, aut ebrius, aut phreneticus) sed in potentia naturali. Constat autem quod papa eligitur in pastorem ecclesiæ secundum uitam rationalem: & propterea non est trepidandum timore, ubi non est timor. Et si dubium esset de sanitate recuperanda expectandum est sicut in diuturnis egritudinibus. Posset quoque propter dubios euentus statuto Pontificibus obuiari huic casui si statueretur, quod papa insanus factus, tanto tempore expectetur: & si post nullum vestigium sanitatis recuperandæ appareat, & à collegio medicorum iudicatus incurabilis fuerit, censeatur mortuus, & Apostolica sedes vacare. Ex quo namque quilibet sub ista lege pontificatum acceptaret, & eam non reuocaret, tacito consensu renunciare, aut depositionem acceptare se profiteretur, adueniente tali casu: & sic si post electum alium Pontificem sanus fieret, papatum repetere non posset, a quo semel ritè cecidisset. Ex eo autem quod papa captus esset, & non pateret accessus ad eum, alter non esset creandus. Petrus namq; seruabatur in carcere nullo patente accessu (ut patet ex Act. Apost.) & tamen non est electus alter, sed oratio facta sine intermissione ab Ecclesia ad Deum pro eo, ipsum liberauit. Nunquid abbreuiata est manus Domini, aut statuendus est terminus Domino, intra quem debeat liberare Papam? vt fecit Ozias cum illis de Bethulia. & reprehensi à Iudith sunt, dicente, Posuistis vos tempus miserationis

seruitionis Domini, & in arbitrium vestrum diem constituistis eis? vt patet Iudith. 7. & 8. Posset tamen in hoc, & in precedenti statu, pontificio statuto prouideri, quod a Cardinalib. eligeretur vnus, qui vices pontificis in omnibus, & per omnia illo fatuo, aut isto incarcerato durante obtineret. Et tunc ille electus posset omnia facere in vtroq; foro: sicut modo potest summus pœnitentiarius in foro conscientiæ absoluere authoritate iuris, mortuo Pontifice, vel fatuo, vel detento.

¶ In casu autem, quo papa nō hæreticus certus, & indubitatus, renuit requisitus congregare Concilium, & statutum esset concilii generalis cum omnib. clausulis derogatoriis (vt Constantienses cœperunt, & Basilæenses apposuerunt) nescio ad quid congregatio illa fieret: cum nihil posset facere quod renitens papa non posset irritare. Pro erronea ergo habenda est omnis opinio, dicēs Concilium perfectum, i. habens authoritatem disponendi, & statuendi simpliciter de vniuersali Ecclesia, posset absque Rom. pōt. authoritate celebrari, seu congregari: quia derogat singulari priuilegio potestatis papalis, concesso sibi a Christo immediate, vt patet ex dictis.

¶ Dicentib. autem, quod quia Conc. Constant. in sess. 39. & post Basilæen. in ses. 11 constituit cap. frequēs, ideo etiam inuito pontifice de decennio in decennium potest celebrari Conciliū, etiam perfectum, propter authoritatem statuti: respōdendum est, quod sunt in magno errore, & quod in veritate schismati operam dant tales: & tanquam schismatici puniri possunt, si sic exequerentur: quoniam rebelles sunt Rom. pont. qui est supra totū ius positiuū, & constat quod determinatio temporis, & loci Concilii de iure est positiuo. Et si doctores aliqui inueniuntur sentientes, quod quia tempus interpellat, & authoritas deuoluitur ad alios, & huiusmodi, aut sunt sectatores illius erroris, quod Concilium est supra papam, aut loquuntur stante statuto in robore, ita quod papa non tollat, aut interpretetur, aut dispenset, aut prohibeat.

¶ Quo ad negationem vero consensus requisiti papę ad cōgregandum Concilium, quia tantum ponderatur, sciendum est quod oportet hic discretione vti: nam si requiritur a viris probis, quos præterita, & perseuerans vitæ, ac morum integritas commendat, & subest causa Concilii (puta hæresis, vel schisma) debet papa annuere. & numquam credo quod fuerit papa, qui negauerit, sic rebus se habentibus. Si autem requiritur a viris, qui volunt alligare onera aliis, & digito suo nolunt mouere ea, qui Priscorum Conciliorum statuta non seruant ambitiosis insatiabilib. suarum passionū sectatoribus. & huiusmodi pro reformatione Ecclesiæ nonne responsio Christi conuenit? Hipocrita, eiice primum trabē de oculo tuo: & tunc perspicies vt educas festucam de oculo fratris tui. præsertim quod melius potest Papa solus reformare Ecclesiā inchoando sponte a seipso, & suis, quam per Concilium: oportet enim primo seruare quæ scripta sunt, & deinde alia scriberē statuta. Sufficiens quoque est causa negandi cōsensum Concilio, probabilis timor vsurpandæ authoritatis a Concilio supra papam, vt Basilæenses non ostenderunt bis, scilicet cum primū inchoatum est Concilium, sess. 11. & cum iterum redintegratum fuit ab Eugenio sess. 18. Finis enim Concilii, est pax, quæ per istam vsurpationem perturbatur, vt experientia rerum magistra testatur.

¶ Ex his igitur patet, qd̄ inter extraneas opiniones de congregatione, & celebratione Concilii absque papę consensu, media via sola vera est, quam declarauimus, scilicet quod Concilium perfectum simpliciter, numquā, perfectum vero Concilium secundum præsentem Ecclesiæ statum quādoq; sine Papa, & cōtra ipsum congregari, & celebrari potest. Et secundum hanc distinctionem potes diuersa si vis, dicta doctorum saluare.

CAPVT XVII.

In quo incipiat comparatio potestatis Ecclesiæ, & Papæ in casu hæresis. Et primo de modo quo Papa propter crimen hæresis subiicitur Concilio, secundum vnam opinionem.

POst collatam potestatem Papæ cum authoritate Ecclesiæ, & Cōcilii generalis simpliciter, & absolutè, & manifestationem superioritatis papæ supra Ecclesiā vniuersalem, & Concilium vniuersale: consequenter comparanda est authoritas Concilii ad Papam in casibus. Et primo in casu hæresis: deinde in casu incorrigibilitatis, & aliis casibus, & demum in euentibus.

¶ Et quoniam innata est nobis via, vt ex certioribus nobis in minus certa progrediamur, supponamus cum doctoribus, & communi animi conceptione ex c. si Papa. dist. 40. quod Papa propter crimen hæresis potest deponi à Concilio generali: & inuestigamus modum depositionis, & potestatem depositiuam, vt sic nosse possimus an Papa in aliquo casu sit subditus Concilio, seu Ecclesiæ vniuersali.

¶ DE modo quo papa propter crimen hæresis deponitur, varia est opinio. Quidam dicunt quòd hoc fit propter defectum subiecti. Subiectum namque papatus dicunt esse hominem fidelem: ac per hoc sicut deficiente uita corporali per mortem, desinit subiectum papatus: ita deficiente fide in illo homine qui est papa per hæresim desinit subiectum papatus. Fundatur hæc opinio super hoc, quod fides constituit viatorem in hoc, quod est esse membrum Ecclesiæ Christi. Huic enim adiuncta alia propositione, scilicet quòd negatio prioris inducit negationem posterioris in essentialiter ordinatis ordine causæ formalis (quæ patet in doctrine: si enim non est animal, non est homo, & si non est color, non est albedo, & sic de aliis) subiungunt, sed esse membrum & esse caput, sunt sic essentialiter ordinata, quod esse membrum est prius quàm esse caput, ut patet, quia caput oportet esse membrum: sed non econuerso: quod igitur non est membrum non est caput. Et sic homo carens fide (qualis est hæreticus, non est membrum Ecclesiæ, igitur non est caput eiusdem, ac per hoc cum Papa nihil aliud sit, quàm caput Ecclesiæ, eo ipso quo sit sine fide, sit nō Papa. Et hoc est, quod sub aliis verbis ab aliis dicitur, quòd cum Papa sit hæreticus, ipso facto iure diuino, quo fit distinctio fidelium ab infidelibus, est priuatus papatu. Et quando per Ecclesiam propterea deponitur, non iudicatur neque deponitur Papa, sed qui iam iudicatus est, quia non credit secundum verbum Domini Ioan. 3. & qui iam depositus est, dum propria voluntate translatus est extra corpus Ecclesiæ factus infidelis, declaratur iudicatus, & depositus. Primam autem propositionem radicem huius propositionis, quæ sola negari in hac ratione potest, fundant super authoritatibus plurimis: quibusdam directè ex ratione fidei, & Ecclesiæ quibusdam ex consequētibus ad esse extra fidem, & Ecclesiam id testātibus. Ea ratione fidei quatuor afferuntur authoritates. Prima Saluatoris, Matth. 16. Super hanc petram ædificabo Ecclesiam: siue enim per petrā intelligatur Christus, siue Petrus, siue confessio fidei in idem redit quo ad fidei rationem: ipsa enim semper inuenitur fundare Ecclesiam. Secunda est Abac. 2. & Apost. ad Rom. 1. Heb. 10. Iustus ex fide viuit. Sicut autem viuere viuentibus est esse in naturalibus, ita in Ecclesia viuere est esse in ea: bene viuere autē est per charitatem. Tertia est Apostoli ad Heb. 11. Fides est sperandarum substantia rerū. Substantia enim primum locum tenet. Quarta ita est S. Th. in 3. sent. dist. 13. q. 2. art. 2. expresse dicens, quod homines infideles nō pertinent ad vnionem corporis ecclesiæ, secundum quod est vnū simpliciter, & ideo respectu horum Christus non est caput nisi in potentia, secundum quod sunt vnibiles corpori.

¶ Ea ratione ecclesiæ affertur diffinitio Ecclesiæ, scilicet quod est collectio fidelium, de cons. dist. 1. cap. Ecclesia. Ex consequentibus verò ad esse extra fidem, & ecclesiā multæ afferri possunt authoritates, dicentes, ad statum extra fidem, & ecclesiam consequi extra communionem fidelium, sine clauibus, sine potestate, sine honore, sine officio pascendi oues fieri, & esse procul à communione fidelium hæreticos faciunt: in primis Dominus Num. 16. Recedite inquit, à tabernaculis impiorum Dathan. scilicet, & Abiron, schismaticorū, Constat enim omnes hæreticos esse schismaticos. Deinde Paulus Apost. ad Gal. 1. Si Angelus de cœlo euangelizet vobis præter id quod euangelizauimus, vobis anathema sit. Et 2 ad Thess. 3. Rogamus vos fratres in nomine Domini nostri Iesu Christi, vt subtrahatis vos ab omni fratre ambulante inordinate, & non secundum doctrinam quam acceperunt. Et 2. ad Cor. 6. Nolite iugum ducere cum infidelibus: quæ enim participatio iustitiæ cum iniquitate? aut quæ societas lucis ad tenebras? quæ autem conuentio Christi ad Belial? aut quæ pars fidelis cum infideli? Demum Ioannes Euangelista 2. Ioan. 2. Si quis venit ad vos, & hanc doctrinam non affert: nolite eum recipere in domum, nec Aue ei dixeritis. Amissionem clauium Ambrosius in Pasto. & habetur de pœn. distin. 1. ca. verbum, explicat Dominus per ius quod soluendi esse voluit, & ligandi, & subdit. Certum est quòd Ecclesiæ vtrunque licet, hæresis vtrumque non habet. Honoris vero, & potestatis perditionem Cyprianus promulgat: vt habetur 7. quæst. 1. cap. Nouatianus. Qui nec vnitatem Spiritus, nec communionem pacis obseruat, & se ab Ecclesiæ vinculo atq; sacerdotum collegio separat, nec Episcopi potestatem potest habere, nec honorem. Et 24. q. 1. c. didicimus, dicit omnes omnino hæreticos, & scismaticos nihil habere potestatis, & iuris. Ad idem est Gelasius ibidem in c. Agathius. Ad idem est expresse S. Tho. in Secunda secundæ, q. 39. art. 3. volens quod potestas spiritualis iurisdictionis non maneat in hæreticis nec quo ad vsum, nec quo ad substātiam: ita quod si quid fecerint, nihil est actum. Officium pascendi oues adimit Augustinus in sermone de post. tractans illud Cantic. 1. Pasce hædos tuos, & dicens Manenti Petro dicitur, pasce oues meas: exeunti hæretico, pasce hædos tuos. Et hanc sententiam repetit in epistola ad Vincentium.

¶ Ex his omnibus clare patet, radicalis illa propositio, quod fides facit membrum Ecclesiæ. Si n. secundo iure positiuo, ut loquimur, cū perditione fidei remanerent membra in locis suis, nō esset eis subtracta cōio, non honor, non potestas, non officium: ut de se patet, imò subtractio sola potestatis sufficit ad propositum, quia Papa sola p̄rāte iurisdictionis constituitur. Cōfirmaturq; hæc positio ex eo, q̄ papa hæreticus est excōicatus, ut patet ex glossa

in cap.

in cap. Agathius. 24. quæstione, dicente, Hic est casus, in quo papa Papam ligare potest, in quo papa in canonem latæ sententiæ incidit. Nec huic obuiat illa regula, quod par parem soluere, vel ligare non potest: quia si papa est hæreticus, est minor quolibet catholico, vt habetur duodecima quæstione prima, cano. audiuimus. Hoc idem Hugo dicit in c. inferior. dist. 21. Est etiam accusandus, adeo (vt gl. in c. si papa distinctione 40. dicit) ꝙ Papa non potest statuere, ꝙ non possit accusari de hæresi. Est etiam iudicandus, vt in dicto cap. si papa habetur. Quæ omnia arguunt hæreticum non esse papam, sed minorem. Et ad hoc est S. Tho. in 4. dist. 19. quæst. 2. ar. 2. q. 3. ad primum: tractãs illud ad Galat. 2. quomodo Paulus restitit in faciem Petro, dicit, quod non debent prælati a subditis coram multitudine corripi, nisi immineret periculũ fidei: tunc enim prælatus minor fieret, si in infidelitatem laberetur, & subditus fidelis maior. Constat. n. ꝙ non de maioritate, & minoritate charitatis loquitur (quia hoc est commune omni peccato mortali) sed potestatis: quia prælatus præest subdito. ergo vt prius.

¶ Ex his autem infertur, ꝙ in utroque modo quo certus papa viuens desinit esse papa, eadem est causa desitionis, s. propria uoluntas illius qui est papa: nam renunciando, propria uoluntate, abdicat a se esse caput Ecclesiæ. hæresim autem amplectendo, propria voluntate aufert a se esse membrum Ecclesiæ, & consequenter esse caput. Et sic ex nullo certo modo desitionis Papæ viuentis habetur, quòd papa inuitus deponitur: propter quod remanere dicunt inconcussum, quòd papa manens papa non habet superiorem in terris potestatem.

CAPVT XVIII.

De modo quo Papa hæreticus subijcitur Concilio secundum aliam opinionem.

QVAMVIS autem dicta positio illustrium sit virorum, & communis uideatur esse: non placet tamen omnib. contradicunt namque duob. ponentes duas propositiones. Prima est, ꝙ papa hæreticus non est ipso facto depositus, sed deponendus. Secunda est, ꝙ papa hæreticus manens papa, habet superiorem iudicem in terris, Concilium uniuersale. Primam propositionem licet multipliciter probent, quatuor tamen solum afferuntur, quia in his consistit vis. Primo ex facto Marcellini, & gl. dist. 21. c. nunc autem, qui idolatra, non fuit depositus, & fuit sanctus. Et gloss. affert Hugonem dicentem, Quia paratus erat corrigi, non deponitur, vt in 14. q. 3. dicit Apostolus. Secundò ex c. audiuimus. 24. q. 1. ubi dicitur de Episcopo hæretico. Si autem in corde suo nouã hæresim confinxit, ex quo talia predicare cœpit neminem damnare potuit. Antequam igitur prædicaret hæresim, damnare uoluit: & sic non erat depositus ipso facto. Tertio, quia alij prælati non sunt de facto priuati, sed perseuerant in prælationibus suis redeuntes ad pœnitentiam. ergo nec papa, cum non sit deterioris conditionis. Assumptum patet 1. quæst. 7. maximum. Quarto, quia (vt patet extra de hæreticis. cum ex iniuncto) ad eundem pertinet institutio, & destitutio: sed institutio papæ pertinet ad electores: ergo & destitutio, absq; ergo iudicio electorum non destituitur papa.

¶ Secundam autem propositionem, ꝙ papa hæreticus, manens papa, habeat iudicem in terris uniuersalem Ecclesiam, probant quo ad primam partem sic, papa hæreticus est accusandus, & iudicandus secundum omnes, ut habetur dist. 40. si papa. & non est ipso facto depositus, ut probatum est. ergo habet iudicem coram quo accusetur, & a quo iudicetur. Quo ad secundam ex eo quod Ecclesia uniuersalis, seu uniuersale Concilium est sup. papam in hoc casu, ut communiter tenetur.

CAPVT XIX.

Examen illius propositionis, Papa hæreticus est ipso facto priuatus papatu.

PRAEMISSIS duobus modis dicendi contrariis, quomodo papa hæreticus desinit esse papa: examinanda primo occurrit illa propositio, quæ est fundamentum primi modi. An sit uera. Et breuiter facile ostenditur, ꝙ est falsa simpliciter, quamuis forte tracta ad aliquem sensum, sit vera. Monstratur igitur, ꝙ nec iure diuino, nec humano papa hæreticus, est ipso facto priuatus tali ratione. Alij Episcopi si sint hæretici, non sunt ipso facto priuati iure diuino aut humano. ergo nec Papa. Sequela patet: quia papa non est deterioris conditionis quam alij Episcopi. Assumptum probatur sic: Episcopus discredens contra fidem solo actu interiori est verè, proprie, & perfecte hæreticus, & non est priuatus potestate iurisdictionis ipso facto, ergo perfecte hæreticus Episco. non est priuatus ipso facto.

¶ In hoc processu sunt duæ propositiones. Prima est, ꝙ solo actu interiori cõstituatur perfecte hæreticus. Et hæc est manifesta per se: quia hæresis est peccatum mortale oppositum fidei, quæ perfecte consistit in solo actu interiori cuius effectus est confessio exterior, iuxta illud ad Rom. 10. Corde creditur ad iustitiam, ore autẽ confessio fit ad salutem. Secũda autem probatur: quia potestas iurisdictionis inest huic homini, qui est Eps ex simplici commissione hominis, vt S. Tho. expresse dicit in 2. 2. q. 39. ar. Ex hoc. n. deducitur intentum sic: Eps hæreticus solo actu interiori nulli hois iudicio subditur, ex hoc est, quia solius Dei est iudicare de interioribus puris, iuxta illud 1. Reg. 16. Homo videt quæ foris sunt Deus aũt intuetur cor. Et 1. ad Cor. 4. Apost. dicit, Nolite ante tps iudicare, donec veniat Dñs, qui illuminabit abscondita tenebrarũ, & manifestabit consilia cordium. Propter quod talis hæreticus nõ est excõicatus: non. n. potest Ecclesia excõicare quod non põt iudicare. Ergo multo minus est priuatus iurisdictionis potestate, quę est ab hominis commissione: vtrumque. n. est humani iudicij, committere. s. & auferre illam, & dixi multo minus, quia plus exigitur ad incurrendam priuationem ipso facto, quàm ad incurrendam excõicationem: quoniam incursus censurarum non requirit declarationem, sicut incursus priuationis apud Iuristas.

¶ Ad hanc rationem non uideo responsionem, nisi dicatur ꝙ potestas iurisdictionis non est ab homine, quod est primo contra S. Tho. Est secundo contra sententiam omnium Doctorum catholicorum sentientium, ꝙ a Petro omnis iurisdictio in totũ residuũ Ecclesiæ corpus manauit, & manat, iuxta illud Leonis papæ. c. ita Dominus. dist. 10. Ita Dominus huius muneris sacramentum ad omnium Apostolorũ officium pertinere uoluit, ut in beatissimo Petro Apostolorum omnium summo principaliter collocaret, ut ab ipso quasi a quodã capite dona sua velut in corpus omne diffunderet. Ad hoc idẽ sunt tot authoritates, & rationes, quot sunt ad ostendendum vnitatem capitis, & principis, in Ecclesia militante. propterea nolo immorari, sed pro constanti supponere. Et si dicatur, ꝙ non est par ratio de Papa, & alijs Episcopis in hoc casu, quia potestas iurisdictionis in alijs Episcopis est ab homine: in papa uero est a Deo immediatè, & propterea merito accidit, vt Episcopi, quorum potestas est ab homine, non sint ipso facto priuati (quia homo videt quę foris sunt) & papa, cuius potestas est a solo Deo, sit ipso facto priuatus: quia Deus intuetur cor. Hęc obiectio facile excluditur, discernendo inter opus Dei, & opus hominis. Quod enim in papatu sit potestas iurisdictionis est a Deo immediate: iuxta illud Matt 16. Quodcunque ligaueris super terrã, &c. Quòd autem papatus ipse habens hanc potestatem, sit in hoc homine, ab homine est (sola Petri persona excepta, quem Deus ipse papam fecit, Ioan. vlt. Pasce oues meas) nam ab homine eligitur hic homo, ut in eo sit papatus. Et quoniam cum deponitur papa, non aufertur potestas iurisdictionis a papatu, quod esset auferre opus Dei (quoniam, vt dicitur ad Ro. 11. sine pœnitentia sunt dona Dei) sed aufertur potestas iurisdictionis ab hoc homine, in quo non fuit posita a Deo immediate, sed mediante iudicio humano. ideo eadem ratio est de Papa & alijs Episcopis, quo ad perditionem potestatis iurisdictionis a Deo, seu iure diuino, in vtrisque. n. a Deo cum sit mediante iudicio humano, consequens est quod non auferatur a Deo immediate, sed mediante humano iudicio: ac per hoc non aufertur per id, ꝙ humano iudicio secundum se non subiacet, s. occultans in solo corde hæresim.

¶ SI QVIS autem hæsitaret de illa altera propositione. s. ꝙ de hæresi interiori Ecclesia non se potest impedire: propterea quia Doct. dicunt ꝙ hæretici etiam occulti, sunt excommunicati: & quia in Clemen. de hæret. cap. multorum, excommunicantur inquisitores qui odio vel amore omiserint procedere. Vbi de interiori amore, vel odio Ecclesia iudicat. Facillime certior fieri potest, quòd hæretici, ut sic, foro ecclesiastico subditi, quantumcunque occulti, sunt excommunicati, & non hæretici solo actu interiori. Vnde si quis incidit in hæresim interius, & solus secum loquendo verbo exteriori profert submississime illam hæresim, est excommunicatus, quamuis sit omnino occultus: quia actus exterioris loquutionis subiacet humano iudicio secundum se, quãuis careat testibus. In clem. autem illa, & similib. non iudicantur actus interiores secundum se in sua puritate manentes: sed vt sunt causæ exteriorum cõmissionum, aut omissionum: ad idem namque genus pertinet cõmissio, & omissio, sicut affirmatio & negatio: sermo aũt noster est de hæretico interiori puro. Et ex inaduertentia huius distinctionis. s. de occulto per se, & occulto per accidẽs, multi in hac re errauerunt. Nec mirum: quia contingit in his quæ sunt per accidens et sapientes falli, ut Arist. dicit. Actus. n. interiores puri sunt in genere occultorum per se, quia ex propria natura habent quòd sint iudicio humano ignoti. Actus autem exteriores, sunt de gñe occultorum per accidens, quia ex propria natura subsunt cognitioni humanæ: possunt namque sensibus percipi: sed ex hoc, quod fiunt sine teste occulti sunt, propter quod nunquam, vt dictum est, ab Ecclesia actus interior purus, sed exteriori iunctus iudicatur. Vnde, quia præsens ratio conuincit intellectum meum; ideo concludo, quòd illa propositio, Papa cum

fit

sit hæreticus ipso facto est iure diuino, seu humano depositus, est falsa.

¶ Confirmatur autem sic esse, vt dicimus, etiam ex ipsis contrariũ sententibus: quoniam dicunt, ꝙ papa quamuis hæreticus, si est paratus corrigi, non deponitur, vt gl. in dist. 21. c. nunc autem adducit Hug. Si n. hæreticus est ipso facto depositus iure diuino a papatu, quomodo iterum fit papa? imo quomodo ex sola non depositione perseuerat papa? imo quomodo non deponitur? Hæc enim contradicunt positioni anteriori, s. quod sit ipso facto iure diuino depositus, vt patet. Nec sufficienter dicitur quod nõdum Ecclesia deponit, reelegit: tũ quia falsum est, quod non depositio sit reelectio, ut patet: tum quia electores ad quos spectat, si peteretur, an velint ipsum reeligere, dicerent quod non, aut quod uellent meditari super hoc: sed non deponunt, quia ius uidetur habere, ꝙ si est paratus corrigi, nõ deponatur: Vnde nihil ei tribuunt nõ deponendo, sed sustinent quod habet, & si nihil habet (ut positio illa dixit) nihil sustinent decepti. Et si quis eorum dictum suscipiat, vt verum, quod papa factus hæreticus, paratus postmodum corrigi non deponitur, sequitur manifeste, quod papa manifestus hæreticus non est ipso facto depositus, quia enim paratus corrigi non deponitur, sequitur quod non erat prius depositus.

CAPVT XX.

Rationabilis sententia, quod Papa factus hæreticus, subest potestati ministeriali Ecclesiæ, & non authoritatiuæ super Papam.

PRAEMISSA certitudine trium (scilicet ꝙ papa ex hoc ꝙ factus est hæreticus, non est ipso facto diuino, aut humano iure depositus, & ꝙ papa manens papa, non habet superiorem in terris, & quod papa, si a fide deuiat, deponendus est, vt in c. si papa 40 dist.) Magna restat ambiguitas, quõ & a quo iudicabitur papa deponendus, ꝙ sit depositus: cum iudex inquantum iudex, sit superior eo qui iudicatur. Vnde Apostolus ad Romanos 14. Tu inquit quis es, qui iudicas alienum seruum? dño suo stat, aut cadit, & S. Tho in 2. 2. quæst. 67. determinat, ꝙ iudex non potest nisi subditũ iudicare, & in decr. dist. 21. c. inferior. idem dicitur. Si nãq; a Concilio vniuersali iudicandus deponendusque est, statim sequitur ꝙ papa manens papa habet Concilium vniuersale supra se, saltem in casu hæresis. Si autem nec Concilium, nec Ecclesia est sup. ipsum, statim sequitur quod papa deuius a fide sit iudicandus, & deponendus: & tamen a nullo est iudicandus & deponendus: quod est ridiculum. Quid ergo dicemus, vt euitemus vtrumque extremũ? non est quo diuertendum sit, nisi ad medium, quod difficile attingitur: in cuius attinctione consistit virtus, quod multas consueuit soluere quæstiones.

¶ Dicamus igitur: quod hic sunt duæ viæ extremæ, & ambæ falsæ: altera est, quod papa factus hæreticus est ipso facto diuino iure absque humano iudice depositus; altera est, ꝙ papa manens papa habet supra se in terris superiorem potestatem, a qua potest deponi. Media autem uia est adhuc duplex: altera dicens, ꝙ papa licet absolute non habeat superiorem in terris Ecclesiam, ipse tamen in casu hæresis habet superiorem in terris Ecclesiã vniuersalem. Altera dicens, quod papa nec simpliciter, nec in casu habeat superiorem in terris, sed subest potestati ministeriali vniuersalis Ecclesiæ quo ad solam depositionem. Prima via fundatur in virtute coactiua, & iudicatiua Ecclesiæ super Petrum papam in casu hæresis: oportet enim subditum esse, qui iudicatur, & cogi posse, & hæc est uia communis quantum vidi hactenus. Contra tamen hanc uiam est: quia cum papa diuino iure sit supra Concilium, & Ecclesiam, (ut ostensum est,) oportet si in aliquo casu est illi subditus, quod ex diuino iure sit facta exceptio ista: nullum enim aliud inferius ius potest exceptionem hanc facere, ut patet. In diuino autem iure non exprimitur subiectio, sed separatio, cum casus hæresis excipitur, ut patet in singulis textibus sacræ scripturæ inductis. Num. n. decimosexto, dicitur, Recedite. Ad Galat. primo, Anathema, idest separatum, sit. Secundæ ad Thessalonicen. tertio. Subtrahatis uos. Secundæ ad Corinth. 6. Nolite iugum ducere. Secundæ Ioan. 2. Nolite recipere, nec ei Aue dixeritis. Ad Tit. 3. Deuita. Et breuiter nullibi inuenio superioritatem, & inferioritatem in casu hæresis ex diuino iure, sed separationem. constat autem quod separare se potest Ecclesia a papa sola ministeriali potestate qua potest ipsum eligere. Non igitur ex hoc, quod diuino iure sancitum est, ut habeatur hæreticus, uitetur, & procul sit ab Ecclesia, maiori potestate opus est quam ministeriali ex quo ipsa sufficit, & eam constat esse in Ecclesia. Et confirmatur hoc, quia non est iuri diuino tribuendum, quod nec expressum est in eo, nec ex expressis necessario sequitur. Potestas autem sup. Papam in casu hæresis proprie loquendo, non habetur in diuino iure, nec ex ipso necessario sequitur; ergo probatur minor, quod enim non habeatur puto patere legenti. Dico autem, puto: quoniam imminẽs schisma opusculum hoc intra duos menses fieri impulit ex improuiso. Quod uero non sequatur, patet ex eo, ꝙ quia non oportet multiplicare entia, sine necessitate, melius est unum principium, quam plura facere, ex quo igitur potestas ministerialis sufficit, alia opus non est.

¶ ERIT ergo media, & uera uia, quod papa factus hæreticus, & perseuerans, habet in terris potestatem non superiorem se, sed ministerialem ad sui depositionem.

¶ Ad cuius euidentiam altius ordiendo, tria præmittenda sunt.

¶ Primo quod in papa inueniuntur tria, s. papatus, persona, quæ est papa, puta Petrus, & coniunctio vtriusque, s. papatus in Petro, ex qua coniunctione resultat Petrus papa. Secundo, quod discernendo, & applicando proprias causas suis propriis effectibus inuenimus, quod papatus est a Deo immediate, Petrus est a Patre suo, &c. coniunctio autem papatus in Petro post Petrum primum a Christo immediate institutum, non est a Deo, sed ab homine, vt patet: quia hoc fit per electionem hominum. Concurrit autem duplex consensus humanus ad causandum hunc effectum, scilicet eligentium, & electi: oportet enim electores, voluntarie eligere, & personam electam acceptare electionem, alioquin nihil fit. Est ergo coniunctio papatus in Petro non a Deo immediaté, sed mediante ministerio humano, tam ex parte electorum, quàm ex parte electi, nec se habet huiusmodi ministerium humanum in causando hanc coniunctionem, vt applicans actiuum passiuo, (ut applicans ignem stipulæ) vel applicans uirtutem passionis Christi subiecto, ut facit baptizans, & sacramenta ministrans: quoniam nullum est hic applicatum actiuum, sed sola uoluntas humana electorum, & electi: non facile enim esset fingere aliquod aliud actiuum. Ex hoc autem, ꝙ coniunctio papatus cum Petro est effectus uoluntatis humanæ: cum ipsa constituat Petrum papam, sequitur, ꝙ licet papa a solo Deo dependeat in esse, & fieri, Petrus tamen papa dependet etiam ab homine in fieri, fit. n. Petrus papa ab homine, dum ab hominibus electus ipse homo acceptat, & sic iungitur Petro papatus. Tertio, quod quia iam nihil tam naturale est, ut unaquæque res per quascunque causas fit, per easdem contrario modo dissoluatur, ut dicitur in capitulo omnis, de regulis iuris, ideo Petrus papa qui ex consensu suo, & electorum causatus est, ex consensibus eiusdem s. suo & electorum ad contrarium dissolui potest. Et hoc iam determinatum est facto Cœlestini, & decretalis Bonifacij in VIII in 6. de renunc. c. 1.

¶ EX HIS tribus premissis habetur primo absque omni hæsitatione certum, quod Petrus papa, & in fieri, & in corrumpi dependet a potestate humana, non superiori, nec æquali potestati papæ, sed minore: quia nec ad faciendum de Petro non papa Petrũ papam, nec ad faciendum de Petro papa Petrum non papam, exigitur alia facultas, quam uoluntatis humanæ, s. electi, & electorũ. Nec sit curæ in proposito, utrum bona, uel mala conscientia ex bona, vel mala intensione, uel causa moueantur: sic est in proposito, quod facta tenent, ita, quod in veritate Petrus sit, aut non sit papa. Quod etiam illa potestas sit minor potestate papæ, absq; alia probatione ex eo liquet, quod mortuo papa nullo etiam præsupposito statuto iuris positiui, illa potestas est in Ecclesia, & non se extendit ad ea, ad quæ se extendit summi Pontificis authoritas: alioquin essent duæ supremæ potestates in Ecclesia, & Christus non instituisset ecclesiasticum regimen monarchicum. Et cum par in parem non habeat imperium, non potuissent Pontifices huic potestati executionis modum imponere, per quos, quot scilicet, & quomodo debeat electio celebrari cũ irritatione actus, si secus factum fuerit. Hæc enim ostendunt potestatem hanc, nec minorem, nec parem, sed inferiorem potestatem papæ: superioris namque uirtutis est disponere de actu inferioris authoritatiue, ita quod si secus fiat nihil valeat, vt in proposito inuenitur. Habetur secundo certo certius, ꝙ aliud est posse supra coniunctionem Petri, & papatus construendam, seu destruendam, & aliud est posse supra papam: ex eo nãque quod potestas minor papatu, scilicet simplex uoluntas electi, & electorum, potest construere, & destruere hanc coniunctionem, & hmôi potestas, cum sit minor papa, non potest supra papam, manifeste conuincitur, quod aliud est posse supra illam coniunctionem, & aliud est posse supra Papam. Vnde potestas supra papam non inuenitur, nisi in Dño Iesu Christo, potestas autem supra coniunctionem papatus, & Petri inuenitur in terris. Et merito, quia papatus opus Dei immediaté est, coniunctio autem papatus, & Petri opus nostrum est.

¶ Nec mireris tu, qui pholosophiam profiteris, quod inueniatur potestas super coniunctionem formæ cum materia, quæ non est super formam: quia coniunctio formæ cum materia formam consequitur. Cessabit admiratio tua, si contemplatus fueris, quod coniunctio formæ, & materiæ vtrinque attingi potest, scilicet ex parte materiæ, & ex parte formæ: & quod potens super coniunctionem formæ, & materiæ ex parte vtriusque, seu ex parte formæ, potest etiam supra formam: sed potens super coniunctionem illam ex parte materiæ non oportet quod possit super formam, ut patet in generatione hominis. Sol enim & homo generant hominem, qui consistit in coniunctione corporis, & animæ intellectiuæ, aut resultat ex illa coniunctione, & constat So-

lem, & hominem non posse supra animam intellectiuam, quæ nemo de forma, sed supra coniunctionem illam ex parte corporis, quæ est materia. Sic enim accidit in proposito: nam papatus, & Petrus se habent, ut materia & forma: & solus Dominus Iesus Christus potest super coniunctionem eorum ex parte papatus, & consequenter vtriusque, & propterea solus potest limitare, & ordinare potestatem Papæ. Ecclesia autem potest super coniunctionem eorum ex parte Petri solum, & propterea nihil potest super Papam, sed super coniunctionem tantum. Et quoniam amotio Papæ siue per renunciationem, siue per depositionem, siue per electionem non est corruptio papatus nec Petri, sed coniunctionis papatus & Petri, idcirco diligentissime, & cautissime oportet pro regula habere ante mentis oculos cum de amotione Papę tractatur, quod nō requiritur potestas superior Papæ, sed super coniunctione inter Petrum, & papatum.

¶ Quod vt clarius pateat, sciendum, quòd certum est, quòd tribus modis potest Petrus Papa uiuens amoueri a papatu, primo per electionem a Domino Iesu Christo; secundo per renunciationem spontaneam a seipso: tertio per depositionem inuitum propter incorrigibilem hæresim ab Ecclesia. In omnibus autem his modis non desinit papatus, nec Petrus, sed sola coniunctio vtriusque differenter tamen: quia in primo modo, scilicet per electionem a Domino Iesu Christo coniunctio illa corrumpitur a potestate superiori non solum respectu coniunctionis, sed respectu papatus: est enim authoritas Domini supra coniunctionem illam etiam ex parte formæ. Et quia, (ut dictum est,) nulla alia potestas est supra Papam, ac per hoc nulla alia potestas potest coniunctionem illam attingere ex parte formæ, consequens est, ut nulla alia potestas possit amouere Papam, ut potestas superior Papa: sed hoc proprium est Saluatoris nostri. Et hoc modo intelligendum est dictum Anacleti Papæ distinctionis septuagesimæ nonæ. can. electionem, dicentis, electionem summorum Pontificum sibi Dominus reseruauit. Differentia namque inter Papam, & alios Pontifices in hoc consistit, quod alij Pontifices possunt eijci tanquam a potestate superiori ipsis potestatibus Pontificum, Papa autē non: quia in Ecclesia terrestri inuenitur potestas super potestatem iurisdictionalem Episcopi, non autem supra potestatem Papæ: Ex hoc enim habetur: quòd illorum electionem Dominus concessit Papæ concedendo potestatem superiorem: Papæ vero electionē sibi reseruauit, nulli concedendo potestatem superiorem papatu. Vnde si Papa Ioannem Episcopum de plenitudine potestatis eijceret, electus esset, nec haberet amplius potestatem iurisdictionis. Nulla autem potestas in Ecclesia relicta est a Domino, quę possit hæc facere in Petrum papam. In secundo autem modo (scilicet per renunciationem,) & tertio scilicet per depositionem, coniunctio illa corrumpitur, non a potestate supra papatum, sed a potestate supra coniunctionem solum: quia non uoluntas Petri, nec uoluntas Ecclesiæ est supra papatum, & ex ipsis causatur coniunctio illa, & corruptio illa, & corrumpitur, ut patet. Quia ergo certum est Papam hæreticum incorrigibilem factum, nec esse ipso facto depositum, & esse deponendum ab Ecclesia, & Ecclesiam non habere potestatem supra papatum, & Ecclesiam habere potestatem supra coniunctionem inter Petrum, & papatum, vtpote opus suum: oportet dicere, quod cum Petrus Papa factus hæreticus incorrigibilis, deponitur ab Ecclesia, iudicatur, & deponitur a potestate superiori, non papatu, sed coniunctione inter papatum & Petrum.

CAP. XXI.

Discussio prædictæ potestatis ministerialis depositiuæ Papæ hæretici.

QVAMVIS autem ex certificatis habeamus in Ecclesia respectu coniunctionis inter Petrum, & papatum duo posse, (scilicet posse coniunctionem talem construere, & destruere pari consensu, & posse coniunctionem eandem ipso hæretico incorrigibili, inuito destruere) non tamen liquet quod hæc duo posse sint unius, & eiusdem potestatis. Quod tamen conclusum est in præcedenti capite, per uiam diuisionis, propter uicinitatem obiecti: quia utrumque est circa ipsam coniunctionem papatus & Petri.

¶ Nec solum obscurum, & falsum multipliciter apparet. Primo ex ipsius potestatis natura: nam, quando una causa totalis ex duabus partialibus constans exigitur ad aliquem effectum, neutra illarum partialium sine altera sufficit ad talem effectum, ut patet in vinculo matrimonij. Quia enim ad vinculum matrimonij concurrunt duo consensus, (scilicet viri & mulieris,) & causa totalis eius, cōstat ex utroque consensu, quod neuter sine altero sufficit ad causandum uinculum matrimonij in altero. In proposito autem ad coniunctionem Petri, & papatus construendam, vel destruendam, concurrunt duo consensus, s. electorum ex una, & Petri electi ex alia parte, tanquam causæ partiales, & vterque simul tanquam causa totalis. ergo consensus alter tantum non potest in talem effectum, s. dictam coniunctionem constituendam vel dissoluendam. Et quia potestas dispositiua Papæ multi propter hæresim incorrigibiliter, includit alterum consensum tantum, sequitur quod & ipsa non est idem quod illa potentia totalis, & quod si est pars eius non potest deponere, quod repugnat potentiæ depositiuæ. Male ergo dictum est, quod potentia depositiua Papæ est illa potentia, quæ euidenter est in Ecclesia super coniunctione dicta. Et confirmatur hæc ratio: quia de quo magis uidetur inesse & non inest, ergo nec de quo minus: magis autem uidetur quod solus consensus Petri papæ possit se facere non Papam, quam solus consensus aliorum, quia potest renunciare, sed hoc non potest Petrus solus: quia quantumcunque Petrus ipse renunciet semper est Papa donec renunciatio sua acceptetur: sicut econtrario quantumcunque Petrus sit electus, nunquam est Papa quousque electioni de se consentiat. Hæc enim ostendunt, quod causa totalis tam constructiua quàm destructiua coniunctionis Petri, & papatus, quæ est in ecclesia minor papatu, non est Ecclesiæ solius aut Petri solius, sed vtriusque simul consensus: ac per hoc per hanc non potest inuitus Papa deponi quacunque ex causa, quia implicat contradictionem.

¶ Secundo apparet falsum ex modo eundi in actum talis potestatis: quoniam Papa hæreticus, iudicandus est: iuxta c. si Papa, distinctione quadragesima, & Doctores. Potestas autem ista minor papatu, non potest citare, compellere, & breuiter non habet vim coactiuam supra Petrum Papam: repugnat ergo quod sit potestas minor & quod sit iudex ex ipso modo: quia, Cui coactiua procedere posse debet.

¶ Tertio apparet falsum ex obiecto & istius partialis cōsensus quia cum consensus iste partialis ex parte Ecclesiæ sit in electoribus papę, qui modo sunt soli Cardinales, ad quos spectat eligere & renunciationem acceptare, ut patet in facto Celestini, sequeretur, quod apud eosdem solos resideret potestas depositiua Petri papæ facti hæretici. cuius oppositum communiter tenetur.

¶ SED HORVM solutio magis propositum confirmabit. Si namque consensus electi & electorum in hac causanda coniunctione concurrerent, ut consensus uiri & mulieris ad causandum vinculum matrimonij, ratio procederet; quoniam vterque consensus habet se vt partialis causa quasi efficiens vinculum matrimonij. In proposito autem isti duo consensus diuersimode concurrunt: nam consensus electorum se habent in causa facientes illam coniunctionem: consensus autem electi se habet ut reddens subiectum capax illius coniunctionis: non enim est capax nisi Christianus voluntarius. Sicut n. esse fidelem non est causa illius coniunctionis factiuæ: ita nec esse voluntarium ad illam. Et hoc patet in acquisitione aliarum iurisdictionum: cum. n. alicui imponitur aliqua prælatio, certum est quod quousque ipse illam acceptet, non est prælatus: acceptatio tamen sua non facit in se prælationem, sed subiectum reddit capax prelationis: & sic actio imponentis sortitur effectum in subiecto capaci faciens iurisdictionem, quæ propter dispositionem subiecti non poterat inueniri facere in eo. Actus enim actiuorum fiunt in patiente disposito: ut dicitur in secundo de Anima. Consensu igitur electi concurrente, reddente subiectum capax coniunctionis cum papatu, restat ut consensus eligentium vt faciens coniunctionem illam. Ostensum est enim, quod non est à Deo immediate, sed mediante humano opere: quod est electio in subiecto disposito. Et sic ex hoc relinquitur, quod potestas faciens uel quasi faciens hanc coniunctionem est in electoribus, & non in electo, ut sic, nemo enim sibi assumit honorem, sed qui uocatur a Deo ut Aaron: ut dicitur ad Heb. 5.

¶ Ad confirmationem dicitur, quod si Papa sola sua renunciatione absque acceptatione Ecclesiæ non potest a se abdicare papatum: hoc magis confirmat propositum, quod eius consensus non fuit inter causas facientes. Ratio autem quare acceptatio requiratur est, quia nemo potest renunciare iuri alterius, quod habet in se, nullus. n. qui ex pacto tenetur alicui soluere centum, potest renunciare huic vinculo absque uoluntate eius, cui tenetur, quamuis ab initio voluntarie se obligauerit. Papa autem acceptando papatum, obligat se Ecclesiæ ad regimen ipsius, vnde ius Ecclesiæ quod habet in Petrum papam, non potest ipse renunciare inuita Ecclesia, cui tenetur. Et confirmatur, quia papatus non coniungitur sibi ratione sui, sed ratione Ecclesiæ dicente Domino in creatione Petri primi papæ, non aliud, quam pasce oues meas. Vnde non est uerum, quod magis uideatur de consensu solo electi, quod possit dissoluere, quoniam ipse non est causa efficiens etiam partialis illius coniunctionis, sed dispositio tantum subiecti.

¶ Ad secundum in quo pendet tota vis huius rei, dicitur quod potestas ista minor papatu habet vim coactiuam, non super Petrum papam, sed super coniunctionem papatus & Petri, non simpliciter, sed in casu hæresis, ita quòd potestas ista relata ad Papam, est ministerialis: relata ad coniunctionem Petri, & papatus in fieri uel dissolui, subiecto existente disposito, est authoritatiua: ita quod sententia diffinitiua ex hac authoritate procedens super coniunctione tali materiæ Petri hæretici cum papatu, dissoluit authoritatiue

thoritatiue

thoritatiue coniunctionem illam. Sicut.n.electio Ecclesiæ authoritatiue super coniunctionem, non super Papam coniungit Petrũ dispositum, idest fidelem, & uoluntarium cum papatu: ita talis sententia dissoluit: agit enim in materiam dispositam per hæresim. Exemplum horum habemus in naturalibus: cum homo generatur, & corrumpitur ab agente non potente super animam hominis, sed super coniunctionem animæ, & corporis ex parte materiæ. Et si quæratur quomodo præcedentia per sententiam depositiuã fiant, cum usque ad illam Petrus duret superior: posset dici, quòd quia nec Deus, nec natura deficit in necessarius, quod eadem authoritas extendit ad se omnia præambula. Quorum nullum uideo oportere esse coactiuum Petri Papæ, sed sufficit, quod sint intimatiua, reprehensiua, & huiusmodi, iudicium enim hoc non ex confessione sua extorta præceptis, censuris, aut tormento, sed ex euidenti facto uel uerbo hæresis incorrigibiliter expectatur, quòd sine eius coactione fit. Si quis autem diceret, quod non est inconueniens hanc minorem potestatem indirectè posse cogere Petrũ ad præambula necessaria ad sententiam non uideo quare erraret, cũ Petrus Papa hæreticus incorrigibilis, iam sit in corruptionis uia: & Deus (cuius perfecta sunt opera) potestatem depositiuam in casu hæresis absque necessariis præambulis non dederit Ecclesiæ, quæ nunquam deficit in necessarijs. Et hoc dico, si aliqua præambula coactiua ex necessitate iudicij essent necessaria, quod iuristis discutiendum relinquo. Bene tamen aduertant, quòd non loquor nisi de necessariis ex necessitate huius iudicij, & non loquor de necessarius ex occasionibus euentuum, & aliorum extraneorum a ratione iudicij.

¶ Ad tertium dicitur, quòd potestas ista depositiua nõ est in Cardinalibus; quia in eis non est potestas super coniunctione Petri, & papatus nisi limitate, s. tempore quo papatus uacat. In Ecclesia autem uniuersali est potestas super coniunctione illa absque limitatione, si secluso iure positiuo loquimur. & ideo Cardinales nõ põt deponere papam hæreticum, sed hoc spectat ad uniuersalem Ecclesiam. Posset tñ hæc potestas committi Dominis Cardinalib. a iure statuto pontificis: sicut commissa est eis potestas eligendi, s. per viã determinationis, quòd ipsi repræsentarent uniuersalem Ecclesiã, sicut in eligendo, ita & in deponendo, quando deponendus est. Manifestum aũt exemplo fieri potest quod dictum est, si quis namq; Episcopus iturus in regionem longinquam instituat suum generalem vicarium cum plenissima authoritate, ordinans, quòd si institutus vicarius moriatur, aut publicus blasphemus fiat, Canonici possint illũ amouere, & alium noiare in vicarium absq; alia cõfirmatione, &c. constat, quòd canonici nullã authoritatẽ super vicarium habe ent, neq; simpliciter, neq; in hoc casu; sed super amotione eius in illo casu, quod est habere potestatem super coniunctione vicariatus cum persona in casu, &c. Eodẽ.u.mõ est in proposito: nam pastor, & Episcopus animarum nostrarum Dominus Iesus Christus abijt in regionem lõginquam accipere sibi regnum, & reuerti, & instituit Petrum Apostolum in suum generalem vicarium cum plenissima authoritate, ante ascensionem dicens ei: Pasce oues meas: & cum effectu exhibens promissam sibi prius potestatem amplissimam, Tibi dabo claues: & quodcunque ligaueris, &c. Et ordinauit, ut si unquam aliquis Petri successor hæreticus fiat, Ecclesia eum possit amouere, & loco eius alium nominare 40. distin. cap. si Papa.

¶ Ex hac igitur concessa potestate patet, quòd Ecclesia nihil põt super papam absolute, nec in casu hæresis proprie loquendo, põt sup. papam, sed super coniunctionem papatus cum Petro, quam dissoluit amotio. Et sic clarè liquet, quòd potestas Ecclesiæ est super coniunctione papatus, & Petri in fieri, & in corrumpi, subiecto existente disposito ad fieri, per fidem, & voluntatem, ad corrumpi vero per hæresim vel voluntatem: & cum hoc potestas ista est minor papatu: & ideo non potest limitare eius potestatem. Et sic patet, quod papa nullam etiam in casu hæresis habet supra se potestatem, quod erat intentum.

CAP. XXII.

In quo respondetur rationibus, & authoritatibus allatis in c.17. ad probandum, quod Papa hæreticus, sit ipso facto depositus iure diuino.

QVAMVIS autem ex determinatis manifesta sit rationabilis sententia, quod scilicet certus, & indubitatus papa, nec simpliciter, nec in casu hæresis est subditus, ppríe loquendo Concilio, aut Ecclesiæ vniuersali, quia est adhuc papa, sed in casu hæresis connexio papatus cum persona ipsa subdita est determinationi Ecclesiæ, & Concilij vniuersalis, ita quòd potest deponi: oportet tamen satisfacere rationibus, & authoritatibus tot illustrium virorum tenentium, Papam ipso facto depositum, & propterea subditum Concilio.

¶ Et quoniam vis principalis consistit in hoc, quòd fides, saltem informis, exigitur ad membrum Iesu Christi: ideo sciendum est, quod baptismus, quo primum regeneramur, & pertinemus ad Iesu Christi corpus mysticum, quod est Ecclesia, tres quantum ad propositum spectat, facit in anima nostra effectus. primo imprimit characterem indelebilem: secundo fidem: tertio charitatem. Et de tertio quidem effectu, scilicet charitate, manifestum est, quod licet constituat membrum uiuum Christi, non tamen exigitur ad habendam iurisdictionis, uel ordinis potestatem, oppositum enim spectat ad hæresim pauperum de Lugduno.

¶ De secundo autem, (de quo tota est quæstio) q̃ non exigatur ad potestatem ordinis, etiam clarum est: quoniam hæretici consecrant verum corpus Christi: & faciunt veros sacerdotes, si seruata forma & intentione Ecclesiæ hoc faciant: & ex hoc ipso inchoat splendor veritatis: q.s. licet fides informis constituat membrum Christi secundum quid, vt dixit in tertia parte S. Thom. quæst. 8. art. 1. ad secundum: quia tamen latitudo datur in membris Christi secundum quid, etiam sine fide informi, ex solo charactere sacramenti fidei constituitur membrum Christi secundum quid, remotius a Christo: hæreticus enim nisi membrum secundum quid Christi esset, nec corpus Christi, nec ministros consecraret, nec sacramentum confirmationis daret. Hæc.n.a solis Christi membris non quibuscunq;, sed in magno sacerdotii. s. uel episcopatus gradu constitutis facta tenent, &c. Altius quoq; contemplando videbimus, & quod tanta est vis characteris baptismalis, ut etiã fides formata eius vices non suppleat, ut patet ex hoc quod presbyter non baptizatus reordinatur: ut patet ex presbytero non baptizato. c. si quis presbyter. Et quod ipse character cõstituit membrum Christi dicente Inn. eod. tit. in capitulo ueniẽs. Non solum per sacramentum fidei, sed per fidem sacramenti efficitur quis proculdubio membrum Christi. Constat enim quòd proprius & inseparabilis effectus sacramenti fidei, (quod constat esse baptisma) est solus character, ut patet, cum aliquis hæreticus baptizatur secundum formam & intentionem Ecclesiæ, nihil.n. aliud recipit quam characterem.

¶ Et si altius adhuc mentis oculos eleuauerimus, intuebimur, quod habens solum fidei characterem: est simul & fidelis, & infidelis membrum Christi, & Ecclesiæ, & extra membra Christi & Ecclesiæ, diuersis respectibus, & ppea à Doctoribus diuersa & contraria de eo dñr. Habens, namq; solum characterem fidei, quantum est ex parte sua infidelis est, & extra membra Christi & Ecclesiæ, qm voluntariè discredit: ex parte autem Iesu Christi, qui characterem fidei semel datum indelebilem conseruat, est fidelis inuitus, & est membrum Christi & Ecclesiæ uel nolit ipse: utpore non ualens abdicare, aut abiicere a se susceptũ semel fidei characterem. Propter quod a diuo Thoma, in secunda secundæ, quæstione decima, art. 3. ad tertium, computatur talis inter fideles, cum dicitur, q̃ pro adulterio grauius punitur fidelis, quam infidelis propter sacramenta fidei, quibus est imbutus, quibus peccando contumeliam facit, & in eiusdem quæstionis artic. 5. numeratur inter infideles, dum ponit hæresim speciem infidelitatis. Differt autem habens solum characterem ab habente etiam fidem informem quo ad officium membri Christi, quia habens characterem & fidem, suscipit influxum interiorem a Iesu Christo, capite quo ad hunc actum uitalem, qui est credere: ut Sanctus Thomas dicit in tertia parte, quæstione octaua, artic. tertio, ad secundum Habens autem characterem solum, non suscipit influxum alicuius actus vitalis interius, sed tantum quo ad exteriorem operationem, sicut brachio arido potest uti ad alios percutiẽdos, uel mouendo aliquid extra. Quia ergo character fidei est primum in compositione membri Christi: quod patet ex hoc, quod ipse a solo baptismo cum sit solus, est inseparabilis ab eo: ac p hoc proprius effectus baptismi quo efficitur primo membrum Christi & Ecclesiæ: oportet quòd sit ultimum in resolutione mẽbri Christi & Ecclesiæ & consequenter quamdiu character manet, non desinit esse totaliter membrum Christi. Et quia nunquam desinet character, ideo semper erit intra latitudinem membrorum Christi, etiam cum abscissum totaliter est per damnationem in inferno & per hoc differt a pure infidelib. damnatis: & magis cruciabitur iuxta sententiam Apostoli ad Hebr. 10. Et hæc ratio ultra tot allata testimonia ex propria efficacia sufficit: quia secundum ueram theologiam diuinam & humanam, attributum alicui causæ ut proprius effectus, intelligitur attribui ei secundum id q̃ illi causę proprium est: ut patet in causis naturalib. moralib. & ecclesiasticis inductiue, periret.n.aliter omnis certitudo moralis, Ex quo ergo attribuitur baptismo ut proprius effectus, quod faciat membrũ Christi oportet q̃ intelligatur attributum ei secundum id q̃ huic sacrali causę, quæ est baptismus, est proprium, quod differt a ceteris. hoc aũt est pro quanto est causatiuus characteris fidei, hoc.n. solus habet hoc solum primo & infallibiliter causat solis essentialib. requisitis ad sacrm concurrentib. Quia ergo Papa factus hæreticus licet amiserit fidem et informem: quia tñ retinet sacrm fidei etiã inuitus, quo constituitur primo quis in hoc quod est esse membrum Christi: Ideo rõnes & authoritates quæ fundantur super hoc, q̃ fides saltem informis requiritur ad esse membrum

Christi, non sunt efficaces ad inferendum ipsum non esse membrum Christi, ac per hoc ipso facto iure diuino depositum: quamuis ex defectu fidei informis optime inferatur, quod ipse quantũ est ex se, est extra latitudinem membrorum Christi: ac per hoc a membris Christi segregandus per depositionem ab officio capitis, & post per alias pœnas ab Ecclesia puniendus, & demum curiæ seculari tradendus.

¶ SIGILLATIM ergo respondendo, authoritas in primis Domini, Ioan. 3. non est ad propositum: quia loquitur de iudicio æternæ damnationis, in quo qui non credit, iam iudicatus est: & ex parte Dei: quia nouit Dñs qui sunt eius, ut glossa ex Aug. sumpta exponit, & hoc ex parte meritorum: quia hẽt in se causam æternæ damnationis, vt Chrys. dicit, & ex parte claræ condemnationis in ultimo iudicio absq; examine, ut Greg. explicat.

¶ Ad illud uerò, super hanc Petram. i. fidem, dicitur q̃ sacrũ fidei, quod remanet in hæretico, non est extra fidem, sed primus lapis fidei ædificandæ in quolibet, & propterea illo solo remanente lapide, super petram fidei remanet ecclesiastica potestas in uia ad ruinam, quo ad illud suppositum.

¶ Ad id autem, quod iustus ex fide uiuit, si de fide informi admittatur, dicitur quod sumitur uiuere pro operatione uitali, & non pro esse: sicut sumitur cum dicitur uiuere uiuentibus est esse.

¶ Ad diffinitionem fidei. Fides est substãtia: ac per hoc primũ dicitur, quod fides hẽt ratione primi sustentantis inter virtutes pertinentes ad fideles: & ideo dicitur substantia. Cum quo stat, quod ipsius fidei sacramentum prius sit ipso ordine generationis.

¶ Ad authoritatem allatam ex tertio sent. S. Th. dicitur, quòd doctrina S. Tho. ibidem est male intellecta, & est contra istos in propositoꝭ: nam ibidem appellatione infidelium non ueniunt, nisi hi, qui nunquam actu fuerunt de ecclesia, ut patet ex hoc quod dicit, id est respectu horum Christus non est caput, nisi in potentia, sin scilicet quòd sunt unibiles corpori. Constat namq; quòd respectu baptizatorum hæreticorum Christus est caput aliter, q̃ in potentia: quia est actu caput eorum secundum sacramenta fidei: non ergo appellatione infidelium ibi ueniunt hæretici.

¶ Appellatione quoque fidelium peccatorum ibi ueniunt hæretici, qui per fidei sacramentum in uno numero obiecto, fidei unionem illam (quam vnionem simpliciter author nominat:) retinent utcumque uelint nolint. Et hoc innuitur ex hoc quod dicit, quod uelut membra arida possunt non in se, sed aliis sacramenta ministrando, & docendos hæc enim omnia per hæreticos, non inquantum tales, sed inquãtum aliquid ipsius capitis participant, Christus facit.

¶ Ad diffinitionem Ecclesiæ dicitur, quod quia hæreticus ex ipso est infidelis: ideo simpliciter est infidelis, & extra Ecclesiam. Cum hoc tamen stat, quod secundum quid sit in ecclesia ad tempus, ut abiiciendus. sic enim manet Papa hæreticus.

¶ Authoritates oẽs testamenti noui, & ueteris prohibentes cõionem cum hæreticis, non probant quod sit depositus ipso facto, sed deponendus, ut non communicemus cum eo. sic enim sufficiẽter satisfit præcepto huiusmodi. Si enim ipso facto uitandus præciperetur a Deo hæreticus, non dixisset Apostolus ad Titum 3. c. Hæreticum hominem post primam, & secundam correctionem deuita. Amissio clauium apud hæreticos intelligitur quatenus hæretici sunt, & quo ad licitum usum.

¶ Honoris & potestatis iurisdictionalis perditio ipso facto intelligitur quantum est ex eorum parte, & iuris dispositione in his, qui subsunt iuri humano, & sunt in Ecclesiæ foro hæretici, sic. n. interpretanda sunt S. Thomæ, & aliorum in communi loquentium dicta. Tales enim soli sunt excommunicati, & consequenter priuati ipso facto, saltem per suspensionem potestatis iurisdictionis, si est crimen occultum, & declarandi priuati. Papa autem ex diuini & humani iuris dispositione, & hæresis propriæ exactione, est priuandus humano iudicio, a quo coniunctus est papatus huic personæ, ut dictum est. Officium quoque pastorale ab hæreticis, inquantum hæretici sunt, Aug. adimit ipso facto: quia impossibile est, ut hæreticus, inquantum hæretici officium exercet, pascat oues Christi. Possibile tamen est, ut ille, qui est hæreticus, in seipso sit hæreticus, & oues Christi pascat: officium Petri non hæretici exercens. Sed quia periculosum hoc est valde, ideo abijciendus est ab officio pascendi oues Christi.

¶ Illud demum, quod ex glossa decreti affertur, quòd Papa cadẽs in hæresim damnatam, incidit in excommunicationem falsum est: nam, cum omnis excommunicatio, quæ est in ecclesiastica cẽsura: (de hac enim loquimur) sit a iure positiuo, & ius positiuum non habet uim coactiuam in foro ecclesiastico supra Papam, & excommunicatio coactionem importet in foro ecclesiastico: oportet dicere, quòd Papa in nullam incidere cẽsuram potest. Et usqueadeo docent hoc Doctores, ut dicit Sanctus Thomas, in quarto senten. distio. 19. q. 2. art. 3. ad tertium, quod Papa non potest committere alicui, quod excommunicet ipsum. Et in eadem sententia sunt Albertus Mag. & S. Bonauent. ut Dominus Ioan. de Turrecrem. de istis refert. Vnde audiendi non sunt illi, qui omnia hæreticorum iura ad Papam hæreticum extẽdunt: dum Papa enim est, soli depositioni subijcitur: depositus autem subijcitur iuri sicut alii.

¶ Ad probationem autem (. s. q̃ si Papa fiat hæreticus, est minor quolibet catholico sumptam ex c. audiuimus, 24. q. 1. & S. Th.) dicendum est, quòd cum hoc non possit intelligi de maioritate & minoritate meritorum siue charitatis: (quia extra propositum esset, & prælatus non solum per infidelitatem, sed quodcunque mortale crimen fit minor, sic omne existente in charitate) nec de minore & maiore secundum iurisdictionem de facto perditam, quia secundum illud prælatus cadens in hæresim fit minor, secũdum quod quilibet catholicus est maior, cum ista sint correlatiua, sed quilibet catholicus non est maior secundum iurisdictionem: non enim ex hoc q̃ papa, uel prælatus meus sit hæreticus, ergo unus catholicus qui nihil habeam iurisdictionis iurisdictionem acquiro super eum, aut alios, oportet sane verba hæc intelligere & exponere tanto diligentius, quanto super his uerba sancti Thomæ magna fabrica erigitur, & dicitur quòd Papa est depositus ipso facto: dicendum est igitur aliter.

¶ Ad cuius euidentiam scito primo, quòd cum maior & minor sint correlatiua, consequens est, q̃ oportet proportionaliter minorem maiori referre. ut & in aliquo prælatus fit minor, subditus quilibet catholicus fiat maior.

¶ Scito secundo, q̃ cum sermo sit intelligendus secũdum subiectam materiam, & ibidem sit sermo de correctione prælatorum à subditis, manifeste fit comparatio inter prælatum & subditum non quo ad personas puras, sed considerato prælationis officio. Potest igitur tripliciter dictum hoc uerificari, primo ut intelligatur de maiore & minore simpliciter, & est sensus, quòd prælatus si labitur in infidelitatem fit minor simpliciter & absolute, & quilibet subditus fidelis maior simpliciter & absolute. Et hoc est uerum. quia quilibet catholicus, absolute, & sine limitatione aliqua loquendo, est in Ecclesia Dei maior infideli, cum quo tamen stat, quod prælatus donec deponatur aut declaretur, sit maior secundum quid, scilicet secundum potestatem iurisdictionis tam prope mortem. Secundo, & sequitur ex hoc iam dicto, potest intelligi, quod etiam quo ad potestatem iurisdictionis prælatus infidelis est minor, & subditus fidelis maior quantum est ex se, quia infidelis quantum est ex se, extra membra Christi est. ac per hoc quantum ex ipso pendet, inhabilis ad potestatem iurisdictionis spiritualis. fidelis autem quilibet ex ipsa spontanea fide dispositus, est habilis ad potestatem spiritualis iurisdictionis in Ecclesia Christi. Et sic prælatus ob infidelitatem fit minor secundum potestatem iurisdictionis, quantum est ex se, & catholicus subditus maior. Tertio, (& sequitur ex dicta expositione) potest intelligi de maiore & minore in officio defendendi fidem, ex eo namque quod prælatus a fide deuiat, & subditus permanet in fide minor fit ille in officio executiuo defendendi fidem, & subditus fidelis econtra maior fit in officio fidei defendendæ. Et hoc totum simul iunctum satisfacit literæ decreti & intentioni S. Tho. & concordat cum dictis suis alibi. Accusandum denique esse & iudicandum Petrum Papam hæreticum, nihil aliud concludit, nisi quod iudicem habent superiorem, non Papa, ut isti putant, sed coniunctione papatus & Petri in casu hęresis: & conceditur Concilium esse iudicem in tali casu. Et per hoc patet solutio allatorum etiam in c. 18. pro quanto contra determinationem præsentem militant.

¶ Vtrum tantum superest declarandum, an scilicet sola hæresis sufficiat, an exigatur etiam incorrigibilitas, seu perseuerantia obstinata in hæresi ad hoc ut deponatur papa, quod sequens cap. declarabit.

CAP. XXIII.

Quomodo cum Papa in hæresim lapso parato corrigi, agendum sit.

AD Absoluendum demum totam hanc difficultatem de potestate concilii ad depositionem papæ in casu hæresis, scire conuenit quòd duæ sunt hic extremæ opiniones. Altera q̃ papa propter crimen hæresis etiam confessum non potest deponi. Fundatur hæc opinio primo super facto Marcellini, & responsione Episcoporum, ut patet in vigesimasecunda distinctione, capit. nunc autem, & sunt uerba Nicolai papæ. Cum enim idolatriæ crimen incurrisset papa, congregatum Concilium uidens eum compunctum corde, dixit, Tu teipsum iudica, prima sedes non iudicabitur a quoque, & sic non depositus martyr effectus est postmodum, Secundo super glossa in dicto cap. & in cap. si papa distinct. 40. & multis Doctoribus. Tertio super ratione: quia cum hæreticus nomen sit vitii, & papa hæreticus sit deponendus, tam diu deponendus uenit quamdiu hæreticus seu a fide deuius est: ac per hoc si pœnitet eum sui delicti, non est amplius hæreticus, aut a fide deuius, & consequenter non subiacet amplius pœnæ depositionis. Et firmatur hæc ratio super dictis Gratiani in Decretis trigesimasexta quæstione prima, de matrimonio inter raptorem & raptam, ut patet ibi, in cap. nullus. Quarto super au-

per authoritate Apostoli ad Titum tertio hæreticum hominem post vnam & secundam correctionem deuita. Si enim deuitatio non sequitur crimen hæresis, sed secundam correctionem, a fortiori nec depositio.

¶Altera opinio est, ꝙ papa propter crimen hæresis potest deponi. Et hæc fundatur super hoc, quòd reus est & obnoxius pœnæ criminis quicunque crimen illud admisit, etiam si non perseueret in illo ut patet inductiue. Qui enim semel homicidium cōmisit, reus est pœnæ homicidij: & simile est de adulterio, symonia, furto, blasphemia, periurio: & sic de alijs, sed papa propter hæresis crimen pœnæ depositionis reus est, vt communiter Doctores ex cap. si papa 40. dist. moti dicunt. Non ergo exigitur perseuerantia in hæresi, sed sicut si pro adulterio deponendus foret, sufficeret ipsum adulterium commisisse, ita qui pro deuiatione, a fide deponendus dicitur, sufficit quod hæresim incurrerit. Et confirmatur, quia alij prælati puta Episcopi, ex hoc solo, quòd damnatam incurrunt hæresim in foro ecclesiæ sunt ipso facto excommunicati, & possunt declarari priuati, constito de crimine. Et confirmatur iterum, quia si papa paratus corrigi non potest deponi, cum centies in veritate possit relabi & resurgere: sequeretur ꝙ centies relapsus, paratus tamen corrigi non posset deponi: quod est fatuum.

¶LICET Autem hæ duæ opiniones contrariæ videantur, ad medium tamen expositę discordes non inueniuntur. Vnde media rationabilisque sententia est, ꝙ papa hæreticus post duas monitiones deponendus est, ipso Paulo apostolo hoc diffiniente ad Titum 3. Hæreticum hominem post vnam & secundam correctionem deuita. Et rationem quare non amplius sustinendus est assignās subdit. Sciens, quia subuersus est, qui eiusmodi est Vbi gl. interlinearis in verbo. Subuersus, exponit, Perditus, & in uerbo, eiusmodi exponit, Incorrigibilis. Et est intentio literæ, ꝙ quia iudicium humanum datur secundum id, quod ut in pluribus inuenitur, & secundum communem cursum, qui ab ea, quam veram sponte professus est, fide declinat primo, & post vnam correctionē secundo, & post secundam correctionem, tertio, abijciendus tanquam incorrigibilis censetur: idcirco papa hæreticus post primā & secundam monitionem delinquens in fide, deuitandus est depositione. Non enim possunt fideles euitare papam manentem, cum ex eo post Dominum Iesum omnium salus dependeat, ut dicitur 40. dist. si papa. Quia ergo Apostolus hæreticum hominē post duas correctiones delinquentem in fide, non sustinendum, sed deuitandum præcepit: consequens est primo, ꝙ quantumcunque papa hęreticus post duas correctiones relapsus, paratus sit corrigi, non solum potest, sed debet deponi. Et merito ne in infinitū protrahatur humanum iudicium, sed limite aliquo terminetur. Rationabilis autem terminus est statutus trinus error cum trina monitione prima, in professione fidei, & duabus post deuiationem subiunctis, ita, ꝙ tertius error monitiones contempsit sicut hæretici relapsi post professionem: excommunicationem, & adiurationem, non amplius admittuntur ab ecclesia. Consequens secundo est, ꝙ ante correctiones non est deponendus Papa hæreticus, qui propter hæresim non est excommunicatus, sed excommunicandus depositione. Et propterea in eo ad literam seruandum est prę ceptum Apostoli de publica correctione: ꝙ in alijs inferioribus propter adiunctam excommunicationem latæ sententiæ quam tulit Ecclesia contra hæreticos, non seruatur. Alij enim quia excommunicati sunt post, ab Ecclesia statim euitantur. Papa autem quia excommunicatus non est, sicut nec excommunicati erant homines hæretici tempore Pauli Apostoli, sed excommunicādi, post duas correctiones deuitandus est. Duplex enim correctio a Paulo concessa non abstulit potestatem ab humano iure, rigorosius procedendi contra hæreticos subiectos humano iuri, sicut concedendo ius diuinum matrimonium cum sorore consobrina, non ademit potestatem Ecclesiæ inhibendi tale coniugium, sed ostendit quid secluso humano iure seruandum est. Propter quod, quia papa ut patebit, solo diuino iure iudicandus, deponendusque non, quia illi soli subiectus est, ideo in eo solo apostolica regula seruanda remansit, cæteris propter hæresim ab ecclesia excommunicatis. Nec obstat dictis, si dicatur, ꝙ hæretici etiam tempore Pauli erant excommunicati ab ipso, ad Gal. 1. Cum enim sententia illa se extendat ad superiores, s. Angelos de cœlo, & constet ꝙ nullus superiorem, sub quacumque conditione excommunicare potest: consequens est, ꝙ non fuit excommunicatio, sed denunciatio, ꝙ a Deo anathema fieret quincumque etiam Angelus de cœlo, si cōtra Euangelium Christi prædicaret. Et hoc est denūciare separatū esse a Deo, & dignum excommunicatione Ecclesiæ quo ad hoīes. Et confirmatur ex S. Th. ibidem dicente, ꝙ sententia illa ab Apostolo data, est authoritate euangelicæ doctrinæ promulgata, Ioan. 10. c. Sermo quem sum locutus, ille iudicabit eum in nouissimo die. Constat namq; ꝙ excommunicandos ab ecclesia non excommunicatos ab eadem constituit sermo diuinis contradicens sibi.

¶AD RATIONES Igitur primæ opinionis unico uerbo dicitur, quòd papa post secundam correctionem deuius a fide, non admittitur ut paratus corrigi apud humanum iudicium, sed tanquam incorrigibilis hæreticus censetur. Quanquam apud Deū semper possit corrigi, & forte in ueritate sit correctus.

¶Ad rationes autem alterius opinionis dicitur, ꝙ vbi est speciale ius, non oportet ex communi procedere iure. In hac autem causa est speciale ius apostoli, & satis rationi consonum, & stylo Ecclesiæ in communicandis personis, præsertim in persona tā excellentis dignitatis. De alijs autem Episcopis iam reddita est ratio dissimilitudinis, quia, s. non sunt in illo statu, in quo erant tempore Apostoli propter superuenientem Ecclesiæ excommunicationem, qua hæretici sunt statim vitandi, & propterea possunt declarari priuati: propter tamen dignitatem eorum, & fragilitatē humanam vnica correctio declarationem si præcederet, misericordia æquitatis esset. Faciunt ad prædicta quæ scripsit Diuus Thomas in Secunda secundæ, quæst. 11. art. 3. & quarto de receptione hæreticorum ab Ecclesia.

CAP. XXIIII.

Opinio, quod Papa propter incorrigibilitatem in quocumq; notorio crimine scandalizante Ecclesiam subijciatur Concilij potestati: ita quòd possit ab eo deponi.

EXPEDITA relatione Papæ in casu hæresis ad Concilium, oportet in alijs extra hæresim casibus decernere, si papa subest potestati depositiuæ Concilij in alio casu, quam in casu hæresis. Et nunc quidem vere casus, qui peccata sunt, tractandi sunt postmodum de euentuum casibus sermo erit. Est igitur nonnullorum opinio, quod papa extra casum hæresis deponi a generali Concilio potest. Probaturque hoc ex septem capitibus. Primo, ex ratione criminis papa potest deponi pro hæresis crimine: ergo, & pro aliquo alio. Probatur sequela, tū primò, quia aut hoc est singulare in hæresi ratione grauitatis: & hoc non, quia odium Dei est grauius peccatum hæresi: ut patet in Secunda secundæ, S. Thom quæst. 3. articulo secundo. Aut ratione damni Ecclesiæ: & hoc non, quia plus nocet Ecclesiæ papa omnia beneficia uendens, prauos extollens, bonos deprimens, tyrannidem exercens, vitiorum dux, blasphemiæ, auaritiæ, &c. notorie plenus, quam si pertinaciter sentiens, quod Spiritussanctus non procedat a filio, recte alias uiuat, & hanc hæresim solus teneat. Tum secundo, quia in sacra Scriptura non inuenitur specificè expressum, ꝙ papa possit deponi magis pro hæresi, quam alio crimine: relictum est ergo interpretationi doctorum, & canonum. Et sicut Bonifacius papa & martyr, expressit casum hæresis, distinctione 40. si papa: ita potest casus incorrigibilis notorii & scandalizantis ecclesiam criminis, excipi: ut gloss. ibidem sentit. Tum tertio, quia qui potest in maius, potest in minus: ut dicitur in cap. ex parte, extra de decimis, sed Concilium potest iudicare papam de maiori crimine, puta hæresis: ergo de minore, scilicet symonia notoria, &c.

¶Secundo, ex parte abusus potestatis: constat namque, ꝙ gladius de manu furiosi potest, & debet auferri: inuasor, & occisor corporum detineri, & pertinax in proposito in custodiam poni, quanto magis sæuiens in perditionem animarum papa gladio papalis potestatis abutens, illo priuandus est tanquam phreneticus & ebrius, suarum passionum commotione actus. Cogit enim alios malefacere suo exemplo, & Apostolus testatur ad Gal. 2. dicens ad Petrum, Cogis Gentes Iudaizare gl. conuersationis exemplo Et confirmatur, quia si papa vellet mulierem opprimere, vel occidere, posset repelli & percuti & occidi, cum moderamine inculpatæ tutelę: a fortiori si opprimit ecclesiam, si occidit animas, resistendum primo: & si opus est, occidendus depositione est. Et confirmatur hoc ex ratione finis potestatis acceptę: quia scilicet ad ędificationem est, & non in destructionem.

¶ Tertio ex parte obligationis ipsius papæ. tenetur. n. papa ad purgationem sui cum infamis est de crimine scandaloso, ut patet de Damaso accusato de adulterio: teste Hier. de vir. ill. & de Xysto, Leone, & Symmacho 2. q. 7. Et probatur ratione, quia tenetur pascere oues suas: & constat ꝙ scandalum depascit oues. Purgatio ut autem subiectus si deficit, iudicandus est, igitur papa potest ab ecclesia de alio crimine, quam de hæresi iudicari. Et confirmatur authoritate Greg. in cap. si quis, secunda quæst. septima, dicens, Si quis super hoc nos redarguere voluerit, uel extra authoritatem facere nos contenderit, ueniat ad sedem apostolicam, ut ibi ante confessionem beati Petri mecum iuste disceptet, quatenus vnus ibi ex nobis suscipiat sententiam. Nec hoc inquit Gerson, ex humilitate, sed ex debito Greg. fecit.

¶Quarto, ex parte ecclesiæ: quia sicut papa sponsus potest dare libellum repudii ecclesiæ suæ sponsæ, renunciando papatui: ita econuerso cū non debeant quo ad hoc impari iure censeri: & potior adducitur ratio pro ipsa contra sponsum, uel quia prostituere eam quęrit quantum in se est, vel tyrannide seua laniando eā, vel placitando, bona sua dissipando, vel quia abuti conatur ea in perniciem filiorum. Et confirmatur hoc: quia ad communitatem totam spectat principis correctio, uel destitutio, apud Aristotelem in 5. Politic. si inemendabilis perseueret. Et hæc

potestas inauferabilis vel inabdicabilis est à communitate libera: quanto magis hoc habebit ecclesia?

¶Quinto, ex parte diuinæ prouidentiæ. Cum enim Dei perfecta sint opera, & ecclesia opus ipsius immediate sit (multo magis quam in synagoga, cui tamen dicit, Quid ultra tibi debui facere, & non feci. Esa. 5.) oportet ecclesiæ regimini, & corpori perfecte prouisum esse. Constat autem, quod perfectum non est corpus, quod non potest putrida à se membra abijcere, uel sanare, sed cum totius damno euidenter emergente oportet sustinere. Et similiter non est perfecte dispositum ligamen, quod non potest commune bonum & necessarium conseruare, abijciendo manifeste & notorie commune bonum vsurpantes, dispicientes, &c. Hæc enim omnia papa notorie scandalizans, symonia, luxuria, blasphemia, tyrannide, promotione indignorum, &c. manifeste facit contra bonum charitatis commune ecclesiæ unitatis, & triumphantis bonum.

¶Sexto, ex parte decretorum & gestorum Concilij Constantien. & Basilæen. In Concilio namque Constantien. depositus fuit Ioan. 23. quem ipsi tenebant ut verum Papam, & Benedictus 13. de consensu suæ obedientiæ. In concilio quoque Basilæen. depositus fuit Eugenius 4 creatus Felix, Stephanus, Christophorus, Benedictus. Greg. VI. Io. 12. Et confirmatur locus iste authoritate multorum Doctorum sentientium idem quod Concilia ista: ut patet de glo. in cap. si Papa, distin. 40. & sequacibus.

¶Septimo, ex parte naturæ iudicij humani, s. secundum allegata & probata, vel præsumpta iudicantis. Quo fit ratione præsumpta hæresis Papa non hæreticus propter contumaciam: iuxta c. cum contumacia, de hære. lib. 6. Vel per mansionem in excommunicatione per annum deficiente purgatione, iuxta c. excommunicamus, extra, de hære. Vel dum timore mortis actus hæreticales exterius tantum fecit: ut de Marcellino dicitur: uel simili timore verba hæreticalia absque intentione protulit: uel si per falsos testes conuincitur hæreticus relapsus: uel dum suam excusationem in causa fidei probare non potuit. Ex his & similibus creditur, Papam in casibus pluribus incorrigibilibus subesse iudicio Concilij generalis, sic vt possit ab ipso deponi.

CAP. XXV.

Discussio & determinatio, ad quam legem spectet determinare casus, in quibus iudicio Concilij subest Papa.

DICTAE autem opinioni communis sententia Doctorum Theologorum & Canonistarum antiquorum obuiat, tenens, quod si sit catholicus Papa, non iudicetur a quocunque iudice in terris, iuxta capitulum si Papa, quadragesima distin. capitoues, secunda, quæstione septima.

¶Et quoniam hinc inde multum disputatur, oportet primo videre in quo consistit hæc difficultas, vnde scilicet quæstionis veritas pendet. quo ignorato ueritas huius latet, & quo cognito veritas liquet. Nisi enim hoc sciatur, continget quidem aliquem uerum assequi, sed nescire se uerum assecutum.

¶Sciendum est igitur, quod tota difficultas pendet ex hoc, An iure diuino uel humano papa in casu criminis, quodcunque sit illud, deponendus sit potestate ecclesiæ, seu Concilij. Si enim lex diuina exigitur ad faciendam exceptionem hanc, scilicet, quod in casu criminis hæresis possit ab ecclesia deponi, lex quoque diuina exigitur, statuens quod propter tale crimen, puta notorium scandalizans & pertinax deponi possit. Et si solum ius humanum sufficit ad statuendum, quod Papa in casu hæresis est deponendus, solum quoque ius humanum sat est ad statuendum, quòd Papa propter notorium crimen deponatur.

¶Dicentes, quod ius diuinum exigitur, fundant se supra hoc quod licet Petrus potestate ministeriali ecclesiæ sit iunctus papatui, factus tam papa diuina lege est supra ecclesiam & Concilium: ac per hoc nulli inferiori lege potest subijci, (nec simpliciter in casu) Concilio, aut ecclesiæ, sed sola diuina lege. Et quia lex diuina in solo casu hæresis subdit illum potestati ecclesiæ ministeriali, uel ut alijs placet authoritatiue: ideo in solo hoc casu iudicari deponique potest. Quod enim casus hæresis inueniatur exceptus in lege diuina, patet ex multis inductis textibus sacræ scripturæ, expresse separationem ab hæretico quocunque indicentibus. Quod autē solus sit exceptus, patet ex sententia Saluatoris, Mat. 23. Super cathedram Moysi sederunt Scribæ & Pharisæi, omnia ergo quæcunque dixerint facite, secundum autem opera eorum nolite facere, ubi Dominus aperte statuit subditos debere audire Prælatos malæ uitæ, & bonæ doctrinæ. Constat autem quod doctrina ad fidem spectat: uita autem & opera ad malos mores aliorum criminum, secundum igitur sententiam Domini, audiendi sunt fideles prælati, quamuis mali. Confirmatur quoque eadem sententia a Petro Apostolo in prima Epistola 2. c. Obedite præpositis vestris, non tantum bonis & modestis, sed etiam discolis.

¶Dicentes autem q; ius diuinum non exigitur, sed Deus relinquit hoc in manu consilij humani, sicut & multa alia, fundant se super hoc, q; opus pure humanum, secundum se nec bonum nec malum moraliter, subiacet plenarie legi humanæ: coniunctio autē inter Petrum & papatum est opus pure humanum quandoque bonum, quandoque malum, ergo subiacet plenarie legi humanæ: ac per hoc lex humana disponere potest de illa coniunctione, quod qn̄ est bona, perseueret, quando mala, dissoluatur. Dixi, Opus pure humanum, ad differentiam operationum sacramentalium quæ non sunt pure humanæ. In coniunctione autem Petri cum papatu sola humana actio interuenit, coniungens electionis actu vtrumque, supponendo materiam formæ, ut patet ex hoc, quòd si cessat a papatu, (vt Celestinus fecit) nihil diuini operis in se restat, sicut restat in Episcopo renuntiante, & in sacerdote degradato potestas ordinis a Deo data, sine pœnitentia namq; sunt dona Dei: vt dr̄ ad Rom. 11. Dixi, Secundum se nec bonum nec malum moraliter, ad differentiam actuum secundum se bonorum, ut credere amareque Deum, &c. & secundum se malorum, ut blasphemia Dei, mendacium, & similia: hæc enim naturali diuinoque iure regulantur. Coniunctio autem Petri cum papatu quandoque bona est, ut patet in tot sanctis Romanis pontificibus, & quandoque mala, ut patet in multis eisdem sceleratis quos vtinam nescire licuisset. Et confirmatur: quia potestas ministerialis existens in ecclesia ad coniunctionem Petri & papatus, regulatur humana lege, ut patet de actu electionis papæ, qui irritus & nullus ab humana lege, si non seruatur, redditur. Vnde sicut Bonifacius papa & martyr promulgauit quod in casu hæresis potest papa iudicari & deponi potest alia lege humana promulgari, q; pro symonia in beneficio possit deponi, & sic de alijs maximis excessibus, obseruata consonantia legis humanæ ad naturalem & diuinam. Et etiam sine noua lege, quia in defectu manifesto humanæ legis, locum haberit gnomæ & ἐπιείκεια, posset papa ex notorio excessu scandaloso & incorrigibili deponi, sicut pro hæresi.

¶SI QVIS autem diligentius perspiciat, uidebit, q; diuina lege opus est statuente casus depositionis papæ, nec ulla lege humana potest, aut potuit hoc fieri. Quod probatur ex ratione humanæ legis breuissime & clarissime sic. Omnis lex ecclesiastica potest tolli, & mutari a papa: ergo nulla lege humana pōt contra papam inuitum procedi. Antecedens constat ex eo quod est Dominus iuris positiui. Consequentia est euidens, quia ex quo potest tollere legem & non vult subire ipsam, tollet eam: & sic nihil contra eum fiet.

¶Et licet hæc ratio sufficiat: quia papa diuina authoritate hoc potest, & nulla deuolutione, interceptione, inchoatione, appellatione, suspensione, aut quouis alio termino potestas sua minuitur, aut impeditur in his quæ sunt positiui iuris, attamen ex proprijs rationibus potestatis ecclesiasticæ concurrentis ad propositum, idem ostenditur. Quadruplex namque potestas hic nominatur. Primo potestas Papalis, de qua cum par in parem non habeat imperium, non oportet sollicitari. Secundo, ptās ecclesiæ seu Concilij vniuersalis, supra Papam simpliciter & absolutè. Et hæc nihil est, sed chimera: unde nullum effectum in mille quingentis annis in Ecclesia Dei habuit: omnia. n. iura positiua subiecta sunt, fuerunt semper Papæ, uelit nolit Concilium testante hoc uniuersalis Ecclesiæ per orbem diffusæ obseruantia. Tertio, potestas authoritatiua Concilij supra Papam in casu criminis, puta hæresis. Et hæc potestas licet minus rationabiliter poni uideatur, veruntamen attestatur proposito, quia ponens eam in solo casu, à diuina lege statuto, dicunt eam posse exire in actum. Quarto, est potestas ministerialis Ecclesiæ, quæ habet pro obiecto coniunctionem personæ cum papatu. Et hæc etiam attestatur proposito: quia cum ipsa non se directe extendat supra coniunctionem Petri & papatus in facto esse sed in fieri, quia nihil potest supra coniunctum, s. Petrum papam, utpote superiorem iam nominatum, ac per hoc ministerialiter constitutum, consequens est, quòd ad ipsam non spectat determinare dispositiones coniuncti, scilicet Petri papæ disponentes ad dissolutionem coniunctionis: nam dispositiones tales adueniunt coniuncto iam facto, ad quod non se extendit potestas illa. Et propterea nisi diuino, aut naturali iure dispositio Petri papæ ad dissolutionem determinata sit, potestas illa non potest exire in actum dissoluendi, ut pote non habens patiens dispositum, nec potens per seipsam, illud disponere determinando, quæ est disposito subiacēs, subiectum, scilicet Petrum papam tali potestati. Et ex hac cōclusione, s. quòd lex diuina exigitur statuentes casum depositionis papæ, patet, quam ignoranter procedant, quotquot ex vi canonici iuris procedunt ad ostendendum, quod papa ex crimine notorio scandaloso, & incorrigibili deponi potest, vt glossa super canone, si papa, distinctione quadragesima & sup canone Agathius & vigesimaquarta quæst. prima, nesciens quid dicat, errauit cum tota multitudine sequacium. Oportet namq; ex iure diuino casus inuenire subiectionis Papæ ad Concilium, ex quo iure diuino ipse absolutè est supra Concilium, & uniuersam Ecclesiæ communitatem. Et hic iacet Lepus: non est hac illacque amplius uagandum. Vnde ipsa-

de ipsamet glossa veritate inducta, dicit quod papa non potest statuere, quod non possit iudicari de hæresi: hoc enim ideo verum est, quia diuino non humano iure iudicium hoc in casu hæresis statutum est: nam iuris humani papa est Dominus.

¶ Ratio autem in oppositum allata non concludit oppositum: quoniam opus humanum indifferens subijci humanæ legi, potest intelligi dupliciter, primo quoad modum fiendi: & sic est verum. Scdo, quo ad ipsum fieri secundum suam substantiam. Et sic est falsa: vt patet de abscissione ligni; vel ferri, pręcidi siquidem potest bene, & male moraliter, & lege humana determinari potest, quãdo bene, & quando male: sed non spectat ad humanam legem, si potest; vel non potest præcidi, sed ad naturalem potentiam præcisoris, & dispositionẽ subiecti cædendi. Vnde in proposito humanæ legi subijcitur modus actionis, quo coniunctio Petri & papatus fit, aut dissoluitur: sed si potestas ista potest exire in actum, ex altiori pendet principio. Nam non potest exire in actum coniunctionis nisi vacante sede: & tunc in subiectum dispositum, scilicet Christianum voluntarium. Depositionis vero, nisi disposito subiecto, aut per recessum à Christianitate, aut per recessum a volũtario, vt patet de papa hæretico; vel renuntiante. Propter quod non potest lex humana statuere, quod coniunctio papatus, & petri, quando est mala propter alia crimina ab hæresi, dissoluatur: non potest, dico efficaciter statuere coactiue: quia papa criminosus posset illam legem tollere: cum par in parem non habeat imperium.

GAPVT XXVI.

Quot casus criminum sint diuina lege statuti, vt possit Consilium Papam deponere.

QVia igitur ad solam diuinam legem spectat determinate casus depositionis papæ, in ipsa, & ex ipsa seruari oportet, quot sint casus depositionis papę. Et vt probatur, solus casus hæresis est à lege diuina, in quo papa potest deponi ab Ecclesia, siue anthoritatiua, siue ministeriali potestate non curando in proposito.

¶ Probatur hoc tripliciter, scilicet rõne ex principijs theologicis certis, & authoritate sacrorum doctorum, & diffinitione sacræ scripturæ. Responsio est ita, Constat, quod secluso papa, in Ecclesia est potestas electiua papæ sepæ, seu applicatiua papatus ad Petrum, quocunque vocetur, habet pro obiecto coniunctionem personæ, & Papatus in fieri & in dissolui, vt patet de actu electionis, quo Petrus fit papa, & de actu depositionis, quo Petrus Papa hæreticus incorrigibilis deponitur. Constat etiam, ꝙ ad hoc ꝙ Petrus fiat papa efficaciter, ita quod sit papa, & consequenter ad hoc ꝙ potestas illa Ecclesiæ exerceat actum constructum coniunctionis efficaciter inter Petrum & papatum, aliquæ dispositiones requiruntur in Petro de necessitate simpliciter, aliqua ad bene esse. Requisitæ de necessitate simpliciter sunt duæ, simpliciter esse voluntarium, & esse Christianum nunquam enim aliquis quantumcunque electus, est papa, nisi consentiat: & similiter non est papa, nisi sit membrum Christi. Secunda dispositio exigitur de iure diuino: & quia ordo gratiæ præsupponit ordinem naturæ, prima dispositio exigitur de iure naturæ. Requisitæ autem dispositiones ad bene esse, sunt boni mores, scientia ecclesiastica, charitas, experientia regiminis, & huiusmodi, sine his enim Petrus si est electus, & acceptat, est papa: quamuis ineptus & malus. Constat etiam, quod facilius est destruere quam construere duabus simul requisitis necessario conditionibus ad constructionem, quæcunque earum deficiat, solui potest coniunctio ista. Namque si Petrus non vult amplius esse papa, potest renuntiatione dissolui coniunctio ista: & dissoluitur dum acceptatur renuntiatio, vt patet de Cęlestino. Et rursus, si Petrus papa labitur in hæresim incorrigibiliter, potest deponi inuitus, ex quo desijt quantum est ex se esse membrum Christi: sicut in primo casu desijt esse voluntarius. Hæc omnia certa sunt, ex quibus necessario sequitur, vt deficientibus in Petro conditionibus, quæ non sunt necessariæ simpliciter, sed ad bene esse, non propterea fit dispositus, vt possit dissolui coniunctio ista, vt possit attingi Petrus à potestate depositiua. Nam dispositiones illę quę non requiruntur in subiecto ac hoc quòd vniatur efficaciter formæ, sed tam cum eis, quam cum suis contrarijs vniri potest formæ, & constituere compositum, non sunt tales vt earum contrariæ pertineant ad dissolutionem compositi. Quod est dicere, quòd si Petrus sceleratissimus & criminosissimus, scandalosus, & incorrigibilis, Christianus tamen & consentiens, fit & est Papa, si eligatur oportet, quod huiusmodi crimina superuenientia Petro iam papæ aut perseuerantia, & si reddant ipsum malum papam, & non solum malum hominem, ut prius, non tamen reddunt ipsum deponibilem. Ex quo enim ad bene esse papæ requiritur bonitas, & non ad esse papam, consequens est, quod malitia ad male esse papæ, & non ad non esse papæ spectet: ac per hoc sicut non spectat bonitas ad esse, quod est effectus electionis, ita malitia non spectat ad non esse, quod est effectus depositionis. Ex his patet ratio, & potest formari breuiter sic, Sola contraria conditionibus necessariò requisitis ad esse papæ reddit papã deponibilem: sed inter crimina infidelitas contrariatur conditionibus necessario requisitis ad esse papæ: ergo sola infidelitas inter crimina reddit papam deponibilem, prima propositio patet ex hoc, quod depositio est nõ esse Papæ, & vnumquodque in suo esse perseuerat, si contrarium nõ superuenit. Nunquam enim homo desineret esse, si non superueniret aliquod contrarium illi esse: & simile est in alijs. Secũda autem propositio probata est: quia cætera vitia contrariantur conditionibus requisitis ad bene esse papæ. Hanc rationem vellem in statera poni: & non friuolas, & apparentes, per accidentia vagantes. Hæc de primo.

¶ Authoritates Sanctorum sunt in primis Anacleti papæ, & martyris: (& habetur septuagesimanona distinct. can. electionẽ.) Si namque papa posset propter crimina deponi, sicut alij Episcopi, frustra dixisset, quòd electionem summorum Pontificum sibi Dominus reseruauit, Deinde Bonifacij papæ, & martyris, & habetur quadragesima distinctio. c. si Papa, Nisi, inquit, à fide deuiauerit Papa, redarguere eius culpas mortalium nullus præsumit. Vbi solum infidelitatis crimen subijcit iudici: à quo Papa potest iudicari: quem constat esse vniuersalem ecclesiam, seu Concilium generale: ab eodem enim excipit, à quo negat redarguendum id fore. Sanctus quoque Eusebius Papa, & habetur secunda quæst. septima, in c. oues, dicit, Oues quæ suo Pastori commissæ sunt, eum nec reprehendere nisi a fide exorbitauerit, nec vllatenus accusare possint. Sanctus Anterius Papa, & martyr, & habetur nona quæstione tertia, in c. facta, inquit, Facta subditorum iudicantur à nobis: nostra verò iudicantur à Domino. Et quòd loquatur de factis peccatorum, patet ex eo quod subdit, Deteriores sunt, qui vitam, moresque bonorum corrumpunt, his qui substantiam aliorũ prædiaque diripiunt. Sanctus Beda, & habetur nona quęstione tertia, canon. Episcopo, tractans de iudicio peccatorũ, ait, Sola enim Romana Ecclesia sua authoritate valet iudicare de omnibus: de ea verò nulli iudicare permittitur. Sanctus Bernardus Innocentio secundo scribens, inquit. Quis faciet mihi iustitiam de vobis: si hæredem iudicem, ad quem vos trahere possem, iam nunc ostenderem vobis, vt parturiens loquor quid mihi imminet, extat quidẽ tribunal Christi, sed absit vt ad illud appellem vos. San. Thomas in 4. sent. distinctio, decimanona quęstio. secunda, articulo 2. quęst. 3. ad secũdum, dicit. Quamuis Prælati sint corripiendi a subditis, non tamen est pœna infligenda, sed recurrendum est superiorem denuntiando, vel si non habet superiorem ad Deum, vt eũ emendet, aut de medio tollat. Et ibidem ad primum exceperat crimen infidelitatis, cum dicit, Prælatus minor fieret si in infidelitatem laberetur, & subditus fidelis maior.

¶ Et licet hæ authoritates deberent sufficere ad promulgationem diuini iuris, quia tot sanctorum sunt, & Spiritusancto inspirati locuti sunt sancti Dei homines, vt dicitur 2. Petri 1. c. ad maiorem tamen firmitatem debilium adsunt Symmachus Papa in c. aliorum 9. q. 3. dicens, Aliorum hominum causas Deus voluit per homines terminare: sed sedis istius præsulem suo sine quęstione reseruauit arbitrio. Et quod loquatur de causis peccatorum, patet ex eo quod subdit, dicens, Voluit beati Petri Apostoli successores cœlo tãtum debere innocentiam, & subtilissimi discussoris indagini inuiolatam habere conscientiam. Et excludẽs obiectionem subdit, Nolite æstimare eas animas inquisitionis nõ habere formidinem, quas Deus præ cæteris suo reseruauit examini, &c. Innocen. III. in sermone cõsecrationis papæ dicit. In tantum mihi fides est necessaria: vt cum de cæteris peccatis Deũ iudicem habeam, propter solum peccatum quod in fide committitur, possem ab ecclesia iudicari. Bonifacius quoq; VIII. in extrauaganti, vnã sanctã, dicit. Si deuiat suprema potestas, a solo Deo iudicatur: vt superius allegatũ est. Albertus Mag. Petrus de Pal. Heruæus Vlricus Ang. de Anch. & alij quos refert dom. Ioan. de Tur. Cremat. in lib. de Ecclesia, hanc viam secuti sunt quibus magis credendum est, quã canonistis multis ad quos non spectat, nisi secundariò de iuris diuini reb. tractare, sicut de vsura, sacramentis Ecclesiæ, hæresibus, & huiusmodi. Hæc de secundo.

¶ Diuina scriptura solum casum hæresis apertè excipit, dum, vt supra allatum est, hæreticos separandos ab ecclesia instituit, & sanæ doctrinę Pręlatos, malorum autem morum tolerandos cõstituit. Hoc enim nihil aliud est, quam dicere, Pro solo hęresis crimine deponendum instituimus, quantum est ex diuina lege, pręlatum: ac per hoc iuri humano reliquas depositionis causas dimittimus quo ad subditos iuri humano, de non subditis enim nullus statuit. Et de hęretici quidem separatione extant textus Pauli Apost. & Ioan. Euangelistæ iam dicti. De toleratione verò, imò obedientia, & audientia malorum Prelatorum fidelium, extat sẽtentia Domini, Matt. 23. Super cathedram Moysi, &c. & Petri Apost. Obedite Prępositis discolis, qui iam inducti sunt. Et nunc adiungitur sententia Domini, Luc. 12. manifestans iudicium Papę mali in seipsum, & in proximum, agẽdũ per ipsum Dominum

dum respondens Petro ait, Quis putas est fidelis dispensator, & prudens: quem constituit Dominus super familiam suam, &c. Et subdit de eodem, Quod si dixerit seruus ille in corde suo. Moram facit Dominus meus venire, & cœperit percutere seruos, & ancillas, & edere, & bibere, & inebriari, veniet dominus serui illius in die qua non sperat, & hora quam nescit, & diuidet eum partemque illius cum infidelibus ponet. Vbi notandum est primò quod ad literam loquitur de seruo constituto super familiam, id est Ecclesiam: ut glo. interlinearis exponit. Quod patet ex officio, scilicet vt det illi in tempore tritici mensuram: & ex præmio Beatus ille seruus, quoniam super omnia bona sua constituet eũ. In quo apparet differentia, ut glo. dicit, inter subditum & prælatum bene facientem; quia subdito promittitur quod præcinget se Dominus & transiens ministrabit illi, prælato vero quod super omnia bona sua est constituendus. Notandum est secundo, quod distinguitur manifeste crimina tria, in seipsum, in proximum, & in Deũ: ac per hoc cõprehendit oia. In seipsum per gulã & ebrietatem, scriptum est enim. Propter crapulam multi obierunt: qui autem abstinens est, adijciet uitam Ecclesiastici 37. In proximũ, per percussionem suæ curæ commissorum utriusque sexus. In Deum per infidelitatem. Et non describit dispensatorem criminosum in Deum per infidelitatem, sed in seipsum & in proximum & dicit seruum talem confidentem in mora Domini iudicandum à Domino per mortem, qua diuidetur à familia, & per damnationem æternam cum infidelibus. Hæc manifesta sunt in litera, & clare ostenditur quod diximus, scilicet quod quantum est ex lege diuina, prælati de criminibus cæteris à Domino iudicandi statuuntur, de infidelitate autem Ecclesiæ iudicio dimissi intelliguntur, ac per hoc si alij prælati non subessent iuri humano qđ super apposuit suis subditis alias causas criminũ iudicandas, ab Ecclesia non essent iudicandi & deponendi nisi pro infidelitate, sicut Papa: qui quia soli diuino iuri subest in casibus à diuino iure toleratis nulli subijcitur. Quia enim sola negatio statuti casus à iure diuino quo ad Papam soli diuino iuri subiectum: sufficit ad constituendam legem, quod non potest iudicari aut deponi, multo magis expressa toleratio casuum in iure diuino constituit ipsum tolerandum: alios autem tolerabiles: si a superueniente iure positiuo cui subiecti ex diuina lege sunt permittatur. Vnde inter Papam & alios, quo ad casum criminis iudicandi, & puniendi ab ecclesia, tantum interest, quòd in Papa locus ab autoritate diuini iuris negatiue efficacissimus est: quia soli illi iuri subiectus est. In alijs autem nec toleratio, nec negatio diuinæ legis efficax est: quia quod superius ius non statuit, aut tolerat, inferius ius potest & statuere, & punire: ut manifestè patet in contrahendis matrimonijs, & administratione sacramentorum, in quib. multa permissa ex diuino iure prohibita sunt ab ecclesia in sibi subditis. Et si absque velamine aliquo obumbrante, sententia Domini perspiciatur, apparebit, quòd propter Prælatum, qui nullum habet supra se nisi Dominum, utpote constituturum super reliqua familia Domini absentis, promulgata est hæc sententia. Quod etiam ex eo habetur, quod constitutus super familiam absentis Domini neminem timere describitur, nisi Domini aduentum; in cuius mora confisus tanquam neminem habens supra se peccare cœpit. De prælatis namque habentibus superiorem præsentem in hac uita, non consonat, quod in sola mora Domini confidãt: quia habent statim superiorem iudicem, quem timeant vltorem. Nonnihil quoque ad hoc confert, quod Petro futuro Papæ hæc Dominus dicit.

¶Ex his authoritatibus perspicaciter intellectis habetur, quod pro reliquis criminibus manifestis non est Papa deponendus. Docens enim Dominus secundum opera malorum Prælatorum nolite facere, proculdubio de notis operibus loquebatur, de quibus dixit, à fructibus eorum cognoscetis eos. Ne autem propter adiunctam scandali rationem, deponendum putares, docuit Matth. 18. quòd pes, manus, vel oculus, non tamen caput scandalizans amputaretur: instruens ad literam, quòd si aliquod nobis opportunum, vt manus, pes, uel oculus scandalizans occurreret, præscindendum esset: secus autem de organo habente officium capitis sentiebat, nunquam dicens, Si caput tuum scandalizat te, abscinde illud, & proijce abs te. Hanc authoritatem qui credit, Iesum Christum Dei virtutem & sapientiam omnia prouidentem, & cuncta prouidentem, non spernet, sed reuerenter considerabit non casu nominasse Dominum manum, pedem, & oculum, membra summè necessaria, & tacuisse caput: sed ideo non esse mandatam præcisionem capitis scandalizantis, quia nec propter scandalum caput simpliciter præcidendum est. Dico aut simpliciter, ad differentiam capitis in hac vel illa Ecclesia, quia quantumcunq; caput huius vel illius Ecclesiæ præcidatur, semper restat caput Ecclesiæ in terris, Papa, s. patet igitur, quod nullum extra infidelitatem crimen notorium ac scandalizans, depositionem papæ inducit. Hæc de tertio.

CAPVT XXVII.

In quo respondetur rationibus factis in cap. 24. ad probandum, quod Papa ex alio crimine quam hæresis potest deponi ab Ecclesia.

MANIFESTATA sufficienter veritate, quod scilicet, si papa est fidelis nec Iudicari, nec deponi potest ab ecclesia pro quacunque alio crimine quantumcunque notorio & scandaloso, superest allatis in oppositum satisfacere.

¶Ad primum ergo motiuum ex parte criminis, neganda est sequela, quia nec maior, nec par ratio est de hæresi & alijs criminibus. Et ratio iam tacta est, quia scilicet infidelitas spectat ad non esse, alia autem crimina ad male esse papæ. Cum ergo dicitur, aut hoc est ratione grauitatis, aut nocumenti, dico quod diuisio non est sufficiens: quia datur tertium, scilicet quòd est ratione status. Infidelitas enim mutat statum hominis: quia facit quantum est ex parte hominis, de Christiano non Christianum. Odium autem Dei licet sit grauius peccatum, ac per hoc faciat hominem peiorem, quam infidelitas faciat: non tamen facit de Christiano non Christianum. Nec obstat, quod hæreticus restat Christianus inuitus ex charactere, quia quod non uoluntariè habetur, non est ab homine inquantum homo, ut in principio primæ secundæ S. Thom. dicitur. Propter quod fides informis, saltem, & character non sunt duo constituentia distinctos status humanos ecclesiasticos, sed unum & eundem statum Christianitatis constituunt complete, concurrente utroque altero, vt humano, scilicet fide, quæ non est, si non est uoluntaria, & altero, ut hominis, s. charactere, qui & sine uoluntate acquiritur, ut patet in pueris, & inuite conseruatur, ut patet in hæreticis. Propter quod sublata fide mutatur status Christianitatis, inquantum erat humanus: quod est mutari ipsum eo modo quo per hominem mutari potest. Mutatio autem status Christianitatis, extra Christianos hominem ponit ex propria natura: & propterea crimen hæresis non ratione maioris grauitatis, sed mutationis status deponendum constituit Papam, alia autem crimina non. Et licet hæc responsio sufficiat etiam ad alterum membrum de nocumento: sciendum tamen est q aliud est loqui de nocumento per se anneno peccato & aliud de nocumento annexo per accidens: quia, s. est in isto homine sic disposito. Si. n. loquimur de nocumento per se, maius nocumentum est annexum hæresi ipsius papæ, quam cuicunque alteri crimini: quia hæresi quantum est ex se, adhæret doctrina hæretica, quæ in capite quantum ex se est induceret hæresim in ecclesiam, vniuersalem quo maius nocumentum inferri nequit. Si uero loquimur in isto, qui non docet hæresim, & bene gubernat & dispensat, hoc est per accidens: & ideo dispiciendum. Ad aliam probationem, s. quod non inuenitur in Scriptura sacra expressum, quòd magis sit pro hæresi Papa deponendus quam pro alio crimine: iam patet responsio, quod non inuenitur q magis pro hoc quam pro alio, sed inuenitur in sacra Scriptura, q pro sola hæresi est deuitandus, & declinandus, ut patet ex testibus inductis. Vnde non est verum quod sit hoc relictum interpretationi doctorum, & canonum, nisi sicut explanantibus, quomodo etiam articuli fidei sunt relicti doctoribus, & canonibus sacris. Sed sicut articulos fidei declarare non mutare possunt doctores & canones, ita legem hanc diuinam declarare non mutare, addendo aut subtrahendo possunt. Ad tertiam probationem dicitur, q illa maxima, qui potest in maius, potest in minus, si philosophice discutienda est, inuenitur falsa, tam de actu, quam de obiecto, quam de effectu. Intellectus enim qui potest in actum maiorem, s. intelligere, non potest in actum minorem, puta adorare. Similiter visus qui potest in obiectum maius, puta lucidum, non potest in obiectum minus, puta sonum. Virtus quoque generatiua hominis potest in effectum maiorem, s. hominem, homo enim generat hominem, & tamen non potest in effectum minorem, puta Leonem. Si autem politice discutienda est, (ut Innocent. 3. in dicto cap. ea parte: inducit sub alijs verbis, scilicet cui concessum est maius, minus quoq; concessum esse videtur) dicitur q intelligenda est cæteris paribus. modo autem cætera non sunt paria, quia in crimine hæresis, quòd est maius crimen, subiectum mutauit Christianitatis statum in alijs uero criminibus minoribus subiectum permanet in eodem Christianitatis statu. Et hæc est uera responsio ex parte criminis maioris & minoris. Ex parte autem maioris uel minoris effectus iudicij, negatur minor: quia maius esset iudicare Papam in statu Christianitatis de adulterio, quam iudicare ipsum a Christianitate ruente de hæresi: quia in primo attingitur superior status gradus, quam in secundo, ut patet.

¶Ad secundã rationem, ex parte actus, s. actus, dicitur, q fallacia consistit in hoc, quod aliud est auferre gladium, resistere, impedire, & huiusmodi: & aliud est facere ipsamet authoritatiue. Auferre namque gladium de manu furiosi, resistere tyranno, impedire oppressorem, & huiusmodi, cuilibet licet & debitum est ut actus uirtutis, sed facere ista authoritatiue, soli superiori

riori licitum est. Vnde licet cuilibet liceat uim in se, & in proximum uim repellere cum moderamine inculpatæ tutelæ: non tamen cuilibet licet punire eum qui vim infert. Et similiter quamuis quilibet licite possit papam inuasorem, se defendendo, occidere: nulli tamen licet papam propter homicidium punire pœna mortis. Vnde huiusmodi argumenta & similia non concludunt authoritatem iudicis ad puniendum, sed cuiuslibet priuati debitum ad resistendum, impediendum, defendendumque, nisi quis adeo desipiat, ut dicat quemlibet esse iudicem cuiuslibet. Resistendum est ergo etiam in faciem papæ publice dilanianti ecclesiam: uerbi gratia, quia non uult dare beneficia ecclesiastica nisi pro pecunia, aut commutatione officii, & cum omni reuerentia & obedientia neganda est possessio talium beneficiorum his, qui emerunt, & allegando est causa symoniæ etiam cum papa commissæ, & sine dubio principes seculi & clarius gladium de manu furiosi sic cum modestia tollerentur. Multæ quoque sunt uiæ, quibus absque rebellione principes mundi & prælati ecclesiæ, si uellent uti, resistentiam, impedimentumque abusus potestatis afferrent. Sed quando principes & prælati non curant nisi quasi somniando, cur conqueruntur quod non potest deponi? cur opponunt, quod potestas data est in ædificationem, & non in destructionem? Abusui namque potestatis, qui destrui obuiam eant congruis remediis, non obediendo, in malis non adulando, non tacendo, arguendo, aduocandis illustres ad increpandum exemplo Pauli, & præcepto eiusdem, (Dicite Archippo. Vide ministerium quod accepisti in domino, ut illud impleas ad Col. ult. &c.) & parum aut nihil abuteretur potestate.

¶In responsione tamen ad quintum habebis ultimam satisfactionem huius argumenti.

¶Ad tertiam rationem ex parte ipsius papę, dicitur, quod etiã est falsa, nam aliud est purgatio ad remouendum scandalum, & aliud est purgatio ipsa coram iudice. Ad primam tenetur papa de iure diuino, ad secundum non: unde Damasus non coram generali Concilio, sed coram quadraginta Episcopis se purgauit, ut patet secunda quæstione septima: nos si competenter Et Gregorius ipse testatur, quòd ex humilitate exhibuit se ad iudicium: ut patet secunda quęstione septima. capitulo Petrus. ubi ipse Gregorius dicit. Petrus potestatem regendi acceperat, & tamen idem Apostolorum primus querimoniæ contra eum a fidelibus factę, cur ad Gentes intrasset, non ex potestate officii (qua posset dicere, Oues pastorem suum non accusent nec reprehendant) sed ex authoritate diuinæ uirtutis, qua Gentiles acceperant Spiritum sanctum, respondit. ubi apparet, quod ipse imitatus est Petrum Apostolum, non utendo potestate sua, & quod potuisset illa uti.

¶Ad quartam ex parte Ecclesiæ ut sponsæ, breuiter dicitur; primo, quod papa non potest inuitam ecclesiam deserere: quia non potest iuri Ecclesiæ renunciare: Prælatus enim est propter ecclesiam, & non econuerso, ut super Epistolam ad Col. in fine diuus Tho. dicit.

¶Secundo, quod non est par ratio ex utraque parte: quia ecclesia est subdita papæ & non econuerso. Nec etiam in lege Moysi uxor poterat dare libellum repudii uiro. Nec est periculum de ipsius dilaniatione: quia scriptum est. Portæ inferi non præualebunt aduersus eam. Ex parte uero ecclesię ut communitatis liberæ, breuiter dicitur, quòd licet sit libertate gratiæ, est subdita tamen secundum iurisdictionem papæ. Vnde ipsa ecclesia non abdicauit a se potestatem supra Principem: sed Iesus Christus Dominus ecclesię nõ subiecit eam ipsius communitati ecclesiæ, sed suo vicario, & propterea nihil potest supra suum principem. Non sic est de aliis communitatibus, de quibus asseritur Arist.

¶Ad quintam, (ex parte diuinæ prouidentiæ, & operationis immediate, & perfecti operis,) dicitur, quod Deus perfecte ecclesiæ corpus fecit, disposuit, ac ordinauit, ita ut ordinatissimum optime esset, & nihil opportunum desit illi. Et cum dicitur, ergo est relictum Ecclesię remedium contra papam fidelem criminosum, &c. concedendum est. Sed cum infertur. Ergo ecclesia potest illũ incorrigibilem deponere, membrum illud abscindere & huiusmodi, respondetur, quod est sophisma consequentis a superiori ad suum inferius affirmatiue: a prouisione & remedio communi ad hanc prouisionem, seu hoc remedium, ac si non esset alia prouisio & aliud remedium: Dicendum est enim, quod Iesus Christus altioris ordinis remedium reliquit in ecclesia ad repellendum sui proprii vicarii incorrigibile scandalosumque regimen. Ad cuius euidentiam sciendum est, quod sicut in naturalibus diuina sapientia inferiora per media, & media per supremas causas secundas gubernat. ita in supernaturalibus. (inter quæ est ordo gratiæ fidei & ecclesiæ super illam fundatæ,) inferiora per media, & media per supremas causas secundas supernaturales gubernat. Rursus cum causæ effectibus, proportionatæ sint, ut superioribus effectibus superiores causæ respondeant, & inter causas secundas prouidentia humana ecclesia authoritate fulta. inferioris ordinis causa sit, quam oratio: quæ in supremo ordine secundarum causarum locata est a Deo, quod ex eo patet, quod tota creatura corporea & incorporea subiecta est illi, & prouisio supra papam fidelem sit inter supremos effectus in ecclesia: consequens est, quod sapientissime Deus disposuit remedium in ecclesia supra fidelem papam, nõ prouidentiam humanam, cui subiecit reliquum ecclesiæ, sed orationem. Nec est minus efficax causa oratio ecclesiæ pro se petens necessaria ad salutem perseueranter, quam prouidentia humana: cum constet quod cuiuslibet particularis personæ oratio pia perseuerans, petens necessaria ad salutem pro se est causa efficacissima, & infallibilis, ut diffuse habes in tertio contra Gent. a Beato Thoma c. 95, & 96. Vnde si necessarium est ad salutem ecclesiæ, quod papa talis auferatur, sine dubio oratio sic conditionata, anferret illum de medio. Et si non est necessarium, quod auferatur, quid causamur Dominum, qui negat quod uolumus, & tribuit quod uellemus? Si est necessaria eius ablatio, non potest non auferri ab eo rogato, qui promisit, quod nihil deesset timentibus eum. Si non est necessaria diuino iudicio, & tamen iudicio humano utilis, & necessaria creditur, cur præponis te Deo uolens illum deponere? Tu quis es, qui iudicas alienum seruum? Domino suo stat, aut cadit Iesu Christi vicarius. Non dico hoc ego, sed Dominus, qui Lucæ decimooctauo docet. quòd Deus multo magis quã homo faciet cito uindictam electorum suorum clamantium ad se. Constat enim ecclesiam electos claudere, & uindictam hanc, quia ipsi soli Domino reseruata est, ab ipso præ cæteris faciendã. Non dormitat neque dormit, custodiens Israel, qui nauiculæ fluctuanti quarta vigilia noctis ex oratione surgens subuenit, qui a Sennacherib exercitu Ezechiam liberauit, Assueri cor mutauit, Nabuchodonosor prædicatorem suum fecit: Anastasium secundo, oratione ecclesiæ percussit. Leonem etiam papam, seu Liberiũ apud alios, Hilarii orationi subiecit. qui etiam omnia temporalia bona superaducienda promisit: qui demum dedit nobis Filiũ, & omnia donauit cum illo. Sed heu impletum quasi est illud, Putasne Filius hominis ueniens: inueniet fidem in terra? nam prout sic ultius tam excelsæ, & tam efficacis causæ secundæ pro nihilo habetur. Oportet, inquiunt, prouidentia nostra puniri papam, non diuinæ prouidentiæ soli, & orationibus relinqui. Quare hoc dicunt, nisi quia prouidentiam humanam præferunt orationum efficaciæ? quare hoc dicunt, nisi quia animalis homo non percipit quæ Dei sunt? quare hoc dicunt, nisi quia didicerunt confidere in homine. & non in Domino, & ponere carnem brachium suũ? Quo fit, ut si incorrigibilis existimetur quandoque papa in propriis uitiis, manentes subditi quotidie murmurent de malo regimine, nullum orationis remedium adhiberi procurantes, nisi forte, ut somniantes absque fide, & facto suo adimpleant Scripturas (quod scilicet propter peccata populi regnat hypocrita, officio sanctus, animo diabolus) & detur ac conseruetur Rex in furore Domini Iram enim, & clementiam Dei in manibus orationum nostrarum esse Spiritus sanctus in Psalmo testatur Benedictus Deus, qui non amouit orationem meam & misericordiam suam a me. glo. Quia non est amota oratio: securus esto, quia non auferetur misericordia. Verum ita stolidi sumus, ut nolumus orare ut debemus, & tamen uelimus orationis fructũ, nolimus seminare, & uelimus metere. Aut Christiani non nominemur, aut Christi prouisionem amplectamur, & sic phreneticum, furiosum, tyrannum, dilaniatorem, dilapidatorem, corruptoremque Ecclesiæ, cũ contingeret talem præesse, superabimus. Sed qui nosmet non superamus nostris orationibus, quia eas non ut deret agimus, quomodo conqueri possumus, quod aliorum malorum uitam non superamus orationibus, quæ non solum tectum non transeunt, sed nec orantium capita propria penetrãt? Et quod peius est, olim conquerebatur Deus, populus hic labiis me honorat, cor autem eorum longe est a me. Tempore reuelatæ gratiæ, nec labiis honoratur, quoniam nihil dicitur minus intelligibiliter quam diuinũ officium, nihil tam celeriter persoluitur, quam Missa Tempus diuini officii & Missæ, onerosum est ualde, ioci autem, & negotia accommoda sęcularia distincte dicuntur & repetuntur, & absque temporis mensura delectant. Vnde cõcluditur, quod aut abscissio papæ fidelis, & incorrigibilis post humana remedia est in ueritate necessaria ad salutem ecclesiæ, & oratio fit sine intermissione ab ecclesia, & sic habetur certa, & multo celsior, ac efficacior prouisio, quam si authoritas deponendi humanæ esset prouidentiæ delegata. Aut non est necessaria, uel non fit oratio ut debet, & tũc nullus est querelæ locus, si in non necessariis abest prouisio exterminatiua: quoniam nec humana prouidentia, extra ueram necessitatem deberet illa uti authoritate si eam haberet, uel si nosipsi concesso remedio efficaci nolumus uti. Quamuis etiam non sit abbreuiata manus Domini, ut non possit saluare citra omnimodam necessitatem: nec aggrauatæ sint aures eius, ut non exaudiat citra necessitatem. sed iniquitates nostræ sunt quæ diuidunt inter nos & Deum nostrum, & multas malas actiones in rectoribus nostris procurant, ut Hier. in ca. iudacter. 8 q. 1 & Greg. 7. q. 1. ex merito dicunt. Et si contra hæc insteur. Quia oratio commune est remedium omnibus occurrentibus malis, in hac autem re proprium quæritur remedium, sicut in cæteris rebus, ultra communem causam propria assignanda est: uidetur, quod supremæ causæ quamuis sint causæ communes respectu inferiorum, sunt tamen

tamen

men propriè respectu superiorum effectuum, & propterea oratio: quia est inter supremas causas secundas supernaturales respectu inferiorum est causa communis respectu autem summorum effectuum (qualis est exterminatio papæ fidelis, utpote effectus reseruatus Deo) est causa propria, & remedium proprium, ultra quod sunt multa alia humana adminicula, quæ scripsit Dominus Ioan. de Turrecre. in lib. 2. de Ecclesia. cap. 116. Cum his tamen omnibus memento, quòd pessimus papa fidelis toleratus a Deo, non potest totum corpus ecclesiæ inficere, aut in perniciem ducere & huiusmodi ut argumenta autumant in similitudinib. corporum & huiusmodi. Nam Deus non potest seipsum negare, de quo scriptum est. Fidelis Deus, qui non permittit uos tentari supra id quod potestis, sed etiam cum tentatione prouentum.

¶ Ad sextam, quantum ad gesta Concilii Constant. iam dictum est, quod Concilium perfectum secundum præsentem statum ecclesiæ potest deponere incertum papam nullus. n. fuit illo tempore certus papa. Quantum ad gesta Concilii Basileen. respõdet uniuersalis Ecclesia, quæ Eugenium a Concilio depositum adorauit, & adorat ut papam. olim in persona sua, & post in successore Nicolao, quem ipse eodem anno creauerat Cardinalem, & sic deinceps. Et hæc responsio facti testatur quantum delirent, qui papã Concilio submittunt. Ad priscorum temporum gesta dicitur, ꝙ licet multi legantur depositi Pontifices summi. aut non erant indubitati Pontifices summi, aut de facto nõ legitime depositi sunt, ut in cap. 103. secundi libri de ecclesia, domi. Ioan. de Tur. Cre. manifestat diffuse. Ad authoritatem glossæ, & plurium Canonistarum sequentium: dicitur, quod glossa est contra textũ, quia textus excipit solam hæresim, & ipsi leui ratione mota, extendit ad omne crimen notorium scandalizans incorrigibile: quia, scilicet contumacia est hæresis. Constat. n. quod iam uocabulo cõtumacia hæresis dicitur, sicut & symonia: nec æquiparanda est uere heresi, quæ mutat statum Christianitatis. Et quamuis glossa quia, sobrie loquitur dicens. Credo, &c. mereatur ueniam, assertores tamen illius documenti super illam se fundantes, quia contra antiquam fidei doctrinã tam leuiter mouentur, nescio excusare. Canonistarũ autem authoritas in hac, (quia principaliter est theologica) parua est, nec maior ratione super qua se fundant: non sic est de authoritate Sanctorum, qui Spiritu sancto inspirati loquuti creduntur. Rursus secundum ipsosmet Canonistas, in materia fidei magis standum est antiquorum, quam modernorum authoritati, licet in his quæ iuris sunt quanto iuniores, tanto perspicaciores. Cum igitur hæc sit materia fidei (quia immediatum opus Dei non ratione naturali, sed sola diuina reuelatione scibile, in quæstione est) consequens est, ut sanctorum authoritas sacræ Scripturæ iuncta omnibus Conciliis & Theologorum uniuersitatib. ac Canonistis posterioribus, imo quasi modernis ponenda sit.

¶ Ad septimam ex parte iudicii humani dicitur, quod conditiones, iudicii humani sunt duplices: quædam ex naturali iure, uel diuino determinatæ. quædam a iure positiuo. Inter quas hæc est differentia: quia illæ quæ sunt ex iure positiuo non possunt in iustum papam exerceri, quia non subest positiuorum iuri, illæ uero, quæ sunt a naturali uel diuino iure, habent etiam locum in papa. Ex iure autem diuino statuta est forma iudicii humani circa hæreticum, ut post primam & secundam monitionem euitetur: per hoc (ut dictum est) potest contingere ut papa fidelis nunc: sed bis relapsus deponi possit & debeat. Ex iure etiam naturæ est, ut homo uideat quæ foris sunt: ac per hoc propter actus manifeste hæreticales & uerba manifeste seu hæretica cognita, &c. sic facta & dicta ut humano iudicio corde consentiente facta sint & dicta, iudicetur quis hæreticus. Ex ipso quoque diuino iure est, ut in ore duorum uel trium stet omne uerbum, ut patet Matt. 18. Et ex iure naturæ unicuique contra se creditur si est sani capitis, &c. Vnde ex non suspectis, &c. testibus conuictus quis de damnata & nota, &c. hæresi hæreticus iudicabitur & similiter si sua sponte se confitetur hæreticum quamuis coram Deo mentiatur, iudicabitur hæreticus. Ex iure autem positiuo contumax & perseuerans per annum, si quis alius est eiusmodi, præsumitur hæreticus. Vnde primi duo casus non habent locum in papa, qui non potest excommunicari, nec iuri positiuo subiicitur: sed seruanda est lex ab Apostolo Paulo in sacra Scriptura tradita, similiter si timore mortis certo uel probabili secundum humanum iudicium absque interiori consensu gesta uel uerba hæreticalia habuit, non deponitur papa, unde Petrus Apostolus, qui solo uerbo negauit Christum, quia fides eius non defecit. sed charitas, teste Iesu Christo dicente. Ego rogaui pro te, ut non deficiat fides tua, conuersus a peccato negationis cum periurio quo perdidit charitatem, confirmaturus iussi tuit fratres suos, non deponendus. Et hunc imitati patres. Marcellinum, qui etiam solo exteriori actu peccasse uidetur, deponendum non censuerant dist. 21. nunc autem. Ex casibus autem in quibus propter conditiones humani iudicis iure diuino uel naturali determinatas Papa in corde fidelis, coram Ecclesia uero infidelis deponitur, non constituitur alius casus quam casus infidelitatis. Nam nihil refert esse & apparere sufficienter quod ita sit secundum humanum iudicium coram Ecclesia, quæ non uidet nisi quæ foris sunt: nec uerius iudicium ab Ecclesia exigit Deus, qui naturam hominis iusque diuinum condidit. Vnde ex his nulla alia subiectio papæ ad Concilium habetur, sed illa sola, quæ dicta est, scilicet in casu hæresis proprie sumptæ. Et sic, Si sit catholicus, Papam non iudicat ullus.

CAPVT XXVIII.

Sex casuum solutio quod in nullo euentu Papa absque sua culpa, subest Ecclesiæ, ita quod deponi possit.

VT promissa perficiantur, superest discutere, an in aliquo euentu sine culpa Papæ, subsit Papa Ecclesiæ, seu Concilio uniuersali, ita quod possit deponi. Inuenio siquidem notatos sex casus, in quibus ecclesia sine culpa quidem papæ, sed non sine causa deponere potest papam.

¶ Primus est cum coram uniuersali ecclesia testibus comprobaretur, quod papa, qui diu detentus erat à Sarracenis, iam obijt, & Concilium determinat noui papæ electionem: & sic fit, decernendo quòd pro bono ecclesiæ etiam si uiueret, ille nouus sit papa, potest enim ipsum captiuum sine spe reditus deponere.

¶ Secundus est, cum propter indispositionem corporalem, (puta dementiam,) esset inutilis, & Concilium per eum congregatum, dum sanæ mentis esset, decerneret alterum papam creandum.

¶ Tertius est, quando cardinales omnes statim post canonicam electionem Petri in papam morerentur: ita quod non possent publicare electionem, tunc ecclesia cum non teneatur illũ acceptare, alium eliget: & sic illum deponet: quia duo simul esse nõ possunt.

¶ Quartus est, quando Cardinales etiam uiuentes non possunt facere fidem de electione sua canonica in unum: ut uidetur accidisse in schismate magno ab Vrbano VI. usque ad Marti. 5. tunc ecclesia deponit nolentes renunciare: ut in Concilio Constan. factum est.

¶ Quintus est, quòd propter communem errorem, aut æstimationem subditorum aut ipsorum malitiam generalem: præsumitur ꝙ nunquam præstabunt obedientiam tali qui fuit rite electus in papam, alteri tamen nouiter eligendo parati sunt obedire: ut si forte Græci uellent ad unitatem ecclesiæ redire, dummodo tolleretur Papa iam existens, & nouus rite canonice crearetur. Et confertur hoc ex authoritate Iuristarum dicentium religiosum professum posse uxorem ducere pro salute magnæ gentis, aut conuersione ad fidem.

¶ Sextus est, quando Papa uerus iuramẽto, vel voto seipsum ad cessionem obligasset, sed differret adimplere in scandalum populorum putantium ex tali facto papæ, quod nec ipsi uxoris aut iuramentis propriis obligantur: ut Ioan. 23. cõtigisse uidetur in principio Concilii Constantiensis.

¶ SED EX NVLLO euentu Concilium posse deponere Papam, quamuis ex hoc haberi possit, & quod supra dictum est. s. quòd euentus locum habent in his, quæ humani iuris determinationi subsunt, non in his, quæ solius diuini sunt iuris, (qualia est authoritas immediate a Christo tradita, quæ ad depositionem fidelis Pontificis exigitur) examinando tamen singulos, idem apparebit inconcussum permanere.

¶ In primo itaque euentu de Papa captiuo, dum tangetur, primum retrogado ordine est, quòd nulla existente spe reditus, & nullo patente accessu, potest per Concilium deponi. Quod primitiuæ Ecclesiæ gestis non consonat: quia Petro seruato in carcere, & sine humana spe reditus ac accessus ad eum, quia inter tot milites uinctus catenis. post tot custodias erat, non depositio tractabatur, sed oratio fiebat sine intermissione ab Ecclesia ad Deũ pro eo: & sic per ecclesiæ orõnem liberatus est. Scdm, ꝙ constito per testes de morte, licet non ita fuerit, potest eligi alter. Et hoc non aliter uerum est, quam ꝙ constito per testes, ꝙ maritus Marthę mortuus est licite ipsa Martha nubit alteri, filiosq; gñat, & tamẽ adueniente primo marito, qui reuera non erat mortuus, ad primum maritum, qui solus est uere maritus, redire eam oportet, alioquin adultera esset. Sic namque esset in casu hoc, redderetur quippe papæ unica sponsa sua, etiam non uenienti, quia ubique præsens est, & ex humano errore electus papa cessaret.

¶ In secundo euentu de dementia perpetua, dicitur ꝙ papa non potest deponi: sed si constat de dementia perpetua, cum sit mortuus uita rationali, secundum quam homo est subiectum papatus, sine Concilio generali possunt Cardinales procedere ad alterius electionem: ut pote sede uacante in ueritate non minus quã cum sedes uacat per renunciationem.

¶ In tertio euentu de morte omnium Cardinalium dr, ꝙ cum ecclesia uideat solum quæ foris sunt, si electio papæ non constat ecclesiæ sufficienter, tunc nullus est papa certus ecclesiæ, & propterea Ecclesia non deponit Papam in foro suo, licet deponat papam in foro conscientiæ. Hoc autem non solum posse sed debere ecclesiam facere, ex eo patet, ꝙ ille posset eam decipere, dicendo se electum,

se electum, & tamen non esset. Vnde euentus iste, & quartus de defectu probationis, nihil aliud inferunt nisi quod papa incertus ecclesiæ potest deponi: quod gratis conceditur. Sed non est quæstio de hoc, sed de papa certo: paria enim apud ecclesiam sunt non esse, & non apparere.

¶ In quinto euentu rebellionis communis, dicitur quod quia non sunt facienda mala vt eueniant bona, nec periculis humanis subueniendum est vsurpatione diuinæ authoritatis, nec debent mali ex iniquitate reportare commodum cum iniuria innocentis, non potest papa deponi. Si enim boni faciant quod in se est: & orationi vacent sine intermissione, omnem solicitudinem suam in eũ proiicientes, cui est cura de ecclesia, impossibile est vt desit diuinum adiutorium: scriptum est enim Timete Dominum omnes sancti eius, quoniam nihil deest timentibus eum.

¶ In sexto euentu dilatæ cessionis post votum, & iuramentum breuiter dicitur, quod licet ipse teneatur ex voto, & iuramento cedere: ecclesia tamen non potest ipsum ad hoc cogere inuitum, quia potestatem coactiuam super fidelem papam non habet. Et bene hic caue: quia non valet argumentum, papa tenetur ad hoc, ergo potest ad illud per ecclesiam cogi: patet namque quod tenetur ad solicite vigilandum, ad non fornicandum, & infinita alia, & tamen non potest cogi ab ecclesia: vt in canone, si papa, distin. 40. patet. Quibus autem scandalum præbetur de suo periurio, & voto facto, & aliis huiusmodi, præueniens Dominus dixit, Super cathedram Moysi sederunt scribæ, & Pharisęi: quæ dicunt facite, secundum vero opera eorum nolite facere.

¶ Et sic patet quod Papa ordinaria potestate à Iesu Christo tanta donatus est cum ipsius est institutus vicarius, vt ei Apostoli; Ecclesiæ singula membra, & communitas subiecta sit: ipse verò soli ipsi Iesu Christo subiectus viuat, sic vt in nullo euentu nulloque casu nulli nisi hæresis proprie sumptæ iudicari aut deponi possit, nisi ab ipso Domino Iesu Christo. Pro cuius fide, ecclesia, & apostolica sede, hæc ipso donãte, scripsi. Ro. die 12. Octo. anno salutis millesimo quingentesimo vndecimo, ætatis verò meę quadragesimotertio. Rogoque lectores omnes, vt soli veritati intenti, passiones, sectas paternasque traditiones, casus, voluntarias glossas omnemq; nebulam à mentis acie abiiciant: & sic cẽsores se exhibeant rectos. Ad Dei, & gloriosæ virginis Mariæ, & Apostolorum Petri, & Pauli laudem, & honorem, Amen.

TRACTATVS SECVNDVS THOmæ de Vio, Caietani Cardinalis S. Xysti, de Cõparata authoritate Papæ, & Conciliũ, Apologię, Pars Prima, Ad eundem in sex capita diuisa.

SVMMRRIA.

1 *Examen fundamenti iuris naturæ, quo communitas Ecclesia supra Papam in potestate exponitur.*
2 *Examen fundamenti iuris diuini, quo communitas ecclesia papam potestate præfertur, & pro quo ecclesia sumitur, cum dicitur, Dic ecclesiæ.*
3 *Discussio quid significet ecclesia, cũ dicitur, Dic ecclesiæ.*
4 *An Dominus immediatè dederit potestatem iurisdictionis Ecclesiæ, & quantam authoritatem eidem dederit.*
5 *Quomodo Ecclesia habeat potestatem iurisdictionis, quæ in verbis Domini cõtinetur: an scilicet ratione sua totalitatis, an ratione partis.*
6 *Quomodo intelligi possit, quod Ecclesia ratione suę totalitatis potest habere, & habet quandoque potestatem aliquam iurisdictionis.*

IN SEX CAPITA APOLOgiæ de comparata auctoritate Papæ, & Concilii.

Prologus in quo ratio, intentio, ordoque operis est.

CHaritas Iesu Christi, sanctæque eius Ecclesiæ, reuerendiss. in Christo pater, protector, & domine cogit me virum periculosum eneruatorem ecclesiasticæ potestatis, falsarium, adulatorem atque blasphemũ, ad hæc quidem exemplum illius sequi, qui cũ malediceretur non maledicebat, ad obiecta autem contra doctrinam in opusculo de comparatione authoritatis papæ, & Concilii per me edito, tuęq; reuerendissimæ dominationi dicato contentã pro veritate respondere.

¶ Et licet plura obiecta sint, quæ a viris, (pro quibus solis opus illud scripsisse me ibi sum contestatus) facile soluerentur, quia tamen sapientibus, & minus sapientibus debitores sumus, qui parati esse debemus omni poscenti nos rationem reddere de ea, quæ in nobis est fide: ideo responsiones iuxta obiectorum amplitudinem extendendæ sunt. Visus est autem conueniens ordo, si obiectiones iuxta ordinem capitulorum illius libelli afferantur, atque soluantur, erunt siquidem hæc velut commẽtaria illius. Rogo igitur in primis omnes, vt meminerint sermonis formalis, & subiectæ materiæ, mediteturq; diutius, antequã sentẽtiam proferant, ne multiplicatis argumentis pro gloria ingenii, res tanta de qua agitur, in disputationem dialecticam, aut etiam sophisticam deducatur. Et quoniam communia singulis, & radices ramis præponi debent: ideo, & latius secundum vires repetenda sunt rei huiusmodi fundamenta. Sciendum itaque est, quod cum iura positiua ab ecclesiastica sint condita potestate, & in quæstione] versetur ipsius authoritatis ecclesiasticæ subiectum, non ex iure positiuo, sed naturali, vel diuino, aut vtroque veritas pendeat ex causa, à positiuo autem iure vt à teste. Et secundum luminis mihi cõcessi facultatem duo sola sunt fundamenta, alterum iuris naturalis, alterum iuris diuini: in quibus vniuersa moles doctrinæ extollentis communitatem Ecclesiæ supra Papam in potestate, sic quod Papa sit illi subditus, fulmitur, quę si euersa fuerint, ruẽt omnia. Primo igitur hæc tractanda sunt sex capitulis: deinde sigillatim singulis iuxta propositum ordinem respondendum.

CAP. I.

In quo fundamentum iuris naturæ examinatur.

EX naturali igitur iure stabilitur authoritas communitatis ecclesiæ supra papam in hoc, quod de iure naturæ est, quod communitas perfecta, & libera est ad quam spectat prouidere sibi de principe, & tueri se contra eum quando in destructionem vtitur potestate, & cogere, punire, ac mouere illum quando demeretur. Huic enim principio si adiungatur, quod ecclesia vniuersalis est communitas perfecta, & libera, & quod ordo gratię institutus a Iesu Christo non tollit, sed perficit naturam: manifeste concluditur, quod ad ecclesiam vniuersalem spectat prouidere sibi de Papa, & tueri se contra eum, & punire, ac etiam deponere illum, & vniuersaliter esse supra illum.

¶ Hæc ratio quamuis in c. 27. soluta sit, ex eo quod Dominus ecclesiam non reliquit in hoc liberam: altius tamen eadẽ tractando dicimus, quod natura regiminis cum sit multiplex ex ipso naturæ fonte nam quoddam naturaliter in vno: qui est naturale caput cõmunicationis illius, residet: vt patet in regimine domus: cuius authoritas, naturaliter in patrefamilias est, quoddam vero naturaliter in ipsa communitate multitudinis manet, vt patet in regimine ciuitatis, secluso omni superaddito dominio (ecclesiasticum regimen cum domesticum, & ciuile complectatur) iuxta illud Apost. ad Ephesios quarto, Estis ciues Sanctorum, & domestici Dei ac per hoc altius quid sit, non ex diuinæ potentiæ immensitate, nec ex diuinæ sapientiæ, iustitiæ aut bonitatis decentia (quoniam non est impossibile apud Deum omne verbum, nec dedecere Deum potest quicquid vult) qualis naturæ sit, sed ex ipsa natura facti contemplandum est. Sicut enim domesticum regimẽ, & politicum ex ipsis diffinimus, ita oportet ecclesiastici regiminis naturam ex seipso speculari. Et quoniam naturalis propagatio regiminis sicut, & aliarum rerum, ortæ rei naturam ostẽdit, libet intueri quòd ecclesia non a singularibus aut a communitate, sed a capite homogeneo Iesu Christo initium sumpsit originis, perfectionis, & potestatis, propter quod ecclesiæ suæ dixit Io. 15. Non vos me elegistis, sed ego elegi vos. Natura igitur ecclesiastici regiminis ab ipsa sua natiuitate est: nõ vt in communitate sit, nec vt à communitate ad vnum, vel plures deriuetur (quẽadmodum accidit in regimine ciuili humano,) sed vt in vno certo principe suapte natura sit. Et cum princeps iste vnus atq; idẽ dominus Iesus heri, hodie, & in sæcula viuat, & regnet, secundũ naturalis iuris consequentiam oportet, vt ad ipsum principem non ad communitatem ecclesię spectet in sua absentia ordinare de vicario, non communitatis Ecclesiæ, quæ vtpote serua nata, principandi iure caret, sed ipsius principis naturalis Domini communitatis ecclesiæ. Et hoc ipsum Saluator noster per semetipsum exequi dignatus est, dum Petrum Apostolum solum instituit suum vicarium post resurrectionem, antequam cęlos ascenderet: vt patet Ioannis vltimo. Relinquitur igitur quod sicut princeps Ecclesiæ non a communitate ecclesiæ naturaliter authoritatem habet, ita illius vicarius non ab ecclesiæ communitate: sed à Iesu Christo authoritatem naturaliter habet.

¶ Patet ergo primò, quod ecclesiæ communitas secũdum propriam naturam considerata, non est talis naturæ, vt ad ipsam spectet prouidere sibi de principe: ac per hoc nec ad ipsã spectat suapte natura punire, deponere, & alia huiusmodi contra principem suum: quia serua, vt dictum est, nata est.

¶ Patet secundò, quod Ecclesiæ communitas secundũ propriã naturam sumpta nõ est talis naturæ, vt ad ipsam spectet instituere, aut

re, aut destituere vicarium sui principis, qui vocatur Papa. Et si ecclesiæ communitas potestatem aliquam habet in disponẽdo de vicario principis, quæcunque sit illa, non habet illam ex sua natura, sed aliunde.

¶ Ex his autem facilè patet euulsum esse fundamentum iuris naturalis pro potestate ecclesiæ supra papam, quantum falsum assumit dicendo ecclesiam esse communitatem liberã quo ad ius principandi: licet sit summè libera libertate gratiæ, quin potius ex ipso naturæ iure supposita ecclesiæ natura, quã Deus illi statuit, oppositum sequi monstratum est: Vnde ordo gratiæ non tollit in ecclesia naturæ ordinem, qui ibi natus est esse. Non enim in ecclesia natus est esse ordo talis, vt eius sit ius principatus, & à gratiæ ordine tollatur: sed in ecclesia ex sua natura natus est ordo talis vt ius principatus sit non in se, sed in domino suo naturali. Ex hũc naturæ ordinem in ecclesia, consequens est quod gratia nõ tollat, sed perficiat, & Iesu Christi sapientia disponens omnia suauiter complectatur.

¶ Facile quoque patet ex hac radice prouenire, quod omnia, quæ inducuntur, conuenire alicui corpori mystico ad ius principatus spectantia, non spectant ad communitatem Ecclesiæ ex sua natura. Dico autem ad ius principatus spectantia, propterea quæ ad priuatas personas spectant: vt uim vi repellere cum moderamine inculpatæ tutelæ, & auferre gladium de manu furiosi, & si quid eiusmodi est, hæc siquidem discernendo, non fallemur. Signum autem infallibile seruitutis ecclesiæ communitatis, quo ad principatus, est, quod non potest sibiipsi regimẽ retinere, nec duobus aut tribus committere, hæc enim posse communitatem liberam, manifestum est. Potest enim, & per seipsam regere, potest, & trium virorũ instituere, & alia huiusmodi, etiam supra Regẽ quẽ eligunt, quod ecclesiam non posse manifeste liquet: alioquin posset aut in pluribus simul locare potestatem iurisdictionis papæ, aut officium aliquod supra papam, quo ad iurisdictionem, & regimen Ecclesiæ instituere in vno, vel pluribus suppositis, & si a talibus nominandis, quod loco ipsius communitatis Ecclesiæ ecclesiam, & papam regeret. Quia igitur naturale ius fundatum supra ipsam ecclesiæ naturam, non instituit ecclesiam supra Iesu Christi vicarium: perscrutandom est, an aliunde ex iure, scilicet diuino ecclesiæ communitas hoc habeat ius.

CAPVT II.

In quo fundamentum iuris diuini examinatur, & pro quo Ecclesia sumitur, cum dicitur, Dic Ecclesiæ.

ET licet hoc à multis assumetur, & in Constantiensi atque Basilæensi Concilijs diffinitũ sit, quod ab ipso principe Iesu Christo ecclesiæ communitas habet immediate potestatẽ supra papam ipsius principis vicarium, nullibi tamen in sacra Scriptura, in qua ius diuinum promulgatur, hoc haberi asseritur: nisi Matth. 18. vbi Dominus ait, Si peccauerit in te frater tuus, &c. & subdit, Dic ecclesiæ: & si ecclesiam non audierit sit tibi sicut ethnicus, & publicanus, amẽ dico vobis, quæcunque solueritis super terram sunt soluta, & in cœlo: & quęcunque ligaueritis super terram, erunt ligata, & in cęlo. In his enim verbis patet, quod ecclesiæ non alicui eius membro, ecclesia enim non aliquod membrũ, sed collectionem eorum significat, datum est vt audiat, excõmunicet, liget, soluat omnem fratrem, & quæcunque super terram. Pluraliter quippe subiectum est, Quęcunque solueritis, ad ostendendam ecclesiæ authoritatem.

¶ Ex hoc textu apparet primò, quod ecclesia habet immediatè authoritatem à domino Iesu Christo. Per seipsum quippe hoc dixit ecclesiæ, non minus quam Petro cum dicit, Pasce oues meas: & Quicquid solueris super terram, &c. Apparet secundo, q̃ quum vicarius principis huius sit frater cuiusque fidelis, iuxta illud Matth. 23. Omnes vos fratres estis, quod si peccauerit in me, potest denunciari ecclesiæ, & procedi secundum subsequentia. Apparet tertiò, quia eiusdem potestatis est esse ordinarium iudicem vicarij principis, & aliorum singulorum membrorum ecclesiæ, & ordinare de illis, quod ex eodem textu Ecclesiæ communitas instituta est simpliciter superior ad ordinandum de vicario Domini, & alijs ecclesiæ membris.

¶ Hæc ratio quamuis in cap. 9. illius libelli multipliciter tractata ac soluta sit, altius tamen, & latius, si fieri a me potest, repetenda est: quia hinc omnia pẽdent. Et quoniã principia, cognoscimus ex terminis: examinemus primo quomodo oportext hic sumi ecclesiam, quum dicitur, Dic ecclesiæ: & si Ecclesiam non audierit, &c. Oportet nãque sermonem hunc verificari de ecclesia, aut vniuersaliter, id est de omni ecclesia: aut singulariter de Ecclesia vniuersali, seu de ecclesia simpliciter, aut de aliqua determinata ecclesia, aut de ecclesia indistinctè non determinando hanc, vel illam. Cum enim sermo sit de ecclesia in actu audiendi, & iudicãdi, alius modus esse non potest, quo de ecclesia hoc verificetur. Oportet etiam aut omnib. aut alicui ecclesiæ, aut toti vniuersali ecclesiæ competere iudicium hoc à Domino traditũ. Et quidem quòd non singulariter de sola vniuersali ecclesia sermo sit, ex hoc cõuincitur quod præceptum hoc Domini de denunciatione peccantis proximi in me, non me obligat ad recurrendum ad vniuersalẽ ecclesiam. Non enim oportet vt peccante in me fratre meo, & post adinuẽtos testes incorrigibiliter pernitioso, dicam Concilio vniuersalis ecclesiæ, vt patet. Et tamen si sermo iste esset de sola vniuersali ecclesia, præceptum Domini ad hoc obligaret: quia obligat ad dicendum ecclesiæ vniuersali, iuxta hunc sensum. Esset enim sensus. Si peccauerit in te frater tuus, &c. dic ecclesiæ vniuersali.

¶ Amplius, Si in hoc tex. data est potestas ecclesiæ vniuersali, cum non sit ei data maior intẽsiue potestas quàm Petro, vtrique enim eadem potestas data est, dum vtrique dicitur. Quodcunque ligaueris, vel solueris super terram, &c. quomodo ecclesiæ cõmunitas maiorem sibi quam Petro potestatem iurisdictionis vsurpat? Quomodo rursus Christus æterna sapientia dũ æquales intensiue potestates in ecclesia absque tertia supra ambas instituit? mutuò enim se impedirent: cum par in parem nõ habeat imperiũ. Quomodo perplexas reliquit oues, vel liberas, vt aut obediãt cui volunt, aut neutri pręcipienti contraria simul? Non igitur est sermo pręsentis textus de sola ecclesia vniuersali.

¶ Et per idem patet, quod non est sermo de ecclesia simpliciter: vt distinguitur contra ecclesiam talem, vt puta Mediolanensẽ, Bononiensem. &c. hoc enim nihil aliud est dicere, quam quod est sermo de ecclesia vniuersali, quod exclusum est. Et quia non est maior ratio de vna ecclesia quàm de alia: ideo patet, quod non est sermo de aliqua ecclesia determinata, nec de omni collectiue, aut distributiue propter prædictam rationem: quia nõ teneor denunciare omnibus ecclesijs, peccãtem in me fratrem: sed sermo est de ecclesia indistinctè, seu indefinite. Ita quod ecclesiæ datum est iudicium fratris peccantis, non determinando hanc, vel illam. Et quoniam actiones sunt singularium, & actor sequitur forum rei, determinatur in qualibet ecclesia a fratre peccante, ad ecclesiam, scilicet fratris peccantis. Ita quod sensus literalis illius textus est: Si peccauerit in te frater tuus, dic ecclesiæ illius: & si illam non audierit, &c. Et ad hoc proculdubio obligat præceptum absque vllo inconuenienti, & communi animi conceptione ac consuetudine ecclesiæ roboratur: disponit namq; sic intellecta doctrina Domini omnia suauiter. Nec fallaris male intelligendo ecclesiam peccantis fratris: quoniam ecclesia illius est nõ sola sua propria, sed quæcunque alia iurisdictionem habens super illum, vt patet.

CAP. III.

Quid significet Ecclesia cum dicitur, Dic Ecclesiæ.

DE hoc rursus vocabulo Ecclesiæ videndum est quid significet in hoc textu, quum dicitur, Dic ecclesiæ. Et ne in multitudine expositionum uagi æstimemur, admittatur ecclesiam proprie sumi pro conuocatione, seu collectione fidelium. Sunt autẽ illi q̃ ecclesia hoc in loco significat communitatem fidelium non in seipsis, sed in prælatis eorum, siue papa intersit, siue non.

¶ Sed q̃ hic non sit sensus literalis, ex eo patet, q̃ in una & eadem significatione oportet intelligere in hoc textu Ecclesiæ nomen respectu cuiuscunq; peccantis ecclesia sit. Quam.n. vt ex dictis patet, indistinctè dictum sit, Dic ecclesiæ peccãtis fratris (quã ille tenetur audire, & non magis de uniuersali quam particulari, aut econtra, oportet uniuoce significare ecclesiam quam applicatur ad uniuersalem, & quam applicatur ad particularem, ut patet, Constat autem q̃ non denunciandus est frater ecclesiæ illius, idest communitati, siue Episcopus intersit, siue non. Ergo cum præcipitur dicendum ecclesiæ indistinctè, non intellitur communitas, siue caput velit esse, siue non.

¶ Vnde sciendum est, q̃ licet ex vi uocabuli, Dic ecclesię significet, Dic conuentioni, proculdubio fidelium, ex contextu tamen literæ (quia subditur Amen dico vobis, quæcunq; solueritis super terram, &c.) sumitur quod non de quacunque conuocatione fidelium, sed de authoritatiua intelligitur: alioqui conuocatio fidelium Mediolan. sine eius prælato haberet a Domino potestatem iudicandi: &c. Perinde ergo est, Dic ecclesiæ, & Dic authoritatiuæ conuocationi. Cõstat autem inductiue in singulis ecclesijs q̃ authoritatiua conuocatio non est, ubi Prælatus illius conuocationis deest: igitur nec authoritatiua conuocatio omnium fidelium est, ubi omnium fidelium pastor & rector, qui est papa, deest omnino, s. tam per se quam per alium. Et est sermo de authoritatiua conuocatione, seu ecclesia simpliciter & non secundum quid, seu respectu huius: puta Papæ hæretici deponendi, uel electionis futuræ, &c. inquirimus siquidem nunc superioritatem simpliciter & absolute.

¶ Explanatur autẽ amplius quod dicimus, scilicet quod in nomine ecclesiæ i hoc textu clauditur illius ecclesiæ prælatus, Quia si non includitur prælatus illius, oportet alterum duorum dicere, aut quod cõmunitas fideliũ in ecclesia aliqua particulari habeat & inuito episcopo a Domino iurisdictionis potestatẽ excõmunicandi,

cundi,&c.aut ꝙ non de communitate sit dictum. Dic ecclesiæ, & similiter ꝙ non est ei dictum, Quæcunque solueritis super terram &c. Sequela patet:quia ecclesiæ data est authoritas,& si nomine ecclesię intelligitur communitas,ipsa cõmunitas s. uelit,Episcopi authoritatem habet:& si non habet,relinquitur ꝙ ipsa non significatur ecclesiæ nomine,hoc in loco. Primum autem horum affirmari non potest: secundum igitur est uerum. In cuius signum, sacrorum doctorum ei consonat glossa,Dic ecclesiæ, id est Prælato ut capiti conuocationis. Iuxta hunc etenim sensum etiam ipse, qui est papa,dicere potest crimen alterius ecclesiæ, id est authoritatiuę conuocationi:ut Nicolaus papa 11.quæst.3.c.præcipue, Lothario regi communicando scribit. Nec obstat, ꝙ ipsemet sit illius caput:quia hoc est per accidens,s.quod denuncians,& prælatus conuocantis coincidant in unam & eandem personam. Et si bene contextus Euangelii intuetur, ubi uult Dominus authoritatiuam conuocationem adhiberi in qua ex pluralitate conuocatorum Concilii vigor,ex authoritate autem Prælati authoritas iudicii inueniretur. Propter quod etiam conuertit sermonem ab ecclesia ad Prælatos:cum enim prius de ecclesia dixisset, Dic ecclesiæ. & si illam non audierit,&c. non subdidit, Amen dico vobis, quicquid soluerit ecclesia super terram: sed subdidit, Amen dico uobis,quæcunque solueritis, insinuans per hoc communi quidem conuocationis Concilio correctionem tractandam: Prælatorum autem authoritate soluendum ligandumque (iuxta conclusa)per ecclesiam esse. Pluraliter autem dixit Solueritis, uel propter pluralitatem conuocatorum ad tractandum,& concludendum uel propter pluralitatem capitum in pluribus ecclesiis,de quibus indistincte dixerat,Dic ecclesiæ.

CAPVT IIII.

An Dominus per illa verba Matth. 18 dederit immediate potestatem Ecclesiæ,& quantam ei dederit.

QVAMVIS autem ex ecclesiæ in hoc textu suppositione & significatione manifestum sit, ꝙ ad ecclesiam uniuersalem non restringitur præsens litera, sed ꝙ indistincte de ecclesia est sermo:adhuc tamen obscurum remanet;& propterea declarandum,an Dominus immediate dederit potestatem iurisdictionis ecclesiæ indistincte, & quantam authoritatem eidem dederit. Est autem ratio obscuritatis in primo: quia si dominus dedit immediate potestatem iurisdictionis ecclesiæ fratris peccantis in me: quum quælibet ecclesia sit talis, sequitur ꝙ quælibet ecclesia habeat immediate potestatem iurisdictionis a Domino, quod non bene sonat,si autem non dedit huiusmodi ecclesiæ fratris peccantis in me, quum non sit maior ratio de una quam de reliquis:nulli dedit in hoc textu: quod non admittitur. Ratio autem obscuritatis in secundo est:quia æqualem potestatem continent uerba dicta in hoc textu ecclesiæ: quæ uerba dicta Petro,scilicet, Quæcunque ligaueritis super terram, erunt ligata & in cœlo,& quæcunq; solueritis super terram, erunt soluta & in cœlo. Non consonat autem æquales esse in ecclesia Dei potestates iurisdictionis non habentes in eadem aliquam tertiam supra se, principatuū enim pluralitas mala est.

¶ PRINCIPIVM autem huius claritatis sumendum puto a destructione sensus opinati,ut uel sic ueritas elucescat. Dicendum est ergo primo,ꝙ ipsum dominum dare immediate potestatem illam,Quæcunque solueritis, communitati vniuersalis ecclesiæ repugnat ordini inter papam & ecclesiam:quia(ut dictum est) ponit duas æquales intensiue potestates iurisdictionis in ecclesia, non habentes tertiam supra se in eadem ecclesia,a Domino immediate ordinatas.s.communitatis ecclesiæ uniuersalis,& Papæ;Patet sequela ex textu Matth. 16.& Matt. 18. ubi(vt dictum est)eadem uerba vtriq; dicta leguntur: Et licet hoc sit secundum se inconueniens: maius tamen ostenditur, si attendamus quomodo Christus æterna sapientia, principatuum pluralitatem in ecclesia instituit,quomodo mutuo se impedirent duę potestates,quomodo perplexe essent oues Christi, vel libere contraria præcipientibus,ut obedirent alteri ad libitum,aut neutri,aut utrique ad contraria: quod est impossibile. Et quod amplius est, si hæc etiam poneretur data immediate potestas uniuersali ecclesiæ,unde sibi potestatem supra papam habentem æqualem communitas ecclesiæ uendicat, cum par in parem non habeat imperium. Quum enim potestas intensiue æqua sit,qua ratione Ecclesia supra papam,quia membrum eius iurisdictionem haberet, quia dictum est,Si peccauerit,&c. Dic ecclesię,eadem ratione quia ecclesia est ouile papæ, quia dictum est. Fiet unum ouile,& unus pastor,papa supra ecclesiæ cõmunitatem iurisdictionem haberet,aut neuter super alterū.

¶ Dicendum est secundo,ꝙ ipsum dare immediate potestatem illam,Quæcunq; solueritis &c.communitati cuiuscunq; Ecclesiæ, repugnat consuetudini ecclesiæ,& est semper sermo de communitate ecclesię, ut aduersarii intelligunt,s.siue prælatus adsit,siue nõ omnino. Patet hoc communi ecclesiæ consuetudine,quia talis cõmunitas inuito suo episcopo, & papa non potest absoluere & ligare, quæ tamen posset si a Domino immediate haberet potestatem communitas cuiusque ecclesiæ.

¶ Dicendum est tertio, ꝙ ipsum dare immediate potestatem, Quæcunq; solueritis super terram erunt, &c.in sua amplitudine, vt sonat cuicunque ecclesiæ authorizatæ proprio capite,nisi cuius proprium caput est papa, repugnat ecclesiarum ordini essentiali, & earum professioni. Ordini quidem, quia si ex hoc loco summa authoritas cuicunque ecclesiæ authorizatæ proprio capite(ut Dominus loquitur) indistincte data asseritur a Domino immediate habet authoritatem a Domino. Secundo, ꝙ quælibet ecclesia habet æqualem intensiue a Domino potestatem iurisdictionis,quãuis extensiue una excedat alteram,& uniuersalis ecclesia omnes. Et coniungitur sequela utriusque.quia ecclesiæ indistincte,immediate & inæqualiter datum est,(ut patet in litera & ex dictis) & non magis uni quam alteri,ut patet ibidem. Et ex hoc sequitur ulterius utraque pars contradictionis,scilicet, quod una ecclesia est superior simpliciter,& non est superior simpliciter altera. Nam ex eo quod quælibet ecclesia habet a Domino in suos potestatem, sequitur quod ecclesia una,puta uniuersalis,est superior simpliciter qualibet ecclesia particulari,ut pote eius membro, ac per hoc potest disponere,& ordinare de illa: & ordinare aliquid de illius potestate, irritando si secus factum fuerit. Ex eo uero quod quælibet ecclesia habet a Domino immediate potestatem æqualem intensiue,sequitur quod ecclesia uniuersalis non potest aliquid subtrahere potestati iurisdictionis Ecclesiæ particularis: potestas enim data alicui a principe,non potest ab inferiori auferri. Et consequenter sequitur, ꝙ ecclesia uniuersalis non est simpliciter superior secundum potestatem iurisdictionis respectu ecclesiæ particularis, superioris enim potestatis iurisdictionis simpliciter est posse irritare inferioris actum, si hoc faciat. Reliqua inconuenientia quæ sequuntur ex æqualitate intensiua potestatis iurisdictionis in qualibet ecclesia, (ut puta ꝙ subditus non tenetur magis uniuersali quam particulari obedire,ꝙ par in parem habet imperium, quod quicquid ab una fit,a reliqua potest impediri,& reliqua),uiris mediocriter doctis relinquo deducenda. Professioni autem ecclesiarum hoc repugnat,quia Papa reseruante,uel prohibente, &c. Ecclesiæ reliquæ potestatem iurisdictionis in reseruatis prohibitis. &c. se non habere confitentur, quod non uere dicerent si illam potestatem a Domino immediate accepissent, Et est sermo semper in huiusmodi de dato ordinario iure potestatem.

¶ EX QVIBVS Omnibus collige, quum hæc potestas tam ampla soli Petri Ecclesiæ conueniat,& hæc verba nõ soli Petri Ecclesiæ dicta sint,quod per hæc verba aut nulla ordinaria potestas iurisdictionis data est,aut nõ tam ampla,vt est illa data Petro. Et vere sic est verba siquidem Domini manifeste continent potestatem iurisdictionis in Ecclesia,nec hoc uertẽdum est in dubium,sed non continẽt quod per ipsa data sit a Domino talis potestas,vt discurrendo per singula,& ratione manifestatur. Discurrendo quidem per singula:nam per illud verbum. Dic Ecclesiæ, nulla datur potestas, sed præcipitur denũciatio perinde enim est, Dic Ecclesiæ, ac Dic iudici: vbi patet nõ dari iurisdictionem, sed præcidi denunciationem, Per illud veró, Si ecclesiam non audierit,sit tibi sicut ethnicus,& publicanus:quum perinde sic, ac si iudicem non audierit sit tibi sicut ethnicus & publicanus, manifeste patet nullam dari potestatem,sed in casu pertinaciæ euitationem illius a Domino iudici. Per illud demum,Amen dico vobis, quæcunq; solueritis,&c.nullam etiam dari tunc potestatem ex eo patet, quod nec Petro ex eisdem verbis,scilicet,Quicquid solueris, &c. vlla data est tunc potestas, sed post resurrectionem Domini, quum dictum ei est Pasce oues meas. Ratione autem. Nam potestas iurisdictionis contenta in his Domini verbis, aut est data tunc Ecclesiæ,cui Dominus loquitur,aut non est data tunc:inter hęc enim cum contradictorie opponantur,non datur medium. Si non,habetur intentum. Si est data tunc ecclesię,ergo cuilibet collationi fidelium cui ecclesiæ nomen vere conuenit, data est a domino immediate potestas illa iurisdictionis: hoc autem spectat ad hæresim pauperum de Lugduno, dicentium quod vbi sunt fideles congregati in nomine Domini,ibi est potestas, eo quod potestas sequitur sanctitatem personæ:solum enim differt ab ea secundum vnum,& multa. Sequela autem patet: quia Dominus indistincte de ecclesia loquens ad quamcunq; Ecclesiam peccantis fratris præceptum sententiamq; extendit. Constat autem collectionem, seu conuocationem fidelium sine prælato aliquo inter eos Ecclesię nomen vere habere. Et confirmatur,quod de talisi collectione oporteat istos concedere Ecclesiam ibi dici:quia quod est, non fit,& habenti non datur quod habet si ergo Ecclesia per hęc fit habens potestatem, ipsa non habet illam, ergo illa collectio in sermone est,quæ non habet authoritatem, sed hinc accipit. Et cũ non sit maior ratio de vna quam de alia:sequitur idẽ quod prius scilicet, quod quælibet fideliũ collectio à Domino hinc habuerit authoritatem iurisdictionis. Si dicatur,quod Ecclesiæ nomine intelligitur hic collectio fideliũ authorizata, tunc currit ratio prius dicta de ordine essentiali Ecclesiarum. Et obstat ipsum dare: quia

habenti

habenti non datur: & quod est potestatem habens, non sit potestatem habens.

¶ Quia igitur ex prædictis patet, quod authoritas iurisdictionis in verbis Domini continetur: & non est per hæc verba data, dicendum est, quod per hæc verba, Dominus vltra præceptum de correctione fraterna, denunciatione illiusq; ordine, efficaciam ecclesiasticæ potestatis iurisdictionis ad literā expressit per illa verba. Si Ecclesiam non audierit, &c. & Quæcumq; solueritis super terram, &c. ostendit enim tantę efficaciæ Ecclesiæ esse sententiam vt indubie a nobis seruanda, & in cœlo rata sit. Et hoc solum per illa verba Dominus fecit: potestatem enim ecclesię alias supponebat. Et potest admitti, quod promisit illam per illa verba, Quæcumq; solueritis, sed ad vtrumque horum, scilicet, & potestas supposita est, & promissa sat est, si quandoq; data est, & simpliciter quoad modum, si mediate, vel immediate data est, petro siquidē, ac per hoc eius ecclesiæ immediate potestatem dedit post resurrectionē dicens, Pasce oues meas, reliquis vero Ecclesijs mediante Petro secundum cursum ordinariū: quamuis dispensatione mediantibus alijs Apostolis, quibus potest concedi hoc esse permissum. Est ergo sensus literalis verborum Domini, quod tanta esset futura ecclesiæ cuiuscunque authorizate potestas in sibi subditis vt sic, vt sententia eius, & coram hominibus in cœlo esset valida. Et hic sensus est amplectendus: vtpote cui omnia consonant, & series textus, & sensus verborum: vt authoritates Sanctorum, & consuetudo ecclesiæ, & euitatio omnium inconuenientium: quæ omnia propter iam dicta hic, & in libello illo prosequenda omitto. Satis enim patere puto hæc, & quod promissioni Domini sufficiat exhibitio quam mediante Petro ordinarie, & mediantibus alijs Apostolis per viam legationis omnibus Ecclesijs, fecit.

CAP. V.

Quomodo Ecclesia habeat potestatem iurisdictionis, quæ verbis Domini continetur, an scilicet ratione suæ totalitatis an ratione partis.

QVIA autem constat Ecclesiam, de qua Dominus loquitur habere potestatem iurisdictionis quantumcumque per illa verba non sit ei data, & varijs modis intelligi hoc potest, opportunū videtur discutere modum, quo potestas iurisdictionis est in Ecclesia.

¶ Sciendum igitur est, quod dupliciter potest intelligi Ecclesiam ad literam cui peccatum fratris peccantis dicendum mandat Dominus habere potestatem iurisdictionis in foro exteriori, (de quo est sermo, iuxta duos modos, quib. de ecclesia, quę quoddam totum significat, aliquid verificatur. Primo, ratione partis: secūdo ratione ipsius totalitatis seu totius. Sicut de homine, qui etiam quoddam totum est, dicimus quod videt, quod audit, &c. & verificatur ratione partis, quia videt per oculum, audit per aurem, &c. & rursus dicimus de eodem, quod perfectissimum est animalium, quod est animal politicum, & huiusmodi: & verificatur ratione ipsius totius, vt patet. Et quidem quod de ecclesia ratione partis, (puta capitis, verificat quod habet potestatem iurisdictionis soluendi, & ligandi in foro exteriori, dubium non est. & sic solum, (vt probabitur amplius) ad literam verificari potest sermo Euangelij, quod Ecclesia habeat potestatem. Quòd autem de ecclesia ratione ipsius totius hoc verificetur, multipliciter imaginari potest. Primo accipiendo ecclesiam quasi totum homogeneum, id est similis naturæ per totum, prout ecclesia est collectio fidelium: omnes enim fideles inquantum fideles, vnius sunt naturæ. Et sic esset sensus, quod Ecclesia, idest collectio fidelium, habet potestatē iurisdictionis, &c. Et si in hoc sensu intelligatur. Dic ecclesiæ, sequitur, quod cum in fide non sit differentia sexus, & status, quod ecclesia laicorum, & fœminarum haberet iurisdictionem in foro exteriori. Et tenet sequela, tum quia omnes fideles sunt eiusdem naturæ: tum quia si contingat in aliqua ecclesia mori clericos omnes remanet ibi vere ecclesia in hoc sensu, id est, collectio fideliū: & consequenter secundum istam phantasiam illa haberet potestatem excommunicandi. Imo si bene consideretur sumendo ecclesiam, vt totum homogeneum: quantum fides sola est eius natura, accidit illi toti, quod aliqua eius pars sit status clericalis: quia in illo toto, vt sic potestas ponitur. Secundo ergo potest intelligi, sumendo ecclesiam, vt totum heterogeneum, id est dissimilis naturæ, prout ecclesia constat ex omnibus membris officialibus, puta episcopo, Sacerdote, Diacono, vel alijs quodlibet assignandis mēbris, hoc enim totum est quasi corpus cōstans ex oculis, manibus, &c. Et sic esset sensus, Dic ecclesiæ, id est conuocationi integræ membrorum ecclesiæ. Et si in hoc sensu intelligatur, quod ipsum totum ratione suæ totalitatis habet potestatem iurisdictionis, obstant tria, primo quod æqualis potestas intensiue poneretur in qualibet ecclesia: quantum vna tantum potestas Domino nominata est, & non magis de vna quam de alia ecclesia, vt patet in litera, & ex antedictis. Secundo, quod esset maior intensiue potestas in ecclesia, quam illa, Quodcumq; ligaueris, &c. Et tenet sequela quod potestas totius ecclesiæ ratione suæ totalitatis ponitur superior, etiam respectu papatus. Falsitas autem consequentis patet etiam ex verbis Domini eadem verba replicantis, quæ Petro dixerat, scilicet, Quæcumque solueritis, &c. Tertio, quod nō esset data a Christo immediate, Matt. 18. quod tamē est totum fundamentum istorum. Et tenet sequela: quia tunc nō erat institutum sacramentum ordinis, quod constat esse institutum simul cū Eucharistiæ sacramento, Pridie quam Dominus pateretur, Non igitur dedit Dominus tunc ecclesiæ, id est cōmunitati Sacerdotum, Diaconorum, & episcoporum, qui integrant generale Concilium, potestatem iurisdictionis: quia non erant Sacerdotes, nec Diaconi, nec episcopi, nec Clerici: non enti autem nil datur. Et si dicatur, quod Dominus tunc non dedit, sed promisit se daturum in illis verbis, Quæcumque ligaueritis, &c. habeo intentum, quod nullibi in sacra Scriptura habetur, quod Dominus per semetipsū immediate ecclesiæ communitati potestatem iurisdictionis dedit. Et si instetur: quia quod promisit seruauit: patet responsio, quod non promisit per semetipsum immediate se daturum, vt patet in litera, & ideo non oportet, quod hoc obseruauerit: satis namque fecisset promissioni suæ sicut in veritate de facto verificauit illa verba sua mediāte Petro in vniuersis ecclesijs. Quia igitur de ecclesiæ communitate quomodolibet sumatur, non verificantur ratione suæ totalitatis verba Domini Matt. 18. in quibus totum sit fundamentum ex authoritate Scripturæ, tota aduersariorū opinio stat in hoc, quod communitas ecclesiæ ratione suæ totalitatis habet potestatem immediate a domino, consequens est, vt verba Domini verificētur de ecclesia ratione partis, puta capitis vt prædictum est. Et propterea communis animi conceptio fidelium est, Dic ecclesiæ, idest, Prælato ecclesiastico, ratione cuius ecclesia ipsam potestatem habet.

CAPVT VI.

Quomodo potest (condescendendo multorum sensui) intelligi quod Ecclesia ratione suæ totalitatis, habere potest, & habet quandoque potestatem aliquam iurisdictionis.

OBSERVANDVM quoq; est, ne fallamur, videntes quandoq; authoritatem iurisdictionis ecclesiasticæ in ecclesia ratione suæ totalitatis: & propterea falsa iudicemus prædicta. Non enim docuimus aut docemus nō conuenire ecclesiæ potestatem quandoque ratione suæ totalitatis, sed sic nō esse datam ei a Domino Iesu Christo immediate per illa verba Matt. 18. Nō nego, enim quod Episcopi orientales conuenientes, possint simul quasi vnum corpus, & vnam authoritatem ex suis conficere, sed etiam singulos subijciendo illi: & sic illa potestas in toto illo corpore ratione suæ totalitatis existens, statuet supra illas Ecclesias, actusque iurisdictionis exercebit. Sed tamen nihil poterit illa potestas, nisi quod ex potestatibus singulis, & illarum subiectis consurgere potest. Propter quod si esset aliquid reseruatum Romano pontifici, non posset potestas illa absoluere ab illo.

¶ Et similiter omnes vniuersi orbis Prælati mortuo summo Pontifice, vel sine illo si conuenirent communicando in vnum corpus, & vnanimes in constituendo, constituerēt in tota synodo illa potestatem vnam super omnes Ecclesias, his tamen exceptis, quæ summi Pontificis sunt propria. Simili quoq; modo, quū papa, cum reliquis prælatis orbis Concilium celebrando simul cū eis constituit, absoluit, damnat, &c. communicādo cum alijs, quasi vnus ex eis facere videtur. In his enim omnibus, & similibus non est aliqua potestas immediate data à domino Iesu Christo ipsi communitati primo: nec est aliqua extranea potestas à potestatibus partialibus, sed velut potestas totalis consurgens ex partialibus. Quemadmodum enim in naturalibus inuenitur differre forma a forma dupliciter: scilicet, vt vna forma separata ab alia, vt forma Solis a formis mixtorū, & vt forma totius a forma partis, vt humanitas ab anima hominis: ita potestas papę differt ab alijs primo modo: & potestas synodi differt ab his ex quibus accumulatur, secundo modo. Et ista potestas in tota synodo per viā communionis seu accumulationis in communi à singulis partibus liberalius, vel minus liberaliter, prout partibus, & præcipue principi videtur, qui nunquam tantam suam authoritatem accumulare in communi, intelligitur, sed quantum ad illa tractāda expedit. In cuius signum non intelligitur, se subiicere synodi potestati coactiuè, quantumcunque statutis synodi consentiat, cōmunibus Ecclesiæ personis, Et ex hoc patet, quod si tota Ecclesia, secluso papa, aliquē præficeret curæ Ecclesiæ: ille esset subditus papæ, nec posset à casu papali absoluere: quod non esset, si Ecclesia haberet vniuersalem, & plenam potestatem immediate à Christo ratione suæ totalitatis, secluso Papa. Et similiter papa potest quātum est ex potestatis authoritate, tollere statuta Concilij generalis,

fis, etiam de consensu,& authoritate sua facta: quod non esset, si Ecclesia integra ratione suæ totalitatis haberet potestatem universalem,& plenam a Domino Iesu Christo. Ex omnibus autem dictis euulsam iam esse radicem ex iure diuino opinatam potestatis Ecclesiæ supra papam,liquido apparet.

TRACTATVS SECVNDVS

Apologiæ secunda pars in nouem & uiginti capita diuisa.

SVMMARIA.

1 *Responsio ad obiectionem contra illud, quod Dominus Ecclesiæ regimen sic ordinauit, ut summum Pontificem instituerit, a quo uia ordinaria in reliquum Ecclesiæ potestas deriuaret. & quod Apostolis alius uia præuentionis gratuita potestatem dedit.*

2 *Responsio ad obiectiones contra illud: quod Papa est caput uniuersalis Ecclesiæ,& non solum singulorum membrorum.*

3 *Responsio ad obiectiones contra illud: quod Concilium authorizatum à Papa, non est maioris authoritatis quam ipse Papa.*

4 *Responsio ad obiectiones contra illud. Si communitas Ecclesiæ secluso papa haberet potestatem supra Papã, Ecclesiæ regimen esset populare.*

5 *Responsio ad obiectiones contra illud, quod Papa est supra communitatem totius Ecclesiæ ex illa authoritate Pasce oues meas,& quod Papa est pastor uniuersalis Ecclesiæ & non solum singularum ouium.*

6 *Responsio ad obiectiones contra illud ex illa authoritate, fiet unum ouile & unus pastor,quod Papa est pastor illius ouilis,& non econuerso.*

7 *Responsio ad obiectiones contra illud, Non minus Papa est pastor Ecclesiæ Catholicæ, quã quilibet Episcopus Ecclesiæ suæ,inferendo ex hoc superioritatem Papæ ad Ecclesiam.*

8 *Responsio ad obiectiones contra illud, Papa habet supremam potestatem in Ecclesia, ergo est super uniuersalem Ecclesiam.*

9 *Responsio ad obiectiones contra illud, Papa est proximus,& immediatus uicarius Christi,ergo nullam habet in terris potestatem priorem se,&c.*

10 *Responsio ad obiectiones septem contra illud, Papæ potestas est supra Ecclesiam uniuersalem, & Concilium generale,distinguitur contra Papam.*

11 *Responsio ad obiectiones contra illud.quod Constan Concilium pro tempore.quo fecit decreta de potestate synodi, non erat uerum concilium uniuersalis Ecclesiæ, & quod Basil.Concilium errauit illud sequendo.*

12 *Responsio ad obiectiones contra glossam datam ad illa uerba Augustini, Quando Petrus claues accepit, Ecclesiam significauit: quod per hoc intelligitur claues officio capitis in Petro & successorib.datas esse.*

13 *Responsio ad nonẽ obiectiones contra illud,quod papa non potest errare errore iudiciali in fide,quia ad ipsum spectat finalis determinatio de fide.*

14 *Responsio ad obiectiones contra illam rationem, quare Papa non potest errare in fide,quia.s. esset error uniuersalis Ecclesiæ, quia tenetur sequi diffinitionem Papæ in fide.*

15 *Responsio ad obiectionis contra expositionem illius uerbi Hier. Si authoritas quæritur,orbis est maior urbe.*

16 *Responsio ad obiectionem contra multas authoritates ex libro Decretorum,quibus probatur Papam non habere superiorem in terris.*

17 *Responsio ad septem obiectiones contra illud quod Ecclesia Dei secluso Papa non est data potestas papalis, aut superior pa alis,aut superior papali in Euãgelio Matt. 19.& quod in Ecclesia huiusmodi non est talis potestas.*

18 *Responsio ad obiectiones contra illud, quod Ex missum esse,non sequitur esse subditum.*

19 *Responsio ad obiectiones contra illud,quod ex 36.q. 2.c. placuit,iuncto c.tria,habetur,quod Hier.authoritas iuxta sacra,scriptura præualuit concilio.*

20 *Responsio ad obiectionem contra hoc, quod ex authoritate decr.de electio c.significasti, dicitur,quod concilia a Papa habent authoritatem.*

21 *Responsio ad obiectiones multas contra illud quod Concilium generale legitime congregatum potest errare diffiniendo,Papa absente non consentiente.*

22 *Responsio ad plures obiectiones contra illud, quod potestas applicatiua papatus ad personam, seu potestas electiua Papæ,est regulariter & principaliter in Papa,& non nisi in casu in concilio.*

23 *Responsio ad obiectiones contra illud, quod in Ecclesia est potestas authoritatiua super coniunctionem Petri, & papatus,non autem super papam.*

24 *Responsio ab obiectiones contra illud, quod papa posset committere potestatem depositiuam Papæ hæretici collegio Cardinalium.*

25 *Responsio ad obiectiones contra rationem datam quare pro infidelitate sola potest Papa deponi: quia s.sola infidelitas inter crimina contrariatur ad esse Papæ.*

26 *Responsio ad obiectiones contra illud,quod ex Sacra scriptura solus casus hæresis excipitur ab impunibilitate Papæ respectu Ecclesiæ.*

27 *Responsio ad obiectiones contra hoc,quod in solo casu hæresis Papa subiicitur Ecclesiæ,ita quod possit deponi.*

28 *Responsio ad obiectiones contra illud,quod propter scandalum non est præscindendum caput iuxta Domini sententiam Matth 18.*

29 *Responsio ad obiectiones contra illud, quod Deus optime prouidit Ecclesiæ, disponens quod orationis remedio contra malum Papam uteretur, non autem dispositionis potestate.*

INNOVEMET VIGINTI capita Apologiæ secundę de comparata authoritate Papæ & Concilij.

ET sic cum utriusque iuris naturalis, s. & diuini fundamentũ ademptum sit ad singula obiecta descendendom est.

CAP. I.

DIXI in capite tertio illius libelli Dominum ordinasse sic Ecclesiæ regimẽ,ut Petrum summum Pontificem institueret, a quo uia ordinaria in reliquum Ecclesiæ potestas deriuaret, & quod ipse Dominus uia præuentionis gratuitæ Apostolis aliis potestatem dedit.

¶ OBIICITVR contra,in Ecclesia fuit potestas electiua papæ antequam Petrus fuerit papa: ergo, cum maiori apparentia diceretur, Christum cum fecit Petrum summum Pont. præuenisse Ecclesiam: & id ex gratia Petro cõtulisse quod Ecclesia potuisset ordinare ex Christi institutione, quàm quod præuenerit Petrum,dando Apostolis potestatem. Antecedẽs probatur: quia potestas electiua est in Ecclesia a Christo,Matt. 18.&c.

RESPONDEO, Quod assomptom est falsum: nã, cum electio Papæ sit vicarii principis electio,& ordinarie electio vicarii vniuscuiusq; principis viui,& præsentis spectet ad ipsum principem: consequens est,vt cum Dominus vsque in diem ascẽsionis, vt princeps præsens fuerit in ecclesia, ad ipsum ordinarie spectabat tunc electio sui vicarii. Nec vnquam inuenitur,quod in Matt. 18. c. nec alibi Dominus dederit ecclesiæ ius eligendi suum vicarium ipso præsente, Vnde Dominus non præueniendo, sed instituendo,& exequendo,quod promiserat Mat. 16.Tibi dabo claues regni cælorum,&c.& Ioã.10.Fiet vnum ouile,& vnus pastor, Petrum papam, & papatum simul instituit,Rursus,vt per antedicta patet,Mat. 18.potestas electiua papæ non est data ecclesiæ. Quomodo autẽ,& vnde potestas electiua papæ sit in Ecclesia, inferius in c. 23. dicetur.

¶ Et aduerte hic, quod præuentio, quam ego dixi super ipsius ecclesiæ, & Sanctorum determinatione fundatur. Quod enim à Petro ordinarie potestas in reliquum ecclesiæ corpus deriuanda sit,Leo in c.ita Dominus,dist. 19. Manifestat. Quod etiam Dominus ipsum ordinaria via instituerit,ex hoc quod nõ ipsum solum, sed in ipso omnes successores suos instituit,habetur: hoc enim statuentis, non præuenientis est: sicut per oppositum, quia reliquos Apostolos in propriis tãtum personis, & non in successoribus suis legatos vniuersales fecit,ad præuẽtionem gratuitam spectat. Hoc enim ecclesia fatetur Petri solius successorem vniuersali potestate cognoscens. Et per hoc etiam patet non fuisse in ecclesia ante institutum Petrum papam, potestatem electiuam papæ. Nã tantam potestatem habet nunc quantam tunc: quum papa nõ possit illam auferre,& Dominus qui instituendo dederat,eã statim non diminuerit præueniendo secundum illos in institutione Petri.

Quem-

Quemadmodum igitur poterat tunc quemlibet aliũ episcopum in papam eligere, ita mortuo Petro qui ex gratia factus fuerat a principe, potest alium episcopotum, quam Romanum papam instituere. Et sic Rom. pontifex recognoscere debet se prælatũ cæteris ab ecclesia, hoc illi concedente, non auferendo, saltem: cuius tamen oppositum docet Pelagius in cap. quamuis. distinct. 21. Sancta Rom. ecclesia catholica & apostolica, nullis synodicis constitutis cęteris ecclesiis prælata est, sed euangelica voce Domini & Saluatoris primatum obtinuit.

¶ Amplius, Si Dominus immediate dedit hanc potestatem electiuam papæ uniuersali ecclesiæ, qua præsumptione clerus Romanus & populus eius, &c. vsurpauerunt sibi hanc potestatem electiuam papę tanto tempore antequam institutum aut approbatum fuerit per generale Concilium de electoribus, qua conscientia tot sancti uiri electionem toti ecclesię a Christo commissam irrequisitis aliis a paucissimis tractauerunt, fecerunt, acceptauerunt, exercuerunt? Sed de his latior erit sermo; hæc autem dicta sunt ad ostendendam falsitatem assumpti in hac obiectione.

CAP. II.

DIxi in cap. 4. eiusdem, quod præualuisset sententia Io. &c. 3. Sed obiectio contradictionis proprie in capite 13. tractabitur:

DIxi in cap. 6. eiusdem, papam esse caput ecclesiæ uniuersalis non solum singulorum membrorum ut inimici ueritatis glossant.

¶ OBIICITVR contra hoc dupliciter. Primo, Quia falsum est papam esse caput ecclesiæ uniuersalis collectiue sumptæ, Tum quoniam ecclesia non est Petri, sed Christi: iuxta illud Matth. 19. super hanc petram ædificabo ecclesiam meam, non tuam. Tum quia papa est minister ecclesiæ, non Dominus. ecclesia autem est cui ministratur, ac per hoc maior: iuxta dictum Saluatoris, Maior est qui recumbit, quam qui ministrat. Tum quia omnes authoritates dicentes papam esse caput ecclesiæ, intelliguntur de ecclesia pro singulis ecclesiis particularibus, respectu quod est caput ministeriale, & non pro tota ecclesia collectiue.

¶ Secundo, Quia licet concedatur Petrum esse caput ministeriale etiam totius ecclesiæ vniuersalis: non tamen oportet omnẽ proprietatem capitis in eo saluari: & specialiter superioritatem in autoritate respectu totius residui. Et hoc præcipue, quia tota ecclesia non dicitur corpus Petri, sed corpus Christi: vt patet ad Ro. 12. Et confirmatur hoc, quia rex dicitur caput regni, non tamen propterea est regno congregato superior, sed qualibet eius parte.

¶ RESPONDEO. Et ad primi quidem probationem primam, quod ecclesiam non esse Petri, sed Christi, non arguit Petrum non esse caput eius: sed Petrum non esse caput illius ex se, sed loco Christi: ut patet. Ad secundam vero probationem, ꝙ Petrum esse ministrum ecclesiæ, ut cui ministrat, non est esse inferiorem potestate, sed exercitio: unde ipse Dominus de seipso dicit, quod venit ministrare, & papa uocat se seruum seruorum Dei: & sic est in ueritate. Ecclesiam autem esse maiorem papa, ut finis est maior eo quod est ad finem, uerificatur quod est esse melius: in his enim, quæ non mole magna sunt idem est maius quod melius secundum August. papatus siquidem est propter ecclesiam, & non econtrario. Vnde ex hoc, quod Papa non est Dominus, sed minister, & ecclesia maior bonitate & nobilitate, nihil habetur contra potestatem capitis contra quem tenditur. Ad glossam demum communem, dicitur quod licet multæ authoritates possent sic glossari, non omnes tamen sunt illius capaces. ut in libro ostensum est.

¶ Ad secundum autem dicitur, quod ecclesiam non esse corpus Petri, sed Christi, uerum est quia Christus non solum caput mysticum eius, sed mysticum suppositum ipsius est: ut patet ad Eph. 5. Vbi de Christo duo dicuntur quod est caput ecclesiæ, & quod ecclesia est corpus eius. Et primæ ad Corinth. 12. expresse dicitur Sicut enim vnum corpus est, & multa membra habet, omnia autem membra corporis cum sint multa, vnum tamen corpus sunt: Ita & Christus. Ex hoc autem, quod ecclesia est corpus Christi & non Petri, non sequitur ꝙ Petrus non sit caput loco Christi, sed ꝙ Petrus non ille qui operatur per membra huius corporis, sed Christus, qui per Petrum & cæteros operatur. Et similiter non sequitur, quod illud caput loco Christi non sit superius authoritate residuo corporis Christi, ut manifeste liquet. Ad confirmationem dicitur dupliciter, Primo quod nullus dicit, quod ex esse qualitercunque caput alterius multitudinis, sequatur potestas iurisdictionis super illa multitudine, cum multipliciter aliquid possit dici caput alterius methaphorice: Papa autem est sic caput, quod est Pastor Episcopus, & rector totius Ecclesiæ, & non solum singularum: ut authoritatibus & ratione ibi probatum est. Dicitur secundo, quod sicut Rex est caput regni, ita superior eo, & propterea rex qui dependet a regno collectiue, non est caput illius: & ideo non est superior eo, sed singulis partibus. Rex autem qui etiam a regno collectiue non dependet (ut est Rex regum) est caput etiam totius congregati, & superior eo. Vnde arguere ab esse caput in Rege dependente a regno, ad esse caput in papa, non est rectum: eo quod papa dependet a regno Ecclesiæ, nec uices Ecclesiæ gerit sicut Rex talis uices regni: sed solius Iesu Christi uicarius est.

CAP. III.

DIXI in eodem capitulo sexto, quod potestas electiua ipsius papæ, in papæ potestate est. Sed quia in capitulo uigesimo secundo, latius tractatur, ibidem obiecta soluentur.

DIXI in eodem c. 6. quod non est maioris authoritatis Cõcilium authorizatum a papa, quam ipse papa.

¶ OBIICITVR Contra. Primo est glossa in c. legimus 93 distin. Statuta Concilii generalis præiudicant statutis papæ, si contradicant.

¶ Secundo, quia constitutio Calcedonensis Concilii præualuit reclamationi Leonis de Constantinopolitana sede: ut patet in c. antiqua. de priuilegiis. & 22. dist. renouantes.

¶ Tertio, quia consuetudo generalis Ecclesiæ pontificale statutum abrogat.

¶ RESPONDEO. Et de glossa primo dico, quod ipsemet non assertiue dicit illam sententiam, sed argumentum ad illam dicit, ut patet etiam ex seipsa in c. nemo. q. 9. ad quam se remittit.

¶ Secundo dicitur, ꝙ uerificatur de statuto Concilii superuenientis statuto Papæ: quoniã quemadmodum ipsemet papa ius cõdendo priori contrarium, illud tollit (ut patet in capitu. licet, in sexto) ita etiam Concilii authorizati a papa constitutio, Papæ constitutionem priorem contrarium tollit.

¶ De uigore autem Concilii circa sedem Constantinopolitanam, dicitur ꝙ non concludit superioritatem Concilii supra papã sed tolerantiam papæ. Videmus enim continue prælatos credere multitudini magnatum: quamuis si potestate uti uellent, compescere possent. Quamuis de reclamatione Leonis nihil in capitulis illis habeatur, imo ibi habitus est loquutio dicentium Petimus, &c.

¶ De ui autẽ consuetudinis uniuersalis dicitur, quod si hoc cõcluderet ecclesiam supra Papam: concluderet etiam ecclesiam supra seipsam ecclesiam: quoniam etiam statutum uniuersalis ecclesiæ, generalis consuetudo abrogat: unde abrogatio institutionis non sit potestatiue, sed executiue ex parte ecclesiæ, & negatiue ex parte principis. quia scilicet non cogit.

CAPIT IIII.

DIXI in eodem sexto c. 9, si ecclesia, hoc est communitas ecclesiæ, secluso Papa, haberet potestatem supra papam, ꝙ ecclesiæ regimen esset democraticum, seu populare: in quo tota authoritas apud nullum residet, sed in tota communitate.

¶ OBIICITVR contra sequelam: quia non dicitur regimen regale in quo sit unicus toto residuo superior: quia tunc non esset in ciuilibus aliquod regimen regale. sed quia est unicus, qui totius populi utrumque gerit quolibet particulari superior.

¶ RESPONDEO. Quod sequela est optima formaliter intellectis terminis: quia, si in tota communitate sola est authoritas. ergo ut sic constituit regimen populare: quamuis inquantum aliquem unum præficit, constituat aliam speciem regiminis. Rursus sequela est optima de supremo regimine ecclesiæ de quo est quæstio: quoniam, si in tota communitate & sola est uniuersalis ecclesiæ potestas, summum regimen summumq; tribunal eiusdem, ad quod omnia resoluenda sunt esset populare (ut patet) quicquid esset de regimine medio per unum. Vnde, si in regno aliquo populus est supra regem, manifeste sequitur, & quod communitas populi, ut sic, regimen est populare, & quod summũ tribunal est populare: quamuis exerceat per aliam regiminis speciem, puta per regalem supra alios iurisdictionem suam communiter. Nihil igitur obstant obiecta dictis: quoniam cum regimine regali medio, stat supremum, populare, de quo est quæstio, & formalis sermo.

CAP. V.

DIXI in c. septimo, probando ꝙ papa esset supra communitatem totius reliquæ ecclesię, ex illa authoritate, Pasce oues meas, &c. ꝙ papa est pastor uniuersalis ecclesiæ, & non solum singularum ouium.

¶ OBIICITVR respondendo dupliciter. Primo per interemptionem, negando scilicet hoc. Secundo per limitationem, quod Papa est pastor totius ecclesiæ quantum ad administrationem pabuli spiritualis uerbi Dei & sacramentorum. Hæc e. n. non exercentur per communitatem, sicut actus iuridici.

¶ RESPONDEO. Et negatio quidem irrationabilis inferius in septuagesimo c. rõne monstrabit, nunc authoritate indu

sta

cta ostenditur. Quum Dominus dicit, Pasce oues meas, illimitate admittitur: ergo non est limitandum ad singulas, & non omnes, ut negatio ista limitat: nam singulæ, & omnes suæ oues sunt. Secunda autem responsio, aut nihil dicit, aut seipsam intermit. Nam dupliciter potest intelligi concessum, quod papa est pastor totius Ecclesiæ quantum ad ministrandum uerbum Dei, & sacramenta, primo authoritatiue. secundo ministerialiter, respectu totius Ecclesiæ. Si authoritatiue, ergo ipso uere superior tota Ecclesiæ communitate est: nam authoritatiue pascere verbo Dei, & sacramentis, est actus superioris absolute respectu illius, qui sic pascitur, ut patet inductiue, & sic responsio interimit seipsam. Si autem ministerialiter, ergo non habet papa, ex se in pascendo plus quam in actibus iurisdictis, potest siquidem, & actus iuridicos omnes, ut minister Ecclesiæ communitatis apud illos: & sic responsio nihil dicit. Est ergo papa verè pastor authoritatiue uniuersalis Ecclesiæ, & singulorum personarum eius in iudicio, & iustitia, & uerbo Dei, &c. uice illius qui pascit omnes in innocentia cordis.

C A P. V I.

DIXI in eodem septimo cap. ex illa authoritate, Fiet unum ouile, & unus pastor; quod papa est pastor illius ouilis, & econuerso.

¶ OBIICITVR, Quod Christus dixit Petro pasce oues meas, non tuas, & q̃d Christus dedit potestatẽ ouili supra pastorẽ.

¶ RESPONDEO, quod Petrum esse pastorem ouium non suarum, sed Christi concludit ipsum esse pastorem non loco sui, neq; loco Ecclesiæ communitatis, ut obiicientes dicunt. quoniam oues, nec sunt Petri, nec sunt communitatis Ecclesiæ, sed loco Iesu Christi, cuius solius sunt oues propriè. Vnde ex hoc nihil aliud habetur, nisi quod Petrus præest ouili non suo, sed Christi: non ex se, sed loco Christi. Quod autem additur, Christum dedisse authoritatem ouili supra pastorem, uoluntariè dicitur, & ipsis uerbis Domini dissonat, & repugnat. Dissonat quidem, quia ouile illius pastorē Ecclesiam constituit, regulare autem, ut pastor præsit ouili, & non econtra. Repugnat autem, ut ibidem deductum est: quia non fieret unus pastor iuxta uerbum Domini, sed duo, s. Petrus, & ipsum ouile. Et quia de Petro uoce Domini constat dicentis, pasce oues meas, & quod unus tantum sit eiusdem authoritate Domini patet: consequens est, ut alter pastor fictus sit contra Domini sententiam.

C A P. V I I.

DIXI in eodem septimo cap. quod non minus papa est Episcopus Ecclesiæ Catholicæ, quam quilibet Episcopus suæ Ecclesiæ: ex hac propositione inferendo superioritatem eius super Ecclesiam Catholicam, & non solum super singula membra, sicut est in alijs Episcopis respectu suarum.

¶ OBIICITVR contra similitudinem. Tum quia Episcopus particularis gerit vices uniuersalis ecclesiæ, quæ est supra suā ciuitatem. Tum quia ecclesia particularis, cui præficitur episcopus, habet superiorem in terris, qui præficit illum episcopum.

¶ RESP. Et primò, quod ratio non fundatur super similitudine: sed super proprietate huius sententiæ. Papa est episcopus ecclesiæ catholicæ, quamuis declaretur ex simili, imò eadem ratione in alijs episcopis. Amb. est episcopus ecclesiæ Mediolanen. &c. Vnde, cum ex ista propositione formaliter intellecta, papa est episcopus ecclesiæ catholicæ, sequitur ipsum esse episcopum communitatis ecclesiæ satis habetur intentum.

¶ Obiecta autem afferunt dissimilitudinem, in non causa, ut causæ: nam in eo quod est esse episcopum catholicæ, uel talis ecclesiæ, potest considerari quid importet esse episcopum, & potest considerari a quo sit episcopus. Et obiecta quidem procedunt considerando, a quo fiat uel fieri debeat episcopus: ratio autem procedit considerando quid est esse episcopum. Constat autem, quod ad iudicandum de naturis rerum, causa formalis, & quod quid est concludit efficaciter vndecunque fiant effectiue: siue enim homo fiat a Deo, vt Adam, siue ab alio homine, ut nos: unius naturæ sumus. Et similiter siue episcopus fit a papa, siue ab uniuersali ecclesia, siue habeat superiorem, siue non: unius naturæ est, inquantum episcopus, quamuis alterius naturæ, sit inquantum subditus. Vnde ut unico uerbo dicatur, ratio de episcopo, ut sic, loquitur: obiectiones autem de episcopo inquantum subditus, & alterius, & ab altero. Propter quod cum papa sit uera episcopus ecclesiæ catholicæ, sequitur, ut ibidem dixit, quod est primo episcopus ipsius ecclesiæ catholicæ, & secundario singularium. Tamen quia non minus est ipse catholicæ ecclesiæ episcopus, quam Ambr. episcopus ecclesiæ Mediolanen: esset enim longe minus, si non esset episcopus totius, sed singulorum membrorum tantum. Tum: quia actus proprius episcopi, qui est superintendere, primo fertur super bono ipsius catholicæ, & secundario super bonu singulorum, ut patet ex hoc, quod papa ad hoc tenetur sub peccato mortali, ex hoc quod est papa, constat autem potestates per actus proprios cognosci. Nec ad hoc uideo responsionem, nisi diceretur, quod papa habet hunc actum, inquantum gerit uices uniuersalis ecclesiæ, cui primo conuenit iste actus, & ex eius commissione conuenit papę. Sed hæc responsio potest dupliciter intelligi. Primo, quod papa habeat hunc actum dependenter ab ecclesia: sicut Rex creatur a regno, & in hoc sensu falsa est: quia sic papa esset vicarius ecclesiæ, & non immediate ipsius Iesu Christi: quod demonstratum est esse falsum, & amplius monstrabitur. Secundo potest intelligi, quod papa habet hunc actum ex suo officio: supplendo id, quod ecclesiæ conueniret, si non esset subdita. Et in hoc sensu est uera responsio: sed nihil obstat rationi, vt patet.

C A P. V I I I.

DIXI in eodem septimo ca. quòd papa habet supremam potestatem in ecclesia Dei, & ex hoc deduxi ipsam esse supra vniuersalem ecclesiam.

¶ OBIICITVR glossando primo, ꝙ potestas papæ dicitur suprema respectu potestatum particularium, non autem respectu potestatis communitatis totius ecclesiæ.

¶ Dicitur secundo, quod ex hoc, ꝙ ponitur suprema potestas in papa, & suprema potestas in ecclesia, non sequitur, quòd sint duæ supremæ potestates in ecclesia Dei: quia potestas papæ est propter ecclesiam, iuxta illud, Posuit nos Deus regere ecclesiam, ubi autem unum propter alterum, ibi unum tantum, ut patet in Topicis.

¶ RESPONDEO. Et glossa quidem allata repellitur ex magna differentia inter secundum quid, & simpliciter, de papa asseritur simpliciter, ꝙ habet supremam potestatem in ecclesia Dei, ut patet in tex. allegato ibi, glossa autem ponit papam habere potestatem supremam secundũ quid, quia in respectu ad aliquas, & non ad omnes potestates in ecclesia Dei. Repellitur quoque ex literali expositione illius superlatiui supremum: potest enim exponi negatiue & positiue, i. nõ habens superiorem, & omni alia superiorē, & utroque modo repugnat glossæ illi.

¶ Quod autem obijcitur sequelæ, nihil est: quoniam si communitas ecclesiæ est tantæ potestatis, quòd papa subest ei, oportet quòd obiectum proprium potestatis ecclesiæ, & obiectum proprium potestatis papæ se habeant secundum supra, & subproportionaliter, sicut ipsæ potestates. Et hoc etiam est manifestum ex eo, ꝙ commune bonum ecclesię totius est proprium obiectum potestatis cõmunitatis ecclesiæ: bonum autem singulorum est proprium obiectum potestatis papæ consequenter loquendo, quia potestas sua propria secundum illos est primo respectu singulorum, & respectu boni communis totius, papa non intromittit se, nisi ut utens potestate ecclesiæ, ut instrumentum illius: essent ergo uerissime duæ potestates supremæ, & subordinatæ simul, quod est ridiculum.

¶ Ad id uero quod dicitur. Potestas papæ est propter ecclesiam, dicitur, ꝙ secundum ueritatem est uerum, & nihil iuuat: sed secundum hypothesim eorum non esset propter ecclesiam eodem modo formaliter sumptam propter quam esset potestas illa ecclesiæ: quia ista propter ecclesiam collectiuè, illa uero propter ecclesiam distributiue. Vnde cum regula ex unitate obiecti non obstet, & potestas non sit propter potestatem, sed sub potestate non uideo quomodo obstet regula Topica.

C A P. I X.

DIXI in eodem septimo c. ꝙ papa est proximus, & immediatus uicarius Christi: ergo nullam habet in terris potestatē priorem se, & inde intuli, ecclesiam non habere immediate ordinariam authoritatem a Christo, & papam non mediante ecclesia habere authoritatem, &c.

¶ OBIICITVR glossando, ꝙ papa dicitur immediatus vicarius Christi: q̃a ptãs uicariatus sui est immediate instituta a Christo, & ecclesiæ collata, & non propterea quod habeat a Christo nõ mediante ecclesia, ita quod papa est immediatus uicarius Christi, sicut apud Apostolum, Reges sunt ministri Dei in uindictam malefactorum: qui tamen mediante populo fiunt.

¶ RESPONDEO, ꝙ glossa quidem repellitur ex differentia inter medium in instituendo principatum, & medium in principando: differunt enim hæc sicut cœlum, & terra: Et esse immediatum, uel mediatum uicarium, non attenditur secundum institutionem solam, sed secundum ipsum principaliter. Declaro singula breuitatis causa in exemplis, Christus instituit absque medio potestatem episcopalem & sacerdotalem, instituit mediante ecclesia potestatem ordinum minorum, & subdiaconatus, secundum aliquos, in istis est medium in instituendo, in illis non. Papa instituit legatum, qui committit uices suas alteri: legatus principatur sub papa absque medio, uicarius autem legati cum medio in principando dependet. i. principari huius a principatu legati, & nõ sola electione ipsius. Ex his autem liquet, quale medium negetur, quum absolutè dicit aliquis immediatus uicarius alicuius principis, ꝙ, scilicet ne-

gatur medium in principando, ut patet inductiue. Vnde cum papa absolute, & ubique limitatione aliqua asseratur proximus, & immediatus Christi vicarius, negatur medius principatus inter Christum & papam inferior Christo, & superior papa, cuius vices gerit papa. Si n. medius principatus talis est, ve isti concedunt ponentes Ecclesiæ totius communitatem esse talem principatum, licet Papa posset dici vicarius Christi; non tamē potest vere dici simpliciter & absolute immediatus vicarius Christi: sed immediate vicarius Ecclesiæ, & mediate ipsius Christi. Immediatio autem institutionis potestatis papæ a Christo, non facit ipsum papam Christi vicarium immediatum, nisi secundum quid, s. secundum potestatis institutionem: sic. n. quilibet Episcopus potest dici immediatus vicarius Christi: quia cuiuslibet potestas immediate est instituta a Christo. Constat autem ꝙ aliud intendit determinatio Ecclesiæ, & Sancti patres, cum asseritur papam immediatum esse vicarium Christi. Vnde ratio stat in suo robore.

¶ Ad id uero quod additur de simili in Regibus, dicitur, ꝙ non dicuntur proximi, & immediate ministri Dei: sed vices multitudinis gerendo, Dei ministri procul dubio sunt. Longe autem aliter est de papa, qui non gerit vices multitudinis, sed Iesu Christi. Et scito, quod inter Regem creatum a populo, ut Saul (ut standum naturali iure fit) & Regem datum a Deo, ut Dauid, & Papam factum a Christo, ut Petrus: & papam electum ab Ecclesia, ut reliqui tanta est in præsentando populum differentia, quod Rex tam creatus a populo, quàm datus a Deo, populum, & eius potestatem repræsentat: licet namque in fieri differant inter se, quia alter a populo, alter a Deo præficitur: in natura tamen officij, & potestatis non distinguuntur. Nam quemadmodum organum naturale, puta manus, fit a Deo miraculose, perinde est ac si esset natura: ita organum politicum, puta Rex, cum est a Deo perinde est, ac si esset a populo, propterea eius potestatem utroque modo factus repræsentat, & exercet: illiusque vices gerere dicitur, & non Dei immediate. Papa autem siue a Christo immediate, siue ministerio Ecclesiæ immediante factus, eiusdem etiam est naturæ, & potestatis, & non repræsentat potestatem populi ecclesiastici, nec ipsum: sed Dominū Iesum Christum immediate, & illius solius vices gerit immediate. Et ratio diuersitatis in Rege, & Papa est: quia potestas regia naturali iure est in populo primo, & ex populo deriuatur ad Regem: potestas autem papalis supra naturam est, & diuino iure in persona vnica, non in communitate primo est, statuente Christo, Ioan. 10. formam supremi ecclesiastici Regis in vnica persona, cum dixit, Alias oues habeo, & illas oportet me adducere: & fiet vnum ouile, & vnus pastor: & determinante eodem talem formā ad personam Petri in sua perpetua successione, Ioannis vltimo, cum dixit illi, Pasce oues meas. Vnde papa solus Christi vicarius est, & non Ecclesiæ, & propterea diffinitum est per Ecclesiam, quod in Beato Petro officium suum vniuersale suscepit, vt patet ex allatis in libello, &c.

C A P. X.

DIXI in eodem septimo capitulo, conclusionem hanc, papæ potestas est supra Ecclesiam vniuersalem, & Concilium generale, vt distinguitur contra papam.

¶ OBIICITVR primo authoritate Augustini in epistola ad Glorium Eleutium, Felicem, Grammaticum, &c. quæ inter Epistolas est 162. vbi loquens de depositione Cæciliani Carthaginen. Episcopi, Ecce putemus illos Episcopos qui Romæ iudicarūt, non bonos iudices fuisse: restabat adhuc plenarium Ecclesiæ vniuersale Concilium, vbi etiam cum ipsis iudicibus causa posset agitari: vt si male iudicasse conuicti essent, eorum sententiæ soluerentur, &c. & inter Episcopos Romæ iudicantes, comprehendit Melchiadem papam, vt patet ex epistola illa. Ex quibus verbis manifeste sequitur, ꝙ a Papa, & Concilio simul particulari, potest appellari ad Concilium vniuersale, & sententia eiusdem solui.

¶ Secundo, authoritate octauæ synodi, can. vigesimoprimo, cuius pars habetur vigesimasecunda distinctione, in capitulo diffinimus. vbi dicitur, Vniuersalis synodus cum cōuenienti reuerentia, quamlibet quæstionem de Romana sede exortam audire tenetur, & in ea proficere: non tamen audacter sententiam in Romanum Pontificem dicere. Ex quo patet ꝙ licet omnem quæstionem de Romana sede diffinire habeat synodus: id tamen cum reuerentia propter illius eminentiam facere debet.

¶ Tertio, authoritate Damasci papæ, quæ ponitur inter epistolas Ambrosij, epistola septuagesimasecunda, vbi Damasus dicit respondendo. Cum huiusmodi fuerit Concilij Capuensis iudicium, ut finitimi Bonoso, atque eius accusatoribus iudices tribuerint, aduertimus, ꝙ nobis iudicandi forma competere non posset. nam si integra esset hodie synodus, recte de his, quæ vestrorum scriptorū, cōprehendit series, decerneremus. Vestrum est igitur, qui hoc recepistis iudicium, sententiam ferre: vicem. n. synodi recepistis, quos ad examinandum synodus elegit. Et infra, Vos enim, vt scripsimus, totius synodi vice Dei decernitis: nos quasi ex synodi authoritate iudicare non conuenit. Ex quibus manifeste patet primo, quod papa dicit se non posse de illa causa cognoscere, de qua posset si synodus adhuc esset integra, id est, nihil commisisset. Secundo, quod papa confitetur non solum Concilium esse in eo iudicando superius: sed etiam deputatos per Concilium, in ea causa in qua deputati sunt.

¶ Quarto, authoritate canonis in capit. si duo, dist. 79. vbi dicitur, ꝙ si duo contendunt de papatu, Concilium est iudex: ergo habet superioritatem in vtrumque; nullus enim est alterius iudex ordinarius, quin sit iurisdictione superior.

¶ Quinto, ratione, papa, & reliqui prælati quidquid iudicant, & faciunt ut ministri Ecclesiæ, non solum finaliter (idest, propter Ecclesiam) sed effectiue authoritate Ecclesiæ. ergo in Ecclesia est primo authoritas. Antecedens probatur; quia agere dicuntur secundum intentionem Ecclesiæ. Sequela autem est manifesta, & confirmatur, quia suffragia, quibus priuatur excommunicatus, & indulgentiæ non sunt prælatorum, sed Ecclesiæ. Et confirmatur iterum: quia sicut Deus condens humanum genus, dedit potestatem regiminis ciuilis ad finem naturalem: non uni, sed communitati, &c. ita regenerans idem ad finem supernaturalem, dedit potestatē spiritualis regiminis ad illum finem communitati Ecclesiæ, &c. Et sicut quandoque prouidit populo, dando principem, ut Moysem: ita prouidit Ecclesiæ, dando Petrum, Et confirmatur tertio: quia alter politia ecclesiastica non esset ita bene ordinata sicut ciuilis: nā illa potest prouidere sibi principe potestate abutente in destructionem: Ecclesia aūt non posset si non esset superior papa. Et confirmatur quarto: quia ipse papa esset miserabilior cæteris, si a malo compesci non posset. Et confirmatur quinto: quia papa est Ecclesiæ filius, ac p hoc subditus. Antecedens patet ex Ambrosio in libro de Symbolo, Nō habebis sibi Deū patrem, qui noluit habere Ecclesiā matrem. Sequela patet: Prou. 10. Stultus despicit matrem suam.

¶ Sexto etiam ratione, Si papa habet potestatem super totum individuum Ecclesiæ collectiue: ergo potest aliquem actum iurisdictionis in illud totum etiam inuitū exercere: sed hoc est falsum: quia non potest illud totum excommunicare, aut interdicere, nec ad aliquid ipso renitente obligare, ut patet per illud Augu. Leges instituuntur cum promulgantur: firmantur cum moribus utentium comprobantur, dist. 4. c. in istis.

¶ Septimo: quia potestas ecclesiastica prius ipe est in Ecclesia, quā in aliquo summo Pontifice: quia illa fuit instituta, & Ecclesiæ collata Matt. 18. ista aūt Ioan. vlt. Petro data est. Et ideo si Christus Petrum papam non instituisset, potuisset hoc Ecclesia facere committendo ei suam potestatem, nec potuisset illam ab eo auferre, nisi ex causa rationali, sicut populus potest respectu Regis.

¶ RESPONDEO, Ex authoritate illa Augustini non sequitur Conciliū esse supra papā, sed dupliciter argm ex illa deficit, Primo: quia æquiuocat de Concilio: nam qō nostra est de Concilio distincto contra papam, seu secluso papa, quod est Concilium acephalū Augustinus aūt loquitur de uniuersali Concilio cum papa, ut patet ex hoc, ꝙ ponit præsentiam iudicum, i. Epōrum, qui iudicauerant. Constat aūt ꝙ non licet arguere a Concilio, ad Concilium acephalum. Secundo deficit: quia ex hoc, quod restabat refugium Concilij vniuersalis, infertur superioritas: est. n. hic sophisma consequentis. Pōt. n. recursus iste haberi propter multas causas, s. exclusionem suspitionis, pleniorem discussionem, maiorem sapientiam, personalem tractatum, & quicquid huiusmodi est, ut patet ex continua consuetudine appellantium ad eundem iudicem (puta papam) plenius informandum, & causam per alios tractaturum iudices &c. Et hoc consonat literali sensui Augustini, vbi propter præsentiam omnium prælatorum potuisset causa ita discuti, ut etiam iudices qui primo in partibus, & qui secundo Romæ iudicarunt, personaliter præsentes rationes iudicij conferre potuissent, & uniuersali omnium iudicio decerni, & etiam dissolui prius male iudicatum. Ad nihil. n. horum exigitur maior authoritas intensiue, q̄ papæ: sed sua sufficit cum maiori discussione sapientia, &c. ut quotidie uidemus. Est ēt cum omnibus in Concilio vniuersali maior authoritas extensiue, & maior solemnitas iudicij, quæ omnia sententiam eius omni exceptione maiorem reddere uidentur.

¶ Ad secundam ex authoritate octauæ synodi, dicitur quòd male exponuntur verba synodi, dicendo quod synodus negat modum iudicandi papam (s. audacter) & non iudicium ipsum. Et quod hæc expositio sit mala, probatur: quia ly audacter, aut importat uitium audaciæ, aut importat authoritatē. Si primum, cum illud sit uitandum respectu cuiuscumq; & non solum respectu papæ, ridicula esset decisio synodi, quod ipsa non dēt uitiose, uel ex passione iudicare papā, &c. si 2m haberetur contrarium expositionis allatæ. Vnde literalis sensus est, quod dicere sniam in Romanū pontificem est audaciæ uitium: illa siquidem negatio præsupposita non modum solum, sed totum negat. Dicendo igitur, Non tamē audacter dicere sniam in Romanum Pontificem, significat quod non nisi audacter dicere pōt sniam in Romanum Pontificem, Sicut cum dicimus, quod de manifestis licet nobis iudicare, de cordis autē occultis non licet nobis temere diffinire nō intendimus negare modum diffiniendi tantum puta temere) sed intendimus determinare, quod ipsa diffinitio de occultis cordis est temeraria: Determinat

nat ergo ly Audacter, naturam iudicij in papam: sicum ly Temere, in exemplo dato naturam iudicij in cor. Et propterea ex hac authoritate habetur oppositum eius quod arguentes intendunt In cuius signum, synodus dicit sibi competere audientiam & progressum in quæstione de papa cum reuerentia, & de sententia subdidit illam negatiuam, quam non subiunxisset, si etiam sententia cum reuerentia sibi competeret, ipsa quippe distinctio expositionis confutatæ defectum ostendit. Cum autem legeris hæc, memento quod sermones morales de his sunt, quæ regulariter accidunt. In casu quippe hæresis pertinacis in papa, synodi iudicium depositiuum papæ absque audacia esset.

¶ Ad tertiam ex autoritate Damasi, dicitur, quod neutrum deductorũ ex illa authoritate sequitur. Nam in illis verbis nõ negat potentiam, sed formam iudicandi sibi competere posse. Et huius negationis causam reddit, non impotentiam aut subiectionem suam, sed indecentiam: ut patet in illis verbis. hoc autem familiare est principibus. Quin etiam si dixisset se non posse iudicare: uerum dixisset, & a consuetudine principum non recessisset: qui ea se negant posse facere, quæ indecenter facerent si exaudirent. Cõstat autem, quòd indecens est determinationes Concilii etiã prouincialis soluere: quanto magis Concilii generalis, quorum decreta etiam papam in foro conscientiæ ligant, non minus quam propria? vnde, & secundum sacros canones ad Romanum Pontificem præcipuè spectat seruare statuta Patrum. Et si notaueris eandem authoritatem, contra arguentes facit: pro quanto insinuat excellentiam suam tantam, quòd eum quasi ex synodi authoritate iudicare non conueniat.

¶ Ad quartum ex authoritate Canonis, dicitur quod gratis cõcessum est, quòd Papa incertus subditur Concilio Duobus.n. contendentibus incertis, iudicat Ecclesia: sed si alter esset certus & indubitatus, Ecclesia non iudicaret, sed adiuuaret certum obediendo, condemnando antipapam, &c.

¶ Ad quintum ex ratione, quia prælati sunt ministri Ecclesiæ, dr̃ quòd prælati dicuntur ministri Christi & Ecclesiæ, Christi quidem & effectiue (quia ab illo habent suam potestatem effectiue) & suppositaliter, mystice tamen: quia omnes prælati sunt uelut membra Christi, iuxta illud Aug. super Io. Si præpositi Ecclesiæ pastores sunt, quõ vnus pastor est, nisi quia sunt illi oẽs unius membra pastoris? Ecclesiæ autem integræ, id est cum capite suo, quod Christus est, ministri etiam dupliciter dici possunt, s. effectiue ratione patris, scilicet, capitis, a quo habent prælati authoritatem & integraliter: quia sunt membra Ecclesiæ reliquæ a capite, non ut suppositi, sed vt corporis mystici partes integrales. Et hæc dicimus loquendo de prælatis Ecclesiæ absolutè, non de isto ordinato & instituto ab illo: sic enim esset quæstio de illo alio, & sic de alijs. Ex quibus patet, quòd prælati Ecclesiæ propriè loquẽdo, non sunt ministri Ecclesiæ effectiue, nisi ratione capitis, scilicet, Christi: & consequenter non sunt ministri Ecclesiæ ut dominæ, nisi ratione capitis: propter quòd Paulus dicit, Si quid ego donaui, in persona Christi: & rursus. Sic nos existimet homo, ut ministros Christi. Ex hoc autem quod ministri Ecclesiæ dicuntur agere secundum intentionem Ecclesiæ, non plus hr̃ quam dictum est: quia, s. agunt secundum intentionem Ecclesiæ in capite, & in corpore ab ipso capite diffusam. Quamuis hoc possit etiam intelligi secundum intentionem Ecclesiæ. i. secundum intentionem Ecclesiastico officio debitam: hac enim intentione confici, & conferri dicuntur sacramenta, &c.

¶ Ad primam confirmationem, quia suffragia sunt non prælatorum, sed Ecclesiæ, dr̃, quod falsum est suffragia nõ esse prælatorum, ut dispensatorum: quamuis sint Ecclesiæ integræ vt proprietariæ, sed hoc nihil aliud concludit, nisi prælatos ab ecclesia integra ratione capitis potestatem habere. Vnde omnia deficiunt ob æquiuocationem ad propositum ab ecclesia integra ad ecclesiam, ut distinctam contra caput. Ad secundam confirmationem de similitudine conditionis, & regenerationis generis humani, dicitur, quòd apertissime constat falsum assumi, & dissimiliter Deum instituisse. Nam in ordine ad finem naturalem potestatem communitati indidit, & non vni, in ordine aũt ad finem supernaturalem ptãtem dedit vni, & non cõitati, præfecit.n. Iesum Christum, secundum q̃ homo est, in principem & caput oĩs Ecclesiæ, vt patet, & hoc non præueniendo sicut in ciuilibus, sed instituẽdo vt patet. Et scito, quod argũ deficit ex eo, q̃ non attendit ordinẽ primarium regenerationis humanæ, sicut attendit primarium ordinem conditionis humanæ: sed declinat ad ordinem secundarium ecclesiæ, qui est in tempore absentiæ principis, qui abijt in regionem longinquam accipere sibi regnum, & reuerti. Quæ declinatio manifeste defectiua est: quia primarium in vno, primariũ in altero reddendum proportionaliter est. Hic autẽ secundarius ordo in Ecclesia naturam si sequitur principalis, absq; omni contradictione optimus vr̃. Sic autem ptãs in uno principis vicario non in cõmunitate locanda est, & locata ab ipso principe in Petro. Vnde patet, q̃ non præuenit princeps Ecclesiam, sed suapte natura ordinem regiminis spiritualis prosecutus in Petro & eius successoribus vicariatum suum locauit. Ad tertiam confirmationem iam patet, quòd optime prouisum est politiæ spirituali in suo naturali principe, qui peccare non potest, in ordinatione autem vicarij illius optime quoque prouisum est, dum suauis dispositio seruata est. Supernaturale namque regimen (quale est papatus) suapte natura supernaturalem defensionem, & remedium sibi vẽdicat: quale Dñs Iesus Christus sibi authoritatiue reseruando electionẽ, & Ecclesiæ reliquæ ministerio orationum instituit. Hoc enim suaue, & efficax est remedium, ut in loco suo inferius amplius monstrabitur. Vnde falsum est Dñm Iesum Christũ minus bene ordinasse politiam Ecclesiæ, etiã sub suo uicario, q̃ politiã ciuilem in humanis, quoniam utrobique non idem, sed proportionale remedium contra malum principem datum est. Ita q̃ Ecclesia põt se, & contra illũ tueri, & deponere uotis, & operib. Ecclesiæ proportionatis, s. orationibus, ieiuniis, eleemosynis, hæc.n. efficaciora sunt cęteris causis secundis: quia superiores sunt reliquis, & propriæ uniuersali saluti Ecclesiæ, sed non omnes capiunt uerbum istud. Ad quartam confirmationẽ, dr̃ q̃ immediate susceptus sub cura Christi viuentis, & specialiter de ipso curam habentis, non est miserabilior cunctis, nisi ratione seruitutis uniuersalis, & periculi maximi, & huiusmodi, talis autem est papa, qui non põt coactiua pęna puniri, sed tenetur ex amore libere operari. Fęlicitatis.n. quædam inchoatio est non miseriæ, esse in statu in quo non sicut seruus sub lege, sed sicut liber in gratia constitutus homo adhuc mortalis est positus, ut in papatu contingit. Ad quintum dicitur, quòd papa inquantum singularis persona, est filius Ecclesiæ: quia regeneratus, nutritus, & instructus ab Ecclesia sicut cæteri, inquantum autẽ papa, est filius Ecclesiæ integræ, hoc est cum suo capite, & pater non filius reliquæ Ecclesiæ: sed in his, & similibus aduerte tu, cui hæc & similia objiciuntur, ne æquiuocatio de Ecclesiæ uocabulo te fallat, ut ea, quæ dicuntur de Ecclesia integra (siue cũ capite, siue cum vices capitis habent) ad Ecclesiæ communitatem secluso capite applicata suscipias: hæc enim te deciperent.

¶ Ad sextum argumẽtum principale dicitur cum Apostolo. Quòd oĩa mihi licent, sed non oĩa expediunt, & rursus: Oĩa possum, sed non omnia ædificant. Conceditur igitur, q̃ papa põt quantum ex potestatis suæ authoritate est, actum iurisdictionis etiam in inuitã Ecclesiam reliquam exercere: sed non expediret, si non ædificaret. Nec ualet argumentum. Non põt illam excõicare, ergo nõ potest aliquem actum iurisdictionis in inuitam exercere, ut patet. Ad probationem autem ex authoritate Augustini dicitur, quòd potius probat oppositum. Si.n. leges instituuntur cũ promulgantur, papa promulgando legem in totam Ecclesiam instituit absque Ecclesiæ consensu: potest igitur ipse solus instituere legem in illam. Firmitas aũt ex cõsensu utentium, nõ ex parte authoritatis, sed exequutionis se tenet. Qđ conuincitur ex eo, q̃ statutum vniuersalis Cõcilij integri ẽi consensu vtentium firmatur, ita q̃ non ligat quãdo est a dissensu utentiũ infirmatum, & tamen nullus dubitat uniuersale Cõcilium integrum firmitatẽ authoritatis legib. suis dare. Prouenit aũt hæc legũ infirmitas ex dissensu utentium etiam ab ipsis legislatorib. negatiue, pro quanto tolerando dissimulant, & implicite reuocant quod fecerunt. Et merito, quia lex, ut dicitur dist. 4. c. erit, debet esse patriæ, loco, temporique conueniens.

¶ Ad septimũ dr̃, q̃ falsum assumitur: nam ptãs ecclesiastica primo fuit in primo summo Põtifice Domino Iesu Christo, qui Põtifex assistens futurorum bonorum, æternam redemptionẽ inuenit. Falsum quoq; monstratũ est esse, q̃ Dominus per illa uerba quæ habentur Matt. 18 ptãtem ecclesiasticã dederit Ecclesiæ, q̃uis promiserit ei super suos subditos, & superius diffusè discussũ est. Aequiuocatio demum incidit iam dicta ab Ecclesia, ad Ecclesiam secluso capite declinando. Reliqua aũt quæ arguendo afferuntur (.s. q̃ Ecclesia potuisset instituere Petrum papam) q̃ falsa sint, ex supradictis patet: quia si potuit Ecclesia unquam instituere papã in uno, & eius successores, ut Christus fecit, posset quoque illum instituere in triumuiratu, uel aliquo huiusmodi: quia eiusdem est instituere, & instituta mutare, pro loco & tempore.

CAP. XI.

DIXI in 8. cap. quòd Concilium Constantiensẽ pro illo tempore primo quo fecit illa decreta de potestate synodi, non erat uerum Concilium uniuersalis Ecclesiæ. Et quòd Basileen. errauit illud sequendo.

¶ OBIICITVR dupliciter. Primo q̃ blasphemaui. Secundo, quia Constantiense sub obedientia Ioan. 23. erat uerum Concilium uniuersale, quia succedebat Concilio Pisano, in quo fuerat unio Ecclesiæ, deposito utroque papa (.s. Greg. 12. & Bened. 13.) & electus Alexander quintus, cui successit Io. 23. qui congregauit illud Constantiense Concilium.

¶ RESP. Et primo quo ad Constantiense Concilium.

¶ Si ego blasphemo, quare Gregor. 12. qui exprese recusauit in actu unionis Ecclesię recognoscere Concilium illud pro tunc, ut Concilium illud, non blasphemus, sed uir pacis, & Ecclesiæ amator habitus est? ut patet in gestis eiusdem Concilii. sessione 43. Quare obedientia Benedicti 13. inter fœdera unionis, & in actu unio-

nis Ecclesiæ recusationem talis pro tunc Concilij volens & faciēs, non blasphema, sed catholicæ unitatis studiosa est habita? ut patet in sessione 20. & 22. Quare Sigismundus Imperator, qui præfecit illi Concilio, ut satisfieret recusationi illius Concilij, non blasphemus, sed defensor Ecclesiæ fuit. Quare de iisdem ipsum inuet tunc Cōstantien. Concilium, cum negauit facto seipsum esse Concilium non semel, sed bis (primo in acceptando præsidentiam Imperatoris, & authorizari se in Concilium a Greg. 12. secundo in acceptādo se conuocari ab obedientia Benedicti 13. & conuocare illam) non blasphemauit? Et si potius scandalum permitti debet a quali-bet singulari persona, quam ueritas deseratur, quō Concilium universale a spiritussancto rectum potius veritatem deserens seipsum facto negans, quam scandalum permittere voluit iam natum? Ex his autem recte consideratis patet, quòd Concilium illud non reputauit seipsum certum & indubitatum Concilium illo tempore, & propterea hmōi negationes admittebat, dans operam ut unum certum & indubitatum Concilium fieret cum indubitato capite, ut tandem fuit. In quo igitur ergo erro, si dubia & incerta pro dubiis incertisque habui? nihil. n. dixi aliud in sententia. Nam dubia & incerta pro uera authoritate refutari constat, veritatisque authoritatem eis tribuere nefas est.

¶Ad secundam obiectionē de successione ad Conciliū Pisanū, dī ꝙ nec illud Concilium constat fuisse certum & indubitatum: ut cæteris omissis patet ex duobus. Primo: quia assertio ista reuocaret antiquum schisma: quid. n. aliud est dicere, Concilium illud Pisanum cum Alexandro 5. certum & indubitatum, quam certo & indubie damnare Gregorium 12. & Benedictum 13. cum suis obedientiis? Hoc aūt est redire ad illud schisma. Secundo: quia ipsum Constan. Concilium sub obedientia Io. 23. licet crediderit se esse uniuersale Concilium succedēs Pisano, non tñ hoc pro certo & indubitato tenere se protestatū est facto suo: ut patet ex dictis.

¶Accedit ad hæc, ꝙ sine papa diffiniuit: & propterea si fuisset & tota reliqua Ecclesia repræsentatiue potuisset, errare, nec fuisset Concilium generale perfectum simpliciter: ut patet in libello:

¶Quo ad Conciliū vero Basilien. vniuersalis Ecclesiæ rñsionē replico: quæ Eugenium adorauit, Concilium Florentiæ uniuersale ex Orientali etiam Ecclesia celebrauit in materia fidei, &c. Si ego blasphemaui, quis excusat Ecclesiam a blasphemia?

CAP. XII.

DIXI in ca. 9. glossando uerba Aug. Petrus quando claues accepit, Ecclesiam significauit, & similia quæ in hoc sensu dicta sunt, quia officio capitis perpetuo, in Petro & successoribus data hæc sunt: & propterea in persona Ecclesiæ dicitur Petrus suscepisse hæc.

¶OBIICITVR, quòd non sit iste sensus intentus ab Aug. quia sequeretur, claues datas esse Ecclesiæ finaliter, & non formaliter: cuius oppositum vult ibi Aug.

¶RESP. Quòd sequela non tenet: imo sequitur ex illo sensu claues esse datas Ecclesiæ formaliter: tum quia quod datur capiti formaliter, vere etiam datur corpori, cuius est illud caput formaliter: tum quia datum capiti & corpori formaliter: quamuis corpori mediante capite, constat datum esse toti formaliter: sic autem est in proposito, ut patet. Sed argumentum præter hoc fallitur in æquiuoco de Ecclesia: ab integra Ecclesia in terris, capite, s. & corpore, (de qua loquitur Aug.) ad Ecclesiam pro corpore tñ, ut quoddam unum integrum, cuius papa sit uicarius: quod est fictitium. Firmatur autem sensus a me assignatus, ex eo ꝙ exposui Aug. ex ipsomet Aug. inquit. n. 10 lib. de Agone Christiano Non sine causa inter Apostolos. Ecclesiæ catholicæ personam sustinet Petrus: huic. n. Ecclesiæ claues datæ sunt cum Petro datæ sunt, & cum ei dicitur, ad omnes dicitur, Amas me, Pasce oues meas. Hæc ille. Constat. n. ꝙ Petro ut distinctio ab aliis, & pro se & successoribus datus est papatus. ꝑ illa uerba, Pasce oues meas, Ioan. ulti. Et Aug. idem iudicat de hoc actu, & de acceptione clauium ratione igitur officij capitalis & perpetui in Ecclesia diffusi Aug. dicebat quod personam Ecclesiæ gerebat.

CAP. XIII.

DIXI in eodem cap. 9. quòd Papa non potest errare errore iudiciali in fide, quamuis possit errare personaliter: quia ad ipsum spectat finalis determinatio de fide, ut decret. primo & S. Thom. post dicit. & probat ratione & authoritate Cyrilli & Maximi.

¶OBIICITVR, Primo, quià duo summi Pontifices determinauerunt contraria in his, quæ fidem tangunt: ergo alter eorum errauit errore iudiciali in fide. Assumptum patet de Ioan. 22. & Nicolao 3. quorum unus determinauit iudicialiter Christum & Apostolos nihil habuisse in communi nec in particulari, alter oppositum, ut est videre in eorū extrauagantibus.

¶Secundo. Quia Innocentius tertius, & Celestinus determinauerunt contraria super illa propositione, Vno coniugum ad hæresim transeunte alter qui remanet in fide, potest ad secunda uota transire, ut patet in c. quanto, de diuortiis, & glossa ibidem.

¶Tertio, Quia aliqui statuerunt contra Euangelium, ut Pelagius, qui constituit ut subdiaconi Siciliæ a suis uxoribus abstinerent, quas in minoribus duxerant, aut ab officio cessarent: quam constitutionem quia erat impia & contra Euangelium, retractauit beatus Gregorius primus eius successor, ut patet in dist. 31. cap. ante triennium. in textu, & gl. sicut enim potuit iudicialiter statuere contra Euangelium, ita & diffinire.

¶Quarto, Quia sequeretur quod summus Pontifex nō posset fieri hæreticus circa propositiones nondum determinatas, ut erat articulus de processione Spiritussancti a Filio. Et tenet consequētia, quia non posset esse pertinax contra suipsius determinationem. Sequeretur etiam quod determinatio etiam solius summi Pontificis ligaret suum successorem. Sequeretur etiā, quod papa uere hæreticus male iudicari posset, quia decideret obiecta contra eum esse intelligenda in aliquo sensu suæ assertioni consono.

¶Quinto, arguitur ad hominem. Quia ego contradico mihimet in hoc eodem libello, nam in fine quarti capituli dictum est, quod sententia Ioannis Euangelistæ præualuisset sententiæ Clementis papæ in doctrina fidei, & nunc dicitur, ꝙ papa non potest errare in iudicio fidei, hæc. n. contradicunt, quia non præualuisset sententia Ioannis, sed tantum fuisset standum sententiæ Clementis papæ quantum sententiæ Ioannis, imo & plus, quia apud Clementem fuisset ultima decisio fidei iuxta hic dicta, sicut apud Petrum si adhuc superuixisset.

¶Sexto, Quia frustra fuissent congregata quatuor Concilia generalia principalia contra quatuor hæresiarchas, puta Nicænum, Constantinopolitanum, Ephesinum & Calcedonen. Et tenet consequentia: quia sufficeret solum papæ decisio: imo apud aduersatiuum tantæ est potestatis solus papa in diffiniendo, sicut aggregatum ex ipso residen.

Septimo ex Occham, Quia Innocentius tertius, ut habetur extra, qui filii sint legitimi, in capitulo per uenerabilem, dicit. Cum Deuteronomium secunda lex interpretetur, ex ui uocabuli cōprobatur, ut quod ibi decernitur. in nouo testamēto debeat obseruari. Quæ uerba si uniuersaliter secundum literalem sensum intelligantur, hæresim sapiunt quia cæremonialia ibidem in c. 13. & 14. non sunt seruanda. Si uero intelligatur, nihil speciale de Deuteronomio dicunt, quia omnia mystice seruanda sunt, ut legitur dist. 6. c. his itaque.

¶Octauo ex eodem, Quia nonnulli summi Pōtifices inueniuntur diffiniuisse se in temporalibus habere supremam potestatem, cæteri uero oppositum.

¶Nono, Quia non est uerisimile, ꝙ homini potenti in iis quæ sunt fidei errare, commiserit Deus ultimam fidei decisionem.

¶RESPONDEO, Et ad primum quidē dicitur quod falsum assumitur, i. quod unus papa. s. Nicolaus determinauit iudicialiter Christum & Apostolos nihil habuisse in communi. Nam manifeste Nicolaus (ut patet in 6. de uerborum significatione c. exiit qui seminat) dicit, Egit namque Christus & docuit perfectionis opera: egit etiam & infirma sicut interdum in fuga patet & loculis, sed utrumque perfecte perfectus, existens, ut perfectis, & imperfectis se uiam salutis ostenderet. Hæc ille. Vbi manifeste patet, ꝙ Nicolaus asserit Christum habuisse aliquid: ualet. n. sequela Nicolaus asserit. Christū habuisse aliquid, ut imperfectis se uiam salutis ostenderet: ergo asserit Christum habuisse aliquid. Ioannes. ergo 22. qui determinauit hæreticum esse, tenere quod Christus & Apostoli nihil habuerunt in communi, quia contradicit sacræ Scripturæ ueritatem fidei determinauit, cuius contrarium nō determinauerat Nicolaus.

¶Ad secundum dicitur, ꝙ neutor illorum Pontificum diffiniuit ue determinauit. Nam de Celestino in c. quarto. de diuortiis. Innocentius dicit. Licet quidem prædecessor noster sensisse aliter uideatur, & de seipso subiungit, respondendo oppositum, Non credimus ꝙ in hoc casu is qui relinquitur, uiuente altero, possit ad secundas nuptias conuolare. Vbi uerba ipsa, uidelicet uidetur aliter sensisse, & Non credimus, ostendunt ꝙ non diffiniendo in materia fidei loquuti sunt.

¶Ad tertium dicitur ꝙ Pelagius, si statuit illud, nihil contra, sed supra Euangelium statuit. Quod manifeste patet ex hoc, ꝙ statutum illud suos obseruatores aut in bono super erogationis locabat, si continerent: aut in nullo malo, si non continentes se suspendebant ab officio, ut quidam subdiaconus fecit.

¶Est autem hic aduertendum, quātum crescat infamia ꝑ diuersa ora paulatim: nam sanctus Greg. de hoc statuto loquens dicit, & ꝙ diaconus authoritate tamen papæ hanc prohibitionem facit, ut patet 27. q. 1. c. multorum, & quod sibi durum ac incompetens uidetur, ut patet in c. ante triennium, dist. 31. Glossa uero ibidem auget, dicens, quod pelagius hoc fecit, & quod illa constitutio fuit iniqua, arguens autem amplius, auget, dicens, quod Romanus Pontifex statuit contra Euangelium.

¶Ad quartum dicitur. Negando primam sequelā, s. quod papa non possit esse in non decisis hæreticus. Nā si ille, qui est papa, te-

nuisset

nuisset pertinaciter, Spiritum sanctum non procedere a Filio, etiã si ab Ecclesia sic determinaretur, fuisset hæreticus. Per accidens autem est, quod ab ipso vel alio determinatio Ecclesiæ fieret, standum est enim in formalibus & per se, & non declinandum ad ea, quæ sunt per accidens in quacunque scientia. Ex hoc patet respõsio ad secundam sequelam. Nam determinatio unius papæ in materia fidei liga. per se omnes personas Ecclesiæ, quarũ sunt actus credendi, & sic persona propria & successoris ligatur ad tenendam determinationem semel factam de fide. Ad tertiam autem sequelam dicitur, quod cum id quod impugnaretur papæ pro hæresi, nõ esset decisum adhuc per Ecclesiam, & ipse non teneret hoc pertinaciter: sed defenderet esse consonum sacræ Scripturæ & fidei Ecclesiæ, non esset hæreticus formaliter, etiam si materialiter, erraret in his quæ sunt fidei. Et propterea non sequitur, quòd papa male posset iudicari de hæresi in casu quo iudicandus est, s. de hæresi formaliter: in his enim non habet locum interpretatio ad istũ vel illum sensum.

¶ Ad quintum dicitur, quòd nulla est contradictio in dictis meis allatis. Nam bene simul stat tam Ioannem quam Clementem nõ posse errare, & tamen alterum esse supra alterum: possunt. n. esse duo omnino recta subordinata: ut patet apud omnes de Ecclesia vniuersali præsenti, & de sacra Scriptura. Dicendo autem, quod sententia Ioannis præualuisset sententia Clementis Papæ, nihil aliud dixi, nisi quod Clementis sententia subordinata erat sententiæ Ioannis. Ad id vero, quod adiungitur, quod sequeretur oppositum huius, negatur sequela. Nam cum dicitur, quod ad Papam spectat finalis determinatio de fide, intelligitur in ordine & gradu suo, s. sub sacra Scriptura, cuius autor est Spiritus sanctus. Et quia Ioannes Euangelista in doctrina fidei locum sacræ Scripturæ tenebat (sicut Euangelium suum hodie tenet) ideo non sequitur quòd magis Clementi quam Ioannis esset standum sententiæ, sed econtrario. Et ex hoc patet responsio ad simile allatum arguendo de Clemente & Petro, quòd, s. non est eadem de utroque ratio: quia Petrus non ratione papatus, sed apostolatus, locum etiam sacræ Scripturę tenebat, sicut nunc tenent Epistolæ eius, & hunc sensum expresse aperuit in libelli illius loco allegato dicens, Præualuisset sententia Ioannis sententiæ Clementis Papæ in doctrina fidei, sicut modo præualet Euangelium Ioannis sententiæ cuiuscunque papæ & totius ecclesiæ.

¶ Ad sextum negatur sequela: quòd, s. frustra fuissent Concilia ista principalia in materia fidei congregata. Concilia. enim non propter potestatem intensiuam, sed extensiuam & propter discussionem & collationem cum multitudine uniuersali sapientium in fide, & propter indubitabiles & acceptatos ab omnibus iudicus omni exceptione maiores, congregantur in materia fidei. Probatio autem sequelæ procedit, ac si propter habendam solam authoritatem intensiuam Concilium congregandum esset: quod falsum est. Nam licet papa solus tantę intensiuę sit authoritatis, quantæ ipse cum residuo: non tamen tantæ extensiuæ, non tamen tantæ sapientiæ, non tamen tantę acceptationis indubitatæ ab omnib. (ut patet de ipsis oppositum sentientibus) non tamen tantæ solemnitatis (quæ animos humanos communiter multum afficit) nõ demum tantæ bonitatis & gratiæ coram Deo: quæ apud multitudinem hominum multum ualet ad persuadendum quod a Spiritu sancto regitur, errare non potest. Oportet enim ea quæ totam Ecclesiam tangunt in singulis sic fieri ut acceptabilia facillime omnibus sint: & ad hoc multum ualent uniuersalia Concilia a probis præcipuè prę̨latis celebrata.

¶ Ad septimum dicitur, quòd quia duæ sunt leges diuinæ, scilicet, uetus & noua, noua est secunda ordine generationis, ideo uocabulum illud, scilicet, secunda lex, nouæ legi conuenire ex vi uocabuli dicitur. & argumentum ex conuenientia vocabuli sumpsit Innocẽtius. Et hoc expressit, ac intelligeretur quòd absolute concluderet, sed quantum est ex vi vocabuli. Et hoc diminuit argumentum, non auget, ut patet, quoniam in uoce una latent multa. Vnde ex hac conuenientia quandam persuasionem intẽdebat, quia mandata in Deuteronomio, non ad literam, sed proportionabiliter secundum conuenientiam ad tempus gratiæ seruanda erant, quando, vbi, &c. expediret. Vnde ipse mandatum unum iudiciale ex Deuteronomio assumens, & tractans, non ad literam, sed iuxta conuenientiam ad sacerdotium Petri exposuit. Nec obstat quod omnia veteris testamenti hoc modo seruari possunt, conceditur enim quòd nihil speciale de Deuteronomio intendebat, nisi persuasionem ex conuenientia nominis.

¶ Ad octauum dicitur, quod quia ptãs Papæ directe est respũ spiritualium ad supremum simpliciter finem humani generis: iõ suæ ptãti duo conueniunt, primo quod non est directe respũ temporalium: secundò, quòd est respectu tpalium in ordine ad spiritualia: hoc enim habet ex eo, quod ad supremum finem omnia ordinari debent etiam temporalia, ab eo proculdubio, cuius interest ad unum finem omnes dirigere: ut est Christi uicarius, primum autem ex natura suæ potestatis consequitur. Ex his autem sequitur, quòd utrumque vere potest determinari de papa. & quod hẽt supremam potestatem in temporalibus: & quod non habet supremam pòtestatem in temporalibus: quoniam utrumque uerum est ad sanum intellectum. Affirmatio namque est uera in ordine ad spũalia: negatio vero est vera directe, seu secundum se ipsa temporalia. Vnde nihil ex vtraque decisione erroris accidit. Aduerte tamen, quod quia aliud est determinare de fide formaliter: nam & aliud, de eo, quod est fidei materialiter: nam primum importat determinare quid credendum vel non credendum est secundum se determinare de quæstionibus, quæ in rebus creditis accidunt, & constat, quòd cum determinatur qđ aliqua secundo modo non determinari dicitur de fide, sed de tali vel tali materia ideo, cum dicitur, quod Papa non potest errare in iudicio fidei, non accipio dictum esse nisi de iudicio fidei formaliter, quando, scilicet determinatur quid credendum vel non credendum. Contra quod nulla harum obiectionum procedebat, nisi prima apparenter: ne tamen fingere videar, sigillatim soluenda sunt omnes.

¶ Ad nonum dicitur, quod non uerisimile, sed uerum & humanæ diuinæque rõni & authoritati consentaneum est, ut homini potenti errare secundum seipsum, non autem ut directo a Spiritusancto, Deus ultimam fidei decisionem sacra scriptura cõmiserit. Cũ enim non sit dĩra apud Deum in vno & in multis saluare, & oẽs in Concilio præsentes sint, & proprias uires considerari possint errare, male determinando de fide. ob ignorantiam uel aliquem alium defectum, ac per hoc ad assistentiam Spũsancti recurratur, magis attestatur assistentiæ Spiritussancti & eius uirtuti salus fidei per unum quam per totum Concilium: hoc n. humanæ sapientiæ opus esse uidetur (propter omnium Patrum consensum) illud autem solius Dei opus est & apparet. Vnitas quoque fidei unitatem quoque iudicis cui præest toti Ecclesiæ exposcit: ut in Secunda secundæ, q. 1. art. ult. Diuus Th. asserit.

CAPVT XIIII.

DIXI in eodem 9. cap. rationem, quare Papa non potest errare in iudicio fidei, quia hic error esset error uniuersalis Ecclesiæ: quia tenetur sequi diffinitionem papæ in fide, afferens ad hoc authoritatem sancti Thomæ, & post Decretalis in c. maiores. & Iesu Christi, Ego rogaui pro te, Petre.

¶ OBIICITVR negando, quod ecclesia de necessitate tenetur credere sententiæ diffinitiuæ papæ in materia fidei: & dicendo, quòd sicut papæ præcipiendi contra euangelium, non est obediendum, ita nec sententiæ erroneæ in fide. De authoritate Sancti Thomæ, non est cura.

¶ Ad capitolum maiores, dicitur dupliciter, primo, quòd non pro ultima & necessariũ credenda determinatione habenda, sed regulariter ad papam est recurrendum, quia regulariter non est ecclesia congregata. Secundo (& in idem redit) quòd referendæ sunt summo Pontifici causæ fidei, ut conuocet Concilium: quia ad ipsum spectat congregare illud.

¶ Ad Verbum Domini, Ego rogaui pro te, Petre, dicitur, quòd non pro sola persona Petri, aut successoribus orauit Christus, ne deficeret fides eius, sed ꝓ vniuersali ecclesia ꝑ Petrũ repręsentata.

¶ RESPONDEO, Negationem illam consuetudo ecclesiæ authoritatesque sanctorum confutant, & ipsa experientia cõprobaret, si quis non teneret, quod sola Romana ecclesia determinaret ur, hæreticum esse, ut patet, extra, de hæreticis, ad abolendam in textu, & glossa. Et hæc responsio manifestat, ad quid fateantur ipsimet se inclinare oportere, defendendo subiectionem papæ reliquo corpori ecclesiæ, uel Concilii.

¶ Quo autem additur, quòd sententiæ erroneæ, sicut nec præceptu diabolico adhærendum esset, uerissimum est, sed nihil obstat: quoniam ex his nihil aliud quàm conditionalis ueritas habetur, scilicet si determinaret erroneè, si præciperet contra euangelium, non audiretur. Hoc enim non solum de papa, sed de angelis sanctis uerissimum est iuxta illud, Si angelus de cœlo euangelizet aliud, &c. anathema sit. Ex his enim consequitur, qood antecedens, aut consequens possit esse uerum, ut patet.

¶ Quod authoritas sancti Thomæ parui fiat, nonnihil est: quoniam ecclesia non paruifacit. Sed esto, quòd sanctus Thomas paruus fiat, Cyrillus, & Maximus ibidem allegati etiam paruifient. Hieron enim quoque dicens ad Damasum (ut habetur 14. quæstione, 1. canone, hoc est fides) si hæc nostra confessio apostolatus tui iudicio comprobatur, quicunque me culpare uoluerit, se imperitũ, uel maleuolum, uel etiam non catholicum, non me hæreticum cõprobabit. manifesteque in his uerbis contestans, quòd ex approbata fidei confessione a papa aliquis obstans non catholicus sit, parui pendendus erit.

¶ Ad expositionem uero dictam de c. maiores, dicitur, quod literæ contradicit. Nam textus causam quare ad Petri, sedem sit recurrendum, assignat ueritatem Petri in confitendo fidem, & indefectibilitatem eius in eadem propter rationem Christi. Ex hac. n. causa manifeste sequitur, quod ideo ad papam referendas esse maiores causas dicitur, quia ipse constitutus est indefectibilis iudex in fide. Et quia eum, qui certus est, amplius certificare non oportet, sequitur quòd sententia papæ in fide est finalis determinatio & necessario credenda, sm illam Decretalem. & sic vtraque exposit u

rit. Quod autem de oratione Christi pro Petro dicitur, potest bene & male intelligi. Male quidem si intelligatur quod Christus pro ecclesia, siue cum papa siue sine papa orasse se dixerit, quoniam expresse Christus dixit hæc uerba Petro, vt distincto ab alijs, ut patet ex contextu, inquit enim Lucæ 22. Simon ecce Satan expetiuit vos, ut cribaret sicut triticum: ego autem rogaui pro te, ut nõ deficiat fides tua: & tu aliquando conuersus cõfirma fratres tuos. Vbi manifeste patet, quod distinguit tentationis actum ab oratione quo ad hominẽ, quod communiter expetiti erant, & tamen ipse singulariter pro Petro rogauerat, dicens, Expetiuit vos, ego autẽ pro te rogaui. Apparet quoque idem ex eo, quod Petro commisit ut confirmaret alios, tanquã diceret, Ego tui, tu autem aliorum curam habeas. Bene autẽ si intelligatur Dominũ orasse pro Petro & alijs, diuersimode tamen, Pro Petro quidem immediate, pro alijs autem mediante Petro: pro Petro in ipsis Petro, pro alijs autem in Petro ipsorum capite. Et in hoc sensu magis cõfirmatur intentum nostrum: patet. Et ut vnico verbo dicam, si hæc autoritas de Petro & successoribus verificatur (vt dictum c. maiores affert) satis habetur intentum quod Petri sedes non potest errare in fide propter Christi orationem. Et cum hoc non sit uerum de errore personali, sequitur quod verificatur de errore iudiciali.

CAP. XV.

DIXI in eodem 9. ca. exponendo illud Hiero. Si authoritas quæritur, orbis maior est vrbe: quod verum est quo ad multa, puta merita, virtutem, scientiam, & in proposito vigorem consuetudinis, &c.

¶ OBIICITVR, tu glossas de maioritate meritorum, & Hierony. non dicit, si merita quærantur, sed si authoritas quæritur & sic de maioritate potestatis, non meritorum loquitur.

RESPONDEO, satis diminute glossa mea adducitur: nam, ut patet in libello, ego dixi quod dictum Hiero. verum erat quo ad multa: puta, meritum, scientiam, &c. & quod in proposito & ad literam Hiero. loquitur de vigore consuetudinis: & obiectio in solis meritis se ponit. Propter quod etiam addo, quod merita ad auctoritatem consuetudinis plurimum valent: quoniam consuetudo non virorum malorum, sed virorum sanctorum, maximæ est in Ecclesia Dei authoritatis, & proponitur imitanda. Et propterea stando etiam in meritis Hieron. textus optime intelligitur: ut quia orbis maior est vrbe in authoritate consuetudinis propter maiora merita orbis quam vrbis. ideo consuetudo orbis, qua diaconi subesse, non preesse consueuerunt, imitanda est. Et sic dicendo, si authoritas quæreretur, ratione materiæ de qua erat sermo, s. de loco diaconorum, maioritatem meritorum non potestatis in causam authoritatis afferebat. Facile tamen contendentibus in verbis dici potest, quod orbis authoritas maior est extensiue, non intensiue authoritate vrbis & similiter potestas.

CAP. XVI.

DIXI in eodem c. 9. multas authoritates ex li. decretorum quod Papa non habet superiorem in terris.

¶ OBIICITVR duabus glossis. Prima est, quod intelligitur hoc in criminibus non scandalosis ecclesiæ. Secunda est, quod intelligitur hoc regulariter, quia regulariter ad superiorem summi Pontificis Concilium, scilicet recursus haberi non potest.

¶ RESPONDEO, quod prima glossa est voluntaria & falsa, voluntaria quidem, quia ecclesiæ Canonum, aut Sanctorum autoritate non roboratur: falsa aũt, quia fit exceptio de solo crimine fidei: Constat enim quod ab vniuersali cum vna exceptione facta non nisi falso alia exceptio fit. Cum ergo solum infidelitatis crimen exceptum ab uniuersali sit, restat, ut alia crimina omnia inclusa sint. Secunda autem glo. manifeste falsa conuincitur ex eo, quod etiam de crimine hæresis papa diceretur non habere superiorem: quoniam regulariter Concilium non est congregatum. Tertia autem glossa quod authoritates istæ sunt summorum Pont. qui ut in pluribus fimbrias suas nimis extendentes, sibimet tribuerunt quod ecclesiæ est proprium: quia non procedit de Theologiæ aut sacrorum Canonum, &c. autoritate, quam bene sonet, aduertat qui notat in quanta veneratione Decretales summorum Pontific. in ecclesia sunt, & tanto plus, quanto multorum sanctorum Pontificum autoritates refutandæ sic essent: ut patet de Bonifacio, Anthero, Eusebio, & aliorum sanctorũ in libello allatorum. Taceo de tot Doctoribus in Theologia & in iure illustribus ibi allatis.

CAP. XVII.

DIXI in c. 21. quòd ecclesiæ Dei, seclusa Papa non est data potestas papalis, aut superior papali in euangelio Matth. 18. & quod in ecclesia, huiusmodi non est talis potestas.

¶ OBIICITVR, quod Dominus ibidem dixit, Si ecclesiam non audierit, &c. per hoc enim ecclesiæ iurisdictionem ostendit in effectu, scilicet in pœna excommunicationis, & subdidit in plurali numero, Quæcunque solueritis, &c. per hoc enim ostendit, quod pluribus in ecclesia nomine congregatis, dabat illam potestatem.

¶ Affertur etiam ad hoc vsus primitiuæ ecclesiæ, quando act. 15. diffinitum est ab ecclesia, Visum est Spiritui sancto & nobis, nihil amplius oneris uobis imponere, &c.

¶ Affertur tertio autoritas Gregorij, quæ ponitur in cap. sicut sancti, ubi Gregorius fatetur se quatuor Concilia illa, scilicet, Nicenum, Constantinopolitanum, Ephesinum & Calcedonen. tenere sicut euangelium, & subdit causam, quia dum uniuersali sunt constituta consensu, & non illa destruit quisquis præsumit absoluere quos ligant, aut alligare quos absoluunt. ecce, quod non dicit, quod summi Pont. sed uniuersali consensu: nec quos Pontifex ligat, sed quos illa ligant.

¶ Quarto ad hoc est can. decreuit, 80. dist. vbi dicitur, Decreuit sancta synodus & non dicit, decreuit summus Pontifex.

¶ Quinto, capitulum nimis, de iureiurando: vbi authoritate sancti Concilij non propria summus Pontifex præcipit.

¶ Sexto: ecclesia potest elargiri indulgentias: ergo habet claues iurisdictionis. Probatur antecedens: quia dantur indulgentiæ de thesauro ecclesiæ & non Papæ: ergo à fortiori ecclesia potest dispensare.

¶ Septimo, ecclesia potest condere canones latæ sententiæ, depositionis, excommunicationis: ergo Antecedens patet de Concilio Chartaginen. in c. placuit 8. quæst. 1: & habetur extra, de clericis non residentibus. in ea. ex gestis.

¶ RESPONDEO, Et ut his & similibus respondendi via detur, quatuor puncta præoculis semper habenda in hac materia & huiusmodi authoritatibus assigno. Primum est, aliud est ecclesiam seu synodũ habere potestatem plenariam ratione patris, puta capitis, sicut homo uidet, audit, &c. & aliud, est ecclesiam seu synodum habere eandem ratione suæ totalitatis. Et propterea cauendum est, ne a primo in secundum oratio declinet. Secundum est, Aliud est ecclesiam seu synodum habere potestatem plenariam, & aliud est eam habere immediatè à Domino, Iesu Christo. Et propterea cauendum est, ne à primo in secundum oratio declinet. Tertium est, Aliud est ecclesiam, seu synodum habere potestatem & aliud est eandem habere potestatem talem, scilicet coactiuam respectu talis, scilicet vicarij principis sui: potentia enim actiua, cum dicatur non absolute, sed respectu passiuæ, (ut patet 5. & 9. Meta,) plenaria potestas plenissimè est, quando respectu subiectorum omnia potest. Cauendum est propterea, ne a primo in secundum oratio declinet. Quartum est, Aliud est ecclesiam, seu synodum habere potestatem plenariam & aliud est ecclesiam seu synodum acephalam seu truncam habere eandem. Et propterea cauendum est ne a primo in secundum oratio declinet.

¶ Ex his si quidem quatuor sapienter dispensatis, vniuersæ quæstionis istius argumenta facile elucescent: sic, ut nullum forte obscurum relinquatur. Ad singula tamen descendendo respondet. Et ad uerba Domini, Matth. 17. dicitur, ut iam probatum est, quod Dominus non dat ibi ecclesiæ authoritatem, sed significat eam habituram potestatem: non explicando ibi quomodo habitura sit, & an secundum sed coram primo, au ratione partis: hoc enim non negamus, sed docemus, Verba quoque illa in numero plurali non cogunt ad auctoritatem ecclesiæ ratione suæ totalitatis: imo absque determinatione ad hunc uel illum modum potestatis ecclesiæ, s. ratione totius vel partis oportere intelligi: ex hoc conuincitur, quod vtroque modo uerificari possunt: ut patet ex dictis constat enim euidenter quod commune duobus abstrahit ab vtroque. Potest igitur ille numerus pluralis referri ad pluralitatem ecclesiarum futuram, & ad pluralitatem conuenientium in ecclesia, ad conferendum, discutiendum, probandum, &c. & ad pluralitatem accumulantium suas auctoritates in communi: propter quod ex illa litera nihil habetur obstans dictis.

¶ Ad secundum ex primitiua ecclesia, dicitur, quod gratis conceditur ecclesiam statuisse, sed an potestate partium (puta trium Apostolorum) an communitatis per accummulationem in communi, an aliquo alio modo, puta a Christo immediate, ut isti falso putãt nihil ibi exprimitur. Et propterea ex ista auctoritate, & cæteris subiunctis: & similibus, nec habetur ista affirmatiua, s. ecclesia, seu synodus habet immediate a Christo potestatem, nec hæc ista negatiua, Synodus non habet potestatem a Dño mediante papa. Et de affirmatiua quidem ex eo constat: quia, cum multipliciter possit uerificari synodum habere potestatem, ut patet ex dictis, & ex his nihil aliud habeatur, nisi quod synodus habet potestatem, oportet hoc sic communiter intelligi, vt à singulis huiusmodi sensibus determinate abstrahat. De negatiua aũt ex eadem radice constat: quia scilicet synodum habere potestatem, non oportet quod intelligatur determinate ad illũ modum, quo excludatur habere potestatem a Domino mediante papa, ut contingit quando per accumulationem ecclesia habet potestatem, quia omnes partiales potestates sunt à Petro, & communicatio pote-

statis

statis suæ cum aliis ab eodem est, qui solus a Domino, ut potest eius uicarius immediate potestatem habet, & ratione eius solius synodus integra potest uere dici, quod habet immediate potestatem a Christo domino.

¶ Ad authoritatem Gregorii dicitur, ꝙ causa reddita a Gregorio manifeste fauet intento nostro: quoniam non reddit pro causa authoritatem immediate datam a Christo, sed uniuersalem consensum, ac per hoc etiam ipsius summi Pontificis, qui caput est & propterea seipsum negaret Papa, illa negans: ut ibi dicitur. Ex hac quoque Gregorii ratione habetur quod diximus, quod authoritas synodi includit caput: alioquin non faceret uniuersali consensu quæ facit. Et innuitur quod potestatem habet a suis partibus, ad quarum negationem deducitur negans illam. Et rursus ex hac authoritate nihil aliud habet nisi quod synodus habet potestatem diffiniendi, &c. Et per hoc patet responsio ad quartum.

¶ Ad quintum vero dicitur: quod cum synodus integra habeat potestatem vniuersalem, quocunque id modo contigat, & authoritas, quæ est ipsius papæ absolute, & ut propria sit ipsius synodi pro tunc, & ut ei communicata, quemadmodum quilibet alius posset uere dicere authoritate sacri Concilii, statuto, &c. ita ipse papa, cum non sit deterioris conditionis aliis. Neque.n. per hoc, ꝙ affirmat se synodi authoritate facere, negat sua se authoritate facere: imo potius affirmat hoc, quia authoritas synodi de necessitate claudit in se authoritatem capitis. Neque rursus per hoc, quod affirmat synodi authoritate se facere, affirmat se aliena authoritate facere: licet.n. synodus sit aliud a papa, sicut ecclesia alicuius episcopi differt ab episcopo: non tamen oportet, ꝙ potestas ecclesiæ sit aliud a potestate episcopi, sed una & eadem potest esse utriusque diuersimode: episcopi vt propria, ecclesiæ ut communicata. Et per hoc etiam patet, ꝓ per hoc, ꝙ affirmat se sacri Concilii authoritate facere, non propterea affirmat se minorem in authoritate. Et quamuis hæc satisfaciant, uerumtamen condescendendo multorum sensui, scio ꝙ dupliciter papa potest dici minor synodo secundum potestatem, s. extensiue, & quasi intensiue secundum quid: extensiue quidem, quia synodus integratur ex tot potestatibus tantæ multitudinis, intensiue uero secundum quid, hoc est secundum illam partem potestatis, quia communicat papa concilio, quasi pro portione sua. Papa. n. præsens synodo non intelligitur, ut prædictum est, totam suam potestatem totaliter synodo communicare, sed tantum suæ potestatis quantum ad decernendum, &c. oportet, & sic ex eo potestatis papæ, & reliquis potestatum aliorum fit una potestas, quasi intensiue maior, quam id potestatis papalis solum esset. Et hæc maior potestas intelligitur esse in tota synodo tanquam in subiecto. Dixi autem quasi intensiue: quia potestas illa papalis, eo ꝙ communicatur, ut limitata sic, ut cum aliis potestatibus possit uelut quædam singularis potestas accumulari: intelligitur superari a tota, pro quanto tota potest uniuersale statutum condere, diffinire, &c. quod illa ut sic non potest per seipsam solam Sed quoniam tota potestas synodi non plus potest quam ex singulis huiusmodi potestatis habeat ideo non simpliciter, sed quasi intensiue maiorem appellaui. Et ne putes me hanc opinionem papalem fingere, contemplare potestatem legatorum papæ in synodo, quando per legatum papa synodum celebrat, & uidebis clare, ꝙ quia papa tunc non erigit legatum illum in papam: sed potestatem committit quantam oportet pro synodo haberi, ex sola præsentia papæ in synodo non habetur ꝙ plus suæ potestatis synodo impartiatur quam oportet, quamuis maior dignitas, & infallibilis assistentia Spiritussancti in synodo quo ad ea quæ sunt fidei, præsentiam papæ per seipsum consequantur. Vnde quamuis non cogamur, possumus tamen dicere quod papa tanquam minor extensiue & secundum quid intensiue synodo, authoritate sacri Concilii dicitur facere, quod tamen de plenitudine suæ potestatis posset & facere & tollere. & quoniam uerba prædicta (.s. facere authoritate synodi uel Concilii) in papa habent speciem minorationis, ideo a sacris Canonibus non sunt extensa: sed more similium locutionum sunt piæ interpretationi relicta, & quasi correcta, dum papa in Concilio dicit, Statuimus sacro approbante Concilio: approbare enim commune est potestati, sapientiæ, consensui, nec superioritatem, nec æqualitatem potestatis in approbantibus exigit, ut patet.

¶ Ad sextum dicitur, quòd licet ecclesia integra possit dare indulgentias, &c. & eius sit thesaurus meritorum, unde fiunt indulgentiæ: et propter cuius vtilitatem est, non tamen eius sunt ut dominæ: quoniam ipsa uti serua Domini Iesu, & quicquid acquirit seruus acquirit domino suo & ipsi dictum est Cum feceritis quæcunque mandauero uobis, dicite, Quod debuimus fecimus, serui inutiles summus. Vnde non magis ad ecclesiam, sed ad uicarium Domini spectat dispensatio thesauri in utilitatem ecclesiæ, pro qua est.

¶ Ad ultimum iam patet, quod gratis concedimus, synodum quæ uere synodus est, s. integram potestatem habere deponendi, excommunicandi, &c. De hoc enim non est quæstio, sed de modo habendi, ut patet ex dictis. Et hæc sufficiant ad simulia.

CAP. XVIII.

DIXI in eodem 11 cap ꝙ ex hoc, ꝙ Apostoli miserunt Petrum & Ioannem ad Samaritanos, non potest inferri eos inferiores esse apostolis, quia ex Missum esse, non sequitur, Subditum esse, ut patet de Spiritusancto.

¶ OBIICITVR, Ista consequentia est optima, Spiritussanctus mittitur a Filio, ergo est ab eo, uel eo inferior & sic oportet fateri, ꝙ Petrus est ab ecclesia, ex quo non est inferior.

¶ RESPONDEO, Quod consequentia illa, quæ uocatur optima, non est uere optima, cum non sit bona gratia materiæ, quoniam Spiritussanctus mittitur a seipso. (ut patet in primo sen. di. 16.) & tamen non est a seipso nec inferior seipso. Et similiter, Filius mittitur a seipso non e tamen filius mittitur a Spiritusancto, qui est a Filio ut patet in eodem libro distin. 15. Et quia consequentia non est bona de forma, ideo non infert, Ergo Petrus est inferior ecclesia, uel est ab ecclesia.

CAPVT XIX.

DIXI in eodem cap. 11. ꝙ ex 39. q. 2 placuit. iuncto can. tria, habetur quod Hieronymi authoritas innixa sacræ Scripturæ præualuit Concilio.

¶ OBIICITVR, Quod Hieronymus, & dictum Concilii intelliguntur pro diuersis temporibus, & quod uerba Gratiani ibidem inter paleas computanda sunt.

¶ RESPONDEO, Quod licet certum sit, quod Hieronymus absolute & non secundum hoc uel illud Concilium futurum loquatur, & quod Concilium generale posset prohibere quod non est absolute prohibitum, uerba tamen Concilii non tanquam constituentia, sed declarantia ius, sumpta Hieronymi authoritati non præiudicant, & hoc intendit Gratianus, & non quòd nō posset statuere. Veruntamen quicquid de hoc sit, satis habeo intentum meum ibidem, dum ex illo loco habetur sine authoritate Gratiani, siue quacunque alia, quòd Hieronymi authoritas præualuit Concilio: & ita hodie iuxta Hieronymi, non iuxta Concilii authoritatem seruat ecclesia.

¶ Quod autem computentur uerba Gratiani inter paleas ab arguentibus nihil obstat, quia oportet quod ab aliis, & non ab ipsis solis inter paleas computentur.

CAPVT XX.

DIXI in eodem c. 11 ex authoritate Decretalis de electione in c. significasti, ꝙ Concilia a papa authoritatem habēt.

¶ OBIICITVR, Dicendo, quod illud est intelligendum de concilio quantum ad suum congregari, quia regulariter authoritate Romani Pontificis congregatur, sed ex quo congregatum est, siue authoritate Romani pontificis, siue alias habet immediate authoritatem a Christo.

¶ RESPONDEO, Quod expositio ista repugnat textui. Nam ibi duo dicuntur habere concilia a Rom. Ecclesiæ authoritate, qđ facta sunt, & robur acceperunt. & primum, ut patet, refertur ad ipsum Congregari: secundum autem nisi superfluat, ad authoritatem congregati Et conuincitur hanc esse absque omni ambiguitate intentionem literæ illius, quia reddit rationem, quare conciliorum legibus Apostolica sedes non subest. Si.n dependerent concilia tantum in congregari a papa, ex quo leges faciunt postquam congregata sunt, nihil ualeret ratio assignata ad intentum inferendum Patet namque manifeste quod ex hoc, quod Concilia regulariter non congregantur nisi per papam, non sequitur Ergo non præfigunt legem papæ quia stat, quod congregata præbeant legem, si congregata non pendet ab ipso.

CAP. XXI.

DIXI in eodem 11. c. ꝙ concilium uniuersale legitime congregatum errare potest diffiniendo papa absente, aut non consentiente, & quasi dixi quod potest errare eodem modo in his quæ sunt fidei.

¶ OBIICITVR, Quia ad concilium generale spectat determinatio eorum, quæ sunt fidei, & ipsi promittitur, Quod docebit uos Spiritussanctus omnem ueritatem.

¶ In cuius signum act. 15. ponitur Spiritussanctus præsidens concilio Apostolorum, cum dicitur, visum est Spiritusancto & nobis, & non dixerunt, Visum est Petro & nobis.

¶ Hoc satis innuere uidetur August. euangelio non crederem nisi me authoritas ecclesiæ admoneret.

¶ Et in sexta synodo (ut patet dist. 16. c. placuit) dicitur, Placuit huic sanctæ synodo. ut ammodo confirmata & rata sint canonum Apost. 83. capitula. Hoc quoque deduci potest ex illo. Ecce, ego uobiscum sum omnibus diebus usque ad consummationem sæculi, hoc enim successoribus Apostolorum dicitur,

rum, nisi sit simpliciter & absolutè superior. potestas enim papalis non deuoluitur ad Episcopum ex negligẽtia papæ non prouidentis alicui beneficio, sed econuerso. Præterea, si ecclesia in illo casu habet potestatem electiuam, quæritur a quo habet immediate: cũ a seipsa non habeat. Si dicatur a Christo, difficile erit reperire in sacris literis fundamentum, in quo possit stabiliri quod in illo casu habeat, & non regulariter.

¶ Secundo principaliter arguitur ex Armachano. Non est verisimile, quod Dominus uoluntati unius hominis commisisset potestatem electiuam summi Pontificis: quia posset euenire, quod una progenies diceret, Hæreditate possideamus sanctuarium Dei: dum quilibet in fine uitæ suum consanguineum subrogaret.

¶ Tertio, quia sequeretur quod etiam potestas destitutiua papæ in casu hæresis, quo deponi potest esset in papa, & sic par in parem haberet imperium. Et rursus quod papa posset constituere, quod papa hæreticus a duobus, uel tribus deponi posset. Et tenet sequela: quia per easdem causas habent generari, & destrui potestates illæ.

¶ Quarto, si in papa esset potestas electiua papæ, uel ergo est in eo potestas illa sic, quod per semetipsum potest successorem eligere uel solum: quia aliquibus potest illam potestatem communicare. Hoc secundum nihil habet apparentiæ. Ex primo autem si conceditur, sequitur hoc inconueniens, quod esset in potestate duorum facere quod alternatis uicibus quilibet per annum in ordine suo esset summus pontifex, more Annæ & Caiphæ. Et patet consequentia: quia unus papa pro sua uoluntate potest eligere alterum in papam, & in fine anni ille alter religet eundem, & sic deinceps.

¶ Quinto, Christus non contulit papæ aliquam potestatem perniciosam Ecclesiæ. sed (vt habet glossa [illegible] Petrus) hoc est perniciosum, quod aliquis eligeret sibi successorem: ergo Christus non contulit illam potestatem.

¶ Contra rationem ex facto Petri allatam, dicitur primò, quòd Petrus non instituit Clementem: sed instituendum ordinauit. Dicitur secundo, quod hoc fecit instinctu Spiritusſancti: quo etiã præuidit mortem. Dicitur tertiò, quòd papa in casu necessitatis, quo electores non possent congregari, & pro occurrenti periculo opus sit pastore, potest papa moriens instituere successorem.

¶ Contra rationem autem, ex hoc quòd papa statuit circa actum electionis etiam electores determinando, &c. dicitur quòd papa non dedit potestatem electiuam Cardinalibus, sed Ecclesia vniuersalis in sexta synodo in c. in nomine Domini, ubi Nicolaus papa non propria authoritate, sed sanctorum Patrum statuit. Et propterea ubi Cardinales potestate sibi tradita abuterentur manifeste, vniuersitas fidelium posset eos priuare potestate electiua papæ, & aliis eam committere.

¶ RESPONDEO, & primò declaro sensum verborum meorum in libello illo: secundo quid in hac materia mihi videtur tertio, satisfacere curabo obiectis.

¶ Quo ad primum nunquam dixi, quod papa potest sibi eligere successorem, nec quod potestas electiua papæ sit in papa formaliter, nec quod potestas applicatiua papatus ad personam sit in papa formaliter: sed dixi quod huiusmodi potestas est in papa regulariter, & principaliter. Constat namque apud viros doctos, quod multa sunt in potestate superioris, quæ non sunt in illo, & eius potestate formaliter, & quæ etiam non potest per seipsum immediatè facere. Sunt enim in intelligentijs, (quas Angelos dicimus) formæ inferiorum, & eorum potestates, non tamen formaliter, nec sic quod possint earum actus per seipsas exercere, sunt in corporum cœlestium potestate formæ elementorum, & earum potestates, non tamen formaliter, nec sic quod eorum opera possint per seipsos exercere. Stat igitur, quod huiusmodi electiua potestas sit in papa regulariter, & principaliter, & non sit in eo formaliter, nec possit per seipsum huiusmodi potestatis actum exercere. Sumitur ergo uerba mea in hoc sensu, quod potestas electiua est in potestate papæ uirtualiter, seu eminenter, & hoc quo ad modum essendi, & quod est in potestate papæ regulariter, idest ordinario iure, ad differentiam ecclesiæ uiduæ: in qua est eiusmodi potestas in casu, & principaliter ad differentiam eiusdem Ecclesiæ, in qua est secundario: pro quanto in casu potest non solum eligere, sed facere electores, & ordinare de modo electionis. Hæc de primo.

¶ Quo ad secundum: quia eius est potentia, cuius est actus, ut dicitur in De Somno & vigilia, & electionis papæ, actus simpliciter, & absolute non est papæ, ideo potestas electiua papæ non conuenit formaliter papæ. Probatur minor, electio papæ est actus factiuus, quantum ex se est tunc papæ: ergo repugnat ei, quod præsupponat pro tunc Papam. Et tenet consequentia: quia quod fit non est si enim esset, iam non fieret. Tunc ultra, Ergo electo papæ non est papa, & tenet sequela: quia elector præsupponitur secundum naturam electionis, & est simul tempore cum electione. Tunc ultra, Ergo actus electionis papæ, non est papæ & tenet sequela: quia electio papæ est actus electoris papæ. Ex hoc igitur patet, q̃ potestas electiua papæ, cuius actus simpliciter & absolute est electio factiua ex natura sua, tunc papa, non est in potestate papæ formaliter. Et confirmatur authoritate consuetudinis ecclesiasticæ, qua fit, ut electiones Pastorum non fiant nisi uacationis tempore, nec non diuinæ sapientiæ suauiter omnia disponentis: quæ dixit, Sufficit diei malitia sua: crastinus enim dies sollicitus erit sibi ipsi. In subiecto igitur oportuni temporis, quo potestas electiua eligere debet, locata est formaliter, & non in Papa: qui solum præueniendo sollicitudinem crastini diei eligere posset: ut patet. Subiectum huiusmodi electiuæ potestatis formaliter, iuxta Peripateticam & Apostolicam simul authoritatem, quia inuisibilia ex inuisibilibus cognoscenda a nobis sunt, ex ipsius electionis actus exercitatione inuestigandum est. Apparet autem absque omni ambiguitate, quod electio papæ ad Romanam Ecclesiam spectat computando intra Romanam ecclesiam Episcopos & Cardinales, q̃ velut suffraganei Romani Archiepiscopi introducti videntur. Et propterea cessante omni humano statuto certisque existentibus Ecclesiæ Romanæ membris, in eadem regulariter est potestas electiua papæ. non minus quam in cæteris Ecclesijs potestas electiua suorum Episcoporum. Ex eo enim quod Christus Dominus Romanam ecclesiam elegit in Petri ecclesiam propriam, dum ipsi ne ex Roma, sicut ex Antiochia papatum transferret, inhibuit, dicens, Venio Romam iterum crucifigi, Ecclesiæ Romanæ potestatem electiuam papæ non positiue, sed negatiue, hoc est oppositum non ordinando concessisse dicitur. In casu autem incertorum electorum. Ecclesiæ uniuersali eandem potestatem eadem ratione, quia sic est Episcopus uniuersalis ecclesiæ, & eodem modo s. negatiue dedisse intelligitur. Ex statuto autem humano, apostolica authoritate contractum per uiam determinationis positiuè est subiectum potestatis electiuæ ad Cardinales Romanæ ecclesiæ solos. Papa enim ex eminentia potestatis curæ ac regiminis uniuersalis, potest de electiua potestate decernere: ipsamque sic dirigere & ordinare, ut contrario modo faciendo, irrita sit in suo opere & subiecto: ut patet in gestis ipsorum Pontificum, & obseruatione ecclesiæ. Hæc de secundo.

¶ Quo ad tertium, respondeo obiectis pro quanto militant, aduersus hæc, dicitur ad primum, quod impossibile est ecclesiam relinqui absque papa & potestate electiua papæ: quoniam decedente papa absque vllo decreto, de hoc negatiue relinquit potestatem electiuam ecclesiæ Romanæ: sicut Linus successor Petri immediatus, electus creditur. Responsio quoque data, quod per uiam deuolutionis potestas applicatiua papatus ad personam esset in ecclesia uniuersali in casu, pro quanto ex meo libello assumitur, nõ intelligitur de deuolutione propter negligentiam, contra quam obijcitur, sed communiter, & propterea non sic arctatur Deuolutionis uocabulum, quin siue deuolutionis siue successionis, siue suppletionis siue cuiuscumque alterius modi in hac sententia niſi includat. Vnde non super negligentia electorum, sed super defectu ordinariorum electorum fundaui: & in tali non in alio casu ibi dicta intelligo. Existentibus siquidem certis electoribus, qui hodie sunt Cardinales, non succedit Romana ecclesia uniuersalis: defunctis autem omnibus Cardinalibus Romana ecclesia a qua Linus est electus ante humana iura nobis nota, immediate succedit. Quia tamen pars clauditur in toto, & in ecclesia uniuersali clauditur ecclesia Romana, si Concilium generale cum pace Romanæ ecclesiæ eligeret in tali casu papam, uerus papa esset ille qui electus sic esset. A quo autem ecclesia Romana, aut ecclesia uniuersalis haberet in casu potestatem electiuam papæ, & non regulariter, facile patet. Nam constat quod haberet à Christo, & eius uicario negatiue: quia, scilicet, neuter ordinauit oppositum, & Christus Dominus statuit Petrum in successoribus perpetuum. Stante siquidem hoc secundo, cum successio carnalis in nouo testamento Concilio castitatis, maxime conuenienti perfectissimo statui, qualis papæ est, dissonet, uoluntaria quoq; quasi adoptio uel institutio successoris suaui ecclesiæ dispositioni aduersetur, uia electionis perpetuandus relinquitur successor Petri, proculdubio ab ecclesia sua quæ quia est Romana & uniuersalis, nisi ipse papa determinet, qui Romanam & uniuersalem ecclesiam repræsentent in eligendo, determinationi ipsius Petri & Domini; qua facto, morte, s. petri in Episcopatu Romano determinatum est, q̃ Ecclesia Romana repræsentet Ecclesiam uniuersalem in electiua potestate, ut patet si excludamus omne ius positiuum per intellectum, & aspiciamus ad Ecclesiæ antiquæ consuetudinem, standum est. Vnde non oportet solicitari de authore potestatis electiuæ in casu, & non regulariter in Ecclesia.

¶ Ad secundum dicitur, quod non est contra sensum declaratum. Argumentum tamen non est ostensiuum, nec ducens ad inconueniens ex natura, potestatis: sed ex abusu: ex quo si liceret arguere, nescio quæ potestas uniuersalis recte committi posset uni homini.

¶ Ad tertium dicitur, quòd quia quælibet potestas Ecclesiæ est inferior potestate papæ cui reliquæ subiacent potestates, nullum inconueniens uideo concedere, quod in papæ potestate imminenter continetur potestas etiam depositiua papæ heretici, & quòd posset constituere q̃ à collegio Cardinalium posset deponi in casu quo deponendus est. Nec sequitur q̃ par in parẽ habeat im-

perium:

perium: quia non supra papam, sed supra coniunctionem papatus cum persona, exercet imperium, in statu in quo coniunctio illa est in corrumpi ex diuino iure.

¶Ad quartum dicitur, quòd proprie loquendo, neutro modo est potestas electiua in papa: sed quia potest determinare electores & modum eligendi. Vnde non oportet ad inconueniens deductum respondere. quòd tamē ex abusu potestatis sequeretur.

¶Ad quintum dicitur, quòd non potestas, sed abusus potestatis, si data esset a Christo: esset perniciosus. Ad obiecta vero contra rationem ex facto Petri dicitur, quòd prima glossa videtur contra textum dicentem tradente sibi Petro, & non dicit ordinante, quòd sibi traderetur. Secunda vero glossa acceptari potest quamuis non sit autentica. præsertim quia mortem non instinctu Spiritussancti, sed Domini uoce agnouit, dicentis, Venio Romam iterum crucifigi. Tertia autem glossa si acceptatur, eminentiæ potestatis Papæ fauet, ut patet: sed quomodo tunc fuerit talis necessitas, debret aperiri. Videtur tamen mihi, quod uel iuxta secundam glo. instinctu Spiritussancti Petrus hoc fecerit, uelle eminētia potestatis (propter quod dissolutum a Spiritusancto dicitur factum Petri, non semper erunt Petrus & Clemens) vel potius quam tanquam incertum factum. authoritatem firmam non faciat. Dico autem incertum, quia Ecclesia Linum & Cletum reputans summos Pontifices, computatis annis quibus quilibet eorum rexit ecclesiam Romanam ante Clementem, testari uidetur, quod uerba illa Ioannis Papæ tertij tanquam narratiua crediti facti accipienda sint, & non ut authorizantia factum quod narratur propter quod authoritate illa vtimur. Vt ualeat quantum valere potest. Accedit ad hoc uersus in glossa ibidem de Clemente dicens.

Disputat hoc mundus quartus fuerit ne secundus.

¶Ad obiecta demum contra rationem ex hoc, quod Papa statuit de electoribus Papæ, dicitur quod manifeste constat ex illo can. in nomine Domini, quod propria authoritate papa illud statuit in synodo: ut patet ex illis uerbis, Venerabilis Pontifex decernens authoritate apostolica, inquit, Mirum est autem quod arguentes non aduerterint grammaticam constructionem in sequētibus (vbi dicitur, Quapropter instructi prædecessorum nostrorū, aliorumque sanctorum Patrum authoritate, decernimus, ut obeunte, &c.) & dixerint propter verba, quod papa non propria, sed sanctorum patrum authoritate statuit: cum ly Authoritate, determinet ly Instructi, & non ly Decernimus, unde solidum stat, quod Papa authoritate propria statutum illud fecit. Quamuis etiam omnia statuta de electione papæ, quæ summus Pontifex etiam in synodo fecit propria authoritate fecerit: & sancti Patres in synodo congregati nihil possint sine authoritate Rom. Pontificis statuere. Hæc quoque ex authoritate papæ fieri comprobantur, dum statutum Gregorij decimi cum Concilio Lugdunen. quod habetur in sexto de elect. vbi periculum: disponens de electione Papæ reuocatum per Adrianum & Ioan. 21. ac deinde reassumptum Celestinum quintum & Bonifacium octauum robur authoritatis habet: vt glo. in eod. c. dicit. Clementinam quoque ne Romani, de electione Papæ, à Papa non a Concilio generali factum esse patet in clementinis de electione. Multa quoque circa electionem Papæ statui in dist. 79. patet a Gratiano referri. Et nouissime Iulius II. qui uiuit & regnat statutū nouum edidit de electione Papæ absque Concilio generali. Vnde negare huiusmodi potestatem in Papa, est negare sensum.

CAP. XXIII.

DIXI in cap. 20, 21. & 22. quod in ecclesia Dei est potestas authoritatiua super coniunctionem Petri & Papatus, non autem super Papam

¶OBIICITVR contra tripliciter Primò, quia contrariantur dictis in libello illo Secundò, quia contrariantur hæc duo inter se Tertio, quia falsum est, quod potestas depositiua Papæ quæ est in Ecclesia, non sit authoritatiua supra Papam.

¶Primum ostenditur sic, in c. 6. & 13 dictum est, quòd potestas applicatiua ecclesiasticæ potestatis ad hanc vel illam personā est in solo Papa, nunc dicitur, quòd potestas authoritatiua super coniunctionem est in Ecclesia, ergo contradictio.

¶Secundum autem ostenditur exemplo, quo vtor retorquendo in me. Habere enim potestatem super hominem, non est habere potestatem super animam, nec super corpus, sed super separationem animæ a corpore, cum nihil aliud faciat occidens hominem. Quid ergo aliud est habere potestatem authoritatiuam super Papam, quā posse papatum ab ipso authoritatiue separare.

¶Tertium autem (quòd, scilicet, Ecclesia authoritatiua super papam ipsum deponit) probatur tripliciter. Primo, quia aliter Papa hæreticus citatus non tenebitur comparere, nec erit contumax non comparens: iudicabunt ergo inauditum, aut non obligatum respondere. Secundò, Omnis actus punitiuus personæ ratione proprij peccati, est ab habente iurisdictionem super eum qui punitur. Tertio arguitur ad hominem, meipsum, scilicet, Ecclesia potest excommunicare Papam hæreticum antequam deponat; ergò habet authoritatem iurisdictionis super Papam, patet sequela, & antecedens ex te est: quia quum tu dicas hanc consequentiam esse bonam, non est excommunicatus ipso facto, ergo non est depositus: & ista erit bona, Non potest excommunicare: ergo non potest deponere, & ista, potest deponere: ergo potest excommunicare.

¶RESPONDEO, & ad primum dicitur, quod nulla est in dictis meis contrarietas: quoniam superius de authoritate eminentiæ erat sermo, ubi Ecclesiæ potestas Papæ potestati comparabatur. Vnde dictum est ibi, quod Papa est moderator & director potestatis Ecclesiæ, & non econuerso: hoc enim ad eminentiam & non eminentiā potestatis spectat. Hic autem sermo est de authoritate efficaciæ, dum dicimus, quod potestas Ecclesiæ authoritatiuè potest super coniunctionem, &c. hoc enim nihil aliud sonat, nisi quòd talis potestas tanquam superior coniunctione illa potest efficere illam: agens enim ut sic, præstat eo quod fit ut sic. Cum hoc namque patet bene stare, quòd potestas applicatiua potestatis ecclesiasticæ, secundum eminentiam est in solo Papa.

¶Ad secundum vero, dicitur, quod hæc duo, scilicet, potestas est super coniunctionem & non super Papam, nullo repugnet inter se, quia diuersa sunt. Et Papa significat aliquid maius coniunctione, quoniam significat formam Papatus, sicut dominus formā dominij. Propter quod retorsio exempli de homine nihil ualet. nam non conuenit papæ significatum æquiparare significatio hominis, & simile de utroque ferre iudicium: quia homo significat formaliter compositum ex anima & corpore, Papa vero significat formaliter purum Papatum, quamuis in concreto, ut patet. Sed hoc totum Petrus Papa se habet vt ly homo, & conceditur, quod potestas illa potest super Petrum Papam ratione subiecti, ut in libello dicitur, non autem super Papam: quia non potestas ex parte formæ. Vnde patet nullam esse repugnantiam, & quòd aliud est posse super Papam & aliud super Petrum Papam: sicut aliud est posse super compositum, & aliud super formam.

¶Ad primum autem contra tertium hoc, scilicet, quòd potestas Ecclesiæ non est supra Papā, respondetur, quod Petrus Papa hæreticus tenetur ad omnia quæ sunt necessaria ad iudicium depositionis ipsius: ut in libello ca. 21. expresse dictum, est, unde missandum videtur de obiectionibus. Dico igitur, quod Petrus Papa hæreticus ratione subiecti sic dispositi, subditur potestati depositiuæ ecclesiæ, & in omnibus necessario præambulis & consequentibus. Nec ex hoc sequitur, quod potestas ecclesiæ sit supra Papam, sed supra Petrum Papam, sic depositum in hoc tantum. Et per hoc patet solutio primi & secundi. Ad tertium vero dicitur, quod, ut patet in c. 19. libelli, unde impositum est mihi quod dicam illam consequentiam bonam, nunquam ego dixi hoc, nunquam somniaui connexionem inter excommunicationem & depositionem: imo oppositum expresse sensi. Ego enim ex illa communi radice, id quod infligitur a iudicio humano, non incurritur, ipso facto ex solo peccato interiori pure intuli duo, scilicet, negationem excommunicationis, & negationem priuationis, & dixi quòd si ex hac radice sequitur non esse excommunicatum, multo magis sequitur non esse priuatum: quia ibi non requiritur declaratio apud Iuristas, sicut hic. Argumentum autem procedit contra dicentem illationem formalem a negatione excommunicationis ad negationem depositionis: & ideo non est ad propositum.

CAP. XXIIII.

DIXI in c. 21. quòd Papa posset committere potestatem depositiuam papæ hæretici collegio Cardinalium.

¶OBIICITVR quod non possum sic dicendo sustinere, quia par in parem habeat imperium.

¶RESPONDEO, quòd facillimè patet ex hoc non sequi parem in parem habere imperium: quia potestas depositiua non est supra papam, sed supra coniunctionem Petri cum papatu: quæ in coniunctio non est par Papæ. Quare autem huiusmodi potestas depositiua papæ, quamquam minor papatu, non sit auferribilis ab ecclesia à papa, in primo, ea causa est: quia diuino iure illi conuenit contra papam hæreticū, vt patet ex dictis in libello.

CAP. XXV.

DIXI in cap. 26. rationem, quare papa pro infidelitate sola potest deponi, quia sola infidelitas inter crimina contrariatur ad esse papæ.

¶OBIICITVR dupliciter contra hanc rationem.

¶Primo, qui falsum est quòd fides requiratur ad esse papæ, cum papa si fiat hæreticus, adhuc sit papa apud me: sufficit n. character baptismalis.

¶ Secundò

¶ Secundo, quia hæc ratio æquè fortiter probaret, ꝙ pro hæresi deponi non posset: quia hæresis non opponitur ad esse papæ.

¶ RESPONDEO, Quod ratio mea non est intellecta, ut est: studiosè namque non posui inter conditiones requisitas ad esse papæ fidem, sed Christianitatem, ut excluderem hanc objectionem. Nec assumpsi, ꝙ infidelitas sola inter uitia contrariatur fidei, sed Christianitati, seu conditioni requisitæ ad esse papæ, ut patet in libello. Constat enim Christianitatis statum (qui membrum Christi constituit) solam infidelitatem inter uitia opponi, & quod Christianitas requiritur necessario ad esse papæ & in libello eodem, ca. 17. clare manifestaui differentiam inter Christianitatem & fidem: & quod Christianitas est status quidam Ecclesiasticus ex charactere & fide constitutus. Sed ut melius uis rationis perspiciatur ex conclusione inuenta, & directa oppositione infidelitatis, considerandum est, quod non est inuenta aut deducta conclusio ex illa ratione, quod Papa habet non esse propter infidelitatem, sed quod est dispositus propinquissime ad non esse, quod significat conclusio dicens, quod est deponendus. Et propterea non oportet, quod infidelitas sic opponatur Christianitati, ꝙ auferat totaliter esse Christianum: si enim hoc tolleret, non deponendum, sed depositum Papam inferret, sed sat est, quod opponatur Christianitati sic, quod constituat Christianum hominem, quantum est ex parte hominis in non esse Christianitatis. Per hoc siquidem non esse Christianitatis in Petro Papa, constituitur Petrus Papa in esse deponibili; quia per tale non esse est dispositus sicut deponi possit, ut patet ex dictis in libello. Et manifestatur ex officio Papæ cum. n. Papæ officium sit pascere doctrina & opere, cum habet fidem formatam uelut sanus uiuit in papatu: cum autem habet fidem informem ob perditam charitatem, non pascit amplius exemplo, sed doctrina tantum: ac per hoc uelut æger in papatu est, Si demum etiam fidem omnino amiserit, iam nec doctrina pascere potens est, & quasi mortuus sicut in extremis uitæ constitutus, ad omne opus inualidus dispositus est, ut morte depositionis auferatur a uita papali. Vnde patet responsio ad primum: quia non obstat rationi ꝙ infidelitas stat cum esse Papæ: ut patet ex dictis. Et potes eandem sententiam unico uerbo dicere, quod fides est necessaria ad esse Papæ simpliciter, quamuis non sit necessaria ad esse Papæ sic, i. quasi mortui: imo ex hoc ꝙ constituit Papam in esse Papæ simpliciter. & eius oppositum constituit in esse Papæ quasi mortui: manifeste sequitur, quod constituit Papam in esse deponibili.

¶ Et per hoc patet solutio secundi: hæresis enim non stat cum esse Christianum simpliciter, nec cum esse Papam simpliciter: quamuis non auferat totaliter utriusque esse. Sed quia constituit non esse Christianum quantum est ex parte hominis, ideo cōstituit dispositum ad non esse. Papæ. quantum esse Papam simpliciter supponit esse Christianum simpliciter. Sed argumentum in hoc fallitur, quia accepit hanc rationem ac si inferet non esse Papæ sic, quod esset depositus: cuius tamen contrarium patet in litera. Manet ergo ratio illa non inuenta adhuc minus habens, quamuis in statera posita, ut desiderare me dixi.

CAP. XXVI.

DIXI in eodem 29 capit iuncto 25. quod ex scriptura sacra solus casus hæresis excipitur ab impunibilitate Papæ respectu ecclesiæ.

¶ OBIICITVR, quia in sacra Scriptura inuenitur & alias criminosum esse separandum, ut patet primæ ad Corinthi. septimo. Si is qui frater nominatur inter uos, est fornicator, aut auarus, aut idolis seruiens, aut maledicus, aut ebriosus, aut rapax, cum huiusmodi nec cibum sumere. Et Dominus Matt. 18. monuit hominem pro quolibet mortali, cui annexa est contumacia, esse excommunicandum. Et glossati fuerunt hi textus de subditis in terra, similiter glossabuntur textus allegati petere de hæretico. Et ad dicta Saluatoris Petri conceditur, ꝙ quamdiu bene docent & remanent Prælati sunt audiendi.

¶ RESPONDEO, ꝙ quum sacra Scriptura tota sit ab uno autore, qui est Spiritussanctus, & uelut una integra doctrina legis diuinæ, non est glossis, sed textui attribuendum quum ex coniunctione diuersorum locorum Scripturæ, sensus unus colligitur: sic autem est in proposito, Quum. n. propter hæresim maxime & propter alia etiam crimina sint diuino iure uitiosi multi parandi ab Ecclesia, & exceptio fiat de solis prælatis ab ipso diuino iure in criminibus aliis ab infidelitate: manifeste colligitur absque nostris glossis, ꝙ reliqui pro multis criminibus: prælatus autem pro sola infidelitate diuino iure separandus ordinatur, Scriptura igitur loquens de hæretico, communis est prælatis & subditis: quia nulla fit exceptio in ea de prælato, loquens autem de aliis criminibus, prælatum simpliciter non comprehendit: quia excipit eum.

¶ Ad responsionem uero datam exceptioni Domini & Petri (quando exceptus est prælatus Matt. 23. Super cathedram Moysi & 1. Pet. 2. Obedite præpositis discolis) dicitur, quod responsio illa, scilicet quamdiu bene docent & sunt prælati, potest bene & male intelligi. Bene quidem, si sit sensus, quod quamdiu per fidem bene docent, & sunt prælati. Et sic nihil obstat proposito, quoniam fides Christi est, qua fit doctrina, & quæ sustinet prælatum in esse simpliciter, ac per hoc quamdiu habent fidem, habent unde per se recte doceant, & sint prælati, quantum est ex iure diuino: ut patet in libello. Male autem si sit sensus, ꝙ non dicitur prælatus tolerandus, sed si toleretur, audiendus: quoniam quum in maiori includatur minus, & plus sit malos prælatos audire cum effectu, & obedire eisdem quam tolerare (ut patet) consequens est, quod mandatum Domini & Petri de obedientia prælati malæ uitæ, & bonæ doctrinæ, claudat in se mandatū de toleratione ab eisdem, quibus obedientiam indidit. Et sic auctoritas iuris diuini allata efficax ad propositum restat, supra firmam petram fundata.

CAP. XXVII.

DIxi in eodem 26. cap. conclusiue, ꝙ in solo casu hæresis Papa subijcitur Ecclesiæ, ita quod possit deponi.

¶ OBIICITVR, primo, quia in epistola Clementis ad Iacobum errore Petri Apostoli ordinatur, ꝙ Clemens Papa deponatur propter negligentiam: Ecclesia siquidem non spernit illam epistolam, quod sufficit.

¶ Secundo, quia cum Ecclesia in casu hæresis sit iudex Papæ, & talem potestatem non habeat nisi Matth. 18. & ibi non commemoretur magis peccatum hæresis, quam quodcunque aliud cum contumacia, sequitur quod non solum in casu hæresis Ecclesia sit iudex Papæ.

¶ Tertio, quia si uicarius regis absentis tyrannice regeret, communitas posset illum deponere: ergo Ecclesia potest deponere uicarium Christi Domini, si tyrannice regat.

¶ RESPONDEO, quod epistola illa eadem facilitate reijcitur, qua recipitur: imo maiori reijcitur, ut patet ex opposito decreto, 40. dist. si Papa, ubi manifeste propter negligentiam Papa non iudicandus dicitur, quamuis perniciosam: unde non sufficit illius auctoritas.

¶ Auctoritas autem Domini secundo loco allata, potestatem, Ecclesiæ supra subditos sibi ui sic manifestat. Et propterea cum Papa ex alii locis sacræ Scripturæ non sit subditus Ecclesiæ nisi in casu hæresis, consequens est, ut ea illa sententia Domini non habeat Ecclesia potestatem super eum, quia est Papa, nisi in casu hæresis: quod enim ibi non est expressum, sufficit alibi inueniri declaratum.

¶ Ad tertium dicitur, quòd similitudo illa deficit dupliciter. Primo, quia communitas libera habet potestatem deponendi principem, & regem, s. si tyrannice regat; & ideo non est mirum, si potest deponere etiam Vicarium illius Ecclesia autem serua est principis sui Iesu Christi. Secundo, quia Rex purus homo absens supponitur, & solum per uicarium gubernare: Rex autem noster sic absens est corpore, ut per seipsum audiat querelas contra Vicariū suum ab ecclesia & membris singulis: & propterea non est ab ecclesia eius uicarius deponendus, sed recurrendum est ad principem audientem, & optimum ut deponat.

CAP. XXVIII.

DIxi in eodem 36. ca. ꝙ propter scandalum non est præscindendum caput iuxta Domini sententiam Matth. 18.

¶ OBIICITVR, quòd licet non sit auferendum caput totaliter sic, ꝙ nunquam sit futurum aliquot caput: tamen auferendum est illud caput: sine quo in corpore remanet uita, imo ꝙ corpus inficit inquantum est ex se.

¶ RESPONDEO, quòd ex uerbis Domini, negatiuè tamē, ut in libello dictum est, sumitur quod nec totaliter, nec hoc caput præscindendum est: quoniam expresse dicitur si manus tua, oculus tuus, pes tuus. Pronomen si quidem adiunctum ostendit, quòd de membro hoc loquitur. & consequenter de capite isto negatum accipimus quòd præscindatur. Falsum quoque est, ꝙ sine isto capite sit uita, quum ipsum loco Domini saluificet Ecclesiam, ut in c. si Papa dist. 40. dicitur. Nec inficis hoc caput, sed recte docet: quamuis abusus potestatis carnali in isto inficias quantum est ex se, Ecclesiam: non hoc caput: sed abusus illius in culpa est: & non est præscindendum caput, sed illius abusui congruis remedijs obuiandum.

CAP. XXIX.

DIXI in ca. 27. Quòd Deus optime prouidit Ecclesiæ, disponens, ꝙ orationis remedio contra Papam malum uteretur, non autem depositionis potestate.

¶ OBIICITVR, tripliciter. Primò, quia minus bene instituta esset politia ecclesiastica, quam ciuilis. Et tenet sequela: quia ciuilis potest principem tyrannice regentem pertinaciter deponere, ecclesiastica autem non posset.

¶ Secundò,

¶ Secundo, quia Deus ademisset communitati Ecclesiæ potestatem sibi naturaliter conuenientem,& necessariam ad pacificam conuersationem, qualis est potestas depositiua principis in casu tyrannidis. Et tenet sequela: quia talis potestas naturaliter conuenit communitati perfectæ & liberæ.

¶ Tertio, quia quum Deus opportunis remedium, quam orationem ecclesiæ potuerit instituere, scilicet potestatem depositiuam, dicere non aliud remedium quam orationes reliquisse, est dicere politiam ecclesiasticam non bene institutam, & effectam seruam strictissima seruitute.

¶ RESPONDEO. Deus longe melius & eminentius instituit ecclesiasticam rempublicam, quam ciuilem: quoniam illam instituit cum proximo, & homogeneo capite uiuo in perpetuum sine potentia errandi, præsente sponsaliter uotis omnium, & singulorum ubique, hæc.n. est institutio Reipublicæ Christianæ simpliciter. De institutione autem ad tempus, s. corporalis absentiæ principis nostri, dicitur et, quod optima est, quando consonat primariæ institutioni. Et quoniam Resp. Christiana secundum suam primariam institutionem serua est nata: & tota potestas est in suo principe naturali; ideo optime consona institutio ad tempus est, ut non communitati, sed uicario principis potestas plena committatur, ut prædictum est, & quod respublica quamdiu uicarius principis sub principe est simpliciter quod fit per esse Christianum) simpliciter recognoscat pricipem unum & recurrat ad eum audientem, & paratum exaudire. Et fetto quód contingit homines in hac re falli quasi a negatione modi ad negationem rei. Quum enim deponere Papam contingat multis modis, scilicet per prouidentiam humanam, & per orationem Ecclesiæ perseuerantem, & neutro modo opus sit nisi in casu ueræ necessitatis, ex hoc quod Ecclesiæ non est concessum ꝙ possit deponere per uiam prouidentiæ humanæ: non sequitur ecclesiæ non esse concessum quod possit deponere Papam: quoniam alia uia. s. orationis perseuerantis, infallibiliter potest: quæ enim per amicos possumus, per nos aliqualiter posse testatur Philosophus, quanto magis quæ per patrem possumus.

¶ AD PRIMVM ergo negatur sequela: & probationem dicitur, quód utraque politia, scilicet tam ciuilis quam ecclesiastica, potest deponere tyrannice regentem ipsam, sed diuersimode: quia ciuilis perfecta & libera potestatiue & per prouidentiam humanam: ecclesiastica autem per potestatem sui patris per orationis perseuerantiam, quando uere oportet, Et hic modus quidem excellentior, & non potens errare, sicut primus, & melior, & propterea non minus bene, sed melius prouisum est ecclesiasticę reip. de modo abiciendi a se malum ministrum quam ciuili.

¶ Ad secundum negatur etiam sequela: quia cõmunitas Christiana est serua, ac per hoc naturali iure sibi non competit potestas super principem suum: & consequenter, nec super principis uicarium, nisi a principe sibi concedatur. Vnde licet uerum sit, quod ecclesiastica communitas distincta cõtra principem non habeat super principem & eius vicarium tyrannizantem authoritatiuam potestatem, non tamen adempta est sibi a Christo, aut quocunque alio modo, sed ex natura sua. quia serua nata est, contraxit hanc negationem. Ad tertium autem dicitur, quód non fuisset opportunius remedium prouidentia humana, quam oratio ecclesiæ perseuerans. Tum quia prouidentia humana, quam oratio ecclesiæ perseuerans. Tum quia prouidentia humana falli potest, cogitationes siquidem mortalium timidæ & incertæ prouidentiæ nostræ) oratio autem Ecclesiæ perseuerans falli non potest. Deponeremus forte quando non oportet, non prouidentes futura, nec occulta scrutantes. Oratio autem Ecclesiæ perseuerans non deponet quando non oportet: quia bonus dominus negat quod uolumus, ut tribuat ꝙ mallemus. Tum quia facilior, minus impedibilis, & efficacior causa est oratio Ecclesiæ perseuerans pro se in necessariis ad salutem Ecclesiæ, quam tota omnium hominum prouidentia. hæc.n. difficile consonat, potentia impediri potest, & omnia subiecta non habet: descripta autem oratio facile consonat, non potest potentia aliqua humana impediri, & omnia sub Deo subiecta habet. Mirum est autem de subiunctis. s. quod dicere Deum solum orationis remedium reliquisse, &c. solum.n. hoc remedium tanquam supremum & efficax simpliciter relictum dicimus, existentibus multis aliis remediis per uiam ad monitionis, &c. Mirum autem dico, quia quum naturaliter ex eisdem teneamur, ex quibus sumus & conseruamur, & Christiana respub. ex oratione sit adaucta, & in uno ouili constituta, dicente Patre ad Christum. Postula á me & dabo tibi Gentes hæreditatem tuam, & ex oratione conseruetur, dicente Christo ad Petrum, Ego rogaui pro te, ut non deficiat fides tua, naturali quoque ordine oratione defendenda est, contra tyrannide regentem. Mirum dico, nisi quis putet orationem Ecclesiæ perseuerantem pro se in uera sui necessitate posse deficere, quód proprie infidelitatem esse, si infidelitas non est paruulo meo iudicio uidetur, diuinæ siquidem prouidentiæ, quam in specie de Ecclesia sua habet, derogare uidetur. Si.n. natura nõ deficit in necessariis, quomodo Deus qui dedit semetipsum Ecclesiæ, deficiet illi in necessariis seruatis ex parte Ecclesiæ seruandis, ut patet ex descriptis conditionibus orationis: Mirum dumum dico, quoniam si efficax hoc orationis Ecclesiæ, &c. remedium indubie creditur, cur insufficienter prouisum ecclesiæ dicitur de remedio oportuno. & per per hunc modum excludendi Papam tyrannum ab ecclesia satisfit omnibus quæ obiiciuntur de corpore respectu membri cõtagiosi, & similibus: ad omnia siquidem sat est oratio perseuerans ecclesiæ. Pro cuius zelo hanc respõdendi curam suscepi: arbitratus quibusdam, licet non omnibus friuolis obiectis respondisse, uituperandum nõ esse hac uice. Rogo igitur lectores, ut æquos se præbeāt interpretes aut censores. nihil.n. hic ut alibi mihi, sed rõni, uel aut authoritati allatę tribui uolo. hoc etiam ubiq; & semper sub sacrosanctę Romanæ ecclesiæ correctione. Romæ die 26. Nouemb. 1512. Ad laudem & gloriam Domini nostri Iesu Christi, Amen.

AD LEONEM DECIMVM PONTIF. MAX.

DE DIVINA INSTITVTIONE PONTIFICATVS TOTIVS ECCLESIAE IN PERSONA PETRI APOSTOLI,

libellus Thomæ de Vio Caietani Cardinalis sancti Xysti.

ILLVSTREM sapientibus sententiã in uulgarem quoq; lucem proferri exigunt, Pater beatissime. qui ea, quę a seipsis manifesta sunt, ab his quæ per alia nota fiunt, non discernentes, nodum (ut aiunt) in scirpo quærunt: & meridiana in luce cæcucientes, offendunt. Obnubilandi siquidem euangelicam claritatem tanta est licentia his, qui sua non sunt forte contenti, ut Ecclesiæ uultus, licet serenissimus, nouitatum inuolucris perturbetur, quippe quorum studium est certa & lucida in quęstionem uertere ac obscura aliis reddere. Ea propter Petri, successorumque eius Romanorum Pontificum principatus (tot ætates tranquilla possessione obtenti) ius euangelico Sole fulgens, impetitum argumentationibus inuoluentibus exercitatos parum in sacris literis tueri, tenebris exuere, atque in medium proferre sic intendimus, ut ueritas hæc omnibus luceat. & propriis splendoribus uniuersæ creaturę penetralia attingat. Habeat igitur catholica Ecclesia tibi credita, Pater benignissime, lucubratiunculam hanc pro rudioribus, ne obscuritatibus obruantur.

CAPVT I.

IN QVATVORDECIM CAPITA de Romani Pontificis instit. & authoritate.

SVMMARIA.

1 *Quid, quomodo, & quo ordine tractandum est*

2 *Petri persona & non dono reuelationis, aut beatitudinis promissa sunt claues.*

3 *Personæ petri in se, & non solum in persona Ecclesiæ pmissas esse claues.*

4 *Verba Christi Petro, Tibi dabo, non in persona omnium Apostolorum dicta esse.*

5 *Apostolis alijs non esse aliàs collatum quod Petro.*

6 *Solum Petrum accepisse claues, consonat ei quod, est, Ecclesiam accepisse claues.*

7 *Promissum esse Petro totius Ecclesiæ pontificatum in antedictis promissionibus.*

8 *Personæ Petri quamuis charitate qualificata dictum esse, Pasce oues meas.*

9 *Soli Petro ita quod non alijs Apostolis dictum est, Pasce oues meas.*

10 *Petro soli uniuersam commissi Ecclesiam per hæc uerba Christi, Pasce oues meas.*

11 *Petro per hæc uerba, Pasce oues meas, cõmissum a Christo pontificatum totius Ecclesiæ.*

12 *Petrum habere ex Christi institutione successorem in Pontificatu Ecclesiæ catholicæ.*

13 *Romanum Pontificem succedere Petro in pontificatu totius Ecclesiæ.*

14 *Authoritates sanctorum antiquorum & Conciliorum affirmantes Romani Pontificis successori: Petri pontificatum super totam Ecclesiam à Christo institutum a Petro.*

TRACTATVS TERTIVS THOMAE de uio Caietani Cardinalis S. Xysti, de Romani Pontificis institutione, & authoritate in quatuordecim capita diuisus.

Quid quomodo, & quo ordine de Romani Pontificis institutione tractandum est.

PRincipatus Romani Pontificis super uniuersas Christi Ecclesias, quamuis quæstionibus multis pulsatus fuerit, nostro tamen proposito unica inuestigatione absoluendus occurrit. Non enim uertitur hic in dubium an Ro. Pontif. sit de facto caput Ecclesiæ: nec an idem potestatem habeat a Deo, eo modo quo iuxta Apostolum Ro. 13. Non est potestas nisi a Deo, & quæ a Deo sunt ordinata sunt: & sicut potestas regia in ueteri testamento erat a Deo: iuxta illud primi Reg. 8. Audi uocem eorum, & constitue super eos regem. eiusmodi n. omnia aduersariorum multi affirmant, sed uertitur in quæstionem, an a Christo institutus fuerit. Rom. pontifex super omnes Ecclesias principatus in beato Petro: ita q institutuerit Christus Petrum cum eius successoribus suum uicarium ad gubernandum omnes Christi Ecclesias. Quo fit ut loca rationibus & autoritatibus affirmãtibus Petrum, seu Romanum Pontificem fuisse, seu esse caput omnium Ecclesiarum, a præsenti secreta sint intentione: & ea duntaxat asserenda sint ex quibus Christum Dominum contulisse huiusmodi principatum Petro soli habetur.

¶ QVIA verò ex sacris literis pendet omnis quæstionis huius ueritas, & duo sunt præcipui textus, s. Matth. 17. & Ioan. ult. expresse de hoc mysterio loquentes: ideò primò iuxta utrumque textum inuestigandum est an soli Petro uerba Christi dicta sint. Secundò, an per hæc soli Petro põtificatus totius Ecclesiæ a Christo commissus sit. Tertiò, an hic totius Ecclesiæ pontificatus Petro a Deo commissus, sit ab eodem Domino datus successori Petri. Quartò, an sit a Christo hic pontificatus datus Rom. Pontifici, ut Petri successori, ut autem primi clara sit solutio, Matthæi textus prius discutiendus sic est: ut in primis tractetur opinio dicentium uerba Christi non Petro, sed personæ qualificatæ, deinde dicentium non Petro, sed Ecclesiæ: postea dicẽtium Petro & Apostolis aliis, demum negantium soli Petro, quia Ecclesiæ, dicta esse. Multifariam siquidem obnubilare conati sunt dominicam promissionem Matth. 16. relatam, Tibi dabo claues, &c. Quidam nãque adeò restrinxerunt uerba hæc, ut personam etiam Petri ab illis eximerent, & ad solum diuinum donum in Petro directa intelligerent. Alij etiam restringentes, & eximentes Petri personã, ad solam Ecclesiam in Petro significatam Christi uerba dirigũt. Multi autem extenderunt Domini promissionem ad alios Apostolos, ita quod Petro in persona omnium Apostolorum dicta accipiunt. Sed & nonnulli sunt admittentes soli Petro hæc dicta: principatus tamen singularitatem collatam Petro negant: eò qđ similis potestas aliis Apostolis a Christo collata alibi legitur, puta Matth. 18. Quæcunque alligaueritis super terram: & alibi. Hæsitant denique aliqui, quo pacto soli Petro claues datas esse uerificatur, & tamen datas quoque Ecclesiæ esse claues omnes, affirmamus. Quocirca ordine quo numerata sunt quinque hæc sigillatim tractanda sunt. Præponendo ubique rationes dubitandi, ut opposita iuxta se posita magis elucescant.

CAP. II.

Petri personæ, & non dono reuelationis, aut beatitudinis promissa sunt claues, &c.

NOn desunt dogmatizantes pontificiam potestatem homini non immediate collatam, sed dono uirtutis mediante: ita quod perdito uirtutis dono perire simul pontificiam potestatem necesse sit, tanquam uirtus glutinum quoddam sit ingens homini pontificatum Quo fit, ut horum iudicio claues non Petri personæ, sed eius dono collatæ sint in aliquo singulari ministro, puta sacerdote, seu iusto quocunque.

ARGVMENTANTVR autem hi ex huius Euangelii textu multipliciter.

¶ Primo quia ante omnia Dominus beatitudinem Petri affirmat, dicens, Beatus es procul dubio in spe ueræ fidei, non inchoasset enim a Simonis beatitudine nisi ad subsequentem pontificatum spectaret huiusmodi beatitudo: nihil enim impertinẽs dixisse Christum decet.

¶ Secundo, ex eo quod Dñs adiungit, Simon Bariona, hoc est

filius

filius columbæ: ut Hiero. exponit. Quorsum enim Petrus accepturus pontificatum, filius columbæ prænominatur, nisi uel eius simplicitas columba significata iuxta illud, Estote prudentes sicut serpentes, & simplices sicut columbæ: uel Spiritussanctus, qui columba designatur, eo quod in specie apparuit in Christi baptismo: ad ecclesiasticum principatum pertineret.

¶ Tertio ex ratione subiuncta, Quia caro & sanguis non reuelauit tibi, sed Pater meus qui in cœlis est. Monstrant enim hæc non a carne & sanguine, sed diuina reuelatione instruendum esse qui aliis præficitur in Christiana fide erudiendis.

¶ Quarto, ex eo quod Dominus addidit, Tu es Petrus: & non dixit, tu uocaris Petrus, ut gloss. ibi notat, ob fortitudinem fidei, & confessionis constantiam. Hæc enim cum omnibus præcedentibus ad uirtutum munera spectant, quæ ut dictum est aut impertinenter præposita sunt, aut ad principatum tunc subsequenter promissum opportuna media sunt.

¶ Vide & quinto arguunt ex subiuncta prima promissione, Super hanc Petram ædificabo Ecclesiam meam. Quum.n. ista sit prima promissio Petro facta, quoniam ut Cypria. Hiero. & Aug. exponunt, per hanc petram demonstratur ipse Petro: inquit enim Hier. super Matth. ædificabo Ecclesiam meam super te: & Augus. in lib. retract. refert seipsum dixisse, quod in Apostolo Petro tanquam in petra ædificata est Ecclesia: nec retractat hanc sententiam. Cypr. quoque ubi supra dicit, Loquitur Dominus ad Petrum Ego dico tibi: quia tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam: super unum ædificat Ecclesiam, &c. Quum inquam hæc sit prima promissio facta Petro, & hæc promissio non immediate, sed mediante dono firmitatis, & soliditatis ad personam, ferri pertineat, ut ipsa Domini uerbo testantur, dum non dicit, Super te, sed super hanc petram, hoc est, super te petram ædificabo Ecclesiam meam: consequens est, ut subsequentes quoque promissiones intelligantur factæ personæ Simonis, quatenus erat Petrus & filius columbæ, & beatus, &c. Et confirmatur: quia ista promissio non solum est prima, sed principalis: nam præcipuum donum Petro collatum est esse fundamentum Ecclesię, Ex hoc autem quod hæc promissio est prima, & principalis. consequens est. ut aliæ promissiones consequentes sequantur naturam principalis: ac per hoc nulla promissio est facta personæ humanæ, nisi mediāte dono uirtutis; q́d erat intentū manifestādū.

¶ NON est difficile catholico doctori monstrare falsam esse relatam sententiam, dubitando ad damnata inconuenientia. Nihil enim aliud est huiusmodi dogma, quàm hæresis quorumcunque dicentium in malis ministris non inueniri ecclesiasticam potestatem clauesque Ecclesiæ in solis, & omnibus iustis haberi, ecclesiāque ex solis iustis constare: quæ omnia reprobata, & damnata esse constat. Verum, ne hæretici causentur se opprimi authoritate prælatorum, & non euangelij, ex ipso Euangelij textu catholicæ doctrinæ reddenda est ratio. Ad cuius euidentiam aduerte duas esse in hoc Domini sermone ad Petrum partes: quarum prima secundum planum Euangelij contextum, ac sensum ad confessionem, quam Petrus fecerat pertinet. Nam nihil aliud continet, nisi reuelatæ confessionis actorem fructum seu præmium: & personam, seu personæ conditionem, cui reuelatio facta est. Dicendo Beatus es, fructum, seu præmium pronunciat: dicendo, Simon Bar iona, personam ad literam, seu conditionem personæ mysticæ, puta simplicitatem, seu spiritualitatem aperit. & dicendo, Quia caro & sanguis non reuelauit, sed Pater meus, actorem reuelationis mōstrat: tota ergo prima pars sermonis ad reuelatam confessionem spectat, & non ad futurum principatum. Quod ut plenius intelligas, uide singula. Meritò ex accepta reuelatione Simon beatus dicitur: quoniam, si secundum philosophiam beatus in hac uita est, qui ad cognitionem supernaturaliū substantiarum peruenit, & secundum Euangelicam ueritatem beatitudo uiatorum in spe ueræ fidei consistit, (iuxta illud, Beati qui non uiderunt, & crediderunt) longe magis Simon beatus fuit, quum ad cognoscendū Trinitatis mysterium peruenit, non innixus reuelationi aliis factæ (ut nobis contingit) sed reuelationi sibiipsi interius factæ. hanc enim cognitionem Petrum peruenisse testantur uerba Petri: testatus est Dominus: confessus est enim Petrus, Tu es Christus filius Dei uiui confessus fuerat olim Nathanael, Tu es filius Dei: Ioann. 1. confessi fuerant, qui erant nauicula, Verè filius Dei es, Matth. 14. confessus fuerat, & Petrus in persona omnium, Et nos credimus & cognouimus, quia tu es Christus filius Dei, Ioan. 6. Nunquam tamen Dominus beatitudinis præmium apposuit, nisi nunc: quia nunquam confessio facta fuerat, quod esset filius Dei naturalis, qualem modo Petrus explicauit, adiungendo illud adiectiuum, Viui, hoc enim dupliciter potest intelligi: primò, ut sit adiectiuū determinans suum substantiuum absolute: ut ita dictum sit Dei uiui, tanquam dictum fuisset, Dei ueri, aut Dei omnipotentis: & sic per accidens adiungeretur Petri confessioni ad maiorē expressionem, Veri Dei ac differentiam deorum lapideorū, seu mortuorum: ut Saturni, Iouis, & reliquorum. Alio modo, ut determinet suum substantiuum, scilicet Dei in ordine ad filium, cuius enunciatur Pater, dum dicitur, Filius Dei uiui: & sic per se, & essentialiter apponitur confessioni Petri, & constituit Petri confessionem esse per se essentialiter, ac formaliter, ueram, & altissimi sensus: significatur siquidem hinc plenissimè, & formaliter modus quo Christus est filius Dei, scilicet, quod est naturalis filius Dei. Et ne altitudo sensus sententiam clarā obnubret, manifestatur quod dicimus ex differenti filiatione nostra, & Christi: commune nāque est Christo, & nobis, quod sumus filii Dei (secundum quod de nobis scriptum est Ioan. 1. Dedit eis potestatem filios Dei fieri) sed nos sumus filii Dei, quia uult, iuxta illud Iacobi primo, Voluntarie enim genuit nos verbo ueritatis: Christus autē est filius Dei, nō quia uult, sed quia est. Ratio siquidem quare Deus nos genuit filios est sua uoluntas, qua elegit nos: ratio autem quare Deus genuit Christum, est sua essentia, qua genuit vnigenitum Deum, qua & ipse Deus est.

¶ Hoc autem vocando ancillas ad theologicam arcem) quia uiuere uiuentibus est esse: ut dicitur secundo de Anima) significatum est per Deum uiuum: ex eo namque, quod uiuere uiuentibus est esse, idem est, Filius Dei uiui inquantum uiuit, & Filius Dei inquantum est. Meminit tamen Petrus nō Dei esse, neq; Dei naturæ, sed Dei uitæ: quoniam cuicunque est Filius, conuenit generare filium non ea ratione qua est, nec ex ratione qua res naturalis est, sed ea ratione qua uiuit. Quod si altius perspicere cupis iunge hæc simul, scilicet Filius Dei uiui: quum enim constat ex vna parte filium sonare genitum talem qualis eius parens est, & ex altera parte parentem significari Deum vnum: si cointellecta fuerit philosophica traditio, s. naturalissimum operum esse omnibus uiuentibus facere tale quale ipsum est (ut habetur secundo de Anima) manifeste uidebis quod dicendo Filius Dei uiui, significatur naturalis Filius Dei: ex eo enim q̀ filius Dei ponitur genitus à Deo dicitur, ex eo autem Filius Dei, inquantum est uiuus, ponitur, quia naturalissimum opus uiuenti quatenus uiuens est, genitus significatur: Acutissime ergo & formalissime, Petri confessio Christum non adoptiuum Dei filium, sed naturalem Dei filium manifestat, dicendo Christum Filium Dei uiui. Et si altius ad hoc intuiti fuerimus, pręcipiemus in hac responsione claudi non solum duas Trinitatis personas Filium. s. & Patrem, & rationem ac modum generationis, (q̀ ille naturalis, Pater & ille naturalis Filius ut declaratum est) sed substantialitatem, coæternitatem ac coæqualitatē utriusq; nam ex eo quod naturalis Filius est talis qualis est Pater, & Christus dicitur Filius Dei uiui, significatur quoque q̀ ipse est Deus uiuus: & quum non sint multi dij, consignificatur q̀ est unus Deus cum Patre, ac per hoc consubstantialis, coæternus, & coæqualis. Nec Spiritussancti persona omissa est, Christus.n. sonat unctum Spiritusancto: ut ipsemet Petrus declarauit Act. 10. Quo fit ut hac confessione Petrus non minus diuinæ Trinitatis ac generationis mysterium docuerit, quam Ioannes dicendo, In principio erat uerbum, & uerbum erat apud Deum, &c. imo licet Ioannes spiritualius, dum ad immaterialem, intelligibilemq; gradum penetrauit, Petrus tamen personas nominibus proprius Filii ac per hoc Patris & generationem naturalem cum ratione generandi clarius significauit, dicēs, Tu es Christus filius Dei uiui: & ideo iure à Saluatore mundi beatus affirmatur. Ad hunc tam altum huius confessionis sensum intendisse inuenies Originem, Chrysost. atque Hilar. hunc tam altum istius confessionis sensum testatur Ecclesia quotidiana ueneratione repetēs prima diei hora Christi filii Dei uiui, &c. Merito quoque ad eandem reuelationem spectat Bariona. dupliciter siquidem vt Hieronymus dicit, potest intelligi: vel legendo, Bariona. id est, filius Ionę (Bar. n. idem sonat quod filius) uel quod uitio scriptorum detracta sit media syllaba: quum deberet legi Bar. Ioanna: id est filius Ioannis: Simon siquidem creditur à multis filius Ioannis: secundum tamen ueritatem filius fuit Ionæ: vt patet Ioan primo. Simon filius Iona, tu uocaberis Cephas: licet uitio scriptorum Latinorū Latini codices sint corrupti. Est ergo primus sensus, mysticus tamen, Tu es filius Iona, id est columbæ, secundus autem literalis, Tu es filius Iona seu Ioanna. Vterque autem sensus propositum fouet: nam si filius exponitur columbę, simplicitatem ac spiritualitatem personæ ipsius Petri tanquam habilis ad reuelationem suscipiendam indicat ad reuelationem namque diuinam suscipiendam simplicitas & spiritualitas maximè præparant: Spiritus enim sanctus disciplinæ effugiet fictum (ut dicitur Sapientiæ primo) & animalis homo non percipit, quæ sunt Spiritus Dei, primæ Corinthiorum secundo. Si autem filius Iona uel Ioanna intelligitur, ad confirmationem confessæ ueritatis ualde spectat: quoniam pertinet ad hæc, quod ideo Dominus naturalis patris ipsius non Petri, sed Simonis meminit: ut subiungendo, Quia caro & sanguis non reuelauit, sed Pater meus: ex hoc ipso quod patrem suum & naturalem Patrem Simonis è regione ponit, tanquam diceret, Beatus es Simon filius Ionæ, seu Ioannis: quia non pater tuus tantum carnem & sanguinem reuelauit tibi: sed Pater meus, qui in cœlis est: ex hoc inquam ipso eruditus quisque intelligat patrem, qui in cœlis est, ita esse naturaliter patrem meum, sicut Ioannas est naturaliter pater tuus. Et hoc iam notauit Chrysost. dicens, Vanum

est

est dicere, Tu es filius Ionæ uel Ioanna, nisi ut ostendat, quoniam ita naturaliter Christus est filius Dei, sicut Petrus filius Ionæ & eiusdem substantiæ cum eo qui genuit. Oportuit autem Saluatorem nostrum commendare Petri confessionem manifestando illius auctorem & præmium, &c. ut Petri cōfessione, non a carne & sanguine, sed a cælesti patre deriuata, nisi.n. hoc manifestasset, confessionē Petri ut humanum uerbum acciperemus, nunc autem ut a Deo prolatam sententiam habemus. Ex quibus omnibus clare patere potest, quod hucusque nihil ad principatum Petri pertinens dictum est. Tota igitur prima pars dominici ad Petrum sermonis, circa illius confessionem uersatur; & ad probationem fidei de seipso Christo filio Dei uiui pertinet: secunda autem ad Petro promittendum conuertitur, unde & inchoat a reddendo uices ipsi Simoni Petro. Et ego dico tibi, tanquam diceret (ut Hierony. notauit) Tu mihi dixisti, Tu es Christus filius Dei uiui. & ego dico tibi Tu es Petrus, & super &c. Vbi aduerte non solum diuersas, uerum non unius, sed diuersorum generum promissiones Petro factas esse, nam prima promissio constructionem respicit Ecclesiæ, Aedificabo Ecclesiam meam: secunda autem autoritatem, Dabo claues regni cælorum, & quodcunque solueris, &c. illa ad Ecclesiæ substantiam, ista ad officium respicit. tantumque inter se differunt, quantum est inter substantiam & officium distantiæ. Et licet in prima promissione triplex inueniatur intellectus, exponendo per hanc petram uel Christum uel Petrum, uel confessionem Petri, ut Chrysost. exponit: si tamen subtilius perpexerimus, unicus est sensus literalis: hoc est: quod per hanc petram demonstratur Petrus. Aug.n. in lib. primo Retractationum, cap. 21. lectoris iudicio relinquit quæ duarum sententiarum sit probabilior. Petrusne, an Christus demonstretur per hanc petram. Vnde hac libertate freti, ex ipso Euāgelii textu dicimus, per hanc petram Petrum demonstrari: ut patet ex eo q Dominus dixit, super hanc petram ædificabo, Si seipsum demonstrasset, nō dixisset Aedificabo, sed ædifico: quoniam tunc uere super seipsum ædificabat faciendo de Simone Petrum: super Petrum autem non tunc, sed post resurrectionem ædificare cœpit. & propterea dixit in futuro, ædificabo, ac si aperte diceret, Te quem nunc facio Petrum, postea faciam fundamentum Ecclesiæ meæ. Confirmaturq; hic sensus, quia aliter impertinenter præmisisset, Tu es Petrus, quum tamen pro maxima re hoc Petro dictū Euāgelium insinuet: quum Dominus quasi reddēs uices Petro, ut prędictum dixerit, Tu es Petrus. quid. n. tam magnum fuisset esse Petrum, aut quorsum, Tu es Petrus, nisi subsequenter demonstraretur. Et super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam: Vnde Hieron. exponens hunc locum ait, Secundum autem metaphoram petræ, recte dicitur ei, ædificabo Ecclesiam meam super te. Expositio autem Chrysost. de confessione Petri, in idē redit: quoniam cōfessio fidei in idem redit cum soliditate seu firmitate fidei, quam denotat Petrus. non. n. differt ab ea nisi tanquam actus ab habitu, & rursus constat q Ecclesia magis habet pro fundamento fidem, quam fidei confessionem: Vnde relinquitur quod ad literam per hanc petram, demonstratur Petrus. Exactius autem loquendo, dic hanc petram, id est, in te petram, in te soliditatem fidei, in te Christum credentem, in te Christum confessum: ut complectaris omnes sanctorum expositiones. nam singulæ uere quidem sunt, sed partem tantum ueritatis explicarunt: fidem seu fidei confessionem, aut Petrum, uel Christum exponentes. Quum autem utrumque simul iungitur, ita q & Petri persona & Christi seu fidem simul significari exponitur, integra ueritas, integer sensus habetur literæ dicentis non super petram, sed super hanc petram. Indiuiduatur siquidem metaphorica petra, & fit hæc: quia est in hoc demonstratio suppositio. sicut quod licet aliud in Petro existens indiuiduat: & fit hoc quia est in ipsa Petri persona.

¶Hoc igitur integro sensu literali patefacto & admisso, & amplius aperiendo, scito ex Euangelio omnes promissiones Petro factas conuenire in hoc quod omnes sunt factæ unicæ personæ ipsius Simonis, qui dicitur Petrus: cum dictum est, Tu es Petrus. Manifestaturque sic esse primo de prima promissione, & deinde de secunda. In prima promissione tria respice. Primo, Tu, secundò, es Petrus, tertio, super hanc petram. Ex pronomine, Tu, demonstratur persona illa cui Christus loquebatur: persona, dico, non qualitas aliqua: nam constat pronomen, Tu, demonstrare substantiam sine qualitate etiam apud Grammaticos. Rursus ex pronomine, Tu, monstratur unica persona, ut patet. Ex coniunctione propterea huius quod est esse Petrum ad ly, tu, cum dicit, Tu es Petrus, significatur aperte affirmari à Domino illam unicam personam esse Petrum: & quia per hanc petram demonstrat illam eādem petram quam tunc pronomine demonstratiuo monstrabat, Tu, es Petrus. Significantissime siquidem ille articulus hanc exprimis eandem monstrari petram, de qua tunc erat sermo, quæ & per pronomen, Tu, es Petrus, monstrabatur: & hoc tanto clarius, quanto nulla alia petra tunc monstrata, aut nominata inuenitur in Euangelio. Esse igitur futurum Christi Ecclesiæ fundamentum, iungitur huic petræ, quæ quia iungitur personæ monstratæ pronomine, Tu, oportet intelligere, quòd esse Christi Ecclesiæ fundamentū permittitur unicæ personæ demonstratæ per, Tu: cui tunc datum est quòd esset Petrus. Et ut hoc magis ac magis notares, inchoauit Dominus. Et ego dico tibi, non beatitudini tuæ, non filio columbæ, non filio reuelationis: sed tibi. De secunda autem promissione clarissime patet: quia exprimitur pronomen demonstratiuum substantiæ, dicendo, Et tibi dabo claues. Oportet namque hæc ualde notare: quoniam hinc commenta hæreticorum schismaticorum specie tenus sancta, sed re uenenosa confutantur: aiunt enim Super petram, id est, fidei firmitatem Ecclesiam fundatam. Verum dicunt sed diminutum: quoniam Dominus dixit quidem, super petram, sed non hoc solum dixit, sed addidit articulum, hanc, dicens, super hāc petram, quam proculdubio tunc monstrabat, dicens, Tu es Petrus, si enim super fidei soliditum absolutè ædificaturus esset, nō præarticulasset soliditatem ad personam illam, Sed schismatici personalis fundamēti unitatem a Christi Ecclesia tollere. per hæc commenta nituntur: Dominus autem hos omnes præueniens, sermonem ad Simonē Petrum sub pronomine direxit, inchoans, Et ego tibi dico, & subdens, Tu es Petrus, tu, non beatitudo tua, aut aliquid eiusmodi: Tu, non uos, ut unitas fundamenti Ecclesiæ, unitas quoque personalis à Christo affirmata intelligatur: dum dicitur, Tu es Petrus. Tu unus est Petrus futurus postea fundamentum: quando super hanc petram, id est te Petrum ædificabo Ecclesiam meam. Duplex autem aduertenda est inter has promissiones differentia: prima est, quod esse fundamentum Ecclesiæ non promittitur personæ Petri absolute, sed quatenus est Petrus seu petra: claues autem regni cælorum promittuntur personæ Petri absolute. Et habens hanc differentiam ex Euangelio: dum de primo dicitur, Et super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam, non dixit. Super te ædificabo Ecclesiā meam, per hanc enim petram demonstrauit totum quod dixerat, Tu es Petrus, nam petram reddidit ad ly Petrus. & articulum hanc reddidit ad pronomen, Tu, tanquam si diceret Tu, es Petrus, & super te Petrum ædificabo Ecclesiam meam. De clauibus autem regni cælorum non dicitur, Et tibi Petro, neque huic petrę, sed simpliciter & absolute, Tibi dabo claues, monstrans per hoc, quod dixit, tibi, quod personæ non qualitati per petram significatæ promissum est forte Christi Ecclesiæ fundamentum: personæ uero nudæ promissæ sunt claues regni cælorum. Altera differentia est, quod in prima promissione Petro promittitur Ecclesiam sustinendi officium, non se Petro, sed Christo auctore, nam non dixit, Et super hanc petram ædificabis Ecclesiam meam, sed dixit, Super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam, tanquam si diceret, Tu sustinebis tanquam petra me ædificante Ecclesiam meam super te petra. In promissione uero clauium aperiendi officium, & claudendi non sibi reseruauit Dominus, sed se daturum claues promisit, ut ille cui dantur ad aperiendū, uel claudendū regnum cælorum. Hæ ex Euangelii pleno sensu differentiæ constant. Ex quibus euidenter colligitur differentia inter officium Petri quo ad potestatem utendi clauibus, & soluendi atque ligandi, & officium eiusdem ad sustinendam Ecclesiam in fide, dum officium clauium homini committitur, officium uero sustinendi Ecclesiam in fide, ad Christum ut auctorem, ad petram, ut rationem sustinendi, ad hominem uero Petrum, ut fundamentum suppositumque spectare dicitur. Oportet siquidem hæc diligentius contemplari, ut sciamus hinc rationem reddere poscentibus nos de ea, quæ in nobis est fide, ex his enim facile est perspicere, quod claues regni cælorum nō sunt datæ sanctitati, seu iustitiæ hominis, sed promissæ sunt homini futuro pastori ouium Christi. Si quis aūt contra huiusmodi exactam expositionem uerborum Euangelii obiiciat, eo quòd Petrus non fuit ex tunc re, & nomine Petrus: quoniam non perseuerauit solidus, ac firmus in fide, cū si quidem postea dominū negauit, ac per hoc uerba Domini sonantia in præsenti, Tu es Petrus, non sunt sic exacte intelligenda: aduertat sic obiiciens, se falli, confundendo firmitatem fidei & firmitatem charitatis, Petrus quidem ex tunc factus est firmus in fide, dicente Christo, Tu es Petrus, ut Hier. testatur exponens, Et ego tibi dico, non sermone casso, & nullum opus habente, sed dico tibi, quia meum dixisse fecisse est: quia Tu es Petrus. Nec deficit negando Dominum in fide, quę in corde est quamuis defecerit in confessione fidei, horum enim distinctio à Paulo Apostolo manifesta est ad Rom. 10. Corde creditur ad iustitiā, ore aūt confessio fit ad salutem. Testatur siquidem Dominus Petrum non defecisse in fide, Luc. 22. dicens, Ego rogaui pro te, ut non deficiat fides tua, constat. n. Christum in omnibus exauditum fuisse pro sua reuerentia, ut dicitur Heb. ca. 6. Defecisse autem ipsum in charitate, & periurium manifestat, & Dominum testatur subiungens, Et tu aliquando conuersus, confirma fratres tuos, auersus. n. fuit à charitate Christi non à fide, perseuerauerit ergo semper Petrus.

¶HIS PRAEMISSIS Ad obiectiones in oppositum dicendum est. Et circa tres primas non oportet insistere, quia iam declaratum est, q impertinentes sunt, nam ad confessionem Petri spectant omnia, quæ in eis asseruntur. Ad alias uero obiectiones

ctiones, ex illis uerbis, Tu es Petrus & super hāc petram ædificabo Ecclesiam meam, dicitur, quod hæc quidem spectant ad pontificalem gradum, non secundum officium clauium, sed secundum officium fundamenti. Et ex Petrus, vt affirmaret, tu es Petrus re & nomine, hoc est solidus, firmus, constans &c. in fide tanquam petra, ut Leo. Greg. Bedaque exponunt. Nec ex his aliud potest inferri, nisi ꝙ soli habenti fidem conuenit esse fundamentum sustinendi Ecclesiam in fide, quod gratis concedimus, nam ex hoc non habetur, quod esse fundamentum mediante charitate, seu iustitia conueniat Petro, sed mediante fide. Et rursus hinc non habetur, ꝙ esse fundamentum promissum sit fidei simpliciter & absolute ac per hoc promissum sit cuicunque in quo inuenitur fides: quoniam Christus non dixit, Et super petram, sed dearticulauit eam ad personam adiungens ly, hanc, dicendo, super hanc petram proculdubio enim petra tunc demonstrata per præmissa uerba, Tu es Petrus, reperitur, ut qui modo est Petrus futurum sit fundamentum. Quocirca clare patet, quod sicut solus Simon demonstratus est dicendo, Tu es Petrus, solus quoque repetitus est Domino, Et super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam. Nulla ergo promissio facta est dono uirtutis absolutē sed sola prima inter eas, s. ædificatio Ecclesiæ facta est dono fidei, non in quocunque, sed in persona futuri pastoris ouium Christi.

¶ Ad confirmationem autem inferentem simile esse iudicium de officio clauium & officio fundamenti, respondetur ꝙ ex differentibus uerbis Domini manifeste declaratum est non esse simile de utroque iudicium. Et licet accessorium sequatur naturam principalis cæteris paribus ubi tamen, ut in proposito, maxima est in cæteris disparitas, non oportet secundarium assimilari principali. Manifestatur autem maxima disparitas in hoc, quod in officio fundamenti homo se habet quasi totaliter passiue, dicente Christo: Ego ædificabo super te Petro, in officio autem clauium nō dixi, ego aperiam, aut claudam, sed absolute, Tibi dabo claues regni cœlorum. Non est propterea mirum si aliter promissum est fundamenti officium & aliter officium clauium, illud mediante fide, istud homini absolute. Consentanea est autem huiusmodi differentia a Christo instituta, humanæ etiam rationi: nam usu clauium siue recte usus, siue abusus fuerit, non in uniuersalem redundat Ecclesiam, officium autem sustinendi fidem si aberraret, Ecclesia uniuersalis rueret, de qua tamen Dominus dicit, Et portæ inferi non præualebunt aduersus eam. Promissæ sunt ergo claues regni cœlorum non dono uirtutis (ut hæretici fingunt) sed personę Simonis Petri, futuri pastoris ouium & agnorum Christi.

CAPVT III.

Persona Petri in se, & non solum in persona Ecclesiæ promissas esse claues.

NOn longe a priorib. recedunt affirmantes claues regni cœlorum non Petro, sed Ecclesiæ a Christo promissas, dicente, Tibi dabo claues regni cœlorum, tanquam dixerit, tibi, hoc est Ecclesiæ significatæ per te, non tibi dabo claues regni cœlorum. Nam istis cum prioribus commune est, & eximere Petrum ab hac Domini promissione, & nulli singulari homini datas esse claues, sed dono Dei promissas esse clauium, solum in hoc differunt, ꝙ priores dono Dei in quolibet iusto, aut saltem in quolibet sacerdote, isti dono Dei in Ecclesia inuento claues datas asseuerat, eo ꝙ Petro non ut uni homini, sed ut personam gerebat Ecclesiæ Christum dixisse contendunt: Tibi dabo claues regni cœlorum, nituntur que hoc multis argumentis astruere. Vnde primo arguunt, Christus exponit seipsum in Euangelio, cui loquatur, & cui tradat claues dicens, Beatus es Simon Bariona, caro & sanguis non reuelauit, sed pater meus qui est in cœlis. Vbi aperte Petrus in hac persona non est Patrus, non est caro, neque sanguis, non Simon Bariona, omnino Petrus extra hominem ponitur, & iam non est nulla persona per se, sed reuelantis patris auditor cui dantur claues. Nulli ergo priuato homini datæ sunt claues, sed soli Ecclesiæ, quia de nullo priuato homine certi sumus habeat necne reuelationem patris, Ecclesia autem ipsa est de qua dubitare non licet, ipsa est ergo ille Petrus auditor reuelationis, & acceptator clauium.

¶ Secundo, ex cohærentibus, Christus enim post gloriosam istam Petri commēdationem quum et Petrus prohiberet, nec moreretur reprehendit Petrum, Vade post me Sathana, nō enim sapis ea quæ Dei sunt. Ve ex subsequente post commendationem uituperatione clarum fiat, illum superiorem Petrum qui claues accepit non fuisse Petrum filium Bariona, sed Ecclesiam filiā Dei quæ uerbo Dei genita, uerbum Dei audit & confitetur perseueranter in finem: nō aliquando non sapiens quæ Dei sunt, nec unquam retro abire iussa sicut Petrus.

¶ Tertio, ex eo ꝙ Christus dixit, Super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam, hoc est, super fidem a Petro totius Ecclesiæ persona confessam ac per hoc in qualibet Ecclesia, vbi est fidei petra, illic & claues. Firmatur autem hoc, quia nec ipse Petrus petra fuit in eadem perseuerans confessione, quoniam mox post acceptas claues errauit, & tamen non sunt ei claues rursum allatæ, quare non in sua, sed Ecclesiæ persona eas accepit.

¶ Quarto, Quando papa eligitur, an secum affert claues uel non: si affert, ergo erat papa antequam eligeretur, si non affert, a quo accipit? nunquid ab Angelo de cœlo? nonne ab Ecclesia? Itē, quando papa moritur, cui relinquit claues, nisi Ecclesiæ a qua accepit? quid igitur potest dici contra hanc euidentissimam experientiam optimam Euangelii interpretem claues, nec Petro, nec successori, sed soli Ecclesiæ datas, a qua tanquam minister accepit usurus eis sacerdos in qualibet Ecclesia.

¶ Quinto, formatur argumentum similis formæ argumento, quo Paulus Ro. 4 & Gal. 3. utitur dicēns, ꝙ sicut Abrahæ ex fide reputata est iustitia, ita & omnibus, qui credunt reputabitur ad iustitiā. Quare & hic similiter, si Petro habenti reuelationē patris & Christo confitenti claues dantur: ita necesse est homini similiter confitenti & reuelationem habenti, claues donatas esse, quod nulli nisi Ecclesiæ conuenire potest: quum nullus singularis fidelis constanter, certo, ac perseueranter habere possit confessionem, ut etiam de ipso Petro patet.

¶ Sexto, quia non solum (vt Aug. primo li. de doct. Christ. c. 17. testatur) has claues Christus dedit Ecclesiæ suæ, vt quæcunque solueret in terra soluta essent & in cœlis, sed etiam, ut ipse testatur super Io. Petrus Apostolus pp apostulatus sui primatum Ecclesiæ gerebat figurata generalitate personam, ꝙ persona ergo non sua, sed Ecclesiæ claues accepit. Quod ex Aug. verbis ibidem amplius firmatur quum dicit, Quod. n. ad ipsum Petrum propriè pertinet, nam unus homo erat gratia unus Christianus, abundantie gratia unus, idemque primus Apostolus, sed quando ei dictum est, Tibi dabo claues regni cœlorum, uniuersam significabat Ecclesiam. Confirmaturque eadem sententia ex uerbis eiusdem Aug. Psal. 108. Sicut quædam dicuntur quæ ad Apostolum Petrū pertinere uidentur: neque tamen habent illustrem intellectum, nisi quum referuntur ad Ecclesiam, cuius ille agnoscitur in figurā gessisse personam pp primatum, quem in discipulis habuit, sicut est, Tibi dabo claues regni cœlorum, ita Iudas personam sustinet inimicorum Christi. Ex his. n. uerbis apparet Petrum non in sua, sed Ecclesiæ figurata persona claues suscepisse, dū hic dicitur non habere illustrem intellectum, nisi ad Ecclesiam referatur: & ibi cōtra personales conditiones Petri aduersatiua coniunctione subditur: sed quū ei dictum est, Tibi dabo, Ecclesiam significauit. Et confirmatur rursus authoritate Euangelistæ describentis interrogante Christo, Quem dicunt homines esse filium hominis, nullum certum discipulum respondisse opiniones, quæ de eo erant: interroganti uerò de se Apostolos, vnum certum Petrum respōdere, & constanter absoluere, ac pronunciare fidei confessionem, ut ueram Christi cognitionem in unitate & firmitate consistere: non multorum opinionibus uelut arundinem agitari doceret. Tenet ergò Petrus Ecclesiæ unitatis figuram. Accedit ad hæc Cypriani authoritas habita 24. q. 1. loquitur Dominus dicens, Quamuis apostolis omnibus post resurrectionem suam parem tribuat potestatem, tamen ut unitatem manifestaret, unitatis eiusdem originem ab uno incipientem authoritate sua disposuit hoc utique erant cæteri Apostoli quod Petrus fuit, pari consortio præditi & honoris & potestatis, sed exordium ab unitate proficiscitur, ut Ecclesia Christi una monstraretur. Vnde non unus, sed unitas claues accepit, ut attestatur etiam capitula, omnibus, & quodcunque 24. q. 1. ex Hieronymo & Augustino.

¶ AD EVIDENTIAM horum considerandū est, unum dici a sanctis, s. Petrum significasse Ecclesiam. quum claues accepit. Duo autem exponi seu deduci: primum est, Ecclesia accepit claues, quā Petrus claues accepit: secundum est, quod persona Petri non accepit claues. Vnde dupliciter contingit hic errare, uel negando primum, uel affirmando secundum. Et negare quidem Petrum Ecclesiam significasse, est contradicere expositioni sanctorum. Affirmare autem Ecclesiam sic accepisse claues, ꝙ persona Petri non acceperit, error est plus quam hæreticus, quoniam Euāgelica per hoc negatur historia, & historia in parabolam uertitur. Parum dixi, quia omnis etiam ueteris testamenti historia in parabolam uerteretur. Declaro singula: si n. Petro non in persona propria, sed solum nō in persona significatæ per eum ecclesiæ promissæ sunt claues, quum dictū est ei, Et tibi dabo claues, &c. parabolice Petrus inducitur, & non narratur historia, sed parabola, quum dicit, Venit Iesus in partes Cæsareæ Philippi, & interrogauit Discipulos suos, cū reliquis quæ sequuntur. Et eadem licentia, quia hæc historia uertitur in parabolam, omnis alia historia non solum noui, sed & ueteris testamenti in parabolam uerti potest: scriptum est enim. Omnia in figuram contingebāt illis. Si. n. quia Petrus figurā gerebat ecclesiæ parabolicus ponitur, & non in propria persona circa claues, parabolam quoque necesse fateri de Martha & Maria, quæ figuram gerebant uitæ actiuæ & cōtemplatiuæ, parabolæ quoque erunt resuscitationes trium mortuorum a Christo

quia

quia figuram gerebant trium generum peccatorum spiritualiter resurgentium, quinimo & mors Christi & resurrectio parabola erit: quia illa nos mortuos peccato, ista nos in nouitate uitæ significat, & breuiter vniuersa fuit rerum gestarum fides in sacra Scriptura ex hac licentia. Vera autem & probata sententia est, dupliciter aliquid significari, uno modo per modum parabolæ, sicut filius prodigus significat peccatorem & operarij conducti ad uineam, significant cultores Dei in Christi ecclesia, & sic de alijs, alio modo per modum rei gestæ: ita quod res uera gesta significat rem aliam: sicut transitus Hebræorũ per mare rubrum significat transitũ nřum de vitijs ad uirtutẽ, & aduentus Magorũ adorantiũ Chřm, significat viatorũ progressum ad cœlestem patriã. Inter hos autẽ significandi modos hæc est ad propositum disparitas, q; in parabolica significatione nulla est cura de significantibus personis secundum seipsas: quoniam ad significandum tñ describuntur, quemadmodum apud poetas fit in comœdijs & tragœdijs. Quum aũt res gesta significat, oportet primo omnem curã adhibere ad rẽ quæ geritur, & ad personas sedm seipsas, quia sensus literalis in hoc consistit, ex quo solo sm Diony. & Aug. efficax trahitur argumentum. Vnde oportet primo verificare in historijs res gestas & dictas de personis secundũ seipsas ad veritatem fidei, & deinde potest superaddi sensus spiritualis, quo res gesta significat aliam, quo persona historica figurat aliquid aliud, & hoc ad ædificationem Chři fidelium, non ad comprobandũ ea fidei, quæ in controuersiã veniunt. Quocirca oportet primò ad veritatem fidei saluandã sensum historicũ tenere: & personam Petri non vertere in personam parabolicam, quum

† Aliundè fide agitur historiæ.

de fidei agitur historia, † & sensus literalis inuestigatur Euangelicæ historiæ, qñ venit Iesus in partes Cæsareæ Philippi, & interrogauit primo & secundo, audiuit responsiones primò Discipulorum, deinde Petri: respondit Petro, dixit, promisitq; claues regni cœlorum. Et firmata veritate sensus literalis, q; Personæ Petri dictum promissumque est superaddere licet sensum mysticum quo Petrus figurat Ecclesiam, sicut apparet in similibus, puta in significatione vitæ actiuæ per Martham (cui dictum est, Solicita es & turbaris erga plurima) & contemplatiuæ per Mariam, de qua dictum est. Optimam partem elegit, quæ non auferetur ab ea, & sic de alijs. Patet ergo Petro in persona Ecclesiæ promissas esse claues, verum est sic ut personæ ipsius Petri primo, & ad literam promissæ sunt: quia illud verificatur secundum sensum mysticum hoc autem secundum sensum literalem.

Mysticus sensus in literali, fundatur in vt primo.

¶ AD PRIMVM ergo in oppositum dicitur, clarum ex antedictis esse verba illa Dñi, Beatus es Simon Bariona, quia caro & sanguis non reuelauit tibi, sed Pater meus, nõ ad Petri prelatũ, sed ad ipsius confessionẽ, & confessionis fructum spectare, & propterea tanquam impertinentia longe sunt a proposito secũdum literalem sensum. Has autem Petri conditiones trahere mystica interpretatione ad Ecclesiam, quamuis sustineri possit intolerabile tamen est, vt sensus mysticus excludat literalem, Petrus excludat seipsum, auditor excludat eum, qui audit, & Simon Ioannes vertatur in parabolicam personam.

¶ Ad secundum vero dr, falsũ interpretari fidem, cur post tantam commendationem Petrus reprehensus fuerit, nam secundũ planum literæ sensum commendatur primò persona Petri ratione diuini doni, deinde reprehẽditur ratione proprij sensus, neutrum autem secundum historiæ fidem spectat ad alium quam ad Petrum, qm tam commendatio quam reprehensio personalis fuit. Secus autem est secundum sensum mysticum, quilibet proprij sensus & affectus in Petro reprehenditur: & quilibet diuinæ reuelationis sectator in Petro commendatur.

¶ Ad tertiũ dicitur, per hanc petram demonstrari ad literam fidem in hoc, id est Petro, vt ex dictis patet. Et propterea non sequitur, q; cuilibet partiali ecclesiæ, vbi est fides, æqualiter datæ sint claues, sed sufficit cuilibet fideli ecclesiæ datas esse in totius ecclesiæ capite, quod est hæc petra, super quam Christus ædificat ecclesiam suam. Et ad confirmationem dicitur, quod licet Petrus errauerit, non tñ desiit esse petra, tum quia per illa uerba, quæ

Vade post me Sathana, conuenienter dictũ est Petro, nõ uade Sathan.

obijciuntur, Absit a te Dñe, non erit tibi hoc, Petrus nec fide nec charitatem perdidit. Vñ & Dominus non dixit ei, Vade Satana, ut tentatori dixerat, sed modificauit dicens, Vade post me Sathana, tanquam diceret, Sequi tu me debes, non ego affectum tuum. Tum quia, ut prædictum est, quum postea Christum negauit fidem non perdidit, sed petra fidei perseuerauit in corde. Et tamen, vt Theop. Luc. 22. notant, Christus iterum ipsum in Apostolico gradu restituit, dicens, Confirma fratres tuos.

¶ Ad quartum dicitur, quod quum Papa eligitur, neq; secum claues affert neque ab ecclesia illas accipit, sed à Christo, non noua traditione, sed antiqua illa met, qua tradidit Petro. Ecclesia siquidem ministerio electionis personam deputat, quæ Petro succedat, Christus aũt ipse in beato Petro cuilibet successori claues tradidit, & propterea vana est quæstio, a quo accipit, aut cui relinquit moriens, verbum.n. Christi semper uiuum dat claues cuilibet succedenti, & non vnus alteri relinquit.

¶ Ad quintum dicitur, argumẽtum esse similis formæ, sed dissimilis materiæ, & propterea non tenere. Iustitia siquidem & fides bona sunt animæ, ad utilitatem ipsius credentis & iusti, claues autem potestatem significant, ad aliorum regimen ordinatã, ideo licet cuilibet credenti imitanti Abraham, reputetur fides ad iustitiam, sicut Abrahæ non tamen cuilibet credenti & confitẽti Christum, imò nec cuilibet Petro imitanti Petrum in fide dari oportet claues, id est, potestatem aperiendi & claudendi alijs, sicut nec cuilibet imitanti fidem Abrahæ datur, q; sit pater multarum gentium, q; in semine suo benedicantur omnes gentes, quæ tñ Abrahæ credenti data sunt. Quod ãt additur, nulli Ecclesiæ conuenire posse constantes, certo ac perseueranter habere Petri confessionem, si ad singulares personas referẽ Paulus Apostolus ad Romanos octauo, confutat, dicens, Quis nos separabit a charitate Christi, tribulatio, an angustia, &c. & subdit, Certus sum enim, &c. loquens ad literam de electis. Quòd si non contra rem, sed contra notitiam nostram arguitur: quia nos nescimus quis perseuerabit, facile satisfit per hoc, quod Deus suauiter disponens omnia, non exigit ab homine maiorem certificationem ea, quæ est fidei, & humani moris, a fructibus, scorum cognoscendo homines.

¶ Ad sextum dicitur uerum esse & quòd Ecclesiæ datæ sunt claues, & quod Petrus personam Ecclesiæ figurare gerebat, & q; unitas Petri unitatem Ecclesiæ significauit. Sed in hoc falluntur argumenta quòd ex his ueritatibus in aliam ueritatem insurgunt: hæ siquidem ueritates non contrariantur huic alij ueritati, quod Petrus in propria persona accepit claues: sunt hæc enim omnia simul uera. Et primum quidem & ultimum, ut sexto patebit cap. ad ueritatem sensus literalis spectant: quoniam ad literam Petrus in propria persona sic accepit claues, quod etiam Ecclesia accepit easdem. Reliqua autem ad mystici sensus veritatem spectant: secundum spiritualem siquidem sensum, unus Petrus unitatem Ecclesiæ significat, & uniuersalem Ecclesiam repræsentat. Vnde Cypria. Hiero. & Aug. dicta, quæ obijciendo allata sunt verissima sunt, sed iuxta sensum mysticum. Sed non aduersantur sensui literali: quo (ut Euangelica testatur hystoria) ipse Petrus in propria persona, cui reuelatio facta est, respondit, clauiumque prouisionem accepit. Ad clariorem tamen notitiam habendam verborum Aug. scito duplicem Euangelij sensum: hoc est literalem (quo verificatur, Tibi, idest Petro, dabo claues regni cœlorum,) & mysticum quo uerificatur tibi, idest Ecclesiæ significatæ per te, dabo claues regni cœlorum esse ab August. comparatum non penes uerum uel falsum, sed penes clarum uel minus clarum. Ad sensum siquidem mysticum spectat, quòd Petrus gerat in figura personam Ecclesiæ: sicut ad sensum mysticum pertinet, quod Iudas gerat personam inimicorum Christi: ad literam autem ipse Iudas erat Christi inimicus, & ipse Petrus est cui promissæ sunt claues. Vnde Aug. quia sensus mysticus altior est, quã sensus literalis, in proposito, vt testantur tot quæstiones, quæ circa sensum literalem emergunt, & sensus mysticus est omnibus manifestus vt etiam vulgares sciant, claues esse Ecclesiæ, comparauit sensum literalem, iuxta quem claues promissæ sunt personæ Petri futuri pastoris totius Ecclesiæ, ad sensum mysticum iuxta quem claues promissæ sunt Petro in figura Ecclesiæ: & dixit, q; mysticus sensus est clarior: hoc.n. sonant illa uerba. Non habent illustrẽ intellectũ, nisi ad Ecclesiam referantur, cuius ille gessit in figura personam. Negatur siquidem illustrem, & non negauit verum intellectum nisi ad Ecclesiam referantur. constat.n. illustre ad claritatem pertinere. Et hoc intendere Augustinum patet ex contextu: uolens.n. exponere Psalmum illum, Deus laudem meã, partim de Iuda, partim de populo Iudæorũ inimico Christi, præmisit, si aũt de tali genere malorum, s. inimicorum Christi ingratorum Iudæorum, oĩa mihi videtur posse clarius aperiri, & statim subdit verba allata, ubi clare uidere quilibet põt, non derogari ueritati sensus literalis (quo personæ Petri sunt claues promissæ) ex hoc quod sensus iste non est ita clarus sicut mysticus: neq;.n. solus est rex, iste talis, sed innumeros habet in sacra Scriptura cõsodales, quorum sensus illustris non nisi mysticus est. Allata quoque verba Aug. super Io. nõ negant Petro sm propriam personam dictum esse, Tibi dabo claues, sed affirmant, Petro in persona Ecclesiæ figuratiue dictum esse, Tibi dabo claues. Ex hac autem vera affirmatione nõ sequitur negationem illius alterius veritatis satis patet. Ad vim aũt, quæ fit in coniunctione aduersatiua, ridetur q; coniunctio illa augmentatiua, est iuxta frequentatiuum loquendi vsum, quod dicimus aliquem uirtute bonũ uirum, sed officio bonum ciuem: & similia. Tanquã enumeratis Aug. quibusdam personalibus Petri conditionibus, auxerit cõditiones Petri, transeundo ad extẽsionem eius in vniuersam Ecclesiam significatiue, cum qua significatiua conditione stat, quod per proprietatem pastoralis officij idem Petrus ad vniuersam se extendat Ecclesiam, quamuis hoc non sit ibi ab Augustino explicatum, qui de Petro & Ioanne mysticè tractabat, ut ille actiuæ, iste contemplatiuæ vitæ personam gerebat. Vñ quum infertur, q; non unus, sed unitas claues accepit, pro quanto affirmatur unitatem claues accepisse, uerum dr,

ficut verum eſt eccleſiam accepiſſe claues quatenus verò negatur vnum Petrum accepiſſe claues, aut falſum dicitur, aut patre exponendum eſt. Nam ſi ideo negatur vnus, ut negetur Petrus, falſum dicitur, contra Euangelicam hiſtoriam: ſi autem ideo negatur vnus, vt negetur ſolitudo perſonalis, hoc eſt, vt Petrus non acceperit claues ſecum ſepeliendas, ſed vt in ipſo Eccleſia vſque ad finem ſæculi duraturas claues acceperit, verum dicitur: ſic.n. non vnus, i. pro ſe tantum, ſed vnitas Eccleſiæ in illo vno claues accepit. In nullo tamen citatorum locorum habetur negatiua iſta. Non vnus claues accepit. Et ex ijs quæ diximus, ſoluendas ſimiles obiectiones relinquimus: vt non ſit opus omnia, quæ obiici poſſunt, afferre. Reliqua ex Cypria. allata de paritate Apoſtolorum, inferius loco ſuo patebunt.

CAPVT IIII.

Verba Chriſti Tibi dabo claues, Petro non in perſona omnium Apoſtolorum dicta eſſe.

EXCLVSIS prioribus erroribus, tractanda eſt eorum opinio, qui Petro intelligunt in perſona omnium Apoſtolorum dictum a Chriſto, Tibi dabo claues, &c. Aſſerunt autem ad hoc argumenta quatuor. Primum ex interrogatione Domini. nam non Petrum ſolum, ſed communiter omnes interrogauit, Vos autem quem me eſſe dicitis?

¶ Secundum ex perſona Petri, quia Petrus omnium primus erat Apoſtolorum, & perſonam omnium induit, pro omnibus reſpondendo. Vnde Chry. dicit omnibus diſcipulis interrogatis Petrus tanquam os Apoſtolorum & caput pro omnibus reſpondet. Et confirmatur: quia niſi in perſona omnium Petrus reſpondiſſet, fuiſſet expectanda aliorum reſponſio: aut rei fuiſſent alij Apoſtoli omiſſæ reſponſionis ad interrogationem Domini, Vos autem quem me eſſe dicitis.

¶ Tertium ex fructu: quia claues regni cœlorum datæ ſunt omnibus Apoſtolis.

¶ Quartum ex communibus, quia Chriſtus dixit, Quod vni dico, omnibus dico.

¶ ANTEQVAM autem ad hæc reſpõdeatur, ex plano ex ſenſu text. Euang. monſtrandum eſt directa eſſe hæc domini verba ad Petrum ſolum. Patet ſiquidem hoc primo ex principio ſermonis Dominici ad Petrum quum dixit. Beatus es Simon Bariona: hoc enim non poteſt referri vere ad omnes Tum quia exprimitur proprium nomen Simonis: & explicatur cuius ſit ſecundum carnem filius, dicendo, Bariona, id eſt filius Ionæ. Tum quia falſum hoc fuiſſet de Iuda: quoniam non credidit in Chriſtum: vt teſtatur Ioan. 6. capit. refert Dominum dixiſſe. Sed ſunt quidam ex uobis, qui non credunt: & ſtatim ſubdit rationem dicti, Sciebat.n. ab initio Ieſus qui eſſent credentes, & quis traditurus eſſet eum. Et rurſus in calce: eiuſdem, cap. dicente Petro pro 12. apoſtolis: Et nos credimus, & cognouimus, quia tu es Chriſtus filius Dei: reſpondit ei Ieſus, Nonne ego vos 12. elegi & ex uobis vnus diabolus eſt? non poteſt ergo verificari quod ad omnes Apoſtolos dictum ſit, Beatus es: quum vnus eorum non crederet, & diabolus eſſet. Secundo ex ſubiuncta ratione: quia caro & ſanguis non reuelauit tibi ſed pater meus qui eſt in cœlis. Nam ex his Domini uerbis conſtat, Petro reuelationem factam eſſe à cœleſti patre, ita quòd hoc negare eſſet contrarium fidei: ſed non propterea hinc conſtat aliis Apoſtolis huiuſmodi reuelationem eſſe factam: ſcriptura enim hoc non tradit, & propterea eadem facilitate contemnitur, qua affirmatur. Conſtat igitur hinc quod ad Petrum uerba diriguntur, & non conſtat, quod ad alios extenduntur. Tertiò, ex ſubiuncta affirmatione. Tu es Petrus monſtrat enim & pronomen, tu, & nomen ſibi prius impoſitum à Chriſto Ioan. 1. Tu vocaberis Cephas, quod interpretatur Petrus, quod ad ſolum Petrum ſermo dirigitur, nam ſi per pronomen demonſtratiuum ad ſenſum, adiunctis & nomine proprio à natiuitate, ſcilicet Simon, & nomine patris carnalis, & nomine quo ſolus cognominatus eſt à Chriſto à principio diſcipulatus, ſcilicet, Petrus & interiori dono reuelationis (quod non conſtat aliis fuiſſe conceſſum) non ſufficienter ſignatum eſt quod ad ipſum ſolum eſt ſermo: quibus quæſo uerbis deſcribendum fuit ab Euangeliſta, quòd ad ſolum Petrum erat ſermo? Et confirmatur: quia eodem pronomine demonſtratiuo ad ſenſum vſus eſt Dominus ſubiungens, Et tibi dabo, &c. Et cõfirmatur ex eo, quod non pluribus nec maioribus circunſtantiis deſcribuntur & nominantur a notarijs perſonæ hæredes, aut legatariæ, quam perſona Petri in hoc textu deſcripta ac nominata eſt: ut patet colligendo, Simonem filium Ionæ Petrum ex interna reuelatione commendatum. Ex uerbis igitur & ex ſenſu verborum clara luce patet, ſoli Petro dictum eſſe, Tibi dabo claues, &c.

¶ AD PRIMAM autem obiectionem in oppoſitum dicitur, ex hoc quod Dominus interrogauit omnes, non cogi reliquum ſermonem dirigi ad omnes: frequenter.n. diuertitur ſermo a pluribus ad vnum, aut èconuerſo. Mater ſi quidem filiorum Zebedæi petiit, vt ſederent duo filii ſui, unus ad dexteram, & alter ad ſiniſtram: Dominus autem ad filios reſpondendo, ſermonem dirigit, poteſtis bibere calicem, quem ego bibiturus ſum, Et ſi diligenter perſpectus fuerit euangelicus tex. ipſa conuerſio ſermonis atteſtatur, quod non omnem ſermonem ad omnes dirigebat: inquit enim Matthæus quod primo, & ſecundo interrogauit diſcipulos communiter, deinde ad Petrum ſermonem vertit. & rurſus ad diſcipulos ſermonem conuertit nam ſubditur, Tunc præcepit diſcipulis ſuis, ut nemini dicerent quia ipſe eſſet Ieſus, &c. Si enim totus iſte ſermo ad omnes fuiſſet directus non narraſſet Euangeliſta huiuſmodi variam cõuerſionem ſermonis. Nec efficit, quod cõis Petro & aliis cauſa effecta Domini interrogatione ſit, cum hac enim communitate ſtat, q̃ appropriate ſit Petro, nam in maiori cauſa, communis, ſcilicet, tentationis ſolius Petri ratio habita eſt: ut ipſe Dominus teſtatur Lucæ 22. dicens, Simon, ecce Sathanas expetiuit vos, ut cribraret ſicut triticũ: ego aut rogaui pro te, vt non deficiat fides tua: & tu aliquando conuerſus confirma fratres tuos. Vbi patet oẽs expetitos a Sathana: & tamen Dominum pro ſolo Petro oraſſe. Oraui inquit, pro te, non pro vobis: imo alios Petro commendauit.

¶ Ad ſecundam obiectionẽ ex perſona Petri dr̃, q̃ gerere perſonam cõem, ſeu reſpondere pro omnib. Apoſtolis, põt intelligi tripliciter. Vel ex officio, puta quia habet curam eorum. Vel per viam commiſſionis, puta quia Apoſtoli commiſerunt Petro ut in perſona omnium pro oĩbus rñderet. Vel per viã ratificationis ut quia rñſio data a Petro, grata fuit cõiter Apoſtolis, utpote congrua ac eximia. Et quidem q̃ Petrus non gereret perſonam cõem ex officio, ex eo patet quod nondum erat conſtitutus paſtor eorum: neq; proprie erat caput eorum, niſi ſicut primus inter canonicos poteſt dici caput canonicorum. Similiter quod nõ ex commiſſione Apoſtolorum reſponderet, non ſolum ex eo patet q̃ huiuſmodi commiſſio voluntarie affirmaretur qñ ex Scriptura non habetur, ſed ex eo conuincitur, quod Dñs expreſſe teſtatur. Quia caro & ſanguis non reuelauit tibi, ſed Pater meus. Vbi excludit non ſolum oẽ humanum conſilium, ſed ẽt diſciplinam, & ex ſenſibili auditu doctrinæ ipſius Chriſti, dum interiori ſpirituali reuelationi patris, qui in cœlis eſt, Petri notitiam, qua Chriſtum Filium Dei uiui confeſſus eſt, attribuit. Si enim ex conſultatione cum aliis Apoſtolis reſponſum dediſſet, non ſibi dictũ fuiſſet, Quia caro & ſanguis non reuelauit tibi: quum inter eos eſſet conſanguinitas & carnalis propinquitas: & ſimiliter non fuiſſet recurſum ad actorem omnino ſpiritualem & deſignatum tam a remotis, ſ. in cœlis. Hæc.n. omnia manifeſte teſtantur Petri confeſſionem non ex Apoſtolorum commiſſione, ſed ex interiori ipſi Petro facta reuelatione proceſſiſſe. Et confirmatur hoc ex contextu Euangelii: nam præpoſita Dñi interrogatione prima diſcipulorum: Quẽ dicunt homines eſſe filium hominis, quia reſponſio fuit cõis, Euangeliſta dicit, at illi dixerunt: in ſecunda vero interrogatione eorundem, Vos autem quem me eſſe dicitis? quia reſponſio propria fuit Petro Euangeliſta dicit: Reſpondens Simon Petrus dixit. Et confirmatur rurſus ex Ioan. 6. capit. Vbi differentiam aperte notare poſſumus inter Petrum in perſona omnium loquentem, uel in perſona propria: nam ibidem loquens Petrus in perſona omnium Chriſto Domino dicẽti, Nunquid & uos vultis abire? rñdit Simon Petrus in perſona oĩm, Dñe ad quem ibimus? uerba uitæ æternæ habes, & nos credimus & cognouimus quia tu es Chriſtus filius Dei Et ſubdit Euangeliſta, Reſpondit ei Ieſus, Nonne ego uos duodecim elegi, & unus ex uobis diabolus eſt? Vbi cõferendo textũ Ioannis textui Matthæi, aperte apparet, quũ tunc apud Ioannẽ in perſona omnium Petrus rñdit, loquutus eſt in numero plurali primæ perſonæ, dicens, ad quẽ ibimus, & nos credimus & cognouimus, & ſimiliter Dñs rñdit non Petro: ſed eis, hic uero apud Matth. oĩa ſunt in numero ſingulari cum pronominibus demonſtratiuis ſolius Petri, tam in reſponſione Petri quam in replicatione Domini & promiſſionib. ac aſſertionibus, Tibi, inquit, dabo, non uobis: quodcunq; ligaueris non quodcunque ligaueritis tu es Petrus, non uos eſtis Petrus, ut patet in litera. Hinc enim dr̃a manifeſtat q̃ Petrus ex propriis intuitus cœleſti patre habitis ſolus rñdit, ſoluſq; a Chriſto monſtratur. Nec putes propterea hanc eandem eſſe lectionem apud Matthæũ & Ioannem, quoniã iſta Matthæi fuit poſtea, quæ referuntur a Ioanne. Quod ex multis patet, illa.n. Ioannis fuit poſt miraculum de quinque panibus, & in Capernaum, ut ibidem apparet, quod autẽ refert Matthæus, fuit non ſolum poſt miraculum de quinque panibus ſed etiam poſt aliud miraculum de ſeptẽ panibus ut patet Matt. 16. & fuit in partibus Cæſareæ Philippi. Dicendum eſt ergo, q̃ reſponſio Petri tanquã grata & rata pro oĩbus, dr̃ fuiſſe in perſona oĩm, ſicut frequenter contingit, quod collegis pluribus interrogatis, primo bene rñdente, ab oĩbus, ut rata hr̃ reſponſio, & pro oĩbus reſpondiſſe primum frequentiſſimo vſu dicimus. Et ſic intelligenda ſunt uerba Chry. & glo. interli. & quoruncunque aliorum dicentium, quod Petrus reſpõdit pro omnibus

Vnum pro multis reſpondere tripliciter contingit.

eras

qđo intelligatur Petrum respõdisse primo pro omnib. Apostolis, cum ipsum vnũ interrogauit Vos autem quem me esse dicitis?

Ad confirmationẽ.

erat. n. os oĩm tanquã ratificatum ab omnib. Vnde Chry. Homel. 55. super Matt. subdit: Solus Petrus respondet; & confessum præsiliuit, ac præueniens ait, Tu es Christus, &c. Vbi vides non consilio aut commissione aliorum respondisse, sed præuenisse, & Aug. de verbis Apost. serm. 31. ait, respondit Petrus vnus pro omnibus quia unitas in omnibus. Vbi uidere potes quare dicitur Petrum respondisse pro omnibus, non ex commissione omnium, non ex officio, sed ex unitate omnium: quia. s. omnes erãt fratres, & quod primus eorum optime respondit omnibus placere fecit. Sicut inter fratres unitos, ac unanimes, quòd ab uno bene dicitur, ab omnibus ratum habetur, & ut ab omnibus dictum sumitur. Et hinc patet responsio ad confirmationem subiunctam, ex eo. n. ꝙ Christus Petri responsionem approbauit & commendauit, Petrumque beauit, ac illi tot promisit, vanum apparet expectationem ingerere, ut audiantur alij, quis enim aliud dicturus esset quam quod diuinitus reuelatum, & sic remuneratum videt. Vnde nec remanserunt non respondentes alij: quia gratam eis esse Petri responsionem suffecit. Insinuatur autem Petri responsionẽ alijs Apostolis gratam fuisse non solum ex hoc, quòd est rationi consentaneum iuxta humanum morem: sed ex subiunctis statim Euangelistæ uerbis, Tunc præcepit Discipulis suis, vt nemini dicerent, quia ipse esset Iesus: Hoc siquidem præcepto monstratur Discipulos Petri confessionem tenuisse: ideo enim ne alijs dicant inhibentur.

Ad tertiũ.

¶ Ad tertiam autem dr̃, quod si intendit argũ. promissas per verba hæc omnibus Apostolis claues, principium petit: hoc. n. est quod probandum erat. Si vero intendit: quod per alia verba Dominus Apostolis alijs claues regni cœlorũ tradiderit ad sequens, spectat capitulum, vbi hoc tractabitur.

Ad quartum.

¶ Ad quartã obiectionem dr̃, ꝙ auctoritatem illam, Quod vni dico, nullibi inuenio in Euangelio. Veruntñ vbicunq; inuenitur, dicitur quod ad literam intelligitur de dicere doctrinali: ut Marcus testatur in simili cap. 8. Quod vobis dico omnibus dico: vigilate. Potest nihilominus ad proteruos dici, ꝙ in hac auctoritate non habetur, quod vni do omnibus do. aliud est. n. dicere, & aliud dare: præsens aũt sermo non de dicere, sed de dare est: inquit. n: Dominus, Tibi dabo claues regni cœlorum, & propterea authoritas non est ad propositum. Ex quibus omnibus patere potest, quod ex his Domini verbis Matth. 18. solus Petrus promissionem accepit clauium regni cœlorum.

CAP. V.

¶ *Apostolis alijs non esse aliàs collatum, quod Petro.*

QVAMVIS fateantur multi præmissum textum Euangelij ad solum Petrum pertinere, affirmant tñ nonnulli totum hoc, quo Petro promissum est, datũ esse a Christo alias reliquis Apostolis, idque uerum esse multis affirmant argumentis ex sacra Scriptura. Primo Matth. 23. Apostolis cõiter dicitur. Quæcunque ligaueritis super terram, erunt ligata & in cœlo, & quæcunq; solueritis super terram, erunt soluta & in cœlo. Vbique apparet potestatem prius Petro promissam, ad omnes extensam esse.

¶ Secundo, Ioan. 20. Apostolis communiter exhibentur claues Petro promissæ dicendo: Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis, & quorum retinueritis, retenta sunt.

¶ Tertio, Ioan. quoq; 20. Apostolis cõiter dicit Christus, Sicut misit me Pater, ꝙ ego mitto vos. Et similiter Mar. ult. & Matth. ult. oẽs cõiter missi ad docendum, predicandum, &c. Deinde manifestatur idem ex facto. nam Act. 8. Petrus missus cum Ioãne legitur in Sammariã ab Apostolis, qui erant Hierosolymis. Et Act. 15. in synodo de legalium obseruatione præsente Petro Iacobus dedit sententiam, dum dixit, Ego iudico non inquietari eos, &c. ad Gal. quoque 2. Petrus & Iacobus & Ioannes qui uidebantur columnæ esse, dexteras dederunt Paulo Barnabæ societatis. Ex quibus gestis æqualitas cõprobatur Petri & aliorũ Apostolorũ.

¶ Asseruntur demũ mille auctoritates Sanctorũ sonantes æqualitatẽ Petri & aliorum Apostolorũ, ut est illa Cypria. & habetur 24. q. 1. loquitur Dominus, dicentis, qđ parẽ ptãtem oĩbus Apostolis tribuit: & hoc vtique erant cæteri Apostñ. quod Petrus fuit, pari consortio præditi & honoris & potestatis. Et illa Hierony. contra Iouin. li. 1. c. 14. Atsi tu dicis, Super Petrum fundatur Ecclesia, licet idipsum in alio loco super omnes post, fiat, & claues regni celorum cuncti accipiant, & ex æquo super eos, Ecclesiæ fortitudo solidetur. Et quæcunque aliæ similes.

¶ AD EVIDENTIAM notum, scito ex Euãgelico texto duo inueniri singulariter promissa Petro, quibus Orig. addidit tertiũ: Primum est, Super hanc petrã ædificabo Ecclesiã meam: hoc. n. soli Petro promissum legimus. Secundum est, Tibi dabo claues regni celorum, quod nulli alij inuenitur promissum. Tertium ab Orig. notandũ est, quod Petro dr̃, Quodcunque ligaueris super terrã, erit & in cœlis, in numero plurali, & similiter. Quodcunque solueritis super terrã, &c. Apostolis autẽ cõiter dr̃, ꝙ erunt ligata, aut soluta in cœlo, in numero singulari. Et rationem subdit quia non sunt tantæ perfectionis, sicut Petrus.

¶ Inter quatuor ergo promissiones Petro factas, primæ ab aliis duas clara est: nam constat aliud significari per fore Ecclesiæ fundamentum quod explicat. Super hanc petram ædificabo Ecclesiã meam, & aliud per habiturum claues, & soluere & ligare. Sed differentia inter secundam, id est inter claues regni cœlorum, & tertiam ad quartam, hoc est ligare & soluere, non est usquequaque nota, apparet siquidem iuxta literæ superficiem per claues potestatem, per ligare autẽ & soluere explicatos esse actus potestatis, ut efficacia clauium declararetur, quo pacto, scilicet ad cœlorum regnum pertingerent. Huiusmodi enim efficacia manifestatur dicendo. Quodcunque solueris super terram, erit solutum & in cœlis, & quia pluraliter cœlorum regnum præmiserat, ideo pluraliter dixit in cœlis. Et iuxta hūc sensum promissio clauium a promissione soluendi & ligandi differunt, sicut promissio potestatis à promissione actuum illius explicatiua. Sed hæc vera quidem, sed non totam continent Euangelij sententiam. Quod u. plenius intelligas, scito duplicis generis inueniri actus clauium, quidam enim sunt actus adæquati ipsis clauibus, quidam uero minores ipsis. Illi sunt velut actus totales, isti actus partiales. Adæquati autem clauibus actus sunt, aperire, & claudere: partiales autem sunt ligare, & soluere. Declaro singula. Quod aperire, & claudere sint actus adæquantes claues, & uoces sonant & officium clauium clarissime testatur, claues. n. enim solummodo ad aperiendum & claudendum sunt. Nec desunt Scripturarum testimonia tam ex ueteri quam ex nouo Testamento. Esa. n. 22. quum dictum esset. Et dabo clauem domus Dauid: subditur, Et aperiet & claudet, & similiter Apoc. 3. idem reperitur. Quod vero soluere, & ligare sint actus clauium Doctores omnes testantur. Quod autem sint actus partiales, & non adæquati clauibus, ex hoc patet, quod soluere & ligare se habent ad aperire & claudere, ut partes ad totum omnis. n. qui soluit aliquem aperit illi regnum cœlorum: sed non omnis qui aperit alicui regnum cœlorum, soluit illum: & similiter omnis qui ligat claudit, sed non omnis qui claudit ligat.

¶ Et ne per multa diutius vagemur, sed solida ratio simul cum ueritate pateat soluere, & ligare actus sunt iudiciales, siue in sacramẽto pœnitentiæ, siue in foro ecclesiastico, aperire & claudere actus sunt superiores, comprehendentes sub se & actus iudiciales & actus non iudiciales, utrisque enim clauditur & aperitur regnum cœlorum. Et quidem, ꝙ cœlorum regnum multi claudant aliis absque uinculo iudiciali, testatur Dñs, Lucæ 11. dicens, Væ vobis legisperitis, qui tulistis clauem scientiæ, ipsi non introistis, & eos qui introibant prohibuistis. Quod uero regnum cœlorum aperiant absque actu iudicij, magistra rerum experientia monstrat: dum pastoris prouidentia, gubernatione, doctrina dispensatione, commutatione, &c. continue aperitur Ecclesiæ regnũ cœlorum. Differt ergo promissio clauium, Tibi dabo claues regni cœlorũ, à subiunctis duabus reliquis, Et quodcumque ligaueris, & quodcunq; solueris, secundum rem promissam non solũ sicut potestas ab actib. sed sicut ptãs ab actibus in adæquatis seu minoribus & partialibus: ita ꝙ quum promissæ sunt claues Petro, promissa est ptãs aperiendi & claudendi regnũ cœlorum: quum aũt promissum est eidẽ. Et quodcunq; ligaueris, Et quodcunque solueris explicata est clauium efficacia in actibus minoribus, ut perciperemus ꝙ si partialium actuum mota est efficacia, multo magis adæquatorum actuum efficaciæ pertingẽt ad cœlos. Quocirca promittendo claues, promittitur totũ: promittendo aũt actus soluendi, & ligandi, non promittit totũ, sed promittit actos partialis. Et ꝑpea ex hoc, ꝙ soli Petro promissæ sũt claues regni cœlorum, fateri oportet soli Petro promissam esse ptãtem aperiendi & claudendi regnũ cœlorum: non quòd solus aperire & claudere possit cœlorũ regnũ. nã ut prædictũ est, quicũque soluit aliquem, aperit illi regnũ cœlorũ, sed quia solus potest quicquid pertinet ad aperiendum & claudendum regnum cœlorum, non istis vel aliis, sed Ecclesiæ ædificatæ super eũ a Christo Hunc sensum, hancq; differentiam ad literam verificari ex tribus ultra prædicta declaratur primo ex interposita semper coniunctione copulatiua in textu euangelico: ait. n. Tu es Petrus & super hanc petrã, & tibi dabo claues, & quodcunque ligaueris, & quodcunque solueris diuersificarẽ. n. promissarum rerum coniunctio copulatiua insinuat. Secundo, quia Dñs nõ dixit, & cuicunq; aperueris, & cuicunq; clauseris, sed dixit, quodcunque solueris, & quodcunque ligaueris. Si n. claues exponere uoluisset per adæquatos proculdubio actus, qui sunt aperire & claudere, exponendæ erant: sed ubi ad ligandum & soluendum descendit, manifestauit se non exponere claues, sed ad minores actus clauium transire. Tertio, ex eo quòd nunquã Apostolis promisit, aut dedit claues regni cœlorum, uel illarum adæquatos actus, s. aperire & claudere regnum cœlorum, sed de partialibus actibus clauium locutus legitur cum Apostolis: & dicendo, Quæcũque alligaueritis sup terrã, &c. dicendo, Quorũ remiseritis peccata, &c.

Instantia.

Et si inferatur, quod nec etiam Petro Dñs actus adæquatos clauibus dedit

bus dedit, aut promisit: quia claues quidem illi promisit, sed nunquam promisit, q aperiret & clauderet. Absit a diuina sapientia ut silentio inuoluerit actus adæquatos clauium: quum .n. explicauit cuius essent claues, vt aperiendi, & claudendi explanauit procuIdubio actus adæquatos clauium, qui sunt aperire & claudere. Constat autem ideo apposuisse, regni cœlorum, vt exponeretur, q claues sunt regni cœlorum, ui aperiendi & claudendi. Eo ipso igitur, q promisit soli Petro claues regni cœlorum, promisit soli Petro adæquatos actus clauium: seu, quod idem est claues secundum actus adæquatos clauibus: & post hanc promissionem descēdit ad actus iudiciarios, Et quodcunque ligaueris, Et quodcunq; solueris ut prædictum est. Ex Euangelico igitur textu duæ eudēter restant soli Petro promissiones: hoc est forte fundamentum Ecclesiæ, (super hanc petram ædificabo ecclesiam meam) & dandas ei claues regni cœlorum Et tibi dabo claues regni cœlorum.

Oppositio contra primam promissioné.

¶ Nec carent hæc obiectionibus. Nam contra primam promissionem opponitur aut solum Christum esse fundamentum ecclesiæ (iuxta illud primæ ad Cor. 3. Fundamentum aliud nemo potest ponere præter illud quod positum est, q est Christus Iesus) aut si multiplex fundamentum admittitur, non solus Petrus est ecclesiæ fundamentum, sed & alij Apostoli: iuxta illud ad Eph. 2. Superædificati super fundamentum Apostolorum, & Apoca. 21. Murus ciuitatis habens fundamenta duodecim & in ipsis duodecim nomina duodecim Apostolorum.

Prima oppositio cōtra secundā promissionem.

¶ Contra secundum vero opponitur primò, Si promissione clauium promittitur tota potestas, cur post totum promittuntur partes, Quodcunque ligaueris, & Quodcunq; solueris: fuissent .n. hæc promissæ in toto. Secundo, Si soluere & ligare sunt partiales actus clauium, cur theologi in 18. & 19. & dist. 4. sent. de clauibus tractando, diffiniunt eas per actus iudiciales, qui sunt ligare & soluere? diffinitio .n. per proprios & adæquatos actus dari debet.

Secunda.

Tertia.

¶ Tertiò, Cur claues Apostolicæ in ordinatione presbyterorū dari affirmantur, si illis non conferunt nisi minores actus clauiū?

Quarta.

¶ Quartò, Cur claues dicuntur claues ecclesiæ, & non dicuntur claues Petri, si soli Petro primo datæ sunt?

Ad obiecta contra primā promissioné.

¶ Non est aūt difficile his satisfacere. Et obiectis quidē contra primam promissionē Petro factam re foret fundamentum Ecclesiæ, rñdetur, q esse ecclesiæ fundamentum simpliciter: idest totaliter proprium est Christo: esse autem fundamentum ecclesiæ secundum aliquod ipsa, vel secūdum aliquam rónem particularem, cōicatum est. Et sanctis quidem quibus reuelata est doctrina fidei pro ecclesia, cōicatum est esse fundamentum sub rationibus Apostolorum, & prophetarum, Petro aūt vltra prædictam rationem promissum est fore fundamentum secundum rónem pastoris totius ecclesiæ Christi: secundum quam rationem non conuenit alijs Apostolis esse fundamentum. Et propterea diuersimode dicitur fundamentum de hoc triplici modo, de Christo enim dicitur cum exclusione aliorum (Fundamentum aliud nemo potest ponere, &c.) de Apostolis vero & prophetis dicitur cum additione fundamenti totalis, idest Christi: dum & ad Eph. 2. adiūgitur, ipso summo angulari lapide Christo Iesu. vbi August. dicit, Nā Apostoli uel prophetæ, in quibus fundata est ciuitas, se tenerent in se, in Christo totum innititur primo fundamento: quod fundamentum in summo est non imo, ut in corporali fabrica. Et Apo. 20. subiungitur. Et agni id est Christi. De Petro vero adiungit ipse Christus, ædificabo ecclesiam meam, ostendēdo ex Christo principaliter pendere ecclesiæ ædificium.

Ad primū contra secundā promissioné.

¶ Ad quæsita vero circa promissas claues respondendo, dicitur ideo post promissum totum per claues, promissas quoq; esse partes per, Quodcunque ligaueris, & quodcunque solueris, ut monstraretur diuersitas rerum promissarum. Si .n. sub unica promissione omnia comprehensa essent absque coniunctionibus copulatiuis, aut solæ claues promissæ fuissent, adæquatas putasses, & exhaustas claues per hæc duo, Quodcunque ligaueris, & quodcunque solueris. Nunc autem, quia tam aperte premissarum rerum diuersitas monstrata est, exprimendo singula cum coniunctionibus copulatiuis, clare intelligimus non totum quod promissum est Petro, promitti aut exhiberi cuicunque alteri per hoc, quod promittitur aut datur, Quodcunque alligaueris, & quodcunque solueris, &c. sed per hoc promitti aut dari tantum quod tertio & quarto loco promissum est & Petro. Et inde uideres manere primas promissiones apud Petrum solum.

Ad secundam.

¶ Ad secundum verò quæsitum respondetur, ideo claues a Theologis per actus iudicis diffinitas, quia de clauibus ordinis tractabant, vt patet in tex. Magistri sen. tam in principio dist. 18. (vbi affertur Ambr. dicens. Ius .n. hoc solis permissum est sacerdotibus) qui in principio dist. 19. ubi dicitur. Dantur claues per ministerium episcopi in promotione sacerdotij: quum enim sacerdotalem recipit ordinem simul & has claues recipit. Et per hoc soluitur tertium quæsitum.

Ad tertiū.

Ad quartū.

¶ Ad quartum autem quod non de re, sed de nomine, & propterea extraneum quodammodo est, respondetur, quod claues dicuntur & ecclesiæ & Petri: solus .n. Petrus claniger dicitur regni cœlorum. Et Petri quidem sunt capiti utenti, ut per quem ecclesiam deriuantur, ecclesiæ autem sunt & finis, quia propter ecclesiam Petrus habet claues, & ut utentis in suis episcopis & sacerdotibus: ita tamen quod secundum earum totalitatem ecclesia utitur illis in suo capite, secundum autem partiales illis utitur in episcopis & alijs ministris. Remanet ergo solida sententia dicta.

Ad primū principale.

¶ AD primum autem argumentorum in principio allatorū, dicitur Dominum per illa uerba, Quæcunque alligaueritis super terram, &c. non adæquasse promissiones quatuor factas Petro, sed solas duas ultimas, ut litera ipsa testatur. Et propterea non dixit Dominus, Dabo uobis, aut ecclesiæ clauium regni cœlorum quum tamen dixisset Petro coram eisdem, Tibi dabo claues regni cœlorum. Vnde ex hoc ipso, q alijs Apostolis Dominus dixit. Quæcunque alligaueritis, &c. non facta mentione de clauibus manifeste habetur quod non totum quod promiserat Petro repetit in potestate aliorum tanquam Petro totum, alijs uerò partes commissurus.

Ad secundam.

¶ Ad secundum vero dicitur, q post resurrectionem dicendo, Quorum remiseritis peccata, &c. datæ sunt quidem Apostolis claues, sed in sua totalitate quoniam datæ sunt tantum claues ordinis, ut communiter doct. dicunt, & bene. Vnde ad literam quū dicitur, Quorum remiseritis, constituitur iudex ecclesiasticus in sacramento pœnitentiæ, quantum est ex parte ordinis: quum uero Matth. 18, dictum fuit eisdem, Quæcunque alligaueritis super terram, sermo erat de iudicio ecclesiastico in foro iudiciali. Vnde & communiter dicitur & bene q tunc sermo fuit de actibus clauiū iurisdictionis: postea aūt de actibus clauium ordinis. Et qm (ut declaratum est) neutrum iudicium ēt simul sumptum adæquat claues Petro promissas, sed soluere & ligare in vtroque foro partiales sunt actus clauium Petro promissarum: ideo per vtramq; ptātem simul non adæquatur ptās Petro promissa. Vnde disputationibus vacantes, caueant a sophisticis opponentibus claues ordinis, & claues iurisdictionis adæquatæ claues Ecclesiæ. Venenum latet hic, qm, proprie & formaliter loquendo, claues Petro præmissæ superiores sunt clauibus ordinis, & clauibus iurisdictionis eas exposuit, sed per regnum cœlorum proculdubio aperiendum vel claudendum, ita qd perspicacius intuendo (vt prædictum est) Domini uerba, Tibi dabo claues regni cœlorum per illam particulam, regni cœlorum, exposuit claues per actum adæquatum, s. aperire uel claudere, regnum .n. cœlorum aperiendum uel claudendum, actum aperiendi uel claudendi secum fert constat autem, quod aperire & claudere regnum cœlorum, actus sunt longe superiores omnibus actibus iudicialibus, tam clauium iurisdictionis, quam clauium ordinis. Importune denique instantibus nouas nunc inferri Ecclesiæ claues, hactenus .n. non sunt aut duæ nisi claues ordinis & claues iurisdictionis. Vnde nunc tertię claues in Christi ecclesia? Respondetur, me non inuenisse, aut fingere nouas claues re, aut nomine: sed si æqua lance librare fas est, hæc obiectis inuenientur obijcientes seipsos arguere, nam neque claues ordinis, neq; claues iurisdictionis tradidit sacra Scriptura, sed Doctores explicarunt: claues aūt regni cœlorum Christus Dominus ore proprio consecrauit. Ego de clauibus regni cœlorum loquor non nouitates introduco: ex ipsis Domini urbis iuxta sensum literalem perspicacius intellectum manifesto quæ dico. Oportet autem arguentes considerare subtilius Doctorum sensum, & uel ex hoc ipso quod Doctores distinguunt regni cœlorum claues in claues ordinis & claues iurisdictionis, intelligere superiores esse claues regni cœlorum utrisque & vtrasque significare partes clauium regni cœlorum, ac per hoc claues regni cœlorum significare totum maius & superius suis partibus, quum simpliciter & absolute dicuntur, ut Petro promissæ sunt: dictum vero ad partes applicantur significare tam claues ordinis, quam claues iurisdictionis utreque enim claues regni cœlorum appellantur. Vnde acuti lectoris officium erit discernere quando Doctores de clauibus regni cœlorum absolute, & quando de clauibus regni cœlorum applicatis ad ordinem uel iurisdictionem loquuntur.

Claues ecclesia Petro & ceteris collatæ nō eidem plus sunt.

Ad tertiū.

¶ Ad tertium dr, q ipsa Domini uerba testantur quod de apostolatus authoritate sermo est, quum dr sicut misit me Pater, & ego mitto vos: mittere enim & enim ad apostolatum spectat iuxta illud Ioannis 13. Non est seruus maior domino suo, neq; Apostolus maior est eo, qui misit illum: & propterea hinc non habetur nisi paritas apostolatus. Et similiter per alios textus, quibus missi sunt pariter ad docendum, & prædicandum &c. non habetur nisi paritas, quo ad huiusmodi commissioner Petro autem supra hæc omnia promissum est, & quod foret ecclesiæ fundamentum, & quod sibi darentur claues cœlorum.

Ad authoritaté. Act. 8.

¶ His autem quæ ex gestis Apostolorū abducuntur, facillimè satisfit. Docent siquidem concorditer Theologi primo sententiarum non oportere missum minorem esse mittente, neque etiam esse ab illo: nam Filius missus est à Spiritusancto, quo non est minor, & a quo nō est. Ad literam tamen dr, q Petrus erat tantæ humilitatis, ut inter apostolos gereret, ut unus ex illis: & non

uolebat uti potestate quam habebat:& propterea tanquam unus ex apostolis ab eisdem cum Ioanne missus est. Patet autem manifeste huiusmodi Petri humilitas Act. 11. quando aduersus illum disceptabant alii fideles ex circuncisione: quod & Gregorius, & habetur 2.q.7.c.Petrus.notauit dicens, Petrus potestatem regni acceperat,& tamen idem apostolorum primus quærimoniæ contra eum a fidelibus factæ,cui ad gentes intrasset, non ex potestate officii qua posset dicere, Oues pastorem suum non accusent,nec reprehendant, sed ex authoritate diuinæ uirtutis, qua Gentiles acceperant Spiritum sanctum respondit.

¶ Et per hæc posset similiter dici in synodo de obseruatione legalium,Petrum se habuisse,ut unum apostolum. Verumtamē si res gestæ recte notentur, non fuit Petrus consultatus, nec soli Apostoli: sed Apostoli & presbyteri in Hierusalem, & propterea conclusio nec a Petro ,nec a Iacobo facta est, sed ab Apostolis & Senioribus cum omni Ecclesia, scribentibus tamen nomine Apostolorum & seniorum. Vnde falsum est,quod Iacobus sententiam ferre potuerit: quoniam sua conclusio est quam constat ab omnibus factam,sed dum Iacobus dixit, Ego iudico,perinde est ac si dixisset. Hoc est iudicium meum. Vnde non introducitur Iacobus iudicans,sed respondēs: sic enim legimus,Et postquam tacuerunt respondit Iacobus: imo Petrus pastoris personam in principio gessisse uidetur, quoniam ipse primus surgens allegans diuinam gratiam reprehendit eos, qui libertatem a legalibus uertebant in dubium. Legimus enim sic: Quum autem conquisitio fieret, surgens Petrus dicit, &c. ubi monstratur Petri auctoritas. Quod dexteras demum societatis Petrus cum aliis dederit: hoc fecit quod quotidie pontifex facit, omnes Episcopos non solum, ut socios,sed ut fratres habens.

¶ Ad authoritates denique Doctorum sanctorum sonantes æqualitatem Petri & aliorum Apostolorum, dicitur uerificari de paritate eorum secundum apostolos: fuerunt enim æquales omnes in authoritate apostolica. Et si instetur,sub potestate apostolica comprehendi posse omnia, quæ Petrus poterat;in promptu responsio est satisfactiua, quod dato quod uera esset huiusmodi comprehensio, ex ea tamen non sequeretur omnimoda æqualitas ad Petrum,essent enim eorum potestates ęquales quo ad res, quas facere possent:sed non essent æqualer extensiue,neque quo ad modum Apostoli,siquidem potestatem à Christo acceperunt,ut Apostoli,hoc est,ut Legati:Petro autem,supra apostolatum promissa est(ut infra manifestabitur) potestas ut ordinario pastori ecclesiæ. Et hinc patet iam superior gradus atque unitas potestatis Petri tāquam maior extensio: quoniā extendebat se ad ipsos etiam Apostolos, utpote Christi oues. Nec paruifacias differentiam penes modum habendi, magni siquidem lapsus periculum est si confundantur. Aliud quippe est habere claues,ut Apostolos, & aliud habere clauer,ut caput & pastorem etiam ipsorum Apostolorum: illud non derogat Petri singulari excellentiæ,hoc autem ipsum Petrum super omnes statuit, omnibusq; præficit Apostolis ac toti Ecclesiæ. Ad horum differentiam modorum spectat, quòd Dominus soli Petro claues promittit,aliis autem non dat claues,sed ea quæ sunt clauium,legat uel tribuit,siue Matth. 18.siue Ioan.20.siue Matth.& Mar. ultimo, siue Luc. 22. Ego dispono uobis sicut disposuit mihi pater meus regnum. Et ut allatæ primum authoritates manifestentur, patet Cypria. ita pares fateri Apostolos, ut tamen super unum Petrum ædificari dicat ecclesiam ex uerbis Domini, Super hanc petram,& authoritate sua Dominum disposuisse dicat unitatem ecclesiasticam ab uno Petro originem habere. Hierony. quoque uerba Christi apud Matth.Tu es Petrus,&c. soli Petro relinquēs ad alium se transfert locum,ubi similia Apostolis data narrantur tria numerans,primo fundari ecclesiam super Apostolos omnes: hoc.n. fieri promulgatum est ad Ephes. 2. Superædificati super fundamentum Apostolorum,secundum uero quòd,s.cuncti Apostoli claues regni cælorum accipiant.Matth.18.Quęcunque alligaueritis & Io.20.Quorum remiseritis habetur: tertium aūt est q ex æquo super eos Ecclesiæ fortitudo solidetur, & ex relatis textibus,scilicet,Mat. & Mar.ult.& Luc.22. Ioan. 20. aut etiam ex aliis similibus textibus sumptum est.unde patet ex iam dictis æqualitatem Apostolorum quatenus Apostoli sunt,& in fundando Ecclesiam & in clauibus iurisdictionis & ordinis & in robore doctrinæ, miraculorum,& uitæ. Ecclesiæ fortitudinem solidantium,quam Hier.affirmat, nihil officere Petri singulari authoritati:qua solus cunctæ præponitur Ecclesiæ. Vnde & Hierony.ibi subiungit statim,propterea tamē unus inter 12.eligitur, ut capite constituto schismaticis tollatur occasio. Vbi manifeste uides ita ex æquo apostolatus pares dixisse Apostolos, ut tamen Petrus electus & constitutus à Christo sit caput omnium, hoc siquidem est quod tuemur. Hoc ad differentiam modi habendi spectat, quoniam hunc habes omnes hæc habuisse,ut Apostolos,præter hunc autem modum, Petrum singulariter habuisse ut caput omnium. Ex duabus autem his authoritatibus declaratis,facile esse putamus reliquas recte interpretandas iuxta sensum prædictarum:manifestatur autem hunc esse uerum sensum doctrinæ sanctorum tripliciter. Primò,ex eo, quod pares dicunt Apostolos, non solum potestate, sed honore, quod nisi ad Apostolatum referatur, constat esse falsum, quia Petrus primariū honoris manifeste habuerit secundum oēs. Scđo ex textibus euāgelicis,quos Sancti afferūt ad probādā huiusmodi æqualitatē afferūt.n. illos quos nunc discussimus ex quibus cōstat non plus haberi, quam æqualitatem secundum Apostolatum. Tertio ex ratione, qua utuntur, quia,s.Petrus in persona Ecclesiæ unus accepit claues,&c.ut unitas Ecclesiæ hinc probaretur. Vbi propter schismaticos siste pedē, & scito dupliciter posse intelligi unitatem Ecclesiæ per Petri unitatem condemnatam, primo, ut significata sit Ecclesiæ unitas in Christo capite uno,unitatemq; articulorum fidei, sacramētorum Ecclesię,& spei,ac charitatis. Secundò; ut significata sit Ecclesiæ unitas simpliciter & absolute unitate in capite uno Christi in terris uicario,Petro.s. Primum sensum eligunt schismatici ex Sanctorum uera ac sancta doctrina sępe unitatem Ecclesiæ per ea quæ in primo numerantur, sensu explicante: uere quidem, sed non totaliter,nisi sub unitate capitis scilicet Christi intelligatur ipse Christus in se,& in suo in terris uicario, ipse Christus ut caput:Petrus autem ut uicecaput. Quod propterea quandoque tacitum est.quia acceptato capite, intelligi consuetum est acceptari ipsum in se & in suo uicario,dum absens fuerit.

¶ Secundus autem sensus, in quo clauditur primus,adiuncta unitate capitis in terra, catholicis omnibus communis est,comprobaturque quadrupliciter. Primo:quia ad designandam unitatem Ecclesiæ in suo capite cælesti, Iesu Christo, non congruit unitas Petri, sed & sufficiebat & decentissime congruebat unitas ipsius Christi quam Dominus hic non tacuit,sed expressit dicens, Ego dico tibi:& rursus:Aedificabo Ecclesiam.& iterum,Dabo claues. diuinam autem sapientiam,quæ est Christus, disponentem omnia suauiter, conuenientissime per unitatem Petri unitatem Ecclesiæ in capite terrestri loco Christi significare nullam habet difficultatem. Secundo, ex eo q historiæ fides periclitaretur,nam quasi similis esset Petrus in his paruulo,quem Mat.24. aduocans ad se Dominus statuit in medio discipulorum dicens, Nisi conuersi fueritis,& efficiamini sicut paruulus, &c. sicut enim paruulus ille assumptus est ad exemplum seu similitudinem humilitatis,ita Petrus nominatus esse ad exemplum,seu similitudinem unitatis,ac per hoc sicut ad fidem historiæ curæ nō est,quis fuerit paruulus ille, ita nihil aut parum curādum Ecclesiæ esset, an fuerit Simon Petrus, cui dictum est, Tibi dabo claues regni cælorum,&c.quod tamen Doctorum omnium & totius Ecclesię aures offendit. Sanctorum propterea sensus est, quod secundum hystoriæ fidem res ita gesta est, quod uni Simoni Petro claues sunt promissæ,ut res rem significaret, ut unus Petrus primò accepturus clauer unitatē significaret Ecclesię. Tertiò,ex eo quòd oportet saluare non solum significationem,sed etiam deriuationem, hoc est non solum ut unitas Ecclesiæ significetur per unitatem Petri,sed etiam ut unitas Ecclesiæ proficiscatur ab unitate Petri:ut Cypria.in authoritate allata dicit, Loquitur Dominus ad Petrum,Ego dico tibi,quia tu es Petrus,& super hanc petram edificabo Ecclesiam meam,super unum edificat Ecclesiam. Et quamuis Apostolis omnibus post resurrectionem suam parē potestatem tribuat,dicens,Sicut misit me pater & ego mitto vos, accipite Spiritum sanctum, tamen ut unitatem manifestaret,unitatis eiusdem originem ab uno incipientem,non solam significationem unitatis ab uno, sed deriuationem unitatis ab uno assertam: Nam ad significandam authoritate non erat opus, sed hoc quod initium habeat Ecclesiæ unitas ab uno Petro, authoritate Christi opus fuit, poterat.n si uoluisset instituere unitatem Ecclesiæ à multitudine Apostolorum proficisci. Quartò,qa unitas Ecclesiæ catholicæ non solum opponitur hæresi, sed schismati, Si verò unitas Ecclesiæ attenderetur solum penes unitatem cælestis capitis,illiusque sacramentorum,ac rei separatæ, creditæ,& amatæ,unitas Ecclesię non opponeretur schismati,nam cum huiusmodi unitate stat schisma,ut patet ex eo,quod schismatici habentur qui ab unitate Apostolicæ sedis separati sunt. Ex hoc igitur,q unitas ecclesiæ per Petrum unum significatur,non excluditur,imò magis ex modo quo per Petrum significatur,includitur, q Petrus unus claues accepit,ut Ecclesiæ unitatem nō solum significaret,sed etiam inchoaret ac conseruaret. Et si pspectū acutius fuerit hoc, q est Ecclesiæ unitatem accipere claues uerius perfectiusque & sic, & significatur accipiendu claues in suo uno capite Petro,quam si non in Petro, sed absolute Ecclesia illas acciperet, quoniam unitas capitis clauer accipiens, unitatem ecclesiæ non solum significat,sed constituit,sicut & conseruat,quibus omnibus careret ecclesia. si de uno non fuisset illi capiti prouisum à Christo Domino. Et hinc habes unde innumeras Sanctorum authoritates recte intelligere queas.

CAP. VI.

Solum Petrum accepisse claues, consonat ei, quod est Ecclesiam accepisse claues.

Oppositio vni. Confirmatio.

OCCVRRIT post præmissæ satisfaciendũ his, qoi quærunt quonam pacto stant hæc duo simul, Solus Petrus accepit claues, & ecclesia accepit claues. Apparet enim, quod si solus Petrus, ergo non Ecclesia: & si ecclesia, ergo non solus Petrus. Augetorque quæstio ex Augustini uerbis super Ioan. recitatis 24. quæstione prima, quodcunque. Quodcunque ligaueris super terram, erit ligatum & in cœlis, si hoc Petro tantum dictum est, nõ hoc facit ecclesia: si autem & in Ecclesia fit, Petrus, quando claues accepit, Ecclesiam sanctam significauit.

Accepit Petrus claues verè, & historice, tanquam caput ecclesia verò in Petro vt in capite corpus, & ut in quo inchoauit & significata fuit.

HVIC ENIM quæstioni satisfieri facilè potest ab exercitatis in sacris literis: ac scientibus has duas ueritates sic connexas quòd secunda non solum consentit primæ, sed præsupponit & dependat à prima, secundum Sanctorum doctrinam. Considerandum siquidem est ecclesiam catholicam dupliciter referri ad Petrum, scilicet, ut significatam & ut inchoatam. Petrus.n. & significauit Ecclesiam uniuersalem, & inchoauit eandem, quemadmodum caput principium est corporis. Inter has autem duas relationes duplex ad propositum est differentia. prima est, quòd significatio pertinet ad sensum mysticum, quo Petrus significat Ecclesiam: inchoatio autem pertinet ad sensum literalem, quo institutus est Petrus pastor totius Ecclesiæ, Secunda est, quod penes significationem non attenditur dependentia rei à re, sed dependentia significationis à significante, penes inchoationem autem attenditur dependentia rei à re, hoc est corporis à capite. Vnde ecclesia dupliciter accepit claues in Petro: nam & accepit eas ut significata in Petro. & accepit eas, vt inchoata in Petro: & secundum vtrumque accipiendi modum oportet præsupponere hanc priorem veritatem ad literam, solus Petrus accepit claues. Ad significationem siquidem spectando, quum significatio ista nõ fit per modum parabolæ, sed per modum rei gestæ, quia non Petrus parabolicus, seu parabolice accipiens claues, sed Petrus secundum rem gestam significat vniuersam ecclesiam, oportet fateri vnum solum Petrum secundum historiam accepisse claues. ut ex re gesta significetur vnam solam ecclesiam catholicam habere claues: iuxta illud Ambros. Certum est q Ecclesiæ vtrumque ius, s. soluendi & ligandi licet hæresis vtrumque non habet. Si enim solus Petrus secundum historiam non accepisset claues: nequaquam per modum rei gestæ figuram gereret vnius ac solius ecclesiæ vniuersalis. Dependet ergo catholicæ ecclesiæ significatio figurata in Petro ex veritate rei gestæ, q solus petrus acceperit claues: & non contrariatur illi. Si ad inchoationem quoque spectetur: nulla est opus declaratione, quoniam manifestum ualde est corpus dependere à capite: & quod conuenit capiti conuenire quoque corpori in suo capite: & ideo solum Petrum accepisse claues est solam ecclesiam, cuius Petrus est caput, accepisse claues in suo capite. Quocirca solum Petrum accepisse claues, non excludit, sed infert vniuersalem ecclesiam illas accepisse, ut significatam & inchoatam in Petro. Esse autem hanc sanctorum doctrinam, perspicere potes ex Cypriani uerbis in præcedenti capitulo declaratis, vbi utrumque modum, s. significationis per modum rei gestæ, & originis ecclesiæ à Petro docuit: dum dixit, Super vnum ædificat ecclesiam, & subdit, Et vnitatis eiusdem originem ab vno incipientẽ authoritate sua disposuit, & rursus exordium ab vnitate proficiscitur, vt ecclesia Christi vna monstretur, ut prædeclaratum est. Augustini autem uerba inducta eundem confirmare sensum patet ex duobus. primò ex eo quod aduerbio tantum, utitur, ad excludendam extensionem Petri ad ecclesiam: dixit.n. Si Petro tantum, perinde ac si si dixisset, si Petro secundum seipsum tantum: & non secundum quod se extendit ad ecclesiam significandam uel figurate uel connotatiue, ut caput significat corpus, cuius est caput: Vnde non intulit Aug. ex secunda ueritate, s. ecclesia habet claues, negationem primæ, scilicet, solus Petrus accepit claues, sed expositionem ipsius, s. quòd Petrum accipiens claues significauit ecclesiam: perinde ac si dixisset, quòd non accepit secundum seipsum tantum, sed vt extenditur ad ecclesiam vniuersam significando illãm: hic.n. planus est sensus uerborum Augustini. Secundo, ex eo quòd subiungit, Si ergo in persona Petri significati sunt in ecclesia boni, & in Iudæ persona significati sunt mali in ecclesia. Hinc enim patet, quod de significatione per modum rei gestæ loquitur: nam Iudam inter Apostolos significare per modum rei gestæ malos in ecclesia, dubium non est.

Modus authoritatis clauiũ susceptus ab Ecclesia ex Petro i capite per successionem quam in membris per participationẽ.

¶ Intendit ergo Augustinus Petrum secundum rem gestam accipientem claues, inferre ecclesiam quoque per ipsum significatam accipere claues. Modus autem quo ecclesia per pretium usque ad consummationem seculi accipit claues: est suauissimè dispositus à diuina sapientia: nam uniuersalis ecclesia sicut distribuitur in caput & membra, ita distribuitur in suaui acceptione clauium, ut in capite quidem accipiat per successionem, in membris autem per participationem. In capite namque habet claues regni cœlorum secundum actus clauibus adæquatos: in membris autem hoc est partialibus ecclesijs, claues habet secundum actus ordini, & partialis iurisdictionis.

Ad obiectionem.

¶VNDE PATET oppositum esse eius quod apparebat proponendo quæstionem: quum enim dicimus, Solus Petrus accepit claues regni cœlorum, socii compares excluduntur, imò tam Ecclesia quam successor in solo Petro includitur, quia ex hoc q solus Petrus accepit claues regni cœlorum, infertur easdem accepisse ecclesiam inchoatam, ac significatam in suo capite: ac propter eam eandem semper claues habere in capite quidem per successionem, in membris autem participatione: ut sic verè unum sit corpus tota Ecclesia sub vno capite. Nec fallaris antiqua schismaticorum inuectione in catholicos, tanquam monstra fingentes dũ Ecclesiæ caput Petrum dicimus: quandoquidem Christus est caput corporis Ecclesiæ, ut dicitur ad Colos. 1. & si Petrus quoque caput Ecclesiæ ponitur, duo capita oni corpori non sine monstro iunguntur. Frigida sunt hæc, quoniam Petrus alia ratione caput Ecclesiæ dicitur, ab ea ratione, qua Christus est caput Ecclesiæ. Chrs. n. est caput ratione suiipsius, Petrus autem ratione Christi. Vnde Christus est simpliciter, & absolutè caput: Petrus autem ideo caput, quia est vicecaput, est n. loco Christi in cœlis residentis, caput in terris. Vnde totius ecclesiastici corporis vnum tantũ ponitur caput simpliciter & absolutè, id est Christus, loco cuius in terris, Petrus non aliud caput, sed vicecaput constitutus est. Vnde nulla interuenit monstruositas in ecclesiastico corpore, nisi apud nolentes intelligere Ecclesiastica nomina in sensu, in quo dicuntur oĩbus ferè manifesto Libet autem intueri hoc in loco omnibus huiusmodi obuiationibus commune esse viam errandi: inter omnes siquidem discussas positiones prima ex affirmata iustitiæ qualitate, negauit substantiæ personam: secunda ex affirmata Ecclesia significata, negauit personam Petri significantem: tertia ex affirmata Petri principalitate negauit eius singularitatem, quarta ex affirmato communi parique Apostolatu negauit vnitatem pastoralis officij in Petro, quinta ex affirmatis Ecclesiæ clauibus, negauit solum Petrum accepisse claues, sexta ex affirmato unico Ecclesiæ capite Christo, negauit Petrum esse caput loco Christi. Et simile inuenies inferius, quum ex affirmata charitate Petri pastoris, negabitur ex persona pastoris sine charitate & ex affirmato pascendi opere, negabitur pastoris authoritas. Aperiantur itaque lectorum oculi, & laqueos deprehendant.

CAPVT VII.

Promissum esse Petro totius Ecclesiæ Pontificatum in antedictis promissionibus.

QVATVOR promissa esse Petro a Domino Matthæus euangelista in supra allatis refert uerbis: quorum duo ultima, Quodcunque ligaueris, & quodcunque solueris, cõmunicata quoque a Domino alijs Apostolis idem testatur: prima vero duo, Super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam, & tibi dabo claues regni cœlorum, propria Petro perseuerauerunt. In quibus promitti Petro totius Ecclesiæ pontificatum declarandum est: postquam ambæ promissiones amplius dilucidatæ fuerint:

Dixit Christus Petro ædificabo ecclesiã meã non ecclesijs meas, nõ aliquã, non ecclesiam, non ecclesias, nõ aliquid addendo, sed ecclesiã meam.

¶QVOCIRCA in prima promissione notanda sunt sex significantius. n. vide primo, Ecclesiam meam, non, Ecclesias meas secundo, ecclesiam meam, non aliquam Ecclesiam meam: tertio, Ecclesiam meã, non oẽm Ecclesiã meam: quarto, Ecclesiam meã non indefinite: quintò, Ecclesiam meam, singulariter seu vnicam: sextò, Ecclesiam meã, sine additione aliqua. Attende sigillatim. non dixit Ecclesias meas, sed Ecclesiã meã, ut vna ecclesia significaretur: quæ quamuis multas cõprehendat partiales ecclesias, nõ ppterea scinditur, diuiditur, aut multiplicatur ecclesia: sed unitate numerali retenta multas habet parte, sicut unum corpus multa habet membra iuxta uerbum Apostoli ad Col. ipse est caput corporis Ecclesiæ, & Cant. 6. Vna est columba mea. Dixit non aliquam Ecclesiã meã, sed Ecclesiã meã, ut non de parte Ecclesiæ, non de particulari aliqua Ecclesia, sed de integra seu tota Ecclesia intelligeret, neq;. n. decebat diuinam sapientiam aliquam Ecclesiam ædificare super vnum Petrum & aliquã non, Dei siquidem perfecta sunt opera. Non dixit, oẽm Ecclesiã meã, tum quia multitudinem Ecclesiarum supponeret distributiuum signũ, contra Dñi sniam Ioan. 10. Alias oues habeo, quæ non sunt ex hoc ouili, & illas oportet me adducere, & fiet unum ouile & unus pastor. Tũ quia singulare distribui uniuersaliter, implicat contradictoria, nisi uniuersalitas referatur ad partes integrantes ipsum, quod est extra propositũ. & insertus nihilominus declarabitur, quo partes Ecclesiæ ædificatæ sont super hanc Petrã Dixit, Ecclesiam meam, non indefinite, uagũ relinquendo intellectum ad

quærendum

quærendum quæ esset ecclesia Christi ædificanda super hanc Petram: sicut dubium reliquit intellectum, quum in cœna dixit, Vnus uestrum me traditurus est: certificati. n. sumus per hæc uerba, quod unica tota Christi ecclesia ædificata est super hanc petram, & non sumus suspensi relicti, Dixit ergo, Ecclesiam meam: ut singularem unicam solamque suam ecclesiam integram, de qua in symbolo dicitur, q est una ecclesia catholica, intelligeres. Vnde per solum pronomen meam, determinauit illam: ut perciperemus, quod de illa una ecclesia loquitur, quæ est Christi ecclesia sine additione aliqua, quælibet namque partialis ecclesia uocatur Christi ecclesia cum aliqua additione, puta Romana, Anthiochena, Constantinopolitana, &c. Et hoc non solum secundum modernum usum, sed secúdum sac a. Scripturas: ut patet in principio utriusque Epistolę ad Corin. ubi dicitur ecclesiæ quæ est Corinth. & in principio ad Gala. Ecclesiis Galatiæ: & ad Thessal. ecclesiæ Thessal. &c. Habes igitur quid intelligere debeas per ecclesiam meam idem. i. quod intelligis per unam ecclesiam catholicam. Non desunt tamen sophisticæ importunitates ex eo, q quælibet particularis ecclesia uere est Christi ecclesia argumentes. De illa ecclesia Christus loquitur, de qua uerificatur quod est ecclesia mea, id est Christi: sed de qualibet particulari ecclesia uerificatur, quod est ecclesia mea: ergo de qualibet particulari ecclesia Christus loquitur, quum dixit, Super hanc petram ędificabo ecclesiam meam: potest siquidem facile detegi fallacia argumenti ad rem spectando, & dicendo, quod quęlibet particularis ecclesia est quidem ecclesia Christi, sed non tota, nec sine additione aliqua, sed talis, puta Mediolanen. nec ita est ecclesia quin sit pars ecclesiæ: Christus autem loquitur de ecclesia integra, quæ non est ecclesia talis, nec ecclesia aliqua sed est absolute ipsius ecclesia. Nihilominus dicendum est, quod eo modo quo quælibet ecclesia est ecclesia mea, i. Christi, illo eodem modo uerificatur de ea quod est ædificata super hanc petram.

¶ Quod ut plenius intelligas, perspice differentiam in modo, quo ecclesia catholica est Christi, & quod quælibet particularis ecclesia est Christi: conueniunt siquidem omnes partiales ecclesiæ cum ecclesia catholica in hoc, quod sunt Christi, nam quælibet partialis est Christi ecclesia & ecclesia catholica est Christi ecclesia, sed differunt in modo: quia ecclesia catholica est Christi ut totum, quælibet autem ecclesia est Christi ut pars. & propterea ecclesia catholica est ædificata ut totum super hanc petram: quælibet autem ecclesia particularis est ædificata super hanc petram ut pars. illo igitur modo, quo uerificatur de ecclesia particulari, quod est Ecclesia mea, eodemmet modo uerificatur de illa, quod est ædificata super hanc petram, & propterea quia est ecclesia mea, ut pars, est quoque ædificata, ut pars, super hanc petram. ecclesia uero catholica, quia est ecclesia mea ut tota, est quoque ædificata ut tota super hanc petram & quia totum comprehendit quamlibet partem, & ad partes se habet ut perfectum ad imperfecta, & unitas & integritas ecclesiæ pari passu currunt: ideo uerbum Christi ad literam intelligitur de ecclesia una catholica ratione cuius intelligitur quælibet patricularis ecclesia, ut pars unius ecclesiæ catholicæ ædificata super Petram, sicut ratione unius ecclesiæ catholicæ quælibet particularis ecclesia uocari pót a Christo ecclesia mea, tanquam pars ecclesiæ catholicæ, nec aliter uerificaretur: quoniam si ab unitate ecclesiæ diuisa esset, non esset ecclesia Christi. Nec potes aduersari hoc sacris canonibus, aut Sanctorum dictis: quæ sonare uidentur ecclesiam Rom. edificatam esse a Christo super hanc petram. Appellatione siquidem Ro. ecclesiæ, ut multi putant, ex uerbis Concilii Constantien. in condemnatione articulorum Ioannis Vviclef. intelligitur quandoque ecclesia catholica: & secundum hunc sensum nulla esset in proposito quæstio nisi de nomine. Sed quoniam sensus hic non consonat intentioni scribentium de Ro. ecclesia, intelligentium ipsius nomine quandam particularem ecclesiam, distinctam contra alias particulares ecclesias: ideo aliter dicendum est Ro. ecclesiam ædificatam esse a Christo super hanc petram uerificari, non per proprietatem, sed per appropriationem. Quod ex conuenientia & differentia inter ecclesiam Ro. & alias manifestatur: commune siquidem est cuilibet particulari ecclesiæ esse partem. & hinc fit quod non per proprietatem uerificatur de quacunque particulari ecclesia, sed tantummodo de ecclesia catholica, quod est ædificata super hanc petram: de ipsa. n. sola ad literam loquitur Christus, dicens, Super hác petram ædificabo ecclesiam meam: in qua tamen omnes partiales Christi ecclesiæ clauduntur, ut partes in toto. Differt autem Ro. ecclesia ab aliis partialibus ecclesiis propinquitate ad caput ecclesiæ catholicæ: nam ecclesia Ro. in suo proprio capite non solum proxima, sed eadem facta, est cum capite Ecclesiæ catholicæ: ex facto enim Petri unus atque idem factus est pontifex Ro. & pontifex Ecclesiæ catholicæ: secundum seipsam uero immediatus hæres pontifici ecclesiæ catholicæ. Alia autem quæcunque partialis ecclesia nec sm seipsam immediate iungitur pastori ecclesiæ catholicæ, nec secundum suũ caput coincidit cum capite ecclesiæ catholicæ. Ob hanc igitur proximitatem & coniunctionem Ecclesiæ Ro. ad pastorem ecclesiæ catholicæ, appropriantur uerba Christi ad Ro. ecclesiam potius, quam ad alias: non q illi sint propria, sed ecclesiæ catolicæ. ut dictum est. Promisit igitur Dominus petro prima promissione super hanc petram edificabo ecclesiam meam, futurum ipsum fundamentum ecclesiæ catholicæ.

¶ PER SECVNDAM autem promissionem Tibi dabo claues regni cælorum, plenitudinem potestatis ecclesiasticæ eidem promisit: q tripliciter manifestatur. primo ex ipsa re significata per claues regni cælorum: potestate. s. aperiendi & claudendi cælorum regnum, non his uel illis, sed absolute: ut comprehendantur omnes uiatores, quibus claudi uel aperiri regnum cælorum potest. Huiusmodi siquidem potestas quadruplex potestatis genus sub se comprehendit: hoc est iudiciarum tam in foro pœnitentiæ, quã in foro ecclesiæ: quoniam omnis ecclesiasticus iudex utriusque fori, soluendo, uel ligando aperit, uel claudit regnum cœlorum illi, qui soluitur uel ligatur, Potestatem quoque gubernatiuam ecclesiæ catholicæ, nam prouidendo, gubernando, instituendo, disponendo, &c. eiusmodi faciendo; nihil aliud fit quam aperitur uel clauditur regnum cælorum. Potestatem etiam ad purgatorium extensam comprehendit: ubi nota quod licet Christus non dederit Petro iudiciariam potestatem super purgatorium: dedit tamen illi claues regni cælorum, aperiendi etiam uel claudendi his. qui sunt in purgatorio propterea de potestate iudiciaria loquens apposuit locum. s. super terram, & quodcunque solueris super terram, & quodcunque ligaueris super terram: eximens per hoc eos. qui super terram amplius non sunt a iudiciali potestate Petri loquens autem de clauibus regni cælorum: nullum exemit uiatorem, cui per Ecclesiam potest aperiri uel claudi regnum cœlorum: sed absolute & illimitate dixit, Tibi dabo claues regni cœlorum: ut posset Petrus cuicunque uiatori regnum cælorum aperire positiue, claudere uere saltem negatiue. Hæc autem dicentes nequaquam Augustinum, sacrosque canones potestatem Petri ad ex communicandum etiam defunctos, tuentes oppugnamus immo hic quod dicimus, confirmamus, nam Ecclesiastica censura in defunctos quãuis soluit aut ligat, ad id respicit, quod super terram est, hoc est uiuos qui ligantur ne communicent, aut claudit regnum cælorum: ad defunctorum animas respicit, quibus uere hinc aperitur, aut clauditur regnum cælorum. Terminatur ergo iudiciaria potestas super terram, claues autem regni cælorum ad omnes uiatores se extendunt. Potestatem demum imperatiuam uniuersis ad Ecclesiam quomodolibet spectantibus in ordine tamen ad regnum cælorum: exigit siquidem recta ratio, ut potestas, quæ supremum sortita est finem, reliquis omnibus imperet in ordine ad supremum finem: ut facile manifestatur inducendo tam in artibus quam in rectoribus, ducibus & principibus, Quilibet nẽpe artifex, rector, dux, Princeps, superiorem sortitus finem, ordinat alios artifices rectores, duces, principes ad suum finem, ac per hoc illis quatenus ad suum diriguntur finem, præcipit. Constat autem regnum cælorum supremum esse finem, potestatique clauium Petro promissarum respondere; reliqua uero omnia temporalia ad hunc finem quandoque oportere disponi. Sub hac igitur Petri potestate comprehenditur posse imperare regnis & principibus omnibus in ordine ad regnum cœlorum: nec enim huiusmodi imperium aliud est quam aperire & claudere regnum cælorum, ut de se patet. Ea re igitur promissa per claues regni cælorum, patet primo, q plenitudo potestatis Ecclesiasticæ Petro promissa est a Christo dicente, Tibi dabo claues regni cælorum. Declaratur deinde idem ex modo loquendi sacræ Scripturæ, Isa. quidem 22. de Eliachim summi Sacerdotis plena potestate dicitur, Et dabo clauem domus Dauid super humerum eius, & aperiet, & non erit qui claudat, & claudet, & nõ q erit aperiat. In nouo quoque testamento Apoc. 3. de Christi potestate dicitur, Qui habet clauem Dauid, aperit, & nemo claudit, & nemo aperit. Nec obstat si obiiciatur, in textu Euangelii non haberi, q si Petrus aperiat, nemo claudit, & si claudat, nemo aperit: quia etsi non habentur hæc uerba, habetur tamen idem sensus. Ex eo siquidem q de minoribus actibus clauium in Euangelio habetur: Quodcunque ligaueris super terram, erit ligatum & in cœlis: & quodcun que solueris super terram, erit solutũ & in cœlis: manifeste habetur, q ita Petrus ligat, q nemo soluit, & ita soluit, q nemo ligat. quod enim in terra ligatum, in cælo quoque ligatum est, constat ita esse ligatum q nemo soluit: similiter quod in tera solutum, in cœlis quoque solutum, est, constat ita esse solutum, q nemo ligat. ex hoc autem sufficienter habetur, q ita Petrus aperit regnum cęlorum, quod nemo claudit, & ita claudit, q nemo aperit, ęquum est. n. ut non minus, sed priori modo possint claues Petri adæquatos sibi actus quam actus minores exercere. Et aduerte quod uerba dicta sunt de Eliachim in persona Christi, ut glo. ibi dicit. In cuius signum Ioannes Euangelista eadem repetit de Christo, tãquam monstrans illum esse in Eliachim significatum, q ipsemet Isa. 11. c. de Christo scripserat, & factus est principatus super humerum eius, ut ostendatur clauis super humerum eius principa-

tus super numerum eius: ac per hoc undique percipiamus per claues regni cœlorum plenitudinem potestatis significatam. Accedit autem ad hoc testimonium a consuetudine: in signum enim summæ potestatis claues regni regi offeruntur. Quocirca iungendo ambas promissiones, quum ex prima Petrus futurus sit fundamentum Ecclesiæ catholicæ (ubi in Petro officium sustinendi Ecclesiam catholicam in fidei soliditate statuitur, & pariter Ecclesiæ catholicæ authoritas inhærendi Petro vt fundamento imponitur: ædificationis enim ratio exposcit, ut ædificium, necessitatem habeat inhærendi petræ, super quam fundatum est, ex altera uero Petro Ecclesiæ potestatis plenitudo pollicita sit, manifeste liquet promissum huiusmodi verbis Petro Ecclesiæ catholicæ pontificatum esse: hæc enim duo præcipua esse in totius Christianæ Ecclesiæ Pontifice constat. Ex Matthæi Euangelistæ igitur verbis, Tu es Petrus, &c. collatis cum alijs Euangelistis, ac discussis, manifestatum credimos soli Petro Pontificatum Ecclesiæ catholicæ esse promissum à Christo.

CAP. VIII.

Persona Petri, quamuis charitate qualificata, dictum esse Pasce oues meas.

EXPEDITO tractatu de promissionibus soli Petro factis a Domino apud Matth. tractanda occurrit commissio quam Saluator Petro fecit apud Ioannem, quum toties ei dixit, Pasce oues meas: Vbi sicut in antedictis, quatuor dilucidanda occurunt, hoc est, quòd personæ Petri, quod soli dicta hæc intelliguntur: ita quod nusquam alias cæteris similia dicta sunt, quod tota Ecclesia pascenda commissa est Petro, & quod per hæc pontificatus Ecclesiæ catholicæ datus est Petro.

¶Quoniam autem soluere nescit, qui nodum ignorat, quæ rem dubiam reddere possunt: in horum singulis afferenda sunt. Ex duobus in primis apparet, quod non personæ, sed qualificatæ personæ dictum est, Pasce oues meas. Primò ex cognominatione Petri: dum appellatus est Simo Ioannis, hoc est obediens gratiæ: neque enim frustra (vt Beda dicit) sic eum Dominus appellauit; sed ad hoc mysterium insinuandum. Deinde ex trina interrogatione, Diligis me? vbi manifeste amanti dixit, Pasce oues meas. Ex his enim apparet, quòd non personæ, sed personæ qualificatæ obedientia diuinæ gratiæ & amore ipsius Christi dictum est. Pasce oues meas.

¶HOC in loco obseruandum est ne in extremos declinemus errores, sed media incedamus via: quum enim de qualificatæ personæ officio agitur, quatuor occurrunt, scilicet, persona, qualitas, eius, vsus officij, & rectitudo eius. Quæ omnia licet diuersa sint, hæretici tamen nolentes discernere inter potestatis vsum & rectitudinem vsus, totum qualitati tribuunt: malos Christi ministros cognoscere recusantes. quia qualificati Christi charitate nō sunt, tanquam potestas & rectus potestatis vsus idem sint, uel saltem utrumque qualitati, hoc est charitati commissum sit, unde latius aberrantes, cuilibet iusto ecclesiasticam arrogant potestatem. Stulti autem, quorum infinitus est numerus, rectitudinem vsus parui pendentes, si personæ ecclesiasticam tribuunt potestatem quicquid sit de charitatis qualitate, fecisse putant satis. Recta uero ac catholica ideo mediam amplectitur uiam: personæ qualificatæ datam, & dari debere ecclesiasticam potestatem censens: ea tamen ratione, vt personæ potestas seu potestatis vsus, qualitati uero rectitudo usus respondeat. Sic enim vterque uitatur error, dum sapienter qualificatæ personæ committitur, ut recte utatur ecclesiastico ministerio: & si contingit malos esse ministros, Ecclesia ambiguitati aut fallaciæ periculo non subsit, sed per malos etiam bona suscipiat. Et si sapiens quicunque qualificatæ debet personæ committere rectum usum officij, hoc maxime decuit Sapientiam incarnatam, & propterea tertio à Petro exigit qualitatem charitatis, committendo ei actum optimum: ita quod exacta charitas bonitatem actus respicit & ipsa rectitudo seu bonitas actus charitati tribuitur: ut omnes communiter Doctor. sonant, Patet autem actum optimum a Saluatore Petro committi, dicendo, Pasce oues meas, ex singulis trium dictionum: pascere enim est conferre nutrimentum, quo oues nutriuntur, augentur, multiplicantur, & uiuunt. Oues dixit, non hædos, non boues, non lupos, & id generis homines, luxuriosos, superbos, rapaces, tumidos, maledicos, &c. Meas addidit, ut proprio amore subtracto, amor Christi ratio pascendi oues significata explicetur. Ex quibus tribus simul iunctis perspicuum fit, quòd actum optimum committebat Petro, dicens, Pasce oues meas, & quia, ut dictum est, actus optimus non potest nisi a charitate Christi prodire, ideo personæ qualificatæ charitate a Domino commissus est. Ex hoc autem non sequitur, ut hæretici fingunt, quod qualitati commissum est pastorale officium: sed charitati quidem commissa intelligitur bonitas, seu rectitudo usus officij pastoralis: ipse autem usus personæ commissus intelligitur.

Vnde & Dominus hoc in loco ter exacta charitate non Dixit, Charitas tua pascat oues meas: sed personam ter alloquitur dicēs Pasce tu agnos, seu oues meas. Et sicut apud Matthæum persona Petri descripta est nomine proprio, & nomine proprio patris carnalis quo ad corpus, & internæ reuelationis gratia quo ad animam, ut ex his singulariter Petro conuenientibus personam eius intelligeremus: ita quoque hoc in loco non semel, sed ter eodem nomine proprio patris carnalis persona Petri secundum carnem describitur, Simon Ioannis seu Ionæ, ut correctiores codices habent & secundum animam ex propria humiliatione, qua cor Christi scientiæ submittit, ter repetens, Domine scis, quia amo te: & ex propria contristatione, contristatus est Petrus, &c. ut ex his sibi proprijs, Petri personam aperte intelligeremus esse illā, cui Christus dixit, Pasce oues meas: ac proinde non dono charitatis, sed personæ commissum officium pastorale perciperemus exacta autem charitate intelligeremus charitati committi rectitudinem usus officij pastoralis: nemo enim sine charitate potest officio pastorali recte uti. Et hæc secundum literalem Euangelij sensum sunt: ad mysticum uero sensum (unde efficax non potest argumentum trahi) spectat, quòd Simon Ioannis interpretatur, Obediens gratiæ. Vnde patet, quod Christus non qualitati, sed personæ Petri qualificatæ charitate dixit, Pasce oues meas: ac proinde si decidisset Petrus a charitate, non amisisset pastorale officium, sed rectum usum illius: quoniam a charitate pendet non officium, sed rectitudo usus: ut planum est apud quemlibet catholicum Doctorem, & solos habet hæreticos contradictores.

CAPVT IX.

Soli Petro ita, quod non alijs Apostolis, dictum esse, Pasce oues meas.

QVOD autem soli Petro dictum sit a Christo, Pasce oues meas, textus ipse clare manifestat, tum ex nomine proprio suo, & patris carnalis tertio repetito, tum ex comparatione apposita ad alios, Diligis me plus his? comparatiuum enim diuersitatem monstrat ipsius ad alios Apostolos præsentes, quibus cōparatur, tum ex propria Petri passione qua contristatus describitur ex tertia interrogatione memor negationis Christi prædictæ sibi olim ipso parato mori: ita ut locus dubitationi non relinquatur. Et quoniam hæc fuerunt Petro data post resurrectionem Domini, & alijs Apostolis, nec antea nec postea inuenitur simile quid dictum, restat ut omnino soli Petro dictum sit, Pasce oues meas. Nec obstat, quòd Ecclesia Apostolos omnes uocat pastores dominici gregis, in præfatione (quos operis tui uicarios eidem contulisti præesse pastores) quando hoc ad Apostolatum manifeste refertur: & propterea eo modo dicuntur pastores Dominici gregis, quo ad Apostolatum spectat pastoralis cura: ut autem Apostoli nomen testatur, pastorale exercitiū ad Apostolos spectat, ut ad legatos Christi, & sic hoc est, ut legati Christi dicantur pastores dominici gregis. Petrus autem ut ex supradictis & dicendis patebit, constitutus est, ut ordinarius pastor etiam ipsorum Apostolorum, & hoc significant Christi uerba, Pasce oues meas.

CAP. X.

Petro soli uniuersam committi Ecclesiam, per hæc verba Christi, Pasce oues meas.

VNIVERSAM autem committi Ecclesiam Petro per hæc uerba, Pasce oues meas, sophistice in dubium uertitur ex sex.

¶Primo, Quia non dicitur, Pasce oues meas omnes si enim tota Ecclesia comprehensa esset, dici debuisset, omnes oues meas, sicut dictum est, Docere omnes gentes, Matt. ulti.

¶Secundo, Quia nihil impossibile commissum est a Christo, uniuersam autem per orbem Ecclesiam pasci ab uno est impossibile. Et si dicatur, quod unus per alios posset pascere totum orbem: contra, quia Dominus dixit, Pasce, & non dicit fac pascere oues meas, hoc. n. etiam ethnicus posset facere, committere, s. alijs, ut pascerent oues Christi.

¶Tertio, Quia peccasset Petrus si non omnes solus pauisset, si omnes soli commissæ sunt.

¶Quarto, Quia Petrus, nullum Apostolum misit, & quilibet Apostolus ordinauit Episcopos absque Petri authoritate.

¶Quintò, Quia confitemur Apostolos in diuersas mundi partes tanquam suas portiones distributos.

¶Sexto, Quia Petrus circuncisionis tantum oues sortitus est, ut patet ad Gal. 2. ubi dicit Paulus. Quum uidissent, quòd creditum est mihi Euangelium præputij, sicut & Petro circuncisionis, qui enim operatus est Petro in apostolatu circuncisionis, operatus est mihi inter Gentes.

¶ QVOD manifestè autem exorbitent hæc a uero Euangelij sensu, non est difficile aperire, dicendo siquidẽ, Pasce oues meas: oportet aut omnes, aut istas, aut nullas, uel uage oues committi pascendas. Et quidem quod non has uel illas determinate commiserit, uerba ipsa testantur, quod uero nullas, ueritati aduersaẽ, quod autem uage reliquerit, & Christi sapientiæ derogat, & ueritati pronominis adiuncti contrariatur, sapientis enim gubernatoris, & potentis diffinite prouidere, non est uagam relinquere prouisionem suam Et constat quòd ex hoc ipso, quod solo pronomine Meas demonstrat oues, non uage, seu indefinite loquitur, sed ex hoc ipso, quòd nullas suas eximit, omnes suas comprehẽdit dicendo, Pasce oues meas. Et obserua peruersitatem exponendi, quũ apud Mat. dicitur, Super hanc petram ædificabo Ecclesiam meã, de omni Ecclesia Christi intelligendum putant, ne unam solam Ecclesiam super petram ædificatam fateantur, quando uero apud Ioannem Petro dicitur, Pasce oues meas, indefinite exponunt, ne oues Christi sub uno pastore comprehendant. Ibi rem singularem, unam, scilicet Ecclesiam Catholicam, contra omnem rationem distribuunt uniuersaliter, hic res diuersas, multas. Coues distribuere uniuersaliter recusant, ut hinc uideas falsos esse eorum sensus: falsum enim etiam a seipso dissonat. Et per oppositum: quia uero omnia consonant, Ecclesiasticus sensus sicut habet, q; ibi ita unica intelligitur ecclesia catholica, ut comprehendant omnes Christi particulares ecclesiæ in ea tanquam partes in toto: ita hic oues Christi: ita intelliguntur explicatæ per pronomen meas, ut nulla relinquatur, quæ sub pronomine, meas comprehendatur.

¶ E T propterea. Non oportuit apponere omnes: quia quæcunque oues, ad quas extenditur pronomen, meas, comprehenduntur: quum dicitur, Pasce oues meas, sicut Ioan. 10. omnes cõprehensæ sunt Christi oues, quum dixit Dominus. Animam meam pono pro ouibus meis: & rursus, Oues meæ uocem meam audiunt, &c. Vnde ly meas, uniuersalis signi supplere effectum altiori ratione necessarium appositum patet, & propterea non esse sanileiudicium de hoc tex. & illo, Docete omnes gentes, ibi enim tam suas, quàm non suas per electionem gentes docendas mandauit. hic uero, oues sunt pascendas commisit sufficienter, per ly meas, comprehendens omnes, ut ratione, & testimonio Scripturæ monstratum est clarissime constare ex eodem Euãgelista. Et hinc confirmatur sensus catholicus: quoniam quod ibi Christus: hic exhibuit, & propterea quia ibi totam ecclesiam promisit, hic omnes oues commisit. Et confirmatur rursus ex verbis Domini: Io. 10. Alias oues habeo, quæ non sunt ex hoc ouili, & illas oportet me adducere, & fiet unum ouile, & unus pastor. Si enim ex ouibus omnibus ouile unum constare debet sub uno pastore, consequens est, ut quum unus pastor instituitur, & dicitur, Pasce oues meas: illius unius ouilis cura committatur. Dubitandum enim forte fuisset si plura haberet Christus ouilia, de quibus suis ouibus loqueretur: quum autem unum tantum ouile se habere testetur, dubitari non potest, quas suas oues committat, nisi quis adeo desipiat, ut de parte tantum ouilis curam committat. Et confirmatur rursus hic sensus ex Sanctorum expositione: quorum authoritates latius inferius afferentur. Vnde Theophilus hic dicit, finito prandio commissionem ouium mundi Petro commendat, non alij.

¶ Ad secundam uero obiectionem dicitur, quòd non est impossibile, sed necessarium atq; utile, omnes Christi oues pasci ab uno, ut catholicæ Ecclesiæ capite. In hoc autem pascendi modo, Cor a capite catholicæ ecclesiæ, clauditur quod Christi oues diuersis coadiuuantibus membris pascuntur a capite: sicut totum corpus a capite regitur coadiuuantibus alijs membris. Vnde non est dicendum, quod Petrus pascit, id est facit pascere, sed quod ipse, ut caput per alia commembra coadiuuantia pascit omnes Christi oues, quod non posse per principem laicum, aut quemcunque alium, qui non est caput ecclesiæ, fieri constat. Tantoque possibilius est a Petro pasci omnes Christi oues, quanto Petrus uicarius est Christi uiuentis, regnantis, & assistentis ad dirigendum, inspirandum, atque adiuuandum.

¶ Vnde patet solutio tertiæ obiectionis: commissum est enim Petro soli, non ut solus omni modo, sed ut solus tanquam ca. ut catholicæ ecclesiæ pascat omnes Christi oues, & propterea nõ peccat si per commembra adiuuatur ad pascendum Christi oues, sed peccaret si concaput ecclesiæ catholicæ sustineret.

¶ Ad quartam dicitur, Petrum nullum misisse Apostolum: quia præuentus est a Christo Domino, qui misit Apostolos. Ioan. 20. Sicut misit me Pater, & ego mitto uos. Et propterea poterant authoritate Apostolatus Episcopos ordinare absque habita a Petro facultate.

¶ Ad quintam dicitur, q; distributio Apostolorum ad apostolatus exequutionem spectat, & nihil penitus ubstat pastorali officio Petri: sicut in nullo eius authoritas imminuta est ex hoc, q; Christus Apostolos misit, hoc enim ad legationem, illud uero ad exequutionem pertinet.

¶ Et per hoc etiam soluitur sexta obiectio: nam quantum ad exequutionẽ apostolatus Paulus loquitur, ut ipsa uerba clarè testantur, Qui operatus est in apostolatu. Cum his. n. diuersis exequutionibus euidenter stat unitas pastoralis curæ apud Petrum.

C A P V T XI.

Petro per hæc uerba, Pasce oues meas, commissum a Christo Pontificatum totius Ecclesiæ esse.

ECCLESIAE Totius Pontificatum Petro per hæc uerba collatum inficiantur aliqui.

¶ Primo. Quia pascere nõ significat principari, aut esse primum.

¶ Secundo, Quia uerbum Christi est vel exhortatorium, vel præceptorium ad pascendum, non ad subiiciendum oues. Et si dicatur, pascere non potest, nisi superior, quid ad me? quære locum ubi uerba sunt conferentia Petro potestatem super Ecclesiã, hæc enim solummodo pascere committitur.

¶ V E R V M difficile non est pontificatum monstrare sub his uerbis datum. Pascere siquidem Christi oues, actus est authoritatis in pascente, utilitatis in ouibus, finis in Christo. Eo namque ipso quod Christus suos, ut oues pascendas Petro commisit, meridiana luce clarius patet, quod ipsum præfecit alijs, ut pastorem ouibus.

¶ Non oportet ergo alium quærere locum, ubi Petro potestas data est super ecclesiam: quoniam hic locus eam attestatur datam, nisi quis usqueadeo desipiat, ut Petro dictum putet, Pasce oues meas non officiu pastoris, sed officio mercenarij. Quæ etiam insipientia confutatur ex trina exactione charitatis Christi a Petro, cui enim amore Christi pascendæ oues committuntur, procul abest amor mercenarius. Vnde etsi pascere non significat principari, significat tamen actum ecclesiastici principis, & rursus si non significat principari, præsupponit tamen principatum: quia præsupponit prtorem. Vnde & bene respondebatur, quod pascere nõ potest, nisi superior. Et quum dicitur, Quid ad me, respondetur multum profectò ex ipsa ratione connexorum, habent hoc ut altero collato reliquum tributum intelligatur. Quo fit ut si pascere non potest nisi superior, cui datum est pascere, datum quoque est esse superiorem, vnde ex hoc etiam capite liquet, q; non est alius quærendus locus Scripturæ vbi Petrus factus est super ecclesiam: quoniam hic clare habetur.

¶ Affirmamus autem Christi verbum præceptiuum esse: nam si Apostolo Paulo væ est, si non euangelizauerit, multo magis Petro væ est, si non pauerit oues Christi. Sed non præceptorium solummodo est Christi uerbum, sed institutorium: nam, si in conditione primæ partis uniuersi uerbũ Dei instituit creaturas præcipuas, simul proprium earum opus præcepit (iuxta illud, Statuit ea in æternum, & in sæculum sæculi, præceptum posuit, & non præteribit) par est, ut in creatione Christianæ Ecclesiæ primum eius membrum eodem uerbo perfecerit, præcipiendo summi pontificatus opus, & instituendo ipsum pontificatum. Eo uero ipso, quo Petro, ut pascat Christi oues, committitur, Christianus populus, ut oues iubetur se habere ad Petrum. frustra enim cõmitterentur oues pascendæ a Petro, nisi ut oues exhiberentur eidẽ a communi Domino: Vnde necessitas non solum pastus, sed subiectionis in verbis Domini significatur, quum dicitur, Pasce oues meas. Attestante etiam hoc Aug. hic exponente, pascere non solum docere, sed regere, dum dicit, oues ipsas pascendas, hoc est docendas regendasque committit. & Chrysost. Pasce oues meas, fratrum curam suscipe, & glossa ex Alchuino, Pascere oues est credentes in Christo, ne a fide deficiant, confortare: terrena subsidia, si necesse est, subditis prouidere, & exempla uirtutis cum uerbo prædicationis impendere, aduersarijs obsistere, errantes subditos corrigere. Quocirca etsi pascere non significat principari: significat tamen Christi oues regere, in quo clauditur principari. & si non significat principari: trahit tamen secum principari, sicut trahit secum requirere, reducere, alligare, consolidare, custodire, & sanare? quorum meminit Dominus Ezech. 34. unde & Petrus princeps Apostolorum, & princeps super plebem Christus constitutus dicitur & iuxta Greg. uerba ad Mauritium. Cura totius Ecclesiæ & principatus committitur.

¶ Et si quæratur quare Dominus commisit pontificatum Petro non suo uocabulo prælationis, seu authoritatis, uel dignitatis, sed actus pascendi suas oues? In promptu ratio est, & ex parte rei, quæ prælatio, seu authoritas est propter pascere oues Christi, & non econtra. Et ex parte appetitus regulandi, quia non locus superior, non dignitas, aut auctoritas ambienda est, sed pastus ouium Christi appetendus in pontificatu, iuxta quod Apostolus postea dixit. Qui episcopatum desiderat, bonum opus desiderat. Et ex parte Scripturæ adimplendæ, dixerat. n. ante passionem, Lucæ uigesimosecundo, Reges gentium dominantur eorum, & qui potestatem exercent in eos, benefici uocantur: uos autem non sic: sed qui maior est in uobis, fiat sicut minor. Hinc enim a ministeriali actu pascendi Christi oues, significant pontificatum tacitum; tamquam

annexum,

annexum quid, & non æstimandum nisi propter vtilitatem ouiũ Christi: cuius oppositum contingit in regibus, & dominis gentiũ: qui ad hoc, ut regnent & domini sint, & omnia ordinant:

¶ Porrò commissum inter actus pontificios opus præcipuum, Petri monstrat pontificatum: pascere siquidem electos præcipuus est Pontificis actus. Nam sicut ad supremam diuinæ prouidẽtiæ partem spectat cura electorum, ad quorum fœlicitatem non solũ cœli motum ordinauit, testante Ioan. in Apoc. cap. 6. Dictum est illis, ut requiescerent adhuc modicum tempus, donec impleatur numerus conseruorum eorum: sed etiam ipsemet descendit de cœlis, & homo factus crucifixus, mortuus, sepultus &c. omnia sustinuit propter electos, ita ad summam ecclesiasticam curam, quam pontificatum vocamus spectare oportet, pascere electos. Constat autem solos electos significari, quum dicitur, Pasce oues meas, testante hoc ipso Domino. Ioan. 10. dicente, Oues meæ uocẽ meã audiunt, & ego cognosco eas, & sequuntur me, & ego uitam æternam do eis, & non peribunt in æternum, & non rapiet eas quisquam de manu mea. Ne propterea Petri pontificatus quasi ad solos electos se extendat restrictus est: sed subordinatus electorũ pastui, hinc est omnis circa alios pontificatus actus. Sicut enim secundum vniuersi ordinem vnicus cœli motus propter implendũ numerum est electorum, & idẽ tamen etiam ad propagandos nõ dilectos se extendit, & secundum ordinem gratiæ summæ bonus pastor Christus animam suam posuit pro ouibus suis, hoc est electis, & tamen ea mors pro totius mundi uita fuit: ita in sacris mysterijs summus pontificatus propter pascendos eum electos, & idem non electos comprehendit. Nec immerito: quoniam eiusdẽ est cura finis, & dispositio eorum, quæ sunt ad finem. uita autem electorum finis est gubernationis aliorum. Omnia, inquit Apostolus, secundæ Timot. 2. sustineo propter electos, & ad Rom. 8. Omnia electis donata testatur, & super omnia bona Domini constituendi affirmãtur electi. Matth. 24. Nec silentio inuolutos propterea dixerim præscitos: quoniam sub agnorum nomine comprehendi aliquos præscitorum non inconuenit, sunt enim Christiani multi imperfecti semper discẽtes, & nunquam ad perfectionem ouis peruenientes, quos Dominus pascendos simul cum ouibus hoc est electis, commisit Petro. Vnde bis commisit agnos, & tertiò oues: non solum quia imperfecti maiore egent cura, sed ut ipso numero diuersitatẽ insinuaret agnorum suorum, hoc est Christianorum communem uitam ducentium, dum alij reprobi, alij electi sunt. oues autem semel, & ultimo committuntur: quia omnes Christi oues inter electos sunt, & crescens oratio ad summum terminatur. Et quum omnes pastorali Petri curæ committantur: soli agni & oues pascendæ committuntur: lupi si quidem leones, & ursi commissi intelliguntur cauendi, fugiendi, aut exterminandi. Vnde nullus a Petri pontificatu exemptus relinquitur. etiam si solum fuisset illi commissum: Pasce oues meas, propter quas fiunt omnia, utpote quibus omnia cooperantur in bonum, vt Apostolus ad Rom. 8. testatur. Fit autem rursus huius excellentia commissi operis manifestior, discurrendo per pastoralia põtificiaque opera: nam sex illos actus pastorales. Ezec. 34. positos, scilicet requirere quod perierat, reducere quod abiectum erat, alligare quod confractum fuerat, consolidare quod erat infirmum, sanare quod erat ægrotum, custodire quod pingue, & forte ad pastum ouium ordinari, testatur Dominus, arguens de his pastores dicens, Væ pastoribus Israel, qui pascebant semetipsos, nonne greges a pastoribus pascuntur: lac comedebatis, & lanis operiebamini, &c. ubi rationẽ omissionis manifeste reddit ex eo, quòd nõ oues, sed semetipsos pastores mali pascant, tanquam omnium horum ratio sit uacare ad pascendum ipsas oues. Actus quoque iudiciales, qui in Ecclesia fiunt tam in foro pœnitentiæ, quàm in foro contentioso, ad pascendas Christi oues ordinarij non est dubium. Aperire demum, & claudere regnum cœlorum ad pastum ouiũ sic spectant, quod aperire regnum cœlorum est pascere oues Christi, claudere autem illud, ad pastum earundẽ ordinatur, qui quidem ad bonum refertur electorum quibus omnia cooperantur in bonum. Constat igitur, si colligantur cuncta significata per hãc promissionem, Pasce oues meas commissum Petro esse totius Ecclesiæ pontificatum. Nec ut noua hæc cudimus, sed a patribus, quæ didicimus, proferimus, eorundem attestatione Petri pontificatum firmantes, ut in vltim. patebit ca.

CAPVT XII.

Petrum habere ex Christi institutione successorem in pontificatu Ecclesiæ Catholicæ.

FIRMATO Petri pontificatu Ecclesiæ Catholicæ oportet de successore eius tractare. Et ut intelligatur manifeste differentia inter Catholicos, & schismaticos, prænotandum est in quo conuenimus, & in quo dissentimus. Concorditer siquidem fatemur Petrum Apostolorum Principem, &c. fuisse Romanum Pontificem, sicut Iacobus Apostolus fuit Pontifex Hierosolymit. & propterea quemlibet Rom. Episcopum successorem esse Petri in pontificatu Romanæ Ecclesiæ, sicut quilibet Hierosolymitanus Episcopus successor est Iacobi in pontificatu Hierosolymitanæ Ecclesiæ concorditer quoque affirmamus Hierosolymitanum Episcopum non succedere Iacobo, nisi in Hierosolymitanæ Ecclesiæ Episcopatu, non enim succedit Iacobo in authoritate Apostolatus. Sed statim dissentimus, quum inferre conantur Romanum Pontificem non succedere Petro, nisi in Episcopatu Romanæ Ecclesiæ: fatentur enim Catholici Rom. Pontificem succedere Petro non solum in Episcopatu Romanæ Ecclesię, sed etiam in põtificatu Ecclesiæ Catholicæ. Vbi si perspicaciter scrutati fuerimus, uidebimus duo superesse tractanda, an scilicet Petrus habeat diuino iure successorem in pontificatu Ecclesiæ Catholicæ, & an huiusmodi successor sit Romanus pontifex. Schismatici negant Romanum Pontificem Episcopum esse Ecclesiæ Catholicæ, & pernegant oportere institutione diuina aliquem unũ succedere Petro in regimine totius Ecclesiæ, & ante omnia negant Petrum institutum a Christo pontificem Ecclesiæ Catholicæ. Quum autem iam declarauerimus huiusmodi Petri pontificatũ, superest, ut primo, an habeat aliquem successorem, & demum an ille sit Rom. pontifex tractemus.

¶ ET IVXTA præfixum modum afferenda censuit argumenta, quibus contra unicum Petri successorem in pontificatu ecclesiæ catholicæ insurgitur.

¶ Arguitur ergo primo ex connexis. Si hæc uerba Christi ad Petrum, Tibi dabo claues regni cœlorum. Matt. 16. & pasce oues meas. Ioan. vlti. extenduntur ad successorem, par est ut uerba antecedentia concomitantia, & subsequentia dicta Petro a Christo, intelligantur quoque dicta non soli Petro, sed successori: sed hoc constat esse falsum, ut patet sigillatim discurrendo. Nam apud Matth. Dominus præmittit, Tu es Petrus, & post subiungit reprehendẽdo Petrum, Vade post me Sathana, quia nõ sapis, quæ Dei sunt, similiter apud Ioan. præmittitur, Diligis me plus his, & similia concomitanter interponuntur cum Petri responsionibus, & postea subiungitur. Quum esses iunior, cingebas te, &c. nihil autẽ horum spectat ad successorem secundum literalem sensum: ergo nec illa verba, Tibi dabo, & pasce oues meas, sunt ad literam dicta Petro, & successori: sed sicut reliqua mystice applicantur ad successores, ita & hæc.

¶ Secundo ex similibus, Verba Christi. Luc. 22. Ego rogaui pro te, &c. non sunt ad literam dicta Petro, & successori: ergo nec ista, Tibi dabo claues, & pasce oues meas, &c. sunt dicta Petro pro se, & successore. Consequentia tenet a simili: præsertim quum iste textus a sacris Doctoribus afferatur pro soliditate successionis Petri in fide. Antecedens uero manifestatur ex eo, quòd ibi dicitur, Et tu aliquando conuersus confirma fratres tuos, si enim de quolibet successore hæc dicta sint, oporteret successorem quemlibet auersum quandoque esse uel fuisse, ut de ipso posset uerificari, & tu aliquando conuersus, sicut Petrus auersus fuit negando Christum cum periurio, & postea conuersus confirmauit fratres suos.

¶ Tertio ex aliis idem Petro a Domino dictis, puta, Antequam gallus cantet, ter me negabis, Matth. 26. & Vade ad mare, & mitte hamum, &c. Matt. 17. cur enim huiusmodi soli personæ Petri, ita quod non successoris dicta exponuntur. illa autem, Tibi dabo, & pasce, ad successorem referuntur, uoluntarie enim hoc fieri uidetur.

¶ Quarto ex omissis. Nullibi siquidem dixit Christus se loqui in illis uerbis Petro pro se, & successore: quum tamen debuisset hoc docere, quum hoc ut unum de necessario credibilibus proponatur Ecclesiæ, & ipse Isa. quinto, dixerit, Quid est quod debui ultra facere uineæ meæ, & non feci ei, si enim totum quod debitũ erat, feci synagogæ Iudæorum, multo magis totum effecit Ecclesiæ Christianæ.

¶ Et augetur hoc argumentum ex hoc, quòd Dominus, Matth. vltimo, dicit, Ecce ego uobiscum sum omnibus diebus usque ad consummationem sæculi. Vbi quia se fore in toto hoc tempore cum Ecclesia nos certificare uoluit, dicendo, Ecce ego uobiscum sum usque ad consummationem sæculi, manifestauit quod ad discipulos pro se, & successori intendisset hæc dicere: explicasset, aut insinuasset successorem, sicut insinuauit ibi successores discipulorum.

¶ Quinto ex coapostolis. Quęnam ratio est, ut nullus aliorum Apostolorum habeat successorem in Apostolatu, & solus Petrus habeat. Et rursus quæ ratio est, vt Apostolorum successores sint, & dicantur Episcopi (quos constat esse æquales, unde & fratres uocantur,) & unus tantum Episcopus successor sit Petri super totam Ecclesiam. Et rursus ut prætactum est, quæ ratio suffert, ut Episcopus Hierosolymitanus succedat Iacobo in Episcopatu illius Ecclesiæ, & non in Apostolatu, successor autem Petri succedat in Apostolatu, ac Pontificatu totius Ecclesiæ, hoc enim non nisi humana ratione, aut uoluntate factum videtur, quam Scripturæ desit authoritas.

¶ Deinde arguitur ducendo ad inconuenientia multa. Et primò,

Si

Si ad solum Petrum refertur Christi uerbum: ergo non ad successorem: & iterum, ergo cum Petro claues uenerunt, & abierunt. Et probantur sequelæ: quia nō potest ad plures pertinere quod ad unum tantum dicitur. Secundo, Quod si ad successorem extenditur. ergo necessaria ratione, & ad alios Apostolos: quia illi erant præsentes, successores autem Petri nondum erant. Tertio, quia ridiculum esset, quod omnium Ecclesiarum idem Baptisma, eadem Eucharistia, eadem Confirmatio, idem verbum Dei, idem Sacerdotium, eadem Pœnitentia, Vnctionis, Matrimonij, & reliqua sacramenta, eadem fides, spes, charitas, gratia, mors, uita, gloria esset, vna hæc temporalis potentia uni tributa esset successori Petri per Verbum Dei quod commune est omnibus. Quarto si unus Episcopus iure diuino cæteris præfertur, manifeste Hier. in epistola ad Euandrum, quæ habetur 93. dist. c. legimus hæresim docet, non solum ipse, sed Petrus, Paulus, Ioannes, Lucas, quos inducit irrefragabiles auctores. Patet enim ibi Episcopos eosdē esse cum presbyteris, & Episcopos æquales esse. Quinto, quia idē Hiero. super epistolam ad Ti. & habetur 95. distinct. c. olim dicit, Sicut ergo presbyteri sciunt se ex Ecclesiæ consuetudine ei, qui sibi præpositus fuerit, esse subiectus: ita Episcopi nouerint se magis consuetudine, quam dispensationis dominicæ ueritate presbyteris esse maiores, & in communi debere Ecclesiam regere. Nō ergo diuino iure unus Petri successor Episcopus maior est alijs.

Tertio.

Quarto.

Quinto.

Nō modo Petro sed successoribus dictū est. Pasce oues meas,

¶ AD huius euidentiā considerandum est, triplici uia manifestum fieri hæc Christi uerba toties repetita Petro, non solum pro se, sed pro successore suo dicta esse. Prima uia ex ipsis uerbis Domini: quum dixit, Pasce oues meas, procedit. Nam dicendo, Pasce oues meas, unum ouium suarum pastorem instituit, vt ipsa uerba testantur, absque ulteriori probatione, pastor autem significat ordinatum rectorem ouium: tum ex ipsis nominibus pastoris, & ouium, tum ex ipsa ratione pascendi: tum quia oportet eū qui ordinarie gerit curam ouium, uel mercenarium, uel pastorem esse: sed mercenarius non est: quia cum uidet lupum uenientem fugit, & non pertinet ad eum de ouibus: quia mercenarius est, ut dicitur Ioan. 10. Relinquitur ergo quōd is, qui ordinarie curam ouium gerit, pastor est. Constat autem pastorem, utpote ordinarium officialem, non finiri morte illius, cui pastorale officiū exercebat, sed per successionem oportere durare. Et hinc fit, ut institutio pastoris sit institutio perpetui officij, ac per hoc quod in prima institutione pastori tribuitur, pro quolibet successore eidem datur. Vnde ex hoc ipso, quōd Dominus dicendo, pasce oues meas, pastorem totius Ecclesiæ instituit, pastorale officium Ecclesiæ statuit, ex tunc, & in sæculum sæculi, & consequenter, quōd dedit tunc Petro, significauit se dare cuilibet Petri successori in Petro. Rursus, dicendo, pasce oues meas, perpetuitatem pastoris intelligendam ex alio capite monstrauit: nam oues suas duraturas sciebat, & dixit, usque ad consummationem sæculi in præsentis miseriæ ouili uno, & propterea eo ipso quo ouibus in uno ouili duraturis, usque ad consummationem sæculi, prouidit de pastore uno, dicendo Petro, pasce oues meas, significauit se prouidere de uno pastore usque ad consummationem sæculi. Habemus ergo dupliciter ex ipsis Euangelij uerbis a Domino institutum esse quemlibet Petri successorem pastorem totius Ecclesiæ in ipso beato Petro.

¶ Secunda uia ex rationibus fundatis super sacra scriptura procedit, tum quia desipientis est putare Christum prouidisse de pastore suarum ouium pro parte temporis, & ea minima qua uixit Petrus, & non pro toto, & tam prolixo tempore usq; ad consummationem sæculi, quod durant suæ oues. Tum quia rationabile est, ut uniuersalitas temporis cointelligatur uniuersalitati locorum, & proinde quia dicendo, pasce oues meas, oues suas ubiq; terrarum comprehendit, consequens est, ut easdem qui quocunque futuro tempore comprehendat. Tum quia Christus synagogæ dicens, Quid ultra debui facere uineæ meæ, & non feci, insufficienter prouidisset Christianæ Ecclesiæ, constituens eam unum ouile sine uno pastore eiusdem ouili, conuersante cum ouibus suauiter, hoc est sensibiliter secundum modum ipsarum ouium, utpote, quæ uiuunt non sola spirituali, sed sensitiua natura, quo tamen de ipso scriptum sit, Attingit a fine ad finem fortiter, & disponit omnia suauiter, Sapien. 8.

¶ Tertia autem, & ea optima pariter, & certissima uia procedit ex expressa diuina reuelatione factæ Ecclesiæ suæ sanctæ. Vt n. inferius de uerbo ad uerbum afferentur auctoritates, manifeste habetur, quōd in hoc sensu a Sanctis innumeris, & a sacris Conciliis uniuersalibus intellecta est institutio pontificatus Petri super totam ecclesiam a Christo facta. Certo autem certius est illū esse uerum Scripturæ sensum, quem concorditer tradentib. Sanctis, uniuersalis synodi diffinitione accedente habemus. Fatemur igitur absque omni hæsitatione quemlibet Petri successorem institutum in beato Petro esse pastorem totius ecclesiæ.

Ad primū.

¶ AD PRIMVM ergo argumentu in oppositum de concomitantibus: dicitur, præcedentia concomitantia, & subsequentia inueniri duplicia, uel pertinentia ad pastorale officium, uel nō pertinentia ad hoc, & non de pertinentibus quidem ad pastorale officium, quale est illud, Vade post me Satana, ut patet in ipso euangelii textu, non oportet esse solicitum an spectent ad successorem, de pertinentibus autem dicitur, quōd eo modo, quo pertinent ad officium pastorale, eodem modo pertinent ad successorem. Vnde, ut ad singula descendatur, quia uerba præmissa apud Matth. Beatus es Simon Barjona, &c. non spectant ad pontificatum, sed ad confessionem, quam fecerat Petrus, ut declaratū est, nec ad successorem pertinent. Quod uero dicitur, Tu es Petrus & super hanc petram, &c. quia ad pontificatum totius ecclesiæ necessariò pertinent, ad successorem quoque pertinere oportet, necesse est enim successorem Petri esse Petrum, idest in fide solidum, ut super hanc petram Christus ædificet ecclesiam suam. Difficultates autem, quæ circa hoc sunt, in sequenti tractabuntur c. Quod autem dicitur apud Ioānem, diligis me, & amas me quodammodo ad pastorale officium spectat, & quodammodo non. Nam instituto pastoralis officij amorem Christi exigit, ipsum autem pastorale officium sine Christi amore potest, & haberi, & exerceri: & propterea amor Christi ad successorem quoque spectat, quantum ad rectitudinem utendi pastoralis officio: non autem quantum ad habendum, uel exercendum ipsum pastorale officium, & similiter quod adiungitur, Quum esses iunior, licet cū Petro finitum sit, quantum ad prophetiæ consummationē, quantum tamen ad insinuatam præparationem animi pastoralis ad ponendum animam pro ouibus Christi, & frequentem euentū persecutionum, aut mortis pro Christi ouibus bono pastori, ad successoris rectitudinem, atque fortitudinem pertinet.

¶ Ad secundum dicitur, quod uerba illa Domini iuxta regulam de pertinentibus, uel impertinentibus ad officium pastorale, quia ad pastorale spectatur officium confirmare fratres, petro pro se, & successore dicta intelliguntur. Vnde Theo. hoc dicit, Hoc autē petro dixit, eo quōd superbire poterat in his, quæ promissa erant a Christo. Et rursus, postquam me negato placueris, ac pœnitueris, corrobora cæteros, quum te principem Apostolorum deputauerim hoc enim decet te, qui mecum robur es, & petra ecclesiæ. Cyrillus quoque hoc dicit, omissis cæteris uenit ad petri cæteris prælatum. Nec propterea oportet quemlibet petri successorem, cadere a Christi charitate, hæc enim Domini uerba non necessitatem, sed possibilitatem auersionis a charitate cum indefitientia fidei significant: sic ut in auersi contingat, conuersus confirmet fratres suos. Indeficientia itaque fidei in petro, & ipsius successione impetrata asseritur, confirmatio fratrum imponitur, auersio possibilis significatur, conuersio prædicitur. Et hoc insinuat aduerbium. Aliquando, ex hoc enim quod non semper, sed aliquando conuersus prædicitur, auersio quoque, quod quandoque futura sit insinuatur. Ad quod uerificandum nō oportet quemlibet successorem auerti: sed sat est, & nimis etiam, quod quandoque successor aliquis auertatur a Christi charitate.

Ad secundum.

¶ Ad tertium patere potest iam solutio: nam sola ea, quæ dicta sunt Petro pertinentia ad pastorale officium, dicta sunt sibi pro se, & successore ad literam: reliqua autem ad literam dicta sunt sibi soli.

Ad tertiū.

Ad quartū.

¶ Ad quartum (quod maxime urgebat) iam patet responsio: significauit enim Christus ipse in petro, cuilibet eius successori se loqui, eo ipso, quod instituit eum pastorem ouium suarum, tum ex parte officij pastoralis: tum ex perpetuitate ouium, ut prædeclaratum est Vnde non minus aperuit hic in Petro eius successorem, quām aperuerit apud Matth. in discipulis suis eorum successores: ibi enim ex uno tantum capite, s. diuturnitate successorem significauit, hic uero duobus, s. & ex officio pastorali, & ex perpetuitate ouium suarum, ut prædeclaratum est.

Ad quintū

¶ Ad quintum dicitur, quōd non est eadem ratio de successione in Apostolatu, & de successione in pontificatu: Apostolus enim ut ipsum nomen testatur, sonat, ab alio missum, seu legatum (iuxta illud Apostoli. 2. ad Cor. 5. Legatione pro Christo fungimur, & ad Ephe. 6 Legatione fungor in catena ista) non est autem legatorum uendicare sibi successores: sed finitur legatio cum legato, nisi a domino alius mittatur. Pastor autem ordinarium officiū sonat, cuius est habere successorem, & propterea Ecclesia non habet Apostolos, q. successerunt in Apostolatu Christi Apostolis, sed habet Episcopos succedentes Apostolis, non quo ad Apostolatus authoritatem, sed quantum ad Episcopalem tā dignitatē, quām authoritatem. Vnde si formaliter & exactissime loquendum est, nec Petrus habet successorem in Apostolatu, tum quia Apostolatum communem habebat cum reliquis Apostolis, paresque in Apostolatu omnes fuerunt, ac per hoc par est ratio Apostolatus in successione de omnibus: tum quia experientia testatur nullius petri successoris libellos quantumcunque sanctos inter sacras esse Scripturas, usqueadeo, ut Epistola Pauli ad Philemonem, quamuis commendatitia unius serui inter sacras computetur Scripturas. Verumtamen quia successor Petri succedens ei in pastorali officio ouium Christi, quod est pontificatus mundi, ex hoc ipso succedit in præcipuo Apostolatus officio, quod, ut D. Thomas dicit, erat gubernare Catholicam Ecclesiam: hoc enim communiter Apostolis omnibus a Christo delegatum fuit, hoc

Petro

Petro singulariter pastorali officio datum est, hoc solus Petri successor: hæreditas ex hoc ipso, quòd succedit Petro in pontificatu Ecclesiæ Catholicæ. Hinc igitur sola successoris Petri sedes uocatur, & est sedes Apostolica, vtpote ea, in qua sola authoritas gubernãdi Ecclesiam Catholicam, quæ inter facultates legatas Apostolis summum tenent locum, residet: hinc successor Petri Apostolicus: hinc eius dignitas, seu officium Apostolatus, hinc eius authoritas Apostolica uocatur, utpote complectens supremam omnibus Apostolis tributam authoritatem. Vnde solutio patet omnium quæsitorum, & cur solus Petrus inter Apostolos habet successorem in Apostolica authoritate, quia scilicet solus institutus est a Christo pastor ouium suarum. Et quo pacto cum hoc stet, Episcopos omnes succedere Apostolis in Episcopali dignitate, & authoritate, & quatenus Episcopos esse omnes pares, hoc enim nihil omnino obstat ueritati declaratæ. Et quare Episcopus Hierosolymitanus non succedit Iacobo in authoritate Apostolica, Episcopus autẽ Rom. succedit Petro in Apostolica authoritate, quia scilicet Petrus authoritatem Apostolicam habuit, etiam ut ordinarius pastor a Christo institutus super uniuerso ouili suo: Iacobus autem eam habuit tantum ut Apostolus. Et hoc non ratione aut uoluntate humana factum, sed Christi ueri Dei institutione ordinatum esse monstratum est: dum Petrum solum pastorem suarum ouium instituit dicens, pasce oues meas.

Solutio q̃sitorum q.

Ad primũ. ultimo allatorum. ¶ AD argumenta deinde allata ducendo ad inconueniens, respondendo ad primum, dicitur, sequelas nihil ualere: Ad probationem autem (quia non potest ad plures pertinere quod ad unum tantum dicitur) respondetur ad innumeros successores posse pertinere quod ad unum tantum officialem instituendo dicitur: quoniam quod sibi dicitur, cuilibet succedenti intelligitur dictum, & propterea dictum Petro primo pastori Christi ouium instituto cuilibet ei succedenti in huiusmodi officio pastorali dictum est. Et eadem est ratio de promissionibus eidem factis.

Ad secundum. ¶ Ad secundum similiter dĩ, sequel nihil ualere, necesse maiorẽ aut parem rationem, quod extendantur hæc uerba ad alios Apostolos, qui erant præsentes, quàm ad successorem Petri: quoniam quilibet successor, licet in seipso tunc non esset: erat tamen in ipso Petro, sed eadem officij forma, quo constat modo non fuisse alios Apostolos in Petro: quoniam nullus sub eadem officij forma fuit, aut futurus fuit.

Ad tertiũ. ¶ Ad tertium dicitur, quòd non ridiculum, sed diuinæ rationi consentaneum est, ut omnium Ecclesiarum communicantium in eisdem sacramentis, &c. sicut est unum numero uisile institutum a uerbo Dei communi omnibus, ita sit unus numero pastor illius unius ouilis institutus ab eodem uerbo Dei communi omnibus. Hoc siquidem diligenter perspectum, non est uni particulari Ecclesiæ, aut personæ consulere, sed unitati ouilis prouidere, ac per hoc sicut unitas ouilis communis est Ecclesijs omnibus particularibus, ita unitas pastoris ad omnium est utilitatem Ecclesiarum. Et sic optime adimpletur quod Apostolus dicit 1. ad Corinth. 3. Omnia uestra sunt, siue Paulo, siue Apollo, siue Cephas.

Ad quartũ & quintũ. ¶ Ad quartum dicitur simul, & ad quintum, consequentias nihil valere, vtpote ex impertinentibus ad propositum deductas. Dicta siquidem a Hieron. in utroque loco, impertinentia sunt ad propositum, utpote quæ de Episcopis, & presbyteris quatenus Episcopi & presbyteri sunt dicuntur: æqualitas namque seu identitas diuino iure inter Episcopos & presbyteros, siue sit, siue non sit, nihil refert ad unitatem pastoris totius Ecclesiæ, nõ enim ideo unus est pastor totius Ecclesiæ: quia Episcopus maior est presbytero: sed ideo quia unus est successor Petri, siue presbyteratus, siue Episcopatus sit maximus in Ecclesia Dei ordo. Aequalitas autem diuino iure Episcoporum inter se quatenus Episcopi sũt, non eget probatione: quoniam illam asserimus, sed impertinens est propositio, quoniam non ideo unus est pastor totius Ecclesiæ: quia unus Episcopus est sacratior altero (omnes enim Episcopi sunt æquales in episcopatus ordine, & non est magis, aut plus episcopus successor Petri quicunque alius episcopus: sicut nõ est magis presbyter, quam quicunque alius presbyter, sed ideo unus est pastor totius ecclesiæ, & reliquis prælatus episcopis, atque presbyteris, q͂a unus est successor Petri. Vnde patet ex hoc, quod diuino iure a Christo instituto unus presbyter, siue episcopus Petri successor, cæteris Episcopis & presbyteris, imo toti ecclesiæ præfertur, nam sequi Hier. & allatos à Hier. Petrum Paulum, Ioannem, Lucam, hæresim docere, vt arguentes audent inferre, sed prudens lector intelligit dicta horum impertinenter deducta ad propositum.

C A P V T XIII.

Romanum Pontificem succedere Petro in Pontificatu totius Ecclesiæ.

SVPPOSITA Petri successione, oportet monstrare quis sit ille successor Petri in pastorali cura totius ecclesiæ, habet.n. proprias difficultates, an is sit Ro. episcopus.

Primò. ¶ OBIICITVR, igitur in primis ex parte temporis, quia Ro. Ponti. natus est per multos annos post Petri pontificatum quum prius Petrus sederit Antiochiæ, & per multos annos ante, absque particulari aliqua sede fuerit.

¶ Et confirmatur hæc ratio arguendo sicut arguit apostolus Rom. 4. vbi probat ex circunstantia temporis & facti Abraham non ex circuncisione, sed ex fide iustificatum, nulla alia ratione vsus, quam q̃ Abraham ante circuncisionem fuerit iustus apud Deum per fidem si hoc eius argumentum ualet, necesse est ualere, & hoc, scilicet Petrus quando claues accepit à Christo, nondum erat episcopus vrbis Romæ, sed erat unus inter Apostolos ergo claues non sunt ei datæ, secundum quod postea, uel factus uel mutatus est, uel loco, uel officio, sicut Abrahæ, non est iustitia reputata qualiscunque post fidem factus fuerit, sed prout fuit Apostolus tantum.

Secundò. ¶ Secundo, Si Romanus Pontifex esset Petri successor in cura totius ecclesiæ de hac.n. successione, ne contingat idem sæpius replicari, semper loquimur nisi quandoque explicemus de sola successione in episcopatu Romano nos loqui, oporteret de quolibet Romano Pontifice verificari uerba Christi spectantia necessariò ad successorem Petri, sed non de quolibet Romano Pontifice hæc uerificari oportet: ergo Rom. pont. non est successor Petri. Probatur autem destructio consequentis, ex eo quod Romanus pontifex potest labi in hæresim, & sic non uerificabuntur de eo uerba Christi, Tu es Petrus id est in fide solidus: neque super hanc petram ædificabo ecclesiam meam quoniam soliditas fidei in ipso, super quam ædificanda est ecclesia, non inueniretur: nec Ego rogaui pro te, ut non deficiat fides tua: quæ omnia ad successorem Petri dicta esse monstratum est.

Tertiò. Tertiò, quia non omnis Ro. ponti. habet Christi charitatem, quam tamen tertio Christus exegit in institutione officij pastoralis: non est ergo Petri successor, qui exactæ à Christo tunc in Petro charitati non succedit.

Quartò. Quartò, quia non omnis Romanus pont. pascit oues Christi, sed multi eorum pascunt oues suas dum ad propriam gloriã, authoritatem, utilitatem, & alia huiusmodi pontificatum exercent. Dicente autem Domino, Pasce oues meas, significauit Petri successores, non pastores esse debere ouium Christi, ipsum amantes, & illas pascentes, doctrina, iustitia, & aliis huiusmodi: aut si non amant & docent, nihil hoc uerbum ad eos pertinere: ac per hoc non esse Petri successores.

Quintò. Quinto, quia prisci Romani pont. recusauerunt se uniuersales appellari. Grego.n. senis epistolis hoc reprehendit: & narrat prædecessores suos recusasse. Si.n. Gregorius cum alijs noluit vocari episcopus uniuersalis, consequens est q̃ non erat, aut non se credebat vniuersalem episcopum, idem autẽ sonat pontifex vniuersalis, & pontifex totius ecclesiæ. Non succedit ergo Rom. ponti. Petro in pontificatu totius Ecclesiæ.

Sextò. Sextò concilium Nicenum (vt scribitur lib. 10. cap. 6. histo. ecclesiastic.) statuit sic. Et apud Alexandriam vel in vrbe Roma, vetusta consuetudo seruatur: ut uel ille Aegypti, uel hic suburbanarum Ecclesiarum solicitudinem gerat. Si.n. Rom. Pont. successor esset Petri in pontificatu totius Ecclesiæ, non præsumpsisset Nicenum concilium fines suæ solicitudini decernere in suburbanis Ecclesijs.

Septimò. Septimò, Si Rom. ponti. Christi institutione præest toti Ecclesiæ, ut Christi uicarius generalis, sequitur peccasse, & peccare omnes, qui non fuerunt, & qui non sunt sub Rom. Pont. obedientia. Et hic sequitur primò primitiuam Ecclesiam totam errasse. quum adhuc non esset Ro. Pont. Sequitur deinde tot Sanctos & Martyres vsque ad quadringentos annos post Christum, errasse: quum tunc non recognosceretur Rom. pont. ut pastor totius Ecclesiæ. Sequitur postea Asiam, Africam, atq; Græciam in damnatione fuisse, utpote non recognoscentes Rom. Pont. vt omnium caput. Sequitur demum Christianos, qui hodie sunt in Perside, India, Scithia, totoque Oriente, damnari: eo q̃ non subsunt Rom. pont. Manifestatur autem hos non recognouisse Rom. pont. eo q̃ non ab ipso seu eius authoritate eorum Episcopi sunt instituti, eorum Concilia sunt celebrata.

Octauò. Octauo, Hiero. de viris illustr. scribit, q̃ Acharius Episcopus Cæsariensis discipulus Eusebij Pamphili, imperante Constantino, Liberium Papam deposuerit, & Felicem constituerit. Constat autem hoc repugnare primatui Rom. pont. si totius Ecclesiæ Antistes esset.

Nonò. Nono Si nulla ecclesia est prima & mater omniũ Ecclesiarum & a Christo Domino immediate fundata, non est alia nisi Ecclesia Hierosolymitana, quæ per multos annos fuit ante Romanam: vnde exierunt omnes Apostoli & Episcopi ad vniuersum orbem terrarum. In cuius signum ab omnibus ecclesiis etiam Romana collectæ soluebantur Ecclesię Hierosolymitanæ.

Romanus põtifex nõ diuina institutione, sed facto Petri caput est uniuersalis Ecclesię: & Petri vere successor.

¶ AD HVIVS rei euidentiã considerãda sunt duo, primum, vnde est, secundum, vnde scitur Rom. pont. succedere Petro. Circa primum autem distinguendum est de ratione succedendi & ratione succedentis. nam ratio succedendi, est non Euangelica institutio, sed subsequutum factum Petri, quo Ecclesia Rom. appropriata est Petro appropriatione firmata. Declaro singula, cautum reddendo lectorem in primis, q̃ aliud est succedere Petro, & aliud est succedere Petro hũc, s. Rom. Pon. Ratio.n. q̃ Petrus

trus habeat successorem, institutio est euangelica: qua Dominus in Petro pastorale totius mundi instituit officium, ut præcedentibus manifestatum est. Ratio uero, q Petro succedat hic, hoc est Rom. pon. non est institutio euangelica: cum quia euangelica uoce non est Ecclesia Rom. appropriata Petro, sed tota Ecclesia commissa sibi, dum dicitur, Pasce oues meas: & propterea si Petrus perseuerasset usque ad finem, ut incepit absque appropriatione alicuius particularis Ecclesiæ nec Rom. Pont. nec aliquis alius particularis Episcopus esset Petri successor: sed migrante ad cœlũ Petro, fuisset unus electus in Epũ catholicæ ecclesiæ, q successor fuisset Petri. Tũ quia si Petrus in sede Antiochena, quam sibi prius appropriauit, perseuerasset usque ad mortem, non Ro. Pontifex, sed Antiochenus successor esset Petri. Tum quia si Petrus discessisset ex Roma non tantũ loco, sed sede, ita q alibi sedem elegisset, non successisset. Rom. Pontifex Petro, sicut nec mõ succedit Petro Antiochenus: quia inde discessit, mutando non solum locum sed sedem. Ex his.n. patet, non ex euangelica institutione eorum habere, q Rom. Pontifex succedat Petro: euangelica siquidem institutio de his mutationibus non se impedit: sed subsequentibus factis disponendum hoc reliquit. Quocirca ex eo, q appropriatione firmata Ro. Ecclesia Petri Pontificatui addicta est, inde ortum est, ut Rom. Pontifex Petro succedat. Appropriationem autem firmatam dicimus, quia Petri morte firmata est: & quia Christi authoritate robur firmitatis obtinuit. Nam (ut Ecclesia cantat, & Ambr. in oratione contra Auxentiũ, de Basilicis tradendis, quam habens in li. 5. Epistolarum Amb. post 32. Epistolam asserit, & ante ipsum in li. 3. de excidio Hierosolymitano, c. 2. Egesippus affirmat uolenti Petro ea urbe Roma discedere obuiam Christus iussit, ut Romæ mortem pateretur, eidem dicendo, Venio Romam iterum crucifigi, ut non nuda Petri mors Romæ: sed mors iussa a Christo in urbe Roma, firmaret Romanam sedem in Petri successione. Si ad ortum itaque atque initium successionis. Rom. Pontificis Petro spectes, ratione succedendi inuenies fuisse Ecclesiæ Ro. appropriationem ad pontificatum Petri, firmatã & Petri morte, & Christi mandato. Quũ autem dicimus, Petrum & Rom. Pontificem & Pontificem Ecclesiæ catholicæ, non duos intelligas Pontificatus: non.n. sunt duo in actu, sed in potentia tantum, hoc est, quia potuissent esse duo: ut patet ex dictis. Vnde non se habent sicut duo Episcopatus uniti: non erat siquidem in Rom. Ecclesia Episcopatus ante Petrum: sed ipse Petrus Rom. Ecclesiam euexit in pontificatum, non aliũ, quam suum, quem secum uehebat: ita q põtificatus Petri, quem a Christo habuit relatum ad Ecclesiam catholicam, retulit ipse Petrus ad ecclesiam Rom. appropriando sibi illam. Confert autẽ non nihil hæc pontificatus unitas ad hoc, ut idem sit Romanus pontifex ecclesiæ catholicæ: non solum unitate personæ, sed identitate pontificatus. In cuius signum non dantur Romano pontifici duo pallia, sed unum tantum: quum tamen plura dari constet habenti plures pontificatus, quibus debentur pallia. Si autem de ratione succedentis est sermo, euangelica institutio, rõ inuenitur succedentis Rom. siquidem pont. Petro succedens authoritatem habet apostolicam ab euangelica Christi uoce, Pasce oues meas. nam cuilibet Petri successori, in Petro dixit Christus: pasce oues meas. Licet itaque Apostolicam sedem Rom. esse pont. initium habuerit ex appropriatione Ecclesiæ Rom. ad Petrum: ex quo tamen firmatum sic est eo ipso quo aliquis uerus est Rom. pont. uerus est põ. Ecclesiæ catholicæ a Christo in beato Petro institutus. Manifestum est igitur, Vnde Rom. pon. est Petri successor, ac totius Ecclesiæ pastor. Scitur autem hoc diuina reuelatione facta tum uniuersali ecclesiæ: tum sancti Doc. innumeris, uim sacris Conciliis. Nullus siquidem Christianus dubitare permittitur ex diuina prodire reuelatione quicquid fidei Christianæ rationem spectans (de quorum numero hoc constat per Decr. unam sanctam esse) contestatum inuenitur a præfatis. Communis Christianorum & olim & nunc & semper confessio fuit, est, & erit. Rom. pont. Petri successorem esse rectorem catholicæ ecclesiæ, nam in apostolica sede (nisi quis propriam ignoret uocem) clauditur apostolica authoritas: in apostolica autem authoritate facultatem regendi totam Ecclesiam includi, intelligunt exercitati in sacris literis. Et hoc usque adeo est clarum, ut concorditer dicatur Apostolicæ authoritati a Christo orbem commissum terrarum: sicut quilibet Apostolus ubicunque contingeret ipsum fore, instituebat ecclesiæ; instituebat Episcopos, & id genus reliqua faciebat: ut eorum etiam gesta testantur. Vnde cum 1. ad Cor. 12. dicitur, posuit Deus in ecclesia primum Apostolos. dicit glo. interli. omniũ ordinatores & iudices. manifestans apostolicam authoritatẽ esse omnium ordinationem & iudicem. Confitentes igitur apostolicæ authoritatis sedem, confitemur uelimus nolimus sedem, ordinatricem & iudicem omnium. Hanc autem esse intentionem confitentium ex eo etiam comperitur, q solam successoris Petri sedem Apostolicam confitemur. Extat siquidem Hierosolym. sedes, in qua Iacob. Apostolus sedit. cuius successor est episcopatus Hieros. cui sedes illa, in qua Iacobus apostolus sedit (quæ prius tempore fuit quam quæcunque alia partialis sedes) non est ipsa quoque sedes apostolica, nisi quia in illa non est authoritas apostolica, & in ista est? Nam si ex sola successione ad personam Apostoli affirmaretur, a Christi fidelibus sedes apostolica, dubium nõ est, q multæ essent sedes apostolicæ & Hierioso. sedes esset apostolica, & Rom sedes esset apostolica, modo autem, quod unicam tantum nouit Christianus populus sedem apostolicam, eãmque Ro. ponti. sedem esse plena uoce confitentur, clarum relinquitur, per sedem apostolicam intelligi sedem authoritatis apostolicæ. Et confirmatur: quia sicut in episcopali sede clauditur pontificia authoritas, & in Archiepiscopali sede authoritas archiepiscopalis, & in sede patriarchali authoritas patriarchalis: ita in sede apostolica, ac per hoc quemadmodũ Christianus populus ad huiusmodi sedes recurrens, ad dictas authoritates recurrere intendit: ita ad apostolicam sedem recurrens, aut ipsam quomodolibet uenerans, authoritatem apostolicam confitetur. Porrò in professione sedis apostolicæ clauditur eius diuinæ institutionis confessio: nam quia secundum ueritatem, Apostolica tam sedes, quam authoritas a solo Christo est uel esse potest, a quo solo possunt Apostoli fieri (neque.n. minus est apostolicam sedem ac authoritatem quam apostolum instituere: sicut non minus est episcopalem authoritatem ac sedem facere, quam episcopum) necesse est ut qui apostolicam confitentur sedem, a Iesu Christo immediate illius esse authoritatem fateantur, diuinoq; proinde iure institutam illam esse profiteantur. Et hinc habes quod Doctores confitentes Ro. pont. sedem apostolicam aut apostolatum, aut authoritatem apostolicam, fatentur Rom. pontificem esse totius Ecclesiæ rectorem: quod notandum ualde est, & secundum se, & ut oporteat sæpe receptu in authoritatibus sanctorum, &c.

Ad primũ.

¶ANTEQVAM aũt authoritates adferantur, ad obiecta respondendum est. Ad primum ergo dr, nihil obstare successioni Ro. pon. Petrum, quatenus Rom. pon. fuit, natum esse post, acceptas claues: sufficit.n. successori natum esse ante mortẽ eius cui succedit. Ad argũ autẽ formatum ad similitudinem argumẽti Pauli Apostoli de iustificatione Abrahæ: respondetur militare illud non contra nostram sententiam, sed potius contra arguentes Manifestatur autem hoc distinguendo, sicut in Abraham reputationẽ iustitiæ a iustitia reputata, ita ꝓportionaliter in Petro acceptationem iustitiæ a iustitia reputata, ita proportionaliter in petro acceptationem clauium a clauibus accepti. Nam quemadmodum reputatio ad iustitiam Abrahæ conuenit ex fide, & non ex circuncisione postea subsequuta: ita Petro acceptio clauium conuenit ex pontificatu ecclesiæ catho. tunc. n. datæ sunt ei claues, quando factus est pastor Christiani ouilis, & non ex ecclesia Ro. seu pont. Rom. postea subsequuto. Et similiter quemadmodum iustitia reputata Abrahæ, non est restricta ad statum præputii, sed est extensa ad subsequutum statum circuncisionis (dicente Apostolo ibidem: ideo ex fide, vt secundum gratiam firma sit promissio omni semini, non ei qui ex lege est solum, &c.) ita acceptæ claues extensæ sunt ad subsequutum postea Petri pontific. Roma. Rursus quemadmodum Abrahæ iustitia reputata appropriata est subsequutæ circuncisioni, seu ipsi Abrahæ, vt postea pater factus est circuncisionis, sic ut eius semen ex circuncisione platum sit omnibus in consummatione iustitiæ promissionum, & benedictionum Abrahæ, dicente Apostolo ad Gal. 3. Abrahæ dictæ sunt promissiones, & semini eius, qui est Christus quem constat ex circuncisione natum, ita acceptæ claues appropriatæ sunt ecclesiæ Rom. seu Petro, ut factus postea est Põt. Rom. sic ut per ipsam aperiatur ianua regni cœlorũ oibus cognationib. terræ. Vnde patet q ex huiusmodi argumento etsi habetur, quod acceptio clauium non pertinet ad Petrum nisi secundum quod erat tunc quum accepit claues, (erat autem non solum Apostolus, sed pastor ouium Christi) non tamen habetur, quod acceptæ claues restrictæ sint & conclusæ ad statum illum præcise: sed subsequendo similitudinem Abrahæ habetur, quod claues acceptæ & extensæ & appropriatæ sunt ad pont. Rom. secundum mutationem, qua & loco & officio appropriata est Petro Ecclesia Romana.

Ad confirmationem

Ad secundum.

¶Ad secundum dicitur, posse dupliciter intelligi successorem Petri seu Rom. pont. non posse esse infidelem seu hæreticum. Vel de ipsius persona in ordine ad Ecclesiam catholicam, uel de ipsius persona secundum seipsam. Et utroque modo uerificatur & utrunque expressit Dominus in Euangelio. Fidem.n. solidam in Petro & successoribus suis secundum proprias personas, significauit Dominus, dicens, Tu es Petrus in præsenti. & dicens, Ego rogaui ꝓ te, ut non deficiat fides tua, in futuro. Fidẽ uero eiusdẽ, super hãc petram ædificabo Ecclesiam meã: & dicens, Cõfirma fratres tuos. Nec obstat personæ Rom. pont. fidei secundum propriam personam, quod ista persona potest esse hæretica: quoniam quam primum desinit esse fidelis, desinit etiam esse Petri successor secundum rei ueritatem, & apud Deum: apud cuius tribunal qui non credit, iam iudicatus est: ut dicitur Ioan. 3. quicquid sit secundum forum ecclesiasticum. Ex quo tamen idem habetur: nam ex hoc ipso, quod ille homo qui uocatur Petri successor, ex casu a fide, iudicio etiam alterius subiicitur ecclesiæ manifestatur

ipsum

ipsum non esse amplius Petri successorem secundum ueritatem. nam si uere esset Petri successor, iudex esset totius ecclesiæ, & nõ esset illi subiectus inuitus. Ex soliditate autem in fide personæ, Romani pontifi. in ordine ad ecclesiam, prouenit ut errare non possit sententialiter diffiniendo de fide Christiana: quoniam in huiusmodi diffinitione construitur fides uniuersalis ecclesiæ, & per eam ædificatur ecclesia Christi ab ipso Christo super petram sedis apostolicæ. Impossibile autem esse constat uniuersalem ecclesiam errare in fide.* Liber autem intueri quam suauiter commendata sit huiusmodi fidei diffinitio uoce euangelica: fide siquidem construi ecclesiam constat, quum sit (ut ad Hebræor 10. dicitur) sperandarum substantia rerum: & ideo ædificandi & confirmandi actui respondet, uterque enim substantiam ædificii respicit: Sed quoniam fides donum Dei est, idcirco Christus sibi ipsi attribuit ædificationem Ecclesiæ super sedem Apostolicam: dicens, Et super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam, firmare uero fideles fluctuantes in ambiguitatibus & quæstionibus, quæ circa fidem emergunt, quia ministeriale opus est Petri & successoris, ideo dicitur Petro successori: Confirma fratres tuos: quidquid enim agit sedes Apostolica diffiniendo de fide, nihil aliud est quam declarare quid sub fide a Christo data continetur: sic enim confirmat fratres suos. Vnde & in Calcedon. synodo dixerunt patres, q congregati in Constantinopolitano Concilio doctrinam Spirituisancto tradiderunt: non quod minus esset in præcedentib. qui apud Nicæam congregati sunt inferentes, sed intelligendum aduersus hæreticos declarantes. Et hinc oritur ut diffinitis de fide ab apostolica sede subsit et ipse Rom. Pontif. sicut subest fidei: non enim alicui propterea de nouo subiicitur, sed quod implicite credebat, tenetur explicite credere, ex hoc quod fides sufficienter explicata est, quin ad hæc, quæ prius explicata non erant fidei ueritati subesse. At si cuiquã mira in hac responsio dicta apparebunt: meminerit scriptum esse, Mirabilia testimonia tua, sunt .n. hæc Iesu Christi testimonia. Sed quid mirari fidelis debet de tali tantaque diuinæ gratiæ assistentia suo in terris Vicario: quum Caiphæ pont. synagogæ minus legitimo ac persecutori ipsius Christi astiterit ad prophetandam ratione pontificatus: testante Ioan. Euangelista, dum dicit. A semetipso non dixit, sed quum esset Pontifex anni illius, prophetauit quod Iesus erat moriturus pro gente: Ioannis 11. Cur enim Ioannes hoc docuit, cur hoc reuelauit, nisi ut diuinã assistentiã peculiarẽ Põtifici esse reuelaret?

Ad tertiũ. ¶ Ad tertium dicitur, quod exacta trina dilectio a Petro rectitudinem respicit pastoralis officii, & propterea qui non succedit Petro in dilectione Christi, nequaquam succedit eidem in bonitate pastoralis exercitii: sed pastor est officio & nomine: mercenarius autem studio & exercitatione.

Ad quartũ. ¶ Ad quartum dicitur, quod amare, & pascere oues Christi, spectat successores Petri sub ratione commissi. & debiti Christus enim commisit, ut pasceret oues suas & ad hoc successor tenetur, & ad hoc se obligauit suscipiendo pontificatum. Vnde si nec amat, nec pascit, non propterea locus iste ad ipsum non spectat: nam multum ad eum spectat pascere Christi oues. ad quem spectat ut præceptum & ex officio debitum. Exigit quippe iste pascẽtem & amantem, quia exigit ut amare & pascere debeat. Et quis non amans nec pascens indignus sit pastorali officio, & mereretur illo priuari: non esse tamen propterea priuatum ex utroque testamento dicimus Ezechiel siquidem 34. reprehenduntur mali pastores, qui non Dei gregem: sed semetipsos pascebant, appositis propheticis minis priuationis pastoralis officii per ipsum Deum exercendæ, pastores tamen relinquuntur. Matth. quoq; 23. Super cathedram, inquit Dominus, Moysi sederunt Scribæ & Pharisæi, quæcunque dixerunt uobis seruate, & facite, secundum vero opera eorum nolite facere.

Ad quintũ ¶ Ad quintum dicitur. Greg. prædecessorum uestigia imitatũ refutasse se uniuersalem appellari, ea ratione, ut ipse millies dicit, quia si unus uniuersalis Episcopus dicitur, solus ipse Episcopus uidetur dici, & sic cæteris Episcopatus tolleretur. Non autẽ ea ratione, quod Rom. pont. authoritas restricta sit, & ad uniuersalem non se extendat ecclesiam: superbum enim uocabulum, ut pote reliquorum Episcoporum iniuriam p̃seferens, horruit Greg. & non rem Apostolicæ authoritatis extendentis, sed ad uniuersalem ecclesiam. Vnde post inferius ad Mauritium Imperatorem afferenda uerba de Petri authoritate super totam ecclesiam, subiungit de Petro. Cura ei totius ecclesiæ & principatus committitur, & tamen uniuersalis Apostolus non uocatur. Vos pater Grego. simul affirmare curam totius ecclesiæ, & negare uniuersalis uocabulum. propter quod posteriores pontifices Rom. rem tenentes, nec a Greg. humilitate discedentes, uniuersalis nomen a recto in obliquum transtulerunt: & subscribunt se in hodiernum diem, Ego. N. Episcopus ecclesiæ catholicæ.

Ad sextũ. ¶ Ad sextum dicitur, q aliud est loqui de authoritate, & aliud de executione cum authoritate, siquidem Rom. pon. super totam ecclesiam mos fuit laudabilis, ut nõ exequeretur papa ea, quæ ad particulares aliarum ecclesiarum curas pertinebant, nisi casus aliquis id exegisset. Et hinc mos fuit, ut Episcopi ab Archiepiscopis confirmarentur, curati ab Episcopis darentur, & innumera similia fiebant. Et hæc est illa uetusta consuetudo, cuius meminit Nicænum Concilium, quod annuente Rom. pont. ibi per suos legatos præsente de obseruatione huiusmodi, uetustæ consuetudinis statuit. Ex hoc autem non sequitur statutum esse de auctoritate Rom. pon. aut læsam fuisse illius auctoritatem: sic nec hodie minuitur, aut læditur Rom. pont. auctoritas ex eo quod in multis prouinciis Rom. pont. obedientibus, huiusmodi executiones per prouinciales fiunt.

¶ Ad septimum dicitur, quod Rom. pontif. Christi institutione esse prælatum cæteris, potest dupliciter intelligi: uel quo ad rationem initii: & sic falsum est, iuxta superius declarata. Vel præsupposita appropriatione ecclesiæ Romanæ ad Petrum, & sic uerissimum est. & propterea conceditur sequela, scilicet omnes peccare, & peccasse, qui eum non cognouerunt, ut prælatum. Et quũ infertur primò quod primitiua ecclesia errasset, negatur sequela: quoniam tunc adhuc non fuerat appropriatio ecclesiæ Roma. ad Petrum: quæ præsupposita Pon. Rom. præest omnibus. Sufficiebat siquidem tunc, quod tota ecclesia recognosceret Petrum, ut totius ecclesiæ pastorem: post appropriatam autem Rom. ecclesiam, oportet recognoscere Rom. Pon. successorem Petri pastorẽ totius ecclesiæ, non quatenus est Rom. pon. sed quatenus est successor Petri per se, & formaliter loquendo. Quum uero infertur secundò, quod tot Martyres, & sancti ad quadringentos annos peccassent, quia non recognouerunt Rom. pont. respondetur falsum esse, huiusmodi Martyres, & Sanctos non recognouisse Rom. pont. a principio enim ecclesiæ Petrus recognitus est, & successiuè Rom. pont. ei succedentes: ut subsequentes manifestent authoritates Sanctorum. Et similiter quum tertio infertur, Asiam, Africam, & Græciam errasse, quia non fuerant subditæ Rom. ecclesię, manifeste erratur, & quæ falsissima comprobantur, inducuntur: plenum siquidem registrum Greg. curis, Asiæ, Africæ, & Græciæ, testatur oppositum.

Ad septimum. Ad primũ. illationem Ad secundam. Ad tertiũ.

¶ Quod demum inducitur Christianos hodie Orientales non subesse Rom. ecclesiæ (nisi de schismaticis sit sermo) falsum esse, ex gestis in Concilio Florent. sub Eugenio IIII. patere potest: ibi siquidem Iacobitę, Armeni, atque Græci Rom. pontificem, ut pastorem totius ecclesiæ recognoscere se confessi sunt. Ad probationem autem subiunctam, quia nec Episcopi ibi a papa instituuntur, nec Concilia eorum papæ fiunt authoritate, iam patet quid dicendum est, scilicet, quòd huiusmodi executionum consuetudo in quibuscunque prouinciis, papæ nec tollit, nec lædit authoritatem. Veruntamen plures nostra ætate uisum est, ab Orientalibus missos ad Ro. pont. pro surrogando Episcopo: seu confirmãdo electo: & tempore Alexandri VI. & Iulii II.

Ad quartũ

¶ Ad octauum dicitur, nos de iure diuino loqui: arguentes autem obiiciunt damnatum uiolentiæ factum: ut ipsamet uerba Hier. testantur: ait. n. Achatius in tantum claruit, ut in locum Liberii Fęlicem Arrianum substitueret, Vnde Fęlix ille in catalogo Pontificum non est computandus ut testatur Aug. in Epistola ad Generosum, & est Epistola 165. Ibi siquidem Aug. a Petro, usq; ad tunc temporis Rom. pon. Anastasium singulos successiue recensens, Liberio Damasum successorem ponit, non Fęlicẽ.

Ad octauũ

¶ Ad nonum dicitur Rom. Ecclesiæ appellatione intelligi posse, uel ipsum corpus Rom. Ecclesiæ secundum se, uel secundum suum caput, & licet Roman. Ecclesiæ secundum reliqua eius membra non sit prima, nec mater Ecclesiarum, nec immediate instituta a Christo: ipsa tamen eadem Ecclesia Rom. secundum suum caput Petrum ac Petri successorem prima est ac mater & magistra omnium Ecclesiarum, & immediate à Christo euangelica uoce authoritatem ac firmitatem habens, ut prædeclaratum est. Vnde tam Canonum quam Sanctorum sententiæ Romanam Ecclesiam primam magistram, matremque Ecclesiarum omnium, aut a Christo Domino euangelica uoce fundatam firmatamque sonantes, ueræ sunt ratione capitis. Et hoc intendunt qui hæc scripserunt, ut ex eo patet, quod eorum sententia fundatur super uerbis Domini ad Petrum, qui caput fuit, & in suis successoribus est Eccle. Rom. Vnde nihil obstant huic primatui quæ de Hierosolymitana Ecclesia afferuntur, nam illa non fuit prior Petro, sed subdita fuit Petro. Collecta autem Ecclesiæ Hierosolymitanæ non prælatæ, sed ut indigenti ab aliis dabantur. ut patet ad Gal. 2. unde impertinentes sunt ad propositum.

Ad nonũ.

CAPVT XIIII.

¶ Authoritates Sanctorum antiquorum, & Conciliorum, affirmantes in Petro ac Rom. Pont. successore Petri, totius Ecclesiæ Pontificatum institutum.

RELIQVVM EST, ut illis quoq; fiat satis qui nesciunt a priscis Ecclesiæ patribus in Asia, Africa, & Europa ueneratum esse Rom. pont. ut totius Ecclesiæ pastorem, non humana, sed diuina ratione, s. quia in Petro institutus est rector

Ecclesiæ

Ecclesiæ uniuersalis. Afferendas propterea censui Græcorum ac Latinorum antiquorum Ecclesiæ Patrum ac Doctorum sententias non omnes, nec omnium, sed totus sufficiant ad claram notitiam, q Rom. pont. Petri successor est, & habitus est semper in Petro institutus Pastor & rector totius Ecclesiæ. Et a Græcis incipiendo, Chrys. homil. 55. super Matt. exponens illud, Super hanc petram: dicit, Petrum Ecclesiæ futuræ pastorem constituit. Et infra, Deus concedere solus potest peccatorum remissionem, & ut futura Ecclesia tot, tantisque fluctibus impetu irrumpentibus immobilis maneat cuius pastor & caput piscator homo atque ignobilis terrarum orbe reluctante adamantis naturam firmitate superet. hæc inquam omnia, quæ solius Dei sunt, te pollicetur daturum. Et infra, Hunc, s. Petrum, uniuerso terrarum orbi Christus præsupponit. Et licet superius glossauerit, super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam. i. fidem atque confessionem: inferius. tamen ait, Ego dico tibi, Tu es Petrus, & ego super te ædificabo Ecclesiam meam. Et homil. super Ioan. tractans illud, Simon Ioannis diligis me plus his, &c. dicit. Aliis omissis duntaxat Petrum affatur, fratrum ei curam committit: neque negociationis meminit, neque exprobrat: tantum dicit, Si amas me, fratrum curam suscipias. Et infra tractans illud, Sequere me, ait, Inquit ei, Sequere me, quibus uerbis iterum curam & familiarem in eum affectum ostendit: Quod si percunctaretur quomodo Iacobus Hierosolymis sedem acceperit, responderem hunc totius orbis magistrum præposuisse. Et infra, tractans illud, Domine hic autem, quid? dicit, Nam quum magna Dominus Petro communicasset, orbis terrarum curam demandasset, martyrium prædixisset, & maiora &c.

Græci cognouerunt Romanum Pontificē Petri successorē, & eū ueneráti fuerunt. Chrys.

Theophi. ¶ Theophilactus quoq; Luc. 22. tractans illud, Et tu aliquando conuersus confirma fratres tuos, ait, Postquam me negato ploraueris ac pœnitueris, corrobora cæteros, quum te principem Apostolorum deputauerim: hoc. n. decet te, qui mecum robur es, & petra Ecclesiæ. Et infra, Quum esset Apostolus, denegauit ac iterum per penitentiam obtinuit prærogatiuam, ut esset Antistes mundi. Et super Io. vlt. c. super illud. Quum ergo prandissent, ait. Finito prandio commissionem ouium mundi Petro commendabat non alii. Et super illud, Sequere me, ait, In hoc q dicit Dominus Petro, Sequere me, cunctorum fidelium prælaturam ei instituit. Et infra, super illud, Donec ueniam ait, Idest, dum hunc. s. Ioan. uolens dirigam ad prædicandum: te nanque nunc dirigo ad orbis pontificatum, & in hoc me sequere.

Cyrillus. ¶ Cyrillus patriarcha Alexandrinus in lib. Thesau, Sicut Christus accepit a patre sceptrum Ecclesiæ gentium, dux ex Israel egrediens super omnem principatum & potestatem super omne quodcunque est, ut ei cuncta curuentur: sic & Petro & eius successoribus plenissime commisit & nulli alii quam Petro Christus quod suum est plenum, sed ipsi soli dedit. Et rursus pedes Christi humanitas est. s. ipse homo cui tota Trinitas plenissimam dedit potestatem: quem unus trium assumpsit in unitatem personæ transuexit ad patrem super omnem principatum & potestatem, ut adorent eum omnes Angeli Dei, quem totum diuisit per sacramentum & potestatem Petro & Ecclesiæ eius. Et iterum, Petro omnes iure diuino caput inclinant: & primates mundi tanquam ipsi Domino Iesu obediunt. Et iterum, ipsius Apostolici throni Romanorum Pontificum solius est reprehendere, statuere, soluere, disponere, & loco illius ligare, qui ipsum ædificauit.

Maximus Maximus in Epistola Orientalibus directa. Omnes fines orbis qui Dominum syncere receperunt: & ubique terrarum catholici ueram fidem confitentes, in Ecclesiam Romanorum tanquam in Solem respiciunt, & ex ipsa lumen catholicæ & Apostolicæ fidei recipiunt.

Cyrillus ¶ Cyrillus Patriarcha Hierosolymitanus, ex persona Christi loquens dicit Petro, Tu cum fine & ego sine fine cum omnibus, quos loco tui ponam, plene & perfecte sacramento & authoritate ero sicut sum & tecum.

Cōcilium Calcedonēse. ¶ Concilium Calcedon. (vt in eius gestis legitur) tempore sancti Leonis & Martiani Imperatoris acclamauit Leoni Papæ Leo sanctissimus Apostolicus & uniuersalis. Et prius tempore Diocletiani & Maximiani Imperatorum (ut habetur dist. 21. nunc autem) quum Marcellinus Papa, & postea Martyr timore ductus thurificasset idolis, synodus Episcoporum collecta huius rei gratia dixit, Prima sedes non iudicabitur a quoquam. Et longe ante Anacletus Martyr Traiani tempore natione Græcus, patria Atheniensis ait Sacros. Rom. & Apostolica Ecclesia non ab Apostolis, sed ab ipso Domino & Saluatore nostro primatum obtinuit: sicut beato Petro Apostolo dicit: Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam: & tibi dabo claues, &c. ut habetur dist. 22. Sacrosancta. Et rursus, ut habetur di. 21. in nouo idem dixit, In nouo testamento post Christum dominum a Petro sacerdotalis cœpit ordo, quia ipsi primo pontificatus in Ecclesia Christi datus est. Domino dicente ad eum, Tu es Petrus & super hanc petram, &c. Et iterum, Electionem summorum Pontificum sibi Dominus reseruauit. 79. dist. electionem.

Marcellus. Marcellus Papa & Martyr tempore Diocletiani & Maximiani, seu Constantij & Galerij, qui imperii gubernacula susceperunt, post Diocletianum & Maximianum in can. rogamus vos. 24. q. 1. ait de Petro, Ipse est caput totius Ecclesiæ: cui Dominus ait, Tu es Petrus & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam, &c.

¶ Cyprianus quoque Martyr in tract. de simplicitate prælatorum dicit ea quæ referuntur 24. q. 1. loquitur Dominus, quæ breuitatis causa non duxi repetenda. In illis siquidem Petri pontificatus satis patet, ut declaratum superius est. *Cyprianus*

¶ Amb. in sermone 47. de fide Petri Apostoli, & habetur d. 50. can. fidelior. dicit de Petro, Tanquam bonus pastor tuendum gregem accepit: ut qui sibi infirmus ante fuerat, fieret omnibus firmamentum: & qui ipse interrogationis tentatione nutauerat, cæteros fidei soliditate fundaret. Denique pro soliditate deuotionis ecclesiarum petra dicitur: sicut ait Dominus. Tu es Petrus, & super hanc Petram ædificabo ecclesiam meam: petra enim dicitur, eo quod primus in nationibus fidei fundamenta posuerit, & tanquam saxum immobile totius operis Christiani compagem molemque contineat. Et idem in hymno Dominicali Petrum petrā ecclesiæ appellat, dicens, Hoc ipsa petra ecclesiæ canente, culpam diluit. Testatur siquidem August. in lib. 1. Retrac. c. 21. hunc hymnum Amb. esse. Et in serm. 11. de mirabilibus: Hanc igitur solam ecclesiæ nauem ascendit dominus, in qua Petrus magister est constitutus: dicente domino, Super hanc petram ædificabo ecclesiam meam. Quæ nauis in altum sęculi istius ita natat, ut pereunte mūdo, omnes quos suscipit, seruet illæsos. Cuius figuram iam in ueteri uidemus Testamento. Sicut enim Noe arca, naufragante mūdo, cunctos quos susceperat incolumes reseruauit: ita & Petri ecclesia conflagrante sęculo, omnes quos amplectitur repræsentabit illæsos. Et sicut tunc transacto diluuio ad arcam Noe columba signum pacis detulit: ita & transacto iudicio ad ecclesiam Petri Christus gaudium pacis referret: quia ipse columba, uel pax est. Et idem super Epist. 1. ad Tim. c. 3. tractans illud, Vt scias quemadmodum oporteat te in domo Dei conuersari, quæ est ecclesia Dei uiui, &c. ait: Quum totus mundus Dei sit ecclesia, tamen domus eius dicitur, cuius hodie rector est Damasus: mundus. n. in præuaricatione est diuerso turbatus errore: ideo illic necesse est vt dicatesse domus Dei & ueritas, ubi secundum uoluntatem suam timetur. Et in lib. de excessu fratris sui nomine Satyri, narrat, commendat ac tuetur cautelam ac sapientiam eiusdem in peregrinis partibus percunctantis, si Episcopus esset catholicus, hoc est cum Rom. eccl. conueniret: dicens cap. 7. Aduocauit ad se episcopum, nec ullam putauit ueram nisi ueræ fidei gratiam: percunctatusque ex eo est, utrum nam cum Episcopis catholicis, hoc est cum Rom. Eccl. conueniret. Cum Rom. dixit non Hierosolymitana, non Antiochena, non Constantinopolitana, &c. cur hoc, nisi quia Ratio communis est omnibus catholicis, proculdubio, ut caput? Simile siquidem apud Hieron. refugium inuenies, scribentē ad Damasum Epist. 7. Ego interim clamito, Si quis cathedræ Petri iungitur meus est. *Ambrosius.*

¶ Hironymus super Matth. ait, Simoni, qui credebat in Petrā Christum, Petri largitus est nomen, ac secundam metaphoram petræ recte dicitur ei Aedificabo Ecclesiam meam super te. *Hiero.*

¶ Rursus ad Damasum: & habetur vigesimaquarta quæstione prima, c. quoniam uetus. Ego nullum prę mium nisi Christum sequens, beatitudini tuæ, idest cathedræ Petri communionem consortior, super illam Petram ędificatam ecclesiam scito. Et infra. Quicunque tecum non colligit, spargit: hoc est qui Christi non est, Antichristi est. Vbi nota Hieron pro eodem cōputare Christum, & Papam quantum ad ea quæ sunt fidei: de his enim enim loqui clare patet uidenti Epistolam 4. Item quoque 1. lib. contra Iouinianum ca. 14. ait, Inter 12. vnus eligitur, ut capite constituto schismatis tollatur occasio, & loquitur proculdubio de electione Petri nō ab Apostolis, sed a Christo, ut patet ex solutione subiunctæ mox quæstionis, sed cur non Ioannes uirgo electus est? soluit enim. Ne magister bonus, qui dixerat, Pacem meam do uobis, &c. in adolescentem, quem dilexerat causam præbere uideretur inuidiæ. Idem rursus Epistola 2. ad Damasum: ut habetur 24. q. 1. Hæc est fides, ait, Si hæc nostra confessio apostolatus tui iudicio comprobatur, quicunque me culpare uoluerit, se imperitum, uel maleuolum, uel etiam non catholicum, non me hæreticum comprobabit, ubi quia uides, ex sedis apostolicæ iudicio pendere esse, uel non esse catholicum, aut hæreticum summum Christi in terris tribunal agnoscere potes: ad quod de fide iudicium spectare constat.

¶ Aug. non solum Petrum principem Apostolorum affirmat: sed quum consultaretur sedes Apostolica de fide contra Pelagianam hæresim a duobus Conciliis Chartagin. & Mileuitano subscriptus inuenitur, Et respondente Innocentio Papa ad Carthaginense quidem Concilium. Petrum instituta sacerdotali custodiente officio non censeris esse calcanda, quod illi non humana, sed diuina decreuere sententia, ut quidquid disiunctis remotisque prouinciis ageretur non prius ducerent finiendum, nisi ad huius sedis notitiam perueniret: ubi tota huius authoritate iusta, quæ fuerit pronunciatio firmaretur: indeq; sumerent cæteræ Eccle- *Aug.*

fiæ,

siæ, velut de naturali suo fonte aquæ cunctæ procederent, & per diuersas totius mundi regiones puri capitis incorruptæ manarent quid præcipere, quos abluere, quos uelut in cœno inemundabili sordidatos mundis digna corporibus vnda vitaret? Concilium vero Mileuitanum, Quoties fidei ratio ventilatur, arbitror omnes fratres & coepiscopos nostros non nisi ad Petrum .i. sui nominis & honoris authorem referre debere, uelut nunc retulit vestra dilectio, quod per totum mundum possit omnibus Ecclesiis in commune prodesse. Et idem ad Paulinum Epistola 106. referens hæc gesta, commendat Innocentii literas responsiuas, subiungens, Ad omnia nobis ille rescripsit eodem modo, quo fas erat atque oportebat apostolicæ sedis Antistitem. Rursus secundo lib. de Baptismo contra Donatistas ca. 1. (& habetur 2. q. 7. puto) Petri cathedram cuilibet præfert Episcopatui, quum comparando Cyprianum Petro ait, Vereri debeo ne in Petrum contumeliosus existam, quis nescit .n. illum apostolatus principatum cuilibet Episcopatui præferendum? sed & si distat cathedrarum gratia una tamen est Martyrium gloria. Idem in 2. lib. de Doctrina Christia. non longe uersus principium, decretales Epistolas apostolicæ sedis inter canonicas habendas scripturas censet, dicens, In canonicis scripturis Ecclesiarum catholicarum, quam plurium diuinarum scripturarum solertissimus indagator, authoritatem sequatur: inter quas sane illæ sint, quas apostolica sedes habere, & ab ea alij meruerũt accipere Epistolas. Quid enim Decretales sidet, quas apud se habent, uel aliis misit Apostolica sedes inter canonicas esse habendas scripturas affirmat, supponit proculdubio Apostolicam sedem non solum cunctis prælatam sedibus: sed diuinam, vtpote fidei magistram.

Greg. ¶ Greg. in registr. lib. 4. Epistola 32. ad Mauricium Augustum ait: Cunctis Euangelium scientib. liquet, quod voce Dominica sancto, & omnium Apostolorũ principi Petro Apostolo totius Ecclesiæ cura commissa est: ipsi quippe dicitur, Petre ames me? pasce oues meas. Ipsi dicitur, Ecce satanas expetijt cribrare vos sicut triticũ: & ego pro te rogaui, ut non deficiat fides tua, & tu aliquando conuersus confirma fratres tuos. Ipsi dicitur, Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam, & portæ inferi non præualebunt aduersus eam, & tibi dabo claues regni cœlorũ, & quodcunque ligaueris super terram, erit ligatum & in cœlis, & quodcunque solueris super terram, erit solutum & in cœlis: Ecce claues regni cœlestis accepit, potestas ei ligandi, & soluendi tribuitur: cura ei totius Ecclesiæ, & principatus committitur.

Leo prim. ¶ Sanctus Leo primus in sermone 3. de anniuersario suæ assumptionis die ait, De toto mundo vnus Petrus eligitur qui, & vniuersarum gentium vocationi, & omnibus Apostolis cunctisq; Ecclesiæ patrib. præponatur, vt quamuis in populo Dei multi sacerdotes sint, multiq; pastores, omnes tamen regat Petrus quos principaliter regit, & Christus. Magnum & mirabile, dilectissimi, huic viro consortium potentiæ suæ tribuit diuina dignatio, & si quid cum eo commune cæteris uoluit esse principibus nunquam, nisi per ipsum dedit quicquid aliis non negauit.

Beda. ¶ Venerabilis Beda super illud Ioan. 1. Intuitus autem in eum Iesus dicit: Vidit cordis eius simplicitatem, animi sublimitatem: cuius merito cunctæ esset præferendus Ecclesiæ.

Bernar. ¶ Bernardus non solũ pluries Ro. Pon. Iesu Christi vicarium, & totius ecclesiæ caput appellat: sed in Epistola 1. ad Eugenium Papam 237. in ordine Epistolarũ ait Locus in quo stas, terra sancta est, locus Petri est, locus principis Apostolorum, vbi steterunt pedes eius locus illius est, quẽ cõstituit Dominus dominum domus suæ, & principẽ oĩs possessionis suæ: merito tali pastori, vel nutritori cõmissa ecclesia, quũ adhuc tenera adhuc in cunabulis esset. Et in Epist. 242. ad Ro. quĩ discesserunt a Domino Papa ait. Cur regem terræ, cur dominum cœli furore tam intolerabili, quã irrationabili in vos pariter prouocatis, dum sacram & Apostolicam sedẽ diuinis regalibusque priuilegiis singulariter sublimatam ausu sacrilego incessere, suoq; minuere honore contenditis? Et in Epist. 231. ad Mediola. de plenitudine potestatis apostolicæ ait, Ro. Ecclesia valde clemens est: sed nihilominus potens: fidele consiliũ, & omni acceptione dignum, noli abuti clemẽtia, ne potẽtia opprimaris. Sed dicet aliquis. Debitam ei reuerentiam exhibebo, & nihil amplius, Esto Fac quod dicis: quasi exhibeas debitam, & omnimodam. Plenitudo siquidem ptãtis super vniuersas orbis Ecclesias singulari prærogatiua apostolicæ sedi donata est: qui igitur huic potestati resistit, Dei ordinationi resistit. Potest si utile iudicauerit nouos ordinare Episcopatus vbi hactenus non fuerunt: potest eos, qui sunt alios deprimere, alios sublimare, prout ratio sibi dictauerit: ita ut de Episcopis creare Archiepiscopos liceat, & econuerso si necesse uisum fuerit. Potest a finibus terræ sublimes quascunque personas Ecclesiasticas euocare, & cogere ad suam præsentiam non semel aut bis, sed quoties expedire uidebit. Porro in promptu est ei omnem ulcisci inobedientiam, si quis forte reluctari conatus fuerit.

¶ In gestis Concilii Constan. inter dãnatos articulos Io. VVicleff, & Io. Husi reperiuntur hi duo, scilicet Petrus non est, nec fuit caput Sanctæ Ecclesiæ Catholicæ, non est de necessitate salutis credere Rom. Ecclesiam esse supremam inter alias Ecclesias. Et subditur, Error est, pro quanto negaret primatum summi Pont. super alias Ecclesias particulares.

¶ Sanctus Th. in 4. contra Gen. c. 76. postquã multipliciter probauit vnũ Epm prælatũ a Christo, toti Ecclesiæ, subdit, per hoc autẽ excluditur quorundam præsumptuosus error, qui se subducere nituntur ab obedientia, & subiectione Petri, successorẽ eius Rom. Pont. vniuersalis Ecclesiæ pastorem non recognoscentes.

¶ In Concilio quoq; vniuersali Florẽtiæ sub Eugenio 4. vbi Græcorũ, Armenorũ, & Iacobitarum cum Rom Ecclesia facta legitur vnio, habentur hæc verba, Diffinimus sanctã Apostolicã sedem, & Rom. Pon. in vniuersum orbem tenere primatum, & ipsum Rom. Pont. successorẽ esse beati Petri principis Apostolorum, & verum Christi vicarium, totiusq; Ecclesiæ caput, & omnium Christianorum patrem, ac doctorem existere: & ipsi in beato Petro pascendi, regendi, & gubernandi uniuersalem Ecclesiam a D. N. Iesu Christo plenam potestatem traditam esse, quemadmodum etiam in gestis œcumenicorum Conciliorum, & in sacris canonibus continetur, hæc ibi. Vbi non noviter ab hac synodo inuentam fuisse hanc diffinitionem, sed ipsam contineri in aliorum vniuersalium Conciliorum gestis, & propterea hoc vnum Concilium sufficit pro omnibus ad firmandam fidem huiusmodi veritatis.

¶ Præterea turba Canonum, & Doctorum, quã dinumerare nemo potest, idem sentit. Tam euidenter siquidẽ ex his, quę attulimus, clarum est Rom. Pont. Petri successorem, a Christo in Petro institutum esse totius Ecclesiæ pastorem, ut locus dubitationi nullus relictus sit. Si quis autẽ post hæc hæsitãs inuenitur, aut rudis, & ineptus, aut cũ hæreticis, seu schismaticis sapit, aut Christianus nõ est, ineruditus quippe valde, & indoctus est quisq; certitudinẽ mathematicam in omnib. quærit, vt Philosophi tradunt Hæreticorum, atque schismaticorũ propriũ est sacra uti scriptura, secundum sensum tñ quo ipsi faciunt illam sonare: Christianorum autẽ, qui vere Catholici sunt sapientia sacram scripturam intelligit secundum sensum, quem sancti Doctores, quem sacra Concilia, Apostolica authoritate roborata interpretantur. Hunc faciendi Christianã veritatẽ modũ quisquis repellit, Christianus non est: ab hac vita q recedit, infidelis inuenit. Nam licentia exorbitandi ab hac via si admittitur, Trinitatis vnã substantiã reuocare in dubium cũ Ario fas est, Spiritum quoq; sanctum procedere a filio ambiguum adhuc cum priscis erit: panem in sacro altaris conuerti in corpus Christi dubitatur. Hæc .n. omnia nulla alia via, aut authoritate sũt Christianis reddita certa, & indubia fide tenenda, nisi interpretatione sacræ scripturæ, iuxta Sanctorum documenta, & sacrorum Conciliorum authoritate Apostolica firmatorum diffinitionem. Quocirca quum textus Euangelici ad propositum adsint, & Sanctorum doctrina conformis in proposito pateat, nullo penitus Sanctorum reluctante, sacrorumq; Conciliorum cum Apostolicã authoritate inueniatur definitio, omnisque Christianorum ætas a Petro hucusque in sancta Ecclesia Catholica hoc confessa inueniatur, reliquorũque Doctorum testimonia innumera sint: certũ ita redditur Ro. Pon. Petri successorẽ in Petro a Christo institutũ totius Ecclesiæ pastorem, ut Certius fides haberi non possit, Amen.

¶ Romæ, anno Christianæ salutis, 1521. ætatis verò propriæ 52. die 17. Februarii.

FINIS.

TRACTATVS QVARTVS, De Attritione, & Contritione, in quatuor Quæstiones diuisus.

SVMMARIVM.

1 Num Attritio possit fieri contritio.
2 Num Contritio debeat esse singulorum peccatorum.
3 Num peccator teneatur ad contritionem quandocunque recordatur suorum peccatorum.
4 Num contritio non modo culpam, sed pœnam debitam peccatis remittat.

PROLOGVS.

INTENTIO mea in subsequentibus, quæ ab authore tractanda erant ad perfectionem operis, est non aggredi ordinem per quęstiones, & articulos sigillatim decidendo, quasi complere vellem tertiam partem (imparem enim me tanto negotio, & cognosco, & fateor) sed dubia aliqua vtilia, nec non discussione digna tractare, & ingenii uires diuina aspirante gratia determinare Seruaboq; ordinem sacramentorum supraposit um.

¶ De partibus igitur pœnitẽtiæ in speciali tractando, primũ occurrit de prima parte pęnitentiæ dubiũ circa quidditatẽ eius, quę ex differentia inter attritionem, & cõtritionem facilius cognoscetur.

QVAE-

QVAESTIO I.

¶ An attritio possit fieri contritio.

ET Propterea quaeritur primo an attritio possit fieri contritio. Videtur enim quod non. Tum quia contritio & attritio differunt penes principia, quoniam contritio est a charitate, attritio autem est a voluntate sine charitate. Tum quia imperfectio attritionis est de ratione eius: ac per hoc remota imperfectione non remanet attritionis actus, qui possit perfici per charitatem.

¶AD EVIDENTIAM Huius tria facienda sunt, primo dicetur quid nominis: secundo manifestabitur quotuplex est tam attritio, quam contritio, tertio respondebitur quaesito.

Contritio, & attritio displicentiã, non dolorem significat, illa perfectã, haec imperfectam.

¶ Quo ad primum attritio sonat imperfectam displicentiam peccati: contritio autem sonat displicentiam perfectam peccati. Et est sermo de peccato mortali. Notanter autem dico displicentiam, & non dico dolorem seu tristitiam, quoniam contritio proprie significat displicentiam, quae est causa tristitiae seu doloris, quamuis frequenti usu dicatur, quod contritio est dolor, significando causam ab effectu. Quanta autem differentia sit inter displicentiam & tristitiam, quae est in voluntate, manifestat status coelestis patriae: in qua sancti displicebunt peccata olim ab eis cõmissa, nullam tamen tristitiam de eis habebunt. Ex hoc.n. quod in patria erit displicentia, & non erit tristitia, manifeste patet, quod tristitia ipsa, quae est in voluntate, non est essentialiter displicentia: sed ad displicentiam sequitur tristitia in iis qui sunt tristitiae capaces. Et hanc doctrinam habes superius ab Authore in q. 84. ar. 4. haec de primo.

¶ Quo ad secundum, quia imperfectum dicit negationem perfecti, & negatio per affirmationem oppositam cognoscitur, ideo inchoandum est a contritione, quae est displicentia perfecta. Ex tribus siquidem constat huiusmodi perfecta displicentia, primum est ipsa displicentia peccati: secundum est propositum de caetero non peccandi mortaliter: tertium est quod sit charitate informata. Et siquidem primum defecerit totaliter, nec attritio, nec contritio est; quoniam displicentia communis est utrique. Si uero defecerit secundum quid (puta quia adest peccati displicentia modica, seu leuis) tunc attritio esse potest, uerum usque ad quem terminum quantitas displicentiae limites habeat, ita quod ibi sint confines attritio & contritio, in tertia conditione declarabitur. Si uero secunda defecerit conditione (s. propositum de caetero non peccandi mortaliter) tripliciter hoc contingere potest. Vel per positionem contrarii propositi in actu, puta quia actualiter intendit peccare mortaliter, & tunc non habet locum attritio. Vel per positionem contrarii habitualiter tantum, puta quia non intendit actualiter committere peccatum mortale, nec intendit mutare statum suum, quo detinetur in peccato mortali, ut patet in usurariis, concubinariis, & aliis similibus: qui confitentur peccata sua, displicetque eis peccasse habentque uelleitatem relinquendi peccatum, non tamen deserunt concubinatum, aut restituunt usuras, &c. Et haec displicentia cum huiusmodi uelleitate attritio dici potest, uel per negationem propositi explicitu puta quia poenitens est sic dispositus quod displicent ei peccata praeterita, & non intendit peccatum mortale aliquod committere, & intendit tanquam in quodam confuso cauere a peccatis, ita quod duo prima, scilicet affirmatio displicentiae & negatio intentionis peccandi habentur explicite, tertium autem, scilicet affirmatio propositi de caetero non peccandi mortaliter, non nisi in confuso habetur: pro quanto in voluntate non peccandi confunditur & tempus proxime futurum, & totum tempus uitae suae: ad quod non explicite extendit se hoc debile propositum, de quo est sermo. Et talis displicentia forte est ualde communis, & illa quae communiter uocatur attritio. Circa defectum uero tertiae conditionis aduertendum est, quod in conditione illa clauduntur duo, quorum unum est in potestate nostra, & de eo certi esse possumus, alterum est ex diuina gratia, & nobis incertum. Horum primum est diligere Deum super omnia. Secundum est, quod huiusmodi diligere sit informatum charitate diffusa a Spiritu sancto in cordibus filiorum Dei: Et siquidem defecerit primum (scilicet dilectio Dei super omnia) attritio non contritio est: si uero primum affuerit, cõtritio uocatur. Esse autem hanc dilectionem in potestate nostra, ex eo patet, quod sicut in potestate nostra est constituere nobis pro ultimo fine delectationem uenerеam, aut lucra, aut regnum: ita in potestate nostra est habere Deum etiam ut beatitudo est Sanctorum, pro ultimo fine, ita quod intendamus & deliberemus praeferre ipsum in voluntate nostra omnibus, quae desiderari haberive possunt. Quod etiam huiusmodi dilectio exigatur ad contritionem, & distinguitur ab attritione, ex eo patet, quod sine huiusmodi dilectione non potest esse informatio charitatis: substernitur enim huiusmodi dilectio acquisita charitatis formationi, & tunc tam sapientes, quam boni fideles, tam seipsos, quam alios habent pro contritis, quum haec dilectio testimonium perhibet. Quod demum huiusmodi tam dilectio, quam contritio possit esse sine charitate, ex eo patet, quod multi sciunt se habere hanc dilectionem, & nesciunt se esse in charitate. Si.n. huiusmodi tam contritio, quam dilectio non posset esse informis manifeste sequeretur, quod scire possemus euidenter, nos esse in Dei gratia, quia euidenter certi sumus de nobisipsis quod habemus hanc voluntatem deliberatam praeferendi omnibus Deum, &c. Et haec est dilectio similis charitati infusae in tantum quod propter similitudinem actuum censet diuus Thomas non discerni a nobis, an dilectio nostra, qua Deum diligimus & proximum, sit ex infusa gratia, uel non? Et ab hoc amore prouenire potest quod Apostolus ait, Si distribuero facultates meas in cibum pauperum, & si tradidero corpus meum ita ut ardeam, charitatem autem non habeam, &c. Et hinc habere potes terminos quantitatis tam displicentiae peccati quam propositi non peccandi, quantificatur.n. utrumque horum ex quantitate amoris Dei: ita quod sicut amor Dei est super omnia amabilia, ita propositum uitandi peccati dẽt esse super oĩa eu(i)tabilia, & similiter displicentia peccati super omnia odibilia. Ac per hoc displicentia peccati modica, quae non peruenit ad displicentiam contritionis, est illa qua minus odio habemus peccatum, quam aliquod aliud damnum, & similiter propositum tiud est debile ac deficiens a proposito contritionis, quo plus proponimus cauere ab alio malo, quam a peccato mortali. Si postremo deficiat charitas stantibus reliquis conditionibus, contritio, ut dictũ est uocatur, quamuis appelletur attritio ab illis, qui sine charitate contritionem non nouerunt.

Quantam oportet esse peccatorum displicentiam in contritione.

¶Ex quib. omnib. colligere possumus duplicem esse attritionẽ & duplicem contritionem. Prima attritio est, displicentia peccati cum uelleitate, non peccandi, in statum peccati, & haec est attritio meretricum, usurariorum, & aliorum hmõi, & haec uocatur attritio impoenitentium. Secunda attritio est displicentia peccati cum voluntate peccandi, & cum voluntate non peccandi in confuso, & haec est attritio poenitentium, qui sic in confuso, tam totũ tempus futurum, quam comparationem peccati ad alia odibilia, quam etiam comparationem Dei ad alia amabilia in voluntate sua habent, & haec uocatur attritio imperfectorum. Prima uero contritio est acquisita displicentia peccati supra omne odibile, cũ proposito uitandi peccatum supra omne uitabile, ex amore Dei supra omne amabile, & haec uocatur contritio informis. Secunda autem contritio est haec eadem displicentia cum dicto tam proposito, quam amore, charitate informata, & haec uocatur contritio formata. Haec de secundo.

¶Quo ad tertiũ, praenotandum est, quod aliud est quaerere an de attrito fiat contritus, & an attritio fiat contritio. Prima n. quaestio clara est: quĩa constat multos peccatores paulatim ad poenitentiam conuerti & ex imperfecta displicentia ac ex imperfecto proposito imperfectoque Dei amore ad perfectionem contritionis deduci, ita ut uere contritionem charitate informatam assequantur. Secunda autem quaestio (de qua est sermo) non est usque quaque clara, quĩa permanentia actuum interiorum in identitate numerali satis occulta uidetur. Veruntamen dicendum est, quod attritio impoenitentium non potest fieri contritio. Quod probatur non solum, ex eo qđ uelleitas non est idem actu cum voluntate deliberata, & similiter displicentia proportionalis uelleitati nõ idem actus cum displicentia proportionali voluntati deliberatae, sed praecipue ex eo quod actus unius speciei non transit in actũ alterius speciei: displicentia autem summi odibilis, quae est contritio, & displicentia odibilis, non summi, quae est attritio, differunt specie, quia summum odibile ex suo gñe spẽ differt ab odibili nõ summo, & hoc tã in gñe mali, quã in genere odibilis. Et haec intellige formaliter, i. quia attritio est displicentia peccati sub rõne nõ summe odibilis, contritio autem sub ratione summe odibilis. Cui enim offensa Dei est summe odibilis, illi Deus est summe amabilis, & a quo Deus non summe amatur, illi offensa Dei non est summe odibilis. Attritio quoque imperfectorum non fit contritio eadem ratione qua cognitio confusa non fit cognitio distincta: sed sicut cognitio confusa approximat intellectum ad cognitionem distinctã, displicentia confusa, quae attritio dicitur, ducit & appropinquat voluntatem ad displicentiam distinctam, quae est contritio. De acquisita autem contritione, quae contritio informis dicitur dicendum est, quod potest fieri contritio formata: quoniam potest continuari idem numero actus acquisitae, contritionis usque ad charitatis infusionem inclusiue, & sic charitate informari. Et quia huiusmodi contritio antequam informetur charitate, uocatur etiam quandoque attritio: ideo hoc tertio modo sumpta attritio potest fieri contritio. Et hoc tam habere potes a diuo Thom. superius in q. 89. ubi dixit, quod contritio est ultima dispositio ad charitatem.

¶Sed occurrit hic nõ dissimulandũ dubiũ, p quid, seu quõ huiusmodi attritio seu contritio acquisita sit ultima dispositio ad gratiam. Est n. quandoque non ultima dispositio, ut patet ex eo quod potest esse informis. Si enim semper esset ultima dispositio, quum Deus tam in naturalibus, quam in gratuitis dat sp ultimo dispositis formam, pro qua sunt ultimo dispositi, sequeretur

quod homo habens huiusmodi contritionem acquisitam certus esset se esse in gratia Dei. Quandoq; autem est ultima dispositio: ut diuus Tho. dixit & ratio approbat: quia gratia perficit naturā, ac per hoc rationabile est, ut a nobis acquisita displicentia peccati suprema, perficiatur quandoq; gratuita charitate. Si dicatur, quod huiusmodi transitus fit per motum intensionis, ita quod acquisita huiusmodi perfecta displicentia peccati, si est remissa, est attritio, & non habet rationem ultimæ dispositionis ad charitatem: si autem intenditur & crescit, est contritio & ultima dispositio ad charitatem: ut sic uerificetur quasi commune dictum, quod contritio & attritio differunt secundum magis & minus. Contra: Nam loquendo de attritione tam impœnitentium quam imperfectorum constat quod differt a contritione non penes obiectum materiale: quia utriusq; materia est peccatum mortale, sed penes obiectum formale: quia contritio attingit mortale peccatum sub ratione summe odibilis: attritio autem tam impœnitentium, q̃ imperfectorum attingit mortale peccatum non sub ratione formali summe odibili. Et propterea neutra differt a contritione penes magis & minus tum, quia differentia secundum magis & minus, non est differentia formalis: tum quia quantumcunq; cresceret displicentia mortalis peccati extra formalem rationem summe odibilis, nunquam esset contritio. Tertio uero modo sumpta attritio nec penes materiam, nec penes rationem formalem obiecti differt a contritione acquisita. quia sunt respectu eiusdem mortalis peccati, & sub ratione summe odibilis. Et quod nec differens sit penes magis, & minus, ex eo patet, q̃d minimus gradus huiusmodi displicentiæ sufficit ad charitatem operientem multitudinem peccatorum. Quod ex Ecclesiæ testimonio comprobatur: credimus.n. omnes tam nosmetipsos quam alios esse in charitate, quū ad huiusmodi displicentiam quantumcunque remissam peruenimus. Vnde nec est uerum contritionem & attritionem differre secundum magis & minus in eadem specie, licet sit uerum secundum magis & minus in diuersis speciebus, sicut album habet magis dulce, quam uiride. Nec allata responsio satisfacit quæsito. Aliter ergo dicendum mihi uidetur, q gratuita Dei motio est quæ huiusmodi acquisitam contritionem efficit ultimā dispositionem ad gratiam seu charitatem. ita q ex hoc ipso, quod Deus non per aliquod superadditū donum habituale, sed per gratuitam dilectionem, qua dignatur uti nostra acquisita contritione ut dispositione ultima ad suum proprium opus, quod est charitas quæ infunditur, transfert nostra contritio in fere ultimam dispositionem pro gratia habituali: iuxta illud Hierem. Ad Deū postquam conuertisti me pœnitentiam egi. Hæc de tertio.

¶ AD ARGVMENTA in oppositum, pro quanto contra attritionem tertio modo dictam militat, respondendo dicitur q quidquid sit de diuersitate penes principia in esse naturæ, diuersitas tamen principiorum in genere moris, seu meriti non infert unum eundemq; actum non posse esse sine tali principio, & cum tali principio: unus namq; & idem actus exterior qui à principio non fuit bonus moraliter potest esse bonus moraliter in prosequutione. Et similiter in proposito contritio acquisita, quæ a principio nō est meritoria, potest in sui prosequutione fieri meritoria, superueniēte charitate. nec oportet reinchoare actū, quo ad substantiam actus, sed sufficit q inchoetur actus quo ad esse meritorium. Quum.n. dicitur actum meritorium inchoari a charitate, est sermo formalis hoc est non de actu simpliciter, sed inquantum est meritorius: & propterea stat actum esse simpliciter inchoatum sine merito & charitate, & eundem continuari cum merito & inchoari a charitate secundum esse meritorium.

¶ Ad secundum dicitur, q licet imperfectio attritionis tam impœnitentium, q̃ imperfectorum sit de illius ratione, quia penes defectum obiecti formalis attēditur: imperfectio tamen contritionis acquisitæ, quæ attritio tertio modo uocatur non est de ratione illius, quoniam pœnes solam negationem potentis superuenire diuini doni attenditur non n. informitas huiusmodi contritionis, seu attritionis est magis de ratione ipsius, quam informitas fidei sit de ratione fidei. Et propterea sicut actus fidei informis potest in sui prosequutione formari charitate, ita actus acquisitæ contritionis potest superueniente charitate, imperfectionem suæ informitatis deserere, & formatus continuari.

QVAESTIO II.

¶ An exigatur ad contritionem, quod sit singulorum peccatorum mortalium.

SECVNDO QVAERITVR de materia contritionis, an exigatur ad contritionem, q sit singulorū peccatorum mortalium. Videtur enim quod sic.

¶ Tum quia contritio debet adæquare confessionem confessio autem comprehendit omnia mortalia: ut patet in cap. omnis utriusque sexus, ergo.

¶ Tum quia hæc est differentia inter pœnitentiam mortalium, & pœnitentiam uenialium: quia ad remissionem uenialium sufficit naturalis displicentia: ad remissionem autem mortalium exigitur, ut humo actualiter peccatum mortale commissum detestetur. Et confirmatur hoc authoritate diui Tho. superius in calce corporis prior ar. q. 87. dicentis quod displicentia uirtualis non sufficit ad remissionem peccati mortalis, nisi quantum ad peccata oblita post diligentem inquisitionem.

¶ AD HVIVS euidentiam sciendum est, quæstionem hāc posse intelligi tripliciter. Primo an exigatur, q singulis secundum numerum peccatis mortalibus respondeant totidem contritiones. Et sic intellecta quæstio, facile soluitur negatiue: quoniam nec quo ad actum displicentiæ, nec quo ad actum confessionis, nec quo ad actum satisfactionis oportet multiplicari actus pœnitētiæ iuxta multitudinem actuum peccatorum: unicus siquidem satisfactionis actus potest satisfacere pro multis mortalibus commissis. Et similiter unica enunciatione potest quis simul confiteri mille mortalia: dicendo. Percussi millies. Et similiter unica displicentia potest respondere mille peccatis non minus quam confessio & satisfactio. Tum quia ridiculum est ita uelle adæquare numerum contritionum numero peccatorum, tanquam in multitudine actuum, & non in perfectione potius actus consistat uirtus: quasi non possit una perfecta displicentia æquiualere decem millibus imperfectis: quum tamen etiam in sensibilibus uideamus, quod unum numisma aureum æquiualet mille æreis.

¶ Secundo uero modo potest quæstio intelligi, an singula peccata mortalia in seipsis, seu formaliter attingi debeant a contritione ita q̃d non sufficiat homini displicere sibi in generali quæcunque commisit contra Deum, sed exigatur, ut displiceat sibi in speciali peccata a se patrata: puta decem adulteria, centum furta mille blasphemias, &c. & hoc quo ad peccata, quorum memoria subest.

¶ Et sic intellecta quæstio dupliciter examinanda est. Primo, de contritione relata ad sacramentum pœnitentiæ: deinde de contritione absolute. Multum n. refert sic, uel sic loqui, quoniam contritio relata ad sacramentum pœnitentiæ, sub euangelica lege incepit: contritio autem absolute, post Adæ peccatum, & ante scriptā legē, & sub lege Moysi, omnibus peccatoribus necessaria fuit.

¶ Si igitur contritio relata ad sacramentum pœnitentiæ, exigat quod terminetur ad singula mortalia formaliter, seu in seipsis, oportet q hoc habeat uel ex satisfactione, uel ex confessione, uel ex seipsa, uel ex absolutione sacerdotali: plura.n. in sacramento pœnitentiæ non inueniuntur. Sed non conuenire sibi ex satisfactione, patet ex hoc, q una satisfactio uirtualiter potest adæquare multa mortalia. Quod nec etiam ex confessione, ex eo patet q rō quare confessio exigit singula mortalia, pro materia est. quia confessio fit humano iudici, qui non potest iudicare, nisi de cognitis: incognita autem sibi ut iudici remanerent quæcunq; non essent a pœnitente in seipsis explicata. Quæ ratio non habet locum in contritione, quæ Deo offert cor: qui non pensat quantum aut quot, sed ex quanto offertur. Vnde de Magdalena legitur. Dimissa sunt ei peccata multa, quoniam dilexit multum: & non dixit quoniam displicuerant ei multa. Quod etiam hoc non proueniat ex absolutione, manifestat unica absolutio, quæ simul fit absque explicatione singulorum: Quod demum contritio non habeat hoc ex seipsa, ex eo patet, quod communis doctrina, tenet sufficere post singulorum peccatorum mortalium attritiones, unam contritionem in generali. Ex hoc. n. dicto manifeste habetur, quod licet aggregatum ex contritione & attritione seu attritionibus terminetur ad singula mortalia in seipsis, ipsa tamen cōtritio non terminatur ad singula mortalia in seipsis, seu formaliter, sed tantum uirtualiter.

¶ Et si dicatur, q contritio sequens tot attritiones, operatur in ui illarum, ac per hoc terminatur ad obiecta illarum formaliter, manifeste patet nihil valere illationem hanc, sed destruere conditum: quoniam hinc non sequitur contritionem terminari formaliter ad obiecta attritionum, sed virtualiter tantum sicut non formaliter, sed virtualiter claudit in se attritiones. Et falsum esset, q̃d contritio sequens esset una contritio ḡnalis. Ex quibus omnibus apparet, q proprie loquendo contritio relata ad sacramentum pœnitentiæ, non exigit quod terminetur formaliter ad singula mortalia, sed sufficit q terminet ad ea virtualiter. Si aūt spectemus ad cōtritionem simpliciter & absolute, dicendum est, quod non exigit determinare formaliter ad singula mortalia peccata exigit virtualiter attingere singula mortalia etiam oblita & incognita. Dico autē virtualiter attingere singula: quia per hoc simpliciter & absolute differt contritio remittens pctā uenialia à contritione remittēte peccata mortalia. Ad remissionē siquidem pctōrum, mortalium, exigitur q contritionis displicentia sit adeo perfecta extensiue, quod formaliter, aut uirtualiter attingat oīa & singula mortalia, quorū pœnitens est reus: & hoc manifestatur ex eo, q impiū est dimidiā à Deo sperare ueniā mortalium pctōrum. Ad remissionem aūt uenialium non exigitur hæc extensiua perfectio: pōt siquidem unum peccatum ueniale dimitti sine alio. & illa sīn ueni. lia remittuntur, ad quæ displicentia virtualis se extendit. Probatur ergo declarata conclusio ex

eo

eo quod contritio generalis virtualiter se extendens omnia mortalia, sufficit ad remissionem eorum concorrente charitate, &c. Probatur hoc: quia in instanti fit iustificatio impii, & conuerti potest peccator ad Deum: scriptum est.n. In quacunque hora ingemuerit peccator, &c. Et si forte obiiciatur contra hoc, dicendo, quod huiusmodi momentanea ac generalis contritio fert secum propositum specialis contritionis de singulis mortalibus in seipsis, sicut Baptismus fluminis fert secum propositum baptismi fluminis: & ideo contritio illa generalis vtpote perfecta, concurrit ad remissionem peccati, ut tendens ad contritionem specialem, quæ est perfecta. Aduertat hæc obiiciens, quòd voluntarie opponitur iste ordo contritionis perfectæ virtualiter ad contritionem perfectam formaliter tum quia nec ex sacra scriptura, nec ex sacris Doctoribus traditur, communi sententiæ superius recitatæ aduersatur: nam si contritio perfecta virtualiter remittit peccata, vt tendens in contritionem perfectam formaliter, sequeretur quod post omnes attritiones in speciali subsequuta una contritio generalis perfecta uirtualiter, non sufficeret ad salutem: quoniam exigeretur, quod post generalem contritionem perfectam virtualiter, sequeretur contritio specialis, perfecta formaliter. Si enim perfecta virtualiter, fert secum propositum perfectæ formaliter, oporteret post illam hanc exequi, cuius contrarium pro certo habemus. Et bene nota, q aliud est dicere contritionem generalem perfectam uirtualiter coexigere ante uel post detestationes speciales peccatorum mortalium in seipsis: & aliud est dicere contritionem generalem perfectam uirtualiter coexigere ante uel post contritiones speciales pactorum in seipsis: Nos enim hoc secundum dicimus esse falsum tam nunc, quam omnibus præteritis temporibus: primum aut, sacri Doctores tradunt. Et uerum proculdubio est tempore Euangelicæ legis, in quo contritio fert secum propositum confessionis sacramentalis, ratione cuius exiguntur speciales detestationes peccatorum siue ut præcedentes contritionem generalem uirtualiter perfectam (ut contingit illis, qui suscipiendo actualiter sacramentorum pœnitentiæ fiunt de attritis contriti) siue ut consequentes sæpe dictam contritionem, ut contingit illis qui ex toto corde statim conuertuntur ad Deum habentes uirtualiter saltem propositum confitendi suo tempore peccata sua. Verum autem hoc sacrorum Doctorum dictum, uerum et sit de contritione simpliciter & absolute ex dictis apparere potest, quod non. Nulla siquidem apparet ratio cogens ad huiusmodi detestationes speciales secluso sacramento pœnitentiæ: nam & uoluntas potest perfecte mutari & exercitari in necessariis uirtutum actibus & pro peccatis potest perfecte satisfieri absque huiusmodi specialibus detestationibus: ut patet ponendo peccatorem pœnitentem, qui totum se diuinæ dilectioni, eleemosynis, ieiuniisque daret: hic enim prisco tẽpore perfecte satisfecisset pro peccatis absq; tot detestationibus. Et hinc patet quid dicendum sit ad quæstionem tertio modo intellectam. s. an contritio exigat quod terminetur ad omnia & singula peccata mortalia, non curando de modo terminandi. Ex dictis siquidem patet respondendum esse affirmatiue: quoniam non curando de modo, hoc est an formaliter uel uirtualiter, certum est oportere sub contritione comprehendi omnia mortalia peccata commissa, siue sint sibi cognita, siue incognita: quoniam (ut dictum) impium est a Deo dimidiam sperare ueniam.

¶ AD PRIMVM Ergo in oppositum dicitur, quod propriissime loquendo, contritio respondet absolutioni, & detestationes respondent confessioni: & propterea detestationes sunt æquales numero actibus confessionis: & sæpe sunt simul tempore, quando scilicet pœnitens simul recordatur peccati confitetur illud. Vnde contritio secundum annexas detestationes adæquat confessionem quo ad modum attingendi peccata, scilicet in speciali, & non conuenit hoc contritioni secundum se.

¶ Ad secundum dicitur, q assumptum uerum est de pœnitentia seu contritione relata ad sacramentum pœnitentiæ: & similiter intelligenda sunt uerba diui Thomæ.

¶ Potest quoq; aliter dici iuxta differentiam ultimo explicatam inter perfectionem displicentiæ requisitam ad remissionem mortalium exigit generalem contritionem perfectam uirtualiter, sic quod actualiter homo huiusmodi displicentiam perfectam extensiue ad omnia & singula mortalia habeat, remissio autem uenialium non requirit huiusmodi extensiue perfectam displicentiam. Sed cum hoc quod aliquis in solis uenialibus constitutus non habuerit generalem displicentiam de omnibus suis uenialibus, stat quod ex aliquo feruore charitatis, in quo si occurrerent, displicerent contrariantia uenialia, consequatur remissionem uenialium illorum, quæ displicerent, quod non sufficere dicitur ad remissionem peccati mortalis, nisi obliti, quia (ut dictum est) oportet actualiter habere illam contritionem generalem perfectam uirtualiter, ad remissionem mortalium.

QVAESTIO III.

¶ An peccator teneatur ad contritionem quando recordatur peccatorum suorum.

TERTIO Quæritur circa tempus contritionis: An peccator teneatur ad contritionem quando recordatur peccatorum suorum. Et quia quæstionem hanc discussimus in quodlibetis nostris, ideo quære ibi. sat sit hic scire partem negatiuam esse ueram.

QVAESTIO IIII.

¶ An contritio remittat non solum culpam, sed pœnam debitam peccato.

QVARTO Quæritur circa effectum contritionis, An cõtritio remittat non solum culpam, sed pœnam debitam peccato.

¶ Videtur enim q non. Tum quia ad remissionem pœnæ ordinatur tertia pœnitentiæ, scilicet satisfactio: non ergo ad illam ordinatur contritio, nisi quatenus forte habet satisfactionem annexam.

¶ Tum quia contritio, sufficiens ordinatur per se ad remissionem culpæ, nec apparet unde habeat q pœnam sensus remittat.

¶ AD HVIVS Euidentiam sciendum est, duplicem esse modum dicendi de hac re, quamuis omnium sententia in idem eandem concurrat. Primus est, quod alia est pœna, quæ debetur in contrito, & est alia, quæ debetur contrito, nam incontrito debetur pœna inferni, contrito autem pœna temporalis. Et propterea quoniam contritio tollat pœnam inferni (nunquam enim contritus perseuerans, ad pęnam infernalem ibit) dici potest, quod contritio tollit totam pęnam peccato mortali prius debitam. Alter uero dicendi modus est quod, contritio non tollit totam pœnam, sed commutat pœnam æternam in temporalem: nam incontritus reus erat æternæ pœnæ, contritus autem reus est pœnæ temporalis. Sed uterq; dicendi modus deficit. Primus quidẽ tripliciter, scilicet & dicendo pœnam deberi contrito, nam non nisi per accidens hoc uerificatur. Contritio enim ut sic, non ponit reatum pœnæ: alioquin cuilibet contrito deberetur pœna: & dicendo alietatem pœnæ debitæ contrito & incontrito: nam, ut patebit, non alia pœna est quæ utrique, si qua contrito alicui debetur, & inferendo, quod dici potest totam pœnam incontrito prius debitam per contritionem remitti: nam, ut patebit, pars quædam pœna sibi prius debitæ communiter remanet (scilicet pœnæ sensus) absque æternitate tamen. Secundus autem modus deficit ponendo commutationem: nam idem est quod Deus interius operatur in pęnitente, & quod Dei minister sacramentum adhibendo significat: exterior enim sacramentalis actus significat interiorem Dei operationem. Sed sacramentalis actio in sacramento pœnitentiæ non significat commutationem, sed absolutionem: ergo interior Dei operatio, quæ in contritione interuenit, non est commutatio, sed absolutio.

¶ Ad cuius pleniorem intelligentiam aduertendum est, in pęna inferni inueniri tria: pœnam damni, pœnam sensus, & æternitatem pœnæ: iuxta tria, quæ sunt in peccato mortali. Per peccatum siquidem mortale fit auersio ab incommutabili bono, cui respondet pœna damni, separans animam a Deo; & fit conuersio ad commutabile bonum, cui respondet pœna sensus: & constituitur inimicus Dei, cui respondet æternitas pœnæ, inimicus enim quia est hostiliter exterminandus, est æternaliter puniendus. Quum autem peccator conteritur, quia charitate Deo coniungitur, tollit contritio pœnam damni, quæ separationem a Deo ponebat, & quia per eandem charitatem amicus Dei constituitur, tollit contritio æternitatem pœnæ: amicus enim non est æternaliter puniendus. Et si nihil aliud efficit contritio remanet contritus obligatus ad pœnam sensus, ad quam prius tenebatur: sed non æternaliter sustinendam, sicut prius tenebatur. Et sic licet contritus perseuerans nunquam ad infernum iret, passurus totam pœnam inferni: nihil tamen prohibet obligatum eum remanere ad partem illius pœnæ quæ in inferno sustinenda ab ipso erat. s. ad pœnam sensus.

¶ Vbi uides, quod non est alia pœna, quæ debetur alicui contrito, ab illa, quæ sibimet incontrito debebatur, sed est illamet pœna sensus relicta, & hoc contra primum modum dicendi. Nec interuenit commutatio pœnæ æternæ in temporalem. sed expoliatio pœnæ ab æternitate, & hoc contra secundum modum dicendi.

¶ Vt autem restans dubitatio (an, s. contritio remittat pœnã sensus) soluatur sciendum est, q hic certa sunt duo. Primũ est, q quanto contritio est maior, tanto plus tollit de pœna sensus peccato debita. Secundum est, q tanta potest esse contritio, quòd tolleret totam pœnam sensus. Ambiguum uero est, an quantu-

lacunque contritio charitate informata (de tali enim est sermo) tollat aliquid de illa pœna sensus: multi enim uidentur de hoc dubitare, mihi autem apparet quod pars affirmatiua est uera propter duas rationes: quarum quælibet uerificata sufficiens est. Potest enim contritio ex duplici capite tollere in toto, uel in parte pœnam sensus. Primo ex pœnalitate sibi annexa, displicentia enim commissi criminis nō fert secum necessario pœnalitatem: quum sit in patria, ubi nulla est pœnalitas, sed in subiecto susceptiuo doloris seu pœnæ fert secum naturaliter displicentia pœnalitatem quandam, dolemus enim communiter de nostris, quæ nobis displicent. Et quoniam huiusmodi pœnam parere, contritioni conueniret seclusa relatione ad sacramentum pœnitentiæ: ideo secundum hoc caput dicendum est, quod contritio quælibet simpliciter, & absolute ex annexa pœnalitate tollit aliquid pœnæ sensus: habet enim satisfactoriam uim pœna uoluntarie assumpta secundum Deum. Secundo ex merito passionis Christi, est enim passionis Christi meritum remissiuum suis membris pœnæ pro peccatis debitæ, plus, & minus prout illis coniungitur. Quod primo apparet in Baptismo: ubi quia passio Christi totaliter communicatur baptizato, quasi ipse baptizatus passus esset, tota pœna tollitur. Apparet deinde & in sacramento pœnitentiæ actualiter suscepto, dum ex ui sacramenti communicatur meritum passionis Christi ad remissionem aliquantæ saltem pœnæ sensus. Et quia coniunctio ad meritum passionis Christi conuenit contritioni non simpliciter & absolute, sed relatæ ad sacramentum pœnitentiæ, ex hoc quod contritio fert secum uotum sacramenti pœnitentiæ, coniungit merito passionis Christi per sacramenta nobis communicato. Et secundum hoc caput dicendum est, quod quæcunque nostra contritio tollit aliquid pœnæ sensus ex merito passionis Christi, nam rationabile est, quod plus pœnæ tollat charitas extensa ad sacramentum, quam non extensa ad illud: sed charitas nō extensa ad sacramentum (qualis erat antiquorum pœnitentium charitas) tollebat ex vi quidem charitatis, & pœnam damni, & æternitatem pœnæ, ex annexa autem pœnalitate tollebat in toto, uel in parte pęnā sensus: ergo charitas pęnitentium in noua lege, quæ est charitas extensa ad sacramentum pęnitentiæ, plus pœnæ tollit. Minor huius rationis propositio clara est. Maior autem facile suadetur ex eo, quod pęnitentiæ sacramentum actualiter exhibitum, est procul dubio remissiuum pęnæ sensus in toto, uel in parte: ex hoc enim consequens est, ut idem ipsum sacramentum in uoto charitatis existens apud contritum, aliquid huiusmodi pęnæ remittat. Simile enim quid perspicimus in baptismo, quod scilicet id quod operatur Baptismus exhibitus, operatur etiam in uoto charitatis habitus non ita copiose. Nec excluditur maioris huius ueritas: si dicatur, quod charitas extensa ad sacramentum, habet ex eatenus siue ad sacramentū, quod tollat illam et, quæ tollebat charitas antiquorum pęnitentium absolute. Nam hoc non est charitatem extensam ad sacramentum efficere plus, sed est efficere pluribus rationibus unum, & idem extense siquidem charitas ad sacramentum duplici ratione tollit pęnam damni, & æternitatem pœnæ, scilicet ex ui charitatis, & ex ui sacramenti in uoto. Sed hæc ueritas non excludit quin uerum quoque esse debeat, quod huiusmodi extensa charitas plus efficiat, plus pœnæ tollat: quia hoc ad uim sacramenti spectat. Ex quibus omnibus patet dicendum esse ad quæsitum, quod contritio ratione charitatis, qua formatur, non solum tollit culpam, sed & pęnam damni, & æternitatem pęnæ: ratione uero annexæ pęnalitatis tollit aliquid pęnæ sensus, & ratione sacramenti in uoto tollit rursus aliquid pęnæ sensus. Et iam uehementius, inquit Diuus Thomas in decimoseptimo cap. contra Gen. potest esse huiusmodi coniunctio contriti ad meritum passionis Christi, quod tolleret totam pęnam sensus.

¶ AD PRIMVM ergo argumentum in oppositum, dicitur quod satisfactio distincta est a contritione secundum ea, quæ communiter in humano genere inueniuntur, communiter enim contriti non tam uehementer iunguntur passioni Christi, ut non sit opus satisfactione ad arbitrium sacerdotis. Traditur enim tam doctrina, quàm lex moralis secundum ea, quæ ut in pluribus contingit.

¶ Ad secundum dicitur, quod iam ex dictis apparent duo capita, unde quantalacunque contritio tollat aliquid pęnæ sensus, inter quæ capita coniunctio ad meritum Christi præcipuè perspici debere: quoniam illud est de ratione contritionis, annexus autem dolor quasi uicem satisfactionis tenere uidetur.

TRACTATVS QVINTVS, De Confessione, in quinque quæstiones diuisus.

1 *Num omnes teneantur ad confessionem.*
2 *Num peccata mortalia realiter occulta, ut in solo corde latentia sint necessario confitenda.*
3 *Num oporteat confiteri singulas species singulorum peccatorum.*
4 *Num peccata semel confessa subsecuta absolutione, & satisfactione possint iterum fructuosè confiteri.*
5 *Num in formis confessio sit iteranda.*

QVAESTIO I.

¶ *An omnes teneantur ad confessionem.*

DE Confessione. Quæ secunda est pars pœnitētiæ, quæritur primo circa eius necessitatem, an omnes teneantur ad confessionem. Et est ratio dubitandi: quia non nulli sunt uiuentes absque peccato mortali, & propterea in dubium uertitur, an omnes teneantur confiteri.

¶ Videtur enim quod sic: quia extra, de pœniten. & remis. expresse dicitur, Omnis utriusque sexus quum ad annos discretionis peruenerit, &c. Et confirmatur, quia quum nullus excipiatur, sequeretur quod Ecclesia in hoc statuto præsupponeret omnes fideles singulis annis peccare mortaliter. Et patet sequela, si sola peccata mortalia præcipiuntur confitenda. Et rursus confirmatur ex hoc, quod absque distinctione aliqua omnis utriusq; sexus ibidem obligatus est semel in anno ad confessionem, & ad communionem in Pascha: sed constat, ꝙ omnis utriusque sexus &c. siue peccauerit mortaliter, siue non, comprehenditur sub illo præcepto quo ad communionem: ergo omnis etiam utriusque sexus, &c. siue peccauerit mortaliter, siue non, comprehenditur sub illo præcepto quo ad confessionem.

¶ IN OPPOSITVM est, quòd nullus tenetur confiteri uenialia. Ad hanc quæstionem respondetur distinguendo & bene, de necessitate, vel sacramenti, uel præcepti ecclesiastici. Et dicitur, ꝙ de necessitate sacramenti, nullus tenetur confiteri, nisi peccatum mortale certum, uel dubium: quia post Baptismum non potest aliter remitti mortale peccatum, nisi per sacramentum pęnitentiæ in re uel in uoto. De necessitate autem præcepti Ecclesiæ duplex est opinio. Vna est, quod carens peccato mortali tenetur confiteri semel in anno aliquod ueniale, ut sic impleat Ecclesiæ præceptum. Altera est, ꝙ carens peccato mortali, non tenetur confiteri aliquod ueniale: quia non comprehenditur sub Ecclesiæ præcepto.

¶ Et licet prima opinio sit tutior, secunda tamen est uerior, imo sola uera, quod probatur multipliciter. Primo ex ratione præcepti: ratio enim ecclesiastici præcepti non est præcipere confessionem, sed præceptam diuino iure confessionem determinare, quo ad tépus executionis, & propterea sub Ecclesiæ præcepto non alia comprehenditur confessio, quam illa, quæ a Christo est præcepta, sed a Christo non est præcepta, nisi confessio mortalium: ergo ab Ecclesia sola peccatorum mortalium confessio præcepta est.

¶ Secundo, & est confirmatio præcedentis, patet idem ex uerbis ipsius statuti, dū dicit, Omnia sua peccata non.n. hoc potest intelli de peccatis uenialibus, quum constet neminem quocunq; præcepto teneri ad omnium uenialium confessionem: oportet ergo intelligi de mortalibus. Et propterea ex explicata materia cōfessionis, s. quod sunt omnia sua peccata, clare patet ꝙ de sola cōfessione præcepta ex diuino iure ecclesiasticum statutum loquitur, est.n. materia confessionis a Christo præcepta omnia pęnitentis peccata comprehendens: materia autem confessionis uenialium non comprehendit omnia pœnitentis.

¶ Tertio patet idem ex pęna subiuncta, s. ꝙ uiuus arceatur ab ingressu Ecclesiæ, & moriens Christiana careat sepultura. Huiusmodi.n. pęnæ non sunt a pia matre Ecclesia perfectiorib. uiris, quales sunt uiuentes sine peccato mortali, pro omissione confessionis uenialium, ad quam alii non tenentur infligendæ, quinimo ex hoc sequeretur, ꝙ meliores essent deterioris conditionis. Quarto patet idem ex subiuncta causa frequentis publicationis dicti statuti, sine quisquam ignorantiæ cæcitate uelamen excusationis assumat. Hoc.n. in huiusmodi confessione uenialium locū habere non uidetur. Et confirmantur hæc omnia ex Clem. ne in agro dominico, de sta. mon. ubi menstrua confessio nigris monachis imponitur, absque explicatione materiæ: non.n. dicitur ꝙ confiteantur omnia sua peccata, ut ex hoc intelligatur astringi illos, etiam si mortali peccato careant ad confessionem semel in mense, unde non supradicta, sed pęna regularis disciplinæ subiungitur imponenda temerario uiolatori: sicut enim religiosi ex suis statutis obligantur ad alia, quæ absolute sunt bona supererogatiuis: ita obligantur ad confessiones statutas, etiam si mortali careant peccato. In cuius signum puniuntur in religionibus qui statutis diebus non confitentur, quantumcunque nullum habeant mortale.

¶ AD OBIECTIONEM Ergo primam dicitur, ꝙ materia confessionis explicata per ly, omnia sua peccata, restringit ly, omnis utriusque sexus, ad indigentes confessiones, ac per hoc excipit omnes carentes mortali peccato: ita ꝙ sensus est, omnes

nes

nis vtriusque sexus indigens confessione,&c. Et ad primam confirmationem dicitur quod falsum assumit seu supponit,s. nullum excipi ab illa vniuersali, omnis vtriusque sexus, &c. imo ideo Ecclesia apposuit omnia sua peccata, ut exciperet multos, quos credit sine peccato mortali vitam ducere. Ad secundam autem confirmationem dicitur, quod quum duo prædicata exigant duo subiecta, enunciatio illa, qua omnis utriusque sexus confiteri & & cõicare præcipitur, est enunciatio non vna, sed plures: licet secundum vocem sit una. Vnde sensus primæ est, omnis vtriusque sexus indigens confessione, omnia sua peccata confiteatur,&c. Sẽsus vero secundæ est, Omnis vtriusque sexus communicet in Pascha,&c. Et ratio diuersitatis iam dicta est: quia ibi explicatur materia restringens ly omnis vtriusque sexus respectu confessionis,& non restringens respectu communionis.

QVAESTIO. II.

¶ *An peccata mortalia totaliter occulta (vt sunt peccata in solo corde) sint necessario confitenda.*

CIRCA materiam confessionis quæritur secundò, an peccata mortalia totaliter occulta (ut sunt peccata in solo corde) sint necessario confitenda. Vĩ.n.q̃ non. Tum quia non sunt de necessitate ecclesiastici præcepti: non potest.n. Ecclesia de huiusmodi occultis secundum se præcipere aut iudicare. Et si datur, q̃ occultorum confessio cadit super præcepto Ecclesiæ indirecte, s. rõne integritatis, pro quanto is, qui tenetur singulis annis alia peccata confiteri, tenetur quoque ex consequenti peccata cordis singulis annis confiteri, vt confessio omni anno sit integra. Hæc instantia nihil ualet: quoniam posito homine, qui sola peccata cordis mortalia haberet aliquo anno, sequeretur, q̃ illo anno non teneretur confiteri: quoniam tunc non haberet locum ratio integritatis.

¶ Tum quia huiusmodi occultorum confessio non est de necessitate sacri: qm̃ sola illa peccata sunt de necessitate sacri, quæ sub iudicio homini commisso à Christo comprehenduntur: sed nullum iudicium commissum homini a Christo se extendit ad huiusmodi occulta: ergo occulta hæc, non sunt de necessitate confitenda. Maior patet, qm̃ iudicium fori pœnitentialis homini commissum est a Christo, & non Angelis, aut quibuscunq; alijs. Minor vero probatur authoritate Apostoli, Nolite ante tempus iudicare,&c. Si dicatur, q̃ duplex iudicium commissum est homini à Christo: alterum s͂m potestatem iurisdictionis,& hoc non se extendit ad huiusmodi occulta, & hoc sequitur Apostolus. Alterum secundum potestatem ordinis,& hoc extendit se ad occulta: & est iudicium quod exercet Ecclesia per suos ministros in foro penitentiali. Contra dupliciter. Primo, quia iudicium penitentiale licet exigat potestatem ordinis, exigit quoque potestatem iurisdictionis: quoniam solus sacerdos ordinariam vel delegatã iurisdictione habens, est minister huius sacri, ut patet in cap. omnis vtriusque sexus,& alibi. Secundo, quia vnumquodque recipitur in alio secundum modum recipientis: ac per hoc iudicium secundum potestatem ordinis à Christo commissum homini ex hoc ipso, q̃ homini commissum est, modificari oportet, secundũ conditionem ipsius hominis, quæ est, nõ se extendere ad occulta cordium. hæc enim soli Deo sunt reseruata, non in minus iudicando quam in cognoscendo. Et confirmatur hæc rõ ex hoc, quod quũ apud ipsum Dominum Iesum Christum resideat vtraque potestas, s. ordinis & iurisdictionis, non diminute, sed plenissime & vtranq; inueniat Ecclesiæ suæ commisisse, non imperfecte, sed latissime (vt de potestate iurisdictionis patet Matthæi decimooctauo,& de potestate ordinis Ioannis vigesimo) sicut potestas iurisdictionis ex hoc ipso, quæ commissa est homini, non extendit se ad occulta omnino, ita ptãs ordinis ex hoc ipso, quod commissa est homini, non debet se extendere ad totaliter occulta.

CONCLVSIO.

¶ *Non modo manifesta peccata mortalia Christi fideles confiteri tenentur, sed quæ etiã occulta sunt, ut solo corde peccata sint.*

¶ AD veritatem dubij huius plenius percipiendam, sciendum est, q̃ licet quidam ex huiusmodi forte rõnibus, aut melioribus moti opinari uideantur peccata omnino occulta non esse necessario confitenda sacerdoti, sed soli Deo, eorum tñ error ex tribus patet. Primò ex formali ratione materiæ confessionis, seu (quod in idem erit) iudicij penitentialis, quum.n. Dñs pœnitentiale iudicium instituerit ac commiserit post resurrectionem suã, dicens Ioannis vigesimo Apostolis iam sacerdotibus. Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis, & quorum retinueritis, retenta sunt: & materia iudicij explicauerit quo ad substantiam tãtum, dum remittendo vel retinendo explicauit peccata, & non possit intelligi ita nude, ut sonat litera (qm̃ certum est, quod per huiusmodi commissionem non possunt nec potuerunt ministri noui Testamenti remittere peccata eis totaliter incognita, inconfessa, obstinata (oportet aliquas subintelligere conditiones peccatorum remittendorum: & quia iudicium præsupponit cognitionem, & modus iudicij modum cognitionis: iõ communis catholicæ Ecclesiæ sensu subintelligitur, spontanea confessione ad vos delata, ita quod sensus est. Quorum remiseritis peccata spontanea confessione reorum ad vos delata remittentes,&c. Vbi clare patet materiam iudicij pœnitentialis esse peccata spontanea reorum confessione delata: hæc est.n. formalis ratio materiæ huius iudicij, ad quam totam se extendit, & extra quam non se extendit penitentiale iudicium: qm̃ hæc omnia & sola remittere vel retinere potest. Ex hac autem formali rõne materiæ huius iudicij, hr̃ facile quod peccata quantumcunque occulta, sunt materia huius iudicij: nam quantumcunque occulta peccata, comprehenduntur sub ijs, quæ sunt spontanea confessione detegenda: nullum.n. est ita latens, quod non possit eius, qui commisit, confessione spontanea aperiri. Et confirmatur ratio hęc ex parte formalis materiæ ex ipsis verbis Dñi. Differenter siquidem significauit Dñs materiam iudicij pœnitentialis seu potestatis ordinis,& materiam iudicij secundum potestatem iurisdictionis: quoniam respectu potestatis ordinis explicauit pro materia, peccata dicens, Quorum remiseritis peccata: respectu vero potestatis iurisdõnis explicauit pro materia peccatũ in alium, dicens. Si peccauerit in te frater tuus,&c. Ex qua dñia docuit nos diuina sapientia a materia iudicij penitentialis nullũ peccatũ excipi: ac per hoc comprehendi præcipue peccatum in sua primaria sede residens, hoc est peccatũ cordis: sub materia vero potestatis iurisdictionis non cõprehendi peccatum oẽ. sed exterius tñ, quod solum põt alium offendere, & propterea ab illa excipi peccatum cordis, nisi pro quanto esset ratio exterioris commissionis vel omissionis.

¶ Secundo, ex rõne propria finis ipsius confessionis, ex quo fine sumitur formalis ratio eiusdem confessionis, quatenus est actus pœnitentiæ: ordinatur enim confessio ad subijciendum uoluntarie reum ministro Dei offensi: ut ad arbitrium ipsius recompenset. Et hinc confessio ipsa, quæ est actus ueritatis, fit actus pœnitentiæ: dum reus veraciter proponendo in quo offendit, seipsum accusare subijcit ad recompensandum, non de quibusdam sic,& de quibusdam non: sed omnes accusando offensas, ut de omnibus arbitrari possit minister offensi. Hoc autem constat, qđ non fieret si omnino occulta peccata cordis non accusarentur: ut igitur de peccatis cordis possit ad arbitrium offensi recompensare oportet peccatorem offensas cordis subijcere ipsius Dei offensi iudicio, in persona sui ministri.

¶ Tertiò, ex vsu Ecclesiæ. Nã cõmunis animi conceptio Christianorũ est peccata omnia, siue occulta, siue manifesta oportere in sacramento penitentiæ confiteri. Et ad hoc est determinatio generalis Concilij, primo Lateranensis sub Innocentio 3. Vbi dicitur, q̃ omnis vtriusq; sexus confiteatur peccata sua omnia: nullum ergo excipitur peccatum. Et deinde in Concilio Flor. sub Eug. 4. Vbi dicitur omnia sua peccata, quorum memoriam habet confiteatur, vbi patet etiam peccatum cordis non excipi.

¶ AD Primam autem obiectionem in oppositum dr̃, quòd Ecclesia potest præcipere & præcipit singulis annis confiteri omnia sua peccata mortalia, etiamsi solum peccatum cordis occultissimum haberet: non quia ipsa habeat iudicare de occultis, sed quia ipsius est determinare præcepta Christi ad certum tempus. Hinc enim fit, ut præcipiente Christo confessionem cuiuscunq; mortalis peccati post Baptismum. siue peccatum sit solum in corde, siue ad extra prodierit, Ecclesia determinans tempus confessionis ad singulos annos, obligat ad confitendum singulis annis omnem, qui pro tunc habet aliquod peccatum mortale, siue occultum, siue non. Nam determinatio Ecclesiæ non minuit aut restringit materiam confessionis præceptæ a Christo: sed tẽpus tantum confessione determinat, relinquens materiam in suis limitibus.

¶ Ad secundã uerò dicitur, q̃ responsio ibi data vera est. Et ad primam illius impugnationem dicitur, q̃ concursus potestatis ordinis & potestatis iurisdictionis, non tollit aliquid a potestate ordinis. & ideo cum hoc quod potestas ordinis extẽdit se ad occulta cordium peccata, stat qđ cum ea concurrat potestas iurisdictionis, quæ secundum se ad huiusmodi occulta non se extendit. Et si perspicacius fueris intuitus, uidebis quòd quo ad forum penitentiale potestas ordinis concurrit, directe respiciens ipsa peccata: potestas autem iurisdictionis concurrit directe respiciens personam peccatoris, vt scilicet peccator sit subditus sacerdoti, ut habeat potestatem ordinis, in quem exerceat actum suum remissionis, uel retentionis peccatorum. Ad secundam uero dicitur, quod quia omne iudicium homini commissum intelligitur de cognitis,& diuersus est institutus a Deo modo cognoscendi in utroq; iudicio: ideo ex huiusmodi instituta diuersitate modi cognoscendi, proponit diuersitas ista, scilicet, q̃ iudicium penitentiale extendit se ad omnino occulta peccata, iudicium verò iuris-

dictionis pure extendit se ad externa tantū: ideo non est mirāda disparitas utriusque potestatis in homine. Quod enim iudicium omne commissum homini a Christo intelligatur cum cognitione causæ, probatione non eget: quum non sit delegatum purum ministerium, sed commissa sit auctoritas iudicandi, remittendo vel retinendo, absoluendo, uel ligando. Quod etiam diuersus modus cognoscendi sit utroq; a Christo institutus, patet. nam modus cognoscendi in potestate iurisdictionis est cognitio per testes: ut patet Matthæi 18. modus autem cognoscendi in iudicio potestatis ordinis, est spontanea confessio secreta, &c. vt uniuersalis Ecclesia testatur. Quod demum ex hac diuersitate modi cognoscendi, proueniat differentia dicta inter materiam, & materiam ex supra dictis clare patet. quoniam ex hoc, ꝙ peccatum spontanea rei confessione accusandum, est materia iudicii pœnitentialis, conclusum est sub hac materia comprehendi peccatum cordis quantumcunq; occultissimum: & per oppositum, quia solum peccatum testificabile est materia iudicii exterioris, ideo peccata in solo corde manentia exempta remanēt a materia ecclesiæ iurisdictionis. Quum ergo obiicitur, vnūquodq; recipi in alio per modū recipientis: admittatur. Et quum infertur, ergo iudicium secundum potestatem ordinis commissum homini, modificatur secundum conditionem hominis, conceditur, formaliter loquendo, quoniam nullum actum commisit Christus ministro sacramenti pœnitentiæ, qui non exerceatur ab eodem secundum conditionem hominis: nam & audire peccata, & discernere inter ea, & interrogare circunstantias peccati & peccatoris, & retinere seu remittere, facit humano more, utendo diuina potestate. Et ideo quum ulterius infertur, ergo non se extendit ad occulta, negatur illatio: quoniā aliunde prouenit, quod iudicium se extendat, prouenit enim ex modo accusandi quo reus tenetur se accusare, s. spontanea confessione, &c. & hoc quia Christus sic instituit. Cognoscere autem & iudicare de occultissimis spontanea confessione accusatis, non excedit modum conditionis humanæ, utentis potestate diuina. Vnde ad confirmationem & simili ratione in potestate iurisdictionis, dupliciter dici potest (ut patet ex dictis) quod non est similis ratio de utriusq; potestatis iudicio. Primo, quia modus cognoscendi in utroq; iudicio est ex diuina institutione diuersus. Secundo, quia ipse Dominus expressit diuersimode utriusque materiam, dum unius materiam dixit peccata absq; limitatione aliqua: alterius uero dixit peccatum in alium, limitando peccatum in alium.

QVAESTIO III.

¶ An oporteat confiteri in speciali singulas species, & numerum certum peccatorum.

CIRCA materiam rursus confessionis quæritur tertio utrum oporteat confiteri in speciali singulas species, & numerum certum peccatorum. Et est ratio dubii: quoniam pars affirmatiua communi authoritate Doctorum firmata uidetur. Et ratione comprobatur. Tum quia circunstantia uarians speciem peccati mortalis, est necessario confitenda: ergo a fortiori quælibet species mortalis peccati est exprimenda. Et similiter numerus peccatorum, quum non sit circunstantia peccati, sed multiplicatio eiusdem, necessario est exprimendus, prout memoriæ occurrit: quum non magis teneatur pœnitens accusare se de decimo, quam de uicesimo secundo peccato, uel econuerso. Et confirmatur, quia si non omnes species & omnia singularia oportet exprimere, consequens est, quod aut nulla species nullaq; singularia, aut quasdam species & quædam singularia, sic & quosdam ac quædam non, necesse est explicari: & quum non possit affirmari primum, oportet reddere rationem quare quædam sic, & quædam non.

¶ Tum quia pœnitens tenetur explicare omnia quæ oportet cognosci a confessore ad hoc, ut possit suo arbitrio adęquare pœnam culpæ: quoniam confitendo nihil aliud facit pœnitens quam quod submittit se sacerdoti in persona Christi ad recompensandum secundum illius arbitrium, sed confessor non posset arbitrari de æqualitate recompensationis: nisi cognosceret diuersitatem offensarum, quæ in diuersitate specifica consistit, & numerum peccatorum: quoniam recompensa adæquans centum offensas, non adæquat mille. & sic de aliis, ergo.

¶ PRO PARTE autem negatiua uidetur esse usus maioris forte partis confessorum, ac pœnitentium non curantium de huiusmodi subtili discussione. Et confirmatur ratione: quia huiusmodi discussio est molesta, inutilis atq; melioris boni impeditiua. Et molesta quidem satis patet expertis. Quod uero sit inutilis, ex eo patet, quod tam cum huiusmodi discussione, quam sine, pœnitentibus prouidetur eodem modo. Quod autem sit impeditiua maioris boni, testatur experientia: quoniam & confessores circa huiusmodi discussionem soliciti impediuntur a multorum confitentium audientia, dum forte totum tempus consumunt circa unum: & pœnitentes minus deuote confitentur implicati huiusmodi discussionibus.

¶ AD HVIVS quæstionis euidentiam sciendum est, duplex esse iudicium: quoddam est cuius actus est propter seipsum intentus: quoddam vero, cuius actus est propter aliud. Ad primum iudicium, quia spectat facere iustum absolute, pertinet quoque cognoscere singula peccata, ut singula possit adæquate puniendo. Ad alterum uero iudicium, quia non tendit ad punitionem secundum se, sed in ordine ad alium finem, puta bonum commune: sicut sufficit punire prout expedit illi fini, ita sufficit cognoscere quantum opus est ad illum finem. Inter præsentis autem vitæ tempus & futuræ hoc interest, quantum ad iudicium, quod nullum præsentis vitæ iudicium tendit ad punitionem secundum se, sed ut medicinalem, eo quòd præsentis vitæ tempus non est tempus punitionis, sed in quo pœnæ sunt medicinæ: uel ipsius qui punitur, vel aliorum. Iudicium autem futuræ vitæ est id, quod ad punitionem secundum seipsam tendit: quoniam ad æquandam pœnam culpæ ordinatur: non ad bonum puniti, nec ad cautelā aliorū, sed ut reus patiatur ꝙ meretur.

¶ Nec aliquis iudicium quod in foro pœnitentiali exercetur, locari debet sub iudicio primo modo, propterea quia iudicium hoc est magis diuinum, quam humanum, & confessor in tantum personā Dei in actu illo tenet, ut nesciat ipse quod scit, ut Deus. Falsa est imaginatio ista. Tum quia iudicium pœnitentiale ad præsentis uitæ tempus spectat, ac per hoc non est exemplum à communissima ratione iudicii præsentis vitæ. Tum quia Saluator noster hoc attestatus, dicens. Io. 3. Non n. misit Deus filium suum in mundum, vt iudicet mundum, sed ut saluetur mundus per ipsum. Hinc. n. apparet, ꝙ Christus non uenit in primo aduentu ad iudicandum mundum per ministros suos, hoc est ad iudicium secundum se exercendum, sed ad saluandum, hoc est quantum ad pœnitentiæ sacramentum spectat, ad iudicium salutare per suos iudices exercendum: Idem est autem iudicium salutare & iudicium medicinale, & pœnitentiale iudicium ad primū Domini aduentum spectat proculdubio, ad quem spectat sacramentum pœnitentiæ. Est igitur pęnitentiale iudicium non iudicium absolute, sed iudicium salutare, sed medicinale: ac per hoc non tendit ad punitionem secundum se, sed in ordine ad salutem non aliorum, sed ipsius rei solius.

¶ Et quia hoc proprie est officium confessoris, ideo hinc perspicere oportet, quanta debet esse cognitio peccatorū: oportet. n. tātū manifestari peccata, quantum exigit huiusmodi salutare iudiciū. Si enim ad hoc salutare iudicium exigitur manifestatio omnium, & singularum specierum, & certi numeri singularum, consequens est, ꝙ oportet pęnitentē hæc explicare iuxta impossibilitatem suam. Si vero huiusmodi discussio non exigitur, consequēs est ꝙ non oporteat pęnitentem hęc explicare. Et si hæc negatiua admittitur, consequens est ut declaretur, quæ & quanta discussio exigitur ad hoc salutare iudicium. Dicamus igitur, ꝙ iudiciū huiusmodi claudit in se duo, scilicet esse iudicium, & esse salutare: ita ꝙ secundū est finis primi: & propterea ex secūdo manifestando est primū: tantum enim debet concurrere de eo quod est iudicii, quantum expedit vel saltem opus est hoc, ut iudicium sit salutare pœnitenti. Et quia salutare pœnitentis iudicium a iudicio absolutè differt (ut dictum est) quantum ad punitionem, in hoc ꝙ in iudicio absoluto intenditur ad punitionē secundū se, in iudicio uero salutari intenditur punitio salutaris pœnitenti: consequens est ut differentia quoque sit quo ad cognitionem. Nam quia punitio secundum se cōsistit in adæquatione pęnæ ad culpam, oportet in iudicio absoluto cognoscere exactè culpas omnes & singulas: ut æquari illis possit pœna. Et quia punitio medicinalis consistit in commensuratione pœnæ ad pęnitentem & illius salutē (sicut medicina consistit in cōmēsuratione tā ad ægrotantē, quam ad sanitatem acquirendā) & cōmensurata pœna tam pœnitentī, quam ipsius saluti absque exacta cognitione omnium & singularium culparum rectè iudicatur, atque imponitur, ut patet quantum ad peccatorū species de superstitionis seu diuinationis, & similiū speciebus, absq; discussione harū, commensurata tam pœnitenti, quam eius saluti punitio atq; prouisio fit. Quantum uerò ad peccatorum numerum, ex eo ꝙ medicinalis tam punitio, quam prouisio idem habet iudicium, si certificatus is erit numerus uicenarius, & si incertus relictus sit an duobus depletis, uel adiunctis: & similiter si certificatus fuerit centenarius, an dubiū inter nonagenarium & decem supra centum, & sic de aliis. Hæc enim & similia manifestant ꝙ salutare iudicium non exigit exactam omniū, & singularum culparum cognitionem: sed ex sua formali ratione exigit omnes & singulas mortales culpas cognosci usque ad hoc, quod notum fiat confessori, quæ, qualis, & quanta pœna commensurari debeat huic pœnitenti rectè disposito, & illius saluti. Dico autē rectè disposito, quia licet aliquis pęnitens sit minus deuote dispositus ac per hoc commensurata sit indispositio, pœnitentia erit forte oratio dominica semel: manifestatio tamen peccatorum in iudicio salutari debet perducere confessorem ad cognoscendum, quanta qualis, &c. pęna deberet

beret sibi commensurari, si esset recte dispositus: huiusmodi.n. indispositio pœnitentis: quia est per accidens, non uariat id quo per se exigit salutaris iudicii ratio. Notanter quoq; dixi, iudicium salutare non requirit cognitionem exactam omnium & singulorum peccatorum mortalium, & non dixi ꝙ requirit imperfectam eorum cognitionem: quoniam nec exigit nec excludit plenam eorum cognitionem sub formali namq; continetur exacta notitia peccatorum.

¶ Et quoniam practica nimis est & ualde communis notitia de confessione, idcirco ad particularia descendendo dicimus, ꝙ species peccatorum mortalium sunt in duplici differentia. Nam quædam sunt, quarum diuersitas diuersitatem iudicii salutaris inducit: aliter enim iudicandus est pro salute blasphemus, aliter adulter, aliter homicida, &c. & tales sunt species peccatorum, quæ in communi habentur notitia, ut adulterium, fornicatio, furtum, rapina, contumelia detractio, &c. Quædam uero species sunt quæ nullam videntur facere in salutari iudicio differentiam, ut sunt species diuinationis: idem est enim iudicium pœnitentiale si quis aqua uel terra abusus fuerit: & sic de aliis, & huiusmodi uidentur esse species gulæ, & uniuersaliter omnes latentes, quas forte uix doctores discernunt. Et propterea explicare primas peccatorum species in confessione oportet: secundas uero sufficit explicare in generibus subalternis: puta peccaui in necromantia: & sic de aliis.

¶ Circa numerum uero peccatorum sciendum est, ꝙ dupliciter accusandus occurrit. primo secundum se, secundo ut circunstantia peccatoris. Et secundum ꝙ est circunstantia peccatoris, differentiam quodammodo inducit in iudicio salutari. & quoddam modo non inducit. nam aliter iudicandus est & medendus qui semel tantum, aut bis offendit, & aliter qui centies offendit. Sed qui toties quoties potuit offendit, eodem modo iudicatur ac medetur si millies, & si centies millies offendit: nec hoc eget probatione: quoniam experientia testatur. Secundum se autem numerus peccatorum accusandus venit, non ut facit differentiam in iudicio absolute, sed ut facit differentiam in iudicio salutari, & ppea si nescitur, sufficit explicare illum crassa quadam æstimatione: nã salutaris iudicii ratio nõ variatur ex hoc. Verbi gratia, Commisit quis furtum multoties: videtur sibi quod parum plus aut minus fuerit, quam vigesies, non est opus solicitari, forte fuerunt viginti duo, forte 19. sed sat est, ita confuse numerum explicare, ut occurrit. Quocirca numerum peccatorum tam vt circunstantiam peccatoris, quam secundum se, si certus non est (nam ad certum numerum occultandum nulla conducit ratio) vel explicandus est sub quodam verisimili numero, vel quum consuetudo peccandi præcessit, explicato tempore, puta quod per decennium fuit in hac mala consuetudine & frequentia delinquendi, puta ꝙ quotidie aut fere, seu quouis alio modo multitudine maxima seu frequentia manifestata aperiendus est. Nec oportet in huiusmodi numeris pœnitentem aut confessorem multum solicitari, quoniã par est salutaris iudicij ratio. Et quandoq; vtrique nocet solicitudo circa hoc: magis enim debet manifestari frequentia cum pronitate, quam indagari verisimilis certus numerus, puta ter centum, seu mille, &c. Vnde si meretrix audienda est ad pœnitentiam conuersa, facillime potest quo ad hæc expediri, narrando discursum vitæ suæ in annis meretriciis, nec oportet solicitari quoties cum coniugatis, quoties cum clericis potuit peccare, sed ex discursu uitæ suæ discrete manifestato, arbitretur & medeatur prudens confessor. Hæc sunt quæ ex parte salutaris iudicii exprimenda uidentur in confessione. Quibus si adiunxeris, quòd ex parte pœnitentis tenetur reus ipse accusare se de omnibus, vt reconciliatio amicitiæ fiat, dicendum est, quod pœnitens debet habere intentionem explicandi omnia mortalia, ac per hoc sub quocunque modo dicendi debet intendere comprehendere omnia, ita quod explicare species, uel indiuidua tali, vel tali modo, non exigitur à pœnitente, aut confessore ad occultandum aliquid, sed ad faciliorem modum explicandi omnia. Et sic dicendo euitatur error putantium, quod sufficit explicare numerum in communi, puta dicendo quod pluries furatus sum. hoc enim non sufficere manifeste patet, ex eo, quod aliter iudicandus est & medendus qui bis tantum, & qui centies furatus est. Et uitatur molestia ac solicitudo reducendi incertum numerum ad certum: media siquidem via incedendum est, ut salutaris iudicij ratio habeatur: quod medium est inter putum iudicium & certum iudicium. Et vtraque pars quoad sit aliqualiter est vera: & autoritati Doctorum & vsui confessorum ac pœnitentium simul defertur.

¶ AD OBIECTIONES tamen primò allatas: pro quanto contra conclusa militant, respondendũ est. Et ad autoritatem quidem Doctorum dicitur, ꝙ intelligitur quanto certus est numerus peccatorum: ex quo enim pœnitens intendit omnia dicere, & certus est de numero peccatorum, nulla apparet ratio quare non debeat numerum illum explicare, de incerto autem numero in solis forte uerbis ab aliquo Doctore discordare credimus: De speciebus verò dicitur, quod de communiter notis speciebus verificatur eorum dictum: alioquin non relinqueretur in Ecclesia Dei millesimus quisque confessus, non errans: quum huiusmodi latentes species rarissimis sint manifestæ.

¶ Et per hoc patet solutio sequentis obiectionis, & suæ confirmationis: nam non dicimus quædam singularia esse confitenda, & quædam non: nec dicimus quasdam species peccatorum esse manifestandas, & quasdam occultandas: sed dicimus alio modo aperiri quasdam species, scilicet, communiter notas: & alio modo aperiri quasdam alias species, scilicet quarum diuersitas est latens: illas in speciali, istas in una earum, seu aliquo huiusmodi. Et similiter dicimus omnia singularia confitenda: sed non eodem modo, nam certa in numero certo, incerta autem, non excessiue tamen multitudinis in numero verisimili (etiam si aliqualiter crassa fuerit æstimatio) seu frequentia idem insinuante: incerta autem excessiuæ multitudinis sufficit in confuso significare, ut prudens confessor intelligat. Et ratio diuersitatis est diuersa habitudo ad salutare iudicium: hinc enim omnia pendent. Et quia non omnes confessores sunt æqualis perspicacitatis ac prudentiæ: ideo aliquis applicandi modus sufficit apud aliquem confessorem, perpẽdentem inde totum quantum sufficit ad iudicium salutare, qui alteri nõ sufficeret. Similis quoque accidit quandoque disparitas ex parte pœnitentium, quibusdam scientibus ante confessoris oculos breuissime, & clare omnia sua peccata, vt ipsimet sciunt proponere: quibusdam autem insolentibus, aut laborantibus in singulorum explicatione.

¶ Ad rationem autem magis urgentem, dicitur, quòd ut iam dictum est, adequare pœnam culpæ contingit dupliciter, vel simpliciter propter se, vel quodammodo in ordine ad aliud. Et quod primo nõ exigit exactam cognitionem cuiusq; tam culpæ, quam pœnæ: quia inæqualitate pœnæ ad culpam consistit: secundo autem modo non exigit exactam cognitionẽ culpæ & pœnæ: quia non consistit in vtriusque æqualitate, sed exigit cognitionem cõmensurationis pœnæ ad finem. Et quoniam primo modo non est actus iudicij præsentis vitæ: ideo ad confessorem nõ spectat actus ille: & quum potentia sit propter actum, non est opus ut confessori sic exacte nota fiant peccata, ut possit pœnam culpæ adæquare simpliciter & absolute. Sed quia ad confessorem spectat commensurare pœnam pœnitenti in ordine ad suam salutem (quoniã hic est actus iudicij salutaris sibi commissi) & huiusmodi cõmensurãtio in quadam proportione media inter pœnitentem & illius salutem consistit: sicut medicinam oportet esse proportionatam & sanitati recuperandæ & infirmo (sunt enim medicinales pœnæ præsentis temporis) ideo & vera est Doctorum sententia dicentium, ꝙ confessor debet posse adæquatam pœnitẽtiam, arbitrari, saluatur enim commensurationis adæquatio; licet nõ interueniat æqualitas inter culpam & pœnam. Et uerum est, quòd peccatorum notitia non exacta sufficit ad adæquatam pœnitentiam arbitrandam è confessore.

QVAESTIO IIII.

¶ An peccata semel rite confessa subsequuta absolutione & satisfactione, possint iterum fructuosè confiteri, &c.

QVAERITVR Quartò adhuc circa materiam confessionis, an peccata semel rite confessa, subsecuta absolutione & satisfactione possint iterum fructuose confiteri, &c. Videtur enim quod non.

¶ Primò, quia nulla forma sacramenti est iterabilis super eadem numero materia: peccata autem sunt materia in hoc sacramento: ergo.

¶ Secundò, quia oportet saluari veritatem efficacem in formis sacramentorum, quæ in hoc casu non saluaretur: falsum namq; diceret sacerdos, dicendo, Absoluo te a peccatis tuis, &c. qm̃ non absoluitur nisi ligatus: hic autem præsupponitur absolutus.

¶ Tertio, quia hoc sacramentum quum ministretur p modum iudicij, exigit cognitionem vinculi: quæ in proposito non haberetur, si confitens denuo, peccata alias confessa solummodo exprimeret, lateret enim confessorem istum esse alias ab his absolutũ: ac per hoc lateret ipsum pœnitentem hunc vinculis horum peccatorum astringi vel non astringi: quod est inconueniens.

¶ Quarto, quia si replicatio confessionis eorundẽ esset fructuosa, sequeretur ꝙ aliquis eidem confessori replicando solummodo in communi confessionem, puta, dico meam culpam de his, quæ alias dixi, &c. fructum sacramenti perciperet, & sic in vno die centies replicando, centies fructum sacramenti perciperet: quod est ponere sacramenta in ridiculum.

¶ Quinto, quia iudicium semel latum sine errore a confessore Deus sic ratificat, ꝙ est irreuocabile. Ergo rõnabile est, inquit Scotus ꝙ etiam sic ratificet quod sit irreiterabile, quoad fructum.

¶ Et confirmatur ex his, quæ uidemus in foro litigioso: nam sententia diffinitiua absolutoria accusati innocentis, non replicatur: nec si replicaretur, absolueret: quia nõ est amplius obligatus, ut absolui possit.

¶ IN OPPOSITVM videtur esse cõmunis opinio. Ad

euidentiam huius sciendum est contineri hic duo quæsita, scilicet an iterare eotundem confessionem sit licitum, & an sit fructuosum. Et est sermo de confessione non mixta, quæ scilicet continet quædam peccata alias confessa, & quædam nunquam confessa: sed de confessione continente solummodo aliàs confessa. Et similiter est sermo de fructu ex parte sacramenti, seu clauium, & non de fructu ex parte pœnitentis, scilicet erubescentia, & ampliori satisfactione, & huiusmodi. Nullus enim dubitat huiusmodi erubescentiam ac satisfactionem esse fructuosam: & similiter nullus dubitat confessionem illam esse licitam, & fructuosam, saltem ea ratione quia vtile per inutile adiunctum non vitiatur.

¶ De primo igitur quæsito non memini legisse me aliquem tenentem esse illicitum iterare eorundem puram confessionem. Et quæ circa hoc ingerere possent ambiguitatem, in primis argumentis tanguntur, ex quorum solutione manifestum erit, licitum esse eadem peccata pluries confiteri pure.

¶ Et quia ratio, quam in secundo quæsito adducemus hoc idem concludit, ideo, transeo ad secundum quæsitum. In quo inuenio Sco. in 4. sent. dist. 18. respondendo ad primum, tenere partem negatiuam esse probabiliorem: ita quòd sentit iteratam confessioné non esse fructuosam ex parte clauium, hoc est nec remittere culpam (quę iam dimissa supponitur) nec remittere partem aliquam pœnæ. Mouetur autem ex argumento quinto loco allato cum sua confirmatione. Sed tenera non solum minus probabilis, sed falsa est eius opinio. Quod sic patet: Quicunque suscepit quodcunque Ecclesiæ sacramentum rite ac digne, concurrentibus omnibus requisitis ad sacramentum, puta forma, materia, partibus omnibus, ministro idoneo, &c. non solum licite recipit sacramentum, sed etiam recipit fructum sacramenti: sed in casu proposito pęnitens rite ac digne suscipit sacramentum, &c. ergo est illi fructuosum sacramentum, quod est intentum. Maior est per se nota: positis enim omnibus tam ex parte agentis, quam ipsius sacramenti, quàm suscipientis, non est intelligibile, regulariter loquendo, non esse fructuosum sacramentum. Et patet inductiuè in singulis sacramentis. Minor autem facile patet discurrenti per singula requisita ad sacramentum pœnitentiæ, tam ex parte ministri, quam suscipientis, quàm ipsius sacramenti. Vnde dicendum est, quod fructus iteratæ confessionis, præsupposito fructu primæ, est augmentum gratiæ, & remissio aliquantæ pœnæ: si tota prius non est remissa. Similem enim fructum habet prima confessio, ad quam heri contritus hodie accessit: augmentauit enim gratiam, & remisit aliquantam partem temporalis pœnæ, si pœnitens adhuc debitor illius erat.

¶ AD PRIMA erga argumenta, quæ contra primum militant quæsitum, respondendo dicitur, quod materia sacramenti pœnitentiæ existente duplici, scilicet remota, & propinqua, nam remota est peccatum: propinqua uero est ipse actus pœnitentis, scilicet confessio, non inconuenit super eadem materia remota, diuersa tamen existente materia propinqua, iterari formam sacramenti. Et propterea quia confessio non est eadem: licet sit eorundem peccatorum, potest licite replicari forma, imo recte loquẽdo, sicut materia propinqua est alia numero, & non est replicatio eiusdem: ita forma est alia numero, & non est replicatio eiusdem.

¶ Ad secundum dicitur, quod hoc argumentum petit difficultaté communem huic quæsito, & alteri quæsito, quid. s. soluit quando totaliter contritus, & solutus a culpa, & pœna, accedit prima confessione ad sacramentum pœnitentiæ, eadem est enim utrobique difficultas. Et eadem responsione satisfit utrique, dicendo, quòd quia sacramentum est exterius sensibile signum, secundum ea, quæ exterius geruntur, ab Ecclesia iudicatur & ministratur, ac per hoc, quia pœnitens proponit peccata sua, ut expiabilia, ac ut ea, quibus seipsum alligauit: ideo Ecclesiæ minister absoluit, id est sacramentum absolutionis impendit licite profitenti alligationem. Et quia in sacramento efficitur intus quod significatur extra, ideo intus communiter fit absolutio peccati, saltem quo ad aliquam partem pœnæ. Et licet hoc sufficere uideatur: quia ad id quod communiter inuenitur, leges respiciunt: subiungendum tamen est stringentibus casum ad immunes etiam à pœna, quod ipsa gratia augmentata, quæ per sacramentalem absolutionem confertur, habet rationem magis absolutorij. Quia enim sacramentum pœnitentię ex propria ratione habet quod sit medicinale, & curatiuum infirmitatis peccati actualis, & peccati actualis infirmitas consistit non solum in culpa, & uocata pœna siue æterna, siue temporali, sed in multis aliis malis, ut clare patet in augmento vulnerum originalium: ideo absolutio sacramentalis, non solum extendit se ad culpam, & pœnam, sed ad alia ex peccato actuali incursa mala. Ita quòd gratia per sacramentalem absolutionem significata, & collata, quatenus est sacramentalis huius sacramenti, eo ipso, quod extenditur ad amplius sanandum a morbo peccati actualis, habet rationem magis absolutorij a peccato, sicut gratia baptismalis, si baptizaretur quis plene prius consequutus baptismalem gratiam ex baptismo flaminis, esset magis ablutiua a peccato, dum a peccati reliquijs magis mundaret. Cuilibet siquidem Christiano sicut conuenit orare, Amplius me laue Dñe ab iniquitate mea; ita conuenit orare, Amplius, sana Domine: & amplius, Absolue Dñe, &c. Nec putes nouam me introducere de effectu sacramenti pęnitentiæ doctrinam, Vide superius D. Thom. in articulo 1. q. 65. dicentem, Extrema vnctio ordinatur contra reliquias peccatorum, quæ scilicet non sunt sufficienter per pęnitentiam sublatæ, aut ex negligentia, aut ex ignorantia. Et percipe ex his, sacramentum pęnitentiæ ad tollendas etiam reliquias peccatorum se extendere, si ignorantia, aut negligentia ex parte nostra non impediat sufficientem illarum ablationem.

¶ Ad tertium dicitur, quod quia confessio fit de actibus peccatorum, & non de esse sub peccato debemus enim confiteri, quod fecimus tale, & tale peccatum, an auté adhuc detineamur illius peccati uinculo, uel sub peccato non simus, sub confessione non cadit: ideo satis est confessori cognoscere pęnitentem confitentem se perpetrasse tale peccatum, & paratum ad pęnitentiam, &c. sufficit enim quod subijciat se iudicio, accusando seipsum, &c. Et confirmatur. quia pęnitentiam egisse de talibus peccatis, pertinet ad circunstantias alleuiantes sententiam iudicis, quas constat non esse opus confiteri.

¶ Ad quartum dicitur, quòd quia præcipuus sacramenti effectus est gratia prima uel eius augmentum: ideo frequentia sacramenti illis solis conuenit, qui seipsos paratos reddunt ad gratiæ augmentum Et propterea non sequitur, quòd fructus sacramentorum exponat ea ridiculo: non sunt. n. frequentanda quantumcunq; fructuosa sint, nisi a dispositis ad præcipuum eorum effectum: communiter autem huiusmodi dispositio non tam frequenter inuenitur in hominibus, ut totiens impediat confiteri.

¶ Ad quintum dicitur, quòd sequela nihil ualet: quoniam irreuocabilitas sententiæ pertinet ad firmitatem iudicis, & iudicij, infructuositas autem supposita iterabilitate præ se fert, aut infirmitaté, aut minorem largitatem iudicis uel iudicij, iudicis quidem, si non vult, aut non potest uirtutem dare similem iterato iudicio: iudicij autem si iudicium ipsum secundum se non est virtuosum, quale est humanum iudicium in foro litigioso. Et per hoc patet responsio ad confirmationem. Notanter autem dixi, supposita iterabilitate: quoniam ex hoc ipso, quòd Deus iterabile instituit sacramentum pęnitentiæ super eisdem peccatis, consequens est, ut fructuosum replicet. Secus autem est in non iterabilib. sacramentis, huiusmodi enim eo ipso, quod sunt non iterabilia, uana sunt, si iterantur.

QVAESTIO V.

¶ *An confessio informis sit iteranda.*

CIRCA qualitatem confessionis quæritur, an confessio informis sit iteranda? videtur enim quòd sic. Primò quia instrumentum oportet moueri a principali agente, alioquin instrumenti ratio non seruatur: ergo iudicium pęnitentiale oportet a ministro exerceri, prout mouetur a Deo: sed confessione existente informi non exercetur iudicium pęnitentiale secundum motionem diuinam: ergo oportet denuo confiteri, ut exerceatur pœnitentiale iudicium, ut instrumentum motum a Deo principaliter absoluente.

¶ Secundo, Confessione existẽte informi, deest una pars sacramenti, quæ est contritio: ergo sacramentum non valet: sed est iterandum, ut patet in aliis sacramentis, quando deficit aliqua pars.

¶ Tertio, quia confessione existẽte informi, necesse est peccatum aliquod mortale subtrahi a materia absolutionis, ac per hoc necesse est confessionem non esse integram, & consequenter esse reiterandam. Assumptum probatur, tum quia communiter confessio informis accidit propter aliquid non explicatum in confessione. Tum quia peccatum illud, quod dum absolutio fit a pœnitente committitur, irreuerenter suscipiendo sacramentum, non est materia absolutionis: quoniam non potest simul pęnitens peccare, & absolui ab illo peccato.

¶ Quarto, quia fructus sacramenti pœnitentiæ est remissio peccati ex coniunctione passionis Christi per sacramentum ad pœnitentem: sed confessione existente informi non fit huiusmodi coniunctio, nec habetur hic fructus: ergo uanum fuit huiusmodi sacramentum, & consequenter iterandum est.

¶ IN OPPOSITVM est authoritas D. Tho. in quarto senten. distin. 17.

¶ Circa hanc difficultatem, quæ propter diuersas opiniones adhuc sub iudice videtur esse, sciendum est, quod uitandi sunt duo extremi errores. Alter est, quod omnis confessio informis est valida, ita ut non sit iteranda: clare siquidem patet confessionem illius, qui propter verecundiam peccatum aliquod mortale tacuit, esse informem, & reiterandam. Alter est, quod nulla confessio informis est valida, ita quòd non sit iteranda. Nam clare constat nescire nos, an aliqua nostra confessio fuerit formata: quia nescimus nos esse in gratia, & cum hoc dubio nõ curare nos amplius de memoria peccatorum, ut denuo confitendorum: quum tamen oportet nos esse solicitos ad pluries confitendum, vt quandoque fieret

confessio formata, & sic nunquam finis imponendus esset confessioni, vt tutior pars eligeretur : quod constat vniuersalis Ecclesiæ aures offendere. Ex vtroque autem errore perspiciendum est, quod non ad ipsam informitatem, sed ad informitatis causam resoluere oportet validitatem vel non validitatem informis confessionis: ex eo enim, quod aliqua informis confessio est ualida, & aliqua non est ualida, non ex ipsa informitate, sed aliunde, puta ipsius informitatis causa prouenire debet, quòd aliqua sit ualida, & aliqua non. Et quoniã causa hæc se tenet ex parte pœnitentis cuius duo sunt actus vsque ad absolutionem, scilicet contritio, & confessio : ideo hinc scrutandum est quid ueri appareat. Ex parte igitur confessionis certum est confessionem ex proposito non integram propter verecundiam, aut aliquid huiusmodi, esse inualidam, ac reiterandam, & in hoc nulla est quæstio.

¶ Ex defectu autem contritionis tota oritur difficultas, quæ, ut clarius elucescat, distinguendus est contritionis defectus: habet enim multos gradus. Minimus autem contritionis defectus est ipsa absentia charitatis qui enim sunt ita attriti, quod dolent de præteritis omnibus, ut de summo odibili, & proponũt uitare mortale peccatum, vt summum uitabile, si confessionem subeunt informem non tenentur iterare confessionem, sed est eorum confessio valida. Nec alia hoc eget probatione, quam superius adducta, ex vniuersalis Ecclesiæ testimonio: omnes enim sapientes, & timorati viri sic dispositis mandant imponendum esse confessioni finem. In inferiori autem gradu contritionis, sunt sic attriti, vt doleant quidem de omnibus præteritis: non tamen ascendunt vsq; ad hoc, ut doleant de eis tanquam summo odibili: & similiter proponunt cauere de futuro, non tamen tanquam a summo uitabili. Et hoc bifariam contingit. Primò sine discussione talis defectus: quia scilicet non discutit pœnitens dolorem suum de commisso mortali, an sit tanquã de summo uitabili, & similiter propositum suum uitandi mortale, an intẽdat vitare tanq̃ summum uitabile: sed occurrit tantum ei dolere de peccato, & cauere de futuro, (sicut si offendisset unum hominem, & doleret de offensa præterita, & intenderet amplius illum non offendere) in eius tamen animo non ita dominatur affectus tam uitãdi offensam in futuro, quam detestandi commissam in præterito, ut pro summis malis hæc habeat. De horum numero vtinam non maxima pars Christianorũ pœnitentium sit, quos non sicut primos puto uirtute clauium de attritis regulariter fieri contritos: sed in sua attritione absolui & communicare. Cuius signum est, quod charitas sicut positiue præfert Deum omni amabili, ita facit apud habẽtem ipsam offensam Dei odibiliorem omni odibili, & magis uitandam omni alio uitabili. operatur enim hæc magna amori Dei, si est, & si hæc non operatur, non est charitas Dei. De illorum confessione intelligo doctrinam diui Thomæ quod confessio informis per defectum contritionis est ualida, ita ut non sit iteranda, & erit eis fructuosa quãdo ascendet ad cor altum, ut habeant peccatum pro summo odibili & summo uitabili, & confitebuntur fictionem suam hanc, qua ut contriti sacramentum susceperunt: quum in ueritate contriti non essent. Quare autem huiusmodi confessio sit ualida, inferius declarabitur. Si uero huiusmodi attriti animaduerterint, se non esse contritos, simile est de eorum confessione iudicium & de confessione illorum qui sunt in tertio gradu, de quibus modo subiungimus, quod in infimo loco attritorum sunt, qui ambas contritionis partes, aut parum attingunt, aut saltem altera carent. Ad contritionem enim quum duo spectent, dolor de peccato, & propositum cauendi de cætero, infiniti proculdubio sunt, qui de præteritis quidem aliqualiter dolent, & de futuro uelleitatem habent cauendi. Inter quos est etiam latitudo, non solum secundum gradus doloris & uelleitatis, sed etiam secundum differentiam percipientis, uel non percipientis statum proprium, & similiter secundum differentiam explicantis, uel non explicantis in confessione plene seipsum. Nam qui huiusmodi statum suum non percipit, ac per hoc non explicat confitendo, integrè quidem confitetur quantum est ex intentione, qui autem percipit & confitetur, etiam integre ex intentione confitetur, qui uero percipit & non confitetur, quia non occurrit sibi hoc quasi peccatum confitendum, adhuc integrè ex intentione confitetur, secus autem si nollet hoc confiteri: tunc enim ex proposito dimidiaretur confessio. Et similes distinctiones fieri possunt de attritis in secundo gradu positis. Quocirca de omnibus dicitur, quod quum ex proposito tacetur peccatum sacrilegii ex tali statu pœnitentis consurgens confessio non est ualida, sed iteranda, idest si quidem confessioni non sola contritio, sed integritas ex proposito. Quando uero confessio ex proposito est integra, omnium confessio uidetur ualida, ita quod non est necessario iteranda. Quamuis differentia sit inter eos, quo ad uitãdum sacrilegii peccatum: quoniam percipientes statum suum malum, & confitentes, eundem, putantesque non sacrilegio, sed bono operam date, rogando confessorem, ut eos absoluat, excusantur, si bona fide cum sacerdote docto id tractent, a sacrilegii peccato. Nec obstat, si dicatur, quod illa est ignorantia iuris diuini; quoniam in huiusmodi, quæ sunt iuris diuini positiui, excusantur indocti, quando a Doctoribus iudicibus sic erudiuntur statuit enim Deus leges suas ad infimos per medios peruenire. Vnde & Apostolus, mulierem a uiro suo interrogare iubet, si quid uoluerit scire. Illos autem qui non explicant, confitendo, huiusmodi malum statũ suum, nescio excusare a nouo sacrilegii peccato: deberent enim saltem sacerdotis arbitrio iudicandos offerre seipsos in his, quæ communiter pœnitentes nosse & confiteri consueuerunt: communissimum autem est pœnitentibus omnibus confiteri uoluntatem suam de non cauendo de cętero, hoc enim etiam mulierculæ, & sciunt & seruant.

¶ Communis autem ratio quare attritorum omnium integra quidem, sed informis confessio est ualida, ita quod non est iteranda, assignatur a diuo Tho. quia sacramentum pœnitentiæ uerum inuenitur & fructuosum non tunc, sed quando aderit contritio. Et quidem quod uerum inueniatur sacramentum, non solum secundum illorum opinionem, qui negant contritionem esse partem sacramenti pœnitentiæ, apparet, quia nihil deest huic sacramento nisi contritio, sed etiam tenendo contritionem esse partem sacramenti pœnitentiæ, manifestatur ex eo quod contritio non secundum se, sed relata ad confessionem (hoc est ut est spontanea uoluntas recompensandi ad arbitrium sacerdotis) pars sacramenti est posita superius a diuo Thoma. Hæc autem in proposita confessio se inuenitur, dum quilibet sponte eligit submittere se iudicandum sacerdoti, &c. Quia concurrunt igitur ad sacramentum huiusmodi, omnes partes eius, quæ se tenent loco materiæ, & forma & minister debitus, consequens est ut sit uerum ecclesiasticum sacramentum. Quod autem existente uero sacramento, informitas non pariat reiterationem, sed fructum futuro tempore, a diuo Thoma probatur, quia sic est in aliis sacramentis, & uere sic est de Baptismo, Confirmatione, Ordine, &c. Nec obstat, dicere quod hoc uerificatur in illis sacramentis, quia non sunt iterabilia, aut quia imprimunt characterem, utcumque enim per accidens se habet ad fructum pro futuro tempore. Ex quo inferri potest, quod non oportet iterari, etiam si esset iterabile, ex eo namque quod sacramentum est propter fructum eius, & fructus eius potest in futurum haberi sine ipsius iteratione, optime sequitur, quod non oportet sacramentum ipsum iterari. Amplius extrema unctio est sacramentum iterabile, & tamen, si incontritus suscipit quis extremam unctionem, & post horam conteratur, non reiterabitur extrema unctio, nec carebit infirmus moriens illius fructu: quoniam si careret illius fructu, petenti infirmo iterari extremam unctionem, ob suam incontritionem Ecclesia non negaret, quam tamen negat, dum super eundem morbum, &c. ordinat non repetendam. Ex hoc ergo, quod informiter suscipiens sacramenta, siue iterabilia, siue non, ex ipsa informitate licet perdat fructum pro tunc, imo quandoque addat nouum peccatum mortale pro tunc, non tamen perdit fructum sacramenti, pro quanto erit contritus, habetur nõ oportere iterari sacramentum. Nec oportet aliam huius rationẽ quærere, quam ipsam sacramenti usum ritumque Ecclesiæ. Augustinus eñ primus hoc docuisse uidetur de Baptismi fructu: diuus Thomas ad alia sacramenta hoc extendit, & Ecclesiæ ritus hoc uidetur semper seruasse: fructu quoque extremæ unctionis attestante. Et propterea concludendum uidetur hoc loco, non plus sapere quam oportet.

¶ AD PRIMVM In oppositum dicitur, quod sacerdote præsumente soluere impœnitentem, sacramentale iudicium exercetur, ut Dei instrumentum quodammodo non, & quodammodo sic. Nam quo ad modum exercendi non procedit a Deo: quoniam sacrilege exercetur, quo ad substantiam uero sacramenti, a Deo procedit simpliciter & absolute. Et quia sacramentum secundum se est fructuosum, ideo a Deo procedit ut sacramentum fructuosum sortiturum effectum, quando suscipiens est dispositus. Et licet tempus dispositionis ex parte recipientis arctetur ad tunc, tamen ex diuina largitate extensum intelligimus ad tunc, uel postea, quando erit dispositus, ut in Baptismo contingit, ideo non oportet sacramentum repetere, ut Deo actore exerceatur.

¶ Ad secundum dicitur, quod in contritione duo sunt, scilicet uelle recompensare, & charitas informans illud uelle. Et respecto quidem sacramenti pœnitentiæ absolute, sufficit contritio quoad primum, respectu autem eiusdem fructuosi in ipsius præsentia, concurrit contritio etiam quo ad secundum, & hoc solum deest in proposito. Vnde nulla pars sacramenti ut necessaria est ad sacramentum, deficit: quamuis deficiat ut necessaria ad sacramenti effectum nunc.

¶ Ad tertium dicitur, quod quia actus morales ex per se obiecto iudicantur, ille solus dimidiat confessionem, qui ex intentione integritatem uiolat, & propterea quum in proposito supponatur, confessionem esse ex intentione integram, licet materialiter non sit integra, non sequitur, confessionem esse iterandam. Aduerte tamen hic, quod sicut in aliis oritur tam enormiter contingit errare materialiter, ut actus redeat ad naturam formalem sui generis (ut patet in detractione, contumelia, & huiusmodi, contingit enim tã grauiter absque intentione detrahendi detrahere famæ proximi, ut ĩ, sa magna læsio incursa minus æstimata, detrahendi actum in

detractionis naturam reducat)ita potest contingere quod ex nulla aut tam crassa & supina conscientiæ discussione, aliquorum peccatorum mortalium confessio omittitur, ut materialis uiolatio integritatis in formalem reducatur, tamquam dimidiationis incursus ille, qui pro nihilo æstimatus est, intentus fuerit. Vnde tales ad reiterandam confessionem inducendi sunt. In quorum numero uidentur esse illi, qui cum sola uelleitate abstibendi a peccato confitentur & absoluuntur, tacentes huiusmodi peccatum & impedimentum, quod etiam mulierculæ nouerunt, & consueuerunt explicare.

¶ Ad quartum dicitur proportionaliter sicut ad primum, quod licet sacrilege, sacramentum tamen coniunctionis fructuosæ secundum se passionis Christi ad pœnitentem exercetur, cuius fructus etsi non tunc, quando tamen erit dispositus pęnitens, perciperetur, unde non fuit sacramentum uanum, quod Deus adeo acceptat, ut non exacta repetitione sacramentalem gratiam conferat, quàprimum pœnitens fuerit dispositus, quam per sacramentum præsens erat daturus, si tunc pœnitens fuisset dispositus.

TRACTATVS SEXTVS, DE Satisfactione pœnitentiali, in duas Quæstiones diuisus.

1 *Num pęnitentialis satisfactio de alias debito fieri possit.*
2 *Num pro contrito & confesso peccato imposita satisfactio, si exoluatur in peccato mortali sit iteranda.*

QVAESTIO I.

¶ An satisfactio pęnitentialis possit esse de alias debito.

CIRCA Satisfactionem pœnitentialem quæritur primo, an possit esse de alias debito. Et uidetur q non, primo ex ipsa ratione satisfactionis. Nam satisfacere est facere æquale debito, non fieret autem æqualitas, si alias, id quod fit esset debitum. minus enim fieret quam deberet. Et cōfirmatur hoc ex simili in reliquis satisfactionibus.

¶ Secundo, quia ritus Ecclesiæ hoc habet, vt pœnitentias iniūgat non de ieiuniis, & orationibus: quæ sunt in præcepto.

¶ Tertio, quia secundum Ansel. in lib. Cur Deus homo, per illa fit satisfactio, quæ non possent ab homine exigi ni peccasset: sed præcepta possent ab homine exigi, etiam si non peccasset: ergo de præceptis non potest fieri satisfactio pœnitentialis.

¶ IN OPPOSITVM est, q in casu quo martyrium est in præcepto, satisfactio per illud fit: non derogat ergo satisfactioni pœnitentiali esse alias debitum.

¶ Ad huius euidentiam sciendum est plus tenuisse Doctores partem negatiuam quæstionis propter argumenta inducta. Et quoniam pars affirmatiua mihi uidetur uera, ideo eius ueritas monstranda est, assumendo pro fundamento, quod vnum & idē opus a diuersis directum, seu assumptum principiis, multiplicis est efficaciæ in his, quæ sunt iustitiæ mixta, qualis est inter hominem, & Deum. Sub qua constat comprehendi satisfactionem pœnitentialem: quoniam nulla nostra satisfactio est sufficiens secundū æquiualentiam exactam a pura iustitia, sed secundum diuinam acceptationem. probatur ergo primò intentum sic: eadem pœna si a minori charitate procedit, est minus satisfactoria, & a maiore charitate procedens est magis satisfactoria: ergo pœna alias debita, si procedat a maiore charitate, vel a uirtute clauium, erit plus satisfactoria, quàm ipsa secundum se, vt erat alias debita: ergo pœna aliàs debita potest assumi in satisfactionem pœnitentialem. Assumptum est notum, & approbatum de excellentia satisfactionis in passione Christi propter excellentissimam illius charitatem, a qua procedebat. Consequentia autem est per se euidens, & tantò euidentior, quantò in satisfactione pœnitentiali plus pensatur quantitas ex diuina acceptatione, quam secundum substantiam operis seu pœnæ, quam pura iustitia consideraret.

¶ Præterea vnum, & idem opus cum hoc, quod est aliàs debitum Deo, est meritorum de condigno æternæ uitæ: ergo potest esse etiam satisfactorium pœnæ pro peccatis debitæ. Assumptum patet: quia honorando parentes, quòd est opus præceptum, mereor si ex charitate illos honoro, vitam æternam de condigno. Consequentia probatur, ex eo quòd ratio aliàs debiti non minus officit ad constituendum ius futuræ mercedis, quàm ad constituendum ius recompensandi peccatorum debitum: opus siquidem aliàs debitum, si potest cum hoc efficere, vt exigente iustitia merces sibi debeatur, tam excellens qualis est æterna fœlicitas, multò magis sufficiens est, vt cōstituat ius soluti pretii debiti tam minimi qualis est temporalis pœna. Et confirmatur: quia tribus existentibus virtutibus, scilicet charitate, gratificatione, & pœnitentia, & actus aliàs debitus potest ex charitate efficaciam meritoriam, ex gratificatione efficaciam gratiarum actionis sortiri: cur non assumptus a pœnitentia vim satisfactoriam sortitur? nunquid diuina acceptatio tam larga in merito, & gratificatione, manca est in satisfactione? an forte plus iustitiæ locum habet in unico circa solutionem pœnæ, quam circa gratiarum actionem, aut meritum?

¶ Præterea, ad particularia descendendo, & discurrendo per consilia, quando sunt in præcepto, idem apparet: in casu enim quo tenetur quis eleemosynam facere, cur non potest pœnitens ordinare illam pro satisfactione pœnitentiali? & similiter in casu quo præbere alteram maxillam, vel angariari, vel esurire, aut sitire, penuriam pati, aut huiusmodi aliquid, esset in præcepto, quis sapiēs prohibeat pœnitentem offerre hæc Deo in satisfactionem, aut neget solui per hæc pœnam debitam pro peccatis? an forte huiusmodi opera debita ex præcepto, possunt ab ipso quidem pęnitente assumi in satisfactionem pęnitentialem. sed per confessoris ministerium non possunt hæc in pœnitentiam dari. Hoc enim Ecclesiæ clauibus est derogare, maioremque uirtutem humanæ intentioni, quàm Christi clauibus tribuere: tanquam humana intentio, quædam possit pro satisfactione assumere, ad quæ claues non se extendunt, quod a fidelium æstimatione longe sit. In cuius signum laudabilis multorum confessorum consuetudo antiqua, absoluendo pęnitentem dicit, Quicquid boni feceris, & facere intendis, & mala quæ sustines, & sustinebis, sint tibi in remissionem peccatorum, &c. & non dicit, Quicquid supererogationis boni feceris, aut mali sustinebis.

¶ AD PRIMVM ergo in oppositum dicitur, q aliud est loqui de satisfactione infra limites puræ iustitiæ, & aliud est loqui de satisfactione sapiente magis naturam amicitiæ quàm iustitiæ: argumentum. n. procedit de satisfactione infra limites iustitiæ conclusa, de qua non est hic sermo. Vnde & pęnitentia posita est a D. Thoma differens a iustitia vindicatiua: quia illa ius attendit, hæc autem voluntatem offensi & offendimus, quod amicitiæ magis est, quàm iustitiæ.

¶ Ad secundum dicitur, quia ecclesiasticus minister homo est, qui non intuetur cor, quem latet pęnitentis charitas, ideo prouide ad tutiorem partem iudicium suum declinat: & id quod est amicitiæ prætermittens, ad id quod est iustitiæ se conuertit. Et quoniā ex parte iustitiæ satisfactio habet, q sit de non alias debito, ideo confessores non imponūt ieiunia alias debita, sed opera ad quæ alias pęnitens tenetur, imponere: in satisfactionem peccatorum, prodesset saltem uirtute clauium pœnitenti satisfactio huiusmodi ex charitate adimpleta.

¶ Ad tertium dicitur, quòd authoritas nō uidetur adduci ad propositum, quoniam ex illa nihil aliud habetur, nisi quod satisfactio fit per pœnalia: hæc enim sunt quę si homo non posset, ab eo nō exigerentur. De hoc enim nulla est quæstio: sed an huiusmodi pœnalia sint satisfactoria, si sint aliàs debita, de quo nihil dicit authoritas allegata. Verumtamen scito, quod opus hoc, quod est honorare parentes, quod etiam si homo non peccasset, præceptum fuisset, si in præsenti statu exercendum cum pœnalitate aliqua occurrat, illud vnum opus præceptū, quatenus est pietatis, esset meritorium, vt est a charitate, & gratiarum actio Deo, vt est a super excellenti gratitudine vocatur religio, & esset satis factorium, quatenus esset pœnitentia, & simile est in aliis. Vnde habes, q etiam per ea, quæ si homo non peccasset, esset exacta: alio tamen modo post peccatum exercita satisfactio.

QVAESTIO II

¶ An pro contrito, & confesso peccato imposita satisfactio, si exoluatur in peccato mortali, sit iteranda.

SECVNDO circa satisfactionem pęnitentialem quæritur an pro contrito, & confesso peccato imposita satisfactio, si exoluatur in peccato mortali, sit iteranda. Videtur. n. quod non.

¶ Primo ex ipsa ratione iustitiæ. Ex quo enim secundum plenā iustitiam punitiuam semel imposita est pœna temporalis pro peccato, de quo uere pęnituit, nunquam pro illo debebitur, nisi pœna temporalis: & illa soluta, nulla. Et confirmatur hoc in actibus humanis. Si enim alicui culpæ præcise correspondeat secundum legem abscissio manus, non debet secundum iustitiam manu abscissa exigi maior punitio: ergo a simili si quis remanet debitor præcisè temporalis pęnæ (puta quatuor dierum) non debet secundum diuinam iustitiam illa soluta plus exigi.

¶ Præterea, Si huiusmodi satisfactio extra charitatem dicatur non sufficere, sententia nimis dura, & occasio peccandi dare vř, quoniam pęnitens quum hoc audierit, post lapsum in peccatum mortale non prosequetur executionem pœnitentiæ, utpote inutiliter, & sic incidet in nouum peccatum mortale, transgrediendo præceptum Ecclesiæ & uicarij Dei in illo actu. Et hinc formatur inquit Scotus, talis ratio. Si post lapsum non exequatur quis satisfactionem pristinam sibi impositam, peccat mortaliter: ergo si exequa-

exequatur, bene facit: quia actum obedientiæ facit: sed non facit actum obedientiæ, nisi inquantum illud est sibi impositum, tanquam pars satisfactionis: ergo, &c.

¶ Præterea, Sequitur aliud inconueniens, scilicet q huiusmodi peccator si damnaretur, æternaliter puniretur pro peccatis semel dimissis, ac per hoc dimissa peccata redirent simpliciter: quia redirent quo ad pœnam æternam. Et ulterius sequitur, q ita æternaliter punitur quis pro peccatis dimissis, sicut pro non dimissis.

¶ IN OPPOSITVM est, quod satisfactio mortua non est satisfactio, sicut nec homo mortuus est homo. Hæc quæstio sub iudice ab omnibus communiter uidetur derelicta, quum ipse Scotus, qui partē negatiuā tenet (cuius sunt argumenta inducta) non audeat eam asserere: sed dicat se absque præiudicio loqui in 3. quæst. distinct. 15. 4. senten. & Diuus Thomas varia videatur sentire: Durandus soluat ad vtramque partem, &c. Quocirca vt radicales rationes examinentur, & rationabilior pars eligatur, hanc mouimus. Et quoniam rectum est index sui, & obliqui, hinc incipiendum reor, quod secundum omnes nulla nostra pœnitentialis satisfactio apud Deum est sufficiens sine charitate: quia nulla est sufficiens secundum æquiualentiam simpliciter, sed quæcunque est sufficiens, ex diuina acceptatione est sufficiens: acceptabilem autem charitas reddit. Ex hoc communi principio oportet doctrinam procedere per se, absque diuersione ad ea, quæ sunt per accidens, aut extranea: alioquin doctrina magis erit voluntarium dogma, quàm vera doctrina. Ex hoc autem principio manifeste deducitur, nullam satisfactionem sufficere, nisi charitas reddat eam acceptabilem, nec oportet in hac deductione laborare, sed tantummodo sublimese, sed hæc est satisfactio: ergo. Vnde quum reliqua ista de qua quæritur satisfactio, sit vere satisfactio pro peccati pœna, & nullam habeat conditionem diminuentem rationem satisfactionis, mirum, vt non dicam voluntarium, videtur eximere huiusmodi satisfactionem a communi regula satisfaciendi, aut enim oportet negare illud vniuersale, ac commune principium, aut illo concesso oportet vniuersaliter dicere, nullā satisfactionē pœnitentialem sufficere nisi secundum acceptationem, quæ extra charitatem non inuenitur. Et confirmatur ex casu simili, ponendo hominem post contritionem suorum peccatorum, & aliquot dies pœnitentiæ, citra tamen confessionem, relapsum, & nihilominus prosequi actus pœnitentiales pro peccatis pristinis. Hoc enim sic se habente, quæratur an huiusmodi actus pœnitentiales post relapsum sint satisfactorii, an non. Si dicitur quod sunt satisfactorii, sequitur quod non oportet recurrere ad determinationem pœnæ factam per punitiuam iustitiam claue non errante, &c. quum in hoc casu huiusmodi determinatio per claues nō interuenerit, & vltra hoc videtur negari communis Doctorum sententia. Si uero non sunt satisfactorii, quum sola temporalis pœna pro pristinis peccatis in vtroque casu remanserit soluenda: nulla est ratio, quare solutio vnius extra charitatem valeat, & alterius non. si enim iniustum est plus exigere in primo casu, iniustum quoque est plus exigere in secundo: quoniam secundum diuinam iustitiam vtrobique debitum solius pœnæ temporalis remanet. Et si illa soluitur extra charitatem, nullius restat pœnę debitum: si autem charitas exigitur ad hoc, vt solutio sit sufficiens, neutrius solutio aliquid valet. Concludendum igitur ex communi hoc principio videtur, quod nulla satisfactio pœnitentialis est sufficiens, nisi secundum diuinam acceptationem, quam constat, vt sæpe dictum est, extra charitatem non inueniri. Et confirmatur hoc ex ipso modo remissionis peccatorum. fit enim remissio mortalis peccati per modum amicabilis reconciliationis, ex hoc enim modo fit, vt peccator ex proprio demerito hostiliter puniendus, amicabiliter corripiendus restet: hoc est enim auferri reatum pœnæ æternæ, & transire in reatum pœnæ temporalis. Ex hoc autem q peccator de hostiliter puniendo, transit in amicabiliter puniendum hic, vel in purgatorio, sequitur q nisi amicabiliter pœna exoluatur, nunquam soluetur: quia q amice debeo nunquam exoluo nisi amice tribuam.

¶ Ex eodem quoque principio deducitur, exceptionem aliam de satisfactionibus relinquentibus post se effectum, non esse vsquequaque veram: sed ex famosa apparentia humanaque compassione processisse videtur distinctio inter satisfactiones relinquentes post se effectum, & satisfactiones non relinquentes post se effectum: ita ut licet vtræque extra charitatem factæ sint mortuæ, effectus tamen primarum remanens potest uiuificari per subsequentem charitatē: & ideo primæ non sunt reiterandæ, secundæ uerò quia totaliter transierunt, sunt reiterandæ. Fauorabilis siquidem magis q̄ uera est interpretatio hæc. Nam opus satisfactoriū relinquens post se effectū, puta ieiuniū, uel eleemosynā extra charitatem, si est sic per sequentem charitatem uiuificabile, uel hoc habet ex sacramentalitate sola, & hoc non: quia sic etiam conueniret satisfactionibus non relinquentibus effectum: quoniam ipsæ etiam sunt sacramentales. Vel hoc habet ex relicto effectu solo, & hoc non: quia hoc conueniret similibus satisfactionibus factis ante contritionem, & confessionem, quod omnes negamus, dicentes cum August. q peccator nō est dignus etiam pane quo uescitur, & cum Apostolo, Si distribuero in cibos pauperum omnes facultates meas, &c. Vel hoc habet ex utroque simul, scilicet sacramentalitate, & effectu relicto, & hoc non: tum quia ad hoc, quod opus sacramentale sortiatur effectum per sequentem charitatem, non requiritur relictus effectus, ut de confessione informi patet. Tum quia huiusmodi relictus effectus non est sacramentalis: quoniam non est effectus operis satisfactorij, ut est sacramentale, aut morale, sed secundum naturam operis, afflictio enim carnis non est effectus ieiunij, vt est actus moralis, aut sacramentalis, sed ut est subtractio cibi. Et similiter diminutio boni exterioris non est effectus eleemosynæ, nisi secundum naturam operis: puta quia subtrahit illud a se: unde effectus iste est ualde remotus a sacramentalitate. Tum quia uacillans, aut claudicans inueniretur hoc uerum: nam non esset uerum uniuersaliter, sed in solo illo casu quo relictus effectus duraret usque ad aduentum nouæ charitatis, ut sic inuentus possit a charitate uiuificari. Nam si non perduraret, non posset per illam uiuificari plus quam transitoria, quæ præterijt oratio, & sic si quis extra charitatem ieiuniorum iniunctam pœnitentiam peregit, & debilitatis, seu afflictionis dictus effectus non duraret, post duos menses, qui interim pœnitens bene se confortauit, & noua charitas non fuisset recuperata usq; ad quartum mensem, iteranda essent prædicta ieiunia.

¶ Quia igitur neutra uia solide fundata uidetur, occurrit media uia incedendum dicendo tria. Primum est, quod omnis pœnitentialis satisfactio a confessore imposita etiam si extra charitatem fiat, sufficiés est quo ad forum militantis Ecclesiæ. Probatur hoc: quia satisfactio huiusmodi est sacramentalis: est enim tertia pars sacramenti, ac per hoc satisfacit Ecclesię, si est informis, sicut confessio informis. Et hinc oritur, ut non solum ieiunia, & eleemosynas, verum etiam orationes non sit solita Ecclesia, iterum imponere pœnitentibus, qui eas semel soluerunt, quamuis iuniores nonnulli trepidantes timore ubi non est timor, & adinuenerint quandam momentaneam satisfactiunculam pro pœnitentia sacramentali. & deinde arbitrantur, quasi condignam pœnitentiam, quæ aut non est pœnitentia sacramentalis, aut si est, uanum monstrat eorum timorem. Nec hoc facere sunt edocti a sancta Catholica Ecclesia, & propterea reprehensione magis dignum est, quàm usu. Secundum est, quod quæcunque sacramentalis satisfactio si extra charitatem fit, nihil tunc valet ad expiationem pœnæ pro peccato debitæ apud Deum. Hoc ex supra dictis satis probatum est, & a Magistro sent. multis authoritatibus in 15. distinct. 4. c. firmatur. Tertium est, q omnis satisfactio sacramentalis si extra charitatem fit, valere incipiet quando recuperata charitate pœnitens ad cor redibit, &c. Probatur hoc ex eo quod regulariter opus sacramentale vt opus operis Dei recedente fictione sortitur effectum, ut de Baptismo, Confessione, & extrema vnctione dictum est, satisfactio autem sacramentalis pars sacramenti est, vimque habet ex clauibus: ergo, si est informis, sortietur postea recedente fictione, effectum. An autem totum effectum sortiatur postea quem sortita fuisset, si in charitate peracta esset, non facile dixerim. Videtur tamen mihi, quod non totum satisfactionis effectum sortiatur postea: quia sacramentalis satisfactio plus se tenet ex parte humani operis, quam ex parte diuini, hoc est sacramenti. Cuius oppositum accidit in aliis, ut patet in Baptismo, in quo totum opus est Dei, & hominis est solum ministerium: in satisfactione uero sacramentali opus est præcipue pœnitentis, & tam parum habet sacramenti, ut multi Doctores negent ipsam esse partem sacramenti. Et propterea rationabile uidetur, quod satisfactio sacramentalis informis aliquem effectum postea sortiatur ex illa parte: qua sacramentalis est: non totum autem ex illa præcipua sui parte, qua humanum opus mortuum habuit.

¶ AD PRIMVM Ergo in oppositum dicitur, quod obiectio confecta est ex lana & lino, quoniam orta est ex amicitia, & contexta est ex mera iustitia. Supponit enim pœnitentem secundum meram iustitiam debere pœnam solummodo temporalem, & cum hoc reconciliatum esse ex gratia, quasi post reconciliationem satisfactio sit sufficiens secundum æquiualentiā simpliciter, & non secundum acceptationem. Et quoniam satisfactio secundum æquiualentiam simpliciter, non consonat satisfactioni amicabili, & possibili inter hominem & Deum: idem, ut prædictū est, repetitur dicendo satisfactionem impositam temporalem pro pœna peccati siue imposita sit a sacerdote, siue non, esse amicabiliter soluendam, & si amicabiliter, non soluitur, nūquam soluetur. Et propterea, quæ de mera iustitia, & humanis punitionib adducuntur extra propositum sunt: quoniam de uindicatiua loquuntur iustitia, in qua attenditur æqualitas rei ad rem: nos autem de satisfactione pœnitentiali loquimur, in qua attenditur æqualitas secundum acceptationem Dei offensi.

¶ Ad secundum dicitur, quod sententia hæc non est dura, sed dulcedine amicitiæ diuinæ plena, nec est occasio peccandi, nisi forte accepta. Et ad formam rationis dicitur primo, ipsam ualde errare: ut patet applicando eam ad peccatorem communicaturum in paschate, dicendo, Si non communicat peccat nouo peccato:

ergo

ergo si communicat, bene facit obediendo. Quod patet esse ridiculum.

¶ Et quia multiplicare inconuenientia, non est soluere, dicitur secundo, quod huiusmodi rationi in quacunque materia sic respondendum est sic: Si non exequitur peccat, admittitur: ergo si exequitur condigne, bene facit: alioquin negetur sequela: quoniam & communicando & non communicando in Paschate peccat nouo peccato indignus. Dicitur tertio quantum ad materiam quæ tangitur de nouo peccato mortali omittentis pœnitentiam iniunctam a confessore pro mortalibus quod nulla ratione apparet omissionem huiusmodi esse peccatum mortale, ut patet discurrendo per omnia concurrentia ad huiusmodi actum, iniuncta siquidem a confessore pro mortalibus satisfactio, quatuor habet capita. primum est, quod est iudicata & præcepta a Christi uicario: & hinc satisfactio fit actus iustitiæ cuiusdam & obedientiæ: & hinc satisfactionis omissio non habet peccati mortalis rationem, si desit contemptus, qui contrariatur præcepto: & abiiceret gratiam iudicii facti. Secundum est ex parte pœnitentis, quod est actus pœnitentiæ & charitatis: & hinc nulla est in omissione ratio peccati mortalis, nisi actus iste iustitiæ, pœnitentiæ & charitatis sit necessarius ad salutem. Quod constat esse falsum: quia actus iste non est necessarius ad dilectionem Dei, aut suipsius, aut proximi. Quoniam uersatur circa ea, quæ sunt ad finem, scilicet solutionem pœnæ temporalis: quam potest pœnitens reseruare sibi in purgatorio absque mortali offensa Dei. Tertium est ex parte finis, quod est expletiua pœnæ pro peccato debitæ: & hinc, ut nunc monstratum est, non habet omissio, quod sit mortale peccatum, sed quod sit reseruatio luendæ pœnæ. Quartum est, quod est pars sacramenti & hinc, quod omissio non constituat sacrilegium, ex eo apparet, quod Ecclesia utitur pœnitentiæ sacramento quandoque absq; hac tertia parte (ut patet pœnitentibus, in fine, quibus non imponitur secundum canones satisfactio) & ex eo quod si quis sua sponte ante confessionem satisfecisset, non esset imponenda satisfactio aliqua a confessore. Nec desunt dicentes posse pœnitentem male paratum ad suscipiendam satisfactionem in hac uita absolui, reseruata satisfactione in purgatorio; ex his enim omnibus habetur, quod omissio huius partis sacramenti non est peccatum mortale ex suo genere. Vnde quum satisfactio a confessore non imponatur, nisi ut descripta est, & sic illius omissio non habeat ex suo genere rationem peccati mortalis, concludendum est peccare quidem omittentem iniunctam satisfactionem (quum agat præter obedientiam & alias uirtutes) non tamen mortaliter, deficiente contemptu, quum nec contra obedientiam, charitatem ue omittat.

¶ Ad tertium dicitur, quod distinctio inter, per se & per accidens euitat hæc inconuenientia: pœnam siquidem temporalem fieri per se æternam, est inconueniens, per accidens autem æternari non inconuenit. Sic autem est in proposito: quoniam temporalis pœna amice soluenda propterea ordinatur in inferno, quia nunquam amicæ soluitur. Vnde nec propterea redeūt simpliciter dimissa peccata, nec æque punitur pro peccato dimisso & pro non dimisso: si enim redirent simpliciter deberetur per se pœna æterna, & similiter peccato non dimisso deberetur per se pœna æterna. In proposito autem æternitas pœnæ inuenitur per accidens, non tamen sicut in pœna uenialium, ratio enim proxima æternitatis pœna perseuerantium uenialium in inferno est æternitas culpæ, perseuerante enim culpa semper debet perseuerare pœna. Ratio autem æternitatis pœnæ in proposito est defectus acceptabilitatis, quia scilicet solutio pœnæ nunquam est acceptabilis, quia nunquam soluitur amice.

TRACTATVS SEPTIMVS DE

Ministro sacramenti pœnitentiæ, cuius vnicum est Quæsitum.

QVAESTIO VNICA.

¶ *An sacramenti pœnitentiæ minister possit esse sacerdos absque iurisdictione.*

CIRCA Ministrum sacramenti pœnitentiæ quæritur an possit esse sacerdos absq; iurisdictione. Et est ratio dubii. Tum quia confessor summi pontificis ministrat ei sacramentum pœnitentiæ sola potestate ordinis, quum potestatem iurisdictionis super eum habere nequeat. Tum quia uidetur communiter dici, q̄ sola potestas ordinis sufficit ad absoluendum a peccatis uenialibus, tum quia uidetur etiam communiter dici, quod potestas ordinis ex se, se extenderet ad omnes absoluendos, nisi per Ecclesiam essent limitatæ iurisdictiones.

¶ IN OPPOSITVM est decretum omnis utriusque sexus.

¶ Ad euidentiam huius sciendum est, q̄ licet multa Doctorum verba sonare uideantur, solam ordinis potestatem quandoque sufficere ad hoc sacramentum, secundum tamen ueritatem nunquam sufficit, sed semper exigitur ultra potestatem ordinis, authoritas iurisdictionis aliquo modo. Et hoc quidem non solum per Ecclesiam determinatum est, sed ex ipsa sacramenti natura habetur: legimus enim in Concilio Floren. sub Eugenio 4. q̄ minister huius sacramenti est sacerdos habens authoritatem ordinariam uel delegatam. Ex quo patet q̄ sacerdos solus ordinis potestate fulcitus, non est minister huius sacramenti: Et quum in proposito non habeat locum distinctio illa de ministro ex officio uel in articulo necessitatis sicut in Baptismo, oportet dicere, q̄ si sacerdos sola ordinis potestate absoluat, sacramentum nullum est: quia deficit minister, est quoq; sacramentum hoc ex sua natura iudiciale: quoniam forma eius consistit in actu iudicis, ut sic, actus autem iudicialis, etiamsi fingendi detur licentia, non potest intelligi exerceri, nisi in subditum: igitur non Ecclesiæ constitutione, sed ex ipsius sacramenti iudicialis natura exigitur potestas iurisdictionis in hoc sacramento. Dupliciter autem contingit haberi potestatem iurisdictionis: primo ex parte principii iudicandi, ita, quod potestas ipsa iurisdictionis, sit principium iudicii: sicut in naturalib. calor est principiū calefaciendi, & in politicis potestas principis est principium puniendi, & in ecclesiasticis potestas pontificia est principium excommunicandi, & huiusmodi. Alio modo inuenitur iurisdictio ex parte eius, qui iudicandus est, sicut contingit in iudicio arbitrorum, a partibus tantum potestatem habentium, ex hoc ipso quod illis se submittunt in illa causa. In ministro uero sacramenti pœnitentiæ quum ordinaria uel delegata à superiori potestate est minister, licet inueniatur potestas iurisdictionis primo modo, ad ministrandum tamen sacramentum pœnitentiæ, sufficit potestas iurisdictionis secundo modo. Et ratio est: quia sacramentalis absolutionis principium non est potestas iurisdictionis, sed potestas ordinis: potestas autem iurisdictionis concurrit quo ad hoc solum, quod facit de peccatore subditum: uel simpliciter, uel quo ad talia peccata. Et hinc fit, ut quicunque p̄t se subiicere in foro pœnitentiali cui uult, non egeat aliunde iurisdictione in ministrante ei hoc sacramentum.

¶ ET PER hoc patet responsio ad primum: ex hoc enim q̄ summus Pontifex nulli in terris subditus est, potest seipsum subdere in foro pœnitentiali cuilibet sacerdoti, nec confessor ille habet, proprie loquendo, potestatem iurisdictionis super Papā pœnitentē, a Christo, uel Ecclesia, uel ab ipso Papa tanquam a superiore: sed ex hoc ipso quod Papa se subdit illi. Et hic modus iurisdictionis reductiue spectat ad iurisdictionem delegatam, quāuis proprie non sit delegata.

¶ Ad secundum dicitur, quod quia quo ad peccata uenalia quilibet est liber respectu sacramenti pœnitentiæ (eo quod nullus tenetur confiteri uenialia) ideo satis rationabile est, quod quilibet potest se subdere cui uult sacerdoti pro sacramento pœnitentiæ uenialium: Et sic inuenitur hic non sola potestas ordinis. sed potestas iurisdictionis reductiue: quæ quia non est proprie delegata, tacita videtur a dicentibus, quod sola potestas ordinis ministrat sacramentum uenialibus, quum tamen secundum ueritatem si nullo modo iurisdictio interueniret, nullum esset peccatum, ut dictum est. Caue tamen ne huiusmodi iurisdictionem extendas ad absolutionem ab excommunicatione minori, etiam per peccatum ueniale incursa: nam quia excommunicatio minor uinculum est introductum a potestate iurisdictionis, quæ est principium iudicii, impossibile est quod sine huiusmodi potestate iurisdictionis, quæ est principium actuum iudicialium, absoluat quis ab excommunicatione minori. Vnde quamuis habens uenialia tantum possit a quocunque sacerdote pœnitentiæ sacramentum suscipere ex hoc ipso, quod se subdit illi: nō potest tamen a quocunque sacerdote absolui ab excommunicatione minori, sed si illam habet, oportet prius a proprio sacerdote ab illa absolui.

¶ Ad tertium dicitur, quod illud dictum potest dupliciter intelligi, vel ut omnes sacerdotes a principio ex hoc ipso, quo erant sacerdotes poterant omnes absoluere, uel quod omnes sacerdotes instituebantur. non solum sacerdotes communes, sed iudices communes in foro pœnitentiali. Primus sensus est falsus, quia de necessitate sacramenti iudicialis est iurisdictio. Secundus sensus est uerus, supposita ueritate dicti, quoniam ante distinctiones parochiarum, &c. sacerdotes utramque potestatem accipiebant: ita quòd tunc erant, & sacerdotes communes & iudices communes, postea autem ordinātur quidam sacerdotes communes, fiunt autem iudices proprii, assignando eis plebes proprias. Et multi relinquuntur sacerdotes communes qui nunquam fiunt iudices, nec communes, nec proprii, ut patet de his qui non sunt expositi ad audientiam confessionum, nec aliquis se subdit eis quo ad uenialia.

TRACTATVS OCTAVVS DE Indulgentiarum. Thesauro, in quatuor Quæstiones diuisus.

1 *Num aliquis thesaurus sit necessarius ad efficaciam indulgentiarum.*
2 *Num, & quibus satisfactionibus & meritis constet thesaurus indulgentiarum.*
3 *Num satisfactiones ex quibus est thesaurus indulgentiarum sint Christi merita, & sanctorum.*
4 *Num thesaurus indulgentiarum subdatur Papæ absq; sacramentorum collatione.*

CIRCA Indulgentias post tractatum quendam aliàs editum, & plures quæstiones in secundo quolibet. positas, tã tertio scribendum occurrit tripartita consideratione. Primo de thesauro. Secundo de causa. Tertio de suscipientibus.

¶ Circa thesaurum occurrunt quatuor quærenda: primum, an aliquis thesaurus sit necessarius ad efficaciam indulgentiarum. Secundo, ex quibus constet dictus thesaurus. Tertio quorum sint uel fuerint reposita in dicto thesauro. Quarto, an dictus Thesaurus subsit dispensationi summi Pontificis.

QVAESTIO I.

¶ *An thesaurus aliquis sit necessarius ad efficaciam indulgentiarum.*

CIRCA Primum (an thesaurus aliquis sit necessarius ad efficaciam indulgentiarum) sciendum est, q ex duplici capite dubitatio hæc oritur vel ex eo quod creditur Papam posse facere effectum indulgentiæ authoritatiue, sicut potest absoluere ab excommunicatione: sic quod ita potest absoluere a debito pœnarum temporalium, quas pœnitentes pro suis debent peccatis, sicut potest absoluere a uinculis suspensionis, interdicti & huiusmodi. Vel ex eo quod creditur effectum indulgentiarum non esse aliud, quam solutionem ecclesiastici uinculi, quo pœnitens alligatus est ad iniunctas pœnitentias. Ex utraque siquidem opinione sequitur nullo opus esse thesauro ad efficaciam indulgentiarum: ut manifeste patet.

¶ Prima autem opinio est Francisci Maironis in 4. di. 19. Et fundatur super verbo Christi, Quodcunq; solueris super terram, &c. Hinc enim vult Papam ueluti principem Christianæ Reipub. constitutum & postea ex regulari potestate principum, qua quilibet princeps habens plenariam potestatem, potest remittere debita peccatoribus in sua politia, infert Papam remittere debita pœnarum temporalium, quas pœnitens tenetur in hac uita uel in purgatorio exoluere. Firmaturq; hoc, inducendo quod sacerdos absoluendo transfert pœnam æternam in temporalem: ac per hoc de foro inferni in forum temporale, &c. Sed hic dicendi modus tripliciter errat. Primo in hoc, q non distinguit inter forum pœnitentiale & forum extrinsecæ iurisdictionis ecclesiasticæ. Papa enim, licet sit quasi princeps in foro ecclesiasticæ iurisdictionis exterioris (cuius signum est, q est solutus ecclesiasticis pœnis & legibus ut princeps) in foro tamen pœnitentiali est subditus: unde & potest solui & ligari a sacerdote in foro pœnitentiali, & potest & debet sibi negari absolutio, sicut & reliquis ficte accedentibus ad sacramentum pœnitentiæ: pœna autem temporalis pro peccatis actualibus post contritionem & confessionem debitam non spectat ad extrinsecum forum, sed ad forum pœnitentiale. Quod etiam ex eo patet, quod est eiusdem rationis cum suis aliis partibus, quæ remissæ sunt ex uirtute clauium, uel per satisfactioné penitentialem, unde quo ad hoc non habet Papa a Christo potestatem tanquam princeps, sed tanquam minister. Secundò errat in hoc quod non discernit inter causas debitorum. nam si princeps non posset remittere causam debiti, nec ipsum debitũ remittere posset. Vnde quũ Papa non possit remittere causam debiti (quoniam cã debiti est peccatum: Papa autem non potest etiam veniale remittere peccatũ) non igitur ad potestatem principatus eius spectat remittere pœnã ex peccato debitam. Tertio errat non discernés modũ potétiæ: aliud est enim papam posse remittere huiusmodi pœnas. Dato enim, q Papa possit sicut rei veritas est q potest ex illo Christi uerbo, Quodcunque solueris, &c. non tamen sequitur, potest hoc tali modo, puta solo iussu: stat enim q potest hoc alio modo, puta p ecclesiastici thesauri dispensationem. Et hoc patet in simili: nam sicut Christus dixit Petro, Quodcunque solueris, &c. ita dixit discipulis, Quorum remiseritis peccata, &c. & sicut non ualet, discipuli seu sacerdotes possunt remittere peccata, ergo possunt solo iussu seu authoritate: (sed stat, q possunt alio modo, s. ministrando sacramentum pœnitentiæ (ita non valet, Papa potest quodcunq; soluere super terram: ergo solo iussu seu authoritate hoc potest: stat enim quod hoc possit diuersimode, quo ad exteriora quidem solo iussu, quo ad interna vero, peccata scilicet, & eorum pœnas, apud Deum mediante sacramento, quo ad peccata, mediante vero dispensatione thesauri, quo ad dictas pœnas. Nec sacerdos aliter quam per sacramentum transfert pœnam æternam in temporalem.

¶ Secunda autem opinio verborum sonum habens pro se, pro quanto indulgentia, sonant pro iniunctis pœnitentiis, fundatur super hoc, quod pœna debita à pœnitente apud diuinam iustitiã est reseruata superiori tribunali, scilicet, ipsius diuinæ iustitiæ: ac per hoc non potest ab inferiori, qualis est Papa, remitti: nisi Papa posset supra ius diuinum: quod constat esse falsum. Et hæc opinio tripliciter errat. Primo diminutissime exponendo remissionem iniunctarum pœnitentiarum, dum exponit pro remissione solius vinculi: quum etiam ipsa uerba sonent remissionem ipsarum iniunctarum pœnitentiarum, & non solius uinculi iniunctionis: non enim dicitur, q relaxamus iniunctionem, sed quod relaxamus iniunctas pœnitentias. Secundo, quod impietatem tribuit Ecclesiæ: nam si indulgentia liberaret & a sola iniunctione pœnitentiæ, impie ageret Ecclesia dando indulgentias: qm̃ absoluendo a vinculo iniunctionis, transmitteret pœnitentes ad pœnas purgatorii, a quibus liberati fuissent exequendo iniunctas pœnitentias. Vnde magna impietas esset, dicere se facere gratiam dando indulgentiam. Tertio errat in hoc, quod non discernit inter posse remittere ministerialiter, & posse remittere authoritatiue. Licet enim Deo debita solus Deus authoritatiue remittere possit: homo tamen minister Dei, diuina authoritate sibi concessa potest Deo debita remittere ministerialiter, nec solum debita pœnarum, sed etiam debita culparum, ut patet in sacramento pœnitentiæ. Nec hoc est posse supra ius diuinum, sed est ministerialiter fungi authoritate diuina.

¶ HIS igitur exclusis opinionibus, quia ex fine necessitas medij sumitur, finis autem & effectus in huiusmodi coincidunt: (sanitas enim est finis, & effectus medicinæ) ideo stabiliendus est effectus indulgentiarum ex his quæ certa sunt. Et qm̃ certum est omni hoc attestante Ecclesia, indulgentias succedere loco iniunctarum pœnitentiarum, consequens est, q idem est effectus indulgentiæ, qui erat futurus effectus iniunctæ satisfactionis pœnitentialis. Constat autem q per iniunctam satisfactionem pœnitentialem digne exequutam soluitur pœna temporalis pro actuali peccato debita apud diuinam iustitiam, hoc enim uniuersalis credit Ecclesia, igitur per indulgentiam loco satisfactionis succedentem, si veraciter ac digne acquisita fuerit, soluetur quoque tantum de pœna temporali pro actuali peccato debita apud diuinam iustitiam, quantum apud eandem æquiualet indulgentia acquisita. Et hæc tanto non eget ampliori confirmatione quũ iam determinatum sit per Ecclesiam Romanam id quod communis Doctorum opinio sentiebat, s. effectum indulgentiarum esse remissionem pœnæ temporalis pro peccato actuali debitæ apud diuinam iustitiam: sed hinc sumenda est necessitas quæsiti thesauri. Vnde considerandum est, quod remissio peccatorum, ut tota clamat scriptura, effectus est passionis Christi: ita quod cuicunq; remittitur peccatum, siue quo ad culpam, siue quo ad pœnam, ex virtute passionis Christi remittitur. Credimus autem in huiusmodi remissione sicut & in uniuersis vijs Dñi non solum misericordiam, sed etiam iustitiam inueniri: misericordiam quidem in hoc, quod misericordiam peccatoris computat Christus quasi suam: iustitiam verò in hoc, quod meritum ac passio Christi cõmunicatur peccatori, quasi peccator ipse pateretur: ut sic peccator debitum Deo soluat de suo, non per seipsum: sed per Christi communionem acquisito, ut patet in Baptismo: in quo propterea sit plenaria peccatorum remissio, quia plenissime commoritur & consepelitur Christo baptizatus. Ex quibus formatur talis ratio, Ad remissionem peccatorum, siue quo ad culpam, siue quo ad pœnam per sacramenta habendam, exigitur thesaurus aliquis, puta meritorum passionis Christi remanentium in diuina acceptatione: ergo à fortiori ad remissionem peccatorum quo ad pœnam tantum per indulgentiam, exigitur aliquis similis thesaurus. Antecedens patet discurrendo per sacramenta, & Ecclesiæ doctrinam, quam diximus. Consequentia verò ex se est satis euidẽs quoniam omnis ratio expoicit q diuina prouidentia si subiectentibus se sacramentis ordinauit, non remitti pœnam peccatorum, nisi computando pœnam Christi pro his, quibus remittitur, multo magis ordinauit non remitti pœnas peccatorum per indulgentias, nisi computando alienas pœnas pro acquirentibus indulgentias: quandoquidem submittere se indulgentijs, multominus est, quam submittere se sacramentis. Est igitur ad efficaciam indulgentiarum thesaurus aliquis necessarius, non minus, quam ad efficaciam sacramentorum.

QVAE-

QVAESTIO II.

¶ Ex quibus constet thesaurus, unde fiunt indulgentiæ.

CIRCA secundum quæsitum (ex quibus constet thesaurus, unde fiunt indulgentiæ) ratio dubitandi est: quoniã interdum merita, interdum passiones, interdum satisfactiones dicuntur esse ea, quæ sunt in hoc thesauro reposita. Veritas autem, ut patebit, formaliter explicatur per satisfactiones superfluas.

¶ AD CVIVS euidentiam non aliunde quam ex fundamento prius posito procedendum est, ex hoc, s. quod indulgentiæ succedunt loco pœnitentialium satisfactionum, Hoc enim dictum oportet cum grano salis sumere. In pœnitentiali siquidem satisfactione dignè exequuta (puta ieiunio) considerandum est quadruplex officium, habet.n. huiusmodi opus quatuor officia, scilicet, bonificandi, medendi, merendi, & satisfaciendi. Nam ex eo quòd est opus bonum, bonificat operantem, & disponit illum ad alia bona opera: ex eo vero quod est tale opus (puta ieiunium) medicinam præbet contra carnis concupiscentiam, sicut eleemosyna contra auaritiam, &c. ex eo autem quòd ex charitate procedit meritorium est vitæ æternæ, & ex eo demum quod pęnale satisfactorium est pro pœna temporali pro peccato debita. soluitur enim pęna absque omni contradictione per opus pœnale ut sic: indulgentia autem non succedit loco satisfactionis pęnitentialis, nisi quo ad relictum officium quod est satisfacere: nam ex vi indulgentiæ non fit homo bonus, nec medicatur, nec meretur, sed solommodo soluit pœnam quam per pœnitentiam soluisset. Et propterea Doctores consulunt, assequentibus indulgentias, adimplere nihilominus suas pœnitentias, & meritum longe melius esse prędicant quam indulgentiam. Nec propter hoc tamen vili pendendæ sunt indulgentiæ: quoniam salutares sunt tollendo pœnam quæ impediret ingressum cœlestis patriæ. Notanter autem dixi ex vi indulgentiæ, quoniam si indulgentiæ mixtum cointelligatur opus sanctum, quo acquiritur indulgentia, puta eleemosyna, aut aliquid huiusmodi, sic mixta intellecta indulgentia melior esse potest, quam satisfactio pœnitentialis. Nam nullum officiorum inuentorum in satisfactione pęnitentiali sibi deficit, est enim dignè data eleemosyna pro acquirenda indulgentia, reddens bonum, & disponens ad bona opera dantem illam & præbet medicinam contra cupiditatem pecuniæ, & est meritoria vitæ æternæ, & est satisfactoria ex propria pęnalitate, & vltra hæc superuenit sibi solutio pęnæ, seu satisfactio per indulgentiam. Ex hoc igitur, quòd indulgentia pura succedit satisfactioni pœnitentiali solummodo quo ad vim satisfactiuam, manifeste sequitur, quòd thesaurus indulgentiarum thesaurus est satisfactionum, quæ quia per opera pœnalia & meritoria fiunt, ideo idem dr̃ thesaurus satisfactionum & meritorum, quatenus satisfactoria sunt. Rationabile autem, ultra dicta, in præcedenti articulo monstratur esse, debere esse thesaurum hunc thesaurum satisfactionum, seu meritorum, quatenus satisfactoria, ex eo qđ vnus pro alio & in temporalibus, & in spiritualibus satisfacere potest, non medicatur autem nec fit bonus, nec meretur vnus pro alio, sunt igitur ea quæ sunt reposita in hoc thesauro, satisfactiones. Quod autem non quæcunque satisfactiones, sed solæ superfluæ in eodem reconditæ sint, ex eo patet, quòd satisfactiones illæ, quibus satisfacientes indiguerunt pro seipsis: iam cesserunt in solutionem pœnarum debitarum pro propriis peccatis: & propterea non possunt pro aliis soluere. Et simile est iudicium de satisfactionibus quæ pro quibusdam determinate oblatæ sunt: sunt enim & ipsæ sortitæ suum effectum. Quia igitur oportet satisfactiones in thesauro repositas pro alienis pœnis soluendis offerri posse, oportet huiusmodi satisfactiones esse superfluas, ita quòd nec pro his qui illis egerunt, nec pro aliis hactenus satisfecerint: hoc enim est merita seu opera esse superflua, quo ad officium satisfaciendi.

¶ OBIECTIONES autem, quæ ingerere videntur plus requiri ad recondita in hoc thesauro, puta quod non solum sint satisfactiones superfluæ, sed etiam non plene remuneratæ, in sequenti articulo monstrabuntur vanæ. Et ideo concludendum est, thesaurum indulgentiarum esse thesaurum superfluarum satisfactionum, seu meritorum, quatenus superfluunt: quo ad officium satisfaciẽdi pro pęna actualibus peccatis debita.

QVAESTIO III.

¶ Quorum sint satisfactiones, ex quibus constet thesaurus, unde fiunt indulgentiæ.

CIRCA tertium de thesauro quæsitum, scilicet quorum sint huiusmodi superfluæ satisfactiones, dubitandi ratio est: quia dicitur, quòd sunt Christi & Sanctorum: multis tamen Doctoribus aduersantibus. Dum quidam nec in Christo, nec in Sanctis superfluas concedunt satisfactiones: quidam autem etsi in Christo concedunt, de Sanctis tamen dubitant Franciscus igitur Maronis in quarto distinct. 19. negans omni ex parte hunc thesaurum, dicit nulla esse Christi superflua merita: quoniam omnia sunt plene sibi remunerata: iuxta illud: Exinaniuit semetipsum, factus obediens vsque ad mortem, propter quod & Deus exaltauit illum, & dedit ei nomen, &c. Durandus vero in quarto distinct. 20. Christi quidem superflua merita in thesauro hoc affirmat, de sanctorum vero superfluis meritis dubitat duplici ratione. Prima communi sibi & Francisco: quia merita Sanctorum sunt plenissime remunerata, immo vltra condignum: quoniam non sunt condignæ passiones huius temporis ad futuram gloriam.

¶ Secundò, quia ad hoc quòd satisfactio valeat pro alio exigitur intentio dirigens, & applicans satisfactionem illam ad alium, de nullo autem sanctorum autentice constat q̃ habuerit intentionem satisfaciendi pro nobis: non igitur sanctorum sunt merita satisfactoria, ex quorum thesauro fiunt indulgentiæ.

¶ Sed horum opinio tam in rationibus, quam in conclusione, falsa & irrationabilis inuenitur. Et à Christo inchoando, falsissimum est Christi merita esse remunerata: quum Christus meruerit nobis, & continue remuneretur in membris suis: vt patet in baptizatis, qui non proprio, sed Christi merito ad cœlestem perueniunt patriam. A ratione quoque hoc alienum est, quoniam Christus est caput mystici corporis, quod est Ecclesia, ac per hoc gratia eius est gratia capitalis, & proinde meritum eius ita se habet ad membra eius, sicut meritum priuati hominis se habet ad corpus suum, & propterea sicut quilibet homo meretur non solum animæ, sed etiam corpori suo: ita Christus non solum sibi: sed aliis meruit. Imò maius quid meruit nobis, quam sibi: quia nobis meruit beatitudinem, quam sibiipsi non meruit: sed sine merito à principio conceptionis suæ habuit. Authoritas autem Apostoli non dicit merita Christi fuisse plene remunerata in seipso, sed duo illius præmia narrat, s. exaltationem ipsius, & excellentiam sui nominis, meruit enim præter hæc multa alia Christus, vt patet ex supradictis a diuo Thoma. De Sanctorum autem remuneratione duo dicenda sunt. Primum non curando de proprietate vocabuli: sed communicando in uocabulis cum arguentibus: deinde proprie loquendo de remuneratione. Loquendo siquidem de remuneratione communiter, siue sit proprie remuneratio, siue non, distinguendum est, quod merita Sanctorum quo ad aliquid, sunt totaliter remunerabilia in ipsis sanctis: & quo ad hoc superfluunt in ipsis Sanctis, & ponuntur in thesauro remanentia in diuina acceptatione, remuneranda in aliis. Merita siquidem Sanctorum, licet secundum reliqua officia sua possint remunerari in ipsis Sanctis, secundum tamen hoc officium, quod est satisfacere pro pœna temporali peccatis actualibus debita, remunerari non possunt in ipso sancto, si non est debitor alicuius temporalis pœnæ pro suo peccato actuali: ex hoc enim ipso, quod Sanctus ponitur non debitor talis pœnæ, necessario sequitur quod non sit capax talis remunerationis, s. quod satisfactio sua valeat sibi ad absolutionẽ pœnæ pro se. Si supponamus ergo (quod postea probabitur) Sanctos plus satisfecisse, quam pro propriis peccatis erant debitores: oportet consequenter dicere, quod satisfactiones suæ inquantum excedunt sua debita, non sunt remuneratæ in ipsis Sanctis: quia ipsi non indigebant solutione pœnarum: quæ est seu dicitur remuneratio satisfactionis, abusiue, vt dictum est, de remuneratione loquendo. At si proprie loquendum est de remuneratione, dicendum est, quòd merita Sanctorum omnia sunt plenissime remunerata sibi: ita quod etiam ipsæ eis superfluæ satisfactionis sunt plenissime remuneratæ, vel remunerandæ in ipsis Sanctis: quoniam quicquid inde meruerunt, totum eorum erit, siue sit præmium essentiale siue accidentale. Sed plenissima remuneratio non minuit vim satisfactiuam pro aliis: quoniam soluere pro se vel alio, non est meritum aut merces, aut remuneratio quæcunque, actus enim satisfaciendi, qui a Sanctis processit, pro quanto fuit meritorius remuneratus est uita æterna, &c. Et rursus pro quanto fuit tale opus pœnale sibi, remuneratus est gaudio accidentali. gaudebit enim de hoc, quod plus passus est, quam peccata sua demeruerint: vnde & laureola datur quibusdam generibus operum ex ipsa executione. Sed propter huiusmodi & quascunq; alias remunerationes non perdit actus ille officium suum, quod est soluere pro pœna temporali actualis peccati proprij vel alieni: imò quum continget superfluam satisfactionem Laurentij soluere pro pœna debita Ioanni pęnitenti, gaudium quoddam accidentale Laurentius in cęlo habebit de hoc quòd satisfactio sua soluit pro Ioanne. Interuenit igitur in huiusmodi ratione super plena remuneratione meritorum fundata, error in hoc, quòd satisfacere, seu soluere pęnam temporalem pro actuali peccato debitam, inter remunerationes, seu remunerabilia computatur: quum longe sit a genere tam meriti, quam mercedis, ut etiam

attestantur

attestantur Doctores, tenentes huiusmodi residuas pœnas si contingat inueniri in damnatis, posse solui in inferno: ubi constat non inueniri meritum aut mercedem. Attestatur etiam, & communis doctrina, teneri in purgatorio solui huiusmodi pœnas: & tamen in huiusmodi solutione non mereri neque remunerari. Quia ergo plenissima remuneratio quantumcunque vltra condignum, non tollit à meritis Sanctorum superfluens officium satisfaciendi pro pœna temporali actualium peccatorum: si constat Sanctorum merita plus esse satisfactoria, quam ipsi essent debitores, nihil obstabit ratio de plena remuneratione. Quod autem sancti plus satisfecerint, quam demeruerint, testatur Iob. 6. c. dicens, Vtinam appenderentur peccata mea, quibus iram merui, & calamitas, quam patior in statera: quasi arena maris hæc grauior appareret. Vbi clare liquet Iob plus passum fuisse, quam pro peccatis suis debuerit pati: ex superabundantia satisfactionũ: vt patet ex antedictis. Simile autem esse de multis alijs iudicium, nemo dubitat. De intentione vero Sanctorum, quod scilicet fuerit pati pro nobis, testatur Apostolus ad Colos. 1. dicens Adimpleo ea quæ desunt passionum Christi, in carne mea pro corpore eius quod est Ecclesia. Vbi manifeste patet, diuinam prouidentiam disposuisse passiones aliquas in carne Sanctorum, spectare ad complementum passionum Christi pro corpore eius quod est Ecclesia, & hanc diuinam ordinationem Sanctos adimplere suis passionibus superabundantibus.

¶ EX QVIBVS omnibus patet, argumenta supradictorum Doctorum falsa esse. De conclusione autem non est amplius dubitandum: quoniam iam per Romanam Ecclesiam determinatum est indulgentias fieri ex thesauro superabundantium meritorum, seu passionum Christi & Sanctorum. Quæ etiam conclusio quo ad superabundantiam passionum Christi pro nobis fundamentum habet in Scriptura primæ Ioan. 2. Ipse est propitiatio pro peccatis nostris: non pro nostris autem tantum, sed totius mundi. Ex qua autoritate patet passionem Christi sufficienter satisfacere pro toto mundo ac per hoc quum executiue pro paucis tantum satisfaciat, infinitum thesaurum satisfactionũ Christi superasse in sacramentis: quibus eadem Christi passio satisfacit. De sanctorum autem superabundantibus meritis quo ad officium satisfaciendi pro nobis, fundamentum est in Scriptura in locis allegatis ex Iob, & Apostolo. Vnde apparet quam rationabiliter Ecclesia Rom. determinauerit.

¶ Et si quæratur, ad quid utilis erit tanta superabundantia satisfactionum Christi & Sanctorum, quanta secundum prædicta superfuerit post uniuersale iudicium, quando nulli amplius proderit, dum pro nullo amplius soluere poterit pœna pro peccato debitam: dicendum est, quòd hoc ipsum quod est merita Christi & Sanctorum ut satisfactoria, tam excellenter superare omnes quæ soluendæ fuerant, pœnas, non est uacuum: sed ad gloriam Christi & Sanctorum, & ad commendandum libertatem saluationis electorum. Hæc enim superabundantia meritorum attestatur quod non ex sufficientia satisfactionum Christi & Sanctorum damnati sunt reprobi, quasi solis electis illa suffecisset, sed ex propria iniquitate damnati sunt reprobi, pro quibus sufficiẽs remanet satisfactio, si diuina misericordia ad illos eam applicare uellet.

¶ Si autem quæritur, ad quid superabundans satisfactio Sanctorum ponitur quum Christi satisfactio sufficientissima sit pro toto mundo: respondendum est, hoc propterea esse, ut Christi membra simillima essent capiti, uidemus enim diuinam prouidentiam disposuisse, quod Christi membra præsertim præcipua sibi assimilarentur quantum fas est. Vnde sicut sunt Sancti quidam aliorum curatores, quidam aliorum Doctores, quidam qui pro aliis merentur, de congruo tamen: quidam qui pro aliis impetrant, ita quidam sunt alienarum pœnarum satisfactores: ut ut assimilentur Christo etiam in hoc quod pro aliis passus est, dum & ipsi qui patiuntur, plus quam demerentur, pro alijs satisfaciunt.

QVAESTIO IIII.

¶ *An hic thesaurus subditus sit dispensationi Papæ aliter, quam per sacramentorum collationem.*

CIRCA quartum de thesauro quæsitum (an scilicet thesaurus hic subditus sit dispensationi Papæ aliter, quam per sacramentorum collationem) ambiguitas magna est, quoniam conferre effectum sacramenti sine sacramento, spectat ad claues excellentiæ, quas constat non esse communicatas Papæ, sed reseruatas soli Christo: remissio autem pœnæ temporalis pro actuali peccato debitæ, est in effectus sacramenti, quoniã hoc fit per Baptismum, & per tertiam partem sacramenti pœnitentiæ, quæ est satisfactio.

¶ IN HAC quæstione sciendum est, totam difficultatem consistere non in hoc, an thesaurus iste sit dispensabilis per Papam, sed in hoc, an aliter quam sacramẽtorum collationem possit Papa thesaurum illum communicare: quoniam nulla authoritate Scripturæ, nullaue ratione haberi uidetur, quod dispensatio talis sit credita Petro: authoritas siquidem illa, Quodcunq; solueris super terram, & quorum remiseritis peccata: intelliguntur proculdubio secundum subiectam materiam, ut, s. quæ spectant ad remissionem peccatorum commissorum sint soluenda & remittenda mediantibus sacramentis. Ratio quoque communiter allata, s. quòd communia bona Ecclesiæ sunt dispensabilia per præsidentem Ecclesiæ: eandẽ patitur difficultatem. Declaratur. n. quod communia Ecclesiæ bona spectantia ad remissionem peccatorum, sunt quidem dispensabilia per præsidentem Ecclesiæ, sed non quomodolibet: sed certo modo, hoc est per collationem sacramentorum. Ratio demum ducens ad inconueniens, puta ꝙ superfluæ satisfactiones Sanctorum frustra repositæ essent in thesauro: quia illæ non communicantur per sacramenta, sicut satisfactiones Christi, nec possunt dispensari sine sacramentis: ergo uanæ sunt in thesauro Ecclesiæ. Hæc inquam ratio facile soluitur, dicendo quod sunt in thesauro Ecclesiæ, ut à Christo dispensentur membris Ecclesiæ militantis, & quod hoc fit quotidie, cũ meritis Sanctorum petimus remissionem peccatorum, & exaudimur. Ita quod secundum has difficultates huius thesauri dispensatio aliter, quàm per sacramentum, reseruata uidetur summo Sacerdoti Christo, qui solus nouit merita causarum circa remissionem peccatorum.

¶ LICET autem difficilis sit notitia quæstionis huius: quia tamen uniuersalis Ecclesia facto declarauit, Ecclesiæ prælatos posse huiusmodi thesaurum, sine sacramentis dispẽsare (dum Episcopi omnes indulgentias dant, nõ crudeliter loco solius uinculi iniunctionis transmittendo ad pœnas purgatorii: sed gratiose loco ipsarum satisfactionum iniunctarum: ex hoc enim, ut in superioribus manifestatum est: oportet dicti thesauri dispensationem interuenire: quum non possint aliter fructuose huiusmodi indulgentiæ succedere pœnitentijs iniunctis ideo absque hæsitatione aliqua etiam, si nulla adesset ratio fatendum est dicti thesauri dispensationem, non solum per sacramenta, quo ad merita Christi, sed aliter quam per sacramenta quo ad merita Christi, & Sanctorum commissam esse prælatis Ecclesiæ, & præcipue Papæ. Et hoc tanto magis fatendum est, quanto per Leonem 10. determinatum est. Suffragatur autem huic ueritati ratio, tanto acceptabilior, quanto magis soluit omnes difficultates accidentes in hac re. Est autem ratio hæc, Communia præsentis Ecclesię bona communicabilia aliter, quam per sacramenta, sunt e Præsidente Ecclesiæ dispensabilia aliter, quam per sacramenta: sed merita Christi, & Sanctorum, ut superabundanter satisfactoria, sunt communia bona præsentis Ecclesiæ communicabilia aliter, quam per sacramenta: ergo sunt a Præsidente Ecclesiæ dispensabilia aliter, quam per sacramenta. Maior propositio nullam uidetur habere instantiam. Minor autem ex supradictis clara est, excepta ultima particula, scilicet, quod hæc bona sint communicabilia aliter, quam per sacramenta. Quæ particula manifestatur ex eo, quod hæc eadem bona potuissent si uoluissent Sancti communicare, non per uiam sacramenti alijs membris Ecclesiæ in particulari ex hoc enim quod ipsi potuissent hoc efficere aliter, quam per sacramenta, sequitur, quod satisfactiones illæ sua pte natura sunt communicabiles alijs aliter, quam per sacramenta. Hinc quoque ostenditur ualidam esse ad propositum authoritatem illam, Quodcunque solueris: nam uerus illius intellectus est, Quodcunque solueris eo modo, quo illud est solubile, & sic in omni materia currit, & ad propositum efficax inuenitur. Est enim sic practicanda, Quodcunque per sacramentum solubile, solueris, per sacramentum: & similiter, Quodcunque aliter, quam per sacramentum: solubile solueris etiam aliter, quam sacramentum, &c. Et sic subsumendo, quod pœna temporis, pro actuali peccato debita, est & solubilis, & per sacramentum & per alienam satisfactionem, sine sacramento applicatam, infertur quod huiusmodi pœna potest a Petro solui, non solum per sacramentum, sed etiam per alienam satisfactionem sine sacramento applicatam. Per hoc etiam saluatur ratio communis de potestate Præsidentis Ecclesiæ: quoniam uera est respectiue intellecta, hoc est, quod bona communicabilia per sacramenta solum potest per sacramenta communicare: bona autem communicabilia etiam aliter, quam per sacramenta communicare. Illud uerò quòd glossando, seu respondendo dicitur, ea quæ spectant ad remissionem peccatorum commissa esse prælatis Ecclesiæ mediantibus solummodo sacramentis. Verum est de spectãtibus ad remissionem peccatorum simpliciter: nõ autem de his quæ spectant ad remissionem peccatorum secundum quid, de quorum numero est remissio pœnæ temporalis pro actuali peccato debitæ: præsupponit enim peccatum simpliciter remissum, & secundum minimum quid tantum, puta temporalem pœnam remittendum.

¶ ET PER hoc patet solutio principalis argumenti. Nam sine sacramento conferre sacramenti effectum simpliciter, seu

totalem,

totalem, spectat ad claues excellentiæ, conferre autem sine sacramento id, quod partialiter potest esse effectus sacramenti, potest pertinere, ad claues ministerii. Sic autem est in proposito, quoniam remissio pœnæ temporalis pro actuali peccato debitæ nullius sacramenti est simpliciter, seu totalis effectus: licet sit partialis Baptismi effectus, & possit esse partialis aliorum sacramentorum effectus, & possit etiam sine sacramento effici, & sine actu clauium. Quia constat, quod potest, uel per proprios actus pœnitentis, uel per amicorum satisfacientium pro eo actus fieri, ut patet quum aliquis mortificat seipsum ieiunando, peregrinando, &c. pro peccatis suis: uel amicus similia facit, ut pro amico satisfaciat.

TRACTATVS NONVS,
De causa indulgentiarum, in duas Quæstiones diuisus.

1 *Num necessaria sit aliqua rationabilis causa indulgentiarum.*

2 *Num causa in bulla indulgentiarum expressa ex hoc ipso sit rationabilis.*

QVAESTIO I.

¶ *Vtrum necessario requiritur rationabilis causa indulgentiarum.*

CIRCA causam indulgentiarum dubium duplex occurrit primum, an necessario requiratur causa rationabilis: secundo, an causa expressa in bulla ex hoc ipso, quod est expressa, sit rationabilis.

¶CIRCA PRIMVM, Videtur pars negatiua uera quoniam indulgentiæ indiscretæ, licet peccet concedens, sunt efficaces. Dicuntur autem indulgentiæ indiscretæ, quę ex causa non rationabili procedunt.

¶Præterea dispensatio ministeriorum Dei in ecclesia præsenti, est ualida etiam sine causa rationabili facta, ergo dispẽsatio indulgentiarum etiam sine causa rationabili facta, debet esse ualida. Antecedens patet in promotione indignorum, si enim indigni aliqui promoueantur ad episcopatum, prioratū, Abbatiam, &c. quãuis promotor pessime dispenset huiusmodi ministeria, facta tamẽ tenent. Consequentia uero probatur, quia sicut credita est papæ dispensatio indulgentiarum, ita & dispensatio ministeriorum Dei iuxta illud, sic nos existimet homo, ut ministros Christi & dispensatores ministeriorum Dei.

¶IN OPPOSITVM autem est, quod indiscretæ indulgentiæ eneruant satisfactionem pœnitentialem, ut dicitur extra, de pœnit. & remis. cap. quum ex eo. non eneruarent autem, si essent ualidæ, sed supplerent, adimplentes in ueritate, quod per satisfactionem pœnitentialem agendum erat.

¶IN hac quæstione aliquid supponitur, & aliquid quæritur, supponitur enim ex doctrina communi, quod unum requisitorum necessario ad efficaciam indulgentię, est causa rationabilis. Quod etiam manifestatur, ex eo quod si daretur indulgentia ob causam profanam, puta pro eundo ad theatrum, constat quod indulgentia esset nulla. Hoc autem supposito in quæstionẽ uertitur, an quemadmodum ad collationem indulgentiæ requiritur rationabilis causa, ita necessario quod sine illa indulgentia non est ualida, ita ad efficaciam tantæ indulgentiæ, puta centum uel mille annorum, &c. Exigatur simili necessitate rationabili causa tanta quantitas indulgentiæ, uel est inualida.

¶Ex communibus autem applicatis ad hoc, non est difficile cõcludere partem affirmatiuam ueram, scilicet ad efficaciam tantæ indulgentiæ exigitur rationabilis causa quantitatis indulgentiæ, ita quod sine illa non est ualida. Nam si ut supponitur & communiter confitemur, rationabilis causa est sic necessaria ad indulgentiam, necessario sequitur, quod ad tantam indulgentiam sit etiã sic necessaria rationabilis causa illius quantitatis. Et probatur sequela inductiuẽ.

Verum ad minus communia descendendo considerandum est, ꝙ licet potestas Papæ super cõmunia Ecclesiæ bona tam spũalia quam corporalia sit dispensatiua, iuxta illud Apostoli. Dispensatiua mihi credita est res tamen subiectæ huiõi potestati, diuersimode illi subduntur, & diuersimode ab illa attinguntur. Et quantum ad propositum spectat, distinguenda sunt in duo genera, scilicet ualidorum ex solo imperio, uel non ualidorum ex solo imperio, sunt enim quædam in Dei Ecclesia, quæ quamuis ad hoc ꝙ recte fiat ultra Pontificis imperium exigãt rectã regulã uoluntatis imperantis, si tamen absq; recta regula solo Pontificis imperio fiant, ualida sunt, de quibus iura dicunt, quod multa fieri prohibent, ꝙ tñ facta tenent. De quorum numero sunt distributiones beneficiorum, dispensationes matrimoniorum in casibus dispensabilib. & similia. Secundum autem genus, scilicet inualidorum, ex solo imperio, adhuc subdistinguitur: nam quædam inualida ex solo imperio, attingi cum hoc possunt a Pontifice uerbo & opere per uiam facti: quædam vero sunt inualida ex solo imperio, quæ cũ hoc per uiam facti attingi non possunt opere, sed uerbo tantum. In primo membro huius subdiuisionis continetur dilapidatio bonorum ecclesiæ: si enim Pontifex ꝓ suo libito ecclesiæ terras, &c. donaret, donatio esset inualida: quoniam ipse non est dominus bonorum ecclesiæ, & si facto & bullis poneret eos, quibus donauit in possessionem, non propterea transferret dominium rerum illarum in illos. In secundo autem membro continetur dispensatio uotorum: si enim uotum castitatis solo imperio a Papa dispensetur: constat dispensationem esse nullam: & circa uoti uinculum, propterea per uiam facti nullum actum Pontifex haberet nisi uerborum: exequutio enim cuiuscunque operis Põtificij ex solo imperio emanans, non attingit aliquid circa uoti uinculum. Tribus igitur existentibus generibus rerum subiectarum dispensatiuæ potestati Pontificis, facile patere potest quòd primum genus dupliciter a potestate pontificia attingitur, scilicet dispensatione regulata, & dispensatione non regulata. Secundum aũt a potestate quidem pontificia, unico modo attingitur, scilicet dispensatione, hoc est rationabili operatione: sed ab ipso Pontifice aliter de facto attingit, puta dissipatione, dilapidatione, &c. Tertium uerò sola dispensatione: id est rationabili operatione, (seclusis uerbis, sicut & in secundo) attingi potest tã a potestate põtificia, quàm ipso Pontifice. In quo autem horum generum indulgentiæ contineantur, facile est discernere. Quod enim nõ sint sub primo genere (quæ, scilicet sunt ualida ex solo imperio) ex eo patet, quod Papa non potest dare indulgentias, hac sola ratione, quia uult: & si pro solo libito daretur indulgentia, non esset ualida: ut ex communi doctrina supponimus, & aliqualiter probatum est. Et iterum probatur, ex hoc quod communia Ecclesiæ bona temporalia non potest Põtifex donare donatione ualida, ex hoc solo quia uult: non minus enim Preciosa ac chara Ecclesiæ sunt bona communia spiritualia quam temporalia: & propterea si illorum donatio ex solo imperio est inualida, multo magis inualida erit horum effusio ex solo imperio. Nec soluitur hæc rõ, dicẽdo, ꝙ donatio temporalium est cum damno Ecclesiæ: donatio uero horum spiritualium est sine damno Ecclesiæ: nam habere damnum annexum, uel carere annexo damno, per accidens, se habet ad potestatem dispensatiuam. ut patet ex hoc, quòd etiam in quibusdam habentibus annexum damnum Ecclesiæ, donatio ex solo imperio est ualida: ut attestatur distributio prælationum. Vnde non penes damnum, uel non damnum attenditur ratio potestatis dispensatiuæ.

¶ Quia igitur communia Ecclesiæ bona ex quib. efficaces sunt indulgentiæ, non continentur sub primo genere, & a secundo genere in hoc distant, quòd per uiam facti nullum operis solius uerbi actum Papa habere potest circa illa, non enim potest trãsferre possessorium de facto horum bonorum sicut potest respectu temporalium, restat, ut sub tertio genere thesaurus contineatur indulgentiarum. Ex quibus potest formari talis ratio. Thesaurus indulgentiarum non potest præterquam attingi a potestate pontificia, nisi actu ueræ dispẽsationis: ergo tam indulgentia, quam tãta indulgentia data sine causa rationabili tantæ indulgentiæ est inualida. Antecedens probatum est, & supponitur secundum communem doctrinam. Consequentia uero quo ad secundam partẽ probatur: tum quia eiusdem rationis est actus dans indulgẽtiã & dans indulgentiam tantam: ac per hoc si solus actus ueræ dispensationis potest attingere thesaurum indulgẽtiæ, solus etiam ueræ dispensationis actus poterit attingere thesaurum tantæ indulgentiæ: tum quia si quantitas indulgentiæ attingitur aliter, quam per ueram dispensationem, oportet alium actum fingere, puta actum imperii seu liberæ donationis respectu talis quantitatis, & tunc aut ille actus attingit thesaurum uia facti, aut uia iuris, non uia facti, quia ad istum thesaurum nullus est humanus accessus per uiam facti, nec uia iuris, quia de iure sola dispensatio credita est papæ. Sicut sunt ergo inualidę indulgentiæ ex causa rationabili non sunt, ita non est ualida tanta indulgentia, puta mille annorum, nisi fiat ex causa rationabili tantæ quantitatis, scilicet mille annorum.

¶AD PRIMAM autem in oppositum dicitur, quòd sententia illa, scilicet indulgentię indiscretæ sunt ualidæ, uerificatur de indiscretis quo ad euentum, non autem de indiscretis quo ad causam. sunt enim indulgentiæ indiscretæ ratione euentus, quando indulgentiæ alias bene concessæ pariunt ꝓꝑ earum multitudinẽ quasi cõtemptum, aut ipsarum, aut satisfactionũ penitentialiũ: & tales sunt ualidæ. Sed si sunt indiscretæ: quia carẽt rõnabili causa, aut omnino, aut quo ad tantam quantitatem, sunt inualidæ.

¶ Ad secundum iam patet responsio ex dictis: nã ministeria sunt in alio genere dispensabilium, & indulgentiæ sunt in alio dispensabilium genere: illorum enim efficacia ex solo pendet imperio, horum autem efficacia absque uera dispensatione esse nequit. Et propterea non est similis ratio.

QVAE-

QVAESTIO II.

¶ *An ex hoc ipso, quod in bulla exprimitur aliquid pro causa indulgentiæ, sit rationabilis causa tantæ indulgentiæ.*

CIRCA Secundum de causa rationabili indulgentiarum quæsitum (an ex hoc ipso quod in bulla exprimitur aliquid pro causa indulgentiæ, sit rationabilis causa tantæ indulgentiæ) pro parte affirmatiua occurrit multiplex argumentum. Primò, quia aliter prædicatio Ecclesiæ esset falsa. Secundo, quia doctrina Romanæ Ecclesiæ periclitaretur. Tertio, quia non esset uniuersaliter uera illa communis sententia, indulgentiæ tantum ualent quantum sonant. Quartò, quia aliter deciperetur populus ab ecclesia, audiens tantam indulgentiam pro tali opere, & exequens illud, ut habeat indulgentiam, & tamen non acquireret illam in ueritate.

Quamquã indulgẽtiarum causa in bulla expressa, nisi manifestus sit error sit rõnabilis, tantæ tamẽ indulgẽtiæ non oportet in ueritate esse rãtionabilẽ.

¶QVAESTIO hæc non est mora propter difficultatem, quam in seipsa habeat, sed ad excitandos illos, qui sciunt in uniuersali, & deficiunt in singulari. Vnde distinguendo de rationabili præsumpto, uel uero duo dicenda sunt. Primum, Causa indulgentiæ expressa in bulla nisi manifestus sit error, est semper rationabilis, loquendo de rationabili præsumpto: nam sicut sententia a iudice lata, nisi errorem contineat manifestum, præsumitur insta: ita causa a principe expressa in dispensationibus præsumitur rationabilis, nisi ut dictum est, error sit manifestus. Secundum est, Causam indulgentiæ tantæ expressam in bulla, nõ oportet esse rationabilem in ueritate. Et ratio in promptu est multiplex, tum quia Papa potest in istis errare, quum non sit hęc sententia iudicialis de his, quæ sunt fidei. Vbi scito, quòd licet accessus ad indulgentias & earum susceptio sit quædam Christianæ fidei professio, fides tamen Christiana eo modo, quo est de indulgentiis, non est de hac uel illa indulgentia. Sed sicut fides nostra circa Eucharistiæ sacramentum est, quod sub hostia ritè consecrata cõtinetur corpus Christi, non autem est, quod ista hostia sit rite cõsecrata, neque est ꝙ sub hac hostia, quæ proponitur adoranda, cõtinetur corpus Christi (quia utrumque eorum potest esse falsum: fidei aũt Christianæ non potest subesse falsum) ita circa indulgentias non curando pro nunc quõ spectet ad fidem, fides nostra est, ꝙ indulgentiæ ritè datæ sunt ualidæ, & nõ spectat ad fidẽ, an ista indulgentia sit ritè data, an ista causa eius sit rationabilis, an ista indulgentia sit ualida. Et simile est de aliis singularibus: quoniam hęc omnia possunt esse falsa: & propterea non spectant ad fidem nostram, sed ad humanam opinionem seu credulitatem, quæ est de his singularibus, & potest falli. Et propterea accessus ad indulgentias, in communi quidem est quædam fidei professio: sed accessus ad istam indulgentiam, procedit ex fide tamquam ex causa remota, & humana credulitate huius indulgentiæ, huius causæ, & huiusmodi tamquam ex causa proxima. Et quia effectus sequitur conditionem causæ proximæ sicut conclusio minorem seu deteriorem præmissam, ideo potest concursus ille falli absque Christianæ fidei detrimento. Tum quia non solum potest Papa errare in huiusmodi, sed etiam facilè potest errare, sicut & in aliis similibus actibus. Dare siquidem indulgentias, consistit in actibus absolutionis & dispensationis: absoluuntur enim per eas pœnitentes ab iniunctis pęnitentiis, & dispensantur thesaurus meritoriũ Christi, & sanctorum sed tam in actu absolutionis, quã in actu dispensationis facile committi potest error, etiam ex proposito, ut patet in dispensatione uotorum, & in dispensatione bonorum temporalium Ecclesiæ, & ministrorum ecclesiasticorum, & in absolutionibus a censuris & iuramentis in præiudicium aliorum, &c. ergo in hoc quoque singulari facto quo dat indulgentiam, seu exprimit talem causam pro tanta indulgentia, errare facile potest. Nec est recurrendum ad Spiritussancti assistentiam, & propterea pie deberet credi, ꝙ non potest Papa in istis errare. Nam in maiori causa permisit Spiritussanctus Romanos Pontifices errare, s. in cã spectante ad sacramentum matrimonii, in qua (ut habetur extra, de sponsa. duorum in c. licet) Alexãder IIII. dicit, quãuis aliter a quibusdam prædecessorib. nostris sit aliquando iudicatum, ꝙ longe plus est quàm dare indulgentiam indiscretam ex causa, tum quia erat causa sacramentalis: tum quia iudicialiter actum est: indulgentiæ autem possunt dari passim sine consilio & sine meditatione, ac ꝑ hoc sinè discretione. Quãuis igitur nõ spectet ad subditos, discutere & iudicare de pontificiis indulgentiis, aut causarũ meritis, dubium tamen nõ est posse etiam per Papam dari indulgentias indiscretas, & quo ad causam, & quo ad euentum.

¶AD PRIMVM Ergo in oppositum dicitur, ꝙ prædicatio ecclesiæ quo ad indulgentias, tripliciter se habet. Primo narratiuè, proot. s. narrat contenta in bulla, & hic nulla est falsitas quoniam narratio est. Secundo doctrinaliter, & hic subdistinguitur. Vel docendo doctrinam fidei, & sic etiam nullum est periculum falsitatis, quoniam sicut fides non se extendit ad istam indulgentiam aut istam causam istius indulgentiæ, ita nec doctrina ecclesiæ extendit se ad hæc singularia Vel docẽdo opiniones doctorũ, & sic põt prædicare falsa, si opinio prædicata est falsa, & propterea ad præseruandam prædicationem ab huiusmodi falsitate, debent prædicatores, aut opinatiue, aut recitatiue opiniones prædicare.

¶Ad secundum dicitur, quod aliud est loqui de doctrina Romanæ ecclesiæ, seu Romani Pontificis, & aliud est loqui de operibus eiusdem. Docuerunt siquidem Romani Pontifices multi indulgentias ex causis rationabilib. dari, in qua doctrina continetur, ꝙ etiam tanta indulgentia debet procedere ex causa rationabili tantæ quantitatis, ut superius deductum est. Factum autem, quod in bullis indulgentiarum continetur, si quandoque periclitaretur non propterea Romanæ ecclesiæ doctrina periclitaretur.

¶Ad tertium dicitur dupliciter. Primo quod illa sententia cõmunis intelligitur negatiue, hoc est non plus ualent quam sonãt diuulgata. n. uidetur sententia illa ad excludendas extensiones indulgentiarum ad ea quæ sub earum tenore non continẽtur. Secundo dicitur quod uera est de indulgentiis discretis: non autem de indiscretis quo ad causam. Potest & tertio dici, quod uera est, in foro exteriori in quo statur præsumptionibus iuris.

¶Ad quartum dicitur, quod populus potest quidem decipi in huiusmodi: sed non decipitur ab ecclesia, sicut etiam potest decipi adorando hostiã propositam a sacerdote in missa. Si contingeret autem huiusmodi populũ falli, falleretur aut a propria credulitate, aut ab humanis opinionib. aut ab indiscreto facto dantis indulgentiam, uel ab omnibus simul, & non ab ecclesia, ad cuius doctrinam non spectant hæc singularia, sicut nec ad eius fidem.

TRACTATVS DECIMVS DE Suscipientibus indulgentias, in duas quæstiones diuisus.

1 *Num præter gratiam ex parte suscipientis necessaria sit aliqua dispositio.*

2 *Num tempore, quo fit opus pro indulgentia, oporteat operantem esse in gratia.*

QVAESTIO. I.

¶ *An præter gratiam requiratur ex parte suscipientis indulgentias, aliqua alia dispositio.*

CIRCA Suscipientes indulgentiam, dubium duplex occurrit. Primum, an præter gratiam requiratur ex parte suscipientis aliqua alia dispositio. Secundum est, an tempore quo fit opus pro indulgentia, oporteat operantem esse in gratia.

¶ET IN PRIMO Quidem dubio pro parte negatiua est authoritas doctrinæ communis, tenentis ad indulgẽtiam sufficere tria, authoritatẽ in dãte, grãm in suscipiente, pietatem in causa.

¶In oppositum est, quod ad plenariam remissionem pęnæ per uiam sacramenti pęnitentiæ, non sufficit gratia ex parte suscipientis: ergo nec ad plenariam huiusmodi remissionem per uiam indulgentiæ sufficit gratia ex parte suscipientis. Antecedens est clarum alioquin quilibet confessus in gratia, consequeretur plenariam remissionem pœnæ. Consequentia uero probatur, tum quia sacramentum est potius, quàm indulgentia, & distributor thesauri per sacramentum est longè liberalior, quàm quilibet Pontifex: quoniam liberalitas diuina in infinitum excedit liberalitatem humanam.

¶IN HAC Quæstione, quia difficile admittitur oppositũ eorum, quæ consueuimus, censorem desidero, intellectum mundum ab opinionibus. Videtur siquidem mihi rationabiliter dici ꝙ nõ sufficit sola gratia ex parte suscipientis ad ueraciter consequendam indulgentiam coram Deo. Sunt siquidem confessi in gratia duplicis ordinis, quidam soliciti ad satisfaciendum per seipsos pro peccatis suis, quidam negligentes satisfacere per seipsos. Primi condignas pęnitentias uel petunt a confessoribus sibi imponi, parati eas implere, uel sponte illas assumunt, dum continue student per sua sancta opera satisfacere, ieiunando, orando, eleemosynas dando, &c. ad hoc. Secundi uero paruissimam pœnitentiam aut rogant, aut læti suscipiunt, & quum illam impleuerint (quam sciunt esse minimam) non curant amplius de satisfaciendo, reputantes sibi sufficere, quod non ibunt ad infernũ. Et hi sunt, quibus indulgentię non prosunt, iudicio meo. Et ratio quæ me mouet est. Nullus indignus aliena satisfactione pro pœna sibi debita, consequitur ueraciter fructum indulgentiæ, sed quilibet in gratia constitutus negligens satisfacere per seipsum, est indignus aliena satisfactione pro pœnã propriis peccatis debita: ergo nullus constitutus in gratia negligens satisfacere per seipsum, acquirit fructum indulgentiæ. Maior propositio intelligentibus terminos est euidens: indulgentia enim per satisfactionem alienam (hoc est Christi, & Sanctorum). parit

fructum, qui est remissio pœnæ temporalis pro actuali peccato debitæ, ac per hoc si est aliquis indignus aliena satisfactione, indignus est indulgentia. Indignos autem indulgentia non consequi veraciter fructum illius, tam verum ac manifestum est, vt probatione non egeat, apud intelligentes, distributionem diuinorum donorum in solis dispositis habere locum: constat autem indignos non esse dispositos, & diuina operatione remissiones fieri pœnarum per indulgentias humano ministerio rite concessas.

¶ Ad euidentiam autem minoris prælibanda sunt duo: primum est, quod satisfactio pro pœna temporali, actuali peccato debita, est onus personale: tenetur enim ipse qui peccauit, facere satis. Secundum est, quod licet tam contritio quàm confessio sit ita personalis, ꝙ non possit per amicum suppleri, satisfactio tamen quia per exteriora bona fit, inter quæ computantur amici, ita est onus personale, quod capax est amicabilis adiutorij. Quibus præmissis probatur minor, primo sic: Indignus amicabili adiutorio, est indignus aliena satisfactione, sed constitutus in gratia, negligens satisfacere per seipsum indignus est amicabili adiutorio: quoniam amicitiæ ratio poscit, quod amicorum sit idem velle, & idem nolle, & propterea, si ego pro meipso nolo satisfacere, par est, vt amicus quoque hoc nolit, quin potius non amice peterem, vt me negligente satisfacere, ipse pro me pateretur. Possentq; recte huiusmodi negligentes, quærentesque per indulgentias satisfacere, verbo Domini reprehendi, Alligant onera grauia, & importabilia in humeros hominum, idest amicorum: digito autem suo nolunt mouere ea. Nec obstat ꝙ Sancti iam passi sunt: quoniam similis est ratio de passionibus præteritis, & futuris: quia illis solis prosunt præteritæ, pro quibus patiendum fuerat: & iden si pro huiusmodi negligentibus non fuerat ab amicis patiendum, nec postea quod passi sunt illis amicorum prosunt passiones. Secundò probatur eadem minor similiter ex habitudine ad communem Ecclesiæ thesaurum: quia in qualibet bene ordinata Repub. quantumcunque rationabilis adesset quandoq; causa dispensandi communem thesaurum in ciues grauatos ære alieno, negligentes tamen soluere, indigni censerentur adiutorio thesauri: ex eo enim quòd possunt de suo soluere, & non curant, indignos se reddunt tali subleuamine. Et nisi tales pro indignis haberentur, foueretur negligentia: quoniam alij horum exemplo ad similem negligentiam prouocarentur: legis autem est facere non negligentes, sed virtuosos. Quum igitur Ecclesia sit a Deo ordinata, æquum non est, vt spiritualis dispensatio thesauri, negligentes satisfacere pro dignis habeat: hoc enim vere esset eneruare satisfactiones pœnitentiales. Non prosunt igitur indulgentiæ constitutis in gratia negligentibus satisfacere per seipsos; quoniam indigni sunt indulgentia, sed oportet vltra gratiam dispositos ipsos esse, vt digni sint alienis satisfactionib. sunt autem digni per hoc, quod sunt parati per seipsos satisfacere: sic n. sunt digni amicabili adiutorio ad satisfaciendum: parati autem ad satisfaciendum per seipsos sunt, non qui negligunt per seipsos satisfacere, sed illi, quorum voluntas sic est ad satisfaciendum parata, quòd non retardat opus, nisi impedita. Confirmatur autem hoc ex antiqua forma indulgentiæ, quum dicitur, Vere pœnitentibus. Pœnitens enim dupliciter dicitur, vel per exclusionem contrarij, quia scilicet nihil habet in suo animo contrarium pœnitentiæ, & hoc modo quilibet existens in gratia, est pœnitens, etiamsi sit negligens ad satisfaciendum. Vel per positionem virtualis pœnitentiæ: quia scilicet vis affectus pœnitentialis in eo secundum veritatem viget, & hoc modo pœnitens non est nisi solicitus ad per seipsum satisfaciendum. Quum ergo dicitur, Vere pœnitentibus, nisi superflue, sed ad maiorem expressionem appositum sit ly, Vere, denotat indulgentias non consequi pœnitentes negligentes, sed pœnitentes solicitos, qui soli sunt vere pœnitentes, significante Participio actum pœnitendi: qui non inuenitur apud negligentes, sed apud solicitos. Manifestius quoque suadetur hoc idem ex alio verbo eiusdem formæ, quum dicitur, de iniunctis pœnitentiis: constat enim communiter, quemlibet pœnitentem paratum esse ad iniunctam pœnitentiam peragendam, alioquin non acceptasset illam. Et propterea ex hoc verbo duo habentur: alterum est, quod indulgentia nisi noua forma detur, non absoluit, nisi a pœnitentiis iniunctis. Alterum est, quòd indulgentia non prodest, nisi parato per se satisfacere, primum enim horum explicitè, secundum autem implicitè (inquantum paratus ad satisfaciendum supponitur) ex eodem verbo habetur.

¶ Et hinc sequitur primo, ꝙ frustra faceret quis sibi iniungi magnas pœnitentias a confessore, non vt ipsas adimpleret, sed vt per indulgentias ipsas excluderet: quoniam hoc non est esse paratum ad satisfaciendum, sed ad imponendum amicis iugum suũ. Sequitur secundò, ꝙ si forma indulgentiæ mutaretur, & ad non iniunctas extenderetur pœnitentias, dispositio tamen suscipientis non propterea mutaretur: quoniam ex natura rei exigitur ex parte suscipientis esse paratum ad satisfaciendum secundum vires per seipsum, vt declaratum est. Nec intelligo hanc præparationem ad satisfaciendum ita stricte, quin per aliquid æquiualens, aut maius suppleri possit, ut patet ex hoc, quòd contingit quandoque causam pro qua datur indulgentia, tale ac tantum exigere opus, ut excedat præparationem ad satisfaciendum: puta si detur plenaria pro actu quo se exponit morti pro Christo, aut perpetuæ mancipationi alicuius pij seruitij, aut aliquo huiusmodi: & tunc causa indulgentiæ ex parte concedentis tenet locum causæ rationabilis tantæ indulgentiæ, & ex parte suscipientis supplet locum dispositionis reddentis dignum amicabili satisfactione. Secus autem est si daretur plenaria pro visitantia aliquam Ecclesiam: nam dato ꝙ causa esset rationabilis ex parte concedentis, visitatio tamen ipsa non supplet vicem præparationis ad satisfaciendum, quum nec illi æquiualeat, nec excedat.

¶ AD Obiectionem autem in oppositum dicitur, quantum ad Diuum Thomam spectat, ꝙ aliorum opiniones sequutus est, vt ipsemet tria illa colligendo explicat in 4. sent. dist. 20. q. 1. ar. 3. quæst. 2. Quantum vero ad communem doctrinam: quia nõ nisi opinatiua est (cum bona reuerentia dictum sit) nõ inconuenit ad inuentis ab ipsis aliquid noui superaddi, quod sub forma indulgentiæ latebat, & ratione probabili roboratur. Et scito, ꝙ iuxta hunc dicendi modum soluuntur omnes quæstiones, tam de nimis largo Dei foro, quàm de omittendis suffragijs pro plenarie absolutis in morte, quàm de admiratione sapientum, & de obloquutionibus detrahentium, & excitantur Christi fideles ad pœnitentiæ opera. Nec aliquid adimitur efficaciæ indulgentiarum: sicut nihil adimitur efficaciæ sacramentorum ex hoc, ꝙ oportet accedente ad illa esse dignè dispositos, si fructuosa sibi esse volunt: soli siquidem indigni indulgentia, ab illius fructu iuxta hunc dicendi modum excluduntur.

QVAESTIO II.

¶ An tempore, quo fit opus pro indulgentia, oporteat operantem esse in gratia.

CIRCA secundum verò quæsitum de causa indulgentiarum, sciendum est, ꝙ dupliciter dantur indulgentiæ. Vel ita ꝙ tempus indulgentiæ, & tempus operis sit vnum & idem, vt quum datur indulgentia visitanti Ecclesiam. Et tunc non habet locum hæc quæstio: quoniam constat tempus fructus indulgentiæ coexigere gratiam in percipiente illum. Vel ita, ꝙ aliud sit tempus operis, & aliud sit tempus percipiendi fructum indulgentiæ, vt quum datur indulgentia semel in vita, & semel in morte suscipientib. crucem, & tunc habet locum proposita quæstio, an exigatur gratia tunc, quum fit opus pro quo datur indulgentia.

¶ Videtur etiam pars negatiua vera. Tum quia absque gratia tempore operis saluari possunt omnia requisita ad fructum indulgentiæ: nam saluatur authoritas in dante, pietas in causa, gratia etiam solicita in suscipiente tempore quo suscipit illam: ergo &c.

¶ Tum quia non minus valet huiusmodi opus pro se, quàm pro alio, sed si pro alio, puta existente in purgatorio, opus hoc quia faceret sine gratia, indulgentia valeret pro illa anima, præsupposito, vt quandoque fit, ꝙ possit quis accipere indulgentiam pro defuncto faciendo tale opus: ergo ad faciendum opus pro indulgentia non requiritur gratia.

¶ IN hac quæstione videtur mihi non solum tutior, sed longe rationabilior pars affirmatiua, s. ꝙ exigitur gratia ex tempore operis. Probaturq; hoc dupliciter. Primo ex antiqua indulgentiarum forma, quum ordinate vtrũq; exprimitur, ita ꝙ primo loco exprimitur gratia, & secundo exprimitur opus, non qualitercunq;, sed vt ipsa gratia afficiat operantem: dicitur. n. sic omnibus vere pœnitentibus, & confessis, qui visitauerint talem Ecclesiam, seu qui manus porrexerint adiutrices, &c. Vbi manifeste patet, eũ forma Ecclesiæ consueta haberi pœnitentiam, seu gratiam coexigi ad tale opus, pro quo fit indulgentia. Deinde probatur hoc ratione: Sicut thesaurus ciuilis non nisi pro ciuili causa dispensatur, ita thesaurus vitalis non nisi pro sola vitali causa dispensatur: sed thesaurus indulgentiarum est thesaurus vitalis, vtpote ex passionib. viuis Christi, & Sanctorum constans, & vitæ æternæ impedimenta tollens: ergo pro sola vitali causa communicatur: sed opus extra gratiam nõ est viuum, sed mortuum: ergo pro eo thesaurus indulgentiarum non communicatur.

¶ Et confirmatur ex hoc, ꝙ reliqua requisita ad dispensationem thesauri indulgentiarum sunt viua: viuunt enim qui passi sunt Sancti, viuæ sunt & passiones eorum, viuit & summus Sacerdos qui est principalis dispensator indulgentiæ, viuit princeps indulgentia: ergo & viuam oportet esse causam indulgentiæ, quæ est enim conuentio lucis ad tenebras, est & vitæ ad mortem?

¶ Nec obstat quòd Pontifex dans indulgentiam, possit esse mortuus secundum vitam gratiæ: quoniam ipse minister tantum est, & velut instrumentum Christi concurrit. Ad causam enim principalem respiciendum est, vt patet in simili, quum scilicet dominus in charitate existens per reprobum dispensatorem eleemosynas distribuit: est enim opus illud viuum, non obstante spiri-

tuali

tuali morte ministri. Oportet ergo uiuum esse opus pro quo datur indulgentia.

¶ AD PRIMAM ergo obiectionem in oppositum, dicitur falsum esse, quod sine uiuo opere omnia requisita ad indulgentiam saluantur: nam pietas in causa claudit in se uitam operis. Ex hoc enim ꝙ exigitur pietas in causa, hoc est in opere, pro quo datur indulgentia: consequens est, quod exigatur etiam uita: nam pietas ipsa nisi sit uiua pietas, non est quũ nulla sit Christiana uirtus sine charitate.

¶ Ad secundum dicitur, quòd opus mortuum sicut nõ sufficit ad indulgentiam pro se pro tempore, quo erit in gratia; ita non sufficit ad indulgentiam pro alio existente in gratia. Et si instetur, ꝙ eleemosyna facta extra charitatem pro existente in purgatorio, ualet pro illo, ergo multo magis ualet mediante indulgentia: respondetur ꝙ eleemosyna talis non ualet pro defuncto per modũ satisfactionis, sed per modum supplicationis: scriptum est enim: Absconde eleemosynam in sinu pauperis, & ipse orabit pro te. Peccatorum autem supplicationes quandoque exaudiri August. testatur reprehendens uerbum cæci nati: Nos scimus quia peccatores Deus non exaudit. Ex hoc autem quòd ualet per modum supplicationis mortuæ, non sequitur quod ualet pro indulgentia acquirenda: quoniam indulgentia habet vim satisfactionis viuæ, supplicatio autem mortua, soli misericordiæ innititur Dei, cui supplicatur.

TRACTATVS VNDECIMVS, De modo tradendi, seu suscipiendi sacros ordines.

ARTICVLVS VNICVS.

¶ *Quomodo tradantur, uel suscipiantur sacri ordines.*

CIRCA Sacramenta tam extremæ unctionis, quàm ordinis nihil mihi scribendum occurrit, nisi circa sacramentum ordinis cautos reddere, ne pertinax quisquam, aut leuis sit circa modum tradendi, aut recipiendi ordines. Nam, si collecta fuerint, quæ Pontificales codices, quæve ratio authoritasque doctrinæ tradidit, incerta ualde apparebit, presbyteratu excepto, reliquorum natura ordinum. Et de minoribus quidem ordinibus & subdiaconatu Magister sententiarum in vigesimaquarta distinctione, quarto sentent. dicit institutos esse ab Ecclesia. De diaconatu uerò ambiguum magis est: quia non constat ex actibus Apostolorum Diaconos altaris, sed Diaconos mensarum, & uiduarum, institutos esse ab Apostolis Actuum sexto, quin potius oppositum ibi dicitur, quoniam Diaconi altaris ad orandum, & prædicandum ordinantur (vt in Pontificalibus patet) ibi vero dicunt Apostoli nos veró orationi, & ministerio verbi instantes erimus. Quocirca licet tunc non fuerint Diaconi altaris instituti, videntur tamen ab Apostolis instituti, licet nesciatur quando, & vbi. Iungit siquidem Diaconos Episcopis, Paulus ad Philippenses a. dicens: omnibus sanctis in Christo Iesu, qui sunt Philippis cum Episcopis & Diaconibus, & 1. ad Timothæum 3. descripto Episcopo, describit qualis debet esse Diaconus. Et quia ambæ Ecclesiæ, s. Philippensis & Ephesina (cuius erat Timothæus Episcopus) erant Ecclesiæ Gentium, in quibus non legimus vixisse in communi Christianos, vt Hierosolymis, ac per hoc non egebãt Diaconis mensarum, & viduarum: ideo Diaconi altaris videntur esse isti. Et confirmatur ex Dion. ponente Diaconatus ordinem in primitiua Ecclesia, vnde Diaconatum ab Apostolis credimus cœpisse. Et quod magis vrget, nulla videtur certa forma in Diaconatu. Nam secundum antiqua Pontificalia impositio manuum super Diaconum non habet certam verborum formam, nisi orationem illam. Emitte, quæsumus, in eos Sanctum Spiritum, &c. quæ secundum noua Pontificalia post impositionem manuum dicenda est. Datio autem libri Euangeliorum certam habet formam verborum. sed tunc non imprimi caracterem ex eo videtur, ꝙ antequam Euangelium aliquod esset scriptum, Diaconi ab Apostolis videntur ordinari, non dicendo: Accipe potestatem legendi Euangelium, sed vt creditur per impositionem manuum. Idem quoq; apparet in subdiaconatu, in quo nullum Pontificale habet nisi materiam sine forma, s. traditionem calicis vacui, &c. Taceo de minoribus ordinibus, in quibus varietas multiplex inuenitur inter antiqua Pontificalia, ex quibus apparet quòd huiusmodi ordines sacramentalia quædam videntur magis quàm sacramenta. Et ad hoc ducit ratio: quia per nullum dictorum ordinum potest ordinatus actum aliquem, qui si sine illo ordine fieret, esset nullus, vt patet discurrendo per singulos actus Diaconi, & inferiorum. Et per hanc rationem Episcopatus videtur ordo: quia aliquem actum potest Episcopus: quia non Episcopo factus nullus est, vt confirmare, præsupposita veritate decretalis extra de consuetudine, cap. quinto.

¶ Hæc Autem sint collecta non ea ratione, ut nouam uelim ingerere doctrinam de sacramento ordinis: sed ut doctus quisq; percipiat incertitudinem materiæ, de qua est sermo: & non uelit plus sapere, quam oportet sapere sed sapere ad sobrietatem: hoc est, ut sit contentus consueto pontificali Ecclesiæ, in qua ordinatur. Et si aliquid fuerit omissum eorum, quæ ex nouis pontificalibus sunt addita (puta quia non est datus subdiacono liber Epistolarum cum illis uerbis, Accipe librum, &c.) non propterea suppleri oportet in alia ordinatione huiusmodi omissum: huiusmodi enim noua additio non facit legem nouam. Nec mihi aliquis obiiciat, oppositum me alibi scripsisse, dum de simultate contractus in primo quolibeto scripsi. Hæc enim non aduersantur illis: quoniam non nisi de his quorum contractus simul cum traditione in pontificali mandatur, loquutus sum.

¶ Tutius tamen esse constat sequi antiqua pontificalia in tribus infimis ordinibus, quam modernum, in quo ostensio materiæ prius mandatur cum uerbis, & postea tactus materiæ. Et certe mirum est, quum corrector ille mutuauerit ministrum materiæ in acolytatu, s. Archidiaconum in Episcopum ut tutiorem uiam eligeret ꝙ in præcedentibus ordinibus labori Episcopi tantum pepercitur, nimis tutam uiam eligeret. In antiquis siquidem pontificalibus diuersimode de minoribus ordinibus habetur: nam alicubi de ostiari & lectore habetur, Tradit sibi claues uel librum Episcopus, dicens, de exorcista uero habetur. Accipiat librum de manu Episcopi dicentis sibi: de acolyto autem accipiat candelabrum, &c. de manu archidiaconi dicẽte sibi Epõ. Vbi apparet semper si multas formæ & materiæ, & ꝙ materia non est monstratio, sed traditio & acceptio. Alicubi uero habetur, ut in nouo põtificali tempore Innocentii octaui impresso legis.

TRACTATVS DVODECIMVS de Contractu matrimonij in tres diuisus quæstiones.

1 *Num matrimonium contractum per procuratorem sit sacramentum.*
2 *Num contractus matrimonij clandestinus sit quandoque licitus.*
3 *Num matrimonii contractus non propter prolem, nec propter uitandam fornicationem sit licitus.*

¶ *De sacramento matrimonij Triplex quæsitum.*

CIRCA sacramentum matrimonij paucula tractanda occurrunt. Et primo circa ipsum matrimonij cõtractum tria occurrunt dubia. Primum est, an matrimonium contractum per procuratorem sit sacramentum. Secundum, an contractus matrimonii clandestinus sit quandoque licitus. Tertium est, an matrimonij contractus non propter prolem, nec propter uitandam fornicationem, sit licitus.

QVAESTIO I.

¶ *An matrimonium contractum per procuratorem, sit sacramentum.*

CIRCA primum ratio dubii est, quia matrimonium inter fideles uerum & ratum est sacramentum, contractus autem huiusmodi per procuratores efficit matrimonium uerum & ratum, ergo est ibi sacramentum.

¶ Præterea, Coniugium inter infideles est sacramentum, ut dicitur extra de diuortiis cap. gaudemus, ergo a fortiori coniugium huiusmodi quod est uerum & ratum est sacramentum.

¶ IN OPPOSITVM est, nullum sacramentum ministratur per procuratorem. Ad hoc dicuntur duo, primum directe respondendo quæsito, quod matrimonium contractum tantummodo per procuratorem non est sacramentum Ecclesiæ. Quod manifestatur dupliciter. Primo, quia nullum sacramentum suscipitur per procuratorem, quia receptio sacramenti est passio personalis, quum sit intus quidem receptio gratiæ sacramentalis, foris uero exigat aliquam in sua persona sensibilem actionem uel passionem, ut patet ex communi ratione in omnibus sacramentis. Et confirmatur ex hoc, quod sacramentum pœnitentiæ non potest suscipi per procuratorem. Nam sicut sacramentum matrimonii consistit in contractibus, ita sacramentum pœnitentiæ consistit in actibus iudicialibus. Tam autem in iudicialibus, quam in contractibus, nihil prohibet multa fieri per procuratorem, nisi ratio sacramenti: potest enim quis iudicari, absolui, ligari per procuratorem, sed non sacramentaliter, & similiter potest quis contractum facere de propria persona per procuratorem, sed non sacramentaliter. Et confirmatur rursus, quia si per procuratorem posset suscipi sacramentum, sequeretur, quòd dormientibus ambobus coniugibus dum procuratores contrahunt, coniuges sacramentum susciperent, & nihil omnino a seipsis, aut ministro aliquo sacramenti circa ipsos tunc fieret, quod non solum est ab-

surdum, sed non intelligibile, stante constantia sacramẽti ex materia & forma, &c. & ultra hoc sequeretur, q dormiens peccaret mortaliter peccato sacrilegij, suscipiens sacramentum in peccato mortali, si contigisset vt fuisset tunc dormiturus in peccato mortali. non est ergo coniugium contractum inter fideles per procuratores sacramentum, donec coniuges ipsi coram ratificent contractum: quod tunc fit, quum coram positi primo manifestant sibi inuicem se habere vt coniuges.

¶ Secundum est, quod licet huiusmodi coniugium per procuratorem contractum non sit sacramentum: est tamen verum coniugium, dirimens quodcunque aliud postea contractum consummatum, multo magis quam primum coniugium inter infideles dirimit secundum, ut dicitur extra de diuor. c. gaudemus. Potest tamen facilius dissolui de consensu partium apostolica authoritate matrimonium per procuratorem contractum, quàm per seipsos coniuges contractum: quoniam in illo deest sacramentum, quod non deest huic.

¶ AD PRIMAM ergo obiectionem in oppositum dicitur, quòd coniugium dicitur ratum dupliciter, uel radicaliter, uel formaliter. Et quòd coniugium fidelium per procuratores contractum est ratum in radice Baptismi, non autem est ratum ex forma ipsius sacramenti matrimonium: coniugium autem inter infideles neutro modo est ratum.

¶ Ad secundam dicitur quòd vel est loquutio intransitiua, ut dicatur sacramentum coniugij pro coniugio, uel latiori uocabulo sumitur sacramentum, & non proprie ut restringitur ad significandum sacramentũ nouæ legis, de quo solo est nostra quæstio.

QVAESTIO II.

¶ *An matrimonij contractus clandestinus sit quandoque licitus.*

CIRCA secundum (an matrimonii contractus clandestinus sit quandoque licitus) absque argumentis dicendum est, quod quum contractus clandestinus non sit secundum se malus mortaliter, sed ratione accidentium ex illo consequẽtium: ideo in casu, quo cessarent omnia inconuenientia, licitum esset contrahere clandestine, quoniam tunc etiam cessaret obligatio iuris positiui, quod propter huiusmodi inconuenientia constat emanasse. Contingit autem de facto pluries casus iste, quando matrimonium contractum est in facie Ecclesiæ, & consummatum, & tamen fuit in ueritate nullum propter aliquod occultum impedimentum dirimens: puta quia præcognouerat consanguineam uxoris. Tunc enim habita dispensatione per secretarias potest & debet contrahi matrimonium sine testibus ad euitandum scandalum, immò nec coniugi debet impedimentum manifestare, sed dulciter rogare ut pro consolatione sua uelit se iterũ acceptare in coniugem, & parte assentiente sufficit. Sic enim euitatur omnis infamia, & intentum habetur: & nullum potest inconueniens sequi ex huiusmodi clandestino contractu.

¶ AN VERO ante contractum in facie Ecclesiæ matrimonium accidere possit casus, in quo licitus sit contractus clandestinus, non mihi occurrit de clandestino per se, sed potest contingere de clandestino per accidens, quod sit aut licitus, aut sine mortali peccato. Licitus quidem, si contingeret carere testibus, & oportet contrahere: ut si libello seu direptione ciuitatis salui fierent coniugati, possent personæ habiles contrahere, & consummare: ut uel sic euaderent opprobria, &c. cessant enim omnia inconuenientia, & præter intentionem est clandestinum matrimonium. Absque mortali uero, ut si puella sub malignis tutoribus, ne tradatur uiro imprudenti cum damno debitæ sibi dotis, aut hæreditatis propriæ, oblata commoditate non ualens habere testes præsentes, contraheret cum uiro grato, prudente, &c. sciens quod post factum publicabunt ipsa & uir contractum, & sic præualebunt. Ex quo enim parati publicare, contrahũt præter intentum ex rationabili causa clam, excusantur saltem à mortali.

QVAESTIO III.

¶ *An matrimonij contractus non propter prolem, aut uitandam fornicationem sit licitus.*

CIRCA tertium uero an matrimonii contractus non propter prolem, aut uitandam fornicationem sit licitus, ratio dubii est: quia uidetur sacrilegium, sacramentum non ordinari ad finem proprium: finis autem proprius sacramenti coniugii est proles educanda ad cultum Dei, & remedium concupiscentiæ.

¶ In oppositum est coniugium inter beatam Virginem, & Ioseph quod neutrum finem habuit ex parte uirginis.

¶ AD HOC DICITVR quod in contrahendo matrimonium, multiplex finis potest inueniri, & quantum ad propositum spectat, quintuplex finis potest considerari. Primus est finis illius contractus ratione actus, & hic est proles, uel remedium concupiscentiæ: hic enim est finis coniugii mediante concubitu, ut patet. Secundus est ipsius contractus ratione sui, & hinc est mutua potestas corporum, ad hoc enim fit hic contractus, ut neuter coniugum habeat potestatem sui corporis, sed alter alterius. Tertius est eiusdem contractus ratione sacramenti, & hic est sanctificatio coniugum, ut unusquisque possit uas suum possidere in sanctificatione. Quartus esset, si contractus iste ordinaretur à contrahente ad aliud extraneum: puta ad aliquod maleficium. Quintus esset finis non contractus, sed contrahentis tantummodo: hoc est quod esset motiuum ut finis ad hoc, ut homo qui alias nollet contrahere matrimonium applicaret se ad contrahendum matrimonium. Verbi gratia, quum Dauid contraxit cum Abisach Sunamite, non ordinauit coniugium ad calefaciendum se, sed applicauit se ad contrahendum coniugium ut per mulierem calesceret, quum non esset aliàs dispositus ad contrahendum matrimonium.

¶ Quibus præmissis dicenda sunt, ad quæstionem motam duo.

¶ Primum directe respondendo quæsito, q cõtractus est licitus: quoniam sufficit coniugio habere vtrumque finem suum proximum, finis autem proximus ipsius contractus secũdum se, est mutua potestas corporum: quatenus uerò sacramentum, est sanctificatio, & propterea, etiamsi non intendant prolem, neque remedium concupiscentiæ, sed solummodo esse coniuges, secundũ Ecclesiam, contractus est licitus. Et sic inter senes, & quoscũq; nõ intendentes concumbere, potest licitè contrahi matrimonium.

¶ Secundum est, q communiter extranei, seu accidentes fines alterο duorum modorum contingunt, uel vt ratio non coniugij, sed coniugij cum tali, uel ut ratio applicationis ad contrahẽdum coniugium. Ideo communiter huiusmodi contractus sunt liciti: quoniam vterque modus est licitus. Exemplum primi modi habetur inter Iacob & Rachelem: propter pulchritudinem. n. ipsius, elegit contrahere potius cum Rachele, quàm cum Lia, dicens socero, Seruiam tibi pro Rachele filia tua minore, &c. Exẽplum secundi habetur inter Dauid, & Sunamitem. Et primus quidem sæpe contingit, & clarus est omnibus: secundus autem amplius manifestatur exemplo, & ratione. Simile quidem est, si sacerdos aliquis nollet hodie celebrare, superueniente autem amico, ut illi morem gerat, applicat se ad celebrandum: ita si quis non intenderet matrimonio coniũgi, superueniente autem uidua promittente maria & montes, ut sibimet utile faciat, applicat se ad contrahendum matrimonium cum illa, intendens illam habere coniugem, &c. utrobique enim aduentitius finis non ponitur finis celebrationis, aut coniugij, sed applicationis ad celebrandum, seu ad contrahendum. Et hæc est ratio quare contractus non redditur illicitus.

¶ ET per hoc patet responsio ad obiectionem in oppositum. Nam sicut sacerdos aliàs non celebraturus hodie, ut morem gerat amico applicans se ad celebrandum, non constituit per hoc amicum finem celebrationis, sed applicationis suæ: ita qui propter bona temporalia aliàs non contracturus mouetur ad contrahendum coniugium, non constituit bonum illud extrinsecum finem coniugii, sed mutationis suæ, qua de non uolente contrahere factus est uolens contrahere: coniugium uero ipsum suscipit cum fine ipsius coniugij, etiam si de fine ipsius nihil cogitet: sicut dictus sacerdos celebrationem ordinat in finem celebrationis, etiam si nihil cogitet de fine. Eo ipso nanque quod intendit coniugium, intendit ipsius finem, quamuis forte ad illum non se disponat: sicut sacerdos intendens celebrare, vult ex hoc ipso finem celebrationis, quamuis forte non se disponat ad illum.

TRACTATVS DECIMVSTERTIVS, De vsu Matrimonii, in duas quæstiones diuisus.

1 *Num vsus matrimonij ante benedictionem sit licitus.*
2 *Num vsus clandestini coniugij sit illicitus mortaliter.*

QVAESTIO I.

¶ *An vsus matrimonij sit illicitus ante benedictionem.*

CIRCA vsum matrimonij, dubium primò occurrit, an sit licitus ante benedictionem.

¶ Videtur enim quod non. Tum quia fit contra statutum, ac consuetudinem Ecclesiæ, ut patet trigesima quæstione quinta, in pluribus cap.

¶ Tum quia quum sine causa rationabili hoc fit, nõ euaditur contemptus: quem constat constituere peccatum mortale.

¶ AD hoc dicitur, q licet quibusdã visum fuerit distinguendum

dum de reddentē, aut petente debitum, & similiter de loco ubi est vel non est consuetudo huiusmodi benedictionis, & similiter de causa, an sit rationabilis, vel non: Mihi tn vr, simpliciter & absolute dicendū, ꝙ huiōi actus non est peccatum mortale. Et ratio est quia nullū apparet in iure præceptū obligans ad mortale: imo expresse in fine c. nostrates. enumeratis concurrentib. ad nuptias, subditur, ꝙ oīa non seruare non est peccatum. Cōsuetudo quoq; non obligat ad mortale plus quam statutum, & tanto minus hæc consuetudo obligat, quātò alicubi, vt in Germania, nobiles nocte præcedente benedictionem, consummare matrimonium, alicubi uerò, ut in Italia, pœna apposita ab Ecclesia maritis consummātibus matrimonium ante benedictionem, tam leuis est, ut testetur minimum, aut nullum esse peccatum. Ex parte vero benedictionis quum nulla fiat sibi iniuria: qm̄ nec contemnitur, sed suscipitur etiam consummato matrimonio, nec admiscetur propterea aliquod falsum, seu mendacium: quoniam nulla fit de virginitate ibi mentio, nulla habetur ratio mortalis peccati. Nec obstat si dicatur ꝙ canones præsupponunt virginitatem in benedicendis saltem in sponsa, ut patet ibidem, c. spōsus. Qm̄ hoc de congruitate, & secundū cōiter accidentia intelligitur, ut patet ex hoc ꝙ puella corrupta ante coniugium secrete ab alio, nihilominus licite nuptialem benedictionem suscipit. Ex parte demum finis ipsius benedictionis idem apparet: quoniam ad duo ordinatur, s. ad solemnem traductionem uxoris, quam cōstat propterea omitti, & ad diuinam obtinendam benedictionem ipsorum coniugum, quæ etiam non omittitur. Ex quibus omnibus potest formari talis ratio: Actus coniugii ante benedictionem, &c. quum non sit illicitus, nisi quia præuenit benedictionem ante debitam, non plus habet illiciti, quàm ex iniuria uel legis, seu cōsuetudinis inhibentis, uel benedictionis ipsius, seu eius finis contrahat: sed ex nullo horum contrahit rationem peccati mortalis, vt declaratum est, ergo non est peccatum mortale. A ueniali autem peccato non excusari matrimonii consummationem ex parte tam petentis, quā reddentis ex eo patet, ꝙ ordo ipse statutus lege, vel consuetudine non seruatur, dum ante benedictionem fit, quod post benedictionem agendum erat.

¶ AD PRIMVM autem in oppositum, dicitur, ꝙ hoc argumentum nihil ualet, Statutum seu consuetudo Ecclesiæ non seruatur, ergo est peccatum mortale: plus enim exigitur ad peccandum mortaliter, quàm violare statutum, seu consuetudinem Ecclesiæ: quoniam nec omne statutum, nec omnis consuetudo Ecclesiæ obligat ad mortale.

¶ Ad secundum dicitur, falsum esse, ꝙ ubi deest rōnabilis causa violandi, seu non seruandi statutum, & consuetudinem Ecclesiæ ibi est contemptus: stat. n. quod ex infirmitate, seu concupiscentia ueniali fiat transgressio, & sic communiter uidetur accidere in huiusmodi casibus. Et propterea quia communiter ex contemptu non fit, communiter non est peccatum mortale.

QVAESTIO II.

¶ An vsus clandestini coniugij sit illicitus mortaliter.

SECVNDO quæritur, an vsus clandestini coniugii sit illicitus mortaliter. Et est ratio dubii: quia si pars affirmatiua poneretur, aut hoc esset ratione annexi scandali, aut ratione inhibitionis Ecclesiæ: sed scandalum tollitur, si usus est occultus, inhibitio aūt Ecclesiæ nō facit peccatum mortale, quum in præcedenti art. conclusum sit vsum coniugii ante benedictionem non esse peccatum mortale, quamuis sit contra inhibitionem Ecclesiæ.

¶ IN OPPOSITVM est, quòd vsus coniugii non legitimi est peccatum mortale: clandestinum aūt matrimonium quamuis sit uerum, & ratum, constat non esse legitimum: ergo.

¶ AD huius euidentiam recolendum est, in coniugiis dupliciter inueniri illicitum & mortale, uel quia malum, ut coniugiū cum parente: vel quia prohibitum, ut coniugium cum affinibus, seu consanguineis quarti gradus. Vsus autem coniugii clandestini utroque modo illicitus inuenitur, & quia malus, & quia prohibitus. Et siquidem malus, non secundum se: sed secundum sibi annexa. Ad cuius pleniorem intelligentiam sciendum est, quod licet clandestinum coniugium cum suo usu habeat omnia requisita ad substantialia coniugii, & eius actus, & propter hoc dicitur, quòd neutrum est secundum se malum, ex naturali tamen hoīs proprietate, qua est animal sociale, atque politicum, prouenit turpitudo in clandestino coniugio & eius actu. Ex hoc nanque, quod homo est animal sociale, & politicum, prouenit quod coniugium & ipsius actus debeant sic fieri, ut sint sine offensa, & periculo offendendi societatem politicam, usus autem clandestini coniugii annexum habet scandalum uitæ socialis, dum scitur commisceri personas, quæ nesciuntur coniuges, nec etiam sine scandalo appareret mulier grauida, & proles fieret, &c. Ipsum uerò coniugium clandestinum annexum habet periculum offendendi uitam socialem: quoniam posset alter coniugum noua inire connubia, dum ignoratur ligatus altero coniugio. Est igitur tam clandestinum coniugium, quam ipsius actus, etiamsi prohibitio legis non esset de genere malorum moraliter, non secundum se, sed secundum sibi annexa.

¶ Vtrum autem sit mortale peccatum, considerandum restat ex vtroque principio, s. annexæ moralis malitiæ, & legalis inhibitionis. Ex parte siquidem moralis iniquitatis distinguendum occurrit, & dicendū, quod qn̄ actus huiōi habet annexam scandali turpitudinem, est peccatum mortale, qn̄ uero caret annexa turpitudine, non est peccatum mortale. Et horum ratio est in promptu: quia ex quo ratio peccati mortalis consurgit, ex annexa turpitudine extante, illa fit peccatum mortale, & illa non extante, non est peccatum mortale. Notanter autem dixi actus huiusmodi, ad differentiam usus: quoniam frequens actus, qui usum constituit, impossibile est, moraliter loquendo, quod careat scandalo: nā frequens secreta conuentio personarum, quæ possint esse coniuges, semper est suspecta, & experientia teste uidemus scandala maxima ex huiōi usu prouenisse. Ex parte aūt inhibitionis Ecclesiasticæ mortale peccatum vr: qm̄ Euaristus Papa, (vt habetur 30. q. 5. canone, aliter,) damnat huiusmodi coniugia: ita quod non coniugia, sed adulteria, uel contubernia, vel stupra, aut fornicationes esse non dubitat. Quod quia uerum esse constat in iudiciali foro, in quo clandestinum matrimonium nō est matrimonium ex authoritate Papæ promulgatum, damnabilem constituit clandestini usum matrimonii. Simpliciter igitur & absolute loquendo, vsus matrimonii clandestini peccatum mortale est, utpote scandalosus scandalo notabili, reddente vtrūque coniugem infamem, & a iure damnatus, vt adulterinus, seu fornicatio. Quo circa caueant confessores uiduarum nobilium, ne consulant fornicariè, vt contrahant clandestinum matrimonium, quasi licite deinceps satisfactura voluptati suæ cum clandestino coniuge: tum quia non sunt facienda mala, vt ueniant bona, & multo minus, ut euitentur priora, tum quia per hoc non euitatur peccatum mortale in usu dicti coniugii: tum quia adiungitur periculum homicidii utriusque, aut alterius coniugis, ut pluries uidimus nostra ætate, consanguinei. n. multo magis vindicant talia coniugia, quàm si fornicatio sola fuisset.

¶ AD obiecta: ergo in oppositum dicitur, quòd licet actus unus, seu aliquis possit esse ita occultus, quod careat secundum se omni turpitudine scandalosa: frequens tamen actus, ut dictū est esse non potest, & ille unicus actus omnino occultus non caret periculo scandali: quia posset inde coniux concipere, & sic scandalū sequeretur. Inhibitio autem Ecclesiæ non similiter se habet ad vsum coniugii ante benedictionem, & ad usum coniugii clandestini: quoniam primum simpliciter inhibet; secundum autem non solum inhibet, sed damnat, vt stuprum, seu fornicationem. Et ratio est disparitatis: quia actui coniugali debetur torus publicus, hoc est, publice præparabilis, seu præparatus: unde & cōiuges contorales dicuntur: clandestini autem coniugii actui non potest publice torus præparari, quum coniugium ipsum publice habeatur tanquam non sit, quum probari non possit. Ante benedictionem uero publicis coniugibus potest publice torus præparari, imo & de facto millies præparatur, & propterea actus coniugii clandestini merito reprobatur ac damnatur: actus uero publici coniugii non reprobatur, nec damnatur, sed solius cæremoniæ defectu accusatur: est enim præceptum cæremoniale de non præueniendo benedictionem, de non utendo uero clandestino, est præceptum propriè substantiale. Et hinc sequitur, quod non solum usus: sed etiam actus unus coniugii per se clandestinus, etiam cum sterili, seu vetula, quæ non potest concipere, quantumcunq; occultus, est mortale peccatum, sicut & ipse contractus clandestinus pp damnationem Ecclesiæ damnātis omnem contractum, & concubitum clandestinum in sua specie: ac per hoc omnem concubitum, & contractum clandestinum, & consequenter nisi rationabilis causa subsit contrahendi clandestinè, aut clandestinè cōsummandi, damnationem suæ speciei incurrit.

TRACTATVS DECIMVSQVARTVS, de Delectatione morosa, in tria quæsita diuisus.

1 *Num voluntaria delectatio de cogitato actu licito conditionaliter sit mortale peccatum.*
2 *Num uidua, quæ volūtariè delectatur de coniugali actu præterito, peccet mortaliter.*
3 *Num volūtaria delectatio de uisa pulchra muliere sit cōputanda inter peccata mortalia delectationis morosa.*

CIRCA actum coniugii, qm̄ multa scripsimus in commentariis præcedentis libri in tractatu de luxuria, & quædam ēt in quotlibetis, ideo ne eadem repetamus, pertranseundum est. Incidenter tamen dubia aliqua, de delectatione morosa soluendo,

DVBIVM I.

¶ *An voluntaria delectatio de cogitato actu licito conditionaliter, sit mortale peccatum.*

EST autem primum dubium, an voluntaria delectatio de cogitato actu licito conditionaliter, sit mortale peccatum. Verbi gratia cogitat quis de actu coniugali cum tali muliere si esset vxor sua, & uoluntarie delectatur de actu cogitato, an in hoc & similibus sit peccatum mortale. Et est ratio dubij: quoniam pro parte negatiua est, quòd delectatio est de actu licito, in tantum quòd consensus in hmôi actum non est peccatum: si.n. consensus in actu non est peccatum, à fortiori, nec cogitatio de illo erit peccatum. Pro parte vero affirmatiua est omnis religiosa conscientia, cauens huiusmodi delectationem, ut peccatum mortale.

¶ AD hoc dicitur, quòd sine dubio huiusmodi delectatio voluntaria est peccatum mortale: quia est simpliciter de concubitu peccati mortalis. Ad cuius euidentiam discernendum est inter consensum & delectationem: quoniam tam consensus, quàm desiderium ferri potest in obiectum vel absolutè vel conditionaliter, potest enim quis desiderare cibum absolute, & potest rursus desiderare ipsum, sub conditione: puta si non esset dies ieiunij. Et quod dicimus de actu, idé intellige de delectatione consequente actum exterius exercitum, non potest quis desiderare delectationem cibi, & absolute, & sub conditione, puta velle delectari in comedendo, si non esset dies ieiunij. Delectatio autem voluntaria consequens obiectum interius apprehensum, & concubitum siue absolute, siue conditionaliter, non potest distingui in delectationé conditionalem, vel absolutam: sed ex hoc ipso, quòd tenet huiusmodi delectatio uoluntarie, est simpliciter, & absolute delectatio. Vnde cû aliquis desiderat actum coniugij cum aliqua conditionaliter, idest si esset sua, non peccat: quoniam desiderium obiectum habet rectæ rationi consonum: sed quum delectatur quis de huiusmodi actu conditionali cogitato, delectatio ipsa non est conditionalis: quoniam conditionalis nihil ponit in esse: huiusmodi autem delectatio ponitur in esse voluntarie. Et propterea delectatio ipsa non spectat ad obiectum desideratum, & cogitatum, quatenus est conditionale, ac per hoc redit ad naturam sui generis, s. delectationis morosæ de illicito concubitu. Ex hoc namque quòd actus, ut conditionalis, non facit ipsam delectationem conditionalem: sequitur quòd relinquat eam in genere delectationis voluntariæ de concubitu seclusa conditione, quæ sola faceret illum licitum. Et hoc est nihil aliud dicere, quàm relinquere illam in specie delectationis voluntariæ de concubitu, ac si illa conditio non esset cogitata, & hoc est quod timoratæ conscientiæ utriusque sexus testantur.

¶ ET per hoc patet solutio ad obiectum: quoniam non est idem iudicium de consensu, & desiderio in actum exteriorem illiusque delectationem sub conditione, & de præsenti delectatione voluntaria de eodem actu eademque delectione cogitata. Nec est verum, quòd præsens delectatio sit de actu licito: quoniam non est de illo conditionaliter, actus autem non nisi conditionaliter est licitus.

DVBIVM II.

¶ *An vidua, quæ voluntariè delectatur de coniugali actu præterito, peccet mortaliter.*

SECVNDVM dubium est, an vidua quæ uoluntariè delectatur de actu coniugali præterito, peccet mortaliter. Et est ratio dubij ambiguitas scribentium.

¶ AD hoc dicitur, quòd formaliter loquendo, voluntaria delectatio de præterito actu coniugij non est peccatum mortale. Et ratio est: quia eiusdem moris est delectari de præsenti, præterito, vel futuro: huiusmodi enim differentiæ non uariant specié moris de bono in malum, & propterea sicut simpliciter, & absolute, viduæ consensu approbatiuo potest placere actus præteritus, ita potest delectari de illo. Et licet hæc ratio sufficiat, manifestatur tamen ex simili: iudex.n. functus officio, potest voluntariè delectari de vindicta, quam exercuit occidendo perturbatores Reipublicæ, nec solum intus potest delectabiliter memorari, verum potest etiam delectabiliter hæc enarrare, ut patet. Idem autem est iudicium de voluntaria delectatione in cogitatione, memoria, narratione, & facto uindictæ, & cuiuscunque alterius actus: memoria.n. de iustis seu licitis eodem more est delectabilis, quo & ipsa iusta & licita fuerunt delectabilia.

¶ Aduertendum tñ est hic, quòd aliud est loqui de uoluntaria delectatione præteriti actus liciti, & aliud est loqui de concomitantibus illam: nam stat quòd ipsa delectatio de actu præterito voluntaria immunis sit secundum seipsam a peccato mortali: & tamen ipsamet, vt annexum habet malum aliquod, puta pollutioné, vel delectationem interiorem, consequentem velleitatem actus similis præterito, aut consequentem insurgentem concupiscentiam, sit peccatum mortale. Et quia venerea quantumcunque licita, quum cogitantur, annexam habent concupiscentiam carnis, motusque qui etiam non præcipiente intellectu insurgunt, vt experientia testatur, ideo si viduæ delectatio periculum habet annexum pollutionis, aut ruinæ animæ ad aliquem prauum consensum hmôi delectationum annexarum, ut côiter videtur accidere voluntarie immorãtibus in memoriis talibus, tenetur euitare huiusmodi memoriam, sicut tenetur fugere huiusmodi pericula. Sine his tamen huiusmodi memoriæ communiter sunt peccata venialia: quia carent pia necessitate & vtilitate.

DVBIVM III.

¶ *An voluntaria delectatio de visa pulchra muliere, sit computanda inter peccata mortalia delectationis morosæ.*

TERTIVM est, an voluntaria delectatio de visa pulchra muliere, sit computanda inter peccata mortalia delectationis morosæ. Et est ratio dubii: quia simile videtur iudiciû de delectatione omnis sensus: sed voluntaria delectatio de muliere tacta, spectat ad delectationem morosam, ergo & de visa.

¶ AD HOC dicitur, quod quum nulla sensatio naturalis sit secundum se peccatum: quoniam est a natura ipsa, cum consequente delectatione, proculdubio nisi mulieris uisus, aut tactus sit mortaliter malus, delectatio uoluntaria de ipsa visa, aut tacta non est mala. Verum inter tactus, & alios sensus est quo ad propositum differentia in hoc quòd uisus mulieris pulchræ secundum seipsum delectabilis, non est libidinosus, nisi ex parte uidentis ad malum ordinetur: tactus autem per oscula & amplexus, vt est secundum tactum talem delectabilis, est libidinosus, sicut & concubitus, nisi coniugii bono honestetur. Quoniam delectatio sensibilis secundum quendam tactum, scilicet osculorum, amplexuum & huiusmodi, est secundum se a natura ordinata ad venerea: delectatio autem visus non est secundum se ad hoc ordinata. hinc enim fit, vt illa ob solam delectationem exercitata sint libidinosa. visus autem minime. Et propterea sicut sensibilis delectatio osculorum, &c. extra coniugium illicita est, & secundum se mortalis, vt in commentariis præcedentis libri diffusè declaratum est: ita uoluntaria delectatio de huiusmodi cogitatis, mortale peccatum est delectationis morosæ. Et per oppositum, quia uidere mulierem pulchram, non est secundum se ordinatum ad venerea, ideo delectabiliter uidere mulierem pulchram, & ex suo genere nullum est peccatum, ac per hoc delectabiliter cogitare de uisa muliere pulchra, nisi otiose uel ob malum finem, peccatum nullum est. Et hæc similiter intellige de huiusmodi actibus secundum se: nam secundum annexa pericula iudicandum est iuxta canones periculorum: multi enim ex aspectu mulierum corruerunt, ut patet de Dauid, &c.

¶ ET HAEC sufficiant pro hoc libro super tertia parte Diui Thomæ, ac per hoc pro commentariis integris super tota summa eiusdem: ad gloriam in primis omnipotentis Dei, deinde spiritua Diui Thomæ, utilitatem autem Ecclesiæ. Sub correctione Sanctæ sedis Apostolicæ (in qua nunc sedet Leo X. Pontifex Maximus) cui & scripta, & scribenda omnia submissa semper esse volo. Romæ die 19. Decembris. Anno Christianæ salutis millesimo quingentesimo vigesimo, ætatis autem meæ quinquagesimosecundo, Amen.

AD REVERENDISS· AC ILLVSTRISS·

D. D. IVLIVM MEDICEM S. R. E. PRESBYTERVM CARDINALEM, AC VICECANCELLARIVM,

Tractatus de Indulgentijs, Thomæ de Vio Caietani, Cardinalis Sancti Xysti.

PROLOGVS.

SATIS constat, pater amplissime, inter eos thesauros qui ab Apostolicæ potestatis throno ad animarum salutem per Ecclesiam diffunduntur, nequaquam in extremo loco ponendas esse remissiones illas, quas trito iam nomine indulgentias appellamus. De quarum vi quum uarias & pontificij iuris & theologiæ professorum opiniones esse animaduerterem, libuit mihi pro mea consuetudine qui omnes meas lucubrationes ad Ecclesiæ utilitatem semper contuli, pro uirili, id quoque in summam compendiumque redigere: quid illud denique sit quod tanquam ratum certumque de huiusmodi remissionibus habeamus. Nostrum vero de hac re opusculum tibi iure optimo dedicandum censui, tum sequutus illorum morem qui principib. uiris integritate, prudētia, fortitudine ac magnanimitate excultis (qualem te esse omnes gaudemus) libros suos nuncupare prægestiunt: ut sub illorum auspiciis honestati, gratiores in vulgus prodeant. Tum quia sanctissimi Domini nostri Leonis X. benignitate, in sacrum Rom. Ecclesiæ Senatum ascitus, inclytæ familiæ vestræ in uniuersum, ac seorsim & singulis uestrum, tibique præsertim (quem præcipuum mihi patronum dominumque elegi) & meipsum, & omnes ingenij mei fœtus dedicandos esse cognosco. Addo etiam quòd quum tu Rom. Ecclesiæ uicecancellarius diuo suffectus sis Laurentio, cuius est officium sedis Apostolicæ tractare thesauros, ac dispensare: iure quodam tuo nostrum hunc libellum, in quo agitur de spiritualib. Ecclesiæ thesauris, ut patronus ac præses tibi vendicas & asciscis. Oro itaque amplitudinem tuam, ut ea benignitate munus hoc quoque meum accipias, qua & meipsum maximo tuo beneficio honestatum dignatus es in clientelam accipere.

TRACTATVS DECIMVSQVINTVS De indulgentijs in Decem capita diuisus.

1 *Quæ a Priscis constant de indulgentijs.*
2 *Quid sit indulgentia.*
3 *Obiectiones contra assignatam indulgētiæ definitionem.*
4 *Quæstiones tres contra assignatam definitionem indulgentiæ.*
5 *Soluuntur obiectiones in tertio cap. posita, num indulgētia spectent ad iurisdictionem.*
6 *Solutio obiectionum 3. cap. num indulgētia sit absolutio.*
7 *Solutio obiectionis 3. cap. quod indulgentia sint de iniunctis pœnitentijs.*
8 *Responsio ad quæstionem de indulgentijs causa 4. cap. posita.*
9 *Responsio ad secundam quæstionem de tempore uera pœnitentia, cap. positam.*
10 *Responsio ad tertiam quæstionem 4. cap. positam de tempore confessionis.*

CAP. I.

¶ *Quæ a priscis constant de indulgentijs.*

DE ORTV Indulgentiarum, si certitudo haberi posset, veritati indagandæ opem ferret: uerum nul a sacræ Scripturæ, nulla priscorum doctorum Græcorum, aut Latinorum authoritas scripta hunc ad nostrā deduxit notitiam. sed hoc solum a trecentis annis Scripturæ cōmendatum est de uetustis Patribus, quod beatus Greg. indulgentias stationum instituit, ut in 4. sen. diui Tho. habetur. Longe siquidem post Greg. Legimus. quòd quidam in discretas & superfluas indulgentias dabātur, Inno. 3. in c. quum ex eo. extra de pœ. & re dicit, Et per 40. forte annos ante ab Alex. III. propositam de indulgentijs datis ab Episcopis quæstionem solutam inuenimus ibidem in c. quod autem. Ex uerbis quoq; Inn. 3. in c. excommunicamus. extra de hære, §. catholici, appatet concessam fuisse indulgentiam euntibus in subsidium terræ sanctæ. Et quamuis nō inueniatur in iure, indubie tamen tenetur cruciatæ expeditionē fultam fuisse indulgentia plenaria. & hoc haberi dicitur in parte decisa decretalis ad liberandum extra de Iudæis.

¶ Ex his autem textibus non solum habetur, quod indulgentiarum gratia antiqua est in Christi Ecclesia, & non noua adinuentio, sed habentur clare quatuor. Primo, quod dare indulgentiam alicui est illum absoluere. Secundo, quod illa absolutio spectat ad forum pœnitentiale. Tertio, quod illa absolutio est a pœnitentijs iniunctis. Quarto, quod quandoq; sunt indiscretæ. Et primum quidem eorum habetur expresse in d. cap. quod autem, ab Alex. III. respōdēte Archiepiscopo Cantuarien. quod quia nullus potest ligari, aut solui a non suo iudice, ideo indulgentiæ concessæ ab aliquo episcopo non se extendunt ad non subditos sibi nisi de consensu propriorum iudicum. Hęc enim responsio clare docet quòd quia indulgentia est absolutio, ideo à proprio iudice uel de consensu proprij iudicis ab alieno potest fieri tantum. Reliqua vero tria habentur ex Concilio generali sub Inn. 3. in cap. quum ex eo. extra de pœn. & re. Quod enim spectet ad forum pœnitentiale inde habetur, quia ibi dicitur, quod eneruat pœnitentialem satisfactionem indiscreta indulgentia. Quod ab iniunctis liberet pęnitentijs, clare ibi habetur: & similiter, quod superflue & indiscrete quandoq; fiant.

CAP. II.

¶ *Quid est indulgentia.*

PRINCIPIVM Igitur inuestigandæ quidditatis indulgentiæ ex his quæ constant sumēdo, ab illius stabilitu genere ex sacris canonibus ordiamur. Et dicamus, quod Indulgentia est quædam absolutio. nisi.n. per se & proprie indulgentia absolutio esset, non reddidisset per se rationem ius: quare, indulgentia non prodest non subdito: quia ligari absolui ve non nisi subditus potest. Si enim ratio est per se, oportet indulgentiam consistere in absoluendo aut ligando: constat autem quod indulgere non est ligare: igitur est absoluere. Necessarium est autem asserere rationem canonis esse per se: quia ea quæ sunt accidens, repelluntur a quælibet scientia. Est igitur Ecclesiastica indulgentia (colligendo omnia certa ex sacris canonibus) absolutio ab iniuncta pęnitentia in foro pœnitentiali. Et quamuis prima facie uideantur hæc non sufficere ad indulgentiæ diffinitionem, scrutando tamen singula subtilius, apparebit sufficiens. Differt siquidem imprimis indulgentia ab omnibus priuatis actionibus ex genere, sub quo continetur absolutio, est. n. absoluere sicut & ligare actus iurisdictionis. Et ex hoc indulgentia differt tam ab actionibus priuatis (puta quum unus orat, aut facit pęnitentiam pro alio aut seipso) quam ab actionibus communibus personis publicis & priuatis, puta compensatione vnius ad alterum, aut subuentione dando alicui pretium, unde soluas creditori. Nullus siquidem horum actuum est actus iurisdictionis, quilibet enim absq; quacunq; iurisdictione potest huiusmodi actus exercere, non solum in profanis, sed ēt in proposita materia, ut.s.n. in 4. sent. Theologi dicunt, Vnus homo existens in charitate, potest facere pęnitentiam & satisfacere pro altero in charitate existente. Quod Ecclesiæ consuetudine approbatur. ieiunia aliaq; opera satisfactoria esse pro pęnis debitis animabus in purgatorio existentibus affirmante, si

pro illis a personis in charitate existentibus fiant, ubi patet opera satisfactoria priuatarum personarum absque ulla iurisdictione Ecclesiastica compensari pro pœnis animarum quæ purgatur, & pro pœnitentiis illis iniunctis satisfacere, & est quasi pretium q privatæ personæ animabus donant, unde quasi soluant, & liberentur. Differt deinde indulgentia, ex hoc, quod non est quicunque iurisdictionis actus, sed talis, s. absolutio, ab actu distributionis, quo curam habens boni communis distribuit illud partibus eiusdem communitatis, ut quum distribuit princeps, aut communitas honores Reip. inter ciues. Absolutio. n. est actus iudicis ad unum subditum nulla habita ratione æqualitatis ad alterum, ut patet etiam in hac materia, quũ datur indulgentia alicui uni, quod quotidie per confessionale, aut inductum fit. Distributio autem, ut patet 5. Ethic. fit secundum æqualitatem proportionalem, quæ sine ratione ad alterum fieri non potest uni quum hoc intelligi non possit:, unde quum unus tantum quandoq; honoratur in Reip. si iusta distributione honor talis illi defertur, rationem illius habere ad alios est necessarium, & quanto aliis præstat simpliciter, uel tunc, quo ad hoc tñ nunc honoratur. Monstratur quoq; ex hoc, q indulgẽtia est absolutio, & effectiua illius causa, s. iudex, actus enim iurisdictionis operatio est iudicis, & per hoc monstratur requiri tam authoritatem in dante indulgentiam (non n. est iudex sine authoritate) quam rationem: non enim prohibito, sed ratione suadente absoluit, aut ligat iudex, nisi cuius uoluntas lex est, quod soli Deo conuenit. Et materialis. s. subditus, in quem exercetur: non. n. absolui põt, nisi subditus, ut Alex. III. ad propositum in allato canone dixit. Sed materia circa quam exercetur per subiectam particulam monstratur, quum subiungitur, ab iniuncta pœnitentia. Est siquidem indulgentia subditi absolutio quo ad iniunctam sibi pœnitentiam non in foro contentioso, sed pœnitentiali, ita q ly, in foro pœnitentiali determinat duo, s. absolutionem, & iniunctam pœnitentiam. Et est sensus, q indulgentia est absolutio in foro pœnitentiali a pœnitentia iniuncta in foro pœnitentiali. Etenim indulgentia, quia actus est iudicis, ad aliquem formam spectat, liquet autem q non contentiosi est fori, pœnitentialis igitur erit. Et hinc patet qualitas iudicis: forum n. pœnitentiale, ad ecclesiasticum tantum iudicem spectat, & propterea ecclesiasticum oportet esse iudicem, qui indulgentiam concedit. Verum quum pœnitentialis absolutio secetur in eam, quæ est ordinis, quæ sacramentalis est, utpote sacramentum pœnitentiæ perficiens sacerdotis ministerio, & eam quæ est iurisdictionis tantum, quæ a legatis, & electis tantum Pontificibus exercetur, illa directe per se primo culpã respiciat (est. n. absolutio ab ipso peccato) ista autem culpæ remissionem præsupponat, & pœnam peccato debitam respiciat, non quamcunque. quia non pœnam æternã (non enim liberat indulgentia a pœna inferni) sed temporalem, quæ hic, aut in purgatorio exoluenda pro commisso peccato est: ideo ad differentiam sacramentalis absolutionis remittentis culpam, & æternitatem pœnæ subiunctum est in diffinitione, ab iniuncta pœnitentia: iniuncta siquidem in foro pœnitentiali pœnitentia, non nisi temporalis esse potest, & remissionem culpæ præsupponit. Monstratur nihilominus ex eadem particula qualitas subditi, cui cõfertur indulgentia, q. s. sit uere pœnitens & confessus. Nam quia in sacramẽto pœnitentiæ non ligat ad pœnam sacerdos, iniungendo pœnitentiam, nisi absoluendo a culpa, & prius natura absoluit, quàm ligat: quia obligatio ad pœnam temporalem supponit remissionem culpæ, absolui autem a culpa ab ecclesiastico iudice nullus potest nisi uere pœnitens & confessus, idem ex hoc ipso, indulgentia est absolutio a pœna iniuncta in foro pœnitentiali, monstratur quod recipiens indulgentiam debet esse vere pœnitens, & confessus: attestante consueta forma indulgentiarum: in qua dicitur uere pœnitentibus & confessis. Differt demum indulgentia a remissione pœnarum iudicialem ad forum contentiosum spectantium per eandem particulam, s. iniuncta in foro pœnitentiali: indulgentia siquidem non liberat a pœnis iniunctis in foro contentioso, & usque adeo illis elongatur, ut D. Thomas propterea dicat, religiosos per indulgentiam non liberari a pœnitentiis sibi iniunctis in capitulo, a suis prælatis. Ex quibus omnibus apparet, quòd diffinitio indulgentiæ collecta ex sacris canonibus, cuncta complectitur, quæ ad rationem indulgentiæ concurrunt. Est igitur Ecclesiastica (de qua est sermo) indulgentia, absolutio a pœnitentia iniuncta in foro pœnitentiali,

C A P. III.

¶ Obiectiones contra assignatam rationem indulgentiæ.

Q V AE S T I O.

¶ Num dare indulgentias spectet ad iurisdictionem.

HABET autem dicta diffinitio indulgentiæ difficultates multas & obiectiones, contra tria in illa contenta.

¶ Contra illud in primis dictum, s. dare indulgentias est actus iurisdictionis, opponitur a Durando in quarto senten. distinct. 20. Tum quia iurisdictio exerceri põt in inuitum, indulgentiam autem nullus consequi potest inuitus, Tum quia nullus potest uti actu iurisdictionis, in seipsum indulgentia autem aliis data potest concedens uti sicut alij. Ab aliis uero: tum quia Archiepiscopus potest in tota sua prouincia indulgentias dare, ut patet, in cap. nostra. extra de pœn. & rem. & tamen constat Archiepiscopum non habere nisi in articulis quibusdam potestatem in subditos suffraganeorum: extra de offi. or. c. pastoralis. Tum quia indulgentiæ dantur etiam defunctis existentibus in Purgatorio: quia iurisdictione Ecclesiæ sunt exempti, utpote extra hanc uitam, & quos Ecclesia non potest ligare, cui data est potestas ligandi, atque soluendi super terram tantum.

Q V AE S T I O.

¶ Num absolutio potius quam distributio, vel compensatio sit indulgentia.

¶ CONTRA aliud deinde dictum, s. q indulgentia est absolutio, non compensatio, aut distributio, opponitur communis tã Theologorum, quam Canonistarum doctrina, canonizata a Clemente VI. in extrauaganti, unigenitus. de pœn. & re. decernẽtium, indulgentias fieri per modum distributionis, & compensationis, seu solutionis. Dicunt. n. q thesaurus Ecclesiæ, in quo sunt recondita merita Christi, & sanctorum, quatenus satisfactoria sunt non pro seipsis, distribuitur per indulgentias in Christi fideles, ita q pœnitentiæ nostræ compensantur per pœnas Christi, & sanctorum, dum ex thesauro illo conceditur cuique quasi pretium pœnale, unde soluat Deo debitam, pro suis peccatis pœnitentiã. Hęc autem patet contrauenire sententiæ, qua dicitur, quod indulgentia est absolutio: quum longe distet actus absolutionis iudicialis ab actibus his: quoniam isti actus omnes sunt actus non iudicij proprij, sed communes tam publicis, quàm priuatis personis, excepto distributionis actu cuius tamen differentia ab absolutionis actu clare liquet. Opponitur quoque, quòd ex illo canone Alexandri III. non habetur nisi q dare indulgentiam est actus iurisdictionis in subditum, quòd quidem potest uerificari ponendo, quod est actus dispensationis, seu distributionis. Nam hic actus est iurisdictionis, & super thesaurum dispensandum & super eũ, cui communicatur: quia commune bonum non nisi in partes cõmunitatis distribuendum est, & sic ruit tota diffinitio assignata. Potest quoque, & aliter exponi canon ille, ut intelligatur causaliter indulgentiam esse absolutionem, quia causat absolutionem, dispensatio nãque thesauri dicti causat in illo, cui communicatur, absolutionem a pœna peccato debita, & a sacerdote iniuncta. Et sic redit ruina diffinitionis.

Q V AE S T I O.

¶ Num indulgentia sit absolutio ab iniuncta pœnitentia.

¶ CONTRA tertium demum dictum (scilicet ab iniuncta pœnitentia) obijcitur. Tum quia D. Thomas cũ multis Theologis, & Canonistis dicit indulgentiam liberare hominem ab iniunctis, & non iniunctis pœnitentijs.

¶ Tum quia indulgentiæ tantum valẽt quantum sonant, ut communiter tenetur: constat autem, q in plenarijs indulgentijs non fit mentio de iniunctis. Tum quia indulgentiæ, quæ dantur pro defunctis, non dantur pro iniunctis: nam non præsupponitur iniunctas eis pœnitentias non perfecisse eos, qui sunt in purgatorio. Tum quia quum pœnitentiarius Romæ iniungeret pœnitentiam plenariam indulgentiatam consequutus, accepit mandatum a Papa, ut non iniungeret pœnitentiam, ut refert Petrus de Pal. in 4. sent. dist. 20. quæst. 4. in calce. Tum quia in forma plenariæ absolutionis, quæ conceditur in morte, continetur restitutio ad innocentiam baptismalem, quæ non esset uere efficax, si ab iniuncta tantum pœnitentia absolueret.

C A P. IIII.

¶ Quæstiones tres circa assignatam diffinitionem indulgentiæ.

Q V AE S T I O.

¶ Num quavis causa indulgentia sit etiam causa quantacunque.

SVNT Præterea circa dicta in suprapostita diffinitione indulgentiæ tres quæstiones: Prima omnium difficillima est circa causam effectiuam indulgentiæ. Dictum est enim, quòd oportet dantem indulgentiam fultum esse authoritate, & ratione. In dubium autem non paruum uertitur, an quælibet rationabilis causa dandi indulgentiam, sit etiam rationabilis causa quanta-

quantæcunque indulgentiæ, an potius quædam ut rationabilis causæ tantæ indulgentiæ (puta unius anni) quæ non esset rationabilis causa multo maioris indulgentiæ, puta vigintimillium annorum. Est autem ratio ambiguitatis quia pro prima Parte, hoc est ꝙ causa legitima indulgentiæ est etiam sufficiens cũ quãtæcunq; indulgentiæ, extat authoritas diui Th. in 4. sent. dist. 20. expresse dicentis, ꝙ indulgentiæ ratio seu causa non exigitur ad mensurandam indulgentiam. Et probat hoc: quia eadem stante ratione Ecclesia modo maiorem, modo minorem dat indulgentiam. Et tandem dicit, ꝙ licet dans indiscrete indulgentias, ita ut homines pro nihilo ab operibus pœnitentiæ retrahantur, peccet, nihilominus consequuntur homines plenam indulgentiam datam, extat (& quam continua experiẽtia Romæ docet) authoritas Ecclesiæ dantis indulgentiam plenariam pro sola visitatione alicuius Eccl. sine manib. adiutricibus: & in die sancto Paschæ data benedictione a Papa super plateas S. Petri pronuntiant duo Cardinales indulgentiam plenariam omnibus præsentib. Si. n. hæ causæ sunt legitimæ causæ indulgentiæ plenariæ, nulla restat cum pia tam parua, quæ non sit legitima causa quantæcunq; indulgentiæ. Extat & authoritas ueritatis ecclesiasticæ: secundũ quam oportet indulgentias tantum ualere quantum sonant: constat autem, quòd sonant ex quacunque causa etiam plenariam indulgentiam.

IN Oppositum autem est: quia a ratione dissonat indulgentiã exigere ultra authoritatem in dante, & charitatem in recipiente rationabilitatem in causa, ita quod sine legitima causa indulgentia est nulla, & tamen quantitatem indulgentiæ non exigere aliquid ex parte legitimæ causæ.

¶Contra quoq. rationẽ est, ꝙ potestas Ecclesiæ quæ non nisi ministri & dispensatoris est, nulla ratione dispensandi otatur in quantitate tam pretiosi thesauri. Et cõfirmatur: quia si in prophanis possunt ecclesiæ ministri ita dispensare, ut dispensatio sit nulla, ut si Papa donaret totum statum temporalẽ Ecclesiæ filio suo quamuis esset rationabilis causa donandi sibi aliquid, multo magis uidetur quod errare possit in dispensando thesaurum spiritualium bonorum, ita ut dispensatio sit nulla: utriusque. n. est dispensator non dominus, in ædificationẽ corporis Christi mystici, non illius dissipationẽ. Accedit ad hoc authoritas apostolica Clemẽtis VI. in dicta extrauagãte, unigenitus: de authoritate data a Christo dispensandi hunc thesaurum, dicentis, Quem quidem thesaurum per beatum Petrum cœli clauigerum, eiusque successores suos in terris uicarios commisit fidelibus salubriter dispensandũ: & propriis & rationabilibus causis, nunc pro totali, nunc pro partiali remissione pœnæ temporalis pro peccatis debitæ tam generaliter, quam specialiter prout cum Deo expedire cognosceretur uere pœnitentibus & confessis misericorditer applicandum. Vbi patet quòd non solum rationabiles, sed proprias oportet esse causas quantitatis indulgentiarum.

QVAESTIO.

¶Num & quomodo, & quando pœnitentia sit necessaria pro consequenda indulgentia.

¶SECVNDA quæstio est, an uera pœnitentia exigatur tẽpore, quo indulgentia cõceditur, aut opus exercetur, an extendatur ad tempus aliud, quo quis uult illa indulgentia uti. Verbi gratia quo ad cõfessionẽ, dat Papa quinq; annos de indulgẽtia omnibus ꝑsentibus, quum infra missam in capella sua singulis diebus dominicis aduentus & quadragesimæ absolutionẽ facit, si teneor tunc esse uere pœnitens, an sufficiat quod intendo uere pœnitere, & tunc ut ista indulgentia quinq; annorum. Et similiter quo ad exercitiũ operis, dat Papa quod dicens septem Psalmos, uel dans tãtam eleemosynam, habeat plenariam remissionem semel in uita & semel in mortis articulo, an teneatur esse uere pœnitẽs tempore quo dicit septem Psalmos, aut dat eleemosynam.

¶TERTIA quæstio est, an oporteat esse confessum, ita ꝙ nullum sit in conscientia mortale peccatum commissum uni confessum tempore, quo acquirit quis, & utitur indulgentia, an sufficiat esse confessum secundum præceptum Ecclesiæ: hoc est semel in anno. Et est ratio dubii, quia hoc apparet quòd uerba iudicũ sunt secundum iura interpretanda, ac per hoc quòd sunt illo anno confessi. Inde uerò apparet, quòd si non requireretur confessio alia, sufficeret dicere pœnitentibus, quoniam in uera pœnitentia clauditur propositum obseruandi præcepta Christi: & Ecclesiæ.

CAP. V.

¶Soluuntur obiectiones in 3. cap posita, contra hoc, quòd dare indulgentiam, est actus iurisdictionis.

NON Est autem difficile ad obiecta, primò contra assignatam definitionem rñdere. Falsum namq; est quod Durãdus dicit omnem iurisdictionis actum posse in inuitũ exerceri, quum absolutio sacramentalis sit actus non solum ordinis, sed iurisdictionis (utpote a non proprio iudice ordinario, uel delegato facta nulla existens) & tamen non potest exerceri in inuitũ. Sed ꝙ nullus possit exercere actum iurisdictionis in seipsum absoluendo & ligãdo se, uerum est: & propterea licet alii aliter sentiant, concedo ego, ꝙ dans indulgentiam aliis, non acquirit illam: quia absoluens alios, non absoluit se. Nec tamen est deterioris cõditionis, quam alii, quia & si non per istam uiam, per aliam uiam potest eandem indulgentiam consequi, s. committendo confessori suo: ut sic absoluat ipsum, sicut ipse absoluit alios: hoc enim modo Papa subiicit se absolutioni sacramentali, & similiter indulgentiæ: eadem ratione Archiepiscopi quoq; potestas super totam prouinciam ex hoc ipso, ꝙ in quibusdam articulis affirmatur, manifestatur extendi ad dandas indulgentias in tota sua prouincia: quandoquidem iste est unus illorum articulorum, qui in iure numerantur: ut Panor. ibidem scripsit. Defunctos autem in purgatorio existentes, extra iurisdictionem Ecclesiæ quidam negant: eo ꝙ sicut sunt medii inter nos & beatos (dum nos uiatores sumus quo ad meritum, uel demeritum, & quo ad pęnam & præmium, & beati extra uiam totaliter sunt: qui purgantur autem quo ad meritum, uel demeritum extra uiam, sed quo ad pœnam, uel pręmium in uia adhuc sunt) ita sunt quodammodo subditi uicario Christi uiatoribus dimisso: ut sicut quo ad punitionem adhuc sunt in uia ita quo ad releuationem a pœna adhuc subsunt iudici uiatorum. Sed hæc opinio multa uera dicens non infert efficaciter in tantum: plus enim requiritur ad subditum iudici viatorum, quam adhuc participare aliquid de uia. Exigitur enim quod possit causa sua quantum ad illud quod sapit uiæ, cognosci a iudice uiatorum: nullus. n. potest esse iudex causæ omnino incognoscibilis ab ipso: cõstat autem a Papæ cognitione omnino esse alienas causas existentium in purgatorio: & ideo patet Papã non posse absoluere, aut ligare existentes in purgatorio. Manifestatur quoq; hoc idem ex uerbis Domini limitantis Petri potestatem super terram; ita quod licet effectus potestatis Petri penetret cœlos, dicente Domino, Erit ligatum aut solutum in cœlis: iurisdictionis tamen actus terminatur ad hoc, ut sit super terram dicente Domino, Quodcunq; solueris aut ligaueris super terram. Scriptura autem sacra mortuos non esse super terram uocat: ut patet Gen. 42. ubi de Ioseph. tanquam de mortuo loquentes fratres & pater, introducuntur dicentes, ꝙ non est super. Purgatorium rursum non super, sed sub terra esse ex eo patet quod Christus descendit ad inferos: ubi erat limbus Patrum: neq;. enim fas est credere ꝙ purgatorio exeuntes animæ ante Christi mortem: & ad limbum Patrum euntes, ad inferos a superis descenderint, sed econtra ex inferno inferiori ad infernum superius ascenderent, quum etiam secundum Philosophos loca quanto superiora, tanto nobiliora sint. Quo circa non dat Papa defunctis indulgentiam authoritatiue absoluendo, sed per modum suffragij quod etiam ipsæ Apostolicæ literæ attestantur, clare apponentes illam clausulam, per modum suffragij, quum pro defunctis dantur indulgentiæ. Et potes uidere quod ex hoc ipso diuerso modo dandi indulgentiam uiuis & defunctis, insinuatur intentum: nam ex eo quod non audens Ecclesia defunctis authoritatiue remittere pœnas sicut uiuis, suffragantis personam induit, concedendo defunctis indulgentiam, monstratur quod indulgentia simpliciter & absolute remissio est authoritatiue ab Ecclesia facta. Nisi enim esset authoritatiue remissio, ex applicatione ecclesiastici thesauri non oporteret ad suffragii modum descendere, quum ad defunctos extenditur, quibus Ecclesia non nisi suffragari potest.

CAPVT VI.

§ Solutio obiectionum in tertio cap. contra hoc quod indulgentia est absolutio.

AD EVIDENTIAM autẽ specificæ naturæ ipsius indulgẽtiæ oportet nosse duo cõcurrere ad indulgentiã, absolutionẽ a pęnitentia iniunctã & dispẽsationẽ spiritualis thesauri, applicãdo pœnã Christi & sanctorũ ad hũc, cui datur indulgẽtia. Et primũ quidẽ probatũ est ex canone Alex. III. secũdũ aũt nõ solũ ex cõi Sanctorum doctrina, sed ex allata extrauagãte Clementis sexti patet. Verũ multũ interest ad naturam indulgentiæ cognoscẽdã, primum an indulgẽtia sit absolutio, an dispẽsatio. Nã si indulgẽtia primo consistat in absolutione, dispensatio thesauri accessoriè concurret ad indulgentiam: vt quia Ecclesia non potest libere relaxare debitam Deo pœnam pro peccato in illum commisso, ad hoc, vt remissio sua sit efficax: iungit absolutioni dispensationem pœnarum solutarum a Christo & Sanctis, applicando aliquid earum huic, & aliquid illi: ut sic & remissio fiat efficax ex adiuncta satisfactione Christi, & Sanctorum pro istis quibus indulgentia datur, & Deo debita pro peccato pœna exoluta inueniatur. Si autem primum indulgentia sit dispensatio

prædicti

prædicti thesauri, absolutio ab iniuncta pœnitentia accessoriè concurrit ad indulgentiam: ex eo namque quod applicatur mihi per indulgentiam tantum de pœna recondita in thesauro, sequitur, quod sum absolutus ab æquiualenti pœna, quam habebam Deo pro peccatis meis exoluere. Quod autem horum verius sit, non ex ratione, sed ex facto pendet: nam rationi consentaneum est, quòd Ecclesia vtroque modo potest indulgentias facere, sed an facto indulgentias altero tantum, & quo aut vtroque modo faciat, scire oportet si indulgentiæ natura cognoscenda est. Apparet autem prima facie inspicientibus Doctores & dictam extrauagantem Clementis primum in indulgentia locum tenere, dispensationem Ecclesiastici thesauri, & absolutionem accessoriè comitari conferentibus uero posteriores indulgentias priscis, apparet Ecclesiam olim fecisse usum indulgentijs principaliter per modum absolutionis, quam necessario comitatur dispensatio thesauri: à tempore autem Bonifacij VIII. Primi authoris perennis Iubilæi visum fuisse, principaliter indulgentijs, distributione thesauri, & comitamter absolutione a pœnitentia: quoniam tanta abundantia indulgentiarum plenariarum quanta uix credi potest passim data, super hoc fundari uidetur. Et secundum hoc diffinitio indulgentiæ collecta ex sacris canonibus, quam assignauimus, non est diffinitio indulgentiæ quæ modo fit ab Ecclesia Rom. sed illius quæ olim fiebat: quoniam sacri can. loquuntur de indulgentia quæ erat consueta in Ecclesia, & non de illa, quæ poterat inueniri de nouo. Sunt n. diuersarũ rationum istæ & illæ quo ad naturas: quamuis sint unius & eiusdem rationis quo ad ultimum effectum qui est remissio pœnæ temporalis debitæ pro peccato. Et sic dicendo concordia fieret inter noua, & uetera. Sed hæc opinio ponens de facto indulgentias diuersarum rationum in Ecclesia, dissonat ab usu Ecclesiæ & Doctorum: nam Bonifacius ipse VIII. indulgentiã iubilæi inchoat ab indulgentijs magnis concessis à prioribus, manifestans per hoc se sectari uestigia prædecessorum. Rom. quoque Pont. in hodiernum usque diem indulgentias tot annorum, adiunctis tot quadragenis dando coram se in capella pontificia, testantur aperte se modo priscorum dare indulgentias: & apponendo semper explicite clausulam illam, s. In forma Ecclesiæ consueta, nulli dubitationi relinquunt locum, quod antiquam intendunt sequi indulgentiæ formam, & non inducere indulgentiam alterius rationis. Doctores quoque omnes siue Theologi, siue Canonistæ quantum hactenus meminisse uidisse, de indulgentia, ut de una quadam ecclesiastica actione, & non ut de actionibus diuersarum rationum tractant. Vnde unius rationis de facto esse indulgentiam nunc, & olim colligimus, & ipsam primo esse absolutionem comitatam applicatione thesauri ad hunc, cui datur indulgentia, & non econtra: hoc est ipsam esse applicationem thesauri ad hunc, comitatam absolutione ipsius, canon sæpe dictus Alexandri 3. monstrat & conuincit. Nam si principaliter natura indulgentiæ consisteret in dispensatione & applicatione thesauri ecclesiastici ad hunc, posset Episcopus Bonon. indulgentiam concedere alieno: quoniam ad communicandum alicui thesaurum non exigitur aliquis actus iurisdictionis super illum, sed sufficit authoritas super thesauri dispensatione ut patet in dispensatione thesauri temporalis. Absolutio autem a pœna, per uiam sequelæ comitaretur absque aliquo alio actu iurisdictionis, quia iam exoluisset pœnam debitam, ex pœna Christi & sanctorum sibi communicata, ac per hoc alienus, qui solum ad 40. dies pœnitentiæ teneretur ab Episcopo Bonon, per indulgentiam 42. dierum sic absolueretur, quòd saltem coram Deo ad nullam pro peccato pœnam teneretur, cuius oppositum in canone habetur, dum dicitur, quod alieno non prodest indulgentia nisi de consensu proprij iudicis. At si quis dixerit, quia indulgentia liberat eum cui datur pœna & coram Deo & coram proprio iudice, quia liberat ab iniuncta pœnitentia: & alienus Episcopus licet communicando pœnam thesauri non subdito pœnitentiam iniunctam pro illo exoluat coram Deo, non tamen coram proprio iudice, & ideo remanet ille adhuc ad pœnitentiam iniunctam obligatus coram proprio iudice (sicut si sine indulgentia aliqua per alia opera satisfactoria totam pœnam exoluisset peccatis suis debitam, pœnitentiam iniunctam a sacerdote non peregisset, remaneret obligatus in foro Ecclesiæ ad pœnitentiam iniunctam peragendam (idcirco Alexander III. dicit, quod indulgentia non subdito non prodest, s. in foro Ecclesiastico, in quo iura fiunt. Aduertat sic dicens quòd si indulgentiæ natura principaliter consistis in communicatione thesauri exoluentis pœnam coram Deo, & absolutio iudicialis comes ponitur, nõ debebat consultus Alexander respondere negatiuam simpliciter & absolute, dicendo quod non prodest nisi de licentia proprij iudicis, ex quo oppositum verum est simpliciter & absolute: quia vnaquæque res simpliciter & absolute iudicatur secundum suam naturam, & non secundum concomitantia. Imo hæc ipsa responsio monstrat intentum: quia duobus concurrentibus ad indulgentiam, altero pertinente ad Ecclesiam & Deum, scilicet, dispẽsatione & communicatione thesauri pœnam debitam exoluentis coram Deo: altero pertinente ad Ecclesiam tantum, s. iniunctæ pœnitentiæ solutio in foro Ecclesiæ, si indulgentia est principaliter & essentialiter illa thesauri communicatio, debebat affirmari: quod prodest non subditis, ex quo illam quo ad principale & essentiale consequuntur. Et quia negatum est illis prodesse, dicimus inde quòd indulgentia principaliter & essentialiter est absolutio, quã quia non subditus consequi nequit, ideo indulgentia ab alieno non sibi prodest tam quo ad Deum, quam quo ad ecclesiam. Et hic est planus sensus illius decretalis absque extorsione aliqua ut patet intuenti. Est igitur indulgentia qua de facto olim vsa est, & nunc vtitur ecclesia unius rationis, & est principaliter ac essentialiter absolutio iudicialis in foro pœnitentiali, annexam habens communionem thesauri passionum Christi & Sanctorum. Et confirmatur hoc ex forma plenariæ indulgentiæ, quando per uiam commissionis fit. Conceditur siquidem quod possit plenarie absolui in uita & in morte: constat enim quod non est sermo de absolutione sacramentali, sed spectante ad indulgentias: & constat quod eiusdem est rationis indulgentia collata sine ministro medio absoluẽte, cum Papa dat indulgentiam præsentibus, aut visitantibus &c. & quum per ministrum medium concedit quòd semel in vita & semel in morte plenarie absoluatur. Tenet igitur absolutio primum in indulgentiæ ratione locum.

¶ AD OBIECTA igitur ex communi doctrina fulta authoritate multorum Rom. Pontificum, dicitur, quod non contrariatur doctrina hæc assignatæ definitioni: quoniam nõ. docet principaliter indulgentiam esse applicationem thesauri: sed docet unde est valor, & efficacia indulgentiæ ad remissionẽ pœnæ Deo debitæ pro peccato, videlicet ex thesauri spiritualis dispensatione. Et ad hanc efficaciam spectat modus solutionis, compensationis, distributionis, communionis, dispensationis & similium, quũ dicitur quod indulgentiæ ualent, aut dantur per modum dispensationis, & huiusmodi, & non spectant hæc ad principalem actum indulgentiæ, qui est iudicialis in foro pœnitentiali absolutio. propter quem exigitur quòd indulgentia fiat à proprio iudice: & si est nõ à proprio iudice facta, nulla fit: ut ex sæpe dicti Alexandri III. canone patet. Nec suscepit canon ille obiectam prius expositionem, s. quòd indulgentia est distributio inter subditos: quoniam distributio arctata ad subditos ut partes cõitatis est actus iustitiæ distributiuæ, exigens æqualitatem proportionalem in sua forma: ut patet in 5. Eth. quod alienum constat esse ab indulgentia ex ipso ecclesiæ usu tam moderno, quam antiquo. Refutat quoque alteram dictus canõ, deinde obiectam expositionem, s. quòd sat est illi, quòd indulgentia est absolutio causaliter: hoc est, quòd est dispensatio thesauri causans absolutionem: quoniam si sic esset, non esset opus proprio iudice ad consequendam remissionem pœnæ, peccato debitæ ab alieno Episcopo indulgentiam concedente, quãdoquidem absolutio per uiam sequelæ comitaretur ex applicatione thesauri facta a potente dispẽsante thesaurum. Dispensatio siquidem thesauri non exigit iurisdictionem super personis, quibus donatur, sed super thesauro: sat enim est personis illis, ut sint capaces communionis illius, quæ quidem capacitas in proposito consistit in hoc, quòd homo sit vere pœnitens & confessus: Vrgetque tanto magis canon ille, quantum creditur indulgentiam ualere ad remittendas pœnitentias non iniunctas: constat. n. quòd respectu non iniunctarũ pœnitentiarum nullus requireretur proprij iudicis consensus, si indulgentia esset essentialiter communicatio thesauri. Communicato siquidem mihi ab alieno Episcopo thesauro, corã Deo soluissem, & coram proprio iudice nõ remanerem ligatus, quippe qui non eram ab eo ligatus ad aliã quam iniunctam pœnitentiam. Quia igitur hoc est falsum, restat ut indulgentia sit essentialiter absolutio: cui annectitur dispensatio Ecclesiastici thesauri ad hoc, ut absolutio à pœna, sit efficax non solum, quo ad Ecclesiam, sed etiam corã Deo. Et si perspicaciter intuiti fuerimus ordinem manifestati usus thesauri ad usum indulgentiæ, uidebimus ex eo intentum, s. quod indulgentia est essentialiter absolutio. Nam quum uiderent Doctores Ecclesiã absque sacramentali medio remittere pœnas peccatis confessis debitas, nec ab ecclesia instructi essent quomodo huiusmodi remissiones ualerent, supponentes Ecclesiam absoluere a uinculo pœnitentiarum, in uarias inciderunt opiniones de efficacia huiusmodi remissionis, seu absolutionis, quibusdam nescientibus hunc Ecclesiæ militantis thesaurum, opinantibus absolutiones has in foro tantum militantis Ecclesiæ liberare a pœnitentiis, aliis non curantibus de hoc thesauro, putantibus ex potestate data Petro posse Papam remittere liberaliter pœnas peccatis debitas, ita quòd nec hic, nec alibi oportet illas exoluere, aliis dicentibus: quod absolutio seu (quod idem est) remissio efficaciam habet etiam coram Deo ex applicato thesauro passionis Christi & Sanctorum, quorum dogma approbari meruit ab Apostolica sede. Hæc siquidem manifestans, quòd pro certo supponebatur ab omnibus essentia indulgentiæ, quod est remissio, & ad inuestigandum ipsius efficaciam, tot concurrerunt opiniones multiplicatæ ualde, quas nunc omitto, quia sat est proposito omnes conuenire in præsupposito genere indulgentiæ, scilicet quòd est absolutio seu remissio.

CAPVT VII.

¶Solutio obiectionum in 3. cap. contra hoc, quod indulgentia respicit pœnitentiam iniunctam.

NON Parua præterea intelligentia opus est ad euidentiam habendam de pœnitentia, a qua absoluit indulgentia, dum sacri canones non nisi de iniuncta mentionem faciunt: Doctores autem ad iniunctas & non iniunctas extendunt. Et licet Doctorum opinio, quam etiam sequutum se dicit diuus Thom. magni facienda sit: quia tamen huiusmodi rei ueritas ex facto pendet, & in facto consistit, & sacri canones solum de iniuncta faciunt mentionem, ideo tenendo certum, & dimittendo incertum, diffinita est indulgentia, quòd est absolutio à pœnitentia iniuncta. In Concilio siquidem Lateranen sub Innoc. 3. determinatur potestas episcopalis circa indulgentiam, & expresse post tempora indulgentiæ decreta, subiungitur, De iniunctis pœnitentiis indulta remissio non excedat, in cap. quum ex eo de pœn. & re. Vbi secundum textum & omnes Doctores episcopalis potestas dandi indulgentias, limitatur: quod non esset uerum, si indulgentia absolueret a non iniunctis. Nam si indulgentia liberat ab iniunctis & non iniunctis pœnitentiis, & Episcopalis potestas est restricta, solum quo ad iniunctas pœnitentias, consequens est, quòd respectu penitentiarum non iniunctarum non sit limitata episcopalis potestas: quod contra textum esse constat, obuiantem expresse indiscretis indulgentiis simpliciter & absolute, & contra Doctores ex illo textu affirmantes limitatam esse Episcoporum potestatem circa indulgentias absolute. Quod etiam patet in cap. nostro, eod. tit. Vbi Archiepiscopum dicit non posse excedere circa indulgentias statutum illius capituli. Nec potest respóderi quod restricta potestate quo ad pœnitentias iniunctas intelligitur & restricta quo ad non iniunctas: quoniam restrictio potestatis quo ad maiora, non infert restrictionem eiusdem quo ad minora, quã uis econtrario restrictio, quo ad minora, a fortiori refrænet a maiori. Sed plus est remittere iniunctas, quam non iniunctas: tum propter uinculum duplex ibi, & simplum hic: tum propter forum ecclesiasticum ibi, qui non interuenit hic: igitur ex hoc, quod limitata esset quo ad iniunctas, episcopalis potestas, non propterea limitata esset quo ad non iniunctas, si indulgentia respiceret iniunctas & non iniunctas. Nec potest rursum dici, quod quia pœnitentia iniuncta est principalis materia indulgentiæ, ideo prohibitio indulgentiæ de iniunctis infert prohibitionem etiam de non iniunctis, quia accessorium sequitur principale, & sic materia indulgentiæ principalis quidem, sed non sola est pœnitentia iniuncta. Nam hæc responsio nostrum infert intentum: & quod recte diffinita est indulgentia per iniunctam pœnitentiam, (utpote principalem materiam) & quod iniuncta pœnitentia sic est principalis materia indulgentiæ, ut ipsa principali materia subtracta subtrahatur accessoria: ac per hoc si indulgentiæ nõ substernitur iniuncta pœnitentia, intelligitur nõ substernit eidẽ pœnitẽtiam nõ iniunctam, quod esset uoluntariũ: quum nullo canone, nulla ratione fultum inueniatur, si indulgentia liberat ab vtraq; pœnitentia, quòd non liberet ab vna siue altera. Est ergo iniuncta pœnitentia & principalis & sola materia indulgentiæ secundum sacros canones intellectæ. Seruauit quoq; Ecclesia multo tẽpore hunc stylũ, vt exprimeret in literis relaxationẽ ab iniunctis pœnitentiis, in tantũ ut Durandus cũ dixisset 4. sent. quod indulgentiæ tñ ualent, quantum sonant, subiunxit, Sonant autem q ab iniunctis pœnitentiis liberant. Quo circa quando non exprimitur, an ab iniũcta vel non iniuncta pœnitentia liberat, intelligitur de iniuncta: quia verba iudicis sunt intelligenda secundum formam iuris: in iure aũt solum fit mẽtio de iniunctis: igitur de iniunctis tñ pœnitentijs intelligenda est indulgentia data simpliciter & absolute. Expositio uero dicens q ly ab iniunctis pœnitentiis intelligitur sub intellecta coniunctione et, ac si diceretur et ab iniunctis pœnitentiis, non est expositio, sed diuinatio: nam si liceret in textibus apponere ly, etiam, infiniti text subiecti essent diuinationi, quandoque etiam cõtra textum: ut facile patet discurrenti. Attestatur autẽ sic esse intelligendum tũne Ecclesiæ consuetudo in uiridi obseruantia consistens: dum Rom. Pont. singulis diebus Dominicis & Quadragesimæ & Aduentus, dat omnibus pñtibus quinq; uel septẽ annos & totidem quadragenas de vera indulgentia Exprimẽdo siquidem tot annos, & totidem quadragenas, manifestat se loqui ut canones pœnitentiales loquunt, taxantes pœnitẽtias per annos & quadragenas Cumq; de illis taxatis per sacros canones annis & quadragenis, l.[illegible] illos proculdubio, qđ ad illos & illas sint obligati mõstrat ab iniunctis pœnitentiis tantummodo indulgentias datas liberare. Accedit ad hoc, quòd cõis forma indulgentiarum sit per tempora: puta dies, quadragenas, annum vel annos, quia sic taxatæ sunt pœnitentiæ in sacris canonibus. Nec obstat quando fit plenaria indulgentia: quoniam plenitudo etiam plenissima non mutat substantiam, sed auget quantitatem ipsius substantiæ: ut patet. Et propterea si pœnitentia, a qua liberat indulgentia, est substãtialiter pœnitentia iniuncta, quantumcunq; indulgentia sit plenissima, non liberat nisi ab iniuncta. Et aliæ quidem liberant ab iniuncta unius anni uel tot annorum, aut dierum: plenissima autem liberat a tota iniuncta, sicut per quo iam data indulgentia est (puta remissionem tertiæ partis) liberat a tertia parte iniunctæ pœnitentiæ. Et si quæratur an intelligatur hic de pœnitentia iniuncta tam à iudice, quam à iure, an de iniũcta tantum a iudice. respondetur, quod quum à iure nulli sit pœnitentia iniuncta, sed taxata iniungenda, ideo dicendo quòd liberat solum ab iniuncta, soluta est quæstio. Et probatur q dr, quia ad pœnitẽtiam iniunctã, ille cui iniũcta est tenetur, nullus autem tenetur ad pœnitentias taxatas in canonibus pœnitentialibus, nisi sibi specialiter imponantur. igitur pœnitentiæ illæ non sunt iniunctæ. Sed ecclesia sicut præsupponit homines egere remissione pœnarum debitarum pro suis peccatis, ita præsupponit uere pœnitentibus & confessis iniunctas esse pœnitentias secundum sacros canones, pensata tamen qualitate personarum & aliis merito pensandis, & supponens illos esse obnoxios iniunctis pœnitentiis: dat illis indulgentiam seu remissionem iuxta formam canonum pœnitentialium. Quo circa multum ueri simile ac rationi consentaneum est, ut ortum habuerit indulgentia à pœnitentium uinculis quibus, olim alligabantur confessoribus iuxta canones pœnitentiales: hinc. n. perseuerat usq; hodie, ut dictum est, indulgentia tota annorum & tot quadragenarum: hinc indulgentia absolutio est, quam a proprio iudice fieri iura testantur: hinc emanauit opinio illa, quamuis falsa, q indulgentiæ solum ualent quo ad forum Ecclesiæ militantis: hinc omnium est consonantia canonum. Cum his tamen scito, q licet indulgentiæ tam pro uiuis quam defunctis sic sint secundum iura interpretandæ quum non sint melioris conditionis defuncti, quam uiui, quo ad consequendas indulgentias (imo sint deterioris, quia ad eos non perueniunt nisi per suffragia) si tamen Papa daret alio modo indulgentiam. s. non solum ab iniunctis, sed etiam à quomodolibet debitis pœnis pro peccatis, dicendum secus esset: potest. n. absoluere a pœna debita licet non iniuncta, dummodo culpa remissa sit. Vtrum autem hactenus Pontifices sic dederint indulgentiam, nescio. Si n. uerum est, q Petrus de Pal. refert (q etiã Ioannes Monachus in extrauaganti Bonifacii VIII. de Iubilæi expositione refert) non ex litera, sed ex intentione Papæ illius. s. Bonifacij VIII habetur, quod non solũ ab iniuncta, sed iniungenda intendebat liberare per illam indulgentiam plenissimã. Sed uereor, ne Bonifacius non ut Pontifex, sed ut doctor illius opinionis sectator, illa dixerit uerba. Nec inconueniens ipsum vt doctorem minus bene dixisse: quum etiam dixisse referatur ab eodem ibidem, quod indulgentia illa liberabat etiam a notis: quod constat non nisi extorte posse bene intelligi, perspecta illa Iubilæi extrauagante. Quo circa propter huiusmodi, quæ ex literis non constant Apostolicis, non est recedendum à iuris tramite recto, quo confessor iniungere debet pœnitentiam, etiamsi ipsemet ut minister indulgentiæ statim absoluturus sit eundem pœnitentem plenarie à pœna.

¶ Ad id uero quod ex forma plenariæ absolutionis obiicitur, dicitur q de authoritate talis formæ quicquid sit potest dupliciter exponi. Primo, ut intelligatur edita secundum opinionem illam ualde, ut uidetur, communem. s. quod indulgentia liberat ab iniunctis & non iniuncta pœnis. Nec mirum alicui uideatur si Ecclesiæ ministri in formibus huiusmodi utantur opinatis: quũ in præfatione communi utatur ecclesia opinione dicentium cœlos esse animatos, dum inter creaturas intellectuales cœlos inseruit dicens, Maiestatem tuam laudant Angeli, adorantq; dominationes, tremunt potestates, cœli cœlorumque uirtutes, ac beata Seraphim. Et quod cum formidine aliqua utantur Ecclesiæ ministri opinione illa in hac forma, insinuatur ex eo, quod ibi opponitur, quantum se extendunt claues Ecclesiæ: titubantis. n. sunt uerba hæc. Secundo, quòd intelligatur ex meritis indulgentiæ, ita quod restitutio ad puritatem baptismalem non intelligitur fieri simpliciter, & absolute, sed quantum est ex parte indulgentiæ. Præsumit enim Ecclesia arbitratas ac iniunctas esse uere pœnitentibus & confessis condignas pœnitentias: ac per hoc absoluendo ab iniunctis, præsupponit se absoluere ab omnibus pœnis illi debitis & consequenter restituere innocentiæ baptismali. Et hoc sic esse intelligendum attestatur: quia proculdubio præsupponit in hac forma Ecclesia pœnitentem esse contritum de omnibus uenialibus: alioquin restitutio ad puritatem baptismalem locum non haberet Et quia utraq; præsumptio est facti, & tenet se ex parte pœnitentis: ideo forma illa efficax quantum ex parte est indulgentiæ, si fiat in patiente bene disposito per iniunctas pœnitentias, etsi ea simpliciter & absolute Inuenitur. Et ab effectu suo deficere potest, si de facto pœnitens non requisita omnia ad hoc, ut absolutio ab omnibus iniunctis, sit absolutio ab omnibus simpliciter debitis pro peccatis pœnis, habeat: quod tũc accidit, quando non est per susceptas condignas pœnitentias dispositus. Quæ indispositio pœnitentib. merito imputatur: quia ob cõmunem pœnitentium imper-

imperfectionem, condignæ non dant secundum sacros canones pœnitentiæ. Nec debent pœnitentes ex imperfectione sua reportare commodum indulgentiarum: ut s. ualeant eis ac iniunctas si scepissent condignas pęnitentias: non enim debent æquiparari illis: qui condignas acceptarunt secundum sacros canones pęnitentias: quorum miserta mater Ecclesia indulgentiæ leuamen illis contulit. Et merito, quia iam sponte susceperant peragendas hinc condignas pęnitentias: quod constat non amplecti a modernis pęnitentibus, quibus pro multis & magnis peccatis exigua pęnitentia sufficit. Consonat autem hæc doctrina Eccle. Roma. consuetudini: quum in illa uiua uoce indulgentiæ concedantur, apposita semper clausula illa, uidelicet in forma Ecclesiæ consueta: constat enim quod forma ecclesia non potest melius interpretari quam forma ecclesiastici iuris secundum quam clausula hæc non solum denotat ly, uere, pęnitentibus & confessis, sed etiam ly, ab iniunctis pęnitentiis. Et confirmatur: quia consentaneum rationi, est, ut iudex ecclesiasticus iudicet non nisi de delatis ad suum iudicium, & non de relictis ab eodem se impediat: illa. n. quæ ad ecclesiasticum forum non sunt delata (qualia sunt peccata non cōfessa) rōnabiliter ab ecclesiastici iudicis absolutione aliena sunt: ut sicut nō ligat nisi pro cognitis in foro ecclesiæ: ita nō absoluit nisi a cognitis in eodē. Oblata præterea ad forū ecclesiasticū per confessionē, & a iudice minori penitentia punita, tanquā derelicta quo ad reliquā partē pænitentiæ in foro ecclesiastico uidentur: præsumit. n. ecclesia cōfessorem rite arbitratos iudicasse pœnitētes esse sibiipsis relinquēdos, quo ad reliquū satisfactionis, ac per hoc ecclesiastica cēsura penitētialis fori nō se amplius impedit de illis. Quo fit, ut sicut ad ecclesiasticum iudicium non redit reliqua satisfactio quo ad uinculum, ita non redeat quo ad absolutionem ut pari ligandi soluendiq; iuris passu currat. Ab iniuncta igitur tantum inō pœnitentia ecclesiastica indulgentia de iure communi liberat tam uiuos, quam defunctos: idem est enim quod per indulgentiam uiuis & defunctis datur: licet modus dandi sit diuersus, ut patet ex dictis. Et sic ualet quantum sonat sane intellecta secundum formam iuris, onde nulla fraus ab ecclesiæ ministris in his committitur, si aliter quam secundum iura intelligant multi indulgentias, & sic illis utantur & consequi se illas credant, nulli siquidem noxiam opinionem permittere quid nocet? At si dixerit quispiam, cum hodie non iniungantur frequenter pœnitentiæ indigentes tanto tempore, uanus erit accessus ad indulgētias: respondetur qđ propterea non est uanus, quia per indulgentias relaxantur pœnitentiæ iniunctæ, quæ sunt factæ in peccato mortali, quæ etsi in foro ecclesiæ exolutæ erant; non tamen in foro Dei, & propterea per indulgentias remittuntur, ut pote iniunctæ, & non adhuc Deo exolutæ. Doctrina igitur dicentium indulgentiam ad iniunctas & non iniunctas pęnitentias se extendere, uera est quantum est ex efficacia populi conuenire indulgentiæ: nos autem dicentes indulgentiam remittere pœnitentias iniunctas tantum, uerum quoque dicimus de indulgentia secundum iuris formam concessa.

Ab iniunctis tantū pœnitētijs liberat indulgentia tā defunctos, quā uiuos.

CAP. VIII.

¶ Responsio ad quæstionem de indulgentia causa, primo propositam in capite quarto.

AD difficillimam autem quæst. de causa indulgentiæ propositam, respondere quamuis temerarium fortasse censebitur dicendum tamen est ratione duce quod sentiendum est de illa: oportet. n. & ecclesiæ prædicationem saluare, ut uera est, & fideles pascere pane intellectus. Dicendum est igitur ad quæstionem, ꝙ non quæcunque causa sufficit ad indulgentiam dandā, uō sufficit etiam ad quantamcunque indulgentiam dandam, ac per hoc indulgentia data sine legitima causa ad dandam tantam indulgentiam non ualet quo ad quantitatem, in qua exceduntur limites legitimæ causæ. Probatur hoc multipliciter. Primo authoritate Concilii Latera. sub Inn. III. ut enim habetur extra, de pœniten. & re. c. cum ex eo. per indiscretas & superfluas indulgentias eneruatur pœnitentialis satisfactio. Ex hoc enim habeo, ꝙ indulgentiæ indiscretæ & superfluæ non adimplent satisfactionem pęnitentialem, sed eneruant, nisi quis adeo desipiat, ut idem putet adimplere & eneruare, quæ constat esse contraria. Et quum constet, quod proprius fructus indulgentiæ est adimpletio satisfactionis pœnitentialis, consequens necessario est, ut per indiscretas superfluasque indulgentias (quæ proculdubio sunt illæ quæ ex quacumque pia causa fiunt magnæ ualde) non consequatur pęnitentialem satisfactionem à nobis debitam, adimpletam esse pro nobis a Christo & Sanctis: nam si per indiscretas huiusmodi indulgentias hoc consequeremur, non eneruaretur, sed adimpleretur pęnitētialis satisfactio. Sed dum indiscretę huiusmodi indulgētiæ infructuosæ sunt secundū ueritatē ad satisfactionē pænitentialem adimplendam, & pænitentes putando sibi eas prodesse, omittunt satisfactionem pœnitentialem, eneruatur in ueritate pœnitentialis satisfactio: ut sacer canon dicit. Probatur idem secundo, authoritate Clement. 6. in dicta extrauag. ante, vnigenitus, quoniam dicit, Et propriis & rationabilibus causis nunc pro totali, nunc pro partiali remissione pœnæ temporalis, &c. ut allegatum est in c. 4. Si. n. non solum rationabiles, sed propriæ sunt causæ, nunc totalis, nunc partialis remissionis, sequitur manifeste quod non sunt cōmunes omnes causæ indulgentiæ ad totalem & partialem remissionem, sed aliqua pia causa est propria & rationabilis causa partialis remissionis, quæ nō est totalis: alioquin non esset causa propria remissionis partialis, sed communis partiali & totali: cuius oppositum literæ Apostolicæ sonant. Probatur tertio ratione idē. Legitima causa in indulgentiis requiritur secundum omnes ad saluandam intentionem Christi & Sanctorum: ut s. applicentur cōsequentibus indulgentiam passiones Christi ac Sanctorum: ac si pro illis ex intentione specialiter illas sustinuissent, sed intentio Christi & Sanctorum quæ non saluatur ex quacunque pia causa sufficit ad quantamcunque quantitatem, ergo non quæcunque pia causa, sufficit ad quantamcunque indulgentiam. Probatur minor: quia intentio Christi fuit pati pro ecclesia in cōmuni, est enim passio Christi causa vniuersalis, intentio quoque Sanctorum fuit pati ultra propriam expiationem pro ecclesia. Est. n. eiusdem rationis quo ad hoc, quod est esse communem passionē Sanctorum cū passione Christi: quia passio Sanctorum est consummatio passionum Christi, testante hoc Apost. ad Col. 1. dicente. Adimpleo ea quæ desunt passioni Christi in carne mea, pro corpore eius quod est ecclesia. Ex hoc quippe loco sumptus est thesaurus ecclesiæ quo ad passiones Christi & Sanctorum ab Aug. super Psal. 61. dicente ex hoc loco. Tantum ergo pateris, quantum ex passionibus eius inferendum erat uniuersæ passioni Christi: ad communem hanc quasi remp. quisque pro modulo nostro exoluimus quod debemus, & pro posse uirium nostrarum, quasi canonem passionum inferimus, pacatoria plena passionum non erit, nisi quum sæculum finitum fuerit. Quamuis quo ad passionem Christi ex infinitate personæ patientis sumi probetur, & ex authoritate Ioan. in 2. c. primæ suæ can. dicentis: Ipse est propitiatio pro peccatis nostris, non autem pro nostris tantum, sed etiam pro totius mundi: constat. n. quod propitiatio pro peccatis totius mundi excedit omnes pœnas debitas a consequētibus indulgentias. Ex quibus haberi facile potest, intentionem Christi & sanctorum quo ad pœnas in thesauros reconditas, esse sicut bonum cōe ecclesiæ, ac per quod currant cursu boni communis: constat autem ꝙ bonum commune dispensandum suapte natura est, dispensatio uero, sicut aduersatur donationi ad libitū, ita contrariatur incommensuratæ distributioni, dispensationis siquidem rationem absque mensura intelligere nequeo. Est igitur intentio Christi & Sanctorum, ut passiones suæ non pro libito applicentur huic, uel illi, sed iuxta mensuram opportunam ad finem ecclesiæ dispensentur huic, uel illi, sicut in reliquis communitatibus communium bonorum dispensatio ex mensura opportunorum ad bonum, quod est finis illius communitatis, sumitur. Constat autem manifeste, quod nec omne oportunum cū bonū ecclesiæ est æquale, nec ecclesiæ finis exigit æqualiter qđcunque oportunum, etiam unum & idem diuersis temporib. ut patet: nisi igitur iuxta mensuram oportunitatis, seu opportunorum ad ecclesiæ bonum applicentur passiones in thesauro ecclesiæ reconditæ, non saluatur intentio Christi, & Sanctorum. Et si adiunxeris, quod uariæ mensuræ opportunorum ad ecclesiæ bonum, non omnis pia causa respondet per species, quod non quælibet pia causa sufficit ad quantamcunque indulgentiam. Et confirmatur: quia dispensatio credita Petro, & successoribus imitari debet dispensationem factam ab ipso Christo, omnis enim Christi actio, nostra est instructio, imo sic agendo formam instituit nostrarum actionum. Constat autem, quod Christus eundem thesaurum dispensat commensurare iuxta concurrentes cōditiones causarum mediarum: ut patet ex differenti dispensatione eiusdem per sacramentum Baptismi, quo tota pœna exoluitur, & per sacramentum pœnitentiæ, quo non tota pœna soluitur: ergo ipsius uicario commensuratam quoque applicationem dicti thesauri creditam esse, rationabile est. Et est tanto probabilior hæc ratio, quanto actio sacramentalis eminentior, & efficacior causa media est, quam actio iurisdictionalis, qua detur indulgentia. Et confirmatur rursus: quia constat prælatos omnes ecclesiæ non nisi ministros & dispensatores esse: tota igitur eorum potestas super thesaurum ecclesiæ infra limites dispensatiuæ potentiæ clauditur. Ex quibus habemus, quod non saluatur intentio Christi, & Sanctorum in applicatione thesauri sui nisi dispensando applicentur passiones in illo reconditæ huic uel illi.

¶ AD OBIECTA autem in oppositum, dicimus, quod inter duas extremas opiniones incedimus media. Putantes enim efficaciam indulgentiæ quantificari secundum causam indulgentiæ, extremi sunt contra quos diuus Thomas processit: quia causa indulgentiæ non est propria causa remissionis pœnæ, quæ est fructus indulgentiæ: sed propria causa remissionis pœnæ est passio Christi, & Sanctorum applicata huic. Existimantes autem om

nem

nem legitimam causam indulgentiæ, esse legitimam causam quæcunque indulgentiæ, extremi quoq; sunt, contra quos procedimus, Media autem uia est opinari, ꝗ causam indulgentiæ oportet esse legitimam causam tantæ dispensationis: ita quod causa indulgentiæ, quia non est propria causa remissionis pœnæ, ideo non qoantificat illam: & quia est propria causa dispensationis, iõ quantificat dispensationem: quantitas enim effectus propriam causam consequitur. Quod autem causa indulgentiæ sit propria causa dispensationis, ex hoc patet, quód actus applicandi indulgentiam carens legitima causæ indulgentiæ, non est dispensatio, & secundum communem Doctorum doctrinam non est indulgentia. Quia igitur concurrentibus reliquis ad indulgentiam requisitis, sola legitima causa deficiente actio dandi indulgentiam non est dispensatio: habemus quòd causa legitima constituit actum dandi indulgentiam in hoc quo est esse dispensationem. Et si subiunxeris, ut iam dictum est, quod proprie causa quantificat effectum, apparebit quód sicut dispensationem oportet causari a causa legitima, ita tantam dispensationem oportet ex causa legitima, tantæ dispensationis procedere: alioquin dispensatio ipsa dependeret ex causa propria legitima, & quantitas dispensationis non dependeret ex propria causa legitima ipsius quantitatis. Quod secundum philosophię processus monstruin esset: quoniam in reliquis magnitudo effectus magitudini causæ illius rei respondet: magnus enim calor ex magnitudinę calefacientis procedit, & sic de alis. Non dicimus ergo quod remissio pœnæ attendatur penes quantitatem causæ pro qua fit indulgentia: sed dicimus, quod actus dandi indulgentiam oportet. quod habeat causam sufficientem ad hoc, quod tanta applicatio passionum Christi & Sanctorum ad hos nunc, &c. sit uere dispensatio earundem. Et quia dispensatio habet, ut propriam causam bonum ecclesiæ seu pietatem, dicimus cõsequenter, ꝗ non quodlibet ecclesiæ bonum, seu non quæcunque pietas sufficit ad minorem dispensationem, sufficiat etiam ad quantumcunque maiorem: sed quantitas dispensationis consequitur suapte natura magnitudinem suæ causæ. Magnitudinem autem causę dico non secundum se, hoc est non secundum quantitatem, quam in se habet, sed secundum relationem ad ecclesiæ bonum, nam idem labor, eadem eleemosyna, eadem deuotio, & huiusmodi est, quandoque ut parua ratio indulgentiæ, & quandoque ut maxima ratio indulgentiæ. Et ideo quandoque ex causa eadem secundum se datur indulgentia parua & quandoque maxima: & apparet quod sit eadem causa totaliter, & non est eadem in ueritate, sed secundum se: est enim relata ualde maior seipsa absolute.

¶ Verbi gratia, uisitatio ecclesiæ sancti Petri æqualis est secundum se hodie, & in anno iubilæi, sed non est æqualis relata ad bonum ecclesiæ: quoniam relata ad professionem unitatis ecclesiæ sub uno capite Petri, successore (ad quod in anno Iubilæi refertur ab uniuerso orbe terrarum) est immensa causa indulgentiæ. Et similiter manere in platea sancti Petri in die Paschæ pro benedictione, non est absolute ratio magna indulgentiæ, sed quod profiteamur vnitatem ecclesiasticam sub uno capite, & uiuam cõseruemus authoritatem uniuersalem & plenissimam Rom. Pont. immensa est ratio indulgentiæ, & sic de alijs. Et ideo non est mirum, si ex eadem ex se cã, nunc maior, nunc minor fit indulgentia. Quamuis etiam hæc uarietas possit aliunde prouenire: ex hoc s. quod causa legitima tantæ dispensationis non intelligitur ad modum puncti indiuisibilis, sed in latitudine quadam consistit, infra quam etiam si indiscrete prælatus indulgentiam det, ac propterea peccet, ualet tamen. Ac per hoc habes quomodo uerificate potes obiecta ex authoritate Doctorum & Rom. ecclesiæ.

¶ Ad id uero quod obiicitur ex authoritate ueritatis ecclesiæ (puta. s. non ualerent, ut sonant) dicitur quòd quia causa indulgentiæ sortitur magnitudinem ex relatione huiusmodi discurrere ac pensare non est cuiusque, sed dantis indulgentiam: ideo ecclesia rationabiliter præsumit pro dante indulgentiam, ut pote iudice. Præsumitur enim de iure pro iudice semper, nisi manifeste appareat error, & supponens ex causa legitima datam tantam indulgentiam, ueritatem prædicet: sicut absque falsitate prædicat talem sanctum, supponens illum rite canonizatum. Ita quod dato, quod iste canonizatus non esset sanctus, sed damnatus, ecclesiæ doctrina aut prædicatio non esset mendax aut falsa: quia hic non pertinentia ad fidem non intelliguntur affirmari & prædicari nisi cum grano salis hoc est stantibus communiter præsumptis. Præsumit n. ecclesia canonizationem ritè factam, & similiter indulgentiam rite datam: & sic prædicat indulgentias ualere quantum sonant. Sed sicut potest interuenire error humanus in canonizatione alicuius Sancti (ut S. Tho. dicit) ita põt interuenire error humanus in collatione indulgentiæ Si quis autem putet Ro. Pontif. non posse errare in istis particularib. actionibus (quales sunt dispensationes bonorum, tam temporalium quam spiritualium ecclesiæ) putet quoque ipsum non esse hominem. Verum quia nulla forte est tam parua secundum se pia causa, quæ non possit esse maxima ex aliqua relatione: ideo noli uelle iudicare, an ista uel illa causa posita in indulgencia sit sufficiens, si non uis errare. Habes autem ex his duo. Primum, quomodo intelligenda sit indulgentia, si fiat principaliter per modum dispensationis communionis, aut applicationis thesauri ecclesiastici: quoniam hæc dicta ad huiusmodi communicationem spectant. Deinde quare mẽtibus nonnullorum fidelium insita sit ambiguitas non nulla de effectu indulgentiarum: quia enim latet eos rationabilitas causæ tantæ indulgentiæ, ideo scrupulum incurrunt, & admirari non desinunt quomodo uerum sit, quod pro tam paruo actu consequatur quis tam magnam indulgentiam.

CAP. IX.

¶ Responsio ad secundam quæstionem de tempore veræ pœnitentiæ propositam in quarto cap.

SECVNDA Quæstio in 4. c. Proposita de tempore ueræ pœnitentiæ facile soluitur, dicendo quod tempus ueræ pœnitentiæ proculdubio est tempus usus indulgentiæ. Oportet. n. quando quis vtitur indulgentia, tunc esse uere pœnitentem: alioquin non reciperet remissionem pœnæ peccato debitæ. Sed quũ sint in proposito tria tempora (.s. concessionis operis, & usus) quæ patet diuersa esse, quum Papa dat danti eleemosynam talem, ut semel in uita & semel in morte possit plenariæ absolui: tunc. n. hodie cõcessio fit, & opus eleemosynæ fit cras, & absolutionis plenariæ usus fiet forte hinc ad annum, cõstat quòd hæc tempora concurrunt quandoque simul, ut quum pro actu præsenti datur indulgentia absolute, ut quum datur indulgentia omnibus hic præsentibus. Et tunc quæstio non habet locum: nam non est in potestate suscipientis indulgentiam differre usum illius, quum absolute datur pro actu præsenti: quia intelligitur dati tunc pro tunc, ut sonant uerba. Et similiter dicunt aliqui de tempore operis, quando diuersum est a tempore usus eadem ratione: quia. s. non absoluitur tunc a pœna. Sed salua eorum reuerentia oppositum est uerum. Tum quia consueta forma ecclesiæ quæ super in indulgentiis subintelligitur (etiamsi non exprimatur) continet expresse, quód opus fiat a vere pœnitentibus: ait. n. omnibus igitur uere pœnitentibus & confessis, qui uisitauerint, uel dederint, uel fuerint. Vbi clare patet opus præsupponere uere pœnitentem. Tum quia causa indulgentiæ ex hoc ipso, quod est ratio communionis passionem Christi & Sanctorum cum membris uiuis, oportet ꝗ sit infra latitudinem operum uiuorum, quæ enim est conuentio tenebrarum ad lucem, aut mortis ad uitam? constat autem ꝗ opus factum a uere pœnitente est opus mortuum, non potest ergo esse legitima causa indulgentiæ, quam constat cõsistere in communione uitali Christi & membrorum non mortuorum, sed uiuorum. Vnde si datur indulgentia alicui, quód dicendo 7. Psal. uel uisitando tot ecclesias, uel faciendo tale opus pium etiamsi sit eleemosyna, nisi fiat in statu charitatis, non acquiritur apud Deum indulgentia. Nam licet tunc non fiat remissio semper (puta quum absolutio futura est) fit tamen tunc meritum remissionis quamuis mediatæ, hoc est mediante applicatione passionum Christi & Sanctorum. Ad impletionem. n. causæ indulgentiæ est meritum communionis remissiue, ita quod nihil aliud exigitur ad remissionem nisi mera executio, debetur. n. adimplenti causam indulgentiæ communio remissiua pœnæ. Cõstat autem quod meritum remissionis pœnæ peccato debitæ est opus uiuum. Oportet ergo uere pœnitentem esse consequutum indulgentiam non solum tempore usus, sed etiam tempore operis, quod est causa indulgentiæ, ut ipsa indulgentiæ uerba sonat. Tẽpus veræ pœnitẽtiæ est tẽpus usus indulgentiæ.

CAP. X.

¶ Responsio ad tertiam quæstionem cap. quarto propositam de tempore confessionis.

TERTIA Quæstio circa indulgentias proposita de tempore confessionis, a multis soluitur dicendo, quod sufficit confessum esse illo anno: quia sic intelligitur confessus secundum præceptum ecclesiæ. Et licet hæc solutio rationabilis multum appareat propter dictam rationem. quia uerba iuris non sunt intelligenda secundum formam iuris, duo tamen sibi obstant. Primo, quia si ista ratio esset in proposito efficax, quum in forma indulgentiæ continentur duæ conditiones simul. s. pœnitentiæ & confessionis, si tempus confessionis intelligitur secundum formam iuris, tempus quoque pœnitentiæ intelligendum est secundum formam iuris. Constat. n. præceptum pœnitentiæ sicut & confessionis affirmatiuum esse, & non obligare, necessitatis articulo excepto, nisi pro loco & tempore, & ecclesiam iam determinasse tempus utriusque ad semel in anno. Non obligatur igitur ex forma indulgentiæ uolens particeps illius fieri ad ueram tunc pœnitentiam, si non obligatur tunc ad confessionem. Secundum quod magis urget est, quia si intelligitur confessus secundum formam iuris,

vel

vel quod idem est, secundum præceptum ecclesiæ, sequitur unum maxime absurdum: hoc est, quod indulgentiæ non dantur nisi confessis, singulis annis: quia soli isti sunt confessi secundum formam iuris, & soli isti sunt confessi secundum præceptum ecclesię vt patet. Et consequenter quicunque aliquo uno anno, quantumcunque præterito, uiolasset præceptum ecclesiæ de confessione anoua, non comprehenderetur sub capacibus indulgentiæ datæ: constat.n. hoc esse contra communem animi conceptionem omnium & sapientium fidelium. Quia igitur solutio ista, ubi credidit extendere indulgentiarũ, tim restrinxit multũ illam, si rationabiliter & consequenter loqui debet, ideo cum bona tantorum Doctorum uenia omittenda est. Et dicendum est cum ipsis indulgentiæ uerbis, & antiquiore, ut apparet mihi doctrina, quod tempus uere pœnitentiæ, & tempus confessionis est unum, & idem ad capescendam indulgentiam, quamuis diuersa ratione necessarium, quia uera pœnitentia exigitur ex diuino, & humano simul iure, confessio autem exigitur ex humana tantum authoritate: quia, scilicet, statuta est sic indulgentiæ forma ab Ecclesia, unde Papa daru posset indulgentiam absque actuali confessione. Dicere autem quòd forma indulgentiæ intelligitur de confessis non secundum formam iuris, aut præceptum Ecclesiæ simpliciter & absolute, sed anno illo, uoluntarium est. Quia nec ex forma iuris, nec ex forma iudicis, nec ex ratione hoc emanat. Nec surda pertranseunda sunt aure detrahentes huic, quamuis exiguæ uigiliæ, uanitatis eam accusantes, eo quod eras existimantes, quæstum pietatem, apostolicas pulsabunt aures, & indulgentias ad non iniunctas extendi pœnitentias, confessisque anno illo, modo uere pœnitentes sint, conferri obtinebunt. Audiant hi primum, non frustra fuisse tantillum laborem, si occasionem tanti fructus Christiano populo contulerit: nequu enim ea scripsimus ratioou, ut alios dirigeremus, sed inter certa ambiguaque discernere sat fuerit. Percipiant deinde, pias deuotasque fidelium mentes, hinc potius excitandas ad petendas condignas secundum sacros canones confessoribus pœnitentias, ut uel indulgentiæ gratiæ ex passione Christi: & Sanctorum soluant Deo pœnitentias, quas prompto animo a seipsis peragendas postulauerunt, atque susceperunt. Redirent siquidem hoc pacto aurea pœnitẽtium Patrum secula.

¶ Et hæc de indulgentijs dicta secundum proprij ingenioli uires, saluo omnium melius sentientium iudicio, sufficiant. Romæ anno salutis 1517. pontificatus S. D. N. Leonis X I. quinto, ætatis uero meæ 48. die 8. Decembris.

Thomæ de Vio Caietani Cardinalis S. Xysti, vigintiseptem Quæstionum Opusculum.

TRACTATVS DECIMVS SEXTVS, De indulgentiis, in sex Quæstiones diuisus.

1 *Num indulgentiæ fiant de thesauro meritorum Christi & Sanctorum.*
2 *Num dare operam ad consequendas indulgentias sit res perfectionis.*
3 *Num occurrenti pauperi negans eleemosynam, quam tamen dat pro indulgentia consequenda peccet.*
4 *Num indulgentia absoluendo ab iniunctis pœnitentijs absoluat a pœna debita peccatis apud diuinam iustitiam.*
5 *Num indulgentijs liberentur defuncti à pœnis Purgatorij.*
6 *Num Papa authoritate clauium det indulgentiam animabus in Purgatorio.*

QVAESTIO I.

¶ *De thesauro indulgentiarum.*

VTRVM Indulgentiæ Ecclesiæ fiant de thesauro meritorum Christi, & sanctorum. Et uidetur, quòd non.

Primo, quia indulgentia non esset indulgentia seu remissio, sed satisfactio & persolutio usque ad nouissimum quadrantem per aliorum opera.

¶ Et sequitur ulterius, quod omnes negant, scilicet quod concedens oneret se ad satisfactionem. Et probatur sequela. quia sic Papa non remitteret, sed satisfaceret per alios.

Secundo, quia sic uirtute clauium non fieret absolutio, sed translatio operum contra uerbum Christi, quodcunque solueris. Vlterius idem per claues ageretur, quod de facto fit: quia si sunt opera Sanctorum in thesauro Ecclesiæ non permittuntur otiosa à Spiritu sancto, sed de facto succurrerent quibus possunt.

¶ Tertio, Nulla Sanctorum opera sunt relicta irremunerata: ergo. Antecedens probatur, tum quia non sunt condignæ passiones huius temporis ad futuram gloriam, tum quia secundum hoc supererogationis non remunerarentur in Sanctis sed in nobis: ac per hoc minora essent remunerata & maiora non. Et si dicatur, quod eadem opera sunt etiam in ipsis Sanctis remunerata: ergo nulla sunt eorum opera irremunerata relicta.

¶ Quarto, Nullus Sanctorum sufficienter impleuit in hac uita mandata Dei: ergo nihil fecerunt superabundans, ergo nihil reliquerunt pro indulgentijs Antecedens probatur primo per illud Christi, Quum feceritis omnia quæ scripta sunt, dicite, Serui inutiles sumus: sed seruus inutilis non ultra, sed citra fecisse intelligitur. Secundo, per illud Matth. 25. quod sapientes uirgines noluerunt communicare de oleo suo, timentes ne ipsis deficeret. Tertiò, omnis Sanctus debitor est Dei diligendi quantum potest imò ultra quam potest: sed nullus id fecit aut potuit ergo. Quarto, Sancti per martyrium (quod est opus perfectissimum) non faciunt ultra quam debent, imo uix faciunt quod debent, ergo multo minus in aliis operibus plus fecerunt quam debuerunt.

¶ Quinto, quia sine scripturis, Doctoribus atq; rationibus oppositum dicitur.

¶ PROBATVR quoque idem authoritate Sanctorum. Primo August. omnibus sanctis conuenit dicere, Dimitte nobis debita nostra, sed qui cõfitentur debita, non superabundant: ergo,

¶ Secundo, authoritates Hieron. tractantis contra Pelag. illud Beatus uir cui non imputauit Dominus peccatum infra, pro hac orabit omnis Sãnctus in tempore opportuno. Quomodo est Sanctus, si pro impietate sua orat? Et si est impius, non sanctus. Itaq; sancti, per orationem & confessionem suæ impietatis, merentur sibi non imputari peccatum.

¶ Tertio, Aug. lib. 1. retra. cap. 19. Omnia mandata implentur, quando quicquid non impletur, ignoscitur. Negat enim sanctos implesse perfectè mandata Dei, dicens magis ignoscente Deo quam implente.

¶ Quartò, August. confes. lib. 9. Væ hominum uitæ quantumcunque laudabili, si remota misericordia iudicetur: iuxta illud Iob, si etiam iustum quippiam habuero, iudicem meum deprecabor.

¶ Quinto, secundum Aug. nullus sanctus in hac uita sine peccato fuit: iuxta illud 1. Ioan. 1. Si dixerimus, quia peccatum non habemus, &c. ergo merita sanctorum nulla sunt superflua.

¶ Et si dicatur quod sanctis habentibus aliquod ueniale potuerunt plura facere, quam debuerunt: contra, Opus bonum optimè factum est ueniale peccatum: ergo semper minus quam debuerũt fecerunt, & peccauerunt. Antecedens est ex Aug. ubi supra, Omnia mandata implentur, &c.

¶ DEINDE arguitur, quòd dato quòd sint superflua sanctorum merita, non prodessent: quia unusquisque propriam mercedem accipiet secundum proprium laborem, non secundum alienam, ut ad Rom. 3. dicitur. Nec digne ab ecclesia expenderentur: quia solutio pœnæ est uilissimum ecclesiæ donum. Nec pie ecclesia ageret relaxando pœnas: castigare enim alios potius est pietatis, quam remittere pœnas.

¶ DENIQVE probatur, quòd merita Christi non sint thesaurus indulgentiarum. Primò, quia assertio illa est sine authoritate Scripturę. Et si afferatur authoritas Rom. Ecclesiæ remaneret periculum exponendi ecclesiã hæreticorum irrisioni: dum non possemus reddere rationem de hac, quæ in nobis est fide, atque spe.

¶ Secundo, quia locum habêt primo inductæ rationes, etiam hic, scilicet, quod indulgentiæ non essent indulgentiæ, sed satisfactiones per alium, & tamen canon dicit, per indulgentias pœnitentiales satisfactio eneruatur, de pœn. & re. cum ex eo, non dixit mutatur, sed eneruatur. Et similiter claues non soluerent, sed transferrent pro alio: impium est autem dicere, claues non soluere, si soluunt totum tollunt, non transferunt. Et similiter merita Christi de facto idem operantur, quia non sunt otiosa.

¶ Tertiò, quia insignis fieret irreuerentia meritis Christi, si solum pro pœnæ relaxatione expenderentur, cum ipse per ea fuerit exemplum omnium martyrium, utilissimum quippe est remissio pœnæ.

¶ Quarto, S. Thom. & Bonauent. dicunt opera nostra bona meliora esse quam indulgentias, & merita Christi expendi per indulgentias. Et merita Christi esse multo meliora bona, quam opera nostra bona; constat ergo quod meliores sunt indulgentiæ, quam nostra opera bona, quod est contrarium primæ propositioni. Aut ergo indulgentiæ non sunt merita Christi: aut omissis omnibus indulgentiæ sectandæ sunt, s. Christi merita.

¶ Quinto, Consulitur communiter a Doctorib. quod post indulgentias nihilominus sit ieiunandum: quia nemo scit utrum odio, uel amore dignus sit. Tunc sic, aut ista sententia est impia in Deum & ecclesiam: aut merita Christi non sunt thesaurus indulgentiarum. Primò, quia sic claues ecclesiæ nihil faciunt certũ

quod

quod est blasphemia: & indulgentia esset incerta donatio, ac per hoc impia illusio ab ecclesia fieret, aut post indulgentiam ex meritis Christi & sanctorum deberet quiescere ab operibus suis. Secundo, quia si per indulgentias impenduntur merita Christi & adhuc incertus sum de remissione peccatorum, aut credo opera Christi applicata & donata mihi esse sufficientia ad remissionem, aut dubito. Si credo, iam non est amplius ieiunandum: quia non debeo mea opera meliora putare, quam Christi opera. Si dubito, quid hoc dubio execrabilius? Et cōfirmatur: quia merita Christi nulla proportione bonitatis excedunt opera nostra: ac per hoc aut ipsa non sunt thesaurus indulgentiarum, aut indulgentiæ præferendæ sunt omnibus operibus diuinorum præceptorum, nisi iniuria fiat meritis Christi. Sexto, quia ipsa appositio meritorum & sanctorum minus consonat, quasi merita Christi non sufficiant.

¶ Septimo, Nulli datur gratia contritionis, quin simul ei dentur merita Christi, ergo sine indulgentijs habet quis thesaurum meritorum.

¶ Octauo, Si meritū Christi est thesaurus indulgentiarum: ergo remittet mortem eiusque pœnas. Probatur sequela: tum quia alioquin esset infirmus: tum quia potens est remittere pœnam æternam.

¶ DEMVM arguitur, Si absoluere in indulgentiis est dispensare thesaurum Christi, ergo aliæ etiam absolutiones dispensabunt thesaurum Christi: & præcipua ab excommunicatione, quādo quis particeps fit meritorum Christi & ecclesiæ.

¶ Præterea, Si absolura in indulgentiis est distribuere thesaurum Christi, ergo ligare est includere, vel colligere thesaurum Christi: quod tamen non spectat ad potestatem clauium, quia sine omni indulgentiarum actu hoc fit.

CONCLVSIO.

¶ *Indulgentiarum thesaurus merita sunt Christi & Sanctorum.*

¶ I N OPPOSITVM Est sententia sacrorum doctorū.

¶ Ad euidentiam huius quæstionis monstrandum est, merita Christi & Sanctorum esse thesaurum indulgentiarum: & qua ratione hoc notum sit, & quid sit. Et quidem merita Christi & Sanctorum esse thesaurum & indulgentiarum, authoritate apostolica tenemus, in extrauagāti siquidem, Clementis sexti de pœ. & re. unigenitus dicitur de thesauro meritorium Christi. Quem quidem thesaurum per beatum Petrum cœli clauigerum, eiusq; successores suos in terris uicarios cōmisit fidelibus dispensandum, & proprijs rationabilibusque causis nunc pro totali, nunc pro partiali remissione pœnæ temporalis pro peccatis debitæ, tam generaliter quā specialiter prout cū Deo expedire cognoscerent: uere pœnitentibus & confessis misericorditer applicandum: ad cuius quidem thesauri cumulum beatæ Dei genitricis & omnium electorum merita adminiculum præstare noscuntur. Hæc ibi, post multa de superabundantia meritorium dicta. Est autem ex duobus huius decretalis authoritas pensanda. Primo ex decretis dist. 19. in canonicis ubi epistolis decretalibus Romanorum pontificum primus authoritatis locus post sacram scripturam decernitur: & ibidem ca. 1. ubi extrauagantes apostolicæ defenduntur. Secundo, ex eo, q̄ quod de una parte sacramenti pœnitentiæ. s. satisfactione docet: constat namq;: extra de hæreticis, ad abolendam nolli in materia sacramentorum licere dissentire ab eo quod Ro. Ecclesia facit & prædicat: credendum est igitur, nec in dubiū aut opinionem uertendum sic esse. Nec seminauit aut finxit sibi Ro. Ecclesia thesaurum istum indulgentiarum, sed ex scripturæ sacræ authoritate, certaque inde ratione sacrorum doctorum sententia probata id habetur.

Meritum a satisfactione diuersū est.

¶ Ad cuius clariorem notitiam differentia inter meritum & satisfactionem prælibanda est. Meritum condigni (de hoc enim sermo est) appellatur opus, ex quo operans dignus est æterna beatitudine, ita q̄ debetur sibi illa: iuxta illud Apostoli, Bonum certamen certaui, &c. & subditur, reposita est mihi corona iustitiæ, quam reddet mihi Dominus in illa die iustus iudex. Satisfactio autem appellatur uoluntatis solutio pœnæ: tunc. n. debitor pœnæ facit satis iustitiæ, quando debitam pœnam exoluit: adæquando enim solutionem debito, satis procuidubio facit. Nec meritum & satisfactio adeo a se inuicem elongantur, ut non coeant sæpe in vnum idemque opus: nam de operibus ex charitate procedentibus loquendo, quantum habet opus bonitatis, tantum habet meritij & quantum habet mali pœnæ, tantum habet satisfactionis. Verbi gratia, Ieiunium vt opus bonum est meritorium: idemq; ut est pœnale est satisfactorium. Hæc est formalis differentia inter meritum & satisfactionem. Est & alia differentia quo ad efficaciam seu fructum: nam meritum non excedit personam quæ meretur, solo Christo excepto, nullus. n. potest mereri fœlicitatem æternam alteri, sed sibi soli, excepto Christo, qui meruit suis electis. Et ratio assignatur, quia gratia Christo data, est gratia capitalis: meritum. n. Christi, & non aliorum per sacramenta communicantur nobis & nos saluāt. Propterea Paulus dicebat, numquid Paulus crucifixus est pro nobis aut in nomine Pauli baptizati estis? Satisfacere autem potest unus pro altero, ut patet quū unus implet sacramentalem pœnitentiam pro altero. Et ex hac differentia prouenit, quod sanctorum opera quatenus meritoria fuerunt, acceperunt mercem suam in ipsis sanctis, quoniam ipsis solis profuerunt: quatenus uero satisfactoria fuerunt, primum quidem soluerunt debitam pro illorum peccatis pœnam: & deinde si plus pœnalitatis habuerunt, quam pœna ipsorum peccatis debita exigeret, remansit illud plus tanquam ipsis sanctis superfluum. Et hoc plus est illud, quod a quibusdam uocatur irremuneratum in ipsis Sanctis, non propter excellentiam ipsius personæ, quæ superabundanter passa est uoluntarie. Ex eo nanq;, persona patiens non habet propria pœnarum debita pro peccatis, prouenit quod satisfactiones superflue non possunt in ipsis remunerari, seu rectius loquēdo non possunt in ipsis habere effectum solutionis. Et quoniam constat Sanctos multos multo plus passos, quam ex peccatis suis debuerint pati, consequens est, ut multa satisfactoria remanserint superflua ipsis Sanctis. Patet autem Sanctos satisfactorie plus exoluisse quam debuerant pro peccatis suis. Tum quia beata Virgo nulla satisfactione pro suis peccatis eguit (quia nullum peccatum commisit) & tamen satisfactoria multa subiit: eius enim uita cunctas illustrauit Ecclesias: & de ipsius dolore scriptum est: Et tuam ipsius animam pertrāsibit gladius Iob. quoq; testatur c. 7. Vtinā appenderētur peccata mea, quibus iram merui, & calamitas, quam patior, in statera, quasi arena maris hæc grauior appareret. Et quis est tam mentis inops, ut dicat Laurentium, Vincentium, reliquosque tanta passos martyres; omnibus illis pœnis indiguisse, ut satisfacerant pro pœna peccatis suis debita? Superfluunt igitur multa satisfactoria Sanctis vltra ingens pelagus superfluentis satisfactionis Christi, qui pro totius mundi peccatis, ut Ioannes Euangelista testatur, satisfecit: ut etiam ex hoc patet, quod si totus mundus post omnium peccata commissa baptizaretur, statim meritorum satisfactione Christi euolaret ad cœlum, & tamen constat, quòd tanta hominum multitudo damnata indignam se reddens Christi satisfactione, superfluere illam testatur, quæ pro omnibus sufficerat. Quocirca ex meritis Christi, & Sanctorum quatenus satisfactoris superfluis, thesaurum indulgentiarum constitui intelligito, si non vis errare. Et quidem quod huiusmodi opera Christi & Sanctorum satisfactoria remanserint, declaratum est: quod vero remanserint pro nobis, & quod remanserint dispensanda p̄ militante Ecclesia manifestari oportet.

multa merita Christi, & sanctorum superfluerūt quæ nobis communicata p̄ nobis satisfacere possūt

¶ Et primum, scilicet quòd ad hoc remanserint huiusmodi satisfactoria, ut nobis communicata, pro nobis satisfecerant tanquam si ipsi Sancti uiuentes ea intentione fecissent, ut pœnas nostris peccatis debitas ipsi exoluerent, monstratur tantum ex eo quod non inania aut inutilia huiusmodi satisfactoria esse debeāt. Essent autem ut satisfactoria infructuosa, si proprio fructu, qui est satisfacere, essent priuata, non per accidens, puta quia desunt hi, in quibus fructificēt per se: quia scilicet suapte natura omnia satisfactoria supererogationis essent infructuosa: q̄a nec in ipsis operantibus, nec in aliis effectum habere possunt, eo ipso quod satisfactoria supererogationis sunt. Tum quia unitas Ecclesiæ exigit, ut quælibet suorum ciuium, quæ possunt esse utilia reipublicæ Christianæ, ordinata a Spiritusancto Ecclesiam regente, sint ad utilitatem ipsius Ecclesiæ. Constat autem satisfactoria supererogationis posse ad utilitatem Ecclesiæ cedere, ut patet ex eo, quod per propriam intentionem ipsorum Sanctorum potuissent applicari hæc ad satisfaciendum pro isto uel illo Ecclesiæ membro debente satisfacere pro suis peccatis. Consentaneum igitur rationi est, quod hæc satisfactoria supererogatiue facta à Sanctis, ad utilitatem aliorum membrorum Ecclesiæ ordinata sunt. Vtilitas autem propria eorum est satisfacere pro aliis, ex quo pro his qui sc. certum, satisfacere nō possunt. Dixit autem utilitas propria: quia non ex communibus, sed proprius iudicandum est de rebus: tum maxime, quia Paulus Apostolus, ad Col. 1. hoc de suis satisfactoriis testatur, dicens. Gaudeo in passionibus pro uobis, & impleo ea, quæ desunt passionum Christi in carne mea pro corpore eius quod est Ecclesia. Vbi clare uidere potes, intentionem adimplentis in propria carne passiones deficientes passioni Christi ad conficiendam mensuram a Deo definitam pro Ecclesia. Idem aūt est iudicium de Paulo & aliis Sanctis, ut ex Aug. super Psal. 68. afferente dictam Apostoli sententiam, patet.

¶ Secundum autem, s. quod thesaurus iste meritorum, ut satisfactoria sunt, dispensandus sit per summū Pontificē, facile manifestatur, quoniam commune omni Reip. est, ut illius princeps dispensator sit communium bonorum illius Reip. nam sine omni contradictione, cui cura tradita est ipsius Reip. eidem quoque credita intelligitur dispensatio eorum, quæ ad commune bonum illius spectant. Huiusmodi autem satisfactoria constat esse uelut bona quædam communia ipsius Ecclesiæ, ut pote pro ipsa facta

& relicta

& relicta, ut patet ex dictis. Cõsequens igitur est, ut ad eũ qui totius ecclesiæ curam habet, spectet dispensatio dicti thesauri. Et quia solus Petri successor præest toti ecclesiæ, ideo ad solum Ro. Pontificem spectat dispensare, non pro libito donare thesaurum illum; Et quoniam per indulgentias remittitur pœna temporalis debita pro satisfactione peccatorum (ut dicta extrauagans dicit) nec Papa potest illam remittere sine sacramento ecclesiastico, nisi applicando satisfactoria aliorum ad illum, cui remittit, ideo apostolica sedes in dicta extrauagante, & sacri doctores theologi Spiritussancti lumine illustrante concludunt, & rationabiliter, dictum thesaurum dispensari per indulgentias Christi fidelibus, qui per charitatem Christi membra sunt. Vnde euidentissime sequitur, q indulgentia absoluendo hunc a tanta pœna pro suo peccato debita, applicat illi tantum ex dicto thesauro, de satisfactionis quantum æquiualet tantæ pœnæ, quæ relaxatur, & simul fit opus misericordiæ, remittendo huic pœnam, & opus iustitiæ, applicando huic satisfactionem aliorum pro eo, sic enim terrestris Hierusalem descendit de cœlo per imitationem: quoniam uniuersæ uiæ Domini misericordia & ueritas. Ex quibus patent omnia præmissa.

¶ AD PRIMAM obiectionem in oppositum dicitur, q indulgentia secundum diuersos suus actus diuersis rationibus exprimitur; nam secundum q est absolutio & remissio pœnæ, sic iudicis actus est, & dicitur: secundum uero quod est applicatio satisfactiones ad hunc, sic dispẽsatio est & dicitur, & secundũ quod efficit exolutionem pœnæ apud diuinam iustitiam per applicatam satisfactionem sic opus iustitię est & dicitur. Vnde breuiter respondetur, quod indulgentia, ut respicit hunc, cui conceditur, est remissio & relaxatio, quamuis ut respicit diuinam iustitiam, sit solutio usque ad minimum quadrantem. Est enim solutio, sed non ad hoc, & istud est maximæ gratiæ, quod soluatur debitum meum non a me. Nec hoc est mirum, aut nouum in mysteriis ecclesiæ: quum etiam in Baptismo omnia donari gratiose concedamus, eodem modo scilicet ut omnia soluantur, non per Baptismũ sed per Christi meritũ, quod illi per Baptismũ cõicatur. Clarius dicam: Tanto miraculo iunxit Deus iustitiam misericordiæ, ut peccatis nostris parcere sic uoluerit, ut tamen per unigenitum suum Filium suæ iustitiæ satisfieret pro nobis & hoc abundantioris gratiæ fuit, ut non solum debita remitteret, sed satisfactorem daret. Nihil ergo secundum diuinæ sapientiæ ordinem adimitur indulgentiarum gratiæ, ac misericordiæ, ex hoc quod interuenit ibi etiam solutio per Christi & sanctorum merita satisfactoria. Argumentum uero procedit, ac si hæc duo essent incompossibilia: quæ, ut dictum est, se consequuntur secundum ordinẽ dispositionis diuinæ: ut ex dictis clare patet. Ad ulteriorem uerò sequelam, scilicet, ergo concedens obligat se ad satisfactionem, dicitur quod nec apparentiam habet. Et quum probatur, quia hoc modo satisfacit per alios, respondetur quod ad bonum sensum admittendo, quod Papa dando indulgentias satisfacit per alios, hoc est, applicat aliorum satisfactionem: hinc etiam nulla ratione apparenti sequitur, ergo Papa obligat se ad satisfactionem: aliud est. n. applicare huic alienam satisfactionem, & aliud est obligare se ad satisfaciendum pro illo, sicut aliud est uolare, & aliud sedere.

¶ Ad secundam negatur, quod sic uirtute clauium nihil fiat: fit namque non solum applicatio operum sanctorum ad illũ, sed & absolutio illius a pœna pro peccatis suit debita fit: unde & uerbum Christi, quodcunque solueris, ad literam adimpletur. Et similiter negatur, q sic uirtute clauium nihil fieret, nisi quod de facto fit. Et ad probationem, quia merita sanctorũ, si sunt, non relinquuntur à Spiritusancto otiosa, respondetur, quod huiusmodi sanctorum merita satisfactoria sunt facta pro ecclesia, & non determinate pro hoc uel illo: & ideo non operantur in hoc uel illo particulari, nisi fuerint applicata ab ipso Deo uel eius uicario ad hunc uel illum. Non ergo de facto operantur absque applicatione, quia sunt communia, nec sunt otiosa: quia ad hoc suapte natura sunt ordinata, & applicata, ut non aliter operentur.

¶ Ad tertiam de operibus sanctorum irremuneratis, dicitur, q cõicando in abusu uocabulorum, hoc est, accipiendo irremuneratum, prout sumitur a sic dicentibus, hoc est non sortita suum fructum in ipsis sanctis. Sic inquam loquendo respondendum est q opera bona sanctorum dupliciter sumi possunt. s. ut meritoria: & sic omnia sunt remunerata in ipsis sanctis, uel ut satisfactoria, & sic ea quæ supererogauerunt, non sunt remunerata in ipsis sanctis, sed relicta sunt remunerãda in nobis. Et contra hoc probationes non militant, Non prima. s. non sunt condignæ passiones huius temporis quia de passionibus nostris secundum substantiam operis, seu, ut sunt, ex libero arbitrio intelligitur: remuneratio autem respicit opera & passiones, ut sunt ex charitate, seu gratia Dei. Non secunda, s. Deus præmiat ultra condignum, tum quia de præmio operum, ut sunt meritoria, intelligitur: secundum illa: tũ quia non ex defectu largitatis pmiantis, sed ex excellentia sancti operantis prouenit, q opus suum ut satisfactoriũ nõ remuneratur in ipso Sancto, hoc est non satisfacit pro ipso: quia ipse non est debitor pœnæ pro qua satisfactio fit. Non tertia. s. quod opera supererogationis non remunerarent in ipsis sanctis, sed in nobis, &c. qm opera supererogationis ut sunt meritoria, remunerantur in ipsis sanctis, iuxta uerbũ Samaritani: Quodcũque supererogaueris, ego cũ rediero, reddam tibi. Sed in quantum supererogant pœnalitates, sic propter ipsorum sanctorũ excellentiã non possunt in ipsis sanctis remunerari. Vnde patet nullum inconueniens sequi, sed oia consonare: habet. n. rectæ rationis ordo, ut quis prius pro se satisfaciat: & si supererogat soluendo quod nõ dẽt, non pro se sed pro alio soluat. Nec, ex hoc q diximus eadem opera esse remunerata in sanctis & in nobis, sequitur, ergo nulla sunt sanctorum opera irremunerata in ipsis. Nam quum dicitur quædam esse sanctorum merita relicta irremunerata, non fit distinctio operum, quasi quædam fuerint eorum opera remunerata, & quædam alia relicta irremunerata: ut argumentum interpretatur & male: sed fit distinctio conditionum etiam unius & eiusdem operis. Et est sensus, quod opera sanctorum inquantũ sunt meritoria sunt remunerata in ipsis Sanctis: in quantum uero sunt satisfactoria sunt relicta irremunerata quantum ad illud pœnalitatis quod supererogauerunt. Vbi patet absque controuersia omnia consonare.

¶ Ad quartam dicitur, quod uir sanctus potest iudicari dupliciter: primo inquantum operatur ex suo libero arbitrio, & sic nullus sanctorum impleuit sufficienter in hac uita mandata Dei. Alio modo inquantum operatur ex gratia diuina, & inexistente & assistente, & sic quilibet sanctus sufficienter impleuit mandata Dei in his quæ obseruasse eos laudamus. Et si contra hoc probationes assistentes afferantur, respondetur & ad primam dicitur, quod si uerba Domini integre afferantur, monstrant oppositum: nam Dominus dicit, Quum feceritis omnia quæcunque præcepero uobis, dicite: Quod debuimus fecimus, serui inutiles sumus. Vbi uides, quod dicendo: Quod debuimus fecimus, monstrat eos impleuisse mandata sufficienter, alioquin non fecerunt: nã debuerunt sufficienter implere. Non est autem uerum, seruum qui fecit quod debuit inutilem citra fecisse: quoniam si citra fecisset, iã non fecisset, quod debuisset. Sed uerum est, quod ꝑ sic non supererogauit, & propterea inutilis dicitur: qui. n. non facit nisi quod debet, inutilis dicitur. Vnde ex ista authoritate nihil aliud habetur nisi quod sancti ex hoc, quod impleuerunt præcepta Christi, non supererogauerunt: cum quo stat, & quod sufficienter mandata Christi implere potuerunt, & supererogare, ut sic non solum fecerint quod debuerunt, sed essent serui inutiles in domo Domini. Ad secundam dicitur quod oleum, quod sapientes uirgines timuerunt sibi non sufficere, ad merui conscientiam spectat, & non ad pœnalitates. Ad tertiam dicitur, quod falsum esse constat præceptum de Deo diligendo obligare hominem plusquam possit: Maledictus, inquit Hieron. dicens Deum, præcepisse aliquod impossibile. Falsum quoque est sub præcepto de Deo diligendo, cadere quod homo diligat quantum quantum potest. intelligendo sic, quod si dilectionis aliquem actum possibilem sibi omittat q peccet: ut patet ex hoc, quod multi dilectionis actus spectant ad opera supererogationis, ut bene uelle, & bene facere inimicis in particulari extra necessitatis casum, perfectionis siquidem est hoc non præcepti. Sed præcipitur, quod homo diligat Deum ex toto corde, & ex omnibus uiribus, &c. ad hunc sensum, quod nihil cõtrarium diuinæ dilectioni in corde suo, in mente sua, in uiribus suis, &c. admittat. Intellectum aũt præceptum illud de actuali dilectione, ut sonat non quid agere hic debemus, sed quo tendere debemus, monstrat secundum Aug. unde patet quod sanctũ impleuerunt hoc præceptum, & supererogauerunt.

¶ Ad quartam dicitur, quod sancti per martyrium extra necessitatis articulum faciunt plus quam debent: quia supererogãt. Et rursus in articulo necessitante ad martyrium pro confessione fidei supererogat sæpe quo ad satisfactionem: dum plus patiuntur uoluntarie quam pro peccatis suis debeant.

¶ Ad quintam dicitur, quod doctrina hæc, super scripturas, & authoritates Rom. ecclesiæ sanctorumque Doctorum fundatur. Et non solum temerariæ præsumptionis est contrarium dicere, uerum indisciplinatæ mentis est non acquiescere tot allatis, ultra authoritatem sanctorum Tho. & Bonauenturæ, & infinitorum Doctorum sequacium: oportet. n. uirum docilem in morali tam theologia, quam philosophia non quærere certitudinem mathematicam: sed nisi rationi cõsentanea sint, simulq; a communi Doctorum sententia probata in moralibus, ut certa habeamus, confundere necesse est omnia.

¶ AD PROBATIONES deinde ex authoritatibus sanctorum respondendo dicitur, quod cum hoc, quod omnes sancti aliquod peccati debitum habuerunt pro quo quamdiu uiuũt orare possunt, non quod oporteat eos semper peccatum habuisse coæuum, quandoque enim sine omni peccato fuerunt, sed quia quandoque peccauerunt, stat quod multa supererogationis & meritoria, & satisfactoria fecerint: qui. n. dimitti orat sibi peccata, fatetur, se debitorem. Et hoc in tota uita uerificatur, quantum est ex parte nostra; quamuis secus sit si secundum adiunctam Dei

gratiam

gratiam sancti iudicentur. Et ne sæpius idem repetatur, distinguito, quòd sancti, & sua opera dupliciter iudicari possunt. Primò secundum se, & secundum proprias uires: & sic sunt semper debitores, & damnabiles, non implentes mandata Dei: iuxta illud Isaiæ. Vniuersæ iustitiæ nostræ quasi pannus menstruatæ. Alio modo secundum gratiam Spiritussancti in ipsis & operibus suis, tam informantem, quam assistentem: & sic implent mandata, & non sunt debitores, sed creditores, digni vita æterna ex ipsis sanctis operibus suis, nihil damnationis habentes, &c. iuxta illud, 1. Ioan. 3. Omnis qui natus est ex Deo, non facit peccatum, quoniam semen ipsius in eo manet: & non potest peccare, quoniam ex Deo natus est. Et illud Apostoli ad Rom. 8. Nihil damnationis ex his, qui sunt in Christo Iesu. Et illud eiusdem ad Tim. Bonum certamen certaui, cursum consummaui, fidem seruaui, in reliquo reposita est mihi corona iustitiæ, quam reddet mihi Dominus in illa die iustus iudex. Vnde prudentis lectoris erit discernere, quando scriptura, uel sanctorum doctrina loquitur de nobis uut operibus nostris, secundum quòd sunt nostra, & secundum quòd sunt diuinæ gratiæ: omnia enim mala verificantur de nobis, & nostris secundum quòd sumus nostri vel sunt nostra: & rursus simul infinita bona verificantur de eisdem, ut sunt diuinæ misericordiæ, ac gratiæ: ut patet ex his scripturæ locis, & multis aliis, quæ afferri possunt. Et hinc habes solutionem huius & sequentium & similium obiectionum. Nam cum hoc, quòd omnes sancti sunt ex se debitores, stat quod ex diuina gratia operando, supererogant. Et similiter, quod sunt impij ex se, & orando ex diuina gratia merentur non imputari sibi impietatem. Et similiter Deo ignoscente, hoc est gratiam dante implent mandata: non homine ex seipso implente. Et similiter omnia mandata tunc implentur, quando quicquid non ex nobis impletur per gratiam impletur. Et similiter væ vitæ hominum laudabili, si sine gratia (diuinæ misericordiæ effectu) iudicetur. Et similiter si quid iusti habuero secundum humanam iustitiam iudicem meum deprecabor. Et similiter omne opus bonum optimè factum, inquantum est ex nobis factum peccatum est, sicut pannus menstruatę: sed quatenus ex Dei gratia est, nullum peccatum, sed meritorum & supererogatiuum bonum est. Vnde si in quinta probatione intenditur, quòd simpliciter, & absolute, & non secundum quod ex nobis est, omne opus bonum optime ex charitate factum est peccatum veniale, non responsione, sed sensu aut igne opus est: nam secundum hoc beata virgo in omni opere suo peccauit venialiter, cui tamen Augu. dicit gratiam collatam esse ad peccatum ex omni parte vincendum. Ex hoc sequitur contra Apostolum, indignitas operum suorum ad coronam secundum iustitiam diuinam. Et ex hoc sequitur cōtra Ioannem Euangelistam, quod etiam natus ex Deo facit peccatum. Et ex his patet solutio omnium obiectorum ex authoritate Sanctorum.

¶ Ad obiecta autem contra naturalem vtilitatem ex superfluis Sanctorum meritis, respondetur. Et ad primum, vnusquisq; propriam mercedem, & secundum proprium laborem, dicitur, quod ut patet, de mercede loquitur: merces autem merito respondet: & nos idem dicimus quod quilibet sibi soli meretur, Nos autem de pœnarum remissione loquimur, dicentes quod vnus potest satisfacere per alium.

¶ Ad secundum (quòd non dignè expenderet illa ecclesia) dicitur quod dignissime expendu dum satisfactoria pro satisfactore expendit: neque enim possunt dignius expendi. Et licet remissio temporalis pœnæ in comparatione ad dona spiritualis gratiæ sit vile donum: est tamen proportionatum & commensuratum donum meritis Sanctorum, inquantum sunt satisfactoria: quoniam vt sic non nisi exolutiua temporalium pœnarum sunt.

¶ Ad tertium (quod non pie ageret ecclesia) dicitur, quod pijssime mater ecclesia filijs suis remittit, quos Deus ex rationabili causa in adoptionis filios computauit: non enim omni actu debet mater castigare filium, sed omnia tempus habent.

¶ AD OBIECTA denique contra thesaurum indulgentiarum ex meritis Christi respondetur. Et ad primum iam patet ex dictis, quod cum authoritate non solius Rom. ecclesiæ, sed sacræ scripturæ, Sanctorum & Doctorum hoc dicitur. Et si solius Romi ecclesiæ authoritate diffinitiua, diceretur: sufficere ad rationem reddendam, de ea quæ in nobis est, fide non minus, quam si authoritate generalis concilij diffinitum esset. Heretici autem sicut refutare possunt Rom. ecclesiam, ita & Concilium, Nec hoc ego firmo: sed Hier. ad Damasum Papa dicit, Si Apostolatus tui iudicio fuerit approbatum, hæreticum se experietur qui contradixerit. Et in Conc. Flor. sub Eugenio 4. acceptat professio Armenorum dicentium: approbamus quod approbat Rom. ecclesia, & reprobamus quicquid reprobat Rom. ecclesia.

¶ Ad secundum iam dictum est, nisi ad subiunctam ex canone authoritatem male allatam: quia textus non de indulgentiis, sed de indulgentijs indiscretis dicit, quòd sunt eneruationes ratione indiscretionis.

¶ Ad tertium similiter dictum est & probatum, quod nulla sit irreuerentia.

¶ Ad quartum dicitur, quòd opera bona dicuntur esse melior indulgentijs, hoc est, effectibus indulgentiarum: non meritis Christi, & Sanctorum quæ non sunt indulgentiæ, sed ex eorum satisfactoria supererogatione est efficacia indulgentiæ. Vnde processus illius argumenti assumit tot falsas propositiones, uel veras causaliter, & non formaliter, ut non sit mirum si seipsum intermit.

Pœna canonica pœnitentibus iniungēda.

¶ Ad quintum dicitur, quòd Concilium illud pium est, quòd claues ecclesiæ, sicut & alia sacramenta, facere aliquid certi vel nihil certi, potest intelligi dupliciter. Primò, quantum ex seipsis: & sic dicitur quod faciunt certum quid, & oppositum est impium. Alio modo per accidens, puta propter indispositionem materiæ vel subiecti, & sic contingit non solum claues ecclesiæ, sed baptismum non habere certum effectum: puta, si adultus suscipiat ablutionem occulto animo non suscipiendi Baptismum: tunc enim nec characterem recipit. Et si cum animo solum peccandi mortaliter accedat, licet characterem suscipiat, gratiam tamen non suscipit. Et sic est in proposito: quia propter ambiguitatem de dispositione subiecti dubitamus de effectu clauium in illo: & cum hoc sumus certi quòd claues habent certissimum effectum in subiecto disposito ad earum effectum: & similiter indulgentia est certa donatio dispositis ad illam, Vnde nulla est illusio, si applicatur vere pœnitentibus, nec in sufficientia meritorum Christi & Sanctorum sed ex dubio de dispositione subiecti, quæ consistit in facto non hominis solius, sed Dei miserentis, donando veram cōtritionem prouenit quòd non quiescimus à nostris pœnitentiis post indulgentias. Et quum secundò adiungitur, Aut credo mihi merita Christi applicata per indulgentiam esse sufficientia, aut dubito, respondetur quod plus oportet addere, scilicet, suscepta in me, seu participata a me, Credo enim indubiè merita Christi applicata per indulgentiam mihi, & participata à me pœnas temporales pro meis peccatis: sed dubito an sint a me participata, quia dubito an ego fuerim dispositus pro participatione illorum hoc autem dubium est sanctum. Et rursus si credo me participasse, volo etiam addere meas satisfactiones non tanquam meliores satisfactione Christi: sed quia melius est duplici via satisfacere, quam una tantum, & plura bona sunt satisfactio Christi, & mea, quam satisfactio Christi tantum. Ad confirmationem dicitur, quod merita Christi non sunt indulgentiæ, sed causæ indulgentiarum efficaciæ: indulgentiæ enim, quas cōsequuntur Christi fideles, nihil aliud sunt quam remissiones suarum pœnarum per merita Christi. Vnde sicut remissiones pœnarum non sunt præferendæ meritis Christi, nec præceptis Christi, aut ecclesiæ, ita nec indulgentiæ: & tamen cum hoc stare liquet, quod remissiones fiūt per merita Christi.

¶ Ad sextum dicitur, quòd appositio meritorum Sanctorum consonat diuinæ dispositioni, non quòd insufficiens sit Christi satisfactio, sed ut plura sint in Christi corpore mystico satisfactoria. Sic enim docuit Apostolus: Adimpleo inquit ea quæ desunt passioni Christi in carne mea pro corpore eius, quòd est ecclesia.

¶ Ad septimum dicitur, quòd non est hæc ecclesiæ doctrina, vt thesaurus meritorum Christi, & Sanctorum ita commissus sit ecclesiæ dispensationi per indulgentias, quòd sine ipsius non dispensetur a Christo summo Sacerdote. Sed ista consequentia non valet, Thesaurus ille potest haberi sine indulgentiis, ergo non habetur per indulgentias, stat enim quod multis modis participari possit a Christi membris.

¶ Ad octauum dr̄ negando sequelam, non ex insufficientia meritorum Christi, sed pp̄ diuinæ sapientiæ dispositionem ex parte Dei, qui non ordinauit thesaurum ecclesiæ ad remittendum pœnam mortis, & propter disparitatē pœnarū ex parte nostri. Pœnarum siquidē nostrarū quædā sunt pęnæ naturales, & quædam personales, hoc est, quædā consequuntur nos pp̄ peccatum naturæ, quod est peccatum originale, & quædam sunt nobis debitæ propter actualia peccata nostra. Illæ pœnæ quas incurrimus propter infectam naturam, reseruantur vsque ad renouationem naturæ, quæ in resurrectione fiet ex merito etiam passionis Christi, quoniam ipse mortem nostram vtramque, scilicet animæ & corporis moriendo destruxit, & ideo non remittuntur per indulgentias, quoniam spectant ad tempus naturæ infectæ. Illæ uerò ad quas tenemur ex proprijs peccatis actualib. in hac uita remittuntur per indulgentias, præsens. n. uita tempus est purgandi non naturalia, sed personalia, unde etiam in Baptismo persona, non natura sanatur. Et quia mors cum istis pœnalitatib. est pœna naturæ, ideo merita Christi per indulgentias applicata ad pœnam mortis non se extendunt: Vnde patet, quòd non ex infirmitate meritorū Christi, sed ex naturæ pœnæ & status præsentis prouenit, quod pœna mortis non remittitur per illam in hac vita. Nec ex hoc quod remittunt pœnam æternæ mortis sequitur, ergo. & temporalis mortis pœnam, tum quia æterna sensus pœna est de numero personalium pœnarum, mors autem de numero naturalium. Tum quia aliud est loqui de meritis Christi satisfactoriis absolute, & aliud de eisdem, ut superfluunt sacramentis,

vt per indulgentias dispensanda relinquuntur: ipsa.n.absolutè in sacramentis tollunt pœnam damni & sensus æternam, potius per viam concomitantiæ, quam per satisfactionis. Reconciliãdo quippe hostem in Dei filium adoptiuum, sequitur quod non hostili pena puniendus est, quod est tollere pœnam æternam. Soli.n.hostes exterminatrice pœna digni sunt. Filij enim castigandi, purgandi suapte natura relinquuntur. Thesaurus autem indulgentiarum Christi merita, ut satisfactoria exhibet.

Ad demum obiecta contra hoc q absolutioni, quæ fit per indulgentiã annectitur dispensatio thesauri meritorum Christi, & Sanctorum, videtur: Et ad primum dr, quod non est par ratio de actu absolutionis in indulgentijs, & de alijs absolutionibus siue censuris, siue alijs, siue sacramenti exhibitione. Tum quia absolutio ista respicit tertiam sacramentum pœnitentiæ partem, s. Pœnitentialem satisfactionem (supplet. n. eam) Christi autem merita directè ad sacramenta respiciunt: reliquæ autem absolutiones non respiciunt partem aliquam sacramenti alicuius. Tum quia absolutio ista est à pœna debita apud diuinam iustitiam in hac uita vel alia: aliæ vero absolutiones sunt a pœnis in hac tantum uita debitis. Hinc.n.fit, quod ad istas remittendas sola potestas Papæ sufficiat & efficax, ad illas uerò ultra potestatem in Papa exigatur, & dispositio subiecti per ueram pœnitentiam, & meritorum Christi dispensatio, non ad libitum applicato: quoniam ministri non est remittere pœnas principali debitas, nisi dispensando. Sic enim nos existimet homo (inquit Apostolus) vt ministros Christi, & dispensatores ministeriorum Dei.

¶ Ad secundum dicitur, quòd sicut in sacramento pœnitentiæ claues respectu peccatorum actum quidem soluendi exercent positiue, ligandi autem negatiue quo ad clauem potentiæ, quamuis positiuè ad vtrumque se habeat clauis scientiæ, ita in indulgentij inuenitur, quod clauis scientiæ positiue decernit solutionem, & ligationem: claues vero potestatis positiue quidem absoluit, negatiue autem ligat: quia ligare hic sicut & in peccatis, non est aliud quam non absoluere ex iudicio & authoritate clauis scientiæ. Vnde non soluere absolute non est actus clauis, qui est ligare: sed ex iudicio clauis non soluere est ligari, qui actus est clauium. Et per hoc patet, quod licet effectus solutionis & ligationis fit sine clauibus: ipsum tamen soluere, uel ligare non est in militanti Ecclesia sine clauium exercitio, Augustæ die 7. Octobr. 1518.

QVAESTIO II.

¶ Num dare operam ad consequendas indulgentias sit imperfectionis.

QVAERITVR vtrum dare operam ad acquirendas indulgentias sit imperfectionis. Et vr quòd sic. Primo, quia actus non meritorius est imperfectionis: sed acquirere indulgentiam, non est meritorium: ergo, &c.

¶ Secundo, quia indulgentiæ sunt relaxatione penarum debitatum: perfectorum autem est penas amplecti, non fugere: quoniam sitiunt crucem Christi. ut de sanctis Andrea, Laurentio, & Vincentio legitur.

¶ Tertio, quia secundum Doctores sacros habens indulgentias melius facit si per seipsum adimplet iniunctam pœnitentiam, quam si propter indulgentias omittat illam, perfecti autem æmulantur charismata meliora, imperfectorum igitur est indulgentijs incumbere.

¶ Quartò, quia indulgentiæ non prosunt, nisi ad relaxationem pœnarum canonicarum, sed non nisi criminosis publice imponuntur canonum penæ, quia sunt publicæ pænitentiæ partes: ergo non est nisi imperfectorum indulgentiis egere, ac per hoc dare operam ad eas acquirendas.

¶ Ad huius euidentiam sciendum, q indulgentiarum fructus proprius est satisfacere diuinæ iustitiæ, quo ad penam temporalem propriis peccatis debitam ex pœnis Christi & Sanctorum secundum traditionem Ecclesiæ Rom. ut patet in extrauaganti Clem. 6. & multorum Romanorum Pon. apostolicis literis. Hæc autem suppositione facta (in alia quæstione adhuc magis probanda, quam in tractatu de indulgentijs firmauerimus) consequenter dicendum est, quòd quum actus iste, qui est satisfacere per alium non sit ex suo genere malus, nullam enim deordinationem importat, nec habet imperfectionem mortalem annexam, qui cum ferventi charitate & promptissima voluntate per seipsum satisfaciendi, stat quòd tali modo, scilicet per sanctorum pœnas uolit satisfacere, & nihilominus operibus sanctissimis tanto magis intendere, quanto liberior a debita pena, & gratior esse debet propter hoc cumulatum beneficiũ. Sed est actus de genere bonorum moralium: est.n.appetitu recto appetibilis, utpote ablatiuus impedimentorum ad cœlestem patriam. Pœnæ peccatis.n. debitæ impediunt ingressum ad æternam beatitudinem, unde tantum oportet animas in purgatorio morari, donec exolutis pœnis omnibus debitis pro sui peccatis, liberæ ab omni malo penę, omnium bonorum aggregatione perfectum statum assequantur. Nec solum est moraliter bonus, sed etiam meritorius, si fructuosus est, quoniam non nisi existentibus in charitate indulgentiæ prosunt, ut ipsa concessionis forma monstrat (dicendo vere pœnitentibus) omnes autem actus humanos ex charitate procedentes meritorios esse constat. Nec solum est meritorius æternæ vitæ, sed consonus etiam perfectis viris. quoniam continue suspirantibus ad cœlestem patriam, & cupientibus dissolui, & esse cũ Christo, cõsonant omnia recta acceleratiua cœlestis ingressus. Constat autem exolutionem pęnarum debitarum pro peccatis acceleratiuam esse cœlestis itineris: quoniam impedimenta ingressus ad fęlicitatem tollit. Omni igitur ex parte apparet, quod dare operam indulgentiis, est actus communis perfectis, & imperfectis in charitate constitutis, si pœnis adhuc pro peccatis suis obnoxij sunt. Et confirmatur, quia omnibus quantumcunque perfectis conuenit dicere quotidie, Dimitte nobis debita nostra: in quorum numero constet esse debitum pœnæ pro peccatis. Quod autem consonat petere, consonat & quærere. Consonat igitur etiam perfectis quærere deuotum pœnæ pro peccatis suis debitæ exolui per satisfactoria opera Christi & Sanctorum.

¶ AD PRIMAM autem obiectionem dicitur, quòd sermo Doctorum dicentium indulgentias non esse meritorias, est formalis, & uerus formaliter intellectus, hoc est, quod indulgentia, vt satisfactoria, non est meritoria. Commune est enim satisfactorijs omnibus (siue per seipsum homo satisfaciat, siue per aliũ viatorem, vel sanctum) quod meritoria non sunt formaliter sumpta, hoc est, vt satisfactoria. Et ratio est in promptu, quia satisfacere, non est aliud, quam liberari a debito: ex hoc autem, quod aliquis a debito liberatur non meretur: vnde & in purgatorio quilibet satisfacit, & nemo meretur. Cum hoc autem, quod indulgentia, quo ad fructum, satisfactionem per alium, hoc est, Christũ, & sanctos sonat, non est meritoria, stat quod aliquid facere pro indulgentia satisfactoria, sit meritorium, non solum ex genere operis, puta subuenire Ecclesiæ, aut orare: sed ex intentione facientis, qui mouetur ex charitate, ad hoc, ut impedimenta sui ingressus ad æternam vitam tollantur. Et hoc consonare perfectis manifestum est.

¶ Ad secundum dicitur, quòd perfectorum est pœnas promotiuas sui, vel aliorum ad æternam vitam amplecti. Pœnas autem ex propria culpa impeditiuas æternæ uitæ, non est perfectorum iterare, sed quam citius fieri potest, liberare se ab illis, ut expeditius semper inueniatur pro cœlestis patriæ ingressu. Constat autem pœnas pro peccatis debitas esse ex propria culpa impeditiuas ingressus cœlestis, & ideo perfectis per se, uel per alium citius sunt exoluendæ.

¶ Ad tertiam dicitur, q nihil obstat dictis consilium de meliori bono, q. s. melius facit consequutus indulgentiam, si per seipsum satisfacit. Nam proculdubio melius est duobus modis satisfacere, quam vno. s. per alium, & per se, quam per alium tantum. Et rursus, per alium satisfit solum, sed per seipsum, & satisfit & medela adhibetur. Pœnitentia enim per seipsum impleta est, non solum satisfactio, sed medicina. Cum his enim stat, quòd perfecti emulando charismata, meliora, sectentur etiam indulgentias, ut expediti sint ad vitam æternam.

¶ Ad quartam dicitur, quod multa falsa continet. Primom est, quod indulgentiæ non prosint nisi ad relaxationem pœnarũ, quæ per canones pœnitentiales impositæ sunt: patet.n.hoc esse falsum ex ipsa forma conceptionis, sonantis remissionem pœnarum iniunctarum: iniunctæ autẽ sunt siue secundum canones, siue secundum arbitrium confessoris. Aliud falsum est, quòd pœnæ canonum pro solis criminibus publicis imponi possunt: quam constet in foro pœnitentiali posse imponi, ut pro secretis secrete pœnitentiam agant. Aliud falsum subintelligitur, reprobatum in alia quæstione, scilicet quod sub canonica non includatur etiam pęna simpliciter debita peccato. Quod ex eo patet etiam esse falsum: quod non iudicat Deus bis id ipsum: iudicaret autem bis, si semel per seipsum, & semel per suum vicarium temporalem pœnam satisfactoriam pro peccato exigeret, quod contingeret, si pœnitentia a sacerdote secundum canones imposita, non euacuaret pro sua portione pœnam satisfactoriam apud Deum. Et hinc est quartum falsum, scilicet, quòd remissio pęnitentiæ iniunctæ adepta per indulgentias, non sit remissio pęnæ debitæ pro satisfactione peccati apud Deum, ut in alia quæstione manifestauimus. Quocirca cuicunque obnoxio pœnæ temporali pro satisfactione cuiusque actualis peccati prosunt indulgentiæ, siue sint iniunctæ secundum canones, siue confessores arbitrio. Et etiam si non sunt actu iniunctæ dummodo Ecclesia seruatis seruandis in forma indulgentiæ etiam ad non iniunctas pœnitentias extendat illam, ut alias hoc scilicet de non iniunctis, manifestabitur. Et quia tam perfecti quàm imperfecti, tam sani, q infirmi, tam morituri, quamdiu victuri, tam impediti, quàm non impediti in charitate constituti, rei possunt esse alicuius pœnæ temporalis pro satisfactione suorum actualium peccatorum: ideo nullus excipitur a

fructu

fructu indulgentiarum qui voluerit earum particeps fieri rariq; videntur esse adeo satisfacientes per seipsos, qui non egeant indulgentijs: qui tamen tutius agunt si per indulgentias etiam a debitis se absolui curent. Augustæ die 2. Octobris, 1518.

QVAESTIO III.

¶*Num occurrenti pauperi negans eleemosynam, quam tamen dat pro indulgentia consequenda, peccet.*

QVAERITVR vtrum occurrenti pauperi negans eleemosynam, quam tamen dat pro indulgentia consequenda, peccet Et videtur, quòd sic.

¶Primò, quia agit contra ordinem diuini præcepti: quo quis primò seruare tenetur præcepta, seu mandata Christi, quam acquirendis vacare indulgentiis: vtpote quia hoc non est mandatum, sed voluntarium.

¶Secundò, quia talis agit contra illud Ioan. Si quis viderit fratrem suum necesse habere, & clauserit viscera sua ab eo, quomodo charitas Dei manet in illo? primæ Ioan. 3. Et si dicatur quod sola extrema necessitas obligat ad mortale: contra, tum quia secundum hoc charitas nunquam vel rarissime locum haberet operandi, tum quia quilibet in necessitate constitutus, vellet non sibi expectari necessitatem extremam, sed prius subueniri: ergo hoc idē seruandum est in alijs.

¶Ad euidentiam huius considerādum est, q ad hoc, q aliquis actus humanus sit peccatum, non sufficit negatio bonitatis maioris, alioquin non daretur gradus in actibus bonis, sed soli summè boni actus effugerent rationem peccati: sed exigitur quòd sit inordinatus: nisi. n. a diuino ordine declinaret, peccatum non esset. Deordinatio aūt actus effusiue pecuniæ sicut & cæterarum moralium actionum, tunc tñ est, quum vel non sua, vel ad id quod non debet, vel quum non debet, &c. impēditur pecunia: nisi. n. aliquid quod debuerat adesse desit, aut quod debuerat abesse, adsit, peccati ratio non saluatur: quocirca ad debiti rationem oportet spectare peccati iudicium. Et hinc sit, ut licet melius faceret qui pecunias suas in eleemosynas daret, quam si expenderet eas in humanis officiis defunctorum, quæ sunt consolationes viuorum, non tñ peccaret expendens has pro honorabilibus exequiis, quia non tenetur illas pecunias dare pauperibus: & actus exequiarum humanus iuxta statum personæ, & patriæ morem non est deordinatus. Vnde in proposito, quum dare eleemosynam sit præceptū affirmatiuum, obligans tantum pro loco & tempore: si in casu loquimur, quo præceptum de eleemosyna obligat, non est dubium quod negans illā, vt det pro indulgentia peccet, non. n. sunt facienda mala, vt veniant bona. Si aūt sumus extra casum, in quo præceptum de eleemosyna obligat quamuis pauper occurrat petens eleemosynam, licite pōt quis omittere eleemosynam & dare pro indulgentia non minus, quam posset illam simpliciter omittere, & quam posset pecuniam illam in vsus suos conuertere. Vñ Dominus Mariam a discipulis defendit, obijcientibus quod pretiosum vnguentum quo multis potuisset subueniri pauperibus in vnum humanum opus perderet: affirmans quòd bonum opus operata est. Vbi ex subiuncta ratione, pauperes. n. semper habebitis, &c. docuit, quod concurrentibus duob. bonis, altero continuo, altero pro instante commoditate, licitum, est omissio pro tunc maiori ex suo genere bono, dare operam minori illo tempore occurrenti, ad hoc enim spectat, quod pauperes semper adsunt, ipse autem non semper.

¶AD PRIMAM autem obiectionem dicitur quòd ordo præceptorum ad consimilia est in præcepto tunc tantum, pro quanto præceptum affirmatiuum obligat extra tempus si quidem pro quo obligat, liberum est cuique consilia sequi. Si autem esse in proposito supponitur.

¶Ad secundā negatur, q talis agat contra doctrinā Io. Euang. quia Ioānes loquitur pro quanto pceptum affirmatiuū obligat: certo aūt tertius cōstat, q nō qlibet necessitas fratris visa constituit tps, pro quo præceptum eleemosynæ obligat. Vn glossa ibidē dicit in verbo necessitatem victus vel vestitus. Nulli aūt sunt pauperes hñtes victū & uestitum: ut patet de Gabelo apud Thobiam. Et rursus glossa ibidem de substantia superflua exposuit, dicens. Si superflua non potes dare fratri, animam tuam non potes ponere pro fratre. Non loquitur ergo Ioannes de qualibet necessitate fratris, nec de quolibet habente substantiam huius mundi: sed de superfluam substantiam habente iuxta verbum Domini. Quod superest, eleemosynā dare, Luc 11. Nec propterea ego abundans teneor huic pauperi dare, quamuis tenear dare eleemosynam: si recta ratio moralium actuum regula est. Vtrum autem sola extrema necessitas, tempus, pro quo præceptum obligat determinet, alia quæstio est. & alibi memini me scripsisse post S. Thomam, quòd quantum ex parte necessitatis pauperis sola extrema necessitas determinat tempus, pro quo præceptum de eleemosyna obligat ad peccatū mortale. Sed extrema necessitas non intelligitur, qñ prope mortem homo est, tunc. n. non potest sibi subueniri, sed qñ est adhuc tps utiliter subueniendi, nec apparet alia via, qua illi subueniatur, si a me non sibi succurritur: tunc enim necessitas est extrema, licet longe sit a morte Rursus licet necessitas non extrema non obliget ad peccatum mortale omittentem eleemosynam, magna tñ necessitas visa a potenti sine suo incommodo subuenire, rationabiliter tenetur, ut obliget etiam ad peccatum, quamuis non mortale. Sicut enim secundum Philosophus in actibus bonis, quod est prope medium, ad uirtutis actum spectat: ita in oppositis non solum qui totaliter declinat peccat, sed ēt qui prope ad vitium appropinquat, & secundum, Theologos non solum qui contra pceptum, sed qui præter præceptum facit, peccat. Et pp illam latitudinē, qua necessitas proximi visa qñq; ad mortale, quandoque ad veniale, quandoque ad nullum obligat peccatum: Ioan. Euang. dicit, Quomodo charitas Dei manet in illo, & non manifeste asserit charitatem Dei non manet in illo. Quamuis assertiue intellecta verba illa, seclusa superfluitate bonorum, de extrema necessitate accipienda, sint quoniam tunc tantum debita negatur subuentio in notabile dāmnum proximi vergens: & propterea fit contra charitatem proximo debitam. Extra hanc autem necessitatem, aut subuentio non est ad hoc debita, aut non est illatiua damni notabilis proximo: & sic non fit contra charitatem debitam, sed aut præter eam, aut nec præter, nec contra illam. Et quum contra hoc arguitur: primo, quia secundum hoc charitas nunquam, aut raro habet etiā locum operandi, negatur sequela, quoniam charitas etiam sine præcepto operari potest & frequentissime eleemosynæ opus operatur. Et quum dī secundo, quia quilibet vellet sibi extra necessitatem extremam subueniri: conceditur, sed negatur sequela, ergo subuentio est in præcepto. Non enim omne quòd volumus, nobis fieri, cadit suo præcepto, ut alii nobis faciant: quilibet enim vellet nunquam sibi mendacium dici, non tamen propterea sequitur, ergo quilibet mentiens facit contra præceptum: & sic de aliis. August. die 7. Octobris 1518.

QVAESTIO IIII.

¶*Num indulgentia absoluenda ab iniunctis pœnitentijs absoluat à pœna debita peccato apud diuinam iustitiam.*

QVAERITVR vtrum indulgentia absoluendo ab iniunctis pœnitentiis, absoluat a pœna debita peccato apud diuinam iustitiam. Et videtur quod non.

Primò, quia iniunctæ pœnitentiæ ab homine, sicut non obligant nisi in foro ecclesiastico, ita earum absolutio non est nisi in foro ecclesiastico.

¶Secundò, quia pęnitentia volūtaria, de qua Christus dicit, Pęnitentiam agite, est de præcepto Christi. & de essentia pœnitentiæ spiritualis, at omnino de necessitate salutis: & consequenter est in potestate sacerdotis cuiusque dimittere illam. Est. n. mortificatio passionum, & crux portanda post Christum.

¶Tertiò, quia potestas ligandi atque soluendi par est: sed Papa, non potest ligare nisi ad pœnam canonicam: ergo non potest absoluere nisi a pœna canonica.

¶Quarto, Satisfactio sacramentali non dicitur satisfactio quia satisfaciat pro culpa simpliciter, sed quia satisfaciat secundum statuta ecclesiæ: ergo absolutio ab illa non est absolutio a satisfactione simpliciter. Antecedens probatur: quia dicendo pro culpa satisfit per pœnam non mortificationis propriè, & huiusmodi.

¶IN OPPOSITVM autem est communis ecclesiæ sensus.

¶AD EVIDENTIAM huius sciendum est, quod pœna canonica, hoc est iniuncta a sacerdote in confessione sacramentali, & pœna satisfactoria pro culpa secundum diuinam iustitiam, non se habent sicut duæ pœnæ, sed se habent sicut pœna indeterminata & pœna determinata, Sicut etiam præceptum de confessione, sed facienda editum a Deo, & ab ecclesia, non præcipit duplicem confessionem, sed se habet ecclesiæ præceptorum ad diuinum ut determinatum ad indeterminatum. Illud enim idem quod præcipit Deus, præcipit ecclesia. sed Deus præcipit, quod confiteamur non determinando tempus, ecclesia idem præcipiendo determinat tempus, s. in singulis annis. unde una & eadem est confessio præcepta a Deo, & ecclesia, Et proculdubio unica confessione implet, qui licet præceptum Dei & ecclesiæ, ridiculum quippe esset semel confiteri, ut obediatur Deo, & iterum ut obediatur ecclesiæ. Simile quid est uidere in proposito, nam pro peccato commisso (puta periurio) tenetur ex diuino præcepto homo satisfacere, sed non determinate per istam vel illam pęnā, nam potest satisfacere per eleemosynam, uel per ieiunium, uel orationem. Et pro eodem peccato tenetur ex iniunctione sacerdotis imponentis satisfacere per determinatam pęnam, puta ieiunium septem annorum. Nec tenetur pęnitens ad duas pęnas: alteram satisfactoriam apud Deum, & alteram satisfactoriam Ecclesiæ,

sed implendo iniunctam ab Ecclesia, satisfecit Deo, & ecclesiæ, uel pro tota pœna debita illi peccato (si imposita a sacerdote adæquat debitam secundum diuinam iustitiam) vel pro parte illa q̃ correspondet impositæ, si pœna imposita minor est illa quæ secundum diuinam iustitiam determinanda erat. Nec hæc volun tarie dicimus, sed euidenter monstramus discurrendo per omnes actus præcepto ab utriusque, scilicet Deo, & ecclesia: ut patet in præcepto de obseruatione festorum, & præcepto de obseruatione ieiuniorum. Vnum enim atque idem est, quod a Deo ecclesiaque præcipitur, ab illo indeterminate, & ab ista determinate: & dum ecclesiæ obeditur, non remanet homo obligatus ad Dei præceptum iterum implendum circa illud. Et si ude est in alijs. Quocirca Deo Ecclesiaque idem præcipient, vnus atque idem actus sit debitus duplici vinculo, scilicet Dei, & Ecclesiæ. Et propterea putari potest, quod si iniuncta pœnitentia relaxatur per indulgentiam, non remittitur pęna satisfactoria simpliciter, & absolutè, sed solum ut est debita ex vinculo ecclesiæ, & propterea remanet, ut est debita ex vinculo diuinæ iustitiæ, Sicut quum Papa relaxat ieiunium alicui personæ, non concedit illi, quod non impleat Dei, seu naturæ præceptum de ieiunio, sed quòd non astetur ex uinculo ecclesiastici præcepti ad ieiunium. Et secundum hanc uiam sicut ligat sacerdos ad pœnam nouum adijciendo uinculum determinandoque per qualem quantamque pœnã satisfacere debet pœnitens: ita absolueret per indulgentiam tollendo vinculum Ecclesiæ, & determinationem ad talem pœnam. Fallitur autem opinio hæc in hoc, ꝙ non discernit inter absolutionem per uiam indulgentię & absolutionem per uiam licentię. Absolutio enim per uiam licentiæ communis est omnibus principibus ecclesiasticis, & secularibus: dum quilibet potest soluere, quæ ligauit, licentiã præbendo, vt non teneatur iussa a se implere, & de huiusmodi absolutione verificatur licentia ieiuniorum, & similium. Sed quod non fit talis absolutio per indulgentias, patet ex eo, ꝙ innititur illi priuilegio Christi, Quodcũque solueris super terram: certum est enim absolutionem concessam per hoc priuilegium, non esse illam, quæ communis omnibus principibus est: ad quam non est opus priuilegio, sed statim ut quis est princeps habet illam. Amplius absolutio per modum licentiæ, extendit se indifferenter ad singula positiua iuris potest enim ita relaxare obseruationem vnius præcepti iuris sicut alterius: vt patet: Absolutio autem Petro concessa ex priuilegio Christi habet pro materia ea, quæ regni cœlorum sunt dicente Christo. Tibi dabo claues regni cœlorum) & specialiter culpæ, ut patet ex verbo Christi: quorum remiseritis peccata remittuntur eis, & pœnas pro culpa, ut patet ex uerbo Christi Matth. 18. Vbi quum dixisset, Si Ecclesiam non audierit, sit tibi velut ethnicus, subdit, Amen dico uobis, quæcunque alligaueritis super terram, &c. Amplius, si indulgentiæ non essent nisi relaxationes vinculi a sacerdote, uel canone impositi, decepta esset uniuersitas fidelium credentium non solum vinculum, sed ipsas pœnas remissas esse. Alio ergo modo absolutionem per indulgentiam fieri, ex eo conuincitur, quòd indulgentia verè acquisita, tenet cõis ecclesiæ, & doctorum sensus satisfecisse hominem illum, ac si pœnitentiam correspondentem illi indulgentiæ perfecisset. Ex hoc enim manifeste sequitur, ꝙ indulgentiæ absoluendo ab iniunctis pœnitentiis absoluit non solum a uinculo per sacerdotem, aut canonem apposito: sed etiam a pœna temporali debita secundum diuinam iustitiam peccato, quanta correspondet illi acquisitæ indulgentiæ. Nec est paruí momenti ratio sumpta a communi sensu ecclesiæ, & doctorũ sacrorum: sed est tantæ authoritatis, ut non nisi temere liceat sentire oppositum. Et confirmatur sententia hæc quoniam sic uere relucet operatio priuilegij Petro concessi. Quodcunque solueris super terram: absoluere enim a pœnis peccato debitis in foro diuinæ iustitiæ, non principis, non iuris humani, sed diuinæ est potestatis Petro communicatæ a Christo. Amplius, Clem. 6. tradidit expresse, quod indulgentia remittit pœnam temporalem pro peccato debitam: ut patet in extrauagante ab orbe acceptata de Iubilæo quinquagesimo quoque anno, & habetur in extrauagantium communium titulo, de pę. & re. cap. vnigenitus. Non licet autem contra apostolicæ sedis doctrinam sentire.

¶AD PRIMAM ergo obiectionem dicitur, ꝙ pœna iniuncta ab homine, seu canone est duplex: quædam simpliciter apposita ab homine, vel canone, ut excommunicatio, carcer, ꝙ huiusmodi, & hæ non ligant nisi in foro Ecclesiastico. Quædam uero sunt appositæ ab homine seu canone, & appositæ solũm quoad quantitatem, & qualitatem, ut suppositas pœnas euacuent. Et istæ obligant partim in solo foro ecclesiæ, pro quanto non tenentur nisi in hac uita implere illa qualitates: & partim simpliciter apud Deum pro quanto si non secundum iniunctas qualitates satisfecit, tenetur satisfacere apud diuinam iustitiam in alia uita de tota illa pœna, quæ euacuata fuisset, si secundum iniunctas satisfecisset. Vnde sicut pœnitentia sacramentalis obligat in foro Dei, ita absoluit in foro Dei.

¶Ad secundam dicitur, ꝙ ecclesia potest absoluere per indulgentias a pœnis debitis ex præcepto, & uinculo diuino. Nec hoc facit Ecclesia humana sed diuina authoritate sibi concessa ex priuilegio. Quodcunque solueris: Petrus enim ut uicarius, & minister Christi agit authoritate Christi. Nec mirum si potest absoluere a pœna debita ex præcepto Christi, & ad quam obligat interior pœnitentia, & quæ est de necessitate salutis, quia potest absoluere a culpa: quæ tñ excedit pœnam ut Iudæi dixerint. Quis pt peccata dimittere, nisi solus Deus? Sacerdos. n. minister aliter absoluit a culpa, & remittit peccata confitentium sibi: dicente Christo: Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis. Et multũ magis pot Christi minister absoluere a pœnis: quum. n. culpa, & pœna impedimenta sint regni cœlorum (quia & nihil coinquinatũ intrabit illud, & absterget Deus oẽm lachrymã, nec dolor erit ultra, &c.) Ad claues regni cœlorum spectare necesse est utrumque impedimentũ tollere: alioquin apetiri regnum cęlorum fidelibus non sufficeret, Constat aũt sufficere in patiente disposito, & reliquis concurrentibus requisitis. Quocirca pœna ad quam peccator ex Dei precepto tenetur, & quam pœnitentia interior operatur erat pro peccato, & quæ de necessitate salutis æternæ habendæ implenda erat per indulgentiæ absolutionem uere acquisitã sublata, & desinit talis homo ad illam obligari, & ex diuino præcepto, & ex pœnitentia interiori, & ex fine salutis æternæ, quia iam satisfecit per aliam uiam. s. per absolutionem indulgentiæ, & hoc Christi authoritate per suum ministrum rite exequuta. Qđ autẽ dr, ꝙ pœnitentia, ad quam tenetur peccator, est crux Christi, & mortificatio passionum iam a priscis solutum doctoribus dicentibus quod pœnæ inquantum sunt medicinæ passionum, non supplentur per indulgentias: & propterea debemus etiam indulgentiis acquisitis pœnitentiam agere, ut medicinam passionum nostrarum. Inquantum uero sunt satisfactiuæ pro peccatis commissis, sic supplentur per indulgentias. Et similiter est distinguendum de cruce post Christum portanda, & similibus.

¶Ad tertiam dicitur, ꝙ propositio assumpta (. I. ptãs ligãdi atq; soluendi par est) est cum grano salis intelligenda: quia etsi est par quantum ad materiam, quia utrobiq; dñs dixit, Quodcunq;, sicut. n. dixit, Quodcunq; solueris, ita dixit, Quodcunq; ligaueris) non tñ est par quoad modum. Nam & peccata sacerdos ministerio authoritatiuo tollit, ita ꝙ absoluendo facit de peccatore iustum: nõ potest tñ ministerialiter ligando facere de iusto peccatore. Ex hoc enim patet, ꝙ alio modo soluit quam liget Petrus quantum ad culpas: & similiter fas est, ut alio modo Pontifex liget, quam soluat pœnas. Absoluit. n. ministerialiter, & per sacramentalem absolutionem, & per indulgentias a pœnis secundum diuinam iustitiam debitis: ligat aũt ad pęnam sicut ad culpam. Nã sicut ad culpam ligat, uel non remittendo, uel precipiendo aliquid cuius trãsgressio constituit peccatorem, ita ligat ad pœnam, uel non remittendo, uel agendo, unde per seipsum quis incurrat debitum pęnæ apud diuinam iustitiam. Sub hac autem distinctione dr ad minorem, ꝙ si sermo sit de posse quibusuis modis Papa potest ligare ad pœnam canonicam, & non canonicam, hoc est absolutè apud Deum, ut patet ex dictis, & similiter absoluere. Si uero sermo sit de posse tali modo, s. directe imponendo, uel tollendo, sic minor est falsa: quia non æqualiter se habent quoad modum claues in ligando est & soluendo. Potest enim directe absoluere, quod non potest directe imponere, ut in culpa.

¶Potest & nihilominus ad minorem aliter rñderi dicendo, ꝙ in canonica pœna quæ in foro pœnitentiæ iniungitur in satisfactionem, clauditur pœna debita peccato coram diuina iustitia: quoniam eadem est pœna supposita, & qualificata ab homine uel canone: ut patet ex dictis. Et propterea sicut sacerdos ligando ad pęnam canonicam, ligat ad pœnam simpliciter uestitam qualitatib. appositis ab homine uel canone: ita absoluendo ab huiuś pęna canonica, absoluit, & a pęna simpliciter. Nam absoluendo a pęna qualificata per hominem, uel canonem, absoluit, & a pęna, & a qualitate, qui enim absoluit a toto, absoluit a qualibet illius parte, quia toto includitur pars. Et sic dato, ꝙ non liget nisi ad canonicam, nec absoluat nisi a canonica, adhuc hr intentum, ꝙ ligat, & absoluit in pœnam simpliciter debitam in satisfactione pro pctõ. Põt, & tertio dici ad eandem, ꝙ quia actus, & potentia diuidunt ens, & quodlibet genus entis & ad idem propterea genus spectat hoc in potentia & homo in actu, & album in potẽtia, & album in actu, & sic de aliis: idẽ et pœna canonica diuiditur in canonicã in actu, uel in potentia, & utraque infra genus canonicæ pœnæ clauditur. Et ꝙ Eccelesia non solum põt super pœnas canonicas in actu sed ẽt super pœnas canonicas in potentia. Imo de facto ecclesia per canones pœnitentiales, & per arbitrium confessorũ, nihil aliud facit qui ꝙ pœnas debitas simpliciter pro peccatis, quæ sunt canonicæ in pontentia facit canonicas in actu adhibendo illis formam canonicam, puta tot dies ieiunij, &c. Ac per hoc Ecclesia ex hoc ipso, ꝙ põt super pęnas canonicas tam actu q̃ potentia, potest super omnes temporalem debitam pro satisfactione peccatorum: quoniam omnes tales pœnæ sunt canonicæ aut in actu aut in potentia: hoc est sunt aut determinatæ per canones, aut determinabiles, sunt aut iniunctæ per sacerdotem, aut possunt iniungi. Et propterea licet ecclesia in indulgentiis non consueuerit,

nisi

nisi iniunctas pœnas remittere, quia ita sonant, posset tamen & non iniunctas remittere: sequitur enim hoc ex nunc probatis, & fulcitur authoritate D.Tho.aliorumq; doctorum.

¶Ad quartam dicitur, quod ly simpliciter, in duobus sensibus sumi consueuit. Primò, ut æquiualeat ad ly totaliter, secundo, vt excludat aditionem, ut Aethiops non dicitur albus simpliciter, sed cum additione dicitur albus dentes, non autem quia dicimos albi sine additione aliqua, dicimur albi simpliciter. In proposito ergo si simpliciter sumitur, pro Totaliter, sic satisfactio sacramentalis quandoque satisfacit simpliciter, & quandoque non simpliciter, sed partialiter, quia quandoque adæquat pœnam debitam peccatis, & quandoque non, & hoc est manifestum. Si autem sumitur pro sine additione, si satisfactio sacramentalis semper satisfacit simpliciter, dummodo pœnitens agat illam rectè dispositus: quia non solum satisfacit Ecclesiæ, sed Deo pro tanta pœna debita peccatis, quanta correspondet illi satisfactioni sacramentali. Nec hæc uoluntariè dicimus, sed probata efficaciter sunt et supradictis Augustæ die 29. Septembris 1518.

QVAESTIO V.

¶Num indulgentijs liberentur defuncti a pœnis purgatorij.

QVAERITVR vtrum ob plenariam indulgentiam concessam pro defunctis, & acceptatam a uiuis, pro certis defunctis, animæ illorum defunctorum in purgatorio existentes liberentur totaliter a pęnis purgatorii. Videtur.n. quod sic: quia indulgentiæ tantum donant quantum sonant sed plenaria Indulgentia sonat remissionem omnium pœnarum: ergo, &c.

¶Præterea, Indulgentia valet (ut dicunt Doctores) per modum solutionis: ac per hoc indulgẽtia plenaria ualet per modum solutionis plenariæ, sed facta solutione integra alicuius debiti liber est debitor ab uniuerso quod debeat: igitur habita indulgentia plenaria liberatur anima a pœnis purgatorij.

¶Præterea, Doctorum sententia est, quod concurrentibus tribus, scilicet authoritate in dante, pietate in causa, & gratia in recipiente, indulgentia ualet: sed hic concurrunt omnia: ergo. Et confirmatur ex authoritate prædicationis ecclesiasticæ: multi enim prædicando hoc dicunt.

¶IN oppositum autem est, quia ex hoc sequeretur, quòd per indulgentias posset Pontifex expoliare Purgatorium.

¶Ad euidentiam huius difficultatis supposito (prout rei ueritas est) indulgentias non nisi per modum suffragij prodesse defunctis, tria sunt præmittenda, & postmodum respondendũ quæsito. Primum præmittendum est de ista indulgentia in se, quid sit plenaria indulgentia per modum suffragij. Secundum est de modo seu uia, quo modo perducatur indulgentia ad animas in purgatorio. Tertium est de ipsarum animarum in Purgatorio dispositione ad percipientem indulgentiæ fructum.

¶Quo ad primum, a quid nominis inchoãdo, quia suffragium auxilium significat, & in proposito de ecclesiastico suffragio est sermo, modus suffragij modum ecclesiastici auxilij denotat. ita indulgentia per modum suffragij significat indulgentiam per modum ecclesiastici auxilii: hoc est per modum, quo nos per pia opera nostra suffragamur, seu auxiliamur defunctis. Nequit autem intelligi modus iste suffragij, nisi ecclesiæ suffragia perspecta fuerint. quoniam ad horum similitudinem indulgentia suffragij modum induit. Et quum trifariam nostris operibus suffragemur defunctis (uel merendo bonis operibus, de congruo tamen, defuncti alicuius liberationem a Purgatorio, uel impetrando nostris orationibus illam, uel satisfaciendo nostris passionibus, seu pœnalibus operibus pro illis: & indulgentiam supponamus fieri ex thesauro superabundantium in ecclesia passionum, seu pœnalium operum, consequens est, si singula singulis reddenda sunt, ut indulgentia quæ pœnarum solutionem ecclesiastica authoritate collatam sonat, quum ad modum ecclesiastici suffragij determinatur, non cuiuscunque ecclesiastici suffragij, sed satisfactorij suffragij modum induat. Nam quum indulgentia, inquantum indulgentia, non sit nisi meritoria, neque impetratoria, sed satisfactoria: consentaneum rationi est, ut non induat modum suffragii meritorii, neque modum suffragij impetratorij, sed modum suffragii satisfactorii: ita quòd indulgentia per modum suffragij, est concessa ex thesauro ecclesiæ, opus satisfactorium per modum ecclesiastici suffragij satisfactorii: hoc est per modum quo nostra satisfactoria suffragia opem ferunt. Hæc de primo.

¶Quo ad secundum, qua scilicet uia indulgentia per modum suffragij perueniat ad animas in Purgatorio, in promptu est, unde manifestum fiat. Ex hoc enim ipso, quod indulgentia modum ecclesiastici suffragij satisfactorii induit, una eademq; est uia, per quam ecclesiæ suffragia satisfactoria pro defunctis facta (ut ieiunia, peregrinationes, & alia huiusmodi) ad defunctorum animas perducuntur, & per quam indulgentia per modum suffragij ad illas peruenit. Et uia hæc non est uia iustitiæ, sed uia gratiæ seu misericordiæ. Quoniam uniuersa ecclesię suffragia diuina efflagitãt gratiam: qua hæc accepta sint pro animabus illis purgandis, quibus suffragari intendimus. Quod ex duobus ad propositum spectantibus declaratur. Primò ex hoc, quod pœnę nostræ (ut diuus Tho. docuit) sunt alterius & deficientis rõnis a pęnis animarum separatarum: sicut pœna pecuniaria est alterius ac deficientis rationis a pœna seruitutis. Hinc enim fit, ut sicut seruitus pecunia non redimitur secundum iustitiæ rigorem, sed secundum Domini acceptationem: ita pœnæ animæ separatæ pœnis nostris non rediмuntur secundum iustitiæ rationem, sed secundum diuinæ misericordiæ dispensationem. Secundo ex hoc, quod alter est forus noster, in quo nos patimur, & alter ac alius, in quo animę separatæ puniuntur: noster est forus mitis, quasi canonicus uel ciuilis, ille rigorosus, quasi sanguinis, & criminalis. Et propterea si quis hic ob debitam pecuniam in seruitutem redactus esset (ut olim fiebat) aut clericus in forum sanguinis decidisset: sicut non sufficeret amplius pecunia ad redimendum illum, nec penę canonicæ sufficerent ad redimendam clerici uitam: ita non sufficiunt passiones nostræ ad satisfaciendum pro pęnis animarum in Purgatorio, quæ tamen nostræ passiones sufficerent ad satisfaciendum pro earundem delictorum pœnis in hac uita soluendis, antea scilicet quam in pœnas alterius rationis essent translatæ in foro iræ ac rigoris diuinæ iustitiæ: qualis est forus, in quo puniuntur animæ separatæ: spectant enim illarum pœnæ ad statum pęnarum inferni. Nec putes propterea ecclesiæ suffragia satisfactoria pro defunctis esse vana, aut incerta, sed scito esse utilia, & certa: sicut ẽt vtilia sunt & certa suffragia orationum pro illis: quam constat diuinæ misericordiæ inniti. Bene siquidem nobiscũ, & cũ illis agitur, si diuina gr̃a acceptãtæ, ecclesiæ suffragia satisfactoria releuamen animarum, quæ in alia uita puniuntur, deducuntur. Non est nobis uia iuris aliqua adeundi forum illum ad alicuius redemptionem, sed gratia opus est. Manifestius quoque fit quod dicimus, locum habere in indulgentiis pro defunctis, ex differentia inter modum, quo conceditur defunctis, & quo conceditur viuis: nam defunctis conceditur per modum suffragij: uiuis autem per modum absolutionis: ut patet ext de pœ.& re.c.quod autem. Vbi uidere potes, quod ecclesiasticus princeps utrobiq; authoritatiue hẽt actum dispensandi thesaurũ ecclesiæ, sed respũ uiuorum superaddit actum absolutionis, respectu uerò defunctorum nullũ addit propriè loquendo, actum: latius tñ loquendo, addit actum modificatiuum ad suffragia ecclesiastica. Et meritò sic fit: quoniam nos, qui uiuimus, sumus subditi Pontifici, & pœnæ nostræ ad forũ præsentis uitæ spectant, & ꝓpterea seruatis seruandis indulgentia ad uiuos defert oĩam iustitię per iudicis actũ, s. absolutionem. Existentes autem in Purgatorio (utpotè extra ecclesiæ præsentis forum) a Papa absolui non põt, sicut nec ligari, & ideo indulgentia, quàm authoritatiue ex thesauro ecclesiæ cõfert illis ꝑ modum auxilij ad eorum sub eleuationẽ mittit confidens in diuina misericordia quod acceptabitur ad subleuamen eorum, quæ in foro iræ & furoris Domini puniuntur purgandi. Et est simile ac si sit princeps ciuitatis alicuius, ex ærario publico liberaturus omnes ciues ære alieno grauatos, quorum aliquis sub suo dominio, alii in alieno iam propterea seruituti addicti essent. In hoc.n. casu princeps ex publico ærario authoritatiue nummos dispensaret pro istis & illis, sed degentes sub sua iurisdictione ẽt iudicialiter absolueret a debito: ad degentes aũt alibi seruos nõ posset nisi per modum auxilij subuenire cum pecunia illa, & alterius gratiam ac absolutionem expectare. Simili modo ecclesiasticus princeps ex thesauro ecclesiæ uiuorum ac defunctorum pœnas pro peccatis debitas soluturus vtrisque thesauri opes dispensat: sed viuis applicat absoluendo illos defunctis autem applicat auxiliando, hoc est ut ecclesiæ satisfactiua suffragia ad defunctorum liberationem dirigendo. Notanter autem dico Ecclesiæ: quoniam satisfactiones ex thesauro ecclesiæ dispensare intelliguntur, si proprie loquendum est, non ita ut sint istorum, quibus conceduntur tãquam ipsimet opera illa fecissent, aut illi, qui fecerunt fecissent specialiter pro istis: sed tanquã ecclesiæ cõia suffragia appropriantur singularibus personis. Et si quidem inter sacramentorum & indulgentiarum efficaciam differentia ad propositum: in hoc remissio pœnæ per sacramentum fit ex intentione ipsius Christi, cuius est sacramenti operatio: ita iste suscipiens sacramentum releuatur a tanta pęna, ac si ipse passus fuerit patiente Christo: ut sacramentũ Baptismi testatur: docente hoc Apostolo ad Ro.6. & diuo Tho.in 3.par.q.69. Per indulgentiã autem, remissione pęnæ consequimur, tanquã ecclesia pro nobis illa passa fuerit, quoniã abundãtia passionum Christi & Sanctorum ecclesiæ dispensationi credita, intelligitur dona ecclesiæ, vt cõe ipsius ecclesiæ bonum: ac per hoc per ecclesiæ rectores, vt ipsius ecclesiæ sunt, ex intentione ecclesiæ applicanda his uel illis: Deuenerunt siquidem passiones illæ ad thesaurum ecclesię ex intẽtione Chr̃i & Sanctorum ad cõe ecclesiæ bonum in gñali, & commissa sunt, ut ex intentione ecclesiæ ad hos vel illos. Et hoc explicatur in forma indulgentiarum pro defunctis, quã per modum suffragij proculdu-

biu ecclesiæ conceditur. Deducitur igitur indulgentia ad defunctos nõ iniustitia, sed grẽ diuinæ acceptatione duce. Hæc de scdo.

¶ Quo ad tertium prima fronte apparet ꝙ indulgentiæ sicut & alia cõia ecclesiæ suffragia omnib. in Purgatorio existentibus pro quibus fiunt, prosint, qm̃ oẽs tales inter ualde malos, & valde bonos medij sunt: quibus secundum Aug. doctrinam ecclesiæ prosunt suffragia. Si tñ diligentius perspexerimus, oppositum apparebit sectando Augustini doctrinam in Enchiridin, & in lib. de Cura pro mor. age. recitatam à Gratiano 13. q. 2. Videtur. n. ꝙ ecclesiæ suffragia saltem specialia, & similiter indulgentię, quę ut specialia suffragia subrogantur, illis solis defunctis prosunt qui in hac uita meruerunt, ut in Purgatorio hæc illis prodessent. Et quoniam fructus, quem ex suffragiis animæ, quæ purgantur, percipiunt, ad præmium accidentale spectat, quum sit pœnæ temporalis remissio, consequens est ꝙ non ad essentiale, sed accidentale meritum pertineat mereri in hac uita, ut suffragia prosint in alia vita. Et si his adiunxeris, ꝙ huiusmodi accidentalia merita non sunt omnibus in gratia decedentibus ad Purgatorium ducendis: perspicuum erit, ꝙ non omnib. in Purgatorio indulgentiæ & alia specialia suffragia prosunt: quia non omnes hic meruerũt, ut hæc illis possint prodesse: quamuis omnes hic meruerint, ut hæc illis possint prodesse: quia huc spectat ad meritum essentiale. Eodem, enim merito, quo meruerunt uitam æternam tandem eis exhibendam, meruerunt, ut Sanctorum cõione iuuari interim, & tandem frui possint. Videntur autem ad accidentalia hæc merita spectare, deuotio magna ad claues Ecclesiæ indulgentiæ donatiuas, misericordia, solicitudo ad satisfaciẽdum pro peccatis, studiũ ad suffragandum defunctis, & similia. Et confirmatur quod dicimus authoritate diui Tho. dicentis in 3. part. q. 52. art. 8. ad primum ꝙ in descensu Christi ad inferos non solum liberati sunt illi, quorum tempus purgationis aduenerat, sed illi qui ob specialẽ in hac uita deuotionem ad Christi aduentũ, meruerunt, vt Christo visitante liberarentur. Vbi uidere potes accidentali merito in hac vita tributum, ut pœnæ remissio in Purgatorio accelerata fuerit. Dicendum ergo uidetur, ꝙ omnes, qui in purgatorio sunt, possunt ecclesiæ suffragiis, & indulgentiis iuuari sed de facto specialibus suffragiis & indulgentiis non omnes iuuantur, sed illi soli qui hic meruerunt, ut illi iuuarentur. Communibus autem suffragiis pie puto omnes iuuari: plus tamen & minus secundum diuinæ dispositionis gratiam. Nam qui in hac uita defunctos obliuioni dant, satisfacereque proprijs peccatis negligunt, & sui ita sunt, ut vix cum gratia discedant, alienos a fructu omnium suffragiorum ibi crediderim: quamuis multa pro eis hic fiant, diuina vlciscente iustitia huiusmodi duritiam cordis atque incuriam. Hæc de tertio.

¶ Ex omnibus autem præmissis facilè patet responsio ad q̃sitũ. Liquet namque non omnes animas in Purgatorio oportere liberari propter plenariam indulgentiam illis concessam: tum quia multæ earum sunt forte de illarum numero, quæ hic nõ meruerunt, ut huiusmodi indulgentiæ illis prodessent: tum quia non constat, si huiusmodi indulgentia per modum suffragii coram diuina acceptata sit gratia pro illa anima.

¶ AD PRIMVM ergo argumentum dicitur, ꝙ indulgentiæ tantum donant, quantum sonãt, apud tamen aures doctas, apud quas indulgentia plenaria sonat remissionem omnis pœnæ pro peccato actuali iniunctæ. Et si extenderetur ad non iniunctam, semper sub intelligeretur modus suffragii: qui non minuit rationem plenariæ, sed apponit modum, quo indulgentia plenaria sit auxiliaris tantum.

¶ Ad secundum dicitur, ꝙ indulgentia plenaria in præsenti foro est absolute indulgentia, & ideo ualet per modum solutionis plenariæ. Sed indulgentia plenaria relata ad forum alterius uitæ, quia ut sic induit modum suffragii, ualet per modum solutionis plenariæ suffragando tantum, ac per hoc expectandu diuinæ gratiæ acceptationem. Et propterea licet indulgentia plenaria solueret, nihil tamen fieret nisi absolutio acceptetur a principe, cuius interest.

¶ Quamuis possit etiam dici ultra plenariã absolutionem requiri, quod ad debitorem perueniat fructus solutionis, qui potest impediri ex hoc, quod debitor, non meruit in ista uita quòd hæc plenaria solutio ei prosit, ut declaratum est.

¶ Ad tertium dicitur, ꝙ concursus illorum trium proposito nihil officit: quoniam non est hic sermo de indulgentia simpliciter, sed de ipsa per modum suffragii, qui modus licet non mutet indulgentiam, nec ipsius plenitudinem tollat: mutat tamẽ modum perueniendi ad eos, quibus prodest, quoniam ponit modum perueniendi ad gratiam. Hoc enim, ut declaratum est importat modus suffragii.

¶ Ad confirmationem autem de prædicatoribus dicitur, quòd prædicatores Ecclesiæ personam agunt dum prædicant Christi & Ecclesię doctrinam. Dum autem ex proprio sensu aut cupiditate dicunt ea quæ nesciunt, non agunt ecclesiæ personam: & ideo non est mirum si in huiusmodi verbis errat. Romæ 20. Nouembris 1519.

QVAESTIO VI.

¶ *Num Papa authoritate clauium det indulgentiam animabus in Purgatorio.*

VTRVM Papa authoritate clauium det indulgentiam animabus in Purgatorio, & uidetur ꝙ non.

Primo, quia potestas Petro data non nisi super terram est: dicente Domino, Quodcunq; solueris uel ligaueris super terram.

¶ Secundò, quia ipse stylus literarum indulgentiæ pro defunctis expresse habet, quod per modum suffragii indulgentia animabus datur; constat autem suffragium non spectare ad potestatẽ clauium, sed ad suffragantium auxilium.

¶ Tertio, quia hæc potestas non habetur ex sacra Scriptura, nec ex sacris canonibus ergo, &c.

¶ IN OPPOSITVM videtur authoritas literarum apostolicarum.

¶ Ad euidentiam huius sciendum est, quòd quum actus clauiũ sit aperire, consequens est, ut actus clauium regni cœlorũ Petro cõcessarum sit aperire regnum cœlorum, proculdubio ingressuris in illud, quos constat oportere esse membra Christi. Aperire siquidem regnum, quum nihil aliud sit quam tolli impedimenta ingressus ad illud, sicut duplicia sunt impedimenta, ita dupliciter aperiri inuenitur regnũ cęlorũ. Sunt. n. quædam impedimẽta naturæ, hoc est ex peccato originali: & quædam impedimenta personæ, ex peccato actuali. Et quo ad impedimenta peccati originalis, aperuit Christus per seipsum regnum cœlorum per passionem mortemque suam (in qua etiam portas abstulit, utpote nunquam claudendas) & per Baptismum, in quo cœli aperti sunt. Quo ad impedimenta verò personalia, quæ., scilicet ex peccatis nostris actualib. sunt, ut culpa & pœna pro actualibus debita, per Petrum aperire regnũ cœlorũ statuit. Et propterea sicut ad ptãtem clauium Petri spectat tollere personalem culpã per sacramentum pęnitentiæ: dicente Domino, Quorum remiseritis peccata remittuntur eis: ita ad clauium Petri potestatem spectat tollere personalem pęnam, quæ scilicet, pro actuali culpa est debita. Vtraq; enim impedit ingressum hominis ad regnum cœlorum: alioquin claues non sufficienter apperirent: dum non sufficerent ad tollendum vtrumq; genus personalis impedimenti ad regni cęlorum ingressum. Et periclitaretur illa uniuersalis a Domino data authoritas, Quodcũq; solueris super terram: nã si pœna excipitur actuali peccato debita, iam non ad quodcunq; soluẽdum extenderetur clauium subiunctus actus per dicta uerba. Clauium igitur Petri actus, cum sit aperire regnum cœlorum. Christi membris, tollendo personalia culpæ & pœnæ impedimẽta, consequens est, vt quia indulgentiæ authoritate Ecclesiastica, datæ seruatis seruandis tollunt pœnã pro actualibus peccatis debitam, ad potestatẽ clauium pertineant. Et si ius iunctum fuerit, quòd indulgentiæ omnes eiusdem rationis sunt quo ad causam & effectum (quia omnes sunt ab Ecclesiastica potestate dispensante thesaurum meritorum Christi, & Sanctorum, quatenus satisfactoria sunt, & omnes tollunt pœnam aliquam temporalem pro actualibus peccatis secundum diuinam iustitiam debitam) consequens erit, quòd indulgentia quæ pro defunctis conceditur, ad potestatem clauium spectet: ad quam spectat concedere indulgentiam pro viuis. Et confirmatur hoc ex ipso Romanæ Ecclesiæ stylo in literis indulgentiarum pro defunctis: duo enim ibi dicuntur, & quod apostolica authoritate indulgentia pro animabus in purgatorio concedit, & quòd indulgentia ipsa per modum suffragii opituletur animabus in remissionem suarum pęnarum. Docet enim per hoc Rom. Ecclesia, quod apostolica sedes thesaurum meritorum Christi, & Sanctorum pro animabus in purgatorio dispensat authoritate clauium: sola enim clauium potestas est apostolica authoritate super aperiendo cęlorum regno ex meritis Christi, & sanctorum animabus Purgatorii, tollendo earum pœnas impedientes illas ab ingressu regni cœlorum, ut patet. Et quòd ad animarum in purgatorio pœnas relaxandas indulgentiam concessam transfert per modum suffragii, & non per modũ absolutionis: quo scilicet absolutionis modu indulgentiam impedit uiuis. ut patet extra de pę. & re. cap. quod autem. Vnde patet quod indulgentia concessa uiuis, & defunctis, hoc habet commune, quòd vtraque ex potestate clauium dispensante thesaurũ meritorum pœnalium Christi, & sanctorum in remissionem pœnæ temporalis pro actualibus peccatis debitæ conceditur. Sed modus, quo peruenit indulgentia ad vtrosque diuersos est: quia ad uiuos, qui illam consequuntur ueraciter, per modum absolutionis peruenit, ad defunctos autem, qui etiam illam ueraciter consequuntur per modum suffragii liberat.

¶ AD PRIMAM ergo obiectionem conceditur, quod Papa non põt authoritatiuẽ absoluere animas existentes in purgatorio: sed aliud est absoluere authoritatiue illas, & aliud est dispẽsare authoritatiue thesaurũ Christi, & sanctorũ ꝓ illis, ut ꝑ modũ

suffra-

suffragii absoluantur illæ, hoc enim Papa faciens, non excedit fines iurisdictionis suæ: quia non soluit autoritatiue per hoc sub terra.

¶Ad secundam dicitur, quòd stylus literarum apostolicarum continet quidem modum suffragii, sed non tantum: quoniam continet cum hoc authoritatiuam concessionem indulgentiæ. Et per ambo monstrat, & autoritatem dispensandi, & modum suffragii in perueniendo ad animas in purgatorio.

¶Ad tertiam dicitur, quod hæc potestas satis habetur ex sacra scriptura, dum ex ea habentur claues Petri: & ex conditrice canonum Romana Ecclesia explicatum est, quod modis diuersis claues aperiunt regnum cœlorum Christi membris viuis, & defunctis, ut patet ex dictis Augustæ die 15. Octo. 1518.

TRACTATVS DECIMVS-septimus de Contritione, vnica quæstione contentus.

QVAESTIO I.

¶ Num quando quis sui peccatum mortalis recordatur, teneatur habere de eo contritionem.

QVAERITVR utrum quoties recordatur quis sui peccati mortalis, teneatur habere contritionem. Et est ratio dubitandi quia partem affirmatiuam, multi tenere videntur ex verbis S. Tho. in 4. senten. dist. 17. q. 13. art. 1. q. 4. dicentis: Ad contritionem tenetur homo quando peccata memoriæ occurrunt, quum præcipue in periculo mortis existit. aut in aliquo art. 4. c.

¶ Tum quia sicut quoties occurrit peccatum mortale, ut à se committendum, tenetur homo refutare commissionem, ita quoties ut a se commissum tenetur illud detestari.

¶Tum quia nec per momentum licitum est stare in peccato mortali: ac per hoc statim ut occurrit tenetur illud fugere: iuxta illud Ecclesi. 21. Quasi a facie colubri fuge peccata.

¶IN oppositum autem est. Tum quia sequeretur, quòd quotiescunque aliquis de commisso peccato occurrente sibi non conteretur, peccaret mortaliter: quia non haberet cõtritionem. Tum quia efficax ratio non apparet præcepti ad contritionem pro tali tempore, scilicet memoriæ peccati.

AD euidentiam huius dubitationis præmittendum est, quòd non est hic quæstio de peccato mortali semel contrito, quoniam hoc iam deletum prima contritione est, & sicut peccatum semel rite confessum non tenetur homo iterum confiteri, eadem ratione de peccato semel contrito non tenetur homo iterum conteri. Non enim iudicat Deus bis in idipsum (ut dicitur Naum primò) tam quoad uindictam interiorem, quam per confessorem exercet, quam quoad uindictam interiorem, quam per actum ipsius pœnitentis conterendo peccatum, exercet: sufficit enim semel contritio, quòd non placeant sibi commissa a se peccata. Et hoc siue contritio fuerit de aliquo mortali, siue in generali. dũmodo fuerit contritio illa sufficiens ad salutem usque ad tempus confessionis, quando singula detestando in confessione conteretur in speciali. Est autem contritio generalis sufficiens ad salutem ad confessionem illa, qua homo dolens de omnibus offensis Dei mutat liberare cor ad præponendum Deum omnibus, cum proposito uitæ intendens congruo tempore confiteri. Et est sermo de contritione ipsius peccati secundum se, non secundum suum effectum, qui est retardatio a fœlicitate, ratione cuius totum tempus præsentis uitæ est tempus contritionis: quia tempus peccato occupatum irreparabile effectum est fœlicitate. Nec est hic quæstio de contritione in ueritate, hoc est dolore charitate informato: quoniam quum nemo utrum amore, vel odio dignus sit, si exigeretur certitudo ueræ contritionis semper esset homo perplexus, nunquã autem cessaret obligatio contritionis: quod est falsum. Sed est quæstio de contritione quantum est ex parte pœnitentis, hoc quòd quantum est ex parte conditionũ requisitarum ad contritionem ex parte pœnitentis est vera cõtritio, quamuis nesciatur, an sit charitate informata: quia nescitur præsentia charitatis. Et similiter est quæstio de peccato mortali a se commisso nunquam contrito, siue secundum ueritatem, siue secundum æstimationem.

¶Quibus præmissis sciendum est, præceptum habendæ contritionis, & esse per se primò affirmatiuum, & claudere in se præceptum negatiuum. Nam præcipit actum contritionis habendum, & per hoc est affirmatiuum: & præcipit non esse retinendum odium Dei, in quod ex peccato mortali incurritur, & per hoc est præceptum negatiuum. Et propterea primò tractandũ est de uinculo eius, quatenus est affirmatiuũ, & deinde quatenus est negatiuum, & demũ quatenus est ex utroque mixtum. Præceptorum igitur affirmatiuorum natura quum sit obligare quidẽ semper, sed nõ ad semper, sed ad determinatum tps, hoc est tps necessitatis (ut diuus Tho. in 4. sen. d. 17. q. 3. ar. 1. q. 4. dicit) consequens est ut præceptum de contritione habenda nõ obliget nisi ad tps urgens ad contritionẽ, qd constat esse tempus, tam mortis (quia summa est tunc necessitas contritionis: quia non remanet amplius tempus pœnitendi) quàm tempus ante sacramenti cuiusq; susceptionem aut administrationem: quia nisi tunc esset contritus, mortaliter peccaret suscipiens sacramentum, aut exercens actum, quem sine peccato mortali oportet exercere. Tempus autem occursus, quia. s. memoriæ occurrit commissum peccatum etiam practice (puta ut detestandum seu conterendum) nulla apparet rõne esse tempus necessitatis: quia enim tali occursu stat hominem se habere circa commissum peccatum neutraliter, ac si non meminisset, ac si dormiret: Nam occurrente peccato commisso, ut materia detestationis habendæ a me, possum tripliciter me habere, uel consentiendo in detestatione, uel aspernando detestationem, uel nec amplectendo nec cõtemnendo: sed vel nullum actu uoluntatis circa illam exercendo, & tunc essẽ neuter: uel habendo actũ uelleitatis circa illam, puta quia uellẽ habere cõtritionem, quãuis in ueritate nõ uelim: quia nõ intẽdo absoluere, &c. Si occurrens ergo memoria non necessitat hominem ad articulũ aliquem quo oporteat ipsũ actũ aliquẽ exercere (quo pacto tps necessitatis constituit) & si rõnem præceptorum affirmatiuorũ perspexerimus, apparebit occursum nõ constituere tps necessitatis: nã in præcepto baptismi quãdocunq; memoriæ occurrat baptismus, ut suscipiendus cum cõmoditate oblata, nõ propterea obligatio fit pro tunc ad baptismum. Et similiter in præcepto confessionis: & in præcepto eleemosinæ de superfluo, nõ tenetur quis tunc confiteri aut eleemosyna dare, quia memoriæ occurrit cũ commoditate parata. ut patet ibidem ex diuo Tho. Si ergo in alijs affirmatiuis præceptis occursus exercendi actus cõmode non cõstituit necessitatis tps cõsequens est, ut nec in præcepto cõtritionis habendæ occursus peccati, ut cõterendi cõstituat tẽpus necessitatis: Oportet enim oppositum dicentem rõnem reddere, quare a cõmuni regula occurrentis actus & materiæ cũ reliquis paratis in præceptis affirmatiuis excipiatur occurrẽs contritionis cũ sua materia actus: vt, s. & ipse solus hãat uim constitutiuã aptis argumentis ad seipsũ exercendũ reliquis hanc uim nõ habentibus. Et quia nulla apparet exceptiõis rõ, sequamur gñalem regulã, tanquã cõmunẽ huic & alijs præceptis affirmatiuis. Negatiua uero præcepta obligãt semper & ad semp: prohibẽt enim mala, quæ nullatenus cõmittenda aut incurrẽda sunt. Et licet oĩa negatiua præcepta cõueniãt in obligatione ad semp, quo ad esse illicitũ: differentia tamẽ quædã inter ipsa præcepta ex uiso præcepti nomine est in obligatione ad semper quo ad actum peccati. Nam negatiua præcepta de actibus peccatorum obligant ad sp non solum quo ad esse illicitum, sed et quo ad actũ peccati: quia prohibent actu peccati, puta mendacium, adulteriũ, blasphemiam & similia, quæ non solum sunt illicita, sed quando adsunt peccati actus cõmittuntur. Nullus. n. transgreditur præcepta hæc, Non mentieris, Non adulterabis, Non blasphemabis, nisi qui mentitur adulteratur aut blasphemat actu exteriori, uel saltem interiori. Negatiua aũt præcepta de habituali statu peccati obligant secundum se ad sp solum quo ad esse illicitum, & non quo ad actu peccati: quia non prohibent actũ peccati, sed perseuerantiã in statu peccati talis vel simpliciter. Præceptũ aũt, v. g. de non retinendo alienum inuito Dño, dupliciter intelligi pt: primo, de detẽtione habituali: qui nõ est actus, sed effectus peccati, & sic nõ est præceptũ prohibẽs actũ aliquẽ. Quod patet ex eo, quòd qui abstulit et si dormiat, retinet alienũ inuito Dño. sed prohibet perseuerantiã in statu peccati talis. Similiter & præceptũ non de retinẽdo habituali hoc odiũ erga Deũ, nõ prohibet aliquẽ actũ, puta actum odij diuini, sed supposito, quòd hõ peccãdo mortaliter odio habuerit Deũ, ac per hoc perseueret usq; ad cõtritionẽ in statu diuini odij, nõ solũ passiuè, quia altissimus odio hẽt peccatores, sed quòd eius est actiue, quia perseuerat in statu peccati mortalis includẽtis in se diuinũ odiũ propter contrarietatẽ ad dilectionẽ charitatis, prohibet perseuerãtiã in statu peccati mortalis simpliciter; quo fit vt quia statibus, sicut habitibus, nõ meremur, nec demeremur, sed actib. nullũ nouũ pctm contra hoc negatiuũ præceptum incurratur, nisi status talis de nouo acceptetur: puta si de nouo consentiatur in perseuerantia talis status. Scdo, de electione actuali, quæ nihil aliud est, quã consensus efficax in detentionẽ habitualẽ, seu quæ, est effectus peccati, & sic præceptũ est prohibens actũ peccati, & constat quòd obligat semper, & ad semper, sicut reliqua negatiua, & sic proprie hẽt vim & nomen præcepti: quia præcepta proprie de actibus sunt. Discurriendo vero præceptũ cõtritionis, ut mixtum ex affirmatiuo & negatiuo, sicut præceptũ de restitutione, inuenimus, quòd obligat ad statim habendam contritionẽ, sicut præceptũ de restitutione obligat ad statim restituendum. Et ratio est: quia tps huiusmoi actuum dilatũ annexam hẽt cõtrarietatem ad virtutẽ. Restitutio enim dilata annexam hẽt retentionem alieni inuito Dño, quæ contrariatur iustitiæ: & similiter contritio dilata annexam hẽt retentionẽ diuini odij, quæ contrariatur charitati. Nec propterea huiusmodi mixta præcepta exorbitantia cõi regula præ-

ceptorum affirmatiuorum, sed sequuntur eam obligando tñ ad tps necessitatis. nam implicatio inhibitæ contrarietatis ad uirtutem, determinat tempus necessitatis ad statim. Tẽpus quippe necessitatis exercendæ affirmationis, est tẽpus de actione illã vrgens sic quod nisi fiat, incurritur peccatum. Sicut igitur præceptum de restitutione propter implicitam detentionem alieni, obligat ad statim restituendum: ita præceptum de contritione propter implicitam detentionem odij contra Deũ, obligat ad statim conterendum. Et hæc proculdubio, est veritas.

¶ SED exurgit difficultas. Quando peccatur contra hoc præceptum? Dicere enim, ut prima facie apparet, quòd contra præcepta affirmatiua, obligantia ad statim, peccetur statim (puta consummato furto, si non statim fiat restitutio, peccatur contra præceptum restitutionis, omittendo statim restituere, & similiter cõsummato peccato mortali, agitur contra præceptum contritionis, si non statim contritio habetur) irrationabile vr: quia hmõi præcepta obligant ad singula statim, & non ad primum statim tantum, ut patet ex eo, quod transacto primo, Statim, non absoluitur à uinculo præcepti, sed remanet semper obligatus ad statim, donec adimpleat præceptum. Si autem obligant ad singula statim; sequitur quod infinite peccat mortaliter, non restituẽdo qui furatus est, & non restituit statim, iuxta infinitas moras temporis intermedij, inter furtum & restitutionem, si tandẽ fit. Magis autem rationi consentaneum est, ut contra huiusmodi præcepta tunc solum peccetur ex prætoritione temporis, quando non solum omittitur, sed committitur actus peccatis determinantis præceptum affirmatiuum ad statim.

¶ Pro cuius clariori notitia aduertendum est, q tripliciter inuenitur concurrere tps vrgens ad exercitiũ præcepti affirmatiui. Primò vt actus illius mensura simpliciter & absolute, sicut tẽpus diei festi determinat præceptum de audiẽdo Missam, & Quadragesima ieiunij præceptum. Secũdo, ut actus illius mensura ex præparatione ad aliũ: sicut tempus præcedens susceptionẽ uel administrationẽ sacramenti determinat præceptum contritionis: non enim tps illud vrget absolute ad contrahendum, sed si suscipiendum, aut administrandũ est sacramentum: Tertio ut actus illius mensura ex cõnexione alterius actus: sicut tẽpus significatum p ly statim, determinat præceptũ restitutionis, quia actus differendi restitutionẽ habet annexum actum voluntariæ detẽtionis alieni interim. Inter hæc aũt tempora dr̃ia vna ad propositum inuenitur. quod si tempus vrget ad actum, ut illius mensura absolutè, adueniente illo tempore, si omittitur actus, ita q omissio, ut uoluntaria priuatio (quia scilicet potuit, & sciuit exercere actum illũ, putat audire Missam, & non audiuit) incurritur peccatum omissionis contra præceptum illud. Si uerò tempus vrget ad actũ, vt mensura illius ex ordine ad alterum actum, adueniente quocunque tempore, nisi illo alter actus, propter quẽ tempus vrget exerceatur, non fit contra præceptum. Quantumcunq; enim aliquis sit administraturus sacramentum nisi administret illud, aut proponat administrare illud in contritione, nunquã agit propterea contra præceptũ cõtritionis: ut patet. Et simul mõ eadem ratione quantũcunq; aliquis non conteratur statim nisi ad hoc deueniat q cõmissionis peccato incurrat detentionẽ diuini odij, non peccat mortaliter, quãuis pseueret in statu peccati mortalis: sicut qui non statim restituit, nisi ad hoc deueniat, q cõmissionis pctõ incurrat detẽtionẽ alieni, non peccat de nouo mortaliter. Cõtra præcepta namq; hæc de non detinendo odium Dei, vel alienum, quum sint negatiua, commissionis peccato oportet q agatur, ac per hoc si propterea peccatur contra præcepta affirmatiua de restituendo vel conterendo, quia contra hæc negatiua agitur, non est omissio affirmatiui, nisi adsit commissio contra negatiuum. Et hæc absque omni scrupulo veritas amplectenda est.

¶ Ex his autem patet quid dicẽdum sit ad mutam quæstionem principalem: patet namque q præceptum contritioni non determinatur secundum se ad tempus memoriæ, sed ad statim. Et propterea nisi memoria afferat vrgentem causam ad actum actualis detentionis odii Dei, non occurrit noua omissio contritionis, sed antiqua perseuerat. Nulla autem apparet ratio, quare memoria, aut occursus commissi peccati vt detestandi, constituat tunc tempus necessariæ commissionis ad detinendum odium Dei magis quam si non occurreret, nisi forte aut ad diuinæ inspirationis sequelam dicatur occursum obligare (sed aliud est præceptum de sequela inspirationis diuinæ, aliud de restitutionis aut contritionis tempore) aut occursum, seu memoriam tanquam appropriãs materiam constituere dicatur tps agendi: quia tempus agendi est quando materia est præsens: sed aliud est loqui de necessitate agẽdi, aliud de commoditate, seu congruitate agendi. Approximatio enim ad agens liberum, non constituit tps necessitatis, sed cõmoditatis ad agendum, nos aũt, ut patet ex dictis, tempus necessitatis agendi, ita q nisi agatur, nouum peccatum incurritur: quærimus, Vnde restat, vt recordatio peccati commissi quantumcunq; practica non obliget ad contritionem, sicut nec in præceptis aliis concursus materiæ obligat ad actum. Et hoc loquendo de memoria secundum se: nam si fit, sermo de memoria secundum suum effectum, quem ut in pluribus habet, quia scilicet parit aut detestationem, aut approbationem peccati commissi concurrentis) sic obligat ad detestationem: quæ tamen potest esse attritio vel contritio, ne in approbationem lapsus fiat.

¶ AD PRIMAM autem obiectionẽ in oppositum dicitur quod homo tenetur conteri, quando recordatur. Verificatur secundũ id, quod in pluribus videtur accidere: quia scilicet, communiter practica memoria in non dolẽte parere approbationem vt. Diui aũt Th. verba si exacte librerentur, non dicunt hominẽ teneri ad contritionẽ, qñ recordatur: sed vnum quando determinãt per alterum quando. Nam dicunt, quando peccata memoriæ occurrunt quum in periculo mortis existit, aut aliquo articulo, vbi apparet quod tempus memoriæ determinatur per tempus periculi mortis, vel per tempus alicuius articuli, &c. Nec obstat quod apponitur ly præcipue: quoniam ly præcipue, principalitatem denotat, periculi mortis, respectu alterius partis disiunctiuæ. s. aut alicuius articuli, &c. periculosius enim omittitur contritio in periculo mortis: quia non restat locus pœnitentiæ. Vel ly præcipuè denotat principalitatem rationis obligatiuæ ad contritionem, ita quod tempus memoriæ est quædam ratio conterendi: sed quia non est sufficient ratio obligandi ad conterendum, ideo additur principalis ratio obligandi, dicendo quum præcipuæ periculum aut articulus, &c. & redit eadem conclusio. Approbat autem hanc doctrinam communis peccatorum attritio, qua fatẽtur sibi displicere commissa peccata, & dicunt, suã culpam, & confitentur quandoque circa absolutionem, & velleitatem habent status sine peccato. Hi enim actus sunt boni & dispositiui ad pœnitentiã, adeo vt Ecclesiæ tales confessiones suscipiendas dicit extra de pœ & re, quod quidem & tñ semper peccarent mortaliter, omittendo contritionem, si tempus memoriæ esset tempus contritionis: quum isti actus non fiunt sine memoria peccatorum. Nec obstat, q isti contriti nolunt suscipere absolutionem, dicentes se esse impœnitentes: quoniam narrare se habituali voluntate esse perseuerantem in statu peccati, non est peccatum: quoniam non approbatur: sed narratur in pœnitentia, nec proponit tunc meretrix peccare, sed narrat tunc miseriam status sui cum voluntate illius. Nolle autem absolui, actus bonus est in disposito tunc ad absolutionem.

¶ Ad secundam obiectionem dicitur, quod etiam quando peccatum occurrit vt committendum, sufficit non sentire: nec tenetur homo dissentire.

¶ Ad tertiam dicitur, quòd licet nunquam sit licitum stare in statu peccati: non tamen de nouo semper peccat perseuerans in statu peccati: vt patet ex dictis. Romæ, 4. Martij. 1518.

TRACTATVS DECIMVSOCTAuus, de Confessione, in quinque quæstiones diuisus.

1 *Num confessurus peccata sua, id potissimum debeat cogitare, quid faceret, si non esset praceptum confitendi, an etiam vellet confiteri, & exinde iudicare cor suum.*

2 *Num prasumptionis sit, confiteri omnia venialia & mortalia.*

3 *Num circumstantia diei festi, sit necessario confitenda.*

4 *Num fides ad fructuosam absolutionem necessaria sit.*

5 *Num sacramentalis absolutionis effectus sit remissio culpa.*

QVAESTIO I.

¶ *Num confessurus peccata sua, id potissimum debeat cogitare, quid faceret, si non esset praceptum confiteri an etiam vellet confiteri, & exinde iudicare cor suum.*

VTRVM confessurus peccata sua, id potissimum debeat cogitare, quid faceret si nõ esset præceptum confitendi: an etiam vellet confiteri, & exinde iudicare cor suum. Et videtur quod sic: quia nisi paratus sit confiteri secluso præcepto, iam non ex amore nouæ vitæ sed ex timore præcepti confiteretur.

¶ AD EVIDENTIAM huius considerandum est, q actuum humanorũ elegibilium duplex est differentia. Quidam. n. secundum se boni sunt: & ideo eligibiles, & diligere Deum, benefacere proximo, & alia huiusmodi. Quidam uero sunt propter aliud,

boni

boni,& similiter propter aliud eligibiles:vt ieiunare,peregrinare, & huiusmodi, hæc enim nullus sanæ mētis eligeret,nisi propter aliud puta mentis eleuationem , carnis damnationem , diuinum cultum & huiusmodi. Actus autem iste de quo est quæstio (scilicet proponere sibi ipsi quid faceret si non esset præceptum de confessione) constat quòd est sub primo genere bonorum. Tum quia actus iste ad malum & bonum est secundum se:est. n.uia ad bonum , si ad uoluntatem bonam terminatur : & est via ad malum,si ad voluntatem malam terminatur . Tum quoniam actus iste non propter se , sed propter discussionem præparationis personæ exercetur ad inueniendum , an sit impræparatus homo ad confitendum etiam secluso præcepto. Restat ergo,ut si est eligibilis,sit propter aliud eligibilis.In his autem, quæ propter aliud eligenda recte sunt,oportet duo considerare,alterum est, ut consonent eligenti. Videmus enim medicinas , uel quia non consonant morbo pellendo,vel quia proportionatæ non sunt complexionibus infirmorum, secundum rectam rationem repelli. &c. Et quidem q actus iste,s.proponere sibiipsi qoid facere si , &c. dissonet a dispositione infirmorum (quales credimus communiter esse confessuros peccata sua) ex eo patere sua potest, q actus iste nihil aliud est,quam tētatio periculosa. Multi n.sunt casti, qui si tentarentur,virginitatem perderent:& multi abstinent , qui si tentarentur,non abstinerent,& sic de aliis. Non conuenit autem infirmis periculum;ergo actus iste non consonat dispositioni confitentium. Quod dissonet etiam a fine,s.bono conscientiæ,ex eo patet: q licet tentari utile sit ad bonum uirtutis, tamen tentari a seipso dissonantiam importat secundum rectam rationem : qui est seipsum exponere absq; necessitate periculo peccandi. Et confirmatur hoc , tum quia imitari demus in actibus nostris Deum : Deus autem neminem tentat:ut Iacobus dixit , non ergo debeo meipsum tentare. Tum quia cæteris uitiosum esse constat tentare seipsum:ergo & in hoc. Antecedens patet : quia male faceret, quis si proponeret sibi quid faceret,si mulierem in lecto, &c.haberet;& similiter si regnum mundi uno mendacio posset comparare,& aliis similibus cōditionalibus seipsom tentaret. Tum quia officium Diaboli est tentare:& huiusmodi conditionalibus deiicere mentem humanam. Amplius tentare se huiusmodi conditionalibus est superfluum:ergo peccatum. Antecedens probatur : quia perfecti non egent hac se tentatione discutere:quoniam ipsorum charitas est adeo radicata, ut dicere cum Paulo possint, Quis nos separabit a charitate Christi?certus sum.n. q neq; mors nec uita &c. Infirmis autem sufficit si testimonium habeā conscientię suę quod Deum super omnia ament opere & ueritate: hæc.n. notitia humano more sufficiat hominibus ad accedendum ad sacramenta Ecclesiæ,quamuis non in hoc iustificentur. Et hæc in communi dicta sint de huiusmodi tentationibus cōditionalibus; quas opera Diaboli esse testatur infinita multitudo peccatorum , quæ fierent,huiusmodi conditionales sibi homines proponerent in uariis & diuersis materiis,inciderent. n.uelleitates innumeras , quæ proculdubio essent peccata mortalia,ut de se patet , Vnde laudabiliter refertur prudens cuiusdam responsum ad conditionales huiusmodi propositas. Scio quid facere deberem , sed nescio quid facerem. Optime dixit , quia nescimus , si diuina nobis tunc manus adesset super caput nostrum.

¶ Ad propositionē aūt conditionalem specialiter descendendo,apparet q multo uanior est. Tū quia preceptum de confessione facienda est de secundo ordine diuinorum præceptorum, s. de bono,quia præceptum:ac per hoc sublato præcepto,non teneretur quis confiteri. Sunt enim diuina præcepta duplicis ordinis. Quædam de prohibitis,quia mala,& præceptis,quia bona:ut sunt præcepta de dilectione Dei, & dilectione proximi : hæc. n. sunt præcepta,quia bona sunt . Et similiter de furto & falso testimonio:sunt enim hæc de prohibitis,quia mala sunt . Alia uero sunt de bonis,quia præcepta:ut præceptum de Baptismo . Baptismus, enim nisi institutus esset , non esset de genere bonorum : & potuit institui a Deo , ita quodcunque aliud sicut Baptismus : sed ex quo institutus est , bonus est . Et similiter sunt præcepta de malis,quia prohibita:ut sunt contraria sacramentis, non baptizari enim,& non communicare, & huiusmodi, non sunt mala , nisi quia prohibita sunt a Deo post temporum curricula,s.adueniēte Christo:ut de se patet. Vnde si præcepta hæc secundi ordinis uā essent,sicut stulte,inaniter,& superstitiose ageret,si quis ad baptismum propter æternam salutem iret : ita si quis confiteretur , & alia quæ nunc sunt sacramenta ageret . Et si conditionalem restringat,quod sacramenta confessionis præsupposito , nullus esset obligatus sub præcepto ad illud , tunc dicitur quod inanis quoque est ista tentatio , quid tunc faceret: nam consentiens in hoc quod non confiteretur,in nullo peccaret; quia non confiteri non est prohibitum,quia malum,sed malum,quia prohibitum: & idē sublata prohibitione non remaneret mali ratio in nolle confiteri. Non solum ergo confessurus peccata sua non tenetur ad tentandum se tali propositione,quid faceret, si non esset præceptum confessionis: sed debet alienus esse ab hac tentatione , & si fuerit sibi ab alio illata,prudenter sperare illam:ut prædictum est.

¶ AD obiectionem autem in oppositum negatur sequela: cū hoc enim,quod secluso præcepto,non cōfiterer,stat,quòd ex quo video Deum hoc præcipere,amo & præceptorem,& præceptum, & finem præcepti,& amore moueor ad implēdum illud. Nec hoc eget probatione:quia ex se clare patet, & experiētia testatur multa nos paterno præcepto imposita ex amore implere,quæ nisi præcepta essent,non faceremus,vtpote vel nescientes Patris voluntatem,quæ per præceptum innotuit , vel scientes paternam amicitiam,non offendi si illud omitteremus, ut esset in proposito si cōfessio esset nō sub præcepto sed sub consilio. Falsum ergo signum ad discussionem amoris assumeretur ex hoc in similibus,non operaretur quis sine præcepto : sed & in his quæ sunt secundum se bona uel mala,& ideo præcepta uel prohibita, non est tali discussione ideo examinandum,quoniam sufficit homini habere cor paratum ad implendum diuina præcepta ex amore Dei: non curando si Deus non præcepisset, & alia huiusmodi incitamenta ad malum. Plena est enim sacra Scriptura,q est amandus, q præcepta sunt seruanda,& nunquam in ea legi præceptum mandatum, aut consultum,seruare præcepta Dei,si Deus non præciperet. Augustæ die 8. Octobris, Anno Domini, 1580.

QVAESTIO II.

¶ Num præsumptionis sit confiteri uenialia , & omnia mortalia.

QVAERITVR Vtrum sit præsumptionis confiteri venialia & omnia mortalia. Et videtur q sic. Primo,quia impossibile est , ut quis omnia mortalia cognoscat , ad impossibile autem nemo obligatur.

¶ Secundo , quia in primitiua Ecclesia solum manifesta mortalia confitebantur,ut patet primæ ad Cor. 2. Si quis inter uos est fornicator,aut auarus,aut idololatria,aut maledicus,aut ebriosus, aut rapax,cum huiusmodi nec cibum sumere. Et illud ad Galat. 5.manifesta sunt opera carnis,&c.

¶ Tertio,quia nulla sunt opera nostra etiā bona, quin sint peccata damnabilia,si Deus in iudicium intret nobiscum,iuxta illud. Non intres in iudicium cum seruo tuo Domine,quia non iustificabitur in conspectu tuo omnis uiuens. Item. Omnis homo mendax,ergo,&c.

¶ Quarto, quia dum uolumus omnia peccata confiteri , nihil misericordiæ Dei relinquere uolumus ignoscendum , quia non confidere in eo , sed in confessione nostra cupimus , & securi esse volumus nec eius timere iudicium.

¶ AD EVIDENTIAM horum,scito duo hic verti in dubium, & an omnia mortalia,& an omnia venialia confiteri , sic præsumptionis. Et de primo quidem clare patere potest,quòd nō præsumptionis , sed necessitatis ac virtutis est,confiteri omnia sua peccata mortalia. Nam ex sexdecim conditionibus ad confessionē requisitis secundum communem Doctorum sententiam, vna conditio necessaria est,quod sit integra quo ad peccata mortalia:non esset autem integra,si quædam mortalia essent confessa,& quædā non,est autem huius ratio: quia peccata mortalia quæcunque simul in uno homine sunt,sic se habent, quòd sunt connexa ex parte auersionis a Deo, ita quod vnum non potest remitti, sine reliquis omnibus : iuxta illud August. Impium est a Deo, dimidiam sperare veniam, Et propterea sicut in prima pœnitētiæ parte,quæ est contritio,necessariū est,ut omnia mortalia concludantur(oportet enim hominem conteri de omnibus mortalibus, & non de aliquo tantum)ita in secunda,quæ est confessio, oportet omnia contineri mortalia: sic enī integre homo submittit su ministro Christi in confessione,sicut submisit se integrè Deo per contritionem. Et ne alicui liceat sentire contrarium , affero textum rotundum de pœn.& rem.omnis vtriusque sexus . Vbi expresse præcipitur , quòd quilibet omnia sua peccata solus confiteatur proprio sacerdoti. Et quum ly omnia non distribuat pro venialibus, vt tota Ecclesia attestatur,restat vt distribuat pro mortalibus,quæ sunt materia necessaria confessionis,vt etiam ibi glossa dicit . Restringere autem ly omnia,ad manifesta tantum temeritas est : quia sine ratione, & sine authoritate , & contra communem sententiam Doctorum,rationique consentanea sit restrictio ista . Imo in Concilio Floren. sub Eugenio I I I I. declarata est ista particula , Omnia quorum memoriam habet .

¶ De secundo autem , scilicet confessione venialium, cogitari vix potest quòd sit actus præsumptionis , quum clare liqueat , quòd accusare se in confessione de venialibus , est actus & humilitatis, & iustitiæ uindicatiuæ in seipsum,seu pœnitentiæ. Et licet non sit actus præceptus , est tamen consultus: consilium autem non datur de actibus præsumptuosis,sed de actibus virtutum,s. de bonis supererogationis . Testatur autem sic esse communis bonorum religiosorum consuetudo : nam communiter de venialibus confitentur,& crebrò. magnæ autem præsumptionis est arguere approbatos mores tot religiosorum,ac religiosarum . Laudabilis siquidem

dem mos hic vltra uim satisfactiuam, acquisitiuam gratiæ ex uirtute sacramenti, habet uim conseruatiuam hominis gratia Dei: nam qui minima negligunt, paulatim defluunt.

¶ AD PRIMAM autem obiectionem dicitur primò, quod Ecclesia non præcipit, quòd quilibet cognoscat, sed quod confiteatur omnia sua peccata mortalia, quorum memoriam habet, hoc enim constat non esse impossibile. Dicitur secundo negando, quod sit impossibile hominem omnia mortalia cognoscere: peccatum quippe mortale, quum sit voluntarium, non secundum primos motus, sed secundum rationem deliberatam, nullam habet in se causam quare sit impossibile, ut cognoscatur ab eo, qui commisit illud. Si enim impossibile est, ut omnia cognoscantur, aut hoc est, quia sunt cognoscibilia supernaturalis ordinis, ut de gratia, & diuinis dicitur, & hoc non, aut quia sunt adeo minimæ entitatis, ut cognosci non possint, & hoc non: tum quia aliqua nos cognoscere conceditur: tum quia non est quæstio de cognitione, quid est, sed de cognitione an est; nam sufficit pœnitentem cognoscere, quòd ipse commisit talem actum, puta rapinam, licet nesciat diffinitiue quid sit rapina, tum quia actus humani deliberati contra Dei legem non sunt tam minimæ entitatis. Aut hoc est: quia sunt in quolibet infinita peccata mortalia, & hoc esse falsum patet, ex eo quod a primo die, quo quis habuit vsum liberalis arbitrij usque ad quemcunque diem confessionis, non fuerunt exercitati a quocunque infiniti actus deliberati, ut patet. Aut hoc est, quia sunt infinita non simpliciter, sed illi qui commisit, & hoc etiam non esse necessariò ex eo patet, quòd multi sunt, qui diarium operum suorum scribunt, ac per hoc finita sunt eis omnia deliberata opera sua contra legem Dei. Non est ergo impossibile hominem cognoscere omnia sua peccata mortalia: uel sic quod sciat hæc esse mortalia, uel in ambiguis, quod sciat se commisisse tale, de quo dubium est, an sit mortale. Et scientia hæc sufficit, & requiritur ad confitendum omnia mortalia, quorum memoriam habet, & communis est omnibus pœnitentialibus bene instructis. Obligat enim Ecclesia ad cōfitendum omnia peccata mortalia, quorum memoriā quis hēt, facta secundum humanas uires collectione omnium suorū mortalium, siue sint manifeste mortalia, siue sint ambigue mortalia: tenetur enim omnia cōfiteri certa pro certis, & ambigua pro ambiguis. Sic n. absque nostra uoluntaria glossa, sane patet planus sensus canonis omnis utriusque sexus. sic testatur communis mos pœnitentium atque confessiones audientium: omnes. n. ambigua pro ambiguis confitentur. Nec satisfacere credimus cōfessioni eū, qui opinatur se consensisse in sacrilegium, licet non sit certus si non confitetur de illo consensu ut opinato.

¶ Ad secundam autem obiectionem dicitur, quod ex neutro illorum textuum habetur, quod in primitiua Ecclesia, sola manifeste mortalia confiterentur homines: nam textus illi non loquuntur de confessione, ut clare patet.

¶ Ad tertiam dicitur, quod opera nostra bona possunt dupliciter considerari. Primo, ut ea nobis sunt, & sic licet dicantur damnabilia, pro quanto indigna sunt Deo & felicitate æterna, nō tamē sunt damnabilia ut peccata mortalia, quā in ueritate etiam, ut ex nobis sunt, non sunt peccata mortalia, sed indigna diuina retributione. Et propterea dicitur, non intres in iudicium cum seruo tuo Domine, quia non iustificabitur in cōspectu tuo omnis uiuens, quātum est ex se. Et ad hunc sensum multa similia inuenies scripta. Alio modo considerantur opera nostra ut sunt ea Deo nobis, operante per suam gratiam, & destināte in uitam æternam, & sic sunt merita ex cōdigno æternæ felicitatis. Nec sunt damnabilia, sed sunt remunerabilia etiam secundum iustitiam, ut patet ex uerbis Apostoli, Reposita est mihi corona iustitiæ quam reddet mihi Dominus in illa die iustus iudex, non solum autem mihi, sed & his, qui diligunt aduentum eius. ubi uides secundum iustitiam a Deo iusto iudice reddendam coronam diligentibus ipsum Deum. Non sunt igitur ignota nobis omnia nostra mortalia, quia opa nostra sunt damnabilia quantum est ex nobis. Oportet enim inspicere ad opera nostra bona simpliciter, ut sunt in ueritate qualificata, puta a charitate & gratia informata, &c. nō secundum quid, puta ut sunt ex nobis, quando iudicari debent, si sunt peccata, uel non, quamuis ad beneficia diuinæ gratiæ, reuerentiam diuinam, gratiarum actiones, laudesq; diuinas exercendas considerata, omnia nostra ut sunt ex nobis multum prosint, & non solum in nobis sed etiam in beatis consideratio hæc creaturæ nulitatem, seu nullitatem efficat. Propterea enim de spiritibus beatis canit ecclesia. Tremunt potestates. In Augusta Vindelicorum, die 29. Septembris. 1518.

QVAESTIO III.

¶ Num circunstantia diei festi sit necessario confitenda.

QVAERITVR Vtrum circunstantia diei festi sit necessario confitenda. Et uidetur quod sic. Quia circunstantia repugnans speciali præcepto, est specialiter explicanda secundum omnes: sed tempus festiuum repugnāt præceptō de obseruatione festi: ergo. Minor probatur, tū authoritate Ambr. super illud Lucæ. 13. Archisynagogus indignans, quia sabbato curasset. lex enim inquit, in sabbato non hominem curare, sed seruilia opera facere, id est peccatis grauari prohibet. Tum authoritate. S. Tho. in Secunda secundæ. q. 122. art. 4. ad tertium. Magis inquit, facit contra hoc præceptum qui peccat in die festo, quam qui aliquod corporale opus licitum facit: affertq; ad hoc authoritatem Augustini in lib. de Decem Chordis.

¶ IN OPPOSITVM Est multorum modernorum opinio, tenens circunstantiam temporis festiui non esse necessario confitendam, nisi in contemptum festi peccatum fuerit.

¶ RESPONDEO. In hac quæstione duæ sunt opiniones. Vna est tenentium partem affirmatiuam, & hi mouentur ex ratione, quam tangit S. Th. scilicet, quia quum in festo prohibeatur omne opus seruile, & peccatum mortale sit magis opus seruile, quam opus corporale (puta arare) magisquam contrarietur peccatum mortale sanctificationi ad quam ordinatur festum, quam opus corporale: utpote per se, & directe excludēt illam: consequens est, quod utriusque prohibitio sub præcepto cōprehendatur. Aliorum uero opinio oppositum sentit: & hi mouentur ex eo, quòd ex solo sensu literali secundum Dionysium, & August. potest trahi efficax argumentum. Opera autem seruilia prohibita in festo ad literam sunt opera corporalia, qui serui distinguuntur a liberis: & non peccata nisi mystice: ut S. Tho. expresse dicit in 3. senten distinct. 37. art. 5. q. 2. ad 2.

¶ Et quoniam hæc opinio rationabilior est, ideo ad eius euidētiam sciendum est, quòd quum obseruatio festi ad literam partim sit moralis, & partim ceremonialis, oportet aut ex morali, aut ecclesiastico præcepto innasci quicquid obligationis in ea est. Ex morali quidem præcepto quod obligatio talis non proueniat patet propterea quia nulla certa temporis pars est, quam cultui diuino exteriori naturalis ratio dedicandam censeat: quamuis enim morale sit in hoc præcepto, quòd aliquod tem Dei cultui deputetur non tamen quod hoc uel illud tempus. Vnde, quum singulæ partes temporis possint ab hac dedicatione absolui, quandocunque peccatum committatur, numquam tempus aliquod diuino dicatum cultui polluitur, aut impeditur a diuino cultu, potest siquidem alio tempore debitus cultus exolui. Et eadem ratio est de opere corporali: solum enim peccatum omissionis debiti cultus, ex præcepto morali accideret. Ex ecclesiastico autem mandato nō prohiberi specialiter peccata in die festo, ex eo habetur, quod ecclesia non plus prohibet, quam id quod ex literali ceremonia antiquæ legis Sabbato prohibeatur, imo minus, ut S. Thom. placet. Ex præcepto autem hoc ad literam ceremoniale triplex erat, scilicet certum tempus puta dies septem, & certus cultus, scilicet memoria creationis mundi ipsa quiete (quasi quies ipsa esset professio quædam diuinæ quietis a creando) & determinatio operum, a quibus cessandum esset, scilicet ab operibus seruilibus. Ex nullo autem horum peccatum specialiter conuincitur, sed oppositum potius ratione suaderi potest. Tum quia, ut allegatum fuit, ad literam opera seruilia tantum sunt opera, ad quæ seruos deputatos habemus. Tum quia ex hoc, quod aliquod certum tempus dedicat cultui Dei exteriori, nihil aliud sequitur prohiberi nisi id, quod repugnat tali cultui illo tempore exhibendo, & hoc aut ratio cultus, aut ratione temporis: Sed nec macula, nec actus peccati mortalis repugnat aliquo modo cultui exteriori exhibendo in die festo, non ergo cadit sub speciali præcepto. Quod enim macula, ei non contrarietur, patet, alioquin quilibet in peccato mortali existens, transgrederetur præceptum hoc singulis diebus festiuis, quod superstitiosa adinuentione non est inducendum, cum his qui credunt contritionem esse in præcepto in die festo. Tum quia finis præcepti non cadit sub præcepto. Tum quia præceptum de interiori cultu Dei, quo fide spe & charitate colitur, sub hoc præcepto non cadit, sub quo cultus exterior includitur & determinatur, sed Ecclesia uidetur interioris cultus tempus determinasse, quando tempus sacramenti pœnitentiæ & Eucharistiæ decreuit. Tum quia nec Doctorum sanctorum nec Ecclesiastica doctrina aut consuetudo hoc habet: quod tamen si esse præceptum de iure esset positiuo, ut ex dictis patet.

¶ Quod uero actus moralis etiā non repugnet tali cultui: probatur ex eo, quod si cultui Dei exteriori certo tempore statuto repugnaret, peccatum mortale illo tempore commissum, hoc non esset quandoq; sic, & quandoque non, sed uniuersaliter, sed aperte uidemus, quod sub præcepto, quo Deus quotidie colendus a clericis horis canonicis statuitur, non comprehenditur prohibitio sub actu peccati mortalis quocunque tempore, ergo nec in proposito. Vterque siquidem cultus exterior est, & eundem habet finem. Et habens aliquid mortale & aliquid ceremoniale, scilicet certum tempus & certum cultus modum, nec minus sacer est secundus primo, aut minus sub præcepto cadens. Nec obstat si dicatur non esse aliquam certam horam diei sub præcepto taxatam ad horas canonicas, sicut totus dies festus deputatus est cultui diuino. Hoc enim nihil adimit efficaciæ processui facto, cuius

uis

uis non consistit in determinatione temporis actu iam præcepta, sed passibili, uel supposita, ac si esset. Si enim ecclesia certas horas sub præcepto deputaret horis canonicis exoluendis, non propterea abstinere ab uctu peccati mortalis sub tali præcepto comprehenderetur, sed satisfieret temporis debitis horas exoluendo, sicut modu satisfit intra diem deputatum dicendu, quantumcunque alias peccetur. Vnde quum ecclesia ceremoniale legis præceptum mutando impleuerit, pro die septimo Dominicum diem, & pro cultu Missam quietem in memoria resurrectionis Dominicæ determinando, & ab operibus seruilibus non sie arcte consueuerit abstinere, consequens est, quod non indicat speciali præcepto quietem a peccato in die festo, sed opere corporaliter seruili. Et confirmatur, quia quum ecclesia non iudicet de actibus interioribus, in quibus solis plerunq; committitur peccatū mortale, sat est sub eius prohibitione comprehendi illorum impedimētorum amotionem, quę Ecclesiastici forte sunt, quia uniuersaliter non sunt nisi opera seruilia corporaliter. Et quamuis magis repugnet satisfactioni, quæ est finis huius præcepti peccatum mortale quam opus corporale licitum secundum se, quia tamen sanctitas ipsa interior, quæ finis est, sub præcepto hoc non cadit, consequens est, ꝙ nec exclusio ipsius, quæ per peccatum mortale fit, sub hoc præcepto comprehendatur, si enim affirmatio non præcipitur, ex ipsa non conuincitur, quod eius opposita negatio prohibeatur, quamuis prohiberi possit.

¶ AD EA uero quę in oppositum obiiciuntur, respondetur, Et ad authoritatem Ambr. dicitur cum S. Thoma quod sensum mysticum, & non literalem tangit.

¶ Ad authoritatem ipsius S. Tho. dicitur dupliciter. Primo, ꝙ loquitur de pręcepto quoad suum finem, qui sub pręcepto non cadit, & non de ipso pręcepto absolute. In tantum enim dicit repugnare huic pręcepto peccatum mortale, inquantum excludit sanctitatem & applicationem ad diuina, quę est finis pręcepti. Secundo, quod loquitur de pręcepto hoc indistincte, s. & literaliter, & spiritualiter intellecto, vnde eodem contextu de operibus seruilibus corporaliter & spiritualiter, & doctrina tradit. Et tamen constat ibidem in responsione ad primum cessationem à peccato sub sensu speciali huius præcepti claudi: & sic non numerari inter pręcepta decalogi, sed tantum secundum sensum literalem, quantum ad id quod continet de iure naturę. Ex hoc autem quod aliquid repugnat pręcepto huic mystice, non potest trahi efficax argumentum, sed rationabilis exhortatio, ut & à peccando in festis abstineatur, ne de nobis dicatur, Populus hię labiis me honorat cor autem eorum longe est a me, & commissa confiteatur in fine confessionis perpetrata pro magna uel tanta parte in diebus festis quatenus reprehensi tempora sacra reuereantur. Mediolani, die uigesimaquarta Aprilis M. D.

QVAESTIO. IIII.

¶ Num fides ad fructuosam absolutionem sacramentalem necessaria sit.

QVAERITVR utrum ad fructuosam absolutionem in sacramento pœnitentia exigatur fides, qua pœnitens credat certissime se esse absolutum a Deo. Videtur quod sic. Primo, quia oportet fidem habere in uerbum Christi. Quod Quodcunque solueris super terram.

¶ Secundo, quia si per impossibile confessus non sit contritus, aut sacerdos non serio, sed loco absoluat. tamen credat se esse absolutum uerissime est absolutus, tanta res est fides in uerbum Christi. Probatur, assumptum ex ecclesiastica historia, quia beatus Athanasius ludens cum pueris, baptizauit eos sicut uiderat fieri a sacerdotibus, & baptizatos eos iudicauit beatos Alexander episcopus. Item quidam minus, ut placeret Imperatori, ludicro Baptismo est baptizatus.

¶ Tertio, quia non sacramentum, sed fides sacramenti iustificat, secundum illud Aug. Sacramentum abluit, non quia fit, sed quia creditur.

¶ Quarto, quia plus est à confitente requirendum an credat sese absolui, quam an sit uere contritus, quia contritio nunquam est vera satis, quod si esset uera, non tamen certa, non tamen satis, fides autem & uerbum Christi sunt certissima, & sufficientissima.

¶ Quinto, quia non solum attritus absq; obice actualis peccati uel propositi, sed etiam contritus accedens ad sacramentum, a gratia consequenda est alienus, nisi crediderit in absolutionem, quia sacramenta essent in mortem, & damnationem etiā cōtrito.

¶ Sexto, quia ad sacramentum pœnitentiæ accedit homo petens à Deo remissionem peccatorum, scriptum est autem, Quicquid orantes petitis, credite quia accipiens, & fiet uobis. Et Iacobus dicit: Postulet autem in fide, nihil hæsitans, ergo.

¶ IN oppositum est communis Ecclesię sensus.

¶ AD EVIDENTIAM horum sciendum est nouitatem superexortam esse, quod huiusmodi adeo exigatur, ut plus quam contritio requirenda sit, & dānandi sint omnes, qui nolunt concedere sese absolutos, donec certi sunt se satis contritos. Fundatur autem phantasia ista, primò super communissimis Scripturæ authoritatibus de fide, ac spe in uerbo Dei, puta. Memor esto verbi tui, in quo spem dedisti. & similia infinita. Secundo super communibus de efficacia sacramentorum, scilicet quod fides est, quæ in sacris operatur. Tertio super specialis Christi verbi ad propositū pertinentis efficacia certissima, Quodcunque solueris super terram, &c. Ex huiusmodi siquidem efficaciæ certificatione deducitur oportere confitentem credere se absolutum, si sacerdos absoluat, siue erret, siue non erret, sicut etiam certus est se esse baptizatum, etiamsi sacerdos erraret, ipsum baptizando. Adiungitur, ꝙ dicendo, Quodcunque solueris, dedit potestatem, dicendo, Erit solutum, excitauit fidem de effectu.

¶ Nouam autem hanc inuentionem alienam esse ab ecclesiastica doctrina, facile patet distinguēdo de duplici fide, quam habere possumus, scilicet vel acquisitam, vel infusam. Nam si sermo est de fide infusa, quæ est vna de theologalibus virtutibus, cuius plena est Sacra Scriptura, sine qua impossibile est placere Deo, & per quā Sancti vicerunt regna, operati sunt iustitiam, constat, quòd illa est necessaria ad sacramentum pœnitentiæ. quoniam ipsius non nisi Christi fideles baptizati capaces sunt. Sed huiusmodi fides, licet ad sacramenta se extendat, vt patet in Symbolo: non tamen extendit se ad hæc singularia: puta quod hoc sit sacramentum, & quòd in hoc sit effectus sacramenti: verbi gratia, tenemur credere vnum baptisma in remissionem peccatorum: sed non tenemur credere, quod dum iste sacerdos abluit Ioseph adultum Iudæum, dicens, Ego te baptizo in nomine Patris, & Filij, & Spiritus Sancti, fit Ioseph vere consecutus gratiam Dei, & characterem, quia ex intentione baptizantis, vel baptizati potest occulte fuisse simulatio talis, quòd non intenderit ille facere, quod facit Ecclesia, aut Ioseph non intenderit suscipere Baptisma, vt temporibus nostris de facto contigisse sibi quidam Iudæus coram me confessus est, & hæc quo ad characterem. Quo ad gratiam vero, quia potest esse, quòd Ioseph cum proposito deliberato fornicationem committendi Baptisma susceperit, ac per hoc gratiæ obicem posuerit. Similiter posset dari exemplum de Eucharistia. quamuis enim teneamur ex fide credere in hostia, ritè cōsecrata, esse uerum corpus Christi, non tamen ad fidem infusam spectat credere, an ista Hostia sit rite consecrata, tum propter intentionem ministri, tum etiam propter incertitudinem materiæ, & similes particulares defectus humanos. Ratio autem uniuersalis, quare sub fide infusa non cadunt huiusmodi particularia est, quia fidei infusæ, utpote diuinæ ueritati innixæ, non potest subesse falsum, est enim non minus circa uerum, quam quæcunque scientia acquisita, quæ non nisi uerorum est. Esset autem quandoque circa falsum, si extenderet se ad hæc particularia, ut patet ex infinitis similibus, quę possunt afferri medium. Non spectat igitur ad fidem infusam credere absolutionis effectum in hoc particulari, puta in meipso, sed ad fidem ipsam infusam pertinet credere absolutionem ab ecclesiastico ministro rite factam, efficacem esse, & in suscipiente digne gratiam operari. Hęc siquidem fide nullus potest errare, sed credendo effectum in me, uel in illo determinate, possum errare, quia potest ad esse impedimentum aliquod ex parte mei seu illius. Sicut in aliis sacramentis credimus & uerbo Dei & sacramentis, & specialiter efficaciam certissimam illius uerbi. Quodcunque solueris super terram in subiecto disposito, sed non habemus infusam fidem, quod in me effectū sortiatur, ꝙ ego sim subiectum dispositum, quia potest in me inueniri impedimentum ignotum. Ex quo autem non debet subesse falsum fidei, quæ non nisi uerorum certissimorum est, excitatur, imo certificatur fides infusa per illud verbum. Erit solutum in cœlis, de effectu absolutionis in subiecto disposito, & non in me, qui forte non sum dispositus, & sic fides esset falsi. Erronea igitur inuenitur opinio dicta de fide infusa intellecta, quia sequitur, quod infusę fidei posset subesse falsum.

¶ Si autē dicta opinio intelligatur de fide acquisita, erronea quoque inuenitur: nam licet acquisita fides circa huiusmodi particularia uersetur, tali namque fide credimus hanc Hostiam rite consecratam esse, & hunc rite baptizatum, & similia, sed hęc fides nō est illa qua in uerbo Christi confidimus, q̄ in sacramentis operaš, qua credimus efficax esse Christi verbum. Quodcunque solueris super terram, & reliqua, quę fidei sunt Christianę. Et propterea ex illis autoritatibus, quę de fide infusa loquuntur, non potest acquisita fides concludi: nec potest fides ista de obiecto, scilicet me esse absolutum etiam per absolutionem in effectu coram Deo, esse certa infallibiliter, quia quilibet est dubius in hac uita, secundū communem legem nescit, an sit in gratia Dei. Nec aliquis est qui certus sit se esse sufficienter dispositum per gratiam Dei, q̄ per absolutionem conceditur: iuxta illud Iob. 10. Et si simplex fuero, hoc ipsum ignorabit anima mea. Amplius, fides ista potest esse in schismatico uel hęretico alias bene confitente. Esset igitur iste uere absolutus, si errans sacerdos ipsum absolueret, & consequenter ille simul esset in gratia Dei: quia vere absolutus coram Deo,

& in peccato mortali, quia hæreticus, vel schismaticus, quod est impossibile. Amplius, fides ista sit opus humanum: quia ista est acquisita, consequens est, vt in opere suæ fidei confidentia suæ pœnitentiæ consistat, quod est alienum a Christiana veritate, Amplius, Quum nec ex sacra Scriptura, sacris canonibus, Ecclesiæ traditione, sacrisque Doctoribus, dispositionis istius necessitat in sacramento pœnitentiæ habeatur, & rationi aduersetur, non videtur præsumptione, aut ignorantia ista excusari.

¶ AD OBIECTIONES infinitas de fide, vt respondeas, habeto præ oculis hanc distinctionem, scilicet vel ex parte sacramentorum, vel ex parte suscipientis. Et dicito, quod fides certissima est, & esse debet etiam de effectu sacramenti particulari in me, quantum est ex parte sacramenti: sed ex parte mei suscipientis licitum est dubitare de illius effectu in me. Et hoc est quod Ecclesia docet, dum in orationibus post communionem petit sacerdos, quod susceptum sacramentum non sit ad reatus pœnam, nō ad iudicium, &c. Consequenter etiam docet omnem quantumcunque credentem post cōfessionem, & absolutionem dicere, Domine non sum dignus, &c. & non aduertere ad distinctionē hanc quæ est, vt puto, causa dictæ nouitatis.

¶ AD PRIMAM ergo obiectionem dicitur, ꝙ in verbo Dei, & Christi sufficiens fides habetur, quum quis credit omnes articulos fidei, nec fides infusa, qua credimus in Deum, &c. est de effectu horum verborum in me, vt dictum est.

¶ Ad secundam dicitur, ꝙ peccata argumentum secundum occasionem, vt causam, quo ad sacramentum Baptismi. Nam non ideo illi fuerunt verè baptizati, quia credebant se baptizatos, imo credebant forte nihil recipere de gratia: sed ideo Baptismus iocosè factus, est vere Baptismus, quia intentio iocosa non ad Baptismū, sed ad exercitium Baptismi refertur. Simile est enim delectandi causa Baptizare & Baptizari, sicut si auaritiæ causa quis baptizaret, aut baptizaretur: vtrobique enim est verum Baptisma: quia delectatio & auaritia non Baptismi: sed ꝙ iste exerceat, vel suscipiat Baptismum, causa est. Secus autem esset, si intentio iocādi ad Baptismum referretur, sic ꝙ non Baptizare, sed similitudinem Baptismi exercere, aut suscipere, intenderet ioci, aut auaritiæ gratia: tunc enim nullum esset Baptisma. Quod aūt assumitur, quod non contritus si absoluitur credens se absolui, est vere absolutus, nisi sit ita attritus, quōd saltem virtute clauium de attrito secundum quosdam fiat contritus, impossibile est. Nam ex eo quod ponitur incontritus, & virtute clauiū non factus de attrito contritus, oportet, quod aut sua fide acquisita sit iustificatus, quod est erroneum, aut quod simul sit incontritus, & absolutus apud Deum, quod est impossibile.

¶ Ad tertiam dicitur, quòd sacramētum abluit, non quia fit, hoc est non secundum substantiam facti: sed quia creditur, hoc est secūdum virtutem creditam in eo, & non quia creditur a suscipiente, effectus suus in eo certissime ab hoc. Et nota quod non dixit, quia credit minister aut suscipiens, sed impersonaliter quia creditur, hoc est propter rem creditam: nam nisi intendat quis facere quod facit Ecclesia, non baptizaret. In hoc autem quid est imitari in illo actu Ecclesiam, includetur res credita, quamuis nec a suscipiente, nec a baptizante, vt patet, si infidelis baptizaret infantem, aut adultum, dicentem, Valeat quantum valere potest.

¶ Ad quartam dicitur, quod assumptum non solum falsum, sed & præsumptuosum est valde, contra vniuersalis Ecclesiæ ritum. Contritio enim est summa necessaria. Ista autem fides acquisita de effectu sacramenti in seipsa est impossibilis: quia semper est, & debet esse ambigua, nec est requirenda a confitente, qui nisi crederet se absolutum, absolutioni, se non submitteret. Nec obstat, quōd cōtritio sit incerta; iussit enim Deus ipse, vt cum nostra hac incertitudine accedamus ad sacramenta. Quod aūt dicit, quod nunquam est uera, satis falsum est, vt patet in multis cum vera sufficienti cōtritione confitentibus, quamuis incerta eis. Et quum subditur, ꝙ fides Christi est verissima, & certissima, & sufficientissima, respondetur quod talis est de rebus subiectis fidei infusæ, sed nō de impertinentibus ad ipsā, vt sunt ex parte nostra singulares singulorū effectus sacrorum De his n. nec certa, nec incerta est fides infusa: quia non est eorū: est.n. fides infusa de gratia per sacra certissimè conferenda suscipientibus digne illa: vt in Concilio Florent. sub Eugenio IIII. determinatum est. Et ex Apostolo assumptū est, dicente, Qui manducat, & bibit indignè, iudicium sibi manducat, & bibit. Vbi etiam Apostolus, secūdum quid reputare se homo debeat dignum, vel indignum, promittit dicens, probet autem seipsum homo, & sic de pane illo edat. Vbi ex subiunctis, quod si nosmetipsos iudicaremus, non vtique a Domino iudicaremur, patet, quod probare seipsum est, seipsum iudicare, contra se vindictam exercere, quod vocatur contritio communi via Ecclesiæ, & Doctorum, & propterea falsum, ac temerarium esse cōstat, quòd plus est a pœnitente requirendum si habeat credulitatem de effectu in se futuro sacri, quàm de illius contritione. Probare.n. seipsum (quod est conteri) iussit Apostolus, iubet Ecclesia, exigunt omnes communiter confessores. Credere autem se pœnitentem omnino effectum habiturum nouatorum exigit dogma.

¶ Ad quintam dicitur, ꝙ duorum, quæ ibi tanguntur, primū, ꝙ attritus non ponēs obicem, non consequitur gratiam absolutionis, nisi credat (vt iam patet ex dictis, voluntarie dicitur, apponendo nouellum, & impertinens accidens pro dispositione necessaria ad gratiam Dei per absolutionem sacramentalem. Secundum autem, quod contrito in damnationem sunt sacramenta, nisi credat se absolui, non est responsione, sed correctione dignum: quoniam sacramentum pœnitentiæ ab Ecclesia sufficienter traditum per confessionem, contritionem & satisfactionem, damnabile constitui sine quarto, scilicet certa fide effectus in suscipiente: Hoc. n. est nouam Ecclesiam constituere.

¶ Ad sextam de oratione dicitur primo, ꝙ ratio digreditur ad accidentia, quę sunt extra essentiam sacramenti. Oratio. n. constat ꝙ a sacramentis distinguitur, imo ponitur, sub satisfactione, quæ est tertia pars sacramenti pœnitentiæ. Veruntamen de oratione ipsa etiam dicendum est, ꝙ fides de effectu orationis dupliciter haberi potest. primo ex parte ipsius diuinæ misericordiæ, gratiæ, & potentiæ, prouidentiæ, promissionis, &c. & sic fides debet esse in oratione absq; hæsitatione aliqua. Alio modo ex parte eius, qui orat, uel pro quo oratur: & sic ipsi pie quandoque dubitaret de effectu petito, plerunque fides inueniretur falsa, ut patet in Paulo orante, qui absq; hæsitatione credendo, quòd acciperet id quod peteret, iuxta Domini doctrinā nā Rogauit ter, ut stimulus carnis à se discederet, & non est consecutus effectum petitum vt patet 2. ad Cor. 12. Hic. n. patet quod fides, quod accipiamus quicquid petimus, non refertur ad rem petitam accipiendam simpliciter & absolute, sed quantum est ex parte diuinæ misericordiæ, &c. alioquin esset quandoque falsa. & Pauli fides fuisset falsa: potest enim aliūde ex aliqua ex parte nostri ratione fieri, ut illud non accipiamus. Vnde saluator de hac fide docens præmittit, habete fidem Dei, & subdit, Amen dico uobis, &c. ostendens per hoc, quod firmitas nostræ fidei de effectibus particularibus debet esse de illis, quantum est ex parte Dei & non ex parte nostri. In Augusta Vindelicorum 26. Septembris. 1518.

QVAESTIO V.

¶ Num sacramentalis absolutionis effectus sit remissio peccatorum.

QVAERITVR Vtrum sacramentalis absolutionis effectus sit remissio culpæ Et uidetur quod non. Primo, quia solius Dei est remittere culpam: vt omnis Scriptura & Ecclesia fatetur.

¶ Secundo, quia culpa est remissa à Deo proponenti confiteri antequam pœnitens a sacerdote absoluatur: iuxta illud, Dixi, Confitebor aduersum me iniustitiam meam, & tu remisisti impietatem peccati mei.

¶ IN OPPOSITVM Est, quòd sacramenta nouæ legis conferunt gratiam, secundum communem Ecclesiæ doctrinam.

¶ AD EVIDENTIAM huius quæstionis, scito antiquam esse hanc quæstionem: & in 18. distin. 4. senten. tractari. Vbi quia obscuræ satis sunt authoritates antiquorum doctorum applicatæ ad hoc Magister sent. concludit sacerdotem euangelicum absoluere, hoc est declarare absolutum à Deo, & ad Ecclesiæ communionem admittere. Notitia autem quædam opinio addit super hac effectum, pacem animi. quoniā ante absolutionem inquieta est anima de remissione suorum peccatorum, accepta autem absolutione cum fide, quod vere absoluatur, fit secura anima de remissione peccatorum percepta, & in pace quiescit tantique fit fides de gratia præsenti ministerio sacerdotis, quod peccatum maneret, nisi remissum crederet: non enim sufficit remissio peccati & gratiæ donatio, sed oportet etiam credere remissum.

¶ Verum si domini uerba diligentius perspecta fuerint quum potestatem sacramentalem dedit: aliter sentiendum est, non enim dixit: Quorum declaraueritis remissa peccata, sed dixit, Quorum remiseritis peccata: & similiter dixit, Quodcunque solueris. neq; dixit, Remittuntur eis, aut solutum erit, quod ad Ecclesiam: sed solutum erit, in cælis, & remittuntur eis, simpliciter & absolute. Ideo si uerba Domini sunt uera in sensu proprio, conuincunt Ecclesiæ ministros habere potestatem remittendi peccata authoritate Christi. Par. n. ratio est, quod uerba hæc Domini ad sacramentum pœnitentiæ spectantia in proprio sensu uerificentur, & quòd uerba eiusdem ad sacramentum Eucharistiæ pertinentia (scilicet hoc est corpus meum) in proprio sensu uerificentur. Nulla enim est ratio quare ista in proprio sensu uera esse fateamur. & illa a proprio sensu aliena faciamus: præsertim quum maius miraculum sit, quòd de pane fiat corpus Christi ministerio sacerdotis. Vnde si uerba Eucharistiæ à sacerdote prolata, ut uera sint compulerunt ut fateamur hoc, idest contentum sub hac specie: est corpus meum s. Christi, non minus compellimur ad uerificandum hæc Domini uerba, (Quorum remiseritis peccata remittuntur

mittuntur

mittuntur eis, & quodcunq; solueris super terram, erit solutum & in cælis) in sensu proprio: credere quod sacerdotis ministerio remittuntur peccata, absoluuntur peccatores a culpis suis. Nec.n. minus operatorius esse debet sermo Christi per os sacerdotis, dicentis, Absoluo te á peccatis, quam eiusdem Christi sermo per os sacerdotis dicentis, Hoc est corpus meum: uterq; igitur operatorius est eius, ꝙ significat seruatis seruandis, s. concurrente ex parte ministri authoritate (non. n. quilibet homo, sed sacerdos ordinariam delegatam authoritatem habens est minister sacramentalis absolutionis) & ex parte pœnitentis debita dispositione, ut. s. sit absolutione dignus, Alioquin extremum rediret errorem á Hiero. damnatas ut pro nostro arbitrio damnare innoxios & absoluere noxios possemus, sicut etiam in sacramento altaris non quacunque materia sed panis tritticei tantum, consecrari per illa uerba, non Diaconi, sed sacerdotis ministerio prolata concessum credimus. In cuius signum Dominus quum daret potestatem remittendi, retinendiq; peccata, præmisit, Accipite Spiritum sanctum, subiungendo, Quorum remiseritis peccata, &c. tanquam diceret, Spiritu sancto dirigente, Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis, & non spiritu uestro instigante. Mouet & dirigit proculdubio Spiritus sanctus ad absoluendum uel ligandum, quum seruatis undiq; seruandis minister Christi absoluit, uel ligandum, quum seruatis undiq; seruandis minister Christi absoluit, uel ligat. Credendum est igitur & confitendum, ꝙ effectus sacramentalis absolutionis rite factæ (scilicet a debito ministro, debita forma, supra dispositam materiam, scilicet peccatorum confitentem dignum absolutione) est peccatorum remissio, quam authoritatiue quidem solus Deus facit: ministerialiter autem minister ipse Christi sacramento mediante efficit. Sic enim ad literam impletur illud, Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis, non ꝙ prius Ecclesia remittat, quam Deus, tanquam Deus Ecclesię iudicium sequatur. Non. n. dicit, Quorum remiseritis peccata, remittentur eis, in futuro: sed remittuntur in præsenti: ad denotandum, quod ipsa per ministrum remissio est una atq; eadem cum remissione, quam facit Deus. Illam quippe unam & eandem remissionem peccati, quam sacerdos ministerialiter facit, & efficit Deus authoritatiue, sicut eandem cōuersionem panis in corpus Christi, quam sermo Christi per os sacerdotis operatur, efficit Deus authoritatiue. Et licet olim dubia fuerit hæc quæstio, hodie tamen determinata est in Concilio Florent. sub Eugenio IIII. Vbi dicitur, Effectus huius sacramēti est absolutio a peccatis. Absolutio, inquit, non declaratio, nō pax. Et rursus, effectus sacramenti huius, dixit, non effectus solius Dei. Et hinc patet, quod sacerdos absoluendo seruatis seruandis, & in ueritate absoluat a peccatis, & per uiam sequelæ declaret pœnitentem absolutum, & certificet (humana tamen coniectura) peccatorem de peccatorum remissione. Remanet enim semper secundum communem legem peccator ambiguus de consecuta ad Deum remissione: quia semper restat ambiguum nobis, an ex uel cum infusa charitate sacramentum susceperit pœnitentiæ. Quo circa nouitia opinio relata, non opinio, sed error est: pro quanto efficaciam adimit sacramento pœnitentiæ sine credulitate effectus in seipso, & nulli conferri ueniam remittente sacerdote dicit, Nisi credat sibi remitti: & quod intolerabilius est, nec intelligibile, manere, scilicet peccatum etiam remissione facta, & gratia donata, nisi credat pœnitens peccatum remissum. Indigna nempe sunt hæc non solum eruditorum, sed quorumlibet Christianorum auribus. Et quo ad illorum impugnationem seruandum est illud Philosophi, Quolibet proferente contraria solicitum esse, stultum est. Constat enim Baptismum remittere peccata absque tali suscipientis credulitate: ut patet in infantibus. Constat omnes fere tremore Domini refertos semper dubios de diuina in se gratia, & pœnitentiæ & Eucharistiæ sacramenta suscipere, & sic ambiguos perseuerare. Imo & hoc sacri doctores laudāt: & eius oppositum præsumptioni communiter adscribitur, aut ignorantiæ.

¶ AD PRIMAM ergo obiectionem dicitur, ꝙ diuersus remittendi modus omnes huiusmodi authoritates manifestat. Solus enim Deus peccata remittit authoritatiue· cum quo stat, quòd minister Euangelicus authoritate a Deo concessa, peccata remittat ministerialiter, mediante Christi sacramento ad hoc ab ipso Christo instituto.

¶ Ad secundam dicitur, ꝙ sacramentalis absolutio dicitur operari remissionem peccatorum dupliciter, uel in uoto, uel in executione. Nam qui ante confessionem remissionem consequitur, ex sacramentali absolutione in uoto consequitur (iuxta illud, Dixi, confitebor, & tu remisisti) proculdubio mediante confessione, ad quam tendens, Dixi, Confitebor: alioquin nō oportuisset dicere: Dixi, confitebor: sed sat fuisset dicere, Dixi aduersum me iniustitiam meam Dño. Et, siquidem ante absolutionem consequitur pœnitentes remissionem peccatorum, per sequentem absolutionem augetur gratia remissiua peccatorum: si uero non potius cōsequutus est ueniam, consequitur per absolutionem, si tamē (ut dictum est) dignus absolutione tunc est. Nec hęc ex proprio arbitrio dicimus, sed ab uniuersa Ecclesia accipimus, confitente unum Baptisma in remissionem peccatorum: per omnia similiter intelligendo, vt diximus, scilicet quòd Baptisma in exequutione remittit peccata in illo, in quo inuenit peccata non remissa ex Baptismo in voto, & digne ad Baptismum accedit: in quo autem remissa ex seipso in voto inuenit, gratiam auget. Hæc enim varietas non ex defectu sacramentorum, sed ex varia dispositione participantium sacramenta prouenit. Augustæ, die primo Octobris, 1518.

TRACTATVS DECIMVS- nonus, De Excommunicatione, cuius est vnica.

QVAESTIO I.

¶ Vtrum excommunicatio priuet a participatione interiori fidelium.

VTRVM excommunicatio priuet a participatione interiori fidelium. Et videtur quod non. Primo: quia excommunicatio non tollit plus quam Ecclesiastica authoritas iurisdictionis potest conferre: est enim excommunicatio actus potestatis, non ordinis, sed iurisdictionis, quam non dedit Christus maiorem in auferendo, quam in concedendo, quum ipse sit magis pronus ad inferendum bona quám mala. Sed Ecclesiastica huiusmodi potestas non potest dare fidem, spem, & charitatem, per quas quilibet fidelis participat interius aliorum fidelium bona: ergo non potest tollere huiusmodi participationem interiorem.

¶ Secundo, quia excommunicatio communiter se habet ad iustā, & iniustam: est enim vtraque efficax ad ligandum: quia, vt Greg. dicit, & habetur vndecima quæstione tertia, sententia Pastoru siue iusta, siue iniusta, est timenda: sed excommunicatio iniusta nō priuat excommunicatum communicatione interiori, sed solum exteriori: ergo excommunicatio simpliciter non priuat, nisi externa communione fidelium. Et confirmatur: quia in sacra Scriptura nunquam excommunicatio, nisi pro priuatione ab externis actibus, seu cum sola extrinseca pœna, vt patet discurrenti per Epistolas Ioannis & Pauli, in quibus nihil aliud inuenitur prohibitū, nisi extrinsece communio: nam quum tradebantur Sathanæ, solum extrinsece vexabantur, vt patet ex eo, quod ibi dicitur; Vt spiritus saluus fiat, primæ ad Corinth. quinto. Non nisi voluntarie ergo dicitur, quòd excommunicatio priuet spiritualibus suffragijs Ecclesiæ.

¶ IN OPPOSITVM est Magister sententiarum in octaua distinctione quarta, quem communiter Doctores in hoc sequi videntur.

¶ Ad euidentiam quæst. huius sciendum est, quòd oportet extremum vtrumque vitare, ne in errorem incidamus. Tria siquidem inueniuntur in communione fidelium, quatenus fideles sunt. Vnū est communio extrinseca in simul orando, vt fit conueniendo in Ecclesia ad Missarum, aliorumque diuinorum officiorum solemnia, & hoc est vnum extremum. Aliud est Sāctorum communio, quæ fit per charitatem vnientem Christi membra secundum fidē formatam capiti Christo, & reliquis Christi membris similibus, & hoc est alterum extremum. Tertium est communio fidelium secundum communia suffragia, quæ in Ecclesia ex institutione Ecclesiæ fiunt, vt patet in orationibus & Missis, & hoc est medium. Dupliciter ergo contingit in proposito errare, vel dicendo quòd excommunicatio aufert solam intrinsecam communionem, vel dicendo quod excommunicatio tollit directè omnem communionem: vtrumque enim est falsum, vt patet. Veritas autem est, quod excommunicatio tollit extrinsecam, & intrinsecam quo ad communia suffragia communionem fidelium, & supponit ablatam communionem Sanctorum per charitatem. Pro quorum intellectu (quia de extrema communione non est dubium) uidenda est primo differentia inter dictas duas communiones internas: & monstrandum est deinde, quod altera earum per excommunicationem aufertur. Communio fidelium quum consistat in conferendo, & recipiendo, oportet quod interna etiam communio constat in collationibus, & receptionibus. Et collatio quidem fit meritis, orationibus, atque suffragijs apud Deum adiuuantibus, & intercedentibus pro alijs. Receptio autem fit suscipiendo ex aliorū ope, vel gratia, vel gratiæ augmento, vel protectione diuinæ assistentiæ a malis præseruantis, vel ad bonum promouentis, & huiusmodi. Verùm collationes horum spiritualium auxiliorum ex duplici oriuntur causa: nam quandoque oriuntur ex charitate immediatè, vt quum in charitate constitutus ex priuata intentione orat, operatur, affligitq; se pro alio, & impetrat illi vel gratiæ augmentum, vel adiutorium contra tentationes, & huiusmodi. Vel ex charitate mediante institutione, vel actione Ecclesiæ, vt quum ex Missis diuinisque officijs aliquis adiuuatur ad bonum operandum, vel ad malum vitandum: hæc enim ex charitate, sancta ma-

tre

tre Ecclesia instituente sunt, & pro communi Ecclesiæ bono ordinata, & pro singulis eius membris agit ea, iuxta singulorum fidem deuotionemque offerentium. Et ad hoc collationum genus, spectat sacramentorum collatio, quæ Christi fidelibus dispensantur: quoniam actione Ecclesiastica conferuntur. Quo circa inter communionem internam secundum charitatem immediate, & communionem internam mediate Ecclesiæ institutione, seu actione, ex parte receptorum non est differentia secundum substantiam, sed secundum magis & minus, nisi quo ad gratias sacramentales: quoniam omnia illa spiritualia dona, quæ ego possum recipere ex una communione, possum recipere ex alia, & econtra: excepta, vt dictum est, sacramentali gratia, vt puta charactere in sacramēto confirmationis, & similiter in sacramento ordinis: hæc enim non potest quis accipere ex communione solius charitatis: sed oportet interuenire communionem secundum Ecclesiasticam sacramenti actualem susceptionem. Communio siquidem in sacramentis in voto tantum, stat infra limites communionis charitatis: sed communio in sacramentis secundum rem, ad communionem actionis Ecclesiasticæ spectat. Ex hinc patet, quòd recepta differunt secundum magis & minus: quia constat, quòd maior gratia habetur, quum sacramenta actualiter sumuntur, quàm cum in voto tantū. Ex parte autem collationis inuenitur magna differentia secundum substantiam, quoniam interna communio charitatis immediatè, in meritis, orationibus, suffragijsque priuatis consistit. Communio autem charitatis ad intima penetrans mediante Ecclesiæ actione, seu institutione in meritis, orationibus, suffragijsq; communibus, hoc est in ipsius Ecclesiæ, & sacramentis, & sacramentalibus, vt in actionibus consistit. Orat enim Ecclesia, suffragatur, meretur, sacramenta dat, & sacramentalia, ex charitate proculdubio, & his efficit apud Deum, vt non solum Ecclesia, sed singuli fideles bonum gratiæ, aut augmentum protectionem, & reliqua bona habeamus, nisi obicem ponamus. Ad primam communionem spectat illud. Particeps ego sum omnium timentium te, ad vtrāque simul spectat articulus fidei, scilicet Sanctorum communionem, quoniam ad illum spectat communio in sacramentis. Prima communio non est proprie nisi existentium in charitate: secunda autem ad Christianos etiam in peccato mortali existentes se extendit: nam & pro peccatoribus Ecclesia orat, & frequenter exauditur, etiam proteruus, ex hoc quòd missas celebramus pro conclusione peccatorum. Hæc autem dicta sunt adeo nota, vt nulla egeant probatione: quoniam ex ritu Ecclesiæ apparet eorum veritas.

¶His autem præmissis manifestum est, quòd excōmunicatio: quia extra Ecclesiæ communionem ponit ab actionibus, in quibus Ecclesiasticæ charitatis communio consistit, vt actionibus, separat, & consequenter a receptionibus, quæ ex illis actionibus proueniūt, segregat. Et quia inter hæc multa sunt interiora bona animæ, consequens est, ut excommunicatio a communione multorū interiorum bonorum separet excommunicatum. Quod autem excōmunicatio extra Ecclesiæ communionem ponat, quo ad actiones ecclesiæ, ex quibus cætera pendent, manifestatur ex eo, q Ecclesia nō orat pro excommunicatis, Constat enim quòd non licet celebrare pro excommunicatis: imo, vt Bernardus dicit, vide quàm mala sit excommunicatio, q in Parasceue Ecclesia pro Iudæis, & Paganis orat, sed non pro excommunicatis. Probaturque hoc radicaliter ex Euangelica doctrina: constat enim quod Ecclesia non orat secundum communem legem, nisi pro fratribus nostris: sed excōmunicati non sunt nostri fratres: ergo, &c. Minor patet ex eo, quòd Saluator noster, Mat. 18. vbi excommunicandi authoritatem Ecclesiæ dedit, dicit de excommunicato, Sit tibi sicut ethnicus, id est Gentilis. Vbi manifeste apparet, quod excommunicatio ex fratre facit nobis sicut Gentilem, vnde Aug. dicit: Noli illum iam reputare in numero fratrum tuorum: ergo Amplius, Si excōicatus extra Ecclesiam ponitur quo ad externa tm̄, sequitur quòd excōicatio non egeret authoritate Christi: qm̄ quilibet princeps, quælibet ciuitas, quælibet communitas potest extra suam cōionem ponere. Constat aūt Christi authoritate excommunicationem fieri, Mat. 18. vbi subiungit, Amen dico uobis, quæcunque alligaueritis super terram, glos. vinculo anathematis, ubi Chrysost. dicit, Vide qualiter duplicibus colligauit necessitatibus, & pœna, hic est, s. pro eiectione ab Ecclesia, sit tibi sicut ethnicus: supplicio futuro, quod est esse ligatum in cœlo. Amplius, ecclesia extra seipsam excōmunicatum eiciendo, ab omnib. his separat, quæ suis membris confert, sed ipsa ecclesia sua institutione & actione confert membris suis communes orationes, suffragia, & huiusmodi: ergo hæc tollit excōicando, & ad hæc admittit reconciliando. Maior patet ex eo, quod excōicatio est suprema pœna Ecclesiæ: non esset autē suprema, si non tolleret totum qđ Ecclesia dedit, qm̄ adhuc maior superesset pœna, si adhuc restaret separandus excōmunicatus ab his, quæ dedit, & dat continue ipsa, suis mēbris. Minor probatur, quia Ecclesia instituit Missas non solū pro Ecclesia in cōmuni, sed pro singulis, ut patet in canone Missæ, ubi dicitur, pro Ecclesia tua sancta catholica, quo ad primum, & omnib. orthodoxis, atque catholicæ fidei cultoribus, quo ad secundum: Instituit etiam in Memento pro aliquis singularibus orari, instituit horas canonicas & orationes pro fidelibus: ut patet. Hæc omnia esse suffragia & ecclesia & in persona ecclesiæ qui dubitat, non eget ratione, sed sensu. Et sic patet excommunicatum alienum ab actionibus communibus, quibus ecclesia communicat suis fidelibus. Et patet consequenter alienum quoq; esse a fructu illarum actionum: hoc. n. manifeste sequitur. Et quia fructus actionum illarum sunt adiuuari ad gratiam, uel gratiæ augmentum, ad bene operandum, ad declinandum a malo ad resistendum diabolo, &c. ideo patet quod a multis internis bonis excommunicatio separet. Et confirmatur authoritate Aug. de uerbis Apostoli, sermo. 68. Omnis Christianus qui a sacerdotibus excōmunicatur, Sathanæ traditur. Quomodo? quia scilicet extra ecclesiam diabolus est, sicut in ecclesia Christus: ac per hoc quasi diabolo traditur, qui ab ecclesiastica cōmunione remouetur. Vbi habes quomodo extra Ecclesiam intelligit Aug. non Ecclesiam materialem, non extrinsecam communionem, sed extra Christum. Replicando autem dicit, quasi Diabolo traditur: quia non traditur Diabolo possidendus, sed corripiendus. Ad idem est authoritas Hiero. Quorum dimiseritis peccata, &c id est, quibus Ecclesiam interdixeritis, nisi recōciliati per satisfactionem fuerint, ipsis ianua regni cælestis clausa erit. Et habentur 11. q. 3. ambæ authoritates. Ex quibus patet quòd excommunicatio ab internis bonis excludit, quæ regni cælestis ianuā aperiunt: pro quanto priuat excommunicatum a communibus Ecclesiæ suffragijs, per quę interna bona a diuina misericordia suauiter omnia disponente ad nos descendunt.

¶AD OBIECTIONEM ergo primam in oppositū dicitur, q licet omnia suffragia ex charitate prodeant, non tamen omnia eodem modo a charitate ordinata procedunt. Sed quædā procedunt immediate per solas priuatas intentiones seu actiones fidelium: & horum communio spectat ad charitatem: & ista non tolluntur directe, per excommunicationem, sed præsuppositiue tolluntur per eam, quia excommunicatio non incurritur absque mortali peccato tollente charitatem & consequenter communionem istam. Quædam autem suffragia procedunt ex charitate per Ecclesiæ actionem, ut sunt communia suffragia, quæ in persona Ecclesiæ sunt: & horum communio spectat ad fideles omnes ab Ecclesia non præcisos: sunt enim hæc communia fidelibus omnibus etiam existentibus in peccato mortali, ut probatum est. Et hæc est differentia inter hominem fidelem existentem in mortali peccato absque excommunicatione, uel cum excommunicatione q non excommunicatus adiuuatur à pia matre communibus Ecclesiæ suffragijs: excommunicatus autem non adiuuatur per illa, sed sibiipsi relinquitur ut gentilis, iuxta domini præceptum: non tamen omnino deserit illos mater Ecclesia: quia requirit illos, ut resipiscant, nec salutem eorum, sicut nec Paganorum negligit, vt Aug. ubi supra subiungit. Et ad hanc solicitudinem vltra personale onus spectat, quod Ecclesia obligat clericum excommunicatum ad horas canonicas, sicut & omnes excommunicatos ad ieiunium ab Ecclesia institutum. Cōceditur igitur quòd excommunicatio non nisi præsuppositiue tollit communionem charitatis: sed cum hoc stat, quod directe tollit communionem suffragiorum communium Ecclesiæ, ac per interiorem bonorum, quæ sunt illorum suffragiorum fructus: quia ista non spectat ad communionem charitatis immediate: de qua sola dictum est, Particeps ego sum omnium timentium te. quamuis hæc uerba uerius intelligēda sint in persona veri mēbri Ecclesiæ non præcisi ab ea. Hic enim uere dicit, Particeps ego sum, &c. quia omniū simpliciter est particeps. Ad secundam dicitur, quod proprie loquendo excommunicatio iniusta quo ad ipsam, (puta pro crimine,) non est excommunicatio simpliciter & absolute, sed secundum quid tantum, hoc est in foro iudiciali. Et quod non sit simpliciter excommunicatio, patet ex illa vniuersali, Iniustum iudicium non est iudicium, excommunicatio enim quoddam iudicium est. Et manifestatur facile, quia excommunicatio actus iudicis est, actus autem iudicis est ius dicere. Cōstat autem, quòd dicere iniustum non est dicere ius. Et similiter excommunicare est ius tale dicere, iniusta autem excommunicatio est iniustum tale dicere: non igitur est excommunicatio, si iniusta est, secundum substantiam excommunicatio. Secus autem est de iniusta ex parte motiui, puta, quia ille potest excommunicari ex suo crimine, sed tamen ego non moueor nisi ex odio ad excommunicandum. Hæc enim excommunicatio est iniusta secundum se quamuis sit iniusta ex parte motiui: & ideo est uere excommunicatio, & omnes excommunicationis effectus secum fert. Sed excommunicatio secundum se iniusta, non fert secum excommunicationis effectus, nisi in foro exteriori, non est enim sic excommunicatus priuatus suffragijs Ecclesię secundum ueritatem: quia non est uere excommunicatus in cęlo: quia non est Ecclesię non auditor, ac per hoc non sicut ethnicus. Vnde Aug. de uerbis Domini Matth. 18. cœpisti habere fratrem tuum tanquam publicanum, ligas illum in terra, sed ut iuste alliges, uide: nam iniusta uincula disrumpit iustitia. Parere tñ excommunicationi debet, ab extrinseca cōmunione se abstinēdo: quia in foro extrinseco ligat. Et hoc est q

Gre-

Gregorius docet, dicens quòd sententia pastoris siue iusta, siue iniusta est timenda. Secus autem (communiter dicitur, & bene,) esset, si sententia esset nulla, hoc est inualida, etiam in foro exteriori: ita q inter excommunicationem iniustam, & nullam non est differentia, quia illa excommunicatio sit, & illa non, (neutra enim est excommunicatio absolute) sed quia illa est excommunicatio in foro exteriori, hæc autem in nullo foro: & ideo nulla dicitur. Et est quando continet errorem intollerabilem vel in facto, puta si excommunicetur quis quia non tenet concubinam, uel in iure, ut si excõmunicetur post legitimam appellationem ab eodem, & huiusmodi: ut habes in glossa dicti c. Non ergo communiter se habet excommunicatio ad excommunicationem iustam & iniustam: sed ly iniusta est conditio diminuens rationem excommunicationis: sicut homo non se habet communiter ad hominem uerum & iustum. Et propterea non est de natura excommunicationis iudicandum, secundum quòd saluatur iniusta: sed simpliciter & absolute, prout est in sua integra ratione & efficacia quam solum significat excommunicatio, proprie & formaliter loquendo, quoniam, actus est iudicis dicentis eius: Ad confirmationem dicitur, quòd ex sacra Scriptura habetur excommunicatum priuatum esse spiritualibus bonis & regno cœlorum, Matth. 18. Ex eo enim, quod Ecclesiæ sit ut Gentilis, priuatur Ecclesiæ suffragiis: sicut Gentilis expers eorum est ex eo autem q ligatus est in cœlo, priuatur bonis soluentibus uincula cœlestia. Habetur quoq; idem ex ipsa forma excommunicationis: nam ea, quæ extra fiunt ab Ecclesia sunt signa eorum quæ sunt intus, si error non interuenit. Et propterea ex hoc ipso, q Ecclesia ab ecclesiastica communione exterius separat hominem excommunicando, significat illum ab interna communione Ecclesiæ separari. In cuius signum in primitiua Ecclesia etiam sensibiliter potestati dæmonum excommunicati tradebantur, quasi a Christo excisi. Nec est uerum q in primitiua Ecclesia sola externa pœna excommunicati, mulctabantur: sed ultra internas addebantur externæ pœnæ a Diabolo: sicut ultra interna bona in primitiua Ecclesia boni uisibiliter uisitabantur a Spiritusancto, Loquentes linguis, &c. Nec obstat quod dicitur, Vt spiritus saluus fiat: quoniam hoc spectat ad finem. constat autem quod excommunicatio priuat etiam suffragiis Ecclesiæ, & relinquit hominem sibiipsi, ut resipiscat, ut spiritus saluus fiat: est enim uelut medicina quædam in capitulo, quum medicinalis. de excom. lib. 6. Augustæ, die 29. Octobris 1518.

TRACTATVS VIGESImus de Iniunctis pœnitentijs, vnica quæstione contentus.

QVAESTIO.

¶ Num pœnitentia iniuncta a confessore si non impleatur in hac vita, exoluenda sit in alia.

QVAERITVR vtrum pœnitentia secundum canones imposita a confessore, si non impleatur in hac uita, exoluenda sit in alia vita. Et videtur quod non: quia nec canones pœnitentiales, nec sententiæ hominis intelliguntur imponi, nisi in hac vita, vt patet discurrendo. Et confirmatur, quia mortui sunt extra territorium humani iuris: cõstat autem impune posse non parere extra territorium ius dicenti.

¶ IN OPPOSITVM est communis Ecclesiæ sensus.

¶ AD EVIDENTIAM huius sciendum est, q pœna rite imposita, quæ in hac quæstione nuncupatur pœna canonica duo in se continet. Alterum est id quod pro culpæ satisfactione debetur: quoniam nisi pœnitens remaneret debitor, ad satisfaciendum diuinæ iustitiæ nulla deberet ei pœna imponi. Claues enim Ecclesiæ, sicut non soluunt in veritate, nisi dignos absolutione, ita non ligant secũdum rei veritatẽ, nisi alligatione dignos, sic enim, & non aliter confessor exhibet se Christi ministrum, vtendo claues potestatis. Vnde ad discernendum dignos ab indignis, data est ei altera clauis, s. authoritas discretiua. Alterum est id quod confessor apponit, quòd se habet ad primum, sicut determinatum ad indeterminatum, & sicut qualitas ad substantiam, seu accidentale ad substantiale. Nam ad satisfactionem pro peccato, substantialiter exigitur, quòd pœna sufficienter exoluatur, an autem tali, vel tali pœna satisfactio fieri debeat pro indeterminato habetur donec a Deo uel homine determinatur: puta quod ieiunet, peregrinetur, & huiusmodi Et quoniam possunt etiam hæ determinationes mutari (ut patet quum imposita pœnitentia commutatur, & substantiale debitum satisfactionis, quod erat quasi uestitum priori qualitate pœnitentiæ induit excommutatione nouam qualitatem: puta, si prius erat sub forma orationis, & postea mutatur in formam eleemosynæ) ideo ut accidentale ac substantiale, & ut determinatio ad determinabile se habet quod apponitur a confessore ad id, quod pro peccati satisfactione exoluendum restat. Importat ergo canonica pœna, non solum qualitates appositas ab homine secundum canones, nec solam suppositam pœnam debitam pro satisfactione peccati simpliciter & absolute pœnam canonicam, hæc est differentia, quod illa primo modo significatur nuda: secundo autem, hoc est per pœnam canonicam, significatur uestita per determinationes a confessore canonice appositas.

Pœna canonica pœnitentibus iniungẽda.

¶ Quocirca ad oppositam quæstionem respondendum cum distinctione est, ut uterque extremus error uitetur. Nam si dicatur, quod pœnitens non remanet post hanc uitam obligatus, errabunt multi inferentes ex hoc, quod uios absoluit omnes a pœnis debitis pro peccatis, dummodo hic fuerint impositæ a confessoribus & acceptæ quamuis non exoluerint omnes. hoc. n. clare constat esse erroneum. Et rursus si dicatur, quod pœnitens remanet obligatus post hanc uitam errabunt fore aliqui, sumentes ex hoc alterum extremum, scilicet, quod mortui tenentur ad ieiunia, peregrinationes, &c. quod est ridiculum.

¶ Dicatur ergo secundum distinctionem iam dictam & probatam, q pœna canonica non remanet exoluenda quantum ad qualitatem ab homine appositam, & ex hoc sequitur, q non teneantur ad ieiunia, & alia huius uitæ opera mortui. Remanet autem quo ad substantialem pœnam: & ideo sequitur, q post mortem tenentur exoluere quod hic non soluerunt. Ratio autẽ quare remanet quo ad substantiale, est, quia satisfactio substantialis erat debita ex ipso peccato, seclusa impositione canonis & sacerdotis: & nunquam est soluta in hac vita. Ex hoc .n. conuincitur primo, quod aut nunquam exolueretur: & sic peccatum remanebit absq; satisfactione (quod est impossibile in his qui saluantur) aut quod exolueretur post hanc uitam: quod est verissimum, & a catholica Ecclesia confessum. Conuincitur secundo, quod non est eadem ratio de remansione post hanc uitam pœnitentiæ sacramentalis quo ad substantiale, & de aliis pœnis, vel operationibus impositis a iure humano, uel ab homine, puta quod dicamus horas canonicas, quod ieiunemus in Quadragesima & huiusmodi. Manifesta siquidem est diuersitatis ratio, ex hoc quod pœnitentia sacramentalis claudit in se pœnam debitam simpliciter pro satisfactione peccati, ratione cuius remanet, quia pœna simpliciter debita peccato, non hic tantum, sed aut hic, aut in futuro exoluenda est, si in patriam cœlestem ingressus patebit, pœnæ autem & opera alia solummodo præsentis uitæ exercitationes debitas continent, & ideo cum uita præsenti totaliter spirant.

¶ ET PER hoc patet responsio tam ad primam obiectionẽ, quam ad secundam, utraq; enim loquitur de uinculo canonum, quo ad id, quod ex solo humano vinculo pendet. Pœnitentiam autem sacramentalem remanere constat non ex canonis uinculo, sed ex eo quod ipsa clauditur pœna simpliciter peccatu debita hic, aut in futuro, iam hominis, quam canonis arbitrio secluso, Augustæ, die 30. Septembris. 1518.

TRACTATVS VIGESImusprimus de Sigillo Confessionis, unica, quæstione contentus.

QVAESTIO.

¶ Num confessor teneatur occultum seruare deliberationem confitentis, se omnino occisurum regem, aut Pontificem summum.

QVAERITVR Vtrum confessor teneatur occultam seruare deliberationem confitentis se omnino occisurum Regem, aut Pontificem summum.

¶ Videtur enim q non. Tum quia confitens non habet contritionem, aut attritionem de tali deliberatione, & consequenter nõ est occultanda a sacerdote, sicut nec a Deo occultatur. Tum quia peccatum cadens sub sigillo confessionis est commissum, non cõmittendum, cum confessio non sit de futuris. Sed homicidium est futurum, igitur licitum est reuelare, ut caueat.

¶ IN OPPOSITVM Autem est authoritas Theologorum in 4. dist. 21. ibi enim communiter tenent, quod in nullo casu etiam infectionis hæresis licet reuelare peccatum in confessione detectum, ut patet in S. Tho. Sco. & Petro de Palude.

¶ HAEC Quæstio mota est occasionaliter quidem propter quendam reuerendissimum dominum Cardinalem, qui hoc percontatus instit, vt scriberem, complectiue autem propter opinio-

nem

nem Panormit. in cap. omnis vtriusq; sexus. de pœn. & remiss. Vnde duo facienda sunt. Primo fundabitur illius opinio. Secundo confutabitur, ostendendo quid sentiendum: & sic satisfiet obiectis.

¶ QVOAD Primum, Panormit. ex quibusdam Innocentii verbis in eodem c. motus, dixit, quod confessor potest reuelare ne eueniat tantum malum: dixitque hoc sentire Innocentium fundatque se super rationibus in principio adductis. Sed ut melius veritas elucescat, fundatur opinio ista sic iuxta uerba Innocentii, Illa tantum cadunt sub sigillo confessionis, quæ a pœnitente, in quantum pœnitens est, dicuntur. Sed obstinatio sua ad occidendum, non dicitur ab eo inquantum est pœnitens: quia implicat esse obstinatum ꝙ pœnitentem respectu eiusdem: ergo. Præterea, ex parte peccati, & idem redit, illa tantum cadunt sub sigillo confessionis, quæ reuelantur, vt occultabilia sacramento confessionis. Sed obstinatio ad futurum homicidium non reuelatur, vt occultabilis per sacramentum: quia implicat proponere, ut absolubile, & pertinax: ergo. Et similiter potest fundari ex parte confessionis. Quia scilicet ad illa tantum se extendit sigillum, ad quæ se extendit ministerium confessionis actu uel potentia: sed ad obstinationem nullo modo se extendit: ergo. Hæc de primo.

¶ QVOAD Secundum. Ista opinio tripliciter errat, primo a veritate: en triplici enim capite ostenditur, talem obstinationẽ sub sigillo cadere confessionis. Primo, quia eiusdem rationis est confiteri peccatum vt absoluendum, & confiteri impedimentum prohibens absolutionem, vt patet ex eo, ꝙ ad eundem & iudicem & in eodem foro spectat nosse vtrunque, quid absoluendum sit, & an adsit impedimentum aliquod, alioquin non posset nisi casualiter recte absoluere. Sed obstinatio in peccato, reuelatur & cognoscitur ut impedimentum prohibens absolutionem, ergo eiusdem rationis fori, & iudicis sunt: sed constat peccatum reuelari a pœnitente ministro Dei, ergo & obstinationem. Et per hoc patet defectus fundamenti opinionis aduersæ, quoniam pœnitens non solum dicit ea, quorum pœnitet, sed impedimenta uera pœnitentiæ, & sic dicit se obstinatum. Et similiter non solum quod proponitur ut occultabile per absolutionem, sed quod apponitur ut impedimẽtum absolutionis, infra ordinem occultabilium claudiur. Et similiter ad ministerium confessoris pertinet non solum absoluere, sed impedimenta absolutionis cognoscere. Secundo, quia sermones, circunstantia, & uniuersaliter quicquid dictũ pandit hoc peccatum commissum & confessum huius personæ, cadit sub sigillo confessionis. Sed manifestare homicidiũ adhuc cõmittendum, pandit peccatum iam commissum, s. voluntatem, qua deliberauit se homicidium commissurum ergo cadit sub sigillo confessionis. Et ex hoc ruit secunda ratio in principio adducta ex Panor. Non. n. vidit, quod in confessione illius obstinationis reuelantur duo connexa, s. commissum, propositum, & committendum factum: & quod similiter in reuelatione qui faceret confessor, non solum reuelaret committendum factum, sed commissum propositum. Tertio, quia si obstinatio huiusmodi posset reuelari, ergo quantum est ex natura sacramenti, nulla obstinatione mortali caderet sub sigillo confessionis, & tunc ergo non esset reus uiolati sigilli confessionis, quicunque reuelaret aliquem obstinatum in odio, in luxoria, in superbia, &c. quæ sunt manifeste contra communem Ecclesiæ doctrinam, ergo. Et propterea S. Tho. ubi supra hanc opinionem erroneam reputauit in responsione ad primum.

¶ Errat secundo a communi Theologorum doctrina in quarto ubi supra, etiam si aliquis obstinatus in hæresi cum periculo infectionis aliorum confiteretur, occultandus de necessitate sacramẽti dicitur. Et ratio est: quia confessio immunda nihilominus confessio est sacramentalis, sicut & Baptismus immundus uerum sacramentum est. Et tanto detestabilior est error iste, quanto materia hæc theologalis non canonica est, nisi per accidens quia canoni inserta sicut etiam materia de Trinitate. Errat tertio ab ipso Innocentio, cui hanc imponit opinionem, ut enim ex plana verborum Innocentii serie apparet duæ ibi distinctiones ponuntur, altera de confessione, altera de fine confitentis. De confessione quia primo ponitur confessio sacramentalis: secundo confessione quidem: quia primo ponitur confessio sacramentalis: secundo confessio per modum secreti, s. Dico tibi hoc in pœnitentia seu in confessione. De fine autem, quia aut propter partem pœnitentiæ suscipiendam, & orationem suffragia & consilium animæ suæ: aut propter auxilium, uel consilium non animæ, sed ad alia. Et dicit ibidem Innocentius de confessione primo modo propter finem spiritualem, ꝙ confessor tenetur occultare, & quod nõ placet sibi responsio dicentium, quod non reuelãtur vt ministro. Deinde addit de confessione secundo modo propter finem secularem: & dicit ꝙ tenetur manifestare non obstante confessione. Ex quibus apparet, quod oppositum concludit eius, quod Panormitanus somniauit. Nec prima ratio in principio adducta de incontritione aliquid ualet. Quia (ut patet ex dictis) & sufficit quod manifestatur ut impedimentum contritionis, & confessio cõfessio immũda uere sacramẽtalis confessio est, &c. Vnde tu simplex confessor caue a summa Angelica in hoc passu: quia nesciẽs quid diceret, scripsit sibi placere opinionem Panormitani Romæ die 13. Septembris 1504.

TRACTATVS VIGESIMUSSECUNDUS de Pollutione ex auditione Confessionis proueniente, unica Quæstione contentus

QVAESTIO.

¶ Num confessor cognoscens ex his quæ audit in confessione sequi in seipso emissionem seminis sibi displicentem, peccet mortaliter audiendo, uel prosequendo tales confessiones.

QVAERITVR Vtrum confessor cognoscens ex his quæ audit in confessione, sequi in seipso emissionem seminis sibi displicentem, peccet mortaliter audiendo, uel prosequendo tales confessiones. Et uidetur quod sic. Primo, quia omnis uoluntaria seminatio extra matrimonium est peccatũ mortale: sed hæc est huiusmodi: ergo. Probatur minor, quia in potestate istius stat auferre causam pollutionis talis: uoluntaria enim est auditio talium, vt patet.

¶ Secũdo, Quia sicut tentatio carnis ex his proueniens, non excusatur a peccato ueniali (dicente Aug. quod nonnullum peccatum est cum caro concupiscit aduersus spiritum) ita seminatio eisdem proueniens non excusatur e mortali: est enim huiusmodi seminatio secundum se mortalis, sicut tentatio uenialis.

¶ PRAETEREA, Si excusatur a peccato mortali, hoc esset quia sic esset uoluntaria causa, quod non esset uoluntarius effectus, Sed hoc est impossibile in causis, ad quas naturaliter sequitur effectus, & sequela est cognita: quicunque enim vult antecedens, uult consequens necessarium naturali necessitate & cognitum, quamuis diuersimode, quia antecedens directe consequens uero indirecte.

¶ IN OPPOSITVM uidetur, & est multorum opinio, quia ex retractione confessoris ab huiusmodi, sequeretur scandalum cum pluribus inconuenientibus puta quod bonus confessor non posset uacare saluti animarum: imo quod curatus, qui tenetur ad audiendas confessiones, teneretur omittere curam animarum: & quandoque (puta in Pasca) esset perplexus audiendo, uel omittendo, propter præceptum, quod alligatur pœnitens, &c.

¶ AD EVIDENTIAM huius dubitationis, primo manu ducendus est intellectus ad conclusione. Deinde intenta responsio ratione firmanda est. Et sic demum satisfiet obiectis.

¶ QVOAD Primum scito, quod aliquid est dupliciter uoluntarium. Primo in seipso: cum scilicet aliquis uolt illud facere, puta dormire. Alio modo in sua causa, puta cum aliquis uult bene comedere & bibere, quæ sunt causa somni: quamuis non hoc uelit ut dormiat Voluntarium autem tantum in causa, non refert quo ad bonitatem uel malitiam moralem, an in somno, an in uigilia fiat. ex quo enim secundum causam tantum habet rationem uoluntarii, in ea quoque tantum oportet habere rationem boni uel mali moralis: & si in causa tantum consistit moralitas, cætera erunt per accidens & consequenter per accidens erit utrum in somno, uel in uigilia effectus expleatur. Ex hoc autem sequitur ꝙ quia pollutio est uoluntaria in sua causa tantum, non refert utrum pollutio sequatur in uigilia, uel somno, ac per hoc, si talis pollutio in somno non esset peccatũ mortale, nec auferret uirginitatem: si et euenit in uigilia non auferret uirginitatem, nec erit mortale peccatum. Cum autem in quæstione proposita seminatio nõ sit uoluntaria secundum se ipsam, sed in sua tantum causa, idem est iudicium de tali pollutione, si cognoscitur quod sequitur statim & uigilando, & si cognoscatur, quod sequeretur nocte sequentĩ dormiendo. Ad hoc ergo quæstio omnis uenit, quod si talis pollutio in somno non esset peccatum mortale, nec in uigilia, & si in uigilia, quod & in somno. Nec obstat hic si dicatur ꝙ hoc non sequitur, quia in somno homo non potest peccare, quia hoc non est uerum nisi de peccato uoluntario secundum seipsum, & quo ad actum electionis seu imperii, quia scilicet non potest tunc illud imperare uel eligere. Peccatum autẽ uoluntarium in cã & in seipso, potest homo committere in somno ut exequens. Mulier enim quæ ideo obdormit, ut a consanguineo quasi nescia opprimatur, incestus rea est & uirginem utraque perdit, si ab eo dormiens cognoscitur; electus est enim tunc somnus, ut medium conuenientes ad perpetrandum peccatum. Nec minus reus est utens

seipso

feipsu dormiente ad peccandum, quam utens ministri alicuius opera ad explendum homicidium quod contingit compleri dormiente eo qui præcepit. Pari igitur, imo eadem existente ratione boni, uel mali in somno uel uigilia in proposito cum constet ex S.Tho. in 4.sent.di. 9.q pollutionis somnis accidens, cum secundum se non est uoluntaria secundum causam consideranda iudicandaque est & quod pollutio proueniens in sonatio ex cogitatione disputatoris, uel prædicatoris de materia uenerea nō est peccatum, proueniens uero ex cogitatione tali, & delectatione absq. consensu est peccatum ueniale, sequitur quod si pollutio secundum se non uoluntaria in uigilia ex eisdem contingat causis, eodem quoque modo, aut non sit peccatum, aut sit ueniale. Nec obstat, si dicatur, quod sequela futura in somno, aut nescitur, aut non consideratur, sequela autem, quæ tunc est, in uigilia, & scitur & consideratur. Quoniam sequela in somnis sciri potest, tum quia naturalis causa est, ut in pluribus, multiplicata enim imaginatio uenereorum, naturalis est causa seminationis, ut experientia testatur, tum proprie naturę cognitio, tum quia si sciret aliquis sequelam futuram in somnis, non propterea peccaret. Et idem est iudicium de consideratione, potest enim quis considerare hoc actualiter, & si consideraret, non propterea peccaret. Non enim causa quare talis prædicatur, aut disputator non peccet aut non nisi uenialiter peccat, assignatur, quia uelcit talem sequelam, aut quia non aduertit, sed quia cogitatio talis nullum peccatum est, delectatio uero sine consensu ueniale. Et confirmatur hoc, quia aliter non redderetur ratio de disputatore absolute, sed tali scilicet ignorante animaduertente, cum tamen de eis absolute sit sermo. Ex his igitur patet iam hoc demonstratum esse, quod huiusmodi pollutiones, quæ secundum se non sunt uolitæ, sed displicent, siue in somno, siue in uigilia, tantum habent boni uel mali, quantum in sua causa sortiuntur. Si ergo auditio talium in confessione uel extra sine peccato est, ipsa quoque sequens pollutio sine peccato est, & similiter si cum peccato ueniali ipsa quoque uenialis est, & si cum merito, ipsa quoque cum merito est. Cum igitur confessor non solum qui tenetur, (ut curaturus,) sed quilibet uacans animarū saluti, sine peccato quandoque, & quandoque cum ueniali tantum, & quandoque cum merito audiat falsa interroget respondeatque, consequens est, ut patiendo talem pollutionem quandoque non solum non peccet, sed mereatur, ac per hoc non uirginitatem perdit, si uirgo est, nec Ecclesiam polluit, si in Ecclesiam hoc accidit, quemadmodum nec personam sacram polluit, sicut nec si in somnis hoc pateretur. Hæc de primo.

¶ QVO AD Secundum, iam habetur ex dictis una ex cōmunibus ratio scilicet q uoluntarium in causa tantum mensuratur in bonitate & malitia morali secundum bonitatem, uel malitiam causæ tantum, sed hæc pollutio, (de qua est quæstio) est uoluntaria in cā tm̄, ergo, &c. Cum igitur causa quandoque non mala, quandoque bona sit mortaliter, restat ut pollutio ipsa mala mortaliter non sit ex propriis autem probatur dicta conclusio, &c. uoluntarium indirecte, id est quia est in potestate uoluntatis, non imputatur uoluntate ex eo quia potest facere & nō facit, sed ex eo, q potest & debet facere, & non facit, ut patet in Prima secundæ Sancti Thomæ quæstione sexta articulo tertio in cor. art. ubi sic dicit in forma uoluntarium dicitur quod est a uoluntate. Ab aliquo autem dicitur esse aliquid displiciter, uno modo directe, quod scilicet procedit ab aliquo inquantum est agens, sicut calefactio a calore alio modo indirecte, ex hoc ipso quod non agit, sicut submersio nauis dicit esse a gubernatore, inquantum desistit a gubernando. Sed sciendum, q non semper, id quod sequitur ad defectum actionis, reducitur sic in causam in agens ex eo, q non agit, sed solum tunc cum potest & debet agere & non agit. Si enim gubernator non posset nauem dirigere, uel non esset ei commissa gubernatio nauis, non imputaretur ei nauis submersio, quæ per absentiam gubernatoris contingeret &c. Hæc ille in forma. Voluntarium igitur indirecte, id est quia est in potestate uoluntatis, non imputatur uoluntati ex eo quia potest facere & nō facit, sed ex eo q pōt & debet facere, & non facit. Sed in proposito pollutio hæc non cadit sub uoluntario nisi indirecte (quia scilicet uoluntas non diuertit ab auditione, quæ est eius causa) & uoluntas quamuis possit, non tamen debet diuertere à tali actu auditionis, cogitationis, & similium: ergo hoc non imputatur uoluntati. Declaratur minor, quia nullus artifex debet omittere inchoationem, aut prosecutionem operis propter defectus consequentes ex necessitate materiæ, stulte enim aliquis omitteret constructionem ferrę aut gladii ex eo q rubiginem contrahent, propterea quia ex ferro fiunt: & sic de aliis. Pollutiones autem & stimuli carnis in proposito contingunt ex necessitate materiæ, ex eo enim, quod res uenerea est materia purganda, lauanda, disputanda, prædicanda, cogitanda exinde naturali sequela, sequitur commotio carnis, &c. Testatur autem hoc non solum experientia, sed doctrina tertii de anima ubi in cap. de motiuo principio uult Arist. quod quandoque intellectu non præcipiente, ex imaginatione moueatur pars aliqua corporis, &c. Non igitur debet homo propter defectus contingentes ex necessitate materię venereæ, omittere non solum necessarias, sed utiles cogitationes, locutiones, auditiones, &c. nā alioquin oporteret aut Angelos, aut viros valde priuilegiatos tantum, de huiusmodi disputare, audire, &c. cuius oppositum Ecclesiastica habet consuetudo, & ratio docet.

¶ Animaduerte tamen in re hac quatuor, primum in mente, secundum in imaginatione, tertium in ore, & quartum in corpore. In mente quidem, ne ex auditione huiusmodi multiplicetur tentatio in mente, aliud est.n. tentare in mente, & aliud in carne tantum, hæc enim, vt dictum est, ex necessitate prouenit materiæ, & contra uoluntatem sustineri præsupponitur: illa autem ad voluntatem currit, & ad consensum trahit. Si.n. aliquis ex his periculo consensus proximus sit, omittere debet tam inchoationem, quàm prosecutionem: quoniam ad mortale peccatum nulla ratione procedendum est. In imaginatione uero, ne timeat commotiones carnis, quoniam sicut imaginatio lapsus pedum, facit labi (quia excitat motum circa partes imaginatas) ita imaginatio huiusmodi cōmotionum, quæ magna est in timentibus causat illas, eueniatque actualiter timentibus, ut unde credunt obuiare commotionibus, inde excitent. Et hoc dico de timore habente pro obiecto huiusmodi commotiones, timor autem habens pro obiecto Dei offensam cum eleuatione ab imaginatione talium, vel iuuat contra huiusmodi commotiones. Vnde huiusmodi confessores saluti animarum vacare sic debent, ut de huiusmodi commotionibus quas patiuntur, quantum possunt non cogitent, quamuis sentiant: ipsa.n. cogitatio in causa. In ore autem, ne superfluas faciant interrogationes in hac materia, & quantum possunt celeriter hæc pertranseant agentia namque naturalia magis uidentur agere ex mora, quam ex magnitudine uirtutis. In corpore demū ne putent omnem effluxum humoris esse seminationem. est.n. præter vrinam, & semen tertius quidam humor, qui ex calefactione, seu ex inflammatione carnis fluit; de quo nisi cum rebellione carnis ueniret non magis curandum est, quàm de sudore videtur. Nunc autem non ratione sui: sed tentationes cauenda est non tamen tanquam pollutio: vnde non excedit limites peccati uenialis. Hæc de secundo.

¶ QVO AD tertium. Pro solutione obiectorū memor esto duarum distinctionum iam positarū, altera est de voluntario in se ipso, & voluntaria in sua causa tantum. Altera est de uoluntario in sua causa tantum, aut quo ad cōditionem electam in causa, aut ex necessitate materiæ eiusdem. Seminatio.n. voluntaria in seipsa extra matrimonium est peccatum mortale, voluntaria a sit secundum causam, & non quatenus est electa, sed ex necessitate materiæ, non est peccatum, imo meritoria quandoque.

¶ Et per hoc patet responsio ad primum & tertium. Idem.n. est iudicium de causa, & effectu, & antecedente, & cōsequente. Quāuis etiam possit ad vtrumque argumentum aliter distingui de uoluntario in causa, seu indirecte: quia quoddam est, quod uoluntas potest, & debet in sua causa vitare, quoddam est quod potest quidem, sed non debet, & quod primum est peccatum, secundum nō. Et quia pollutio in casu proposito est uoluntaria in causa tantum secundo modo, ideo quamuis sit quodammodo uoluntaria, non tamen est uoluntaria imputabilis.

¶ Ad secundum verò dr̄, q licet oīs concupiscentia carnis aduersus spiritum sit cum peccato, non tñ hēt rationem peccati ex hac parte, qua procedit ex cogitatione vtili, & qñq; meritoria, vñ hęc causa excusat quantum est ex parte sui, & a mortali pollutione, & a veniali tentatione. Sed quia pollutio aliunde non habet rationē mortalis, ideo simpliciter restat sine mortali, concupiscētia autem carnis aliunde potest habere rationem venialis: & ideo non concluditur, quòd concupiscentia carnis interueniens simpliciter non sit veniale peccatum. Et hæc de quæstione hac dicta sufficiant. Florentiæ in S. Marco, die 13. Octobris, 1519.

TRACTATVS VIGESI-mustertius, De Purgatorio in duas quæstiones diuisus.

1 *Nam in Purgatorio possit esse meritum.*
2 *Num omnes animæ in Purgatorio existentes sint certæ de sua salute.*

QVAESTIO. I.

¶ An in Purgatorio possit esse meritum.

VTRVM In Purgatorio possit esse meritum, aut charitatis augmentum. Et videtur quod sic. Primò, quia vna ex pœnis Purgatorii est timor ex imperfecta charitate procedens, qui desinere non potest, nisi charitate perfecta, quæ foras mittit timorem, 1. Ioan. 4. Probatur assumptum; quia horror mortis,

qui imperfectè annexus est charitati, peccatum est: quia qui voluntarie non moritur, non obedit Deo vocanti, nisi inuitus. huiusmodi autem horror, animam sequitur in Purgatorio proportionaliter.

¶ Secundo, quia animæ in Purgatorio sunt in via: impossibile autem est esse statũ in via in qua non progredi reuerti est, vt Hier. dicit.

¶ Tertio, quia virtus in infirmitate perficitur, 2. ad Cor. 12. in Purgatorio autem est maxima infirmitas.

¶ Quarto, quia diligentibus Deum omnia cooperãtur in bonum, ad Rom. 8 igitur, & his qui sunt in Purgatorio.

¶ Quinto, quia impossibilis est vlla viatoris perseuerantia, nisi accipiat magis, atque magis: igitur non perseuerarent in charitate, qui sunt in Purgatorio, nisi magis, ac magis acciperent.

¶ AD EVIDENTIAM huius sciẽdum est, quòd quia status Purgatorij est a nobis remotus, & parum de eo in scriptura sacra habetur, oportet non ex opinatis, sed ex certis inuestigare, quod quærimus. Certum autem est in primis, quod status ille medius est inter nostrum, & beatorum statum, dum nos omnino in uia, beati omnino in termino fœlici, illi uerò, qui in Purgatorio sunt, non totaliter in via, aut extra viam, & similiter non totaliter in termino, aut extra terminum sunt. Et quidem quod non totaliter in uia sint, ex eo patet, quod extra uiam communem ad inferos, & superos non possunt incurrere amplius supplicium æternum. Et similiter quod non totaliter sint extra uiam, ex eo patet, quod adhuc non peruenerunt ad patriam cœlestem, pro qua assequenda purgantur. Et hinc patet quoque, quod non sunt totaliter in termino ad quẽ continua purgatione appropinquant, nec sunt totaliter extra terminum, in quo sunt sic diuina confirmatione fixi, vt ab illo diuertere nequeant. Hæc de Purgatorij statu, ut certa communique Ecclesię sensu confessa habemus. Ex quibus clare patet, an Purgatorium sit, ut uia, uel ut terminus quo ad meritum. Sed quoniam status Purgatorij non est per se, sed per accidens medius inter nostrum, & patriæ statum, ut patet ex hoc, quod medium per se est in quod oportet ex altero procedente extremo, primo peruenire quam in extremum, ut patet quinto Phys. & 10. Meta. constat autem, quod ex hac peregrinatione multi in cœlestem patriam peruenerunt absque transitu per Purgatorium (non igitur est purgatorij status per se medius inter nostrum & beatorum) & propterea ex ratione medij si processerimus, facile fallemur. contingit n. in his, quæ sunt per accidens etiã sapientes falli. Quocirca oportet videre penes quid est medium Purgatorium, ut sic veritatem quæsiti sciamus: inuenimus autem ab Ecclesia diffinitum Purgatorium esse medium quo ad satisfactionem pro actualibus peccatis; tunc tantũ quando homo in charitate decedens non plenè satisfecit pro illis in hac vita, ita quod si homo in charitate decedens satisfecit hic, non transit per Purgatorium, & si non satisfecit hic, transit per Purgatorium. Ex qua determinatione iuxta regulam non Topicorum, sed Posteriorũ Analyticorum, si affirmatio est causa affirmationis, negatio negationis, & contra in causis proprijs habemus, ꝙ Purgatorium per se, & propriè non est, nisi ad satisfactionem debitam pro actualibus peccatis exoluendam. Nã affirmatio satisfactionis adhuc debitæ in decedente in charitate, est causa affirmati trãsitus per Purgatorium, & negatio debitæ satisfactionis in decedente in charitate est causa negati transitus in Purgatoriũ. Hĩc autẽ hæc determinatio in Concilio Flor. sub Eugenio IIII. inter definita pro concordia Græcæ & Latinæ Ecclesiæ, vbi sic legitur. Si uero pœnitẽtes in Dei charitate decesserint, antequam dignis pęnitentiæ fructib. de cõmissis satisfecerint, & omissis, eorum animas pęnis Purgatorijs post mortẽ purgari. Vbi apparet affirmationẽ debitæ ꝓ actualibus peccatis satisfactionis esse causam purgatoriæ pœnæ, & subditur, Illorumq; animas, qui post Baptismum susceptum nullam omnino peccati maculam incurrerunt, illas etiam, quæ post contracti peccati maculam, uel in suis corporibus, uel eiusdem exutæ corporibus, prout superius dictũ est, sunt purgatæ, in cęlũ mox recipi, & intueri clare ipsum Deum trinum, & unum sicuti est. Vbi patet negatione debitæ satisfactionis poni causam negationis purgatoriæ pęnæ. dũ & baptizatos sine adiuncta decedentes culpa, & eos, qui in suis corporibus satisfecerunt mox in cęlũ recipi, & intueri clare Deũ sicuti est, diffinitur. Ex his siquidem patet, ꝙ nec pro fomite purgando, (qui etiam in baptizatis remanet) nec pro reliquijs quibuscunque, nisi satisfactione debita pro commissis vel omissis, pęnæ sunt purgatoriæ. Et similiter nec pro merito augendo, quoniam satisfacere pro peccatis, nec meritum, nec cum nouo merito oportet esse: quia nihil aliud est q̃ exoluere pęnas debitas. Credendum est igitur, & pro determinato habendum, ꝙ animæ in Purgatorio non sunt in uia quoad meritum. Et confirmatur authoritate Aug. in Enchi. c. 110 de Purgatorio loquendo dicentis, quòd illis prosunt Ecclesiæ suffragia, qui hic meruerunt, ut eis prodessent. Et rursus: hic omne meritum comparatur. Et rursus, nemo speret quod hic neglexerit, cum obierit a Domino se promereri, quo possit post hanc vitam releuari quispiam. Ex quibus absque alia probatione patet, ꝙ ponere meritum post hãc uitam, contradicit sententiæ beati Aug. apertissimè. Et in literis Apostolicis, vbi datur indulgentia pro defunctis, dicitur de illis, Quo magis aliorum egent suffragiis, & quo minus sibiipsis proficere ualent. Consonat autem hoc etiam rationi rectæ, quia ex eo quod constat illos, qui in Purgatorio sunt, non posse demereri (alioqui possent damnari) consequens est, ut non possint mereri.

¶ Quocirca consequenter ad determinationem Ecclesiæ loquendo, dicẽdum est ex similitudine in naturalibus, quod quemadmodum naturalia corpora extra propria loca genita (puta si lapis genitus sit in loco superiori) habent determinationẽ sui ad proprium locum, a quo impediuntur propter aliquod prohibens motum: ita decedentes in charitate habent determinationem sui ad cęlestem patriam, ad quam statim irent, nisi prohibens pœna debita temporalis pro peccatis adesset. Et propterea sublata pœna, uel per propriam exolutionem, uel per aliorum suffragia, statim cœlum adit, sicut graue remoto prohibenti, tendit deorsum. Et sicut nihil acquirit graue ex remotione prohibentis (sed tantũ pristinam grauitatem tendit ad proprium locum) ita anima ex remotione prohibentis, iuxta sortitam prius charitatem, in cælestis patriæ mansionem sibi paratam intrat. Et hæc exemplariter sint exposita, & ut nouitij intelligere possint, qualiter anima in morte sortitur diffinitionem sui status, quo ad meritum & demeritum, & cum hoc stat quod impeditur a consequutione regni cælestis propter debitam pœnam, quæ absque merito exoluitur, & aufertur a suffragantibus, uelut à remouente prohibens. Consonare siquidem discursum hunc determinationi Ecclesiæ de purgatorio pro sola satisfactione necessario cuilibet exercitato facile patere potest. Quod tanto magis approbandum est, quanto illa omnia consonare uidentur, quæ de purgatorio habentur; legitur enim secundo. Mach. 12. Sancta ergo & salubris est cogitatio pro defunctis exorare, ut a peccatis soluantur. Solui enim maculi absolutionem importat, detinentur enim pœnalibus uinculis suorum peccatorum. Nec obstat si in textu hoc non inuenitur: quia maior est est Ecclesiæ authoritas, ex Hiero. hoc docentis. Purgatorij quoque nomen ideo accidit, quod a peccatorum pœnalibus immunditijs animam purget, ut idonea sit ciuis cęlestis patriæ. Et quia status augmenti charitatis ad statum meriti eiusdem spectat (nam augmentum charitatis terminat illius meritum) eadem ratione, qua charitas in Purgatorio extra statum est meriti, a statu quoque augmenti excluditur.

AD PRIMVM In oppositum dicitur, ꝙ concesso in purgatorio timore non damnationis, sed durationis, magnæ futuræ pœnæ, utpote, quia incerti sunt de affuturis suffragijs diminutiuis pœnarum, non propterea sequitur ꝙ oporteat charitatem augeri ad excludendum timorem, quia potest aliunde timor auferri ex certificatione temporis & quantitatis pœnæ. Sed argumentũ falsum assumit, scilicet ꝙ timor omnis aut ille ex imperfecta procedat charitate; potest. n. cum perfectissima charitate stare timor, ut patet de timore Christi. Nec obstat, ꝙ perfecta charitas foras mittit timorem, quoniam non uniuersaliter, sed particulariter intelligitur secundum glos. de timore, s. seruili, uel initiali inquãtũ initialis est. Falsum quoq; est, ꝙ horror mortis sit peccatũ, quia naturalis est, etsi cum imperfecta charitate sit, non tñ ex naturali fuga mortis. Et licitum est inuoluntarie uoluntate naturali mori. Et similiter uoluntarie uoluntate rationali mori dicẽdo cũ Christo: Non sicut ego uolo, sed sicut tu uis. Vbi monstrat se nolle mortem, & submittere tñ se uoluntati Dei, talis autem est dispositionis quicunq; in charitate decedit. Huiusmodi autem uoluntas naturalis fugiens naturaliter pœnas, comitatur animam, si ad Purgatorium accedit & facit animam tristari de pœnis, quia tristitia est de his, quæ nobis nolentibus accidunt, secundum Aug. Nec vnquam separatur ab anima, nisi ipsa posset separari a seipsa, sed actus eius (puta tristari, timere) cessat, cessantibus eorum materijs seu causis, scilicet malis pœnæ. Et ideo non oportet crescere propterea charitatem, sed desinere obiecta tristitiæ & timoris, quæ stante æquali charitate, tolli posse constat. Quinimo etiam si anima secum aliquod timoris, uel alterius passionis peccatum deferret, non propterea oporteret nouum in illa meritum poni ad delendum illud peccatum, ut patet Math. 12. in glossa super illo verbo, Neque in futuro, dicente, Quædam culpæ paruæ, s. in futuro laxantur, quæ quidem post mortem grauant, sed & dimittuntur, si homo bonis actibus in uita, vt sibi dimittantur promeruit. Hæc ille.

¶ Ad secundum dicitur, ꝙ animæ in Purgatorio eo mõ quo sunt in uia, progrediuntur. sunt enim in uia quo ad satisfaciendum, & continue progrediuntur exoluendo per se uel per alium.

¶ Ad tertium dicitur, ꝙ ad literam Apostolus loquitur in hac peregrinatione, in qua virtus in infirmitate perficitur, non directe (infirmitas enim non uirtus perfectiua) sed occasionaliter. Non est autem in purgatorio huiusmodi occasione opus, ubi nõ est status perficiendi.

¶ Ad quartum dicitur, ꝙ diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum cœlestis beatitudinis, & sic omnia, in Purgatorio cooperantur animabus in bonum cælestis patriæ, quia in maiorem appropinquationem in illud.

¶AD

¶ Ad quintum dicitur, quod ly Magis ac magis potest referri, vel ad rem acceptam, vt sit sensus, Nisi maiorem rem accipiat, & sic falsum assumitur: conseruatur enim res sine augmento sui. Vel ad acceptionem, ut sit sensus, Nisi maior extensiue sit acceptio, & sic est verum: nam nisi conseruatio continue extendatur, desineret res esse, omnia enim in nihilum redigerẽtur, nisi ea manus omnipotentis conseruaret, inquit Gregorius. Vnde ex hoc non habetur argumentum charitatis, sed conseruatio eius. Augustæ die 17. Octobris, 1518.

Q V AE S T I O. II.

¶ Num omnes animæ in Purgatorio sint certæ de sua salute.

QVAERITVR Vtrũ animæ omnes in Purgatorio sint certæ de sua salute æterna. Et uidetur quod non. Primo, quia pœnæ inferni, & Purgatorii sunt eædem, ac per hoc tanta est pauor, & horror aliquarum animarum, ut impediat eas, ut nesciant in quo statu sint.

¶ Præterea, Quia multæ defunctorum animæ apparuerũt nescientes statum suum, tanquam Deus sic eas iudicauerit, suspenderit tamen promulgationem sententiæ respectu illarum.

¶ Tertio, Quia nulla ratione, aut authoritate Scripturæ, aut Ecclesiæ inuenitur, ꝙ omnes animæ in Purgatorio sint certæ de sua æterna salute, &c.

¶ In oppositum est communis Ecclesiæ doctrina.

¶ AD EVIDENTIAM huius quæstionis sciendum est, ꝙ quum quælibet anima a corpore separata uideat seipsam, & oẽs species seu habitus in seipsa existentes, quũ directe intuitus eius fertur in seipsam non impeditam a corpore, ut in hac uita contingit, consequens est, ut anima existens in Purgatorio uideat charitatẽ, seu gratiæ habitum in seipsa existentẽ, ac per hoc sciat, ꝙ est in statu gratię, & consequenter est certa de sua salute æterna. Et confirmatur, quia in omni anima separata, quæ purgetur, remanet fides & certa cognitio, quam hic habuit, ꝙ omnes in Purgatorio sunt de numero electorum, & scit se esse in Purgatorio: ergo est certa de sua salute. Probatur ꝙ sciat se esse in purgatorio: quia retinet certam fidẽ, quam hic habuit, secundum ꝙ non datur quartus gradus animarum separatarum baptizatarum, sed aut beatæ, aut damnatæ, aut purgandæ sunt statim post mortem, & scit se esse baptizatum, & extra hanc uitam corpoream, & non beatam nec damnatam, ergo purgari ad æternam salutem. Et confirmari idem potest ex parte spei: remanet siquidem in omnibus animabus Purgatorii uirtus non solum charitatis & fidei, sed etiam spei, non otiosæ, sed tunc maxime accensæ ad suum obiectum, quod est beatitudo æternæ. Et quum spes sit certa expectatio futuræ beatitudinis, quam in damnatis impossibile est esse, sequitur idem quod prius.

¶ AD PRIMAM ergo obiectionem dicitur primo quod licet aliquæ pœnæ sint communes inferno & Purgatorio, non tamen eodem modo ex parte patientium: quia patientes in inferno, diuersissimo modo sunt dispositi a patientibus purgatoriẽ, ut patet. Quia qui purgant habent uolũtatẽ rectã & conformẽ Dei uoluntati, amantes iustitiã Dei & sperã es in Deo ac Iesu Christi salute: damnati uero opposito modo se habent. Et propterea ignis communis inferis & purgandis non eodem modo suscipitur a damnandis & purgandis, & ad modorum diuersitatem spectat horror: in inferno enim horror est, & diuinæ iustitiæ, & pœnarum propter peruersam uoluntatem eorum, in Purgatorio uero dolor quidem pœnarum, sed non horror est, quia amant diuinam iustitiam, & libenter sustinent pœnas propter diuinam iustitiam. Dicitur secundo, quod sicut horror maxime in damnatis non impedit eos a perceptione sui status, multo minus impediet purgandos a præceptione sui status: non enim horror maior in Purgatorio quam in inferno est.

¶ Ad secundum dicendum, ꝙ doctrina Ecclesiæ non inhæret certis uisionibus, quales sunt istæ, quas Ecclesia non approbauit & forte fuerunt somnia, aut ectases, aut syncopæ, aut illusiones dæmonum ad noua dogmata inducenda.

¶ Ad tertium patet ex dictis, & certa ratione habetur omnes animas in Purgatorio certas esse de sua æterna salute Augustæ, 25. Septembris, 1518.

TRACTATVS VIGESIMVSQVARTVS De pœnarum timore, in duas quæstiones diuisus.

1 *¶ Num imperfecta charitas, necessario deferat secum post mortem timorem pœnalem.*

2 *¶ Num iustus timendo pœnam peccet.*

Q V AE S T I O I.

¶ An imperfecta charitas, necessariò deferat secum post mortem, timorem pœnalem.

VTRVM imperfecta charitas necessariò deferat secũ post mortem, timorem pœnalem. Et videtur quod sic: quia imperfecta charitas, quamdiu homo est in hac vita, habet secum timorem: quoniam de sola perfecta charitate scriptum est, 1. Io. 4. Perfecta charitas foras mittit timorem, sed ex sola morte non perficitur, ergo necessario fert secum timorem, sed timor pœnam habet, vt ibidem dicitur: ergo, &c.

¶ IN OPPOSITVM est, quia si sic esset, oporteret vt quilibet imperfectæ charitatis transiret per purgatorium: quoniam nullus ingreditur cœlum cum timore pœnali, sicut nec cum quacunque alia pœna.

¶ AD EVIDENTIAM huius sciendum est, ꝙ quia de statibus vitæ futuræ id tenere debemus, quod Scripturæ sacrę, aut Ecclesię authoritate didicimus, ideirco oportet hic supponere Ecclesiæ diffinitionem, scilicet quod si aliquis baptizatus moriatur, antequam culpam aliquam committat, ipsum in cœlum mox recipi, & intueri clare ipsum Deum trinum, & vnum, sicuti est, vt sub Eugenio IIII. in Concilio Florent. patet. Ex qua diffinitione sequitur, quod charitas imperfecta non necessario fert secũ post mortem, timorem pœnalem: quoniam constat baptizatum hodie Ioannem adultum, & statim absque commisso peccato aliquo defunctum, non oportet habuisse charitatem perfectam. Imo communiter baptizati sortiuntur charitatem imperfectam, quia incipiunt, & deinde proficiunt, & demum sunt perfecti: charitas enim meretur augeri, & aucta meretur perfici secundum August. Non consonat igitur Ecclesiasticæ doctrinæ charitatem imperfectam ferre, secum necessario post mortem timorem pœnalem, & ratione quoque dissonat huiusmodi necessaria connexio. Habes quoque ex dicta diffinitione Floren. Concilij, animas non retardari a visione Dei, & beatitudine, ex hoc, quod quamdiu uixerũt in corpore fuerint cum imperfecta charitate habuerunt: nam si retardarentur, nõ statim baptizati, qui post non peccauerunt, beati migrantes essent. Nam quum timor seruilis, a quacunque minima charitate excludatur: quoniam per charitatẽ filii sumus Dei, & non per Spiritum seruitutis in timore: sed Spiritum adoptionis filiorum Dei accepimus, in quo clamamus Abba pater secundum Apostolum, timor quicunque alius compossibilis charitati non necessario ponitur in actu ex sola imperfecta charitate: sed oportet aliam positiuam causam apponere, puta aliquod malum imminens. Sed stat quod homini imperfectæ charitatis, nihil imminẽtis mali occurrat post mortem, puta quia est in statu, in quo satisfecit plene pro omnibus peccatis suis: ergo charitas illius nullum pœnalem secum ducit timorem: sed statim perficitur perfectione patriæ cœlestis. Et sic licet in toto tempore præcedente charitas compassa fuerit aliquem timorem, ratione tamen illius hominis, quia scilicet nulli culpæ nulliusque pęnæ malo pro peccato subiacere tunc inuenitur, in primo instanti quo non venit hic, sed ibi, charitas illa perficitur perfectione patrię, vt dictum est, & non nisi timorem illum secum retinet, qui permanet in sęculum sęculi.

¶ AD OBIECTIONEM dicitur, quòd glos. ibidem exponit de timore seruili, qui nec cum perfecta, nec cum imperfecta charitate manet. In cuius signum textus dicit vtrunque, & ꝙ timor non est in charitate, & quod perfecta charitas foras mittit timorem. Aliter exponitur primum de timore seruili, & secũdum de timore filiali. Aliter & altius posset exponi de timore simpliciter, & charitate simpliciter, ut sit sensus: Timor nõ est in charitate: quia scilicet non necessariò comitatur charitatem. Et ratio redditur, quia perfecta charitas, quæ scilicet est perfectio, & perfecta simpliciter, foras mittit timorem: quia timor pœnam habet. Charitas autem simpliciter, sine omni etiam passibili malo, & pœnæ, & culpæ est: charitas enim quum sit vna ex perfectionibus simpliciter, communis est Deo, & creaturis: & in solo Deo inuenitur perfecta, sicut & sapientia, & bonitas: in quo nullum compati timorem, siue naturalem, siue reuerentialem, manifestum est. Et hæc expositio licet sit quo ad textum illum noua: est tamen in se vera, & non aliena a textu illo incipiẽte ibi, Deus charitas est, &c. & ex charitate Dei perfectionem charitatis in nobis imitandam proponente, & docente. Sed ad propositum sufficit expositio duplex inducta ex glos.

¶ Ad id vero quod dicitur, quòd per solam mortem charitas non perficitur, respondetur, quòd sola mors non perficit charitatem: sed solus Deus gloriosus inueniens hominem in morte liberum a culpa, & pęna peccatis commissis debita perficit charitatem, lumen gloriæ illi infundendo, & ad visionem fruitionemq; suę maiestatis illum admittendo. Augustæ die 14. Octobris, 1518.

QVAESTIO II.

¶ *An iustus timendo pœnam, peccet.*

VTRVM iustus timendo pœnam, peccet. Et videtur, quod sic. Primo, quia iustus, nihil timere debet nisi solum Deū. Tum secundo, quia timor pœnæ ex amore sui, qui est peccatum: charitas enim non quærit quæ sua sunt, primæ ad Corinth. decimotertio, & ab Apostolo vituperantur, secundo ad Timoth. 3. homines seipsos amantes, & infinitæ ad hoc sunt authoritates. Tum tertio, quia ratio suffragatur, quia odio habens pœnam plus amat suam quietem, quam Dei iustitiam, & voluntatem: hoc autem constat esse iniquum. Quarto, quia timor omnis ex diffidentia est: iuxta illud, Confidite, nolite timere, & similia, diffidentia autem est: ergo, &c.

¶ AD EVIDENTIAM huius quæstionis sciēdum est, quod timor, & dolor conueniunt in materia hac, s. malo pœnæ, vt patet, & vtrumque est de his, quæ nobis nolentibus accidunt, vt Aug. dicit, quamuis differenter, quia dolor de præsenti, timor de futuro est malo. Vnde sicut contingit recte, & non recte dolere de præsenti malo pœnæ, ita contingit recte, & non recte timere futurum malum pœnæ: nam si dolor, quantumcunque magnus sit, voluntatem hominis a diuinis præceptis nō auertit, recte tristamur, & dolemus de malo, quod patimur. Et vtrumque clare videmus in Domino Iesu, qui ait, Tristis est anima mea vsque ad mortē. Et rursus, O vos omnes qui transitis per viam, videte si est dolor similis sicut meus. Et similiter timor futuri mali pœnæ quantuscunque sit si non auertit hominem a diuinis præceptis, rectus est, & hoc etiam est videre in Domino Iesu, qui cœpit pauere, & tædere, Marc. decimoquarto. Tunc autem tantum tam dolor, quàm timor malus est, quando hominem abducit a Dei mandatis, ut patet in his, qui dolore, & timore fidem negant, vel quicquā aliud mandatorum omittunt. Ex quibus clare patet, quód nec dolor de præsenti malo pœnæ, nec timor de futuro, est secundum se malus, alioquin nunquam esset rectus. Nec dissoluat ab homine mortali quantumcunq; perfectissimo, alioquin non inuentus fuisset in Christo omnium perfectionum fonte. Et hinc prouenit quód timor pœnæ quandoque vituperatur, & quandoque non, sed naturæ testis est bonæ. Et propterea iustus timendo pœnam infra limites naturæ, ac rectæ rationis, nullo modo peccat, nisi Christus peccauerit, quod est blasphemia.

¶ AD OBIECTIONEM primam in oppositum dicitur, quód naturalis timor mali pœnę infra limites rationis rectę consistens, non est timor, alterius quàm Dei, ut infligentis pœnā: quoniam non est malum pœnæ in ciuitate, quod non fecerit Dominus. Timor enim solius Dei, ut punitoris, non excludit timorem rectum pœnarum, vt patet.

¶ Ad secundam dicitur, quod amor sui duobus modis in sacris literis sumitur. Primo pro amore sui, secundum id, quod est ex naturalibus, siue gratuitis Dei donis, & sic amor sui est de præcepto naturæ. Et ad huius sui amoris imitationem præcepit Deus, Diliges proximum tuum, sicut teipsum, & secundum hoc Apostolus dicit, Nemo vnquam carnem suam odio habuit, & Dominus, Dedi dilectam animam meam in manus, & cætera. Alio modo sumitur pro amore sui secundum id quod ex peccato habet, puta pronitatem ad malum, auersionem a Deo, & huiusmodi, & sic amor sui non est rectus, debet enim homo odisse in se quicquid mali habet, inquantum est malum, amor enim non nisi boni est.

¶ Quocirca si timor ex amore sui secundum Dei in se dona naturalia, vel gratuita procedit. & infra rōnis rectæ limites sistitur, nullū peccatum est; sed testis est bonæ naturæ, bonitatisque diuinorum effectuum amabilium. Si autem prouenit ex amore sui secundo modo, sic est peccatum, sicut & ipse sui amor, qui est fundamentū ciuitatis diabolicæ. Vnde prudentis lectoris erit discernere quando Scriptura Catholica, vel Doctorum loquitur de amore, uel odio sui primo modo, & quando secundo modo, & sic non falletur. Quod.n. dicitur, Erunt homines seipsos amantes, de amore sui, quantum ad id quod peccati est refertur, & sic de aliis uituperatis amoribus sui. Quod autem dicitur, Charitas non quærit, quę sua sunt, multipliciter a glos. exponitur. Primo referendo communiter ad ea, quæ ipsius charitatis esse possunt materia, & exponit apponendo ly tantum, hoc est, charitas non tantum quærit, quæ pro ipsa in habente ipsam sunt: sed etiam, quæ pro aliis sunt. Secundó exponendo de temporalib. bonis, & sic uel non repetit ablata, vel non est amatrix pecuniarum. August. autem in regula exponit de eiusdem temporalibus, quia communia propriis, non propria communibus anteponit. Ex quibus omnibus patet, quod in nullo obstat hæc authoritas dictis.

¶ Ad tertiū dr̄, quód maior est uniuersaliter falsa, Christus.n. testatur, & se nolle mortis pœnā, & se tamen plus velle Dei voluntatē quàm suam, quum dixit. Veruntamen non sicut ego nolo, quo ad primum, sed sicut tu vis, quo ad secundum. Et similiter accidit in omnibus recte tristibus & timētibus. Habent enim simul nolle seu odium respectu malorum ex amore naturali quietis, a malis, & quo ad hoc August. dixit, quod sunt de his quæ nobis nolētibus accidunt, & uelle respectu diuinæ uoluntatis, iustitiæ & præcepti, alioquin non sisteret tristitia aut timor infra limites rectæ rationis. Et propterea falsum esse liquet quod odio habens pœnam & appetens non mali, plus amat se & suam quietem, quā Dei iustitiam, præceptum aut uoluntatem.

¶ Ad quartam dicitur falsum esse, quod omnis timor sit ex diffidentia. quamuis enim timor, quia spei opponitur, minuatur ex confidentia, & diffidentia augeatur, non semper tamen ex diffidentia oritur, ut patet de timore Christi, in quo nulla fuit diffidentia, Et de timore Hiero. ad Eustochium dicentis, Ego ille qui timore gehennæ tali me carceri damnaueram; & tamen tunc maxime confitebar de diuina gratia. Vnde autem oriatur uniuersaliter timor, alterius est negotii, sat est quod non est opus culpabilem semper esse. Augustæ die 13. Octob. 1518.

TRACTATVS VIGESIMUSQUINTUS de Obligatione, & obseruatione præceptorum tam in Religione, quam extra, in duas quæstiones diuisus.

1 *Num quodlibet præceptum obliget ad mortalem.*
2 *Num religiosus factus episcopus, ad obseruantias regulares ex debito legali teneatur.*

QVAESTIO. I.

¶ *Num quodlibet præceptum obliget ad mortale.*

QVAERITVR Vtrum omne præceptum obliget ad peccatum mortale. Et uidetur quod sic, quia communis animi conceptio est, quicquid sub præcepto positum est, ad mortale peccatum obligare, intantum, quod percunctantis de aliquo actu an cadat sub præcepto, ubi responsum est affirmatiue, statim intelligitur obligatio ad mortale peccatum.

¶ IN OPPOSITVM Autem est, quia sequeretur omnem actum cuiuscunque uitii esse peccatum mortale, quod constat esse falsum. Et patet sequela, quia euitatio cuiuscunque uitii cadit sub præcepto.

¶ Ad Euidentiam unius dubii secundum est, quod præceptum contra consilium distinctum in hoc a consilio differt, quod consilium est de bonis, quorum opposita non sunt mala, datur enim consilium de Virginitate, quam si quis noluerit seruare, nec peccat, ut patet primæ ad Corint. 7. & simile est de aliis. Præceptum autem de his bonis, quorum omissio mala est mortaliter, soli.n. illi uirtutum actus sub præcepto cadunt, quorum omissio peccatum est, ut patet discurrendo. Et propterea Apostolus ibidem dicit, de Virginibus præceptum Domini non habeo, consilium autem do, & subdit, quod si nupserit uirgo, non peccat. Habet ergo præceptum pro materia actum bonum, cuius propositum est peccatum: & contrario omne peccatum opponitur alicui commissioni uel omissioni præcepti. Quod ex eo patet, quod trifariā diuisis actibus (quia aut præcepti, aut consulti, aut differentes sunt) neque contra indifferentia, neque contra consulta agendo uel omittendo peccatum incurritur: restat igitur, ut quod peccatum fit, opponatur commissioni uel præcepto. Quod sit, ut euidenter hinc sequatur, non quicquid clauditur sub præcepto, uinculum hēre mortale nisi quis putet omne peccatum esse mortale. Si enim omne peccatum opponatur alicui præcepto, & non omne peccatū est mortale, clare sequitur, quod aliquod peccatum est contra præceptū quod non est mortale. Sed quomodo hoc fit, declarandum restat, Scito ergo quod præceptorum moralium (de quibus solus est sermo) quædā habēt pro materia bonos actus quorum cōtrarii contrariantur charitati, ut patet de præceptis fidei & iustitiæ. Sunt enim de credendo articulos fidei, & de tribuendo unicuiq; quod suū est quorum contraria (ut infidelitas & iniustitia) contra charitatem sunt illa contra dilectionem Dei, illa contra dilectionem proximi. Quædam uero habent pro materia actus bonos, quorum contraria non contrariantur charitati, ut patet de præceptis abstinentiæ affabilitatis, urbanitatis, & similiū. Sunt enim de obseruandis modis debitis in sumendo cibum, aut conuersando aut iocando quorum contraria ut species gulæ & impietatis, nō sunt cōtra charitatem Dei & proximi, quamuis mala & peccata in genere moris sint. Spectandum est ergo ad charitatē, quū discernendum est præcepti uinculum ad mortale peccatum, quia solum per mortale peccatū charitas tollitur, quod omne pctm̄ mortale charitatē tollit. Si enim præcepti uiolatio charitatem tollit, ad mortale peccatum obligat, si autem non tollit charita-

charitatem, quamuis tollat quamcunque aliam uirtutem, ad mortale peccatum non obligat. Charitas enim est animæ uita: quæ quia per peccatum mortale tantum tollitur, ideo peccatum tollens ipsam, mortale appellatur: tolli autem charitatem solummodo constat per id quod contrariatur dilectioni Dei, aut proximi. Et propterea duo sunt genera moralium præceptorum: quædam habentium uinculum peccati mortalis, & sunt illa sola, quæ præcipiunt aliquam commissionem uel omissionem necessariam ad dilectionem Dei uel proximi. Necessariam autem dico uel simpliciter: ut in quibusdam præceptis naturalis iuris: ut Deum esse colendum, non esse adulterandum, & huiusmodi. Vel ex suppositione: ut in quibusdum præceptis diuini, uel humani iuris: ut, suscipiendum esse Baptismum, obseruandos esse tales dies festiuos, & huiusmodi: sunt enim hæc necessaria ad salutem, quia sic instituit Deus, uel Ecclesia. Quædam habentium uinculum peccati uenialis tantum: & hæc sunt, quorum uiolatio stat cum charitate Dei & proximi. Siue de iure naturæ, ut, non esse mentiendum, esse affabilem & huiusmodi: siue sint de iure positiuo: ut, benedicendam esse mensam à clericis, & huiusmodi. Peccant .n. uiolantes hæc præcepta, sed non mortaliter. Vnde patet, quod non omne præceptum habet uinculum peccati mortalis. Et si ad hanc distinctionem aduertissent priores, non conclusissent aliquid esse de consilio, ex eo quod non est in præcepto habente uinculum peccati mortalis. Crediderim quoque ego multa nos habere hodie secundum animi communem conceptionem pro præceptis habentibus uincul͠u peccati mortalis, quæ si a partibus cum hac distinctione fuisset interpretata, non haberemus hodie sub præcepto uinculi mortalis: ut est præceptum de ieiunio; multa enim sunt opinione mea, & infinita positiui iuris præcepta moralia absque uinculo peccati mortalis. Sub huiusmodi siquidem morali non mortali præcepto cadit tota regula beati August. ex eo quod in principio dicitur: Hæc sunt quæ ut obseruetis, præcipimus in monasterio constituti: & quod monachi carnes non comedant. de conse. dist. 5. carnem &c.

¶ AD obiectionem ergo in oppositum dicitur, ꝙ quia nominibus utendum est, ut plures utuntur, præcepti nomen dupliciter inuenitur. Primo secundum proprietatem significationis suæ, & sic præceptum in Politicis seu moralibus distinctum contra cõsilium in duo secatur genera, ut declaratum est. Alio modo per antonomasiam, & sic præceptum antonomasicè dicitur solum illud quod habet uinculum peccati mortalis. Et hinc orta uidetur ista communis uox. Romæ, die 14. Februarii, 1518.

QVAESTIO II.

¶ *Num religiosus factus Episcopus ad obseruantias regulares ex debito legali teneatur.*

QVAERITVR an religiosus factus Episcopus teneatur ex debito legali ad obseruantias regulares. Et uidetur quod non, quia in Decretis, 18. q. 1. c. unico, dicitur, quod monachus factus episcopus electione canonica, est absolutus a iugo regulæ professionis monasticæ, constat enim absolutum a iugo legis, non teneri debito legali ad legis obseruationem. Et confirmatur ex glo. ibidem dicente, quod non tenetur ad ieiunia, similis enim ratio est de aliis.

¶ IN Oppositum autem est autoritas & ratio S. Th. in Secunda secundæ. q. 185. art. 8. dicentis, quod tenetur ad omnia non repugnantia episcopo, quia dispositio non tollitur adueniente perfectione, sed magis perficitur. Et confirmatur hoc, quia alter sequeretur, quod monachus episcopus gauderet beneficio capituli explicati, extra de obser. ieiu. ubi conceditur in die naturalis Domini esus carnium, etiam feria 6. eis, qui nec uoto, nec regulari obseruantia sunt astricti ad abstinentiam a carnibus. Consequens autem uidetur falsum, quia constat exceptionem illã comprehẽdere monachos, quibus regularis institutio carnes inhibet, absque tamen peccati mortalis nota.

AD EVIDENTIAM huius dubitationis sciendum est, ꝙ dupliciter aliquis tenetur ad aliquid obseruandum, uel ex debito legali, uel ex debito morali tantum. Dico aũt tantum: quia debitũ legale claudit in se mortale debitum, & addit supra illud legalitatẽ. Appellatur aũt, & est debitum morale uinculum ex recta ratione, debitum uero legale est uincul͠u ex lege. Ita ꝙ uis obligatiua in debito morali, ex sola recta ratione, ut a coactiua uirtute ꝓficiscitur, siue habeat aliunde occasionem, siue non. Tenet enim quilibet ex debito morali ad non mentiendum, quia naturalis ratio sic dictat ueritatem, sectandam, ut contrariũ secundũ se prauũ diffiniat: & simile est de uinculo ad uitãda quælibet uitia. Tenet quoque princeps ad obseruationem legis communis ex debito morali, iuxta illud, Patere legem quam ipse tuleris, extra de cõsti. c. quum oẽs: & Dominicã reprehensionẽ, Matth. 23. Dicunt & non faciunt, quamuis nõ contineat ad legis obseruationẽ ex debito legali: quoniam lex non habet uim coactiuam supra principem. Verum huiusmodi debitum morale ex naturali ratione sola, ut a uirtute coactiua uim habens, occasionaliter eorum habet a lege extante: nam nisi lex maneret in suo robore, ratio naturalis non obligaret principem ad illius obseruationem, sicut nec subditos, quod lex primo, & recta ratio secundo obligat, ut uis coactiua ad legis eiusdem obseruationem. Debitum autem legale est, quod a lege, ut a coactiua uirtute est: lex enim habens coactiuam uirtutem, lex non est, ac per hoc respectu illius supra quem non habet uirtutem coactiuam, lex non est simpliciter, & absolute, sed secundum quid, scilicet ut directiua. Et propterea dicitur, & bene, quod princeps solutus est legibus: quia scilicet lex simpliciter, & absolute non est supra eum: quia non ligatur coactiua uirtute legis, & quia uis coactiua legum per legis actum punitiuum exercetur, ut proprium actum: quia pœna est proprium legis medium, per quod ad sui obedientiam inducit, ut Sanctus Thomas docuit in Prima secũdæ quæstione 92. articulo secundo, ideo illi soli subsunt uirtuti coactiuæ legis, qui legum pœnas incurrunt contrafaciendo. Qui autem suapte natura non ex priuilegio legum pœnam non incurrunt, quantumcunq; contra præcepta legum agant uirtuti coactiuæ legis non subiiciuntur. Quocirca quia religiosus factus Episcopus non subiacet pœnis regulæ, aut statutorum regularium, quod ex eo patet, quod si puniendus est, non punitur secundum regularia instituta, sed secundum sacros canones, sicut reliqui Episcopi, consequens est, qđ religiosus factus Episcopus non teneatur ex debito legali ad obseruantias regulares. Et quia censurarum, & peccati mortalis pœna ad uim coactiuã legis spectant, ideo non incurrit censuras, aut mortale peccatum, si huiusmodi ex regula, aut constitutionibus tantum prohibeãtur, oppositum faciendo, quamuis peccet mortaliter aliquod trium essentialium notorum transgrediendo: quia ad illorum obseruationem ex uoti uinculo, cessante lege tenetur. Tenetur tamen ex debito morali religiosus factus Episcopus ad suæ religionis regulares obseruantias non contrarias, aut dissonas Episcopo: quia ex ascensu ad perfectionis statum non debet deficere a fructu prioris uitæ, ut ratio S. Tho. monstrat. Perderet autem, si ea, quæ etiam non conferunt ad perfectionem Episcopalem, per quæ ad illam peruenit, desereret: simile siquidem accidit istis regularibus bonis in Episcopo, quòd accidit in naturalibus, & disciplinabilibus dispositionibus. Videmus enim ad generationem ignis perueniri per calorem disponentem ad ignem, & propterea igne genito calor non minor, manet aliter tamen: quia prius inerat per uirtutem quasi coactiuam agentis: postea inest, ut consequens naturam geniti. Et similiter frequens meditationis studium ad doctoratum ducit: & propterea Doctor, nisi cancri more retrocedat amplius meditatur, licet aliter: quia prius quasi pædagogo cogente, postmodum tanquam actum connaturalem exercens. Ita & religiosus profitendo per regulares obseruantias, ad Episcopalem perfectionem deducitur, qua adueniente, regulares obseruantiæ Episcopum decentes magis adsunt: aliter tamen quia prius tenebatur ad illas ex uirtute coactiua legis: modo uero ex recta ratione dictante laborẽ uiæ non debere perire in termino, & quòd per eadem bona perfectio conseruari debet, per quæ acquisita est.

¶ Ex quibus patet, utranque opinionem uerum diuersimodè dicere, & quòd tenetur ad regulares obseruantias, & quòd non tenetur: nam tenetur ex debito morali, & non tenetur ex debito legali. Et hinc patere potest, quòd monachus factus Episcopus, licitẽ potest carnibus uesci in sexta feria, quando natiuitas Domini in illa euenit: quoniam a debito legali, quo sub iugo prohibentis regulæ astringebatur, absolutus est, & debitum morale tũc non hẽt locum. Quia conuenientissimum est, inquit D. Thom 3. parte q. 40. art. 3. ut qui cum aliquib. conuersatur, se eis in cõuersatione conformet: ita quod in cibo, & potu conformiter se sicut alii habeat: constat .n. monachum Episcopum ad conuersandum cum Ecclesia sua, & specialiter clericis translatum. Et hoc præcipue locum habet in tanta solennitate, in qua sancti uiri abstinentiæ detrahunt: decet enim tantam internæ lætitiæ causam foris erumpere ad lætas mensas.

Pôt monachus factus Eps carnibus uesci feria vj. Natiuitate Domini in ea aduenĩete.

¶ AD PRIMAM ergo obiectionem pro parte negatiua ex decretis dicitur, quòd monachus factus Episcopus absoluitur a regulari iugo, quod coactionem importat, sed nõ absoluitur a morali debito operis regularis. Et similiter glo. uerificanda est, quòd absoluitur a iugo ieiunii, & non a ieiunio debito morali. Ad obiectionem primam pro parte affirmatiua ex authoritate, S. Tho dicitur, quod intelligendus est de debito morali, & non de legali. Quod patet tum ex ratione ibi reddita, quæ non nisi debitũ morale concludit: tum ex eo, quòd iuxta illam doctrinam religiosus factus Episcopus etiam Romanus, teneretur ad regulares obseruantias dedecentes ipsum: & tamen constat ipsum non teneri debito legali, sed morali tantum ad huiusmodi. Ratio enim literæ illius non magis militat pro aliis Episcopis, quam pro Romano, quum iste teneatur esse perfectior cæteris.

¶ Ad secundã obiectionem dicitur, quòd canon ille Honorii III. explicando restringens esum carnis in die natalis Domini ad eos,

qui nec voto, nec regulari obseruantia sunt astricti, intelligitur de astrictis ex debito legali ad regularem obseruantiam, & non de his, qui ex debito morali subsunt regulari obseruantiæ. Et ratio est: quia in qualibet scientia nomina sunt interpretanda secundum vsum illius scientiæ. constat autem solos astrictos debito legali appellari in iure astrictos lege, & non astrictos legali debito appellari solutos a lege., princeps enim solutus dicitur legibus, qui tamen secundum morale debitum subest legibus. Et quod magis vrget ad propositum monachus Episcopus a iugo regulæ monasticæ professionis absolutus dicitur, capitulo statutum, 18. q. primo, non comprehenditur igitur monachus Episcopus in iuris dispositione inter astrictos regulari obseruantia: sed inter absolutos a iugo regulari obseruantiæ, si iuris textum unum secundum eiusdem iuris textum alium intelligere debemus. Et tu lector me mento scripta nostra de huius quæstionis materia in commentarijs, super Secunda secundæ, ad hæc referre subtiliter discussa. Romæ 13. Februarij. 1518.

TRACTATVS VIGESIMVSSEXTVS, De Sacri ordinis Collatione, vnica quæstione contentus.

QVAESTIO.

¶ *Vtrum in collatione sacri ordinis sufficiat tactus corporalis post completam prolationem verborum, in quibus consistit forma.*

QVAERITVR, an in collatione ordinis sufficiat tactus corporalis post complectam prolationem verborum, in quibus consistit forma. Et videtur ꝙ sic. Primo, quia de facto ritus hic seruatur alicubi absque reprehensione, ut a fide dignis dicitur. Porrigitur siquidem ab Episcopo dicente semel tantum formæ verba in numero plurali, Accipite potestatem, &c. calix præparatus; & quotquot sunt ordinandi in sacerdotes, sigillatim accedunt ad contactum calicis Episcopo non repetente, neq; continuante verba, sed deinceps silente: absurdum est autem damnare tantam multitudinem: ergo, &c.

¶ Secundò, quia ubi est diuersitas opinionum, non est diffinitiuè asserendum, nisi liquide manifestata sit veritas, ergo multò magis, vbi nihil inuenitur etiam opinatum, non est damnanda altera pars, sed quilibet sensui suo relinquendus. Sed de simultate contactus corporalis in sacrorum ordinum susceptione, nihil apparet etiam opinatum, quin potius de contactu ipso corporali diuersæ sunt opiniones, ut S. Tho. in 4. sent. dist. 24. dicit, Non sunt igitur damnandi, qui tetigerunt quidem calicem præparatum, &c. quamuis non simul cum prolatione verborum.

¶ Tertio, quia si contactus, & uerborum prolatio deberent esse simul tempore, hoc esset quia verba formæ aliter non uerificarentur. Sed hoc non accidit in proposito, nam in verbis imperatiui modi satisfit, si incontinenti obeditur secundum intentionem imperantis. Episcopo autem porrigenti, & dicenti, tot ordinandis, Accipitur, obeditur incontinenti secundum eius intentionem: quo utam Episcopus etiam explicite dicit, Ego intendo omnibus conferre ordinem sic successiue uenientibus: ergo, &c.

¶ RESPONDEO. In hac difficultate, primo declarabitur veritas de necessitate contactus: secundo, de simultate contactus, & uerborum, tertio satisfiet oppositis.

¶ QVO AD primum scito, ꝙ non opinatiue, sed assertiuè dicendum est, quod contactus corporalis necessarius est in sacramento ordinis, non solum quia simile in cæteris sacramentis, in quibus adhibetur extranea materia, & Baptismus. n. sine contactu aquæ, confirmatio sine contactu manuū, vel chrismatis, quod extrema vnctio sine contractu olei non fit, &c.) sed quia propria ratio formæ sacri ordinis hoc exigit, vt D. Thomas in prææallegato loco docuit. Oportet siquidem uerba, in quibus consistit forma ordinis uerificari sic, quod actus significati impleantur, alioquin inefficacia uanaque sunt: sed in verbis formæ percipitur actus susceptionis corporalis: ergo oportet impleri tale imperium per corporalem acceptionem. Probatur minor, quia cum dicitur, Accipe, aut imperatur solus actus interior, aut cum exteriori acceptione. Non interior solus, quia de interioribus solis Ecclesia non se impedit ergo iunctus exteriori acceptioni. Et confirmatur: quia cum sacramenta consistant in rebus, & uerbis sensibilibus (ut patet in principio quarto Sententiarum) demonstrationes iussionesque sacramentales ad sensum impleri oportet. Propter quod sicut cum in forma Eucharistiæ dicitur, Hoc est corpus meum, oportet fieri demonstrationem non ad intellectum tantum, sed ad sensum: ita cum in forma ordinis dicitur, Accipe, oportet fieri iussionē ad sensum. Et sicut ibi oportet monstrare contentum sub his sensibilibus speciebus panis, &c. ita hic imperari acceptionem sensibilem, quæ contactu corporali perficitur, &c. Et hæc ratio non solum infert quod oportet corporalem susceptionē interuenire in illis traditionibus, quibus imperatur explicite acceptio alicuius rei corporalis (puta cum dicitur, Accipe librum uel claues, &c.) sed etiā cum dicitur, Accipe potestatem, uel accipe Spiritum sanctum: idem enim est utrobique iudicium, quia idem est in utrisque imperatum. Meminisse enim oportet, quod sicut in consecratione sanguinis Iesu Christi, non demonstratur ex ui uerborum id ꝙ continetur sub specie uini, quod tamen deberet demonstrari, sicut in consecratione corporis, sed demonstratur calix continens illas species dicendo, Hic est calix, &c. & iuxta tropum metonymiæ ponitur continens pro contento, ad insinuandum, quod conuersio fit in sanguinem, ut potabilem: ita in sacramento ordinis iubetur ex ui uerborum quandoque acceptio spiritualis (quia potestatis seu Spiritus sancti) & iuxta eundem tropum ponitur quod dicitur pro eo quod fit, id est acceptio potestatis pro qua acceptio corporalis fit, loco ipsius acceptionis incorporalis quæ in rei ueritate imperatur. Oportet enim (ut dictum est) iussionem sicut & demonstrationem sacramentorum, ad sensum impleri, &c.

¶ Amplius non minus oportet impleri, quod fit in sacramento, quam quod dicitur. Sed in sacramento ordinis si fit traditio calicis actiue, & non accipitur, constat quod non impletur quod fit, nulla enim actio impletur sine passione, unde episcopus & uerbo (ut dictum est, iuxta tropum prædictum, & facto, ipsa scilicet porrectione calicis, uel actiua manuum impositione, imperat corporalem susceptionem. Propter quod sicut non sufficit episcopum manus imponere actiue tantum: sed oportet corporaliter tangi ordinandum, & obedire, contractum corporalem sustinendo, quamuis ex ui uerborum Spiritus sanctus accipiendus iubeatur in illa impositione: ita non sufficit calicem cum uerbis porrigere, sed oportet ordinandum obedire ad corporale tactum accedendo, quamuis ex ui uerborum potestas accipienda dicatur imperatiue, &c. confirmatur quoque hoc autoritate decretalis de sa. non ite. capitulo presbyter. Vbi expresse apostolica traditione tactum corporalem debere interuenire Greg. 9. dicit, &c. Non deest quoque autoritas S. Thomæ, & Petri de Pal. & rubricam librorum pontificalium, &c. Hæc de primo.

¶ QVO AD Secundum scito, quod oportet corporalem contractum fieri cum prolatione uerborum, in quibus consistit forma simul tempore in toto, uel in parte, &c. quoniam nulla oratio uerificatur, aut adimpletur, nisi significatum ponatur tempore consignificato. Tempus autem consignificatum per orationem, quæ est forma sacramenti, non se extendit extra totum tempus prolationis eius: ergo intra tempus prolationis uerborum oportet acceptionem significatam impleri, &c. Maior est per se euidens: minor autem continet duo: unum est, quod tempus consignificatum sit præsens: alterum uero quod tale tempus præsens non extendatur extra tempus prolationis uerborum: his enim duobus euidenter habitis, tota ratio clara erit, ac efficaciter inferens intentum. Primum autem horum euidens fit ex conditionibus uerbi imperatiui: nam inter præsens imperatiui, & futurum eiusdem, uerbi gratia, accipis, accipe, & accipito, conuenientia est in significatione singula enim acceptationem significat. In modo autem significandi differentia est, quoniam ly, accipis, significat acceptionem indicatiue, ly uero, accipe, & accipite, significant acceptionem imperatiue. In tempore uero differentia est, sed aliter, quoniam tam ly accipis, quam ly accipe, significant acceptionem in præsenti, ly uero accipito, significat acceptionem in futuro. Vnde inter ly accipis, & ly accipe, neque in significato, neque in tempore est differentia aliqua, sed in modo tantum: quoniam dicendo, accipis, acceptionem præsentem in te indicio: dicendo uero, accipe, acceptionem præsentem tibi impero, &c. Et ex hoc sequitur, quod sicut uerum non est dicere, accipis, te in præsenti non accipiente, indicatur siquidem esse in præsenti quod non est, ita efficax non est dicere accipe, te non in præsenti accipiente, imperatur siquidem esse in præsenti quod non est. Ex proprietate igitur consignificati temporis in forma sacramenti ordinis consistente in uerbo imperatiuo præsentis temporis, apparet ꝙ oportet impleri quod iubetur in præsenti tempore. Quod autem talem præsens non extendatur ultra tempus prolationis uerborum probatur. Primo ex ipsa ratione temporis consignificati.

¶ Ad cuius euidentiam aduerte tria. Primum est ꝙ dīa tēporis verborum nō tenet se ex parte prolationis, neq; ex parte proferentis, sed ex parte significati, nam si ad tempus prolationis inspicias, ita mensuratur tempore præsenti accipiam, & accepi, sicut accipio, &c. similiter si ad intentionem huius, uel illius proferentis aduerteris, ita potest intendere præsens tempus huius anni, mēsis, uel diei, &c. sicut huius, nunc, &c. sed si significationem uerbi pspexeris, & mensurā durationis eius consignificatam consideraueris, inuenies, ꝙ tempus consignificatum ut mensura ipsius actus significati ex ui talis uerbi intelligitur. Secundum est, ꝙ consignificatum tempus est, & dicitur præsens præteritum, uel futurum in respectu ad tempus, quo uerbum ipsum significans profertur. Quilibet. n. fatetur se falsum dicere si dicendo, credo, non

habeat

habeat in se credulitatem qn̄ hoc dicit. Et similiter si dicendo credidi, scit se nunquam nisi tunc, qn̄ dicit habuisse credulitatē. falsum dicit, &c. Et uerba igitur præsentis temporis significant actum coexistentem ipsis verbis quando dicuntur, & præterita præteritum, & futura futurum. Tertium est, quod licet secundum veritatem nihil de tempore sit vnquam præsens nisi instās, apud Grammaticos tamen tempus præsens dicitur & consignificatur, quod cuicunq; parti orationis coexistit, propter quod in sacrorum actionibus apud Theologos effectus quidem, quia in instanti fit, in fine prolationis verborum fit. Actus aūt sacramentalis tam actiue, quam passiue in quacunque parte mensurante prolationem verborum coexistat, sufficit. Ex proprietate igitur consignificati temporis, euidenter patet, quod tempus præsens consignificatum in forma sacramentorum non extenditur ultra mensuram prolationis eorum. Et confirmatur, quia sicut in Eucharistiæ consecratione cum dicitur, Hoc est corpus meum, id est non consignificat tempus extra prolationem verborum, ita in sacramento ordinis, cum dicitur accipe, nō consignificatur tempus extra mensuram prolationis verborum, vtrobique enim est verbum præsentis temporis, & non differunt nisi in modo indicatiuo, scilicet, & imperatiuo. Mensura autem non ex parte modi sed temporis se tenet, & propterea eadem est vtrobique ratio. Et ex hoc habes non solum, quod ex proprietate verbi se tenet, sed quod talis rigurosa proprietas in sacramentis Ecclesiasticis seruatur, intenditur, & exigitur, idem enim esse de omnibus iudicium debet. Et confirmatur, quia nisi tempus præsens consignificatum intelligatur precise terminari cum prolatione verborum, nulla esset certitudo quantum hoc pręsens duraret, & sic posset aliquis semel dicendo decem millibus hominum, Ego vos baptizo, &c. & per totum diem effundere aquam super singulos, & essent baptizati, quod constat esse falsum. Hæc de secundo.

¶QVOAD tertium, ad primum in oppositum dicendum est, ꝙ non est mirum, si Spiritussanctus permittit aliquos Episcopos errare in istis, quoniam manifesta apparet in eis demeritoria causa, quia scilicet non summittunt actus suos rubricis pontificalibus, sed sensum proprium sectantes, euanescunt in cogitationibus suis: & dicentes se esse sapientes, stulti facti sunt, Episcopi tamen mutantes numerum singularem in pluralem, & dicentes, pluribus simul tangentibus, accipite in nullo errant: sicut nec baptizans plures simul aspergendo, & dicendo, Ego vos baptizo, &c. illi quoque qui inter dicendum semel verba formæ pluribus successiue tangentibus porrigunt, dicendo, accipite, satisfaciunt sacramento: quia etiam si viri tantum tradant dicendo accipe, non exigitur quod à principio formæ vsque ad finem semper adsit contractus: sicut etiam in Baptismo, non oportet ablutionē vnius durare, quamdiu durant verba formæ, sed sat est si in aliqua parte verborum durante fiat hic ablutio, fiat ibi contractus, &c. Illi autem qui ante vel post prolationem verborum tangunt, nihil suscipiunt, sicut nec essent baptizati, qui ante vel post prolationem verborum abluerentur.

¶Ad secundum vero dicitur, quod authoritas rubricarū pontificalium, expresse statuentium contractum & eius simultatem cum prolatione & rationes authoritatē q̄ne supradictā, excludunt huiusmodi opiniones, & determinant.

¶Ad tertium aūt iam patet, ꝙ non saluatur veritas seu efficacia orationis imperatiuæ pñtis temporis, nisi illo tempore pñti fiat quod imperatur: & ꝙ sacramentorum efficacia certa exigit tempus pñs, non ad libitum ministri, sed secundum naturam ipsius sacramenti intelligi. Vnde intentio Epi erit in his, quæ iurisdictionis sunt non pōt, sed oportet ipsum in captiuitatē reducere intentionem suam in obsequium Christi, & ecclesiæ, &c. Nec obstant his dicta Doctorum sentientium, ꝙ sacerdotes noui in sua ordinatione formam consecrationis Eucharistiæ proferunt, & oēs referunt intentionem suam ad instans quo terminatur prolatio formæ consecrationis Eucharistiæ ab Epo. Hoc.n. non est intelligendum, ꝙ fiat ex vi intentionis nouorum sacerdotum, quasi ipsi possint suspendere effectum verborum in aliud tempus: hoc.n. non minus possent perfecti sacerdotes. Sed quia sic fit in ecclesia a Spiritusancto gubernata, ut omnium consecratio efficax inueniri possit, humana non tentauis suadere, adhuc tamen non persuasit, sed in captiuitatem ducto intellectu actus fit. Et hæc sufficiāt. Pisis, Die 20. Nouembris 1519.

TRACTATVS VIGESIMVS SEPTIMVS
De dispensatione matrimonij in Occidentali ecclesia, Quæstione vnica contentus.

QVAESTIO.

¶*Vtrum summus Pontifex possit dispensare cum sacerdote Occidentalis Ecclesiæ, vt accipiat vxorem.*

QVæritur vtrum summus Pont. possit dispensare cum sacerdote Occidentalis ecclesiæ, ut accipiat vxorem.

¶ Videtur.n, quod non. Primò, quia traditū alteri non potest absque iniuria ab eo tolli, sed corpus sacerdotis occidentalis traditum est diuinis obsequiis in castitate: ergo &c.

¶ Præterea, Secundum S. Th. in secunda secundæ. q. 83. art. 2. dicitur, quod summus Pontif. potest non dispensare religiosum ad contractum matrimonii: ergo, nec sacerdotem.

¶IN OPPOSITVM est, quia castitas annexa est ordini sacerdotali ex statuto ecclesiæ, ergo per eam potest tolli.

¶IN HAC quæstione iuxta tria, quæ apparent in sacerdote Occidentali, discutienda sunt tria, ut plenius satisfiat, & cuiusdam reuerendissimi domini Cardinalis uotis, & Parisiis nuper exorta quæstio clarius appareat.

¶ Videndum est igitur primo de sacerdotio absolute, quomodo se habeat ad matrimonium, secundo de annexo uoto continentiæ, tertio de statuto ecclesiæ. Ex his enim, & non aliunde impedire contingit sacerdotem a matrimonio.

¶QVOAD primum ergo duo dicuntur: Alterum affirmatiuum, i. quod sacerdotium impedit matrimonium contrahendum, alterum negatiuum scilicet quod non dirimit contractum. Et primum quidem intelligendum est de congruo: quoniam nec ratione, nec authoritate probatur, quod absolute loquendo, sacerdos peccet contrahendo matrimonium, quin potius & ratio ad oppositum ducit, quoniam, ut patet in 37. di. 4. sen. nec ordo inquantum ordo, nec ordo sacer inquantum sacer est impeditiuus matrimonii: & in ecclesia occidentali olim diaconi poterant contrahere matrimonia, ut dicitur cap. diaconi dist. 28. Manifeste quoque in 31. dist. in canone, aliter, dicitur, quod Orientales in sacramentis constituti copulantur matrimoniis. Nec admittenda est glossa exponens, copulantur idest copulato utuntur: quoniam manifeste series textus de contractu matrimonii loquitur, ut confirmet etiam aduersatiua subiuncta, scilicet quod Occidentales non sortiuntur coniugia, & cætera. Secundum uero dictum intelligendum est, quod non dirimit matrimonium contractum ante, hue post. Et hoc (ut dixit) seclusis omnibus legibus Ecclesiasticis, stando tantum in his quæ a Christo & Apostolis habemus. Et confirmatur ultimo utrumque horum ratione. Si ordo sacerdotalis ex natura sua impediret matrimonium contrahendum (ita quod contrahere esset peccatum) aut dirimeret contractum, sequeretur quod in nullo casu quacumque necessitatis, aut utilitatis per Ecclesiam militantem posset dispensari cum aliquo sacerdote, ꝙ contraheret matrimonium. Hoc consequens est & contra Theologos, & contra Canonistas & contra authoritatem: quia de facto utitur Ro. Ecclesia. Consequentia autem manifeste patet ex exercitatis in Philosophia saltem rationali: quoniam quod est secundum se prauum, nulla ratione pōt fieri licitum. Hæc de primo

¶QVOAD secundum, duo discutienda occurrunt. Alterum est, an secundum ueritatem sacerdos uoueat castitatem, alterum est de efficacia illius uoti. Quidam putant sacerdotes Occidentales in hoc differre a religiosis, quo ad debitum seruandi continentiam quod religiosi astringuntur uoto solenni, sacerdotes autem non uoto, sed statuto ecclesiæ. Verum hi manifeste errant, quoniam expresse mandatur episcopis, ꝙ neminem ordinent, nisi uoueat castitatem, ut patet di. 28. in c. nullum ex quo formatur talis ratio, Aut omnes episcopi occidentales sunt transgressores præcepti Apostolici, aut non. Non est dicendum primum, cum constat multos esse uiros timoratos & sanctos nec reprehendi se a conscientiis propriis, quod in actu ordinandi sint transgressores huius pręcepti, ergo obseruant hoc pręceptum, ergo suscipientes ordines sacros intelliguntur uouere castitatem ipso facto, non uerbo, sed facto suscipientes ordinem sacrum Occidentali ritu. Nec putes Scotum, Durandum, & Petrum de Pal. his aduersari, eo quod dicunt, quod non potest quacunque ecclesiastica authoritate annecti uotum ex facto extrinseco, quia uotum est actus uoluntati intrinsecus & liber. Stant enim hæc simul cum prædictis, quoniam ex antedictis habetur, quod suscipientes ordines sacros absque peccato fictionis uouant castitatem. Ex hoc autem habetur, quod absolute loquendo possunt suscipere ordinem sacrum absque voto castitatis, quia uoluntas non compellitur, sed tamen (vt dictum est) cum peccato fictionis, mentiuntur enim facto profitentes se uouere, & interiori actu oppositum intendentes.

¶De efficacia aūt solēnis voti diuersa est Theologorū opinio, Scot. nanq; & Pet. de Pal. in 4. dist. q. 38. putant eande vim habere simplex & solēne uotum quo ad Deum, ac per hoc nullum ex natura sua dirimit matrimoniū contractum. Potestq; eorū positio fondari super hoc ꝙ si solēne votum ex natura sua dirimeret matrimonium post contractū, nullo casu posset dispēsari. S. Thom. aūt & Ricar. ubi supra tenent votū solenne dirimere ex propria natura matrimoniū ea rōne, quia ponit ipsum Deum seu Ecclesiam in possessionem proprij corporis. Addit tñ in secunda secundæ S. Thom. 88. aliā rōnem ex parte consecrationis, quia, si quod semel sanctificatū est Deo non pōt in alios vsus conuerti. Nec ualet responsio Soti ad primam rationem, soluentis eam

per interemptionem, dicendu quod non plus ponit in possessionē uotum solemne quam simplex, eo quod nihil intrinsecum uoto habet solemne quo careat simplex ut patet in actu interiori uoluntatis, cuius est uouere. Hæc inquam derisio derisibilis est quoniam manifeste patet, quod uouens uotum solemne non solum promittit, sed mutat de facto statum, ac per hunc uouens solemniter ut sic acceptat interiori actu mutationem status, promittens manere de cætero in illo, &c.

¶Videtur autem mihi rationabilior uia S. Tho. si tamen recte intelligitur. Puto enim quod ad mentem eius, & secundum ueritatem distinguendum sit cum ipso in Secunda secundæ ubi supra quod solemne uotum est duplex. Quoddam per se solemne, ut professio religiosorum, & quoddam per accidens solemne, ut uotum castitatis annexum ordini sacro. Est autem ratio huius differentiæ, quia solemnitas siue consistat in exhibitione, siue in consecratione, per accidens coniungitur uoto suscipientis ordinem sacrarum. Quoniam talis exhibet seipsum, & consecratur non ad castitatem sed ad actus ordinis. Religiosus uero benedicitur, & exhibet se ad religionis statum, qui importat per se negationem propriæ uoluntatis, corporis, & bonorum. Hac uero distinctione stante duas dico propositiones. Altera est, quod uotum annexum ordini sacro, per se non dirimit matrimonium contractum, & ratio est, quia est solemne per accidens. Nec etiam per accidens fit ibi exhibitio corporis propria ad aliquid repugnans matrimonio, sed promissio tantum, ut patet in c. nullum dist. 28. Altera est, quod uotum religionis per se dirimit matrimonium contractum, tum quia in eo fit exhibitio corporis ad statum repugnantem matrimonio, tum quia tanta uis est, ut soluat matrimonium prius legitime contractum & non consummatum, non ex statuto Ecclesiæ, sed ex propria natura. Et hanc rationē bene notabis contra Doct. discrepantes a S. Tho. ipsimet. n. utuntur uoto professionis, quia morte ciuili, cum, ad matrimonium prius contractum disputatio trahitur, cum uero ad sequens matrimonium dirimendum sermo conuertitur, dicunt professionem non plus efficaciæ habere, quam uotum simplex, manifeste insinuantes uiris doctis doctrinæ suæ ruinosum fundamentum. Eadem siquidem ratione & efficacia, qua professionis uotum dirimit prius contractum, eadem dirimit post contractum, imo minor uis requiritur ad dirimendum consequens matrimonium, quam antecedens, ut patet in ordine sacro dirimente consequens matrimonium, & non antecedens. Non n. post contractum matrimonium per uerba de præsenti, si quis inuita uel consentiente sponsa Sacerdos fiat, propterea solutum est matrimonium, sed illa non potest alteri nubere cum tamen constet, quod si religiosus fuisset factus, soluta esset a uinculo coniugali. Nec obstat, quod in libro 6. de uoto & uoti redempt. dicitur, quod solemnitas uoti per solam Ecclesiæ constitutionem est adinuenta. Hoc enim uerum est, quemadmodum etiam consecratio calicis per solam Ecclesiæ constitutionem adinuenta est. Cum hoc namque stat quod quemadmodum nec consecratio calicis in solo ecclesiæ statuto, consistit, sed in diuina benedictione, ita solemnitas quoque uoti in diuina benedictione consistit, ut in secunda secundæ q. 88. dicitur iuxta illud Nume. 6. Inuocabis nomen meum super filios Israel, & ego benedicam eis. Et rursus, sicut calix iam consecratus ex propria natura repugnat profanis usibus, sic professus solemniter, ex propria natura repugnat proprietati rerum, & actibus venereis, & cæteris. Cum his tamen teneo, quod apud S. Tho. potest ecclesia dispensare in utroque uoto, s. religionis & ordinis pro aliqua maxima necessitate. Et quod ecclesia quidem possit, nulo aliter probare, quā ex facto, quia. s. summus Pont. Regem Aragonum (ut Pet. de Palu. refert) dispēsauit, imo compulit, ut religione dimissa uxorem duceret, &c. propter regni illius dispositionem. Quod autem hoc sit de mente S. Th. manifeste concipi potest ex initio, & fundamento positionis suæ in contrarium in secunda secundæ, loco allegato. Ibi siquidem uolens concludere, quod papa non possit dispensare cum religioso, pro radice positionis assumit authoritatem Decretalis, dicens. Sed quia Decretalis, cum ad monasterium manifeste dicit, &c. & deinde ut conformaret se decretali adinuenit illam adaptationem de consecratione, ut ibi patet. Ex quibus omni passione semota, quilibet perspicacis ingenii elicere potest, quod si tempore suo summus Pont. dixisset oppositum uerbo uel facto (ut postmodum fecit) quod ipse quoque accommodasset rationem inobedientiæ sedis apostolicæ. Et propterea illa opinio nō est sua, nisi pro quanto sustentabitur ab illa Decretali.

¶POTEST Igitur ad rationes supra tactas, quæ uidentur concludere indispensabilitatem uoti solemnis religionis responderi, Et ad illam quidem de consecratione, potest cum aliis dici, quod semel sanctificatum Deo, non potest in alios usus passim conuerti, sed bene in magnæ necessitatis articulo. Liceret siquidem bibere in calice consecrato, ubi aliquis non posset aliter bibere, &c.

¶Ad aliam uero de exhibitione, eodem modo dici potest, quod quamuis res alteri tradita dono, non possit regulariter ab eo auferri, potest in casu necessitatis, quo ablatio esset magis utilis, quam possessio propter commune bonum, quod præeminet bono particulari.

¶Ad alia uero, quæ adducta est pro fundamento positionis aliorum Doctorum, dici potest, quod magna differentia est inter aliquid esse per se tale, & posse per se tale quid. Quod. n. est per se tale, nullo casu, nullaque dispensatione potest non esse tale, sed quod potest per se in aliquid, contingit impediri, ut effectum intentum non producat, ut patet in agentibus naturalibus. Dico ergo in proposito, quod uotum religionis est potens per se in hunc effectum, idest dirimere matrimonium sequens, contingit tamen (& hoc rarissime) ut intentum effectum non habeat propter concursum alterius causæ, s. ecclesiæ authoritatis, & publicæ utilitatis, & publicæ utilitatis non paruæ. Hæc de secundo.

¶QVOAD Tertium (. s. de ecclesiæ statuto) constat iam, ꝙ hodie ex ecclesiastico statuto tam ordo Sacer, quam uotum professionis in aliqua approbata religione, impedit matrimonium contrahendum, atque dirimit contractum. Et quoniam ordo Sacer non dirimit post contractum ex natura sua, nec ex natura uoti implicati (quia non est solemne nisi per accidens, ut patet ex dictis) sed ex statuto ecclesiastico, idcirco cum summus Pont. possit ad libitum relaxare statuti uinculum, sequitur necessario, quod si Sacerdos Occidentalis contrahat matrimonium de licentia summi Pont. absque ulla rationabili causa, quod matrimonium ipsum est uere matrimonium, & contrahentes sunt uere coniuges, & proles est uere legitima. Quamuis contrahendo tale matrimonium sic peccet mortaliter uterque contrahens, contra uotum castitatis agens absque rationabili, aut dubia saltem causa licentiatus, & consequenter nec ipse Pont. a mortali excusaretur, sed si causa rationabilis dispensandi in uoto castitatis absit, contrahēs dispensatus tute contrahit, ac contracto utitur. Et hinc patet, ꝙ cum rationabilis causa dispensandi in uoto castitatis possit esse non sola utilitas publica ciuilis aut ecclesiastica, sed aliquod aliud maius bonum nunc & hic, & ab hoc, & cætera, quam seruata castitas, consequens est ꝙ summus Pont. non solum potest, sed etiam salua conscientia potest dispensare cum Sacerdote Occidentali, quod contrahat etiam cessante causa publicæ utilitatis. Et propterea præsumptuosa fuit quorundam determinatio dicens absolute, quod absque tali causa papa non potest Cum tamen, ut ostendimus, papa absque causa ulla possit peccando tamen, & cum causa rationabili quacumque absque peccato, & utrobique matrimonium est ualidum Romæ die 12. Aprilis 1505.

TRACTATVS VIGESIMUSOCTAUUS de Matrimonio, vnica quæstione contentus.

QVAESTIO VNICA.

¶Num matrimonium legitimè contractum inter Christianos per uerba de præsenti, possit ante carnalem copulam dirimi authoritate Papæ absque religionis ingressu.

QVAERITVR utrum matrimonium legitime contractum inter Christianos per uerba de præsenti, possit ante carnalem copulam dirimi authoritate papæ absque religionis ingressu. Et arguitur quod non. Primo, ex ipsius natura, quandocumque est aliqua res transiens, ad cuius positionem pro se ponitur aliquid concomitans, impossibile est poni rem illam transeuntem, & non poni illud concomitans, quia quod conuenit alicui per se, conuenit necessario, & inseparabiliter. Sed sacramento matrimonii coniungitur indiuisibilitas & inseparabilitas personarum, quæ fiunt coniuges, quod probatur, quia hoc ponitur in diffinitione matrimonii. Ergo si matrimonium positum est actu, & transit, impossibile est quin tollet inseparabilitas, sed nulla dispensatio potest facere impossibile. ergo.

¶Secundo ex parte institutionis, Matrimonium est de iure diuino, utpote institutum a Deo in paradiso (dicente, Crescite, & multiplicamini) secundum quod est officium naturæ, & a Christo, & secundum quod est sacramentum ecclesiæ sicut cætera sacramenta, unde Matth. uigesimo, dicitur. Quos Deus coniunxit, homo non separet, & ad Ephes. quinto. Sacramentum magnum in Christo & ecclesia papa autem non potest supra ius diuinum, ergo.

¶Tertio ex parte ipsius sacramenti. Non minoris efficaciæ est sanctificatio ueri sacri sanctificatione consecrationis ecclesiasticæ. Sed res consecrata, puta calix non potest dispensatione papæ desinere esse consecratus, quamdiu est calix, ergo uir & mulier sanctificati coniuges ipso sacramento matrimonii, non possunt quamdiu uiuunt desidere esse coniuges. Et confirmatur quia sicut Papa non potest facere, quod hostia semel consecrata desinat esse conse-

crata,

creata, ita non potest facere, quòd uinculum matrimonij semel cõtractum desinat esse inter personas, inter quas est contractum.

¶Quarto ex parte talis sacramenti, Matrimonium inquantum sacramentum significat coniunctionem spiritualem Christi, & ecclesiæ, ut patet per magistrum sent. in 4. di. 26. Sed coniunctio spiritualis inter Christum & ecclesiam est inseparabilis, quoniã scriptum est Matt. ult. Ecce ego uobiscum sum omnibus diebus usque ad consummationem sæculi. Ergo matrimonium inquãtum sacramentum, est inseparabile. Et confirmatur hæc ratio authoritates S. Tho. in 4. di. 33. q. 2. ar. 1 ad tertium, dicentis, q̃ matrimonium ex quo institutum est ut sit sacramentum est indispensabile, nisi forte a Deo. Et confirmatur, quia tria sunt bona matrimonij fides, proles, & sacramentum, idest indiuisibilitas.

¶Quinto ex authoritate. Quia ista uidetur communis sententia Theologorum.

IN OPPOSITVM est authoritas Canonistarum ut patet in cap. ex publico. de conuersione coniugatorum.

¶IN HAC dubitatione intendo Theologaliter ueritatem inquirere & concludere præcipue secundum doctrinam S. Thom. unde tria agenda sunt. Primo ostendetur in quo stat ratio ambiguitatis. Secundo ipsa ratio tractabitur. Tertio satisfiet oppositis.

¶QVOAD primum, sciendum est, quòd cum matrimonium dupliciter consideretur, (scilicet ut est officium naturæ, & ut est sacramentum ecclesiæ) si attendamus in omnibus & singulis conditionibus, quas habet, secundum quod est naturæ officium, quæstio, hæc clara est, quia constat matrimonium esse dissolubile etiã post consummationem, ut patet de coniugio infidelium. Vnde a præsenti disputatione resecanda sunt quæcunque spectant ad matrimonium, inquantum est naturæ officium. Et propterea rationes omnes ex institutione in paradiso, & ex traditione mutuæ potestatis in corpus proprium, & ex commixtione carnali, & ex inseparabilitate his annexa, non conuincunt intellectum ad consitendum indispensabilitatem. hæc enim omnia ad matrimonium, secundum qđ est naturæ officium, spectant, & de naturæ iure sunt, recipere tñ dispensationem in aliquo casu patet, & 1. ad Cor. 2. & a S. Tho. in 3. di. 33. q. 2. ar. 1. & 2. Si uerò consideremus matrimoniũ, secundum qđ est ecclesiæ sacramentum, tunc distinguere oportet singulas eius conditiones. Sunt aũt hæ quatuor. sacramentũ tñ, res & sacramentum, res tñ significata & contenta, & res significata & non contenta, ut patet ex 4. sent. Sacramentum tñ, uocantur actus sensibiles quibus contrahitur matrimoniũ, nõ absolute (sic. n. spectant ad naturæ officium) sed ut ex diuina institutione signum & cã sunt inuisibilis gratiæ. Res & sacramentũ uocatur ipsum uinculum coniugij. nõ absolute, (quoniã sic spectat ad naturæ officium) sed ut ex institutione significat aliquid sanctum, puta coniunctionẽ spiritualẽ inter Deum & animã, & dispo nit ad gratiã. Res tñ significata qđ contenta, est gr̃a gratum faciẽs, quæ in hoc sacramẽto cõfertur ad sancte possit uti coniugio. Res autem significata & non contenta triplex assignatur. scilicet coniunctio spiritualis per charitatẽ inter Deum & animam, & coniunctio et per charitatem inter Christum & ecclesiam, & coniunctio per unionẽ personalẽ inter uerbũ & humanã naturã, quæ uocatur conformitas in natura Christi ad ecclesiam. Si igitur ex nullo horum hr̃ indispensabilitas, dissolubile erit, si autẽ ex his hr̃ inseparabilitas, dispensari non põt. Si diligenter aũt inspiciamus, nihil inuenitur in omnibus his supra ea, q̃ ad naturæ officium spectãt, nisi signum & signatum, & causa & causatum, hæc enim tantum addit sacramentũ cõ supra naturæ officium. Et ex parte quidẽ causati, manifeste patet non haberi omnimodam inseparabilitatem matrimonij, qm̃ nihil in hoc sacramento causatur indelebile, cum non imprimat characterẽ, sed sit iterabile et uiuentibus coniugibus, ut patet si alter religionẽ profiteatur. gr̃a quoque hic causata amitti põt, immo q̃que fit sacramentũ hoc sine gr̃a, cum. s. celebratur in peccato mortali in cõtrito. Ex rõne igitur signi & signati oportet inseparabilitatẽ hãc esse, si ex sacramenti ui sit Et siquidẽ sacramentum hoc, primo significatum habet inseparabile, oportet inseparabilitatẽ sequi, si autem primarium eius significatum, non est inseparabile, ipsum quoque separari põt. Notanter aũt dixi primo seu primarium eius significatum, quoniam didici a S. Tho. ubi supra, q̃ contra prima præcepta sacramenti, non admittitur dispẽsatio, nisi forte a Deo. Prima aũt præcepta signi circa primarium significatum constat attendi, sicut uniuersaliter prima præcepta cuiuscunque gradus, vel officij circa principalem illius finem. Ad hoc igitur tota quæstio hæc reducitur, an sacramentum matrimonij significat primo aliqd indissolubile. Et hæc de primo.

¶QVO AD SECVNDVM, Duos in hanc rem inuenio dicendi modos, Magister siquidẽ senten in 4. distio. 20. expresse tenet, quod matrimonium contractum, est signum coniunctionis spiritualis inter Christum & ecclesiam. Et quoniam coniunctionem hanc constat esse inseparabilem, oportet secundum ipsum, & eius sequaces, quod matrimonium ratum et non cõsummatum, sit omnino indispensabile. Hanc opinionem uidentur sequi omnes Theologi, qui partem negatiuã quæstionis tenent, ponentes tertium bonum matrimonii, quòd sacramentum dicitur, indissolubilitatem coniugij, non absolute, sed inquantum signum indissolubilitatis inter Christum & ecclesiam ponit.

¶Sed hæc opinio salua tantorum uirorum reuerentia, falsa uĩ, quod dupliciter ostẽditur. Primo, Si matrimonium contractũ ac ratum, sacramentum esset coniunctionis inter Christum & ecclesiam, sequeretur quod maritus relictus ante consummationẽ matrimonij esset uere bigamus, hoc est falsum, ergo Probatĩ sequela, quia rõ bigamiæ est defectus sacramenti, quia s. non est unicus sicut Christus unus uni tantum unitus est ecclesiæ. Hic aũt defectus manifeste adest tali coniugio, si matrimoniũ ex solo contractu sacramentum est coniunctionis Christi, & ecclesiæ. Falsitas cõsequẽtis patet ex determinatione ecclesiæ, extra de bigamis, capitulo debitum. Et scito, quod sumpta est hæc rõ ex illa decretali, & conuincit me, qm̃ a destructione consequentis ad destructionem antecedentis est optimus & necessarius processus. Et attestatur eidem ipse Magister sent. quoniam sicut tenet antecedẽs, ita etiam affirmauit consequens in 27. di. 4. Vnde a nobis sicut non sustinetur consequente, ita nec in antecedente tenendus est, quin potius ecclesia determinando oppositum consequentis, determinauit oppositũ antecedentis: cõuersa quippe sunt hæc. Vnde inaduertenter loqui uidentur, qui in materia bigamiæ dicũt bigamiã non fieri ante consummationem plurium coniugiorum, & in materia matrimonij dicunt, matrimonium non consummatum sacramentum esse cõiunctionis Christi & ecclesiæ. hæc. n. (ut supra ostensum est) habent contradictionem implicitam. Secundo, si matrimonium solo contractu significat coniunctionem inseparabilem inter Christũ & ecclesiam, sequeretur quod nec etiam per ingressum religionis naturaliter solueretur, hoc est falsum, ergo. Consequentia probatur, quia non sunt facienda mala, ut ueniant bona. Violatio autẽ sacramenti coniunctionis inter Christum & ecclesiam malum non est paruum, cum sacrilegium sit. Et fieret p̃ huiusmodi ingressum: quoniam solueretur matrimonium, & consequẽter sacrum signum, & consequenter daretur intelligi, quod significatum esset solubile. Falsitas aũt consequentis ex eo patet, quod non dispensatiue, sed regulariter licet cuilibet ante consummatũ matrimonium ire ad religionem, immo secondum San. Thom. datur coniugibus duos menses ante cõsummationem ad hoc: &, ut in c. ex publico de conuer. coniug. patet, Papa non dispensando, sed sequendo ecclesiæ morem determinat matrimoniũ solui per religionis ingressum. Sunt etiam contra hoc authoritates, quæ infra afferentur.

¶Alij igitur sequentes determinationem in præallegato c. de bigamis factam, dicunt, quod matrimonij sacramentum, quo ad significationem, non est completum usque ad carnalem copulam inclusiue: ita quod matrimonium contractum significet coniunctionem Dei ad aĩam per charitatem, consummatum uero coniunctionem Christi ad ecclesiam. Et inquantum prima cõiunctio est solubilis, secunda non; ideo matrimonium contractum tãtum solui põt, cõsummatum aũt minime, unde Dominus Mat. 19. nõ dixit, Quos Deus cõiunxit hõ non separet, nisi post illa uerba, & erunt duo in carne una. Et Apostolus ad Eph. 5. non dixit, Hoc sacramentum magnum in Christo & ecclesia, nisi post illa uerba. Et erunt duo in carne una. Et Leo Papa (ut referunt Magister in 2. di. 1. & Gratianus 27. q. 2.) ait, Societas nuptialis ita est a principio instituta, ut præter commixtionem non habeat Christi, & ecclesiæ sacramentũ. Hæc ille. Vbi clara uideas assertum a tanto doctore, quod probare laboramus nos. S. Th. quoque in 4. di. 27. q. 1. ar. 3. q. 2. expresse dicit duo notanda ad propositum. Primum est in rũsione ad primum, quod quia matrimonium contractum significat coniunctionem spiritualem inter Christum & animã, & hæc est solubilis, ideo religionis ingressus aufert sacramentum. Secundum est in responsione ad tertium, quod quia matrimonium contractum tantum non est perfectum, ideo non habet omnimodam indiuisibilitatem. Ex his enim confirmantur oĩa dicta. Et colligere potes hãc rationem sic, Si matrimonij sacramentum non consummatum esset indissolubile authoritate Papæ, hoc esset, quia omnimoda indissolubilitas esset de ratione eius, sed hoc est falsum, ergo. Probatur falsitas consequentis, quia aut est de ratione eius, inquantũ est officiũ naturæ, aut inquantum est sacramentum, sed neutrum est. ut probauimus, ergo. Põt quoque idem probari sic, De sacramentis ecclesiæ illud tenendum est, quod Rom. ecclesia tenet, sed Rom. ecclesia dispensat de facto Apostolicis literis super huiusmodi matrimonia contracta, ergo Minor patet in Martino 5. & Eugenio 4. quorum bullas super hoc refert Archiepiscopus Florẽtinus se uidisse, & nostris temporib pluries hoc factum uidetur. Nõ deest etiam naturalis ratio, quod sit dispensabile. Videmus. n. in uniuerso tria genera rerum, quædam. n. sunt necessariæ simpliciter, quas. s. impossibile, est aliter se habere, ut sunt motus cœlestes: & quædam sunt contigenter simpliciter, ut res uoluntariæ, & quædam necessariæ nõ simpliciter, sed ut in pluribus, ut naturalia motorum inferiorum. Et inter hæc manifesta est hæc differentia, quod necessaria non possunt impediri, contingentia possunt fieri, ut libet: necessaria uerò ut in pluribus possunt quidem impediri, sed

raro.

rato. Cum autem indissolubilitas sacramenti matrimonii non sit de genere contingentium, ut de genere contingentium, ut patet, quia nõ potest ad libitum dissolui, necessariorum simpliciter, quia potest quandoque impediri, ut patet si alter coniugum ingrediatur religionem, restat ut sit de genere necessariorum, ut in pluribus. Et uere sic est, essentia namque matrimonii annexam habet indiuisibilitatem possibilem impediri ex concursu alterius causæ. Et hoc dupliciter, uel causæ quasi eiusdem ordinis & hæc est professio regularis, uel superioris ordinis, & hæc est authoritas apostolica cum cã aliqua rationabili. Vtrum autem discordia orta inter coniuges huiusmodi sine spe remedii, sit rationabilis causa dispensandi, crediderim quòd sic, consensu coniugum accedente. Tum in fauorem animarum, ne. in adulteria adolescentes ruant, aut permanere quasi cogantur, dum separati perpetuò manerent. Tum ad euitanda homicidia, quæ a desperatis coniugibus facile procurari possunt, præsertim, cum hac de causa Moyses libellum repudii permiserit. Tum ad bonum pacis restituendum inter eos, sublato hoc uinculo, quod causa discordiæ est præsertim quia coniugii finis unitas est. Et hæc de secundo.

¶ QVOAD TERTIEM Respõdetur ad primam obiectionem, & dicitur, quod in diffinitione matrimonii non ponitur indiuisibilitas simpliciter, idest omnino, sed quantum est ex se, id est nisi impediatur. Et propterea posito matrimonio, ponitur indiuisibilitas personarum sic non omnino, indiuisibilitati autem sic non repugnat impediri.

¶ Ad secundum uero iam patet ex dictis, quod institutio refertur ad sacramentum perfectum in significando, & non inchoatum tantum. Quamuis possit etiam dici & bene, quod Deus non instituit matrimonium indissolubile omnino, sed quantum est ex se, ut dictum est. Et ideo Papa non dispensat contra institutionem diuinam, sed utitur potestate sua, qua potest impedire aliam causam impedibilem institutam etiam a Deo.

¶ Ad tertium dicitur, quod coniuges non aliter sanctificantur hoc sacramento quam per gratiam gratum facientem, & repræsentationem Christi & animæ per charitatem unitorum. Vnde cum utrunque sit separabile, nulla est hic sanctificatio habens effectum perpetuum. Vnde quamuis non possit fieri quod coniuges non fuerint sanctificati, potest tamen auferri utraque sanctitas ab eis. Et propterea non est simile de eis, & de calice consecrato, a quo non potest consecratio auferri. Nec est propterea minoris efficaciæ sacramentum quam sacramentale, quoniam longe maius est facere sanctum formaliter, etsi amitti possit illa sanctitas, quam facere sanctum ministerialiter, & secundum quascunque alias hmõi denominatione. Vnde sacramenta omnia, quia gratiam conferunt, magis sanctificant cæteris consecrationibus, licet non ita diuturnos habeant effectus propter uariam dispositionem subiecti. Effectus. n. consecrationum & benedictionum nõ exigunt nisi constantia subiecti, gratia autem & significatio ultra substantialem constantiam subiecti, exigunt immutationem uoluntatis, & status, & propterea mutatis his desinunt. Ad confirmationem autem dicitur, quod peccat supponendo id quod probare debet, & quod in dubium uertitur. hic enim nihil aliud dubitatur nisi an uinculum ex sacramento matrimonii contractum semel sit inseparabile personis, quæ contraxerunt, & argumentum hoc supponit, quia supponit, quod se habeat ad personas sicut corpus Christi ad species panis semel consecrati. quod constat se habere inseparabiliter. Vnde neganda est similitudo, quia uinculum matrimonii non habet necessariam connexionem cum personis, sicut corpus Christi ad Hostiam necessaria namque connexio est, quæ impedit dispensationem.

¶ Ad quartum patet responsio ex dictis, negamus, scilicet significari coniunctionem Christi ad ecclesiam per contractum matrimonii. Posset quoque dici, quod coniunctio spiritualis Christi ad ecclesiam potest considerari dupliciter Primo secundum suam rationem & sic est solubilis, quia est coniunctio per charitatem uel. Secundo, secundum extrema, inter quę est, scilicet Christum & ecclesiam & sic est insolubilis. Et quia primo modo unio spiritualis consideratur per se, secundo per accidens, ideo potest dici, q unio illa est solubilis, unio autem in conformitate naturæ est omnino insolubilis, quoniam est secundum esse diuinum hypostaticum. Hæc responsio licet quo ad solubilitatem sustineri possit, non tamen euadit inconuenientia de unitate, & propterea nõ est totaliter ei innitendum. Ad confirmationem uero ex anthoritatu S. Th. dicitur, quod loquitur de matrimonio consummato, ut manifeste patet, & ex articulo præcedente in responsione ad secundum conuincitur. Ad alteram autem confirmationem de bono sacramenti dicitur, quod proprie & formaliter loquendo, sacramentum quod est tertium bonum matrimonii, inuenitur quidẽ in matrimonio contracto, sed imperfecte, quia non nisi causaliter, inchoatiue & impedibiliter, ut patet ex supradictis. In consummato autem inter fideles inuenitur formaliter, complete, & ut necessarium simpliciter, & propterea consummato repugnat dispensatio, ut S. Thom. docuit.

¶ Ad authoritates tenentium oppositum nescio quid dicam, nisi quod si diligentius hæc animaduertissent, forte sententiam mutassent. Romæ, die 24. Ianuarij 1507.

TRACTATVS VIGESIMVSNOnus de reddendo debito inter coniuges, altero eorum existente adultero, unica quæstione contentus.

QVAESTIO.

¶ Num uxor teneatur sub peccato mortali abstinere a carnali commercio uiri publici concubinarij.

QVAERITVR An uxor teneatur sub peccato mortali abstinere a carnali commercio uiri publici concubinarii. Et uidetur quod sic. Vir tenetur ad abstinendum se ab ab uxore publice adultera, ergo econtrario. Antecedens patet in Scriptura, quia patronus est turpitudinis, qui crimen celat uxoris, ut in c. quemadmodum de iureiurando dicitur, & in sacris canonibus extra de adulte. c. si vir, & 32. q. 1. c. 1. & c. si quis uxorẽ & sacris doctoribus in 35 dist. quarti sent. Consequentia autem probatur, quia uir & uxor ad paria iudicantur circa fidem, libertatem, & debitum matrimonii.

¶ IN OPPOSITVM autem est, quia vxor non tenetur ad correctionem uiri, sicut ecõtrario. quia uir est caput mulieris, ut dicitur primæ ad Corinth 1.

¶ AD EVIDENDIAM huius sciendũ est, q actus coniugii, qui in secundum se licitus sit, ad hoc quod reddatur illicitus ex alterius crimine, oportet uinculum aliquod nouum in innocentẽ deriuari ad hoc: ut teneatur abstinere. Crimen autem mariti publici adulteri quadrupliciter potest considerari, primò inquantum offensiuum vxoris, secundo inquantum emendabile pro bono ipsius mariti, tertio inquantum punibile pro bono communi, quarto inquantum quandam mali speciem in coniugem deriui. Si primo modo sumatur crimen propositum, ipsum quidem uirum in lege coniugij errantem fidem violando priuat iure exigendi, non petendi actum coniugii errantem fidem uiolando priuat iure exigendi, non petendi actum coniugii. Iustum quippe est ut iniuriam faciens matrimonio, & a fide recedens, ius cogendi alterum ad seruandum sibi promissum perdat, simplici tamen petitione actum coniugii postulare non prohibetur a volente sibi cõsentire, sicut in aliis debitis, quamuis extinctus iure potest creditor petere a uoluntario debitore, qui non vult iuris rigore uti. Sed ex hac ratione uxorem offensam in nullo ligat, non est enim addenda afflicto afflictio, sat est quod quatenus offensiuum est, ipsam affligat. Si secundo modo uxor innocens non tenetur ad abstinentiam actus coniugii, nisi ut habet rationem remedii curatiui criminis uiri, & hoc quia non tenetur ad hoc nisi ratione præcepti de correctione fraterna, ac iuxta mandatum Domini Matt. 18 Si peccauerit in te frater tuus, &c. si monitio verbi facta per se, vel alios non sufficit, (quum ipsa non possit verbere uirum adducere ad pœnitentiam, sicut econtrario) tenetur adhibere pœnalem medicinam, abstinendo ab eo, & denunciare ecclesiæ, si hoc non sufficit. Sed, quoniam præceptum de correctione fraterna non habet locum, ubi non est spes pœnitentiæ, (quoniam finis est boni ipsius peccatoris,) ideo, si uxor non sperat pœnitentiam per hoc remedium, non tenetur ad illud faciendum, & tanto minus si credit quod peior fiet. Si tertio modo, sic quum procurare bonum commune in huiusmodi fiat per uiam accusationis, non tenetur uxor ex solo crimine adulterii uiri, quum hoc non sit in corruptionem spiritualem uel corporalem boni communis, nisi annexam haberet corruptelam fidei Christianæ, uel proditionem patriæ, & huiusmodi. Si quarto modo, tunc pro tanto habet speciem mali, (ut communiter affirmatur,) quod innocens misceatur adultero publico, pro quanto uidetur illius peccato consentire, correctionem debilem non apponendo. Constat autem, quòd si non est spes pœnitentiæ per huiusmodi abstinentiam, correctio hæc non est debita secundum ueritatem, & quòd si notum est, quòd uxori hoc ualde displicet, & propterea ducit in amaritudine animam suam, (ut communiter accidere uidetur) cessat ratio apparentis mali & scandali actus in uxore. Ex omnibus igitur considerationibus opportunis concluditur, q uxor innocens, & in amaritudine animæ posita de uiri adulterio publico, non sperans per abstinentiam actus coniugii emendationem viri non tenetur ad abstinendum ab eo, sed licite potest matrimonio uti tam petendo, quam reddendo.

¶ ET AD obiectiones in oppositum dicitur, quòd nec uir tenetur ad abstinendum, nisi subsit spes correctionis futuræ & ratione scandali. Sed quia ad uirum spectat corrigere uxorem etiã de facto, ideo tenetur ad utendum omnibus remediis uilib. sibi tamen conuenientibus, puta ad uerberandum eam, segregandumque

dunque

dumque a practica, & huiusmodi, inter quæ remedia computatur abstinentia a thoro illius, quando creditur expediens. Tenetur quoque magis ad euacuandum a se scandalum actiuum, quia non facile creditur vxorem publice ad adulterari sine tacito consensu viri. Propter hæc namque duo omnes authoritates allatæ damnant uirum non separantem se ab adulterà, vt patronum turpitudinis. Nec sacri canones intelligendi sunt condidisse nouum ius, sed applicasse doctrinam diuini iuris ad materiam matrimonij vnde & patrocinium peccati, & patrocinatus turpitudinis, & huiusmodi quæ diuini iuris sunt afferunt. Et hæc de quæstione hac sufficiant. Romæ die 14. Martij, 1513.

TRACTATVS TRIGESIMVS.
De vsu sacrarum scripturarum ab Ecclesia, vnica quæstione contentus.

QVAESTIO VNICA.

¶ *An apostol. sedes in sacris canonibus abutatur verbis sacræ scripturæ.*

CHARITATE Iesu Christi cogēte, quæritur an Apostolica sedes in sacris canonibus abutatur verbis sacræ Scripturæ. Et videtur quod sic.

¶ Primò, quia Clemens sextus in extrauaganti, unigenitus, de pœn. & re. abutitur authoritate, Prouerb. c. 7. dum ad thesaurum ex quo qui vsi sunt, participes facti sunt amicitiæ Dei. Constat enim quòd per indulgentiarum gratiam non fit homo particeps amicitiæ Dei, sed solummodo satisfacit pro pœna debita.

¶ Secundò quia Pelagius Papa in Decre. dist. 21. cap quamuis, probat sedem Apostolicam esse prælatam cunctis ecclesijs Euangelica voce, Matth. 16. Tu es Petrus, & quodcunque solueris, &c. Et tamen constat per illam Domini sentētiam non esse Petrum prælatum cæteris.

¶ Tum quia verba illa dicta sunt Petro in persona omnium, sicut ipse Petrus respondit pro omnib. Vnde & sacri Doctores intelligunt ibi non vni, sed unitati æqualitatis omnium dictum. Quodcunque ligaueris, &c. Tum quia ipse Dominus replicauit in plurali eandem sententiam. Quæcunque alligaueritis. Matth. 18. Tum quia Dominus dicit, Quod uni dico omnibus dico, Matth. 13.

¶ Tertiò, quia extra de constit. c. translato, affertur authoritas Apostoli, Translato sacerdotio, necesse est ut translatio legis fiat. Et decretalis sententia est, sacerdotium est translatum a Moyse in Christum, & a Christo in Petrum, sic interpretantur iuristæ: & Pont. permittit seu approbat. Constat autem impium esse dicere sacerdotium translatum a Christo in Petrum: abusiue ergo apostolica sedes in suis decretalibus sacram Scripturam affert, uimque sibi infert.

¶ IN OPPOSITVM est ipsius Apostolicæ authoritatis dignitas.

¶ QVAESTIO hæc mota est charitate urgente, ne hi, qui minus eruditi sunt legentes vulgatas has iniurias Apostolicę sedi illatas, putent ueras esse. Et si forte hi, qui nouitatibus illis student, discant sapere ad sobrietatem, aut saltem cohibeant linguas suas. Dederet siquidem pastori & Doctori omnium Christianorum Rom. Pontifici iam si quandoque transumptiuè uteretur aliqua authoritate Scripturæ, ut crebro Doctores sacri faciunt, detrahere non modo contumeliam irrogare publicè scribendo, quod abutitur sacra Scriptura, quod uim infert sacro eloquio. Nunquam hoc ab Aug. Hier. Ambr. alijsque sanctissimis Doctoribus didicimus, Si quis, inquit Iacobus Apostolus, putat se religiosum esse non refrænans linguam suam, & huius uana est religio. Reducens quippe est potius aut intellectus, aut sermo in captiuitatem in obsequium Christi in suo uicario, quando uidentur nobis minus consona eius uerba, modo fides salua sit; nec ponamus os in cœlum, præsertim quod humanum sæpe fallitur iudiciū, & quòd unus putat abusiue dictum, alter intelligit proprie dictum. Et quia sic accidit in proposito, nulla siquidem inductarum authoritatum abutuntur sacri canones, sed in proprio sensu illatum qualibet utuntur, ut sigillarim manifestabitur ideo paruulum hunc laborem non subterfugi. Clementis in primis VI. nō abusiue, sed proprie utitur authoritate Scripturæ quia thesaurus, de quo loquitur Scriptura, est thesaurus diuinæ sapientiæ. est. n. thesaurus meritorum Christi, qui est ipsa diuina sapientia, & fons sapientiæ. Et quicunq; thesauro hoc uero usi sunt, efficaciter consequendo indulgentias, cum perseuerantia sine qua quocunq; thesauro vane utimur, uere participes fiunt amicitiæ Dei consummatæ, Cuius nullus pōt esse particeps, quandiu obnoxius est pœnæ alicui pro quocunq; peccato: quia Dei amicitia consummata nō nisi in cœlesti patria hē, in quā nihil pœnæ subiectū ingredi pōt. Quia igitū indulgentiæ tollunt ab hoīe impedimenta diuinæ amicitiæ cōsummatæ, uerè, & proprie dr thesaurus indulgentiarū esse, quo qui utuntur participes fiunt amicitiæ Dei. Nec ualent argumentum, Thesaurus diuinæ sapientiæ fuit ante indulgentias, & illo quis potest uti sine indulgentiis, ergo indulgentiæ non spectant ad illum; quoniam thesaurus diuersæ sapientiæ continet multa in se diuinæ sapientiæ opera: ut sunt actus sapiendi secundum Deum, & merita Christi ut meritoria, & eadem ut satisfactoria, & multa alia. Et ut thesaurus ipse prior indulgentiis, nam depender ab indulgentiis: sed ecōtra indulgentiæ dependent ab illo. Et potest aliquis uti thesauro illo diuersimode, propterea potest quis illo sine indulgentiis, & per indulgentias Et si similiter potest aliquis fieri particeps diuinæ amicitiæ consummatæ, & sine indulgentijs, & per indulgentias. Non docet siquidem Romana ecclesia indulgentias esse medium, sine quo non possit diuina amicitia consummata haberi, sed esse medium, per quod pōt haberi tanquam remouens prohibens, ut declaratum est.

¶ Quod autem secundo obijcitur de authoritate euangelica, perspicaciter intentum Pelagio Pontifici absque abusu suffragatur: nam quod illa Dominus uerba ad solum Petrum dirigantur ex multis habetur. Primo ex hoc, quod eidem facta est promissio; cui exhibita est promissa res: sed solum Petrus à Domino constitutus caput Ecclesiæ, ut patet Ioan. ult. ubi Dominus post resurrectionem Petro, ut distincto ab alijs Apostolis, dixit, Pasce oues meas, fecit enim comparationem Petri ad alios, dicens, Diligis me plus his? & statim ipsius, uno ipsius & aliorum martyrum, pastoralis officij fructum subdidit, Quum esses iunior, & cætera. Et hoc ibidem confirmat Chrysostom. Præteriens, inquit, Dominus alios Apostolos, ad Petrum dixit Si amas me, &c. Secundo ex eo quod Dominus dixit, Beatus es Simon Bariona, quia caro, & sanguis, &c. certum est, n. quod ex hoc Dñs non beatos dixit oēs Apostolos, nec q singulis Pater reuelauerit qđ Petro reuelatum est. Et cōfirmatur, quia inter discipulos erat tunc Iudas, qui non erat beatus nec in re, nec in spe, quum esset fur: ut Ioan. Euangelista testatur Tertio patet ex hoc, quod Dominus inchoauit sententiam à Petro: ut ab alijs distincto dicendo, Et ego dico tibi, quia tu es Petrus, & super hanc, &c. constat autem quod nec de Andræa, nec de Ioanne, nec de Iacobo, &c uerificatur, Tu es Petrus. Verba igitur textus Euangelij manifestant, Petro singulariter dictū est, Tibi dabo claues regni cęlorum: ac per hoc Pelagius Papa nō abusiue sed propriè usus est authoritate illa ad probandum Petri sedem a Domino uoce & sensu cæteris esse prælatam. Nec fuit Pelagius primus, qui hac eadem authoritate usus est ad idē probandum, quoniam Anacletus martyr sub Traiano hoc idem dixerat, ut habes in dicta. dist. cap. sacrosan. Ad primam obiectionem respondetur, quod Petrus dicitur respondisse pro omnibus, quia Domins communiter interrogauit, Vos autem quem me esse dicitis? sed sicut reuelatio, teste Domino, soli Petro dicitur facta: ita responsio non ex consilio aliorum, sed ex diuina reuelatione a solo Petro facta est. Sed quia omnibus placuit responsio pro omnibus respondisse dicitur frequentissime si quidem accidit, quòd multis collegis præsentibus quod unus optimè dixit, tanquam si omnibus fuerit dictum, habetur: laus tamen solius est illius qui sapienter respondit. Sacri autem doctores accipientes hæc verba non pro uno, sed pro unitate non obstant: quia uera sunt. Nec aduersantur dictis, quia de unitate ecclesiastica loquuntur, quæ est unitas ordinis, caput unum habēs: Imò interpretatio hæc, Pelagij sensum cōfirmat, quoniam verba illa dum unitatem Ecclesiæ respiciunt, caput vnum designant per quod unitas Ecclesiæ claues habeat regni cœlorum, & ordine quodam a Petro ad alios in partem solicitudinis assumendos potestas absoluendi atq; ligandi deriuetur. Et propterea non unus Petrus in persona, sed in omnibus successoribus suis, nec unus Petrus cum successoribus solus suscepit claues, ut solus retineat, sed vnitas ecclesiæ per vnū suscepit, dum Petrus suscepit communicandas in vnitate ecclesię. Quod autem affertur in argumēto de unitate æqualitatis, falsum est, nec est Sanctorum sententia de unitate æqualitatis sed Ecclesiæ, quam constat esse unitatem ordinis. Et aduerte, quòd non solum glossa ordinaria, sed Cyrillus inter priscos Patres Orientales nulli secundus in libro Thesau. de Petro, & successoribus in Rom. Eccle. hoc intelligit, ut in cath. au Mat. 16. habes. Ad secundam uero obiectionem dicitur, quòd Dominus non replicauit de clauibus regni cœlorum, quum omnibus communiter dixit, Quęcunque alligaueritis, in hoc discernendam relinquens excellētiam Petri super alios. Et rursus ordo ipse, dum primo soli Petro, & deinde communiter alijs loquitur, insinuat quod prius Petro, deinde alijs Episcopis authoritas conuenire debebat absoluendi atque ligandi Ad tertiam autem, Quod uni dico, omnibus dico, respondetur, quod Dominus non dixit, Quod uni do, omnibus do. (non enim omnibus discipulis dedit apostolatus dignitatem, nec etiam omnibus dedit dignitatem Septuagintaduorum) in proposito autem non est quæstio de Dicere, sed de Dare, Tibi inquit Dominus, Dabo claues, &c. Vnde patet extra propositum esse, qđ uni dico omnibus dico, quòd de doctrinali dicere ad literam uoluit cœlestis Magister intelligi, ut instructio quam uni impendebat

bat omnibus impensa nuncupetur.

¶Ad tertium argumentum principale de authoritate Pauli Apostoli dicitur, quòd decretalis illa nec somniauit unquã quod sacerdotium sit translatum à Christo in Petrum, quum Petrus non nisi Christi sacerdotij minister sit, & Christi uicarium esse decretales clament. Vnde nulla culpa est Pontificis si uiri isti male eam intellexerunt, nisi quis adeo desipiat, vt Pontifici imputet omnes errores Doctorum, quia non reprobat eos. Admiratione profecto dignum esset, quod in Papam, in decretalẽ, sensum alienum retorquent arguentes isti, nisi manifestior lapsus, testimonium eorum studio perhiberet: subdũt enim plusquam octingẽtorum annorum, Christianos totius Orientis & Africę non quã sub Romano Pontif. fuisse. Nam si Chalcedonensem synodum (unam ex quatuor, quas sicut sanctum Euangelium Greg. excipit) perlegissent, Patrumque decreta ac gesta liberasent, uidissent contigua omnium ętatum testimonia, primatũ Rom. ecclesię præferentia, falsissimumq; esse Africę Orientisq; Christianos Rom. eccle. subditos non fuisse. Ad quod pro nunc sufficiant duo testes ante annos mille ferè qui uixere: Alter est ex Grecis Cyrillus, 2. in lib. Thesau. ut habes in Cathena auth. Matth. 16. dicẽs, Secundum hanc Dñi promissionẽ ecclesia apostolica Petri, ab omni seductione hæreticaq; circumuentione manet immaculata, super propositos Episcopos, & super omnes primates ecclesiarum & populorum in suis pontificib. in fide plenissima & authoritate Petri. Alter ex Latinis, Gregorius, ad Ioannem Episcopum Syracusanum scribens, Constantinopolitanam ecclesiam, quis eam dubitet sedi apostolicæ esse subiectam? ut habes in Decretal. distinct. 22. cap. de Constantinopolitana Maguntiæ die 22. Martij. 1519.

TRACTATVS TRIGESIMVSPRIMVS

Ad Leonem decimum Põtificem maximum; de septemdecim Responsionibus ad diuersa præcipua obiecta, quæ pro Martini Lutheri assertionibus facere videbantur.

IN XVII. RESPONSIONES TRACTATVS trigesimiprimi, Summaria.

De expositione quinque articulorum Lutheri reprobatorum. Primus articulus est, Verum est prouerbium & omnium hominum doctrina de contritione adhuc traditis præstantius, quod summa pœnitentia est non amplius peccare, & quod optima pœnitentia est noua vita. Secundus; nemini remittuntur peccata, nisi credat sibi remissa esse, quando presbyter remittit, &c. Tertius Error illorum magnus est qui vadunt ad communionis sacramentum sub hac confidentia quod sunt confessi, & quod cognoscunt esse se sine peccato mortali propter preces & præparatoria præmissa, &c. Quartus, Thesaurus Ecclesiæ, vnde Papa dat indulgentias, non sunt merita Christi, & Sanctorum. Quintus; Si Papa cum magna parte Ecclesiæ haberet hanc vel illam opinionem & non erraret, tamen nec peccatum est, nec hæresis contra sentire (præsente in re nihil pertinente ad animæ salutem) donec alterum per generale Concilium reprobetur vel approbetur.

2 Quid sentiendum de sex propositionibus in laudem beati Ioseph à quodam Theologo prædicatis. Prima, quod Ioseph fuit magni meriti, & pater putatiuus Christi, qui Christum ipsum palpauit, & eo familiariter usus est. Secunda, quod Ioseph sanctus fuit verus vir virginis Mariæ, iuxta illud, Iacob autem genuit Ioseph virum Mariæ. Tertia, quod fuit verum matrimonium inter Virginem gloriosam, & sanctum Ioseph, quod non potuit esse nisi per mutuam corporis donationem quæ fuit inter Ioseph & Virginem. Quarta, quod istud matrimonium fuit priuilegiatum, quoniam in isto matrimonio Virgo dedit vsum corporis, licet per matrimonium dederit corpus, edocta a Spiritu Sancto, vbi regulariter per contractum matrimonij datur corpus & vsus copula carnalis. Quinto, quod Virgo Maria dando corpus suum Ioseph, dedit & sanguinem totius corporis, ex quo sangine fuit completum corpus Christi. Sexta quod hæc propositio est vera: Ex sanguinibus Ioseph fuit formatum corpus Christi, id est ex sanguinibus proprijs Virginis Mariæ à Ioseph sancto datis per contractum matrimonij fuit formatum corpus Christi.

3 An matrimonium contractum à iuuene, postquam religionem post discretionis annos ingressus est animo mutandi omnino vitam, & intra nouitiatus tamen annum egressus est ad sæcularem vitam & habitum sit validum.

4 An adulter ipso facto sit priuatus iure exigendi debitum a coniuge innocente.

5 Ad quatuor dubia: Primum, An iuridice inquisitus de aliquo crimine, teneatur, & debeat nominare complices, si non sunt infamati, & ante correptionem fraternam. Secundum an si ipse tales nominauerit, possit iudex contra tales procedere ad inquisitionem. Tertium, An iudex sciens defectum alicuius attributi. vel quo tenor non per modum indicij possit ipsum cogere ad dicendum veritatem. Quartum, An infamatus de aliquo, possit de omnibus inquiri.

6 An ij, qui ex Iudæis originem ducunt, si in nullo culpabiles inuenti, nec aliter suspecti, nisi ratione originis sunt, possit negari ingressus religionis, & si fuerint nouitij, negari possit professio absque peccato mortali: an sit hoc contra præceptum charitatis.

7 An N. ingressus religionem quandam mendicantium, in quodam illius conuentu regularis vitæ, cum animo deliberato perseuerandi vsque ad mortem in illa particulari religione, & in illo particulari conuentu in seruitium Beatæ Virginis, cui ecclesia illa dicata est, postquam multos mẽses ibidem degit, possit ob scelera ibidem impunita ad sæculum intra probationis annum redire.

8 An is qui in choro sic diuinum officium persoluit, quod sui chori versus submisse sibiipsi soli dicit, alterius vero chori versus audit tantummodo, satisfaciat præcepto ecclesiæ de persoluendis canonicis horis.

9 Ad tres quæstiunculas: primum, an vsura soluta ab accipiente sine necessitate, pecunia mutuo sit reddenda illi, qui soluit. Secundum, an pertinaci etiam vsque ad mortem in aliquo veniali, non ex contemptu, sed quia est veniale, sit deneganda absolutio de cæteris peccatis. Tertium, Quomodo intelligatur delictum publicum, vt sine peccato possit reuelari, an quia potest probari, an quia fuit de eo conuictus coram iudice, aut quouis alio modo.

10 An possit annua pensio ex beneficio ecclesiastico debita pro certa summa pecuniæ semel persoluenda, vendi.

11 An Petrus consignans centum florenos apud Paulum mercatorem, vt ei pro parte lucri capitali saluo, assignet. v. flo. residuo lucri sibi reseruato, licite contrahat, & restitutionem illorum in foro animæ non teneatur.

12 Ad v. dubia primum, an sit simpliciter de necessitate salutis pœnitentem confiteri de singulis peccatis numeraliter in eadem specie, quando potest ea sigillatim ad memoriam reducere. Secundum, Quando circunstantia loci sacri sit necessario confitenda. Tertium, an si tam venditor, quã emptor sciat naturam rei, & valorem nullum subsit peccatum si res vendatur pro maiori, vel minori pretio. Quartum, an principes terrarum per consuetudinem possint sibi licite appropriare feras. Quintum, an dicti principes possint ita districte, prohibere dictarum ferarum captionem, ut nullus subditus possit eas capere, quin grauissime puniatur, etsi capiat eas, vt se damno præseruet, quod inferunt in bladis vel huiusmodi.

13 Ad vij. dubia: primum, Quomodo stent hæc simul, licet vendere Iudæis res quibus ipsi utuntur in suis sacrificijs, & non licet cooperari ad reædificationem synagogæ Iudæorum. Secundum, Quomodo stent hæc simul, occultissima per accidens subiacent ecclesiæ censuris, & author homicidij occultus non est sub iudicio humano, quia persona est occultissima. Tertium, an hæc sibi inuicem repugnẽt, nullo modo licet inducere ad minus malum etiam paratos, & licet inducere, vt peccent minus. Quartum, Quomodo hæc se compatiantur, Excusantur qui omnino cœnaturis tempore ieiunij exhibent cœnam, & non licet exhibere vinum volenti omnino se inebriare. Quintum, Quomodo hæc; Sicut in alijs iniurijs sufficit restituere, & non oportet petere veniam, ita nec in contumelia, & quando translatio non est omnino voluntaria, oportet non solum reddere pretiũ agri, sed aliquid correspondens illi conditioni inuoluntarij, sicut semper in restitutionibus faciendum est. Sextum, Cur neque in textu, neque in commento totius Secundi secundæ, tractatur de famoso murmurationis uitio. Septimum, Quid importet scrupulus conscientiæ, quo stante licite operantur oppositum.

14 Ad quinque dubia. Primum, Cur permittitur simul stare bonitatem substantiæ est, & ueniale peccatum. Secundum, Quomodo verificetur, quod non oportet restituere cũ

damno

damno iure superioris ordinis, quum ex hoc uidentur sequi mulierem, quæ ex adulterio suscepit prolem, non teneri ad se prodendum, quantumcunque ueri heredes inde damnificentur. Tertium, an hoc sit solidum fundamentũ vientem malitia alterius semper petere debere aliquid absque peccato prastabile. Quartum, an sicut uotum abstinentia vxoris, sic & uotum continentia viri irritari possit, sic ut vxor secura sit atque tuta. Quintum an sit mens diui Thoma in 4. sent. dist. n. 18 q. 2. art. 1 q. 4. quod excommunicatio iniusta priuat suffragijs ecclesiæ.

15 *Ad duo dubia. Primum quomodo sustinetur quod uotum est de meliori bono, id est bono supererogationis, & quod religiosa persona venereis uacantes agant contra uotum. Secundum, an qui ad occidendum hominem pergit, quoties interrupta cogitatione intereundum renouat uoluntatem peccandi, toties nouum peccatum committat, an totum sit vnum numero peccatum, &c.*

16 *Ad duo, primum, Quomodo sit vnus conceptus mentalis entis. Secundum. Quomodo hoc sicut simul, analogum non absoluitur ab his, quibus analogum dicitur: & ens habet conceptum vnum simplicem, ad quem omnia prædicamenta, & transcendentia addunt in quem resoluuntur, qui est primo notus.*

17 *Ad quinque articulos circa emptionem rerum raptarum in bello iniusto. Primus est, An huiusmodi rapta ẽt difficillimè reparabilia, sint iudicanda tanquam habita pro derelicto.*

Secundus est, An capta à priuatis, possint licitè emi post diem, seu certum tempus, ut nonnulla leges admittunt.

Tertius est, An huiusmodi casibus, in ementibus sciēter tota resolutio sumenda sit ex intentione vtilitatis propria vel domini, &c.

Quartus est, An dictum cuiusdam doctoris dicentis sic, probabiliter credo, quod totaliter emens paratus reddere vero Domino, si comparuerit, credens tamen quod non comparebit, & consequenter sperans pro se habiturum, non peccat, quia verisimiliter potest de veri Domini uoluntate præsumere, sit in conscientia tutum, & aliis diuulgandũ. Quintus est, an emat rectè quis ex pietate calices, & huiusmodi sacra dedignatus, quod manent apud infideles, daturus propria authoritate ea occurrenti Ecclesia habito pretio, & an Dominus talium sit censendus omnino ignotus stante notitia regionis, puta Hungaria.

PETRI Apostoli vestigijs inhærentes, parati sumus rationem reddere omni poscenti nos de ea, quæ in nobis est fide. Quibusdam proinde Christi fidelibus vitis probis, pie trepidantibus circa quinque articulos in apostolicis literis contra Martinum Lutherum inter reprobatos contentos, opem lubentes ferre volentes, aperire intendimus, quare reprobati merito fuerint subnectendo singillatim dictos articulos cum dubitantium obiectionibus, prout ad nos delati sunt, & cuiuscunque rationem reddendo.

RESPONSIO I.

¶Super quinque Martini Lutheri articulos. Primus Lutheri articulus, Vera pœnitentia est non amplius peccare, & nouam prorsus ducere vitam.

PRIMVS Igitur articulus est. Verum est prouerbium, & omnium hominium doctrinis de contritione adhuc traditis præstantius, quòd summa pœnitentia est, non amplius peccare, & quòd optima pœnitentia est noua uita.

¶Obijcitur, in hoc articulo, omnes sancti Patres videntur consentire cum Luthero, & ideo nec error potest esse hic, nec hæresis.

¶RESPONDEMVS Hunc articulum merito reprobatum tam secundum illius articuli sensum, quam secundum quod a Luthero prolatus est. Et quidem si ad proprium sensum verborum spectetur, falsus comprobatur Nam nec summa, nec optima pœnitentia est, qua non fit remissio peccatorum. Promulgauit enim Saluator, pœnitentiam Christianam esse remissionem peccatorum, Luc. ult. Oportet, inquit, prædicari pœnitentiam in remissionem peccatorum. Hæc autem duo in articulo posita (videlicet, Non amplius peccare, & Noua uita) constat non sufficere ad pœnitentiam in remissionem peccatorum, quandoquidem exigitur præter hæc & dolor de præterito peccato, Petrus enim post peccatum commissum fleuit amare, & recursus ad diuinam misericordiam cum publicano, Deus propitius esto mihi peccatori. Vnde Eccl. 21. dicitur, Fili peccasti, ne adiicias iterum, sed pro pristinis deprecare vt dimittantur tibi. Vbi & etiam August. notauit, non sufficit dicere, Ne adiicias iterum, sed adiuncta est deprecatio pro pristinis remittendis. Non est igitur summa pœnitentia, non amplius peccare, nec est optima pœnitentia, noua uita, quæ dolorem pro peccatis, & deprecationem pro pristinis in se non claudit. Et uidetur quod præcipuum daret pœnitentem hic articulus: nam secundum eundem summe & optime pœniteret auarus, si ab auaritiæ actibus cessaret, & liberalem deinceps vitam ageret. Et similiter accideret intemperato, si a passionibus intemperatis cessaret, & deinceps continenter uiueret, & sic de alijs: hoc enim significat non amplius peccare, & noua uita. Et si hæc summam, optimamque pœnitentiam constituunt, inanis fides nostra tam de necessario statu peccatorum, quam de recursu ad Deum pro remissione eorundem inuenitur. Merito igitur secundum ipsius sensum articulus reprobatus est.

¶Si autem idem spectetur articulus ut a Luthero manauit, reprobatus quoque rationabiliter inuenitur, nam huiusmodi prouerbium allatum comprobatur a uiro negante duas partes pœnitentiæ, scilicet contritionem, & satisfactionem, & ad hoc per huiusmodi prouerbium intendit ut necessitatem contritionis, quæ præcipue consistit in dolore pro peccatis, quam satisfactionis tollat, ut patet in libris suis, & alijs eius articulis damnatis. Nõ consonat ergo dictus articulus sanctis Patribus tam secundum seipsum, quã ut a Martino manauit; quamuis si in sanctis Patribus huiusmodi sententia inueniretur, pie esset interpretanda, & ad bonum sensum reducenda.

ARTICVLVS II.

¶His proculdubio remitti peccata certum est qui sibi remissa esse credunt presbytero illis remittente.

SECVNDVS Articulus est, nemini remittuntur peccata, nisi credat sibi remissa esse, quando presbyter remittit.

¶Obijcitur, Hic articulus synceram uidetur continere ueritatem, vtpote quæ stabilimento fidei innitatur.

¶RESPONDEMVS Credere sibi esse remissa peccata absoluente sacerdote, contingit dupliciter: uel quãtum est ex parte sacramenti: uel quantum est ex parte ipsius, qui absoluitur. Credere primo modo necessarium est ad remissionem peccatorum, nam hoc credere est actus fidei infusæ, sine qua impossibile est placere Deo. Credere autem secundo modo, non est necessarium ad remissionem peccatorum, quoniam potest pœnitens, qui absoluitur, pie dubitare de propria dispositione, an scilicet digne suscipiat illud sacramentum. Verebar inquit Iob, omnia opera mea, & Isaiæ 64. dicitur uniuersæ iustitiæ nostræ quasi pannus menstruatæ. Et cum hac pia dubitatione stat quod digne suscipiat sacramentum absolutionis, & consequatur remissionem peccatorũ, quoniam huiusmodi pia dubitatio non contrariatur stabilimento fidei infusæ, sed firmitati fidei acquisitæ, ad quam constat, quod spectat credere de seipso an sit, uel non sit sufficienter dispositus. Sequitur igitur, articulum comprobari falsum, ex hoc, quod alicui remittuntur peccata, qui non credit, sed pie dubitat ex parte propriæ dispositionis remissa sibi esse peccata absque præiudicio, stabilimenti fidei Christianæ, quę non est de hoc obiecto, scilicet mihi esse remissa peccata, sed de hoc, quod est, remissa esse peccata mihi digné suscipienti sacramentum pœnitentiæ. Sicut non est fides Christiana, quod sub hac Hostia est corpus Christi, sed quod sub hac Hostia concurrentibus undique omnibus requisitis necessario ad sacramentum Eucharistiæ, est corpus Christi. Non continet igitur hic articulus synceram ueritatem, sed merito reprobandus fuit, vtpote falsus

ARTICVLVS III.

¶Vana est illorum fiducia, qui ad communionis sacramentum accedunt, putantes se sine peccato mortali accedere, cum sint confessi, & cæteris externis actibus dispositi.

TERTIVS est error illorum magnus est, qui vadunt ad communionis sacramenta sub hac confidentia, quod sunt confessi, & quod agnoscunt esse se sine peccato mortali propter preces, & præparatoria præmissa, &c. Obijcitur, Et hic articulus nititur firma fide, & ob id non uidetur erroneus, nedum hæreticus.

¶RESPONDEMVS, Etsi ad sacramentum communionis accedere cum dicta fiducia tanquam iustificatrice magnus error est, contra apostolicam doctrinam dicentem; Nihil mihi conscius sum, sed non in hoc iustificatus sum; accedere tamen cum eadem confidentia tanquam præseruatrice a peccato indigne, accessus ad sacramentum Eucharistiæ nullus est error, sed consilium Apostolicum.

ficum. Docens siquidem idem Apostolus quo pacto quis ad dictum sacramentum non indigne accedat, nec ad iudicium sibi mãducet, & bibat, inquit: Probet autem seipsum homo, & sic de pane illo edat, & de calice bibat. Vbi manifestat eum qui probabit seipsum, securè ad sacramentum accedere, ita quod non est reus, & corporis, & sanguinis domini, nec ad iudicium sibi manducat, & bibit. Et quoniam populus Christianus frequenter utramque Apostoli doctrinam audit, & unusquisque potest de seipso testari, quilibet ante communionis sacramentum probans seipsum contritionis, confessione, oratione, &c. utitur hac fiducia tanquã præseruatrice a peccato indigni accessus, & non tanquam iustificatrice, ideo articulus iste Lutheranus tanquam perniciosus sanctæ fiduciæ Christianæ plebis, & scandalosus, & inimicus Apostolicæ doctrinæ reprobatus est.

ARTICVLVS IIII.

¶ Indulgentiarum Thesaurus, non sunt merita Christi.

QVARTVS Articulus est, Thesaurus Ecclesiæ unde Papa dat indulgentias, non sunt merita Christi, &c.

¶ Obiicitur, In hoc articulo nulla authoritate Lutherus potest conuinci, hoc tamen facere decretum est, & bullam confirmare.

¶ RESPONDEMVS Prænotandum non vno atq; eodem modo, nec æqualiter conuinci authoritate posse Christianum hominem de ecclesiasticis mysteriis, sed licet quædam plus, quædam minus explicata inueniantur in sacra Scriptura, conuinci tamen omnia authoritate affirmamus. Exempli gratia. Sacramentum Baptismi authoritate conuincitur, quia tam materia, quam forma eius in sacra explicatur Scriptura, sacramentum uero confirmationis, quamuis nec materia, nec forma, nec institutio illius in sacra explicetur Scriptura, conuincitur tamen ex authoritate, qua Apostoli imponebant manus, & Ecclesia utitur, & simile est in multis aliis. Proinde si in articulo de thesauro indulgentiarum, Lutherum non posse conuinci authoritate dicitur, quia non ita explicitè sicut Baptismus in sacra habetur Scriptura, uerum dicitur, sed deliratur, quærendo æqualem certitudinem in omnibus ecclesiæ mysteriis. Si autem piè quæritur authoritas, qua Lutherus potest de thesauro indulgentiarum conuinci, non est difficile respondere, dicendo conuinci posse Lutherum authoritate sacræ quidem Scripturæ radicaliter, uniuersalis uero ecclesiæ implicitè, Romanæ autem ecclesiæ, & multorum sanctorum Doctorum explicitè. Ex sacra quidem Scriptura habetur thesaurus superessluentium passionum Christi, & Sanctorum, quatenus satisfactoriæ sunt. Et quòd Christus quidem plus patiendo satisfecerit, quam exigat satisfactio omnium illorum, quibus quandoq; applicatur passio Christi, & secundum se liquidum est, & ex sententia Ioannis Euangelistæ habetur: ipse est inquit, propitiatio pro peccatis nostris, & non pro nostris tantum, sed pro peccatis totius mundi. Constat enim ex eo, quod passio Christi quoad effectum non satisfacit pro peccatis totius mundi, quod tota illa satisfactionum multitudo, quæ posset satisfacere pro his, qui pereunt superabundat. De passionibus uero Sanctorum quod scilicet plus passi sunt multi eorum, quam satisfacere propriis debuerint peccatis, testatur Beatus Iob, dicens: Vtinam appenderentur peccata mea, quibus irã merui, & calamitas, quam patior in statera, quasi arena maris hæc grauior appareret. Simile est autem iudicium de Iob & multis aliis Sanctis, præcipue martyribus qui tot superauerunt tormenta, & Beatissima Virgine, quæ quum pro nullo proprio satisfactura esset peccato, sustinuit tamen, iuxta Simeonis uerbum, ut suam Christi gladius pertransiret animam vnde plusquam martyr iure dicitur, Nec inuenitis tamen thesaurũ istum ex sacra habemus Scriptura, sed ex eadem quoque habetur thesaurum illum ea intentione a Christo & Sanctis conditum, ut ecclesiæ utilitati prodesset, testante hoc Apostolo ad Coloss. quũ ait: Adimpleo ea, quæ desunt passionum Christi in carne mea pro corpore eius, quod est ecclesia. Simile est autem iudicium de Paulo & aliis sanctis plus patientibus, quam satisfacere debeant pro propriis peccatis. Nec huic tam sanctæ sententiæ obuiat alia eiusdem Apostoli sententia, qua ait: Non sunt condignæ passiones huius temporis super uenturam gloriam. Nam passiones sanctorum quatenus meritoriæ sunt, & ad premium respiciunt, sunt proculdubio non condignæ, & remunerantur a Deo supra condignum, & hoc explicatur quum dicitur, quod non sunt condignæ ad gloriam superuenturam. Eædem tamen passiones Sanctorum quatenus satisfactoriæ sunt, sæpe superabundant, quotiescunque scilicet plus patiuntur pro Christo sancti, quam sit pœna debita pro propriis peccatis actualibus. Ex hoc enim ipso, quòd ipsimet incapaces sunt huiusmodi superabundantium satisfactionum, ut satisfactoriæ sunt (quia carent peccato, pro quo satisfaciant) relinquuntur superabundantes, ac per hoc, ut Apostolus promulgauit, pro corpore Christi quod est ecclesia, relinquuntur.

¶ Conuinci igitur potest Lutherus ex authoritate Sacræ scripturæ, & quòd ecclesia Dei est thesaurus meritorum Christi, & sanctorum, quatenus superabundanter satisfactoria fuerunt, & quod hic thesaurus est pro corpore Christi, quod est ecclesia. Et si his adiunxeris, quod vniuersalis ecclesia probat indulgentias, ut pia matris ecclesiæ dona succedentia loco satisfactionis pœnalitatis, quæ est tertia pars sacramenti pœnitentiæ, perspicuum fiet, q̃ indulgentiæ inueniuntur apud diuinam iustitiam satisfactrices p̃ pœna actualibus peccatis debita, quam exoluisset apud eandem diuinam iustitiam pœnitentialis satisfactio. Ex hac autem uniuersalis ecclesiæ approbatione oportet alterum horum fateri, aut quod indulgentiæ ex sola authoritate huiusmodi uim satisfactiuam habent, aut quod ex dicto thesauro fiant. Et primum quidem horum quoniam tanquam absurdum non admittitur, restat ut ex dicto thesauro indulgentiæ vim satisfactiuam habeant, q̃ autoritate sanctæ Romanæ ecclesiæ, omnium ecclesiarum magistræ, expressum est pluries. Nec desunt authoritates Sanctorum, Thomæ, Bonauenturæ, &c. Intelligat ergo eruditus quisque, falsum esse, quod nulla potest Lutherus authoritate cõuinci de thesauro indulgentiarum.

ARTICVLVS V.

¶ Papam posse errare, hanc vel illam opinionem habendo, uel ipsum uel cum maiori parte Ecclesiæ, non est hæresis.

QVINTVS Articulus est, Si Papa cum magna parte ecclesiæ haberet hanc, uel illam opinionem, & erraret, tamen nec peccatum est, nec hæresis contra sentire (præsertim in re nihil pertinente ad animæ salutem) donec alterum per generale Concilium reprobetur uel approbetur.

¶ Obiicitur qui hunc damnarunt articulum, sentiunt Papam esse super concilium generale, quòd nunquam ulla bona authoritate Scripturæ probari potest, ut apertè declarat Patriarcha Antiochenus in libello de comparatione Pont. maximi ad sacrosanctum Concilium.

¶ RESPONDEMVS, Falsò creditum ab obiicientibus est dãnationem huius articuli procedere ex opinione superioritatis Papæ ad Concilium, nulla siquidem cura huius quæstionis habita, damnatio huius articuli procedit aliunde ex hoc. s. quod summus Pontifex habet authoritatem determinandi quæstiones fidei. Quam authoritatem in summo residere Pontifice sacri canones clamant. Hiero. ad Damasum testatur dicens: Quod si hæc nostra confessio apostolatus tui iudicio comprobatur, quicunque me culpare uoluerit, se imperitum uel maleuolum, uel etiam non catholicum, non me hæreticum comprobauit. Et Dominus aperuit dicens Petro. Ego rogaui pro te ut non deficiat fides tua, & tu aliquando conuersus confirma fratres tuos. Articulus siquidem iste propter latens uenenum in ly, donec alterũ per generale Concilium, &cæ. reprobatus fuit, utpote dogmatizans, summi Pontificis diffinitiuam in quæstionibus fidei sententiam, non ligare sed contra sentire, nec peccatum, nec hæresim esse: hoc enim refert ly, donec approbetur, uel reprobetur per Conciliũ generale. Et quoniam magistra rerum experientia testatur, multas hæreses damnatas à sede esse apostolica sine generali Concilio, iccirco articulus iste meritò reprobatus est.

¶ Hæc sunt pater beatissime, quæ inter tot aduersas corporis ualetudines obedientiæ tuæ gratia ex prompto animo sub apostolatus tui censura protuli Tacitis obiicientibus ut nemine accusato, cuiusque inspectus liberum habeat ueritas aditum. Romæ die 6. Iunij, 1522.

RESPONSIO II.

SVPER QVAEDAM DICTA IN LAVDEM S. Ioseph, ad reuerendissimum Dominum Nicolaum de Fisco S. Romanæ Ecclesiæ Cardinalem.

¶ Quidam Magister in Theologia in commẽdationem sanctissimi Ioseph & in laudem, dixit, dum sermonem haberet ad populum Latino sermone, quæ sequuntur.

¶ Primò, quod Ioseph fuit magni meriti, & pater putatiuus Christi, qui Christum ipsum palpauit, & eo familiariter vsus est.

¶ Secundò, quod Ioseph sanctus fuit verus vir Virginis Mariæ, iuxta illud, Iacob autem genuit Ioseph virum Mariæ.

¶ Tertiò, quòd fuit verum matrimonium inter virginem gloriosam & sanctum Ioseph, quod non potuit esse nisi

per

per mutuam corporis donationem, quæ donatio fuit inter Ioseph & Virginem.

¶ *Quartò, quòd illud matrimonium fuit priuilegiatum quoniam in isto matrimonio Virgo non dedit vsum corporis, licet per contractum matrimonij corpus, edocta à Spiritusancto, vbi regulariter per contractum matrimonij datur corpus, & vsus copulæ carnalis.*

¶ *Quintò, quòd Virgo Maria dando corpus suum Ioseph, dedit & sanguinem totius corporis, ex quo sanguine fuit completum corpus Christi.*

¶ *Sextò dixit, quòd hæc propositio est vera. Ex sanguinibus Ioseph fuit formatum corpus Christi: quam propositionem ita exposuit. Ex sanguinibus proprijs Virginis Mariæ, Ioseph sancto datis per contractum matrimonij fuit formatum corpus Christi.*

REVERENDISSIME domine protector, uidi schedulam à dominatione vestra reuerendissima mihi transmissam, sex dictorum a quodam magistro in theologia in commendationem sancti Ioseph. Et respondeo, quòd in tertio, quarto, quinto, & sexto unum est non perspicacissime dictum, quia non plene discussa est differentia inter copulam coniugalem & copulam carnalem. Si enim hæc nota fuisset, non dictum esset hic, quod uerum matrimonium esse non potuit sine mutua donatione corporis. Nam per copulam coniugalem non donatur corpus coniugi, sed potestas utendi corpore coniugis, iuxta illud Apostoli primæ ad Cor. 7 Vir non habet potestatem sui corporis, &c. Vbi nota, quod dicitur corporis sui non alterius, dicitur & potestas in alio. Non datur ergo corpus quo ad vsum per coniugalem copulam, sed potestas utendi tantum, sed per copulam carnalem datur corpus quo ad vsum. Et ex hoc fundamento patet, quod minus perspicaciter in quarto dicitur, quod regulariter per contractum matrimonij datur coniugi corpus, & vsus, & cætera. Constat enim falsum esse, quia non per contractum absolute, sed adiuncta consummatione datur corpus, & vsus, imo si puella contrahat vere matrimonium animo ingrediendi religionem, si Deus dederit sibi Spiritum bonum, verum cõtrahit matrimonium, nec perdit ex hoc virginitatem mentalem: quia consentire in copulã coniugalem, non est consentire in copulam carnalem, nisi in potentia, quæ est conditio diminuens, ut patet. Et propterea Beata Virgo non perdidit virginitatem mentalem ex consensu in copulam coniugalem, nec exposuit se periculo perdendi propter priuilegium diuinæ reuelationis, sicut non propter statutum ecclesiæ concedentis duos menses sponsis, ad consummandum matrimonium, uel ingrediendum religionem, contrahentes matrimonium nisi intendant consummare, nec se exponunt periculo perdendi virginitatem, nec perdunt virginitatem mentalem. Ex eodem fundamento patet minus perspicaciter in quinto dictũ esse quod sanguis Beatæ Virginis datus est Ioseph, & absurde dictum in sexto, quòd corpus Christi fuit formatum ex sanguinibus Ioseph, quoniam sanguinibus Beatæ Virginis non fuit datus Ioseph ac per hoc nõ fuit Ioseph etiam ut datus, ut patet ex dictis. Quãuis habeat, & aliam dissonantiam ex hoc, quod sanguinis non dicatur alicuius simpliciter, nisi sit ipsius, vt pars, quæ l. est, aut fuit pars eius, eo modo, quo sanguis dicitur pars animalis, & non ex eo quod est alicuius possessiue, vt ager, aut seruus, aut quia potest vti eo, sicut equus conductus. Videtur ergo mihi, quod ultimum dictum sit simpliciter falsum: reliqua uerò quo ad supra dicta minus perspicacia; & breuiter quod sententiam teneas, linguam cohibeat, qui hæc dixit. Nihil tamen contra aut præter fidem hic apparet.

RESPONSIO III.

Quantum valeat matrimonium contractum à iuuene post religionis ingressum, & egressum.

MAGNIFICE Domine salutem, & commẽdationem. Ad casum mihi propositum, An scilicet matrimonium contractum à iuuene, postquam religionem post discretionis annos ingressus est animo mutandi omnino uitam, & intra nouitiatus tamen annum egressus est ad sæcularem vitam, & habitum, sit validum. Breuiter respondeo, quod absque dubio matrimonium illud est validum, quia ut expressè dicitur in 6. de uoto, c. 1. solum votum, uel sacri ordinis, vel professionis tacitæ uel expressæ, dirimit post contractum matrimonium. Constat autem ex capitulo non solum. de regularibus, lib. 6. quod iste casus distinguitur contra casum professionis tacitæ, uel expressæ per notam disiunctionis. Vel; ergo iste casus non habet vim professionis tacitæ vel expressæ, quo ad matrimonium dirimendum. Textus autem in oppositum soluuntur facilè ad literam, quia capitulum non solum, & in fauorem animæ nouitij, & propter ius religionis uoluit prohibere fratres ab impeditione illius, ne rediret ad sæculum: cum etiam si votum simplex in sæculo de ingressu religionis fecisset, religio contra ipsum agere posset: Capitulum uero beneficium. ibidem (quod tantum ponderatis) non obstat: quia renunciatio beneficij, quam iste nouitius ex facto suo præsumitur facere dum manifestat omnino uitam uelle mutare, tunc sufficit ad hoc ut beneficium possit alteri conferri; quæ tamen non sufficit ad professionem tacitam, uel expressam. ita ergo duo non parificantur, non æquiparantur in textu. Sed nec quo ad uacationẽ beneficij hi casus æquiparantur, quia in professione tacita, uel expressa, est uera renunciatio, hic autem est præsumpta, quare, &cæ. Bene vale Caiet. die 22. Octob. 105.

RESPONSIO IIII.

De iure petendi debitum matrimonij ab adultero. Ad R. Patrem Fratrem Cherubinum de Florentia diuini uerbi concionatorem.

QVAESTIO Proposita est, an adulter ipso facto sit priuatus iure exigendi debitum a coniunge innocente. Et est ratio dubij diuersa ut uidetur, sententia doctorũ.

IN Hac dubitatione præaduertenda sunt tria. Primum est, quod non est ambiguitas aliqua nisi in foro conscientiæ: nam in foro iudiciali constat non statim esse priuatum adulterantẽ coniuge. Secundum est, quod etiam in foro conscientiæ tam quando adulterium unius publicum est, quàm quando occultum est, votum tamen est certitudinaliter innocenti, absolutus est, si vult innocens, a uinculo reddendi debitum, ac per hoc adulter non potest exigere actum matrimonij, quamuis possit petere illum. Exigere siquidem importat coactionem, & est in proposito petere actum matrimonij, ut debitum, petere autem nudam petitionẽ actus significat. petimus enim etiam quæ gratiose concedenda putamus. Tertium est, quòd tota hæc difficultas consistit, quando adulterium commissum latet innocentem coniugem Et est ratio pro parte affirmatiua; quia statim quòd alter coniugum in adulterium declinat, reliquus innocens secundum rem est absolutus a debito reddendo, & solum deficit sibi notitia facti perpetrati scilicet adulterij. Si namque sciret factum, constat, quòd esset absolutus. Notitia enim non absoluit, sed factum ipsum ex notitia sua, disponente sic iure naturali, & diuino. Naturali quidem propter violatam fidem; diuino autem propter authoritatem domini, Matth. 5. ubi excipitur fornicationis causa in præcepto de non dimittendo uxorem. Pro parte uerò negatiua est communis (ut uidetur) animi conceptio scilicet, quod adulter occultus post pœnitentiam potest exigere debitum ab innocente. Ex hoc namque arguitur, quòd non statim innocens coniux fuerat absolutus debito, ac per hoc nec adulter priuatus iure exigendi. Manifestatur autem hoc sic: Post pœnitentiam occulti adulterij, innocens in eodem statu est, in quo erat ante pœnitentiam adulterij: quoniam pœnitentia alterius non fecit ipsum de absoluto ligatum. Si ergo post pœnitentiam alterius tenetur secundum rẽ reddere debitum, etiam ante tenebatur secundum rem: & si ante pœnitentiam non tenebatur secũdum rem, sequitur quòd etiã post pœnitentiam illius, non tenetur secundum rem.

HIS præmissis narrandum est primo, quid appareat ueritatis pro altera parte, deinde inuestiganda est causa. Quum coniugium ergo societas quædam sit, ex alijs natura vel voluntate contractis fœderibus sumere possumus negatiuam partem esse scilicet, quòd non sit statim priuatus, sed priuandus iure exigendi. Inter patrem siquidem, & filium naturale ius est, sic ut si filius patrem etiam occultè offendat, non teneatur pater hæredem illum habere: similiter inter patrem, & filium adoptiuum simile ius est: inter socios quoque negotiatores violata ab altero fide reliquus non tenetur. In his tamen omnibus, & similibus apparet, quòd licet cuilibet, qui fidem violauit, vti iuribus societatis illius: filius siquidem tam naturali, quam adoptiuo iure post crimen in patrẽ grauissimum latens, Patris potest etiam in foro conscientiæ hæreditatem adire & similiter connegotiator, modo damnum non intulerit: quia obligaretur ad restitutionem: Quo fit ut adulter occultus, quamuis violati fœderis reus sit, non prohibeatur à matrimonii iure: sed prohibendus: sicut in supradictis similibus priuandus est violator fidei iure illo.

¶ Et quoniam hæc ita esse mihi uidentur, ratio reddenda est. Occurrit autem mihi vna communis horum ratio, & est q̃ pœnæ illæ, quæ in potestatẽ patris, uel iudicis sunt ita constitutæ, q̃ iudice uel patre sciente, & eodem modo se habente, ut prius aliquis non punitur, non incurruntur ipso facto: constat autem tales esse pœnas priuationum iurium, de quibus est sermo. ergo. Maiorem propositionem differentia pœnarum clarificat: pœnæ namque ecclesiasticarum censurarum non sunt ita in potestate iudicis, aut patris, ut prior perseuerantia excuset contrafacientem ab incursu censuræ; pœnæ autem aliæ, siue conuentionales, siue a iure; nisi pater, aut iudex sciens velit non ligant. Minor

autem

autem clara est: quia si innocens coniux sciat adulterum alterius, & pater offensam filij, &c. eodem modo se habeat cum eis, ut prius non sunt priuati. Consonat autem hæc ratio specialitati pœnæ consequentis incestum cum consanguineis coniugis: ad huiusmodi enim incestum comitatur ipso facto priuatio iuris exigendi, nec est in potestate patris non imputare crimen hoc ad hanc pœnam, nec etiam in potestate iudicis, quamuis possit dispensare. Ad adulterium autem simplex priuatio consequens est in potestate patris, scilicet offensi coniugis, ut patet. Differentia igitur inter utrumque adulterum est, quod ille sic incestuosus est priuatus ipso facto, iste autem adulter est nō priuatus, sed priuandus, alioquin nihil speciale de adulterio sic incestuoso diceretur. Et hæc positio non dissonat forte ab aliquo Doctorum. nam illi qui videntur pro parte affirmatiua, ad hoc tendunt, ut, s. adulter priuandus sit ab altero innocente in foro conscientiæ, quum dicunt dignus est non seruetur fides ei, vel aliquid huiusmodi, alij autem pro parte negatiua volunt, quòd non ipso facto sit priuatus, & utrumque est verum

¶Ad rationem autem pro parte affirmatiua, negatur quòd secundum rem innocens ipso facto sit absolutus, est enim ipso facto habens ius, quo seipsum posset absoluere in foro conscientiæ, si sibi constaret de facto Romæ, die 20. Decembris 1513.

RESPONSIO V.

Ad eundem.

De Nominandis Complicibus à Reo in aliquo iudicio & de eorum sententia.

LITERIS Tuis frater charissime perlectis, in quibus quædam dubia soluenda mihi proposuisti, respondere distuli aliquot diebus, occupatus in alijs: verum ne omnino charitati tuæ deessem, in hodiernum diem censui eximendum ab alijs.

¶AD Primum itaque dubium, an iuridice inquisitus de aliquo crimine, teneatur & debeat nominare complices, si non sunt infamati, & ante correctionem fraternam, & similiter ad secundum, an si ipse tales nominauerit, possit iudex contra tales procedere ad inquisitionem, & eorum tationem. (quia consuetudo sæcularium iudicum habet, quòd tormentis complices requirit, & quòd contra nominatos procedunt, in oppositum tamen est ordo fraternæ correctionis) & occultum complicis peccatum. Respondere unico verbo potest, quòd hæ quæstiones decisæ uidentur extra de confessis, cap. cum monasterium. Vbi dicitur, quòd secundum utriusque iuris statuta de se confessis, super aliorum conscientijs interrogari non debent, crimine læsæ maiestatis excepto: & quod si contingat aliquos nominari, tales nominati nulli sunt pœnæ subdendi, si tamen infamia huiusmodi nominati laborant, inducenda est purgatorio tribus sui ordinis adiunctis socijs. Quia tamen multæ fiunt exceptiones ab illa regula, & multi multa dicunt, ut diffuse habes à Panor. super dicto capitulo, videtur mihi in primo dubio, quod triplici distinctione utendum sit in proposito, prima est, si nomen complicis est, uel non est circunstantia actus proprii illius, qui inquiritur. Secunda, si crimen de quo inquiritur, pendet in perniciem publici boni, seu aliorum. Tertia est, si iudex ex solius illius causæ ritu, & meritis procedit, aut ex zelo proprij officii. Nam si nomen complicis esset circunstantia proprii actus, quam quilibet iudex cognoscens de aliquo actu habeat ex meritis illius causæ etiam iudicare de illius circunstantiis, tunc iudex potest inquirere, & tenetur inquisitus cōfiteri complicem, sicut quando in foro pœnitentiali pœnitens non potest aliter exprimere peccatum suum, nisi nominando complicem, debet reuelare complicem, puta cum quis cognouit propriam matrem. Constat autem inter circunstantias annumerati, quibus auxilijs aliquis fecit. Difficile tamen apparet accipere casum, in quo nomen complicis sit circunstantia proprijs actus in foro iudiciali, nisi per accidens: puta quia probabiliter aliunde iudex dubitet, quod reus fateatur id quod non commisit, ut euadat forte tormenta, quoniam tunc ex nominari complicibus cognoscere potest, an verum dicat: sicut ex alijs circunstantijs, puta loci, uel temporis. Sed hoc ex parte iudicis licitum videtur: sed ex parte rei, qui scit se verum dicere, non debet in famia alterius occulti testari culpam suam, ex quo complicis nomen non est actus sui circunstantia, quantum est ex parte ipsius actus perpetrati. Similiter si crimen pendet adhuc in perniciem Reipub. Ecclesiæ, aut aliorum priuatorum: puta, quia sunt multi corruptores fidei, aut conspiratores, aut latrones, aut subuersores aliorum, debet iudex ex officio inquirere, & reus huiusmodi perseuerantes in malo pernicioso omnino occultos, de his sermo est, debet reuelare, nisi forte probabiliter crederet correctione fraterna eos amplius non peccaturos, quod non facile credendum est de religiosis, præsertim huiusmodi sceleribus irreticis: sed dubitandum potius uidetur, quod fingent se emendare. Et propterea tutius in huiusmodi casibus prælato potenti per se uel alium, & volenti saluare, non perdere oues suas, & curam famæ proximorum solito habere, ut pastorem decet, complices siue non complices tales reo notos reuelare. Si autem crimen in detrimentum aliorum non pendet, non tenetur reus occultos alios reuelare, sed ordinem fraternæ correctionis præponere. Illud præ oculis est semper habendum, quòd quemadmodum in communi præcepto inquisitionis, si quis scit, &c. subintelligitur seruato iuris ordine: ita cum quis inquiritur in genere de complicibus, subintelligitur secundum iura reuelandus, quia non potest plus prælatus, seu iudex præcipere. Et propterea non peccant prælati, seu iudices de complicibus inquirendo, si intentio infra iuris limites consistit. Et similiter non peccant inquisiti si omnino occultos tacent, aut dicunt se non habere complices aliquos, habendo occultos tantum. quia responsionum verba intelligenda iuxta sensum interrogationum sunt: intentio tamen oportet, quod sit infra iuris limites.

IN Secundo autem dubio, si aliunde omnino occulti sunt, qui nominati sunt, non est procedendum contra eos: quoniam talis reuelatio non sufficit ad accusandum, nec ad denunciandum, nec ad infamandum, seu clamosose insimulandum: propterea omnis uia procedendi, quæ in tribus dictis inchoat, aufertur.

¶Ad id vero, quod de consuetudine opponis seruari, quia consuetudines patriarum consistunt in facto, ipsi viderint si ita est. Non tamen credo ita esse, nisi in quibusdam criminibus exceptis: & hoc propter sequaces Bartoli: & quod nihilominus aliqua interueniant iudicia contra sic nominatos.

AD Tertium autem dubium utrum iudex sciens defectum alicuius a tribus vel quatuor non per modum iudicij, possit ipsum cogere ad dicendum veritatem, respondeo quod quæstio hæc decisa est extra de accusa. cap. inquisitionis. Vbi expresse dicitur, quod si non extat infamia, vel clamorosa insinuatio, non debet fieri inquisitio, etiam si uel duo uel tres iurati dicant se vidisse delinquentem, aut alicui libellum secreto tradant. Vnde patet quod non potest prælatus cogere talem ad dicendum veritatem.

AD quartum dubium, utrum infamatus de aliquo possit de omnibus inquiri: ut tenet Petrus de Palud. in quarto senten. respondeo quod non potest inquiri de illis de quibus non laborat aliqua infamia: iuxta dictam decretalem dicentem, Super illis solummodo fieri inquisitio debet, de quibus clamores aliqui præcesserunt. Dictum autem Petri de Palud. (cum bona reuerentia dictum sit) tantum valet, quantum sua ratio, scilicet quia iudicare de occultis non propter peccatum, sed propter peccatorem prohibetur. Hæc enim ratio falsum assumit quia occulta ex ipsa ratione, qua occulta sunt, ab humano iudicio exempta sunt: & proportionaliter, occulta in tali iudicio, seu processu ab illo exempta sunt suapte natura.

¶Hæc sunt pater venerande, quæ mihi occurrerunt scribenda ad tua dubia: non plus authoritatis habitura sunt nec cætera mea, quam ratio eorum mereatur, Bene vale, & Deum pro me ora Romæ, die 5. Nouembris 1518.

RESPONSIO VI.

De Negando religionis ingressu, & professione Iudæis alias idoneis ad hæc Ad R. Patrem F. Mathiam de pace sacra Theologia Salmaticensem Regentem.

REVERENDE Pater salue. Humillimis paternitatis vestræ literis perlectis, quibus petit, an illis qui ex Iudæis originem ducunt, si in nullo culpabiles inuenti, nec aliter suspecti nisi ratione originis sint, possit negari ingressus religionis, & si fuerint nouitii, negari possit professio absque peccato mortali, an sit hoc contra præceptum charitatis. Respondere, ut par est, volens paucis me absoluam, eo quod cum sapiente sit sermo. Actus recipiendi ad religionis statum qui a prælatis ipsarum religionum egreditur, & terminatur ad aliquem indeterminate, licet habeat rationem debiti (quoniam religiones institutæ sunt non solum propter præsentes, sed etiam futuros) ut tamen terminatur ad hanc vel illam conditionem personarum, uel hanc aut illam personam, caret debiti ratione, nisi necessitas aliqua debiti rationem iudicat. Et de persona quidem determinata, patet ex hoc, quod charitas non arctat ad diligendum seu benefaciendum alicui particulari non alias coniuncto, nisi in articulo necessitatis, ut testantur præcepta charitatis tam in corporalibus de eleemosyna, quam in spiritualibus de correctione fraterna. Vnde & diuus Thom. in quolibetis, dicit, quod habens de superfluo non tenetur obuianti pauperi, ac petenti eleemosynam dare: & quia licet tenetur superfluum elargiri, non tamen dare huic. Et in Secunda Secundæ de correctione fraterna dicit, quod cadit sub præcepto, secundum quod est necessaria ad fratris emendationem.

tionem. Constat autem quemlibet idoneum ad religionis statum communiter inuenire alibi gratiam, si ab una religione refutatur. De conditione uero personarum patet ex hoc, quod religionis prælati statuto possunt cauere, ut genus aliquod hominum siue eorum culpa ad religionem non admittatur: ut testatur statutũ de non recipiendis illegitime natis. Nec multum refert inter recipere huiusmodi ad habitum, & receptos ignoranter reijcere ante professionem, quoniam non minus libera est religio intra annum probationis, quam nouitius: quum annus probationis in fauorem utriusque datus sit, nec ulla pollicitatio implicite fiat magis hinc quam inde. Constat autem ex sacris canonibus, ut patet extra de regul. cap. statuimus nouitium posse libere intra annum probationis redire ad priorem statum: igitur religio põt nouitium libere à se excludere. Et confirmatur, quia quemadmodum nouitius si perfectus noiter centuris in iure latis contra religiosos, & inhabilitatibus mẽdicãtium, quas tamen in seculo præterire potuisset, relicta religione potest ad priorem statum redire: ita religio cognita origine nouitij prius indiscussa potest illum refutare. Quũ igitur natio eorum, qui ex Iudæorum genere sunt, conditionem habeat quibusdam minus gratam propter tot eiusmodi publicam apostasiam, in Hispania si religionis alicuius prælati statuto, uel opere eos recusent recipere ad habitum, uel ignorantes receptos nolint ad professionem admittere, nullum ex hoc mortale peccatum ex suo genere incurrunt.

¶ Et quamuis ita esse mihi uideatur: irrationabile tamen mihi uidetur, perpetuum statutum aut opus huiusmodi refutationis respectu illorum, qui nolla alia susceptionis nota sunt affecti, nisi quod originem ex Iudæis traxerunt. Tum quia salus nostra ex Iudæis est, ex quibus natus est Christus secundum carnem, & Apostoli & plurimi patres fidei: & ingrati inuenimur, sui generis filios repellendo. Tum quia occasio daretur Iudæis, ut ad fidem non conuertantur: dum intelligunt conuersorum filios in generatione & generationum repulsos à religione. Tum quia religionis status est talis, ubi ipsi potius fi in aliquo dubitant solidari in fide, quam alios inficere possunt. Hæc sunt Pater reuerende, quæ mihi occurrunt respondenda, in die sancti Matthæi Apostoli Senis. 1514.

RESPONSIO VII.

De Vinculo perseuerandi in religione, cum quis hoc proposuerit.

CHARISSIME Fili, questionis tuæ ob occurrentis de facto casus necessitatem interpositis alijs respondẽdum duxi. In casu ergo proposito, cum scilicet N. ingressus est religionem quandam mendicantium, in quodam illius conuentũ regularis uitæ, cum animo deliberato perseuerandi usque ad mortem illa particulari religione, & illo particulari conuentu in seruitium beatę Virginis, cui Ecclesia illa dicata est: & postquàm multos menses ibidem egit, ob quorundam scelera ibidem impunita, ad seculum intra annũ probationis redijt. Scito ex duobus capitibus procedi posse primo ex assumpto habitu cũ deliberatione perseuerandi usque ad mortem: Secundo, ex intentione particulari ad hunc conuentum, frustrata ob inopinatum successum malæ uitæ inuentæ in conuentu illo. Et ut a primo incipiamus, quæstio ista petita fuit ab Innocentio III. ut patet extra de reg. & transf. ad relig. in c. consuli. & ab ipso distincta, & postmodum a Greg. 9. in c. statuimus, magis explicata.

Est autem eorum scientia, quod suscipiens religionis habitum volens absolute uitam mutare, ad religionem tenetur, Quod potest bene & male intelligi. Si enim per uoluntatem absolute mutandi uitam intelligatur deliberatum propositum perseuerandi usque ad mortem, & nihil aliud, male intelligitur: si autem per uoluntatem absolute mutandi uitam, intelligatur deliberatum propositum perseuerandi usque ad mortem cum promissione implicita huiusmodi perseuerantiæ, bene intelligitur. Quod patet dupliciter. Primò ex eo quod uotum requirit tria: propositum, deliberationem, & submissionem, ita quod absque promissione nullum est uotum. Secundò, ex eo, quod ratio quare talis volens absolute mutare uitam, tenetur etiam ad religionem, expresse assignatur in dicto capitulo: quia ipse renunciat anno probationis in fauorem suum, sic suscipiendo habitum. Ex hoc enim habetur, quod uoluntas illa est uoluntas renunciantis probationi, & facientis hodie quod post probationem erat acturus, quod nihil aliud est quam promittere perseuerantiam usque ad mortem, quod est uouere religionem. Et si hanc distinctionem uis plenius intelligere, finge in religione duos modos distinctos sensibiliter, & notorie omnibus esse regulariter institutos ad ingressum religionis, alterum cum anno probationis, & alterum sine ulla probatione, & finge rursus duos iuuenes ambos cum proposito deliberato perseuerandi usque ad mortem, ingredi religionem illam. sed alterum per illũ modum, cui adiungitur annus probationis, & alterum per reliquum modum, cui nulla adiungitur probatio. Et discernes uoluntatem unius e uoluntate alterius in hoc, quod ille secundus cum deliberatione promissionem immo exhibitionem sui habuit, ille nõ: & uidebis, quod de primo non uerificatur, quod vult absolute mutare uitam, sed de secondo tantum. Suscipere igitur habitum nouitiorum (siue sola benedictione distinguatur ab habitu professorum, siue aliter) cum deliberato ꝓposito perseuerandi usque ad mortem, ita etiam quod uellet hodie esse finem anni, ut posset tunc profiteri, non obligat hominem ad religionem in particulari aut in communi: sed liberum relinquit, ut redeat ad seculũ. Dixi autem nouitiorum propter suscipientem uoluntarie habitum professorum, sciendo quid hoc importat: talis enim facto exhibet seipsum religiosum professum: & quia uoluntas conformis est facto suo uoluntario, in uoluntate non solum est deliberatio, sed promissio uel exhibitio cum renunciatione probationis. Nihil tamen scrupuli in re hac accidit, si nouitius continue gestet habitum ueterem benedictum pro altero, etiam si libentius deuotionis causa: quia benedictus creditur, gestetur: quoniã habitus professorũ ubi sola benedictio distinguit, penes benedictionem quæ fit propriè professionis tpe attenditur: ut eo dicto c. statuimus, sumitur.

ET Licet hæc ad propositi casus claritatem sufficiant, ut tamẽ desiderio tuo an etiam si intercessisset promissio, teneretur: respõdeã iuxta secundum caput, Scito quod si simplicis uoti promissio conuentus fuisset, duo consideranda essent: Primò ex parte intentionis, distinguendũ inter intentum, & attractiuum: quia stat ꝙ attractiuum alicuius ad particularem religionem, & ecclesiam, sit deuotio ad aliquam figuram beatæ Virginis, conuersatio cũ quibusdam religiosis, grata amœnitas loci, & huiusmodi, intentum autem non sit ad hoc limitatum, quum scilicet intendat esse sicut sunt illi religiosi, qui possunt ad arbitrium prælati secundum regularia statuta inde mitti ad alios conuentus: hoc enim testatur intentionem non esse limitatam ad hunc conuentum solum. Et si intentio alicuius fuisset limitata ad unum solum conuentũ, euentus ille inuentorum scelerum considerandus est, an sint crimina communia, an paucorum, an cum spe prouisionis, an sine spe prouisionis. Si enim impune scelera communiter licet committere, nec spes humano more sit superuenturæ prouisionis, non obligatur ille ad obseruandam uoti sui legem, quam constat in tali euentu non esse inuentam. Votum enim religionis quasi ad tutum portum tendens non debet esse uinculum detentiuum hominis in tali perenni periculo: scriptum est enim, Cum sancto sanctus eris, & cum peruerso peruerteris, &c.

¶ Hæc sunt fili charissime, quæ mihi uidentur ad quæstionis tuæ solutionem dicenda: tuum erit applicare ad particulare factũ & meliori ubi opus est iudicio utendo, de N. casu iudicare. Bene uale, & Deum pro me ora, Romæ die 11. Nouembris, 1522.

RESPONSIO VIII.

De modo exoluendi, & dicendi horas Canonicas in choro Ad eundem.

QVAESTIONI Tuæ frater charissime, an is qui in choro sic diuinum officium persoluit, quod sui chori uersus submisse sibi ipsi soli dicit, alterius uerò chori uersus audit tantummodum, satisfaciat præcepto ecclesiæ de persoluendis canonicis horis, respondere eo pacto proposui, ut quia diuersi diuersa dicere uidentur, utriusque partis rationes pensentur, & sic ueritas elucescat.

¶ Opinio igitur dicentium, quòd in casu proposito satisfit ecclesiæ, fundatur super hoc, quod nullus in choro, uel comitatus soluens diuinum officium tenetur dicere totum: sed sufficit medietatem dicere, & medietatem audire, secundum alternationem personarum hinc, & inde: ut consuetudo ecclesiæ testatur, sic autem fit in proposito, quia ille unius partis versus dicit, & alterius audit: ergo satisfacit. Sed contra istam rationem militat: quia utitur eo, ꝙ est per accidens loco eius, quod est per se.

AD CVIVS Euidentiam claram scito, ꝙ præceptum ecclesiæ est, ut quilibet dicat totũ officium, ut patet extra de celebratione missarum, c. presbyter. Sed quia aliquem dicere totum officium contingit dupliciter scilicet communicando cum alio in officio, & sine communione cum altero: ideo duobus modis satisfit diuino officio scilicet persoluendo sine alterius cõione, & tunc, quia cum alio non cõicat, totum solus dicit, & cõicando cum altero, & tunc alternando, totum quilibet cõicans dicere censetur, dum quilibet cõmunicans in persona cõicantis secum dicit id quod dicit. Vnde in hoc modo dicẽdi officium scilicet alternatim, aliquid cõcurrit per se, s. communio dicentium, quo fit, ut quodlibet ab altero dictum sit cõe alteri, & aliquid per accidens, s. quod iste partem dicat,

cit,& partem audiat. Constat autem, q quum aliquis sic partem suam dicit, non vt cõem, sed ut propriam, non communicari in ea cum altero; talis autem est dicens partẽ sui chori sic submisse, quod sibi soli dicit. Non communicat igitur iste in proposito casu cum altera parte chori, ac per hoc non satisfacit. Et confirmatur, quia etiam in choro dicere partem suam non qualitercunque, sed vt communem, est pars chori. Dato ergo, q ecclesia non præcepisset dicentibus officium cum aliquo, nisi dicere partem suam, adhuc sequitur, quod ille non satisfacit in proposito: quia non dicit id officij, quod dici, ut partem ex quo, id quod dicitur partem communis officii sibi, & alii, sed ut propriam sibi, quia non communicatur alii per audibilitatem. Et confirmatur; quia si sufficit medium dicere & medium audire, possem medium matutinale officium solus in camera dicere, & deinde audire alium legentem reliquum, quod est ridiculum. Concludendum ergo mihi videtur absque ambiguitate, quod in casu proposito ille nõ satisfacit officio. Et hæc intelligenda sunt de toto officio. nam in aliquo particulari versu deficere, non est contra præceptum, Romæ die 3. Nouembris, 1514.

RESPONSIO IX.

De vsura, & in veniali pertinacia, & publico delicto.

RECEPTIS Literis vestris reuerende pater, inueni tria in illis dubia a me requisita. Primum est, an vsura soluta ab accipiente sine necessitate pecunias mutuo, sit restituenda illi, qui soluit. Et est ratio dubij, quia uidetur hic iniustitia esse etiã ex parte dantis. Secundum est, an pertinaci etiam vsque ad mortem in aliquo ueniali, non ex contemptu, sed quia est ueniale, sit deneganda absolutio de cæteris peccatis. Tertium est, quomodo intelligatur delictum publicum, ut sine peccato possit reuelari an quia potest probari, an quia fuit de eo conuictus coram iudice, an quouis alio modo.

¶ AD Quæ prout paternitas uestra exposcit breuiter respondendo, dicitur, quód usura sic soluta proculdubio restituenda est ei, qui soluit: quoniam ex parte dantis non est iniustitia secũdum ipsam dationem, sed secundum causam tantum, puta si propter pompas faciendas accepit mutuum sub usuris, datio enim ipsa secundum se non habet unde sit illicita. Liquidum quoque est q pertinaci proposito, cum uenialium ordinem non trãscendat, nec uenialia remissionem mortalium impediant, nec unum ueniale connexionem cum aliis uenialibus habeat, impendenda est absolutio cæterorum peccatorum.

¶ Ad id vero, quód tertió quæritur, dicitur quód per se publicum (quod per accidens veró infinitis modis inueniri potest) est quód ex se habet, vnde in communem notitiam perueniat. Vnde non censendum est publicum aliquid ex hoc, quod probari põt, cum hoc non adhuc habeat, vnde ex se in communem notitiam veniat, quamuis hoc habere possit: sed bene constituitur in esse publico ex hoc, quod confessus est iudicialiter, nisi per accidens a iudice inhibeatur executio publicationis. Contingit enim non solum prædicto, sed multis modis humana delicta deuenire ad prædictam publicationem, ut puta si delinquatur in communi hominũ præsentia, loco, scriptura, & aliis hmõdi: quib. contingentib. sine detractionis vitio possunt delicta hæc tanquam publica dici.

¶ Hæc sunt doctissime pater, quæ pro responsione occurrunt: quæ tu ipse optime inuenire potuisses, si voluisses. Bene vale, & ora Deum pro me. Florentiæ in S Marco, 16. Octob. 1509.

RESPONSIO X.

De annua pensionis venditionis ex beneficio ecclesiastico debita.

AMANTISSIME Frater, quæstioni tuæ an possis annuam pensionem tibi ex quodam beneficio ecclesiastico debitam absque Symoniæ vitio pro certa summa pecuniæ semel persoluenda uendere, respondendo dico nullam interuenire in hoc contractu Symoniæ labem: quia annuæ pensionis ius pure temporale est, nihil spiritualitatis habens. Quod ex duobus patet, eo quód solos fructus beneficii ecclesiastici respicit: nam annua pensio non est beneficium ecclesiasticum, propriè loquendo: sed beneficium ex quo tibi annua debetur pensio, illius est, qui tibi debet annuam pensionem de fructibus: propter quod solus ipse beneficium hoc habens, tenetur ad diuinum officium horarum canonicarum: tu enim ex pensione hac non teneris ad diuinum officium, vtpote non propterea habens aliquod ecclesiasticum beneficium. Ex eo quód potest etiam laicis concedi: sicut & conceduntur eis decimæ ecclesijs debitæ. Vt enim D. Tho. in Secunda secundæ quæst. 100. art. 4. ad tertium dicit, cum concedit Papa decimas ecclesiarum laicis, non intelligitur concedere ius spirituale decimarum, sed temporalem actionem circa fructus decimarum. Et similiter est dicendum in proposito, quod concessio annuæ pensionis non est nisi pure temporalis rei donatio, ac per hoc potest licite pro certa summa pecuniæ beneficium ab onere pensionis liberari. Nec obstat, quod in bulla pensionis appositum est, quod si non annuam soluerit pensionem beneficium sit uacuũ ipso facto: quoniam hæc & similia non ad ipsius pensionis naturam, sed ad pœnam non soluentis spectant: iudicium autem de contractib. non secundum adiunctas accidentes pœnas, sed secundum eorum naturas attenditur. Et hæc accipe cessante fraude, quam scio in te non habere locum. Nam si quis in fraudem Symoniæ, vnico contextu renunciat beneficio, reseruat sibi pensionem & extinguit pensionem pro tanta summa, non solum apud Deum (qui venditionem beneficij palliatam inspicit in corde) sed etiam in foro humani iuris ab æquo iudice damnaretur sicut in similibus damnantur contractus in fraudem usurarum. Bene vale Romæ die 16. Februarii, 1518.

RESPONSIO XI.

De recipientium & soluentium pro locatis pecuniis quinque pro centum, saluo capitali, ad magistrum Conrandum Koelim.

SOLICITVDINI tuę pater reuerende deesse nequaquã possum, cum ex fonte pietatis illam processere video. Quæstionis igitur in qua meum poscis iudicium, propterea q nuper in partibus Germanię est exorta causa, de verbo ad verbum est ille, Vtrum Petrus consignans centum florenos apud Paulum mercatorem, vt ei pro parte lucri capitali saluo assignet per annũ quinque florenos, residuo lucri sibi reseruato, licito contrahat, & ad restitutionem illorum in foro animæ non tenecatur.

¶ Et est rõ dubij, quia iste contractus, vt proponitur, est manifeste illicitus, sed vt exponitur, dicitur licitus. Exponitur autẽ, q contractus iste includit virtualiter tres contractus: primo contractum societatis negociatiuæ inter Petrũ ponentẽ centũ florenos & Paulũ ponentem industriã: scd̃o contractum assecurationis capitalis inter eosdẽ Paulo assecurante Petrũ de suo capitali. nõ. n. licet minus Paulo, quam cuicunq; alteri assecurare Petrum: & ppea ponitur hic capitale saluum, tertio contractum venditionis & emptionis lucri sperati inter eosdem, Petro vendente lucrum speratum Paulo pro certo pretio, s. quinq; pro centum. Et iste similiter contractus non est minus licitus Petro cum Paulo, quam inter Petrum, & quemcunq; tertium: & propterea determinatur hic certum lucrum, scilicet quinque pro centum.

¶ Hic est casus ut proponitur & exponitur. In quo tria dicenda occurrũt: primo q cõtractus iste falso exponit, ita q non est capax istius expositionis: secundo qualiter deberẽt adiungi alij duo contractus primó, tertio quid absolute respondendum est qõni.

Quo ad primum declaratur, q contractus iste falso exponitur quia iste contractus secundũ suam formam manifeste est contractus societatis, & si includit alios duos, aut includit eos ex natura sua, aut de conditionibus appositis. Non ex natura sua, quia contractus societatis est contractus disparatus ab illis aliis, sunt namque omnes alij contractus velut singulares quædam species non ordinatæ sicut numeri aut figuræ, nec sicut causa & effectus virtualiter inclusi in causa, ut patet ex hoc q singuli seorsum sine alio inueniri possunt, non includit ergo iste societatis contractus alios duos ex natura sua. Nec ex conditionibus appositis, quia illa conditio, Saluo capitali non infert contractum assecurationis. Probatur, quia contractus assecurationis capitalis est contractus commutationis ac per hoc debet fieri dato aliquo honesto pretio pro assecuratione, alioquin commutatio est. In proposito aũt casu nihil oĩno datur, aut promittitur à Petro pro assecuratione: non igitur ex illa condõne apposita, s. sauo capitali, hr, contractus assecurationis capitalis, vt expositor fingit. Similiter altera cõdõ, s. assignet quinq; florenos pro parte lucri, residuo lucri sibi reseruato, non infert contractum vendõnis, & emptionis lucri, sperati incerti, qñ contractus vendõnis & emptionis lucri sperati incerti est ẽt contractus commutationis, & debet ita fieri cum Paulo sicut fieret cum tertia persona. Constat aũt, q tertia persona non emeret à Petro lucrum speratum ex centum hoc mõ, s. ut ipsa tertia persona nihil in præsenti acciperet, sed solam spem habendi lucrum vltra quinque pro centum, & ex ista sola spe obligaret se ad dandum Petro singulis annis quinque pro centum ex lucro illorum centum. Et circa hoc non oportet aliam probationem afferre, quoniam mercatores ipsi locupletissimi testes sunt, quód quilibet initurus hunc contractum, pretium aliquod ultra illam spem exigit pro sua obligatione & periculo. Et quia in casu proposito ista certificatio sperati lucri absque pretio aliquo impenitur Paulo, manifeste patet quod non interuenit hic contractus emptionis & vendidionis sperati lucri, sed solus contractus

tractus societatis cum illis conditionibus, falso ergo exponitur contractus iste. Hæc de primo.

¶ Quo ad secundum, licet dicti tres contractus in ueritate in rasu positio nec formaliter, nec virtualiter sint: quia tamen fieri possent distinctè & seorsum dicti contractus cum appositis pretiis dicendum occurrit quomodo licite, uel illicite fieri possunt.

¶ Dupliciter autem contractui societatis possunt dicti duo contractus coniungi, scilicet ex pacto, & sine pacto. Et siquidem contractus societatis habeat hæc pacta annexa, scilicet ut Paulus teneatur assecurare capitale, & certificare lucrum sine aliquo pretio manifesta est iniquitas, nec eget declaratione aliqua: quoniam ex dictis satis patet, quod esset societas hæc leonina. Si uero cõtractus societatis habeat ex pacto annexa, scilicet ut Paulus teneatur assecurare capitale, & certificare lucrum pro eodem pretio, quo tertia persona assecuraret, & certificaret, adhuc Paulus iniuste aliquantulum grauaretur, quantum est ex ratione iustitiæ: quoniam contractu societate habente suam æqualitatem nõ debet secundum iustitiæ rationem super adiungi Paulo hoc grauamen scilicet quod teneatur assecurare capitale, & certificare lucrum illo pretio, quo alius faceret: quoniam constat, quod ex æqualitate societatis ad hoc non tenetur, licet gratiose posset hoc facere, sicut non est licitum ex pacto obligare accipiẽtem mutuo, ut teneatur remutuare: quamuis hoc gratiose possit, & debeat facere. Dixi autem secundum iustitiæ rationem, quia si ex quasi condicto communi pacto hæc in consuetudinem deducta, ut licita essent (sicut pactum de retrouendendo introductum communiter est in detestationem fraudis usurarum) tolerari possent ista pacta ratione huiusmodi consuetudinis, quæ tamen non esset introducenda: quia in fauorem est fraudis usurarum. Aperitur enim per hæc pacta uia palliandi vsuras cum damno uirorum industriorum, quia hæc pacta subeunt, quia egent pecunijs, ut possint de suis industrijs uiuere, & minus malum est eis hæc pacta subire, quam cum manifesto interesse inuenire pecuniam eis opportunam.

¶ Sine pacto autem si dicti contractus superueniant contractui societatis, ita ut contractus societatis fiat libere ex omni parte cum debitis conditionibus societatis, & sociorum, sed seorsum ac disparate superaddantur isti contractus, ut Petrus a cura solicitudineque se exoneret, & a timore fraudis se liberet, dicendum occurrit, quod contractus assecurationis capitalis, & contractus certificationis lucri ita possunt licite fieri inter Petrum & Paulum socios, sicut inter Petrum, & tertiam personam possent licite fieri: adhibitis scilicet honestatis pretiis secundum iudicium sapientum in illa arte, illo tempore, in illo loco, cum tali persona, & breuiter consideratis indiuidualibus conditionibus, quæ scientificæ determinationi non subsunt. Constat namque quod tali tempore, uel propter talem personam, uel propter talem artem in tali loco uix inueniretur assecurator, aut certificator lucri, non solum quinque pro centum, sed nec in minimo. Et propterea non uidetur absque usurarum fraude fieri, si promiscue præsupponatur cum qualibet persona, aut in quolibet artificio lucrum certificandum quinque pro centum, aut capitale saluum. Experientia siquidem testis est multos ex uitio personæ, multos ex temporis euentu, &c. deficere. Hæc de secundo.

QVO Ad tertium, satis patet ex dictis, quod absolute loquendo in quæstione casus propositi, tam ut proponitur quàm ut exponitur, iniustum est societatem hanc inire, & Petrum teneri in foro animæ ad restitutionem, si huiusmodi societatem cum Paulo de facto contraxit: quoniam eum inique grauauit de facto, conditiones vsurarias apponendo capitalis salui, & lucri certi: ut manifestum esse puto ex dictis.

¶ Hæc sunt pater amantissimè, quæ mihi occurrunt pro solutione quæstionis propositæ. Rogo ut oretis Deum pro me. Romæ die prima Aprilis, 1519.

RESPONSIO. XII.

In quinque dubiorum solutiones distributas, ad eundem.

ACCEPI reuerende pater schedulam quinque dubiorũ, nescio cuius viri notabilis scrupulosæ conscientiæ petentis: a me satisfieri quum tamen P. V. doctissima optimè illi satisfacere potuisset, si mihi hanc sarcinam imponere noluisset. Vt ergo charitati uestræ, & illius conscientiæ non desim, quamuis conualescens, respondere curabo repetente reuerso latore, responsionem breuem.

EST igitur primum dubium, an sit simpliciter de necessitate salutis pœnitentem conteri de singulis peccatis numeraliter in eadem specie, quando potest ea sigillatim ad memoriam reducere. Et est ratio dubij: quia hoc uidentur communiter doctores in 4. sent. sentire. Ad hoc dubium breuiter dicitur, quod licet quidã uideantur hoc sentire quantum ad integritatem satisfactionis (ita quod sicut sigillatim in singulis peccatis mortalibus adimpleuit uoluntatem suam contra Deum, ita si integrè satisfacere debet oportet quod sigillatim toties detestetur crimina sua) si quis tamen diligenter consideret, nec ad contritionem, nec ad confessionem, nec ad satisfactionem exigitur huiusmodi numeralis dearticulatio peccatorum. Et de contritione quidem patet ex ueteri testamento (quia in quacunque hora ingemuerit peccator, omnium iniquitatum eius non recordabor) & ex nouo, quia dimissa sunt mulieri peccatrici peccata multa, quoniam dilexit multum. Impossibile siquidem est, in quacunque hora ingemiscimus, relinquendo peccatorum multitudinem copiosam, omnia dinumerare, & ratio dimissionis peccatorum non detestatio multiplex, sed multa dilectio redditur. Et utriusque ratio est, quia momentanea contritio virtualiter extendens se ad omnia crimina commissa, sufficit ad salutem, & tanta posset esse, quod sufficeret ad omnimodam satisfactionem, ut de Latrone creditur. Non minus quidem satisfacit debitor centum quadrantum, si dat unum aureum valentem centum quadrantes, quàm si daret centum quadrantes numeraliter. De confessione uerò clarum est, quod unico uerbo potest confiteri centum millia peccatorum: nec oportet sigillatim singula numeraliter dicere. De satisfactione autem eadem est ratio, quæ de contritione dicta est, unum siquidem opus pœnale magnum multis paruis æquiualet, & tanto melius est, quanto maioris est uirtutis unum magnum opus quam multa parua facere, vt patet in Ethicis. Sententia igitur doctorum in quarto verificatur in hoc, quod oportet de singulis, aut formaliter, aut virtualiter, conteri.

Secundum dubium, quando circumstantia loci sacri est necessario confitenda secundum doctrinam S. Thom. & secundum ueritatem, Adhoc breuiter dicitur, quod tunc tantum quando actus peccati commissus directè cõtrariatur sanctitati loci, i. ei ad quod sanctificatus est locus, uerbi gratia: Locus consecratus est ad sepulturam, uel ad cultum diuinum, & ex consequenti ad libertatem confugientium, & depositarum rerum, & huiusmodi: quando fit ergo contra ista, tunc & non aliter uenit confitenda circumstantia loci sacri necessario.

Tertium dubium est, si tam uenditor, quam emptor scit naturam rei, & ualorem, an nullum subsit peccatum si res uendatur pro maiori uel minori pretio. Et est ratio dubij, quia scienti, & uolenti non fit iniuria, & si in casu subsit peccatum, declaretur vnde oriatur peccatum illud. Adhoc breuiter dicitur, quod si res uẽditur pretio, quod est extra totam latitudinem iusti pretij, nec aliqua hic interuenit donatio (ut præsupponendum est) sine dubio peccatum est. Nec oportet quærere aliam originẽ huius peccati, quam inæqualitatem rei ad rem, s. pretii ad rem emptam: in hoc enim consistit ipsa iniustitia opposita commutatiuæ iustitiæ. Occasiones autem peccandi, cum possint esse diuersæ & sint per accidens, extra artem relinquantur. Communiter tamen necessitate compellente id fieri uidetur, quæ causat inuoluntarium mixtum. Nec est simile, quod pro simili adducitur de puella pauperrima, quæ nubit uiro seni diuiti non nisi necessitate paupertatis cogẽte ducta: matrimonium enim non est contractus in æqualitate rei ad rem consistens, sed socialis coniunctio ad quam per accidens se habent diuitiæ, & paupertas, & consequenter metus, seu fuga paupertatis, & cætera spectantia ad id. Fit ergo satis iniuria casu posito uolenti, & nolenti ex uoluntario mixto.

Quartum dubium est, an principes terrarum per consuetudinẽ possint sibi licite appropriare feras. Et est ratio dubij: quia authoritate legis naturæ, feræ durante earum naturali libertate appropriantur cuilibet occupanti: ut patet Insti. de re. diu. § feræ. Et consuetudo cõtra naturæ ius uidetur irrationabilis: & similiter præscriptio ab huiusmodi introducta, non uidetur iuuare principes.

¶ Ad hoc dicitur, quod quum proprietas rerum ex iure sit positiuo, & consuetudo ad ea se extendat, quæ iuri subsunt positiuo, & consequens est, quod sicut lege positiua appropriari possunt alicui feræ, & ita cõsuetudine potest huiusmodi appropriatio fieri. Et hoc manifestum est in piscibus, dum uenduntur iura piscandi. Et constat quod populus habens dominium alicuius syluæ, posset legem ferre, quod solus rector possit ibidem uenari. Nec in hoc præiudicium fit iuri naturæ, quoniam de iure naturæ non sunt feræ cões nisi negatiue: hoc est quia nullus eas appropriauit. Cum quo clare stat, quod a superueniente iure legis, uel cõsuetudinis, potest appropriatio fieri sicut de reliquis. Nec est contra allatam legẽ, quæ loquitur de feris, quæ in nullius bonis aliquo iure sunt, dictas enim feras consuetudo in bonis principis posuit.

Quintum dubium, an dicti principes possint ita districte prohibere dictarum ferarũ captionem, ut nullus subditus possit eas capere, quin grauissime puniatur, etiam si capiat eas, ut se a damno præseruet, quod inferunt ibi bladis uel huiusmodi. Et huic annectitur aliud, an confessores principium possint eos absoluere, si nolunt huiusmodi statuta reuocare.

¶ Ad hoc dicitur, quod licet principes possint huiusmodi uenationes prohibere, non tamen possunt prohibere in damnum aliorum: imo tenentur ad restitutionem principes de damnis illatis a suis feris ex hoc, quod non permittunt alios uenari: sicut

habẽs bouem cornupetam sibi notum,& non prouidens, tenetur de damnis subsequutis. Et ex hoc patet quid debeant facere confessores talium principũ: cum enim iniustitia sit peccatum mortale de genere suo,& statutum hoc sit iniquum, non debent ipsos absoluere,nisi desistant a peccato, Bene ualete, & pro me orate. Romæ,die 2. Maij,1514.

RESPONSIO XIII.

In quorundam locorum contradictoriorum super commentarium Secundæ Secundæ explanationes distributa. Ad eundem.

LITERIS tuis, pater uenerande, petentibus quædam in commentarijs nostris super Secunda Secundæ tanquam dubia,seu obscura declarari distuli hucusque responsionem ob impedimenta imbecillitatis,& occupationum aliarum. Nactus uero nunc aliquid otij satisfaciẽdum charitati tuæ duxi, ut nouitijs quibus hæc obscura uidentur,magis elucescant: Breuiter tamen, quia res claræ sunt.

Primum igitur dubium propositum est: quia in quæstione 10. articulo quarto,dictum est,quod licet vendere Iudæis res,quibus ipsi vtuntur in suis sacrificijs:in quæstione autem 169. articu. 2. ad quartum dictum est non licere cooperari ad reædificationem synagogæ Iudæorum.

¶ Facile respondetur,in primo loco sermonem fuisse de his rebus,quæ non per se ordinantur ad superstitionem Iudaicam:sed de rebus indifferentibus, quibus tamen ipsi Iudæi abutuntur ad superstitionem suam. In secundo autem loco sermo est de synagoga,quæ præsupponitur per se ordinata ad superstitionem Iudaicam. Et propterea eadem utrubique seruata est sententia, ut patet legenti vtrumque.

Secundum est,In quæstione undecima,articulo quarto,dicitur quòd occultissima per accidens subiacent Ecclesiæ censuris: in quæstione uero sexagesimanona, articulo primo,dicitur,quod author homicidij occultus,non est sub iudicio humano: quia persona est occultissima.

¶Soluitur & hoc facillime,remittendo ad locum secundo allegatum,ubi expresse dicitur,quod occultissimus author homicidij incendij non subest humano iudicio,quo ad hoc,ut teneatur se prodere subest tamen humano iudicio, quia potest excommunicari humano iudicio.

Tertium est:In quæstione septuagesimaoctaua articu. quarto, dicitur, Nullo modo licet inducere ad minus malum etiam paratos:in quæstione autem 85. articu. 8 in 5. causa duelli, uidetur dici,quod licet inducere,ut peccent minus.

¶Soluitur hoc dubium declarando differentiam,quam non penetrarunt mouentes hoc dubium. Aliud est enim inducere ad totum hoc scilicet minus peccandum,& aliud est inducere solummodo ad ly,minus. Primum nunquam est licitum, & hoc in primo loco dicitur, Secundum est non solum licitum, sed sanctum, immo Angelorum officium,& hoc in secundo loco dictum est Et hinc fit ut adulterium cum aliter non ualemus retrahere,ad simplicem fornicationem licite prouocemus, non hortando,ut fornicetur,sed si suæ vult satisfacere uoluptati, alieno non iniurietur toro. Nec tamen oportet huiusmodi conditionales semper exprimere,sed sufficit quandoque eas mente retinere, pro loco & tempore ut sapiens iudicabit: hoc enim non est inducere ad malum maius,uel minus,sed est secundum rem retrahere à malo maiori. Fitque frequentissima exercitatione hoc a redimentibus uexationem suam:ut fecerunt illi decem uiri apud Hieremiam.

Quartum est:In q. 147. dicitur; Excusatus qui omnino cœnatoris tempore ieiunij exhibet cœnam,& doctor sanctus dicit non licere exhibere uinum uolenti omnino se inebriare.

¶Soluitur hoc,dicendo,quod exhibens cœnam, ministrat homini,non uitio:exhibẽs autem uinum,manifeste ministrat uitio. Quod patet ex differentia inter uacantem cœnæ,& uacantẽ ebrietati:nam uacans cœnæ, uacat actui humano, & deformatis uitij, solummodo se tenet ex parte circumstantiæ cœnantis, puta quia quando non debet, cœnat: Vacans autem ebrietati, uacat actui per se deformi: ebrietas enim præsupponitur per se praua.

Quintum est:In q. 72. ar. 3. dicitur, Sicut in alijs iniurijs sufficit restituere,& non oportet petere ueniam, ita nec in contumelia,in quol.autem q.illa,an in vsura transferatur dominium,contrarium uidetur dici. Vbi habetur, quando translatio non est omnino uoluntaria,oportet non solum reddere pretium agri,sed aliquid correspondens illi conditioni inuoluntarij, sicut semper in restitutionibus faciendum est.

¶Soluitur hoc,dicendo quòd petere ueniam dupliciter concurrere potest: uno modo,ut pars restitutionis. Et sic si contingat ad restitutionem honoris oportere ueniam petere, ita necessaria est ueniæ petitio,sicut necessarium est quodlibet aliquid requisitum ad integritatem satisfactionis. Et hoc nunquam negatum est, quoniam semper affirmata est integra satisfactio, quæ proculdubio intelligẽda est cum omnibus requisitis ad eius integritatem: ac per hoc cum petitione ueniæ si ex parte restitutionis honoris exigitur. Alio modo petitio ueniæ concurrit,ut res contrà restitutionem distincta. Et sic dictum est,quod non est necessaria: quoniam sicut in cæteris iniurijs sufficit integrã exhibere satisfactionem,& non oportet petere ueniam, ita & in contumelia: quia enim petitio ueniæ ultra restitutionem honoris annexam habet submissionem petentis ueniam,ad quam submissionem non facile quilibet flecti potest,ideo prudentis uiri consilio relinquitur si casus accidat, in quo integritas restitutionis honoris debiti contumeliam passo exigat petitionem ueniæ.

Sextum dubium est, cur neque in textu, neque in commento totius Secundæ Secundæ Tractatur de famoso murmurationis vitio.

¶Ad quod dicitur,quòd murmuratio nõ est genus aut species alicuius vitij,sed circuit multa vitia,ut imperfectum quid in multis speciebus uitiorum: & propterea non debuit specialis de murmuratione fieri tractatus. cum de generibus, & speciebus uitiorũ tractatum est. Neque tamen silentio inuoluta est, quoniam murmuratio ut imperfectum quid sonat in uitijs uerborum (puta cõtumelia detractione,& susurratione)tractata intelligitur inter imperfectas contumelias,susurrationes, & detractiones, & similiter quatenus sonat imperfectum quid in uitijs actionum uel passionum,intus uel extra(ut inobedientiæ, impatientiæ uel præsumptionis) tractata quoque intelligitur cum imperfecta inobedientia,impatientia,&c.

Septimum dubium est, quid importat scrupulus conscientiæ, quo stante licite operamur oppositum.

¶Ad hoc quæsitum dupliciter uidetur ab alijs responderi. Quidam enim distinguendam putant quantitatem ambiguitatis: ita quod quum quis scrupulum habet de aliquo actu exercendo(puta an liceat pulsare in die festo,si sic fluctuat, quod plus aut æquè credit esse illicitum(scrupulus est, quo stante non licet sibi pulsare in die festo,si vero plus credit licitum esse,cum hæsitatione tamẽ licitum,scrupulus (inquiunt) est quo stante licitum est illi pulsare in die festo. Quibusdam autem uidetur ad rationem licitæ operationis exigi fidem certam excludentem omnem hæsitationem: alioquin periculo peccandi contra conscientiam exponeret se operans cum formidine alterius partis. Et apud istos scrupulus, contra quem licet agere,non est hæsitatio aliqua de opposito: sed consistit potius in quadam apparentia.

¶Mihi autem occurrit dicendum, quòd siue scrupulus occurrat ex parte appetitus (vt contingit timentibus peccare in aliquo actu, & nesciunt quare, siue ex parte rationis, ut contingit ijs, quis ex aliqua ratione magna mediocri,uel leui fluctuant, distinguere oportet de modo,an huiusmodi hæsitatio seu vaccillatio sit modo speculatiuo,uel modo practico: hoc est,an dubitet de licito, uel illicito secundum se, uel ut est ratio operis sui hic,& nunc. Nam si quis dubitaret, an pulsare in die festo sit licitum uel illicitum, & tamen non dubitaret sibi nunc esse licitum pulsare, ille non peccaret pulsando, quantumcunque magna esset dubitatio apud eundem de actu pulsandi secundum se, an sit licitus uel illicitus, & similiter quantumcunque esset maximus timor de eodem. Et per oppositum si quis esset certissimus de actu pulsandi secundum se, quod est licitus in die festo, & tamen fluctuaret de exercenda nunc ui pulsatione, ita quod ratio applicanda se ad pulsandum cum ambiguitate applicet, illicitè quo pulsaret: intellectus si quidem speculatiuus nihil dicit de operando. Et si certitudo speculatiua exigeretur non solum rudes, qui sola certitudine adhæsionis alienæ doctrinæ sunt contenti, sed doctores aliorum passim periculo se exponerent: eo quod innumera sunt dubia, quorum alteram partem sic amplectuntur, ut absque scrupulo operentur, & tamen an ueritatem speculatiue euidenter habeant, non pertinaciter asserunt. Difficile enim, inquit Aristoteles est nosse se scire: quia difficile est discernere ac scire an ex proprijs, & cætera. sciatur. Et diuersitas ipsa opinionum circa aliquod unum nata est reddere intellectum speculatiuum nutantem. Non est ergo in hoc quæsito spectandum ad hæsitationem magnam uel paruam, ad fidem certam uel incertam,de licito uel illicito absolute, sed ad rationem operandi in singulari. Si enim applicatio ad operandum certa est, quicquid tam in ratione, quàm in appetitu fluctuet, scrupulus est, quo stante licite oppositum operamur: si autem applicatio ipsa ad opus fluctuat circa rectum, uel obliquum moris, scrupulus est conscientiæ, contra quem illicite agitur, & obliquitas mortalis incurritur. Ratio autem horum est, quia in proposito conscientia non significat scientiam, sed applicationem cognitionis ad opus exercendum, & propterea scrupulus conscientiæ, qui per se opponitur conscientiæ in ipsa applicatione consistit, & eadem ratione scrupulus omnis ad ipsam applicationem non se extendens, conscientiæ non opponitur. Hinc enim fit,ut vacillatio conscientiæ in applicatione consistens, deformem reddat actionem,quoniam fit applicatio modo, quo non debet, debet

bet

bet enim potentia rationabilis determinari ad vnum, si rectè exire debet in actum, alioquin discrimini exponitur vtriusque oppositi, si fluctante illa quis vtitur. Fluctans enim quantum sapit fluctuationis, tantum sapit indeterminationis, ac per hoc indebiti modi operandi. Et hoc ambæ supradictæ opiniones fortè intendebant. Prima enim ad hæsitationem intellectus in se videtur respexisse, secunda autem de fidei certitudine, ut est ratio operis, intelligenda est. Bene vale, & ora pro me. Romæ, die 9. Februarij

RESPONSIO XIIII.

In quarundam locorum in Commento, Secunda Secundæ, sibi inuicem oppugnantium conciliationes distributa ad eundem.

PVLSAS, venerande Pater, frequenter me piis dubitationibus, non vt discas qui alios gloriose doces & uerbo & scripto, sed vt explicem potius sensum meum. Vnde charitati tuę satisfacere cupiens, propositis quæstionibus breuiter respondere curaui.

QVAERIS Ergo primo, cur in commentariis nostris super Secunda Secundæ, quæstione trigesimatertia, articulo secundo, responsione ad tertium, & quæstione octuagesimatertia, articulo quinto, in fine, permittitur simul stare bonitas substantialis atque veniale peccatum. Inde namque consurgere videtur, vt iustus in bono quolibet opere ob aliquam accidentem imperfectionem simul mereatur, & peccet venialiter: vt Luterani nouiter dogmatizant.

¶Huic quæsito respondetur primum, non esse in commētariis nostris scriptum vnum atque eundem actum numero esse simul bonum bonitate essentiali, & malum venialiter, vt patet intuenti. Nam in primo loco allegatum peccatum veniale est omissio: bonitas autē essentialis saluatur in animo seu in virtutis habitu, in secundo quoq; loco bonitas ponitur in actu orationis, peccatum autē veniale in omissione. Deinde dr, ad rem potius spectādo quā ad verba, q magna est dīa inter has duas combinationes, scilicet bonitatem substantialem cum peccato veniali, & meritum cum peccato veniali. Nā prima combinatio frequenter simul concurrit in eodem numero actu, dum sæpe facimus actus mortaliter bonos ex suo genere, cum aliqua circunstantia moraliter mala: ut cum quis reddit mutuum, non tamen ea hilaritate qua debet, & sic de aliis. Secunda autem combinatio nunquam simul inuenitur in eodem actu: quoniam nullus peccando meretur uitam æternam. Est enim tantæ uis peccatum ueniale, ut tollat ab actu quem afficit meritum æternæ uitæ, quamuis non tollat æternæ uitæ meritum a persona. multi enim sancti uiri absque hoc quod perdunt æternæ uitæ meritum, peccant uenialiter: uerum per illos actus qui peccata sunt uenialia, non merentur uitam æternam. Hinc clare patet, ex hac & sana doctrina non sequi, quòd iustus in quolibet suo bono opere peccet. Nam etsi posset in opere aliquo bono ex genere peccare, in nullo tamen opere meritorio potest peccare.

SECVNDO Quæris ex eisdem commentariis quæstione 62. articulo sexto, circa responsionem ad tertium, vbi dicitur, Non oportet restituere cū damno in re superioris ordinis, &c. quod videtur ex hoc sequi mulierem, quæ ex adulterio suscepit prolem, non teneri ad se prodendum, quantumcunque veri hæredes inde damnificentur: quod tamen sententiæ notabilium virorum refragatur.

¶Huic obiectioni respondetur, mulierem quæ ex adulterio genuit, & propterea veri hæredes damnificantur, non teneri ad dānificandum seipsam in fama, ut quantum in se est, veros hæredes a damno hæreditatis præseruet, Quoniam quemadmodum cessante iudiciaria coactione non tenetur homo perdere vitam aut libertatem, ut satisfaciat debito pecuniario, ita nec tenetur mulier huiusmodi perdere famam, aut vitam pro euitādo damno alieno in re pecuniaria. Et si hoc aliquibus (vt dicis) viris notabilibus graue videtur, mirandum potius mihi videtur de ipsis, cum decretalis de pœnitent. & remiss. cap. officiis expresse dicat, mulieri, quæ timet viro suo hoc iudicato, non esse denegandam pœnitentiam. Constat enim quod certitudo de perdenda fama pensanda est, sicut timor. &c. cum non solum melius sit nomen bonum, quam diuitiæ multæ: sed tolerabilior sit mulieris fei mors, quam eius infamia, si communi consanguineorum voto creditur.

TERTIO Quæris ex eisdem comm quæst. 78. circa artic. 4. & nescio quo opusculo nostro: vbi dicitur, vtentem malitia alterius semper petere debere aliquid absque peccato præstabile, si solidum est hoc fundamentum. Nam videt quibusdam hoc non oportere, ob id quod apud Augu. licite petitur iuramentum ab eo, qui per falsos Deos iurat, ita quod si per uerum Deum iurare vellet, non admitteretur iuramentum, vt proinde petitur in quantum per falsos Deos iurat: ergo petitur, quod sine peccato fieri nequit: ergo potest etiam peccatum licitè peti, dummodo nullum agatur præiudicium salutis.

¶Ad huiusmodi obiecta respondetur, solidissimū esse iactum fundamentum, s. nunquam licitum esse petere peccatum, & implicare contradictoria: petere peccatum, & non agere in præiudicium salutis: quoniam ipsum petere peccatum, est peccatum. Quod ex eo patet, q quicquid licet petere, licet etiam appetere: cum petere actus humanus sit ex appetitu rationali, qui volūtas est, procedens. Sed constat quòd non licet appetere peccatum alterius quantumcunque parati: scriptum est enim de charitate, quod non gaudet super iniquitate: ergo non licet petere peccatum alterius quantumcunque parati. August. autem, vt patet in episto. ad Publicolam, non dicit Barbari iuramentum, si vellet iurare per vnum Deum, non esse admittendum, sed utentem fide Barbari firmata iuramento per falsos Deos, non communicare peccato illius, quo per falsos Deos iurat, sed fidei, idest fidelitati, qua dicta fiunt. Vnde petens iuramentum ab idolatra, petit opus sanctum quod ille potest si vult, absque peccato præstare: quia nihil aliud petit nisi fidem iuramento firmatam: quod ille præstare potest, si vult credendo in unum solum uerum Deū & iurando per illum, sed ex sua infidelitate apponit ipse iniquitatem iurando per falsos Deos. Falsum ergo opponitur, dicendo quod si uellet iurare per uerum Deum, iuramentum non admitteretur, nisi forte obiicientes referant hoc ad irrisoriam iurationem, quasi idololatra non ut iuramento, sed ut uana & superstitiosa iurandi adinuentione, illo uteretur iuramento per Iesum Christum. Iuxta hunc enim sensum, fateor quod non admitteretur, non ex defectu Christianorum, sed ex defectu idolatrarum exhibentium hoc non ut iuramentum. Sed ex ista refutatione si accideret, non sequitur, ergo petendum esset, ut iurarent per falsos Deos, sed, ergo petendum esset, ut iurarent, & non irriderent ueram fidem. Et tunc, ut prius dicebatur, non petitur nisi iuramentum: quamuis sciatur, quod iurans iniquitatem imponet iurando per falsos Deos.

QVARTO quæris ex eisdem commen. q. 88. circa artic. 8. An sicut uotum abstinentiæ uxoris, sic & uotum continentiæ uiri, irritare possit, sic ut uxor secura atque tuta.

¶Huic quæstioni respondetur, non esse eandem rationem de vxoris voto circa abstinentiam, & circa continentiam quo ad irritationem a viro: quoniam potestas irritandi uota uxoris, spectat ad virum, quatenus gubernator est, & uxor est illi subdita. Circa actus autem continentiæ, uir & uxor ad paria censentur, & præterea non spectat ad potestatem uiri irritare uotum continentiæ uxoris, quod non potuit facere, nisi quantum ad petitionem debiti, secundum quam libera est, nec uiro subditur.

QVINTO quæris, an sit mens S. Th. in 4. sent. dist. 18. q. 2. art. 1. q. 4. prout quidam ipsi imponunt, quòd excommunicatio iniusta priuet suffragiis Ecclesiæ, cuius contrarium in quadam q. speciali nostra legisse dicis.

¶Ad hanc ambiguitatem respōdetur, duos esse modos, quibus communia ecclesiæ suffragia participantur a Christi fidelib. Primus est per communem ecclesiæ intentionem qua communia suffragia pro ecclesiæ membris communiter fiunt, Secundus est per specialem alicuius fidelis, & præcipuè ministri ecclesiastici intentionem, qua communia suffragia diriguntur pro isto particulari, ut cum aliquis dicit, uel facit dici Missam pro ista singulari persona. Excommunicatio autem iniusta habet suum effectū in priuando suffragiis ecclesiæ, hoc secundo modo: quia timenda est, non solum ab excommunicato, sed ab aliis: ac per hoc alii prohibentur celebrare speciali intentione pro illo, & pari ratione alia communia suffragia pro illo specialiter agere. Et iuxta hunc sensum intellige diuum Thomam dicentem excommunicationem iniustam habere effectum. Primo autem modo excommunicatio iniusta non priuat excommunicatum suffragiis ecclesiæ, quia rationabiliter interpretamur communem ecclesiæ intentionem in suffragiis communibus esse conformem diuinæ dispensationi secundum ueritatem, & non secundum apparentiam, aut errorem humanum (descendit enim imitatiue militans ecclesia a cœlo) constat autem quòd excommunicatio iniusta ex errore humano procedit, ac per hoc sub communi intentione ecclesiæ, qua excommunicati priuantur communibus suffragiis apud Deum, non comprehenditur priuatio excommunicatorum iniustè: non enim intendit addere afflictionem afflicto: & quos cogitur ex humano iudicio, excommunicando priuare uno modo, non propterea intendit priuare utroque modo. Et sic intelligenda sunt quæ alibi scripsimus, quod excommunicatio iniusta non priuat communis ecclesiæ suffragiis.

¶Hæc mihi occurrerunt amantissime pater, ad quęsita tua scribenda: quæ si satisfecerint, gratiæ referantur Deo; sinaliter, suppleat perspicacia tua. Bene uale, & ora pro me. Romæ die 2. Iunii 1522.

RESPONSIO XV.

De natura voti, & unitate numerandi peccati, actu exterioris. Ad priorem Sancti Miniatis.

CHARISSIME frater, acceptis literis tuis consulentibus me de duobus, considerans solutionem huiusmodi dubiorum multis profuturam, statim respondere inter tot occupationes curaui.

¶Primum igitur dubium natum ex ratione voti est: Quomodo sustinetur, quòd uotum est de meliori bono, idest bono supererogationis, & quòd religiosæ personæ venereis vacantes agant contra uotum: quandoquidem cognoscere non suam, sed alienam secundum se malum est, & abstinere ab huiusmodi, bonum est, nō supererogationis, sed necessitatis.

¶Alterum dubium est: An is qui ad occidendum hominē pergit, quoties interrupta cogitatione inter eundum renouat voluntatem affectumque occidendi, toties nouum peccatum committat, an totum sit unum numero peccatum, an aliquanta mora, & quanta distinguat hæc peccata? Per quid enim, inquit, indiuiduantur voluntatis actus.

AD primam dubitationem facilè dici posset, quòd propria quidem voti materia est bonum supererogationis: communis tamen voti materia est etiam bonum necessitatis, non quatenus necessarium, sed quatenus uoluntarium est, vnde & Iacob Gene. 28. legitur uouisse habiturum se dominum in Deum. Et multi uouerunt se suscepturos Baptisma, seu Christi fidem, ut Gallicanus, & Clodoueus. Et si quis uoueret se non commissurum adulterium, si contrafaceret, non solum adulterij, sed fracti uoti reus esset. Vnde religiosæ personæ non solum abstinentiam a coniugio, sed ab actu uenereo vouisse dici possunt, testante hoc animi sermonisque conceptu ac usu. Credimus namque, & fatemur omnes, castitatis votum in omni esse religione. Constat autem quod castitas continentiam non solum a coniugio, sed a cæteris uenereis significat: & sic votum castitatis non solum castitatem supererogationis, sed omnem respicere potest & respicit.

¶Perspicacius autem dici potest, quòd quia per votum religionis persona diuino cultui dicatur, ac per hoc fit alterius, Dei scilicet, specialiter quoad abdicationem etiam licitorum venereorū a se, ut cogitet quæ domini sunt; ideo non solum sibi coniugē de facto accipiat, sed etiam si ad alterius uxorem accedat, uel quomodolibet alter venereis operam det, sacrilegium committit: dum persona diuina violatur. Et hoc in suo simili patet. Mulier cum nubit, nihil aliud sibi illicitum coniugali fide reddit, nisi libertatem alterius coniugij; Cognosci enim a quocunque nō suo, omnino ei illicitum erat: nupta tamen non solum alternum de coniugium contrahit, sed si cuicunque alteri consenserit, adulterij reus est, propter dictā rationem, quia scilicet persona sua iam est alterius. Sicut igitur stat, quòd fides coniugij non respiciat ad propriam materiam nisi debitum coniugale huic & non alteri coniugi, alteri enim personæ coniugi omnino illicitum ex se est, & tamen cum quacunque persona alter coniunx coeat, adulterium committit; ita stat quod uotum religiosi, vt propriam materiam respiciat, abstinentiam a coniugio, & tamen quomodolibet religiosi coeat, sacrilegium committit. Et vtrobique (ut dictum est) eadem est ratio: quia utrobique persona fit alterius quo ad partem generatiuam, seu innata semper fit illi alteri scilicet Deo, uel coniugi, & sic quemadmodum fides coniugalis redundat in omnes actus uenereos extra coniugium; sic votum religionis in omnes actus venereos simpliciter.

¶AD SECVNDAM verò dubitationem dicitur, quòd ibi est unum tantum numero peccatum, tanto grauius, quanto pluries firmatum.

¶Ad cuius euidentiam non oportet inspicere per quid uoluntatis actus indiuiduetur, sed per quid peccatum sit vnum uel plura. Multi enim actus uoluntatis sunt unum numero peccatum: ut patet, cum quis actum intentionis, fruitionis, electionis, &c. et. & ad delectabile unum habet. Peccatum autem formaliter, cum deordinationem actus uoluntarij importet, ubi est vna numero deordinatio, ibi est unum numero peccatum. Cum autem aliquis actualiter pergit ad occidendum, constat quod in eo est actualiter uoluntarium deordinatum in spem homicidij, ita quòd & uerum est, quod hic actualiter peccat in spem homicidij, & q̄ voluntas eius est actualiter peccans tali peccato; alioquin nō uoluntariè iret ad occidendum. Interrumpendo autem interiores actus circa idem, non fit noua deformitas, sed multiplicātur actus uoluntarij: ita quod prius erat uoluntarium imperatum, modo est imperatum, & elicitum: sed quotquot multiplicantur, in eandem incidunt deordinationem uoluntarij, quam inueniūt augendo illam. Ita quod quemadmodum lumen adueniens diaphano iam illuminato, non constituit aliud lumen, sed cedit in identitatem cum eo quod inuenit, quamuis secundum se constitueret lumen nouum: ita quilibet actus illicitus circa homicidium in pergente ad illud, cedit in identitatem actualiter inuenti uoluntarij homicidij, quamuis secundum se constitueret nouum peccatum homicidij: regulare quippe est, quod accidens eiusdem speciei in eodem identificatur inuento.

¶Hæc sunt, amantissime frater, quæ mihi circa uestra dubia occurrunt. Superest, vt una cum fratribus tibi creditis ores pro me, & bene ualeas. Florentiæ, die 27. Augusti. 1508.

RESPONSIO XVI.

De conceptu entis ad M. Franciscum Ferrariensem.

AMANTISSIME Pater ex acceptis uestræ solicitudinis literis percepi libellum nostrum de analogia nominum vos perlegisse, duoque dubia de conceptu entis mentem vestram tenere, soluique a me familiariter flagitatis. Ego autem quum primum compleui expositionem librorum de Anima (cuius fini incumbebam, cum uestras recepi) respondere curaui: ne præclaro ingenio tuo deessem. Primum igitur dubium fuit ad hominem, meipsum scilicet, quia in commentariis de ente & essentia, sustineo unum conceptum mentalem, repræsentatiuum mentis, & in trac. de Analogia nominum videor hoc negare. Secundum autem est ad diuum Thomam: quoniam ego in præfato libello sustineo Analogum non absolui ab his de quibus Analogum dicitur, & diuus Tho. in q. de veri q. 1. ar. 1. docet ens habere conceptum unum simplicem, ad quem omnia prædicamenta & transcendentia addunt, in quem resoluuntur, qui est primo notus. Hæc enim inuicem sibi aduersari uidentur, quandoquidem si ens absolui non potest a naturis rerum, non erit simplicissimus, nec primo notus, nec in quem ultimo resolutio fiat, & ad quem omnes addunt.

AD euidentiam horum, & specialiter primi, recolito, q̄ quicquid est imago alicuius similis alteri, est etiam imago illius alterius, quatenus primo assimilatur: ac per hoc omnis cōceptus creaturæ est conceptus Dei, sicut omnis creatura aliqua est similitudo Dei. Hinc ergo fit, quod cum vnum proportionabilitate uesic, habeat singula membra similia proportionabiliter, oportet q̄ habeat etiam unum conceptum mentalem repræsentatiuū illius vnius proportionabiliter. Nec huius oppositum teneo in trac. de Analogia nominum, sed conceptus iste vnus numero in mente secundum esse subiectiuum, est vnus Analogia secundum esse repræsentatiuum: nec repræsentat unam solam naturam, sed ultra unam, quam determinate repræsentat (a qua est impressus) repræsentat implicite cæteras similes illi primo repræsentatæ secundum id, in quo proportionabiliter eis similis est: idē enim est iudicium de similitudine rerum inter se, & conceptus mentalis & rerum. Quemadmodum enim ossis natura similis est naturæ spinæ in sustinendo carnes animalium (in quo analogantur) ita conceptus mentalis ossis, ut sustinens carnes, est similis ossi, & spinæ: sed ossi determinate, spinæ autem implicite; sicut etiam ipsum os non est simile spinę determinatè, sed quatenus spina sustinet carnes, sicut ipsum os. Hic est primus modus quo Analogum habet unum conceptum mentalem: ac per hoc ens, cum Analogum sit, unum hoc pacto habet conceptum in mente a reb. impressum. Alter aūt modus super ipsius intellectus opere, quo natus est aduñata diuidere, fundatur: & est tunc conceptus similis unus numero in mente repræsentans Analogum quidem determinate, nullum autem eorum quæ fundant Analogiam explicite. Contingit autem hoc, cum intelligens mentalem conceptum quem paulo ante diximus, expoliat ab illa determinata natura, quam repræsentabat, & loco illius naturæ concipit pronomen aliquod referens naturas fundantes Analogiā indeterminatè, uerbi gratia: Si conceptus ossis est os sustinens carnes; intelligens loco ossis ponat quid, & dicat, quod sustinet carnes: tunc enim manifestè repræsentatur Analogum explicitè, implicitè autem tantum naturę fundantes Analogiam. Est autem inter hos duos conceptus non solum dicta ex radicibus differentia: sed etiam quia primus ad quid rei spectat Analogi: secundus autem ad nominis, neuter tamen perfectè repræsentat Analogum. De quo scilicet perfecto, seu adæquato explicitè conceptu Analogi interpretandum est, cum a me uel ab alio scriptum inuenitur, quod non potest Analogum, unum numero mentalem conceptum habere, sed unum Analogia tantum. Et quoniam conceptus mentales sunt imagines rerum repræsentatarum (nisi sint ficti,) quemadmodum in mente conceptus adæquatus Analogi non est unus, sed exigit repræsentationem omnium fundantium Analogiam: ita significatum Analogi adęquatum, & perfectum non potest sic abstrahi, ut obiiciatur, repræsentetur aut concipiatur absque fundantibus rebus. Et sicut in mente duplex conceptus imperfectus reperitur, ita res significata, extra potest obiici dupliciter, imperfectè scilicet, uel in uno explicitè, in quo cætera obiiciuntur indeterminatè, uel in nullo explicitè, sed omnia implicitè, in solo formalissimo significato explicite. Nec prædicta contrariantur doctrinæ S. Thomæ: ens enim primò notum ordine generationis est secundum conceptum imperfectum, ordine autem distinctæ co-

gnitionis

gnitionis est secundum conceptum perfectum. Ens quoque habere conceptum simplicissimum, consonat dictis quoniam cum simplicitas compositioni opponatur, & vnum Analogia non sit vnum compositione aliqua, non habet ens ex hoc, quod Analogum, compositionem admixtam. Et ut exercitatione resolutio monstretur, si substantiam in ens vis resoluere, si in conceptum distinctum entis resolutio quæritur, resolnetur in ipsam naturam substantiæ, quatenus esse fundat: quod est simplicissimum, cui, & addit ipsa substantia, & addunt transcendentia. Et si in conceptum confusum, quod est, resolues: quod etiam est simplicissimũ, cui etiam prædictæ addunt. Sed occasio errãdi multis est, quia in resolutione distincta quærunt resoluere in vnum Analogia, sicunt consueuit resolui in unum uniuocatione. Ita quod quærunt in Analogia, quasi vnum numero terminum, sicut in vniuocis, cum tamen terminus in Analogia sit unus proportionabiliter tantum. Ita quòd singula resolubilia resoluuntur in conceptus simplices obiectiues & mentales, & omnia in conceptum obiectiuum, & mentalem, simplicem, & unum proportionabiliter. Ita quòd (ut unico uerbo rem absoluam) ens esse primo notum, in quod fit omnis resolutio, in quod omnia addũt, per modum Analogi interpretandum est, cum quo stare potest, quod ens secundũ perfectum adæquatumq; conceptum non abstrahat a naturis prædicamentalibus, sicut nec aliquod Analogum à fundantibus Analogiam. In hoc pendet tota vis claritatis rei huius, ut semper animaduertatur secundum Analogorum morem hic dici.

¶Plura nunc non mihi occurrunt ad propositum dicenda, sed prolixior fui acutissimo ingenio tuo, quo ex unico verbo concepisses cuncta. Bene uale, & pro me orare digneris. Romæ, die 27 Frebruaii, 1509.

RESPONSIO XVII.

De rebus in bello iniusto raptis, ad Fratrem Thomam Ragusinum ordinis prædicatorum.

DILECTE Fili pijs precibus satisfacere uolens, consideraui in literis tuis quæstionem distinctam in quinque articulos circa emptionem raptarum rerum in bello iniusto. Primus est an huiusmodi rapta etiam difficillimè reparabilia, sint iudicanda tanquam habita pro derelicto. Ad quem respondetur negatiue: quia nec veri domini (quamuis non possint recuperare res suas) abdicauerunt à se dominium illarum, nec ex conditione rei, loci aut temporis derelictio huiusmodi consurgit, ut in thesauris, & similibus. Distinguendum tamen esse inter rem & rê, videntur Romæ, quoniam seræ, vectes, & id genus reliqua publice exposita, Romæ nullum inuenientia dominum, quia nullus scit discernere seras suas ab alienis, quum etiam uendentes lateat cuius fuerint, pro derelictis habentur per accidens, & licite emuntur publicè. Dixi per accidens: quia discernere nemo potest cuius fuerint, & publice, ac promiscue quilibet emit, quamuis non dubitetur, quod pars direptionis Romanæ fuerint, hæc enim signa derelictiones sunt.

Secundus est, an rapta a prælatis, possint licitè emi post diem seu certum tempus, ut nonnullæ leges admittunt. Ad quem respondetur negatiuè in foro conscientiæ, quamuis ciuiles leges impunitatem concedant ad euitandas lites. Et ratio illicitæ emptionis in utroque articulo est, quia emitur res aliena sine consensu ueri domini.

¶Tertius est, an in huiusmodi casibus in ementibus scienter tota resolutio sumenda sit ex intentione vtilitatis propriæ, uel dominii: ita quod ementes pro sua totaliter uel principaliter utilitate, sint malæ fidei possessores, ementes autem pro domini principaliter emolumento recte faciant pretiumque repetere possint. Ad quem respondetur, quòd per se loquendo nulli licet emere rem alienam sine consensu ueri domini: & si quis emit, etiam bona fide, tenetur ad restituendum rem emptam, quam habet uero domino. nec potest pretium solutum petere a uero domino: quia tenetur ad restitutionem non ratione iniustæ adeptionis, sed ratione rei alienæ, quæ apud ipsum est. Nec hoc est uertendum in dubium loquendo per se, & proprie. Dico autem proprie: quia refert emere uel redimere. nam emere huiusmodi aliena non licet redimere autem licet. sed redimit is solus, qui vice veri domini redimit occupatam ab aliis rem illius. vnde nõ redimit, nisi qui personam ueri domini induens, significatus est uero domino, ut rem suam recuperet redemptionis pretio soluto. Nec solum licet, sed pium est redimere vilıori pretio huiusmodi res. Emere autem proprie & per se non licet. Dico autem per se quia per se accidens potest esse licitum, ut si cognoscam res raptas fuisse consanguinei mei, impotentis redimere, & destituti omni spe recuperandi res suas, & præsumens gratum esse consanguineo meo, quod ego fruar rebus sic irreparabilibus, etiam illas. Sed eorum, quæ contingunt per accidens, non est certa regula.

¶ Quartus est, an dictum cuiusdam doctoris dicentis sic probabiliter credo, quod totaliter emens paratus reddere uero domino, si comparuerit, credens tamen quod non comparebit, & consequenter sperans pro se rem habiturum, non peccat: quia uerisimiliter potest de veri domini uoluntate præsumere; sit in conscientia tutum, & aliis diuulgandum. Ad quem patet ex dictis responsio, scilicet quod nec per se explicitum, quoniam ratione rei alienæ tenetur ad restituendum uero dño sine pretio quamdiu res est apud eum: nec ipsa adeptio caret iniuria, ex eo, quod notum ementi est, quod res est aliena, nec per accidens apparet aliquid speciale excusans adeptionem, quoniam communia tantum proponuntur in articulo.

¶Quintus est an emat rectè quis ex pietate calices, & huiusmodi sacra, dedignatus, quòd maneant apud infideles daturus propria authoritate ea occurrenti Ecclesiæ, habito pretio. Et huic adiungitur an dominus talium sit censendus omnino ignotus, stãte notitia regionis puta Vngariæ. Ad quam respondetur, quod hoc est unum per accidens reddens licitam emptionem. Zelus.n. Dei humanis omnibus præferendus efficit, ut licite quis hæc redimat de manibus infidelium rediturus, etsi non illi ecclesiæ calicis dominæ: quæ nescitur, attamen Ecclesiæ Christi significando Ecclesiæ cui datur, ut quantum in se est, & publicet, & teneat pro ecclesia cuius erat, & est restituto pretio redemptionis. Et quamuis non censenda sit Ecclesia omnino ignota, cuius recognoscitur: est tamen maior præsumptionis locus ex hac religiosa causa uni Ecclesiæ da alia quam mihi de consanguineo meo, quoniam vnica domus est vniuersi per orbem sparsa Christi Ecclesia. Hæc sunt fili charissime, quæ mihi occurrerunt respondenda. Bene vale, & ora pro me. Romæ die 17 Nouembris, 1519.

Primi Tomi opusculorum Thomæ de Vio Caietani Cardinalis S. Xysti, finis.

TOMVS SECVNDVS OPVSCVLORVM THOMAE DE VIO CAIETANI, CARDINALIS

Sancti Sixti, cuius sunt tredecim vtilissimi Tractatus.

TRACTATVS PRIMVS DE CONCEPT. B. MARIAE VIRGINIS,

Ad Leonem decimum Pontificem Maximum, in quinque capita diuisus.

1 *De duplici via discernendi ea quæ fidei sunt, vel ei aduersantur.*
2 *Quæstio de conceptione, quomodo non sit de necessario credendis.*
3 *Quæ de conceptione sententia fidei aduersetur.*
4 *Sententia tenens beatam Virginem fuisse in originali peccato conceptam, quantum probabilis existat.*
5 *Quantum ualeant argumenta quæ tenent oppositum.*

CAPVT I.

De duplici via discernendi ea quæ fidei sunt, vel ei aduersantur.

FAVSTVM fęlixque sit, Leo. 10. Pont. Maxime, quod de supremo potestatis tuæ opere prima offerendæ tuę beatitudini lucubratiunculę causa sese obtulit. Definitio secretorum Christianæ fidei, quam nosse soli Deo natura conuenit in medium uenit propositum est, ut decernas in Lateranensi synodo, utrum Deus beatissimam uirginem Mariã a peccato originali præseruauerit, an mundauerit. Quocirca duo occurrunt scribenda. Primo, uię decernendi ea quæ sunt fidei, modique quibus aliquid huiusmodi credendum decernitur, explicabuntur, deinde iuxta singulos modos per uias ipsas sermonis egressus dirigentur.

¶Duę sunt uię quibus decerni potest religioni Christianæ qđ credendum sit, altera ordinaria, altera extraordinaria. Ordinaria est diuina reuelatio facta in primis authoribus sacræ Scripturæ contenta in canonicis libris Bibliæ, traditionibusque Apostolorũ in symbolo, & aliis, quæ constat ecclesiam per Apostolos suscepisse, ut sacramenta. Reuelatio deinde facta apostolicæ sedi, siue cum synodo, siue sine synodo. Hæc enim differentia ad solemnitatem, & cõgruitatem spectat iudicij apostolici de his quæ sunt fidei, non ad necessitatem, ut uniuersa testatur Ecclesia, Hæreticos in dubie tenens, qui ab apostolica sede damnatam hæresim sectantur. Reuelatio demũ facta sacris doctoribus, his præcipue, quorum, & uita & doctrina approbata est ab Ecclesia. Sed est inter hęc distantia multa: quoniam reuelationi contentæ in sacra Scriptura, & decretalibus fidei inhæremus tanquam necessariis, ita quod se hæreticum comprobat quicunque pertinaciter alicui horum aduersatur. Reuelationi autem factæ sanctis quorum doctrinam Ecclesia suscipit, tanquam probabilibus inhęremus: ut di ui Augus. Thomasque scripserunt, & magistra rerum experientia continua testatur. Nec refert in sacra Scriptura & aliis, an aliquid sit reuelatum explicite, ut creatio mundi, incarnatio Verbi Dei, & alia eiusmodi, an implicite, ut sunt omnia in quorum opposita nõ possunt sustineri cum ueritate sacræ Scripturæ, & aliorum quæ certa fide scimus, nisi quòd ingenio, labore, ratione, & intellectu opus est, ut manifestentur hæc quæ implicite dicuntur contineri esse necessario connexa illis in quibus contineri dicuntur. Quo fit ut in istiusmodi rebus antequam constet quid necessario connexum sit certis, & indubitatis fidei traditionibus, unicuique liceat quod rationabilius sibi uidetur amplecti sine pertinaci tamen. Et hinc rationibus locus datur ad ea, quæ sunt fidei, ut scilicet afferantur rationes ostendentes consona, aut dissona esse fidei, quæ in dubium uertuntur. Propter quod oportet omnes rationes ad ea, quæ sunt fidei non ex solo naturali lumine, sed ex lumine diuinæ reuelationis in prædictis contentæ procedere, & in diuinam reuelationem in prædictis contentam resoluere. Et ideo non ratio, sed diuina reuelatio, non cuicunque, sed prædictis facta est, fides nostra innititur, & secundum eam oportet decernere quicquid in fide decernendum est. Extraordinaria uero via, qua potest aliquid decerni in fide, esset, si miraculo, qđ uera miraculum esset, Deus attestaretur aliquid ad fidem spectãs. Sed hic esset opus cautela magna: tum ex parte operum mirorũ quoniam Angelus Satanæ transfert se in Angelum lucis, & signa & prodigia facere multa potest, quæ nõ vere miracula a solo Deo factibilia putaremus ut opera sanitatis, & elementorum, & similium. Vnde & Antichristus facturus dicitur tot miracula in oculis hominum, ut si fieri posset, etiam electi fallerentur. Tum ex parte illusionum, ut contingit in præstigiis, tum quia signa teste Apostolo 1. ad Corin. 14. & beato Gregorio in homilia, 10. data sunt infidelibus, non fidelibus. Ecclesiæ uero tanquam fideli, non infideli data est reuelatio prophetica, & apostolica. Vnde via signorum etsi est a domino data Marci vlt. propter infideles, & ab ecclesia approbata quo ad fidem personalem, scilicet dicentis se missum a Deo, ut in cap. ex miuncto. extra de hære. tamen nisi corã Romana Ecclesia euidentissime fieret, uerum & indubitatum non mirum, sed miraculum, expresse ad testificãdum hoc esse uerum, non deberet Romanus Pontifex determinare aliquam fidei ambiguitatem ex hac via. Et ratio est, quia habemus a Deo ordinariam uiam decretorum fidei, in tantum, ut si Angelus de cœlo oppositum huius ordinariæ uiæ diceret non esset ei credendum, ut Apostolus dicit ad Gal. 1. Accedit ad hæc, quod miracula quæ ab Ecclesia suscipiuntur id canonizationibus Sanctorum, quæ tamen maxime anthentica sunt, quum humano testimonio nitantur, eorum scilicet qui testantur, nõ omnino certa sunt: quoniam scriptum est: Omnis homo mendax: licet sint certa more humano, fidei autem Christianæ certitudo non humano more certa esse debet, sed infallibile omnino debet habere testimonium: quale nullus homo, sed solus Deus præstare põt. Vnde & Petrus Apostolus cœlestis uocis in transfiguratione Domini a se auditæ pro prio testimonio tanquam humano utens, subiungit: Et habemus firmiorem propheticum sermonem subiungendo, quod non uoluntate humana prophetia allata est. diuino ergo testimonio, non humano certitudo haberi debet in decernendo iudicialiter res fidei.

¶Ex dictis autem patet, non solum decernendi potest. Nam quædam decernuntur credenda, ita quòd contrarium sentiens est hæreticus, quædam uero tanquam probabiliter & pię credenda, ita quod contrarium sentiens non est hæreticus: ut de assumptione beatæ Virginis cũ corpore, & sanctificatione eius in utero matris, & aliis huiusmodi communis Ecclesiæ pietas probabiliter credit. Ratio autem quare omnis via tam ordinaria, quàm extraordinaria decernendi ea, quæ sunt fidei, sola reuelatio diuina est, in promptu est; quia scilicet ea, quæ sunt fidei lumen humanæ mentis excedunt, & ex solo diuinæ voluntatis beneplacito dependent istiusmodi singularia. scriptum est autem, quod quæ sunt hominis nemo nouit nisi spiritus hominis, & quæ sunt Dei, nemo nouit nisi spiritus Dei, & cui voluerit Spiritus reuelare. Hæc de primo.

CAPVT II.

Quæstio de conceptione quomodo non sit de necessario credenda.

Beatã virginẽ a peccato originali fuisse mundatã, uel ab eo pseruatam opinari, nõ sunt de necessario credendis.

DICITVR autem uiis, incedendo, ut propositum deinde fuit manifestatur primo, quod neutra pars quæsiti, ut in dubium uertitur, est necessario credenda. Et ratio est, quia neutra in sacra Scriptura certisque fidei dogmatibus necessariis explicate habetur, & vtraque pars sustineri potest cum ueritate sacræ scripturæ reliquisque necessario credendis a Christi fidelibus. Et de parte quidem illa, quæ tenet beatam Virginem à peccato originali mundatam, certum est quòd fidei consonat, tum quoniam uniuersales propositiones de peccato originali in omnib. purè hominibus, in sacra Scriptura habemus, ut patet ad Ro. 3. & 5. & 2. ad Cor. 5. tum quoniam uniuersali redemptioni Christi in sacra Scriptura traditæ consonat, tum quoniam innumera sacrorum doctorum, & sanctorum multitudo hanc partem explicite tenent, ut infra patebit. De parte autem altera credente scilicet beatam Virginem præseruatam a peccato originali, licet quidam scripserint, quod contrariatur sacræ scripturæ, & determinationi Ecclesiæ, quidam autem quod nõ: mihi tamen theologorum minimo distinguendum uidetur circa sensum huius opinionis: Nam põt dupliciter intelligi. Primò, ut beata Virgo sit præseruata totaliter a peccato originali, ita quod fuit exempta ab omnibus ad dictum peccatum spectantibus. Secundo, ut beata Virgo sit præseruata a sola macula peccati originalis per infusionẽ gratiæ personalis: Est autem inter istos duos sensus maior distantia, quam inter cœlum, & terram. Nam cum anima alicuius hominis qui generatur, incurrit originale peccatum non solum macula originalis peccati contrahitur, sed in primo instanti, in quo anima rationalis creando infunditur, & infundendo creatur, prius secundum naturæ ordinem caro seu materia, cui anima infunditur est infecta, utpote genita ex commixtione utriusque parentis, & propterea anima, quæ infunditur illi carni contrahit maculam in seipso originalis peccati: quia infunditur carni infectæ: neque sola macula ex carnis infectionẽ contrahit persona in utero genita, sed multa alia scilicet, reatum clausæ cœli ianuæ, fomitem peccati, & pœnam mortis temporalis: ita quod infecta caro cui infunditur anima est, in qua fundatur ratio non potentiæ contrahendi originale peccatum, sed ratio contracti in propria persona debitis, quod contrahatur in anima rationali sua peccatum originale, & secundum maculam, & secundum reatum pœnarum spiritualis, & temporalis, immo est talis carnis infectio peccati originalis initium inexistens in persona, quæ tunc simul concipitur, & concepta est. Quocirca positio dicens beatam Virginem præseruatam totaliter a peccato originali dicit ipsam non contraxisse carnem suam infectam, ac per hoc non solum sine macula peccati conceptam, & reatibus, & fomite, sed etiam sine debito in propria persona habendi hæc. Positio uerò dicens beatam Virginem præseruatam solum a macula peccati originalis, & iis quæ a macula sunt inseparabilia (ut est reatus æternæ pœnæ damni) non negat beatam virginem carnem habuisse infectam, ac per hoc in propria persona debitum contrahendi maculam originalis peccati, & quo ad maculam, & quoad reatus omnes, & fomitem: sed præseruante Dei gratia, non redũdauit in animam illius macula peccati originalis, licet redundauerit, & fomes ligatus tamen per gratiam, & reatus clausæ ianuæ uitæ æternæ, & mortis temporalis: quia hæc pęna scilicet mortis, erat naturæ ex parte carnis, illa scilicet clausæ ianuæ erat naturæ ex parte temporis, quia scilicet Christus adhuc non aperuerat per suam mortem ianuas paradisi clausas per originale peccatum: & similiter fomes ex parte carnis se tenet.

CAPVT III.

Quanam de conceptione sententia fidei aduersetur.

Opinio asserens Beatã uirginẽ ab originali pctõ sic fuisse præseruatã ut nihil illius incurrerit hæretica est, & ab ecclesia dãnata, fuisse eam tamẽ à peccato sic liberatã ut maculã in carne, & pœnæ reatus incurreret, non aduersatur fidei catolicæ.

INTER has igitur opiniones hæc mihi uidetur quo ad fidem differentia, quod positio dicens beatam Virginem esse præseruatam a peccato originali & reatibus &c. est contraria fidei catholicæ: quoniam repugnat his, quæ in sacra scriptura & aliis documentis fidei certa & necessariis cõmentur. Oportet namque de beata Virgine firmiter credere, quod Christus est mortuus pro ipsa, & quod ipsa est mortua morte peccati: quoniam in sacra Scriptura habetur ista conditionalis, Si Christus est mortuus pro omnibus, omnes mortui sunt, ut patet secundæ ad Cor. 5. c. Constat enim quod omnis conditionalis uera est necessaria: & quod à destructione consequentis ad destructionem antecedentis ualet argumentum: Formata ergo ratione clare apparebit, Scripturam esse falsam, & fidem nostrã procedendo sic: Si Christus mortuus est pro omnibus, omnes mortui sunt, sed per istã positionẽ, Non omnes mortui sunt quia beata Virgo nõ est mortua morte peccati: ergo Christus nõ est mortuus pro omnibus, quod est manifesta hæresis. Non potest hic locus glossari, quod omnes, distribuat generaliter, & quod patiatur exceptionem, & similia: quoniam constat quod in hanc propositionem illud signum, Omnes distribuit pro omnibus, sine ulla exceptione: quoniam hæreticum constat esse, dicentem Christũ non esse mortuum pro omnibus sine ulla exceptione. Nec etiam potest negari, quin de morte peccati sit sermo in consequenti, vnde August. in sexto, contra Iulianum, tractans hæc verba Apostoli, concludendo dicit hæc verba, Consequens ergo esse voluit, ut omnes intelligantur mortui, si pro omnibus mortuus est. Quia ergo non corpore, restat ut in peccato mortuos esse omnes, pro quibus mortuus est Christus, nemo neget, nemo dubitet, nisi qui se negat, aut dubitat esse Christianum. Hæc ille. Vnde cum opinio illa neget beatam Virginem mortuam morte peccati, ac per hoc Christum non mortuum esse pro ipsa sustineri iudicio meo non potest. Et ne lõgius protrahatur hoc, oportet summarié ante oculos habere, quod istæ quinque propositiones sunt omninoconsitendæ, scilicet, Christus mortuus est primo beatæ Virgini: beata Virgo est aliquo modo morte peccati: beata Virgo est reconciliata Deo per Christum: beata Virgo est redempta per mortem Christi, beata Virgo esset pro sanctificationem sui non nisi per Christi mortem aditum habuit paradisi apertum. Quibus adduntur aliæ, aut per se notæ (scilicet quod omnis reconciliatus fuit inimicus, & quod beata Virgo mortua est morte temporali) aut determinatæ per Ecclesiã, scilicet omnis homo redemptus a Christo fuit vere captiuus, & mors est pena peccati originalis. Primam enim harum refert August. ad optatam de origine animæ a Papa Zozimo decretam, dicens, In Epistola Zozimi sic legitur: Nullus, nisi qui peccati seruus est, liber efficitur, nec redemptus dici potest, nisi qui vere per peccatũ fuit ante captiuus, sicut scriptum est, Si vos filius liberauerit, vere liberi eritis. Et sobdit, in his verbis Apostolicæ sedis tam antiqua, atque fundata certa, & clara est fides Catholica, ut nefas sit de illa dubitare Christiano. Hæc ille. Secundam vero, scilicet quod mors est pœna peccati originalis, constat decretam esse a Concilio Mileuitano, ut patet de consec. distinctione quarta, capitulo placuit, quòd distinctio illa de redemptione præseruatiua, vel liberatiua, quo ad homines reprobata est, per Rom. Ecclesiæ determinationes: quamuis sanctus Bernardus super Canticis sermone vigesimosecundo, illam visus fuerit quo ad Angelos. Sunt & aliæ vniuersales propositiones certæ, & indubitatæ, scilicet per vnum hominem peccatum transijt in omnes, & per peccatum mors, ad Rom. 5. & omnes in Adã peccauerunt, ad Rom. 3. Et quisquis hominem aliquem esse putat, cui necessaria non fuerit remissio peccatorum, excepto vno Mediatore, contrarius est sacræ Scripturæ, inquit Aug. in lib. de perfectione iustitiæ. Et solus Christus habuit similitudinem carnis peccati. Et aliæ huiusmodi, quæ aut nullo modo, aut vix possunt saluari ab huiusmodi opinione, si tamen opinio nominanda est, quum videatur manifestus error in fide. vnde Sixtus IIII. in extrauaganti, graue nimis, de hac positione non se impediuit, sed solum de præseruatione beatæ Mariæ Virginis a macula peccati originalis, vt expresse patet legenti illam. Damnanda ergo videtur specialiter positio, quæ asserit B. Virginem totaliter præseruatam a peccato originali, vt. s. nihil eius incurrerit, quamuis neminem adhuc sciam hoc tenuisse.

¶ In secundo autem sensu intellecta opinio de præseruatione B. Virginis, scilicet quod præseruata est a macula peccati originalis, & non ab infectione carnis, ac per hoc nec a debito in propria persona illius maculæ, nec a fomite, & pœnis, non est contraria sacræ Scripturæ, nec determinationi Ecclesiæ, nec aliquibus necessarijs credulis, quoniam B. Virgo præseruata ex speciali præuentione gratiæ a macula originalis peccati, & habens cætera, quæ diximus, nõ est extra latitudinẽ mortuorum inimicorum, indigentium remissioni peccatorũ, captiuorum, habentium carnẽ peccati, obnoxiorũ morti, & clausuræ cœli. Et cõsequenter non est extra latitudinem eorum pro quibus Christus mortuus est, reconciliatorum, liberatorũ, redemptorum, mundatorũ, introductorũ denique pro Christi mortem in vitam æternam animæ, & corporis. Et in promptu ratio est: quia ex eo, quod habuit carnem infectã cum fomite ligato, & reatibus, agebat futuro remedio per incarnationem, & mortem Iesu Christi exhibendo. Et ex eo, quod in propria persona habuit debitũ contrahendi maculam originalis peccati imo initium, vnde redundare in animam suam debebat originalis peccati macula, gratia illa quæ præueniendo sanctificauit eam, ligando etiam fomitem habuit rationẽ gratiæ mundatiuæ, reconciliatiuæ, redẽptiuæ, &c. Liberans namque animam à macula nõ actualiter habita, sed ex propria carne tunc debita, & in eadẽ carne tunc initiata, non extra latitudinẽ liberantiũ à peccato, mundantiũ a sorde, redimentium a captiuitate. Neque enim uno modo tantum quodlibet horũ dicitur, sed latitudinem habet. Dicitur namque captiuus non solum qui totaliter in captiuitatẽ est redactus, sed qui cœpit in sui aliqua parte duci in captiuitatem & obnoxius est captiuitati. Et similiter dicitur mors peccati, non solum ipsa actualis mors, sed debitum & initiũ in propria persona habendi illã. Et similiter dicitur a peccato originali mundatus, non solum quia contracta actuali macula inundatus est, sed quia macula quidem in debito & initio in propria persona fundato, & reliquis tot quasi partibus peccati originalis actualiter contractus mundatus est, & sic de aliis. Nec putet quisquam de mea hanc phantasia me proferre, sed uideatur diuũ Tho. in Prima secundæ, quæst. 81. art. 3. (ubi inter alia tractat ẽt illud ad Rom. 5. Per unum hominem peccatũ transiit in omnes, & per peccatum mors) sustinentem quod per mortem sufficit intelligere debitum, seu reatum in propria persona mortis, quamuis nunquam actualiter aliquis moreretur. Ex quo habetur, quod cũ Apostolus duo simul dicat, s. quod in omnes peruenit peccatum & mors, sicut secundum, s. mors sufficienter saluatur, exponendo mortem uel in actu uel debito in propria persona, ita & primum scilicet peccatum, saluatur exponendo peccatum in actu, uel in debito in propria persona, quoniam si debitum aut initium peccati originalis non ponitur proprium illius, qui concipitur, sed commune, iam non saluaretur, quod illa persona esset mortua, redempta, reconciliata, &c. Nec esset formalis differentia inter errorem Iuliani contra quem scribit August. ponentis per gratiam redemptionis Christi filios Christianorum præseruatos a peccato originali, quod habebant in debito communi, sed esset materialis differentia, quia ille gratiam præseruationis communem Christianorum filiis posuisset, hic autem poneretur propria uni. Saluatur quoque manifeste in hac positione singularis prærogatiua Iesu Christi, quod solus conceptus est sanctus, & non in carne peccati, sed in similitudine carnis peccati non solum ea ratione, quia ipse exitus, seu natura suæ conceptionis, quæ natiuitas in utero uocatur, sanctus nascebatur (iuxta uerbum Gabrielis ad beatam Virginem. Quod ex te nascetur, sanctum, sed etiã quia beata Virgo concepta est tunc carne infecta sed cum anima sancta ex gratia impediente redundantiam infectæ carni in maculam animæ. Saluantur & omnes uniuersales propositiones in Scriptura & Ecclesiæ determinationibus ut facile puto apparere exercitatis ingeniis ex dictis. Nec obstat dictis si obiiciatur quod reatus & fomes dicti consequuntur infectam carnem mediante macula in anima: ac per hoc si macula non est subsecuta, nec ista sunt secuta, imo uidetur quod sine maculæ incursu, iniuste anima rea remaneat, quum pœnæ iuste propriæ culpæ originalis tamen sint pœnæ. Hoc inquam non obstat quia mediatio maculæ, licet sit ordinaria, non tamen est sic necessaria, ut impedita macula oporteat impeditam esse consecutionem aliorum, sufficit enim quod omnium horum cõmunis radix, s. infecta caro, sit in instanti illo, quo anima infunditur infectæ carni. Nec est iniustum quod habenti culpam in proprio debito & initio, actualis culpæ incursus impediatur, & reatus pœnarum naturæ remaneat: quoniam extra propriam culpam originalem omnino non est qui in proprio debito, & initio illam habet.

¶ Et quoniam in hoc sensu prædicatur hodie beata Virgo præseruata a peccato originali ab his qui dicunt ipsam sine originali peccato conceptam (ita quod per peccatum originale intelligunt maculam peccati originalis: ut patet ex prædicta bulla, seu extrauaganti Xysti quarti edita in fauorem huius opinionis de præseruatione a macula originalis peccati, & ex studio Scoti in 3. sen. di. 3. q. 1. ad hoc tendentis, ut a culpa, offensa inimicitiaque animam beatæ Virginis in conceptione præseruaret: a qua pueri nunc per Baptismum, & olim per circumcisionem liberi sunt effecti. Et ex defensionibus Francisci de Maironis in 3. sen. dist. 3. q. 2. in quibus conatur saluare sanctitatem formaliter, cuius sola est anima susceptiua in beatæ Virginis conceptione præoccupantem peccatum originale) idcirco, quum de duabus opinionibus de conceptione beatæ Virginis erit reliquus sermo, an mundata, an præseruata fuerit ab originali peccato, de ipsa maculata originalis peccati intelligendus est. Quocirca coercendæ sunt prædicatorum linguæ, scriptorumque manus in hac quæstione, & neutram debent damnare partem ut erroneam, ut fidei, ut sacræ scripturæ, aut Ecclesiæ

deter-

determinationi contrariam, sed sobriè scribere & loqui debent, & non plus sapere, quam oportet, iuxta apostolicæ sedis præceptum a Xysto quarto editum.

CAPVT IIII.

Sententia tenens beatam Virginem fuisse in originali peccato conceptam, quam probabilis existat.

QVVM igitur neutra pars sit necessario concedenda oportet uidere, an altera in utraque sit probabilis. Quod enim pars illa, quæ tenet beatam Virginem esse a peccato originali mundatam, probabilis sit, ex eo patet quod tot sancti Doctores, & tot illustres doctores in Theologia, & in iure canonico, qui scripserunt, hanc partem non in communi, sed in singulari nominatim de beatissima Virgine Maria loquentes docuerũt. Et ne fingere uidear, nominatim sanctorum in suis locis afferre censui, ita ut eorum non solum nomina & loca, in quib. hæc scripserũt, sed uerba afferantur. Occurrunt ergo quindecim sancti.

Sanctus August. super Psalm. trigesimoquarto dicit, Adam est mortuus propter peccatum, Maria ex Adam mortua est propter peccatum, caro autem Domini ex Maria mortua est propter delenda peccata. Et in libro secundo de Baptismo paruulorum dicit, Solus ille homo factus manens Deus peccatum nullum unquam habuit, nec sumpsit carnem peccati, quamuis de materna carne peccati. Et in libro decimo super Genesim ad literam dicit, Corpus Christi quamuis ex carne fœminę assumptum sit, quæ de illa carnis peccati propagatione concepta fuerat, tamen quia non sic in ea conceptum fuit, quomodo fuerat illa concepta, ideo ipsum non fuit caro peccati, sed similitudo carnis peccati. Sanctus Ambrosius super, Beati immaculati dicit, Venit Dominus Iesus, & in carne, quæ peccato in matre fuerat obnoxia, militiam uirtutis exercuit.

Sanctus Ioannes Chrysost. super Matthęum dicit. Quamuis Christus non esset peccator, naturam tamen humanam de peccatrice suscepit.

Sanctus Eusebius Emissenus Episcopus in secundo sermone Natiuitatis Domini, qui incipit, Nostis charissimi, ait: A peccati originalis nexu nullus immunis exstitit, nec etiam ipsa genitrix Red.

Sanctus Remigius super Psal. Deus Deus meus respice, dicit, Beata Virgo Maria fuit ab omni macula peccati mundata, ita ut ex ea conciperetur sine peccato homo Christus Iesus.

Sanctus Maximus in sermone de Assumptione B. Virginis dicit, Beata Virgo gloriosa fuit in utero matris sanctificata ab omni contagione originalis culpæ antequam nasceretur, & per Spiritum sanctum mundata.

Sanctus Beda in homilia, super Missus est, (& habetur in glossa ordinaria) dicit, Spiritus sanctus superueniens in Virginem mentem eius ab omni uitiorum sorde castificauit, & ab omni æstu concupiscentiæ carnalis cor eius temperauit atque mundauit.

Sanctus Anselmus in libro, Cur Deus homo, cap. 16. dicit, Licet ipsa Christi conceptio munda sit, Virgo tamen ipsa unde assumptus est, in iniquitatibus concepta est, & in peccatis concepit eam mater eius.

Sanctus Bernardus in Epistola ad Lugd. dicit, Beata uirgo post conceptum in utero iam existens sanctificationem accepisse creditur, quæ excluso peccato sanctam fecerit natiuitatem, non conceptionem.

Sanctus Erardus Episcopus & martyr in sermone natiuitatis beatæ Virginis dicit, O fœlix puella, quæ concepta in peccato purificatur ab omni peccato, & filium concipit sine peccato.

Sanctus Antonius de Padua ordinis Minorum in sermone de natiuitate beatæ Virginis dicit, Beata virgo fuit in vtero matris à peccato per gratiam sanctificata, & sine peccato nata.

Sanctus Thomas de Aquino in 3. parte q. 27. art. 2. dicit, Beata uirgo Maria, quia fuit concepta ex commixtione parentum, originale peccatum contraxit.

Sanctus Bonauentura ordinis Minorum in 3. sent. dist. 3. q. 1. arg. 2. dicit, Dicendum est quod beata Virgo fuit concepta in peccato originali, & quod eius sanctificatio subsecuta est peccati originalis contractionem. Hic modus dicendi est communior, & rationabilior, & securior. Communior, & quia fere omnes id tenent. Rationabilior, quia esse naturæ præcedit esse gratiæ, &c. Securior quia magis consonat fidei pietati, & sanctorum authoritati, &c.

Sanctus Bernardinus ordinis Minorum, in sermonum suorum opere tertio incipiente, Ignis à facie eius exarsit, in tractatu de beata Virgine, sermone 4. incipiente, Sicut sol oriens mundo, dicit, Tertia fuit sanctificatio maternalis, & ista remouet culpam originalem, confert gratiam, & remouet pronitatem ad peccãdum tam mortaliter, quam uenialiter, & hæc fuit in Virgine matre.

Sanctus Vincentius confessor in sermone de conceptione Virginis dicit, Beata virgo Maria fuit in originali peccato concepta, sed eadem die & hora statim post animationem fuit per sanctificationem à peccato contracto mundata.

¶ Præter dictos autem Sanctos multitudo magna antiquorum doctorum conuenit dicens in indiuiduo beatam Virginem conceptam in peccato originali quorum dicta aut in fonte, aut in libris domini Ioannis de Turrecremata, & magistri Vincentii de Castro nouo, de conceptione Beatæ Virginis compilatis, unde sumpta inuenire quilibet potest.

¶ Hi sancti & antiqui Doctores probabilẽ ualde reddunt fidẽ credentium, beatam Virginem in originali peccato conceptam.

Et quia authoritates illæ, non de humano genere, aut Christianis in communi, sed de beata Virgine in indiuiduo expresse loquuntur, ideo glossa illa, qua Sanctorum authoritates intelligendæ dicuntur, de lege communi, & non de priuilegio singulari, locum hic nullum habet, tum quia glossa huiusmodi de lege communi, aut priuilegio locum habere potest, quando est sermo in cõmuni, seu uniuersali (propter quod non attulit uniuersales propositiones Sanctorum solum Christum a peccato originali excipientium) sed quando est sermo de aliquo singulari indiuiduo nominato, locum non habet glossa, quod intelligatur de lege communi: nisi hoc (scilicet sermonem esse, quantum est ex lege communi) specificetur, uel ex ignorantia, aut maleuolentia, aut dissimulatione hoc procedat, quæ omnia longe a Sanctis, & eorum authoritatibus allatis abesse constat. Tũ quia ex eo quod sancti doctores beatam Virginem in particulari explicant, subiacere legi communi in conceptione cum peccato originali, & excipiunt ipsam beatã Virginem a communi lege aliorum sanctificatione peccati originalis (quia dicunt ipsam ex priuilegio sanctificatam in utero) constat q; sancti & Doctores antiqui Beatæ Virginis priuilegia scrutati nullum de præseruatione eius a macula originalis peccati priuilegium aduiserunt.

¶ Excludunt quoque dictæ authoritates glossam aliam, s. de facto, uel ex debito, uel (qđ in idem redit) quantum est ex se, uel ex causa extrinseca. Quasi Sancti intenderint, quod beata Virgo incurrerit peccatum originale non de facto, sed de debito. hoc est quia debuit contrahere originalem maculam, sed non contraxit de facto, similiter quod quantum est ex se, beata Virgo contraxisset peccatum originale: sed de facto non contraxit ea causa extrinseca, Deo, s. præseruante per suam gratiam. Hanc, inquam, glossam excludunt, tum quia ly de debito, & ly quantum est ex se, est conditio secundum quid aut diminuens: quia habens aliquid quantum est ex se, uel de debito non habet illud simpliciter & absolute, sed si solum ex debito habet, secundum quid habet, & si solum quantum est ex se habet, non habet illud, sed oppositum illius. Sancti autem & Doctores dicunt quod beata Virgo habuit peccatum originale sine ulla conditione secundum quid, aut diminutione, ac per hoc simpliciter & absolute. Tum quia non deerant vocabula sanctis, & Doctoribus, quibus debitum originalis peccati in beata Virgine, & non peccatum ipsum explicarent. Tum quia petendum est ab ijs, si verba illa, beata Virgo fuit concepta in peccato originali, & similia, non explicant quod ipsa de facto contraxit originale peccatum, quibus verbis uti debeant sancti & Doctores ad hoc explicandum. In his namque explicatur personã beatæ Virginis nominatim, ut subiectum originalis peccati: explicatur tempus cõceptionis, explicatur originale peccatum, explicatur factum per ly concepta est, contraxit, & similia quid vltra debuit apponi? Et si ista hic non significant consequens est ut dicentes oppositum, scilicet beatam Virginem non esse conceptam in peccato originali, non significant hoc quod dicunt. Fatuæ ergo atque temerariæ sunt huiusmodi nõ expositiones, sed corruptiones authoritatum, locutionumque Latinarum.

¶ Repellunt etiam dictæ authoritates glossam de conceptione ante infusionem animę, uel in ipso instanti infusionis animæ, quasi Sancti & Doctores intendant, quod beata Virgo fuit concepta in peccato originali, quo ad conceptionem ante infusionem animæ, & non quo ad conceptionem in infusione animæ. Tum quoniam sancti & Doctores ita loquuntur de conceptione beatæ Virginis in peccato originali, sicut de conceptione aliorum hominum per commixtionem seminum genitorum: constat autem quod sermo semper est de concepto in infusione animæ; ergo. Tum quoniam ante infusionem animæ non habet locum peccatum originale: quoniam sine anima rationali non inuenitur copula originalis. Tum quoniam loquuntur de beata Virgine, constat autem quod ante infusionem animæ non erat beata Virgo. Restat ergo, ut sola illa stultitia pro glossa Sanctorum & antiquorum Doctorum admissione digna sit, s. si Sancti & prisci Doctores nunc essent, dicerent oppositum. Hanc ergo glossam ita uera putauerim, quemadmodum uerum puto, quod si Christus nunc in terris conuersaretur, mutaret doctrinam fidei suæ ut conformaret se populis, &c. Stant igitur solutæ allatæ Sanctorum & Doctorum authoritates ad sustinendum beatam Virginem conceptam

ceptam

ceptam esse in peccato originali: & propterea rationabilem probabilemque esse partem illam constat.

CAPVT V.

Quantum valeant argumenta tenentium Beatam Virginem ab originali peccato fuisse praeseruatam.

ALTERIVS autem partis (scilicet quòd beata Virgo praeseruata est de specialissima gratia à macula peccati originalis) probabilitas affertur ex nouê: ex authoritate Doctorum multorum, ex determinatione Synodi, ex cultu ecclesiastico, ex indulgentia concessa, ex communitate sequacium, ex scandalo piarum aurium, ex pietate opinionis, ex reuelationibus nouis, ex miraculis. Quae sigillatim examinanda sunt pro veritatis honore.

DOCTORES tenentes beatam virginem esse praeseruatam sunt numero infiniti si ad modernos spectemus, Paulo ante tamen aliqui, licet pauci fuerunt: vt Scotus, Franciscus de Maironis. Et beatae Brigidae reuelatum dicitur beatam Virginem praeseruatam esse ab originali peccato.

¶ Sed hec probabilitas valde exigua est. tum quia est cõtra tot Sanctos, & nullus est inter illos Sanctus Sanctae autem Brigidae a regione ponit sancta Catherina Senensis, quae dixit sibi reuelatũ esse oppositum: vt refert Archiepiscopus Florentinus: in prima parte Summae suae titulo 7. c. 2. circa finem.

Et maiori fide digna videtur sancta Catherina: quia canonizata est sicut caeteri sancti: sancta vero Brigida canonizata est tempore schismatis, quo nullus habebatur certus & indubitatus Papa à Bonifacio in sua obedientia nono. Tum quia in iis, quae sunt fidei, magis sentiendum est cum antiquis, quam cum modernis. Tum quia ipse Scotus, qui primus Doctor, aut inter primos introducit hanc opinionem timet hanc opinionem sequi. Nam in 3. sent. distinct. 3. q. 1. post tractatas de conceptione Virginis cum peccato aut sine peccato originali opiniones dicit, Quod autem horum factorum sit Deus nouit: si authoritati Ecclesiae, uel authoritati Scripturae non repugnet, uidetur probabile quod excellentius est attribuere Mariae.

¶ Quod autem non sit omnes Doctores, hanc opinionem tenentes patet ex eo, quòd Magister sentent. de Sanctorum testimonio in re hac dicit in 3. distin. 3. Sane dici potest, & credi oportet iuxta Sanctorum attestationis conuenientiam, ipsam, scilicet, carnem Christi, prius peccato fuisse obnoxiam sicut & reliqua uirginis caro: sed sancti Spiritus operatione ita mundatam, ut ab omni peccati contagione immunis uniretur verbo. Haec ille. Et S. Bonauentura in 3. senten. dist. 1. q. loquens de authoritate sanctorum dicit, Nullus autem inuenitur dixisse de iis, quos uidimus & audiuimus auribus nostris beatam Virginẽ fuisse ab originali peccato immunem in sui conceptione. Et Adam angelicus in 4. sent. distin. dicit, Si credendum est dictis Sanctorum tenendum est beatam Virginem fuisse conceptam in peccato originali: & nullus Sanctorum inuenitur dixisse contrarium. Haec ille. Et ipse Franciscus de Maironis, in 3. dist. quaest. 2. artic. 4. dicit, quòd non obstante quod B. Virgo fuerit praeseruata à peccato originali, propter dicta tamen Sanctorum possumus dicere quod aliquomodo peccatum originale contraxit. In quibus verbis ipsemet ostendit, quòd dicta Sanctorum cogunt ad confitendum peccatum originale in beata Virgine ipse enim labor illorum ad glossandum dicta Sanctorum testatur, quòd sancti contraria suae opinionis sonant. Quamuis vanus sit eorum labor, nisi ad authoritates Sanctorum, quae in communi de humani generis originali peccato loquuntur, referatur. Illae namque quae de originali peccato in beata Virgine in indiuiduo contracto loquuntur, glossari nequeunt: vt patet ex dictis. Propterea non est mirum, si nullus Sanctus, nullus illustris Doctor antiquus pro hac parte afferatur nisi forte a falsarijs. Vnde authoritates quorundam Sanctorum (s. Aug. quum de peccatis agitur de Maria propter honorẽ domini, nolo habere quaestionem. Et Anselmi, decuit, ut mater Domini ea puritate niteret, &c. S. Thom. in primo sent. Immunis fuit ab omni peccato, &c. & si quae sunt similes quas pro hac opinione afferunt) licet scholastica disputatione non sint indignae a iudicio tamen veritatis procul esse debent, quoniam ex dictis facile veras glossas & expositiones rationabiles habẽtibus extorqueri nõ dẽt haec singularis veritas, sed debent afferri authoritates Sanctorum, & antiquorum non in genere, sed in specie peccati originalis maculam negantes a beata Virgine non tempore conceptionis Iesu Christi, sed tempore conceptionis propriae: ut nos fecimus pro opposita opinione, praetermittendo communia. Constat nihilominus allatos tres Sanctos expresse docuisse beatam Virginem cum peccato originali conceptam, ut patet ex allegatis.

DETERMINASSE quoq; dicitur Basylien. synodum in sessione 39 pro hac opinione in haec uerba, Nos diligenter inspectis authoritatibus & rationibus, &c. doctrinam illam asserente gloriosam Virginem praeueniente & operante diuini numinis gratiâ singulari nunquam actualiter subiacuisse originali peccato tanquam piam & consonam cultui ecclesiastico, fidei catholicae, rectae rationi & sacrae Scripturae ab omnibus catholicis approbandã fore tenendam & amplexandam diffinimus & declaramus, nulliqne de caetero licitum esse in contrarium praedicare seu docere. Haec ibi. Anno Domini 1439. 15. Cal. Octobris.

¶ Sed isthec determinatio multominus prodest quam prima, tum quoniam congregatio ille Basil. tunc temporis non erat synodus, nec Concilium, sed erat schismatica utpote scissa a capite Ecclesię Eugenio quarto, ut patet ex ordine sessionum, nã in 34. sessione, 7. Cal. Iulii deposuerunt de facto Eugenium, Et post in sessione 36. 15. Cal. Octobris sequentis determinarunt de conceptione: Vnde hinc non nisi synagogae Sathanae authoritas afferri potest, quod licet etiam ipsa uerba allata contraria dictis Sanctorum, ut in supra allegatis patet manifestent, uniuersalis tamen Ecclesia adorans tunc & post continue usque hodie. dictum Eugenium, & Nicolaum quintũ eligens ac suscipiens superstite anti papa Basilien. conciliabuli Amadeo locupletior testis est. Quocirca allegare Basiliensem synodum pro tempore illo, quo fuit schismatica, perinde est ac si allegaretur Pisanum nupertime contra Iulium secundum celebratum conciliabulum, quod uidimus omnes, & manibus tetigimus fuisse schismaticum. Tum quoniam dicto conciliabulo e regione opponitur uerũ ac uenerandum Concilium ex Ferraria in Florentiam translatum Graecorum & Latinorum sub praedicto Eugenio quarto ubi inter dogmata fidei traduntur haec uerba firmiter credit, profitetur, & docet sacrosancta Romana Ecclesia, neminem unquam ex uiro foeminaq; conceptum a Diaboli dominatu fuisse liberatum, nisi per fidem Mediatoris Dei & hominum Iesu Christi domini nostri, qui sine peccato conceptus, natus, & mortuus humani generis peccata delendo, solus sua morte prostrauit, & regni coelestis introitum, quod primus homo peccato proprio cum omni sua successione perdiderat reserauit. Haec ibi. Quae pro tanto inducta sunt, ut appareat, quod illo tempore, quo res in quaest. erat, uniuersalis Ecclesia solum Christum excepit ab originali peccato, quod nõ erat dicendum, si beata quoque Virgo excipienda esset.

Arg. ab ecclesiastico cultu.

ECCLESIASTICVS Deinde cultus affertur, quod in per omnes fere Ecclesias Latinas festum cõceptionis non sanctificationis celebratur, insinuando per hoc, quod non sanctificata est a peccato originali, sed concepta est sine illo beatissima Virgo.

¶ Sed haec probabilitas dupliciter deficit. Primo quia, multae Ecclesiae sunt per orbem diffusae celebrãtes in illo die sanctificationem non conceptionem. Et in hoc Ecclesia unumquemque in suo sensu abundare permittit. Secundo, quia constat quod quibuscunque catholicis celebratur hoc festum, celebratur ratione sanctificationis beatae Virginis in utero matris, siue illa sanctificatio fuerit praeueniens, & quasi praeoccupans peccato originalis actualem incursum ut opinio ista dicit, siue fuerit mundans ab originali peccato iam contracto, ut altera dicit opinio. Quocirca omnes conueniunt in sanctificatione beatae Virginis, & quod fuit in utero & quod est ratio celebritatis iuxta illud, Tu solus sanctus Mariam sanctificans. Licet differant in effectu sanctificationis an scilicet praeseruauerit, an mundauerit a macula. Et propterea rationabiliter ob omnibus deberet celebrari dies conceptionis sub nomine sanctificationis, ut nomen consonaret rei.

Arg. ab indulgentiis.

INDVLGENTIA uero concessa nihil confert huic opinioni sicut nec festi celebritas, quia ad honorem beatae Virginis ob gratiam propriae sanctificationis in utero fertur, relinquẽdo ambiguum an praeseruans a macula, an mundans fuerit gratia illa ut dictum est.

Arg. a sequacibus.

¶ Quod autem iam communis facta sit hodie ista opinio (ita ut omnes fere catholici Latinae Ecclesiae arbitrentur obsequium se praestare Deo in huiusmodi sequela opinionis) ex eo redit opinionem probabilem, quia probabile est quod multis uidetur. Sed probabilitas haec uulgarem authoritatem non excedit, & eidem contra ponitur, quod probabile in ueritate est, quod uidetur sapientib. qui, ut patet ex supradictis, contrariam secuti sunt opinionem. Vulgus autem probabile in apparentia non in ueritate constituit.

Arg. a scandalo.

¶ Quia scandolosa deinde dicitur opposita opinio & piarum aurium offensiua a multis etiam uniuersitatibus Theologorum, probabilis redditur ista opinio. Sed quoniam uniuersitates contra tot Sanctorum & communiorem priscorum doctrinam in his, quae sunt fidei, praesumptuosae sunt, & scandalum hoc non actiuum, sed passiuum insipientium est potius quam piarum aurium, imo Pharisaeorum conuinceretur esse, declarata eis ueritate, ideo nihil ex hoc pbabilitatis sortitur opinio hec nisi apud ignorãtes.

Arg. ab aurium pietate.

¶ Pietas denique huius opinionis magna esse dicitur: quoniã pium ualde est credere q̃ beatae Virgini quicquid gratiae conferri potuit sub Christo tamẽ, totũ collatum est, quoniam illi dixit Angelus, q̃ erat plena gratia, &c. Sed haec radix zelo quidẽ inniritur

sed

sed non secundum scientiã, ꝓpter quod a fide ac deuia multa abduceret iuxta hanc siquidem uocatam pietatis regulam liceret eras credere, quod beata Virgo fuit concepta de spiritu sancto, & tamen sub Christo, quia propterea non esset Deus, & homo. Possemus quoq; dicere, quod beata Virgo erat in hac uita, simul uiatrix, & comprehendens: & tamen sub Christo. quia non in tam alto beatitudinis gradu. Possemus etiam adhuc dicere, quod ipsa fuit Deus, & homo, & tamen sub Christo, quia Christus masculus, & ipsa mulier: Christus uniuersalis redemptor per suam mortem, ipsa non. Et multa forte alia erronea aliquis ex tali pietate deduceret. De solo namque unigenito Dei credimus, quod non ad mensuram datus est spiritus, beatæ autem Virgini, & reliquis sanctis secundum mensuram donationis Christi plus, & minus, prout uoluit, datum credimus. Si tamen restringatur ad actualē munditiam a peccati macula dicta propositio, & dicatur, quod piũ est credere, quod beatæ Virgini quicquid gratiæ, sub Christo tamen conferri potuit ad actualem munditiam a peccati macula collatum est, fateor, quod pia esset credulitas ista, nisi Sanctorum authoritates obstarent. Quod Scotus timuit, sed minus docti non timent, propterea fortassis, quia ad pauca respicientes, de facili enunciat.

¶ Nouæ autem reuelationes contra tot sanctos, & antiquos Doctores, Angelum satanæ in Angelum lucis transformatum, aut phantasias, uel etiam figmenta sapientibus ingerere uidentur. Hæ siquidem cum uocatis miraculis, quę in hac causa afferuntur pro mulierculis non pro sacra sunt synodo, vnde nec censeo dignæ de quibus verba fiant.

EX OMNIBUS autem dictis facilè est colligere, ꝙ neutra pars propositæ quæstionis in sensu quo uertitur in dubium, est necessario credenda. & quod altera (scilicet dicens, beatam Virginem esse mundatam ab originali peccato) est probabilis: altera uero (scilicet dicens, beatam virginem esse præseruatam a macula originalis peccati) est tolerabilis, & apud sic affectos vel assuetos, aut vere Theologiæ sanctorum patrum, aut nihil habentes probabilit.

¶ Hæc sunt, beatissime pater, quæ sanctitati tuæ, cuius correctioni atque iudicio hæc, & reliqua a me tam scripta, quam scribenda submitto, offerenda occurrunt. Vnde euidenter cernitur pars credens, beatissimam Virginem ab originali peccato mundatã in sinu Sanctorum & sacrorum doctorum priscorum quiescere, nihilque sibi timere a sacrosancta synodo, quando quidem a Spiritu sancto, quo inspirati locuti sunt sancti Dei homines, contrariæ in fide sententiæ prodire nequeunt, quia potius sperat, si decernendum aliquid est, seipsam tanquam probabiliorem, & sanctorum ac doctorum dictis consonam approbandam, exemplo Viennen. synodi sub Clemente quinto, quæ de Baptismi effectu decreuit partem probabiliorem, dictis sanctorum & doctorum consonam. Pars vero reliqua credens, beatam Virginem a macula originalis peccati præseruatam, multitudine sequacium, & fauoris amplitudine conspicua apparet. Superest igitur. P.S. ut inter quindecim sanctos, Augustinum Ambrosium aliosque quorum expressa sunt noĩa, nec non innumeros Doctores antiquos ex una, & paucis in eã hac Scotum, Franciscum ex Maironis, Petrum Aureoli, contra tamen patres sui ordinis, modernos, & promiscui uulgi clamores ex alia, medius tu arbiter à Christo datus, in hac sancta Late. synodo religionis Christianæ uel ueritatẽ firmiter amplectẽdi suadere, vel à publicis locutionib. & scandalis consulere digneris memor illius oraculi, nõ in multitudine, nec in cõmotione Dominus. Vale fęlix semp Auguste, Romæ anno salutis. 1515.

¶ Tractatus de conceptione beatæ Mariæ Virginis, editi per Thomam de Vio Caietanum Cardinalem Sancti Xysti finis.

TRACTATVS SECVNDVS THOmæ de Vio Caietani Card. S. Xysti De Erroribus contingentibus in Eucharistia Sacramento, in duodecim capita diuisus.

1 *Quomodo Ioannis 6. Dominus non modo de fide formata in ipsum habenda sed de ipsius spirituali manducatione in Eucharistiæ sacramento locutus fuerit.*

2 *Quod Dominus Ioannis sexto dicens, Caro non prodest quicquam, non exclusit ab Eucharistiæ sacramento carnem suam, nec ueram corporis sui spiritualem manducationem.*

3 *Quod falsum sit Theologos opinari in Eucharistia sacramento corporaliter & perceptibiliter sumi corpus Christi.*

4 *Quomodo nõ falso, sed uere existimant Theologi fidẽ uenire hominis iudicio & electione, & extendi usque ad sensibilia*

5 *Quod sibi inuicem minime aduersantur hæc, in Eucharistia sacramento uerum Christi corpus esse, & spiritualiter tantum manducari.*

6 *Quomodo non docuerunt Theologi non esse cogitandũ de mysterio Eucharistia.*

7 *Quomodo catholico sint exponenda uerba ipsa forma Eucharistia.*

8 *Quomodo non falsum, sed uerum sit deleri peccata per hoc sacramentum Eucharistia.*

9 *Quomodo Eucharistia sacramentum sit sacrificium & in missa offerri sit institutũ a Christo uel Apostolis.*

10 *Quomodo non sit idololatria adorare sanctum Eucharistia sacramentum.*

11 *Quod nullus unquam sanctorum doctorum uerbis suis fouerit Christi corpus esse in Eucharistia sacramento ut in signo.*

12 *Quod non dua, sed una tantum sit salutis uia his, qui fidem habent de Eucharistia sacramento.*

PRIMVM caput est, quod Dominus Ioann. 9. non loquitur de Eucharistia, Tum quia loquitur de fide & fiducia hominum in Christo, Tum quia ibidem dicitur, Qui manducat carnem meam & bibit meum sanguinem, in me manet, & ego in illo. Constat autem multos sumere Eucharistiæ sacramentum, & non manere in Christo per fidem charitate formatam.

CIRCA hoc aduerte erudite lector, aliquid dici uerum, & aliquid falsum. Verum quidem est, quod in cap. 6. Io. Dominus loquitur fide formata charitate in ipsum habenda, unde & prius loquitor de credenda diuinitate sua, & deinde de credenda morte sua pro uita mundi. Falsum autem dicitur, pro quanto excluditur a sermone illo fides sacramenti Eucharistiæ.

¶ Ad cuius euidentiam memẽto, quod tria inueniuntur in Eucharistia, scilicet ipsum sacramentum, quod adoramus, & manducatio sacramentalis, quæ est communis, bonis malis, dicente Apostolo. 1. ad Corint. 11. Qui manducat & bibit indigne, Vbi clare patet indignos manducare & bibere sacramentali manducatione & potu: hoc est, sumunt hostiam sacram, ut sacramentum, non ut panem, sumunt enim credendo illud esse sacramentum corporis Christi. Tertio interuenit manducatio spiritualis, quæ est propria bonis, quæ fit per fidem formatam charitate, quæ est refectio animæ secundum uitam spiritualem, secundum uitam, de qua dicitur, Viuo ego, iam non ego, uiuit uero in me Christus. ad Gal. 2. His autem tribus inuentis circa sacramentum Eucharistiæ, ex eo quod in hoc capite Dominus non loquitur de uno eorum (scilicet de sacramentali manducatione) non uere infertur, quod excludantur reliqua duo. stat enim quod de reliquis duobus loquatur, de sacramento ipso, & de manducatione spirituali sacramenti. Et quidem quod loquatur de manducatione spirituali, verba ipsa sonant dicendo, Qui manducat meam carnem, & bibit meum sanguinem, in me manet, & ego in illo, Manducare enim spiritualiter Eucharistiæ sacramentum, est per fidem formatam charitate in Christo manere, & econuerso Christum in ipso manere. Quod de sacramento quoque ipso loquatur, apparet, tum quia in futuro loquitur, dicens, Panis, quem ego dabo; nondum siquidem instituerat sacramentum Eucharistiæ, quum hæc diceret in synagoga Capernaum; & constat enim quod sacramentum Eucharistiæ institutum est Hierosolymis in nocte, qua tradebatur, Tum quia distinguit manducare, & bibere, dicens, Nisi manducaueritis carnem filii hominis, & biberitis eius sanguinẽ, non habebitis uitam in uobis. Si namq; de fide solius mortis suę pro uita mundi loqueretur, sat fuisse explicare mortem suam pro uita mundi per separationem carnis a sanguine, quæ in cruce facta est; sed ubi non solum carnis & sanguinis separationem pro uita mundi, sed carnem præcepit manducandam, & sanguinem bibendum, si uitam uellemus habere in nobis ipsis, insinuauit, quod sacramentum erat instituturus corporis & sanguinis sui per modum cibi, & potus, ita quod nisi spiritualiter manducauerimus, & biberimus carnem, & sanguinem in cruce immolanda, & in sacramento continenda, non haberemus uitam in uobis. Significatur siquidem per hoc, quod de necessitate salutis tenemur credere etiam Eucharistiæ sacramentum.

¶ Accedit ad hæc quod Ioan. Euangelista (cuius studium fuit scribere altissima Christi mysteria, minus ab aliis Euangelistis explicata) tractans cœnam Domini, nihil de sacramento Eucharistiæ scripsit, quia sacramentalem usum alii Euangelistæ expresserant, spiritualem autem cum illius effectu, ipse hic descripserat, dicens: Qui manducat meam carnem, & bibit meum sanguinem, habet uitam æternam, &c. Nisi enim tanti sacramenti rationem Ioannes habuisset, non tanta fuisset usus diligentia ad distinguendum actus manducandi, & bibendi, ad declarãdum utrũque coire in unum in præsenti (scilicet manere in Christo, & econuerso) ad declarandum effectum perpetuum utriusque uitam

tam

tam æternam, ad declarandam utriusque necessitatem nisi manducaueritis,&c. Hæc enim omnia collecta piæ te ferunt, quod de manducatione & potatione spirituali non solum mortis Christi, sed sacramenti mortis Christi sub specie cibi & potus, Euangelista scribebat.

¶ Ex his omnibus collatis cum textu euangelico, uidere facile potes, erudite lector, quod licet uerum sit, & quod de fide formata Christi filii Dei ac mortis eius pro uita mundi, & quod non de manducatione sacramentali est sermo in cap. 6. Ioan. non tamen uerum est excludi a capite illo fidem formatã seu manducationem spiritualem sacramenti Eucharistiæ, hæc primo.

CAPVT. II.

Quod Dominus Ioannis 6. dicens, Caro non prodest quicquam nullo modo exclusit ab Eucharistia sacramento cur porsi sui ueram, ac spiritualem manducationem.

SECVNDVM Caput est, quod Dominus Ioan. quinquu 6. Dicens, Caro non prodest quicquam, exclusit a sacramento Eucharistiæ ueram suam carnem, quia sensus proprius est, Caro comesta non prodest quicquam. Et hunc esse naturalem sensum, patet ex eo quod Iudæis quærentibus quomodo potest hic nobis dare carnem suam ad manducandum? Dominus dixit, Caro non prodest quicquam. Ex hoc enim quod quæstio & sermo de manducatione erat, consequens est, ut de carne relata ad manducationem dictum sit, Caro non prodest quicquam, quod est dicere Caro comesta non prodest quicquam. Hinc enim sequitur, quod caro in hoc sacramento non comeditur, quod nulla sit in hoc sacramento caro (utpote quæ nihil prodest), nulla debet in hoc sacramento de carne quæstio esse, quia caro non prodest quicquam.

CIRCA Hoc caput, quia pro fundamento firmissi no totius erroris assumitur, & utiliter repetitur, aduerte primo nõ esse naturalem sensum literæ Caro non prodest quicquam, glossare. Caro comesta non prodest quicquam: quoniam expresse contradicit euangelico contextui: Nam ibidem, eodemque contextu Dominus dicit, carnem suam comestam dare uitam æternam: ait enim, Qui manducat meam carnem & bibit meum sanguinem, habet uitam æternam. Non solum ergo contra sensum, sed contra verba domini est glossa ista, Caro comesta non prodest quicquam. At si quispiam excuset glossam dicendo, quòd mens glossatoris est de una comestione spirituali, sed de comestione carnali glossare habens tunc intentum: quia uerba Domini sic glossata non excludunt carnem Christi ab hoc sacramento, quoniam Ecclesia non docet carnem Christi carnaliter manducari in hoc sacramento. Si.n. caro carnaliter comesta excluditur à sacramento, optimè excluditur: sed non potest propterea inferri. Ergo uera Christi caro excluditur à sacramento: quia caro Christi uera spiritualiter concludenda est in hoc sacramento: comesta spiritualiter in hoc sacramento, dat vitam æternam. Et usque adeo spirituali comestioni hoc tribuimus, ut fateamur, quòd quantumcunque caro Christi sumatur in sacramento, nisi spiritualiter mãducetur, non prodest quicquam.

¶ Aduerte secundo quod germanus sensus dupliciter potest explicari: & vtroque modo in vnam & eandem ueritatis sententiam redit. Vbi nota, quod Christus non loquitur in illis verbis plus de carne sua, quam de aliena, sed simpliciter absolutè de carne, non enim dicit, Caro mea non prodest quicquam. sed, Caro non prodest quicquam. Rursus Christus loquitur de carne, ù regione distinguendo carnem à spiritu: vt contextus testatur euangelicus, dicens spiritus est qui uiuificat, caro non prodest quicquam proculdubio ad viuificandum.

¶ Alter itaque modus intelligendi est, Caro sola non prodest quicquam ita quòd ly sola excludat spiritum. Ac si dictum sit Caro sine spiritu non prodest quicquam ad uitam æternam, quia spiritus est qui uiuificat. Et hæc gl. fundatur, tum super verbum, Caro, absolute prolatum: constat enim carnem simpliciter & absolute sine spiritu, nihil conferre ad vitam æternam, Tum super distinctionem carnis contra spiritum à Domino inductam. Firmatur quoque hæc glossa quia applicata ad propositum inuenitur quadrare. Tum quia de carne Christi; quæ descripta est dans vitam æternam manducata, modo aperitur, quod sine spiritu nihil prodest ad vitam æternam. Et vere sic est, quia caro Christi quantumcunque crucifixa pro nobis, nihil prodest sine spiritu adoptionis filiorum Dei. Tum quia Iudæis quærentibus, Quomodo potest hic nobis dare carnem suam ad manducãdum directè respondetur, quod non de sola carne fuit sermo, quum dictum est, caro mea vere est cibus: & nisi manducaueritis carnẽ filij hominis, &c. quia caro sola non prodest quicquam ad uitam æternam; sed de carne comitata spiritu: quia Spiritus est qui uiuificat: vt sic intelligere possent, quod eius caro quidem esset manducanda, sed spiritu interueniente, sed Spiritu faciente manducationem: nam efficiente Spiritu manducationem carnis meæ erit quod dixi, Qui manducat meam carnem, hẽt vitam æternã.

¶ Alter modus est, quod caro non est nomen substantiale, sed carnalis officij hoc in loco, & significat cibum carnalem. Ita quod sensus sit, cibus carnalis non prodest quicquam. Et sic sensus ex eodem procedit fonte quia, scilicet, de carne absolute, non de carne sua specialiter dicit, Caro non prodest quicquam, & caro distinguitur contra spiritum: & ubi de manducatione est sermo, & dicitur, spiritus est qui viuificat, caro non prodest quicquam: sensus est, quod carnalis cibus non prodest quicquam, spiritualis autem cibus est qui uiuificat. Et hoc directe respondet quæstioni Iudæorum, qui non de substantia, sed de modo quærebant, Quomodo potest hic nobis dare carnem suam ad manducandum? Præsupponebant carnem, & quærebant modum, respondet Dominus quod modus non est carnalis, sed spiritualis: quia caro, id est cibus carnalis, non prodest quicquam ad uitam æternam, spiritualis autem cibus est, qui uiuificat animam.

¶ Quod enim in scriptura sacra caro sumatur quandoque non pro substantia carnis, sed pro officiis carnalibus, patet in Apostolo primæ ad Cor. 15. dicente, Caro & sanguis regnum Dei possidere non possunt. Constat enim quod non excluditur a regno Dei substantia carnis & sanguinis. (Quoniam resurgemus, sicut Christus, carnem & ossa habentes) sed carnalia officia. Quod autem in hoc loco caro non sumatur pro substantia carnis, ex ipsomet euangelico contextu patet. Nam ibidem Dominus dixit de substantia carnis suæ. Qui manducat meam carnem, & bibit meũ sanguinem, habet uitam æternam. Hinc enim clare patet, quod substantia carnis suæ spiritualiter manducata prodest multum, & uiuificat, ut pote dans uitam æternam. Non ergo de ipsa substantia carnis dictum est, Caro non prodest quicquam. Quod autem de carnali officio ad literam sit intelligendum, patet tum ex eo, quod Iudæis carnaliter quærentibus, quomodo potest hic nobis dare carnem suam ad manducandum, directe respondetur, quod Caro, id est carnalibus non prodest quicquã, sed spiritualis cibus facit uitam æternam, ut per hoc intelligere non possent quod quum dictum est, Nisi manducaueritis carnem filii hominis, & Caro mea uere est cibus, &c. non de carnali cibo, sed de spirituali fuit sermo. Tum quia sicut Nicodemum alloquens Dominus de generatione spirituali, postquam dixerat. Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu non potest introire in regnum Dei, statim subiunxit ad excludendam generationem carnalem. Quod natum est ex carne caro est, & quod natum est ex Spiritu, spiritus est: ita Iudæis quærentibus. Quomodo potest hic nobis dare carnem suam ad manducandum: dixit, spiritus est qui uiuificat, caro non prodest quicquam, significans quod cibus carnalis non prodest nisi carni, cibus autem spiritualis est qui uiuificat. Et si unico uerbo utrumque modum exponendi placet complecti, dic, Caro carnaliter non prodest quicquam ad uitam animæ, spiritu autem prædita uiuificat.

¶ Ex his omnibus habes erudite lector, quod licet uerum sit, quod de carne relata ad manducationem Dominus loquatur, dicens, caro non prodest quicquam, falsum tamen est, quod loquatur de carne comesta, sed loquitur de carne ut cibo carnali. Falsum quoque est, quod p hac uerba excludatur ab eucharistia uera Christi caro. Et si proteruos ex euangelicis uerbis uis conuincere, petito, an caro Christi manducata spiritualiter, prosit ad uitam æternam. si prodest, ergo uera Christi caro comesta prodest: ergo ex hoc, quod Dominus dicit, Caro non prodest quicquam, non excluditur quin caro Christi spiritualiter manducata prosit. si non prodest, quia caro non prodest quicquam, ergo falsum est quod Dominus ibidem dicit, Qui manducat meam carnem, & bibit meum sanguinem, habet uitam æternam. Hæc de secundo.

CAPVT III.

Quod falsum sit Theologus opinari in Eucharistia sacramento corporaliter & perceptibiliter sumi corpus Christi.

TERTIVM caput est, q Theologi prætendunt corporaliter & perceptibiliter in Eucharistia sumi corpus Christi: iuxta coactam confessionem Berengarii, de consecratione, distinct. 2. cap. Ego Berengarius.

CIRCA hoc constat falsissimum esse, q Theologi dicunt corpus Christi corporaliter & perceptibiliter sumi, quoniam & spiritualiter & non percipiendo, siue sensu, siue intellectu, sed credendo dicunt corpus Christi sumi in Eucharistia, sacramentales autem species corporaliter & perceptibiliter sumuntur.

Verba autem confessionis Berengarii ex ratione dicẽdi interpretanda sunt. Quia.n. Berengarius errorem, quem iste suscitare conatur, secutus est: s. q in sacramento Caro Christi erat sicut in

signo

signo tantum,& Ecclesia catholica fatetur carnem Christi nō solum significari,sed contineri in hoc sacramento,ideo Patres in cōcilio decreuerunt, in detestationem talis erroris , q̄ confiteretur Berengarius,corpus Christi sensibiliter sumi manibus sacerdotū, tractari,& dentibus conteri , ut intelligerent Christiani per hæc uerba,q̄ fideles sumendo Eucharistiam,sumunt non solum sacramentum,hoc est sacrum signum carnis Christi,sed sumunt etiam speciem continentem carnem Christi, quod hæretici isti negant, impugnant. Et non intelligebant Patres,nec uolebant intelligi,q̄ caro Christi in seipsa sentitur,tangitur,conteritur dentibus, hoc enim nec somniant Christi fideles. Tota itaque differentia in hoc consistit,qui prius confitebatur Christum manducari in signo tātum,coactus est a fide catholica confiteri carnem Christi manducari non solum in signo, sed in continente sacramento Eucharistiæ. Hæc du tertio.

CAPVT IIII.

Quomodo non falsum , sed uere existimant Theologi Fidem venire ex hominis iudicio & electione , & vsque ad sensibilia extendi .

QVARTVM caput est,quasi Theologi errent in duobus. Primo quod putant fidem ex hominis uenire iudicio atque electione. Secundo,quod fidem ad res sensibiles extendunt , quom nullus credat quod sentit, aut uidet.

CIRCA hoc caput scis erudite lector,falsū esse,qđ Theologi dicant; primum , quoniam cum Paulo Apostolo ad Ephe. 2. fatentur fidem donum Dei esse,quod quia non confertur inuito sed uolenti,sed disposito ed illud uoluntaria electione Christianitatis , ideo dispositiue uerificatur fidem pendere ex hominis electione .

¶ Secundum autem dictum nostri posse benè & malè intelligi. Nam si intelligeretur fidem extendi ad res sensatas tanquam ad res creditas, falsum esset : constat enim quod quæ creduntur, non sentiuntur. Sed in hoc sensu non dicunt Theologi fidem extendi ad sensibilia,nam fatentur cum Paulo ad Heb. c. 11. quod fides est eorum quæ non apparent Si autem intelligitur, quod fides extendit se ad res sensibiles tanquam ad extrema rerum creditarum,optime dicitur,& pessime reprehenditur,nam multę res creditæ consistunt in coniunctione rerum sensibilium cum rebus insensibilibus,nam per hoc quum oporteat credere coniunctionē rei sensibilis cum re insensibili, necesse est tunc fidem extendi ad sensibilem tanquam ad alterum extremum coniunctionis creditæ. Et patet quod dicimus in mysterio incarnationis. Fide credimus,quod Verbum caro factum est, & consistit mysteriū hoc in coniunctione Verbi ad carnem sensibilem, nec potest credi illa cōiunctio,nisi credulitas extendatur ad carnem. Ita quod si uideremus Christum hic præsentem,non crederemus carnem,quam uideremus,sed crederemus coniunctionem diuinitatis cum carne , ac per hoc extenderetur fides nostra ed carnem uisam, non quatenus uidetur,sed quatenus est extremum inuisibilis coniunctionis cum Deitate. Vnde habes clare,quòd qui neget fidem sic extendi ad sensibilia , neget fidem Christianam esse de mysterio Verbi incarnati . Sic autem est in proposito , quoniam non credimus, sed uidemus species sacramenti Eucharistiæ, credimus autem præsentiam corporis Christi sub illis speciebus , ita quod coniunctio ineffabilis illarum specierum ad corpus Christi,sub fide cadit,& non species ipsa,quæ palpatur,& uidetur . Hæc de quarto.

CAPVT V.

Quod sibi inuicem minime aduersantur hæc , in Eucharistia sacramento verum Christi corpus esse, & spiritualiter tantum manducari.

QVINTVM Caput est , quod simul stare possunt hæc duo in sacramento Eucharistiæ, esse uerum, Christi corpus,& spiritualiter manducari , quia spiritus & corpus adeo a se distant,ut neutrum possit alterum esse,& dicere corporalem carnem spiritualiter manducari , nihil aliud est quam dicere spiritum esse corpus,& econuerso .

CIRCA Hoc caput,quia ridiculum est argumentum, manifeste uidere potes, prudens lector , quòd digreditur a re ad modum rei. Nullus ita insanit,ut dicat spiritum esse corpus, sed dicimus corpus Christi habere modum essēdi spiritualem in hoc sacramento,quia est quidem in sacramento uerum corpus,sed nō per modum corporis in sacramento existit, per modum,quidem corporis existit, in cælo,in sacramento autem non existit per modum corporis,non enim existit occupando locum,spirituali modo incomprehenso ab intellectu humano , sicut etiam incomprehensus est modus unius uerbi Dei ad humanitatem assumptam,sicut etiam incomprehensus est modus,quo unus Deus est trinus in personis . Credimus enim hæc omnia , quamuis non cognoscamus ista . Et similiter manducatur uerū Christi corpus in sacramento , sed non corporaliter , sed spiritualiter : Et hoc est dictum , quod manducatio corporalis non masticat Christi corpus , quamuis conterat sacramentales species corporis Christi , sub quibus continetur vera caro Christi : sed spiritualis manducatio,quæ per animam fit,ad Christi carnem,in sacramento existentem pertingit. Hæc de quinto.

CAPVT VI.

Quomodo non docuerunt Theologi non esse cogitandum de mysterio Eucharistia.

SEXTVM caput est quòd Theologi docuerunt, ut non cogitent Christiani in mysteriis Eucharistiæ , ut eo pacto ueritas non prodiret in lucem.

CIRCA hoc caput,ridiculum ferè est respondere. Quia constat Theologos iuxta qualitatem personarum consilia dare : & idiotas ac simplices hortari , ut sufficiat eis credere tam ea quæ sunt Trinitatis,quam ea quæ sunt huius sacramenti & prædestinationis & similia:iuxta illud, Altiora te ne quæsieris : viros autem idoneos ad capiendum mysteria fidei hortari ad meditandum & sciendum ex sacris literis mysteria fidei & sacramenti Eucharistiæ. Hæc de sexto.

CAPVT VII.

Quomodo Catholice sint exponenda verba in ipsa forma Eucharistia.

SEPTIMVM caput est , quòd in uerbis consecrationis , Hoc est corpus meum,uerbum,est, non est intelligendum secundum propriam significationem , sed vsurpatur extra propriā significationem,ita ut sumatur. Est,pro, Significat,& est sensus , Hoc significat corpus meum, Vnde corpus Christi non est in hoc sacramento nisi sicut in signo. Vbi quatuor dicuntur . Primum, quod in sacra Scriptura pluries vsurpatur. Est,pro,significat,vt patet Gen.41.& Matth.13. & Luc.8. Secundo redditur ratio,quare cogimur intelligere in verbis consecrationis Est, pro, Significat, quia oportet alterum duorum dicere, aut quod Chrs falsum dixit, dicendo, Caro non prodest quicquam, quod est impium,aut q̄ est, sumitur pro significat Et patet sequela:quia si Est sumitur proprie,esset in hoc sacramento vera Christi caro utilis ad vitam æternam , & sic falsum dixisset Christus , caro non prodest quicquam. Tertiò assignatur alia ratio ad idē ex fide: quia quicquid corpus est, vel quod percipi, aut tangi potest, nullo pacto ad fidē pertinet. Quarto assignatur ratio ad idem,quia omnia quadrant, intelligendo Est, pro,Significat, quadrat.1.quòd Dominus dixit Hoc facite in mei commemorationem . Quadrat quod Paulus dixit , Quotiescunque manducabitis panem hunc, & calicem bibetis, mortem Domini annunciabitis . Quadrat & quod in primitiua Ecclesia describitur fieri,primæ ad Corint 11. de conuentu Christianorum in Ecclesia ad cœnam Domini, &c.

CIRCA hoc caput,singula sigillatim notanda sunt. Quod igitur in primis dicitur , in Scriptura sacrā usurpari quandoque est,pro,significat,uerum dicitur,sed in hoc erratur, quod non discernitur diuersus loquendi modus Scripturę,siquidem quandoque loquitur metaphorice,& quandoque proprie. Et quum sermones sunt metaphorici, tunc Est æquiualet ad significat , putas Petra autem erat Christus,Ego sum uitis uera,Ego sum ostium, & similia. In his enim ius sermonis similitudinarii cogit ad intelligendum esse,Est,erat,sum,fui,non secundum proprietatem,sed secundum similitudinem. Et in hoc genere constat contineri omnes textus scripturæ , quos iste allegat,ut patet inuenti . Quum autem non secundum similitudinem , sed secundum proprietatē Scriptura loquitur numquam Est, esse, erat, fuit, trahitur extra propriam significationem sed secundum proprietatem suæ significationis intelligitur . In proposito autem constat, Christum nō loqui de corpore suo similitudinarie, sed de uero & proprio corpore suo,dicendo, Hoc est corpus meum:ut etiam ipsi aduersarii confitentur. Erratur ergo usurpando hic est,pro significat, ex eo quod loquutionibus metaphoricis & parabolis Est usurpatur,pro significat .

¶ Quum autem secundum offertur,ratio , quia caro non prodest,ampliore instructione non eget . Monstratum siquidem est in secundo cap. quod per illa uerba: Caro non prodest quicquam; Dominus nihil aliud significat,nisi quod caro sola, seu carnalis cibus , non prodest quicquam ad uitam æternam . Cum qua ueritate optimè quadrat hæc etiam ueritas, quod hoc, id est substantia sub his accidentibus est corpus meum : quoniam cor-

pus Christi in hoc sacramento contentum, nec est cibus carnalis, nec prodest sine spiritu.

¶ Quum uero tertio loco affertur ratio ex parte fidei, dicendo, quod quicquid est corpus, nullo pacto spectat ad fidem, mirum est tam manifestam falsitatem ingeri. Plenum est symbolū fidei, q credimus Christum crucifixum, mortuū & sepultum, q ascendit in cœlum, credimus carnis resurrectionem, hæc omnia corpora sunt, Quomodo ergo dicitur, q ad fidem nullo pacto spectat quicquid corpus est?

¶ Quum demum quarto affertur, quod omnia quadrant scripta de hoc sacramento, &c. aduerte uenenum. Verum siquidem est, quod sacramentum hoc est memoria recordatioque mortis Christi, imo quod plus est, q est signum corporis Christi. Scit enim plenis buccis Theologus in quarto sent. sonare, quod species sacramentalis est signum geminæ rei .s. corporis Christi naturalis, ut rei contentæ & significatæ, & corporis Christi mystici, ut rei non contentæ, sed significatæ. Hæc enim omnia uera esse affirmamus, sed iste homo ab affirmatione signi memoriæ huiusmodi, infert negationem carnis Christi contentæ. Quasi non liceat simul, quod in sacramento hoc sint ambo, signum .s. & signatum, quæ tamen constat uerissime stare simul, sed iste homo ex oerita tu non integra excludit aliam ueritatem. Et per hoc patet, quod conuentus Corinthiorum ad cœnam Domini & annunciatio mortis Christi, & id genus reliqua, uera sunt, affirmant quod uerum est, sed non negant alteram ueritatem de existentia corporis Christi in eodem sacramento.

¶ Vult etiam liber inueniri, quod conuentus Corinthiorum ad cœnam Domini, ab Apostolo Paulo monstratur, quod non erat conuentus ad gratiarum actionem tantum, ad panem significatiuum tantum, sed ad uerum corpus Christi sacramentaliter sumendum, alioquin non dixisset, Qui manducat, & bibit indigne, iudicium sibi manducat, & bibit. Et quare subdit, Non diiudicans corpus domini? Si ad signum tantum corporis Domini conueniret sumendum, non esset reus corporis & sanguinis Domini indigne sumens, quia constat nō esse reum corporis & sanguinis Domini qui indigne panem in Ecclesia sumit; qui panē benedictum (ut in multis Ecclesiis fit) comedit, qui diuinis interest officiis, ut Christianus. Et tamen ad hæc omnia conuenientes in Ecclesia, profitemur nos esse Christianos, nos pertinere ad corpus Christi mysticum, ut pote Christianos, sicut apud illos hæreticos conuenientes ad cœnam Domini, profitentur se esse de corpore Christi mystico. Vnde ex ipsa Apostoli doctrina circa illum conuentum, docemur conuentum ad cœnam Domini plus importare, quam ad panem significatiuum, dum instruimur, quod reus erat corporis & sanguinis Domini, qui indigne sumit. Quæratur ab istis, quibus uerbis debuisset uti Apostolus ad significandum uerum Christi corpus, si hæc non sufficiunt, quibus uerbis Christus uti debuit, si ista non sufficiunt, Hoc est corpus meum, Confunde demum illos quærendo ab eis. Si hæc Christi & Pauli uerba non sat sunt ad docendum uerum Christi corpus esse in sacramento Eucharistiæ, dicite, quæso uos, quibus uerbis utendum erat, ut exprimeretur uerum Christi corpus esse in hoc sacramento? Si hæc Christi uerba (Hoc est corpus meum) proprie, imo proprissime significantia substantiam demonstrata sub accidentibus panis esse corpus Christi, non sufficiunt, si locutio secundum proprietatem sermonis non sufficit, nullus sermo sufficiet. Si metaphoricus fuisset sermo, uarius esset sensus, si circum locutionem usus fuisset, minor inueniretur certitudo, minor inueniretur ueritatis explicatio. omnis enim sermo alius a proprio, minor est proprio. Dicite, quæso, quibus uerbis Paulus manducationem sacramentalem ueri Christi corporis debebat explicare sic dicendo, Qui manducat, & bibit indigne, iudicium sibi manducat, & bibit, non diiudicans corpus Domini, explicando, Reus erit corporis & sanguinis Domini, non explicauit? Hæc enim tam clare significant, ut clarius explicari nequeat. Reus, inquit, erit corporis & sanguinis, non signi corporis, aut sanguinis: Erubescant ergo.

Aptissimū fuit hoc exemplum.

CIRCA claram intelligentiam uerborum consecrationis, Hoc est corpus meum, recolito primo quod uerba hæc sortiuntur ueritatem suam in fine prolationis, & non ante. Et hoc non est proprium huic locutioni, sed est commune ei & omnibus locutionibus enunciatiuis. Et ratio est, quia ueritas locutionis enunciatiuæ comitatur significationem eius constat enim, quod non prius locutio enunciatiua est uera, quam significet, ac per hoc antequam habet completam significationem, nec est uera, nec falsa. Constat quoque, quod usq; ad finem prolationis non completur significatio orationis, & consequenter non est uera nec falsa ante finē prolationis. Et hinc est, quod si sacerdos non finiret uerba hæc non conficeretur sacramentum. Recolito secundo q̄ uerba hæc non solū significāt uerū, sed etiā efficiunt ueritatē, quā significant. Significant .n. hoc esse corpus Christi (quod est uerissimū prolatis his uerbis in persona Christi, in cuius persona constat sacerdotē affirmare, hoc est corpus meum) efficiuntque hoc esse corpus Christi. Et significationem quidem uerba ipsa sonant efficientiam autē exercere fides Christiana confitetur: (credimus enim uerba hæc esse conuersiua panis in corpus Christi. Et ad hoc sola fides sufficit.) Collige cōsequenter uerificari in fine prolationis horum uerborum duo simul, scilicet esse & fieri, i. hoc fieri, & esse corpus Christi. Nam significationi vere respondet esse, idest hoc esse corpus Christi, efficaciæ autem respondet fieri, idest hoc fieri corpus Christi, ita quod simul & semel in eodem instanti verificatur hoc fieri, & esse corpus Christi. Quod si quis philosophiæ naturalis expers mirabile reputet aliquid simul in eodem instanti fieri, & esse, habes in propriis canonem philosophicum de efficientiis instantaneis, quibus idem simul in eodem instanti fit, & est tale, ut patet de aere, qui instantanea illuminatione simul in uno instanti, & fit, & est diaphanus actu.

HIS præmissis patet primo, quod in istis verbis, Hoc est corpus meum, pronomen Hoc, neque demonstrat panem, neque demonstrat corpus Christi: quia demonstrationi panis repugnat veritas essendi. nam sensum esse, hoc, id est, iste panis, est corpus meū, constat esse falsissimum: nam nec in fine sermonis, nec postea, nec antea iste panis est corpus Christi: quoniam nunquam panis est corpus Christi. Quamuis enim sacramento confecto, & ipso durante, verum sit quod id quod fuit panis est corpus Christi, nunquam tamen verum est, quod panis est corpus Christi. Demonstrationi autem corporis Christi repugnat verum fieri, seu veritas efficientiæ: quoniam corpus Christi non fit corpus Christi. Si enim pronomen hoc demōstraret corpus Christi, esset sensus, Hoc, id est corpus meum est corpus meum, quod constat non fieri per hæc verba, sed esse verissime ante ista verba prolata. Verè ergo significationi verborum repugnat, quòd pronomen, Hoc demonstret panem, quia panis nunquam est corpus Christi. Et vere efficientiæ eorundem verborum repugnat, quod pronomen, hoc, demonstret corpus Christi: quia corpus Christi non fit corpus Christi, non conuertitur in corpus Christi. Oportet igitur p pronomen, hoc demonstrari id quod congruit utrique, scilicet & esse, & fieri, ut illud demonstratū simul, & semel fiat, & sit corpus Christi. Quod (ut prisci Patres docuerunt) est indiuiduum substantiæ absq; determinatione naturæ tam panis, quàm corporis Christi. Nec hoc uoluntarie asserunt: sed quia pronomen, hoc, est demonstratiuum substantiæ, proculdubio singularis, ideo affirmant demonstrari substantiam indiuiduam. Et quia non plus exigit vis pronominis (quum etiam apud grammaticos significet substantiam sine qualitate, idest, sine determinatione naturæ) & huiusmodi demonstratio quadrat tam respectu fieri, quam respectu esse ideo concludunt, quod pronomen, hoc, in his verbis demonstrat substantiam, quæ sub illis est accidentibus, non explicando naturam panis, aut corporis Christi. Quadrare autem hanc demonstrationem tam ad fieri, quàm ad esse clarissimè patet: nam per hæc uerba in fine prolationis substantia contenta sub his accidentibus fit corpus Christi, & rursus verissimum est in fine prolationis, quod substantia contenta sub his accidentibus est corpus Christi. Vbi manifeste uidere potes iuxta hunc sensum verificari, & veram significationem verborum, & eorundem verā efficientiam: quia per hæc verba in persona Christi prolata (scilicet hoc, id est hæc substantia, est corpus meum) hæc substantia fit, & est corpus Christi.

¶ Ampliatio & magnificatio hæc, eo quòd nulla in hoc sensu interueniat extorsio, nulla improprietas, nulla mendicitas, sed sistitur infra proprietatem verborum, & fidei Christianæ confessionem. Hæc de septimo.

CAPVT VIII.

Quomodo falsum non sit, sed verum, deleri, & remitti peccata per hoc sacramentum Eucharistiæ.

OCTAVVM caput est quod falsa est fides, sacramentum hoc delere peccata: quia sola mors Christi nostra delet peccata.

CIRCA hoc caput errorem facilè deprehendēs si vim rationis inspicias. Ex hoc enim, quod sola mors Christi nostra delet peccata, non sequitur, Ergo applicatio mortis Christi ad nos non delet peccata. Sicut namque ex hoc, quod solus artifex facit sphæram, non excluduntur instrumenta artificis, quibus sphæram operatur: ita ex hoc quod sola mors Christi delet nostra peccata non excluduntur sacramenta Ecclesiæ, quæ sunt instrumēta, quibus mors Christi applicatur ad nos, alioquin delere oporteret ex symbolo, Cōfiteor vnum baptisma in remissionem peccatorū. Si .n. ex hoc, q sola mors Christi delet nostra peccata excluderentur sacramenta, Baptismus quoque excluditur a deletione peccatorum. At sicut secundum veritatem non excluditur Baptismus, ita nec alia sacramenta excluduntur a deletione peccatorum. Nihil ergo ualet inducta ratio. Hæc de octauo.

CA-

CAPVT IX.

Quomodo Eucharistia sacramentum sit sacrificium, & in Missa offerri sit institutum a Christo, vel ab Apostolis.

NONVM caput est, Falsa est fides tenens, quòd Eucharistia sit sacrificium. Tum quia sacrificium Christi semel in cruce oblatum sufficit in æternum, ut patet ex doctrina Pauli Apostoli ad Hebr. 10. Vna enim sanctificatione consummauit in æternum sanctificatos. Et cap. 6. Per proprium sanguinem introiuit semel in Sancta æterna redemptione inuenta. Tum quia falsum est Christum offerri in Eucharistia, nam Christus non offertur in sacrificium, nisi moriatur, nisi sanguine intercedente, ut patet ex doctrina Pauli Apostoli etiam ad Heb. nono, dicentis, neque ut sæpe offerat semetipsum, alioquin oportebat eum frequenter pati ab origine mundi, &c. Constat autem Christum in hoc sacramento non mori, nec posse mori. Tum quia nec a Christo, nec ab Apostolis instituta est missa.

CIRCA hoc caput, aduerte errari in hoc, quòd existimarunt sacrificium altaris esse diuersum sacrificium a sacrificio quod obtulit Christus in cruce: quum tamen in veritate sit idem met, sicut est idem met corpus Christi, & idem met sanguis Christi, in altari, & in cruce, & in cœlo modo. Differentia autem est in modo offerendi: quia tunc oblatum est corporaliter, modo offertur spiritualiter, tunc est oblatum in re mortis, nunc offertur in mysterio mortis. Et hoc intellige referendo oblationem tam ad rem contentam, quàm significatam in sacrificio hoc, Quo dico: quia si ad species sacramentales refertur, oblatio corporalis, & sensibilis manifeste est. Nec propterea spiritualis hæc oblatio fit, quòd insufficiens fuerit sacrificium Chri, sed ut in sacris mysteriis Christi eiusq; sacrificium iugiter recolatur, iuxta Chri mandatum. Hoc facite in mei commemorationem. Vnde patet rationes allatas ex doctrina Pauli ad Hebr. ad æquiuocum afferri, quoniam Paulus Apostolus loquitur de corporali oblatione Christi, quã fatemur esse unam, & sufficientissimam in æternum, quum autem de Eucharistiæ sacrificio est sermo ad spiritualem oblationem Christi transitur. Et bene nota, quòd non dicimus spirituale corpus Chri sti offerri in sacrificio altaris: sed dicimus spirituali oblatione offerri naturale Christi corpus in sacrificio altaris.

¶ Et hæc erudite lector intellige spectando ad rem contentam in hoc sacrificio, corpus, scilicet, & sanguinem Christi; nã si ad mortem Chri sacrificiũ altaris referatur, signum tantũ, & non res inuenitur: nam neque mors Christi, neq; status mortis Chri est secundum se: sed Christus viuit, & regnat in cœlo, & consequenter in sacrificio hoc non continetur, sed significatur mors Christi. Intellige sane uerum duo: Christus in hoc sacrificio significatur, & continetur: mors uero eius significatur quidem, sed non continetur. Vnde non oportet, & quoties hoc sacrificium offertur, verificare, quod Chrs moritur, sicut oportet uerificare, quòd Chrs in eo continetur, in eo offertur, in eo tanquam res existens contenta, & oblata. Significatur autem Christi mors hoc sacrificio non solum: quia verba consecrationis illam explicant, (dicendo, Qui pro uobis, & pro multis effundetur,) sed etiam quia sanguis seorsum a corpore consecratur: ipsa enim separatio sacramentalis significat separationem realem sanguinis a corpore Christi in morte ipsius.

¶ Quum autem obiicitur, sacrificium altaris non esse institutum a Christo, neq; ab Apostolis, aduerte, quod ex verbis Pauli Apostoli in Epist. ad Corin. 1. colligitur, Christum instituisse hoc sacrificium, & tempore Apostolorum fuisse in usu solum, ut sacramentum, sed ut sacrificium, Inquit siquidem Apostolus: Ego enim accepi a Domino, quod & tradidi vobis, quoniam dominus Iesus in qua nocte tradebatur, &c. Ex hoc enim Paulus dicit se tradidisse Corinthiis, antequam scriberet eis primam Epistolam, quod accepit a Domino de Eucharistia, duo dicimus. Alterũ est, quód multa Apostoli tradiderunt Ecclesiis seruanda, quæ tradita fuisse ab Apostolis non est scriptum in sacræ Scripturæ libris. Ecce uides hic, quod nisi subsecuta fuisset hæc Epistola, nesciremus Paulum tradidisse Corinthiis id, qđ accepit a Domino de Eucharistia, & tamen in rei ueritate ipse tradiderat Corinthiis ante Epistolam doctrinam Eucharistiæ, quam acceperat a Domino, ut ipse testatur. Alterũ est, quód id quod acceperat a Domino, tradiderat Corinthiis. de Eucharistia, est illud cuius in præcedenti capitulo meminerat tanquam ritus iam in Ecclesia Corinthiorum usitati, dicendo, Fugite ab idolorum cultura, calix benedictionis cui benedicimus, nonne cõmunicatio sanguinis Christi est? & panis, quẽ frãgimus, nõne participatio corporis Dñi est? quoniam unus panis, & unũ corpus multi sumus omnes qui de uno pane, & uno calice participamus, videte Israel secundum carnem, nonne qui edunt hostias participes sunt altaris? Quid ergo dico quod idolis immolatũ sit aliquid? aut quod idolum sit aliquid? sed quód quæ immolant Gentes demoniis immolant, & non Deo. nolo autem uos socios fieri dæmoniorum, non potestis calicem Domini bibere, & calicem demoniorum, non potestis mensã Domini participes esse, & mensæ dæmoniorum. In quibus uerbis, in quo textu & contextu clarissime patet, quod Apostolus supponit ritum Ecclesiæ, qui tunc & nunc seruatur, scilicet quod sumentes Eucharistiam, sumunt de sacrificio altaris, & ex hoc ipso quod sumunt de sacrificio, de immolatis Deo, monet Corinthios ut fugiant culturam idolorum, asserens ex ueteris ritu legis, quod edentes hostias, erant altaris participes, & similiter Gentiles dæmoniis immolantes, mensæ dæmoniorum sunt participes, &c. habes ergo ex hoc singulari textu, quod calix, & panis Domini tempore Apostolorum in sacrificii usu erant, nisi quis adeo desipiat, ut superuacue hæc omnia ab Apostolo tam accuratam allata putet. Ex hoc textus iuncto, eo, quod dixit Apostolus, Ego enim accepi a Domino, & tradidi uobis, sufficit ad testimonium prohibendum quod Christus instituit non solum hoc sacramentum, sed etiam hoc sacrificium, & quod Apostoli docti a Christo tradiderunt Ecclesiæ hoc sacrificium.

¶ Si iuxta sacram scripturam aliis scriptoribus credendum est, inuenimus Iac. fratrem Domini Missæ celebrationem addidisse, ut sexta synodus refert de consec. d. 1. c. Iacobus. Inuenitur tempore Telesphori Papę (qui VIII. computatur Papa a B. Petro) Missas celebrandas esse nocte natiuitatis Domini, ut patet de cõsec. d. 1. c. nocte. Nota hic non institutionem, sed testimonium sextæ synodi de additione facta a Iacobo fratre Domini circa Missam, quia non Romanus Pontif. non latina Ecclesia, seu Græca, sed Orientalis tempore Agathonis Papæ, & Constantini Iunioris Imp. Constantinopoli congregata centum quinquaginta Patrum, testatur Missam a Iacobo Apost. ordinatam, huius historici scriptoris testimonio creditur, certe indubia debetur fides centum quinquaginta Patrum testimonio. Taceo quod etiam ut dictum est tempore Telesphori Papæ qui octauus a B. Petro Papa recensetur (quando Ecclesia Romana de nullo tẽporali gloriabatur imperio, sed triumpho martyrum) inuenitur sacrificium missæ in nocte natalis Domini offerendum, ut patet de consec. d. 1. c. nocte, Et si gestis martyrum authenticis apud Ecclesiam fides ab istis datur, habes ante Constantini tempora (quum Ecclesia Romana non gloria temporali, sed martyrio floreret) sacrificium Eucharistiæ uiguisset, ut patet ex uerbis Laurentii ad Xystum. Quo sacerdos sancte sine diacono properas, ut nunquam sine ministro sacrificium offerre consueueras, Ecce quod Xystus sacrificium offerre consueuerat, proculdubio Eucharistiæ, Vnde de se diacono subdit, Experire utrum idoneum ministrum elegeris, cui commisisti Dominici sanguinis dispensationem.

¶ Aduerte hic demum quod etiam si nihil esset scriptum, ipsa successiua traditio non unius partis mundi, sed uniuersalis Ecclesiæ toto orbe diffusæ sufficiens testimonium præberet, sacrificiũ hoc institutum esse a Christo, & traditum ab Apostolis, ut patet ex eo, quod authoritas Ecclesiæ sufficit ad maiora. Ex authoritate siquidem Ecclesiæ habemus omnes libros sacræ Scripturæ, nã Euangelium Ioannis nescirem magis, quam Bartholomei nisi me authoritas Ecclesiæ admoneret. & sic de aliis. Si sacrificium hoc Latina tantum Ecclesia haberet, aut de nouo in Ecclesia Dei esset introductum esset forte locus suspitioni, quod adinuentio fuit Romana sed ubi Græci, Latini, Barbari, &c. hoc semper habuerunt sine initio alicuius medii temporis, etiamsi Scripturæ testimonium deesset, sufficere deberet, quanto ergo magis, cum tot scriptis testimoniis. Hæc de nono.

CAPVT X.

Quomodo non sit idolatria, adorare sanctum Eucharistiæ sacramentum.

DEcimum caput est, quod idolatria est adorare Eucharistiæ sacramentum, Tum quia pura Christi humanitas non est adoranda. Tum quia solus Deus, quem nemo uidit unquam, adorandus est, adorantes autem Eucharistiam, adorant quod uident. Tum quia non legitur Apostolos adorasse Eucharistiam in cœna.

CIRCA Hoc caput, facile patet error primæ rationis, quia in sacramento hoc non adoratur humanitas Christi pura, sed adoratur Christus uerus Deus, & ueram habens carnem assumptam Et per hoc idem patet error secundæ rationis, quia non adoramus accidentia illa panis & uini, quæ uidemus, sed Christum contentum sub accidentibus illis.

¶ Circa id uero quod tertio affertur, quia non legiẽ Apostolos adorasse Eucharistiam in cœna, duo dicito. Primũ ꝙ non legitur eos adorasse Christum præsentem in cœna, quid mirum si non legitur, adorasse sacramentum ipsius Christi. Si propterea ꝙ non legitur, Apostolos Christum adorasse in cœna argumentum ualet, ergo nec a nobis Christus est adorandus. Deinde dicito, non

ualere

valere argumentum universaliter, non legitur hoc factũ ab Apostolis, ergo non est faciendum. Nusquam enim in sacra Scriptura legimus, eos condidisse symbolum fidei, & tamen fecerũt illud, nusquam enim legitur in sacra scriptura approbasse eos Euangelium Lucæ & Marci, & tamen ab illis credimus approbatum. Hæc de decimo.

CAPVT XI.

Quod nullus unquam Doctorum ac sanctorum verbis suis fouet Christi corpus esse in Eucharistia sacramento ut in signo.

VNdecimum caput est, quod Tertulianus, Augustinus, Origenes, Hilariusq; fouent, quod in Eucharistia corpus Christi est, ut in signo, &c.

CIRCA hoc caput (in quo iste homo multa affert, quæ facilè ab erudito quoque ex supradictis comprobantur inutilia ad errorem illius) aduerte, quod autores illi ubi quandoque affirmant sacramentum esse figurã, aut signum corporis Christi, aut aliquid huiusmodi, uera dicunt, nõ tamen propterea negant cum hoc signo inueniri etiam rem signatam figuratam, & contentam Christi carnem. Ratione siquidem specierum sacramentalium appellauerunt, & appellant doctores sacramentum hoc signum, figuram, & id genus reliqua, non tamen propterea negant rem contentam sub tali signo.

Vbi etiam aduerte, quod sapienter sacri doctores frequentiam sacramentorum postponunt uirtutibus, quia uirtutes sunt bona propria bonis hominibus, sacramenta uero communia sunt bonis, & malis. Hęc de vndecimo.

CAPVT XII.

Quod non dua, sed una tantum sit salutis uia his, qui fidem habent de Eucharistia sacramento.

DVodecimum caput est, quòd si fides esset de Eucharistia, essent duæ uiæ salutis, una fidei in Christum, altera fidei in sacramentum.

CIRCA hoc caput scis erudite lector, ridiculum esse. Non enim duæ sunt artes in aurifice, altera operandi aurea, altera utẽdi instrumentis ad faciendum aurea opera. Non sunt duæ fides, altera ad Christum, altera ad instrumenta Christi, quibus mediãtibus nobis suam uirtutem saluiferam applicat. Sacramenta siquidem Ecclesiæ instrumenta sunt Christi ad nostram salutem ab ipso instituta. Et qui fidem sacramentorum negat, deleat ex Euangelio, Nisi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu, non põt introire in regnum Dei. Hęc de XII. anno, 1525.

TRACTATVS TERTIVS DE MISSÆ celebratione, in duas quæstiones diuisus.

QVAESTIO I.

Vtrum sacerdos sumpta ablutione licite possit sumere reliquias Eucharistiæ in calice uel extra remanentes.

QVAERITVR utrum sacerdos sumpta ablutione, licet possit sumere reliquias Eucharistiæ, in calice, vel extra remanentes. Et uidetur quod non. Primò, quia uere non est ieiunus ieiunio naturę, quoniam sumpta ablutio uinum, vel aqua est, quorum utrumque soluit ieiunium naturę.

¶ Secũdò, quia si hoc liceret, cum ita sit perfectè corpus Christi in qualibet particula relicta, sicut in tota hostia, pari ratione posset unam aliam hostiam consecratam sumere, quod constat esse illicitum. Et rursus pari ratione posset aliam Missam celebrare, quod non esse licitum, patet ex ritu Ecclesiæ in nocte natalis Domini, &c.

¶ Tertiò. Si liceret sacerdoti post ablutionẽ sumere reliquias Eucharistiæ, liceret quoque communicantibus, sed hoc non licet, ut patet, ergo. &c.

IN Hac dubitatione scito primò diuersas esse opiniones. Quidam enim (de quorum numero est Scotus, in 4. sent. d. 8.) putant non licere post sumptam ablutionem reliquias Eucharistię sumere propter primam rationem, quidam autem sentiunt oppositum.

¶ Et quoniam hæc opinio rationabilior atq; Ecclesiæ ritui cõformior est, ideo declaranda firmandaque est. Scito ergo, quòd unum (ut patet 5. Met.) cum multipliciter dicatur, quantum ad propositum spectat dicitur dupliciter, scilicet simplicitate & perfectione. Quod non solum est uerum in rebus, sed in actibus, nam non solum aliqua res est una simplicitate (ut albedo) & aliqua perfectione (ut calceus cõstans ex omnibus ad ipsum requisitis) sed aliqua operatio est una simplicitate, vt uisio, & aliqua perfectione, ut prandere constans ex multis operationibus requisitis ad prandium, ut sumere panem, carnem vinum, &c. Qui igitur examinant actus sacerdotis sacrificium offerentis & sumentis, secundum naturam actuum simpliciũ cogitur cõsequenter dicere, quòd sũpta ablutione nõ pñt sacerdotes sumere reliquias. Qui autem actus sacerdotis sĩn naturam actuũ perfectorũ constantiũ ex pluribus ad sui perfectionẽ discutiunt, dñt quod sicut oblatio corporis & sanguinis est unum pfectum sacrificium, & sumptio eorũdẽ sub specieb. panis & uini est una pfecta refectio constans ex cibo & potu, ita tota sumptio Eucharistiæ, reliquiarum, & ablutionis est unus consummatus actus, ac per hoc reliquiæ tunc sumptæ ad eundem numero actum perfectum spectant non ut necessario requisitæ ad integritatem illius, sed ut partes materiæ.

¶ Quod autem actus sumptionis Eucharistiæ, & actus ablutionis, computari debeant, non tanquam diuersi simplices actus, sed pro unico actu ritus Ecclesiæ cogit omnes consiteri, ex hoc, quod non saluari rectè aliter possunt difficultates accidentes in huiusmodi sumptionibus, & sic optime saluantur. In primis nõ potest aliter saluari, quomodo reliquiæ Eucharistiæ adhærentes palato, vel dentibus possint licite post ablutionem deglutiri. Et patet ratio, quia sumptio cibi, vel potus, quo ad ieiunium naturę, & quo ad ueram comestionem & potationem, non est absque deglutione. Cum igitur in casu hoc non sit ieiunus, quomodo hoc saluabis, nisi dicendo quòd totum pro unico actu computatur? Nec obstet intento, si quis dicat, quod non est simile de reliquiis in calice, patena, & in ore, quia istæ sunt semel sumptæ, illæ non. Nam satis est in proposito, quod oportet acceptari ab uibus hoc, quod actus isti non iudicantur ut diuersi sĩn, sed computantur pro vnico, adhuc enim Eucharistiam ẽt totã remanente in ore, etiam ablutione sumpta, licite sumitur absque dispensatione ieiunii non alia ratione, nisi quia totum pro unico actu computatur. Nam si singuli actus seorsum acciperẽtur non posset ille ieiunus Eucharistiam vere sumere, id est deglutire, sumptio enim in ore solũ, non est sumptio, sed inchoatio eius, quia non est comestio, neque potatio. Non potest quoque deinde aliter saluari quo in parasceue, quando hostiæ pars in vino posita remaneret in calice, sumpto uino, sumi a ieiuno rectè potest, nisi totũ pro unico actu computando, sĩn enim simplices actus tantum, non ieiunus sumeret. Non potest quoque saluari, quomodo distinctis haustib. sumpta etiam prima ablutione, licite sumitur a non ieiuno, quod tñ oportet, nisi totum pro unico actu computando. Quod autem oporteat primã ablutionem, si statim sumitur, sumi a non ieiuno, ex eo patet, quod statim adhuc est ibi verus sanguis Christi. Cum enim semper in calice maneat aliquid humiditatis post sumptum sanguinem, & illud non sint sine subiecto si uinum fuisset, proculdubio retinet adhuc vini speciem, & cum non tam cito corrumpatur, restat ut in secundo haustu sanguis Christi adhuc sumatur mixtus uino, qui non nisi a ieiuno sumendus est, sicut nec pars hostiæ mixta uino, &c. Non potest quoque aliter reddi ratio, quare liceat ablutionem sanguini mixtam statim duob. haustibus sumere, & particulam hostiæ post primum haustum in calice remanentem oporteat relinquere, quare enim magis licet sanguinis reliquias uino mixtas, quam hostiæ post primum ablutionis haustum sumere? Non potest aliter saluari differentia in præfatis casibus inter hominem sumpta ablutione, & hominem, qui prius tantundem bibisset. Et tamen qui bibisset, ab omnibus iudicatur inhabilis ad sumendas etiam reliquias, hic autẽ, qui ablutionem sumpsit, in omnibus prædictis casibus absque dispensatione excusatur. Nec hoc est aliunde, quam ex hoc, quod ablutio non computatur contra reliquias.

¶ Quod uerò reliquiæ Eucharistiæ, vt partes materiæ se habeãt, ex ritu Ecclesiæ, & ratione apparet. Ex ritu quidem, quia non dicitur bis communicare, qui post sumptam hostiam sacram particulas reliquas sumit, etiam si credens se nihil amplius accepturũ, adoratum fuit ante ablutionem, ut in religione fit. Et tamen si aliam hostiam sumeret, quantũcunque ieiunus, iterum communicaret, nisi fortè ut reliquias communionis susciperet, quod confirmaret intentum, quia scilicet reliquiarum haberetur. Ex ratione autem, quia sicut in aliis rebus duplices assignantur partes, scilicet speciei & materiæ, ita in Eucharistia, ut partes speciei sint species sacramentales panis & vini, hæc enim in diffinitione cadunt, vt partes vero materiæ sunt particulæ specierum panis & vini, quæ etsi in diffinitione non ponerentur, sicut nec semicirculus in diffinitione circuli, ad integritatem tamen materiæ spectant. Vnde quamuis Eucharistiæ sacrificium sumpta hostia & sanguine, perfectum sit essentialiter, adhuc tamen perficiendum restat quo ad partes materiæ, quæ reliquiæ sunt. Et quoniã ablutio necessario immiscetur his partibus, ideo sumptio ablutionis, & partium huiusmodi pro unico actu rationabiliter cõputantur.

¶ Ex prędictis igitur, tu studiosè collige quid est in hac difficultate, super qđ rationes fundari & difficultates solui possint: & est, quod sumptio reliquiarũ Eucharistiæ & ablutionis earũ pro vnico actu cõputatur. Oportet.n. hæc duo simul concurrere f. rationem reliquiarum, & rationem ablutionis earũ ad hoc, vt ad vnum spectent actum, propter quod non est idem iudicium de alia hostia, & de reliquiis, nec de potatione præcedente, & de ablutione, nec de ablutione quam pro reuerentia sumunt cõmunicantes sub specie panis, & ablutione sacerdotali, quoniam ista est ablutio reliquiarum extra manentium, illa non, sed aut pro intus tantum manentibus, aut pro reuerentia. Et quoniam ablutio sacerdotalis non est ablutio specierum sanguinis tantum, sed corporis, idcirco reliquiæ corporis, & sanguinis post sumi possunt. Et quoniam particulæ hostiæ remanentes in patena uel corporali de numero reliquiarum sunt, quamuis non ablutæ, sumi sicut ablutæ possunt alioquin particula hostiæ ex rigore frigoris forte parietibus interioribus calicis inhærens non abluta sumi non posset cum ablutis, quod est ridiculum. Ex quo enim saluatur ratio tam reliquiarum quam ablutionis reliquiarum, quamuis non omnes sint actu ablutæ, omnium sumptio pro eodem actu computatur, &c.

EX His patet responsio ad obiecta. Nam ad primũ dicitur, ꝙ ieiunium naturæ debet præcedere totum actum sumptionis sacramenti, & non singulas eius partes, &c. reputatur enim ieiunus totum sumere, qui ieiunus cœpit, ut dictum est.

Ad secundum patet responsio, quia licet quo ad rẽ sacramenti, s. corpus & sanguinem Christi, idem sit de toto & partibus iudicium, non tamen quoad species ipsas, quæ sunt sacramentum tantum, ut ritus Ecclesiæ conuincit.

Ad tertium autem dicitur, quod communicans statim ut ablutionem reuerentialem acceperit, refectionem suam compleuit. Nec est amplius de numero discumbentium, unde est mirum, si non potest sumere reliquias. Sacerdos autẽ qui ablutionis reliquiarum sumendis vacat, adhuc est in actu refectionis, propter quod non est mirum si licet sibi reliquias sumere. Et simile est iudicium de sumentibus particulas hostiarum sacrarum in uino calicis, potest enim post primum haustum remanentes reliquias secundo & tertio haustu assumere, & hærentem sacerdotis digitis particulam sugere, quandiu sumendis uacat reliquiis, & ablutioni earum. Et hæc dicta sufficiant. Pisis, die 30. Nouembris, 1509.

CAPVT II.

Vtrum sacerdos celebrans pro pluribus, satisfaciat pro singulis,

QVAERITVR, Vtrum sacerdotes obligatus ad celebrandũ pro aliquo, & accipiens eleemosynam ab altero ut celebret pro eo, satisfaciat dicendo unam tantum Missam pro vtroque.

Et videtur quòd non. Primo quia effectus Missæ, pro quo habendo Missa petitur & promittitur, est finis. Finitum autem diuisum, minus habetur a singulis, quia si totũ haberetur ab uno. Quicquid igitur datur secũdo, adimitur a primo, & sic neutri satisfit. Assumptum, s. quod effectus Missæ sit finitus. Probatur ex eo, quod pro eodem dicuntur plures Missæ.

Præterea, cum idẽ sit iudicium de duobus & de ualde multis, imo de omnibus, si potest Missa promissa uni satisfacere pro altero, satisfactiua ergo est pro omnibus, & sic Ecclesia non bene instituisset Missas pro aliquibus determinate, sed debuit omnes pro omnibus offerre, ut bonum commune sine detrimento particularium procuraret, communis mater omnium.

¶ Præterea, si satisfacit hic sacerdos unica Missa pro pluribus, pari ratione satisfacit etiam unica missa pro quatuor missis promissis eidẽ, accepta ab illo eleemosyna pro quatuor missis. Hæc autem constat esse falsa damnaretur enim ab Ecclesia, qui unica missa dixisset se satisfecisse pro missis. B. Gregorij, quæ sunt triginta ergo, &c.

IN Oppositũ est, quia uirtus missæ est infinita, qa est uirtus Iesu Christi in seipso. Infinitum aũt põt quibuscũq; applicari, & ab eis participari absque ullo singullorum damno ergo, &c.

IN Hac quæstione, quia missa continet duo, s. orationẽ & sacrificiũ Eucharistiæ, primo de sacrificio (quod est præcipuum in missa) deinde de oratione dicendum est. Rursus, quia effectus vtriusque est multiplex, s. meritum, impetratio & satisfactio sigillatim definiendum est. Rursus, quia effectus dupliciter oritur, s. ex opere operato, & ex opere operante, ut perfecta habeatur de quæsito notitia, singularis examinatis decernetur quid simpliciter respondendum sit quæsito.

¶ Sacrificiũ igitur missæ dicit duo. Est namq; sacrm̃ & sacrificium, & inquantum sacramentũ, non est ad propositũ quia effectus eius est respectu sumẽtis tm̃. Inquantum uero sacrificium est ad propositum, & distinguitur ex parte operis operantis, & ex parte operis operati. Et sumptum hoc sacrificium secundum opus operatum consideratur dupliciter, s. secundum seipsum absolute, & secundum seipsum applicatum huic, si enim consideratur hoc sacrificium secundum opus operatum absolute, sic est immolatio Iesu Christi, ita quod res oblata est Iesus Christus. Et quantitas huius sacrificii est infinita, ita quod est impetratiuum, meritorium, & satisfactiuum infinite, vnde effectus eius infinitus est sicut & passionis Christi, est enim Deo acceptius, quam sint exosi omnes peccatores, &c. Veruntamen sicut infinitas effectus Christi crucifixi est secundum sufficientiam, & non secundũ efficientiam, & secundum naturam causæ uniuersalis, indeterminatæ, s. & non determinatæ ad hunc aut illum, ita hoc sacrificium est ex suapte natura infinitæ sufficientiæ, & indeterminatæ efficaciæ. Et sicut efficacia passionis Christi determinatur ad hunc per hoc vel illud sacramentum: ita efficacia huius sacrificii per hanc uel illam deuotionem. Et quoniam deuotio pertinet ad applicationem sacrificii, ideo loquendo de effectu huius sacrificii ex solo opere operato secundum se patet nullum habere particularem effectum in quocunque homine, sed tantum in ordine ad Deum habet acceptibilitatem, gratiarum actiones, commemorationem, & si quid est huiusmodi. Vnde in hoc uidetur communis multorum error, quod putant hoc sacrificium ex solo opere operato habere certum meritum, vel certam satisfactionem, quæ applicatur huic vel illi, hoc enim non esse uerum, iam patet. Et confirmatur, quia cum ex opere operato sit infinitæ uirtutis, etiã in satisfaciendo non esset maior ratio ex se, quare magis tantam & non maiorem satisfactionem daret.

¶ Si autem sumatur hoc sacrificium, vt applicatum isti uel illi, sic effectus eius est finitus iuxta quantitatem deuotionis offerentiũ, vel eorum, pro quibus offertur, ita quod quia in applicatione huius sacrificii duo sunt, scilicet applicatio ipsa ad hunc uel illum, & effectus particularis in hoc vel in illo, duo quoque actus concurrunt ad hanc determinationem, intentio, s. & deuotio, intentio.n. applicat hoc sacrificium huic vel illi, deuotioni autem effectus respondet, unde intentio propria est sacerdoti, deuotio autem cõis est ei & aliis. Vnde & in canone Missæ sacerdos actum intentionis applicatiue huius sacrificii exercens, dicit, Tibi offerimus pro Ecclesia tua sancta Papa nostro, &c. &, Memento Domine famulorum famularumque, &c, & omnium circunstantium. Deinde actum deuotionis subiungit, Quorum tibi fides cognita est, & nota deuotio. Hoc.n. non solum ad circunstantes, sed alios refertur, ex his insinuans applicationem huius sacrificii non solum intentione, sed deuotione adiuncta perfici, ita quod quanta est horum deuotio, tanta applicatur eis ex illa infinitate satisfactio.

¶ Et ratio est, quia in sacrificiis & oblationibus quantitas deuotionis magis pensatur, quam quantitas rei oblatæ. Vt patet de uiduæ oblatione Luc. 21 & ex authoritate Greg. in hom. Ambulans Iesus iuxta mare Galilææ dicentis. Non perpendit Deus quantum in eius sacrificio, sed ex quanto proferatur. Et quoniã ex parte rei oblatæ, est infinitas in hoc sacrificio, & per unicam deuotionem non exhauritur, nec minuitur, consequens est, ut nõ solum pluribus, sed infinitis deuotionibus vnicum sacrificiũ sufficienter respondeat, cuilibet certam patiendo satisfactionem. Nihil igitur adimitur alicui facienti se offerri hoc sacrificium, ex quantitate effectus huius sacrificii secundum se & applicati ad ipsum, ex hoc, quod alter procurat eandem pro se dici, nec econuerso, sed unicuique respondet tandem, quantum si pro se solo diceretur, quia vnicuique sufficienter, & efficienter iuxta quantitatem deuotionis suæ.

¶ Et confirmatur hoc ex ipso canone Missæ, in quo non solum generaliter pro Ecclesia, pro principibus & omnibus Christianis, sed specialiter pro his qui in Memento cogitatur, & omnibus circunstantibus offerri dicitur hoc sacrificium. Constat namque, ꝙ nõ est determinatus numerus cogitandorum in Memento, & multo minus determinatus est numerus circunstantium, & ꝙ nullus ex alterius consortio minus habet de effectu Missæ, & ꝙ hæc non referuntur ad orationẽ, sed sacrificium, quia ibi expresse dr̃, pro quibus tibi offerimus, uel qui tibi offerunt hoc sacrificium laudis. Et quòd non solum pro impetratione, sed pro satisfactione offertur, quia expresse dr̃, pro redẽptione aĩarum suarum, redẽptio enim a malis est, & ut ipsum nomen testatur, satisfactio p modũ solutionis est, sicut Christus redemit nos soluendo pretiũ Deo patri. Potest igitur sine cuiusquam detrimento pro infinitis sacrificium hoc offerri, & satisfacere iuxta singulorum deuotiones.

Caue tñ hic ne fallaris, putans ex hoc sequi ꝙ una Missa tm̃ satisfaciat, si dicatur pro uno quantum pro pluribus. Hoc enim non sequitur ex dictis, quoniam non diximus, quod effectus huius sacramenti respondet intentioni, sed deuotioni. Non enim quantum intendo ex hoc sacrificio satisfacere tantum satisfacio, sed quantam deuotionem habeo, tantum, ex illo haurio. Vnde si ego offerens hoc sacrificium, habeo deuotionem tantam, quod ei respondet in hoc sacrificio satisfactio unius anni, & intendo celebrare pro satisfactione vnius ille relaxabitur satisfactione

ne

ne unius anni. Si autē intendo satisfacere pro duobus æqualiter quilibet relevabitur pro medio anno tantum, si pro tribus, pro tertia parte anni: & sic de singulis. Et similiter etiam dico de satisfactione respondēte devotioni Martini, qui facit celebrari eandem Missam, q̄ si pro uno sit, totam sortitur ille, si pro pluribus, dividitur inter eos. Et similiter dico de quotcunque alijs facientibus eandem Missam celebrari. Semper.n. satisfactio cuilibet devotioni respondens est finita, & si ad plures per intentionem applicetur, dividitur, & minus a singulis participatur. Et sic verificatur Theologorū sententia, dicentium effectum huius sacrificij finitum & divisum minorari in eis quibus applicatur. Intelligitur enim (ut patet ex dictis) non in ordine ad plurium devotiones, sed ut participatum ab hac vel illa devotione.

¶ Ex his ergo patet, quod Missa rogata a pluribus, plus satisfacit, cæteris paribus, quam rogata a paucioribus: quia ex plurib. devotionibus offertur, & similiter Missa rogata, pro aliquibus, plus valet illis, quam si ex sola devotione sacerdotis pro illis diceretur, quia ibi effectus est iuxta devotionē & rogantium, hic non. Et ex hac doctrina, quam accepi ex tertia parte divi Th. q. 79. ar. 5. solvuntur omnes difficultates accidentes in hac materia, quoad valorem sacrificij. Hoc salvatur infinitas sacrificij secundum se, & finitas effectus in unoquoque, & authoritas doctorum & ritus Ecclesiæ in celebrando pro particulari, & maior fructus in uno, quam in pluribus & consuetudo tam offerētium pro una Missa, ut in parochijs accidit, quam celebrantium pro pluribus petentibus eandem sine fraude, ut in solemnitatib. accidit. Si autē consideretur hoc sacrificium ex parte operis operantis, sic etiam quantitas effectus eius attenditur secundum quantitatem devotionis offerentium. Sed qm̄ ex hac parte non est quæstio, nec ex illa parte petita, aut promissa intelligitur. Missa, sola enim intentio sacerdotis applicativa sacrificij ad hunc petitur & promittitur communiter, ideo pertranseo.

ET Ad secundam partem Missæ, quæ est oratio, descendendo, dicendū occurrit, quod oratio cum sit actus religionis, cuius est cultum Deo exhibere, ut ex Secunda Secundæ, q. 83. patet, per orationem.n. mens ipsa Deo offertur, ut Dion. Greg. & S. Th. dicunt, ex proprio genere infra latitudinem sacrificij continetur, iuxta illud Oseæ ult. Reddemus vitulos labiorum nostrorum. & ad Heb. ult. Per ipsum ergo offeramus hostiam laudis semp Deo, id est fructum labiorum confitentium nomini eius. Addit tamē aliquid speciale ex propria ratione, inquantū est petitio, propter quod distinguitur de oratione, inquantum est meritoria, vel satisfactoria, vel impetratoria, vel consolatoria. Et quia nullus meretur de condigno nisi sibi, & similiter, quia consolatio spiritualis est effectus in ipso orante, ex attentione & meditatione propria procedens, nulla est hic difficultas de oratione, inquantum meritoria & consolatoria, ubi de oratione secundum eius communicabilem effectum est quæstio. Imperatoria autem vis, fidei principaliter innititur ex parte nostra: iuxta illud Mar. 11. Quicquid orantes petitis, credite, quia accipietis, & fiet vobis, ex parte vero Dei innititur suæ misericordiæ. Et qui nec fides de uno petito minuit fidem de alio obtinendo, nec liberalitas divina circa unum minuitur ex alterius largitione: ideo oratio, inquantum imperatoria, non minus, si pro pluribus, quam pro uno fiat, valet sed magis pro quanto ex maiori fiducia divinæ largitatis: & ampliori charitate procedit. Inquantum autem satisfactoria, vim habet ex duobus. s. ex devotione, sicut & alia sacrificia, & ex pœnalitate orantis sicut cætera opera pœnalia. Et quoniam de omni sacrificio verū est, quod satisfacit iuxta quantitatem devotionis offerentium, ut patet ex authoritatibus adductis, vel eorum, pro quibus offertur, ut patet ex responsione ad secundum, in q. supradicta tertiæ par. ideo idem est proportionaliter iudicium de satisfactione orationis, & sacrificij Eucharistiæ, non quoad quantitatem oblati, sed quo ad quantitatem devotionis & satisfactionis illi respondentis, & propterea sicut dictum est, illud posse pro pluribus offerri, ita & orationem. Quo ad pœnalitatem autem resultantem in orante, cum sit personalis, & oratio de genere suo non sit opus pœnale, nulla etiā apparet difficultas in proposito, quia non petitur proprie a sacerdote afflictio, ut in ieiunio, sed intentio applicandi orationes ad impetrandum pro se ptimo, & ad satisfaciendum, quoniam dum petitur oratio, tale sacrificium, s. petitoriū postulatur. Ex his autē patet quid dicendū sit & de ipso sacrificio Missæ, inquantum impetratorium vel meritorium. Nec testes dubius propter meritum congrui, quoniam cum consistat in quadam condecentia, ut. s. nobis facientib. quod in nobis est, Deus faciat quod ipsum decet, nis meritorio de congruo in sacrificijs, & postulationibus attenditur secūdum devotionem & fidem offerentium, vel eorum, pro quibus offertur. Et ideo multitudo nihil nocet singulis ex hac parte, sicut de alijs dictum est. Et per hæc patet quod affirmativè respondendum est quæsito.

Unum tn̄ dubiū restat in prædictis, an appellatione devotionis eorū, pro quib. offertur, veniant defuncti & remoti, nihil sciētes de hac Missa, quæ offertur pro omnib. secundū eorum devotionem, quoniam si omnes intelliguntur, par erit conditio procurantis, & non procurantis Missam, omnino enim secundum suam devotionem erit eius particeps. Si verò non omnes intelliguntur, non erit universaliter verum, quod hoc sacrificium valeat secundum devotionem eorum pro quibus offertur, pro omnibus enim offertur. Sed hæc ambiguitas ex ipso concursu devotionis ad sacrificia, solvitur. Concurrit nanque devotio, ut causa quædam determinativa sacrificij ad hunc effectum, unde Greg. in authoritate allegata, affectus devotionem ponit in causam dicens quod perpendit Deus ex quanto profertur. Unde devotio quantificās effectum sacrificij non se tenet ex parte accipientium effectum, quamvis indispositio talium ad impediendam receptionem talis effectus sufficiat, sacrificium enim nō operatur per modum agentis, ut sacramenta, sed per modum oblationis, sed tenet se ex parte concurrentiū ad tale sacrificiū causaliter, quolibet sit causalitatis, puta petendo, ministrando, consulendo, adiuvando, favendo, &c. Quo fit, ut defunctis secundū præcedentem eorū devotionē in communibus vel in specialibus, & secundū devotionem viventium pro eis offerentium, viventib. vero circunstantibus tāquam servitoribus ad minus, universis autem tāquam communicantibus in tali oblatione iuxta eorum devotionem prosit. Quum.n. sacerdos oret, & offerant in persona Ecclesiæ, & quilibet fidelis sit membrum Ecclesie, consequens est, ut quilibet per sacerdotis actus oret, & offerat, & sic causaliter concurrat ad sacrificium ac per hoc quælibet Missa singulis fidelibus prodest etiam satisfactorie iuxta eorum devotionem, quam habent in communibus Ecclesiæ orationibus & sacrificijs, sicut habentes devotionem in orationibus, & Missis alicuius personæ particeps fiunt illarum iuxta suam devotionem ex generali communione Sanctorum. Nec propterea æqua est rogantis & non rogantis conditio, sicut non est magis, & minus devoti æqua conditio, sicut non est æqua uno tantum, & uno, & altero modo faciētis sibi aliquid debitum conditio. Rogare enim & eleemosynam pro hoc retribuere, corporaliter venerari, & huiusmodi, &c. maioris sunt devotionis, & faciunt ut non ex communione sanctorū tantum, sed ex tali actu etiam hoc assequatur.

AD Primum argumentum oppositum iam patet responsio ex dictis, quod effectus, scilicet Missæ est finitus cuilibet secundum suam fidem, quo ad impetrationem, & secundum suam devotionem, quo ad satisfactionem propterea utrunque dicitur in canone. Quorum tibi fides cognita est, & nota devotio. Est tamen infinitus in multitudine, quia infinitis potest respondere, singulis suas satisfactiones finitas, & impetrationes pariendo.

¶ Ad secundum dicitur, quod canon Missæ testatur Missas ita ab Ecclesia ordinatas pro particularibus, ut tamen semper pro omnibus vivis & defunctis explicite celebrentur, ut patet intuenti, Unde provida simul & pia Mater voluit, ut ex devotione sua omnibus sacrificium prodesset, & specialiter capitibus, & ex devotionib. privatis his vel illis prodesset, & sic sine fraude, & sine cuiuscunque damno excitat privatas devotiones pro se vel alijs, ut iuxta eorum devotiones fructus referant speciales. Est etiam alius fructus ex specialibus Missis, quoniam enim naturaliter unicuique amabile est proprium bonum, & quòd commune est negligitur, excitamur magis. Adiungitur quoque non parvipendus effectus in sacerdote, qui & de propria devotione offert pro participalibus a quibus suscepit eleemosynas, vel quibus afficitur.

¶ Ad tertium dicitur, quod si offerentes & pro quibus offertur haberent tantam devotionem in una Missa quantam habent in triginta, una Missa satisfaceret pro triginta, Sed quia non est sic, manifeste enim patet petentem habere maiorem devotionem in triginta & merito, quia maior honor exhibetur Deo in pluribus quam in una cæteris paribus, ideo qui promittit dicere triginta, tenetur dicere triginta. Et hæc de hac quæstione dicta sufficiant. Romæ, 1510. die primo Decembris.

TRACTATUS QUARTUS DE VALORE orationum dictarum ab audientibus Missam in die festo, unica quæstione contentus.

Num ad Canonicas horas obligatus, aliquam earum, infra Missam exolvens ad quam ex die festo obligatur, satisfaciat utrique.

QUAERITUR an obligatus ad canonicas horas exolvens earum aliquam infra Missam ad quam in die festo obligatur, satisfaciat utrique. Videtur nanque quod nō, Primò ex numero cultus, quia cultus Missæ distinguitur contra cultum horarum canonicarum. Nam sicut tenetur quis ad Primam & Tertiam, ut duos cultus, ita tenetur ad Missam, &

horas vt diuersos cultus, ac per hoc sicut non potest simul duas horas exoluere, ita nec Missam & horam. Et confirmatur, quia homo tenetur interesse Missæ attente, sicut tenetur exoluere horas attente. Cuius signum est, q si quis ex proposito per notabilem partem Missæ non curaret attendere secundum suum modum, sed mentem ad alia diuerteret, non satisfaceret præcepto de Missa: quia non diceretur interesse Missæ pluſquam dormiens.

¶ Secundũ ex tempore, quia sicut Ecclesia totum diem festum determinauit ad cultum Dei per cessationem a seruilibus, ita partem temporis, s. qua Missa celebratur: determinasse videtur ad cultum Dei positiuũ, ac per hoc non licet occupare hoc Missæ tempus ad quemcunque alium cultum proprium exigentem tempus, ut est qualibet canonica hora.

IN Oppositum autem est, quia obligationes istæ sunt de compossibilibus simul, quia Missa exigit solam præsentiam, & hora exigit q attente dicatur: constat autem q vtrunque potest simul fieri. Quod autem ad Missam sufficiat præsentia, patet ex eo q aliter tam surdus & cæcus, quam multitudo maxima non præsens Missæ, & vbi sacerdos sabmisse dicit (vt in Germania) non satisfaceret præsens Missæ: quod falsum reputatur.

¶ Præterea in huiusmodi Missa, præsentibus licitum est orationes vocales priuatas dicere, saltem quum sacerdos non auditur, iniuncta pœnitentia est, quam quis non possit dicere, vt priuatam orationem: ergo pari ratione vtrunque licet. Et confirmatur, quia duobus dicentibus in Missam Tertiam, aut Psalmos pœnitentiales, altero pro debito horæ, seu pœnitentiæ, altero ex sua deuotione, & vtroque pari attentione dicente, aut neuter minuit debitum Missæ, & habetur intentum, aut vterque violauit debitum Missæ, quod omnes negant: aut alter tantum, qui debitor erat horæ, aut pœnitentiæ, & tunc nisi voluntarie hoc dicatur, oportet reddere rationem differentiæ, quum conueniat ambo in oratione dicta, & illius quantitate, & in attentione: Si dicatur, q quia differunt in ratione debiti, quia alter debet, alter non, ideo ille non satisfacit, & iste sic, hæc differentia nihil facit ad propositum, quia ratio debiti per accidens se habet ad impediẽdum, vel non impediendum cultum Missæ. Si enim huiusmodi oratio impedit cultum Missæ, ita impendit, si sponte, quam si ex debito dicatur, & si non impedit ita, potest solui ex debito sicut sponte, tota enim ratio illicitæ si est, pendet ex hoc; q vnum impedit seu tollit aliud tanquam sibi incompossibile.

¶ Præterea, Quum de hoc sint contrariæ opiniones, & contingat aliquem de facto exoluisse infra Missam in festo horam, aut pœnitentiam, si non licet, erit iste reus omissionis aut Missæ (& sic errauit irreparabiliter) aut tot horarum, & sic commisit tot peccata mortalia omissionis, quod est durum. Et propterea quæ est maior ratio, q sit reus omissionis horarum, quam Missarum aut econuerso, quum alterum impedierit.

AD Euidentiam huius quæstionis primo præmittendum est, quid sub præcepto cultus Missæ comprehenditur quantum ad populum. Secundo declarandum est in quo stat difficultas. Tertio respondendum quæsito.

¶ Quo ad primum, quia Missa principaliter importat sacrificiũ & secundario doctrinã (unde pars doctrinalis uocatur Missa catechumenorum, quia ad eruditionem ordinatur, sacrificium uero uocatur missa sine additione aliqua) ideo sicut ministris præcipitur ut sacrificium offerant, ita populo præcipitur, ut intersit corpore & mente. Si n. sola corporalis præsentia sufficeret, posset quis se præsentem sacrificio facere, & uoluntario dormire, & rursus posset mentem ad quæcunque uoluntarie diuertere: quorum utrunque est absurdum. Præceptum n. Ecclesiæ hominib. factum de interessendo sacrificio, intelligendum est more humano, ut. s. intersit ut rationales. Ita q sicut clericos præceptum de horis canonicis dicendis obligat, ut dicant ore & mẽte. hoc est proposito, seu animo uacandi Deo, quia præcipitur cultus diuinus homini, vt homo, hoc est ut rationali: non colit autem ratione utens, qui animum ad alia spõte diuertit, quia ratio ipsa dictat oppositum: ita populus ex hoc, quod obligatur ad Missæ cultum interessendum tenetur corpore & mente interesse, hoc est cum animo uacandi Deo, quantum Deus dederit.

Est autem in Missæ cultu inter sacerdotem & populum conuenientia & differentia. Conueniunt siquidem in duobus, s. in attentione & materia. s. Missa, nam uterque tenetur attendere Missæ, & de sacerdote quidem clarum est De populo aũt vltra dicta, declaratur ex quatuor. Primo ex eo, quod ipsi dicitur, Orate fratres, &c. ubi mandatur petitio, ut pateat, s. sacrificij acceptationem. Secundo ex eo quod eidem dicitur, Sursum corda, ubi indicitur oratio, hoc est mentis eleuatio ad instans sacrificium Tertio, ex eo quod idẽ dicitur, Gratias agamus, &c. ubi inuitatur ad gratiarum actionem. Quarto, ex eo quod institutio Missæ habet, ut populus & audiat quæ doctrinæ sunt, & dicat quæ laudis sunt ad populum enim (iuxta Patrum instituta) spectat hymnum cantare, Sanctus, Sanctus, &c. non sacerdos agit sacra mysteria. Communis est igitur utriq; attentio ad Missam. Sed differunt in exteriori occupatione, quia sacerdos est exteriori operatione occupatus circa Missam tam dicendo quam faciendo, populus autem secluso auditu eorum, quæ alte dicuntur, cum intelliguntur, ab exteriori occupatione vacat, & in sola attentione ad Missam relinquitur. Et quoniam imperfectorum, (qui sola mente circa Missam occupari non sufficiunt,) magna est multitudo, inde fit ut licite populus aliquam vocalem orationem, dum sacerdos diuinam facit, aut secreto dicit, & pari ratione dum alte dicit, si nõ intelliguntur quæ dicuntur, assumat ad excitandam, aut conseruandam mentem attentam seu uacantem Deo durante sacrificij tempore. Hæc enim in adminiculum humanæ imperfectionis ad vacandum mente tanto sacrificio, fieri pie intelliguntur, melius. n. imo recta uia esset, ut sola mente aut quasi sola mente circa tãtũ sacrificium occuparentur præsentes, petendo ut sacrificium gratũ sit pro Ecclesia, pro se, pro defunctis, &c. gratias agendo. De tanto beneficio passionis Christi & præsentiæ ibi, &c. Nec propterea laqueum inimicus animabus, quoniam sicut clericus obligatus ad horas & sacerdos celebrans, si præter intentionem euagatur, excusatur ab intentione, ita & populus, satisfit enim huic præcepto ex proposito, quo quilibet uadit ad Missam, ut faciat quod Ecclesia ordinauit, dummodo uoluntarie postea non ponat obicem, diuertendo aduertenter mentem ad alia notabiliter, quia modicum pro nihilo reputatur: Hæc de primo.

QVO Ad secundum difficultas consurgit ex eo, quod hinc licitum est populo assumere quancunque orationem ad habendũ mentem Deo vacantem tempore sacrificij: ac per hoc non prohibetur ad hoc assumere orationem votiuam, aute pœnitentialem, aut etiam horam canonicam, quum nihil horum habeat aliquid in se repugnans ad finem, ad quem assumitur, imo quodlibet horum ad sacrificium Missæ optime ordinatur. Inde autem obstat, quia si sic fieret, ex duobus cultib. debitis non solueretur nisi vnus tam quo ad attentionem, quàm quo ad tempus, nam, quum in Missa dicuntur Psalmi pœnitentiales, licet dicatur Missa & dicãtur Psalmi, vnica tamen attentio est, qua quis attendit Missæ & Psalmis, & similiter vnicum tempus est, quo persoluitur vtrunque, quũ tamen duo disparati cultus (quales sunt propositi) exposcant suas duas attentiones (sicut quælibet duæ disparatæ materiæ exigunt suas duas disparatas formas) & similiter exigant duo sua tempora Vnde fraus committitur quo ad numerum cultus, secundum attentionem & tempus, ex duab. debitis attentionibus persoluendo vnam, & ex duobus temporibus soluendo vnum. Hæc de secundo.

QVO Ad tertium duo occurrunt pro responsione ad quæsitũ dicenda. Primum est. Non licet in Missa præcepta dicere orationes alias præceptas. Probatur, tum quia disparati cultus debiti sunt in sua disparatione exoluendi, alioquin non similiter exoluũtur. Tum quia oppositum faciendo interuenit confusio attentionũ & tẽporũ dũ due attentiones confunduntur in vnam, & duo tempora in vnum. Tum quia minus soluitur, quia pro duab. attẽtionibus soluitur vna, & pro duab. temporib. dicaũ Deo vnum. Tum quo ad horas, quia priuata authoritate non licet vnũ publicum cultum subordinare alteri publico cultui disparato, q tamẽ fieret, si vna hora canonica diceretur infra Missam, quia assumeretur ad habendam mentem vacantem Deo tempore sacrificij. Et sic verificatur opinio tenens, q non possunt hæc infra Missã præceptam dici. Non tñ per hæc intelligas, quin dum cantatur Kyrie, possit licite sacerdos lectis legendis dicere horas canonicas, quia tunc non tam Missa quam Missæ solẽnitas agitur, & ipse nihil omittit Missæ, sed est tempus, & per accidens vacans, & idem est iudicium de ministris & aliis in choro, qui graduali lecto, dum cantatur, horam persoluunt residuam.

¶ Secundum est. Si infra præceptam Missam aliqua orõ alias præcepta dicitur, utrique satisfit, quamuis minus bene, ut dictum est. Et loquor qñ secreta dĩr, uel quando sacerdos non auditur, aut non intelligitur. Et similiter loquor de satisfacere, quantum ad uitandum peccatum mortale omissionis utriusque non autẽ quantum ad meritum, quia nullus peccando uenialiter, meretur uitam æternam. Et propterea si peccatum est dicere hæc infra præceptam Missam; tollitur meritum, quod haberetur per talẽ actũ, si recte fieret. Hanc itaque conclusionem non pono, eo qđ illius rationem affirmatiuam uideam, sed quia non uideo unde sit falsa, & patet discurrendo per singula. Rõnes. n. quæ inferunt præcedentẽ conclusionẽ, quãuis sufficere uideantur ad cõcludendum esse illicitũ exoluere utriq; debitũ simul, nõ tñ sufficiũt ad cõcludendũ, nõ ualere solutionẽ utriusque si de facto fiat. Quod enim multa debita ex diuersis pceptis possint simul & unico actu Deo exolui, nõ est dubiũ, nã si quis uoluisset exponere se martyrio, & antequã implendi uoti tẽpus transeat occurrit casus, in quo quis ex præcepto cõfitendæ fidei tenetur exponere se martyrio, nõ est dubiũ, q exponẽs se satisfacit & præcepto uoti reddẽdi, & præcepto Christi de martyrio, & præcepto de satisfactione pro peccatis cõmissis. Potissima igitur rõ in oppositũ est, quia disparati debiti cultus nõ exoluuntur ut sunt (ut. s. diuersi & dispari sunt) si simul exoluuntur. Sed hæc ratio... distinctionem, quia

di-

disparati cultus sunt duplices. Quidam, quorum materiæ sunt simul incompossibiles, vt horæ canonicæ, & similes, quorum, s. vterq; exigit occupationem exteriorem, & hos oportet disparatos solui ut soni, Quidam vero quorum materiæ sunt simul compossibiles: quia alter requirit occupationem exteriorem: & possunt vtroque modo exolui: & disparate, & simul subordinando vnum alteri. Et tunc licet non exoluantur, vt sunt totaliter disparati, exoluitur tamen disparata materia: quia vtraque materia, Missa. s. & pœnitentialis oratio, exoluitur. Et hoc sufficit: quia nullibi hoc præceptum inuenitur vt non valeant, nisi exoluantur, vt totaliter disparati. Et sic quando populus non occupatur exterius circa Missam, & potest orationem pœnitentialem vel votiuã assumere ad mentem Deo vacantem habendam tempore sacrificij: sicut potest quamcunque aliam assumere: & sic cultui utriq; faciet satis. Quod vero de duabus attentionibus & temporibus obstare apparet, euaditur ex eo q licet præceptum sit, q quilibet cultus exoluatur attente: non tamẽ inuenitur præceptum, q omnes duo cultus duabus attentionibus exoluãtur. Et propterea si duo cultus possunt sub vnica attentione exolui, nulla committitur præcepti transgressio, sat. n. est, q quilibet exoluitur attente. Et idem dicitur de duobus temporibus, nullum. n. inuenitur præceptum de duobus tẽporibus: propterea si multi possunt sub eodem exolui tempore nullum præceptum violatur. Et similiter dicitur, q licet minus quantum ad numerum attentionum & tẽporum exoluatur, non tamen huiusmodi minoratio destruit ualorem cultuum debitorum. Et similiter licet male faciat aliquis subordinando priuata authoritate horam canonicam Missæ, non tamen propterea euacuat alterum cultum. Et sic uerificatur altera opinio.

Vnde patet responsio ad primum argumentum. Conceditur enim, q peccatum est simul hæc exoluere: si tamen fiat, ualet.

¶ Et idem dicitur ad secundum, addendo q non est simile præceptum de festo præcepto de Missa: quia illud datur directe de tẽpore: & ideo tempus oportet in illo præcipue cõsiderare: in quo tamen licet dicere votiuas & pœnitentiales orationes: quia tẽpus festiuum habet indeterminatam materiam positiuam, in qua homo occupari debet: & libertati Christianæ relinquitur, in quo sancto opere, siue alias debito, siue non, quis se in festo occupet. Illud vero datur directe de cultu Missæ, & tempus Missam iu en surans per accidens respicitur, si enim tempus Missæ per se præciperetur, quum habeat materiam determinatam, s. Missam, non satisfieret vtrique cultui: quia non satisfieret utrique tempori, ut patet.

¶ Rationes autem ad alteram partem allatæ non concludũt, q liceat utrunque simul exoluere. Prima n. soluitur, quia suauis exolutio exigit duas disparatas attentiones in duobus disparatis cultibus. Missa enim exigit solam præsentiam, sed non solius corporis, sed etiam mentis: ut declaratum est.

¶ Ad secundam dicitur, q non est par ratio: quia hic sunt duo cultus dispari debiti, vt sunt: non sic aũt est in spontaneis orationibus, Et per hoc respondetur ad confirmationem. Et quum instatur, quia ratio debiti est per accidens ad impediendum, respondetur, q non ideo illicitum interuenit in hoc casu, quia unus impedit alium, sed quia unus occupat attentionem & tempus & suauitatem alterius: quod per se oritur ex hoc, q uterque est debitus seorsum suauiter.

¶ Ad ultimam dicitur, q non interuenit mortale peccatum & si reatus omissionis esset, omissa esset oratio assumpta: quia principale quod est Missa, intelligeretur non uiolari per adiunctam orationem alias debitam: quia ad uacandum Deo sacrificij tempore assumpta intelligitur.

TRACTATVS QVINTVS DE PRAE cepto eleemosynæ ad mentem S. Thomæ, in sex capita diuisus.

1 *Operis ratio ac intentio, atq; falsæ quorundam opinionis super mentem diui Thomæ circa necessitatem largitionis eleemosynarum relatio, & possibilis origo.*
2 *Quam falsa fuerit æstimatio eorum qui imponunt D. Thom. quod negauerit necessitatem eleemosynæ.*
3 *Verborum D. Tho. ex quibus reprobata opinio pullulauit explanatio.*
4 *Quarundam obiectionum solutio ponitur, quæ falsam sententiam D. Thomæ impositam confirmare uidebantur.*
5 *Solutio obiectionum in primo capite positarum pro fundamento illius falsæ opinionis.*
6 *Expositæ opinionis S. Thomæ ex Sanctorum, & illustrium uirorum authoritate confirmatio.*

CAPVT I.

Operis ratio ac intentio, atque falsæ quorundam opinionis super mentem D. Thom. circa eleemosynarum largitionis necessitatem relatio & possibilis origo.

CHARITAS Christi urget me, ut propter fratres meos & proximos meos loquar pacem, hoc est, ordinis et tranquillitatem in eleemosynarum largitione necessario seruandam, intuitus siquidem sum ob quorundam scripta minus bene doctrinam S. Thom. intelligentium, multos facile periclitari. Et quamuis omnis quæstio de peccato mortali, periculosam habeat a vero deuiationem, & ea maxime timenda ac cauenda sit a ueritate declinatio, qua tutiori quis se credit uiæ, tum quia proni sunt sensus hominis ad assensum præbendum his, quæ libenter sequuntur: tum quia facile est uiam latam ingredi quum multorum sit, & peccati expers vix esse potest, in hac specialiter quæstione tanto maius imminet periculum, quanto ultra prædictas causas viri celebres, quorum consilio confessores reguntur, S. Thom. docuisse id quod in re hac falsum esse ostendetur, asserunt. Sanè Abbas Siculus in iure Canonico doctor famosus super secundo Decretalium de iureiurando cap. si uero. & frater Antonius Archiepiscopus Florentinus ueteribus Christiani gregis pastoribus non minor, in secunda parte suæ summæ titulo primo, cap. 14. de inhumanitate, scilicet, & quidam frater ordinis Minorum qui Summulam fecit Rosellam nomine, in de eleemosyna & mortuo, non malitia, sed minus perspicaci intellectu in hac reducti imponunt sancto doctori ex Secunda Secundæ. quæst. 32. erroneam & procul ab humanis finibus opinionem circa eleemosynarum largitionis necessitatem. Aiunt, quod secundum S. Thom. ibidem homo non tenetur de necessitate salutis facere eleemosynam, nisi concurrentibus his duabus conditionibus simul, scilicet quod dans habeat aliquid superfluum, nedum naturæ, id est uitæ, sed personæ, id est decentiæ status, tam sui, quàm suorum (quorum scilicet ei cura incumbit) & quod appareat pauper patiens extremam necessitatem, alias licet bene faciat quis eleemosynam faciendo non tamen tenetur.

Concipere autem potuerunt hunc sensum ex sancto doctore propter duo. Primo ex eo, quod art. 5. 32. quæst. ubi disputat, an date eleemosynam sit sub præcepto, in corpore articuli determinans hanc quæstionem, dicit hæc verba. Quia præcepta dantur de actibus virtutum, necesse est, quod hoc modo donum eleemosynæ cadat sub præcepto, secundum quod actus est de necessitate uirtutis scilicet secundum quod recta ratio requirit, secundum quam est aliquid considerandum ex parte dantis, & aliquid ex parte eius, cui est eleemosyna danda. Deinde subdit, quæ sunt illa consideranda, & dicit, quod sunt superfluitas, non solum naturæ, sed personæ ex parte dantis, & extrema necessitas ex parte pauperis, & subdit deinde, alias autem eleemosynas dare est in consilio. Ex his enim uidetur haberi, quod ad hoc quod eleemosyna cadat sub præcepto, oportet simul concurrere aliquid ex parte dantis scilicet superfluitatem, & aliquid ex parte recipientis, s. extremam necessitatem.

Secundo, ex eo quod in sequenti articulo determinando dicit, quod quando occurrit extrema necessitas alicuius priuatæ personæ, uel etiam aliqua magna necessitas reipublicæ, laudabiliter aliquis prætermitteret id, quod ad decentiam sui status pertinere uidetur, ut maiori necessitati subueniret. In his enim uerbis expresse dicit, quod concorrente altero prædictorum tantum scilicet extrema necessitate alicuius, non habens de superfluo personæ; id est decentiæ status sui laudabiliter eleemosynam facit. Quod si laudabiliter, igitur non de præcepto, sed de consilio est eleemosynam dare, nisi utraque supradicta conditio concurrat. Consilium hoc quum ante hæc verba loquens de necessario personæ præmittit hæc verba. De huiusmodi ergo dare eleemosynam est bonum, & non cadit sub præcepto, sed sub consilio. Hæc ille.

CAPVT II.

Quam falsa fuerit eorum æstimatio, qui imponunt D. Thom. quod negauerit largitionem eleemosynarum necessitatem.

QVOD autem prædicta expositio non sit secundum mẽtem & doctrinam S. Thom. liquet primo ex eo, quod S. Thom in 4. sent. d. 15. q. 2. art. 1. q 4. expresse determinat oppositum. Tenet enim has duas conclusiones. Prima est, Habens superfluum naturæ & personæ tenetur de præcepto erogare pauperibus illud superfluũ, et si nõ patiãt extremã necessitaté. Secũda est Patiẽti extremã necessitaté tenetur de pcepto

habens superfluum naturæ, licet non personæ subuenire. Superfluum naturæ & personæ dicitur, q secundum statum præsentē non est necessarium sibi, uel his quorum sibi cura incumbit crassa pensatione, attentis tamen futuris casibus, qui probabiliter futuri æstimabuntur, & non omnibus, qui possunt contingere, hoc enim ad consilium non pertinet, ut dicitur 3. Ethic. Extrema autem necessitas uocatur, non quando aliquis iam spiritum exhalare cernitur, & subsidium recipere non potest, sed cum apparent signa probabilia futuræ necessitatis extremæ, nisi subueniat, nec apparet, nec in promptu est, qui ei subueniat. Determinat autem has conclusiones adeo clare, ut inficiari impossibile sit. Sunt siquidem verba eius ibidem ista. Quum eleemosyna sit actus uirtutis, oportet, quod aliquo modo cadat sub præcepto: quia præcepta legislatoris ad uirtutem inducere intendunt, ut dicitur 2. Ethi. reducitur autem ad hoc præceptum. Honor parentes, Honor autem ille secundum Aug. ad reuerentiam, & subuentionem in necessarijs pertinet, & nomine parentum omnis proximus intelligitur, sed præcepta affirmatiua non obligant ad semper quāuis semper obligent, sed obligant pro loco, & tempore, & secundum alias determinatas conditiones. Quum autem usus diuitiarum sit ordinatus ad subueniendum necessitatibus præsentis vitæ quæ quidem subuentio debet esse ordinata, patet quod qui diuitijs non utitur ad subueniendum necessitatibus præsentis vitæ, vel inordinate utitur, a uirtute recedit. Ordo autem subuentionis talis debet attendi, quantum ad duo. Primo ex parte eorum, quibus subuenitur, ut primo sibi postea sibi coniunctis subueniat, deinde extraneis. Secundo, ex parte necessitatis talis debet esse ordo, ut prius absolutis necessitatibus subueniatur, quàm alicui necessitati conditionatæ, quæ est quum quis indiget aliquo ad sui status decentem conseruationem. Et ideo præceptum legis ad hoc obligat, ut illud quod superest alicui post subuentionē perfecta sibi coniunctis, puta familiæ, quam gubernare debet, respectu utriusque necessitatis in eleemosynas expendat ad subueniendum alijs respectu utriusque illarum necessitatum, sicut etiā natura id quod sibi de alimento superfluit ab actu nutritiuæ, in quo attenditur necessitas absoluta, & actu augmentatiuæ in quo attenditur quasi necessitas conditionata parat ad conseruationē speciei, generatiuæ uirtuti subministrans. Et similiter præceptum legis obligat, quod etiam necessitati extraneorum absolutæ, primo subueniatur, quam propriæ uel propinquorum conditionatæ: & ideo dicitur communiter, quod dare eleemosynam de superfluo cadit in præcepto, & similiter dare eleemosynam ei, qui est in extrema necessitate. Dare autem de eo quod est necessarium necessitate secunda, non autem de eo, quód est necessarium necessitate prima: quia hoc esset contra ordinem charitatis. Hæc ille. Vbi apparet, quam aperte supradictas conclusiones asserat atque confirmet: & consequenter manifeste cuique liquere potest, quod doctrinæ suæ consona non est opinio illa sibi imposita ex Secunda Secundæ. Quod si aliquis dixerit hoc, quód dixit in 4. sent. retractata ab ipso. S. Thom. in Secunda Secundæ, aduertat se in errorem lapsum propter septem. Primo, quia nō est consuetudinis suæ, ut opinionem quam alibi non solum secutus est, sed probauit retractet absque memoria, uel suæ olim opinionis, uel illorum, qui sequuntur eam, vel ipsius opinionis. Secūdo, ex eo, q illa sententia non solum sua, sed cōmunis antiquorum fuit, ut ipse refert in supradictis uerbis. Quis autem unquā inuenit S. doc. reprobare suam olim, & communem aliorum opinionem, si non illius opinionis meminerit, ac aliqua ea ratione refellerit. In hac siquidem Secunda Secundæ, q. 88. ar. 2. opinionem, quam in 4. sen. d. 38. q. 1. ar. 4. secutus fuerat circa dispensationem uoti per professionem solēnizati reprehendens, expresse eius meminit. In tertia quoq; parte, q. 9. ar. 4. opinionē, quā tenuit in 4. sen. di. 14. ar. 3. circa scientiam animæ Christi retractans explicite seipsum reprehendit. In tertia similiter parte. q. 70. art. 4. opinionem, quam in 4. sen. d. 1. q. 2. ar. 4. circa gratiam circuncisionis secutus est, reprehendens, expresse etiam seipsum mutasse opinionem affert. Alibi quoque similiter facit, sed sufficiat hæc tria adduxisse, ut ostendatur mos eius. Si ergo hæc est eius consuetudo, quomodo hoc in loco suam & communem ipso teste sententiam reuocat nullam penitus inuiens illius memoriam. Tertio, patet hoc idem ex eo, q non sine suæ gloriæ macula potuit intendere retractationem suæ olim & communis opinionis uerbis adeo obscuris & extortè exponendis, absque, ut dictum est, suæ intentionis populatione. Hoc siquidem & est contra promissionem a se factam in procemio totius Sūmæ, ibi dilucide secundum quod materia patietur, se prosequi cuncta uellet spondet. Et est contra tanti doctoris prouidentiam, quis enim (nisi desiperet) in re tam ardua uerbis oppositum pæ se ferentibus uteretur, potens claris uti. Nunquid timebat hic seipsum ac alios reprehendere & alibi æquanimior factus est? An forte diuites odio habebat, ut ueritatem eos celare uellet: Quarto: ostenditur hoc idem ex uerbis S. Tho. in Secunda Secundæ ibidem concludendo enim ait, Si ergo dare eleemosynam de superfluo est in præcepto, & dare eleemosynam ei, qui est in extrema necessitate, aliàs autem eleemosynas dare est in concilio. Quum enim S. Tho. Latina scripserit lingua, & dilucide, is sensus ex ipsius est sumendus verbis, quem verba ipsa significat. Accersito autem quemcūque optimum grammaticum, & proponas sibi quid intelligendum sit ex illis verbis. Præceptum est, vt fiat hoc, & fiat illud, respondebit certe, q duo præcipiuntur: & q debeat hoc fiat, & q illud fiat. Quum autem uerba S. Th. talia sint, quare non talis sumendus est sensus. Dixit enim, In præcepto est dare eleemosynam de superfluo, & dare eleemosynam ei: qui est in extrema necessitate. Duo ergo grammaticaliter intelligendo præcipit, cum dicit, & quòd detur eleemosyna de superfluo, & quod detur eleemosyna patienti extremam necessitatem. Quinto, confirmatur hoc idem ex verbis S. Thom. in eadem Secunda Secundæ, q. 66. art. 7. in cor. ubi ait, Res, quas aliquis superabundanter habent, ex naturali iure debentur pauperum sustentationi: unde dicit Amb. & habetur in Decretis d. 47. Esurientiū panis est, quem tu detines: nudorum indumentum est, quod tu recludis: miserorum redemptio & absolutio, est pecunia, quam tu in terra effodis. Sed quia multi sunt necessitatem patientes, & non potest ex eadem re omnibus subueniri, committitur arbitrio vniuscuiusque dispensatio propriarum rerum, ut ex eis subueniat necessitatem patientibus. Hæc ille. Vbi cernere potes primam conclusionem. Secunda autem ex his quæ addit ibi in corpore, & in responsione argumentorum, elici potest. Sextò confirmat hoc idem ex verbis S. Tho. in eadem Secunda Secundæ, q. 87. ar. 1. ad quartum: vbi ait, Tertiæ vero decimæ, quas cum pauperibus comedere debebant, s. in veteri testamento, in noua lege augentur, per hoc, quod Dominus non solum decimam partem, sed omnia superflua pauperibus iubet exhiberi, secundum illud Luc. 11. Quod superest date eleemosynam. Hæc ille. Vbi aperte cernis iustitiæ, non consuluisse Dominum Iesum superflua erogari pauperibus secundum doctrinam S. Tho. Septimò confirmatur hoc idem ex uerbis S. Thom. in eadem Secunda Secundæ, q. 118. ar. 4. ad secundum: inquirens enim ibi an auaritia semper sit peccatum mortale, arguit secundo loco ad partem affirmatiuam sic, Minimum in auaritia est, quod aliquis retineat sua inordinate: sed hoc videtur esse peccatum mortale, dicit enim Basilius, Est panis famelici, quem tu tenes, nudi tunica, quam tu conseruas, indigentis argentum, quod tu possides: quo circa tot iniuriaris, quot exhibere valeres: sed iniuriari alteri est peccatum mortale, quia contrariatur dilectioni proximi: ergo multo magis omnis alia auaritia est peccatum mortale. Deinde respondēdo huic argumento ait. Ad secundum dicendum, q Basilius loquitur in illo casu, in quo aliquis tenetur ex debito legali bona sua pauperibus erogare, uel propter periculum necessitatis, uel propter superfluitatem habitorum. Hæc ille. In quibus uerbis clarissime utranque conclusionem posuit, quomodo ergo in Secunda Secundæ retractauit quod dixit, in 4. sen. si in tot locis in Secūda Secundæ expresse confirmat, quod determinauit in 4. Caue ergo ne de cætero talia S. doctori imponas.

CAPVT III.

Verborum D. Thomæ ex quibus reprobata opinio pullulauit, explanatio.

VERVM Quia non sat est falsam expositionem destruere, nisi uera apponatur, ideo declaranda sunt uerba eius, quæ illi minus bene intellexerunt. Verba eius in loco allegato (scilicet in Secunda Secundæ, quest. 32. art. 5. ubi inquirit, an dare eleemosynam sit in præcepto) sunt ista: Quum dilectio proximi sit in præcepto, necesse est omnia cadere sub præcepto, sine quibus dilectio proximi non conseruatur. Ad dilectionem autem proximi pertinet: ut proximum non solum velimus bonum, sed etiam operemur secundum illud, 1. Ioan. 3. non diligamus verbo neque lingua, sed opere & ueritate. Ad hoc autem ut uelimus & operemur bonum alicuius, requiritur quód eius necessitati subueniamus: quód fit per largitionem eleemosynarum: & ideo eleemosynarum largitio est in præcepto. Sed quia præcepta dantur de actibus uirtutum: necesse est q modo donū eleemosynæ cadat sub præcepto, secundum q actus est de necessitate virtutis, s. q recta ratio requirit, secundum quam est aliquid considerandum ex parte dantis, & aliquid ex parte eius, cui est eleemosyna danda. Ex parte quidem dantis considerandum est, ut id quod in eleemosynas est erogandum, sit superfluum: secundū illud Luc. 11. Quod superest, eleemosynā date. Et dico superfluum non solum respectu suiipsius (quod est supra id, quod est necessarium indiuiduo) sed etiam respectu aliorum, quorum cura sibi incumbit, quia prius oportet quod unusquisque sibi prouideat, & his quorum cura sibi incumbit, & postea de residuo aliorum necessitatibus subueniatur: respectu quorum dicitur necessarium personæ, secundum q persona dignitatem importat: sicut & natura primo accipit sibi, quod est necessarium

ministerio

ministerio nutritiuæ: superfluum autem erogat ad generationẽ alterius per uirtutem generatiuam. Ex parte autem recipientis requiritur, q necessitatem habeat: alioquin non esset ratio, quare ei eleemosyna daretur. Sed cum non possit ab aliquo uno omnibus necessitatem habentibus subueniri, non omnis necessitas obligat ad præceptum, sed illa sola, sine qua is, qui necessitatem patitur sustentari non potest. In illo enim casu locum habet, quod Ambr. dicit: Pasce fame morientem si non paueris, occidisti. Sic ergo dare eleemosynam de superfluo est in præcepto, & dare eleemosynam ei, qui est in extrema necessitate, aliàs autem eleemosynas dare in consilio est, sicut & de quolibet meliori bono dãtur consilia. Hæc ille. Ex quibus talis est accipienda sententia. Eleemosynarum largitio est in præcepto, quia dilectio proximi non solum secundum affectum, sed effectum, est in præcepto. Tunc autem est in præcepto, quando est necessaria uirtute charitatis, ita quod sine tali eleemosynæ donatione charitas manere non potest, quia est actus eius. Tunc autem de necessitate charitatis, quando recta ratio ad hoc necessitat. Necessitantia autem secundum rectam rationem ad eleemosynæ actum sunt duo: aliquid, scilicet ex parte dãtis, & aliquid ex parte eius cui eleemosyna est danda. Ex parte quidem dantis necessitans ad eleemosynæ actum est superfluitas bonorum non solum naturæ, sed personæ, iuxta Christi præceptum, & naturæ processum. Ex parte autem eius, cui eleemosyna est danda necessitans ad eleemosynæ actum est necessitas, seu indigentia, non quæcunque, quia ab uno etiam habente superflua non potest omnibus necessitatibus apparentibus subueniri, sed extrema, iuxta verba Ambrosij. Vnde & dare eleemosynam de superfluo est in præcepto ratiõne superfluitatis, & dare eleemosynam ei, qui est in extrema necessitate, est in præcepto ratione necessitatis extremæ: aliàs autẽ est in consilio. Quod autem iste sit uerus sensus, patet ex eo, q secũdum istum sensum nulla extorsio est literæ, nullum sequitur inconueniens, nulla discordia inter principia, & conclusiones, nulla contradictio inter dicta eius hic, & in alijs locis supra allegatis; sed omnia inueniuntur consona, non solũ supradictis, sed et alijs dictis S. Th. In quæstionibus siquidem de malo, q. 13. ar. 2. ad quartum exponens supradictam authoritatem Basilij ait, Basilius loquitur in casu illo, quando aliquis tenetur bona sua pauperibus erogare; puta si sit ei superfluum secundum illud Luc. 11. Quod superest, date eleemosynam. In quolibetis quoque, quolibeto 7. vel 8. apud aliquos codices, q. 6. ar. 2. ubi quærit utrum ille, qui non dat pauperi potenti, si habeat de superfluo, peccet, ponit eandem primam conclusionem in hæc verba. Circa hoc distinguendum est. Supposito enim, quod aliquis habeat de superfluo, & respectu indiuidui, & respectu personæ, quod tenetur pauperibus erogare, aut uidet in paupere petente euidentia signa extremæ necessitatis, aut non; si uidet, certum est, quod tenetur dare, & peccat non dando. In hoc. n. casu loquitur Amb. Pasce fame morientem, si non paueris, occidisti. Si uero non apparent, tunc non tenetur dare pauperi petenti, quia quamuis teneatur dare superfluum pauperib. non tamen tenetur omnibus dare, nec huic dare, sed tenetur distribuere, secundum q sibi uisum fuerit opportunum. Hæc ille. Ex quibus prima conclusio euidenter apparet.

¶ Fundantur autem hæ conclusiones super rationes multas. Quũ enim bonum consurgat ex causa integra, malum autem ex particularibus defectibus, ut Dion. dicit 4. c. de Diui. nomi. charitas ipsa erga proximum indigentem conseruari non potest, nisi ex parte utriusque omne corruptiuum tollatur. Contrariatur autem dilectioni proximi, vt ex dictis, & dicendis patet, ex parte dantis superfluum personæ indigentibus negare; ex parte uerò pauperis extrema necessitas non adiuta, & ideo quodcunque illorum inueniatur, charitas non soluatur, & consequenter malum culpæ mortalis consurgit, & hæc est ratio quam tetigit S. Thom. in q. trigesimasecunda loco præallegato, cum dixit, quòd actus eleemosynæ est de necessitate uirtutis, secundum quod recta ratio requirit, secundum quam aliquid est considerandum ex parte dantis, & aliquid ex parte eius, cui danda est eleemosyna. Amplius: quum ordo charitatis sit in præcepto, ut testatur S. Tho. in Secunda Secundæ, q. 44. ar. vlt. & ex charitate diligẽda sit uita corporalis proximi, secundum omnes plus tenemur diligere uitam proximi, quam bona nostra exteriora, sicut plus animam proximi, quam corpus nostrum. Sed decentia status est, quoddam bonum exterius, igitur tenemur de necessarijs ad decentiam status nostri subuenire vitæ corporali illius, qui est in extrema necessitate. Et similiter cum charitatis ordo exigat, ut decentiam status proximi superfluitatibus nostris præponamus, quoniam tale bonum charitas proximo vult, hoc autem malum abijcit, tenemur ex superfluo naturæ, & personæ aliorum necessitatibus subuenire. Et hæc est ratio, quam adduxit S. Th in 4. sent. ubi supra, Amplius: Cum virtutis duo sint extrema cõtraria, s. superabundantia, & defectus, ut dicitur 2. Ethic. charitas aũt licet secundũ se ex ratione superabundanti careat: quia, ut inquit Bern. Charitatis modus est absque modo esse: ex eo, q obiectum non potest tantum amari, quãtum est amabile, utrumque tamen extremum habet secundum exteriores operationes: vt ex Secunda Secundæ, q. 26. art. 7. habetur. vnde ex superabundãtia, & defectu exteriorum operum corrumpitur. Ad excessum aũt in proposito pertinet plus de corporalib. bonis, quam oporteat tribuere, tam sibi, quam alijs: quia amicabilia quæ sunt ad alios, sunt ex amicabilibus, quæ sunt ad se, ut dicitur 8. Et hic. Defectus vero est minus corporalibus bonis vti, quam oporteat, & ad sui, & aliorum sustentationem. Quum aũt superflua naturæ, & personę habens, nec indigentibus dispensans, plus sibi, quam oporteat huiusmodi bonorum applicet (aliter superflua non sunt) manifestum est, quod in charitatis extremum contrarium secundum superabundantiam incipit: sicut ille, qui in superfluis, & voluptuosis conuiuijs plus alijs, quam deceat, tribuit, & consequenter vterque peccat mortaliter. Similiter quum negans necessarium personæ patienti extremam necessitatem, minus alijs, quam oporteat communicet huiusmodi bona (quia debentur exteriora bona ordine naturali sustentationi vitæ humanæ primo, deinde cæteris commoditatibus) patet quod in extremum secundum declinat, sicut & ille qui sui ipsius ob suam miseriam corporali saluti subuenire negligit vnde & vterq; à charitate recedit, & consequenter mortaliter peccat. Et hæc est ratio, quam tetigit S. Tho in quolibeto 6. q. 7. Amplius. Quum de iure naturali omnia sint communia, & ius gentium res appropriauerit quo ad vsum, procurationem & dispensationem (vt dicit S. Tho. in Secunda Secundæ, q. 66. artic. 2.) constet quoque quod à iure gentium nihil ordinatum vim sumit (quoniam à natura ut rationalis est, oritur) impossibile est ea, quæ huic superfluunt, quo ad naturam & personam, eius esse quo ad vsum (vsus enim superfluorum inordinatus est, aliter superflua non sunt) licet istius sint quo ad procurationem, & dispositionem. Si autem ex iure gentium eius non sunt, quo ad vsum, indigentibus ex iure naturali debentur, dispensanda tamen secundum arbitrium possidentis, cui (vt dictum est) dispensationem ius gentium appropriat. Contra ius ergo naturale est superflua naturæ & personæ indigentibus non largiri. Similiter licet necessariũ personæ sit habentis, etiam quo ad vsum, simpliciter loquendo, in casu tñ, quo extrema necessitas alterius appropriat, ut superfluum censetur eius vsus respectu istius patientis extremam necessitatem, & iuris naturalis vis exigitur, vt tanquã superfluum patienti debeatur. Non enim ratio, à qua ius gentium deriuatur, ita necessariũ p̃sonæ appropriat huic quo ad vsum, quin indicet in casu necessitatis alteri debere ob iuris naturalis vim cuius signum est: quia si ab isto possidente necessarium personæ in tali casu non dispensetur patienti extremam necessitatem, laudabiliter ab eo auferri potest, ut extremis necessitatibus subueniatur. Est igitur & contra ius naturale non subuenire extremæ necessitati de necessarijs personæ. Et hæc est ratio, quam tetigit S. Tho. in Secunda Secundæ, q. 32. hoc ar. in responsione ad secundum, & est sumpta ex uerbis Basilij, & Ambr. Ille enim exponens uerba Diuitis, Luc. 12. dicentis, Congregabo omnia, quæ nata sunt mihi, & bona mea, ait, Dic mihi quæ tua, vnde ea sumens in uitam tulisti? sicut qui præueniens spectacula, prohiberet aduenientes sibi, appropriando, quod ad communem usum ordinatur, similes sunt diuites quod communia, quæ præoccupauerunt, ęstimant sua esse. Si enim quilibet suæ necessitatis sufficientia recipiens, relinqueret superfluũ indigenti, non esset diues, nec pauper. Cæterum si fateris ea tibi diuinitus prouenire, an iniustus est Deus, inæqualiter res nobis distribuens? cur tu abundas, ille uero mendicat, nisi ut tu bonæ dispensationis merita consequaris, ille uero patienciæ brauijs decoretur? Nonne spoliator es, qui dispensanda suscepisti, propria reputando? Est panis famelici, quem tu tenes, nudi tunica, quam in conclaui conseruas, discalceatis calceus, qui penes te marcescit: indigentis argentum, quod tu possides inhumatum. quocirca tot iniurias, quot dare ualeres. Amb. autem eandem parabolam tractans, ut in Decretis habetur d. 47. sicut Hi. ait, Proprium nemo dicat quod est commune, quod plus qui sufficeret sumptei, etiam uiolenter obtentum est, & subdit, Quis enim tam iniustus, quam qui tam multorum alimenta non suum usum, sed abundantiam & delicias facit? neque. n. minus est criminis habenti tollere, quam quum possis & abundas indigentibus denegare. Concludendo igitur secundum ueritatem & S. Th. doctrinam, duas diximus radices necessitatis ad eleemosynæ opus producendum dicimus, superfluitatem scilicet naturæ & personæ ex parte dantis, & extremam necessitatem ex parte indigentis.

CAPVT IIII.

Quorundam obiectionum solutio ponitur, quæ falsam D. Thom positam sententiam confirmare uidebantur.

ANTEQVAM autem satisfiat motiuis unde orta creditur illa falsa expositio, alias quasdam obiectiones contra determinatam ueritatem ad illius falsæ expositionis robur afferendas censui.

¶ Quadrupliciter igitur instat, primo sic: Quũ eleemosyna fit ad alterum oportet coniunctum utriusq; conditiones considerare, & non diuisim, sicut & de iustitia dicitur 5. Ethi. unde & S. Tho. in hoc art. ait, q nulla est ratio, quare eleemosyna alicui detur, quantumcunque alias habeat superflua nisi iste egeat. ergo copulatim oportet intelligere, quod duo sunt consideranda ad præceptum eleemosynæ. s. superfluitas, & extrema necessitas. Secundo, quia si non coniunctim intelligatur, sequitur deficiens doctrina, & quodammodo impossibilis adimpleri. Deficiens quidẽ, quia dicit, quod habens superflua, tenetur, largiri eleemosynaliter & nõ dicit cui, & similiter quod patienti extremam necessitatem sub præcepto subueniendum est, & non dicit a quo. Impossibilis uero quandoq;, quia in aliqua patria nullus est pauper, & tamen aliquis habebit de superfluo. Tertio, quia post art. istum quærit S. Tho. utrum corporalis eleemosyna sit danda de necessario, ex hoc enim arguitur sic: Si præcedenti art. iam determinatum est, quod patienti extremam necessitatem tenemur dare de necessario, personæ, quid opus erat dubitare utrum sit danda eleemosyna de necessario. Quarto, quia S. Th. in quolib. 6. q. 7. seu art. 12. in responsione ad primum, dicit hæc uerba, Non semper peccat mortaliter quoties cunque non dat pauperi, qui superfluum habet, sed quando necessitas imminet. Quando autem sit talis necessitas, quod obliget ad mortale, non potest ratione determinari sed committitur prudentiæ. Et in responsione ad secundum dicit, Dare, omnia sua pauperibus, cadit sub præcepto secundum animi præparationem, ut s. homo sit paratus hoc facere, si necessitas immineat. Minor tamen necessitas requiritur ad superflua eroganda, quam ad omnia exhibenda, tamen hoc totum ratione uniuersali determinari non potest, sed committitur prudentiæ ut dictum est. Ex his. n. uerbis uidetur q superflua erogare secundũ S. Thom. non sit in præcepto nisi tempore necessitatis.

AD HAEC Respondetur. Et ad primum dicitur, quod aliud est loqui de exequutione præcepti eleemosynæ, & aliud de obligatione eius. Licet. n. ad exequendum eleemosynæ præceptũ exigantur duo, s. superfluitas naturę & personæ ex parte dantis, & indigentia naturæ uel personæ ex parte eius cui est eleemosyna danda, sed superfluitas naturæ ex parte dantis, & indigentia naturæ, idest extrema necessitas ex parte patientis (quia aliter non est ratio, quare danda sit eleemosyna) obligatur tamen quis per se loquendo, ex hoc solo q superfluum naturæ & personę habet illud distribuere. Solo autem dico, excludendo non omnem sed extremam alterius, necessitatem, quam hic S. Th. superfluitati combinat, oportet. n. q si uni superest, alteri deficiat, ut Basilius dixit. Et similiter ipsa extrema necessitas alicuius quantum est ex se, obligatiua est ad hoc ut sibi subueniatur. Per accidens autem est, quod hic, uel nunc quis non teneatur, puta quia latent eum indigentes. Vnde quia S. Tho. radices pręcepti inuestigabat, & non exequutionem, ideo disiunctim intelligendus est, ut probatum fuit, aliter in maximos incideretur errores, Et subtiliter aspiciat quis, uidebit quod & ad ipsam obligationem præcepto duo concurrunt. s. superfluitas naturæ, uel personæ ex parte dantis, & necessitas naturæ uel personæ ex parte patientis, quoniam præcepta moralia dantur de his, quæ ut plurimum eueniunt, ut pluries Arist. in Eth. dicit, Communiter autem immo potius semper, superfluitas unius, est indigentia alterius, sed quia non ex parte indigentiæ est obligatio ad mortale, nisi sit extrema, neque ex parte superfluitatis est præceptum, nisi sit ultra personæ dignitatem, ideo summarie loquens S. Tho. ea quæ complent rationes præceptorum assumens, ad aliaque loca tanquam ad commentaria, quæ se scripsisse nouerat remittendo, assumpsit, & conclusit dicens duo præcipi, & dare de superfluo, & dare extremam necessitatem patienti.

¶ Ad secundum dicitur, q doctrina sufficiens est, & quia summarie tradita, & quia alibi explicata est, & quia facile subintelligi potest, cui danda sunt superflua, indigenti. s. & patienti extremam necessitatem, & a quo subueniendum est, ab eo, s. qui nouit & potest. Posse autem quemlibet superfluum naturæ habentem, clarum est. Nec est uerum, quod quandoque impossibile sit hoc obseruare, quoniam secundum Euangelicam doctrinam pauperes semper habebimus nobiscum, & dato quod non appareret aliquis indigens, obseruaretur præceptum, futuris pauperibus thesaurizando. Dicitur secundo quod quia, ut dictum est, sermones morales sunt secundum subiectam materiam, quæ ut in pluribus hoc habet, ideo si in aliquo particulari casu aliquid occurrat q impedire uideatur reseruationem præcepti, nihil rigoris ipsi præcepto adimitur.

¶ Ad tertium sufficienter rñdetur quantũ ad propositum spectat, quærẽdo ab obiicientibus ad quid sanctus doctor in 4. sent. dist. 15. post articulũ adductum, in quo expresse has cõclusiones determinauit, mouit illammet dubitationem, an s. eleemosyna danda sit de necessario, in eadẽ q. art. 4. Causa. n. quam reddituri sunt, quare hoc fecit in 4. est illa quare hoc fecit in secunda secundæ, & quũ in 4. uideant, q talis articuli qõ non repugnet ueritati huius prioris determinationis, nec superflue addita sit, fateanť fallax assumpsisse signum in secunda secundæ ad suã expositionem probandã. Est aũt in promptu cã, quare utrobique talem articulum adiecerit, quia specialem, scilicet pręse fert difficultatẽ necessariorum distributio, quum enim audis necessarium, distribuendum non uidetur. Vnde licet ex præcedenti articulo facile deduci potuisset conclusio illa, quòd necessarium personæ erogandum est patienti extremam necessitatem, tamẽ tota quæstio, an. s. liceat necessarium erogare, nota non erat, quare, &c.

¶ Ad quartum dicitur, quòd oportet intelligere respõsionum terminos secundum quod in argumentis oppositis assumpti sunt. In illis autem argumentis non est sermo, nisi de necessario naturæ, & superfluo naturæ, ut patet in primo ex præcepto Ioannis Baptistæ, Luc. 3. quod inducitur. s. Qui habet duas tunicas, det unam non habenti. duæ enim tunicæ sunt superfluum naturæ, non personæ, ut glossa ibid. dicit, & Petrus de Palude in 4. dist. 15. & ratio conuincit, tum propter temporum uariationem naturalem secundum calidum, & frigidum, serenitatem & intemperiem, tum propter communem humani generis morem. Vnde uerba illa, quæ in solutione primi dicit, confirmant secundam conclusionem supra determinatam, quia necessarium personæ quod est naturæ superfluum, in articulo necessitatis extremæ erogandum dicit sub peccato mortali.

¶ Secundum autem argumentum replica est contra hanc responsionem hoc modo. Dare omnia etiam necessaria naturæ, est in præcepto in articolo necessitatis, quod tamen simpliciter est in consilio, ergo dare superflua naturę quod est in præcepto, obligat extra articulum necessitatis. Tenet consequentia, quia præceptũ obligat plus quam cõsilium, ergo male responsum est, quod præceptum illud de duabus tunicis similiter intelligitur in articulo necessitatis. Et ad hoc respondet, quod vtrunque est in præcepto secundum præparationem animi pro articulo necessitatis: sed articulus necessitatis habet latitudinem. Necessitatis enim obligatio ad necessaria naturæ communicanda, est non quæcunque extrema necessitas pauperis, sed illa, qua quis etiam uitam propria tenetur discrimini exponere propter illam. Si enim pro fratribus mori aliquando est in præcepto, consequens est, quod priuare se necessariis uitæ adminiculis, committendo se diuinæ prouidentiæ in aliquo casu præceptum sit. Necessitas autem ad superflua obligans naturæ communicanda, est minor, sufficit enim ad hoc, quòd pauper non habeat vnde sustentari queat. Vnde ex hac responsione secunda conclusio iterum confirmatur, sicut & per corpus illius articuli.

CAPVT V.

Solutio obiectionum fundamento illius opinionis in primo cap. adductarum.

AD ea uero, quæ in principio pro fundamento illius expositionis adducta sunt respondetur. Et ad primum quidem responsio ex dicta aperta est. Iam. n. declarauimus, & probauimus, quomodo duo consideranda sunt secundum rectam rationem ad necessitatem virtutis eleemosynariæ.

¶ Ad secũdum verò dr̃, quòd ly laudabiliter, põt dupliciter sumi. Vno modo, ut distinguitur contra. Necessariò, & sic idem sonat laudabiliter qđ bñ, sed nõ de pcepto, sed de consilio. Alio mõ, ut distinguit cõtra uituperabiliter, & sic idẽ sonat quod uirtuose. in proposito. S. Th. accepit laudabiliter scđo modo, & non primo. Et nihil aliud uoluit dicere, nisi quod in illis casib. trib quo enumerat non inordinate, sed uirtuosè quis necessariæ psonæ largiret. Ex hoc aũt quod uirtuosè hoc fieri dr̃ nõ sequitur, ergo nõ de pcepto. quoniã actus uirtutis communis est præceptis & cõsilis. Et quia hoc uerbũ arbitror fuisse occasionẽ errãdi aliis & falsam fouisse expositionẽ, ppea quod creditũ est quod S. Th. uteretur ly Laudabiliter, primo mõ: id ostẽdo qđ scđo mõ accepit Laudabiliter ex quatuor. Primo ex ar. ac. S. Th. more. Quũ. n. consueuerit diuinũ eius ingeniũ qõnib. rñdere sermone formali. pp quod uniuersaliter pfundæ sunt eius suiæ, & occultæ minus perspicacib. & cit. art. non sit, an de necessario fieri eleemosyna dẽat sub præcepto consilio, sed an de necessario dare liceat eleemosynam, sua nõ intererat rñdendo disserere, quod hoc sit in consilio uel pcepto. sed quod hoc sit contra uirtutẽ uel secundũ uirtutẽ, licet ad perfectiorẽ doctrinã potuisset post subiungere, & hoc nõ solũ est secundum uirtutẽ, sed ẽt in pcepto. Quod dixit. Ergo laudabiliter uirtuose exponendũ est, si difficultati motæ formaliter respõsum esse fateri uolumus. Secũdo, ex prima parte corpus illius articuli, ait. n. ibi, quod nõ liceat dare de necessario naturæ, nisi ad sustẽtationẽ reipublicæ, uel Ecclesiæ in aliquo casu necessitatis. Tunc enim laudabiliter, inquit, seipsum, & suos mortis exponeret periculo, quia bonũ cõe pponendũ est proprio. Ex hoc arguit sic. Certũ est, quod in aliquo casu tenetur qs de præcepto, nõ solũ mortis periculo se exponere, sed ẽt mori pro fratrib. ergo quum S. Tho. dixit laudabiliter hoc fieri in aliquo casu, non accepit Laudabi-

liter,

liter, ut distinguit contra necessario, seu de præcepto, quia falsum dixisset, quum in pcepto hoc esset, non sit dubiũ in aliquo casu, accepit igitur, Laudabiliter, idest virtuose, Quod si hic hanc accepeas glossam quare non infra in proposito nostro, nulla siquidem est quæstionis aut stylі disparitas. Tertio, ex regula generali, ex qua excipiens profert hæc verba, Quum enim distinxisset necessarium in necessarium naturæ & personæ, & de necessario naturæ regulam tradidisset, quod non licet dare ex eo eleemosynam, & exceptionem fecisset ad necessarium personæ transiens, ipsum absolute considerans (ut quæst. exigebat) duas regulas tradidit. Prima est, quod dare de necessario personæ, simpliciter, scilicet, & absolute considerando ipsum, est bonum sub consilio tantum, non de præcepto, Secunda aut quasi aduersatiue addita est, quod inordinatum est dare tantum de necessario personæ, quod de residuo non possit conuenienter vita peragi. Et ab hac secunda regula excipit tres casus, ingressum religionis, facilem reparationem, & extremam necessitatem priuatæ personæ, vel magnam reipub. quia in his laudabiliter necessaria personæ erogantur. Ex his verbis videre quispiam potest clara luce, quod laudabiliter posuit contra inordinatum. Regula enim erat, quod necessarium personæ nimis a seipso subtrahere est inordinatum. Exceptio autem est, quod in tribus casibus hoc fit laudabiliter, id autem est dictum laudabiliter, vt distinguitur contra inordinate & contra vituperabiliter. Quarto patet hoc idem ex 4. sentent. distinct. 15. quæst. 2. art. 4. quæst. 1. ibi enim tractans hunc articulum, eandem regulam tradit, & eosdem tres casus excipit ab illicitis. Constat autem quod ibi iam determinauerat, quod non solum illicitum, sed præceptum erat dare de necessario personæ vltimam necessitatem patienti, nihil ergo oblitas prædeterminatæ sententiæ, ꝙ id quod præceptum dixerat post laudabile aut licitum dicat, exigente hoc noua difficultate, quia formaliter sibi vult respondere. Laudabiliter igitur idest virtuose dixit dari eleemosynam de necessario in articulo necessitatis.

¶Et per hæc patet, qualiter intelligenda sint verba illa, quæ ad cõfirmationem dicebantur, scilicet dare eleemosynam de necessario personæ, est bonum, & non cadit sub præcepto, sed consilio, Quum enim hæc verba in eodem sint articulo, accipienda sunt, ut quæsitum formaliter determinat. Quæritur autem ibi, an non liceat de necessario dare eleemosynam in tali uel in tali casu. sed ut dictum est, quia ipsum Necessarij nomen erogationem excludere videtur, quæritur an considerando id quod necessarium est alicui absolute & simpliciter, liceat eleemosynam de eo dare. Ad hoc autem quæsitum facta distinctione de necessario naturæ & personæ, subtiliter & optime quo ad necessarium personæ dictum est, quod licet seu bonum est de consilio, tamen non de præcepto. Ex hac tamen responsione non sequitur, ergo in nullo casu uel in casu extremæ necessitatis hoc non cadit sub præcepto, quæsita enim aliter a sapientibus determinantur solitarie sumpta, & aliter coniuncta alicui casu siue fini. Si enim quæras, an occidere hominem sit bonum, optime respondebitur ꝙ non, si addas in casu, quo iustitia exigit, respondebitur quod hoc est in præcepto. Similiter si quæras an exponere se mortis periculo, sit bonum, optime respondebitur quod non, quod si addas propter actum virtutis, dicetur quod hoc quandoque cadit sub præcepto, & similiter de alijs euidenter apparet, quod aliam responsionem sibi vendicant solitarie quæsita, & alia coniuncta cũ aliquo alio. Vnde ad insinuandum S. Thom. quod dare de necessario personæ solitariæ sumptum bonæ affectionis est dixit, quod sub consilio non præcepto cadit. Ad insinuandum autem, quod hoc in aliquo casu sub præcepto cadit supra dixerat, & infra dicit, & alibi, ut est allegatum, quod de necessario personæ extremæ necessitatis sub præcepto tenetur quis subuenire. Patet igitur ex dictis, quod S. Thom. sententia est, quod duo sunt præcepta circa eleemosynam faciendam, scilicet dare de superfluo naturę & personę indigentibus quibuscũ, & dare de necessario personę patienti extremam necessitatem.

CAP. VI.

Exposita opinionis S. Thomæ ex multis illustribus Doctoribus antiquis & modernis, confirmatio.

ET Quia hoc videtur multis forte nimis graue, & S. Thom. quem prius imitabantur sequendum, non putabunt, & coaceruabunt sibi magistros prurientes auribus ut omnino inexcusabiles reddantur, apponendos censui multos illustres Doctores eandem tenentes sententiam, licet non parui pendendum sit verbum illud S. Thom. in 4. quando ait esse hanc communem sententiam.

¶Primam ergo conclusionem, scilicet, quod habens superfluũ, naturæ, & personæ, tenetur alijs subuenire ratione superfluitatis: licet pauper non appareat in extrema necessitate, tenent in primis Ba. & Ambr. in verbis supra adductis. August quoque, ad Macedonium vt habetur 14. quæstio. 4. cap. quid dicam, idem sentit in his verbis, Nonne omnes qui sibi videntur gaudere conquisitis, eisque vti nesciunt alienum possidere conuincentur? hoc enim certe alienum non est, quod iure possidetur, hoc autem iure quod iuste, & hoc iuste, quod bene, omne igitur quod male possidetur, alienum est, male autem possidet, qui male vtitur. Hæc ille. Vbi apparet superfluũ naturæ, & personæ alienum esse quo ad vsum, & consequenter dispensandum, aliter iniuste possidetur, qui habens non recte vtitur illo. Eandem confirmat sententiam Hiero. distinct. 42. cap. hospitalitatem, dicens. Aliena rapere conuincitur, qui sibi vltra necessaria retinere probatur. Hæc ille. Theophilus quoque super illa verba Luc. 18. Facilius est camelum, tractans an hæc domini sententia impossibilitatem, ostendat circa diuitum salutem: affirmansque impossibilitatem, ait, Reuera ita est, aliud enim est diues, & aliud œconomus, nam diues est, qui sibi reseruat diuitias, œconomus vero siue dispensator, qui ad opus aliorum has tenet. Porro attendatur, quod diuitem quidem impossibile dicit saluari, possidentem vero diuitias difficile, quasi dicat, Diues qui captus est à diuitijs, & famulatur, habens vero illas qui, scilicet, eis dominatur vix saluabitur, causa humanæ fragilitatis. Hæc ille. Vbi manifeste damnantur omnes reseruantes sibi diuitias, idest superflua, & qui eis famulantur. Quod autem talis famulatus excludens uita æterna, sit ipsa custodia superfluorum, apparet ex uerbis Chry. ibidem dicentis. Non prohibet ditari, sed opibus famulari, uult, ut in necessarijs, utamur eis, non ut custodiamus. nã famuli est custodire, sed domini dispensare. Si conseruari exuellet non tradidisset eas hominibus, sed sineret eas in terra iacere. Apparet etiam ex uerbis Domini, Matth 6. Non potestis Deo seruire & Mammonę, ubi Hieron. exponens quid sit seruitus diuitiarum, ait, Audiat hæc auarus, audiat qui censetur uocabulo Christianus, non posse simul diuitijs, Christoque seruiri, & tamen non dicit, Qui habet diuitias, sed qui seruit diuitijs, qui enim diuitiarum seruus est diuitias custodit, ut seruus, qui autem seruitus excussit iugum, distribuit eas ut dominus. Hęc ille. Vbi expresse apparet, quod est impossibile superflua custodire, non dispensando, & Christum amare. diuitijs enim auaritis, su odio haberi necessarium esse ibidum dicit Dominus. Beda quoque super illud Luc. 11. Quod superest, date eleemosynam, ait, Neque enim ita facienda iubetur eleemosyna, ut teipsum consumas inopia, sed ut tui cura corporis expleta, inopem quantum uales, sustentes. Hęc ille. Vbi iubens exposuit sustentationem inopum post necessaria nobis.

¶Inter posteriores uero Doctores Petrus de Palude in 4. dist. 15. quęstio. 3. expresse ponit hoc cadere sub pręcepto. Richardus quoque in 4. distinct. 15. quęst. 2. hoc idem confirmat. Durandus autem & Romanus ibidem, quasi mortale pauidi timent.

¶Secundam aũt conclusioné (ꝙ s. dare eleemosynam existenti in extrema necessitate de necessario personæ sit in præcepto) Ambr. dist. 86. cap. pasce, confirmat dicens, Pasce fame morientẽ, si nõ pauisti, occidisti. Greg. quoq; in homilijs suis ait, Quia enim in lege scriptum est, Diliges proximum tuum sicut teipsum, minus proximum amare conuincitur, qui non eo in necessitate illius etiam ea quæ sunt sibi necessaria, partitur, idcirco de diuidendis cum proximo duabus tunicis datur præceptum. Hæc ille. Vbi euidenter apparet, ꝙ necessaria, non communicata necessitatibus absque dubio extremis minorem debito dilectioné Christi, conuincunt, & consequenter charitatis extinctionem, quæ diminutionem non patitur. Basilius etiam super illud Luc. 3. Qui habet duas tunicas, ait, Hic autem docemur, quod ex omni eo quod affluit supra proprij victus necessitatem, tenemur erogare illi, qui non habet, propter Deum qui quæcunque possidemus, largitus est. Hæc ille. Vbi clare sonat intenta sententia. Iuniores quoque, scilicet, Petrus de Palude, Ricardus, Duran. & Romanus in 4. sentent. distinct. 15. intrepide asserunt teneri quemlibet de necessario personæ subuenire extremæ necessitati pauperis. Nõ absque temeritate, ergo à tot Doctoribus ac rationibus subtrahat se quispiam, volens magis hominibus placere, quam veritatem sequi. Quod si mihi illud Rosellæ obieceris, quod, scilicet diuitum confessiones audiri non possent, & confessores damnationem incurrerent, audi Dominum Iesum Christum in Euangelio, diuitibus dicentem, Facilius est camelum transire per foramen acus, quam diuitem intrare in regnum cœlorum. Confessoribus autem, Si cæcus cæco ducatum præbeat, ambo in foueam cadunt.

¶Et sic patet regula generalis, circa eleemosynarum necessariam largitionem, applicatio autem eius ad particularia scientificæ determinationi non subest, prudentiæ committitur, quæ circa particularia versatur. Et est magna opus circumspectione, ut concludatur hunc habere superflua, oportet siquidem considerare statum, filios, filias seruos, alumnos, hospites, conuiuas, diuisionem, munificentiam, magnificentiam, & si qua sunt huiusmodi, & habere semper præ oculis, quod necessarium personæ non consistit in indiuisibili, multis enim adiunctis, non apparebit superfluum, & multis subtractis, non censebitur quis indigens Et

hæc

CAPVT III.

In quo genere, & in qua specie uirtutis, aut uitij operationes istæ locentur.

HVMANA Opera uirtutis, aut uitij susceptiua, in duo secantur genera, Quædam enim sunt, quorum bonitas uel malitia in ordine ad operantem consistit, ut concupiscere, irasci, timere, audere, & uniuersaliter humanæ passiones. Talium siquidem rectitudo sufficienter habetur, si ipse operans in seipso aliqualiter se habet, puta si passio secundum rationem refrenetur, &cæt. Alia autem sunt, quorum propria & per se primo bonitas aut malitia consistit in ordine ad alterum, licet ad completam uirtutis bonitatem etiam in ordine ad operantem bona esse oporteat, ut reddere depositum, restituere accommodatum, & uniuersaliter operationes, quæ iustitiæ subiacent. Ad horum siquidem rectitudinem propriam, idest ad hoc, ut iusta opera sint sufficit, quod alteri æqualiter commensurata sint, puta quod restitutio acceptioni æquetur. Non enim refert qua quis intentione depositum reddat, aut debitum persoluat, si operis iustitiam inspicimus: licet plurimum intersit, si iustitiæ uirtutem operanti attribuere uolumus, Propter quod hoc est singulare iustitiæ operibus, quod iusta operari possunt carentes iustitiæ uirtute, cæterarum autẽ uirtutum opera nemo absque uirtute illa explere sufficit. Quod ideo (ut ex dictis patet) accidit, quia cæteræ uirtutes perficiunt hominem in his, quæ sunt ad se iustitia uero in his, quæ sunt ad alterum, ut in quinto dicitur Ethic.

¶ Quum autem clara luce liqueat opera hæc, de quibus præsens agitur quæstio, in numero eorum, quæ ad alterum sunt cum ęqualitatis ciuili debito contineri, eorum bonitatem, uel malitiam ex ipsa ratione iusti, quo ad alterum est, secundum æqualitatem ciuiliter debitam, considerare oportet. Et ob hoc omnes rationesque in re hac adducuntur, ex rectitudine uoluntatis & pietate intentionis communitatis & ministrorũ defectiuæ sunt, non enim attingunt ad opus secundum se, an iustum uel iniustũ sit. Et quoniam iustum non humana lege positum (quoniam illud non est ad propositum, eo quod non habet locum nisi in differentibus) sed naturale idest ex ipsa rei natura æqualitate aliqua alter commensuratum in duas secatur species scilicet secundum iustitiam commutatiuam, & secundum iustitiam distributiuam, oportet non latere, secundum quam iusti speciem opera hęc examinare oportet, non enim eodem modo iusti ratio in utraque inuenitur. Quamuis autem primo aspectu ad commutatiuam iustitiam omnia huiusmodi opera spectare uideantur (quia uel restitutionis, uel recompensationis, uel locationis actus sunt) quia tamen secundum multos distributiua admiscetur iustitia, idcirco primo secundum formam iustitiæ commutatiuæ. deinde secundum admixtam distributiuam, & demum quandam singularem opinionem examinando procedemus.

CAPVT IIII.

Conditiones iusti commutatiui & distributiui.

QVIA Vero ignorantis rationibus terminorum, impossibile est intelligere cætera, prælibandum est, quid ratio iusti in commutationib. exigat, & similiter, quid ratio iusti in distributionibus requirat, ad hæc enim aspicientes, oportet reliqua examinare. In ciuitate, quum totum quoddam sit triplex debiti ratio sine qua iustum non inuenitur considerari potest, scilicet partis ad partem, totius ad partes & partium ad totum. Primus ordo dirigitur a iustitia commutatiua secundus a distributiua, tertius a generali, quæ legalis alio nomine dr̃, de qua in quinto Ethicorum dicitur, quod neque Hesperus, neque Lucifer est ita fulgens, aut admirabilis. Partes siquidem ciuitatis sunt singulares personæ, quarum & res & opera & personas commutare adinuicem oportet, ut quod uni deest, absque dantis dãno ab altera habeatur. Bonum similiter uel malum commune necesse est singulis proportionaliter distribuere, singulorumque bona ad commune bonum ordinanda esse nemo dubitat.

Commutatiua iustitia exigit ut aliquid detur, & accipiatur inter singulares personas secundum æqualitatem arithmeticã.

¶ Sed omissa pro nunc tertia hac iustitia (quoniam ut post patebit, non est ad propositum) sciendum est, quod iustum secundum iustitiam commutatiuam requirit tres conditiones. Prima est, quod ibi sit datio & acceptio ex parte utriusque extremi, aliter commutatio non esset, & commutatiuæ iustitiæ (quæ directiua commutationum est) propria deesset materia. Secunda est, quod sit inter partem, & partem idest singulares personas, aliter a distributiua, aut generali iustitia non distingueretur, unde seruitium communitati exhibitũ, recompensatur ab ea, ut singularem personam induit, sicut & uendit & emit, ut persona singularis. Tertia est, quod seruetur æqualitas arithmetica, idest quãtitatiua, ut scilicet quantum fuit seruitium, tanta sit merces, quanta læsio, tãta uindicta, &c. aliter commutationes iustæ non essent. Mutuanti enim quatuor, nisi quatuor restitueretur, iniustitia esset, & simile est in alijs.

Distributiua uero exigit distributioné a principibus uel ciuitate factam singulis personis secundum æqualitaté geometricam.

¶ Iustum autem secundum iustitiam distributiuam, tria similiter exigit, Primo, quod ibi sit distributio, quæ propria iustitiæ distributiuæ materia, ut ex eius nomine patet. Secundo, quod sit inter totum & partes, ita quod a toto ad partes deriuetur, aliter debiti ratio & distributio in unum non coirent. Distributio namque petitionem sonant alicuius, quod nisi totius esset, partib. debitum, ut distribueretur, non esset. Vocamus autem totum communitatem uel principem ut sic, partes autem ipsos ciues. Tertio, quod seruetur æqualitas geometrica, idest proportionalis, ut scilicet talis sit proportio eius quod datur de communibus bonis uni personæ ad id quod datur alteri, qualis est inter personas ipsas, idest, ut quantum una persona præcedit alteram in illa repub. tantum quod uni datur excedat id, quod datur alteri. Aliter æqua non esset distributio, quia bonis totius partibus debitis, tanto plus alicui parti debetur, quanto pars illa principalior est in illo toto, quæ principalitas in diuersis politijs secundum diuersa attenditur, scilicet secundum uirtutem aut diuitias, aut aliquid huiusmodi.

CAPVT V.

Prima opinio dicentium nihil usuræ aut iniustitiæ inueniri in contractib. Montis pietatis, stando infra limites iustitiæ commutatiuæ.

HIS Igitur præmissis illorum occurrit opinio, qui terminos commutatiuæ iustitiæ non egrediendo, contractus omnes huius montis, nec usuræ nec iniustitiæ aliquid sapere credidit. Et quoniam his duabus incedunt uijs, illa primo adducenda est, quæ hos contractus adeo non secundum se iustos dicit, ut si de cuiusque priuatæ personæ intentione recta constaret, sicut de pia cõmunitatis & Montis intentione modo constat, cuilibet liceret pecunias suas cum supradictis contractib. pauperib. mutuare.

Mutuantes in Monte pietatis quumodo nullam usuram, uel iniustitię maculẽ incurrant.

¶ Vt autem huius ambiguitatis ueritas clarius elucescat, ex quo nõ refert secundum hanc uiam, quis mutuet, publica scilicet an priuata psona, nec refert cuius sit quod mutuo datur, an scilicet mutuantis sit an alterius, ponamus in terminis casum discutiẽdum, præsupposita recta intentione mutuantis, quam tamen præsupponere non est opus, quia contractus secundum se iustitiam quærimus, quæ in ęqualitate commutationis consistit, quacunque id intentione fiat. Sit ergo Petrus mutuans indigentium exponẽs 10000 ducatos, conducatque ministros scriptores, & custodes pignorum, sine quib. mutuum nulli dare uult, exigatque unum denarium pro qualibet libra singulis mensibus, a singulis accipientibus, & retinentibus mutuum, supposito quod tanta quantitas pecuniæ requiratur ad mercedem reddendam debitam ministris, & custodibus, &c. Dicit itaque his stantibus hæc prima opinio tria. Primo, quod hic sunt tres contractus, secundo quod in his nulla interuenit usura, tertio quod in his nulla inuenitur iniustitia.

¶ Primum horum declaratur distinguendo contractus. Est siquidem hic primo contractus mutui inter Petrum mutuantem, & Ioannem pauperem. Est deinde contractus pignoris inter Ioannẽ pauperem & ipsum Petrum, seu ministros eius quod idem est, quia in mutuantis persona pignus suscipiunt. Est & tertio contractus locationis, quo ministri operas suas locant ad scribendum, custodiendum & excutiendum pignora, &c. & pauperes mercedem eis debitam retribuunt, unum denarium pro libra soluendo.

¶ Secundum uero, scilicet quod hic nulla sit usura, probant ex ipsius usuræ ratione dupliciter. Primo quia usura est, quãdo aliquid ultra sortem ex mutuo quæritur, ita quod mutuum sit non occasio, aut causa sine qua nõ, sed ratio & causa propter quam aliquid pecunia æstimabile ultra sortem percipitur. Constat autem ex distinctione contractuum, quod hic nihil propter mutuum ultra sortem quæritur, sed tantum propter locatas operas ministrorũ, cuius euidens signum est, quod si ministri gratis hæc facere uolũt donantes singulis illos denarios, nemo turbabitur. Secundo, Quia si ista ministrorum merces esset usuraria, a quocunque redderetur, esset usuraria, non enim refert, an fœneratori usuræ dentur ab accipiente mutuum, uel a principe, uel a quocunque alio, sed constat quod prædictis ministris absque ullo scrupulo potest tanta merces pro ijs laboribus a cõmunitate uel principe reddi, & Mediolani, & Brixiæ, & Veronæ fit, ergo non est usura.

¶ Tertium autem, s. quod hic nulla sit iniustitia, declaratur sic, Si hic esset iniustitia, aut esset iniustitia ista ex parte ministrorum, ut ideo iniusta sit exactio ista, quia ipsius gratis tenentur operas suas impendere, & hoc non, quia non sumus in casu extremæ necessitatis, aut superfluitatis tantæ quod teneantur ad hoc. Aut ex parte modi accipiendi, ut ideo iniusta sit acceptio, quia taxat unus denarius pro libra singulo mense, & hoc non, tum quia in ea. sunt sapientium & bonorum uirorum sententia

consi-

cōsideratis particularibus circumstantijs quam hęc æquissima iudicata est: particularium autem iudicium prudentibus viris committēdum est secundum moralem philosophiam. Tum quia huic modo ratio suffragatur, commensuratur enim hoc modo soluto periculo, & labori ministrorum. Quanto maioris pretij pignus, aut maiore tempore retinetur, tanto plus periculi custodes subeunt, & curæ, & labori, si excutienda (ut sæpe accidit) pignora sunt. Aut ex parte pauperum, ut iniusta sit hæc exactio quia a non debente soluere exigitur, & hoc non, propter duo. Primo, quia si pauper non tenetur ad hoc cum aliquis ad hoc teneatur, debet assignari quis est, qui ad hoc obligetur. Ipse Petrus mutuans non tenetur, quoniam damnum incurrere non tenetur ex hoc, quod beneficium mutui impendit, quinimo si aliquod damnum ex hoc incurreret, posset a paupere accipiente mutuum illius recompensationem exigere, ut ab omnibus doctorib. concorditer dicitur. Princeps quoque aut communitas ad hoc non tenetur, tum quia summus extra casus extremæ necessitatis & superfluitatis, extra quos eleemosyna non est in præcepto, tum quia principes, & si teneantur pauperum curam habere, & eis subuenire, non tamen tenentur hoc modo subuenire, ut de se patet. Si ergo nullus inuenitur, qui ad hoc teneatur, restat quod pauper ipse teneatur. Secundo, quia morale principium est, quod ille debet onera rei sustinere, in cuius fauorem res agitur, cum autem constet quod ministrorum opera propter pauperes fiant, ut habeant unde suis prouideant necessitatib., consequens est, quod ipsi pauperes habeant ministrorum operas recompensare.

C A P. VI.

Examinatio prepositæ opinionis cum determinatione, quod in his contractibus committitur multiplex iniustitia.

Non nisi iuste exigitur a pauperib. pro ... mutua ta pecunia aliq[uid] ad ... mercede il... quam in monte pietatis laborant, ... tempora ad soluendam continuam & obligatā mutui pparationē.

QVOD Autem prædicta opinio in multis a veritate deficiat, nō ex opinabilibus, sed ex per se notis principijs moralibus deducendum est. Assumamus itaque duo principia in commutationis contractib. per se euidentia. Alterum affirmatiuum, scilicet ille tenetur mercedem reddere, in cuius fauorem opus agitur. Alterum negatiuum, scilicet nullus tenetur mercedem reddere pro opere facto in alterius fauorem. Hæc principia standa infra limites iustitiæ commutatiuæ per se nota sunt, quoniam in seipsis æqualitatem iustitiæ clare continet, & ideo indisciplinati esset quærere eorum probationem. Sub his autem principijs oportet subsumere propositiones minores, quas difficile esset intellectu penetrare nisi prius operationes ministrorum interuenientes in contractibus istis distinguerentur, & sigillatim discuteretur quæ in cuius fauorem fiat, hac enim decisione habita, statim tota ratio integre patebit. Sed ad hanc decisionem absque errore habendam, oportet ex his, quæ per se inueniuntur in operatione qualibet, & non ex his, quæ per accidens iunsunt, & ex proprijs & immediatis cuiusque conditionibus, & nō ex communibus & remotis sententiam proferre. Propter quod non est, in hac consideratione immiscendum, quod hoc, vel illud opus in fauorem boni communis aut aliud huiusmodi, finis siquidem communis & remotus est vniuersitatis bonum in particularibus commutationibus. Iam enim stabilitum superius est, quod iustum secundum iustitiæ commutatiuæ formam attenditur secundum æqualitatem commutationis huius personæ ad illam personam, & non secundum ordinem ad communitatē.

¶ Ex per se ergo & proximis considerationi, distinguamus in primis operas has ministrorum, dicentes quod harum operarum quædam sunt quasi per se communiter intentæ: & hæ sunt illæ, quæ usque ad venditionem pignorum interueniunt. Quędam vero sunt specialiter, & per accidens intentæ, & hæ sunt subhastatio & venditio pignorum, & his annexa, quæ ex mora quorundam debitorum accidunt. Distinguendo autem sigillatim prima opera, dicimus ea esse hæc, scilicet custodiam pecuniæ, præparationem ad mutuādum actum mutuandi, sumere pignus scribere hæc, cui annectuntur expensæ pro libris, &c. custodiam pignorum cui coniungitur conductio domus pro eorum conseruatione, & tandem restituere pignora. Horum autem pars maior & periculosior in fauorem fit Petri mutuantis, aut vniuersitatis pauperum: custodia, enim pecuniæ, acceptio pignorum, eorum custodia, scribere & hæc expensa pro libris cōductioq; domus (in quibus totum periculum est) ad alterius vel vtriusque ordinantur securitatem. Reliqua autem paucula, scilicet præparatio ad mutuandum, & ipse actus mutuandi & restitutio pignoris ad huius pauperis ordinantur se vtilitatem.

Et Vt clarius elucescant hæc, videamus singula. Custodia in primis pecuniæ in illius fauorem proximæ fit, cui custodienda reponitur: pecunia autem hæc custoditur duobus, scilicet Petro mutuanti, cuius est directum dominium huius pecuniæ, & vniuersitati pauperum, cuius est quasi dominium vtile eiusdem. Nulla enim alia ratione hanc pecuniam oportet conseruari, nisi vt Petrus sit securus, si quando vellet rehabere pecuniam suam, & vniuersitas pauperum sit certa, quod communis sit etiam futuris pauperibus vtilitas ista. Acceptio similiter pignorum, quum ad conseruationem & securitatem capitalis proxime ordinetur, constat quod in fauorem ipsius Petri, & vniuersitatis pauperum sit. Et simile omnino est de ipso actu scribendi, & expensis pro libris. Hæc enim omnia nulla alia ratio fieri cogit, nisi ob integritatem, & securitatem pecuniæ. Ioannes enim pauper mutuum accipiens, non curat quod hæc rescribantur aut quod pignus ab eo exigatur, sed hæc omnia pecuniæ dominus securitati suæ consulens fieri vult.

¶ In custodia autem pignorum considerandum est, quod sicut pignus habet in se duo, scilicet quod sit pignus, & quod sit talis res, (puta vestis) ita in ipsa pignorum custodia distinguendum est, quod ipsa est custodia pignoris, & quod est cura talis rei. Si consideretur formaliter pignorum custodia, manifeste patet quod in fauorem Petri mutuantis, & vniuersitatis pauperum sit, quia proxime ordinatur in securitatem pecuniæ rehabendæ. Vnde quia contractus pignoris secundum veritatem est in fauorem accipientis, ideo accipiens ipsum tenetur ad restitutionem eius, si etiam perdidit illud, ut conuincitur ex illo morali principio restitutionum posito a S. Thoma in Secunda Secundæ q. 62. quod aliquis tenetur ad restitutionem non solum rōne rei acceptæ, sed etiam ratione acceptionis tenetur restituere, etiam perdita re. Et in hoc differt accipiens depositum ab accipiente pignus, quod ille deposito perdito, non tenetur ad restitutionem, quia obligatur ad reddendum depositum ratione rei acceptæ, & non ratione acceptionis, quia depositum datur in fauorem deponentis, iste autem scilicet accipiens pignus, quia tenetur, & ratione pignoris accepti, & ratione acceptionis (quia pignus datur in securitatem petentis ipsum) obligatur ad restitutionem non solum quamdiu pignus habet, sed etiam si non habet, suo enim periculo tenetur naturali iure illud custodire, sicut qui accōmodatum accipit eadem ratione, &c. Si autem consideretur cura talis rei quæ est pignus (puta excussio vestium, & huiusmodi solicitudo) sic quia hoc accidit pignori, de sui ratione non exigitur, quod sit in tali materia, sed sufficit sibi quod sit tanti pretii, vt secura sit pecunia rehabenda, ideo non est eadem ratio de solicitudine exercēda, & de ipsa custodia. Hæc namque cura quamuis in fauorem vtriusque, dantis scilicet & accipientis cedat (dum pignoris domino res sua illæsa seruatur, & huic creditori pignoris pretium conseruatur, vnde possit mutuatam rehabere pecuniam) simpliciter tamen & per se sit in fauorem domini pignoris, quia mutuans licet exigat pignus, non tamen exigit qualitatem pignoris, imo hanc onerosam conditionē refugit naturaliter. Vnde pacisci posset cum domino pignoris talis, quod ipse non vult solicitudinem hanc, sed quod Dominus ipse mittat tempore curæ rehabendæ ad excutiendas vestes suas, & alias huiusmodi. Nec obstat, quod si nullo interueniente pacto vestes in pignus acceptas contingit lædi, retinens ipsas tenetur ad satisfaciendum domino pignoris. Hoc enim non prouenit ex eo, quod retinens tale pignus teneatur per se ad curam eius, sed ex eo quod per accidens iste tenebatur ad hoc, quia scilicet non fuit protestatus, manifestando domino pignoris, quod talis pignoris curam refutaret. Implicite enim obligatur quilibet sumens pignus qualecunque ad eius curam, (expensis tamen domini) nisi aliud protestetur. Domus autem conductio inquantum deseruit custodiæ pecuniæ & pignorum, & in fauorem est Petri mutuantis, uniuersitatis pauperum. Inquantum autem pignorum expensioni & curæ vtilis est, in horum pauperum fauorem fit. Reliqua autem tria opera, scilicet actus mutuandi, & pignora restituendi, & paratum esse ad mutuandum, in fauorem manifeste fiunt Ioannis pauperis. Sed prima horum, scilicet actus mutuandi, & restituendi pignus, sub mercede non cadunt, quoniam actui mutuandi respondet actus restituendi acceptum mutuum, & actus restituendi pignus respōdet actui dandi ipsum pignus sicque par pari refertur. Tertium autem sub mercede esse per se patet, pecunia siquidem æstimabilis est obligatio ad paratum esse mutuandum. Opera verò in altero diuisionis membro posita, scilicet quæ specialiter respectu quorundam accidunt, ut venditio pignoris, & cætera annexa, non opus est discutere, in cuius fiant fauorem, quoniam propter moram debitoris ab ipso soluenda sicut & expensæ, quæ post eius moram fierent incitatione coram iudice & litibus, &c.

EX Omnibus igitur his colligendo, cum pateat unum tantū actum mercenarium propriè, & per se ordinari vniuersaliter in fauorem cuiusque singularis pauperis, scilicet obligatam præparationem ad mutuandum, ex supradictis principijs facile veritas intenta deduci potest consistens in quinque conclusionibus. Prima est negatiua, scilicet, Nullus pauper tenetur ad reddendam mercedem debitam ministris huiusmodi pro custodia pecuniæ vel pignoris, pro opere scribendi libros ratiocinii, aut pro domo ad hæc conducta. Patet ista ex illo principio negatiuo, quo dicitur, quod nullus tenetur mercedem reddere pro opere facto in alterius fauorem. Ex dictis enim iam constat ista opera non esse fa-

cta

cta in fauorem Ioannis pauperis, sed alterius, puta Petri mutuantis, vel vniuersitatis pauperum, vel vtriusque. Secunda est etiam negatiua, scilicet. Non omnis pauper accipiens mutuum, tenetur ad reddendam mercedem ministris pro cura pignorum, aut domo ad hæc vtili. Patet ista ex eodem principio, quia non omnis pauper offert pignus tale, idest onerosum, & consequenter nõ omni pauperi exhibetur hoc seruitium, ac per hoc nec a quolibet reddendam esse mercedem iustitia exigit commutatiua. Nec obstat, si quis singat omnes teneri ad hoc, quia licet hic, non det mihi pignus excutiendum, ego tamen qui ignorabam quale pignus esset allaturus, iam cõduxi excussorem in seruitium eius & aliorum paratum. Ignorantia siquidem hæc non suffragatur, quoniam probabilem cognitionem (quæ in huiusmodi certitudinis par est) Mons habet, quod pauperum indigentium mutuo alij afferent pignora excutienda, & alij non: vt quotidiana experientia testatur. Et consequenter conducendus est sibi excussor pro quibusdam, ab illis mercedem recepturus, si iustitiæ commutatiuæ æqualitas seruari debet. Tertia est affirmatiua, scilicet Petrus mutuans, siue vniuersitas pauperum tenetur ad satisfaciendum ministris pro operibus in prima conclusione positis, scilicet custodia pecuniæ & pignoris &c. Patet ista ex affirmatiuo principio, quo dicitur, quod ille tenetur mercedem reddere, in cuius fauorem opus agitur. Patet equidem ex dictis, quod opera ista in vtriusque vel alterius horum fauorem per se fiunt, non Ioannis pauperis. Quarta etiam est affirmatiua, scilicet. Quilibet pauper mutuum sumens tenetur satisfacere pro obligata præparatione ministri ad mutuandum, & illi pauperes tenentur ad satisfaciendum pro cura pignorum onerosorum & particula pensionis domus inquantum deseruit ad hoc qui pignora talia afferunt. Patet ista ex eodem principio, patet enim ex dictis obligatam præparationem ad mutuandum in fauorem singulorum pauperum esse, & excussionem pignorum in fauorem Dominorum. Quinta conclusio principaliter intenta, (quæ ex prædictis aperte sequitur) est ista. Iniuste exigitur a quolibet paupere unus denarius pro libra singulis mensibus, pro mercede reddenda supradictis ministris, & cætera. Clarissima est ista, quia cũ iniuste exigatur ab aliquo id, ad quod non tenetur, & ex dictis constet, quod pauper quilibet non tenetur ad omnia soluenda, sed ad unum, scilicet obligatam præparationem ad mutuandum, consequens est, quod iniuste exigatur à quolibet merces pro omnibus ministrorum operibus reddenda.

CAPVT VII.

Secunda opinio examinatur, soluendo duo dubia concernentia dicta in præcedenti capite.

Pauperũ uniuersitas ad cætera soluẽda tenetur, quæ pauperi iniuste solueret.

ANTEQVAM Soluantur obiectiones ad oppositum factæ & examinetur, an vsura hic inueniatur, duo circa supra dicta relicta soluenda sunt, inferendaque horum solutioni est secunda opinio, quia eius decisio sic nulla apparet. Restat igitur dubium primo, an Petrus mutuans an vniuersitas pauperum, an vterque simul teneatur ad satisfaciendum ministris pro illis operibus pro quibus Ioannes pauper non obligatur. Sed si prædicta diligenter inspiciantur, patere, potest quod non Petrus mutuans, sed vniuersitas pauperum tenetur ad hoc. Adductum.n. iam est principium, dicens quod ille, in cuius fauore res agitur tenetur ad mercedem reddendam, constat autem, quod custodia seu conseruatio pecuniæ integræ (ad quam cætera hæc opera ordinantur) non in Petri fauorem, sed pauperum vniuersitatis fit, quia Petrus non propter se custodiendam pecuniam deponit, ipse.n. per seipsum custodiret pecuniam propriam nisi pauperum vtilitas exponendam pecuniam suam custodibus exposceret. Patet etiam hoc idem ex eo, quod pecunia hæc non custoditur periculo Petri offerentis, quoniam restituenda est sibi non solum ratione rei acceptæ, sed ratione acceptionis, & iam dictum est, quod quando aliquis tenetur ad restituendum ratione acceptionis, etiam re perdita tenetur, Petrus igitur gratis offerens pecuniam mutuis, licet non donet, non tenetur, sed pauperum vniuersitas.

ET Tunc surgit secundum dubium, cur iniuste dicatur exigi à Ioanne paupere particula quædam eius, ad quod vniuersitas pauperum tenetur, cum Ioannes sit pars totius pauperum vniuersitatis: sicut autem vniuersitas tenetur ad integram satisfactionem, sic pars eius ad partem. Quinimo impossibile est, quod aliter vniuersitas pauperum satisfaciat, quoniam præter pauperum res nihil habet.

¶ Sed ad hoc quoque dubiũ ex dictis responsio facile haberi potest. iniustam siquidem esse huiusmodi exactionem ratio indicat commutatiuæ iustitiæ, infra cuius latitudinem stando a parte exigi non potest id, ad quod totum tenetur, eo quod totum ut extra membra est communicatiuus nullis partis rationem habet, idemque est a parte exigere secundum iustitiam commutatiuam id ad quod totum secundum eam tenetur, ac si exigeretur ab vna parte id, ad quod pars alia tenetur, quod iniustissimum esse constat. Ex prædictis autem sufficienter habetur, quod omnes huiusmodi operationes secundum iustitiæ commutatiuæ formam modo examinantur. Quid autem dicendum si secundum iustitiam distributiuam, si locum in hac re habet, proprio loco dicetur. Sat sit tunc scire, quod iniuste exiguntur hæc a Ioanne paupere, si intra iustitiæ commutatiuæ limites res agatur, ut opinio prima dixit.

EX Præmissis autem patere potest defectus alterius opinionis defendentis contractus secundum iustitiam commutatiuam, licet non ita ample sicut prior. Propius siquidem accedens secunda hæc opinio ad casum Montis pietatis, & non curans an singulari personæ liceret pecuniam propriam tali mutuo exponere, casum in terminis ponens, licet in cæteris concurdet cum præcedenti, in hoc tamen differt, quod Petrum ponit abdicantem a se proprietatem, & dominium pecuniæ mutuandæ, sicut & illi qui Monti pietatis pecunias offerunt, donans. Et sic casus omnino idem cum Monte pietatis est iste. Petrus vocato populo cum eius rectoribus offert donatione libera, & irreuocabili 10000. ducatos, ad hoc vt inde perpetuo pauperibus mutuetur, hac donatione facta statuuntur postmodum a populo & rectoribus ministri, &c. ut supra in illo dicit casu, cum dominium pecuniæ nec Petri nec alicuius alterius sit (cuius signum est, quod absolute loquendo, quicunque eam detraheret, iniuste hoc faceret, utpote contra expressam intentionem pijam donantis, qui non nisi ad hoc donauit) consequens est, q obligatio ad mercedẽ reddendam ministris, ad singulos deriuetur pauperes. Communitas enim ad hoc nõ tenetur, cum extra casum necessitatis extremæ, & superfluitatis res hæc agatur, & ut dictum est, non tenetur ad habendum determinatum modum subueniendi. Patet siquidem huius opinionis defectus ex consideratione principiorum supradictorum, nihil enim minus iustitiæ in hoc accidit casu, quam in præcedenti. Tum quia Ioannes pauper etiam hic non tenetur ad mercedem reddendam, quia non fit opus in suum fauorem, & nihil refert, an hoc opus fiat in fauorem Petri mutuantis, an communitatis, an vniuersitatis pauperum, an etiam ipsius Dei. Sufficit namque Ioanni pauperi ad hoc, quod ipse non teneatur, ista negatio, scilicet quod opus hoc non fiat in suum fauorẽ, quia in hoc casu inueni probatum fuit. Principium enim negatiuum adductum est, quod nullus secundum iustitiam commutatiuam tenetur ad mercedem reddendam pro seruitio alteri impenso. Alterum autem esse etiam ipsum pauperum collegium a singulis pauperum, in primo Politicorum patet, & infra iustitiam cõmutatiuam stando, probatum est prius.

¶ Tum quoniam vniuersitas, siue collegium pauperum ad hoc tenetur etiam in isto casu, & consequenter iniuste a singulis pauperibus mutuum accipientibus hoc exigitur. Eadem siquidem ratio, qua vniuersitatem pauperum ad hoc teneri prius dicebatur, hic locum habet, quoniam non ratione dominij ipsius pecuniæ ad hoc tenebatur, sed ratione quasi vtilis dominij, idest quia pecuniæ securitas, & integritas in suum per se & proxime fiebat fauorem, quod in hoc casu manifestius fieri apparet. Et ideo vniuersitas ipsa pauperum ad satisfaciendum ministris pro operibus illis, quæ non sunt in fauorem Ioannis pauperis tenetur. Est igitur multiplex secundum istam viam in contractibus his iniustitia.

CAPVT VIII.

Solutio rationum arguentium quod contractus prædicti secundum commutatiuam iustitiam sint iusti.

OBIECTIONVM autem in oppositum adductarum prius conuenit illas soluere, quæ iniustitiam ab his contractib. auferre conabantur, & postmodum illos examinare, q̃ de vsura eorũ agebant. Dupliciter igitur hic inueniri iniustitiã ex dictis patere põt scilicet ex parte modi exigendi, & ex parte pauperum a quib. exigitur. Ex parte siquidem pauperũ, quia ipsi non tenentur ad satisfaciendum ministris, nisi quo ad aliquid tantum. Nec est inter modica deputandum id, in quo aggrauantur, quoniam vt ex dictis liquet, non tenetur forte quilibet pauper ad tertiam partem soluendam eorum, quæ ab ipso modo exiguntur, vniuersaliter enim non tenetur nisi ad satisfaciendum pro obligata preparatione ad mutuandum, quod cum omnib. suis appenditijs si mercedis nunc exacte tertiam partem sibi vendicat, sufficientem recompensationem habet, vnde cum grauetur Ioãnes pauper in duabus partib. non in modico grauat. Imò si immediate, vel tertia, vel quarta, vel decima parte grauari eũ necesse esset, iniustitia esset non inter modica reputanda, tum quia decima pars aliquid notabile esse potest, incerta siquidem est eius quantitate, quoniam secundum Montis diuitias plus & minus poterit mutuari, &c. tamen quia iniustitia modica non reputatur, nisi quando per accidens incurritur, in proposito autem

ex

ex intentione committitur unde iniustitiæ mortale peccatum non euitatur.

AD Id autem quod obiiciendo quæritur, quis teneatur ad hoc si Ioannes pauper non tenetur, dico duo. Primò quod de iuris rigore tenetur vniuersitas pauperum, cui pecunia conseruatur per pignora, &c. Et teneretur ipse Petrus mutuans si non in fauorem vniuersitatis pauperum pecuniam custodiendam exponeret, aut donaret. Et ad id, quod in contrarium adducitur, scilicet quod nullus mutuans, tenetur aliquod damnum incurrere ex hoc, quod beneficium mutui impendit, quinimo potest si quod damnum ex hoc incurrit, secundum omnes doctores exigere, dico quod hoc commune dictum est summe verum, sed male applicatur ad propositum, quoniam expensæ illæ non causantur ex beneficio mutui, licet occasionantur & remote ex mutuo prouentant, sed causantur ex contractu pignorum, quod formaliter est in fauorem mutuantis. Dixi notabiliter, quod occasionantur, & remote prouentum expensæ istæ ex contractu mutui, & nō dixi, ex beneficio mutui causantur, quia mutuum non est causa, sed occasio harum expensarum, non proxime, sed remote, nec habet rationem occasionis huiusmodi, inquantum est in fauorem accipientis mutuum. Propter quod ratio illa concludit oppositum sui intenti, eo quod sicut iniquum est mutuantem ex hoc, quod mutuat damnificari, ita iniquum est dantem pignus ex hoc lædi, æqua enim est vtriusque conditio per se loquendo. Vnde exemplum quod adducunt, quod opinionem hanc plurimum fouisse uidetur, ad propositum non est. Dicunt, enim. Si Petrus Mediolani existens Ioanni petenti ibidem pecuniam mutuo, frater dicat, Pecuniam quam petis Genuæ habeo, mittamus tuis expensis pro illa, & sic mutuum gratis accipito, constat quod Petrus non exigit iniuste a petente mutuum expensas illas, quia non tenetur incurrere damnum hoc ex hoc quod mutuat: ergo a simili, neque in his contractibus iniustum est expensas exigere. Ad propositum, inquam, non est exemplum hoc, quia clare patet quod expensæ istæ fiunt ad hoc, vt pecunia ad mutuum petentem perueniat, & consequenter in eius fauorem per se & proxime ordinantur, in proposito autem ostensum est expensas istas non ordinari per se in fauorem Ioannis pauperis mutuum accipientis, ex dictis clarissime constat.

¶ Propter quod aduertant cuiusque ordinis viri, vt exemplis non fallantur, quia multa in eis est dissimilia inueniuntur, quorum quodlibet, quia non facile est cuilibet discernere, duo subiungenda duximus ex quib. cætera facilius diiudicari possint. Creditur enim primo, quod sicut Martinus qui mutuat Bernardo indigenti, accepit pecunias a fœnatore, & expensas fecit, vt pignora per famulos tute deueherentur, licite potest a Bernardo paupere exigere nomine interesse huiusmodi expensas, & usuram, quam soluit, sic in proposito fieri possit a Petro, seu communitate qui ad has expensas cogitur ex alio opere facto in fauorem Ioannis pauperis scilicet, mutuo Creditur quoque secūdo, quod sicut a petente mutuum licite potest mutuans exigere securitatem, & si accipiens mutuum, chirographo eum facere iurium eligat, notarioque mercedem reddat, non iniuste grauatur, & tamē chirographum fit in fauorem mutuantis, ita in proposito petens pignus non iniuste grauat Ioannem pauperem circa expensas, ex quibus nihil sibi vtilitatis accrescit, sed sola indemnitas Montis seruatur.

¶ Sed in his & huiusmodi plurima est dissimilitudo. Et primum quidem exemplum a Montis natura differt, quod expensas illas Martinus facit, & Bernardi personam induit indigentis subsidio tali, quasi sibi pignora accōmodās, vt mutuū inueniat, & ideo non est mirum, si expensas tales Bern. tenetur subire, nihil, n. minus tenet quam si ipse per se ipsum a fœneratore mutuū sumens, expensas illas fecisset propter hæc accidentia. In casu vero Montis, nec Petrus, nec communitas in persona Ioan pauperis expensas has fecit, sed collegij pauperum, ut ex dictis patet, & ideo Io. pauper. iniuste grauatur in huiusmodi expensis. Circa secūdum vero exemplum sciēdū est, quod ut dicitur, in 4. Met. nisi cuiq; quæsito respondeatur formaliter omnis certitudo destruetur, eo, q extra rōnem formalē vagātib. infinita occurrūt circa quodlibet. Vnde in proposito solicite sp attendendū est q formaliter quæratur, aut rōcinādo adducat. Aliud. n est petere securitatem rehabendæ pecuniæ, & aliud est petere talem securitatem, s. habentem expēsas annexas, puta Chyrographum, quemadmodum fit superius distinctum est, quod aliud est loqui de pignore, & aliud de tali pignore. Petens autem securitatē nihil petit in sui fauorem, habent annexum damnum eius, a quo petit illam, sicut nec petens pignus. Vnde si accidat, quod petitam securitatem, aut pignus ego dare non possim, nisi cum aliqua expensa, quam qualitas securitatis, aut pignoris a me electa petit ergo ipse damnum mihi hoc infero, sicut in exemplo adducto contingit. Non enim ex securitate petita, sed ex qualitate securitatis a me oblata expensæ illæ per se prouenium. Et ideo teneor ego notario mercedem reddere, sicut & expēsas illas subire, quæ ex pignoris emanant accidentibus. Petens vero securitatem talem (puta chyrographum) cum in fauorem sui petat rem habentem expensas annexas, & iniquum fit ex eo, quod in fauorem sui agitur, alterū damnificari iniuste grauat eum à quo illam petit, ad reddendam mercedem notario debitam. Vnde euidenter patet, quod Montis natura ab hoc exemplo distat in hoc, quod hic petens securitatē nihil petit, ex quo ipse oriatur expensa aliqua: in Monte aūt uolens pignus uult sibi a Ioann. paupere solui pro custodia abijs, ad quæ ipsa tenetur naturali iure, aut quæ ipse fieri uult nō in Ioānis pauperis fauorem, ut ex dictis patet. Omnes ergo iterum atque iterum monitos esse rogo, quatenus caueant ne exemplis inhæreant: quoniam multa latent in eis accidentia, ex quibus etiā sapientes contingit falli.

¶ Secundū dico, quod non sufficienter arguendo probatur. cōitatem aut principem non teneri ad soluendam ministris mercedē. Licet enim recte concludatur, quod non teneantur simpliciter, non tamen ex hoc concluditur, quin teneantur ex suppositione. i. supposito quod hunc modum mutuandi statuat. Et licet, ut dictum est, uniuersitas pauperum de iuris rigore, non cōitas aut princeps ad hoc teneatur, quia hæc omnia ad commutatiuam iustitiam spectant, & absque publica authoritate facta iniusta non essent, æquitas tamen a iustitia non multum remota exigit, quod princeps aut communitas ex publico ærario pauperibus etiam hoc modo subueniat.

¶ Modus autem accipiendi, quod etiam iniustitiam contineat, manifestatur. Cum duo genera operum sint, pro quibus hæc à paupere exiguntur (scilicet illa, pro quibus non tenetur) uel quia nullus pauper ad hoc tenetur (puta pro custodia pignorum) vel quia hic non tenetur, puta pro excussione pignorum (quia ferreas virgas in pignus dedit, (de modo exigendi mercedem, pro illis non oportet probare, quod sit iniustus, quia si exactio est iniusta modus eius iustus esse non potest. Sed & modus exigendi pro his, ad quæ Ioan. pauper tenetur, scilicet pro obligata præparatione ad mutuandum, iniustus ostenditur, ex eo q obligatæ præparationi ministri ad mutuandum, nec ratione periculi, nec ratione laboris, aut cuiusuis occupationis aut damni cōmensuratur diuturnitas temporis, quo mutuum acceptum tenetur, aut quantitas acceptæ mutuo ipsius pecuniæ. Nisi quis diceret damnum incurri ex eo, quod non potest tam frequenter mutuum iterare, ac pro hoc cessat ministri merces a pluribus suscipienda, sed subtiliter consideranti apparebit, quod ex hoc non habetur quod oportet mercedem istam quantitati mutui & tempori quo retinetur commensurare, sed quod oportet consideratis omnibus, certum salarium sibi statuere, & aliud summarie ac verisimiliter, calculatis prudentium arbitrio pauperibus venturis ad suscipiendum mutuum soluendum æqualiter taxare, eo quod æqualiter ad omnes huiusmodi se obligat, sic enim merces ministris debite redderetur absque ambiguitate & iniustitia aliqua. Nec inconuenit contingere pauperem pluries indigentem plus soluere minus paupere, quoniam merces hæc redditur non mutuo, aut quantitati pecuniæ mutuatæ, sed obligatæ præparationi ad mutuandum, quæ æqualiter omnes respicit, & pauper pluries sumens, duntum rationem habet. Nec est opus prudentium virorum iudicio iste tantum submittere, quia scientiæ subiacent, sed eorum arbitrio, vt dictum est relinquitur quantitatis stipendii ministris debiti, & taxatio quantitatis pecuniæ à singulis soluendæ æqualitate supposita, & alia huiusmodi singularia.

CAPVT IX.

Determinatio, quod in prædictis contractibus committitur vsura.

RELIQVVM Quo ad hanc partem est, vt videatur, an iniustitia, quæ in his inuenitur contractibus, vsuræ rationem habeat, quod ex duobus considerandum est.

¶ Primo ex eo, quod usura duobus modis committitur, s. augendo ex mutuo capitale, & exigendo recompensationem damni, quod non propter mutui beneficium incurritur. Neque enim minus usuram sapit uelle ab accipiente mutuum recompensationem damni quod ab hostibus vel latronibus passus est, quam uelle ad augendas opes aliquid ultra sortem. In proposito autem, cum iam pateat. Montē pietatis, siue vniuersitatis pauperum, & breuiter volentē sibi pecuniam Montis integre & secure saluari quicunq; sit ille, exigere à Ioanne paupere mutuū petente expensas quæ non in illius fauorem fiunt cōsequens est quod exigit recompensationem damni, quod non ex mutui beneficio incurritur, sed propter pecuniæ rehabendæ securitatem. Nec obstat aliqualiter, quod damnum ex hoc mutuo emergit, saltem occasionaliter, nihil si quidem refert, unde damnum hoc proueniat, aut a quo inferatur, dummodo ex eo, quod fit in fauorem Ioann. pauperis ut sic, non causetur, ista. n. negatio sufficit ad quod iniuste exigatur ab eo, & consequenter quod usurarie, ex quo ut dictum est, non refert ad usuram, damnū indebito a quo

pen-

pendente mutuum exigere, aut lucrum quærere.

¶ Secundo ex eo, quod non minus usurariû est, mercedem alteri debitam non ex seruitio impensa ad mutui beneficium ut sic, ab accipiente mutuum exigere, quam quodcunque aliud lucrû ultra sortem petere, neque.n. ab usura remotius est grauare tunc iste accipientem mutuum ad soluendum aliquid ultra sortem alteri, quacunque ex causa quam sibiipsi mutuanti. Constat aût, quod hic grauatur iniuste Ioannes pauper dum accipit mutuum ad soluendum ministris pro operibus, pro quibus non tenetur quanquam nihil ad Montis mutuantis augmentum exigatur. Non igitur subterfugi potest quin usuraria sit exactio illa, secundum iustitiæ commutatiuæ formam loquendo.

AD Euidentiam vero solutionis obiectionum in oppositum diligenter attendendum est, quod hic sunt duo, s. reddere mercedem ministris, seu, quod idem est, ipsos ministros accipere mercedem pro locatis operibus, & hoc est iustissimum, & omni æquitate plenum: quia eius causa est locatio operum suorum. Alterû est exigere huiusmodi mercedem a Ioanne paupere, & hoc iniustum & usurarium est, quia eius nulla causa alia est, nisi mutuû, quoniam operæ illæ collatæ non sunt Ioanni pauperi, ut propter illas ab eo exigi merces possit.

¶ Vnde prima ratio peccat, assumendo quod hic nihil vltra sortem quæritur propter mutuum, sed tantum propter locatas operas, quoniam secundum veritatem ex mutuo, exactio illa causatur, vt ex dictis patet. Vel (& in idem redit) verbaliter respondendo dicatur, quod exigere propter locatas operas potest contingere dupliciter.

Vno modo propter locatas operas in fauorem accipientis mutuum, & tunc quando sequitur, ergo non propter mutuum, quia locatio operarum in huius accipientis mutuum fauorem facta, causa proxima est, quod ab eo iuste merces hæc exigatur. Alio modo propter locatas operas non in fauorem huius accipientis mutuum, sed alterius quicunque sit ille, & tunc male infertur, ergo non propter mutuum, quoniam causa proxima huius exactionis est uel mutuum, uel locatio operarum, sed locatio operarû in causa secundum iustitiam esse non potest, eo quod operæ non sint in fauorem huius accipientis mutuum locatæ, igitur mutuû huius exactionis causa proxima est, ac per hoc usura committitur. Nec obstat id quod confirmando subdebatur, scilicet quod si ministri donare hoc uolunt. Mons nô turbabitur. Ex hoc. n. nihil aliud haberi potest, nisi quod Mons lucrum ex hoc non quærit, sed non habetur quin Ioannes pauper grauetur ex accepto mutuo ad mercedem reddendam ministris, ad quam non tenetur, sicut si pauper ab aliquo mutuû sumat, sub onere, q rustico cultori vineæ mutuantis mercedem reddat, usura non deficit ex eo quod rusticus potest illi pauperi absque mutuantis turbatione donare mercedem propriam.

¶ Secunda autem ratio concludit, mercedem ministrorum non esse usurariam, & hoc proculdubio uerum est, quoniam iusta & sancta est, sed non probat quin mercedis exactio a Ioan. paupere, qui non tenetur, sit usura: debet enim merces illa exigi ab eo, qui tenetur, dare illam & non ab hoc paupere. Et ideo si reddatur merces talis ab eo qui tenet iustitia est uel charitas si pietatis intuitu ab aliquo, qui non tenetur. Si autem exigatur ab eo, qui non tenetur clare constat, quod quamuis merces hoc debeatur, iniusta tamen exactio est, quia hic tenetur. Et si adiunxeris, quod exactio non nisi propter mutuum mandatur, usuraria manifeste apparebit, quod in casu illo contigere iam patet. Est igitur infra iustitiæ commutatiuæ terminos loquendo, multiplex iniustitia & usura in capitulis Montis pietatis.

CAPVT X.

Opinio dicentium iusta esse capitula Montis pietatis secundum formam iustitiæ distributiuæ.

SVNT igitur alij subtilius naturam Montis huius speculantes, qui infra iustitiæ commutatiuæ limites standum non credunt, sed iustitiam distributiuam infertam dicentes secundum eius formam iustitiam in his capitulis saluari defendunt. Hi casum Montis pietatis illum esse approbantes, qui in c. 7 positus est, in quo scilicet Petrus vocato populo donat 1000. ducatos non consumendos, sed mutuandos, perpetuo tempore pauperibus, &c. vt supra non inferunt iustitiam distributiuam, ipsis contractibus mutui, vel pignoris, vel locationis operarum, sed inuentioni mercedis reddendæ operarijs. Si nâque superius dicta aduertuntur, adhoc deuentû est, q pauperum uniuersitas tenetur reddere mercedem ministris Montis, & ideo ipsa uniuersitas pauperum ex quo in communi nihil possidet, inuenire volens, vnde soluere possit mercedem hanc ministris sibi deseruientibus, onus hoc distribuendum esse in suas partes pauperes scilicet, statuit. Vnde ipsa mercedis redditio iniustitiæ commutatiuæ terminis relinquitur: sed inuentio mercedis reddendæ secundum iustitiæ distributiuæ formam fieri secundum hanc opinionem potest, & de facto in Monte hoc fit.

¶ Dicit igitur duo hæc opinio. Primo, quod secundum distributiuam iustitiæ formam in vniuersitate pauperum, inuenienda est merces reddenda ministris. Secundo, quod inuentio illa iuste secundum iustitiæ distributiuæ æqualitatem in capitulis huius Montis ordinatur, ita quod nullus pauper iniuste grauetur.

¶ Primum probatur dupliciter. Primo quia cum uniuersitas pauperum teneatur de suo satisfacere his ministris, suum autê non sit nisi altero modo, vel quia suarum est partium, & in proposito vniuersitas non possideat aliquid in communi, restat ut de his, q partium sunt, satisfacere debeat, partes aût pauperû esse patet inter eos igitur oportet pecuniam hanc inueniri. Et cum constet, quod cûia onera iuste distribuenda sunt consequês est, quod secundum iustitiam distributiuam inuentio hæc fieri debet. Secundo, quia sicut bonum totius partib est debitum, & ideo proportionaliter eis distribuendum, ita & malum totius partes quoque proportionaliter sustinere tenentur, onera autem omnia inter mala computantur, onus igitur huius mercedis soluendæ partes vniuersitatis pauperum proportionaliter sustinere tenentur. Hoc autem est inueniri pecuniam istam in vniuersitate pauperum secûdum iustitiæ distributiuæ formâ, q erat probâdû. Secundum aût. s. q de facto nulla iniustitia in modo distribuendi hæc onera inueniatur, probatur etiam dupliciter. Primo, quia in hac vniuersitate bonum est ipsa subuentio & releuatio pauperum malum vero est onus soluendi mercedem, æquum autê est, vt qui plus boni percipit, plus etiam mali sentiat, cui igit maior sit subuentio, is magis onus solutionis subire debet. Et sic statutum est in hoc Monte, ut scilicet cui plus & maiori tempore mutuatur, plus onus soluendi ministris sentiat. Secundo, quia æquû est, ut communium onerum illis plus imponatur, qui maiorem occasionem subeundi tali onera vniuersitati præbent. Illi autem quorum pignora maiori tempore & periculo custodiuntur, sunt huiusmodi, quoniam maiorem mercedem tenetur reddere vniuersitas ministris pro custodia illorum, quam aliorum, ergo illi, qui diutius pignora ibi tenent, & similiter illi, qui pretiosiora afferunt pignora, ex hoc quod maius mutuum sumunt, debent amplius grauari, quod in capitulis Montis pietatis continetur. Non est ergo iustitiæ distributiuæ violatio in capitulis illis.

CAP. XI.

Examen prædictæ opinionis determinans quomodo hic sit distributio.

VT Eodem autem ordine ostendatur opinionem hanc deficere, Primum dictum examinando oportet ex communibus animi conceptionibus incipere, & ostendere quomodo ratio distributionis hic saluatur. Quia ergo vt dicitur in 5. Eth. iustum in distributionibus consentiunt omnes secundum dignitatem quandam oportere esse, ita quod sicut iustitia commutatiua dignitatem personæ non considerat nisi inquantum in quantitatê rei redundat, ut puta cum considerat dignitatem principis percussi, quia percussio ex hoc criminosior est, ita iustitia distributiua quantitatem rei non ponderat, nisi inquantum redundat in dignitatem personæ, vt puta cum magnificat uirtutis egregium actum, ex hoc quod dignior persona illa ex tali opere redditur, ex hoc inquam consequens est, quod distributionis ratio absque dignitate non inueniatur. Dignitatem autem dicimus nô quodcunque bonum hominis, sed illud, ex quo homines sortiuntur, quod partes sint totius vniuersitatis, siue illud, sit virtus, ut in politia, aristocratia, siue rerum abundantia, aut nobilitas, ut in oli† cratia, siue libertas, vt in democratia, siue quodcunque aliud. Et cum talis partium dignitas ad commune aliquod opus, quod totius proprium est, ordinetur, oportet si hanc pauperum uniuersitatem in communitatem quandam erigere uelimus inuenire, & quid sit totius opus, & secundum quid partium dignitas attendatur, est autem hic opus totius perpetua cômoditas mutui inueniendi, propter hoc enim omnia fiunt, & hoc sequitur mediate pecuniæ mutuandæ (quæ Mons dicitur) integra conseruatione. Dignitas vero indigentia est: id enim in qualibet communicatione dignitas dicitur propter quod aliquis debet admitti, & inde repelli putatur, ut discurrendo per omnes supradictas politias apparet. Sola autem indigentia existente, meretur quis de hoc esse collegio, & iniuste expelleretur, suppositis semper his, quæ secûdum legem ordinata essent, puta quod tantum pauperes [...]itatis admittantur, igitur indigentia pro dignitate in hac uniuersitate habetur. Indigentiam autem dicimus non quamcûque, sed talem quæ i. s. de pignorib. possit securum facere Montem. Hic est modus, quo uniuersitas pauperum velut communitas quædam distributionis est auctrix & capax. Quæ licet sit insolita, abditi, clarius tamen & verius distributionis forma in ea saluatur,

Consistit hæc distributio in inuentione mercedis reddendæ, operarijs a quocûq; hæc distributio mandetur.

† Alias, oligocratia, seu oligarchia.

peratui, dicendo quod sicut si militib. vltra debita stipendia propter res bene gestas pro republica distribuenda statuatur quædam pecuniæ summa, distributionis iustius modus erit, vt quanto melius hic illo egit, tanto maius sit quod huic, eo quod illi datur, & sic modus & forma distributiuæ iustitiæ seruatur absque tot difficultatibus. Ita si pauperibus multis gnera distribuen da sunt, vt hic accidit, sufficit quod distributionis iustæ forma seruetur, quæ exigit æqualitatem proportionis, vt dictum est, quæ tunc tantum seruatur cum æqualibus æqualia, & inæquali bus inæqualia imponuntur.

¶ Et quoniam siue hoc, siue primo modo ponatur distributio in pauperum vniuersitate, nou refert quo ad pœnitentiem quæst. idcirco concedatur distributionem inueniri in inuentione merce dis reddendæ operariis Montis, a quocunque distributio illa mã detur, siue a principe, siue a communitate, siue ab ipsa pauperum vniuersitate.

CAPVT XII.

Determinatio, quod secundum iustitiæ distributiuæ formam multiplex in hoc Monte iniustitia committatur.

RESTAT ergo considerandum secundum, scilicet, an distributio illo modo facta iusta sit. Vbi præmittendum est, quod licet in distributionib. communiter minus seruetur iustum etiam absque conscientiæ periculo, quam in commutationib. eo quod comparationes personarum sunt odiosæ, & pacis bonum tollunt quod cæteris bonis communibus præstat, statuta tamen distributionum dispositiua tanto iustiora esse oportet, quanto facilius ab eis declinare quodammodo cogimur. Si enim ipsa illa tota a iusto declinare inciperet nimia postmodum in distribuen do elongatio a medio fieret, sicque iustitia corrumperetur. Et ideo diligenter oporter distributionis huius statuta examinare, ne lex iniusta sui obseruatores ad iniustitiam deducat.

¶ Sciendum est igitur, quod aliter bonum, aliter malum distribuendum est inæqualib partibus alicuius totius. Bonum siquidé distribuendum est sic, vt digniori maius bonum detur. Et ratio est, quia bonum totius quod est debitum alicui parti, tanto magis est, quanto pars illa maiorem principalitatem habet in toto, & tanto minus quanto pars minorem habet dignitatem in toto. Malum autem econuerso distribuendum est, vt scilicet digniori parti minus malum, & minus digne maius malum imponatur. Et huius ratio est, quia ex quo minus malum habet rationé boni, vt dicitur in 5. Ethic. magis eligibilius est, quam malus malum, eiusdem ratio est, quod alicui debeatur plus boni, & minus mali, & consequenter parti principaliori, cui debetur maius bonum, debetur etiam minus malum, & proportionaliter parti uiliori, cui minus bonum debetur, plus malorum imponendum est. Et loquimur super de bono & malo totius quod partibus distribuendum est.

¶ Suadet quoque hãc distributionis esse æqualitatem naturæ operatio, quæ alimentũ distribuitura mébris ad principalia mem bra digniores partes, & ad viliora viliores transmittit: infirmitatem autem si potest a principalib. membris ad viliora propelli, experientia continue docet. Vnde si in pauperum vniuersitate, quæ super indigentia fundatur, bona distribuenda essent, quanto aliquis esset magis indigens, tanto maius bonum sibi deberetur, eo quod maiorem principalitatem habet in tali toto, sicut magis diues maiorem principalitatem habet in politia, quæ fundatur supra diuitias, quæ oligarchia vocatur. Et consequenter quanto aliquis, est magis indigens tanto minus mali communis sustinere debet. Et quia onus hoc mercedis soluende inter mala connumeratur, oportet quod secundum iustitiæ distributiuæ formam magis indigens minus soluat. Magis autem indigétem inter pauperes esse constat, qui maiori eget mutuo, & minus eo potest soluere. Non ergo iuste statutum est, quod plus mutui sumétes, & maiori tempore retinentes, plus teneantur soluere. Nec impedatur conclusio huius processus, si quis cauillationib. forté adinuentis non susceperit, id quod tamen probatum est, vniuersitaté hanc super indigentia fundari, aut quod illa non sit uere communitas quædam. Stat enim uis rationis in hoc quod distributio onerosa non debet commensurari indigentiæ, ita quod quãto quis plus eget, tanto plus communis oneris sustineat, hoc. n. probatione non eget. Sub hoc autem principio, siue uera distributio, siue modus distributionis hic saluetur, subsumitur quod ista distributio est onerosa, quod manifeste patet, ergo nõ debet quan to quis magis eget, tantò plus grauari. Sed secundum capitula huius Montis quanto pauper magis eget magis grauatur, quod manifeste patet, quia magis grauatur diutius plus mutui tenentem, hic autem est magis egens. ergo. Committitur etiam ultra hæc iniustitia hic dupliciter & ea, sad quę aliqui tantum secundum iustitiam commutatiuam tenentur, omnibus imponendo, s. mercedem pro excussione pignorum, & ea, ad quæ omnes æqualiter tenentur, scilicet mercedem pro obligata præparatione ad mutuandum, imponendo inæqualiter, quoniam omnia in vnum adunando, ad formam seu modum distributionis, & quæ commutatiuæ iustitiæ sunt confunduntur, & quæ distributiuæ sunt violantur.

EX his autem facile est soluere rationes in oppositum. Prima si quidem peccat, primo in medio termino, in quo tota sua ratio consistit. Assumit enim æquum esse, ut qui plus boni totius percipit, plus etiam eius mali sentiat, hoc autem falsum esse monstratum est. Iniquum quippe secũdum iustitiæ distributiuæ formam est, ut is plus communis mali sustineat, qui plus boni suscipere debet, quia ut dictum est minus malum quoddam bonum est. Sed aduerte diligenter, quod dicentes plus, aut minus boni, uel mali, de quãtitate absoluta ipsius boni, uel mali loquuntur, & non de quantitate proportionali. De hac enim loquendo æquale malum, & æquale bonum omnibus partibus de communibus dandum est, quia iustum in distributionibus in æqualitate proportionali consistit, ut superius ex 5. Ethic. diximus. Et quia paruum malum magis lædit nobilem partem, quam magnum vilem, ut patet in membris corporis, & in proposito plus pauperculus læditur ex solutione duorum solidorum, quam artifex minus egens ex solutione quatuor, ideo non usquequaque falsum est illud assumptum, s. æquum est, ut qui plus percipit boni, plus sentiat mali, sed ut iam patet, etiam sic non est pro opinione illa. Secundo peccat, in eo quod subsumit, s. subuentio mutui est bonum commune huius vniuersitatis pauperum. Releuatio namque pauperis ex accepto mutuo ex ipso mutui beneficio causatur. Mutuum autem ad iustitiam commutationum adeo spectat, ut id iustitiæ distributiuæ attribuere ridiculum sit, nisi forte distributio mutui statueretur, quod hic non fit. Iniusta deinde lex esset, si qua statueret, quod ex subuentione, quam ex mutui beneficio quis percipit, aliquid pecunia æstimabile mutuandi daret, & sine hæc cuicunque alteri, cui ex ulla causa non tenetur. Ex hac siquidem causa nulli ciuiliter obligatur, quãuis amicabiliter debeat. Si mutaretur quoque argumentum, & esset sermo non de subuentione per mutuum, sed de commoditate, perpetua mutui inueniendi, quam totius commune bonum esse dictum est, non potest adhuc concludi iustitiam seruari, quoniam si penes commoditatem illam, distributio oneris agenda est, cum commoditas illa omnibus mutuum sumentib. æqualiter respondeat, inæqualiter distribui solutionis onus nequaquam deberet, licet, ut ex dictis patet, iniquum sit, malum distribui, sicut & bonum.

Secunda uero ratio, quę mentitur onus soluendi iuxta datã solu endi occasionem, facile soluitur, dicêdo, quod aut occasionis uocabulo proprie utitur, aut cõiter, ut ét cautam occasionem uulgariter dicimus. Si proprie loquatur falsum est, quod hmói occasionib. commensurande sint distributiones boni aut mali cõmunis, quod debetur partib. ut patet in omni politia, secus auté de gratuitis dicendum esset remunerationib. Si aũt occasione pro causa ponit, tunc falsum subsumitur, cã. n. huius expensarum est uniuersitas ipsa, quę pignorib. tene sult pecuniç Mótem saluari. Et ex hoc clarius patet ueritas primi mébri, qa pauper ipse occasio ual de remota est, & non nisi ipsa mediãte, & causante uniuersitate q soluere tenetur, utpote non concurrens ad hoc nisi propter mutui petitionem, ex qua occasioné sumit mutuans, quod pignus uult, ex quo deinde prouenit, quod vniuersitas teneatur soluere. Patet igitur quod occasionibus huiuscemodi nulla iustitia distributiones æquari debent. Ex his autem formari alia pót ratio ad principale intentum talis. In hac pauperum vniuersitate quatuor sunt, commoditas perpetui mutui habendi, releuatio ex mutuo suscepto, remota occasio non data, sed sumpta, alicuius expensæ & indigentia, nulli horum distributio onéris huius iuste commé surari in hoc Monte, ut patet ex dictis, ergo in capitulis Montis iustitia distributiua non saluatur.

CAPVT XIII.

Opinio dicens, in Monte hoc nullum esse proprie mutuum, sed societatem potius quandam, pessimis capitu lis ad commune bonum unitam.

SVrrexit propter has forte rationum angustias opinio alia necdum hæc capitula, sed alia quę ab omnibus repulsa videnc communitatibus pietate plena defendere volens. Hęc quantum ad propositum spectat, tria dicit. Primo, q hic est contractus societatis positiuæ & perpetuo conseruatiuæ. Secundo, q non est hic contractus mutui proprie, sed temporalis vsus communis pecuniæ positi. Tertio, quod hic est contractus locationis operarum ad custodiam pignorum, &c. cui a pauperibus merces reddenda usic exigitur, &c. Primum declaratur explanando naturam huius Montis sic. Pauperes ciues conuenientes media intercessionem prędicantium, &c. a diuitibus & a seipsis quandam pecunię sum-

mam

nam dono obtinent, non distribuendam, sed perpetuo vsui eorum per modum mutui conseruandam, eiusque custodiæ ac prædictis vsus dispensationi, & pignorum custodiæ curæ &c. cæteris, vt supra, pro securitate cõisquidãstris sui pecuniæ m a pauperum partibus præponuntur, reddendaque statuitur eorum operibus merces a singulis pauperibus, ut supra. s. vnus denarius pro libra singulis mensibus, &c. Hæc est pauperum ciuium societas deponens summam illam sub cõtibus custodibus per modũ mutui eius pauperibus dispensandam, & reddens mercedem custodibus debitam &c. Et quia in societate ista nunquam intenditur diuisio capitalis communis. s. depositi, nec secundum totum, nec secundum partem, sed potius procurare augmentum, & pro conseruatione illius tuta quilibet aliquid soluit puta duos denarios pro libra, &c. ideo hic est contractus societatis non diuisiue, sed positiue, perpetuo conseruatiue. Secundum uero. s. q non sit hic contractus mutui, probatur ex parte rei, quæ mutuari dicitur & ex parte extremorum, inter quæ mutuum dicitur. Vbicunque nãq; est proprie mutuum, ibi & res mutuata aliena est a iure petentis mutuum, & mutuans omnino a petente mutuum distinguitur. Sed hic neutrum istorum inuenitur. quia pecunia quæ mutuatur communis est eis quibus mutuatur, & mutuans est ipsum cõe depositum, seu ipsa societas, quæ a pauperibus societatis mẽbris non omnino distinguitur, ergo non est hic proprie mutuum. Maior propositio, quo ad vtranque suam partem ex rõne iustitiæ cõmutatiuæ in mutuis patet, quia iustitia commutatiua non est inter totum, & partes, & mutuum non est, nisi de eo q alterius partis. i. singularis personæ est, & consequenter oĩno alienum ab hoc petente mutuũ, vñ qñ pauper a Monte mutuum propter penuriam vocabulorum petit, tẽporalẽ vsum cõis depositi secundum veritatem petit non mutuũ. Et ex hoc ulterius manifeste sequitur, vsura hic non est, quæ mutuum explicite vel implicite comitatur. Tertium autem, quod, s. hic sit, contractus mercenarius inter ministros, & pauperes, & consequenter, q pauperes iuste teneantur reddere eis mercedem, &c. ut per se notum relinquitur.

CAPVT XIIII.

Examen prædictæ opinionis determinans iniustitiam nihil minus inueniri in capitulis Montis secundum hanc viam, quam secundum alias supradictas.

QVoniam aũt opinio hæc tanquam singularis cõiter derelicta vĩ, duo in eius examine facienda occurrunt, vt. s. primo ostendamus male formatum esse ab ea casum Montis pietatis, & propterea cõmuniter minus eius dicta recipi. Deinde admisso casu, q iniustitiam non euitet, manifestandum est, quod contractus iste non sit socialis, vt ex Pauli secundi Pontificis Maximi literis ad Perusinum legatũ hr, ubi monet ne vltra stipendia ministris debita aliquid accrescens habeatur, ne forte vsuræ labes aliqua incurratur. In contractu. n. socialiter hoc, quod socij ad cõis boni augmentum tendunt, ridiculum est, in dubium apud sedem maxime apostolicam uerti, an sit vsura. Quod etiã sit contractus mutui, ex literis pluribus plurimum Romanorum Pontificum patet. Semper. n. mutuari dicunt pecuniam pauperibus a ministris Montis, & distributionem mutuo sic annectunt, vt vere mutuum esse, qm mutuari secundum quandam distributionem dicunt, vt. s. plus egentibus, si constat, plus mutuetur, infra tamen statutã latitudinem. Nec sufficit fugiendo dicere, q penuria vocabulorum huius cã est. Tum quia in promptu vocabulorum temporalis vsus, communis depositi vel boni erat. Tum quia expresse in literis hmõi pecuniam collectam, Montem pietatis vocari dicitur, & deposita pecunia apud eos, qui mutuaturi pauperibus sunt, appellatur. Si enim mutuum ueri non interueniret, mutui nomen quandoque mutatum quoque esset, & saltẽ circunlocutione aliqua non esse mutuum insinuatum esset, præsertim quia omnes forte huiusmodi literæ emanauerunt ad instantiam eorum, qui vsuram in hoc Monte non esse contendunt. Qua. n. faciliore & magis apparente uia excludi vsurã potuisset, quam mutuum non interuenire declarando? Sed quid in probabilibus miror? probatur rõne, non esse huiusmodi contractum facilem absque mutuo, ut dicitur. Vbicunque iustum est secundũ æqualitatem simpliciter rei acceptæ ad datam, ibi vere est iustitia commutatiua, sed contractus ille, qui mutui vocatur, inter Montem & Ioannẽ pauperem est iustus secundum æqualitatem simpliciter pecuniæ redditæ ad acceptam, ergo est contractus iustitiæ commutatiuæ. Sed iustitia commutatiua nõ vertitur inter totum, seu totius bonum vt sic, & partẽ, sed inter partẽ, & partem, ita quod et totum, vt extremum cõmutatiuæ iustitiæ partis rõnem hẽt, vt ex dictis patet, quæ ex S. Th. expresse habentur, ergo contractus iste non est inter Montem inquantum est totũ, siue cõe bonum, & Ioannem pauperem inquantum totius partẽ, sed est inter totũ inquantum partis rõnem habet, & Ioannem pauperem vnum de populo, &c. & consequenter est vere contractus mutui. Admisso autem talis societatis contractu, quæ si non est, posset tamen fieri, iniustitiam omnino ibi committi sic declaratur. In contractibus illis, de quibus est sermo, aut standum est infra limites commutatiuæ iustitiæ, aut infra limites iustitiæ distributiuæ, aut vtriusq;, aut neutrius. Si secundum iustitiæ commutatiuæ puræ formam agimus, cum constet, q totum apud eam, vt; pars reputatur, id ad quod totum tenetur, a parte exigi non potest: & consequenter quamuis societas pauperum teneatur soluere mercedem ministris, iniuste tamen ab hoc paupere exigetur, quia non in eius fauorem fit. Et breuiter eodem modo hic committitur iniustitia, vsura, & quo superius infra iustitiæ commutatiuæ terminos probauimus inueniri. Si secundum iustitiam distributiuam puta procedendum esse creditur, quoniam contractus locationis operarum non est inter ministros, & singulos pauperes, sed inter ministros & societatem pauperum, vt superius dicebatur, manifestus error statim patet quoniam locatio operarum & eius merces, & similiter acceptio pecuniæ, quæ mutuata dicitur, & eius restitutio, fingi nõ potest, quam æqualitatem commutatiuæ iustitiæ requirant. Si autem vtriusq; iustitiæ forma miscetur, secũm veritatẽ idem est casus ille cũ eo, quẽ superius secũm distributiuæ iustitiæ modũ disputauimus & cõclusimus iniustũ esse. In hac siquidem societate distributio nõ aliter, q̃ ibi miscetur. nisi q illa opinio ponit ipsam pecuniã per modum mutui et distribui in vsum, &c. Sed hoc nihil penitus variat casum quod rõnem iusti vel iniusti: quia in societate illa aut oẽs habentur æquales: aut non si omnes æquales, ergo iniuste vnus plus alio grauatur onere solutionis, ad quã societas tenetur, qm secundum dignitatem iustum in distributionibus attenditur. Si inæqualitas inter eos ponitur, cum non nisi rõne indigentiæ ponitur, qa plus egenti plus mutuandum statuit, infra latitudinem tñ aliquam, puta 10 ducatorum: tunc manifeste redit iniquitas illa in distributionibus, quia plus accipient communis boni, plus coguntur sentire communis mali: & distributio communis oẽs cõmensuratur singulorũ indigentiæ. Et manifestius accidit hic iniustitia, quæ in gabellis pro rebus quæ deferuntur ad vsum, inuenitur. Vtrobiq;. n. iniustum ex natura rei inuenitur ex eadem cã quia. s. supportatio communis oneris commensuratur necessario vsui, vsus aũt necessarius commensuratur indigentiæ; & sic de primo ad ultimum æqualitate seruata oneris cõmunis distributio indigentiæ ciuium, & pauperum cõmensuratur quod est iniquum. Refugit enim omnis auris, quod tanto quisq; communibus grauetur, quantum magis proprijs indiget. In hac. n. societate quanto magis eget, vt proprijs possit prouidere necessitatibus, tanto maius mutuum sumit, & diutius retinere cogitur, & tanto plus exigitur ab eo pecuniæ debitæ a societate pro seruitijs sibi impensis, ut patet. Et ne iterum dicta repetantur, eadem est modo hic iniustitia distributiua, sicut superius eisdem rationibus. Si autem neutrius iustitiæ formam introduci oportere quis putet, sed iustitiam legalem, tantum, quæ commune bonum per se respicit, & ad illud omnia dirigit, cum fraterna quadam societate erat in primis, ad fraternam societatem confugiens, quoniam operationes, hic interuenientes secundum genus suum ad iustitiam non ad amicitiam, spectat, quoniam sunt operationes ad alterum cum ciuili debito æqualitas, in quibus ratio iusti consistit. Nec fraterna voluntas omnia communia volens, hic apparet, nisi apud mentis propriæ parum compotes, qui omne voluntarium iudicant simpliciter voluntarium. Erat deinde, quia sub iustitia legali seu generali non cadunt nisi indifferentia, & quæ aliarum sunt virtutum & vitiorum. Expresse namq; in 5. Eth. habetur, q omnis particularis bonitas aut malitia sub iustitia legali cadens, sua aliqua alia virtute aut vitio necesse est contineatur. cum ergo constet, quod actus hi indifferentes non sint, & non sint omne bonum aut omne malũ oportet quod sub alia virtute aut vitio cõprehendantur. Et si huic iunxerimus supradicta, q. s. spectant ad iustitiam, oportet ad commutatiuam vel distributiuam descendere. vt fecimus secundum quas iam patet, iniustitiam euitari in capitulis huius Montis non posse.

AD Rationes ergo, quibus probatur quod hic non interuenit mutuũ, dicendum est, q inter assumpta & casum est implicatio cõtradictionis. repugnat. n. q sit contractus rei inter totũ ut sic, & eius partem, & q sit secũm æqualitatem rei ad rem. Si namq; est secũm æqualitatem rei ad rem, ergo est iustitia commutatiua ergo inter partem & partẽ: ergo non inter totum ut sic. & partẽ. Et similiter si est inter totum ut sic, & partẽ, ergo est secũdũ dignitatem partiũ in toto, ergo non secũm æqualitatem rei acceptæ aut datæ, constat aũt, q hic seruatur æqualitas rei ad rem, dum a pauperẽ mutuũ restituitur, & tamen secundũ istã opinionem inter totũ ut sic, & partem cõtractus est implicatio igitur accidit. Est aũt causa defectus in huiusmodi rõne, quia non discernitur inter per se & per accidens. Accidit. n. Monti, inquantum pecuniã reddendam tribuit pauperi, vt suis prouideat necessitatibus, quod totum sit hoc. n. sub partis ratione faciat ideo mutuans hic est omninò alius a mutuum sumente, si formaliter

considerentur, quia singularium personarum quo ad hoc locum tenent. Et similiter accidit pecuniæ inquantum sic Ioanni pauperi mutuatur, quod ciuitatis, aut cõis societatis, aut cuiusque alterius aut nullius sit, sufficit. n. quod Ioannis pauperis sic non sit, quod ad eius restitutionem integre teneatur. Accidit quoq; defectus, quia in totum & partes necessaria discretio omittitur, huiusmodi. n. totum specie a parte differt, & quod toti debetur, parti non debetur. Et similiter ad quod totum tenetur, pars non tenetur, loquẽdo semper secundum æqualitatem rei ad rem, quæ hic est quia ꝑ seruitus societati impensis, non in fauorem huius, qui accipit mutuum ut sic, sed totius perpetuæ societatis tenetur ipsa ad mercedem reddendam ministris (ut supra paruit) & restitui sic ac cõseruari pecuniam vult.

¶ Accidit & tertio defectus in hac via, quia non distinguit inter aliquid fieri in fauorem pauperi mutuum sumenti proximè & remote. Quod enim in fauorem communis perpetuæq; societatis fit, non nisi remote fit in huius pauperis fauorem, vt ex dictis patet. Nullo igitur modo capitula huius Montis pietatis iniustitiam subterfugere possunt.

CAPVT XV.

Exclusio quorundam extraneorum dictorum concludens vltime intentam sententiam.

PERagratis oib. his opinionibus, quæ aliquid ad propositũ ex moralibus rõnibus adduxerunt, restat primo nominanda istorum opinio dicentium. Mõtem hunc pietatis cum suis capitulis nõ mutuum facere, sed rem quandam diuinam esse, & hominibus ineffabilem, & ꝑpea rõnibus hmõi, quæ humanos scrutantur actus, non oĩno committendum esse iudicium huius Montis, &c. Nos. n. cum sua diuinitate velut loquentes, in aere relinquere oportet. Remanet deinde eis satisfaciendum, qui contractus huius Montis ab apostolica sede approbatos dicunt, aut audiunt, ac per hoc rõnes sophisticas putant, et si soluere nesciant. Sciant igitur hi Montem quidẽ pietatis ab apostolica sede approbatum, sed non illius capitula ut exemplo literarum approbationis conijcere potui. Appellatur aũt Mons pietatis (ut in eisdem dr̃) summa illa pecuniæ pie collecta, & sub custodibus deposita, ad perpetuã releuationẽ pauperũ mutuo mediante. Vbi nota quod Mons ipse est simpliciter approbatus & erectus ab ipso summo Pontifice. Eius aũt capitula supradicta sunt approbata cum hoc adiuncto, s. sacris canonibus nõ cõtraria, vnde si qua capitula sunt sacris canonib. contraria, approbata non sunt. Hęc aũt esse ea, quæ iniustitiam continet, nullus dubitat. Non sunt igitur approbata capitula illa, quæ iniusta esse superius monstratũ est, propter quod si ita est, non paruũ peccatũ fuit, facere imprimi summi põtif. bullas truncatas absque illa particula. s. sacris canonibus non contraria. Laqueus siquidem est animarum, in quem ego incidissem, vel saltẽ absque suspensione non fuissem, nisi viua uoce audissem sic hĕri in originalibus, & calamo scriptam particulam illam in bullæ Mãtuanæ copia vidissem. Ex hac quoque eadem radice satisfit illis, qui ex priuilegiis & indulgentiis concessis a Romano Pontifice illis, qui ad Montis conseruationem, aut augmentum manus porrigunt adiutrices arguunt. Iam n. patet quod Mons ipse sanctus est, ut ordine ad illum hæc oia conceduntur. Annexa tamen mala ex hoc non approbantur, sed potius tolerantur ad euitationẽ maioris mali, quo per publicos vsurarios tot pauperum vorãtur.

EX Rõnibus ergo propriis iustitiæ cõmutatiuæ, & iustitiæ distributiuæ, clarum iam esse cuilibet patet, non solum quod nullo ꝑdictorum modorum iniustitię macula abest a capitulis Montis huius, sed etiam quod quocunque illo modo casus formetur, iustitiæ æqualitas non seruatur. Nec oportet omnem sigillatim obiectionem excludere, quia ex supradictis, quę ex Ethicis Aristotelis & doctrina S. Thom. adeo sumpta sunt, vt si sigillatim allegatio fieret, omnia plena allegationibus essent, cuilibet in moralib. exercitatim facile est omnibus satisfacere, ut omnes veritatẽ agnoscant, quæ a prima est veritate. Cui honor & gloria sit ex hoc opusculo. Papiæ in sancto Apolliuare completo hodie, i. die 13. Iulii 1498. per infinita sæcula sæculorum, Amen.

Tractatus Thomæ de vio Caietani sancti Xysti de Monte Pietatis finis.

TRACTATVS SEPTIMVS DE Cambijs in octo capita diuisus, ad Dominum Andream Brixiensem Brixiæ priorem.

COncessum Mihi his diebus omnium, venerande amantissimeque pater, ad edendum promissum paternitati tuæ tractatum de cambijs, multam post auditos cãpsores, plerasq; †diuersorum de his opiniones, ac diutinam meditationem, ad scribendum tandem impulit. Tanta siquidem est rei huius obscuritas & inuolutio, ut hinc consuetudine non absque fautoribus, & inde doctoribus plurimis modernis tamen sistentibus (antiquis si quidem proposita difficultas hæc non fuit tacendum videretur. Verum vbi plures dies lectioni meditationique iam dedissem, & infidelis promissionis reatus occurreret, diuina fretus ope. tria de cambijs tractanda censui. Discernenda sunt primo dubia a certis. Adducendæ sunt deinde opiniones aliorum de dubijs. Firmandum est demum quid mihi uidetur de his sentiendum. † Alias ꝑlectas quæ

CAPVT I.

De tribus generibus cambiorum.

CAMBIORVM modi quamuis multi sint, quo ad differentiam tamen certi vel dubij, trifariam ea diuidere sufficit. Quædam si quidem sunt quorum iustitia clara est. Quædam vero, quorum iniustitia similiter aperta est. Et quædam quæ an sit iusta, vel iniusta in dubium inter doctores vertitur.

¶ Iustificata siquidem sunt, quæ fiunt his tribus modis. Primò, quum in cambio minuto campsor moderate lucratur secundum patriæ consuetudinem. Vocatur autem cambium minutũ, cum campsor pro aureo ducato monetam dat consuetam in patria illa expendi, uel econuerso aliquid minus dando, quam recipiat. Hoc enim continet naturalem æquitatem, ex eo, quod industriæ, & operæ campsoris ratio habenda est. Quum enim cæterarum artium ministros liceat in commutationibus proprij laboris industriæque mercedem componere, campsoribus, qui commutationibus numismatum deseruiunt, id quoque licere non est dubium. Propter quod non irrationabiliter id dicunt opinantes, tale lucrum campsoribus tantum licitum: ita quod priuatus homo si cambire debet ducatum aureum, nihil debet lucrari. Commutatio namque numismatum patriæ non vagatur quo ad valorem (quemadmodum cætera commutationes) sed determinata est: puta quod ducatus aureus ualet duodecim marcellos. Et sicut in cæteris commutationib. æqualitatem violare iniustum est, ita in commutatione numismatum. Vnde nisi vel propter mercedẽ seruitij, non in numerando pecuniam, vt quidam putant (quoniam contingit sæpe minus numerare cãpsorem, quam accipientem, & actus numerandi non est proprie mercenarius, sed solitus gratis concedi, vt visus libri, & numerationi campsoris respondet numeratio dãtis alia moneta) sed in arte campsoria Reipublicę ministrando, vel propter incommodum, quod quis incurreret ex ablatione talis generis pecuniæ a se, vel qualitatem numismatum (vt infra declarabitur) non licet plus in cambio minuto accipere, quam detur. Quorum nullum locum habet vniuersaliter in singularib. hominib. non campsoribus. Secundo quum campsor moderate lucratur, ex eo quod Petrus habens certam summam pecuniæ Mediolani, dat eam campsori, qui faciat æqualem summam Romę dari sibi vel alteri, Si enim ex hoc campsor mercedem exigit, iusta est exactio: campsor enim translatoris in hac parte locum tenet, nec est æquũ, ut merces suo seruitio subtrahatur. Tertio quando campsor lucratur, ex eo quod monetã alicui minus ualentem congregatam transfert in locum, ubi plus ualet. Hæc. n. est negatio numismatum, ex qua primo ortum habuisse videtur ars campsoria, ut uidetur in primo Politicorum. Et est licita, sicut cæteræ negotiationes ad augendas opes licent.

¶ Iniusta uero absque dubio cambia illa sunt, quæ his duobus modis fiunt. Primo, cum campsor lucratur, aut lucrari intendit, ex eo, quod Petro egenti Mediolani dat certam summam pecuniæ sub nomine cambij de Lugduno uel Londris & tamen secundum veritatem ibidem restitutio facienda vtrioque scitur, siue fiant literę cambij, & non præsententur, siue non fiant literæ. Interuenit siquidem hic manifeste solo nomine cambium, & secundum rem mutuum cum lucro, aut spe lucri, secundum quod diuersimode fit. Cambia iniusta.

¶ Secundo (& in idẽ redit) cũ cãpsor, ut lucretur, dat Mediolani

ri Petro egentis centum ducatos, recepturus ab ipso Petro ibidem hanc ad mensem tantum, quantum valebunt, tunc Venetijs: secundum cursum cambiorum decem libræ grossorum, quæ æquiualent centum ducatis regulariter, sed in cursu cambiorum Venetiis quandoque excedunt, & quandoque exceduntur. Hic enim secundum ueritatem est contractus mutui, Cambij nomine palliatus, & fit cum spe lucri contra illud Luc. 6. Mutuum date nihil inde sperantes. Et celebrantur communiter cum probabili coniectura, quod erit ibi lucrum, qui communiter solent tunc ualere plus decem libræ grossorum, quamuis quandoque, sed raro minus ualeant, & propterea est vsura. Nec potest excusari, nisi in casu in quo Petrus egeret illis centum ducatis, & cāpsor habere in promptu verum cambium agendum cum illis cētum pro Venetiis illo modo, & ad instantiam Petri illos sibi eo pacto daret. Et hoc si contractus talis veri cambij est licitus, de quo infra erit sermo.

Dubia autem cambia, quædam sunt ex parte campsorum, quædam ex parte accipientium cambia. Ex parte quidem campsorum sunt, quæ dupliciter fiunt, aut scilicet, appretiando numisma extraneum, de quo restitutio fienda est, minus quam valeat communiter in loco, ubi debet fieri restitutio, aut appretiando numisma proprium quod datur magis, quam naleat communiter in loco, ubi restitutio debet fieri, ad hos enim duos modos, qui valde propinqui sunt, & in idem redeunt, omnia cambia sicca reducuntur pro quibuscunque locis fiant. Ad primum. n. modum spectat cambium Lugduni, in quo Petro indigenti marca auri, quæ communiter ualet ibi 60. scutos, campsor Mediolani dat 60. scutos, non secundum valorem scuti Lugduni, sed ibi communiter valeat scutus 30. grossos appretiatur hic 28. & sic dat sibi tantam summam pecuniæ, quæ ascendat ad 60. scutos ad rationem 28. grossorum pro scuto.

¶ Ad secundum vero modum spectat cambium tam Londrēse, quam Brugense, in quo Petro agenti Ianuæ dat campsor Ianoæ 1000. ducatos, non secundum ualorem ducati currentem Brugis aut Londres, sed cum ibi valeat ducatos 50. grossos, appretiatur Ianuæ 52. ita quod pro quolibet ducato tenetur accipiens cambium restituere Brugis, uel Londres 52. grossos. Cætera autem cambia ex parte campsorum similia sunt. Nec fiat uis si in istis exemplis uera quantitas monetarum non recitatur, quoniam exempla ponimus, ut addiscentes intelligant. Auget autem cambiorum prædictorum ambiguitatem incerta temporis ratio: fatentur enim campsores, quod quanto tempus restitutionis est distantius, tanto minus appretiatur moneta in primo modo, & tanto magis in secundo modo.

¶ Ex parte autem accipientium cambia, sex modis variantur cambia secundum differentia eiusdem, vel diuersæ monetæ, & differentiam certi vel dubij, aut accidentis lucri. hæc. n. vñr aliquam per se dñiam in cābiis facere. Contingit primo mō ꝙ Petrus dat Mediolani cāpsori centum ducatos Florētinos aureos, & vult totidem Florentinos Florentiæ. Contingit secundo, ꝙ Petrus pro dictis ducatis vult Florentiæ monetam argenteam, puta grossos Florentinos, sed tot quod æquiualeant Florentiæ ducatis 100. Florentinis aureis. Contingit tertio, ꝙ Petrus pro dictis ducatis vult bonam monetam auream, vel argenteam Florentiæ, secundū ꝙ tpe solutionis (puta in nundinis), cambia valebunt Florentiæ. Et quolibet horum contingit dupliciter fieri. s. simpliciter, ut propositum est, & cum adiuncto aliquo certo lucro, ita, s. quod Petrus vult non solum prædictos 100. ducatos Florentiæ modo dicto, sed vltra hoc uult sibi dari quatuor alios ducatos. Et quoniam de his non principalis est quæstio, sed de illis quæ se tenēt ex parte campsoris communiter, ideo de illis erit sermo diffusus, de istis autem in fine tract. dicetur. Et ne nugatio, aut æquiuocatio accidat legentibus, vocentur in sequentib. cambia nunc discutienda, cambia realia, quamuis a multis cambia sicca, aut per literas nuncupentur.

CAPVT II.

De opinionibus dicentium in cambijs realibus esse mutuū.

QVONIAM Autem secundū diuersa præsupposita diuersimode inueniantur doctores locuti de hmōi cābijs, & ex alijs principijs procedunt supponentes huiusmodi cambia mutui cōtractū, sapere, & ex alijs procedūt negātes hic mutuū interuenire, iō sigillatim discutiendæ sunt singulorū rōnes.

¶ Vnde eorū occurrūt primo opiniones, qui asserūt aut suscipiūt cōtractus cambiorū realiū secundum veritatē esse cōtractus mutui licet cābia uocent. Sunt aūt contrariæ horum opiniones, dū quidā dñt talia cambia esse iniusta & usuraria, quidā uero qđ sunt licita. Et illi quidē, q asserunt vsuraria, licet multis rationibus moueantur, hoc tamen habent profundamento, quia vsurarium est mutuare sub spe & pacto verisimilis lucri, vt patet constat aūt omnes campsores spe lucrandi hæc cambia exercere, & iō pacta supradicta adijcere, ut verisimiliter lucrum eueniat possit, quamuis non semper eueniat, vt ipsimet fatentur. Vsurarium est igitur hæc cambia facere. Quod autem uere supponatur hic esse mutuum, probant ex eo, quod contractus ille dat pecuniam, quæ est inuendibilis cum translatione Dominii, & recipit pecuniam, has autem esse constat conditiones ad mutui contractum sufficientes, muniturque opinio hæc authoritate Gof. & Hos. in summa de usuris, & Archiepiscopi Floren. in 2. & 3. parte Summæ, ubi etiam dicit multos viros doctos & timoratos fuisse huius opinionis.

¶ Acceptantes autem mutuum hic esse, & tamen absque vsura cambia fieri, fundantur super ratione interesse, & operarum locatarum. Et quo ad interesse quidem, quia etiam in contractu mutui licet seruare se indemnem. constat autem, quod mutuans Ianuæ 100. ducatos aureos damnum incurreret si Brugis restituuntur sibi totidem aurei, vel eis æquiualens ibi precise. Tum quia plus daret, quā reciperet, ex eo quod ducatus aureus plus valet Ianuæ, q̄ Brugis. Tum quia oportet ipsum subire expensas delatorum pecuniæ, ut Ianuæ rehabeat, ubi cōtractus mutui celebratus est, ergo licitum est æstimare ducatum aliqd plus, ut mutuans nullum dānum incurrat, & hoc, in istis cambiis accidit. Quo ad locatas uero operas, quia quum nullus dēat propriis stipendiis militare, & cāpsor & ministri publicæ utilitati deseruiāt in opere licito in mutuis faciendis prædictis, cōsequens est ꝙ propriam mercedem reportare debent, quēadmodum ministri Montis pietatis. Et quia industriæ accedentis operi licito, rō est habēda, aliquid etiam mercedis ei dari debet, quo fit, ut omnibus pensatis talis excrescentia sit licita.

SED reuera neutra harum opinionum ueritatem assequitur. Prima. n. fundamentum fuit, qm̄ (ut infra patebit) hic non est contractus mutui. Secunda autem & falsum assumit, & consequenter non loquitur. Falsum quidem assumit, dum dicit in his cambiis illud plus sumi, ut uitetur interesse, hoc. n. campsores testantur esse falsum, & dicunt ꝙ non ut damnum euitent, sed ut lucrentur huiusmodi cambiis insistunt, & quod si accipientes cābia obligarent se ad restituendum precisè quantum accipiunt in loco ubi accipiunt, ipsi non mutuarent, quia lucri cā artem hanc exercent. Et ex hoc patet, ꝙ nec pro interesse stipendii ministrorum plus sumitur. Si. n. campsores ex cambiis nihil aliud quærerent, q̄ se seruare indemnes, cambia non aggrederentur, sed pecunias suas secum tenerent, aut aliter exponerent, ut ipsimet testantur. Consequenter autem non loquitur, qm̄ non est licitum artem mutuatiuam in ciuitatibus exigere, & ministros statuere, & laborum industriæque rōne habita, inde & sustentatorium lucrum quærere, qm̄ hoc esset usurariam artem facere moderatā, ut patet. Ministris autē Montis pietatis quomō & qualiter liceat mercedē reddi & a quib. oportet reddi in tractatu speciali de hoc diffusè diximus. Hic autem satis sit nosse, ꝙ non est simile, quia in cambiis intenditur lucrum, & ꝙ experientia teste non licet artem facere mutuatiuam, ut operum periculorum, & industriæ rōnem hndo, plus forte recipiatur, unde ipse cum familia sustentetur sicut in artibus & negotiationibus licet. Est igitur usura in his cābiis, si contractum mutui implicant. Propter quod Gof. & Hos. sub mutui noie casum tractantes (cum. s. mutuatur, ut restituat alterius generis moneta cum spe lucri) usuram esse dixerunt.

CAP. III.

De opinionibus dicentium in cambijs realibus esse contractum permutationis.

EMERSIT ergo pp pdicta forte aliorum opinio, dicētiū in his cambiis non esse contractum mutui, sed innominatum, s. do ut des, uel si nominari dēt esse contractum permutationis. Et horum contrariæ quoque sunt opiniones, aliis assentiētib. hæc cambia licita, & aliis illicita. Et illi quidem, qui dicunt esse licita, studium suum adhibent, non tam ad probandā eorū iustificationem, quam eorū naturā extra mutui rōnem esse. Et q̄uis multiplicent rōnes, ex trib. tñ conditionib. separant cambia hæc a mutuis. Primo ex periculo. Mutui. n. natura periculum mutuatæ sortis in accipientem mutuum transfert, cābiū uero reale, damni periculum campsori relinquit, si minus forte cōtingat accipere, ut quandoque, licet raro, cōtingit. Scđo, ex diuersitate rei restituendæ & loci, nā mutui rō exigit, vt eiusdem generis & bonitatis res restituatur, & ibidē. Nec sufficit reddere æqualēs, aurū. n. pro auro & triticū pro tritico restituendū est, & adducit ad hoc textus iuris ciuilis. ff. de sol. l. Paulus. In cābiis aūt realib. fit pmutatio monetarū diuersorū generū & in diuersis locis. Tertio ex mō contractus, qa in cambiis realibus est uenditio vel contractus similis uenditioni, dū ducatus vendit 52. grossis Flandrensibus, & æstimatur vna moneta cū alia ꝙ licere patet extra de cen si. c. olim cám, & c. cum canonicis, in mutuo autem nihil horum fit. Quū igitur contractus mutui non sit, sed pmutationis & negotiatiuus, pro licito relinquitur: spes n. lucri in his nō dānatur, & industriæ laborū, & piculorum, eapēsarūq; ratio habenda est.

¶ Dicentes vero cambia hæc nullo modo licere, & tamen mutuum non implicare, quamuis non inuenerim. ex dictis tamen ab his, qui absolute cambia hęc damnant, aut dubitant illicita esse, triplex ratio colligitur. Prima ex eo, ꝙ cambia hæc in fraudem vsurarũ introducta videntur, cum permutationem monetarum cãpsor non intendat, sed necessitatib. indigẽtis nolens gratis mutuare, nomine permutationis monetæ mutuum palliat, vt lucretur: presertim cũ plerunq; contingat in eadem fieri moneta restitutiones, & hoc in cambiis infra Italiam: & periculũ, quod raro accidit ponderandum non sit in cõmutationibus quæ regulandæ sunt secundum cõiter euenientia. Secundo, ex eo, ꝙ rõ tẽporis in contractu emptionis & venditionis haberi non põt: in huiusmodi autem cambis, ut patet in casu posito, quãto distantius est solutionis tempus, tanto plus sibi solui paciscitur campsor. Tertio quia etiam in contractu venditionis, vendere plusquam nunc aut hic valet, non est licitum, nisi vendens intendebat vsque ad tp̃s illud seruare, vt in c. nauiganti. extra de vsuris. aut intendebat ad illum locum deferre: vt dicit Ray. Inno. & Ioan. And. & Ioan. Cald. campsores aut non intendunt seruare, aut transferre pecuniam: sed paratam ad huiusmodi cambia [illegible]ent. Quid autem de his sentiendum sit, in decisione manifestum erit. Nunc autem ad aliam properandum est opinionem.

CAPVT. IIII.

De opinione singulari circa cambia.

POST prædictas opiniones egregii cuiusdam doctoris in Theologia opinio singularis occurit, tenens huiusmodi cãbia esse licita, & tria singulariter dicens.

Primum est, ꝙ contractus iste, quem innominatum uocant, nomen habet: qm̃ ut S. Th. dicit in secunda secundæ, q. 77. negotiatio tripliciter fit, aut cõmutando res pro reb. vt vinum pro tritico, aut res pro pecunia, aut pecunia pro pecunia. Et quum primus cõtractus uocetur vulgo baratto, secundus vocetur venditio, &c. & tertius cambium, ita quod cambium est permutatio pecuniæ pro pecunia.

¶ Secundum est, ꝙ in cambiis non consideratur pecunia, ut pecunia, seu ut mensura est, sed vt res quædam est. Constat. n. secundum oẽs vtroq; mõ posse accipi pecuniã, vt patet de locantibus pecuniam ad ostentationem. Et quod cãpsores pecuniam ut rem considerent, ex S. Th. authoritate probat in secundo de regi prin. dicentis, quod numisma potest accipi, & us mensura, & ut quædam res est. & hoc modo vtuntur eo campsores. Fabricatq; super hoc fundamento doctor ille vendibilem esse pecuniam a campsoribus, ut pote rem quamdam, & eius pretia variari sicut aliarum rerum, iuxta temporum locorumque diuersitates, &c.

¶ Tertium est singularissimum, quod licitum est campsoribus plus accipere, quando tempus solutionis distãtius est. Distinguit siquidem accipere plus ratione temporis dilati dupliciter, uno modo, ꝙ sola temporis dilatio excessum pretij operetur, & hoc dicit esse vsurarium. Alio modo, ꝙ res in dilato tempore cõsiderata pretium augeat in commutationibus: & hoc dicit esse licitum. Et dat exẽplum in emptionibus rerũ in futuro assignandarum. Si quis. n. hyeme emit lanas assignandas sibi in vere, minus quam valeant in hyeme, eo ꝙ lanæ tempore veris creduntur minus valituræ, iuste emit, eo quod res in tẽpore illo sumpta precium minuit. Si autem minus emeret, quia nunc anticipat solutionem, vsuram committeret, quia propter solam temporis moram pretium variatur. Subditque, campsores nõ plus accipere ratione dilati temporis, sed ratione rei in dilato tempore considera tæ. Qm̃ verbi gratia, marcha auri soluenda in nundinis Ianuarii, non ideo minus emitur a campsoribus Mediolani mense Octobri, quam Nouembri, quia longius distat secundum tempus: sed quia marcha illa considerata in tali tempore, minus æstimatur cõiter a negotiatoribus & magis in tp̃e proximiori. Et merito, vt dicit: quia cum negotiatoris finis sit commutando lucrari, nec rẽ emat, vt empta habeat, sed vt iterũ cõmutet cũ lucro: licitum est sibi considerare quanto tp̃e pecuniã occupatã in re empta tenere oportet, carius. n. emitur quod cito distrahitur, q̃ qđ longo oportet tp̃e retinere, ne pecuniæ mortuæ teneãtur. Signũ autẽ, quod campsores non rõnem temporis dilati, sed rei in tẽpore habeant, est quod non semper secundum temporis approximationẽ pretium crescit: sed quandoque instantibus nundinis contingis pretium minui, adeo ut minus vendatur tunc marcha auri in proximo assignanda quam fuerit uendita tribus mensibus ante.

Sed hæc opinio (cum bona uenia) multipliciter a veritate deficit, quamuis bono zelo ad veritatem accedere conetur. Primum in primis dictum secundo non consonat: quoniam nomina formaliter sumpta intelligi oportet, ut 4. Met. tradit Aris. alioquin periret certitudo a locutione, quoniam extra formale significatũ infinita sunt, ut ibidem dicitur. Vnde si in cambiis pecunia consideratur ut res, non ut pecunia, ut dicit contractus ille, non debet permutatiuus pecuniarum uocari, nec debet in tertio loco contractuum a S. Th. dictorum reponi, sed primo.

¶ Secundũ deinde dictũ verũ nõ sonat, & S. Th. verba male interpretari vr. Verba siquidẽ eius in secũdo de Rep. prin. c. 14. sunt ista: Numisma quamuis sit mensura & instrumentum in permutationibus, tamen per se aliquid esse potest: puta si conflетur, erit aliquid. uidelicet aurum uel argentum: ergo semper non ordinatur ad permutationes. Et hoc etiam habet veritatem in alijs speciebus pecuniarum. imo amplius, vt in campsoria, quæ non proprie ordinatur, vt sit mẽsura rerum venalium: sed magis ad permutationem numismatis. Ex quib. verbis non habetur, quod pecunia consideretur a campsoribus, non ut mensura, sed ut res: sed habetur, ꝙ pecunia nõ vtuntur campsores vsu primario propter quem est inuenta. s. ut mensura seu pretium sit rerum venalium sed vsu secundario, ad quem est translata, inquantum tamen pecunia. s. ut permutetur cũ alia pecunia: vterque siquidem vsus conuenit pecuniæ per se & secundus campsoribus conuenit: vt infra patebit ex primo Politicorum.

¶ Quid autem de tertio dicto sentiendum sit, in decisione dicetur. Hæc igitur. sunt quæ hactenus de cambus dicta sunt.

CAPVT. V.

De natura artis campsoria.

VT Autem natura cambiorũ uniuersaliter & facilliter percipi possit, tali ordine procedẽdum credimus, ut s. primo de ipsa arte campsoria dicatur, & quid sit, & quam licita sit: deinde de conditionibus requisitis ad eius actus rectitudinem tractetur: & demum ad cambia prædicta descendendo uideatur, an artis sint campsoriæ, & quid in eis licitum, aut illicitum est, obiectiones factas soluendo. Sic enim de huiusmodi cambijs sermone completo, ad alia proposita procedi libere poterit. Principium autem ad declarandam campsoriam, oportet sumere ex primo politicorum, eius vestigia sequendo.

¶ Sciendum igitur inde est, ꝙ re, vsus per se est duplex s. proprius & communis: seu primarius & secundarius. Est autem proprius cuiusque, siue naturalis siue artificialis rei vsus ille, ad quẽ ex ipsa rei natura primo ordinatur, vt vestis ad vestitum, panis ad esum, uinum ad potum, &c. Communis autem siue secundarius est, quo res inquantum talis alteri, tamen a primo fine applicatur, vt cõmutatio respectu calcei aut tritici, & aliorum huiusmodi. Calceus. n. cum uenditur, inquantum calceus consideratur: non enim pro simplici pelle venditur: non tamen propter venditionem est calceus, sed propter calceationem: & sic de aliis. Quẽadmodum ergo cæterorum, sic & numismatis duplex est vsus: vt ibidem dicitur. Primus est commutatio pro rebus venalibus necessariis, scilicet ad uitam humanam, scilicet tritico, panno, aromatibus: &c. propter huiusmodi enim commutationes numisma inuentum esse constat, dum ea quę vni patriæ desunt, aliunde haberi non possent, nisi datis pro eis æquiualentibus: & multum incommodi esset, res semper transferre æquales) ob hoc. n. aurũ, argentum, æs, & quicquid huiusmodi est facile portatile & vtile statuerunt commutandis rebus adæquatum iri) & propterea numisma dicitur mensura rerum venalium. Refertur enim ad naturalia, ad vsum necessaria, vt mensura ad mensurata. propter quod charactere insignitum est in testimonium qualitatis & ponderis: sicut & cæteris mensuris publicis consueuit signum imprimi, testans earum iustificationem. Secundus autem numismatis vsus est commutatio pro alio numismate, ut ducati aurei pro carlinis. Non enim propter hoc factum est, & tamen hanc commutationem subit, non inquantum aurũ aut æs absolute, sed inquantum numisma, ut continua experientia docet. Orta autem videtur hæc commutatio ex inæqualitate numismatũ, dũ vel ad supplẽdã rei naturalis æqualitatẽ, ad numisma maius paruula numismata addebañ, vel habenti maius minora erant cõmodiora, aut econuerso. Lucrũ autẽ ex numismatum commutatione primo quidem, vt Philosophus quidem dicit, casu euenisse videtur, dum accidit aliquid puta aureum numisma, plus alicubi æstimari, sicque pro illo plura ærea dari ibi, quam debetur ibi, vnde ductum fuit. Humana deinde industria artificiose circa huiusmodi numismatũ commutationes lucris vias composuit: sicque ars campsoria contexta est. Vnde nihil campsoria est quam negotiatio in commutatione numismatum, materia siquidem & actus & finis eius sufficienter in hoc explicantur, ut patet.

¶ Quamuis aũt a Philosopho cãpsoria vituperet, & rõne materiæ, quia tñ numismata tractat, a proprio numismatis usu diuertẽs, & ratione finis, qa lucri gratia, quod fine caret, & vtriusque simul, quia pecuniæ, ut instrumenta œconomicæ & politicæ, habendæ quærendæque sunt non per se, sicut nec quodcunque aliud organũ per se appetitur. Si tamen ex hominis cãpsoris fine honestetur (ut pote ad familiæ, & status sui decentẽ sustentatione ordinata) licita est, quemadmodũ & aliæ, negotiationes, Potest. n. id quod solitarie consideratũ, consonum non videtur ex adiuncto fine honestũ reddi, ut patet de hominis occisione, quæ absolutẽ repellenda est, si tñ addatur pp iustitiam, &c. præcipienda est, sicut econuerso ars ex se honestissimũ finẽ habens,

ut

vt medicina sanitatem vituperabilis ex fine medicantium reddi potest, dum lucri causa medentur. Quum ergo experientia teste pateat, quod multa necessaria ciuitatibus plurimis deessent, nisi mercatores essent, & ipsi non commode possint absque cambiis negotia sua exercere, necessarium & honestum est campsoriam in ciuitatibus esse, non quatenus purè campsoria est, sed quatenus œconomicæ politicæque ministra est, ut ex dictis patet. Et sic campsores nedum possunt seruare se indemnes, sed etiam lucrari, & industriæ rationem habere, quum negotiationi licitæ & utili Reipublicæ illam apponant.

CAPVT VI.

Quomodo oporteat numismatum commutationes fieri, vt rectitudo seruetur.

NON solum autem oportet declarare quid rectitudo cambiorum in cōmuni exigit, sed in speciali quomodo in hoc vel illo modo rectitudo seruanda sit, dicendum est, omissis tamen singularibus, quæ scientificatę determinationi non subsunt. Quū ergo campsoria circa commutationem numismatum versetur, necesse est iustitiæ commutatiue canones in ea seruari, sicut & in cæteris commutationibus.

¶ Ex quinto verò Eth. patet ꝙ uniuersalis regula cōmutationum est, vt seruetur æqualitas rei ad rem, ut s. æquale sit datum accepto, & econuerso, vñ si commutatio numismatum iusta esse debet, æqualis ualoris oportet esse commutanda numismata. Et qm̄ hoc pluribus modis contingit seruari, secundum differentiā numismatum, & locorum & tpum, iō pōt æqualitate salua lucrū prouenire campsorib. Quod quō contingat, videri pōt, si prędictas differentias scrutati fuerimus. Numisma igitur cum ibique duplex esse consueuit, s. inexpendibile ibidem, & non expendibile ibidē, cōtingit dupliciter cambium fieri. Aut dando numisma expendibile, pro non expendibili, aut pro expendibili. Et vtrūq; horum contingit dupliciter, aut dando numisma melius commodius, & magis amatū cōiter, pro minus bono, commodo & amato, vt aureum pro argenteo uili, uel æreo, &c. aut econuerso. Et quodlibet rursus horum pōt fieri pro eodem uel alio loco, & similiter pro eodem uel alio tempore.

¶ Et quia simplicia priora, & certiora cōpositis sunt, a primis inchoandum est, nulla locorum aut temporum diuersitate admixta, sed in sola talium numismatum cōmutatione sistendo. Si igitur commutandum est unum numisma expendibile cum alio expēdili, quantum est ex parte commutationis oportet numismata commutanda æqualis valoris esse, qm̄ vtrunq; lege aut consuetudine certum hēt pretium. Nec saluaretur in cōmutatione æqualitas, si ex aliqua parte excessus esset. Contingit tamen ex parte æqualitatis numismatum in se uel in ordine ad campsorem, ꝙ sit hæc commutatio iusta, numisma minoris pretii absolute dando. Ex hoc est qñ campsor dat bonam monetam pro mala non falsa, aut defectiua, ut ducatos aureos pro argenteis, quæ uix argenti nomen merentur, Tunc enim licet campsor det minus in aurea pecunia q̄ accipiens det in illa moneta, æqualitas tamen seruatur ex eo, quod centum ducati in moneta sic bona & portatili, æquiualent centum & duobus. Verbi gratia, in moneta tā vili, vt patet: si conflanda essent numismata, & ex vtilitate, quæ pōt ex illis percipi in faciēdo ex eis uasa, & ex utilitate expensionis secundum locum & tempus, bona. n. numismata quamuis antiqua aut extranea, libenter acceptantur, & ex periculo qm̄ malæ monetæ, vtpote exosæ facilè possunt a principibus inexpendibiles reddi, & de facto in prouinciis bene ordinatis & non orbatis redduntur. Nec obstat determinatio valoris monetarum per legem, qm̄ illa respicit numisma, quoad per se primum usum eius, qui est commutatio pro venalibus. Legu siquidem vel consuetudine statuitur, quod aureus ducatus & nonaginta solidi in cōmutationibus œconomicis & politicis æquiualeant, in quibus pecuniæ pro rebus commutantur. Commutatio autem numismatum, arbitrio sapientum iuxta eorum qualitatem, aut abundantiam, &c. dimittitur, ut experientia testatur. Similiter quoque seruatur æqualitas, si quis commutans numismata minus dat pro eo quod dāda a se numismata commodiora sibi erant, sicut & licet vendere rē carius, q̄ absolutè ualeat, ex eo, quod vendenti cōmodior est. Vnde habens ducatum aureum, si a volēte commutare paruam monetam pro illo, solidum vnum exigat, quia ille sibi commodior, non peccat. Qui tamen non vult absque lucro commutare ducatos Ianuenses pro aliis ducatis æquè pretiosis, & sibi commodis quia petenti commutationem commodiores sunt Ianuenses ad deaurtanda sua vasa, peccare videtur, eo quod uendit alterius cōmodum. Et quia in istis nō ex campsorum expensis aliquid plus accipitur, sed aliunde, ut patet, ideo cuilibet ex istis causis licet in huiusmodi cambiis minus pecuniæ dare, quam accipere. Campsori autem vltra hæc, licitum est in cambio minuto, etiam si meliorem & commodiorem, quam det accipiat, aliquid plus accipere propter expensas, &c. ut superius dictum est.

¶ Si autem fiat cōmutatio numismatis expendibilis pro non expendibili, notabile potest inde lucrum prouenire: ex eo quod nō solum haberi potest rō materiæ & commodi, sed & extraneitatis, qua fit, ut tales pecunię in tali commutatione multum a numismatis rōne declinantes, quasi ut res quædam commutentur. Duplici. n. existente pretio numismatis, s. inquantum est talis res, puta aurum, & inquantum numisma, & secundo excedente primum, ex hoc quod aliqua pecunia alicubi inexpendibilis est numismatis pretium ibi perdit, magisque ut res quędam commutāda uenit, quam tamen campsor in locis, vbi numismatis pretium obtinet, procurans habere ipsam cōmutando, multum lucrari potest. Et qm̄ pretia rerum prudentis arbitrio relinquuntur, erit in hac commutatione æqualitas seruanda pensata quantitate extraneitatis, & aliis conditionibus, ut sapiens determinabit.

Loci autē differentia tripliciter pōt omnibus prædictis cōmutationibus admisceri. Campsore. n. existente & dante suas pecunias Mediolani, & recipiente alias alibi, aut contractus commutationis fit pro Mediolano aut pro alio loco, ubi accipiens cābium habet pecunias (puta Lugduno) aut pro utroque simul.

¶ Si contractus fit primo modo, s. Mediolani, & pro Mediolano, tunc accipientes cambium ex ui talis cōtractus teneatur Mediolani dare pecunias, quas commutat, nulla diuersitatis locorum ratio habēda est, sed tanquā cambium manuale agendum est, eorū, quæ supra dicta sunt, rationem habendo. Ex eo tñ ꝙ accipiens cambium uult se liberare ab obligatione, & onere ꝙ periculo deuehendæ pecuniæ ex loco ubi habet Mediolanū, & campsor vult hæc subire licitum est mercedem exigere. Sed hoc potius ad contractus locationis, & conductionis spectat, quam cambij, & ideo iuxta eorum canones reguletur, si accidat. Quod tamen raro credo euenire. Si uero contractus fit secundo modo, s. Mediolani quidem, sed pro Lugduno, tunc nulla Mediolani ratio habenda est, sicut nec in contractu emptionis, quo absentes merces pro loco, in quo sunt emuntur. Oportet. n. loci sicut & tēporis pro quo contractus fit, rationem habere, nō in quo fit, pro alio loco, aut tempore tantum contractus fit, ut nunc proponitur. Et hoc sinu certificetur Mediolani commutatio coniectando verisimile pretium loci, pro quo fit. Et quamuis talis modus cambij nunquam forte fiat: fieri tamen posset hoc modo, ꝙ Petro habenti Venetijs Venetam monetā, & egenti Mediolani centum ducatis, campsor Mediol. det 100. ducatos aureos recepturus de illa moneta Venetijs tantum, quantum Venetijs pro illis commutatur in cābio manuali, & non in cursu cambiorum, quæ fiunt pro locis distantibus: Sicut etiam triticum existens in villa emitur ab his qui sunt in ciuitate tanti quanti uenditur in villa, vbi assignatur, & non quanti uenditur assignandum Mediolani.

¶ Si autem cōtractus fiat tertio modo (vt communiter accidit, s. Mediolani pro Mediolano & Lugduno simul) tunc vtriusque loci simul, ac per hoc distantiæ eorum periculorum expensarumq; intercedentiū adhibenda est rō: sicut & in contractu emptionis. Constat. n. ꝙ aromata Alexandriæ, assignanda Ianuæ empta atq; soluta, vt Ianuam deuehantur, longe minus valent, quā si manualiter Ianuæ assignarentur, quia res conducenda a tanta distantia, cum tot periculis, & expensis, &c. longe minor est Ianuensibus seipsa conducta, & tot periculis expensisque libera. Et hoc modo in contractu commutationis numismatum pro locis diuersis celebrato, numismata ipsa sic expendit & oportet adæquare, vt loci condōnes in ordine ad aliū locum ex vna parte computentur. Sicque fiet, vt si centum ducatis aureis Mediolani, trecēti argentei Lugdunenses adæquarentur, Lugduni assignati ducenti, & nonaginta forte adæquantur, concurrentibus etiā aliis supradictis rōnibus, & forte pauciores. Viliora siquidem sunt conducenda cū periculis, & expensis q̄ manualiter habita. Nec obstat ꝙ cāpsor Mediolanensis hēt fratrē, aut factorē Lugduni, aut omnino erat Lugduni tantā summā pecuniæ expensurus pro aliis suis negotiis, hęc. n. oīa ꝑ accidens se hñt ad cōtractus naturā, i. cuius ęqualitate iustitia cōsistit. Quid. n. ad contractus cōmutatiuos in quibus æqualitatē rei ad rem fieri oportet, si ex industria mea, aut casu affines habeo in diuersis locis, aut ministros fere gratis inuenio, & exinde uiarum ministrorūque expēsas lucrās diues fio, dummodo rerum conditionib. pensatis æqua fiat commutatio.

DE Temporis aūt differentia, bimembris tñ distinctio consideranda est, s. pñtis tñ, aut futuri tñ, utriusque. n. simul rō habita nullam iustam diuersitatē pretii in commutationibus facit, ut infra patebit. Pōt ergo in commutatione numismatum iuxta tempus contractus æqualitas sumi. Et hoc, siue fiat manuale cābium, siue non, & siue in eodē loco sit æquiualens reddendū, siue ulibi, locorū tñ rōne habita. Vñ pōt campsor dans aureos & recepturus aliā monetā uel econuerso, certificare quantitatē reddendæ pecuniæ, ac si tunc manualis commutatio fieret. Pōt & futuri tpis, quo. s. assignatio reddēdę pecuniæ erit, rōnem habere. Et hoc dupliciter, aut incerte commutationem relinquendo, sit. s. pro centum aureis nunc datis teneatur accipiens post duos menses dare tot argenteos, quot post illos duos menses æquiualebūt centū aureis, aut certificādo cōmutationē, ut. s. habito respectu

ad futuras commutationes post duos menses stabiliatur nunc conmmututio commenorata illis, ita quod parum plus aut parum minus. verisimiliter credantur commutanda esse talia numismata, Vt si creditur, quod hinc ad duos menses, cum assignanda erit pecunia ab accipiente cambium 100. aureis æquiualebunt 1000. argentei uel 1000. & 10. potest ex nunc certificari commutatio quod pro centum aureis datis teneatur accipiens assignare tunc 1000. & 10. argenteos, siue plus siue minus, tunc contingat communiter assignari. Patent autem hæc ex aliis commutationibus vt in contractu emptionis rei assignandæ futuro tempore manifestum est, & hr expresse extrb de viusuris ca. nauigãti, in secundo casu: in ista .n. commutatione numismatum tempus assignandi numismatis attẽditur. Nec aliquid plus aut minus summi diximus, ex eo quod prius campsor sua nimismata dat.

¶ Vtriusque autem tpis simul differentia nullam diuersitatẽ vt in quibuscunque commutationibus facere, sicut vtriusq; loci, quia res in tpe futuro danda non est deterioris cõditionis ex hoc, quod absens a præsenti, & reducenda ad præsens, sicut res in loco distanti ex hoc q reducenda ad locum præsentem. Nec subiacet periculis, quod expẽsis, industriæ aut ministris, vt ad præsens secundum tempus fiat, sicut secundum locum. Nisi quis dicat, q subiacet periculo perditionis, quia potest mori debitor, aut interim pauper effici, &c. Sed hæc pericula pro nihilo in commutabilib. reputari patet tum ex eo, quod aut tam rara sunt, q consilio non subsunt (vt de status deiectione dicitur intra tam breue tempus) aut talia sunt q ẽt si acciderent adhuc tuti essent creditores, ut de morte, & hmõi patet. Tum quia ex mutuis, & aliis commutationib. experientia teste patet, hmõi pericula non considetanda esse: non.n. qui mutuat, aut uendit licite aliquid, plus exigit pp hmõi pericula, quæ in temporis dilatione pñt accidere uendendo ad tempus, aut mutuãdo. Et quia breuitas & prolixitas temporis differentiæ sont tẽporalis distantiæ, consequens est quod nec in cambiis nec in aliis commutationib. ex quantitate tpis aliqua condõ rei commutandæ accedat per se ex qua possit uilior aut pretiosior iuste æstimari. Notanter autem dico per se quoniam per accidens contingit res æqualis bonitatis eodem tempore assignanda diuersa notabiliter habere pretia & iuste, ut si triticum assignandum forte mense Iulii, Ianuarii præcedente ematur iuxta æstimationem cõem pretii assignationis temporis futuri, & deinde mẽse Martii subitis exortis bellis credatur multo plus uendendum, fiet aliud pretium pro eodẽ tpe ab aliis ementibus & si mense Maij contingat bella augeri, aut spicas grandinib. percuti &c. augebitur pretiũ pro illomet tpe. Sed hoc nõ operatur tpis prolixitas, aut breuitas, sed euentus incidentes, ex quibus res æstimatur uilior aut pretiosior, ut de se patet. Vnde singularis illa opinio, dicẽs in commutationib. prolixitatis tpis rõnem haberi posse non rõne tpis, sed quia res in tempore prolixiore considerata minus ualet, &c. a ueritate deuiat in hoc quoniã res nec ex eo quod in tempore nec ex eo quod in tanto tpe sumpta commutatur, æstimatur uilior aut pretiosior, sed ex tali euentu in tpe, puta bello, penuria aut abundantia &c. Ex hoc uero quod pecuniæ diutius occupatæ sunt tenendæ in has commutatione, res commutanda nec pretiosior, nec uilior cõi pretio redditur, ut S. Th. expresse dicit in secunda secundæ, q. 78. ar. 2. ad primum, asserens quod mercator uendens ratio aliquam ad tẽpus, non potest uendere plus cõi pretio ex hoc, quod pecunias suas mortuas tanto tempore tenebit. Et si hoc licitum diceretur, iam usura non esset damnata in uenditione ad tempus, &c. Quod autem merces carius emantur quam citius commutandæ sunt, proposito non obstat, quoniam celerior uenalitas æstimata, a maiori usu aut necessitate rei procedit. Res autem quanto magis necessaria aut usitata alicubi, tanto ibi est pretiosior, & ideo merito ibi carius a primo uenditor, & a me mercator emitur reuendenda in rem igitur commutandam redundantem conditionem aliquã sub tempore, ex qua res communiter pretiosior aut uilior æstimetur, & non quanto tempore pecunia occupetur, commutationum natura pensat, quæ æqualitatem rei ad rem exigit sic longissimo adiuncta tempore, ac si manualiter commutatio perficeretur. Propter qđ campsorib. non licet mensurare tempus medium inter donẽtionem & acceptionem, aut rem seu pecuniam prolixiori tempore dandam uilius æstimare, quamuis liceat in dando æqualitatem cõmutationi statuere, iuxta præsentẽ æstimationẽ de futuri tpis cõmutationib. quę secundum diuersos euentus tẽporib. diuersis uaria est sicut & in ceteris commutationibus.

CAPVT VII.

An cambia proposita sint uere cambia & iustificata.

FAcile aũt est ex pdictis uidere, an pdicti contractus a cãpsorib. nuper inuenti, de quib. qõ phs est, sint uere cambia, & iuste fiant. Quum .n. cambij contractus consistat in commutatione numismatũ, & in propositis casib. nulla alia commutatio nisi numismatum fiat, consequens est quod prædicti contractus ex sua forma uere cambia sint, diuersarum tamen graduũ. Quadrifariam namq; numismatũ cõmutatio in hmõi cambiis fit. Aut totaliter, ut fit in cambio Burgensi, & Londrensi, in quo totaliter alia est moneta data ab accipienda. Aut partialiter, ut fieri cõtingit, quãuis non sp in cãbio Lugdunensi, in quo marcha auri accipitur in trib. monetis, s. scutis, aureis & argenteis, &c. & contingit quod dans dat ẽt scuta. Aut quasi nihil, ut fieri contingit in cambiis tosra Italiam, in quib. numisma datum ab accipiendo parũ, aut nihil qñque differt pp proximitatem locorum & communicationem in nummis. Aut omnino nihil, ut fieri contingit & in Italia, & forte extra, quando nulla ratione habita qualitatis numismatum, sed sola quantitate datæ, & accipiendæ pecuniæ in alio loco pẽsata cãbiũ dicitur fieri, ut cum Petro habenti Romæ pecunias suas, & egenti Mediolani 1000. ducatis, campsor dat Mediol. mille ducat. p 1000. & 10. uerni gia, assignandis sibi Romæ.

¶ Et in primis quidẽ trib. modis, cũ cõmutatio numismatũ sp interueniat, licet plus & minus contractus cãbii saluatur. In quarto aũt mõ cãbii nomen non nisi æquiuoce saluari ur, nulla siquidem ibi numismatum cõmutatio in pactum ducitur, & manifestẽ patet, q contractus commutationis numismatũ non est, qui si manualiter fieret, nullã numismatũ commutationem requireret, sicut nec contractus uenditionis est rerũ distãtiũ, ille qui si manualis cõmutatio fieret, uenditio non esset, ut patet. Constat aũt qđ si cãpsori Mediolani pro datis 1000. ducatis darẽtur 1000. & & 10. ducati, nulla esset cõmutatio numismatũ, nisi quia alii numero essent dati ab acceptis, quod est extra propositum. Propter qđ uidetur q cõtractus iste mutui sit, sed cãbii nomine palliatur ac p hoc nõ licet lucrari campsori ex eo, sed se tñ seruare indemnẽ, vt superius de mutuantibus pro locis remotis declaratũ est.

¶ Si quis tñ diligenter contractum consideret, uidebit nec mutui, nec cãbii proprie contractũ esse, sed cõtractũ quasi emptionis & venditionis per quãdã analogiã ad cãbia ptinentẽ. Quãuis .n. in contractu hoc numisma pro numismate non cõmutetur, commutatur tamen numisma præsens cum numismate distante localiter. Et numisma in hac commutatione materialiter, & ut res quædam accipitur, commutatur .n. ut res tanti ptii pñs cũ re æquali distante, habita vtriusque rõne loci. Constat aũt quod res distans a Mediolano vilior est Mediolanensibus seipsa Mediolani sita, pp expensas & pericula, & cętera ad uendendum ipsam requisita. Vñ quẽadmodum emitur pecunia in naui fluctuãte cõstituta minus, q̃ absolute ualeat, quia non emitur inquantũ pecunia, sed inquantũ res tanti ptii sub tali periculo constituta, & sicut pecunia debita Ioanni a malo debitore, emitur a Petro minus quã valeat, quia est res sub tali labore possidendi constituta, sic pecunia absens inquantũ res subiacens periculo, & expensis declaratiuis emitur minus, q̃ absolute in se ualet. Et ppea nec mutui, nec cambii contractus iste est proprie, sed ad cambium quodammodo reducitur, pro quanto res præsens, & res absens quæ commutantur, numismata sunt. Et quia contractus per modum conditionis omnibus supradictis adest, ideo pensandus est in ceteris.

¶ Iustitia vero in his cambiis tunc erit qñ nec excessus fiet in æstimando, sed pensatis cõditionibus numismatũ ex qualitate & distantia & aliis ad rem facientib. & industriæ rõne habita, æqua fiet commutatio. Seruabitur aũt hoc, qñ secundum communem æstimationem commutatio regulabitur, aut sapientium in hoc arbitrium imitatum fuerit, nec tpis prolixitas aut breuitas pensabitur, sed semper in veri æstimatione pretii stabitur, siue cito siue tarde pecunia assignanda sit. Si .n. hoc defuerit, vsura est rõne implicitii mutui, sicut in venditione plus iusto pretio ad tempus. Si autem primum deesse contigerit, usura quidem non est, sed iniustum lucrum, & restitutioni obnoxium, sicut qñ res plus iusto pretio uenditur. Vnde proposita cambia si seruatis his duabus conditionibus necessariis ad iustificationem etiam caeterarum cõmutationum celebrantur, iuste fieri possunt.

¶ Ex his autem patet non licere campsoribus, aduenientibus nundinis Brugensibus, uel Londrensibus, debitori tunc ex accepto prius cambio dilationem solutionis concedere usque ad sequentes nundinas, & ex hoc plus recipere, quã prius deberet, aut pacisci sibi deberi sicut si sequentibus nundinis cãbia currẽt, hic enim est contractus mutui cũ spe lucri solo cambii noĩe fultus, & prolixitatis temporis ratio manifeste habetur. Cãpsoribus quoque pro Lugduno, uel alio loco iuxta prolixitatem, aut breuitatem temporis medii inter dationem, & acceptionem marcham uuri, ad reddendam quamcunque monetam plus & minus æstimantibus, æternas ex hoc paratur damnatio, utpote usurariis.

¶ Nota tñ diligenter hoc loco, quod sufficiens signum iniusti contractus, nõ est minus dare pro cambio multo interiacente tpe usque ad nundinas, & plus dare quãdo proximæ sunt nundinæ, quia consuetudo hæc quamuis prima facie introducta uideat pro hñda ratione temporis medii, quo accipiẽs pecunias Mediolani redditurus in nundinis Lugduni vtitur illis pecuniis acceptis, perspicacius tamen scrutantibus occurrit, & cõsuetudo hæc introduci

potuit

potuit propter intentionem, aut non inuentionem campsorũ tenentium loca quasi venditorum, vel propter multitudinem, aut paucitatem eorum. Propter quod sciendum est, q in huiusmodi cambiis accipientes Mediolani pecunias pro assignanda marcha auri Lugduni nundinis, quia sunt quasi venditores marchæ auri absentis, loco & tpe communiter cum suo damno cambium hoc faciunt, scientes semper quantum dãni ex tali venditione incurrent. Ex hoc aũt peruenit consequenter, q nullus, simpliciter loquendo, inuenitur quasi venditor in hmôi cãbiis, sicut nec in quacunque alia cõmutatione, in qua certũ est & venditorem damnificari. Nec propterea cẽsenda est illicita cõmutatio: quia, s. vẽditor nocumentum incurrit, quia dummodo res absens, vel præsens vendatur isto pretio, contractus est licitus, quæcunque pars inde nocumentum incurrat. Ex hac quoque eadem radice prouenit, q tunc tñ inueniuntur quasi vẽditores in istis cãbiis, qñ mercatores egent pecunijs, & volunt potius tales inire venditionis contractus cum aliquali damno, quã a maiori lucro vel commodo abstinere, q ex accepta pecunia paratum, vel acquirendũ spetãt, Vñ nisi esset hmôi indigentia pecuniarum cũ intermedio tpe quo, negotiationibus suis prouidere ex acceptis pecunijs possent illi qui sunt quasi venditores, nullus vnquam inueniretur quasi venditor in istis cãbiis. Quẽadmodũ ergo tpi intermediũ est occasio, & q inueniant quasi venditores, ita multũ tempus intermedium est occasio multorum venditorum communiter, & paucũ tps multorum emptorum. Ac per hoc multo interiacente tempore, propter abundantiam venditorum rõnabiliter minus datur a soluentibus, qui sunt quasi ementes marchas absentes, & mõ interiacente tempore, propter abundantiam emptorũ plus ab eisdem quasi ementibus soluit. Adeoq; dicuntur abundare qnq; emptore propter nundinas, vt nihil lucrentur, imo cum damno suo cambium faciant, quia non inueniuntur venditores, & hoc contingit qn friget negotiatoria ars. Vnde cũ contractus cãbiorũ hmôi abstracta ipsa tẽporũ differentia liciti sint, ut ex dictis & dicendis patere põt, & hæc temporis differentia dãnari nõ possit, quia prædicto mõ saluari põt, restat q sit pẽsata loci absentia, &c. alias iuste fiat talis numismatum cõmutatio iniusti iudicari non debent contractus tales. Quod si plenius vis conspicere, finge lanas vel quãlibet aliam rem absentem loco vendi, & emi in hmôi contractib. videbis enim clarius veritatem, qñ cũ numismatũ commutatio tractatur inter ãïmos hinc & inde mens posita, semper ad mutui cõtractus declinare consueuit. Vtrũ aũt de facto moderatum sit lucrum, quod ex hmôi cambiis reportatur, scientifice non subest decisioni, quæ ad singularia non descendit. Illud tamẽ rõni consentaneum videtur, quod moderatum censendũ sit lucrum, quod cõis consuetudo approbat, vt s. cambia fiant, secundũ quia tunc currunt pro locis illis communiter. Pensanda autem diligenter & applicanda subtiliter hæc sunt pro cambiis Fruges, & Londres, &c.

Nec obstant prædictis rõnes ad propositum in tertio cap. adductæ. Falsum siquidem supponit prima, quod cambia hæc fiant in fraudem vsurarum, imo pro cõi bono mercatorum sunt introducta. Nec ex eo quod Petrus non mutuaret pecuniam qui cõmutare propter speciẽ lucri est paratus, peccat, qñ nec opus, nec intentio deformitatem continet, quia non tenetur ad mutuum, & iustis commutabilibus vacat.

¶ Secunda verò ratio concludit, non illicitos cõtractus, sed illam temporis conditionem non posse apponi sine vsuræ uitio, sicut ẽt in venditione ad tempus.

¶ Tertia aũt cãbia hæc nõ subtiliter scrutatur, quia campsor ementis rem in futuro assignandam magis, quam vendẽtis rẽ cõseruandã, aut transferendam locum tenet in vtroq; mõ cãbii, qñ etsi in secũdo mõ videatur vendere ducatũ ex hoc, quod æstimat ipsum 72 grossis secũdũ tamẽ veritatẽ emit tot grossos Flandrenses Brugis assignãdos vno ducato. Illa siquidem æstimatio ducati concurrit ibi, vt modus cõputandi facilius quantitatem ducatorũ, & grossorum cõmutando, & nõ vt ducati venalis pretiũ. Est autẽ interptatio hæc merito admittenda, ex eo quod ipsi cõtractũ realis, seu veri cãbii dicunt se facere, qui tali mõ interpretandus est, ut iustitiam contineat, cambii siquidem nomen sensum hunc admittit. Quid ergo de cambiis his & de recitatis opinionib. sentiẽdum sit, ex dictis manifestum est. Nunc ad reliqua cambia ex parte accipientium proposita transeamus.

CAPVT VIII.

De alijs cambijs propositis ex parte accipientium cambia.

RELIQVA Igitur in fine primi capituli proposita cambia examinanda, distinguendum vr, & dicendum quid de facto sit, & quid possit fieri. Aliter siquidem hæc cambia fieri ex eorum verbis percipitur, aliter fieri posse.

¶ Considerando ergo quod fit, oïa illa cãbia ex parte nõ cãpsorũ sed Petri dãtis pecuniã cãpsori alibi sibi assignandam, iniusta esse uidentur, per se loquẽdo, cum. n. campsor non accipiat pecuniam a Petro in fauorem sui, sed Petri cui assignanda est alibi, nulla æquitas censet campsorem ex hoc damnum aliquod pati. Patereẽ aũt in his cambiis damnum ad minus duplex. Primum est quod seruitium suum, quo pecunias Mediolani acceptas Florentiæ, perinde ac tuto delatas assignat, irremuneratum remanet, & tamen seruitium mercenarium. Secundum est, quod plus dat aut dabit cãpsor, ut sperat Petrus, quam acceperit, quoniam ducati Florentini minus valent Mediolani, vbi dantur cãpsori, q̃ Florentiæ, ubi assignantur. Vnde campsor, si se indemnẽ quo ad hoc seruare debet, dẽret mittere eos Florentiam, sic expensarum damnum maius incurrere, alioquin expendendo eos extra Florentiã, constat cõstat quod plus dat q̃ acceperit, hæc duo in tribus primis modis locũ habent, in aliis autẽ trib. in quib. ultra prædicta Petrus vult quatuor ducatos vltra illos centum. Tertiũ damnum cãpsori adiungitur. Dixi autem hæc esse illicita secundum quod fiunt, quia hmôi hoïes exigunt hæc a cãpsorib. vt dr propter vsum pecuniæ, cum dant, in tempore medio a datione vsque ad assignationem. Dicunt, n. cãpsori, Tu lucraberis cum his pecuniis interim, & negotiis tuis eas accommodabis, & propterea uolo, & ego aliquid commodi. Sicque lucrum ex industria campsoris non ex pecuniis proueniens iniuste pensando lucrari volunt absque vsura. Dixi aũt, per se loquendo quoniam per accidens contingit, absque culpa hæc fieri vt in tertio casu quibusdam vr, si Petrus ex abusione mercatorum & campsorum nescire põt quantũ ducati sui Florentiæ valent, & sic egens pecuniis suis ibi, coniectat iustũ prout cambia valebunt tunc, non ex spe lucri, & sic consueuerint ad primam petentium vocem campsores seruitium suum gratis impendere, ne forte uolentes tres transferre pecunias cambii cõtractum secũ velle inire deposcant, & sic æqualem promittunt Florentiæ summam pecuniæ videtur posse transire. Quamuis. n. hoc faciant campsores propter vsum pecuniæ, quia tamen eorum seruitium in his onerosum non est, quia omnino mittunt pro aliis negotiis, & cambus, & ministris soluunt, parum & consuetum pro nihil haberi uidetur, sicut de vsu libri in pignus dati, sanctus Thomas dicit.

Si Autem de cambiis his loquamur, ut fieri possunt, quia. s. Petrus posset emere Mediolani a campsore 100. ducatos Florentinos assignandos Florentiæ, vel commutare numismata, attenta qualitate numismatum, & distantia locorum, vt contractibus cãpsorum dicimus, tunc omnino cambia prædicta iustificari possent quoniam contingit interdum 100. & duos emi alibi 100. vt ex dictis patet. Nec obstat, quod Petrus non intendat pecuniam absentem præsentem facere, sed potius præsentem absentare, quoniam ex industria Petri hoc prouenit, quod absentaturus pecuniam suam, exponit eam tali commutationi numismatũ, aut contractus emptionis rei assignandæ in illo loco, vt sic vbi cum damno suo transtulisset eam simpliciter, per talem negociationẽ trãsferendum lucro. Nec est hæc industria damnabilis tanquã in fraudem inuenta sed laudabilis, tanquam adinuentiua viarum instarum iustarum & utilium simul, vnde Prou. c. 11. dicitur. Simulator decipit amicum suum, iusti autẽ liberabunt scientia. Et quoniam multos contingit esse volentes transferre pecunias suas de loco ad locũ, & audientes alios ex hmôi translatione lucrari saltẽ propter varietatẽ monetarum, & nescientes distinguere contractum simplicis translationis ab hmôi cõtractib. cõmutationum, & confuse intendentes licite lucrari non ex vsu pecuniæ quã dãt cãpsori, sed eo cambio, ex quo credunt alios lucrari, non vr, quod isti sint dãnandi, sed in meliorem partem eorum potius cõtractus sint interpretandi. Ex hoc. n. quod ex cãbio dicunt uelle lucrum, iam contractum, quem nesciunt se velle inire, insinuare vidẽtur, præsertim si arguant, ideo se hoc lucrum uelle, quia si ipsi cãpsores econuerso contractum talem cum eis facerent, maius lucrum exigerent. Ex hoc. n. iã manifeste patet, quod cõtractus campsorios supradictos inire intendunt, & tãto iustius, quanto mitius q̃ cãpsores. Accidit ad hæc, quod nõ vr uerum, quod de facto cõiter volentes suas pecunias transferre cum lucro, dicãt se hoc pro vsu pecuniæ velle, sed forte aliqui mali sunt hoc dicentes uel, quod verius puto, uerba illa ignoranter a quibusdam dicuntur, credentib. se rõnabilem cãm assignare. Et siquidẽ ignoranter assignãter hmôi rõnẽ, intendant cõtractum cãbii inire & propter hoc lucrũ referre, quãuis in rõne assignanda errent, iniustum tamẽ non faciunt. Sicut si quis credat se in cõtractu vẽdõnis & emptionis licite lucrari propter tẽpus, quo pecunias suas occupatas tenet, & tamẽ nõ uẽdit, aut emit, nisi iusto pretio. Signum autẽ ad cognoscẽdum, qui sunt qui hoc intẽdãt potest accipi duplex, Primum est, si in aïo habẽt, nullo pacto usurariis contractib se immiscere, secundum uero est si assignant aliam rationẽ tangentem contractum licitum, puta quod ita eis licere credunt sicut campsoribus. Et hæc de cambiis dicta sint. Mediolani in conuentu sanctæ Mariæ Gratiarum, Anno Salutis 1499. die 9. Decembris.

¶ Hæc sunt pr̃ uenerande quæ mihi de cambiis sentienda uident saluo sẽper oïum melius sentiẽtium iudicio, Tu ergo perspicaci ingenio, quo polles, dicta scrutãdo perlege, & si uotis rẽ parẽ feci, oĩpotẽti Deo, diuoq; Thomæ gratiæ referantur. Sin autem

da veniam: ergo, enim secundum ingenioli mihi præstiti vires, quod potui, feci, Bene vale. Finie.

TRACTATVS OCTAVVS DE De Vsura, in sex quæstiones diuisus.

1 *Num in vsura transferatur dominium.*
2 *Num mutuans sub spe aliquid vltra sortem habendi, non aliter mutuaturus, absque omni tamen conuentione. sit vsurarius mentalis.*
3 *Num vsurarius mentalis teneatur ad restitutionem.*
4 *Num omnia bona vsurarij. sint obligata eis a quibus vsura extorta sunt.*
5 *Num altero herede vsurarij non petente restituere, alter teneatur in solidum.*
6 *Num quando licet petere damnum lucri cessantis, possit peti totum lucrum cessans.*

QVAESTIO I.

Vtrum in vsura transferatur dominium.

QVAERITVR Vtrum in vsura transferatur dominium Et videtur quod sic. prusso, quia cum homo sit dominus rerum exteriorum per voluntatem. ex voluntaria translatione rei suæ in alterum transfertur dominium sed accipiens mutuum sub vsuris, voluntarie transfert plus sorte in alterum, ergo. Si dicatur, quod usuræ solutio nõ est simpliciter voluntaria, & ideo non transfert dominium. Contra voluntarium mixtum, quale est in vsura, est voluntarium simpliciter, quamuis non sit omnino voluntarium, quia habet aliquid in voluntatij admixtum, vt patet ea tertio Ethi, & ex eo quod si quis totaliter voluntarie consentiret peccati (puta stupro) non excusaretur a peccato mortali quod non potest nisi uolumarie committi: quamuis enim male libenter, omnibus tamen consideratis voluntarie hoc eligit.

¶ Præterea, In his quæ traduntur metu mortis, transfertur dominium. ergo & in vsura. Consequentia probatur: quia ibi tanto minus est de uoluntaria, quanto metus mortis maior omissione, uel defectu rerum exteriorum inducente accipiendum mutuum sub vsuris. Titulus quoque habendi & possidendi iniustior est in extorquente aliquid metu mortis quam in extorquente per vsurarium mutuum, Si ergo ibi transfertur dominium. necesse est hic quoque transferri.

IN Oppositum est S. Thom. in secunda secundæ q 77.

RESPONDEO, In hac dubitatione sunt tres opiniones Prima est tenentium in vsura transferri dominium: & hi mouentur rationibus adductis. Habetque opinio hæc antiquos sectatores vt S. Th. in 4 dist. 15. dicit Sequique eam uidentur. Sco. in 4. dist. 15. q. 2 ar. 3. & Per. de Palu. ibidem & glo. 14. q. 4 si quis vsuram. Secunda est tenentium in vsura transferri dominium aliquorum, s. eorum quorum vsus non est eorum consumptio. Sed quia hæc distinctio nulla ratione fulcitur, ideo dimittenda est nouitas hæc. Non enim ex qualitate rei per vsuram extortæ, oriri potest ratio transferendi vel non transferendi dominium cum res data materialiter concurrat in huiusmodi contractibus, & translatio dominij ex voluntate & iustitia dependeat. Tertia autem opinio est dicentium in vsura non transferri dominium: & hæc habet omnis generis sectatores. Tenent autem eam S. Tho. & Bonauentura, hic quidem in 4. dis. 15. ille vero in Secunda secundæ, q. 77. ar. 3. vbi in calce corporis articuli dicit hæc uerba. Si quis domum vel agrum alterius per vsuram extorsisset, non solum tenetur restituere domum vel agrum, sed etiam fructus inde perceptos, quia sunt fructus rerum, quarum alijs est dominus: & ideo et debentur.

ET Quia hæc opinio iudicio meo rationabilior est ideo intendo probare eius veritatem tripliciter. Prænotando, Primo quod traditio rei & translatio dominij illius rei non sunt. inseparabiliter connexæ Contingit enim rem puta vestem alteri tradere vsque translatione dominij: quia potest multis rationibus tradi in depositum, scilicet vel in pignus, &c. Contingit & dominium rei, puta vestis alteri tradere absque ipsius vestis traditione: ut patet cum donatur alteri res à tertio occupata Ex hac autem separabilitate manifeste habere, quod ad uoluntariam traditionem rei non sequitur necessario voluntaria translatio dominij illius rei Ad quod enim non sequitur translatio dominij, fieri non potest, vt sequatur translatio dominij uoluntaria. Constat autem quod uoluntariam traditionem rei, dominij translatio non sequitur: ut patet cum traditur in depositum. Non comitatur igitur necessario uoluntaria translatio dominij uoluntariam traditionem rei. Hoc ergo stante arguitur sic. In vsura aut transfertur dominium ex ipsa voluntaria vsuræ exhibitione, aut ex adiuncta voluntaria translatione dominij, aut ex vtroque simul: sed nihil horum hoc efficit: ergo. Diuisio est sufficiens, quoniam homo est dominus rerum exteriorum per voluntatem: & in proposito necesse est si dominium transfertur, voluntate soluentis vsuras hoc fieri quoniam constat lege, aut quacunque aliena voluntate hoc non causari Voluntate autem soluentis hoc fieri, duplici tantum via potest: aut per ipsam translationẽ dominij. Aut enim transfertur dominium eo quod soluens usuras uoluntariè dat vsurario plus sorte, aut quia intendit transferre dominium illius excrescentiæ a se id vsurarium, vel propter vtrunque. Sed quod dominium non transfertur ex ui voluntariæ traditionis illius excrescentiæ, ex dictis patere potest. iam enim patet, quod ad hoc non sequitur necessario translatio dominij. Ex hoc enim quod vsurario do unum ducatum pro vsura, nihil aliud necessario conuinci potest, nisi quod uoluntariè illum ei assigno: nec potest ex hoc conuinci, quod trado illum ad hoc, vt sit quæratur. Ad quid ergo das ducatum illi? in promptu responsio est: ego quidem do, quia mutuare aliter non vult. Et confirmatur: quia sicut soluens usuras, consentit in solutionem ducati: & tamen non consentit in eadem, inquantum iniusta est, quia nullus patitur iniustum volens: (vt dicitur in 5. Ethi.) ita consentit in nudam traditionem ducati absque hoc, quod consentiat in translationem dominij illius. Quod uero in soluente vsuras non sit intentio transferendi dominium, patet ex eo, quod in huiusmodi partum in uoluntarijs traditionibus quanto minor abdicatio iuris proprij saluari potest, tanta cẽsenda est, & non maior: ut patet de proijciente merces proprias in mare orta tempestate. Quamuis enim proiectio talis sit voluntaria, non tamen habentur res, proiectæ pro delectis: sed intendit proiiciens si res casu saluantur, vt suas habere. Vnde & delatas a maris impetu in terram si quis acceperet, teneretur domino detenti ostendenti suas esse, libere tradere. Constat autem quod minus abdicat à se ius, quod habet in re: dans eam retinendo sibi dominium, quam trãsferendo dominium, & reseruando sibi tantum ius repetendi: quoniam primum claudit secundum, & non econuerso. Constat quoque ex dictis, quod vsuræ solutio voluntaria saluari potest absque intenta abdicatione dominii, quia aliud est uoluntariè dare, adhoc, ut sit suum. Non igitur est intentio, aut voluntas transferendi dominium in soluente usuram. Et confirmatur: quia cum contra vsurarios omnia iura clament, interpretanda sunt omnia, quantum veritas permittit in odium eorum, & si res hæc penderet sub dubio, contra vsurarios declinandum esset. Liquet autem quod translatio dominij multum fauet vsurariis; ergo non est censenda, nisi ratio ad hoc cogat, ex supradictis autem apparet rationem ad oppositum esse ergo. Et per hæc sufficienter patet tertium membrum, quod scilicet in vsura non transfertur dominium propter utrumque simul scilicet uoluntariam assignationem rei, & intẽtionem transferendi dñium.

¶ Secundo principaliter probatur idem sic: Si in usura transferretur dominium extorquens agrum usurarie non teneretur ad restitutionem omnium fructuum, sed satisfaceret restituendo agrum, vel eius pretium, sed hoc est falsum, & contra omnes: ergo in usura non transfertur dominium. Consequentia (in qua sola consistit tota difficultas) declaratur ex differentia, quæ est inæqualitatem seruandam in recompensatione rei fructificantis, quando translatum est dominium, & æqualitatem seruandum in recompensatione eiusdem, quando non est translatum dominium, Cum enim ager transit de domino in dominum quocunque titulo fiat, sufficienter satisfit primo dominino, si datur sibi tantum, quantum ualet substantia agri. pensata virtute fructificatiua, & alijs conditionibus, quæ in contractu venditionis eius pensandæ fuissent: nec plus exigit iustitia commutatiua, quoniam seruata æqualitate rei ad rem completa est ratio iustitiæ. Quando vero ager mutat quidem possessorem, sed non dominum secundum veritatem, non sufficienter satisfit domino eius dando precium agri, sed oportet omnes fructus perceptos, & qui potuissent a diligenti cultore percipi, restituere, quia sunt fructus agri cuius alter est dominus. Si ergo in vsura translatum est dominium agri per usuram, extorti sufficienter restitutio dando agrum tantum, vel precium æquale, pensata substantia agri & eius virtute fructificatiua, non autem fructibus perceptis, quoniam vsurarius precepit fructus de re sua. Et confirmatur hoc ex ratione, qua constat, quod fructus perceptos ex agro empto ex pecunia vsuraria non tenetur quis restituere, quia sunt fructus agri sui. Hæc enim eadem ratio cum efficax sit, in ui istius uniuersalis tenet, nullus tenetur restituere alteri fructus agri sui proprij. nisi enim vel ista hæc verificaretur, ratio ex particularibus conficeretur, & consequenter tueret. Si ergo agit per vsuram extorti transfertur dominium in vsurarium, sequitur quod non tenebitur ad restitutionem fructuum, quos per viginti forte annos percepit, quod erat deducendũ. Si dicatur quod in trãslatione dominij omnino

volun-

uoluntaria (qualis est uenditio, &c.) uerum est, quod sufficit reddere æquiualens agro, sed in trãslatione in uoluntaria aliqualiter, qualis est vsuræ solutio, non sufficit reddere pretium agri, sed oportet fructus quoque perceptos restituere. Hoc non euadit, quũ tota differẽtia ex ratione assignatur pp omnino uoluntariũ, & uolũtariũ mixtũ. Ex hac aũt differẽtia nihil aliud oritur nisi quod vbi translatio non fuit omnino voluntaria, oportet non solum reddere pretium agri, sed aliquid correspondens illi conditioni io voluntarij: sicut semper in restitutionibus faciendum est. Nec habetur ex ea, ꝙ teneatur restituere fructus: qua enim ratione potest vnquam conuinci, ꝙ teneatur aliquis restituere ulteri fructus agri proprij? Si dicatur, ꝙ restitutio fructuum facienda est non ratione dominij, sed ratione damni, quod patitur ille, à quo ager extortus est per vsuram, damnificatus siquidem est non solum in agro, sed in fructibus procipiendis, & ideo quamuis vtrorumque translatum sit dominium à se, competit tamen repetitio. Hæc responsio falso innititur fundamento, scilicet quod damnificatus in agro sit damnificatus in omnibus fructibus percipiendis: sic quòd restitutio debet adęquare, & agrum, & fructus. Tum quia hoc non habet locum, quando transfertur rei fructificantis dominium: quia statim translato dominio rei, omne damnum, aut emolumentum futurum dominio rei cedit. Tum quia etiam quando non transfertur dominium vniuersaliter verum non est.

¶ Ad cuius euidentiam, subtiliter & breuiter, tangendum est, quare, & quando aliquis teneatur ad restitutionem fructuum, & quando & quare non. Hoc autem ex duobus principijs regulantibus restitutiones haberi potest. Primum est, ꝙ sufficit restituere simpliciter: secundum est, ꝙ aliter restituendum est damnificato in his quæ erant eius in actu, & aliter in his, quæ erant eius in potentia. Ex his enim habetur, ꝙ si ponatur ꝙ Petrus rapuerit agrum Martini, quẽ subitò combusserit ac inutilem totaliter reddiderit, & idem Petrus rapuerit similem, & ęqualem agrum Ioannis, quem conseruauerit fertilem: & elapsis in annis Petrus vtrique satisfacere velit, non tenetur tantum dare Martino, quãtum Ioanni: sed Martino sufficit reddere tantum quantum valebat ager tempore rapinæ, & combustionis (subintellecta semper satisfactione iniurię, & interesse) Ioanni verò opportet reddere, & agrum, & fructus per decennium perceptos. Quia quum sufficiat reddere simplum, ꝙ simplum ablatum est, & a Martino sit ablatus tantum ager cum fructibus in potentia, qui in potentia fructificatiua agri pensaretur, quando vẽderetur ager, sat est reddere tantum valebat ager fructificatiuus. Quia verò a Ioanne non tantum ablatus est ager, sed fructus actu producti per decennium occupati sunt, quoniam fructus agri nascuntur domino agri, non satisfieret Ioanni, si æquale agro & potẽtiæ fructificatiuæ restitueretur: sed oportet æquale fructibus actu perceptis reddere. Statim enim, ut producitur fructus, sunt actualiter sub dominio eius, qui est agri dominus, quamuis non possideat: & ideo oportet tanquam rei, quæ fuerunt actu alterius restituendo recompensare.

¶ Ex his autem omnibus id quod intendimus euidenter habetur, q. s. fructus restitutioni obnoxij non sunt, nisi quia sunt fructus rerum quarum ulius est dominus: ita quod dominium fructuum non quodcunque, sed actuale exigitur ad hoc, ꝙ fructus agri sint sibi restituendi. Sed si in vsura transfertur dominium, nec actuale nec potentiale proxime dominium fructuum remanet apud eum, a quo extortus est ager: quia non remanet actu dominus agri, qui est dominus in potentia proxima fructuũ producendorum. Nulla igitur ratione vsurarius tenebitur ei de omnibus fructibus perceptis: sed sat erit, si vel pretium agri tantum reddet, vel secundum hęc vltimo tractata si satisfaciet quo ad tractatus perceptos ad arbitrium boni viri: sicut damnificans aliquem in his quę habet in potentia. Vtrunque aũt horum est contra omnes Doctores & veritatem. Fatendum est ergo absolutè, quod in vsura non transfertur dominium.

ET PER hæc patet responsio ad obiecta. Ex dictis siquidem in prima ratione patet solutio vtriusque, primi quidẽ, quia plus requiritur ad translationem dominij, quam voluntaria traditio illius rei: exigitur enim, quod volũtarie tradat eam alteri ad hoc vt sit sua: quod soluens vsuras nõ facit. Et per hoc idem negatur assumptum secundi: meticulosus enim quamuis voluntarie det pecuniam propriam inuasori: non tamen ad hoc, vt sit sua, sed ipse viderit. Et ideo non transfert dominium illius a se. Mediolani, die 2. Aprilis 1500.

QVAESTIO II.

Vtrum mutuans sub spe aliquid ultra sortem habendi, non aliter mutuaturus absque omni tamen conuentione, sit usurarius mentalis.

QVAERITVR vtrum mutuans, sub spe aliquid vltra sortem habendi non mutuaturus, absque omni tamen conuentione, sit vsurarius mentalis.

¶ Et videtur ꝙ sic. Primò, quia spes principalis alicuius muneris habendi, ex mutuo vsuram parit: iuxta illud Luc. 6. Mutuum date, nihil inde sperantes, & communem sententiam doctorum: sed in casu proposito inuenitur talis spes: ergo.

¶ Præterea, Taliter mutuans, male agit, vt patet extra de usuris, c. consuluit: ut ibi dicitur, tenetur ad restitutionem. Constat autem quod nulla alia prauitas hic interuenit nisi propter aliquid ultra sortem speratum ex mutuo, quod pertinet ad usurariam prauitatem: ergo talis mutuans est usurarius mentalis.

IN OPPOSITVM est commune hominum iudicium, causans eum, qui non vult amplius mutuare amico, qui noluit sibi remutuare, sed vult mutuare alteri amico, a quo sperat, ꝙ accidẽte casu remutuabit sibi. Talis enim manifeste sperat obsequium a manu mutuando: & nisi crederet illud futurum non mutuaret, vt patet ex eo ꝙ non vult priori amico amplius mutuare, quia noluit sibi remutuare, & tamen secundum communem sententiam non peccat. Non est ergo vsurarium mutuare sub spe aliquid vltra sortem consequendi.

RESPONDEO, Ista quæstio mota fuit coram Vrbano 3. (vt in decretali allegata patet) nec fuit aperte decisa: sed glo. ibidem distinguit de duplici spe (principali scilicet, & secundaria) & dicit, quod spes principalis constituit vsuram, non autem secundaria.

Subtilius autem dicendo, occurrit ex dictis S. Th. in q. de malo, q. 13. ar. vl. ad decimumtertium, notandum quod dupliciter aliquid potest a mutuante sperari. Vno modo quasi debitum ex aliqua obligatione tacita vel expressa, & sic quodcunque munus speretur illicite speratur. Alio modo, ut gratuitum & absque aliqua obligatione præstandum: & sic quodcunq; munus speretur, licite speratur. Licite autem sperari a mutuante dico, quodlibet munus gratuite & amicabiliter retribuendum sibi ab eo, cui mutuat, etiam si alias nollet mutuare. Et hoc probatur dupliciter ratione, s. & authoritate. Ratio siquidem huius est: quia licitum est ex mutuo affectu beneuolentię spe etiam principali intendere. Ex uero autem amore, & solo ipso sufficienter emanat gratuita, & amicabilis recompensatio: & propterea eiusdem rationis est sperare amicitiam, & sperare gratuitam remunerationem. Vnde si mutuans spe principali affectus beneuolentiæ, nihil illicitè sperat, consequens est, quod mutuans spe gratuitæ remunerationis nihil illicite speret. Et confirmatur: quia quum gratuita remuneratio sit mutuanti debita secundum naturale ius, & ipsa sola speretur in proposito, nec in ciuile deducatur, consequens est, quod nihil ultra sortem, & debitum speretur, & quod sicut rationabiliter a mutuando desistit desperans de restitutione mutuatæ sortis, ita rationabiliter quoque desistit desperans de amicabili affectu. Vtrunque horum mutuanti naturali iure debetur, quamuis difformiter: quia primum ciuili etiam obligatione reddendum est, secundum naturali gratitudine tantum.

Authoritas autem ad hoc habetur, differentia assignata ibidẽ a S. Th. inter specie in usura & symonia, s. ꝙ quia in symonia ad quod datur, est Christi non dantis: ideo nullum munus debet sperari. In usura uero mutuans dat id quod suum est, ideo potest sperare aliquam amicabilem recompensationem. Ex hac siquidem differẽtia patet, quod de spe principali loquitur, sine qua, scilicet res non fieret aliter differentia nulla esset: nam constat, quod etiam in traditione spiritualium, oculus sinister seu spes secundaria potest dirigi circa aliquam remunerationem temporalem.

¶ Quum ergo quæritur an mutuans sub spe aliquid ultra sortem habendi aliter non mutuaturus, omni tamen conuentione, & petitione cessante sit coram Deo usurarius. Absolute quidem responderi potest ꝙ usurarius est: quia q. talis sic præsupposita, sonat speciem mutuanti inesse, ut ex mutuo aliquid habeat ultra sortem quod est illicitum. Sed si addatur tit. quæstionis ly amicabiliter, aut gratuite (ut. s. quęratur, an mutuant sub spe alicuius muneris amicabiliter consequendi, alias non mutuaturus, &c. sit usurarius) dicendum est quòd non, quia nihil speratur ex mutuo ultra sortem, sed ex affectu amicabili. Vnde breuiter posset cum distinctione ad quæstionem motam dici, quod, aut talis mutuans sperat aliquid ultra sortem ex mutuo, & sic usuram committit, aut ex affectu amicabili eius cui mutuat, & sic non peccat.

ET PER HAEC patet responsio ad obiecta: quoniam mutuum dantes iubentur nihil inde, id est ex mutuo sperare. Et in decretali illa dicuntur male agere: quia nisi ex mutuo aliquid sperarent emolumenti, non mutuarent. Ex dictis autem patet hoc esse uerum, nec obstare determinationi. qua dictum est licitum esse sperare aliquid gratuite consequendum. Mediolani, die 6. Aprilis 1500

CAPVT III.

Vtrum usurarius mentalis teneatur ad restitutionem.

QVAERITVR utrum usurarius mentalis teneatur ad restitutionem.

¶ Et uidetur quod sic. Omne alienum restitutioni est obnoxium, sed omne lucrum usurarium est alienum, uel quia non

non est translatum dominium, vel saltem, quia competit repetitio: ergo.

¶ Præterea, Eetra, de vsuris capitulo consuluit dicitur quòd vsurarij mentales ad ea, quæ taliter sunt accepta restituendum in animatum iudicio efficaciter sunt inducendi, ergo ad restitutionem tenentur.

IN OPPOSITVM autem est, quia nullus tenetur ad restitutionem eius, quod nullo modo occulte aut manifeste extorsit per se uel alium, quamuis intendat extorquere, sed vsurarius pure mentalis nihil directe, vel indirecte extorquet, quamuis hoc intendat, ergo non tenetur ad restitutionem eius, quod sibi ultra sortem datum est secundum spem suam.

RESPONDEO, in hac dubitatione præmittendum est, quis & quotuplex sit vsurarius mentalis, deinde respondendum est quæsito. Ad vsurarium mentalem tria requiruntur, primò quod intendat præter mutuatam sortem aliquid lucri, aliter vsuræ ratio non saluaretur. Secundo, quod talis intentio sit talis quod sine ipsa non mutuaret, spes enim secundaria usurarium non facit.

Tertiò, quod illud lucrum non intendatur quasi gratuitè & amicabiliter habendum, sed ut ex obligatione propter mutuo præstitum dandum, ut enim in alia quæst. ex doctrina S. Tho. diffinitum est, spes habendi aliquid ultra sortem gratuite, & amicabiliter vsuram non facit, sed licita est. Et sic vsurarius mentalis est qui intendit ex mutuo aliquid vltra sortem non gratuite dandũ aliter non mutuaturus.

¶ Quamuis autem propriè loquendo duplex tantum sit vsurarius mentalis (de quo est quæstio) extenso tamen uocabulo triplex inuenitur. Primus est, cui lucrum speratum succedit modo sperato, id est non gratuitè, sicut & ipse sperabat non gratuitè sibi dandum. Secundus est cui lucrum speratum nõ succedit nõ modo sperato, sed meliori, quia scilicet lucrum quod sperabat ex obligatione dandum, gratuite sibi datum est. Tertius est cui lucrum speratum datur propter aliquam tacitam eius petitionem. Et quia vsurarius tertio modo, est non pure mentalis propter exteriora signa, quibus tacite petit aliquid vltra sortem ex mutuo, & hoc parum differt a perfecta vsuræ ratione quo pacto aliquid plus exigitur, & ideo de hoc non est præsens quæstio, cõstat enim talem teneri ad restitutionem. Quia etiam vsurario mentali primo modo lucrum, quod datur, non datur omnino voluntario, & praua intentione ab eo speratur, communiter & benedicitur etiã talem teneri ad restitutionem. Sed de vsurario secundo modo (cui scilicet gratuite donatur quod praua intentione speratur) diuersa doctorum videtur esse opinio Ioan. And. in mercurialib. regula, pactum, Inn. Host. & Panorm. in c. consuluit de vsuraris, & gl. in c. mandato, de symonia, dicentibus talem obnoxium restitutioni. Richardo uero & Scoto in 4. dist. 15. cum sequacibus hoc negantibus. Et illorum quidem ratio duplex est. Prima, quia omne lucrum vsurarium est lege vtriusque testamenti prohibitum, & restituendum indirecte a Theologis dicitur. Constat autem tale lucrum, quamuis dono datum, esse vsurarium ex eo qđ motiuum fuit vsurarium ex prauitate intentionis. Secunda, quia contractus a principio vitiosus effectum sortitur uitiosum, contractus autem talis mutui est uitio vsuræ deprauatus, ex intentione lucri consequendi, ergo effectum inde secutum, scilicet lucrum dono datum, uitiosum necesse est esse, & consequenter restitutioni obnoxium. Istorum autem ratio super donatione libera illius lucri fundatur, adstruuntque hoc exemplo furis mentalis, dicentes, Si alicui intendenti furari aliquid, illud a domino donetur, licite accipitur absque obligatione ad restituendum. Simile enim quid patet accidere in vsurario mentali, intendit nanque iniuste habere lucrum, melius tamen sibi succedit, quia donatur. Dicentium quoque vsurarium mentalem teneri ad restitutionem, alij asserunt restituendum esse ei, qui donauit, quia regulare est, ꝙ lucrum vsurarium reddendum est ei a quo habitũ est. Alij autẽ affirmant dandum esse tale lucrum pauperibus, non illi qui dedit, quoniam ex quo sponte dedit, repetitionis ius a se abdicauit ex quo verò vsurarius iniuste accepit retinere illud non potest, ac per hoc pauperes Christi succedunt.

¶ Et quoniam (vt ex inferius dicendis patet) opinio dicens talem vsurarium non teneri ad restitutionem, ueritatem assequitur, ideo declaranda sunt tria. Primò quod non tenetur restituere illi, qui dedit. secundo, quod tenetur restituere pauperibus, tertio quod absolutè non tenetur restituere. Primum declaratur sic Restitutio secundum communem Theologorum doctrinam, non ideo est necessaria, ut ab illo qui lucratus est, lucrum auferatur, sed in commutationibus inuoluntarijs, ut damnum passo satisfiat, & in commutationibus voluntariis, ut illi qui minus habet, quam debet habere, reddatur quod est sibi debitum. Sed in casu proposito ille qui dedit nec est damnum passus, quia nullus patitur iniustum volens, nec minus habet quam sibi debeatur, quia libere donauit, donum autem, est datio irredibilis, ergo sibi non est restitutio facienda. Secundum declaratur dupliciter. Primò, quia (vt patet ex Theologis in 4. sen. d. 15.) duo sunt genera lucri illiciti, pauperibus erogandi, alterum prohibitum secundum se ut symoniacum, &c. Alterum prohibitum secundum suã causam tantum, ut meretricium. Constat autem lucrum propositum nec esse prohibitum se (quia datio non est iniusta quum sit libera donatio) nec secundum suam causam, quia supponitur libere & sponte hoc donari & non ex obligatione mutui accepti, ergo nulla ratione pauperibus est erogandum. Secundo si pauperibus erogandum, esset, hoc non esset ob aliud, nisi propter iniustam accipientis intentionem, sed ex hoc non sequitur obligatio ad restituendum: ergo, declaratur minor, quia suscipiendo illud lucrum secundum veritatem dono datum, aut credit illud donari, & tunc patet etiam receptionem esse iustam, quamuis prima mutuantis intentio fuerit praua, & adhuc perseueret, sicut quod etiam si non donaretur, vellet aliquid lucri. Aut credit illud non donari, sed male libenter sibi dari, & tunc cum secundum veritatem illud donetur, & donum licite accipi possit, iste iniuste accipit non ideo, quia agat contra aliquod ius, sed quia agit contra conscientiam dictantem sibi quod receptio hæc sit iniusta, quum (vt dictum est) secundum veritatem sit iusta secundum se, & in promptu sit, vnde possit discerni, quod iusta sit ex eo namque ꝙ nec directe, nec indirecte sed aliquid petiit, & ille sponte offert, conijcere poterat, quod libera donatio erat. Ex hoc autem solo, quod acceptio est contra conscientiam, nulla ratio suadet nasci obligationem ad non retinendum illud acceptum, nisi durante tali conscientia, potest namque postmodum conscientia erronea deponi & incipere iuste possideri, quod cum peccato retinebatur. Si autem talis conscientia deponi non posset aliquo reddendum esset non pauperibus, sed illi qui dedit, quia non est acceptata donatio, quam non credit esse. Aut neutrum credit, uel quia non credit esse. Aut neutrum credit, uel quia non cogitat, uel dubius est, & tunc quicquid sit de peccato, eisdem rationibus habetur, quod ad restitutionem non tenetur quum non sit deterioris conditionis in hoc tertio casu, quam in secundo. Tertio autem declaratur soluendo simul, rationes alterius opinionis. Vbi scito, quod aliquod esse lucrum usurario dupliciter contigit, scilicet per se, & per accidens. Vsurarium per se integratur ex duobus, quorum secundum sequitur primo, scilicet ex eo quod est pretium rei iã iam solutæ, uel non extantis, & quod est aliquo modo inuoluntarium, hæc enim est natura vsuræ, vt patet exercitatis. Vsurarium autem per accidens est, quod secundum se has non habet conditiones, sed secundum quod stat sub intentione, vel opinione alicuius, & propterea contingit esse uoluntarium ac per hoc non esset usurarium, secundum quod usurarium lucrum species est lucri inuoluntarii. Quum autem restitutio ex natura lucri nascatur, quod secundum se alteri debitum est, vt reddatur, quia est actus iustitiæ commutatiuæ, cuius terminis & obiectum est, id quod secundum se est iustum, quod opponitur iniusto secundum se, non secundum accidens, consequens est, quod lucrum vsurarium per accidens non est restitutioni obnoxium, sed tantum lucrum secundum se vsurarium. Et quia in casu proposito lucrum perceptum non est vsurarium, per se, quia nec datur pro mutuo nec inuoluntario, sed ex affectu gratuito sponte donatur, sed est vsurarium per accidens propter intentionem scilicet corruptam suscipientis, consequens est quod tale lucrum non sit restitutioni obnoxium. Et quoniam scientia est de his, quæ sunt per se, ideo sermo Theologorum dicens indistincte vsuram esse restituendã intelligitur de vsura per se, non per accidens, qualis est in proposito, Lucrum siquidem vsurarium per se est effectus ipsius prauæ intentionis adiunctæ mutuo, & datur non omnino voluntariè. Quod autem sponte dono datur, quamuis ex praua intentione suscipientis vsurarium per accidens sit, non illius prauæ intentionis effectus est, sed ex gratuito affectu donantis procedit, & ideo restitui non oportet.

ET per hoc idem fundamentum patet responsio ad obiecta in principio, quia licet vsurarium per se sit alienum, non tamen vsurarium per accidens, quale est illud. Decretalis quoque illa de lucro vsurario per se intelligenda est, non de eo quod est per accidens Mediolani, die 8. Aprilis. 1500.

QVAESTIO III.

Vtrum omnia bona vsurarij sint obligata eis a quibus vsuræ extortæ sunt.

QVAERITVR vtrum omnia bona vsurarii sint obligata eis a quibus vsuræ extortæ sunt.

¶ Et videtur quod non. Quia obligatio realis transit cũ re, sed multæ res vsurariorum possunt alienari absque aliqua obligatione eis concomitante, vt patet de bonis patrimonialibus, non ergo omnia bona vsurarij sunt obnoxia vsuris reddendis.

¶ Præterea, Si omnia vsurarii bona essent obligata, nec gener vsurarii posset accipere dotem ab eo qui habet alias, vnde posset restituere, nec aliquis posset aliquid ab eo emere simpliciter, &

cre-

creditoribus competeret actio super illis rebus : & sic multi illa quærentur etiam bona fide inducentes . Hæc autem omnia absurda sunt ergo,&c.

IN OPPOSITVM Est glossa, extra de vsuris in c.tua nos. & in 6.in c.quanquam .

RESPONDEO In hac quæstione sunt duæ opiniones:vt refert Panor.extra de vsuris in c.quum tu.& in c.tua nos.Communis siquidem antiquorum canonistarum opinio fuit,quod omnia bona vsurarij sunt tacite obligata eis , a quibus vsuræ extortæ sunt.Joannes autem And.& Host. & ipse Panor. & moderni tenent oppositum:quia nullo iure probatur talis obligatio, & quia aliter multi illa quærentur.

¶Sed si diligenter considerauerimus inueniemus vtranq; opinionem aliquo modo verum dicere. Sciendum est ergo triplicia bona posse habere vsurariũ,s.extorta per vsuram, & empta ex pecunia vsuraria,& alia quæ omnia monda sunt ab vsuris,puta patrimonialia . Obligatio quoque alicuius rei est duplex , realis & personalis. Obligatio realis est,quæ conuenit rei ex iure,q habetur super re illa particulari.Obligatio vero personalis in proposito,est quæ conuenit rei , non ratione sui , sed ratione personæ cuius est.Differunt autẽ hæc obligationes tripliciter.Primò in radice iam tacta :quia,s.realis oritur ex ipsa re,quæ alteri obnoxia est,vt patet de re furtiuo ablata Personalis vero redundat in rem ex persona domini obligati ad satisfaciendum , puta ad reddendum creditoribus 1000.ducatos,quos accepit.Secundò : quia realis semper comitatur rem ad quemcunque , & quodcunque res transeat: vt patet de re rapta: personalis verò non semper comes est rei,sed quandoque res liberatur ab illa obligatione, perseuerante tamen obligatione in domo eius.Quum enim domus,verbi gratia,non est obligata creditori, inquantum hæc res , sed inquantum est debitoris,statim vt desinit esse debitoris,desinit esse obligata cessat enim obligationis ratio . Ex hoc autem differunt tertio,quia res obligationem realem habens annexam , nec vendi , nec emi aut quocunque alio modo alienari liberè potest , obligata autem ratione personæ , alienari liberè potest , quandiu apud personam illam remanet , vnde creditori satisfacere possit . Patet hæc in bonis furis, non tamen furto ablatis , & in cæteris debitis .

¶His igitur stantibus deduco duo. Primò,q bona per usuram extorta sunt obligata eis, a quibus extorta sunt obligatione reali . Secundò,q bona cætera siue empta ex pecunia vsuraria,siue non,sunt obligata vsuraria obligatione personali,nõ reali.Primũ patet ex eo , q vnaquęque res occupata ab altero habet realem obligationem ad dominum suum: sed res per vsuram extortæ occupantur ab usurario absque translatione dominij:vt aliàs diffinitum est : ergo sunt reali obligatione obnoxiæ eis,a quib.extortæ sunt. Confirmatur quoque hoc ex iure fructuum . Res enim sui natura nõ fructificans possessori,sed alteri,illius alterius actioni reali subiecta est,alioquin enim ex sui natura fructificaret illi: sed res per usuram extortæ si fructificant non usurarijs, sed illis, a quibus extortæ sunt, fructificant,non ex aliquo pacto aut contractu superaddito,sed ex natura rerum,ut patet: ergo.Secũdum verò quoad omnes partes a S. Tho. quoque in Secunda secundæ,quæstio. 97. art. 3. ad secundum,habetur,& ratio probatur . Quod enim non sit in eis obligatio realis patet ex eisdem medijs negatiuè sumptis:quia si talium bonorum vsurarijs sunt verè domini,& eis fructificant. Quod uero personalem habeant obligationem annexam, patet & ex eo q passi vsuram habent actionem super omnibus bonis vsurarij si vsurarius soluere renuit,sicut quilibet alius creditor : non enim deterioris est conditionis , cui usura restituenda est alijs creditoribus.Et ex eo quod secundum Theologorum sententiam,filius illius, cuius bona non credunt usuras reddendas,nullus potest tuta conscientia uxorem accipere cum dote : hoc autem nulla alia ratione dicitur, nisi quia supponunt omnia bona illius obligata esse eis à quibus usuræ extortæ sunt. Et sic tam antiquorum : quam modernorum opinio saluari potest,ut illorum sermo de personali, horum uerò de reali obligatione accipiatur .

ADOBIECTA uerò,quamuis ex dictis possit patere responsio:quidam tamen unicam distinctionem addendam censentur,s. de titulo lucratiuo , & oneroso , dicentes quòd si bona usurarii transeunt ad alterum titulo oneroso (puta emptione uel dote , &c.)quòd transeunt absque obligatione aliqua: si uerò transeunt titulo lucratiuo quòd remanent obligata . Alij uerò huic distinctioni aliam superaddunt de bonis emptis ex pecunia usuraria,& bonis aliter habitis, & credunt distinctionem illam de duplici titulo locum habere in bonis emptis ex pecunia usuraria , & hoc ex officio iudicis,& non in alijs bonis .

¶Et quoniam nulla necessaria ratione hæc firmare uidentur , dicendum est sequendo Theologos(quorum est de usura determinare) quod loquendo de bonis non per usuram extortis,sola temporis distinctio consideranda est.s.quod aut tempore,quo res usurarii ad me deuenit, quocunque titulo , usurarius remanebat potens,ad restituendum aut non.Si remanebat potens,res transit absque aliqua obligatione : si remanebat impotens , transit cum obligatione . Et sic ego teneor ad satisfactionem pro illa parte , quocunque titulo ad me res deuenerit:& mihi imputandum est si ab illo emi,uel dotem accepi, cuius erant tot debita , quod æquabant uel excedebant bona propria . Nec distinguo inter empta ex pecunia usuraria & alia bona,quoniam idem esse iudicium de eis,& de alijs ratio suadet , ex quo uere habet eorum dominium & fructus:& S.Th. ubi supra dicit hæc sicut alia bona obligata esse. Et ideo in decre.cum tu,extra de usuris . Alex. 3. non mandat ipsa restitui sed uendi ut pretium habeatur,ex quo possint usuræ reddi. Mediolani die 21.Aprilis,1500.

QVAESTIO V.

Vtrum altero hærede vsurarij non potente restituere , alter teneatur insolidum .

QVAE RITVR utrum altero hærede usurarii non potente restituere,alter teneatur insolidum .

¶Et uidetur quod sic.Primò quia hoc sentit gloss. in cap.tua nos.de usu. & eam communiter sequuntur doct. ut Pan. ibidem dicit .

¶Secundò, quia filii tenentur ad restitutionem sicut parentes sui si uiuerent,ut in prædicta decre.dicitur· sed parentes tenẽtur secundum totam facultatem suam,ergo filii tenentur secundum totam hæreditatem, sed absque consumptione mediæ hæreditatis quandoque restitutio integra fieri potest , ut patet in magna hæreditate,& paucis paruisque usuris , ergo altero hærede non soluendo alter tenetur insolidum.

IN oppositum est generalis regula soluendorum debitorum, scilicet quod hæredes tenentur secundum hæreditarias portiones tantum .

RESPONDEO quod canonistæ (ut allegatum est) tenent partem affirmatiuam:aut quia credunt omnia bona usurarii esse tacitè obligata eis,a quibus usuræ extortæ sunt, ac per hoc quilibet hæres tenetur ratione hæreditatis obligatæ: aut quia putant hoc esse practicandum in fauorem defuncti, ut eius anima citius liberetur,quamuis non credant de iuris rigore esse necessarium . Mihi autem secundum Theologalia principia uideror oppositũ , & ratio est,quia sufficit restituere simplum, quod simplum ablatum est. Constat autem,quod in diuisione hæreditatis admixtæ usuris diuiditur simul & æs alienum , ac per hoc secundum portiones hæreditarias fiunt,& usurarum, ut.s. succedens in duabus partibus hæreditatis,suscipiat esse duas partes lucri usurarii , &c. Si igitur unus restituere uult, sat est quod tantum reddat quantum hæreditauit:uel ut melius loquar quantum hæreditasset secundum propriam portionem hęreditatis. Dico autem huc,quia etiam si nihil usuratum ad hæredem peruenit , nihilominus tenetur secundum portionem hæreditariam,quia personam patris induit secundum suam portionem, & consequenter eius obligationem participat . Et confirmatur quia nullus tenetur ad restituendum plusquam obligetur,sed obligatio paterna diuiditur in hæredibus proportionaliter,sicut hæreditas : quemadmodum & ius exigendorum,non ergo tota obligatio ad alterum transit hęredem,& consequenter non tenetur insolidum .

Nec obstat si dicator quod regulariter hæredes usurarii tenentur secundum hæreditarias portiones,sed in casu,quod alter efficitur impotens ad soluendum,& uires hæreditariæ in altero sufficiunt,alter tenetur insolidum . Hoc enim esse uoluntarium ex eo patet,quod quum ex iure successionis , & hæreditatis perceptæ manifestum sit,non teneri nisi secundum portionem hæreditariam, ex hoc quod alter in mora restituendi fuit , non debet alter grauari : alioquin sequeretur,quod si alter hæres in principio successionis , secundum portionem suam restituisset , altero nolente satisfacere,& postmodum impotente reddito,q ille innocens tunc teneretur satisfacere etiam pro portione cohæredis: quod est manifestè absurdum & contra rationem:quia quum hę hæreditas secundum iustitiam adeunda sit , deducto ære alieno, consequens est q ille,qui portionem hæreditatis sibi debitæ percipit,proportionaliter satisfacturus quo ad æs alienum, etiam secundum iuris rigorem nullo reatu astrictus remaneat. Non ergo tenetur alter insolidum cohærede impotente affecto , & hoc per se loquendo: posset enim per accidens contingere,quod teneretur insolidum,si in diuisione,aut successione hæreditatis induxisset cohæredem ad retentionem vsurarum .

¶Rationes autem alterius opinionis facilè soluuntur:quum.n. obligatio omnium bonorum vsurarij,ad vsuras restituendas non sit realis,sed ratione personæ(vt superius dictum est)consequens est quod diuisa persona vsurarij in hæredes, diuisa quoque proportionaliter transeat ad hæredes obligatio illa, ac per hoc nullus hæres tenetur ea hoc,nisi secundum suam portionem. Ex nota quòd obligatio illa bonorum quodammodo augetur, & quodammodo minuitur in diuisione hæreditatis . Minuitur quidem

pro

pro quanto diuiditur ficut hæreditas. Augetur verò pro quanto fingulæ partes illius obligationis fingulos hæredes fic afficiunt, vt tranfeant in omnia eorum bona etiam aliunde habita : ita quod omnia bona cuiufque hæredis vndecunque illa aduenerint, funt obligata ratione perfonæ ad fatisfaciendum pro illa parte obligationis,ex quo illam obligationem in fe femel hic hæres fufcepit, hæreditatem adeundo . Hæc enim eft natura tacitæ obligationis bonorum ratione perfonæ,vt omnia bona illius inquantum illius funt , non abfolute afficiat. Practica autem quæ in fauorem animæ creditur exercenda , nullum fundamentum iuftitiæ habet : fed eleemofynariæ largitatis tantum . non enim debet cogi aliquis ad id,ad quod non tenetur.

AD PRIMVM ergo horum, quæ in principio obiecta funt, dicitur quod quum glo. fundetur fuper obligatione totius hæreditatis ad reftitutionem vfurarum, & ex hoc nõ fequatur conclufio fua,fcilicet quod alter teneatur infolidum, admittendã nõ eft gloffæ authoritas,nulla fufficienti ratione fulta,fed fola turba fequacium. De qua non eft curandum: quia voluntarie fequuntur gloffam,negando eius fundamentum(vt moderni) vel errant in fundamento,vt antiquiores,quemadmodum in præcedenti quæftio dictum eft .

¶ Ad fecundum verò dicitur,ꝙ filij tenentur,ficut & pater,obligatione,f.perfonali omnium bonorum fuorum : Sed in hoc eft differentia, ꝙ pater eft tota illa perfona , ac per hoc habet totam obligationem,quilibet autem hęres eft pars illius perfonæ & confequenter partem tantum obligationis fubit:& ideo quemadmodum viuente patre omnia fua bona erant tacite obnoxia ratione perfonæ eis à quibus extortæ funt vfuræ , quo ad omnes vfuras extortas:fic diuifa hęreditate cuiufque hęredis bona omnia funt tacitè obligata ratione perfonę eifdem quo ad partem vfurarum iuxta portionem hæreditariam. Nec aliud poteft concludi ex decretali illa. Mediolani die 18. Aprilis.1500.

DE PETITIONE LVCRI cessantis.

QVAESTIO VI.

Vtrum quando licet petere damnum lucri cessantis,poßit peti totum lucrum cessans .

QVAERITVR utrum quando licet petere damnum lucri ceffantis,poffit peti totum lucrum ceffans .

¶ Et uidetur quod fic . Primo,quia hoc uidetur decifum in ca.nauiganti, de ufuris in fine,ubi excufatur uendens rem feruandam tanti,quanti uendenda creditur tempore ftatuto: hoc enim nihil aliud eft,quàm totum lucrum fperatum in futuro ex nunc percipere .

¶ Præterea , Secundum doct. creditor propter moram debitoris poteft petere intereffe lucri ceffantis : fic quod poteft petere tantum quantum uerifimiliter ille lucratus fuiffet cum illa pecunia,fi eft mercator induftrius.Hoc autem eft totum lucrum ceffans petere,ergo .

IN Oppofitum eft differentia inter intereffe damni emergentis,& lucri ceffantis:quia illud eft æqualiter compenfandum, hoc autem non .

RESPONDEO, Quòd quia contingit fcire in vniuerfali,& ignorare in particulari.i. poffe ideo quum communis animi conceptio & Theologorum & Canoniftarum fit,quod inter habere aliquid in actu, & habere illud in potentia multum refert , fic magna debet effe differentia inter recompenfationem eius , quod habetur in actu,& illius quod poffidetur in potentia. Contingit tamen , quofdam non aduertere , quod lucrum ceffans fit de numero eorum,quæ habentur in potentia,& veritate nõ fibi ipfis contradicere , dum afferunt poffe peti totum lucrum ceffans,quando damnum lucri ceffantis recompẽfandum uenit Manifefte fiquidem patet lucrum ceffans nondum actu haberi , fed in potentia tantum effe,uel fuiffe, ac per hoc multipliciter poffibile impediri,unde abfque dubio quamuis licitum fit quãdoque petere damnum lucri ceffantis, non tamen eft licitum petere totum lucrum ceffans,fed fecundum propinquitatem & elongationem potentiæ ab actu,& alias particulares circunftancias ad arbitrium boni uiri recompenfatio facienda eft .

AD PRIMVM ergo in oppofitum dicendum,quòd decretalis illa non habet rationem lucri ceffantis,fed temporis, pro quo res uenditur. Quum enim regulare fit,quod pretium rei uenalis ftatuitur fecundum tempus,pro quo fit uenditio,non in quo ille,qui erat feruaturus fuas merces:& tamen nunc uendit, fupponitur quod uendat pro tempore , pro quo intendebat uendere tunc:nunc uerò cõtractum celebrare cum rei exhibitione: & ideo poteft uendere quanti creditur tunc uendenda. Quamuis autem etiam Decretalis hoc non dicat : fed folum quod poteft uendere amplius quàm tempore contractus ualeat .

¶ Ad fecundum dicitur,quòd Doctores illi imitandi in hoc nõ funt,quia fibiipfis etiam contradicunt. Vnde in multis particularibus cafibus(quos hic non oportet enumerari)quando doctores dicunt,quod licet plus forte accipere ratione intereffe,quia negotiationib.licitis aut agris emendis pecunia expofita effet,non intelligas,quod liceat petere tantum, fed aliquid ad arbitrium fapientum. Medolani die 24. Aprilis. 1500.

TRACTATVS NONVS DE SIMONIA in tres quæſtiones diuiſus.

1 *Num emptio ecclesiaſticorum beneficiorum ſit ſimoniaca,quia prohibita: vel prohibita,quia ſimoniaca : hoc eſt,vtrum ſit in eorum emptione ſimonia de iure diuino aut poſitiuo .*

2 *Num emens & acquirens episcopatum , non intendens ſoluere promiſſam pecuniam,ſit ſimoniacus .*

3 *Num vacante ſede,& quærentibus omnibus pontificatum per fas & nefas ambitionem , & auaritiam , & Eccleſiæ ruinam , liceat uiro probo & digne quærere pontificatum adhibendo promiſſiones , & exhibendo temporalia et beneficia,&c.pro ſuffragijs propter hunc finem , ut in ſede poſitus Eccleſiæ proſit , & illam reformet .*

QVAESTIO I.

Vtrum emptio beneficiorum eccleſiaſticorum ſit ſimoniaca, quia prohibita : uel prohibita , quia ſimoniaca , hoc eſt , utrum ſit in eorum emptione ſimonia de iure diuino , aut poſitiuo .

QVAERITVR Vtrum emptio beneficiorum ecclefiafticorum fit fimoniaca, quia prohibita : vel prohibita , quia fimoniaca : hoc eft , vtrum fit in eorum emptione fimonia de iure diuino , aut pofitiuo .

¶ Videtur enim quòd fit iuris pofitiui . Primo : quia titulus præbendæ annexus eft ecclefiafticis ordinibus à iure pofitiuo,ut patet ex eo quod in primitiua ecclefia erant paftores & ordines abfque præbendis : imo ufque ad Vrbanum primum Ecclefia Romana dicitur abfque reditibus uixiffe .

¶ Secundò:quia quandocunq; funt duo coniuncta alterum fpirituale & alterum temporale:emere illud totum ratione temporalis non eft illicitum fecundum fe,vt patet de uafis facris,& decimis,&c. fed in beneficijs eft unum fpirituale(puta ordo aut cura animarum) & alterum temporale,f.præbenda: ergo licet hæc emere ratione præbendæ:fed omnes,qui emunt,non nifi ratione præbendæ emunt:ergo nullus committit fimoniam , nifi forte agat contra ius pofitiuum .

IN OPPOSITVM uidetur communis Theologorum fententia .

IN HAC QVAESTIONE tria agenda funt . Primò ponentur opiniones . Secundo,examinabuntur . Tertio,refpondebitur obiectis .

QVO AD PRIMVM tres funt hic opiniones , duæ extremæ,& una media. Prima extrema eft,quod fimonia in beneficiis uniuerfis eft tantum prohibita iure pofitiuo . Et confequenter quum Papa fit fupra ius pofitiuum,ipfe non folum cenfuras, fed peccatum euadit fimoniæ uendendo ecclefiaftica beneficia,quamuis non euitet peccatum fcandali , & acceptionis perfonarum in huiufmodi. Et hanc opinionem fequuntur gloff. in c.ex parte de officio deleg. & ibidem Ant. de But. Imo. & Cardinalis in c.1.de fimonia . Secunda opinio extrema eft,quod fimonia in omnibus beneficijs ecclefiafticis eft prohibita iure diuino , ac per hoc quũ Papa diuino fubdatur iuri, peccatum fimoniæ incurrit hæc uendendo quamuis iuris pofitiui pœnas euadat. Et hanc uidentur cõmuniter Theol.fequi. Ratio huius opinionis ponitur à S. Tho.in fecunda fecundæ. q. 100.ar.4.quia.f.beneficia ecclefiaftica nõ poffunt effe fine fpiritualibus antecedentibus & caufantibus ipfa. Ex hoc enim fequitur , quod uenditis præbendis etiam fpiritualia uenditioni fubijciantur. Tertia autem opinio media eft,quod fimonia in beneficijs quibufdam eft prohibita iure diuino , & in quibufdam iure humano. In habentibus fiquidem adminiftrationem ordinis,uel executionem clauium, fimonia prohibetur diuino iure,in non habentibus autem horum(ut funt adminiftrationes hofpitalium , &c.) fimonia iure tantum humano committitur. Et confequenter in illis Papa inuoluitur uitio fimoniæ fi uẽdit,& in iftis non. Et hæc eft opinio Panor.in c.1. de fimonia . &

in

in repetitio: quia vero in cap. extirpandæ de præben. Et fundatur hæc opinio super duobus. Vnum est quod ordo est de iure diuino: quod probat, qui erat in veteri testamento. Alterum est, quod in connexis vendito vno, venditur reliquum, quorum probatur infra, q. 3. si quis obiecerit. Ex his enim arguit, quod in horum venditione venditur executio ordinis: ac per hoc quodammodo ordo ipse, quod est in se symoniacũ. Nec potest dici, quod annexum temporale tantum vendatur: quia neutrum inuenditum relinquitur. Hæc de primo.

QVO AD SECVNDVM, Quia omnium opinionum rationes ex duobus pendent, s. distinctione eius, quod est ex iure positiuo ab eo, quod est ex iure diuino, & ex connexione eorum: ideo tria sunt perscrutãda. Primo, quid in his ecclesiasticis beneficijs sit ex iure diuino, & quid ex iure positiuo. Secundũ, an id quod est in eis ex iure positiuo, sit venale. Tertio, an connexio talis efficiat, vt vno vendito, vtrunque necessariò vendatur. his enim elucidatis, opiniones omnes radicitus examinatæ erunt, & veritas simul totius quæstionis apparebit.

¶ In ecclesiastico beneficio duo sũt: clericatus ad minus & præbendæ titulus. Clericatum esse ex iure diuino constat, tum ex eo quod clericatus nihil aliud est, quam addictio ad ministrandum sacrificijs diuinis, vnde & à sacerdote nomen accepit quia in sortem Domini, quæ clerici sunt, electi sunt. Fuerunt omni tempore cleri. Ante legem quidem primo geniti clerici erant: unde & primogenituræ ius sacrum erat. Sub lege autem tota tribus Leui sanctificata est ad diuina officia. Tum ex eo quod spirituale quoddam est omnis enim clerici officium in spiritualib. actibus consistit, vt patet discurrenti. Vnde in prima tonsura ex vtraque parte præcisio corporalis in capite fit, s. secundum partem superiorem, in qua fit tonsura: & secundum partem inferiorem, per quatuor angulos, in qua inciduntur capilli, ad significandum, quod a temporalibus vndique præcisi ad superna, quæ spiritualia sunt, ministri deputantur. Tum authoritate S. Th. in secunda secundæ: ar. 4. qui officium clericale non spirituali annexum, sed spirituale esse à Deo dicit, vt ideo beneficium ecclesiasticum spirituali annexum, censeatur, quia clericali officio coniunctum est. Spiritualium autem autor Deus est quamuis ex institutione ecclesiæ sit modus faciendi clericos. Et ex hoc patet quòd opinio Panormitani diminuta est, enumerando executionem ordinis clauium, & prætermittendo officium clericale. Quamuis enim in spiritualibus sint gradus, & ordo sit spiritualior clericatu: & claues sint magis spirituales multis ordinibus, omnia tamen in spiritualium genere sunt & omnia inuendibilia sunt: quia totum genus spiritualium est materia repugnans uenalitati, ut pulchre in eadem q. ar. 4. ostendit S. Tho. Est ergo in omnibus ecclesiasticis beneficijs unum spirituale & omnino inuendibile, scilicet officium clericale.

¶ Alterum verò, s. præbendæ titulus multa in se continet. Præbenda enim dum dicit. s. stipendium clericale, & certam determinationem talis stipendij secundum quantitatem (puta 1000. ducatorum) secundum tempus (puta annum) secundum locum, pura ex fructibus talis territorij, &c. Et consequenter in præbendæ titulo possunt considerari quatuor: primò ius stipendij: secundò stipendium. Tertiò ius talis, & tanti stipendij in tali loco, &c. & quartò ipsum tale & tantum stipendium ibi, &c. De quibus sigillatim est dicendum. Ius stipendij proculdubio ex diuino est iure, & spirituale, quia eo ipso est, quo officium clericale. Ex hoc enim quod aliquis diuinis est addictus ministerijs, ius habet, vt sustentetur a populo, pro quo Deo ministrat. Vnde si sacerdotibus Aegypti ex publico prouideatur, vt dicitur Gene. 47. & tribus Leui, quia ius hoc habebat, partem inter fratres suos non accepit, & vt dicitur 1. Cor. 9. Qui altari deseruiunt de altari participant: & rursus, Quis militat suis stipendijs unquam? Stipendium vero ipsum tẽporalis res est, sed diuino iure debitum, ut probatum est, iniquum quippe esset, vt assistentibus Deo pro nobis, & opportuna non daremus. Ius aut talis, aut tanti stipendii, ex iure prouenit positiuo, si tale ius à primo iure aliud est, si enim idem est cũ primo, quum primum sit ex diuino iure, & spirituale, hoc quoq; erit ex diuino iure, & spirituale. Quod autem non sint duo iura (vnum. s. respectu stipendij, & alterum respectu quantitatis, & qualitatis stipendij) sed vnum tantum, probatur dupliciter, ratione scilicet, & authoritate. Ratio est, quia ita se habet ius clericale ad beneficium ecclesiasticum, quemadmodum ius sacerdotis ad curam habendam animarum, imo magis & arctius coniungitur ius clericale cum præbenda, quam ius sacerdotis, cum animarum cura, quia ibi est ratio debiti, hic non clerico enim debetur stipendium, sacerdoti autem non debetur cura animarum. Sed sic est, quòd per hoc, quod sacerdoti ex iure positiuo datur cura talis Ecclesiæ, aut authoritas audiendi confessiones, non confertur ei nouum ius, sed iuri, quod habet à Deo, determinatur ab Ecclesia materia, circa quam operatur. Non enim sacerdos parochialis habet duas authoritates (alteram a Christo, & alteram ab Ecclesia) sed unam tantum à Christo, qua sacerdos potest absoluere, & ligare indeterminatè. Et quum ab Ecclesia determinatur, quod personæ talis loci, aut uoluntariè subiiciatur ei, potestas illam determinata iam habens materiam potest exerceri, quæ prius ex defectu propriæ materiæ exerceri non poterat: ergo à fortiori per hoc, quod clerico confertur certa præbenda, non confertur ei nouum ius, sed determinatur iuri, quod a Deo habet certa possessio. Ita, quod ius clerici a Deo est indeterminatum, nec magis exigit hoc quam illud stipendium, sed Ecclesia dando certos reditus, determinat illud assignando illi propriam materiam. Vnde non sunt duo iura in clerico respectu beneficii, sed unum tantum, & a Deo indeterminate datum quo ad materiam, & ab Ecclesia postmodum determinatum. ¡Et confirmatur hæc ratio ex multis similibus, s. præcepto de sanctificatione festorum & de confessione facienda, & decimis soluendis, &c. Hęc enim omnia ex iure diuino sunt indeterminate, & ab ecclesia sunt quo ad determinationem temporis, quantitatis, modi, &c. Et tamen nõ sunt duo præcepta de custodiendis festis, vnum ex iure diuino & alterum ex iure positiuo, sed unum tantum de iure diuino indeterminate, & ab ecclesia determinatum, & similiter est de aliis. Quemadmodum ergo in pręceptis indeterminate datis a Deo & determinatis ab Ecclesia, non multiplicamus præcepta ita in iure indeterminate a Deo, & determinato ab Ecclesia, non multiplicatur ius, sed vnum restat in seipso. Authoritas est S. Tho. in q. præfata ad tertium, ubi dicit, quod ius accipiẽdi decimas est spirituale. Constat enim idem esse iudicium quo ad propositum de iure decimarum & præbendarum, quia vtrobique est aliquid ex iure diuino, scilicet qđ aliquid indeterminate detur, & aliquid ex iure positiuo. s. quod illud aliquid sit decima pars aut quod sit tale uel tantum, hic uel ibi, &c. Si ergo ius decimarum est spirituale, & tamen decima est de iure positiuo, quo ad determinationem, ut patet ex S. Tho. expresse dicitur in secunda secundæ, quæstione 87. articu. 1.) consequens est, quod ius præbendæ est spirituale, & de iure positiuo non sit, nisi quo ad determinationem temporis quantitatis, &c. Eorum igitur, quæ in clerico beneficiato sunt, omnia de iure diuino sunt, nisi quartum, s. determinatio stipendii. Ex iure siquidem positiuo a prælatis Ecclesiæ actum est, vt annua stipendia, & tantæ quantitatis, &c. in illa aut sint Ecclesia, & tali ministro applicata sint, &c. Et sic patet primum quod discutiendum erat.

¶ Secundum autem (quid, s. sit hic uenale, & quid non) ex his facile haberi potest. Quum enim spirituale uenditionis materia esse non possit, & ius omne clericale, tam respectu stipendii indeterminate, quam respectu talis & tanti stipendii spirituale sit, sequitur necessario quod ius præbendæ venale non sit, & si uenditur, symoniacum est, non quia prohibitum, sed quia in se est symoniacum. Ipsum autem stipendium, seu ipsa præbenda, quum sit purè temporalis res uendi potest. Vnde sanctus Thomas in præfata q. 100. dicit, quod quum Papa concedit decimas militib. non concedit eis ius spirituale accipiendi decimas, sed tantummodo res temporales, quæ decimæ appellantur.

¶ Ex his autem patet tertium propositorum, an, s. connexio ista excludat uenalitatem. Est enim hic duplex connexio, s. iuris præbendæ ad clericatum, & ipsius præbendæ ad hunc clericum. Et prima quidem connexio venalitatem omnino excludit, tamẽ ex natura connexorum, quia utrunque est spirituale, vt patet ex dictis, tum ex natura connexionis, iam enim patet, quod ius præbendæ non est cõnexum, quasi aliena res cõiuncta, sed est connexũ per idẽtitatem aut quasi identitatẽ cum ipso clericali officio. Notanter autẽ dixi, aut quasi identitatem, qm forte ius præbendæ se habet ad clericatum, ut passio ad subiectum, & non ut omnino idem. Vnde S. Thom. in quæst. præfata beneficium ecclesiasticum annexum clericatui, & pendere ab eo dixit. Sed in proposito nihil refert, eiusdem enim rationis est obiectum & passionem uendere, ut Iaspidem & proprietatem eius. Secunda autem est connexio venalitatem & compatitur, & excludit diuersimode. Compatitur quidem respectu ipsius clerici actiue, quia potest ipse uendere, & locare fructus beneficii sui. Excludit autem respectu eiusdem passiuè, quia scilicet non potest sibi uendi propter duo. Primo quia uendi non potest res a non domino, nullus autem pręlatus, nec summus Pontifex est dominus fructuum percipiendorum reditus enim omnium ecclesiarum quamuis sint Papæ, ut principalis dispensatoris, non tamen sunt eius, ut domini & possessoris, inquit S. Thom. ubi supra articulo primo ad septimum. Secundo, quia conferendo alicui clerico beneficium & uendendo sibi fructus percipiendos nihil aliud est quam uendere illi executionem proprii, & spiritualis iuris patia autem suot vendere ius & illius executionem. Vnde & duo peccata hic concurrunt, iniustitiæ, quia venditur clerico quod est suum, prius enim intelligitur habere titulum, qui dicitur gratis dari, & deinde executionem, quæ habenti iam titulum ipso iure est. Et symoniæ, quia uendi conuincitur executio temporalis iuris.

¶ Ex prædictis autem patet solutio questionis. Liquet siquidẽ ex rationibus adductis, quod emptio ecclesiasticorum beneficiorum quæ clericatui sunt annexa, & non solum illorum, quæ habent ad ministrationem clauium, aut executionem ordinis, est

pro-

prohibita, quia symoniaca, & non symoniaca: quia prohibita i quia emptionis materia est res spiritualis, quæ venalitati omnino repugnat, quod quia non aduerterunt alij domini Canonistæ, errauerunt.

Et confirmatur hæc conclusio, quia emens beneficium procul dubio intendit emere ius talis præbendæ. Vnde, si Papa vellet sibi vendere fructus absque iure præbendę, aut non emeret multo minus solueret. Sed ius talis præbendæ est spirituale, sicut & ius decimarum: ergo velint nolint res spiritualis est, quæ venditur & emitur. Et consequenter symonia, non quia prohibita, sed in se committitur. Hæc de secundo.

QVO AD tertium satisfaciẽdum est obiectis. Et ad primum (quod est fundamentum totius erroris) dicitur primo, quod peccat secundum non causam vt causam. Depẽdentia namque ex iure positiuo non est causa venalitatis, sed negatio spiritualitatis, vnde spiritualia, quæ ex iure positiuo pendent, venalia non sunt, vt patet de consecratione sacrorum vasorum & vestium, & de benedictione nuptiarum, &c. oportet ergo pro fundamento assumere quod titulus præbendæ est res temporalis, & non quia est de iure positiuo vt possit secundum se materia venditionis esse. Secundo dicitur, quod aliquid esse de iure positiuo contingit dupliciter. Vno modo quo ad substantiam rei: vt sunt officia temporalia, & alia huiusmodi. Alio modo quo ad determinationem tantum Prima quia sunt totaliter ab homine, venalia sunt: alia vero, quia secundum spiritualem eorum superbiam sunt, & ab Ecclesia tantum modificationem & determinationem recipiunt, venalitati repugnant. Rursus, prima Ecclesia potest annullare, vtpote totaliter sua opera: secunda vero potest mutare, & aliter determinare. Vnde quamuis in potestate Ecclesiæ sit separare a iure clericali determinationem præbendæ, quam acceptauit & statuit si tamen sustinet, ex quo spiritualis iuris determinatio est, vendi non potest. Quemadmodum in potestate Ecclesiæ est, subtrahere consecrationem virginum quam determinauit: si tamen sustinet, vendi non potest nisi symoniace.

Ad secundum etiam dico duo. Primò, quòd loquendo de iure præbendæ, falsum supponitur, quod sit res temporalis. Secundũ, quod loquendo de ipsa præbenda temporali, distinguendum de connexione, quia connexio rei temporalis cum spirituali (ut Sanctus Tho. ibidem dicit) contingit dupliciter. Vno modo, quod tẽporale se habeat ad spirituale ut ad consequens, ita quod temporale ordinat ad spirituale aliquod exercitium, & in his connexum potest vendi ratione temporalis, vt patet de calice. Alio modo vt temporale oritur & conseruatur ex spirituali, & in his connexum non potest vendi ratione temporalis. Tale autem est beneficium ecclesiasticum: quoniam ex clericatus gradu, quo addictus quis est ministerijs diuinis, ius ionascitur præbẽdæ, & stante illo, præbendæ stipẽdium debetur diuino naturalique iure. Ratio autem diuersitatis huius inter hæc duo connexorum genera assignatur ibidem: quia in illis in quibus temporale dependet ex spirituali, intelligitur vendi spirituale, in illis non. Et ratio est: quia paria sunt vendere effectum, & vendere causam eius in fieri & conseruari (quum ex tali causa omnino pendeat affectus) sed nõ est par vendere rem & ordinem ad vsum illius, modo præbenda (vt dictum est) pendeat ex spirituali in fieri & esse: calix autem & similia non pendent ex spirituali vsu ad quem sunt sacrata Romæ die 28. Decembri 1504. inchoante.

QVAESTIO II.

¶Vtrum emens, & acquirens episcopatum non intendendo soluere promissam pecuniam, sit symoniacus.

QVAERITVR Vtrum emens, & acquirens episcopatum non intendendo soluere promissam pecuniam, sit symoniacus.

¶Et videtur quod non. Tum quia peccatum principaliter consistit in voluntate: voluntas autem illius non fertur ad symoniam. Tum quia non sequitur actus completus, traditio scilicet temporalis pro spirituali.

IN OPPOSITVM autem est: quia hic interuenit acceptio spiritualis, s. Episcopatus ex pactione procedens, & consequenter symonia: ut patet ex diffinitione symoniæ assignata per Host. in titulo de symonia.

AD EVIDENTIAM huius dubitationis duo sunt videnda. Primò, an secundum rem sit hic symonia. Secundo, an secundum Ecclesiæ iudicium sit hic symonia, sacris canonibus punita & excommunicata.

QVO AD PRIMVM, quum actus exterior ad genus moris non nisi propter actum interiorem spectet, quũ symonia vitium mortale sit, oportet primo ipsam intus inuenire. Et quum non circa passiones, sed actiones liberas versetur in voluntate, oportet eam primo inquirere. Vnde & in eius diffinitione dicitur, quòd est emptosa voluntas, &c. vbi igitur deest omnino emendi voluntas, ibi emptio secundum veritatem non est. Sed in proposito casu, hic non intendit emere: nulla ergo est secundum rem emptio, sed emptionis tantummodo simulatiuo. Et quia emptio & venditio correlatiua sunt nec claudicare possunt, consequens est quod nulla sit hic venditio secundum rei veritatem, quamuis sit venditionis affectus, cum opere subsequuto, ijs quantum est ex parte vendentis. Neque. n. intelligi potest, vt vendat quis nulli ementi: quamuis fieri possit, vt velit & credat quis se vẽdere emere simulanti. Vbi autem nec emptio nec venditio secundum veritatem est, & secundum apparentiam, ibi nec symonia secundum veritatem est, sed secundum apparentiam tantum, si de spiritualibus agitur, vt in proposito. Et quoniam pœnæ iuris institutæ sunt contra ipsa vitia secundum veritatem, non secundum apparentiam tantum (non enim apparentes symoniaci, sed symoniaci suspenduntur & excommunicantur: apparentia enim est conditio diminuẽs, sicut pictura, non autem homo pictus est homo, & ita nec apparens symoniacus) idcirco in hoc casu nulla incurritur censura. Nisi quis dicat propter affectum intentionis cum opere suo sequuto, venditorem tanquam symoniacum punitum censuris iuris, iuxta dicta extra de biga. nuper, &c. a nobis. Sed illud videtur singulare ius, non enim qui facit alicui quod credit prohibitum censuris excommunicationis & irregularitatis, &c. contemnens illas, incurrit easdem, & tamen in eo est affectus intentionis cum opere subsequuto. Quamuis autem simulator hic a propria symonia & pœnis illius excusetur, non excusatur tamẽ a peccato mortali multiplici. Primo participationis cum symonia mentali vendentis, dando ad hoc operam efficacem. Secundo infamiæ propriæ, sufficienter siquidem mentitur symoniacũ, quod si contra proximum ageret detractionis vitio non careret, quanto magis contra seipsum, quem plus proximo diligere tenetur? Tertio scandali manifesti siquidem dat occasionem scandali alijs, ut patet Quarto mendacij, dum fingit, quod non habet in corde, quod secundum se prauum, ut dicitur Ethic. nec vlla potest intentione recte fieri. Quod quamuis veritati perniciose opponatur, ac per hoc officiosum videatur, secundum tamen veritatem propter prædicta perniciosum est. Hæc de primo.

QVO AD secundum, sciẽdum est, quod non vertitur hic in dubium, an in iudicio Ecclesiæ staretur testibus, & non excusationi illius simulatoris, qua diceret se finxisse, quoniam liquidum est quod secundum ea quæ exterius acta sunt, Ecclesia iudicaret. Sed quod multis ingerit dubitationem, est quia non est consummate perfectus actus exterior. Interuenit siquidem hic vltra pactionem datio, & acceptio spiritualis, sed deficit datio, & acceptio temporalis. s. pecuniæ præmissæ pro spirituali. Videntur enim Canonistæ omnes dicere, quod ad hoc, ut incurratur symonia punita ab Ecclesia, requiritur actus exterior, non tantum interior, aut pactio, sed cum intentione, & pactione executio, an autem completa, vel incompleta, non dicunt quantum vidisse me memini. Sciendum est igitur, quod tria numerata, scilicet intentio, pactio, & executio, ita se habent ad symoniam punitam ab Ecclesia, quod quodcunque horum defecerit, non incurritur vere symonia punita. Si enim intentio deficit, vera symonia non est. Et si intentio est absque alijs, mentalis tantum est. Et si intentio cum pactione absque executione est secundũ Tancre. (vt refert gl. in c. tua nos. de symonia) videtur ista symonia punita: quia sola pactio apud ipsum facit symoniam. Et satis rationabiliter videtur hoc dici: quia ubi est intentio cum pactione, ibi est vera venditio, & vera emptio spiritualis, &c. & consequenter vera symonia, & est exterius subiacens iudicio Ecclesiæ. Vnde nulla apparet ratio, quare pœnas iuris statim pactione facta symoniaci incurrere non debeant. Et confirmatur, quia symonia in contractu emptionis, & venditionis consistit in rei veritate: executio enim nihil aliud est, quam ponere in possessionem rei iam emptæ & promissi pretij. Vnde nulla ratione cogente: sed sola authoritate veterum, creditur requiri tertium, scilicet executionem. Quod ex Host. diffinitione apparet, inquit enim symonia est acceptio vel datio spiritualis ex pacto temporalis, &c procedens. Vbi manifeste patet, quod in symonia punita ab Ecclesia pactum locatur, ut causa: ipsa uero executio locatur, ut substantia symoniæ. Fatendo ergo hoc quod hæc tria requirantur, restat uidere, an executio incompleta, & claudicans ex altera parte, s. temporalium sufficiat. Et breuiter ex tribus colligo quod sic. Primo ex prædicta diffinitione Host. quæ communiter acceptatur: in ea enim dicitur, quod acceptio siue datio spiritualis ex pactione rei temporalis est symonia punita ab Ecclesia: ergo. Secundo ex communi dictorum, s. quod quando concurrit ex pacto, collatio spiritualis, est symonia punita, nec ullus unquam addit, quod requiratur acceptio etiam temporalis. Tertio ex c. si quis. de symonia, ubi expresse iudicatur symoniacus conferens ordinem ex pacto rei futuræ.

¶ Sed tunc insurgit dubitatio, an etiam symonia punita, si claudicat executio ex parte spiritualis, puta ille dedit ex pacto temporali, puta pecuniam, & hic accepit, sed non dedit adhuc spiri-

tuale,

tuale, puta episcopatum. In hoc siquidem casu nulla interuenit datio, aut acceptio spiritualis: sed intentio & pactio vtriusque, executio autem solius temporalis. Audirem libenter decisionem. Crederem tamen ego, quod non incurrantur censuræ et defectu executionis. Nec est eadem ratio de claudicatione ex hac parte & ex illa, quia spirituale tenet principalem locum, & est ratio, & radix totius repugnantiæ ad uenalitatem, & ideo penes illius executionem uidentur attendi executio symoniaca. Quia ergo in casu nostro Ecclesia præsupponit symoniacam intentionem, & constat de pactione, & de acquisitione spiritualis, & deficit tantum executio temporalis pro spirituali iudicabit Ecclesia symoniam esse sacris canonibus vetitam, & punitam: & vtramque partem excommunicatam. Hæc de secundo.

¶Nec oportet aliter respondere ad in principio obiecta: quia satis patent ex dictis. Romæ die 4. Ianuarij 1504.

QVAESTIO III.

Vtrum vacante sede, et quærentibus omnibus pontificatum, per fas & nefas propter ambitionem, & auaritiam ac Ecclesiæ ruinam, liceat uiro probo & digno quærere pontificatum, adhibendo promissiones & exhibendo temporalia & beneficia, & cætera pro suffragijs propter hunc finem, ut in sede positus Ecclesiæ prosit, & illam reformet.

QVAERITVR Vtrum vacante sede, & quærentibus omnibus pontificatum per fas, & nefas propter ambitionem & auaritiam, ac Ecclesiæ ruinam: liceat viro probo, & digno quærere pontificatum, adhibendo promissiones, & exhibendo temporalia, & beneficia, &c. pro suffragijs, propter hunc finé, vt in sede positus Ecclesiæ prosit, & illam reformet. Est autem ratio dubitandi: quia vtrinque rationes sunt.

¶Quòd enim hoc sit licitum, quadruplici ratione videtur. Primo: quia cuius finis bonus est, ipsum quoque bonum: constat autem finem huius operis sanctum esse: ergo.

¶Secundo: quia non magis obligant iura prohibentia huiusmodi promissiones, & emptiones, quam votum & iuramentum: sed constat quod quando votum, & iuramentum seruata in publicæ vtilitatis damnum redundant, seruanda non sunt quamuis iusta, & sancta essent, ergo nec huiusmodi leges seruari debent in tali casu: in quo ecclesiasticæ reipublicæ ruina imminet manifeste.

¶Tertiò. Quia si hic interueniret aliquod peccatum hoc non esset nisi symonia: sed symonia hic non est, probatur quia in beneficiis ecclesiasticis symonia est de iure positiuo; vt multi canonistæ asserunt. Constat autem quòd nullum ius positiuum contra communem Ecclesię vtilitatem ad eiusque ruinam seruandum est: quoniam omnia (vt Bernardus inquit) statuta tandiu seruanda sunt, quandiu contra charitatem non militant: ergo, &c.

¶Quartò. Quia unicuique licet redimere uexationem suam, & proximi, & præcipue publicam: sed in hoc casu nihil aliud fit, nisi quod redimitur uexatio propria, & publica totius ecclesiæ: ergo licet.

PRO OPPOSITA autem parte est, quia non sunt facienda mala, ut ueniant bona: sed emere spirituale est malum: ergo non est faciendum propter quodcunque bonum.

AD EVIDENTIAM huius quæstionis quatuor agam. Primo ostendam distincte in quo stat difficultas. Secundo, quia difficultas stat in duobus, respondebitur quo ad vnum illorum. Tertiò, quò ad alterum. Et quarto satisfiet rationibus in contrarium.

QVO AD PRIMVM, Sciendum est, quod operationum humanarum quinque sunt genera. Nam prima diuisione distinguuntur in bonas, malas & differétes. Et rursus bonæ distinguútur in oino bonas, & in bonas non omnino, & malæ quoq; distinguuntur in secundum se prauas, & in solitarie malas. Vnde sunt quinque genera: duo bonarum, & duo malarum, & vnum indifferentium. Omnino bona opera sunt, quæ non solum bona sunt, sed non possunt male fieri, vt interior charitatis actus proprius: non enim potest quis Deum amare ex charitate, & tamen male, vt patet. Bona autem non totaliter sunt, quæ licet in seipsis bona sint, possunt tamen mala intentione fieri: ut dare eleemosynã, colere Deum exterioribus sacrificiis, &c. possunt enim hæc propter inanem gloriam fieri, Mala uero secundum se praua sunt, quæ nulla possunt intentione bene fieri: ut mentiri, adulterari: & alia huiusmodi. Mala autem solitarie uocantur illa opera, quæ si sola nudaque considerantur, nocumentum aliquod important: quæ tamen possunt tot circunstantijs uestiri, ut bona, & sancta sint: ut occidere mutilare aut priuare hominem rebus suis. Hæc enim si sola considerantur, cum unde bona sint non habeant, mali rationem prætendunt, pro quanto mala proximorum afferunt, & tamen si hæc fiant propter bonum publicum ab habente authoritatem, seruato iuris ordine, &c. iusta & sancta redduntur. Indifferentia demum opera sunt, quæ secundum suam speciem nec boni, nec mali rationem habent leuare festucam de terra. His autem stantibus liquet, quod actus iste, de quo disputamus, s. dare aliquid temporale pro episcopali sede habenda, secundum se non est in genere bonorum, nec indifferentium quum sit prohibitus. Sed dubium est, an contineatur in genere malorum quæ sunt secundum se praua, an inter ea, quæ sunt mala solitarie. Si enim est secundum se prauus: nulla intentione, nullaque circunstantia poterit fieri licitus, de talibus enim malis intelligitur illud Apostoli, Non sunt facienda mala, ut ueniant bona. Si autem nude sumptus, speciem habet mali honestabilem per adiunctas circunstantias, poterit aliqua intentione, & ratione rectus reddi: quamuis sit prohibitus, quia ut plurimum male fit. Vt autem manifestetur, in quo genere contineatur, prius distinguere oportet in quot speciebus locari potest operatio proposita. Potest siquidem reponi in specie duplici, scilicet emptionis, vel quasi emptionis, & in specie redemptionis. In specie quidem emptionis, aut quasi, inquantum datur, vel promittitur pecunia pro suffragijs habendis. In specie uero redemptionis, inquantũ promittitur, uel datur pecunia pro redimenda uexatione Ecclesiæ, aut propria. Vnde ad hæc duo vniuersa quæstio ducit, an scilicet emptio talium suffragiorum aliquo casu sit licita, vel an hic habeat locum redemptio vexationum: altero enim horum modorum oportet saluare actum illum, si licitus est. Vnde si emptio est illicita, redemptio non haberet locum non video tertium modum quo quis fingeret actum illum bonificari. Hæc de primo.

QVO AD secundum dico, quod actus ille est symoniacus. Quod probo sic: In episcopatu sunt multa appetibilia, ut habes a S. Tho. in secunda secundæ. quæst. 185. puta cura animarum, excellentia gradus, sufficientia temporalium, &c. quæ quantum ad propositum spectat, ad duo reducuntur, scilicet ad titulum pastoralem, & titulum præbendæ computando cum præbenda omnia temporalia, honoré, gloriam, &c. Aut ille probus, & dignus pontificatu, intendit directe ad acquisitionem authoritatis pastoralis, aut ad titulum præbendę. Si intendit directe emere suffragia pro titulo præbendæ, tunc insurgunt diuersę Canonistarum opiniones credentibus quibusdam hoc esse symoniacum, quia prohibitum, alijs uero prohibitum, quia symoniacum. De qua difficultate erit quæstio specialis post, quia in proposito constat, qđ non refert, quæ harum opinionum sit uera. Ex casu namque proposito patet, quod ille non directe intendit ad acquisitioné temporalium, sed directa, & principalis intentio eius est acquirere episcopalem potestatem, quæ possit reformare Ecclesiam. Si ergo intendit directe ad pastoralem authoritatem, manifeste, & statim liquet, quod intendit directe emere suffragia pro spirituali authoritate habenda, & consequenter secundum omnes committit symoniam, non iuris positiui, sed diuini. Authoritas namque qua cura habetur animarum, qua præsul populo prodest, qua vera conseruari, ac reformari ecclesiasticum corpus potest, est spiritualis, & a Christo data Petro, quum dixit, Pasce oues meas. Et confirmatur, quia ista duo obiecta, s. pastorale officiũ, & titulus præbendæ opposito modo se habeant respectu intentionis, & respectu emptionis. Respectu nãque intentionis vituperatur titulus præbendæ, quia auaritiæ, aut ambitionis esse videtur affectus episcopatus propter annexa temporalia. Commendatur autem pastorale officium, quia charitatis est velle aliorum incumbere saluti. Sed respectu emptionis magis vituperatur pastorale officium, quam præbenda: quoniam illud est materia nullo modo vendibilis, hæc autem aut est aliquo modo vendibilis, aut magis appropinquat ad naturam rerum venalium. Vnde emptio in casu proposito, quamuis uideatur habere in se quandam pietatis speciem ex intentione bene utendi pastorali authoritate, est tamen secundum genus suum grauius symoniæ peccatum, quam intendentis emere suffragia propter annexa temporalia, quia actus emptionis cadit super materia magis repugnante. Et quia omnis actus moralis transiens super materia sibi repugnante, est secundum se prauus, consequens est, ut actus iste sit secundum se prauus, ac per hoc nulla possit rectitudine intentionis bene fieri. Hæc de secundo.

QVO AD tertium, an scilicet redemptio vexationis hic habeat locum, distinguo, quia aut est sermo de redemptione vexationis propriæ. Et de hac dico, ꝙ non habet locum, quoniam secundum Sanctum Thomam, & communiter Doctores, in consequutione beneficiorum redemptio uexationis propriæ non habet locum, ante ius acquisitum, constat autem quòd hic non est acquisitum pontificatus ius. Aut est sermo de redemptione vexationis Ecclesiæ. Et de hac dico, quòd posset habere locum in proposito, si una circunstantia amoueretur, quia Ecclesiæ debetur bonus, & dignus pastor, nec est dubium, quod sit illi ius quæsitum de hoc, & quod electores tenentur sibi prouidere de tali capite, & excellentis esset charitas, si uolentibus electoribus caput

perniciosum

perniciosum eligere, pecuniam quis eis daret, ne tam immane sacrilegium committerent, sicut volentibus materiale templum spoliare, pecunia laudabiliter datur, ne hoc faciant, & incidentes in latrones licite offerunt pro vita, aut libertate redimenda pecunias, & si iuramento se obligent ad aliquid eis dandum, tenentur seruare promissum. Tanto autem magis in casu nostro licitum, & laudabile est pecuniam dare, & promittere, quanto uita ouium Christi omnibus rebus temporalibus preponenda est, quum pro his dominus animam posuerit, cæterisque ponendam mandauerit non solum exteriorum substantiam, sed vitam quum oportuerit. Circunstantia autem auferenda est velle sedem episcopalem pro seipso, siue pro quocunque alio in particulari, cui ius quæsitum non est. Hæc nanque circunstantia aliqua reliqua polluit. Et ratio est, quia redemptio uexationis, ut eius nomen sonat, non importat acquisitionem boni, nisi iure debiti, & exclusionem mali iniuste illati, aut inferendi. Ecclesiæ autem vexatio satis redimitur, si malum non eligunt, si bonus, & dignus, non autem hic, velle eligitur. Quocirca quamuis liceat, & sanctum sit, iniquis electoribus aliquid dare, & bonum, & dignum in communi eligant, quia eiusdem rationis est dare, ne malus eligatur, & vt bonus eligatur, propterea quod minus bonum quam opus sit, mali rationem habet, non tamen dare licet, vt iste vel ille bonus & dignus eligatur. Et propterea quia in casu proposito quæratur pontificatus a viro digno pro seipso, consequens est, quod hic non quærit redimere vexationem Ecclesiæ, sed suam, & quia hoc non licet, igitur casus ille nunquam est licitus.

¶ Sed insurgit tunc dubium, quia dicere quispiam potest, quod in tali casu sunt duo actus disparati, scilicet datio pecuniæ, & petitio pontificatus pro se, & quod pecunia datur pro redimenda vexatione Ecclesiæ non propria, & seorsum petitur pontificatus pro se digno propter vtilitatem Ecclesiæ, & pastum ouium Christi. Fateor ingenue, quod si sic fieret, quod liceret, & excellentissima hoc charitate procederet.

¶ Aduertenda tamen sunt hic tria. Primo quod in casu proposito non est sic, quia acquisitio pontificatus pro se proponitur cadere sub conuentione pecuniæ datæ, aut dandæ, quando autem actus illi sunt diuisi, oportet quod seorsum fiat redemptio vexationis Ecclesiæ, & seorsum petitio pontificatus fiat rogando absque omni conuentione. Vinculum tamen iuramenti addere liceret, si tamen in æque bonum, & dignum, aut meliorem non mutaretur sententia, non enim licet ponere obicem Spiritui sancto, & Ecclesiæ libertati ad æque bonum, aut saltem ad meliorem. Secundo, quod quia sæpe mens sibiipsi mentitur, vt Greg. dicit in pastorali, & fingit sibiipsi de bono opere amare, quod non amat, solertissime, sollicitissime, & cautissime scrutandum est, quo quis animo moueto, & vt idem Greg in hom. Pentecostes dicit, de dilectione Conditoris & proximorum propter eum non mens tantum, sed manus requiratur. Si enim quis in minoribus constitutus coaceruauit diuitias, nec proximis egentibus distribuit, quomodo nunc tam repente tanta afflust charitate, ut pro sola Ecclesiæ vexatione redimenda omnia dare velit? Signum autem infallibile ad sciendum quid ipsum moueat, est, si in veritate daret omnia illa, quæ dat pro redimēda Ecclesiæ vexatione, etiam si alius fieret Pontifex æque bonus, aut melior. Nam si non daret, conuincitur quod pro seipso, aut illo sublimando soluit, & non tantum pro Ecclesiæ redemptione. Tertio quod in casu proposito fit mentio non solum de pecunia, sed de beneficijs ecclesiasticis. Non enim etiam pro sola redemptione uexationis Ecclesiæ licet dare beneficia ecclesiastica indignis: quales supponuntur esse autem electores. Dare enim ecclesiasticum beneficium indigno, est actus secundum se prauus: & nulla potest excusatione, aut intentione recte fieri. Vnde sicut non licet dicere mendacium pro saluanda Ecclesia, ita non licet dare ecclesiasticum beneficium indigno. Quare concludendo casus iste, vt proponitur, omnino est illicitus: potest tamen, diuidendo actum redemptionis ab actu petitionis, licite fieri, pecuniam non ecclesiastica beneficia dando. Hæc de tertio.

QVO AD quartum respondendum est obiectis. Et ad primū dicitur, quod illa maxima tenet in non malis: ita quod cuius finis bonus est, ipsum quoque bonum est, si non sit de genere secundum se prauorum. Non enim furari est bonum, si fiat propter eleemosynam largiendam: quia est secundum se prauum. Sic autem est in proposito quia talis emptio est secundum se praua, ut patet ex dictis.

¶ Ad secundum dicitur, quod ratio illa deficit in duobus. Primò quia hic loquimur de actu secundum se malo: iuramentum autem & votum tunc non sunt implenda, quando sunt respectu minus boni: aliud est enim pretermittere minus bonum, & aliud est committere se malum. Sed quia symonia ista (ut patet ex dictis) est directe respectu spiritualium ac per hoc totaliter sub iure diuino tantū. Vota autem & iuramenta partim ex iure diuino, partim humano pendent: & ideo maius est uinculum huius prohibitionis, quàm voti & iuramenti.

¶ Ad tertium dicitur, quod hic nō est sermo de symonia respectu tituli præbendæ, de qua est dubium inter Canonistas: sed respectu spiritualis potestatis directæ, quæ non vertitur in dubium.

¶ Ad quartum iam ex dictis patet, quomodo liceat Ecclesiæ vexationem redimere, quomodo potest hic interuenire, & quomodo non. Romæ die 26. Decembris, 1504. inchoante.

TRACTATVS DECIMVS DE VSV spiritualium, cuius est vnica quæstio.

QVAESTIO.

¶ Num quilibet utens spirituali in peccato mortali, peccet mortaliter.

QVAERITVR Vtrum quilibet vtens spirituali in peccato mortali peccet mortaliter.

¶ Videtur quod sit. Primo, quia indigne exequens officium prælationis, peccet, ergo par est de alijs spiritualibus officijs ratio.

¶ Secundò, quia minister debet conformis esse principali agenti, Deus autem & Ecclesia, cuius sunt ministri Officiales spirituales, sancti sunt. ergo, &c.

¶ Tertio, quia docere sacram Scripturam ex officio, siue prædicando siue legendo, siue corrigendo, siue, &c. peccatum mortale dicitur, ergo, &c.

IN OPPOSITVM est, quia sequeretur quod qui tenentur ad horas canonicas, & cantores in choro, & prælati dando licentiam uni fratri eunti ad emendum panem, si essent in peccato mortali, peccarent mortaliter: quod non solum durum, sed dissonum satis est.

IN HAC QVESTIONE quæ propter uerba diui Thomæ mota est, primo rem tractabo: Secundo ad uerba sancti Thomæ descendam.

QVO AD primum sciendum est, quod ex duplici capite pendere potest, quod peccator exercens spiritualem actum secundum se licitum, propter finem debitum, &c. peccet. Primo ex parte sanctitatis ipsius actus. Secundo ex parte sanctitatis officij, seu potestatis qua utitur. Et siquidem actus sanctitatem attēdamus, cum constet quod non quilibet sanctos actus male agitur à peccatore (ut patet de oratione, uoto, iuramento, eleemosyna, &c.) distinguere oportet. Similiter cum constat, quod non quodlibet sacrum officium male exercetur a peccatore (ut patet de officio clericali officiando ecclesiam, & in exactione decimarum: ius decimarum spirituale esse constat a S. Tho. in secunda secundæ q. 87. art. 3.) distinguere quoque hic oportet. Etenim quoniam potentia est propter actum distinguatur cū S. Tho ex 3 parte q. 64. at. 3. actus sanctus in duo genera. Quidam enim sancti sunt, quia consecratione aliqua sanctificati, & hi proprie sunt actus sacramentorum. Quidam uero sunt sancti: quia sunt secundum se mundi, & ad Deum ordinati, & hi sunt omnes actus uirtutum. Et proportionaliter officia, seu potestates duplicis generis sunt: nam quædam in consecratione consistunt, ut patet de potestate ordinis. & quædam non, ut patet de potestate iurisdictionis Ecclesiæ.

¶ His præmissis pono duas cōclusiones. Prima est Quilibet existens in peccato mortali utens sacro officio secundum actum sanctum id est consecratione aliqua sanctificatum, peccat mortaliter peccato sacrilegij. Et ratio est: quia quantum est in se, polluit sancta, quamuis incontaminabilia secundum se sint sacramenta. Et hæc conclusio communiter conceditur, habeturque in 4. sen. dist. 5. & in tertia parte q. 64. at. 6. Secunda est. Exercens in peccato mortali actus sanctos, id est iustos, quoscunque, non consecratos tamen, non peccat mortaliter, per se loquendo. Et probatur hæc conclusio: primò, quia si hoc esset peccatum esset sacrilegium: sed hic sacrilegium esse non potest, cum sacrum propriè nullum sit. Et si dicatur quod licet non sit sacri aliquod ex parte actus, est tamen hic sacrum aliquod ex parte officij: puta prælationis, uel ministerij Christi & Ecclesiæ. Nihil obstat: quia cum potentia sit propter actum, nullus potentia, ut sacra, utitur: qui sacrum actum non exercet, sacrilegium autem tunc tantum committitur, quando contra sacrum, ut sacrum est, agitur. Secundo, quia si in huiusmodi exequutionibus peccatoris esset per se peccatum mortale, non esset in quibusdam sic & in quibusdam non: sed aliquod uniuersale oportet inuenire, cui hoc per se conueniat.

¶ Et si diligenter attendamus distinctionib. factis, ad hæc oportet uenire: oportet namque aut ex sanctitate actus tantum (puta tangere corpus Christi) aut ex sanctitate officij tantum (ut exigere suas decimas) aut ex sanctitate utriusque peccatum mortale oriri. Sed ex sanctitate actus tantum hoc non est etiam si consistat in sanctitate consecrata quia licet peccatori tangere corpus Christi, leuando ipsum de loco, & baptizare in casu necessitatis sine solemnitate. Nec ex sanctitate officij tantum quia oportet actum ipsum esse sanctum alioquin Episcopus aut Curatus exi-

gendq

gendo debita subsidia, si esset in peccato mortali, de nouo peccaret, quia officij sui exequitur, hoc autem est ridiculum. Ergo est ex sanctitate vtriusque. Et cum non ex sanctitate large sumpta (quoniam sic non liceret peccatorem electum orare, quoniam officii sancti opus est sanctum) relinquitur, quod ex sanctitate stricte in consecratione consistente ratio peccati sumatur. Dixi autem, per se loquendo, quoniam etiam orare in peccato mortali, est peccatum mortale per accidens, vt patet in celebrando Missam in peccato mortali. Hæc de primo.

QVO Ad secundum verba diui Tho. in 4. di. 5. & di. 19. art. 2. q. 2, & in secunda secundæ q. 33. ar. 5. & q. 60. ar. 2. ad tertium, & in tertia parte, q. 64. ar. 6. & specialiter ad primum consona nō videntur. Nam in sententiis durè nimis loqui videtur, & prælatum expresse dicit peccare corripiendo, & omne aliud proprii officii exequendo, si est in peccato mortali. In summa expresse dicit peccatorem corrigere absque nouo peccato, si humiliter hoc facit, & similiter iudicem non peccare arguendo & iudicando, & vtrunque super eadem Aug. authoritate fundat. Si enim peccatorem prælatum ista facere eēt secundum se peccatum mortale nulla humilitas stans cum peccato mortali, faceret, ut esset licitū vt hic docemur. Et in tertia parte vbi supra docuit nos illam distinctionem de duplici sanctitate, tam actus, quam ministri. Et per illam ostendit, quod peccatores ministrantes Deo in operib. charitatis non peccant, & tanti eam facit, vt vtatur ipsa iuxta illā regulam. Si affirmatio est causa affirmationis, negatio est causa negationis, & econuerso, dum ex negatione sanctitatis consecratæ, infert negationem peccati in ministro peccatore, & ex affirmatione consecratæ sanctitatis, infert affirmationem peccati in ministro peccatore Et quia super hoc tota hæc decisio fundatur, optima censenda est, procedit enim ex per se causa.

¶ Ex quibus credo ego quod dicta in sententiis ad doctrinam in summa traditam tanquam resolutionem sint reducenda, & non econuerso. Vnde cum omnes actus in arguendo allati sint sancti, quia sunt actus virtutum, & non consecrati (vt patet discurrendo in singulis) eos in peccato mortali exercens, per se loquendo, non mortaliter peccat, nisi prædicatio excipiatur, quia est actus Sacerdotis, aut Diaconi, quamuis hæc exceptio non necessaria uideatur, quia prædicatio non est actus ordinis, per se loquendo, & consequenter cum nō sit nisi secundo modo actus sanctus, idem videtur de ipso & alijs iudicium, non tamen ex æquo, quia præcipuus est pastoris actus, dicente Christo in institutione pontificatus Petro: Pasce oues meas. Et confirmatur hoc de prædicationis ministro, quia in synagogis Iudæorum & templo etiam non Sacerdotes, aut Leuitæ prædicabant, alioquin non fuisset Christo permissum prædicare, & Act. 13. non fuisset a principibus Synagogę requisitum, & concessum, quod Paulus prædicasset in synagoga. Cum hoc tamen stat quod forte prędicare ex officio (sicut episcopus prædicat) cum solennitate, sit mortale, sicut baptizare ex officio, vt S. Tho. dixit.

¶ Ad rationem ergo primam (quæ in 4. sen. mouit authorem) dicitur quod indigne pro nunc sumitur dupliciter. s. priuatiuè, & contrarie & indignè priuatiue exequens non semper peccat, sed non meretur id quod priuata dignitas adimit. Indigne autē contrarie faciens aliquid peccat, sed tunc hoc restat probandum, quod prælatus exequens officium suum quo ad actus charitatis & iustitiæ, s. corrigere, docere, &c. indigne agat contrarie. Quid enim contra sanctitatem horum actuum facit personæ macula non dico manifesta aut scandalosa, sed absolute ipsa macula peccati? Certe nihil video, nisi quod priuat illos actus bonitate meritoria, quod non est de nouo peccare mortaliter. Nec autor ibidem ex hac ratione concludit peccatum mortale, sed peccatum tantum, vt patet inuenti. Hanc autem rationem ipse modificauit, in tertia parte quasi addens quod tunc est indignus contrarie, quando est respectu actus sancti, id est consecratione mystica sanctificati. Et in Secunda Secundæ ad propositum idem, s. de correctione fraterna, explanauit quod reddit ipsum correctore indignum, sic quod quoddam impedimentum correctioni proximi conferi, non tamen tale, quod per humilitatem peccatoris non possit suppleri seu honestari. Vnde actus iurisdictionis quorumcunque prælatorum & superiorum, & actus per accidens ministrorum ordinis & vniuersaliter non consistentes in consecratione aliqua a peccatoribus exercitati non pariunt per se nouum peccatum mortale. Ministratio autem sacramentorum, & eorum susceptio puritatem a mortali crimine exigit. Verum scito quod nec vere contritus nec credens se contritum, quia diligenter & si non sufficienter discussit seipsum censetur in peccato mortali quo ad hæc existere, alioquin quilibet qui peccauit mortaliter, exponeret se periculo peccādi mortaliter, cum ad ministrandum, aut ad suscipiendum sacramenta accedit, cum nemo sciat, vtrum odio uel amore dignus sit, & hoc expresse sentit S. Thom. in 4. distinct. 9. &c.

¶ Et per hæc patet responsio ad obiecta. Rom. die 24. Augusti, 1506.

TRACTATVS VNDECIMVS DE voto non nubendi, & de nouitijs, in tres quæstiones diuisus.

1 *Num votum non nubendi æquiualeat voto castitatis.*
2 *Num emissurus professionis votū possit absolute renunciare propinquis hæreditatem, quam probabiliter dubitat male adepto ære infectam.*
3 *Num per votum, quo quis promittit offerre aliquid alicui particulari imagini B. Virginis sit acquisitum illi Ecclesiæ.*

QVAESTIO I.

Num votum non nubendi æquiualeat voto castitatis.

QVAERITVR utrum uotum non nubendi æquiualeat uoto castitatis.

¶ Et uidetur quod non. Primò, Quia minus non æquiualet maiori. Sed uotum castitatis maius est, quam non nubendi, sicut seruare castitatem plus est quam non nubere, ergo.

¶ Præterea, duorum conuertibilium quicunque destruit unū, destruit & reliquum, sed committens fornicationem, agit contra uotum castitatis, & non contra uotum nubendi, ergo hæc duo nō conuertuntur.

RESPONDEO, Quòd hæc quęstio duplicem sensum habere potest. Primo, vtrum hæc duo vota simpliciter æquiualeant. Secundo vtrum æquiualeant quo ad dispensabilitatem, uel incommutabilitatem, ita quod nulla authoritas possit in alterum, quæ non potest in reliquum.

¶ Et in primo quidem sensu licet prima fronte propter argumenta adducta videatur, quod non æquiualeant, attentius tamē considerantib apparet, q̄ distinguendum est de uoto. Potest enim dupliciter sumi, vt placet Theologis, in 38. dist. 1. Vno modo proprie, alio modo communiter. Voti siquidem proprie sumpti materia tantummodo est bonum supererogationis, eo q̄ de ratione voti est, q̄ sit de meliori bono. Voti vero communiter materia, est etiam bonum, ad quod quis alias tenetur, non inquantum huiusmodi, sed inquantum voluntarium, vt patet de voto in Baptismo emisso. Si ergo loquamur de voto castitatis proprie, cum sub tali voto non cadat, nisi castitas supererogationis, quæ nihil aliud excludit nisi coitum matrimonialem, quia ad seruandam extra matrimonium castitatem quilibet ex præcepto tenetur, consequens est tale votum, & votum non nubendi æquiualent. Si vero loquamur de voto castitatis communiter, cum sub tali voto claudatur omnis castitas, consequens est, quod tale votum, & votum non nubendi non æquiualent, sed longe maius est votum castitatis.

¶ In secundo vero sensu quid tenendum sit, ex modo dictis concludendum est. Quidam enim, quia sedi Apostolicæ vltra illa tria vota peregrinationis, duo tantum inueniuntur reseruata, scilicet religionis & castitatis, & reseruationes non sunt amplianda, sed potius restringendæ, quasi odiosa prælatis, quorum authoritas restringitur, & votum castitatis omnem coitum secundum communem loquentium vsum excludere intelligitur, credunt hæc vota non esse æque incommutabilia, sed in voto non nubendi Episcopum, in voto vero castitatis, solum Papā dispensare posse.

¶ Sed opinio hæc a veritate longe est, quod tripliciter probatur. Primo, quia hæc duo vota æquiualent quo ad id, q̄ per se, & simpliciter in uoto castitatis, absolute loquendo, inuenitur. sub voto enim castitatis, absolute loquendo, cadit castitas supererogationis per se, & simpliciter, vtpote tanquam ad quod institutum est, castitas autem ad quam omnes necessariò tenetur, non cadit, nisi forte secundum quid: constat autem quod in voto non nubendi clauditur tota castitas supererogationis. Relinquitur igitur, quod eiusdem rationis est dispensare vtrunque. Secundo, quia votum castitatis intantum est reseruatum Papæ, inquantum est ab eo dispensabile. Non est autem dispensabile, nisi quo ad castitatem supererogationis, in qua eiusdem rationis est cum voto non nubendi. Ergo hæc duo vota inquantum dispensabilia non solum æquiualens, sed sunt idem: nihil. n. aliud dispensando in voto castitatis concedit Papa, nisi nubere, & pro nullo alio obtinendo vult se adiri sedes Apostolica ab habentibus votum castitatis, nisi pro coniugio. Vnde dicere, votum non nubendi non esse reseruatum, vt votum castitatis, est propriam ignorare uocem. Tertio, quia nisi aliunde ad oppositum quandoque cogamur, verba iuris proprie interpretanda sunt. Alioquin nulla posset expositio certa haberi, sed omnia ambigua essent, dum proprie vel improprie intelligi dubitaretur. Voti autem nomen, vt ex dictis, & ex suo proprio fine, ad quē inuentum est patet, obligationem ad ea, quæ supererogationis sunt, proprie importat,

nulla enim est necessitas votiuæ obligationis ad ea, ad quæ ex præcepto tenemor. Vnde applicatum ad materiam veneream, dicendo votum castitatis, obligationem ad abstinendum a venereis quæ licuissent, propria significatione insinuat. Quum ergo reseruatum apostolicæ sedi dicitor, proprie sumitur. Sic autem æquiualere, imo idem esse ꝙ votuo nō nubendi, ostensum est. Relinquitur ergo quod vtrumque apostolicæ sedi eadem ratione & reseruatione reseruatum est. Nec fit hic aliqua reseruationis amplatio, nec vocabula extra communem vsum doctorum trahuntur, quamuis vulgares largius loquantur.

A D Vtranque autem rationem in oppositum simul dicitur, ꝙ nihil aliud concludunt, nisi quod votum castitatis large sumptom, & votum non nubendi, noo æquiualent simpliciter, quod (vt ex dictis patet) non contrariatur determinationi nostræ, qua diximus, ꝙ votum castitatis propriæ, & votom non nubendi, simpliciter æquiualent, & quod votum castitatis, absolute loquendo, & votum non nubendi. quo ad dispensabilitatem vel indispensabilitatem æquiualent. Mediolani, die 18. Decemb. 1500. In sancta Maria Gratiarum,

DE NOVITIIS.

QVAESTIO II.

Num emissurus professionis votum possit absolute renuntiare propinquis hereditatem, quam probabiliter dubitat male adepto ære infectam.

QVAERITVR vtrum emissurus professionis votū, possit absolute renuntiare propinquis hæreditatem, quam probabiliter dubitat male adepto ære infectam.

¶ Et videtur ꝙ sic. Primo, quia vnusquisque potest libere vti iure suo, etiamsi inde alterius damnum sequatur. Ius autem renuntiandi competere constat tali oouitio, qui nondum adiit hæreditatem, potest igitur iure huiusmodi vti.

¶ Præterea, nullus tenetur constituere se debitorem alteri, nisi propter aliquam acceptionem, aut rem acceptam. Constat autē quod in hoc casu nouitius adhuc nullo modo concurrit ad aliquem acceptionis modum, nec res peruenit ad eum, quamuis sit in potentia proxima ad perueniendum ad ipsum. Et adeundo hæreditatem infectam, constitueret se debitorem his, a quibus res iniustæ extortæ sunt, ergo non tenetur ipsam acceptare.

¶ Et confirmator, quia hæreditati grauatæ debitis nouitius indubie posset renuntiare, & non sa constituere debitorem. ergo hæreditati noxiæ multis restitutionibus idem poterit, oeque. n. magis ad hæc, quam ad illa tenetur, imo secundum quosdam solutio debitorum mutuo vel emptione, &c. præcedit restitutionē male ablatorum.

¶ Præterea in professione religionis homo moritur mundo, ac per hoc debet abdicatis omnibus solicitudinibus seculi huius in nouitatem se vitæ transferre. Constat autem ꝙ restituendi in se onus suscipit, continget multa opus esse solicitudine, rebus præsertim dubiis extantibus, tum videndo, & examinando ratiocinia multa antiqua & difformia, tum in rerum uenditione, ut possit ex pretio singulis satisfieri, tum in creditorum infinitorum inuestigatione, & alijs quamplurimis, quæ cum religiosi animi quiete non stant.

¶ Oportet ergo, si renuntiare non potest aut professum solicitari circa ea, quæ mundi huius sunt, multo tempore, aut paternā obligationem obirem sibi esse ad professionis holocaustum offerendum. Quorum utrumque uidetur inconueniens, qoom Beatus Mathæus qui rapere solebat aliena, teste Beda, relictis omnibus secutus legitur Dominum, Luc. 5. sic quod ut gl. dicit, etiam rationes incompositas dereliquit, ergo.

IN OPPOSITVM est, ꝙ ius naturę expressum a Domino, Matt. 7. Quæcunque uultis ut faciant uobis homines hæc eadem illis faciatis, inuiolabiliter seruandum est. Constat autem quod ipse nouitius si esset in statu creditorum, a quibus res iniuste extortę sunt, uellet regulata uoluntate sibi satisfieri a bene dispositis ad restituendum, & non remitti ad mundanos, qui naturaliter abhorrent restituere, ergo & ipse debet hoc facerę alijs.

RESPONDEO Cum distinctione, & dico quatuor, Primo, ꝙ si propinqui, ad quos post renuntiationem perueniret hæreditas, sunt tales ꝙ indubie credantur restituturi, quando, quantum, quibus, &c. debetur, potest nouitius absolute renuntiare, insinuando illis propinquis dubitationem, quam habet, & unde eam concepit, &c. Secundo, quod si propinqui prædicti sunt tales, quod indubie credantur, nunquam, aut quasi nunquam restituturi, non potest nouitius absolute renuntiare. Tertio, quod si propinqui medio modo se habent, scilicet quod dubitetur, an restituent uel ne, non potest nouitius absolute renuntiare, Quartò, quòd in his duobus ultimis casibus, & uniuersaliter in omnibus casibus extra primum, tenetur nouitius sic prouidere, ut absque dubio credatur restitutio futura tempore debito, &cætera.

¶ Ad quorum euidentiam aduertendum est, ꝙ renuntiare hæreditati duo importat, unum explicite, s. nolitionem hæreditatis, & alterum implicite, s. diuersionem hæreditatis ad alium, uel alios. Renuntiante enim aliquo, hæc duo semper se inseparabiliter comitantur, sic ꝙ renuntians directe hæreditatem nolle se fatetur, & ex hoc naturali necessitate sequitur, quod ad alterum hæreditas declinet. Et si in renuntiationis quidem actu sola notio consideretur hæreditatis, difficile & forte impossibile est, impedimentum aliquod afferre uetans talem nouitium a libera & absoluta renuntiatione, quoniam nec præcepta restitutionis ad hoc ipsum cogunt, quum ad ipsum adhuc se non extendant, quia non comprehenditur sub aliquo nomen generum personarum ad restitutionem obligaturum secundum doctores in illis versibus, Iussio, consilium. &c. vt patet discurrenti per singula. Nisi quis crederet, ꝙ nolendo hæreditatem, fieret non obstans detentioni rei alienæ, quum posset non renontiādo obstare, ac per hoc obnoxius fieret restitutioni. Sed hoc non videtur necessarium, quia vt S. Tho. in Secunda Secūdæ q. 61. art. 7. ad tertium dicit, tunc solum non obstans obligat aliquem ad restitutionem, quando præsupponit obligationem ad obstandum in eo, qui non obstat, in hoc autem nouitio nulla præsupponitur obligatio, sed quæritur, an in eo sit. Nec apparet aliquod præceptum charitatis ad hoc obligans, sed (vt obiciendo tactum est) apparet oppositum ex eo, quod cuilibet licitum est vti iure suo, & nullus omnino expers tam facti, quam rei tenetur se inuoluere nouis quæstionibus, & obligationibus, vt alteri satisfiat. Si vero in renuntiationis actu consideretur declinatio hæreditatis ad alium vel alios, quāuis prima facie videtur, quod quicquid hinc sequatur, ponderandum non sit, eo quod renuntians non est author talis diuersionis, nec intendit eam, sed ordinatio concomitatur intentum a renuntiante, scilicet nolitionem hæreditatis, diligenter tamen consideranti videri facile potest, declinationem illam esse, etsi non principaliter, secundariò tamen intentam a renunciante, quoniam scit principali suo intento annecti declinationem hæreditatis ad tales, & potest impedire connexionem talis declinationis, renuntiando aliis, vel modificando, &c. Attenta ergo in renūtiationis actu diuersione hæreditatis ad tales propinquos, verificandi habetur via per quatuor supradictas conclusiones. Quum enim huiusmodi hæreditatis declinatio ex voluntate libera renuntiantis procedat, non vt casualis, sed vt per se secundò intentus effectus, vt patet ex se, & ex dictis, & ex hac dependeat detentio, aut restitutio alieni æris hæreditati immixti, quoniam ex ista declinatione ius hæreditatis acquiritur, & dominium facti respectu æris alieni, etsi ad auaros diuersio fit, perseuerabit detentio alieni, si vero ad bonos uiros, fiet restitutio, cōsequens est, quod talis diuersio debeat sic a renuntiante eius authore modificari, quatenus nullius ius ex illa uioletur, alioquin ipse reatum iniustitiæ euadere non potest. Et confirmatur, quia renuntians, inquantum est author talis deuotionis, quamuis implicite, depositiue tamen disponit de hæreditate infecta. Constat autem, ꝙ ordinans & disponens de hæreditate infecta, immunem ab iniustitia non se seruat, nisi prudenter & fideliter disponat de ære alieno restituendo, nec protestatione, aut renuntiatione aliqua excusari potest. Tenetur huiusmodi nouitius ad sic prouidendum, ut restitutio fiat, alioquin ut mutus subtractione præcepti, ad quod tenetur in dispositione hæreditatis infectæ, ad restituendum ipse tenebitur. Nec refert in proposito, an certum, aut dubium verisimile sit de infectione hæreditatis, quoniam quemadmodum disponens de hæreditate tenetur, quæ cōstat aliena esse, ordinare ut omnino instituantur, sic tenetur de dubiis bonis ordinare, ut certitudo habeatur, etsi aliena comperiantur reddantur, quia ad hoc teneretur ipse si hæreditatem in se susciperet. Quia igitur huiusmodi liberæ renuntiationi nihil obstat, nisi restitutio alieni quam ante professionem fieri non posse supponitur ob sui intricationem, consequens est, quod renuntiatio licita sit, annexam habet debitam prouisionem restitutionis agendæ, siue hoc fit propter cognitam fidelitatem bonorum propinquorum succedentium post liberam renuntiationem, vt prima conclusio dixit, siue hoc fit propter multas cautelas, & fideles executores electos, & alias huiusmodi circunstantias in modificata renuntiatione, ut quarta conclusio proposuit. Et quia oppositorum eadem est disciplina, ex eisdem principiis patet illicitum esse absolute renuntiare, quando ex hoc scitur, aut dubitatur ad tales restitutio æris alieni deuoluenda, quibus exosa est restitutio, ut secunda & tertia conclusione dictum est. Nec est in dubium vertendum, an fideliter restituent cohæredes, qui proportione sua infecta non curant satisfacere, voce etenim Domini dicitur Matth. 7. A fructibus eorum cognoscetis eos.

A D Argumenta ergo in oppositum pro quanto inferre intendunt

tendunt licitum esse absque distinctione aliqua absolute renunciare, respondendum est.

¶ Ad primum ergo dicitur, quod nouitio non competit ius absolute, & libere renunciandi hæreditati infectæ in omni casu: sed tunc tantum quando ex tali renuntione hæreditas deuoluitur ad non detentores alieni, ut ex dictis patet.

¶ Ad secundum dicitur, quod quum in renunctione interueniat dispositio quædam rei alienæ hæreditati immixtæ, nisi talis dispositio debitis circunstantiis fulta sit, damnificarentur ex hoc illi, quibus res debet restitui, ac per hoc acceptio quædam alienæ rei suboriretur in ipso renunciante, obligans ipsum ad restitutioné acceptionis, siquidem nomine omnis damnificatio intelligitur in hac materia. Vnde tenetur nouitius non debitorem se constituere, sed sic ordinare, ut satisfiat, non propter aliquam præcedentem acceptionem, sed ne in ipsa dispositione alienæ rei, acceptio interueniat. Ad confirmationem vero dicitur, quod ideo grauamen debitorum parui penditur, quia creditoribus consueuit etiam a detentoribus alieni satisfieri, & propter contractuum cautiones, & propter suorum quinternorum fidem seruandam, & alia huiusmodi. Vnde si contingeret ex renuntiatione ad tales hæredes deuoluendam esse hæreditatem grauatam debitis, quos crederetur non soluturos, & propter potentiam, uel aliquid aliud non posse cogi, ut pluries contingit circa grauamen legatorum ad pias causas, eadem esset regula seruãda, quæ circa restitutionem male ablatorum dicta est.

¶ Ad tertium dicendum, quod nouitius perplexus non remanet in hoc casu: sed absoluere se absque multa difficultate potest ab huiusmodi solicitudinibus, etiam quando habet propinquos auaros adhibendo necessarias cautelas in renunciatione: quod potest multipliciter fieri uel renunciando aliis quos nouit non detenturos alienum, vel renuntiãdo quidem auaris propinquis, sed substituendo alios hæredes, nisi intra certum terminum sub certis iudicibus discussum sit, quid restituendum sit, & restitutum, uel renunciando quidem auaris propinquis, sed ordinando, quod hæreditas ad eorum manus peruenire nullatenus possit, quousque tales electi ab ipso renuntiente, nuos inquisierint, examinauerint, iudicauerint, & restituerint quicquid restituendum est. Et quoniam nemo militat propriis stipendiis, legare debet huiusmodi iudicibus & executoribus condignam & honorabilem mercedem, ut accendantur ad fideliter cuncta peragenda. Et sic horum aliquo, uel quouis alio modo recte disposita renuntiatione, Christum nudum nudus sequi, profitendo poterit. Matthæus enim non ante restitutionem pauperem Christum pauper sequutus, est quum Zachæus Luc. 19. Legatur restitutionem pollicitus. Nec Euangelista de usu rerum simpliciter, sed de affectu quidem simpliciter de usu uero pro tunc dixit, Relictis omnibus sequutus est eum, nam postmodum conuiuium magnum fecit in domo sua sumptibus propriis, glossa quoque illa eodem est intelligenda modo. Mediolani, die 29. Septemb. 1500.

QVAESTIO III.

Vtrum per uotum quo quis promittit offerre aliquid alicui particulari imagini B. Virginis, sit acquisitum ius illi Ecclesiæ.

QVAERITVR utrum per uotum, quo quis promittit offerre aliquid alicui particulari imagini B. Virginis fit acquisitum ius illi Ecclesiæ.

¶ Et uidetur quod sic. Primo, quia per promissionem acquiritur ius illi, cui fit promissio. vnde potest agere contra eum, qui promisit, si non seruerit promissum, sed in talibus uotis fit promissio non soli Deo, sed etiam tali Ecclesiæ implicite, uel explicite, ergo per tale uotum acquiritur ius illi Ecclesiæ. Minor patet ex eo, quod sic uouens intendit se obligare non solum ad offerendum Deo tale quid, sed ad offerendum tali Ecclesiæ uel imagini. Si dicatur, quod illa promissio non est acceptata a prælatis illius Ecclesiæ, & ideo non acquiritur illis ius. Contra hoc est. Tum quia est acceptata implicite: quoniam quemadmodum constat Deum acceptare promissionem sibi factam, ita Ecclesiam. Tum quia acceptatio non exigitur ad hoc quod acquiratur ius in huiusmodi, ut patet in legatis factis Ecclesiis. Præterea, Si per tale uotum non esset acquisitum ius Ecclesiæ, non posse Ecclesia ipsa agere contra uouentem: sed Ecclesia agit contra non seruantes talia uota, ut patet extra de censibus, c. ex parte & ab Inno. & ab abba. ibi, & ex glo. 12. q. 1. c. scimus. & Archiep. ibi. Ergo.

IN OPPOSITVM Est Guglielmi, & summæ P. sanæ sequacium que opinio.

RESPONDEO, quidam tenent uel absque ratione aliqua, uel propter rationes adductas, quod tali uoto acquiritur ius illi Ecclesiæ, cui res offerẽda uouẽdo decreta est, & propterea talia uota esse incommutabilia, ac per hoc mortaliter peccare cõmutantes huiusmodi uota. Alii uero oppositum sentiunt, dicentes hæc uota esse commutabilia, sicut cætera, quando scilicet necessitas uel utilitas id exposcit.

¶ Et horum, iudicio meo opinio vera est, & cõformis Theologorum antiquorum sententiæ. Vera quidem, quia cum ex uoto nulli ius aliquod acquiratur, nisi ex obligatione uouentis, obligatio autem uouentis ex sola eius promissione, oriatur, secundũ quod in uoto inuenitur promissio, iudicanda est obligatio & iuris acquisitio. Cum autem in uoto sint duo, s. promissio, & res promissa, & contingat quandoque rem promissam unam aliã promissionem esse (ut patet in uoto professionis) necesse est duo esse genera uotorum, quædam uota promissione contenta, quædã duplici promissione munita. Et uota quidem illa quæ unicã tantum continent promissionem soli Deo, cui promissio illa necessario fit, ius acquirunt, talia autem sunt omnia uota, quibus Deo tantum aliquid promittimus. Vota autem quæ duplicem implicant promissionem (altera ut materiam uoti, altera ut essentiam uoti) duobus ius acquirunt, & creaturis illis quib. aliqua boni promissio fit, & creatori cui uouetur implenda promissio creaturis illis facta. Talia autem sunt uota, quibus Sanctis, aut prælatis aliquid pollicemur, ut S. Tho. in Secunda Secundæ, q. 78. art. 5. docuit. In eiusmodi siquidem uotis, promis sio obedientiæ prælato, tanquam quoddam supererogationis bonũ est res promissa Deo & materia uoti, promissio autem, qua Deo, ad id nos seruandum obligamur, essentia uoti est, & actus latriæ, & quoniam promissio rationis actus est, expectationem pariens in eo, cui fit promissio, non potest fieri nisi rationem habentibus, & consequenter nulla promissio sub uoto cadere potest, nisi quæ Creatori aut rationali creaturæ fiat. Ac per hoc ex uoto nulli potest ius acquiri, nisi Creatori aut creaturæ rationali, sola enim promissio in uoto ius parit. Cum ergo in huiusmodi uotis, quæ fiunt alicui imagini Crucifixi aut B Virginis, &c. nulli fiat promissio nisi Deo, & Sancto alicui, nulli consequenter acquiritur ius nisi Deo & Sanctis. Eiusdem autem authoritatis est dispensare, uel cõmutare promissiones factas Deo & suæ curiæ cælesti, cum non sit minor authoritas Ecclesiæ in concernentib. cælestem curiam, quam in spectantibus ad eius principem, nec aliquod damnum ciuibus cælestibus prouenire possit, quibus Deus ipse est omnia, vnde omnia huiusmodi vota commutabilia sunt habita ratione gloriæ illorũ Sanctorum, quibus promissum aliquid erat. Nec contendat aliquis implicari in his uotis promissionẽ prælatis illi Ecclesiæ, intelligitur prælatis Ecclesiæ promissa. Hoc enim falsum esse ex eo constat, quod in huiusmodi uotis locus in quo implendum est votum non cadit sub uoto, vt persona, cui fit promissio, sed vt circunstantia votum non cadit sub voto, vt persona, cui fit promissio, sed vt circunstantia rei promissæ sicut tempus & quantitas & alia huiusmodi votis agitur, nisi quod promittitur Deo talis res tali tempore, & in tali loco offerenda, ubi patet nullam promissionem prælatis Ecclesiæ esse materiam voti, sed tantummodo rem talibus circunstantiis vestitam. Nec refert an tales circunstãtiæ sint locus, tempus, quantitas, &c an sint personæ humanæ. Si quis enim vouerit nutriturum se tales pauperes Christi vno die quamuis teneatur hoc facere, potest tamen eius commutationẽ procurare & obtinere, sicut, & aliorum supradictorum, quia personæ illæ non concurrunt in illo voto, ut quibus fit promissio aliqua, seu ut circunstantia eleemosynæ offerendæ Deo, vt dicit. Sanct. Thom. in quarta distinct. 38. quæst. 1. art. 1. q. 1. ad quintum.

¶ Nec oportet in huiusmodi uotis obliquos nominum casus ponderare, an scilicet uouens dixerit secum, Promitto Deo, & B Mariæ offerre cereum in tali Ecclesia, an dixerit, Promitto Deo & tibi B Mariæ tali Ecclesiæ offerre cereum, ut credatur per hãc diuersitatem in secundo casu acquiri ius illi Ecclesiæ, quia imago illius Ecclesiæ significatur ibi concurrere, ut persona, cui fit promissio. Hoc enim friuolum esse ex duobus patet. Primo quia imaginem uouens non alloquitur, nisi secundum id quod repræsentat, s. B Virginem in cœlo regnantem, & cum non promittat, nisi ei, cui loquitur, ipsi soli promittitur, & sic cætera concurrunt ut circunstantiæ rei promissæ. Secundo, quia omnia, quæ implicite, in uoto inueniuntur infra uoti limites, secundum uoti rationem interpretanda sunt, nisi ea intentione uouentium aliud habeatur, uoti autem ratio Deo promissionem fieri exigit. Aliã autem promissionem ut materiam habere tunc tantum promittur, quando alicui creaturæ rationali promissio seruanda, uoto uel promissioni adiungitur, ut ex dictis patet. Constat autem ex intentione uouentium, qui non nisi uouere intẽdunt, quod promissionem supernæ curiæ cæditur importare, quod talis promissio non adiungitur uoto. Relinquitur quod omnia ut circunstantiæ rei promissæ, intelligantur, & sola superna curia concurrit ut persona cui fit promissio.

¶ Conformis autem Theologis opinio ista est: quia indistinctè communiter Theologi scripserunt, omne uotum esse commutabile in uotum religionis. Cõstat autem id de quo est ius acquisi-

tum alicui Ecclesiæ, non posse commutari in uotum religionis, Non enim satisfit pensioni debitæ Ecclesiæ cathedrali, si debitor ingreditur religionem, nec ab obligatione soluendi legati, aut contractus, ingressus religionis absoluit. Nec acceptanda est cuiusdã glossa, dicentis hoc intelligi de uotis personalis, non autem de uotis realibus: voluntaria enim est. Admirandum quippe est ualde, si restringendum dictum commune foret, cur eorum aliquis explicite vel implicite non restrinxerit. Imo Richardus omnia ad realia vota extendi vult: vnum tantũ excipiens, s. de notabili subsidio Terræ sanctæ, in quo Papam consulendum dicit. S. Thomas quoque in Secunda Secundæ, quæ. vlt. expresse sentit quod obligatus voto simplici religioni imperfectiori, reus fracti voti non est, si perfectiorem religionem ingreditur: quia in maiori clauditur minus. Ex hoc aperte insinuans, per uotum non esse acquisitum ius religioni illi imperfectiori, si enim acquisitum ius alteri religioni esset, non posset absque uiolatione voti proprio motu aliam religionem perfectiorem ingredi, quoniam in his, quæ alterius ius concernunt, locum non habet proposito dicens, quòd in maiori clauditur minus. Non enim qui debet centum alicui Ecclesiæ, si soluat centum quinquaginta alteri Ecclesiæ, vbi sanctius viuitur, &c. absolutus est a debito. Si igitur ex uoto simplici non acquiritur religioni ius personæ uoto promissæ, consequens est, ꝙ nec aliarum rerum. Non acquiritur igitur ius aliquod Ecclesiæ ex eo, quod aliquid ibi ad offerendum vouerit (siue ad ornatum, siue ad subsidium, siue ad quodcunque aliud commodũ Ecclesiæ spectet) tenetur tñ uouens implere ꝙ vouit, & ibi offerre, vbi se oblaturum uouit: alioquin si absque dispẽsatione uel commutatione uotum integre non seruaret, mortaliter peccaret.

Et per hæc patet respõsio ad primum. Falsum est enim, quod in his votis fiat aliqua promissio prælati Ecclesiæ: iam enim patet, quod cum dupliciter promissio possit in uoto inueniri, s. formaliter & materialiter, de illa, quæ est essentia voti, constat quod creatori tantum fit, materia autem uoti, si promissio esse debet, oportet quod creaturæ rationali fiat. Et si indispensabilis aut incommutabilis, oportet quod fiat creaturæ rationali militantis Ecclesiæ, cui ex commutatione damnum & præiudiciũ fieret: quod hic non accidere ex dictis liquet.

¶ Ad secundum dicitur secundum Theologiam loquendo (ad quam spectat de votis tractare) quod Ecclesiã posse agere cõtra vota huiusmodi non seruãtes, potest dupliciter intelligi. Vno modo, vt Ecclesia agat pro iure suo contra eum qui uouit, & sic nec iure probatur, nec rationi consonat quod agere possit: quia nullã sibi pollicitationem factã nullum sibi exigendi ius congruit. Ex Decretali siquidem illa hoc nõ habetur: quoniam ibi agitur contra eos qui iam antiqua obseruatione se debitores Ecclesiæ constituerunt ex uotis emissis, concurritq; ibi obligatio uotiua quasi per accidens, ex quacunq; siquidem causa longis temporib. contribue persoluissent certam frumenti mensuram, eadem quæstio emersisset. Autoritas aũt Innocentij, Abbatis, Archidiaconi & gl. non est maior rationibus super quibus fundantur quas constat non concludere acquisitum esse ius ecclesiæ alicui. Innocentius enim opinans monasterium posse agere contra eum, qui vouit ingredi illud, fundat se super hoc, quod uotum est obligatorium. Ex hoc autem non sequitur, quod illud possit agere, sed ille cui promissio facta est, Deus. s. Abbas uero super uerbis illius Decretalis, s. cogendi, Exigenda. Sed ex his nihil habetur ad propositũ, quia, ut patet, textus loquitur quando Ecclesiæ erat ius acquisitũ ex ipsa uouẽtium antiqua obseruatione. Glossa uero illa, quia uniuersaliter, absolute & impersonaliter loquitur, dicens, quod ex nulla pollicitatione põt quis cõueniri, nihil obstat. Quamuis super nulla ratione fundetur, si adhoc adducatur propositũ Archidiaconi vero prædicta sequitur. Posset quoq; & forte melius dici, ꝙ doctores isti, licet dicant, quod Ecclesia possit agere, non tñ ideo, quia habeat ius acquisitum, sed potius propter obligationem uouentium, ut patet ex rationib. suis. Alio modo cõtingit ecclesiam agere, ut uices Dei gerit, cui est facta promissio. Et hoc mõ Episcopus quidem ex officio agere potest contra non seruantes talia uota, aliæ uero ecclesiasticæ personæ possunt indirecte agere, suggerendo in fauorem diuini cultus. Et quia hoc medium est inter posse conueniri ab Ecclesia, ut illi dicebãt, & non posse cõueniri, ut alii sentiebant, ideo nõ est mirum, si diuersa senserunt, ad medium enim ex extremis uenitur. Mantuæ, die 13. Martij, 1500.

TRACTATVS DVODECIMVS de Maleficiis, cuius est unica quæstio.

QVAESTIO.

Num liceat maleficium soluere opera malefici adhoc parati utendo.

QVAERITVR utrum liceat maleficium soluere opera malefici ad hoc parati utendo.

¶ Et videtur ꝙ sic. Quia necessitate exigente, licet vti iniquitate alterius ad commodum proprium, vt patet in petente mutuum ab vsurario. Sed hic nihil aliud interuenit, nisi vti iniquitate alterius parati, &c. ergo est licitum. Et confirmatur, quia non minus malum est iurare per idola, quam simplex maleficium, sed secundum Aug. ad Publicolam, licitum est vti iuramento alterius per idola in pacis fœdere componẽdo: ergo licitum quoque erit necessitate vrgente vti maleficio alterius.

IN OPPOSITVM est communis sentẽtia Theologorum.

RESPONDEO, Quamuis præsumptuosa quædam, ac temeraria opinio senserit licitum esse nõ inducere ad maleficium faciendum, sed necessitate extante vti iniquitate parati ad maleficium faciendum propter rationem supradictam, indubie tamen ab omnib. fidelib. oppositum tenendum est. Tum propter diuinum præceptum promulgatum, Leuit. 19. & 20. & Deut. 8. Prohibetus siquidem in his locis recursus ad magos, ariolos, diuinos, &c. Constat autem quod tales sunt parati ad huiusmodi sacrilegia & homines, ut plurimum necessitate aliqua consueuerunt declinare ad eos. Authoritate ergo diuina damnantur recurrentes ad eos, qui parati sunt maleficia agere, & non mortis pœna puniendi dicuntur, & abominabiles Domino. Illicitum est igitur uti iniquitate sortilegiorum maleficorum, & aliorum huiusmodi ad suum commodum, quacunque id necessitate uoluntarie tamen fiat. Tum propter rationem.

AD Cuius euidentiam sciendum est, non semper licere uti iniquitate alterius parati ad peccãdum, sed tunc solum quando potest hoc fieri absque participatione in crimine, quando autem hoc contingat, hic sumendum est. Duo sunt genera operum, quæ male exerceri possunt a paratus ad peccãdum. Quædam sunt quæ deformitatem peccati habẽt necessario annexam, sic quod ab his non possunt, etiam si uellent, absque peccato fieri, ut patet de meretricio actu. Quædã uero sunt, quæ secundum se bona uel non mala sunt, quæ tamẽ ex uoluntate operantium habent annexum peccatum, ut patet de mutuo usurarij: mutuare enim non exigit peccatum, sed usurarius paratus est annectere semper mutuo usuræ uitium. Ex hoc autem sequitur alia differentia, quod primos actus nullus potest petere aut consentire, ut ab alio fiant quia sunt secundum se mali, & Rom. primo, dicitur. Digni sũt morte non solum qui talia agunt, sed etiam qui consentiunt facientibus. Secundi uero generis actus licite potest quis petere, & eis consentire, quoniam deformitatem peccati non ex se trahunt, sed uoluntatem alterius adiunctam sustinent. Ex hoc autem sequitur tertia differentia, quod scilicet in primis actibus non licet uti iniquitate alterius, quia hoc fieri non potest absque propria. In secundis uerò licite potest quis uti iniquitate parati ad hoc, quia ipse petit actum bonum, puta mutuum, sed ille adiungit iniquitatem sibi ipsi.

¶ Duobus quoque modis contingit maleficium u maleficis solui. Primo, per simplicem dissolutionem seu destructionem maleficii prius facti, puta dissoluendo ligaturam capillorum cum annulo ligneo, &c. Et hoc absque dubio licitum est, nec est opus malefici, ut maleficus est, sed hominis scientis impedimentum boni proximi sui. Quoniam hic nulla euenit dæmonum inuocatio, sed sola dissolutio signi, quo durante, diabolus statuerat malum conseruare alterius. Secundo, per inuocationem dæmonum, seu aliud maleficium. Et hoc est absque dubio peccatum mortale, & est opus malefici, inquantum maleficus. Et quia tale opus non ex uoluntate malefici, sed ex necessitate deformitatem peccati sibi coniungit, ideo non solum agentes, sed petentes, & consentientes, peccato se subiiciunt. Et ideo quamuis liceat debita prudentia adhibita, ire ad maleficum, & rogare ut factum maleficium destruat simplici dissolutione, non tamen licet ire ad eum petendo ut alio maleficio, aut inuocatione dæmonum primum destruat. Nec etiam licet absolute ire ad maleficum, & absolute petere, ut succurrat maleficiato. Tum quia malefici opus, ut sic petitur, quando absolute petitur, sicut cum quilibet alius artifex exposcitur. Tum quia particulare opus necesse est petere, & non uage relinquere arbitrio uiri Diabolici petitionem propriam.

ET Per hæc patere potest responsio ad obiecta. Tunc. n. tantum licet uti iniquitate alterius ad proprium commodum, &c. quando petens petit actum bonum, uel non malum, sic quod potest a rogato fieri absque peccato, quemadmodum cõtingit & in acceptione mutui sub usuris, & in postulatione pacti pacis cum infidelibus. Ille enim petit mutuum, quod potest gratis concedi, & hic petit fœdus pacis, quod potest ab illis principibus fieri, & stabiliri absque peccato, ueniendo ad fidem, & iurando per uerũ Deum, quamuis sciatur neutrum id uelle facere absque peccato quia parati sunt ex bonis petitis sumere occasionem peccandi. Sed a maleficis id quod petitur, fieri non potest absque peccato, quoniam subuentio dæmoniaca petitur necessario ab his, qui nõ possunt aliter subuenire, quam per dæmonum inuocationem. Mediolani die 16. Martij, 1500.

TRA-

TRACTATVS DECIMVSTERTIVS de Spasmo beatæ Virginis Mariæ, cuius est unica quæstio.

QVAESTIO.

Num quod de spasmo gloriosissimæ virginis Mariæ matris Dei dicitur sit canonicum.

SVPPLICANTIBVS Quibusdam, indulgentiamque petentibus in festo spasmi B. Mariæ, & eius octauis (quod celebratur a dominica in passione usque ad dominicam palmarum inclusiue) iussum est, ut ego consulerem, si id, quod dicitur de spasmo sit canonicum, cui præcepto pro eo ut debui confestim obtemperans, quid mihi videtur, & qua ratione, scribere curaui, quatuor dicturus. Primo, quid intelligatur ratione spasmi B. Mariæ. Secundò, si illud fuit spasmus proprie dictus. Tertio, si fuit spasmus uulgariter. Quartò, respondebitur directe quæsito.

QVO AD PRIMVM, cum Saluator noster tempore passionis exiuit a domo Pilati in Caluariæ locum, baiulans sibi crucem, ut dicitur Io. 19. & tres alii euangelistæ (ut patet Matth. 27. & Marc. 15. & Luc. 23.) narrant Simonem quendam Cyrenensem angariatum, ut portaret crucem Domini, euidenter elicitur q Saluator noster adeo debilitatus erat quod crucem solus toto itinere portare nequiuit. Sed præter hæc, quæ ex Euangelio habentur, scriptum inuenimus, non tamen authentice, quòd Saluator noster ante angariatum Simonem, sub cruce cecidit, & quod beata uirgo mater eius compatiens, etiam cecidit spasmata, & q ad perpetuam memoriam ædificata est Ecclesia ibi, uocata S. Maria de spasmo. Festum igitur spasmi B Mariæ significat festum illius tristitiæ in illo casu habitæ, & tantæ assertæ, quod fuerit spasmata. Hæc de primo.

QVO Ad secundum, Spasmi nomen dupliciter sumitur. Vno modo proprie, ut sumitur a Physicis. Alio modo uulgariter, ut cõter idiotæ consueuerunt dicere aliquem cecidisse in spasmũ. Prius ergo de spasmo propriè dicto uideamus, si in beata Virgine fuit. Videtur enim q in ea fuit uel esse potuit: quia posita causa, ponitur effectus: sed excellens dolor qñq; est causa spasmi secundum Auic. in tract. de Spasmo. igitur cum dolor Christi beatæ Virgini fuerit maximus, ut patet per Damascenũ in libro tertio, dicente, q dolores, quos mater Domini euitauit in partu, passa est in passione filii, tūc enim impletum est illud Simeonis, Lucæ 2. Et tuam ipsius animam pertrãsibit gladius: ergo potuit causare spasmum proprie dictum. Sed si diligentius consideretur, neque literæ, neque rationi hoc consonat. Dissonat quidem rationi beatam Virginem ægritudinem aliquam passam fuisse. Tum quia similis debeat credi filio per omnia quantum fas est, de filio autem testatur Chrysostomus, quod non fuit conueniens ipsum aliqua morbo languescere. Tum quia hoc præstitum uidetur Ioannis Euãgelistæ, dicente Hieronymo in prologo Euãgelii Ioãnis, quod positus est ad patres nostros tam extraneus a dolore mortis, quam a corruptione carnis inuenitur alienus: spasmum autem proprie constat esse morbum contrahentem neruos, non igitur conuenit ipsum asserere in beata Virgine. Dissonat quoque a litera Euangelii: nam Ioan. 19. dicitur, quod beata Virgo stabat iuxta crucem, & si spasmum, (id est neruorum tam diram contractionem) in itinere passa est, quomodo tam cito liberata ad crucem uenit, nec sedet, sed stat, præsertim non subtracta, sed potius crescente causa doloris spasmãtis. Nec currendũ est ad miracula, sed quod uerisimile ac rationi consonum dicendum. Nec large potes Euangelistã dicere stantem, quasi dixisset manentem. Tum quia Euangelista replicat, subdens; cum uidisset Iesus matrem & discipulum stantem. Tum quia consuetudo literæ euangelicæ est quãdo rem gestam narrat, proprietatẽ situs designare, vt patet Ioãne primo de Ioanne Baptista, Stabat Ioannes, &c. & Ioan. 4. Iesus ergo fatigatus ex itinere sedebat sic supra fontem. hora autem erat quasi sexta, &c. & Luc. 18. Duo homines ascenderunt in templum, vt orarent, vnus Pharisæus & alter Publicanus. Pharisæus stans hæc apud se orabat, &c. & infra. Et publicanus a longe stans, & infra. Stans autem Iesus iussit illum adduci ad se. Et nisi nomina proprie interpretemur, omnia confusa erunt, vt Philosophus docet in 4. Met. Tenendum igitur indubie mihi videtur, quod nec neruorum contractio, nec morbus alius in beata Virgine fuerit. Et quamuis dolor ingens spasmum causare possit, non tamen necessario causat. Potest. n. & non causare spasmum, vt patet in Saluatore nostro, cuius dolor fuit maximus absque spasmo. Hæc de secundo.

QVO AD tertium: quia nominibus est vtendum, vt plures vtuntur secundum Philosophum, 2. Topi. non inconuenit ẽt de spasmo, vt vulgus loquitur, tractare. Dicitur igitur vulgo spasmatus aliquis cecidisse cum præ doloris magnitudine in syncopẽ seu ecstasim patiens cadit, occurritur. n. tunc ad sustinendum, & aqua in vultum aspergitur. Et iuxta hunc sensum, crediderim ego dici B. Mariæ spasmum. Huiusmodi autem doloris modum in B. Virgine fuisse ex magnitudine suæ tristitiæ credi potest. Sed reuera neque isto modo spasmus in B. Virgine fuit; cum. n. fuerit gratia plena, Luc. 1. oportet corporales defectus de ea negare, qui plenitudinem perfectionemque gratiæ impediunt. Constat autem quod dolor extra se personam faciens, exercitiũ rationis impedit pro tunc, & tunc erat tempus maxime actualiter secundum rationem considerandi passionem Christi. Igitur huiusmodi dolor, gratiæ perfectionem secundum actualem considerationem rationis turbasset, quod est valde incõueniens, non fuit igitur huiusmodi casus in B. Virgine. Et confirmatur, quia gratius erat Deo, quod B. Virgo compateretur et secundum rationem, quàm secundum partem sensitiuam, quia illa pars est nobilior, & proprie meritoria, & per se grata. Oportuit ergo, vt dolor B. Virginis ita esset summus, quod tamen tota pars sensitiua regularetur, & subderetur rationi eius vigilanti, stante autem rationis exercitio, ac dominio actuali super partem inferiorem non accidit dolor, extra se faciens personam & casum. Quare si asinus vulgariter dictus longe a Beata Virgine videtur fuisse. Hæc de tertio.

QVO AD quartum ex supradictis motis, dico ad quæsitum id, quod de spasmo dicitur, non esse canonicum dupliciter. Tum quo ad radicem, quia non est authentica. Tum quo ad veritatem significatam per nomen, quia spasmi nomen, nec proprie propter dignitatem corporis, neque vulgariter sumptum propter dignitatem animæ verificatur. Tum quo ad tẽpus, quia vestigiis Sanctorum Patrum inhærendo Dominica in Passione, & Dominica in ramis Palmarum etiam in festum Annuntiationis B. Virginis euenit, non celebratur, sed transfertur, sunt enim priuilegiatæ Dominicæ illæ. Et tamen isti non quandoque, sed perpetuo, præfatis dieb. volunt noua festa celebrare, & cõsequenter antiqua delere. Octauæ quoq. si iuges illo tempore permittuntur, Missæ Quadragesimales aliaque vetusta officia cessare possunt. Accedit ad hæc, q cum in cœna Domini sacramenta corporis, & sanguinis Christi instituta nascãtur, Ecclesia tamen transtulit festum corporis Christi in aliud tempus, quoniam circa corporis Christi venerationem illo tempore occupata, distrahi in alia quamuis bona non debet. Vnde si festum doloris B. Virginis celebrandum est, in aliud, iudicio meo, tempus & nomen mutandum est. Hæc sunt Reuerendissime Domine, quæ mihi visa sunt in re hac dicenda. Apostolicæ tamen sedis censuræ omnia submitto. Romæ, die 17. Iulij 1506.

¶ Secundi Tomi Opusculorum Thomæ de Vio Caietani, Cardinalis Sancti Sixti, Finis.

TERTIVS TOMVS OPVSCVLORVM DIVI THOMAE DE VIO CAIETANI,

S. R. ECCLESIAE CARDINALIS DIGNISSIMI TITVLI SANCTI XISTI.

Cuius sunt quindecim vtilissimi Tractatus.

TRACTATVS PRIMVS, in sex orationes diuisus.

ORATIO PRIMA.

De vi cultus diuini, & orationis efficacia, coram Alexandro VI. Pont. Max. Dominica I. Aduentus, Anno salutis 1501. habita.

RESPICITE Et leuate capita vestra. Luc. 21. c. Ingenij mei vires metiensus. S. ac B. pater, mihi ipsi satis esse ad dicendũ corã maiestate tua, pollicitus nõ sum. Noui siquidem quanta mentis acie, quanta orandi arte, & consuetudine, quanta disciplinarũ omnium vbertate opus sit, vt in hoc celeberrimo orbis Senatu dignus quis ad orandũ habeatur. Nec adduci potui, ut mea huc spõte cõscenderẽ, sed malo parẽdo tanto me discrimini credere, quam minus auscultando in tuto silentii portu me cõmorari, præsertim, ꝙ non aduentitiũ, sed proprio annexũ officio munus explẽdum est. Verum quia etiam ignorantibus quid agere debeamus, hoc superest refugii, vt oculos nostros ad patrem luminũ dirigamus, eius opem quo vberius impetremus, reginam cœli vna, precor adeamus. Aue Maria, &c.

EXCITATVR torpentium corda fidelium Dominus, ac Redemptor noster prodigia illa tremenda commemorauit, quibus vniuersus conquatietur orbis, & vbi cunctorum animos ingenti pauore saluandos respexit, tremefactis discipulis, orationis protinus patefecit auxilium. Respicite, inquit, mentis proculdubio lumine, ad quam maxime spectat oratio, & leuata capita vestra, intellectum & affectum ad superiora erigite: his nãque partib. suis, duabus veluti librata alis, tribunal Altissimi mẽs petit humana: cuius nimirum ascensum proprie orationem appellamus. Ea de re a Dominicæ exhortationis instituto nequaquam diuertens de vi orationis aliquid in medium afferendum censui quod & tanto consessu indignum non sit: & mentis vtranque partem vel mediocriter oblectet.

¶ Apud maiores nostros, eosdem studiosissimos viros, non negligenda illa ambiguitas excitata iam pridem fuit: quis votorum mortalium precumve ad Deũ proprius fructus sit, quorsum orationes, obsecrationes, cæremoniæ, sacrificia, omnisq; Dei optimi maximi cultus, Epicurei si quidẽ, Stoici: Peripateticiq; nõnulli (diuerso quãuis calle) contra Deũ hominumque cõmercia progressi sunt: in eã tñ sententiam conuenere, vt eorũ, qui diuinis reb. operã dant, spẽ omnẽ deludant. frustrari nãque expectationẽ lacrymarũ, oblationũ, venerationũ, & id genus humanorũ officiorũ omnium asseuerant. Aegyptii vero, supplicationibus, processionibus, reliquove diuinarum rerum cultui eã tribuere potestatem, quo ipsum mundi rectorem mouere, atq; in alterutrã partem flectere posse crediderint. Christiana autẽ religione Spiritussancti virtute fundata, & splendore pariter illustrata, orationum effectus tam pulchre moderata est, vt neq; diuinæ prouidentiæ quippiã ademptum aut imminutum, neque mobilem eam quouis pacto fateatur. Quocirca pro huius tantæ difficultatis veritate dispitanda prouinciam suscipiens, primum, ꝙ oratio in numero causarum, deinde ꝙ in effectiuarum ordine, demum quod in suprema earum specie locanda sit, disserere constitui.

¶ Omnipotẽs Deus etsi solus quæcunq; facta infectave simul nõ implicent, efficere põt: quẽadmodum tñ diffundendæ bonitatis suæ gratia, res oẽs, quæcunque sint, existentia donauit; ita res fere cunctas omni relegata inuidia ad supremã deitatis participatione asciuit, dũ agendi eis virtutes liberali largitione concessit: & tanto fœdere secundas sibi causas deuinxit, ut nec illius immẽsitas quantulãcunq; efficaciã absorbendo consumeret, aut præueniendo impediret, nec harũ interuentus, illius ad vltima quæque aditum obstrueret. Illapsus. n. quidã diuini numinis adeò intime fit, vt cælũ ac terras camposq; liquẽtes. Lucẽtemq; globũ Lunæ, Titaniaque astra. Spiritus intus alit: totãq; infusa per artus, Mẽs agitet molẽ, & magno se corpore fundat. Distribuit quoq; ea lege totã agentiũ seriẽ in tres ordines (corruptibiliũ, cælestiũ & immaterialiũ,) ut & inferior superiori obtẽperet, atque extra, quin potius supra omnes, ipse totius orbis princeps moderator præsideat: neque. n. fas est alius primã cõnumerare causam, quasi partis cuiusdã naturã locũ teneat: qñ totius bonitatis fons origo custodiã cõsummatioq; sola ipsa existit. Quãobrẽ præclarẽ Aristoteles gloriosum Deũ summũ bonũ vniuersi, nõ in ipso clausum, sed extra ipsum tradidit. Nec ipsius sola natura, cuiuscunq; naturalis ordinis legib. est absoluta: verum diuinas etiam quasdã participationes fatemur exẽptas. Credimus modũ quendã rerum esse, quas etsi impartiri plerisque intellectu præditis non ambigimus, cõnaturales tñ alicui nulla authoritate fieri posse prædicamus, docemus, demõstramus: sunt aũt gratia, charitas, lumẽ gloriæ, & id genus multa. Quæ idcirco super omnẽ eleuantur naturam & creatura, quæ creari posset: quia diuinũ assequuntur ordinẽ, veluti deitatis, si fas est dicere, proprietates. Eodẽ qppe naturæ vinculo, quo vltimæ præparationes cõsequẽtesq; vires propriis cõnexæ sunt formis, & parẽ esse oportet naturæ cuiusq; & comitũ cõcreationẽ, eodẽ inquam vinculo, quæ memorauimus, excellẽtissimæ illi naturæ coniũguntur diuinæ, nec minus vis ois seipsã excedẽs illius fieri cõsors põt essentiæ, quã rerũ harũ fiat participatio insignis, nec deitatis capax esse quisquã magis põt, quã earundẽ psusione reddatur. Has itaq; creaturarũ eminẽtissimas qualitates naturaliũ causarũ ordines trãscẽdere ea fatẽdũ est rõne, ut inter causas secũdas annumeratæ, primatũ obtineat. Vniuerso itaq; agẽtiũ principiorũ ambitu, quo discernimus, mõ disposito, quã promisimus orationũ causandi vim, diuersos causarũ gradus inuestigãdo pscrutemur. Familiarib. quidẽ nobis rerũ principiis producẽdũ si quid est: calore resolui, frigore cõprimi, humido diuere, ariditate sisti, raritate extẽdi, dẽsitate cõstringi affectionib. reliquis subiici, illuaa atq; oppressa pugnãtiũ inter se virtus exigit. Mẽs aũt, cuius orare ppriũ est, quãtũ hæc aspernet, his pstet, horũ intra se subiecerit potestatẽ, nec illos quidem latet, quib. Philosophia, sensuũ, quoq; opera ab his libera esse mõstrauit, sed quib. sentetipsis uel hoc aduertere datũ est, ꝙ immutati cõtẽplemur. Paulo superius artiũ genus, organorũ series secreto uenit nexu, hisq; adẽptis otiosi reddunt opifices. At q optimã elegerint Mariæ partẽ, exteriorib. sese negãtes, publicas priuatasq; actiones solicitudinesq; recusãt. Bonum deinde officiorũ uirtutis, morũ totiusve animi ornatꝰ ꝙ indita natura semina sunt intra singulos quosq. continent, neq; fieri põt, vt altero voluptatis a se abdicante, parsimoniã sectãte, ita moderante, timorẽ depellẽte, ius vnicuiq. reddẽte, disciplinæ cuiuslibet operã dãteraq. qñlibet excolẽte, continens, tẽperatus, mãsuetus, fortis, iustus doctusve efficiatur alius. Diuinarum vero obsecrationũ vis, in angusto orantis angulo non arctatur, sed ad extrema quæq. diffunditur, oia perlustrat cunctorũ fines attingit, penetrat, pertransit. Sydera quoq. potestas quintæ integratue essentiæ a terminis astrorũ, cursu, luce, occu tuve influxu perficitur. Supplicationes vero sacras cœlestium naturæ, motus, luminis influxusq. experteis utroq. patet eẽ modo, agere. n. nostra illhæc cœlestium more nemo, nisi desipiat, credit. Agi aũt superiorũ corporum afflatu opinantes intellectiuam aiæ portionem, ut princeps Physi. ait, a sensitiua separare nescierunt, intelligentiæ denique, quas Angelos appellamus, aut aẽsq. orbis motu efficere pñt nihil, aut certe fobs localibus, ut Theologis placuit, præsunt mutationibus. At precibus piotu da pectore emanantibus hominum subdi omnes obsequi, iubere fugereque nihil earum imperiũ, veritas testatur. Quicquid orantes petitis, credite, inquit, quia accipietis, & eueniet vobis. Quapropter si naturales, factiuæ, actiuæ, cœlestes spiritualesque causæ nostrarum intra se non claudunt orationũ potentiam, solusq. supernaturalium diuinarumq. ordo superfit, in hoc rerũ fastigio humanarũ precum si causæ sunt, reponendam esse dignitatẽ mentẽq. quis non videt? Verũ cũ altissima sit ista hæc rerũ series, Creatoriq. soli cognata, fieri quo pacto põt, vt obseruantiæ huiusmodi, humana quidem facta, nostro subditæ arbitrio, in tam excelso rerum cacumine locandæ credãtur? Incredibile aũt dissonumq. ne cuipiam hoc esse videatur, humana nota bifariam perspicienda sunt, ut hominis nuda opera, atque iterum ut cœlestis gratiæ afflatu decorata. Nostra si conspecta fuerint, congẽitam boni cupiditatem ad bene beateq. viuendi facultatẽ præsefecerunt, & veluti semina terræ commendata, Sole, imbre, rore, cultuq. reliquo pullulant, crescunt, florescunt atque fructificant, non secus latens in homine spiritus, frequenti officio, disciplina, studio, diligentiaq. exculitus quicquid virtutis exculpi potest, proferet, fouebit, alet, atque perficiet.

¶ Et

¶ Et quia natura superuacanea abhorret, nec ratio suadet alterius opem quaerere ubi possis ipse perficere, nulla adhuc supplicandi necessitas, nulla tot precum utilitas apparet. Quod sit ut post habendi peoitus non sine magno excellentique ingenio praediti Philosophi, si ad vulgares compescendas insolentias, ad effrenem moderandam audaciam, ad bonos inferendos mores, cultū illhunc adhibendum tradiderunt. Insitas scrutati uires, singularem de hominis salute clementissimi Dei solicitudinem, ex qua nostrarum petitionum oritur efficacia promissamque aeternae uitae beatitudinē, quae eidē fructū pōst, ignorarunt, abscōdit.n. haec Deus per arcana a sapientib. & prudentib. huius saeculi, quae suis erat paruulis, quandoque reuelaturus. Ornata autem humana mens gratia, fide, spe, charitate, caelestibusque perfusa habitibus, primae summaeque bonitatis amore capitur, illius intuitum concupiscit, inhiat, anhelat. Et quia oculus, non uidit, nec auris audiuit, & in cor hominis non ascendit, quae praeparauit Deus diligentib. se, & non modo debilis, infirmus, deficiens, omni hominum & Angelorum conatu, uerumetiā nullius fore cōprobatur, hinc potentissimi Dei inuocanda est manus, hinc implorandum auxilium, hinc expetēdus ducatus, hinc miris quidē ueris tā modis, & immota consilii diuina exoratur clemētia, & orationum effectum non perit efficacia. Quēadmodum.n. ghi animantium inanimarumque rerum omnium est a natura tributus appetitumque quidē sequendi boni, id tñ assequi nequaquā pōt, ni si conueniā adhibens adminiculis ab eo qui operatur oia in nibus, eoque ducatur, ita sane concitata in nobis per Spiritum sanctū summi boni desideria, expletum iri humili intercedente postulatione congruit. Exposcit nāque diuinitatis perspecta lex ab optimo oia nōdum prona ad bonum fieri, sed opem fortiri, qua sese ad id diuersis ferant gradu, si.n. effusa diuinae bonitatis quantulacunque similitudo res oēs constituens, atque decorans secundum afferit, nisi contingens quippiā praepediat innati cuiusq. appetitus finem uoluptatemque pariter, quāto magis impressa sanctissimae Trinitatis imago ineffabili gr̃e splendorem coruscans conferes, ut quem a facie Dei concepimus, & parturiuimus Spiritum salutis propriis nixib. quandoque pariamus. Communentis praeterea officium est, si quos ad optandum, aggrediendum, agendumque impleat eorundē electione, aggressu, actione uti, ceptaque, quae ad eius fieri potest, perficere, propterea quidē quarōne mouent singula, eadē & quiescunt. Natura enim lata, natura assequuntur, natura manent, ut aiē expulsa et trahunt eiq; consistunt. Fecit aūt sapientissimus Deus nos ad se, & inquietum est cor nostrū, donec requiescat in se. Scimus nanque, quod ois creatura ingemiscit, & parturit, & intra nosmetipsos gemimus adoptionē filiorum Dei, expectantes redemptionē corporis nri. Suū igitur erit piot, quos inserant affectus, quib. ad eum suspiramus, quos petendo accendimus, non excl. dere, sed admittere, fouere, beare. Cur rationalis creaturae sublimitas scribitur, praedicatur, extollitur, ut diuinae naturae consortes, ut filii Dei nominemur, & simus, si Dei cooperatores non fuimus? Si ad capessendum paratum nobis ab origine mundi aeternitatis regnum, opera nostra efficiēns nihil, miserabiliores profecto non modo rationib. sed uilissimis & quibusque rebus filii Dei sunt, si reliquorū formae, actiones & fines pariter congaudēt, eis uero acceptae naturae ad quietem obtinendā omnis actio, subtracta sit. Quorsum diuinae amicitiae munus humano collatum est generi, si amicorum iura seruare non pōt, si cuiusque hominis apud Deum nulla est authoritas? si quod optat quis optimum, potentissimi Dei amicos efficere nequit? si aequa est petentis, atq; non petentis conditio, & par utriusque facultas? Praestarem nempe obsecrantē non id infert, ut aliqd uelit, aut malit immutabilis Deus, sed ut opa nra fiat, quod alias factum non fuisset, sed ut accommode causae efficientes adhibeantur rebus. Secundarū quippe causarū leges non norunt, non ideo negant uanas esse, quod summi opificis potentiam augeant, aut uoluntatem mutent, sed quia status ordo seruatur quia effectus cognatas et hās causas, quia a summo bono descendunt continuo gradu rerū perfectiones. Ita nanque sapientia attingit a fine usque ad finem fortiter, & disponit omnia suauiter. Proinde quae seruorum Dei paupertatem, caelibatum, seruitutem, ieiunia, uigilias, solicitudinem, orationes, caeterosque supernae uitae gratia susceptos labores despiciunt, & causae nihil contendunt, defendant uana esse singula hominum studia acturi sint auidos agricolas, arguant solicitos negotiatores, milites, omnium artium opifices, & uariis literarum disciplinis operam dante, debet ipsam denique naturā, quae sicut ad uitae status gloriaeque commoda possidenda, laborandum esse suggerit, si ad foelicitatem, habendam orandum esse docuit fidelissimo, nā uera testimonio, omnium nationum nonquam prorsus saeculorum ritu cōprobante, neque.n. uel noua uel singularis obsecrationum est religio, sed aetates, tempora, aetatesque si recenseas, uetustissimā hanc obseruationem totoque orbe terrarum diffusam, tametsi diuerso cultu, semper inuenies. Quod autē indeficiens apud omnes perseuerat, an natura indituum, aut immobeliori aliqua causa, fulmentum esse, omnium philosophantium schola confirmat,

Non uana itaque nec parua potestate donati sumus, quando interpellendae nobis diuinae maiestatis facultas concessa est, quando nostrae orationes, nostri exempli efficiuntur causae desiderii: hoc de primo quidem diuisionis membro diximus.

Deinceps ut erat propositum, ad quod genus causarum referenda sit oratio, paucioribus absoluam. Quamuis P.B. arguta dicta, quae disseruimus, sciolis plerique patent, retundere tamen quam assentire malunt. Causarum inquiunt, genus quadrifariam diuisum cum sit uestra istthaec religio, si earum continetur ambitu, quam denique subdit causandi rationem, finis, forma & materia eorum, quae in sacrificiis obtenta creduntur, ab humana longe sunt opera: efficiens uero eum oporteat rem aliquem dare factis, & hominum uota nil orationi tribuant impetratis, procul esse ab agentium finibus fatendum est. Deficiunt praeterea nunquam aut certe rarò, rerum per se actiua, oratur autem plerunq; expectatione uana, fortuita igitur, an nulla huiusmodi cultus uis est. Animaduertissent profecto hi argumentationum suarum, quam fragila sit ratio, si mentis oculos ad geminam conuertissent sectionem. Alteram agentis in disponens adiuuans, consulens, & perficiens: alteram modi agendi in imperium, suffragium, atque ministerium. Relucet in his agentis nomine etiam suffragantem admitti, nec enim duntaxat dicitur dare qui tribuit, sed & qui interpellat, ut detur. Nec ab re, ut enim praecipiens effectuum esse constat (quia obtemperantem executorem ad agendum promouet) sic & petens qui actorem ad faciendum flectit: quia & apud grammaticos idem imperatiuus, & deprecatiuus est modus. Nec indignum rationali censeas creaturae, quod reliquis quietum esse ex propriis uiribus sua natura collatum, ipsi autem tā humili actione alienam opem implorare necesse sit. Meminisse.n. oportet, in quam in ardua difficultate de caelestibus motibus differens autor Peripateticorum prodidit sententiam. Meliorem inquit fore aegrotantis fortunam compluribus auxiliis perfectam assequi sperantis ualetudinem, quam paucioribus exiguam. Librandas rerū naturas ex hoc uoluit, non quia potiundi boni potentia est maior, sed quia, bonum potiundum est maius. Non minor itaque rationalis est creaturae, quod externo destituta auxilio optimum in tota natura consequi non ualet: sed eo altiorē conscendit gradum, quo excellentior & omni cogitatu superior illi foelicitas proposita atque parata est. Non officis etiam quod nostris optatis plerunque oratio nō respondet, causarum.n. non quouis modo: sed rite dispositarum lex est nūquā, aut rarò deficere. Vegetabilium quippe semina non aliter, quam udis mandata sulcis suo tempore oportunaque diligentia exculta obtinent, ut saepe fructus afferant. Sol cum hominem, cum Leonem cum singulis animantibus singulorum genera semper fere generat, modo quaedam non desint praeparationes. Quocirca si Dominum precantes, nulla affectio causarum more, efficaces saltem frequentes redderet, merito causalis eos ordo a se abdicaret, sed cum eorum tantus sit uigor, ut totus assit orationis effectus, non sine quo incassum sit gat, sed cū quo fructum referant expectatū, iure inter effectiuas causas locum sibi uendicant. Accepimus uero petentes pie perseuerantes, pro se necessaria ad salutē obtinere, non saepe, sed semper efficere, quod cupiunt. Pie quidem petendum est, alioquin licet multiplicauerimus orationes, petimus, & non accipimus eo quod male petamus, qui.n. declinat aurē suam, ne audiat legem, oratio eius erit execrabilis, & cum is qui displicet ad impetrandum mittitur, irati animus ad deteriora prouocatur, dedit equidē postulantib. regem in furore suo, & respexit in orationem humilium, qui uoluntatē timentiū se facit, & deprecationē eorum exaudit. Perseueranter ēt, qui pater misericordiarum & Deus totius cōsolationis rogari instantissime uult, ne oblata aut illico impetrata uilescāt, & nosipsos ad percipienda promissa deuotionis igne succensos praeparemus. Clausis ostiis intēpesta nocte se pueris que suis somnum capientib. euangelicus amicus post negatum mutuum, post increpatā molestiā improbitatis pulsantis uictus quotquot opportuni fuerat panes elargitus est. Pro se uerò quandoquidem obstare eius, cui petimus aut oramus scelera, ne ēt Sanctorū preces admittantur, Hieremiae contestatus est Dominus: Tu, inquit, noli orare pro populo hoc, nec assumas pro eis laudem, & orationē, & non obsistas mihi quia nō exaudiā te. Et rursus. Si steterint Moyses, Iob & Samuel corā me, non est anima mea ad populum istum. Necessaria demum ad salutē aeternam petenda sunt, quid.n. reliquorum oremus, sicut oportet nescimus, nouit autem caelestis. Medicus, quid aegris salubre sit, & idcirco saepe non tribuit quod uolumus, ut tribuat, quod mallemus. Si.n. nos cum simus mali, nouimus bona data dare filiis nostris, nec credentib. se petere panem, ouum, aut piscem, lapidē, scorpionem, aut serpentem porrigimus, quantò magis pater noster caelestis quae obfutura uidet, clementius negat, quam indulgeat. Iacobus & Ioannes indiuidui Christi comites, dextrā laeuamque regni sedē petitum matrem mittunt, & audiūt, Nescitis quid petatis. Paulus nāt electionis famulū carnis suae angelum Sathanae aegre ferens, ter Dño rogato, pro illius ablatione exauditus non est: quia si illo caruisset, saluus esse non potuisset. Efficit ergo semper optatum,

In ordine hoc quarū causarum locida est nrō, & in ordine supra prima causa.

modo suis partibus constet oratio, reliquum est, ut in suprema si eam præsumimus, reponatur. Tanti nos fecit munificentissimus Deus, ut ex infimo genere vota huiusmodi in altissimo post se caelorum solio, omni ei creatura subiecta statueret, declararet, factisque comprobaret Oratione namque terra aperta est, & deglutiuit Dathan, & operta congregatione Abiron rursus clausa est. Iordanis unda perpetem suum meatum retorsit, aer mensibus sex, & annis tribus serenitatem seruauit ignis a castrorum combustione cessauit. Oratione grando, tonitrua, pluuia, muscæ, ranæ, locustæ fugatæ sunt, Rebecca a sterilitate soluta, Maria a lepre mundata, excæcati, & rursus illuminati Syri, Ezechiæ ter quini adiuncti sunt anni, tria functi pueri reuixerunt Oratione Moyses Amalecitarum profligationem. Sanson extremum robur, Salomon sapientiam, Daniel visorum reuelationem, Hester Assueri gratiam, Mardochæus populi liberationem, Susanna intentatæ mortis victorem obtinuit. Oratione sol commoratus in cælo longiorem triumphanti populo diem præstitit: solis recessus in decimum pertransitæ viæ gradum, Esaiæ vaticinio testis astitit. Oratione immanissimus draco, cui permissum est animas seducere in angustum deserti carcere detentus est, dæmonū genus Apostolicæ authoritati resistens eijcitur, Angelus Domini cētum octaginta quinque virorum millia interemit, Michael Iudæis præsidium tulit, Gabriel Danielem solatur, Raphael Tobiæ lachrymis astitit, sed quid per creaturas vagor? Creator nempe ipse humillimi famuli sui oratione detentū se fatetur. Dimitte, inquit, me, ut irascatur furor meus. O humilis lachryma, quāta est potentia tua, vincis inuincibilem & superas Omnipotentē. Tua sunt hæc Deus optime opera, qui seruos tuos tam ineffabiliter magnificas, quippe cum eorum interpellationib. desideriisque vniuersam subieceris creaturam, tu amicos tuos tā admirabili gloria decorasti, ut quicquid a natura uirtute, fortuna, spiritu, atque a temetipso expectandum est, hoc totum illorum votis commiseris. Vere ocium Dñe, & nihil odisti eorū, quæ fecisti, qā quidem cæci illius in Christum tuum adhuc caligantis sententiam, qua dixit, Nos scimus q peccatores Deus non exaudit, dum Nabuchodonosor, Achab, Publicani, Petriq; preces admittis, confutasti & ad flagitiosos quousque exorandi nimius ostendisti. Hēt itaque Ecclesia tua B. P. sacrū cultū non uanū, aut fortuitum, sed inter causas effectiuas supremi ordinis omnia sua dictione concludentem. Ne in vacuum obsecro tantam Dei gratiam, largientemque recipiamus, regnum tuum Dñi Iesu est oratione comparatum, dicente ad illum Pater, Postula e me, & dabo tibi gentes hæreditatem tuam, & possessionem tuam terminos terræ. idem est eiusdem oratione confirmatum, dicente ipso ad Petrum. Ego rogaui pro te, ut non deficiat fides tua, pp q Romana Ecclesia immaculata fide perseuerat. Collapsum ergo idem præceps ad prope ruinam cum uideamus, experiamur, sentiamusque, sursum respiciamus, & leuemus capita nostra. Oremus mente, oremus & spiritu, ne uox illa repetatur, populus hic labiis me honorat, cor autem eorum longe est e me, cui debetur omnis honor, & in sęcula sæculorum. Amen.

ORATIO II.

De vnione verbi cum natura humana corā eodem Alex. VI. Dominica prima Aduentus, Anno Salutis 1502. habita.

VIDEBVNT filium hominis cum potestate magna, & maiestate. Luc. 21. c. Admirabile sacramentum, quo filius Dei se nostræ cum humanitate coniunxit, Dionysius Areopagita B. P. profundius sensit, quam a nobis explicari possit. Silentiū tamen ob hoc nobis non indixit, sed mysterij altitudinem commendauit. Quamobrem studiosas mentes, quæ ad difficillima quæque perscrutanda sese rapiunt, prouocauit ad huius tantæ rei contemplationem non minus salutarem, quàm difficilem. Talis concitatus desiderio statui apud me ipsa unione uerbi cum natura hominis aliquid tam subtiliter, tamque modeste differere, ut tanto loco dignum quippiam afferrem, & professioni meæ uideretur aptissimum. Attamen primum Mariæ numen, ut præsens nobis adsit, humiliter imploremus decentes, Aue Maria, &c.

CVM ad ædificationem perpetui templi solius, atque omnipotentis Dei, in quo uos B. P. & Reuerendissimi Domini tanquam columnæ positi statis, illud immutabile fundamentum iaceretur. Verbum quod in principio erat Deus, caro factum est, admiratione pariter, & stupore commoti sunt plurimi, subtiliusque inuestigare molientes, quomodo unus, atque idē uerus Deus, & uerus homo esse possit ad philosophiā sese contulere. Cumq; in illa prospexissent, q omnis unio aut secundum substantiā aut secundum accidēs sit, utranq; perscrutati, diuersa, utrinque obstacula offenderunt. Etenim si substantialis esset Dei hominisq; coniunctio, aut diuinitas erat humanitatis forma, & perinde, vt Apollinaris somniauit, tertia quædam natura ex vtriusque commutatione conflata est. Si vero accidentalis assimarer siue diuinum dicamus. Verbum habitare in illo homine veluti in templo, siue ut indumento connexum (quemadmodum duas hypostases in eandem personam componentes) concedere oportet Nestorianam impietatem a finibus Ecclesiæ iam pridem à Patribus explosam ultro reuocaremus. Quo fit, ut nodosa nimis quæstio Christianæ religionis professoribus obiecta uideatur. Anforte satis erit nobis pertrāsire crassa (ut aiunt) Minerua, & cudater arbitrari talem fuisse illam unionem, qualem Deus uoluit aut qualem Ecclesia credit. Sed si hæc fides sufficit, uana est admonitio principis Apostolorum, qua nos paratos esse iubet de ea, quæ apud nos est inconuulsa fide, omni poscenti nos rationem reddere. Quo itaque fœdere Verbum caro factum sit quantum à sanctis. Patribus accepimus, & nobis tribuere dignatus est quam omnem hominem ad se humiliter properātem adiuuat & illuminat, paucis mihi prosequendum restat. Et quoniam omnis de aliqua re institutio à diffinitione debet proficisci, ut intelligatur quid sit id de quo disputatur, in primis prælibandum reor, quid sit uniri in natura, quidve in persona. Vniri in natura dicuntur, quæcunque e diuerso uenientia ad vnius naturæ integritatē perficienda concurrunt, siue informatione quadam, vt anima & corpus hominem integrant: siue continuatione qualibet à natura instituta, qualem animalis membra pre se ferūt, siue quamuis alia enascentium conuersione rerum id euenire contingat. Cum autem ex philosophia, nedum à sacris literis, didicerimus diuinitatem & seipsa omnis compositionis expertem, & in cuiusuis alterius concretionem venire non posse (vtpote, cuiuslibet imperfectionis ratione illi repugnante) assumptio hominis à Dei verbo vnionem in natura repellit. Vniri uerò in persona illa dicuntur, quorum vna eademque existit à Græcis hypostasis, appellata, a nobis autem substantia indiuidua. Addidi autem indiuiduæ, quoniam consuetudo Latinorum, & quæ communis est substantiam usurpat. At unio secundum personam non uno tantummodo, intelligi potest, nam quodlibet accidens ab eo, in quo ut sit, constat secundum personam indistinctum esse partes, uel integritatis uel essentiæ cuiuscunque hominis quantum ad personam attinet, eædem sunt cum eo, cuius partes esse dicuntur. Verum cum diuino uerbo fas non sit quippiam accidere, & ordo rerum nequaquam patiatur humanitatem, quæ ad substantiam spectat accidentis essentiam subire, intelligi nullo modo potest, ut humana natura deiuncta Deo personaliter sit, quemadmodum accidens subiecto suo inhæresit. Quod si ad alterum modum recurras, quo partes atque membra personæ copulantur, incidis in Scyllam cupiens uitare Charybdim. Deum enim aut hominem partis definitionē subintrare fatendum esset; quorum utrunque riderent philosophi, alterum orthodoxa detestaretur Ecclesia. Quid ergo? succumbendumne nobis erit? minime gentium Perspicatius quidem intuentibus uideri potest quod membra cuiusque hominis & partes sunt & organa, partes quidem, quoniā totum integrat, organa uero, quia ad officia muneraque propria accommodantur. Organa autem dixerim non quæcunque, sed connexa. Habēt siquidem artifices, & alia instrumenta a seipsis abiuncta, quæ à prioribus tantum distant, ut nequaquam ualeat alter alteri manus aut oculos, quemadmodum ensem aut calamum commodare, propterea q nostra isthæc membra nobiscum subsistunt, illa uero remota à nobis sunt, & exsistūt per seipsa Nec partes & quæ diximus coniuncta organa, tam mutuo inter se connectuntur uinculo, ut neutra possit ab alterutris separari, quandoquidē & si nullum intelligatur genus partium: possunt nihilominus huiusmodi instrumenta remanere, Nā & sensoriæ quoq; partes nō eo quod partes compares habent organa sunt, sed quoniam ad suas aptæ sunt functiones: unde si senex oculum solum iuuenis assumeret, uideret utiq; sicut iuuenis & si quis præterea corpus totum animæ organum dixerit, nullus erit error. Quocirca modus quidā relinquitur, quo personalis aliqua coniunctio definiri potest, nulla se uel partium, uel accidentium natura commiscente, quando organum implicitum asseueremus cuipiam tributum esse personæ, atque hoc nimirum pacto nostram naturam Dei uerbo unitam citra omnem dubitationem confitemur. Et quia in tota earum, quæ apud nos sunt uniuersitate rerum, nihil tam simile Sermo Dei, Quam intellectiua anima reperitur, ab ipsa exēplo qualicunque sumpto, ea quæ diximus, fortasse subobscura pendantur. Cernere libet nostram animā, præter q corporis est forma, utroque potiri instrumenti genere, dum & sui corporis eiusque partium perinde ac congenitorum organorum utitur ministerio, & externa adminicula perficiendis adhibet operibus, hominis enim corpus coniunctum intellectiuæ animæ organum putandum, est non ob id esse, quia ipsa illud informat, & perficit: sed ob eam potius causam, q idem cum ipsa sortitum est subsistere. Enim uerò si sola uis intelligentiæ adimeretur animæ, hoc ipsum, quod corporis perfectio est, retineret nihilominus secū illud idem corpus, quatenus instrumentum coniunctum, ut Platonici omnes. Peripateticorū uero illi, q unum hoib. dedere intellectū, affirmant.

At

At si incredibile, aut ambiguum adhuc cuiquam uidetur, vt spiritualis aliqua substantia corporeum habeat quippiam eiusdem secum etiam participans, quo proprias absoluat actiones, & tamē eius forma non sit, ad seipsum redeat, seipsum intueatur, de seipso dubitet. Nonne intellectus hominis ad explicandos eorum q̄ intelligit, conceptus lingua vtitur, quæ corporalis est, & eadem omnino persona cum illo constans, & tamen intellectus nullius corporis est actus? Quemadmodum itaque intellectiua anima uariis quidem, veris tamen, modis geminum habet instrumentum iunctum & abiunctum, non secus profecto gloriosus Deus uniuerso creaturarum genere ueluti organo vtitur separato, dum per secretum, intimumq; illapsum se rebus immiscens ad suæ voluntatis arbitrium deducit omnia, & cuncta in singulis, & singula in cunctis operatur. Illam autem humanitatem, quæ in Christo permanet, tanquam organum coniunctum assumpsit, atque ad illa magnifica & excellentissima solius Dei opera, redemptionem generis humani, sanctificationem peccatorum, æterni regni aditum, & id genus multa accommodat, agit, exercet. Quare præclare Athana. vnionem animæ ad corpus, non ut materiam, sed vt instrumentum proprium intuitus dixit, sicut anima rationalis & caro unus est homo, ita Deus & homo vnus est Christus. Cū igitur unio omnis, ut primo loco cum dicebamus, vel secundum personam sit, uel secūdum essentiam, & essentialem procul a proposito repulerimus, superest ut personalem vnionem hanc asseramus. Rursus cum personalis unio interdum penes substantiam constare possit, interdum autem penes accedens, & quæ accidentis est similiter prætermissa sit, atque substantialis remanebit. Postremo, quia & hæc in eam, quæ asciscit partes, & in eam quæ organis contēta est distincta reperitur, constet verò partium proprietates utrique repugnare naturæ, consentaneum est, ut diuinitas, atque humanitas Christi in unam coeant non naturam, sed personam, non accidentaliter, ut ita loqui liceat, sed substātialiter, non ut partes, sed ut altera humanitas, quod ueluti instrumentū quoddam, ut sæpe dictum est, adiunctum diuinæ personæ sit atq; ita sane adiunctum, ut corpus illud uerum Dei corpus, & anima illa vera Dei anima vere atque constanter possit appellari. Nec officit quicquam nobis, quod coniuncta organa ad integritatem naturæ eius, cuius sunt, spectare videantur, non enim oportet id continuo verum esse, vt sexti digiti quacunque ex causa congeniti exemplo probari potest is enim de speciei humanæ integritate non est, & tamen organum connexum est hominis habentis illum. Cæterum quo nullus hæsitandi locus excellenti cuiquam ingenio relinquatur, nihil obesse scito, quód ipsum Dei verbum sola vi intelligentiæ ad assumptam naturam refertur, hoc enim minoris refert quam curandum sit. Relatio namque sola non tātum habetur momenti, vt hominem Deum faciat uerum suum inspiciendum est, ex quo oritur fundamentum. Quod hoc in loco si attenderis, in eo consistit, quod filius Dei ad idem omnino esse personæ substantiæque suę naturam hominis complexus est: hæc enim eiusdem indiuisio est, qua Deus homo est. Quæ & tanta tanque singulari habetur, vt in tam numerosa rerum conditarum multitudine nullam diuus Bernardus reperit, quam non fateretur ab ea excedi, cum doceret Augu. didicerimus potiorem vnionem obtinuisse hominem in filio Dei, quam (mirabile dictum) ipsemet filius in Patre, cum quo tam singulariter vnus Deus. Hæc est quæ prodigiis omnibus adeo præstat, vt ne dicam cætera mirabilia Dei opera (quæ vel leuiter inspecta laudamus, miramur & obstupescimus) sed miraculo uniuersa quę fieri posse credimus longo supereminet interuallo, quandoquidem homo, qui natus est in ciuitate carnis nostrę idem ipse est Altissimus, qui fundauit eam. Hoc est magnum illud, atque apostolicum sacramentum, quo secundus Adam tamquam sponsus procedens patrem reliquit & matrem, quando forma suscepta serui lis splendorem maiestatis obtexit, & synagoga dimissa nouę sponsæ inhæsit factique sunt duo Deus inquam & homo in carne vna. Hæc est ardentis simulque incombusti rubi flagrantia, qua Deus noster (qui ignis consumens appellari voluit) quam asciuit humanitatem, absque consomptione continet atque illustrat. Nec secus quam ros in vellere abditur, & tanquam lapis sine manibus humanis operis de monte virgineæ altitudinis abscissus creuit in montem maximum, omnia implentem quando vniuersa & quæ in terris, & quæ in cœlis sunt instaurat, magnificat, beat. Hæc demum est quæ mortalitatem nostram obiectam atque prostratam supra ne dicam sydera, sed Angelorum quoque altitudinem efferens diuinitatis consortium adeo nobis impartiuit, vt nunc quidem essemus & appellaremur genus electum, regale sacerdotium, gens sancta, populus acquisitionis eius qui de tenebris nos in admirabile lumen suum vocauit, & demum quando apparuit, similes ei simus immortales, impassibiles, nullius egentes, sancti, gloriosi, beati. Agnosce ergo quisquis Christianæ professionis censeris, dignitatem tuam & diuinæ iam consors factus naturæ noli in veterem vilitatem degeneri conuersatione redire. Nomen cuius capitis, corporisque membrum sis. Etenim si præ oculis nostram hanc tantum pręstantiam in promptu haberemus, & ad illam mores nostros metiremur & cogitatus, quam parata & expedita esse nobis via ad bene beateque viuendum. Quicunque nempe salutis suæ curam non negligit in vnionis gratia, qua Christo insitus est, standum, aut ad eam redeundem sibi fore faciles prospicit. Nam quia nos infami per impietatum nostrarum iniquitates ab vno vero summoque bono resilientes euanueramus, in multa discissi, per multa inhærentes multis, nutu denique Dei nostræ perditionis miserentis, venit Emanuel vnus & se nobiscum effecit vnum a multis exonerati, applicaremur, ad vnum, amaremus vnum, frueremur vno persisteremus in vno, qui cū Patre & sancto spiritu viuit & regnat Deus. Amen.

ORATIO III.

De causa & origine Mali, & cur homines plura & maiora mala inuaserint magis quam cætera animalia coram Alex. 6. Dominica I. xl. anno salutis 1502. habita.

DVCTVS Est Iesus in desertum à spiritu, vt tentaretur à Diabolo. Propositum hodie singulare duellum, S. ac B. P. admirandum vniuersæ creaturæ spectaculum exhibet. Vnigenitus nanque omnipotentis Dei idemque Deus omnipotens exuuiis nostræ mortalitatis indutus, non in carne peccati, sed in similitudine carnis peccati progrediens, alter pugilum mediam velut in arenam, & totius orbis theatrum prosilijt, contra principem tenebrarum pugnaturus. Quis non miretur, quis non stupeat? quis non omnibus prope sensibus deficiat? Magnitudo rei & scaturientium multitudo mysteriorum rationis virtute, omnem circumfundit. Cum autem cuncta mens non valeat humana comprehendere, & quæ percipere datum est enumerare singula orationis modus non libenter sinat, ad vnum illud oculos inieci meos non aliorum potissimum, sed quod exilibus ingenijs (quale meum fateor) & tractatu facilius, ad nostram maxime inspiciat naturam, Cum enim intueor Saluatori nostro, eidemque Deo optimo, creaturam suam, quam bonam sanctamque condiderat, obuiam fieri, culpam suadere, & nequitiæ venenum ad fontem usque bonitatis extendere tentare, id modo versatur in animo Deus omnipotens maximus author omnium eorundemque & singula bona, & cuncta valde sunt bona, vnde igitur malum rebus adiunctum est? quis malum mundo inferuit? Operæ pretiū itaque esse arbitror, quam breuissime discutere prius vnde malum in vniuerso sit deinde quā ob causam hominū genus præ cæteris plus mali occupauit. Veruntamen nostro vt aspiceret instituto. Mariam summi boni parentem adeamus. Aue. Ma.

MALI originem inuestigare tentantibus ille quām primum occurrit quæstionis nodus, malum ab alio productum, an vero ex seipso subortum sit. Si ab alio, a bono igitur, aliud nempe a malo, non nisi bonum est. Quo autem pacto a bono malum manare potest cum pugnent inter se, ner solum contraria, sed contrariorum quoque causæ sint? Si ex semetipso malum est, Manichæi redit error, nec vnus vniuersi est princeps (vt Stoici & Peripatetici rationibus affirmarunt) sed duo rerū principia alterum quidem bonorum, alterum vero malorum (vt Pythagorici finxisse uisi sunt) confiteri necessarium esset. Implicitæ autem huius difficultatis nexum, qui sibi absolui applicarique desiderat, eorum quæ sunt geminam aduertat esse naturam. Altera quidem ad proprium boni ita disponitur, vt ab ab eius consecutione deficere possit, qualia sunt ea oīa, q̄ in hoc vltimo orbe frequenti, & alterna gñatione atque corruptione variantur. Altera veró (ad quorum numerum cœlestia pertinent corpora) infallibili ratione proprium bonum consequuntur. Nascitur autem hæc rerum disparitas ex ea, quę præcedit diuersitate mutabilitatis atque constantiæ. Illud quippe rerum genus, cui opportuna quæque principia ad vltimum suæ naturæ adipiscendū mutabilia sunt fraudari profecto suo bono potest. Cui autem vel obtenti vel obtinendi necessaria omnia præsto certoque assunt, hoc a suo desidero decidere (etiam si fingere liceat) impossibile esse videtur. Plantæ etenim & semina idcirco ab intento germine inueniuntur quidem defecisse, quod per impedimenta obuiantia naturalis eorum profectus interceptus est, Sol vero ab instituto nunquam diuertit ob eam causam, quod inuariabili ordine natus est moueri. Nititur & hæc diuersitas ex priore differentia secundum potentiam, & eam quā Græci endelechiam, nos vero actum atque perfectionem appellamus, uariabilitas quippe connexionis cuiusque ex potentia surgit, inflexibilitas vero ex illa rei consummatione firmatur, quæ potentiam omnem ad quoduis repugnans procul abegit. Nunquam enim obirent animalia, si tanta esset perfectio vitæ, quæ omnem moriendi potentiam excluderet, Sunt tamen non pari ratione tantæ inæqualitatis prima principia actu & potentia. Ille enim primam sedem tantū sibi authoritate vendicat, vt antecedens omne secum quodcunq; genus abijciat. Hæc autem & prius se fundamentum consequi

non

non recusat: possibilitatis namque cuiusque radix censetur ex nihilo esse (ut nostri) vel non ex se esse (ut Philosophi tradunt) cum potentia mater est defectus. Quem non ex se esse pullulare ab aere, proferamus exemplum: quemadmodum enim aer, quia non ex se lucet, quidquid luminis habet, alio utique illustrante habet: quotusquisque vero fulgoris gradus illi defuerit, ex hoc ipso prouenit, quod nullum ex seipso aspirat lumen. Haud aliter creatura quælibet, quia non ex se existit, quidquid perfectionis possidet, alio largiente quocunque sortitur: defectus autem omnis, qui affuerit, propterea aduenit, quod nihil ex se est. Quamuis autem cuiuslibet possibilitatis ipsum nihilum radix sit, nõ oia tamen, quæ in nihilum reuertentur, nisi illa manus omnipotentis tueretur, huiusmodi habent potentias, sed sua cuique pro naturæ atque proprij finis ratione accõmodata est. Quo circa licet ea, quæ suapte natura ad singulare aliquod bonum prona sunt, diuerso calle ex nihilo prodierint (dum alia id boni tanto sibi fœdere copularunt, ut nullus sit relictus cõtrario aditus) alia vero ab illo nihilo, vnde veniunt, tam parum discesserunt, quod non modo ad destinatum finem tendere: sed in contrarium possunt inter ea remeare, quæcunque tamen ad vniuersale bonum capessendum facta sunt (qualia sunt cuncta intellectu prædita) vno eodemque interuallo ex nihilo proficiscuntur: quandoquidem eorum nullum ad finem proprium necessario pertingit, sed omnia ingenito possunt arbitrio & ad proprium se agere bonum, & in aduersam partem reniti, pergere, peruenire. Diuinitatis namque cum proprium sit, vniuersum bonum esse, ipsamquemet sibi legem existere, & habere denique rationem eandem, quam & voluntatem, reliqua natura quæ intellectus rationis est particeps, libertate donari haud alia ualet quam quæ ex nihilo potuit exire: hæc autem cum particulare quoddam bonum assequitur, & alterius legi, cui vniuersum bonum est natura se subijcitur, & voluntatem ex se defectricem afficit. Eiusdem. n. rationis est, esse creaturam liberam absque potentia diuertendi ab eo, ad quod destinata est, vniuersum bonum, & creaturam uniuersum bonum esse: quod profecto non solum non fieri, sed ne cogitari potest. Quid enim tanta quidem viget libertate, ut à bono discedere nequeat (cum bonum omne voluntas possit appetere) totam bonitatis naturam, eandemque immobilem in semetipso habeat necesse est, nam aliter pro ea parte, qua minus habet, aut mutabilis est, posset plane decedere. Quamobrem Areopagita Dionysius, malum particulari bono comitem alligauit in diuidundo. Quum igitur malum ex naturalis boni defectu, ex mutabilitate, mutabilitas, ex possibilitate possibilitas, a finitate finitas demum suboriatur nihilo: cõsequens est, ut quæcumque mala sunt, idcirco sint, quoniam illa, quæ malis subijciuntur, ex nihilo veniunt. Et cum potestati non subiaceat diuinæ, ut creaturæ sint, & non ex nihilo, ineuitabile est quin malum sit: si tamen subsistere mundus debet. Verum inter malum naturæ atque moris tantum interest, ut illud quidem & posse & esse necessarium sit: hoc autem posse similiter necessarium, facere autem libertatis fuerit. Percunctantibus itaque vnde malum, ex se, an ab alio, iam liquet malum quidem posse quatenus in malum tendit, nos ex se (quia ex nihilo exurgit) nec ab agente aut horeque aliquo, siue volẽte, aut per se, aut per accidens prouenire. Quemadmodum non frigescere, ignem inseparabiliter comitatur: nulla tamen causa petenda est, quæ ignem efficiat non frigidum. Malum verò ipsum a bono nascitur, sed per accidens, dum quædam bona appetuntur, quibus mala implicita sunt aliorum. Nullus. n. operatur aspiciens ad malum; sed ad bonum ipsum, aut saltem apparens bonum agentis omnis studium contendit. Nemo profecto lacessitus tanto unquam furore visionem expetit ut alterius malum primaria optione eligeret, sed dum bonis quibusque nostris, utilis, delectabilis, honestiue sunt, acquirendis fruendisque operam damus, aduersa quæque declinanda, refellenda, destruendaque occurrunt. Hæc est origo atque via, qua malum mundo obrepere cœpit, extramasque eius partes ambas iam penetrat, intrat, occupat. Sed de mali origine hactenus.

Deinceps, ut promisi, unum, quare tanta mali inundatio hominem præ cæteris inuaserit paucioribus absoluamus. Singularis humanæ naturæ miseria atque calamitas S. P. flenda potius quàm disputanda esset. Cœlum enim & terras & mixta quæque conspiciens, intueor rerum omnium species ad proprios certatim fines contendere, intentis bonis potiri, uel in nullis, aut certè in paucis singularibus desiderium falli, & impedimentum perpeti. Humanum autem genus omne, terra vorago uitiorum (quę uerè mala sunt) sic complexa est atque absorbuit, ut Rara auis in terris, nigroque simillima cygno vir bonus & sapiens, qualem uix reperit ullum, Millib. a cunctis hominum consultus Apollo. Cur solum humanum genus Deus optime tot ac tantis malis respersisti, aut certe inuolui passus es? Nunquid omnia certo fine gubernas hominumque solos despicis actus? nunquid totius operis abiectissima pars homines sumus? Hęccine est imago tua Domine? Vbinam illud prophetę tui de tua erga nos misericordia admirantis: quòd tanti homines feceris, quod eorum pedibus cuncta subieceris, oues & boues vniuersos, quin & pecora campi? Si cæteris animantibus præstamus, quanta obsecro, & qualis excellẽtia hæc, si communem nobis, & illis optimi appetitionem congenerasti, & illa fere omnia finem assequuntur, nostrum autem paucissimi voti compotes euadant.

¶ Bifariam aliquid accidere rebus factis ex philosophia didicimus, ex electione ipsius artificis, ut accommodum quippiam fit ad boni aliquid, rursus ex materiæ necessitate, quæ constat veluti ex purpura, cinea, & ex ferramentis quibusque corrodens emergit rubigo. Qua propter sicut faber serram facturus duram ferri eligit materiam & ad secandum idoneam, quod autem rubiginem contrahat, tantum abest, ut optet, ut quo ad possit studeat propulsare, haud aliter plasmaturus Deus hominem, quoniam animæ actiones instrumento indigebant pro tangendi sensu nobilissimo (ob idque molles carnes bene aptos mente docilesque videmus) oportuit tale effingere corpus quod earum qualitatũ, quæ tactu percipiuntur, medium temperamentum haberet. Cõpositum proinde oportuit fieri hominem ex intellectuali & sensitiua natura, & spiritu & carne, ex rationali appetitu atque sensibili. Electa nimirum sunt ambo, ut sensibilibus bonis pariter & intelligibilibus certa quadam ratione frueremur. Nunc autem cum simulatque editi in lucem & suscepti sumus, sensibilibus assuescimus bonis, cum vtilibus, tum delectabilibus, atque itaque hęc sensuum blandimenta naturali nobis necessitudine iuncta frequenti vsu adeo familiari fiunt, & tam vehementer nos impellunt, ut & in signem mentis obliuitatem obnubilent, & putemus nos sensitiua natura primo constare, consectamur propterea blandientem libidinem, nullum habentem modum aliumque finem, & toto impetu paulatim feriuntur, imo rapimur in istas sensuum oblectationes. Delecta hæc non sunt, ut in homine essent, sed ex connexione partium pullularunt, hinc siquidem caro concupiscit aduersus spiritum, & spiritus aduersus carnem, hanc Apostolus queritur, Video enim legem in membris meis repugnantem legi mentis meæ, & captiuantem me in lege peccati, & rursus, Non quod volo bonum, sed quod nolo malum hoc ago. Hinc manifesta carnis opera fornicatio, immunditia, impudicitia, luxuria, veneficia, inimicitiæ, æmulationes, contentiones, iræ, rixæ, dissensiones, sectæ, inuidiæ, homicidia, ebrietates, comessationes, & id genus mola, quibus non sat est animam inficere, nisi etiam corporis mala tot tantaque secum ferant, ut in nobisipsis experiamur nullam fere hominibus ægritudinẽ accidere, quæ ab animi huiusmodi perturbationibus originem non traxerit ob eamque causam cæteris animalibus, crebrioribus & grauioribus molestijs, infirmitatibus, morbis & ęrumnis infestatur, & quatitur genus hominum. In sola igitur nostra natura, mirum non est si tanta virtusque mali rubigo residet, quando sola ex sensu & intellectu constat, & eo vinculo, ut sensus, & quæ illius sunt manifesta, facilia domesticaque nobiscum coalescant, intellectus autẽ & eius bona obscura, ardua, alienaque appareãt. Accedit ad hæc, quod sicut a sanctis Patribus accipimus, aduersarius noster Diabolus circuit quæritans quem deuoret, & menti falsa suggerere, & suas delicias sensibus suadere, & si qua sunt spiritualium bonorum desideria vel extinguere, vel inficere non desistit. An nobis fortasse longius aut ignota exempla petenda? audacissimam. n. bestiam & infensam, Dominum Iesum (paulo ante audiuimus) quam importunissime aggressam. Et primo quidem esurientem ad ea quæ carnis erant, sola tamen externa suasione inuitauit, non enim decebat immaculatum agnum, qui venerat tollere peccata mundi, interna carnis pugna tentari, cum (ut diuus ait Aug.) nonnullum peccatum sit cum caro concupiscit aduersus spiritum. Deinde religionis sanctimonia ad egregiam popularis famæ extensionem prouocans, si illæsus per acra descenderet quæ mundi sunt subministrauit. Demum ratus, quod si peccare licet, repugnandi gratia maxime licet omnia regna terrarũ pollicitus est. Et sic dum res gesta geminatos hostes, internos, s. & externos, habere nos admonet, causam simul affert quare rẽpublicam humanam malis crebrescentibus labefactam singulariter videmus.

¶ Nec propterea virtutis nomen tamquam impossibile pauẽdum nobis est, & via desperanda salutis, bonorum enim officiorũ omnium semina a natura nobis indita sunt, & aduersantia, quæque valeamus pro nostro integro arbitrio superare, Adde quod intus & extra ad vtriusque generis inimicos supplantandos, magna & minutissima præsidia posuit Conditor omnipotens & gloriosus victor noster. Exteriora quidem arma illamet, quibus ipse vsus est, ad vtendum contulit, sacrorum nempe librorum doctrinam, nulla siquidem rõne alia quam sola scripturæ authoritate certamen totum ad victoriam vsque perduxit, compertum suo experimẽto id esse monens, ut quicquid credendum, agendum, omittendumque occurrit, hoc sacri eloquij lance librandũ censeamus. Interius vero auxilium tribuit, quandoquidẽ antequam duceretur a Spiritu sancto, ut tentaretur a Diabolo, aquarum fluentia, benedictione propriu Baptismatis consecrauit, & deinceps cum primum in nouam creaturam sacro fonte regeneramur,

ramur, suæ gratiæ & charitatis aliarumque omnium virtutum muneribus sic protegit, vt omnia nequissimi tela igneo veneno armata, facile possimus abrumpere, retorquere, & extinguere. Minimam namque charitatem diuus Tho. edocet ad omnium generum exquisita tentata sufficeret. Quis nos inquit Apostolus, separabit a charitate Christi? tribulatio an angustia, an gladius, an fames? certus sum, quod neque mors, neque vita, neque Angeli, neque principatus, neque creatura alia poterit nos separare a charitate, quæ est in Christo Iesu, qui cum Patre & Spiritusancto viuit & regnat in sæcula. Amen.

ORATIO IIII.

De immortalitate animorum coram Iulio 2. Pontifice maximo Dominica prima Aduentus anno Salut. 1503. habita.

PROPE est Regnum Dei, Lucæ 21. Postquam rerum humanarum atque earum, quæ intra nos sunt, diuinarum, culmine, potita est beatitudo tua, sanctissime Pater, agnosco hoc orandi munus eadem spectante felicitate mihi forte obtigisse. Ea propter omnes aut expectare catalogum quēdam laudum tuarum a me recensitum iri, aut inuidere arbitror mihi fortunā meam. Magnorum enim oratorum animi excelsa virtutum tuarum fastigia commendare gestientes optassent vehementius hūc sibi locum dari, quo tam in latum campum riuos totius effundere liceret eloquentiæ. Hos ego tantum abest vt reprehendam, vt ingentes quoque gratias piis eorum affectibus, sanctitatis tuæ nomine, agendas putauerim. Attamen ab illa procul valde sententia meum consilium distraxit, spectans, enim ad magnanimitatē, tuam, quam præclara facinora luculentius ostēdunt quamve mortales omnes pleno ore congratulantes prędicant, auram illam popularem ventosamque orationem quam animi magnitudo vti cætera quæque caduca atque fluxa spernit, omittendam censui. Verum maximam de immortalitate animorum difficultate animorum difficultatem, & eam penitus explicatam, si tamen ita dici sine arrogantia licet, maiestati tuæ offerendam arbitri. Ad primum siquidem mortalium principem, pastoremque animarum, prima oratio a prima religione, prima de hominum re iure habetur. Verum quo tam arduum negotium dignius tractemus, diuæ Mariæ nomen imploremus, Aue Maria, &c:

PRincipio veluti basim quandam atque totius orationis fundamentum id firmiter ab omnibus teneri velim, ad cognitionem latentium substantiarum, occultarumque rerum, propriis earum effectibus deducentibus, nos rite saneque peruenire. Effecta namque si tollas, nullus notitiæ de arcanis delinquitur locus, cum (vt inuisibilia mittamus) de corporibus cælestib. de Sole, de Luna, deque reliquis astris, sublatis officiorum suorum actionibus quis vel tenuem coniecturam caperet? Quis ignem leuem, terram grauem, illum calidum, hanc frigidam dignosceret si ascēsus atque descensus, si calefactio frigefactione nunquam fuissent sensibus explorata? Hinc igitur maximus ille philosophiæ parēs Arist. exortus, Si animus inquit, aliquam hēt operationem propriam, fieri poterit eundem a corpore quoque separatum nihilominus manere atque viuere, si nullam sibi vendicat, sed omnem, vt ita dixerim, suppellectilem habet cum corpore communem cum ipso quoque corpore intereat opus est. Hoc itaque iacto fundamento, subtilius ad inquirendum, an animus per se solum agat quicquam. Et quoniam si quippiam solus perficit, id præcipue est contemplationis opus, ad hoc vniuersa deducit quæstio, nunquid intelligere solius animi sit, an vero animi simul atque corporis? Vt autem quod quærimus, clarius, facilius, tutiusque inuestigemus, rebus, omnibus distributa pariter & accumulata officia legere atque accuratius distinguere operæ pretium duxi. Quatuor esse actionum gña philosophi tradidere, quarum duæ extremę sunt, reliquæ autem mediæ. Et illarum quidem vnum genus est, quod in solo corpore materiaque versatur, quales sunt affectiones, quæ a calido frigidoque, humido, sicco duro, leni, atque his similibus proficiscuntur. Alterum vero est, quod a rerum sensibilium mole eleuatum, ad spiritualium naturam solummodo infertur. Nostram autem intellectionem ad neutrum horum generum pertinere facile constat, nec enim cum intelligimus affectus, quos modo dicebam, patimur corporales, quin potius si intenta mentis acies nimis fuerit, quanquam extrinsecus illa nobis admoueantur non sentimus. Neque rursus tam alta petimus, vt corporeis imaginibus non immisceamur, oportet enim intelligentem phantasmata speculari. Inter mediorum vero generum alterum, quod mali est propinquius, in quo & actiones sensuum continentur, ab eiusmodi actionibus liberum est, sed corporeo organo expletur, audientes nempe vel videntes, & si non frigemus aut æstuamus, quibusdam tamen corporeis intercedentibus portionibus sonos, colores, res odores, cæteraque sensata percipimus. Reliquum autem spiritualibus actionibus affine: quę illo solum ab elementaribus qualitatibus sed a corporeo quoque instrumento sese eleuat, obiectis tamen non corporibus, sed corporum imaginibus (quæ phantasmata philosophi appellant) naturali quadam necessitudine deuinctum est. In hoc profecto actionum genere nostram intellectionem locari quisquis veri iudicis naturam nouit, nequaquā ambigit, experimur namque nosmetipsos intelligere discernereque non genus hoc aut illud, sed vniuersam corporum naturam. Decernere autem recte non contingit aliterquam si is qui arbitratur, omni vacet affectu. Probant hoc quotidianæ controuersiæ: quib. sedandis iudicem ad neutram partem propensum exquirimus atque laudamus. Probant interni mores, affectus passionesque quibus manifestum fit neminem omni hora sapere, sed qualis vnusquisque inuenitur, talis & finis videtur. Probant naturæ experimenta: vt enim vere discernamus quid amarum, quidue dulce sit, nullo affectum sapore gustum seruare oportet: ægro namque ideo cuncta videntur amariora, quoniam cholerica amaritudo sensorium infecit. Nec dissimile reliquis sensib. accidit vna siquidem omnis iudicij communis est ratio, vt sit qui iudicat, a rebus iudicandis alienus: nam si illarum aliqua inhæserit, aut totum sibi iudicium inflectit, aut falsum facit aliarum afferre censuram. Quo circa quoniam vniuersa ac singula quæ materiæ concreta sunt intellectu nos discernere, atque hæc ipsa spiritualibus distinguere experimento comprobamur, necesse est ut noster hic animus vniuersæ naturæ corporeæ natus arbiter, ab omni sit corpore alienus. Vnde præclare Anaxagoras. Atque Arist. intellectum oportere esse immixtum dixere, tametsi diuersis rationibus ducerentur, ille enim ut libero expeditoque imperio cuncta disponat. hic aūt ut recto sanoque iudicio omnia decernat. Nec audiendi sunt nobis qui acriori se ingenio præditos existimantes, organum quidem (hoc est quandam corporis portionem) menti non assignans ab vniuerso tamen hominis corpore eadem adiungi ratione, quam attulimus, aiunt non satis probatum iri. Tam irrationabilis est istorum cauillatio, ut nisi velim eos nosse eam me scire, atque à sententia ea dimotum, referendam putassem minime. Dicant obsecro isti, si intellectum ab omni parte corporis oportet esse liberum, ut omne possit corpus diiudicare, quo pacto uni toti corpori mersus, vniuersæ rei corporeæ æquus erit iudex: siue enim pars siue totum, modo corpus aut corporeum aliquid sit, cui intellectiuam vim quispiam astrinxerit ad certam trahit, flectit definitque cognoscendorum corporum speciem, quæ non solum amplissimam illam de omni mole corporea cognitione prohibet, impedit, atque obstruit, verum intellectum quoque ipsum cum sensu miscet, solaque vocabuli differentia alterum se cernit ab altero. Quod si absonum valde est (quandoquidem nihil distaremus ab animantib.) oportet, vt intellectus exercitium solius animi esse fateamur, & non animi corporisque commune commodum fenure. Quæcunque autem species operationum quippiam, sola efficit, retinet ac suffert sustinentis alius alicuius adminiculo non eget. Alteri namque si innueretur, eoque sub moto labasceret, nequaquam sola eam actionem contineret, sed communem magis reciperet cum eo, sine quo subsistere non posset. Quod si alieno fulcimento diuinæ huic formæ opus nō sit, sua tantum virtute subsistere quis dubitabit? Alterum. n. ex duobus fateri oportet, aut illā per seipsum stare, aut hærere, & si quidem per se constas, in portu (vt aiunt) nauigamus. Si autem subuenitur, quomodo contemplationem suam in suo tantum sinu complecti, fouere, gerereque valet. Si species itaque omnis, quæ propriam sibi vel vnam vendicat operationem, communi Philosophorum sententia constans atque perennis est, inficiari profecto, nemo poterit, quin nostra mens, quam dum contemplamur, per se solam agere comprobauimus, per se quoque solam esse manereque possit ac viuere. Immortalem ergo animum esse hactenus a propria actione probauimus.

DEINCEPS Eiusdem sempiternitatem a naturali eius desiderio monstrandam curabo. Si cuiquam P. B. a natura inditum est, ut semper esse desideret, rem hanc Philosophi pariter & Theologi perpetuam fore, ea potissimum ratione sunt arbitrati, quod naturæ appetitus inanis esse non potest, quare si noster animus suapte natura sempiternam cupit vitam, eum immortalitate vigere nemo dubitabit. Quod autem ita sit a natura institutus, ut optet se semper fore, manifestum sic fiet. Appetitionum duo sunt genera, alterum reb. omnibus commune, quo vnumquodque ad accōmodum iuuans prosecuturumque fertur. Alterum eorum quæ cognitione pollent proprium quo metuunt, cupiuntque. dolent gaudentque & mille aliis variantur affectibus. Vtrunque tamen pro tuendo esse contendit, quandoquidem nulla prorsus res est, quæ se esse non amet. (Argumentũ a naturali desiderio.)

¶ Quemadmodum autem communis ille appetitus, non vno tantum reuenitur modo in his, quæ certis finiuntur ætatibus, & in his quæ nunquam desinunt, quandoquidem quæ senescunt, effundere desiderium in omne tempus non audent, quorum aut vigor temporis diuturnitate non senescit, perseuerare tempore

a.

eadem

eadem magnopere concupiscunt, haud secus appetitus alter, quẽ cognoscentium diximus esse proprium, diuersa ratione reperitur in his, quæ sensu tantum mouentur, atque his, quæ intellectu præstant. Illa enim quoniam solum quod adest, aut imminet, apprehendunt, in longum appetitiones non suspendunt, quia vniuersa varietatum, mutationum, temporumque volumina contemplatione pariter & prouidentia excellant, reliquum est, ut patem uim appetendi sortita non hoc tantum aut illo tempore, sed in æuum deducere uitam cupiant. At si ambiguum, subobscurum, aut leue testimonium hoc habetur, & obiicitur, nosmetipsos intellectu quidem præditos non dubitamus, semper tamen uiuere, aut natura appetimus minime, aut morientes fallimur. Eleuate obsecro paulisper mentis oculos, constantissimas uniuersalis naturæ leges intendite, sanctiones spectate duas. Alterã qua æqualia pariter congenerantur omnibus durandi desiderium & permanendi robur, ita quandiu quoque duraturum est, tandiu esse desideret, & quanto tempore expetit existere, tantisper permansurum sit. Alterã, qua appetitus omnis quo unumquodque esse perseuerareque subinde concupiscat, aut ad quandam temporis mensuram cluditur, aut vltra quamcunque temporis longitudinem se extendit, comparata sunt hæc in his, quæ de cœlo naturæ scripsit interpres. His autem iunctum fuerit, quod intellectualis spiritus desiderium tendat ad esse non hac aut illa ætate conclusum, sed ab omni tempore eleuatum, quoniam intellectu apprehensum solummodo copit bonum, quod ab omnium temporum differentiis, quia vniuersale est, constat esse, absolutum, consequens est ut is quo intelligimus & sapimus, animum in vniuersum tempus effusum habeat uiuendi desiderium cum pari robore, euadere quippe quia non potest, qum aut certo tempore, aut semper esse desideret, cum definito non subsit tempori, reliquũ est, ut ad sempiternum se extendat. Immortalem perinde esse non hominem, sed seipsum nollet animus propria appetitione, quæ praua falsaque esse nequit, testatur, clamat, demonstrat, ipsius quippe animi propria est cupido hæc, veluti ipsius cupidinis parens intellectiua cognitio, nos autem semper viuere nequaquam optamus, nisi quemadmodum volare interdum cupimus. Sed quid diutius quæ domi sunt uersamus? nonne, & quæ extra nobis, sunt cœlestem hunc timorem, & diuinum nostrum profitentur animum? Ex illo quippe naturæ vultu, quem dixere chaos, rudem, indigestamque molem, res omnes ordine propagatas, eo fœdere dispositas atque coonexas esse perspicimus, ut ab imis ad superiora conscendentibus perfectionum incrementa sensim appareant succrescere, & quæ coniuncta sunt, alterum alteri paulum admodum præstare. Consurgunt siquidem veluti depressi quidam gradus aut numeri rerum species, & ab his, quæ singulis proxime sunt nullo distant interuallo, atque idcirco adeo similes cognataique habent habitudines, naturas, actiones atque figuras, quæ sibi mutuo contiguæ sunt, vt non facile plerunque sit illas distinguere. Peragratis autem uniuersis corporum, plantarum, animatumque naturis, ad hominem cum uenitur idem grauis ascensus, quo sensim pedetentim quo procedebatur, nequaquam seruatur sed sursum repente natura trahitur, & ad altiorem, eamque remotissimam contignationem eleuarut. Mari namque interuallo homo a suprema animantium specie quam summum animal ab infimo non modo uiuentium, sed abiectissimorum quoque corporum genere distat. Ne autem hæc absque ratione dicere uideamur, citentur nostra, alienaque genera conditiones actionesque. Genera in primis, quandoquidem cætera omnia, ex materiæ transmutatione proficiscuntur, nostra autem mens desoris uenit. Conditiones deinde: illa .n. tenui supellectile contenta, pauca quibus indigent, ab ipsa natura simulatque eduntur in lucem, accipiunt. indumentorum uice cortices, testas coria, spinas, villos setas, pilos, plumam pennas, squamas, vellera, pro armis autem cornua, ungues, dentes, ictus, rostra, aculeos. morsus, calces uenena. Homo autem pro vniuersis his, & aliis quam plurimis & uariis & magnificis illudiosas facile sine solas manus accepit. Actiones demum, quia singulis speciebus aliis, definitus est agendi modus: homo aut tot sanique dissimilibus vtitur uiis, ut hic solus sit hominibus operandi modus, sine ullo certo agere modo. Alia, sola salus tuetur. hominem vero tam sensu quam ratione apprehensa, etiam si nil aliud utilitatis accessurum sit delectant. Alia, de prole ciboque solicita pugnant: homo autem famam extendere factis audet. nomen & gloriam soboli, saluti, uitæque anteponit. Alia postremo a consono illis bono rato deficiunt, homo autem, proh dolor, suum uere bonum sæpissime amittit. Vnde igitur tanta distantia inter hominem cæterasque naturas? vbi solitæ pedetentim scandere, tantus repente naturæ saltus? unde quæ consueuerat per similiora in simili duci, in tam dispatia statim eleuata conspicitur? Nullam profecto causam aliam reddidisse satis erit nisi animum e summo rerum fastigio uenisse dixerimus, qui in alterum rerum ordinem naturam transfert supremis infima iungit, caduca immortalibus inserit, horizonta æternitatis & temporis constituit, sic nempe omnis admiratio disparitatis cedit, si ex duab. naturis spiritu & corpore, intellectu & sensu, immortali & corruptibili hominem constare non dubitamus. Quas ob res si animi nostri (de quo agimus,) facultas certi aliquid comperire potest, & veritatis quippiam de seipso perspicere, si subtilissimis argumentis fides vlla adhibenda est, si ratione inuestigata & ad sensuum vsque explorationem deducta humanæ sententiæ quietem tribuunt, ineruditi, indociles, tardi, hebetes, stupidique est immortalitatem animorum in problema reuocare neutrum. O quam sibi melius consulerent illi qui se rerũ occultarum scrutatores profitentes, quæ natura in sole exposuit, ostendunt atque obregunt, si suam cæcitatem silentio opprimerent, meliores namque haberentur Philosophi, dum tacerent, quam imperitiores, dum tam ineptè garriunt.

¶ Sed quid nobis cum re temeraria, animum P.B. sortiti summa mundum, purum, splendidum, diuinum thesaurum profecto ꝑtiosissimum in vasis istis fictilibus reconditum? Mundum inquã accepimus, quandoquidem non ob merita (vt Origenes fabulatur) corporeis uinculis est addictus, neque vt luerum viuificando corpus eiusdem sordes contrahat, sed vt naturæ fœdere vitam influat, cupiditates, libidines, reliquosque aut tollat, aut moderetur affectus, humana quantum par est, disponat, æterna intendat, ad ea cuncta dirigat, & se totum dedat. Accepimus præterea purum pariter & splendidum, et quia illustrium spirituum vltimus fulgorem mirantissimæ lucis cum aliis non suffert, obumbratum materiæ tenebris lumen uel oculo noctuæ similis inspiceret, intelligibilia colligeret, atque vniuersa natura a sensu seipsum omnia faceret. Accepimus denique diuinum, vt summum bonum intelligeret, intelligendo amaret, amando possideret, possidendo frueretur. Seruemus igitur obsecro, seruemus depositum quale accepimus, curemus ne temporalium contagione polluatur. Timeamus propheticum illud, Homo cum in honore esset, non intellexit, comparatus est iumentis insipientib. & similis factus est illis. Excolamus virtutum semina nobis indita, tenebrarumque operibus procul reiectis, induamur Dominum Iesum Christum quo fœlici immortalitate, atque immortali fœlicitate tandem perfruamur. Dixi.

ORATIO V.

De modo quo animæ patiuntur ab igne corporeo & de corporum cruciatu, coram Iulio II. Dominica prima Aduentus anno 1504. habita.

ARESCENTIBVS Hominibus præ timore & expectatione, eorum, quæ superuenient vniuerso orbi. Lucæ xxi. si humanæ mẽtis imbecillitatem & abyssum caliginis, quas in se se rerum uarietas recondit, animo reuoluerimus, B.P. nihil fere est, de cuius explorata cognitione placere nobis, & gloriari valeamus. Non enim ea solum, quæ procul a nobis natura repolute sed illa quoque quæ in promptu habemus, quę ipsi sentimus, ambiguitatis nebula offusa sunt. Hoc qui aduertit & sapit, sic difficillima quæque cunctabundo ingenio stiloque attingit, ut præclarè secum actum putet, vbi de occultis rebus probabile potuit quippiam attulisse. De subterraneis igitur pœnis reproborum dæmonum, hominumque siue animas, siue corpora postremo cruciaturis, dicturum hodie me eo animo quæso, audire, ut cum rationi maximè consentanea patefecero, malitis utcumque concipere, quam uelle sensu vel certa demonstratione callere. Quod si uires siue corporis siue animæ huic quod nunciationi succumbent, aut impares erunt date precor veniam valetudinario, Diuæ itaque Mariæ tribunal solita prece ueneremur. Aue Maria.

EXCELLENTISSIMVM illud genus rerum quæ solo spiritu constant, & intellectu uigent, an pœnas aliquas subire dignum sit, quoque pœnarum genere affligi possit, diuersos autores varias legimus attulisse sententias. Quorum opiniones recensere & a fide aut veritate discrepantes hoc interuallo refellere ea ratione constitui, ut purgatis erroribus credibilis magis veritas fiat appareatque. Plurimi Philosophorum intellectualis naturæ pręstantiam mentientes, ab vniuerso pœnarum genere iam humanas animas, quam angelicas omnes substantias liberarunt, ea potissimum ratione persuasi, quod malum omne citra orbem Lunæ (infra quem duntaxat potest aliquid præter intentionem obuiare) conclusum est, neutramque proinde illarum naturarum potest inuoluere, quæ a corporibus vniuersi sunt segregatæ. Horum error facile deprehenditur, si recti operis ratio, si creatæ voluntatis natura in medium deducta fuerit. Rectum quippe opus, & opus est & rectum, quare a duobus necesse est proficiscatur principijs, quorum altero opus, altero rectum sit, illud voluntas, quæ simul voluntas & lex est, errare potest

teſt

test minimè, quæ uerò uoluntas tantum est, non lex, nec legi immobiliter hærens, e rectitudine declinare suapte natura valet. Cum autem liberi arbitrii uniuersa lex, perfectam omnis boni rationem in se claudat (quandoquidem ad omnia liberi arbitrii appetitio extenditur) & nec fieri nec cogitari valeat, vt creata voluntas omne boni sit, aut congenita natura possideat, consequẽs est, vt ipso summo bono excepto, reliqua libertatem sint flexibilẽ ad bonum & malum sortita. Potest igitur in separatis ab vniuersa corporea mole spiritibus malum culpæ inesse, & quoniam iussisti Domine, & sic est, ut omnis inordinatus animus sibiipsi sit pœna, oportet malum quoque pœnæ eis inesse. Ex propria igitur officina confutatis Philosophis, aliis pœnis affici posse autumant Angelos, verum unicam eorum ærumnam in mœrore amissæ fœlicitatis consistere arbitrati sunt. Hos gemina peccati malitia statim arguit. Vt enim peccantes duo mala faciunt (dum Deum respuunt, fontem aquæ vitæ, & cisternas propriarum affectionũ sibi fodiunt dissipatas) par est duplici etiam vt in pœna dolore conterantur, & damno contemptæ fœlicitatis & supplicio inuoluentis calamitatis. Alii animarum supplicia asseuerantes, finxerunt nasci ea ex terribilibus corporum quorundam imaginibus, quas aspicientes, perinde eiunt, pauore concussi ac dormientes, aut phreneticos, quos mania vel in somnia terrent, uel phantasmata alligant, tribuunt siquidem separatis animis organum quoddam coelestis naturæ, quo terrificas formas concipiant ad se cruciandas. Fabula quippe hæc est quasi reditum animis ad compares stellas pollicita. Et quanquam tam ineptè composita sit, vt digna non habeatur, quam vt philosophia nedum diuina sapientia coarguat, dedit tamen quibusdam ex nostratibus occasionem, etsi non stultius cogitandi, a veritate tamen nihilo errãdi minus. Quantum enim puduit peritos viros has ineptias sectari, tãtum de nouo suo commento gloriati sunt, asserentes non sensibilibus, sed intelligibilibus corporum figuris mentes torqueri. Verum hoc Philosophorum Theologorumque schola confutat, eo quod intelligere omne per seipsum delectabile est. Argutos autem eorum intellectus decipi, ut tristitia putent quæ vere non sunt tristitia, aperta fictio est. Nonnihil denique eorum eo igne cremari mentes astruere conantur, uerum ne puerilis sententia uideretur, nescio quem habitum illas induerunt, quo fieret, vt ignis vstionem persentirent. Voluntarie profectò sunt hæc conficta & vana, nulla ratione, nullaque authoritate constantia.

¶ At qui in Philosophiæ gymnasio, sacrarumque literarum ornatissimo domicilio versati sunt, duo pœnarum genera spiritibus infligenda docuerunt, alterum iacturæ summæ beatitudinis, alterum detrusionis teterrimo ignis carceri. Et quoniam damnum in aperto est, de igneo ergastulo libet paruumque disserere. Detrusum iri dicimus abiectissimo loco non modo illustres dæmonum animarumque substantias, sed insignes quasque earum uires, intellectum, liberum arbitrium, ectuumque potestatem. Coercentur autem uinculis, catenisque igneis, non eo quidem modo, quo corpus corporeis nexibus præpenditur, sed quẽadmodum humanus animus terraceo huic corpori tanto fœdere amplicitus est, vt suo arbitrio inde emigrare non possit, & tamen illum spiritum esse, hoc autem corpus nemo dubitat, non secus spiritus illi tartareo deuinciuntur igni. Sed tantum refert, quod noster animus hoc, in quo tenetur, corpus viuificat, illi uero spiritus, quibus alligantur corporibus, vitam minime præbent. Perspicua autem detrusio hæc nobis fiet, si modum ordinemque, quo corpori spiritus iffigitur ac deuincitur, in medium deduxerimus. Spiritus omnis præter Deum certo loco suapte natura communi physicorum consensu potest definiri. Definitum autem etiam nolentem detineri naturæ uigore noster animus testatur. Quod si tanta est naturæ uis, ut iunctum corpori spiritum manere cogat, quanto magis omnipotens conditoris naturæ authoritas ad dictum loco spiritum detinere etiam inuitum potest? Definitus igitur non natura, sed ui detentus in loco spiritus, naturalem libertatem ac dignitatem, qua nulli subiicitur corpori, qua omne corpus excedit, qua omni corpori præeminet præsidetque infœlicissimus perdidit, & perdidisse miserrime mœret, atque mœrendo ineffabiliter cruciatur. Affligitur intellectus, quando suæ captiuitatis ærumnam recogitare subinde non potest. Cumque simul multa meditari nequeat, ab aliorum omnium, quæ leuamen afferre possent, consideratione prohibetur. Et quamquam meditatio pœna non sit, cum liber quis meditatur solum nihil aduersi sentiens aut metuens, attamen ubi præsens est doloris obiectum, ubi suam uim exercet in meditantem, ubi denique meditatio ipsa coacta est, nihil acerbius animum quam einsmodi consideratio afficere potest. Affligitur uoluntas, quippe ab omni delectabili depulsa, id ferre compellitur, quod dedignatur, respuit, abhorret, quam maxime odit Dei iustitiam, cui præcipuè inuidet diuinam celsitudinem magnificari in propria & ea abiectissima pœna, dolet, gemit, corroditur. Affliguntur denique actiuæ potentiæ, siquidem diro igni addictæ nulla aut certe modica possunt exercitatione sese subiectis admouere rebus. Quod eo intolerabilius est, quo tanta eis uis inest, ut commouere nutu singula possent. Accidit ad hæc quod iugis perennisque est eis definitus carcer & dolor, ita ut nulla ualeat minuere eius molire aduentans conditio, sed semper uti ab initio accerbissime mœrere opus est, neque enim detrusi spiritus obliuione mederi, meditatione vacare, affectum deponere, sese adhortari, facere (ut aiunt) de necessitate virtutem usquequaque ualent. Nulla eis clementiæ aut varietatis spes, nulla in prætereuntis temporis euentu expectatio, sed quas luunt pœnas, nunquã terminandas aut minuendas certissime sciunt, imo iniuri ad mœroris culmẽ clara luce vident. Hæc paucissima de spirituum pœnis attigerimus.

DEINCEPS de corporum cruciatu aliquid afferamus. Corporeum ignem esse, P. S. apud inferos corporibus infestum ee nostris quidam imprudentes negarunt, scripturas autem sacras, quæ illius meminerunt, metaphorice asserunt interpretandas, non minus quam eam tineam, vermen, fletumque ad terrendos flagitiosos minantur, quemadmodum econtra cibum, potumque, & humanas mille delitias iustis & sanctis in beatitudine pollicentur.

¶ Quidam uero opinionem hanc tanquam absonam respuentes, in aliam uulgarem magis quam sapientem inciderunt. Verum enim affirmantes ibi ignem fore, falsò tamen æstimauerunt eius incendio corpora ipsa affici, calore æstuare citra consumptionem ardere, & nihil tandem e nostro, quo urimur, ignẽ, in actione differre.

¶ At hi, qui & ui rationis, & lumine cœlesti perfusi secreta rerum diuinaque mysteria indagarunt, mediam uiam sectati sunt. Aiunt namque corporeum verumque illic ignem flagrare, citra corporis tamen calefactionem eius uim atque incendium irrepere in neruos, in medullasque subire, fibrasque illas arripere ac torquere, e quibus dolor nascitur. Corporeum quippe ignẽ credamus, tum quia corporalis pœna nullo aptius modo, quam per corpus infligitur. Tum qui in exponendis sacris eloquiis ea est lex, vt quod propriè intelligi potest, ad metaphoricum sensum e literali expositione minime transferatur, nam secus nulla definiri posset Scripturæ certa interpretatio. Cum autem in pœnam reproborum paratum ignem Saluator noster fuerit comminatus, possimusque eum aptissime sic accipere, tanquam perspicue locutum, ut quid parabolice dictum putamus, & modum in scripto quæremus? Ignem Saluator noster comminatus est, verum ignem intelligere prohibet nihil, corporeum ergo ignem fateri oportet. Non calefactum autem iri illic corpora, sed ignem illum spiritualis pariter, & sensibili afflictione corpora cruciaturum ratione dicimus. Primi orbis motu iuxta Euangelicam lectionẽ transeunte, reliqua omnis corporalis affectio atque alteratio ab illo utique dependens definet, & quomadmodum cœlestibus corporis, cui primus ille inerat motus sensibilis, quædam suppetit actio qua lucet, illuminat, atque uidetur, quam nostro uocabulo intentionalem appellamus, haud secus in cæteris quoque corporib. eas aptitudines atque affectiones æstimandum est remansuras, quibus uideri, tangi, audirique possint. Duo enim hæc genera actionum corporibus inesse, neutrumque ab altero pendere, in his quæ de anima præclare scripsit Arist. didicimus. Quocirca ignis omnis geminam in corpore nunc exercet actionem. Alteram, qua calefaciendo urit, & id a cœli motu pendet. Alteram, quæ speciem non calidam tactui imprimendo sentitur, quemadmodum anulus aureus figuram non auream ceræ imprimit, & hæc ab altero actionis genere, quod paulo ante cœlo inesse dicebamus, pendet. Proinde nunc utraque actione & agit & offendit, quiescente autem cœlo illa duntaxat uacabit, quæ a motu proficiscitur. Reliqua uero perpetua remanebit, hæc nimirum posterior in reproborum corpora exercebitur, sæuiet, affliget. Nec est doloris huiusmodi ratio quærenda alia, quam excellentia sensibilis sensus organo admoti, habet enim quilibet sensus ex his, quæ in rerum natura sensibilia consistunt, unum aliquod sibi proprium ac peculiare, quod Philosophis obiectum appellatur, uisus colorem, auditus sonum, olfactus odorem, quo cum tanta conciliatione atque necessariæ coniunctionis uinculo deuincitur, ut sine eo agere possit nihil, ut quoadiu suæ facultati, & potentiæ apte congruit, eisque maxime accõmodatũ, iucundissimus fructum carpat naturalis amicitiæ. Vbi vero sensibile in immensum excedit quasi dissoluta amicitia, quæ mutua quadã proportione certæque rõnis tẽperamento posita erat, sensum ipsum primus irritat, lacessit, uexat, torquet. Stridens. n. sonus turbat auditũ. uisus aciẽ, lux immensa retundit ac dissipat, & repentè manũ præ algoris magnitudine, ad ignem uehementẽ ꝓpius admouens, protinus intimũ terrepit atq; cruciat incendium, ut hominem prope conficere uideatur. Vñ quæso tunc ille dolor? nõ ex calore? nequaquam, tunc. n. nihil aut parum ad mõdũ caloris in hæsit, ut si altera manu attẽres, plus frigere sentias, q̃ calescere, immoderata naq; uis sensibilis, hominẽ doloris relinquatur, cã. Petimur igitur atq; summo dolore sensibili cruciamur, cum uehementer calida absque eo, quod calescamus tangendo sentimus cũ sensus suscipit excellentis sensibilis speciem sine materia. Talem

fate-

fatentur esse apud inferos corporum cruciatum. Hoc tantum pacto credimus reproborum corpora ab igne pati, & tamen non calefieri, nec consumi. Nec quicquam obest id quod recte dici solet, sensuum passiones eos perficere, non offendere, sed eo ducere, quo maxime euadere postremo ualeant. Volebat sane authoritas illa ostendere quantum hæ spirituales sensuum passiones ab his, quæ circa corpus fiunt, alterationibus differant. Tanta siquidem est inter eas distantia, quod hæ semper imperfectionis aliquid secum vehunt, illas autem puras atque synceras contingit aduenire, quamuis non semper ab omni sese eximant admixtione mali. Obiectorum enim incompactiones ac incongruæ disparitates, sensibus ipsis (ut dicebamus) maxime aduersantur atque officiunt. Quocirca in promptu causa est, cur glorificato corpori dolorem excellens sensibile non infert. Dote namque impassibilitatis protectum vehementiam obiecti nequaquam admittit. Corporalis itaque cruciatus nulla deest causa apud inferos, subtracta vulgari hoc unione, quam calentes experimur. Et ut summam rei uno uerbo complectar, corporeum supplicium in hoc completur, quod malum & id corpori admotum passibili sensu percipitur, hæc ubi sunt, dolere opus est secundum sensitiuæ animæ partem, quam affectiuam dicimus, ea propter tam ingens tangibilis excessus, quantus in igne est, malus cum sit corporei temperamento, dum passibilem reproborum sensum inuadit, acerbissimo dolore afficit, uexat, cruciat. Neque audiendi sunt, qui nescio quam turbationem sensoriæ harmoniæ addere, atque interponere uoluerunt. Temporalis enim est commotio omnis, sentire autem omne siue accommodatum, siue excedens absque mora contingit. Quare intemperatum immensumque sensibile suapte natura sensui non aduersaretur, nisi simul atque cominus alterum alteri officeret: neque unigenita contrarietas foret, si in momento non consummaretur. Attestatur plane his quæ diximus dissimilium pœnarum alteratio: certum quoniam alio pacto ab aquis niuium ad calorem nimium, rursusque ex hoc in illas sine dolore interstitio aut mitigatione transibunt. Si enim æstum atque algorem corporaliter sentirent, non solas spirituales vexatione excipientes, sæpissime dolore vacarent. Perennis autem atque continuus erit dolor: quoniam iuges ac unacés aderunt causæ, & homo ipse sine morte possibilis erit alterum reparata natura, alterum colpa exigente. Si igitur ignem illum tartareum uere corporeum esse non ambigimus, si unum atque eundem Dæmonibus hominibusque reprobis paratum credimus, consequens est, ut utrique corporeo addicti sint igni. Sed tanti refert quod spiritus cæteris afflictione, corpora autem sensibus quoque intensiouis effusione comminue, perpetuo, acerbissimæque torquebuntur. Arescentib. itaque hominib. præ timore, tam diræ gehennæ manifestandæ uniuerso orbi, nobiscum bene actum erit, si timor Domini initium fuerit sapientiæ, si ceu seta filium amorem honesti bonarum artium optimorumque officiorum introduxerit. Non enim accepimus spiritum timoris in seruitute, sed Spiritum filiorum, in quo clamamus, Abba pater. Sit redemptoris nostri læua sub capite nostrarum actionum, ut demum dextera amoris illius amplexetur nos, cum tradiderit regnum Deo & Patri, qui uiuit & regnat gloriosus in secula. Amẽ. Dixit.

ORATIO VI.

De Ecclesia & Synodorum differentia coram Iulio secundo in secunda sessione Concilij Lateranen. 17. Calen. Iunij 1512.

CVM ANIMADVERTAM, Iuli secunde Pontifex maxime, reliquas omnes ecclesiasticæ reipublicæ consuetudines actionesque singulas esse singulis ecclesiasticæ partibus accõmodatas, generales uero synodos uniuersalem ecclesiam penitus respicere, eamque tanquam finem sibi proprium attendere, existimaui me facturum rem & utilem & omnibus gratã, si hodierno die primum de ecclesia ipsa, deinde de synodis huius temporis, illarumque differentia de diuersitate dicerem. Sed cum his dieb. ex hoc loco viri doctissimi (qui hoc oratorio munere magna cũ laude perfuncti sunt) de his ferè rebus uerba grauiter sapienterq; fecerint: ego qui ingenio illis, & doctrina inferior sum quo meis viribus minus confido, Pater sancte, eo humilius atque propensius tuam humanitatem & clementiam mihi propitiam esse, & summisse oro, & suppliciter peto. Sed quoniam nihil est, quod homo de semetipso sine auxilio opeque diuina possit polliceri, ad gloriosam ipsam virginem Dei matrem, primum conuertam orationem meam. Aue Maria, &c.

CVM Dilectus Christi discipulus & Euangelista, multa nobis ex prophetica illa mysticaque visione nunciare instituisset, de Deo, de agno, de Dei agnique gloria, deque uenturis præteritisque temporibus ac rebus diuinitus retulit, atque is etiã Christianam rempublicam & ecclesiam contemplatus, in hunc modum ipse aut per ipsum potius sanctus Spiritus locutus est. Vidi ciuitatem sanctam Hierusalem, nouam descendentem de cœlo. Magna profecto & diuina maximaque insuper atque omnem humanæ rationis terminum ea superantia Ioannes vidit. Vidi, inquit, ciuitatem, vidi sanctam, vidi Hierusalem, uidi illam nouam, ac de cœlo descendentem. Quæ est ista ciuitas, quam Ioan. vidit? quæ est ista, quam magister discipulo, Christus Apostolo, Spiritus sanctus Euangelistæ ac vati figuris & allegationibus reuelauit? Certè ciuitas hæc Christianæ respu. vrbs est quæ non ratio aliquo terreno, non caduco murorum mœniumque ambitu cincta est, sed multitudine copia innumerabili clausa est ac permunita. Quamuis enim huius mundanæ sapientiæ autores, certo quodam & præscripto ciuium numero ciuitates constitui oportere arbitrati sint, nimiamque & nimis late diffusam multitudinem summouerint, neque inter centies centena millia, vt ipsi aiunt, commercium fieri posse vllum existimauerint, solum tamen Christianum genus, tanta, tamque mirabili a Deo optimo max. cognitionis, necessitudinis societatisque copula deuinctum aut cõiunctum est, ut in veritate maximam multitudinem, unius vrbis ambitu spatium amplissimum, in vna denique ciuitate totũ orbem complectatur. Nam cum in condenda & constituenda qualibet ciuitate duo in primis requirantur (primum ut partibus suis omnibus ipsa constituatur respub. Deinde ut hæ partes inter sese ciuili amicitia quadam & consensione conspirent) licet cognoscere, quomodo priuatis publicisque in rebus ambabus his partibus nostra hæc Christiana ciuitas excellat. Quod enim ea partes omnes perfectissimæ respu. habeat atque contineat ea in primis sacra, quæ sacramenta appellamus, ostendunt, quæ tantæ sunt efficaciæ & virtutis, partim ut hominum generationes matrimonio propagent, partim ut Deo filios Baptismate gignat, tum genitos communicatione corporis Christi alant & vegetent deinde diuino Chrismatis virtute corroborent, vbi corroborati sint, potestate atque authoritate ecclesiasticis ordinibus augeat, mox aliquo errore lapsos confessione restituant, & postremo his manis culpis abluendis sancti olei unctione pertingant. Præter hæc autem diuina & præclara munera multa habet alia hæc ciuitas cumulatissime, habet namque Apostolos, habet Euangelistas, habet Prophetas, habet pastores, Doctores, Martyres, habet sermones scientiæ, sermones sapientiæ, genera linguarum, interpretationes sermonum, discretionem spirituum, gratiam sanitatum, fidem, uaticinia, miracula, & eam cœlum claudendi, rursum aperiendi potestatem, ve quidquid in terris ligauerit, quidquid soluerit, denique id continuo in cœlo dissolutum vel ligatum sit. Et quamquam hæc magna maximaque sunt, satis tamen non fuit ioi tantaque ecclesiam habuisse, nisi & Angelorum reuelationes, illuminationes, defensionesque habuisset. Quibus omnib. actiones nostræ contemplationisque studia non tueri modo ac defendere, sed propensius etiam & augere, & ornare, & perficere conatur. Ciuitas igitur hæc diuina illis respu. partibus illustratur, quibus nulla vnquam alia vel melioribus vel ornatioribus illustrata est. Quod autem ciues ipsi arctius in hac copulatius, quam in ciuili alia communitate deuinciantur, vel hic patet manifeste, quod hi iam non ciues sunt aut aduenæ, sed ciues sanctorum, sed domestici Dei, sed membra Christi, & ita eius eiusdemque mystici corporis membra, vt alii aliis & membra sint, & quẽadmodum sunt, mutua sese communicatione ac societate conseruentur. Cum igitur hæc ciuitas ex perfectissimæ resp. partibus perfectissimis constituatur, ipsiusque ciues interiore & cognatione, quam omnes aliæ societates genere colligentur, patet certe, hanc vrbem aliis esse digniorem, perfectiorem, excellentiorem, ipsamque præstare omnibus honore, decore, & (quod maximum est) humana beatitudine ac fœlicitate. Quanquam enim cuiusque ciuitatis proprium esse videtur, sufficienter ex se beneque ac beate viuere, nulla tamen alia nisi hæc nostra hoc ipsum habere cumulate ac largiter potest, sed nec imitari quidem. In aliis namque finis ciuilis amicitiæ, & societatis est optima inter se hominum coniunctio, in hac vero nostra, in qua hæredes Dei omnes, cohæredes autem Christi sunt, ad Deum ipsum, vt propriũ Christiani generis finem cuncta referuntur. Hæc cum ita sint, recte Christi ecclesia, non tam ciuitas ab Apost. Christi, quam ciuitas sancta a viro sanctissimo commemoratur.

ID autem Patres, vt nunc uos alloquar mox extrema oratione ad hunc summum Pontificem caput omnium reuersurus, id nunquam patres qua & ego quoque ratione demonstrauero, quæso intelligite. Sanctitas ipsa, vt a diffinitione incipiamus, vtque Dionysio Areopagitæ placet, immaculata, libera, perfectaq; mũditia est, proinde tametsi hoc summis antiquorum nostrorumq; rationibus firmatum sit, in Deo vniuersorum authore & gubernatore omnium rerum naturas, excellentias, dignitatesque consistere Deus tamen ipse præ his omnib. propriam ita sibi uendicat sanctitatem, vt etiam summi philosophi Dei substantiam munditia & sanctitate definirent. Nam cum inuisibilia Dei per ea, quæ facta sunt sempiternam quoque eius uirtutem ac diuinitatem intellectu conspicerent uellentque Dei naturam & voluntatem

tem, ac quicquid in Deo est, vnica alijsq. rebus incommunicabili proprietate exprimere, non virtutis quidem, non diuinitatis aut reliquis tantæ maiestati consentaneis nominibus vsi sunt, sed nisi diuinæ & sanctitatis significationibus: solum enim deitatis substantiam, a totius potentiæ macula & labe liberam remotamque esse perpendentes, illamque ob id esse dicentes actum purum, eandem certe ipsam diffinitione hac mundissimam esse sanctissimamque dixerunt. Nec mirum si talis tantaque sanctitas tantum in mentibus hominum & numinis habuit & maiestatis, quandoquidem intelligentiis etiam beatis (quas Angelos dicimus) hymnum carmenque Deo proprium constituit, Angeli namque atq; Archangeli, Cherubin quoque & Seraphin repetitis ingeminatisque vocibus, Sanctus, Sanctus, Sanctus proclamant, quo fit, vt Dei quoque ciuitatem (in qua magnus Dominus est) deceat sanctitudo. Atque hanc partem (quæ paucis demonstrari potest) breuissime ostendam. Omnibus rebus, tum natura, tum arte constitutis hoc principio attributum ingeneratumque est, vt cum aliæ aliis iungendæ sint, pari mutuaque dispositione ac similitudine conneniant, hoc ipsæ formæ secundum materiæ recipientis merita distributæ testantur, hoc ad propria peculiariaque munera obeunda apte appositeque nostrorum membrorum habitudines manifestant, denique hoc confirmant innatæ materiis ipsis (vt ita dicam) patientiæ, quibus ipsæ res hominum artificio subiectæ obtemperant. Hæc namque omnia & reliqua id genus, siue natura, siue arte componenda sint, nisi primum amica inter se consensione conueniant, componi coniungive non possunt. Cum igitur sanctitas & munditia propria Deo sit, illique conueniat maxime, cumque coniungendas res ipsas habiles inter sese ad coniunctionem esse oporteat, neminem dubium esse puto ecclesiasticam ciuitatem, quæ Deo coniunctissima est, putam, mundam, sanctam, immaculatamque existere. Veritate etenim prima, qua confirmetur, ac in qua fundatur, & errorum omnium expers pura mente perseuerat, & dilectione perpetua, qua ipsa in Christo, & Christus in ipsa manet vsque ad seculi consummationem ab omni vitiorum sorde & contagione remota est, atque ita virtute bonitateq; perficitur ac vallatur, ut neque mors, neque vita, neque instantia, neque futura, neque altitudo, neque profundum, neq; creatura alia illam possit a Christi amore separare. Recte igitur ciuitas hæc nostra (quandoquidem omnium cœlestium virtutum præcipua) adeo pollet sanctitate omnibus, ac cæteris mundi dignitatibus, potestatibus imperiis antecellit, satis esse arbitror ciuitatis demõstratam sanctitatem. Quæ ciuitas quia sancta est, inde optimo a sancto Spiritu nomen illi impositum est præclarissimum, is enim hanc sanctam ciuitatem Hierusalem appellauit, quod profecto nomen ob hanc causam adepta est, quod Hierusalem non modo pacem ipsam, sed ea etiam quæ pacis sunt innuere, sanctorum interpretatione tradatur. Tria igitur in hoc sunt, nam & hoc Hierusalem atque pacis optimum est, & id verum huius ciuitatis nomen & postremo huic ciuitati ita proprium, vt nulli præterea alteri uere conuenire possit. Optimum certe est, nam optima rer pax est, adeoque magna & diuina, vt vniuersa creatura hanc appetere, & per quam desiderare videatur. Cum enim pax ipsa, August. teste, tranquillitas ordinis sit, & tranquillitas ordinis sit, seclusis contrariis quibusque ordo conquiescit, constat res omnes, siquidem naturaliter fines suos appetant, & impedientia cuncta summopere contendant, pacem appetere, pacisque & quietis fructus, vt adipiscantur, summa ope laborare. Quod autem Hiersalem pacisque nomen uerum nostræ ciuitatis nomen sit, is testis bonus est, qui dixit. Et factus est in pace locus eius Dei sci. qui & huiusce urbis fines pacem posuit, & tantam in ea uoluit propagari abundantiam pacis, vt ciues ipsi non modo cum Deo pacis authore & principe: non modo inter se homines pacem haberent, sed singuli etiam pacis tranquillitatisque abundantia, & intelligendo in veritate, & appetendo in ipsa bonitate conquiescerent. Ea vero pax, hæc vrbs Hierusalem, hoc sanctissimum Dei hominumque domicilium, non quidem impiorum hominum est, qui quomodo non uere bona sectantur, ita nec verã pacem inquirunt, sed illorum est, Patres, qui pacifici sunt, qui pacis domum unanimes inhabitant, qui pacem his qui prope & his qui longe sunt, annunciant, qui his, ad quos deuenerunt, pacẽ deferunt, & cum hospitiu recepti non sunt, redeuntem ad se pacem ipsi recipiunt. Illorum est hæc sanctissima Hierusalem, quæ ex viuis lapidibus construitur de qua Dauid loquitur, & cuius portarum seræ ac claustra a Domino confortantur. Hæc est illa Hierusalem, Patres, in qua sicut paulo ante inter diuinas res perlectum est, rex pacificus pacem relinquit nobis, pacem suam dat nobis. Sed non quomodo huius mundi homines dant, ipse dat nobis, hi enim pacem dant, vt molestia careant, sed pax ibi vera non est, vbi nec vera concordia est, nec corda hominum coniuncta, sed disiuncta sunt. Ea autem pax, quam Christus dat, & quæ in testamento pacis & in Hierusalem inuenitur, ea est, Patres amoris uinculum tranquillitas animi, simplicitas cordis, consortium diuinitatis. Quis vnquam vidit vel audiuit talia? quid fuit tam singulare, tam nouum, tam inusitatũ? Pax Christi non modo nostra corda & nostras intelligentias custodit, sed omnem etiam & humanum & angelicum sensum exuperat, omnisque homo sanctus vocatur, qui scriptus, & qui relictus, & qui residuus fuerit in Hierusalem. Hanc itaque præclaram in mutatione mũdi rerum nouitatẽ videns Ioannes, ciuitatẽ hanc non solum sanctã, nõ solum Hierusalẽ, sed nouam etiã Hierusalem S. S. dictãtu appellauit. Noua est enim nam qui in throno sedebat, & qui de thesauro suo noua & vetera profert, noua in ea fecit omnia. Fecit namque ut neque languesceret aut veterasceret unquam, neque senio conficeretur. Ex quo fit, ut hæc longe sit, origine, dignitate atque authoritate eminentior Hebræorum synagoga, quæ per antiquæ legis vetustatem consumpta cultum & notitiam veri olimque promissi Dei filij solita pertinacia atque animi obstinatione repudiauit. Nam cũ in synagoga ipsa in hodiernũ vsq; diem vetus homo sit, uetus lex, vetus fermentũ, pristina conuersatio, in nostra certe hac Hierusalem oĩa noua sunt, nouũ cor, noua lex, nouus homo, noua conspersio. Quæ enim maior nouitas esse potest, quam Deum hominem esse, & rursus hominem Deum eundemque verum Deum hominem, clauis confixum spinis coronatum, & innumeris affectum contumeliis, non aliis ipsum armis, quam cruce, quam morte, quam uulneribus infernum vicisse, cœlos ascendisse, ad Patris dexteram consedisse, propterque suum nomen ac legẽ trucidatos, & gloria & honore & fœlicitate perpetua affecisse? Quid quod illius discipuli rudes, pauperes abiecti, obscurique homines, cum vniuersus fere terrarum orbis ignorantiæ tenebris inuolueretur, & erroribus ac superstitionib. sceleribusque obtemperaret (totaque tantis ut dæmonis omnium gentium dominarentur, ac summopere ab hominib. colerentur) hunc tamen ipsum mundum. immundum Christi discipuli hi ex intima plebe uiri, contra synagogæ Pontifices, contra mundi Imperatores, contra humani generis hostes, contra leges, consuetudines, opiniones, non armis, non opibus, non ui aut ferro vicerunt, sed fide tantum, spe & charitate superarunt, purgauerunt, illuminauerũt. Tam autem propria est nostræ ecclesiæ diuina atque sempiterna nouitas hæc, ut nulla hominum ætas fuerit nulla unquam ciuitas, aut respu. quæ non ab hac Christiana ecclesia cuncta acceperit, quæ filiorum Dei adoptionis perpetuæ existunt. Nam (ut a diuo Thoma præclare scribitur) summum illud Dei beneficium quod nostri gratiam appellant, & quo Dei filii efficimur, id à Deo noui testamenti est, vt a mundi creatione sancti sanctæq; omnes quatenus naturæ diuinæ participes fuerunt, eatenus sub nouo testamento comprehendantur, ad quod veteris omnia sunt referenda. Verum cum hoc fieri nequiuerit, ut excellens hæc diuini humanique consortij nouitas ex terra terrenisque rebus oriretur (quod enim natum est ex carne, caro est, & quod natum est, ex spiritu, spiritus est) par certe, & consentaneum rationi fuit, vt de cœlo ciuitas hæc sancta & noua Hierusalem descenderet. Descendit namque de cœlo urbs hæc noua, cuius fundamenta nec in poetarum figmentis, nec in humanæ sapientiæ persuasibilibus verbis, neque in cuiusuis mortalis aut creatæ uoluntatis appetitu seu opinione iacta sunt, sed quæ in montibus sanctis, hoc est in patriarcharũ figuris, in prophetarum testimoniis, in præconiis Apostolorum, in suppliciis martyrum, in admirandis Christi operibus, in sanctorum proborumque hominum purgatissimis mentibus, in uirtutis denique & Spiritus ostensione, inconcussa ac firma perseuerant. Descendit autem de cœlo non gressib. corporis, sed imitatione ac similitudine. Illius namque exemplo, quæ in cœlis est resp. beatissimæ, huius, quæ in terris est, regimẽ cõstituit Deus, ut illud nõ penes oẽs aut multos, sed penes unum Christi vicarium & Dominici gregis pastorẽ consistat. Nã sicut in Hierusalẽ illa quæ in cœlis est mater nostra, vnus tñ Dñs est Iesus Christus, ita in hac Hierusalẽ illius filia, quæ Christi sanguine irrigata & matris est illustrata splẽdoribus, unus tantum princeps est vicarius Christi, & Pontifex maximus, cui omnes descendentis Hierusalem ciues & incolæ, non solum ut separatim singuli, sed etiam ut simul uniuersi obedire debeant. quemadmodum qui in superna sunt Hierusalem sancti, cum singulatim, tum vniuerse diuisimque ac simul omnes uni omnium creatori subsunt, parent & optemperant. Ve vero præclarissima hæc sunt? At dicet forte quis, Cum his temporibus duæ nobis ecclesiæ & duæ synodi proponantur (vna Romana, Pisana altera) utrum ambæ de cœlo descenderunt? Alteram enim earum tantummodo descendisse necesse est, siquidem Christi sponsa una est. Sinite me hoc in loco Patres, respirare paulisper, nã quid a uobis in hac re cõstituendũ sit paucis dicam.

Ecclesia ciuitas est Hierusalē.

QVINQVE CHRISTI ecclesiæ conditiones, nobis, vt audistis, sanctus Euangelista proposuit, illam enim in primis esse ciuitatem, deinde sanctam Hierusalem postremo nouam esse, & de cœlo postremo descendisse affirmauit. Illam igitur synodum & in terris Ecclesiam militantem, quam de cœlo credimus descendisse consentaneam esse præscriptis conditionibus & in cœlo triumphantis ecclesiæ formalis, proculdubio reperiemus, eam uero, quæ a supernorũ immutatione prolapsa in præceps, ab illa defecit viam, non utique de cœlo descendisse, quam potius

tius ab inferis ascendisse indicabimus. Hoc quando ita se habet, non descendit de cœlo, Patres, Pisana nuper Patrum illorum Ecclesia, non descendit de cœlo infaustus ubique & iniustus cœtus, non tantum e cœlo facinus. Non descendit inquam, sed ruit. Quamobrem, quia non obseruat ea, quæ cœli suos, non imitatur quæ cœlorum regni esse traduntur. At quare hoc rursus? quia prorsus altera est a reuelatis Apostolo conditionib. Vt asit eas congruo ordine percurramus, quis uestrum putabit, Patres illum conuentum, qui unius tantummodo nationis est (si tamen unius est, & non dimidiatæ, uel nullius potius gētis legitima coitio) quis putabit illum uniuersam egisse synodum eius ciuitatis, ad quam fortitudo gentium uenit, ad quam multitudo maris conuertitur, ad quam omnes per circuitum orbis terrarum congregantur cuius minimus in mille est, & paruulus in gentem fortissimam? Tantum enim abest, ut Ecclesia in illa Pisana vera Dei ciuitas sit, quātum abest ut sancta, & legitima sit tātumq; recedit à candore sanctitatis, quantum ad errorum sordes accedit, accedit autem plus tanto, quanto magis & Petrum Ecclesiæ, & Papam Concilio & suo conciliabulo summum, verum certumque Christum subijcere conatur. Quod tamen nil aliud est, mea sententia, quam naturæ ipsius rationisque ordinem peruertere, & filios patri, & membra capiti pastorique ipsi suarum greges ouium præficere. Sed & illud perspicuum est, Hierusalem nomen illi ecclesiæ nequaquam conuenire, propterea quod nec pacem habet, nec ordinis tranquillitatem quodque tam excellentem Ecclesiæ ordinem subuertere conatur, utpote quæ contra Romanam Ecclesiam intestina armataque bella commouerit, quæque ad quæcunque diuerterit, non modo pacem illis non attulerit, sed spem omnem pacis funditus euerterit, quæ singillatim omnia commemorarem nisi intelligerem nimio etiam plus quam uellem esse manifesta. Non igitur Pisarum synodus, synodus Hierusalem est, sed ciuitas ac turris Babel potius, quæ in terra Senaar confusionem fecit, & concordiam ædificantium dissecit. At dicent nonnulli? Saltem vna ex multis, & quarta ex quinque præscriptis conditionibus Pisano cœtui conueniet, nouitas scilicet. Quid enim tam nouum & inusitatum ac mirabile est, quam esse qui conentur efficere, ut miles duci, & filius patri, domino seruus imperet, oues pastori, denique pedes & cætera membra capiti? Fateor equidem & ego quoque noua hæc esse, sed tamen aliena prorsus ab illa sempiternæ sanctissimæque ciuitatis nouitate. Multum enim inter hanc illamque interest nouitatem nomen vtriusque commune est, sed res & significatio diuersa. Hæc enim Hierusalem nouitas a spiritu sancto & æterna est, at illam Pisanam vnica tantum obedientia & Ecclesiæ pars tunc effecit, cum scismaticis illius tempore, re. ita maximi Pontifices habebantur, nullus eorum non certus quidem, aut absque ambiguitate verus Petri successor existimaretur. Hæc itaque nunc Pisana nouitas Constantiæ tunc ortum habuit, & euanuit, Basileæ repullulauit, & explosa est, atque hæ etiam temporibus, si uos uiri eritis, interibit quemadmodum sub Eugenio quarto summo maximoque huiusce sedis Pontifice repressa est. Neque enim de cœlo descendit, atque ob id diuturna non est, neque vnius principatum amplectitur, qui & in illa triumphante Ecclesia est, & hanc militantem conseruat, quemque synodus Pisana amplecti deberet, si e cœlo descendisset, & numquam multitudinis regimini, ut facit, inniti. Longe igitur ab hac Christi Pisarum Ecclesia discrepat, hæc enim fidelium est, illa cauillantium, hæc domesticorum Dei, illa aberrantium: hæc Christianorum hominum, illa uero eorum, qui Christi uestem conscindere, & a mystico Christi corpore mystica Christi membra se iungere non uerentur. Habetis Patres, quid de Pisana synodo communiter constituendum sit nunc de nostra Laterana & de sensu animi mei pauca dicam.

CVM Ecclesia Pisana de cœlo non descenderit, uti iam vidimus & alteram ex propositis descendisse necessarium sit, hoc.n. posuimus paulo ante, patet Ecclesiam nostram, quam Lateranensis synodus perfecta refert, diuinā illam esse ciuitatem, quæ habet sanctitatem propriam, pacisque abundantiam, & æternæ nouitatis azymos & synceritatis panes, quæque cum vno summo vnius Christi vicarij principatu, de cœlo descendit. Hæc tametsi magno nobis esse debeant argumento, Concilium nostrum rectum, sanctum atque legitimum esse; huc accedit tamen primum, quod concilium hoc a Rom. Pontifice indictum, inchoatumque est, deinde quod præclara nostrorum maiorum Concilia non imitatur modo, sed eorum etiam multa Apostolici splendoris præsentia exuperat, quodque eidem postremò propterea quia præsentia hac illustratur. Dominus promittit Spiritum veritatis omnem illi ueritatem esse patefacturum. Quæ cum ita sint, nequaquam illis assentior, Patres qui solo Concilij nomine audito, rem sanctam & utilem continuum arbitrabantur effectam esse propterea quod qui aptius & callidius fallere consueuerunt, hi prauis rebus honesta uocabula prætendere sunt soliti. Et † tamen Concilium illud probo, quód suis partibus omnibus absolutum perfectumque est, quodque illa habet quæ & necessaria consiliis sunt: & a sacrosanctis requiruntur atque expectantur. Expectantur autem multa hoc tempore, & requiruntur: atque hæc potissimum Ecclesiæ videlicet informatio, motum prolabentium restitutio, exorti iam schismatis oppressio, conuersio infidelium, reuocatio hæreticorum, roboratio optimarum legum atq; sanctionum quæ ad salutem vniuersæ fidei Christianæ pertineant. Atque illa etiam quæ passim deprauata & deformata cernimur, vt ecclesiasticæ dignitates bene merentibus tribuātur, virtutes premiis honorentur, vitia aut seuere puniantur, aut saltem ab honoribus & præmiis arceantur. Hoc enim nostrum Lateranense Concilium, quod pia origine & ab authore suo sancte & legitime inchoatum est, si ad proprium quoque & cognatum finem corrigendi atque emendandi quæ detorta sunt prætenderit, nulla erit ratio, quare qui contradicere, aut vllo pacto opponere se voluerit, temerarii, amentes, scelerati insuper & nefarii homines non meritò existimentur. Quare si Concilium hoc nostrum eum finem exitumque habere desideratis, quem sanctissima semper florentissimaque Concilia habuerunt, de his Patres (quæ iam dixi) prouidendum est diligenter, atque de hoc celeriter omni cura diligentiaque constituendum, quod neque hodierno die dissimulare possum, neque silentio vllo pacto præteriri. Iactantur enim voces (quæ etiam ad aures meas peruenerunt,) percussum pastorem, oues dispersas, Pisanam synodum summo Pontifice & in terris Deo potestate auctoritateq; interdixisse, Maximis Ecclesiam, Patres, & dissensionibus inuolui & nouis quibusdam vexari & perturbari malis iampridem vidimus. sed hæc tanta, tam exitiosa haberi Concilia a Patribus illis, quis quęso vnquam putauisset? Nunc quicquid est, quantum ad vos delatum dedecus & facinus admissum sit videtis, memoria tenetis Patres & legistis enim quamplutima. Quid aliquando viri clarissimi & sapientissimi in Calcedonensi synodo contra Ephesinam secundam & illius principem Dioscorum: quid in Cōstantinopolitana, quæ octaua fuisse dicitur, contra Photium omnium discordiarum satorem decreuerunt, propterea quod Ephesinus cœtus grauiter errauerit, Dioscorus in Leonem vrbis Episcopum sententiam inscripserit: Photius autem nō solum absque Romani Pontificis authoritate Concilium congregauerit, quod quidem alienum est ab homine Christiano, sed in Nicolaum etiam summum Pōtificem anathema protulerit. Quemadmodum igitur conuentus Pisanus photium & Dioscorum est secutus delinquendo, ita vos consulendo atque animaduertendo, celeriter synodum Calcedonensem illamque Constantinopolitanam imitemini incumbire, Patres, ad uniuum gregem, ad pastoris authoritatem, salutemque Ecclesiarum omnium respicite, prouidete, quod ipsum & facile factum est, & fieri debet, prouidere, Patres, ne quis talia posthac vnquam non modo perpetrare, sed ne cogitare quidem, aut desiderare possit.

VERVM ne sanctissimo Concilio nostro in tot aduersis rebus ad communem salutem & conseruandam & amplificandam legitima præsidia desint, ut quis potius (quod omnium votis expetitur, desiderisque postulatur) ad debitum finem perueniat, ad te conuertor, Iuli pontifex maxime, & ea abs te peto, quæ tuę virtutis, tuæ dignitatis, tuæ potestatis propria sunt. Antea enim cum in singulis rebus consistebamus, alios ordines Ecclesiæ inferiores sumus allocuti nunc de summa rerum dicturi breuiter, summum principem, & caput omnium appellamus. Te itaque, Pater beatissime, obsecro atque obtestor, tua enim post Deum maxima est potestas, tuum est imperium, tua rei gubernatio, Christianæ fidei defensio, obsecro inquam & obtestor, hoc omni studio cures atque efficias, vt hæc synodus Lateranensis per te congregata, quemadmodum Ecclesia quam refert de cęlo descendit, vti Ioannes uidit, ita cum illa totius ascendat in cœlum, hoc enim vniuersi totis deuotisque animis deprecamur. Assequetur autem hoc, te volente, teque imperante, si tu ipse Pater sancte, omnipotentis Dei, cuius vices in terris non solum honore dignitatis, sed etiā studio voluntatis gerere debes, potentiam, perfectionem, sapientiamque imitaberis. Atque in primis potentiam imiteris, accingere Pater sancte, gladio tuo, tuo inquam accingere, binos enim habes alterum tibi reliquisque huius mundi principibus cōmunem alterum tibi proprium, atque ita unum, vt illum alius nemo nisi a te habere possit. Hoc itaque gladio tuo, qui ecclesiasticæ potestatis est, accingere potentissime, & accingere super femur tuum, idest super vniuersas humani generis potestates. Cumque accinctus fueris, tum intende contra errores, contra hæreses, contra dissentiones, denique contra inferni portas, errorum, hæresum, & dissensionum authores, nec intende solum, sed etiam procede & regna. Procede in primis, & prospere procede, gentes quæ bella volunt, dissipando, tum regna sacerdos & rex, quæ pacis sunt cogitando, inquirendo, prosequendo, is namque idem que imitari debes, & Rex regum est pacisque princeps & Dominus dominantium, rexque pacificus. Hanc autem summam potentiam tuam, diuina perfectio comitetur, perfectio hæc misericordia est, qua Pater ille cœlestis & perfectus, solem suum oriri facit super bonos & malos, pluitque super iustos & peccatores. Nam si tanta ubique misericordia præstabis, ut non modo amicos, sed inimi-

† Ailas tantum,

tos etiam ac hostes ad tui nominis reuerentiam, ad Apostolicæ sedis cultum, ad Christi Ecclesiæ vnitatem, ad huius Concilii manifestam professionem uenire compellas, recte pater sancte, Dei professionem imitaberis humano more. Nulla enim de uirtutibus omnibus, nec admirabilior, nec excellentior misericordia est, nulla magis principi propria, nulla potentiæ summæ cognata magis atque amica est. Hæc te præ regibus terræ excellentissimum, hæc te uniuersis populis adorandum, Deoque insuper te & gratum & amicum & simillimum reddet. Verum cum multos multarum nationum gentiumque uiros clarissimos per Dei namque misericordiam ad hanc synodum uenturos accessurosque existimemus, una te tibi ad hanc rem offert diuina sapientia, quæ a fine ad finem fortiter attingit, & disponit omnia suauiter. Huius nuper exemplo, a fine: finem tum attingisti fortiter Pater sancte, cum in dicto Concilio hoc, atque inchoato, uniuersos ad bene de Christiana resp. sperandum excitasti. Dispones autem suauiter, prouidendo sapienter, ne uocati a te iuste queri possint, se ut par erat, in re tanta expectatos non fuisse. Quare postquam hodierno die (quod bonum, faustum fœlixq; sit) de singulis, quæ ad huiusce sanctissimæ synodi conseruationem & statum spectare uidebuntur, constitutum fuerit, tum de his quoque constituatur nationibus, quæ quum intellexerint Romæ & à Romano Pontifice Concilium synodumque haberi & desiderari se atque expectari, cunctæ proculdubio nobiscum una ad Christianæ religionis disciplinam, ad apostolicæ authoritatis maiestatem, ad communem fidelis populi salutem, ad habentium rerum restitutionem, ad totius præterea Ecclesiæ defensionem & rem, conuertentur. Sic namque hoc sacrosanctum Concilium in cœlum ascendit, cum catholica Ecclesia, quam refert, & quam Ioannes ciuitatem esse sanctam, esse Hierusalem nouamq; esse, atq; de cœlo descendisse contemplatus est, Dixi.

¶ Sex orationum Thomæ de Vio Caietani Cardinalis Sancti Xysti, finis.

TRACTATVS SECVNDVS de Dei gloriosi infinitate intensiua, vnica quæstione contentus.

Thomæ de Vio Caietani, Cardinalis Sancti Xysti subtilissima de Dei gloriosi infinitate intensiua.

Vtrum Deus gloriosus sit infinitæ virtutis.

QVAERITVR vtrum Deus gloriosus sit infinitæ virtutis.

¶ Et arguitur quod non. Primò, Quia aut Deus mouet cœlum effectiue, & immediate, aut non effectiue, sed vt finis tantum, vel effectiue, & mediate. Si primo modo, & est infinitæ virtutis, ergo motus cœli esset in non tempore, quod est contra sensum. Consequentia patet ex 8. phy. tex. 79. & primo cœli, tex. 52. & secundo cœli, com. 58. & alibi, &c. Si secundo modo aut tertio, & est infinitæ virtutis, ergo habetur in rerum natura vna virtus, quæ si moueret effectiue, & immediatiue, motus fieret in non tempore. Tunc vltra, sed possibile est virtutem illam infinitam mouere effectiue & immediate, ergo possibile est ex ea sequi motum in non tempore, quod est impossibile simpliciter. Prima consequentia ex antedictis est euidens. Affirmatio vero vltimi antecedentis patet ex eo quod virtus infinita nec est alligata causalitati finali motus, nec mediatè causalitati effectiue eiusdem quin possibile sit ipsam ab his absolui, alioquin infinita virtus non esset.

¶ Si dicatur quod hæc ratio supponit Deum agere naturaliter, idest non quantum vult, sed quantum potest & quod hoc nõ est necessarium, quia Deus ex natura intellectualis cuius proprium est agere, secundum intellectus sui diffinitionem, ut artifices facere uidemus, & consequenter Deus tanta uelocitate mouet, non quin plus possit, sed quia sic explicandæ suæ arti expedire uidet. Contra hoc primo. Quia saltem habetur intentum secundum Arist. & Auer. cæterosque Philosophos, tenentes Deũ, licet intellectualem naturali tamen necessitate agere. Demonstratio siquidem posita in primo cœli text. 90. ad ostentandam unitatem mundi manifeste supponit hoc, ut patet ex dubio ibidem moto ab Alex. & Auer. & S. Thom. & cæteris. Venatio etiam numeri intelligentiarum iuxta numerum motuum cœlestium in 12. Meta. tex. 43. hoc idem ponit, Numerus n. motorum non adæquatorum, non potest ex motuum numero efficaciter concludi, cum posset facile quispiam dicere, plures motus ab eodem excedente motore fieri inconueniens quoque repetatur ab Aristo. 8. Phy. tex. 70. q̃ virtus finita & infinita possint æquali tẽpore mouere, quod tamen ex hac responsione sequeretur. Auer. quoque 8. Physi. com. 15. & primo cœli, com 21. & Auic. 6. Meta. hoc idẽ sentire uidentur, Secundo, Quia vt dicitur primo Priorum, & primo cœli, textu centesimo decimonono, id ad quod sequitur falsum impossibile, est simpliciter impossibile, sed ad virtutem infinitam positam in rerum natura, licet agentem libere sequitur falsum impossibile, scilicet posse fieri ab ea motum in non tempore, ergo ipsam esse in rerum natura, est simpliciter impossibile. Probatur minor. Tum quia non est impossibile. Deum uelle uti tota uirtute sua, ut inductiue patet in omnibus agentibus. Et ut dicitur in primo cœli. tex. 102. ab uniuersali manifestata per inductionem in omnibus sensibilibus, non est resiliendum. Tum quia considerata tantum virtute diuina infinita, non considerato modo agendi, qui est posterior, scilicet agere per libertatem, sequitur motum fieri in non tempore, quamuis non de facto, tamen quantum est ex ratione potentiæ motiuæ. Constat autem non solum esse impossibile illud ad quod sequitur de facto poni aliquod impossibile in rerum natura, sed etiam illud ad quod sequitur aliquod impossibile simpliciter. Vnde hoc posset exemplificari sic. Quemadmodum positio tua duo dicit scilicet quod est virtus infinita, & quod agit libere, sic consequenter ego deduco duo. Ex primo quidem, quod fieret motus in non tempore, ex secundo autem quod facto hoc falsum est.

¶ Ex quibus simul infertur quod ad infinitam uirtutem licet agentem libere, sequitur aliquod falsum impossibile, & consequẽter ipsam inuenire est impossibile.

¶ Secundo, arguitur sic, Omni potentiæ actiuæ in natura respondet aliquod possibile ex potentia passiua, & e conuerso, ut dicitur in primo cœli com. 124. uel saltem respondet aliquod possibile manifestatiuum totius illius uirtutis actiuæ ut sic, alter frustra esset, cum potentia sit propter opus 2. cœli, tex. 17. Sed uirtus diuina motiue est infinita per se, ergo sibi respondet saltem possibiliter aliquis motus manifestatiuus infinitatis illius, hoc autem est impossibile, quia aut ille motus esset corporis infiniti, quod impossibile est inuenire, aut corporis finiti in non tempore, quod est impossibilius, aut esset corporis finiti in tempore æterno, ut est motus cœli & hic non concludit infinitam virtutem motoris, sed immutabilem, & immaterialem. alioquin omnes motores cœlorum essent infinitæ virtutis. Et confirmatur, quia quantitas uirtutis actiuæ ex effectu quantitate cognoscitur, ut dicitur in primo cœli, tex. 116. Vnde cum Deus non possit producere effectum infinitum, vt cõmuniter tenetur, & a Philosophis & a Theologis, consequens est quod uirtus diuina infinita non sit. Et confirmatur secundo ex quarto Physicorum tex. centesimo trigesimoprimo sic, Si impossibile est esse mobile, impossibile est esse motiuum, & econuerso, & similiter, si impossibile est esse mobile uelocitate infinita, impossibile est esse motiuum in uelocitate infinita, sed impossibile est tale mobile inuenire, ergo motiuum infinitæ uirtutis.

¶ Tertio arguitur a credentibus se arguere ex commentario 38. secundi de cœlo ubi Auer. dicit, quod si motor non haberet potentiam terminatam, ergo neque naturam terminatam, & sic intelligerentur ex sua natura motores infiniti, & non intelligerentur ex suo esse res propriæ ui, & cætera. Ex illo enim commento arguunt, quod infinita virtus est ens impossibile inueniri in rerum ordine; quia si poneretur, sequeretur, inquiunt, quiddam, quod totum non esset maius sua parte: accepta enim uirtute illa infinita, & diuisa secundum intellectum in duas quasi partes: ex quo quanta est uirtualiter, cum quælibet pars infiniti sit infinita, & unum infinitum non sit maius alio, consequens est quod tota uirtus infinita est æqualis cuilibet suarum partium: quod est impossibile. Et ad hoc deducit ibi Auer. cum dicit, quod si esset motor infinitus, intelligerentur ex sua natura motores infiniti. Alii vero eandem inde uolentes deducere conclusionem, dicunt ideo esse impossibile ens habens uirtutem infinitam: quia infiniti proprium est occupare totum: & ideo si daretur infinitum secundum uirtutem, occuparet omnem uirtutem: nec compateretur secum aliquam aliam uirtutem: & sic periret ord. uniuersi. Et quia infinita natura contineret, & occuparet infinitas naturas: natura autem est primum principium motus, ideo dixit, quod intelligerentur ex sua natura infiniti motores. Potest tamen difficilius & ad mentem Auerrois ibidem argui sic: Causa finitatis intensiuæ est distinctio formarum: & hæc est communis omnibus formis materialibus, & immaterialibus: ergo finitas illa est communis omnibus formis. Antecedens probatur tum quia distinctio formarum mouentium est causa finitarum proportionũ ad mobilia: nisi enim esset diuersa natura mouentis Solem, a natura mouentis Saturnum, non posset reddi ratio suarum commensurationũ ad mobilia propria. Tum quia constitutiua formarum, ex quibus oritur earum distinctio, sic se habere necesse claudit, & econuerso. Ab infinito autem nullum positiuum excluditur: ac per hoc periret multitudo, & differentia motorum.

¶ Quarto arguitur sic. Si Deus esset infinitæ essentiæ, seque- 4. argum.

retur,

retur, quod nulli ens esset perfectius alio: hoc est falsum, ergo. Consequentia probatur supponendo, quod perfectio attendatur penes accessum ad summum. quod etiam habetur in proposito ex 10. Metaphysicorum commento 7. vbi dicitur, quod primus motor est mensura omnium substantiarum. Hoc enim stante deducitur consequentia sic: Eorum quorum nullum est alio propinquius summo, nullum est alio perfectius: sed si Deus est infinitus, nullum aliorum entium est sibi propinquius alio: quia a quolibet distat in infinitum: ergo inter entia alia a Deo non datur perfectius, & minus perfectum.

5. argum.

¶ Quinto arguitur authoritatibus. Et primo Auer. 8. Physicorum commento 79. ubi negat primum motorem esse infinitum. Secundo, in secundo cœli, commento allegato trigesimooctauo, & trigesimonono, vbi subdit quod infinitæ intensionis impossibile est quod inueniatur in formis, inquantum sunt formæ. Et confirmatur hoc idem in commento 71. & in de substantia orbis, cap. tertio, &c.

Aristoteles quoq; in secundo cœli, textu 71. testimonium huic parti perhibet, dum dicit, quod si adderetur stella orbi erratico, vltimus orbis esset in labore. Constat enim ut ibidem, & in commento 98. declarat Auer. quod vltimum orbem reuoluere alios, est motorem eius hoc facere, quem omnia desiderant: quem constat esse Deum: & consequenter nihil aliud est dicere, ultimus orbis est in labore, quam Deus est in labore. Hoc autem non sequeretur, si Deus esset infiniti uigoris, ergo.

IN oppositum est authoritas Arist. 8. Phys. textu com. vlti. utentis infinitate pro medio termino, ad concludendum Deum esse incorporeum.

IN hac quæstione tria sunt agenda. Primo declarabitur titulus. Secundo probatur pars affirmatiua. Tertio respondebitur rationibus in oppositum.

Quæstio é de quantitate de uirtute perfectionum.

QVOAD primum, Cum finiti & infiniti ratio quantitati congruat, ut dicitur 1. Phys. tex. 15. & quantitas diuidatur in successiuam & permanentem, & hæc in quantitatem molis & perfectionis, supponamusque Deum esse incorporeum, & immortalem, &c. consequens est, quod nec de quantitate durationis, nec molis quæstio præsens sit: sed de quantitate perfectionis, an infinita sit. Quia uero infinitum negationem claudit, non est putandum priuatiue teneri, sed, ut communiter, & uere dicitur, negatiue: quoniam non quæritur, utrum Deus non habeat perfectionis terminos, quos sua uel alicuius alterius natura nata est habere, sed simpliciter quæritur utrum nullos habeat perfectionis terminos. Et licet mutuo se consequantur infinitas uirtutis, & infinitas essentiæ: diuersa tamen quæsita formaliter sunt: & diuersa habent propria media. Propter, quod Diuus Thom. in 7. quæstione primæ partis, tractat infinitatem essentiæ Dei: & in quæst. 25. infinitatem suæ potentiæ; unde quæstio nostra de infinitate uirtutis inquirens, si infinitatem essentiæ quam pertransibit, arguenda insufficientiæ non est. Vertitur ergo hoc in loco in dubium: an uirtus, seu potentia Dei gloriosi sit tantæ perfectionis, quod nullis perfectionis limitibus angustetur, an non. Verbi gratia, applicando quæstionem ad uirtutem motiuam, an uirtus motiua Dei gloriosi sit tantæ perfectionis, quod quantum ex se, nullo limite claudatur, sed quacunque uelocitate data possit facere maiorem, an concludatur aliquo termino, puta quod ultra uelocitatem uiginti quatuor horarum non possit facere maiorem. Et hæc de primo.

Primũ supplementum Deus é ipsum esse p essentiam, & omniũ rerum perfectiones eminenter continens, etiã simul sumptarũ.

QVOD secundum, quia non est intentionis præsentis discutere difficultatem hanc, nisi inter Peripateticos, & horum duos tantũ principem. s. eorum, & Auer. a quibus Metaphysicalia media propria ad infinitatem substantiæ diuinæ, aut non habemus, aut sic, ut nefas uideatur mordaci multorum imperitiæ exponere, ideo duabus tantum uiis propositum ostendetur. Vnum tamen de ipsa diuina essentia præmittendo, scilicet quod est ipsum esse per essentiam, & totam essendi uirtutem præhabens, superexcedensq; nobilitates omnium rerum, quæ fuerunt, & quæ sunt, & quæ possunt esse, etiam simul sumptum. Quod enim sit ipsum esse per essentiam, Arist. 2. Met. tex. 4. & Auer. 12. Meta. com. 51. testantur. Quod uero ipsum esse per essentiam, totam essendi uirtutem præhabeat, apud sapientes penetrantes terminos, in dubiũ uerti non potest: sed communis animi conceptio est, quemadmodum incorporalia non esse in loco exprimitur quoque ab Auer. in commento 21. 5. Meta. ubi dicitur, in Deo contineri nobilitates omnium generum, cuiusque siquidem rei nobilitas, secundum aliquam essendi rationem est.

Confirmaturque ab eodem in 12. Met. com. 18. & 30. ubi dicit, in primo motore omnia contineri actu, & in cõ. 51. Quod autem omnium nobilitates simul sumptæ deficiant a nobilitate primi, ex eo patet, quod cum ipsa ita sit summum ens, quod cæterorum nobilitates claudat in se nobilissimo modo, tantũ omnibus præstat, quanto eorum in se naturas nobiliori habet modo. Habet enim omnia in se per modum sui, qui est purus actus omnino. Vnde ridiculum est, quod quidam non suot ueriti scribere, scilicet, quod cum dupliciter possit intelligi, Deum habere in se perfectionem omnium, uno modo sic, ut habeat in se unam simplicem essentiã præhabentem omnia, ut puta actualitas alio modo sic, ut habeat in se gradus perfectionales correspondentes singulis perfectionibus continentis. Si secundo modo verificaretur, tunc Deus esset perfectior cæteris simul sumptis, si uero primo modo, non concluditur, Deum esse perfectiorem omnibus simul, sed singulis. Et quia primo modo verificatur, ideo ex his non habetur, Deum esse perfectiorem omnibus simul sumptis. Ridiculum inquam est, quia puerile est in philosophia, æquare perfectiones particulares perfectionibus uniuersalibus. Non enim est possibile secundum rem, neque secundum intellectum, etiam data fingendi licentia, ut aliquid sit melius ipsa bonitate per essentiam, aut magis ens ipso esse per essentiam, aut magis uiuens aut intelligens, &c. quam ipsa uita, & ipse intellectus per essentiam. Si ergo Deus secundum unitatem † est huiusmodi, quomodo potest aliquid eo perfectius fingi? Vnde Arist. † Alias unitatem.
12. Meta. tex. 39. notanter concludit Deum esse unum, & sapientem, &c. ut Platoni attributũ dogma confutaret, quod nobilitates entium diuisit, ponens, aliud per se uitam &c. Vnde sicut Leo Platonicus esset perfectior non solum singulis, sed omnibus Leonibus, simul quatenus Leones sunt, etsi infinities infiniti Leones particulares essent, omnes per se a Leonis nobilitate deficerent, sic omnia entia per participationem, a primo per essentiam ente necesse est deficere. Quod etiam ex causalitate æquiuoca primi super omnia manifeste patet.

¶ Hac igitur primi entis nobilitate præhabita, ostendendum est, an uirtus eius sit infinita intensiue.

PRIMA ergo uia ex fine. 8. Physi. sumitur sic Arist. ut Auer. com. vlt. inquit, concludit in secunda figura, Deum non esse uirtutem in corpore sic: Nullum corpus aut uirtus in corpore est infinitum: primus motor est infinitus, ergo primus motor non est corpus, nec uirtus in corpore. Probatur maior, quia uirtus infinita aut esset in corpore infinito, & hoc non datur, aut in corpore finito, & hoc ostensum est esse impossibile. Minor uero quia mouens tempore infinito est uirtutis infinitæ, primus motor est huiusmodi, ergo. Iste est processus Arist. in quo manifeste utitur infinitate uirtutis pro medio termino. Nec refert siue sic, siue aliter formetur processus Aristo. quoniam quocunque modo formetur, in idem redit, ut patet in textu.

¶ Quidam autem peruertentes textum, dicunt, quod Aristo. sumit quidem pro medio infinitam uirtutem, sed uirtus infinita potest esse dupliciter. Vno modo intensiue, & sic non accepit Aristo. Alio modo secundum durationem, & sic intellexit. Ita quod maior est, Nulla uirtus in corpore est infinita secundum tempus, &c. Sed contra hos ex hoc processu arguitur sic. Præmissæ alicuius syllogismi probatæ anterioribus syllogismis, in eo sensu sunt sumendæ, in quo fuerunt conclusæ in præcedentibus rationibus, ista patet de se. Sed præmissæ syllogismi facti in tex. vlti. fuerunt probatæ per alias rationes factas, ut ibidem fatetur etiam Aristoteles, ergo accipiendæ sunt in sensu, in quo probatæ sunt. Constat autem quod præmissæ illæ probatæ sunt loquendo de infinitate intensiua, ergo accipiendæ sunt, ut loquuntur de infinitate intensiua. Discursus bonus & vltima tantum propositio restat declaranda. Quæ sic declaratur. Maior huius syllogismi fuit conclusio probata in tex. septuagesimonono, quod ad hoc quod uirtus infinita non potest esse in magnitudine finita, & fuit conclusio probata in 3. Phys. longo processu, quo ad hoc, quod magnitudo infinita non datur. Sed in tex. 89. non potest inficiari, quin loquatur de uirtute infinita, intensiue, ergo prima præmissa loquitur de uirtute infinita, intensiue. Minor uero est conclusio probata ab Arist. in hoc textu ex conclusione text. 78. Probat enim hic primum motorem esse uirtutis infinitæ quia mouens tempore infinito est uirtutis infinitæ, ut ibi probatum fuit. Ad illum enim textum expresse in hoc loco se remittit Arist. dicens, quod impossibile est a finito moueri aliquid secundum tempus infinitum, monstratum est nunc. Constat enim quod nulli probatum est nisi in tex. 79. apertissime autem liquet etiam cæcis quod in tex. 78. non est sermo nisi de finita & infinita uirtute intensiue, ergo altera etiam præmissa loquitur de infinitate intensiua. Superfluum autem esse duxi adducere demonstrationes Arist. in tex. 78. & 79. ut ostendam ibi sermonem haberi de finitate & infinitate intensiua. Rõnes. n. adeo apertæ sunt, ut ostensione hac non egeant, exigitur tamen ad hoc, ut uideantur. Et ne suspensum quempiam reddamus, donec libros Physi. uiderit, fideliter ipsas demonstrationes adiunximus. Demonstratio ergo habita tex. 78. ad ostendendum quod motus in tempore infinito non põt fieri uirtute finita, est ducens ad impossibile. Et accepit primo ab aduersario eius positionem. s. quod sit ita quod A uirtute ut centum, moueat B mobile centũ cubitorũ in C, tempore infinito. Deinde adiungit huic propositionẽ possibilem

bilem. s. quod D virtus ut decem, quæ est decima pars virtutis, ut centum moueat E mobile decem cubitorum, quod est etiam decima pars primi mobilis, in tempore Z. Et tunc arguitur sic: Hoc tempus, in quo mobile decem cubitorum mouetur a uirtute ut decem, non est æquale tempori illi, in quo mobile centum cubitorum mouetur a uirtute ut centum, sed minus eo. Quia demonstratum est in 6. quod cæteris paribus totum mobile, seu mobile maius, maiori tempore eget ad pertranseundum aliquod certum signum, quam pars eius seu mobile minus ad sensum patet. Vel secundum Auer. (& in idem redit) quia maior potentia mouet maiori tempore, scilicet maius mobile respectu alicuius signi pertranseundi, seu quod idem est, condiuidendo tempus mobili, aliter non esset verum, quia ut dicitur in 7. Phy. tex. 39. media potentia mouet medium mobile in æquali tempore per æquale spatium. Cum ergo illud tempus sit infinitum, restat quod hoc sit finitum. Sit ergo tempus Z. decem horarum. Et tunc arguitur sic, si augeatur virtus ut decem, donec consumat, aut adæquet uirtutem, ut centum, & similiter augeatur mobile 10. cubitorum, donec consummat vel æquet mobile centum cubitorum, necesse est proportionaliter augeri tempus Z. decem horarum, donec consumat aut adæquet tempus, in quo uirtus ut centum mouet mobile centum cubitorum, quia necesse est æquales uirtutes mouere æqualia mobilia tempore æquali. Sed infinitum non potest consumi, nec aliquid potest ei multipliciter æquari, ergo tempus quo uirtus ut centum mouet, impossibile est esse infinitum, quod erat probandum. Demonstratio autem posita in tex. 79. probans quod in magnitudine finita non potest esse uirtus infinita, est etiam ad impossibile. Et primo supponit tria. Primum est quod maior uirtus motrix facit æqualem motum in minori tempore. Secundum (quod ex primo sequitur) est, quod infinita uirtus facit plus in æquali tempore, quam finita. Tertium est quod omnis motus est in tempore. Quibus stantibus arguitur sic. Si in magnitudine finita esset uirtus motiua infinita, sequeretur quod in æquali tempore æqualiter mouerent uirtus finita & uirtus infinita, hoc autem est impossibile, ergo. Consequentia declaratur ibidem sic: Sit A tempus unius horæ in quo uirtus infinita mouet, & sit B tempus mille horarum, in quo uirtus finita, puta ut centum, mouet. Tunc cum quanto uirtus motiua sit maior, tanto tempus in quo mouet, fiat minus per suppositionem, augeatur uirtus motiua, ut centum, in tanta proportione, quanta tempus cuius horæ exceditur a tempore mille horarum, & tunc manifeste patet, quod in æquali tempore æqualiter mouebit uirtus illa finita in mille dupla proportione ad uirtutem ut centum, & uirtus infinita, quod erat impossibile deducendum. Ex his iam manifeste patet, quod nunquam fit sermo de infinitate durationis, sed semper de infinitate & finitate intensiua, ut quod his oblatis hoc nõ uidet, nõ egeat medio, sed sensu intellectuali. Et confirmatur, Præmissæ illius ultimi syllogismi intellectæ, ut dicunt, de infinitate durationis, aut assumuntur ab Arist. ut per se notæ, aut probatæ. Non ut per se notæ, quoniam sunt aut falsæ, aut maxime dubitabiles, tum quia Sol habet uirtutem motiuam tempore infinito motu alterationis, tum quia tum cum corpus cœleste mouet actiue motu locali sphæram ignis, & supremum aeris tempore infinito, & tamen constat quod hæc sunt corpora, nec secundum ueritatem appareat aliquid cogẽs, nisi loquentes ad dicẽdum, quod uirtus corporea actiua est necessario finita secundũ durationem. Vnde Ari. assumẽs ut per se nota ea, quæ sensus perhibent esse falsa, plurimum peccasset. Nec ut probatæ, quia nullibi inueniuntur in hoc sensu probatæ. ergo.

¶ Et quoniam quæstionem hanc non agredimur ea ratione, ut sciamus quid senserit. Arist. quoniam hoc a philosophia extraneũ est: sed ut sciamus, qua ratione hoc conclusum sit: & in processu prædicto ambiguitas magna est circa probationem minoris (quæ est quæstionis huius in obiectum) ideo uidendum hic est, quàm efficaciter minor illa probetur. Est autem ratio dubitandi: quia com. tex. 78. scilicet mouẽs tempore infinito est infinitum, ex qua probatur minor tex. ult. s. primus motor est infinitus: loquitur de mouente tempore infinito ex parte mobilis: ut patet ex ratione probante ipsam: condiuidit enim tempus mobili. Minor autem illa loquitur de mouẽte tempore infinito ex parte magnitudinis, seu spatij super quod fit motus: ut patet in motu cœli. Primus. n. motor non aliter mouet tempore infinito, nisi quia mouet cœlũ tempore infinito. Constat autem quod nec tempus, nec motus cœli habet infinitatem ex parte mobilis: sed ex parte spatij infiniti pertranseundi. Constat autem, quod ad mouendum tempore infinito primo modo, requiritur virtus infinita: ut patet ex demõstratione Arist. tex. 78. & hoc siue uirtus illa sit corporea siue incorporea, permanet verum, & quod ad mouendum tempore infinito secundo modo, non requiritur uirtus infinita. ut patet de motore orbis Lunæ, qui est virtutis finitæ, & sufficiens est mouere motu æterno. Eodem siquidem uigore, quo semel põt mouere suum orbẽ, põt infinities iterare motum illũ: quia est inalterabilis & immutabilis virtutis: & ut dicitur in 8. Phys. tex. 85. semper similiter se habens in se, & ad mobile, semper idem faciet.

¶ Et ut clarius percipiatur modus quæstionis, sciendum est ex 6. Phys. longo processu, quod tempus motus conducitur mobili, & condiuiditur magnitudini, super quam est motus. Et similiter dupliciter infiniti esse contingit, vno modo ex parte quantitatis mobilis, alio modo ex parte quantitatis spatij. Mobili quidem cõdiuiditur tempus, & ex eo infinitatur: quia si aliquod certum signum in aliquo spatio designatum sit pertranseundum prius pertransitur ab una parte mobilis, quam ab alia: & si pertranseundum est a pluribus mobilibus inæqualibus vno decem cubitorũ, & altero viginti, &c. & cæteris paribus quæratur quantum erit tempus mensurans transitus illos: manifeste patet quod si mobile decem cubitorum transit illud signum in una hora, quod mobile viginti cubitorum pertransibit illud in duabus: sicut etiam illud idem signum prius transit medietas mobilis, quam totũ. Oportet enim seruare æqualitatẽ motus, quanto mobile est maius, tardius pertransire signum illud. Verbi gratia; Si primus Orbis & orbis Lunæ æqualiter mouerentur, signatum punctum Orientis orbis Lunæ tanto citius pertransiret, quanto minor est primo orbe. Ita quod quando orbis Lunæ peregisset suum transitum, forte adhuc nec millesima pars primi orbis punctum illum orientis trãsisset: & idem est in motu recto. Vnde si infinitum est mobile, infinitum necesse est esse tempus, in quo datum signum pertranseũdum est. Magnitudini vero condiuiditur tempus, & ex ea similiter infinitatur: quia finitum mobile prius transit vnam partẽ magnitudinis quam aliam. & sic cæteris paribus, quanto maior fuerit magnitudo pertranseunda, tanto maius erit tempus mensurãs motum: & si infinita infinitum, in motibus processiuis manifestũ est. Nec refert in proposito, an magnitudo seu spatium concidat ratione materiæ in idem realiter cum quantitate mobilis: ut in motu cœli contingit. Non enim est aliud spatium pertranseundum a primo corpore, quam quantitas ipsius, ut Auer. dicit in 2. cœli comm. 46. Patet enim quod cœlum prius pertransiret partem spatij quæ est ab Oriente ad Meridiem, quã illam, quæ est a Meridie ad Occidens, nihilominus quam si non esset realis distinctio quantitatis spacij & quantitatis mobilis. Similiter non refert in proposito, an quantitas spacij quantitatem temporis augeat, ex quantitate suarum partium nunquam ab illo mobili pertransitarum; ut contingit in motu recto & prima reuolutione circulari: an ex quantitate earundem partium, quæ pluries pertranseundæ sunt: ut contingit in reflexione motus recti, & in secunda reuolutione circulari, & deinceps. Spatium enim ideo secundo pertranseundum, alterius spatij æqualis primo rationem habet. & perinde quantificat & extendit tempus, acsi alterum æquale primo esset, seu (ut melius loquatur) acsi esset altera pars totalis spatij æqualis primæ parti: & similiter est de omnibus reuolutionibus circularibus.

¶ Ex his igitur patere possunt tria. Primum, quod tẽpus, quo mouetur cœlum perpetuo, est infinitum non ex parte mobilis, sed magnitudinis seu spatij: quia cœlũ corpus finitum est & ideo tempore infinito mouetur, quia spatium ab Oriente in Occidẽs infinities peragit.

Secundum, quod tempus, quo probauit Aristo. in tex. 78. non posse fieri motum a uirtute finita, est infinitum ex parte mobilis quoniam manifeste ibi fit diuisio temporis secundum diuisionẽ mobilis; dum augendum proportionaliter dicitur secundum augmentationem mobilis & motoris: ut contra proteruos syllogizetur sic. Quantitas temporis aucta & diminuta proportionaliter secundum augmentationem & diminutionem potentiæ motoris & quantitatem ipsius mobilis, est quantitas sic tenens ex parte mobilis. patet illa ex terminis, & ex 7. Physi. textu 36. sed quantitas hæc temporis, de qua loquitur Arist. est huiusmodi, ut patet de se: & Auerroes, in com. expresse asserit cum cæteris expositoribus: ergo.

Ex his autem liquet tertium principaliter intentum, quod scilicet processus Arist. non sufficienter uidetur probasse minorem, scilicet, primus motor est virtutis infinitæ: sed æquiuocationem uidetur commisisse in medio termino, qui est mouens, tempore infinito: dum in maiore prosyllogismi, quæ fuit conclusio tex. 78. sumitur pro tempore infinito infinitate se tenente ex parte mobilis: cum dicitur. Omne mouens tempore infinito est uirtutis infinitæ: & in minore sumitur pro tempore infinito infinitate se tenente ex parte spatij, cum dicitur. Sed primus motor mouet tempore infinito. Restat igitur ambiguitas non parua in hoc processu.

¶ Omissis autem opinionibus pluribus, quæ a diuersis de ui huius demonstrationis dictæ sunt. Scot. enim in quolibet. quæstio. septima, ad primum credens secundum Aristo. primum motorem infiniti uigoris intensiuẽ, dixit hoc concludit ex eo, quod mouet a se, quia quod mouet a se, est a se: & consequenter habet plenitudinem actualitatis, & entitatis, quæ absque infinitate intensiua non est. Aegidius uero in 8. Physi. credens idem, dixit, hoc concludit ex eo quod totus motus infinitus est proprius effectus Dei: quia quod potest in infinitum motum, quo ad suam totalitatem, potest nihil minus in ipsum,

tam si sit vnius mobilis absolutè, quam si sit vnius mobilis infinities iterati, & consequenter est virtutis infinitæ: quia a propria causa effectus recipit mensuram, speciem. His inquam omissis, quia absque probatione dicta sunt, quod mihi uidetur, scribendum est. Mirum enim & (vt melius dicamus) extraneum valde est, quod Arist. medium terminum tacuerit, & tantum studium apposuerit circa id, sine quo sua ratio ex tacito medio tenet: vt Scot. dixit. Non enim in octauo Physic. aliud medium assumitur, nisi mouere tempore infinito: & de hoc magna solicitudo fuit, quod exigat virtutem infinitam. Constat autem quod hoc abstrahit a mouere a se, uel non a se: & quod motioni a se accidit, quod sit in infinito tempore: nihil enim minus concluderetur, si esset in tempore finito, ut ipsemet fatetur.

Nec valet ratio dicens, quod infinitas non dependens, sed prima & proprium medium ad virtutem infinitam: quia secundum hoc primitas motus esset proprium medium, siue ille motus sit finitus, siue infinitus: & sic idem quod prius. Vnde finitas, & infinitas motus vndique per accidens concurrunt, & sic Arist. scilicet scientiarum artifex, tacuisset ea quæ sunt per se in medio termino, scilicet primitatem motus: & solicitus fuisset circa ea, quæ sunt in eo per accidens, scilicet infinitatem temporis, cuius oppositum ubique docuit faciendum. Aegidii vero deductio quamuis ueritatem a longe tangere videatur, ut in sequentibus patebit, ueritatem tamen assequuta non est: quia ex eo quod totus motus cœli ponitur effectus alicuius causæ per se, non est ab eo nisi sequax deducta infinitas intensiua illius causæ, sed assumptæ sunt proportiones uoluntariæ uel remotæ: utpote quod proprius effectus a per se causa recipit speciem, & mensuram. Ex hac enim non habetur, quod totalitas infinitatis extensiuæ necessario fiat per se ab infinitate intensiua: sicut nec ex hac effectus infinitus fit a causa infinita, cum non appareat, quare ipsa totalitas, quod vnitas infinita motus non possit per se intendi, & fieri a uirtute finita immobili ad continuandam & conseruandam perpetuo inferiorum successionum, &c. vt dicitur in secundo de generatione, textu. 57. & 12. Meta. com. 306. Latius igitur quod mihi in re hac apparet prosequendum est: eo quod difficultatem motam directe discutit, & ad principale propositum propriam viam docet, & Arist. tam menti quam verbis consona uidetur, Præmittendum est ergo primo, quod perpetuitas motus, sicut & alia quantitas, dupliciter imaginari potest, quod fiat ab aliqua virtute. Vno modo per se primo: secundo modo non per se primo. Et ne in æquiuoco laboremus, illud dicitur fieri per se primo ab aliqua uirtute, in quod potest virtus illa ex propria ratione: in illud autem dicitur posse aliqua virtus ex propria ratione, in quod potest ex perfectione clausa infra latitudinem propriam illius virtutis. Et per oppositum illud debet fieri non per se primo ab aliqua virtute, quod quidem fit ab illa virtute ex aliqua conditione annexa illi virtuti, quæ est extra latitudinem illius virtutis formaliter sumptæ. Verbi gratia (& est exemplum deseruiens proposito) Virtus calefactiua vt octo B. ignis durantis centum annis: potest in duos effectus, scilicet & calefacere, vt octo: & centum annis continuare hunc calefactionis motum: sed primum potest ex ratione propria, inquantum est virtus calefactiua tantæ perfectionis, scilicet vt octo: hæc enim perfectio intra latitudinem virtutis calefactiuæ clauditur. Secundum vero non potest ex propria ratione alioquin omnis virtus calefactiua vt hoc octo posset, quod patet esse falsum in D. igne durante per diem tantum: sed potest ex annexa sibi duratione centum annorum, quam patet esse extra rationem virtutis calefactiuæ, & cuiuscunque alterius uirtutis motiuæ formaliter sumptæ. Ideo enim B. ignis potest continuare calefactionem per centum annos, quia virtus eius durat centum annis: vt de se patet. Tunc ergo perpetuitas motus dicitur fieri per se primo ab aliquo, quando ex perfectione infra latitudinem potentiæ agentis clausa causatur, tunc autem non per se primo, quando non ex ratione propria potentiæ agentis, sed ex conditione illius fit. Ex hac autem distinctione ex parte effectus manifeste patere potest alia distinctio ex parte causæ. Potest siquidem dupliciter imaginari aliquam virtutem esse continuatiuam motus tempore infinito. Vno modo per se primo, idest ex ratione propria, vt exposuimus, & alio modo non per se primo, sed ex annexa eius conditione: vt etiam exposuimus. Differunt autem vis perpetuatiua motus per se primo, & uis perpetuatiua non per se primo, ex assignatis rationibus adhuc dupliciter. Primo in hoc quod uis perpetuatiua per se primo respicit infinitatem durationis, vt per se primo effectum, & per se primo terminum: quia ex propria latitudine in illam potest: sicut vis calefactiua respicit calefactionem, seu calorem: vt per se primo effectum & terminum. Vis autem perpetuatiua non per se primo effectum, sed ut conditionem proprii effectus.

¶ Secundo in hoc, quod illa respicit quantitatē durationis ut per se propriū effectum: quia infinitas durationis quædam quantitas durationis essentialiter est, omnem quantitatis durationem in se claudens. Ista autē non nisi per accidens quantitatem durationis respicit scilicet ut conditionem necessariò comitem sui proprij effectus, quia non ex propria ratione, sed ex annexa cōditione hoc facere supponitur. His uero prælibatis, oportet secundo tres conditionales stabilire ex quarum veritate propositi ratio habebitur.

PRIMA conditionalis est: Si A per se primo mouet tempore infinito, A est uirtutis infinitæ intensiue, declaratur ista, quia stando infra latitudinem uirtutis per se respicientis quātitatem durationis ut proprium effectū, quæ potest uocari uirtus quantificatiua motus, intelligendo de quantitate durationis, ualet argumentum. Ad cōtinuandum aliquo tempore requiritur aliquanta uirtus, ergo ad maius tempus, major uirtus, ergo ad infinitū infinita. Et fundatur hæc consequentia super illam regulam. Sicut simpliciter ad simpliciter, ita magis ad magis, & maximum ad maximum. Quare absque dubio uniuersaliter & necessario tenet in his, quæ se respiciunt per se primo, ut S. Thom. in 3. contra Gen. 139. dicit. Fundatur etiam super illud principium Metaphysicum: Cuiusque potentiæ propria latitudo proportionabiliter respondet propriæ latitudini sui per se primo effectus. Quod patet inductiuè in omnib. ergo uirtutis quantificatiuæ motus, si esset propria latitudo, responderet propriæ latitudini quantitatis durationis, sed propria latitudo quantitatis durationis attenditur penes extensionem durationis, quia duratio non augetur per intensionem, ut qualitas, sed extensionem, ut quantitas, ergo uirtus quantificatiua quanto maiorem posset quantitatem durationis producere, tanto maior esset, ergo si infinitam infinita. Vnde proportio uirtutis quantificatiuæ, seu continuatiuæ motus, ad quantitatem per se durationis est, sicut proportio uirtutis calefactiuæ ad quantitatem per se caloris. Et nulla est differentia proportionum, quamuis sit differentia rerum substractarum proportionib. quia quantitas per se caloris est quantitas intensiua, quantitas uero durationis est extensiua. Quod tamen, ut ex dictis patet proportionem non uariat, eo quod hoc est materiale, & per accidens. Formale enim est, uniuersaliter loquendo, quod latitudo cuiusque potentiæ actiuæ respondeat latitudini propriæ sui per se primo effectus. An uero latitudo propria effectus attendatur secundum extensionem, vel intensionem, accidens esse cognoscitur ab exercitatis in metaphysica, & ideo eadem ratione proportionis tenet cōsequētia supradicta, qua tenet ista. Ad producendum aliquantum calorem requiritur aliquanta uirtus calefactiua, ergo ad maiorem maior, ergo ad infinitam infinita. Si quis autem dixerit, supradicta principia non habere locum, nisi quando quantitas per se effectus est quantitas, intensiua, cum Philosophia abhorreat uoluntarium, oportet huius restrictionis rōnem reddere. Nulla aūt ratione fulta apparet hæc responsio, nisi forte dicatur, quod quia magnitudo virtutis non est, nisi secundum quantitatem perfectionalem, ideo non respondet nisi quantitati perfectionali effectus, quantitas autem perfectionalis non est quantitas durationis. Non enim quanto maior duratio, tantò perfectior effectus fit, sed æqualis perfectionis est ignis durans per horam, & per duas horas, & per tempus infinitum, vt dicitur primò Ethi. ca. 7. Sed hæc ratio in hoc deficit, & quasi æquiuocat, quoniam dupliciter contingit loqui de quantitate durationis, vno modo secundum se, alio modo, vt est conditio aliarum rerum. Si consideretur, vt est conditio rerum, puta hominis, aut albedinis, sic cum sit extra rationes formales rerum, non auget propriam perfectionem alicuius rei, non enim est perfectior calor durans centum annis, quam durans vno die. Et hoc modo est sermo de quantitate durationis in primo Eth. ut patet ibi ex comment. Auer. & S. Tho. & consequenter hoc modo verificatur, quod quantitas durationis non est quantitas perfectionalis, nec sibi proportionatur virtus actiua alterius effectus.

¶ Si vero consideretur primo modo, s. secundum se, sic cum bonum diuidatur in decem prædicamenta, sicut ens, vt in 1. Ethi. ibidem dicitur, & quantitas durationis sit quædam entis species, quandam etiam bonitatem secundum se necesse est ponat. Ac per hoc manifeste patet, quòd si duratio aliquam perfectionem secundum se ponat, maior maiorem ponet, & infinita infinitam, sicut etiam quantitas molis aliquam perfectionem dicit, alioquin inter entis species non esset, & maior maiorem, & infinita infinitam, non minus in suo ordine, quam calor infinitus, & tamen quantitas molis maior, & infinita dicitur secundum extensionem. Quod ergo quantitas durationis sit quantitas perfectionalis, potest dupliciter intelligi, scilicet ut conditio aliorum, & sic est falsum, quia est extra latitudinem rationis formalis cuiusque alterius rei. Alio modo secundum se, & sic ipsa quantitas durationis est quædam perfectio vendicans sibi quantitatem perfectionalem secundum suam extensionem, quemadmodum calor vendicat sibi eam secundum suam intensionem. Vnde ad rationem in oppositum dicenda sunt duo, Primò, quod non oportet quantitatem durationis esse quantitatem perfectionis, sed habere illam infra suam latitudinem, sicut nec calor est quanti-

tas

tas perfectionis, sed habet illam. Secundo quod falsum est, quod quantitas durationis secundum se non ponat quanto maior maiorem perfectionem, quamuis non ponat maiorem perfectionem huius, puta caloris uel hominis. Et quia sermo in prædicta conditionali habitus, non est nisi de quantitate durationis secundum se, consequens est quod firmatur ueritas illorum principiorum etiam his effectibus, quorum propria quantitas est quantitas extensiua. Talia enim maiorem semper ponunt ex augmentata extensione perfectionem suæ speciei. Manifeste autem patere possunt omnia quæ de perfectione quantitatis durationis diximus in hac solutione ex quantitate molis, applicando distinctiones factas & cætera dicta ad ipsam, ut facile est cuique exercitato deducere. Vnde potest formari ad principale propositum ratio talis. Magnitudo uirtutis respondet proportionaliter magnitudini per se effectus, sic quod aliquanta virtus, ad effectum aliquantæ perfectionis requiritur, & maior ad effectum aliquantæ perfectionis, & infinita ad infinitæ perfectionis effectum, sed duratio est effectus aliquantæ perfectionis, ergo ad faciendum per se primo aliquantam durationem requiritur aliquanta uirtus, & ad maiorem maior, & ad infinitam infinita, cum maior duratio maiorem dicat perfectionem, & infinita infinitam.

Rogoque omnes iterum atque iterum, ne auertendo mentis intuitum ab eo quod est per se, ad id, quod est accidens fallantur, innitentes suppra adductæ glossæ, absque ratione dicendo quod si ad effectum aliquantæ perfectionis requiratur aliquanta uirtus, ad effectum maioris perfectionis intensiuæ requiritur maior uirtus, non autem ad effectum maioris perfectionis extensiuæ, qualis est maior & minor duratio. Hæc enim glossa, ut ex dictis patet, optima est, loquendo de causa per se primo illius effectus, cui utraque quantitas conuenit, intensiua intra propriam latitudinem, & extensiua extra, sicut est calor, &c. Vniuersaliter autem loquendo de quantitate causæ in ordine ad proprium effectum, & eius quantitate infra latitudinis suæ limites clausa, nulla opus est distinctione, eo quod eadem ratio saluatur in proportione causæ & effectus, siue secundum propriam rationem augeatur intensiue, siue extensiue: ratio. s. maioris perfectionis secundum propriam rationem suæ speciei. Non enim tenet illa regula in effectibus quantitatis intensiuæ alia ratione, nisi quia quando effectus per se primo alicuius est perfectior infra latitudinem propriam, tanto perfectiorem causam exigit. Propter hoc enim ex maiore quantitate extensiua caloris producti non concluditur maior uirtus calefactiua, sed intensiua tantum. illa enim auget perfectionem caloris extra propriam latitudinem caloris, illa autem intra. Hæc autem uet ratio saluatur in affectibus quantitatis præcise quantitate extensiua, quoniam eorum propria perfectio augetur infra propriam latitudinem secundum extensiuam augmentationem, unde uniuersaliter loquendo, uel ectum esse perfectiorem intensiue vel extensiue, accidit effectui perfectiori secundum propriam latitudinem suæ rationis formalis, quod per se consideratur in hac ratione, & est ratio utriusque eorum, quod perfectionem causam exigat & concludat, sicut esse album vel nigrum accidit colorato, & est ratio eorum quod sint uisibilia. Falli autem multos contingit in re hac ex eo, quod in cæteris entibus a quantitate manifeste uidemus, quod sola augmentatio intensiua effectus per se concludit maioritatem uirtutis per se primo actiua illius, & nulla perhibet sensus uirtutem actiuam per se primo quantitatis, propter quod nunquam intellectus oblata apparet augmentatio virtutis ex intensiuo cremento effectus. Quidquid enim sit de uirtute actiua per se primo quantitatis, siue permanentis, siue successiuæ, discernendum est intellectus acumine, ut dictum est inter entia, quorum propria perfectio consistit in intensione, & quorum propria perfectio consistit in extensione, quia in illis extendi est extra limites rationum formalium suarum. & propterea non concludit maiorem perfectionem virtutum actiuarum illorum uirtum. In illis autem extendi est infra rationes formales eorum, & est ipsum eorum intendi, & ideo illam exigit, & concludit in virtute eorũ actiua per se primo, quod in illis infert intendi, si inueniatur virtus per se primo actiua quantitatis. Vñ nõ obstat proposito si quis dicat non dari in rerum natura huiusmodi virtutem quantificatiuã motus: nobis. n. sat est veritas conditionalis quæ permanet etiam antecedente, & consequente impossibilis. Similiter puerile est, si quis putet dictum processum ideo non tenere in effectibus quantitatis extensiuæ, sed intensiuæ, quia in extenso id quod additur licet perfectio quædam, sit, non includit in se minus extensum, & aliquid ultra, intensius aũt inclusit in se remissum, & aliquid ultra perfectionis addit, & ideo hoc requirit maiorem uirtutem, illud vero æqualem. Puerile inquam dixi, quia sic habet maius secundum extensionem ad minus, puta spatium duarum horarum, ad spatium vnius, aut bicubitum ad cubitum, sic maius intensiue ad ad minus, puta color ut quatuor ad colorem ut duo utrobiq; siquidem maius claudit minus, & aliquid perfectionis propriæ rationis formalis addit. Constat autem ex dictis, quod in prædicto processu nulla est ratio exigens aut supponens aliam similitudinem proportionum inter intensum & extensum, nisi maioris ad minus. Argomentum enim semper est hoc modo. Potens per se primo in aliquantum, est aliquantæ virtutis, ergo qui potest in maius, est maioris ergo in infinitum, est infinitæ. Nihilominus diligenter aduertenti apparebit quod quemadmodum in extenso pars addita priori non concludit priorem, & ideo seorsum non infert maiorem virtutem: ita in extenso gradus, verbi gratia, additus non includit priores, nec est maioris perfectionis gradus quartus albedinis, quam sit primus: nec ex perfectione maiore quartus gradus seorsum infertur maior vis calefactiua: sed ex eo quod totum calidum puta habens quatuor gradus caloris, est perfectius, quam calidum ut duo, quemadmodum etiam arguitur ex eo, quod totum extensum est perfectius.

¶ Friuolum quoque omnino est, si quis admittat prædictum processum tenere quo ad affectus quantos, quantitate permanente, non autem successiua. Oporteret enim abradere principia tradita in sexto & septimo & octauo Physi. de uirtutibus motiuis & earum proportione: cum motus & tempus & de quibus est ibi sermo, successiua entia sint. Stat ergo ueritas primæ conditionalis.

SECVNDA autem conditionalis est ista. Si A mouet tempore infinito vnico motum continuum, &c. A est mouens immobile. & accipimus mouere proprie, ut distinguitur contra ministrare. Et rursus accipimus, mouet, vt motor, non ut instrumentum motoris. primum probet illuminationem, secundum propter corpus cœleste trahens secum ignem: quem nihil minus traheret, si idem ignis numero perpetuo conseruaretur, secundũ totum & partes: & etiam propter primum orbem trahentem secum alios: ut multis placuit, quamuis non sufficienter. Probatur illa consequentia octauo Physi. tex. 85. ea proposito: & 12 Metaphysi. tex 43 ex hoc quod motor motus non semper eodem modo se habet aut in se, aut in ordine ad mobile: id autẽ, a quo semper prouenit idem eodem modo se habere necesse est utroque modo: ut patet. ergo.

¶ Ex his autem duabus conditionalibus uerificatis antequam ueniamus ad tertiam, iam patere potuit distinctio superius præmissa cum suis membris in speciali. Liquet enim iam quod perpetuitas motus duabus attestatur causis, scilicet infinitate uirtutis per se primo causantis ipsam, aut immobilitate motoris, & consequenter quod diuersimode ab illis dependet, & illas infert: quoniam infinitatem non infert nisi uirtute per se primo seu ex propriæ latitudinis perfectione illam causante. Immobilitatem vero uirtutis infert in omni uirtute causante ipsum. Et merito: quia immobilitas est extra latitudinem perfectionis uirtutis tam motiuæ, quam quantificatiuæ motus. Infinitas autem rationis formalis cuiusque infra ipsius latitudinem clauditur. Gradualitas enim alicuius speciei (puta coloris) etiamsi in infinitum crescat, caloris naturam non exit. Immobilitas uero conditio est extra totam latitudinem caloris. Siue enim intelligatur calor vt quatuor, siue vt mille, siue infinitus: nunquam peruenietur ad hoc, quod sit immobilis infra limites caloris stando. Et quod de calore exemplificauimus, de cæteris virtutibus actiuis, formaliter sumptis siue secundum rem sint in materia, siue non intelligi volumus: oportet enim Philosophum formaliter loqui. Vnde distinctio iam probata in terminis specialibus reperi potest sic. Perpetuitas motus dupliciter potest imaginari. Vno modo a uirtute per se primo ipsam causante: & sic oportet, quod fiat a virtute infinita intensiue: ut patet ex prima conditionali. Alio modo uirtute non per se primo ipsam causante, sed per se primo causante talem motum, & secundario causante eius perpetuitatem, ueluti conditionem: & sic oportet quod fiat a virtute motiua immobili, quæ ex perfectione suæ uirtutis causet talem motum, puta Saturni: & ex immobilitate eiusdem semper pertineret idem faciens. Vt sic conditio uirtutis sit causa conditionis effectus, sicut in primo modo propria perfectio ipsius uirtutis est causa propriæ perfectionis effectus. & propter hoc Arist. octauo Phil. in textu 78. infinitatem temporis motus adscripsit infinitati virtutis, & in textu 85. adscripsit immobilitati motoris: vt iaceret fundamenta & ad primum motorem, & ad alias intelligentias inuestigandum: vt ibidem D. Thom. notauit. Ex primo enim, primum motorem octauo Physic. textu ulti. & 12. Metaphysic. textu 41. conclusit. Ex secundo uero numerum intelligentiarum textu 43. & 44. Non enim ibi inuestigatur numerus infiniti motoris (ut quidam rudes & cæci dicunt) sed numerus motoris inalterabilis & immobilis: ut patet ex fine textus 41. & ex ipso textu 43. ubi semper est sermo de immobilitate motoris tempore æterno, &c.

TERTIA igitur cõditionalis, cuius antecedẽs supponit Arist. cum suis sequacibus, est ista, Si cœlũ mouetur tempore infinito,

primum mouens ipsum est infinitæ uirtutis intẽsiuè. Et aduerte difformitatem inter hanc consequentiam & priores. In prioribus enim inferebatur, A mouet, &c. ergo, A est infinitæ virtutis: vt in prima: vel, ergo A est virtutis immobilis: ut in secunda. In hac vero non inferimus, ergo mouens cœlum: nec, ergo quilbet motor cœlestis. sed ergo primum mouens est virtutis infinitæ intensiuè. Probatur ista sic. Cœlum mouetur tempore perpetuo: ergo ab aliqua uirtute per se primo & directe potente in sempiternitatem motus, talis est infinita intensiue: ut patet ex veritate primæ conditionalis probatæ: ergo inuenitur aliqua uirtus infinita intensiue. Aut igitur illa uirtus est in quolibet motore cœlesti, aut in primo tantum. Non in quolibet: tum quia non oportet, tum quia neuter ab altero dependeret in sempiterne mouere: fatuum enim est ponere infinitum vt sic dependere: tum quia aliquid conueniret pluribus primo, scilicet mouere sempiterne: quod est impossibile, ut monstratur primo Poster. ergo in primo motore tantum. Totus processus clarus est & firmus, si prima consequentia probabitur. Cuius vis consistit in illa categorica, Sempiternitas motus causatur ab aliqua uirtute, per se primo intendente & potente in ipsam. Hac igitur propositione probata, nihil remanebit huius rationis probandum. Probatur ergo primo, quod hoc sit possibile: deinde quod sit de facto. Primum probatur: quia si esse inconueniens aut impossibile, sempiternitatem motus causari ab aliqua virtute actiua per se primo, hoc non esset, nisi uel quia duratio motus, cuius species est sempiternitas, non est res separabilis a motu, sed simul est & non est, & fit, & nõ fit cum motu; ac per sufficienter fit a quolibet mouente, sicut & motus, uel quia duratio motus passio motus est; eo quod tempus, vt dicitur in 4. Phys. tex. 130. & 11a. Metaphy. texiu 29. aut est idem motus, aut eius passio. Passioni autem non debetur aliud agens quam productiuum subiecti: vt patet inductiue, Vel quia, ut superius tactum est, duratio motus non est nisi conditio eius. conditionibus autem rerum non debetur propria virtus actiua; sed sat est conditiones actiuas sequi. Præter enim hæc tria non apparet ratio, quare impossibile, aut incõueniens sit sempiternitatem uendicare sibi uirtutem per se primo eius actiuam: sed nihil horum impedit. Inseparabilitas siquidem duarum rationum formalium, etsi concludat, quod producens unam in rerum natura producat alteram; non tamen concludit, quod a quocunque producatur per se primo una, ab eodem producatur per se primo & altera. Quamuis enim esse ens sit inseparabile ab esse tale uel tale ens: & per hoc habeatur, quod causans tale ens causet etiam ens; non tamen sequitur, ergo si est causa per se talis entis, inquantum tale, ergo & inquantum ens; unde Arist. in 6. Methaphy. in principio uenatur principia, & causas entium, inquantum entia. Durationem autem possessionem esse motus etsi uerum sit quo ad aliquid: puta quia sub ratione temporis diffinitur per motum, & inseparabiliter concomitatur ipsum tanquam posterius suum prius: non tamen est uerum simpliciter, quia constat quod vere, & simpliciter passio alicuius sic producitur consecutiue ad productionem subiecti, ut a virtute per se primo productiua subiecti, secluso quocunque extrinseco, sufficienter emanet. Duratio autem siue sempiternitas motus non emanat a virtute motiua, vt fit ratione ipsius uirtutis, sed consequitur conditionem extrinsecam ipsius virtutis, scilicet durationem eius, vt patet inductiue. Non est igitur passio proprie loquendo, sed potius conditio inseparabilis. Nec ex hoc quod talis conditio potest poni in esse ex conditione virtutis motiuæ, concludi potest, ergo superflue quæritur alia causa, quoniam non quæritur causa ad hoc, vt fiat absolute. sed ad hoc ut per se primo fiat.

¶ Non enim superflue quæritur a quo per se primo fiat animal quamuis sciamus ipsum fieri a generante hominem & bouem: Nec inconueniens aliquod sequitur si, tam nobilis conditionis motus, qualis est sempiternitas, specialis causa quæratur, & non sat sit credere, quod fiat ut conditio precise, nihil enim contra principia naturalia, aut Metaphysica, aut quæcunque alia apparet sequi, imo inuestigatio hæc consequens est processibus in 6. & 7 & 8. Physi. ubi causas motus aptauit secundum diuersas proportiones ad eius durationem. Non est igitur impossibile aut inconueniens, sempiternitatem motus talem esse effectum, quod possit produci ab aliqua virtute per se primo. Quod autem hoc sit de facto probatur primo, quia ut dicitur 2. Physi. tex. 26. & 8 tex. 30. semper ponendum est id quod est aut causat per se ante id quod est aut causat per aliud. Constat autem quod causans sempiternitatem motus, quia immobile causat eam per accidens, seu per aliud a uirtute sua actiua, ergo debet procedi ab eo quod ex propria perfectione suæ uirtutis actiuæ sempiternitatem facit; hoc enim tantum est quod per se primo illam causare potest.

¶ Secundo, quod sempiternitas motus cœlestis est effectus dignissimus; ut eius effectus ostendit, scilicet perpetuitas omnium generabilium & corruptibilium, ad quam tota sphæra actiuorum & passiuorum & singula in ea contenta secundũ uires conantur, & pro ea agunt, quicquid agunt, ut Auer. dicit 2. Cœli, com. 27. & Alber. Mag. ibid. confirmat, Irrationabile est autem effectum adeo nobilem in rerum natura absque per se primo causa actiua fateri. Et confirmatur. Quia cum in motu cœlesti sint conditiones, scilicet, sempiternitas, & determinata uelocitas, quæ in suis ratione claudit tempus ut patet in 4. Physic. text. 96. & sempiternitas eius sit nobilior determinata velocitate, vt ex effectibus, & de se patet, & 12. Meth. com 41. habetur, ubi certa uelocitas finitati uirtutis, sempiternitas uero infinitati attribuitur motoris absque potentia omnino. secundo quoque cœli tex. 17. dicitur quod sempiternitas est proprium diuinitatis opus, & Platonicis confirmantibus, ibidem a S. Thoma cognouimus entia tantum sempiternitatis, quantum diuinitatis sapere, & determinata velocitas absque dubio habet causam per se primo ipsam causantem omnes apud omnes Philosophos, quæ dementia esset sempiternitatem cœlestis motus causa per se primo priuare? Relinquitur igitur ratio tota, & stabilis & efficax, cum etiam fugiendi uia concessa non sit. Duobus enim modis poterat quis tantam laborem sine priuare. Vel dicendo quod sempiternitas motus non habet causam per se primo actiuam, quod esse nefas ostensum est. Vel dicendo, quod habet quidem, sed illa est virtus infinita, immobilis. Et hoc ridiculum est esse ignorantiam propriæ vocis, quia nulla virtus per se primo actiua alicuius, est actiua illius ex aliquo extra eius propriam rationem formalem, alioquin esset actiua illius circumscripto omni alio, & non circumscripto omni alio quod implicat. Impassibilitas autem & uniuersaliter immobilitas, ut de se patet, & superius declaratum est, extra latitudinem est cuiusque rationis formalis virtutis actiuæ formaliter sumptę, vnde dicere quod virtus A sit Per se primo actiua sempiternitatis, & dicere quod ideo est actiua sempiternitatis, quia est immobilis, & semper manet eodẽ modo, est ignorare propriam vocem.

¶ His ergo præmissis ad motum dubium contra processum Arist. redeundo, dicimus quod quia sempiternitas motus exigit per se in primo motore seu in eius propria potentia actiua infinitatem intensiuam, & hoc non habet ex eo, quod ponitur in motu infinito ex parte mobilis, nec ex eo quod ponitur in motu infinito ex parte spatii infinities iterati, sed inquantum est secundum se effectus quidem, cui accidit quod hoc uel illo modo saluetur, ideo ex propria ratione sempiternitatis motus siue saluetur in motu infinito per se, siue infinito per accidens, concludi optime potest absque æquiuocatione infinitas intensiua primi motoris potentiæ per se primo in sempiternitatem. Vnde arcota sempiternitate motus formaliter, & relata ad uirtutem actiuã per se primo illam respicientem, quamuis æquo bene concludatur infinitas intensiua illius uirtutis, siue hoc siue illo modo ponatur Aris. tamen a notiorib. doctrinam subtilissimam tradens deduxit in tex. 78. ex sempiternitate motus posita in motu infinito ex parte mobilis, infinitatem intensiuam potentiæ, & in texto ultimo ex eadem sempiternitate motus posita in motu infinito ex parte spatii conclusit infinitatem primi motoris. Insinuans nihil obstare rationi sumptæ ex sempiternitate formaliter accepta in quouis motu saluari ponatur. Propter quod in tex. 78. non posuit mobile infinitum, sed tempus tantum, ut doceret, quod non concludebat sibi infinitatem potentiæ ex infinitate mobilis, sed ex propria ratione infinitatis temporis, & in tex. ultimo secundum utramque translationem non sat fuit Aris. subsumere, quod primum mouens mouet motu perpetuo, aut tempore infinito, sed subsumpsit utrumque simul ut ostenderet, quod non arguit absolute ex hoc quod mouet perpetuo (cum hoc sit commune omnibus motoribus cœli, sed ex eo, quod sic mouet tempore perpetuo, ut ipsam infinitatem tẽporis per se primo causet, alioquin negatio commissa esset in illa minore, quam nefas est Aristoteli imponere.

¶ Formaliter ergo dubium soluẽdo dicimus, ꝙ mediũ ad probandam illam minorem, s. primus motor est uirtutis infinitæ, & hoc, mouens per se primo tempore infinito, ita quòd maior sylogismi sumpta ex tex. 78. est ista, Mouens per se primo tempore infinito, est uirtutis infinitæ. Minor verò sumpta in textu ultimo est ista. Primus motor mouet ꝑ se primo tpe infinito, ergo primus motor uirtutis infinitæ, ubi nulla æquiuocatio interuenit. Ex maioris ꝓbatio ex infinitate tp̃is saluati in motu infinito ex parte mobilis, non obstat, sed magis attestatur processui, quia proportio uirtutis per se primo respicientis durationem motus, ad finitatem, & finitatẽ tp̃is, absolute declarata, & cõclusa est ibi in materia clarius eam repræsentante, s. in motu infinito per se, ut ex notioribus fieret doctrina. Differt autem deductio hæc a subtilissima deductione, quam D. Thomas. 8. Physi. docuit in duobus. Primo in medio termino. Cum enim medium Aris. sit mouens tempore infinito, ille apposuit ly ꝑ se supra ly infinito, nos vero supra ly mouens. Secũdo in minore, q̃n apud nos, minor est vera de facto quo ad operationẽ primi motoris, apud illum uero minor est vera quo ad uirtutem primi motoris. Non enim de facto primus motor mouet tp̃e infinito per se, sed oportet eum esse tã

tæ virtutis, quod quantum ex parte virtutis suæ, posset mouere tempore infinito per se, quia causæ per se oportet respondere effectum per se. Primus autem motor est causa per se infinitatis motus, ergo siue sit possibile tempus infinitum per se inueniri, siue non oportet primum motorem tantæ uirtutis esse, si est per se causa infinitatis motus. Conueniunt tamen hæ deductiones in conclusione (quia utrobique concluditur infinitas intensiua primi motoris) & in radice, quia uterque processus ponit primum motorem esse per se causam durationis infinitæ ipsius motus. Sed ille processit ex eo quod causæ per se oportet esse tantam uirtuté vt possit in effectum per se, quod fundatur super secundo Phys.tex. 36. Iste uero, quod causam per se primo alicuius, oportet proportionaliter augeri secundum augmentum proprium effectus sui, cuius fundementa superius dicta sunt.

¶ Et ut multis philosophantib. complaceamus qui uolunt potius cum Auer. errare quam cum aliis verum sequi, ostendendũ super est hoc idem Auer. docuisse. In 12. siquidem Metaph. com. 41. postquam conclusit iuxta demonstrationem 8. Phys. q̃ virtus infinita requisita ad mouendum tempore infinito corpus cœleste, non est in magnitudine quia moueret in non tempore, mouet statim dubium communiter tactũ a doctorib. 8. Physic. scilicet, cur si ponitur uirtus infinita in magnitudine, sequitur motus in non tempore, & si ponatur extra magnitudinem, non sequitur motus in non tempore, quæ est id difformitatis? Et statim respondet, quod hoc ideo est, quia motus cœli fit a duobus motoribus, quorum alter est finitæ motionis, & est anima cœli, & alter infinitæ, & est potentia omnino sine materia, & quod motus cœli a motore finito habet, q̃ sit in non tempore, & a motore infinito, quod sit tempore perpetuo. Ubi a plano sensu literæ non diuertendo, manifeste patet, quod ipse est opinatus primum motorem esse infinitæ uirtutis intensiuæ, & propter ista infinitatem causare per se primo sempiternitatem motus cœli, & in hoc differre à cæteris intelligentiis, quæ cum sint immobiles, possunt virtute propria causare perpetuitatem motus, per accidens tamen, ut ex dictis patet. Et quia prædicta uerba Auer. Aliis locis eiusdem contradicere uidentur (ut adduximus arguendo ad oppositum) ideo diuersis diuersimode exposita, vel potius extorta sunt, prout quilibet uoluit non se Auerroistam sed Auerroim suum facere, vnde oportet expositiones eorum afferre, ut firmetur veritas. Quidam igitur dixerunt, quod Auerrois intendit quod sit finitus intensiue primus motor, infinitus autem in duratione, non tantum formaliter, sicut alii motores, sed etiam causaliter, quia sempiternitas motus ascribitur fini ipsius motus, qui est purus actus omnino, & per hoc differt a cæteris motorib. Et hi diuisi sunt in duas uias. Nam quidã eorũ dicũt q̃ illa distinctio motoris infinitũ & infinitũ, est distinctio realis, quidã uero quid est distinctio rõnis in primũ motoré secũdũ q̃ est finis & ipsummet secũdũ q̃ est agẽs, & secundum quod agẽs mouet in tpe, qa est uigoris finiti intensiue secundũ uero quod finis perpetuat motũ, & ideo dr̃ infinitus in duratione causaliter. Alii vero dixerunt, q̃ primus motor non est uirtutis finitæ nec infinitæ intẽsiue, quia non est uirtutis actiuæ, sed dr̃ infinitæ causaliter, causalitate finali, ut dictum est. Alii autem dixeront, q̃ illa uerba Auerrois examinanda, & glossanda sunt secundum determinationes factas in de substantia orbis, &c. vbi magis ex proposito tractauit rem hanc, ubi manifeste negauit infinitatem intensiuam. Sed quòd omnes huiusmodi responsiones errant manifestatur. Et primo quòd loquatur de infinitate intensiua probatur primo sic. Quandocunq; sit aliqua distinctio ꝓposita habens plures significationes, & alterum oppositorum declaratur ab ipso distinguente quo ad quid nominis, secundum quam intentionem sumitur, reliquum debet sumi secundum oppositã intentionem. Patet ista: alioqui periret omnis certitudo diuisionum, & syllogismi diuisim, &c. sed Auerr. diuisit motorem cœli in motorem finitæ motionis, & infinitæ motionis: & descripsit alterum membrũ .s. motorem finitæ motionis per finitatem intensiué, ut patet: quia ibi expresse subdit, Dicere finitatem, est dicere proportioné motoris ad motam rem: ergo reliquum membrum .s. motor infinitæ motionis, est describendum secundum intentionem oppositam, sic q̃ dicere infinitatem est dicere nõ proportionem. & sic erit motor infinitus intensiue. Secundo sic: Termini quæstionis & responsionis secundum artem demonstratiuam non differunt, sicut nec quæstio differt à conclusione in terminis, sed in modo. Constat autem quòd motor infinitus de quo est sermo in quæstione, est infinitus intensiué: quoniam est ille, de quo dicitur in 8. Physic. tex. 79. quòd mouet in non tempore: ergo finitas & infinitas de qua est sermo in responsione, est etiam intensiua. Tertio sic, Quælibet responsio a sapiente data, debet sumi in sensu in quo quæst. motæ respondet: sed ista non: respondat quæst. motæ, nisi intelligatur de infinitate intensiua: ergo, &c. Declaratur minor, quæst. virtus infinita requisita ad mouendum tempore infinito, posita in magnitudine infert motum in non tempore, & posita extra magnitudinem, non. Huic autem quæsito nõ satisfit dicẽdo, q̃ hoc ideo est, qa ibi sunt duo motores separati & ambo finiti, sed alter actiue, & alter vt finis: & ex motore vt finis est sempiternitas, ex motore uero vt agens est quod motus fit in tempore. Hoc enim siue verum, siue falsum sit, est impertinens quæsito: & solicitudo superflua. Tota enim quæstio est quare a virtute separata non sequitur motus in non tempore, sicut a uirtute posita, in magnitudine. Et constat quod est sermo de virtute actiua. Hæc autem quæstio vt nouitii possint percipere (sicut & quælibet alia) aliquid certum supponit, scilicet infinitatem virtutis siue in magnitudine, siue extra, Et quærit dubium, quare si illa sit infinita virtus ponuntur in magnitudine, mouet in non tempore. & extra non. Quæratur ergo ab istis primo. Qualis est illa infinitas uirtutis, quæ supponitur, intensiua, an durationis? si intensiua, habetur intentum: si durationis, quæst & nulla & ridiculosa est. Nulla quidem, quia a virtute actiua infinita in duratione posita in magnitudine, non sequitur motus in non tempore: vt patet de uirtute alteratiua solis a qua res aliqua alteratur, & tamé in tempore. Nec potest dici quod illud est verũ tantum de uirtute motiua unico motu locali tantũ: quoniã expresse Arist. in 8. Phys. tex. 69. vnde hoc sumptum est, dicit hoc uerificari in omnibus uirtutibus motiuis quocunque motu. Ridiculosa autem: quia puerile est quærere, quare a virtute finita in vigore, infinita auté duratione separata materia, prouenit motus in tempore, & non in toto tempore. Quis enim est adeo rudis, ut ignoret finitatem & infinitatem intensiuam virtutis, sequi velocitatem certam vel incertam motus, & non finitatem durationis? Ultimum igitur refugium horum est, quod quæstio illa neutram infinitatem determinate supponit, sed infinitatem in communi: quoniam ex motu perpetuo neutra infinitas determinate cõcluditur, sed in communi concluditur, quod oportet virtutem motiuam tempore perpetuo esse infinitam. Vnde dicunt quod quæstio Auerrois est, cum sit quod virtus motiua tempore infinito sit infinita; abstrahendo ab hac & illa infinitate, quare posita in magnitudine infert motum in non tempore, & extra magnitudinem, non. Et responsio est supponendo quod si aliqua virtus posita in magnitudine, debet mouere tempore perpetuo, oportet quod sit infinita intensiue, ex 8. Physicorum, textu 78. & consequenter moueret in tempore, ex textu 79. & addendo quod si aliqua virtus motiua tempore perpetuo ponatur extra magnitudinem: & illa est necessario infinita secundum durationem, & distinguitur in motorem vt finem, & sic est finitæ motionis idest mouet in tempore, & motoré vt finis, & sic est infinitæ motionis idest mouet infinito tempore, quod virtuti positæ in magnitudine conuenire non potest. Non enim potest distingui in motorem vt agens & vt finis: & ideo oportet, quod uirtus motiua tempore infinito, si est in magnitudine, moueat in non tempore, extra magnitudinem, non. Sed vere isti innituntur telis aranearum. Deficiunt enim dupliciter, scilicet in re ipsa, & in expositione Auer. In re ipsa quidem, quia falsum est, quod virtus motiua tempore infinito, si ponitur in magnitudine, est infinita intẽsiue: si extra magnitudinem, non. Quæratur enim ab ipsis (ne in æquiuoco laboremus) de quali infinitate temporis est sermo. Distincta est enim superius ex 6. Phys. quia est duplex: ex parte mobilis: & ex parte spacii: s. per se & ꝑ accidens. Si est sermo de virtute motiua tempore infinito ex parte mobilis, nulli dubium est, quod illam oportet esse infinitam intensiue: in tex. enim 78. non est sermo de tali uirtute, sed de prima, vt ex dictis patet. Amplius: Cum Philosophus obedire debeat rationi, oportet reddere causam, quare cum ad mouendum B. mobile certa velocitate, puta motu unius horæ, requiratur tanta uirtus intensiue, puta ut centum: & ad continuandum illum motum tempore perpetuo sufficiat ex parte uirtutis motiuæ, quod semper perseueret in eodem uigore: quare, inquam, est quod uirtus talis si ponatur ex magnitudine, sequatur, quod sit infinita intensiue? Hoc enim neque ex parte perfectionis uirtutis, nec ex natura magnitudinis oritur: & tamen hoc est super quod isti fundantur. Quod si dicatur quod hoc oritur ex hoc, q̃ illa uirtus actiua semper remanere debet in eodem uigore, hoc puerile est: quia ex hoc nihil aliud sequitur, nisi quod illa virtus oportet quod ponatur in magnitudine inalterabili & corruptibili. Ex hoc autem, quod uirtus actiua ponitur inalterabilis & incorruptibilis, infinitæque durationis siue in quanto, siue extra, nõ habetur maior perfectio intensiua: vt de se patet in primo Eth. c. 7 ab Arist. & Auer. dicitur. Et datur exemplum de albo: quod ex hoc, quod ponitur perpetuum, non sequitur, ergo est albius: quia differentiam maioris & minoris rationis non infert differentiam secundum magis & minus. Vnde ridiculum est, quod quidam inter Philosophos se locatos dicant, quod ideo non potest esse uirtus motiua actiué tempore perpetuo in magnitudine, quia oportet ipsam esse durationis infinitæ, & per hoc infinitatem intensiue. Deberent enim inferre, ac per hoc inalterabilem, & incorruptibilem: ad quod sequitur infinitas intensiua.

Pudet aũt adducere quorundã fatuitatem dicentiũ, quod processus non sit ab Auer. & Arist. ad concludendũ, primum motoré esse incorporeum absolute, sed ad concludendum, ipsum esse incorporeum, idest nõ immensum materiæ, ad esse: quæ est tantum

apud eos in generabilibus & corruptibilibus. Rationis si quidem Arist. a tex. 78. vbi inchoat, teste ipso Arist. ibi cum Auer. tractatus intendentis ostendere impartibilitatem primi motoris: vis est ex natura quanti & extensi siue corruptibilis siue non: vt patet: & 10 tex. vlt. rationem formans ex efficacia probatorum, & non aliter concludit primum motorem impatibilem: vnde hoc est simpliciter error nimis fatuus. Amplius, Hoc dictum, scilicet quod virtus motiua actiue tempore perpetuo si est in magnitudine, est infinita intensiue, si extra, non oportet vel ex rationibus formalibus terminorum intelligibiliter dedocere, vel sensibilibus assumere. Sed iam ostensum est ex rationibus terminorum hoc non deduci: sed oppositum quo ad primam partem, quod sensibilia idem testantur: ergo hoc est voluntarie dictum. Ex sensibilibus enim habemus, quod virtus alteratiua Solis est motiua actiue, & est in magnitudine: & tamen non est infinita intensiue, nec alterat in non tempore. Nec potest dici, quod quia sermo est de uirtute actiua motus localis, ideo instantia non militat. Tum quia eadem est ratio quo ad mouere in non tempore, & infinitatem intensiuam de uirtute alteratiua & motiua secundum locum, & uniuersaliter motiua si ponantur in magnitudine, ut dicitur 8. Phys. tex. 79. ut iam adductum iterum. Tum quia si idē alterabile semper opponeretur alterationi Solis, tunc Sol unum numero motū perpetuum posset continuare, nulla facta augmentatione suæ uirtutis quicquid sit de antecedente huius conditionis: & sic uirtus finita intensiue, infinita duratione, moueret in tempore infinito unum motum continuum, & non tempore: unde quod de facto non sit hoc, est per accidens, quantum est efficacia uirtutis. Accidit enim tantæ uirtuti, quod unū ad plura subiiciuntur, &c. & nihil minus posset in unum semper, quam plura. In expositione autem uerborum Auerrois errant: quia ex huiusmodi sensu non habetur responsio ad quæsitum: esset enim responsio, quod ideo uirtus motiua tempore infinito posita in magnitudine moueret in non tempore, & posita extra magnitudinem, non: quia uirtus extra magnitudinem distinguitur in motorem ut agens, & motorem ut finis: in magnitudine autem, non. Ex hoc autem quomodo haberi possit quæsita differentia, centum iuga boum non deducerent.

¶ Quartó principaliter probatur, quod de infinitate intensiua sit sermo Auer. ibidem ex eo, quod ibi dicit, quod motus cęli inquantum est a anima coeli, sortitur determinatam uelocitatem, inquantum uero est a primo motore, sortitur sempiternitatem. Ex hoc enim arguitur sic: Aut intendit, quod motus coeli habeat sempiternitatem a primo motore effectiue, aut finaliter. Si effectiue, cum in hoc ponat differentiam inter primum motorem, & animam coeli, tripliciter potest hoc imaginari.

Primo, quod anima coeli, aut non efficiat aut non sufficienter possit efficere sempiternitatem motus, & ideo attribuatur primo motori tanquam causæ sufficienti, & hoc conuincitur demonstratiue esse falsum supponendo animam coeli esse virtutem motiuam immobilem: vt patet ex 8. Phys. tex. 85. & ex supradictis. Secundo quod anima coeli dependenter illam faciat, primus autem motor independenter, & ideo attribuitur primo motori, vt eius causæ actiuæ independenter. Et hoc conuincitur esse contra Auerroim ibi: aut loquimur de communi dependentia, qua omnia entia alia à primo, & actiones eorum dependent a primo, & sic non soluatur commentum, ponens differentiam inter sempiternitatem & determinatam velocitatē motus coeli in hoc, quod illa est a primo motore, hæc ab anima coeli. tali enim dependentia communi tam sempiternitas, quam determinata velocitas est a primo motore mediante anima coeli. Aut loquitur de singulari dependentia: quia in faciendo talem effectum, scilicet sempiternitatem motus, anima coeli dependet a primo motore. Et hoc cōuincitur esse impossibile, tenendo primum motorem finitum intensiue & deducitur sic: Motore sufficienter ex his quæ in se intrinsece sunt applicato mobili disposito, circunscripto quocunque alio, excepta communi dependentia ad primum, necessario prouenit effectus proprius illius motoris. Patet ista ex terminis: alioquin nulla esset via ad probandam consecutionem causæ ad effectum, & econuerso. Sed anima cęli est actiuum ex suis intrinsecis respectu motus æterni: ergo circunscripto quocunq; alio excepto communi influxu primi, potest in motum æternæ, ergo nulla est opus speciali dependentia. Probatur minor ex eo, quod anima coeli habet ex suis intrinsecis duo requisita ad faciendum sempiternitatem motus, scilicet tantam virtutem intensiue, puta vt mobile, & immobilitatem: quilibet enim motor habens hæc duo potest sempiternum facere motum. quamuis non per se, vt dictum pluries est. Tertio, quod anima coeli licet sufficienter, tamen per accidens facit sempiternitatem motus, primus autem motor facit eam per se: & ideo attribuitur primo motori, vt eius causæ actiuæ per se primo intendenti illam. Et sic habetur intentum: quia, ut ex prima conditionali probata patet, ex hoc sequitur, ergo primus motor est uirtutis infinitæ intensiuæ. Et in rei veritate ista uidetur mens Auer. in illo loco. Loquitur enim de actiua causalitate, ut quæstio mota ostendit, & non intendit subtrahere ab anima coeli causalitatem actiuam sempiternitatis, sed perseitatem causalitatis, cuius nulla virtus finita est capax, vt patet ex dictis. Vnde causam actiuam per se determinatæ uelocitatis posuit animam, sempiternitatis uero primum motorem. Si finaliter, hoc potest dupliciter imaginari. Primò, ut sit sermo de dependentia communi, quia omnia causantur in genere causæ finalis à primo. Et hoc est contra Auer. ibidem, quoniam hoc modo non saluatur sua differentia inter determinatam velocitatē motus & eius sempiternitatem, hoc etenim modo uterque effectus dependet finaliter a primò motore. Secundo, ut sit sermo de aliquo speciali modo dependendi, in genere tamen causæ finalis. Et quantum uerba eorum sonant, uidentur dicere, quod quodam singulari modo sempiternitas est à primo fine quo non est determinata velocitas, sic quod sempiternitas motus in hoc differt ab eius velocitate, quod ista sufficienter fiat ab agente, illa autem non nisi adiuncta causalitate finali primi motoris. Sed quia facile est dicere distinctionem in qualibet re quamuis ardua, & inexercitati est admittere illam in aere, ideo quæramus ab istis, quomodo sit ista differentia. Hoc enim non potest nisi tripliciter imaginari, scilicet aut sic, quod sempiternitas careat causa actiua & finali tantū attribuatur. Et hoc est ridiculum, quoniam non est intelligibile, quod aliquid effectiue producat motum, & non producat eius durationem, maxime cū tempus quod est duratio illa, vt 12. Met. tex. 29. dicitur, aut est ipse motus, aut eius passio. Constat autem quod hæc ab eodem fiunt actiuè secundum rem, quamuis non eodem modo, potest enim eorum, quæ sunt idem realiter vnum per accidens, produci ab agente inferiori, & alterum per se, ut patet cum Socrates generat Platonem, tunc enim licet fiat Plato per se, fit tamen corpus vel mistum per accidens, ut dr in primo Phys. tex. 76. aut sic quod ad determinatam velocitatem cā actiua sufficit absque finali, ad sempiternitatem aūt, non. Et hoc etiam est ridiculum, quoniam finis est cā ceterarum causarum, nullusq; est effectus naturæ aut artis absque fine. Aut sic, quod ad determinatā uelocitatem causa actiue cum fine cōi sufficit, ad sempiternitatem autē non, sed requiritur specialis rō dependentiæ ad primum motorem ut finem. Et hoc est uerū loqui in aere, nisi huiusmōi rō assignetur. Nec apparet alia rō, q̄ illa, quæ in eodē com. 41. ex intentione Themistij subditur. s. q̄ motor qui mouet ad consequendum aliquid, uel conseruandum aliquid transmutabile necesse est quod quandoq; cesset. Motor aūt qui mouet pp aliquid semper in actu immutabile, qua ratione mouet vno tempore, mouet semper. Et sic habetur specialis ratio dependentiæ sempiternitatis ex fine, quæ non habetur in velocitate motus. Sed adducere hoc ad propositum, nouitiorum est. Cum.n. omnes animæ coelestes prima intentione operentur propter se (vt dicitur 12. Meta. com. 36. & secundo Coeli, com. 17. & 21.) & ipsarum natura sit immutabilis in actu, & earum opera sint sicut opera artium, (vt dicitur 12. Meta. cō. 44.) & finis sit principium in operabilibus, vt dicitur in 2. Phys. tex. 88. Quemadmodum ex actualitate immutabilis finis sumunt animæ illæ rationem sempiternitatis in suis operibus ita ex aliis cōditionibus nobis ignotis sumunt rationem tantæ velocitatis, & quare magis ab Oriēte moueant versus hemisphęrium superius, & alia huiusmodi.n. omnia fiunt propter melius, vt ex secundo Coeli, tex. & cō. 34. habetur. Et ex fine necesse est bonitatem eorum fieri, cum naturalia agātur propter finem, vt dicitur 2. Phy. tex. Vnde ex hoc non magis habet, quod sempiternitas specialiter dependeat a primo, quam certa velocitas, vtrumque enim eorū habet hoc modo specialem rationem dependentiæ ex fine. Amplius. Cum ratio sempiternitatis motus sufficienter sumatur ex his finis cōditionibus, scilicet quod sit in se actu, & habito, & mouente immutabilis, & hæc sint communia omnibus motoribus coelorum respectu propriarum essentiarum, nihil proprium primo motori dixisset Auer. sed totum quod dixit conuenit omnibus animabus cęlorum in ratione finis, nec potest dici, quod dictum Auer. commune quidem est omni motori separato in rōne finis, sed appropriatur primo propter dependentiam aliorū a primo & in ratione finis, quia sic non saluatur differentia inter sempiternitatem, & velocitatem vtraque.n. pp independentiā primo est attribuenda fini. Quòd si tanquā ad ultimum refugium recurrendo dicatur, quod sempiternitas motus dependet a primo fine quodam singulari modo ignoto nobis, & hoc cognoscit ex hoc quod oēs motores coelestes conueniunt in sempiterno mouere non aūt in velocitate motus (hoc.n. nō esse credendum est, quia rōnem sempiternitatis hñt respiciendo primum, velocitatem uero respiciendo propria.) Hoc est contra Auer, qui expresse dixit in scđo Cęli com. 38. quod motores inferiores sumunt rōnes suarū uelocitatum secundum quod magis desiderant assimilari primo. Et loquitur nōn solum de motu diuino, sed etiam in circulo obliquo. Deinde hoc non est sufficienti rōne firmatum quod.n. conueniant omnes sempiternitate motus, ut dicit Auer. in secundo Coeli, com. 38. & 71. & alibi, est quia conueniunt omnes in hoc quod sunt motores immateriales. Et ideo hoc non oportet conijcere, quod sit ea singulari modo dependendi à fine, cum clare pateat, quod finis cōis est

imma-

immaterialitate motoris sufficiat, nec locus est cōsecutis in manifestis. Amplius; Velocitas de qua ibi loquitur Auer. ut patet in commen. nihil aliud est quam temporalitas, in qua omnes motores coeli conueniunt, sicut, & in sempiternitate, nullus enim mouet in non tempore. Restat ergo, quod de infinitate intensiua sermo Auer. ibidem sit. Et licet euidentiores sint prædictæ rationes si duo motores secundum rem in primo orbe ponuntur: efficaces tamen sunt etiam si duo secundum rationem, unus autem secundum rem ponitur, ut patere potest cuilibet eas explicare scienti. Vnde omnes expositiones commenti prædicti falsæ apparent. Vltima autem ordinem librorum Auer. non pensauit. Cum enim constet ex secundo cœli. c. 3. quod tunc iam fecerat libellū de substantia orbis, & ex pluribus commentis, quæ tunc etiam fecerat super libros Phys. & ex 12. Met. com. 65. quod iuuenis erat quando fecit super lib. de Cœlo & sperabat in com. 352. se perfecturum Astrologiam, & quod senex scripsit super Metaph. manifeste liquet, quod omnia dicta Auer. sunt examinanda ad 12. Meta. eius, & non econuerso, quoniam opus illud testamentum eius est.

SECVNDA autem uia ad ostendendam infinitatem uirtutis Dei gloriosi sumpta ex S. Th. breuior est. Et supponit Deum esse causam actiuam alicuius substantiæ, siue mundi, siue primæ intelligentiæ, siue omnium incorruptibilium, siue ab æterno, siue in tempore, nihil enim horum refert, dummodo concedatur per simplicem emanationem (quam nos creationem dicimus) Deū aliquid produxisse. Hoc autem nunc supponatur. Tum quia communiter excellentes uiri hoc concedunt etiam de mente Arist. & Auer. Tum quia expresse contra Argazelem pluries Auer. hoc dicit. Tum quia hoc exigeret specialem quæstionem, quam alibi tetigimus. Acquiescentibus ergo huic supposito, hæc uia paratur, iuxta quam arguitur prælibando rationes terminorum, scilicet, quod uirtus creatiua est uirtus actiua effectus ex nulla potentia passiua, siue sit creatiua ab æterno, ut Plato, & Arist. cū sequacibus posuerunt, siue in tempore ut fides Christiana determinat. Cæteræ aūt uirtutes actiuæ sunt effectuum ex aliqua potentia passiua præsupposita, ut patet in naturalibus & artificialibus. Arguitur ergo sic, loquendo semper de quantitate uirtutis seu perfectionis. Omne quantum excedens aliud quantum, sic quod quantumcunque excessum crescat, nunquam inter ipsa est aliqua proportio, est necessario infinitum intensiue. Ista patet ex terminis, quoniam, ut dicitur in 8. Physic. 10. 79. si excedens est finitum addendo semper quantum ad excessum, quandoque æquabitur & excedetur. Sed uirtus creatiua est aliquantæ perfectionis, & sic excedit uirtutem factiuam rerum ex potentia subiecti, quod quantumcunque augeatur non est inter eas proportio, ergo uirtus creatiua est infinita intensiue. Probatur minor quo ad ultimam partem (quæ sola eget probatione) ducendo ad impossibile, quia sequeretur quod uirtus tantum actiua ex aliqua potentia, & uirtus actiua ex nulla potentia possent esse æquales, quod est manifeste impossibile. Tenet consequentia supponendo unum, quod probatione non eget, scilicet quod quanto aliquod actiuum potest educere rem de remotiori potentia actum, tanto est uirtuosius. Ad sensum enim patet quod ad educendum calorem de potentia aquæ, maior uirtus requiritur, quā ad educendum ipsum de potentia aeris, hoc igitur proposito arguitur more Aristotelico sic. Sumatur uirtus productiua alicuius (puta Bouis) ex nulla potentia, & sit A. Sumatur quoque uirtus productiua Bouis ex aliqua potentia, puta C. & sit uirtus illa B. Tunc sic. Istæ uirtutes, scilicet A. & B. per te habent aliquā proportionem, sit ergo proportio centupla, ita quod A excedat C non plus, quam in centuplo. Et tunc sumatur potentia passiua in centuplo magis elongata ab actu quam sit C. & sit illa D. Cum ergo oporteat tanto uirtuosius esse agens quanto elongatior est potentia ab actu, necesse erit uirtutem actiuam Bouis de potentia D, esse in proportione centupla ad B, ac per hoc esse æqualem ipsi A. Et sic uirtus productiua ex aliqua potentia, & uirtus productiua ex nulla erunt æquales, quod est impossibile. Immo etiam eodem processu potest deduci, quod illa sit etiā maior, quod est impossibilius. Nec potest inficiari quispiam hunc processum ex eo, quod non potest sumi in rerum natura potentia remotior ab actu quocunque potentia data, oportet enim sic dicentes negare processum Ari. 4. Phy. tex. 72. ubi assumit plenum subtilius quocunque pleno. & 6. Physic. tex. 15. ubi assumit modum uelocitatem quocunque motu, & breuiter destruere doctrinam traditam in li. Phys. Saluatur enim efficacia horum, & similium processuum ex rationibus formalibus terminorum, & ex ueritate conditionalium, quicquid. n. repugnat ueritati conditionalis, est falsum & impossibile, ut Auer. dicit in 8. Phy. tex. 78. Vnde proposito sufficit ueritas conditionalium, puta si uirtus aliqua produceret ex potentia in centuplo remotiori, esset in cētupla proportione, &c. Stat ergo rō firma, quāuis quidā nescientes, aut nō uolentes eā formare, soluisse se arbitrati sunt, ut de Scoto patet prima dist. quarti qui ideo credidit se soluisse, quia S Th. nō solicitus circa terminos, qui in authēticis rōnib. solent subintelligi, fecerat maiorem huiusmodi. Eorū, inter quæ nulla est proportio, alterum est infinitum, soluit Scotus, quod hæc non est uera, ut patet de puncto & linea, & tamen punctum non est infinitum. Propter quod notanter nos posuimus in maiore utrunque esse quantum, ut has pueriles cauillationes effugeremus. Et hæc de secundo.

QVAESTIO.

Nunc Deus moueat ut finis, vel ut agens.

RESTAT igitur argumentis in oppositum respondere.

¶ Ad primum ergo (quod tres difficultates tangit, unam principaliter & duas ex consequenti) tali est ordine dicendum, quod duas annexas difficultates, s. an Deus mouet ut finis tantum, uel ut finis & agens. & si ut agens, an mediate uel immediate, pertrāsiuimus dicendo, quia est.

Tertiam uero principalem, s. an expositione virtutis infinitæ intensiuæ in rerum natura necessario sequatur motus in non tēpore, pertractabimus dupliciter, s. secundum Auer. & simpliciter. Quamuis igitur multi ex secundo cœli. text. 64. Vbi in summo gradu perfectionis uniuersi locatur id, quod sine actione optimū possidet, & ex 12. Metaph. text. 30. ubi dicitur, quod Deus mouet sicut amatum & desideratum, credant Deum non esse causā agentem, sed finalem, & ueritatē tamē dicunt sentientes utroq; modo Deum causam, ut Simplicius arguit ex primo cœli text. 30. ubi Arist. dicit, Deum nihil agere frustra. Si enim ad hoc inueniens solicitus fuit Arist. deducere, quod Deus nihil agit frustra, ergo supponebat Deum agere propter finem, ridiculum. n. esset deducere ad hoc inconueniens de causa actiua. Auerrois quoque in de substantia orbis, manifeste reprehendit dicentes oppositū esse de intentione Aristo. & in 10. Metaph. com. 7. expresse dicit, quod Deus mouet non tantum ut finis, sed ut motor. Quod etiam firmat in 12. com. 7. & in com. 44. ubi etiam postmodum Auicennam ponentem Deum esse tantum finem, arguit, quod sit sibi propria, sit communis cæteris, qualis est motus diuinus. Et in secundo cœli, com. 17. dicit quod omne habēs actionem in se, habet actionem in alio, & com. 21. dicit, quod omne quod inuenitur propter se prima intentione, inuenitur propter aliud secunda intentione, nisi illic esset natura non innata largiendum. Et breuiter totus Auerrois plenus est hac sententia, vel formaliter, uel radicaliter, ut puta quod in separatis a materia causalitas finalis & sufficiens eidem conueniunt, ut dicitur 21. com. & 35. & 37. & 55.

Nec obstat quod Arist. dixit, Deum mouere ut amatum, non enim dixit hoc cum dictione exclusiua, immo ex hoc magis habetur propositum, supposita illa uniuersali Auer. quam modo diximus. Id vero quod ex secundo cœli adducitur admiratione dignum est, qua fronte ab Auerroistis adducatur, cum Auerrois ipse ibidem in consilio 46. expresse dicat, quod in illo summo gradu habente optimum sine actione, datur latitudo includens omnes intelligentias, ita quod apud ipsum omnes intelligentiæ sunt in illo primo gradu, & non tantum Deus, & tamen constat apud eos etiam quod cæteræ intelligentiæ agunt ad extra, intendit enim ibi Aristoteles apud Auerroim intelligentias quatenus intelligentiæ sunt habere optimum, quod est fœlicitas (speculatiua) sine omni dependentia exteriori actione, non sicut in nobis iuxta illud 12 Mat. tex. 39. deductio autem qualis optima &c. & esse in primo gradu. Quatenus vero animæ sunt, optimū assequi per motum, & in secundo locari ordine simul cum corporibus, quorum sunt animæ. Vnde Deum mouere non solum finaliter, sed actiue dicimus. Et quamuis ex multis commentis uideatur haberi, quod Deus mouet immediate, quia in comm. 44. & 12. Met. reprehendunt ponentes Deum esse priorem motore primi orbis, & in com. 38. expresse dicitur, quod primus motor mouet sine medio, & in com. 38. numerantur substantiæ immateriales secundum numerum motuum cœlestium expresse, supponendo nulla esse, quæ non mouet, ut tamen ex dictis superius patere potest, in com. 41. & 12 expresse dicit motum cœli componi ex duobus motoribus. Et ideo sciendum est quod illa sibi inuicem non contradicunt, quoniam cum sint in hanc re opiniones extremæ, una Auicennæ, dicentis Deum nihil agere ad motum cœli, nisi secundum, quod prima causa operatur per secundas primum motorem esse primam intelligentiam productam a Deo, quæ cum anima cœli mouet. Alia eorum, qui dicunt Deū solum mouere primum cœlum. Auerrois uia incessit media, utrunque declinans extremum, & ideo nunc hoc nunc illud excludit extremum, quamuis pluries Auicennam impugnauerit. Est igitur apud eum primus motor Deus gloriosus, non tamen mouet solus.

Sed quia in motu primi cœli sunt duo, sempiternitas motus, & certa velocitas, puta 24 horarum, posuit utrunque horum habere per se primo causam actiuam & propriam, sempiternitatis

quidem

quidem Deum, certæ uero uelocitatis animam cæli. Et hic sensus respondet plane expositioni illius contenti absque extorsione. Et sic Deus non est prior motor totius, imo facit per se motum totius quo ad nobilissimam eius rationem, quæ est sempiternitas, & hoc modo Deus non est anima alicuius orbis. Et idō dixit ibi Auer. quod est potentia non in materia, & per hoc uolebat quod differret ab anima cæli. Et hoc modo saluatur quod com. 44. dicitur, quod illud quod intelligit motor corporis cæli de primo motore, est aliud ab eo quod intelligit motor orbis Saturni. Et sic numerus immaterialium substantiarum secundū numerum motuum saluatur, quia ex motuum numero inuētus est numerus motorum aliorum a primo, quia iam ex infinitate motus stabilitus erat. Nullam enim substantiam immaterialem ponimus nisi ex motu conclusam, sed primam ex infinitate motus, cæteras ex numero motuum & regularium & perpetuorum exigentium motores immobiles. Et hoc consonat textui Arist. expresse quærenti numerum motorum immobilium, non numerum motorum infinitorum, ut per hoc insinuaret quod de aliis primo loquebatur, quamuis primus quoque sit immobilis. Est siquidem sermo Arist. & Auer. & ibidem contra ponentes substantias immateriales absque aliqua propria motione alicuius corporis, ut patet ibidem, quod nos non diximus. Et breuiter hoc modo omnia dicta Auerr. inueniuntur consona, & merito, quia uero omnia consonant. Vnde Helix Hebræi labor, quod uanus fuerit patet. Putauit enim, quod ex hoc quod Deus dicitur motor effectiue primi cæli sequeretur, ergo mouet solus primum cælum. Iam enim liquet, Deum proprium & motorem primi orbis, quo ad sempiternitatem sui motus actiue causandam. Mouet ergo Deus cælum effectiue ut motor proprius, & mediante anima cæli, sicut utriusque proprius effectus motus cæli sit diuersimode, & sic quo ad duo prima patet quid tenendum sit.

¶ De tertio autem, in quo tota stat difficultas præsens, ambiguitas magna uidetur, diuisi siquidem sunt Peripatetici circa id; quibusdam enim apparet, quod ex hoc antecedente, datur uirtus infinita in natura, sequitur necessario, ergo motus in non tempore. Quibusdam uero uidetur, quod distinctione opus sit in re hac, & hi in tres distincti sunt uias: alii putant, quod distinctio modi agendi. s. libere uel necessario opus sit. Alii uero quod distinctio modi essendi illius uirtutis infinitæ. s. an habeat esse materiale, an immateriale, ad hoc sufficiat. Alii autem duas distinctiones necessarias credunt ad saluandam infinitam uirtutem in rerum natura, s. modi essendi, quæ modo dicta sunt, & modi agendi, s. mediationem uel immediationem, ita quod omnes huiusmodi opiniones sunt quatuor. Et primam quidem postponentes (quia ex discussione aliarum quid ueritatis habeat patebit, & eius fundamenta sunt quæ arguendo adduximus) ad secundam nos transferamus, opinionem, quia tria dicit. Primo, quod ex hoc antecedente, uirtus infinita est in magnitudine, necessario sequitur, ergo mouet in non tempore, quod implicat contradictionem. Et in hoc conueniunt cum Arist. 8 Phy. tex. 79. omnes Peripatetici, licet differant in modo deducendi consequentiam. Sco. enim in primo sent. dist. 2. q. ad ult. dicit, quod ex eo quod in antecedente assumitur uirtus infinita subintelligendo, agat necessario, sequitur, ergo actio sua est in non tempore, alioquin in æquali tempore agere contingeret uirtutem infinitam & finitam, iuxta deductionem Arist. ibi. Ex eo uero, quod in antecedente additur ly in magnitudine, idest extensa, sequitur quod si agit, agat circa corpus, & consequenter quod sit ibi aliqua resistentia & sit etiam diuersa approximatio partium passi ad agens, ac per hoc sequitur, ergo actio illius uirtutis est mouere, quoniam hæ duæ causæ, s. diuersa approximatio partium & resistentia, faciunt successionem esse in motu, & sic ex toto antecedente simul, s. uirtus infinita in magnitudine sequitur motus in nō tempore. Sed hæc deductio manifeste peccat, quia ex hoc quod aliqua uirtus est extensa, & agit in corpus, non sequuntur illæ duæ causæ successionis, sed una tantum, s. diuersa approximatio partium passi ad agens, sed ex omnibus his absque resistentia non sequitur, ergo illa actio est motus. Et hæc omnia non egent probatione, quia manifeste patent de uirtute illuminatiua. Hæc enim est extensa, & agit in corpus, &c. & tamen non est motus proprie, de quo loquimur, ut distinguitur contra mutationem. S. Tho. autem, quia Arist. non fuit sollicitus ibi de utraque parte consequentis deducenda, supponit cum Auerroe & cæteris expositoribus, quantum uidisse me recolo, quod subiectum illius antecedentis, s. ly uirtus seu potentia supponit pro uirtute motiua, proprie sumendo motum, ita quod antecedens illius consequentiæ secundum ueritatem est hoc uirtus motiua infinita est in magnitudine, ergo. Et quod hæc sit mens Arist. patet ibi, ex eo, quod probando suppositionem unam s. quod maior uirtus facit æquale in minori tempore, dicit ut calefaciens, aut dulce faciens, aut proiiciens, & omnino mouens. Vbi manifeste patet, quod de uirtute motiua loquimur. Patet etiam ex fine intento, ad nihil enim aliud inducebat demonstrationem illam, nisi ad inuestigandam impartibilitatem primi motoris, quem constat mouere proprie. Vnde im pertinens erat proposito tractare de omni uirtute extensa: quamuis ex illa negatiua, non potest dari uirtus motiua infinita in magnitudine, habeatur ex consequenti, quod nulla uirtus in magnitudine est infinita, quia quum sit uirtus, aut substantialis, aut accidentalis, & accidentalis infinitas inferat infinitatem substantialem, & omnis uirtus substantialis in magnitudine, si est simplex, sit principium alicuius motus naturalis, ut patet in primo cœli textu septimo, & simplicibus existentibus finitis, impossibile sit mixtum fieri infinitum, manifeste deduci potest ex negatione infinitatis uirtutis motiuæ in magnitudine, negatio infinitatis omnis uirtutis extensæ.

¶ Facit tamen uim S. Tho. in ly magnitudine, in hoc quod uirtus extensa non est intelligens, uirtus autem extra magnitudinem est intelligens, ut patet 3 de Anima, commen. 5. uirtus autē motiua non intelligens mouet tantum quantum potest. Ac per hoc tenet consequentia Arist. Quia si est uirtus motiua infinita, & cum hoc mouet tantum quatum potest, sequitur, ergo mouet in non tempore, ut patet ex deductione Arist. ibidem. Secundo dicit, quod ex hoc antecedente, uirtus infinita est (etiam loquendo de motiua) non sequitur necessariò, ergo mouet in non tempore, quia potest illa uirtus esse agentis liberi, in cuius potestate est actio, & modus agendi. Et quum hoc arguitur esse contra Aristot. & Auer. & omnes Philosophos, Scot. cum sequacibus non reputat hoc inconueniens, imo dicit in 2: senten. distinctione 2. quæst. 3. eos sibiipsis contradicere, ponendo Deum agere necessario.

¶ Mihi autem uidetur hoc non esse contra Arist. eo quod nulli imponendum est, quod nec dixit, nec necessario sequitur ex dictis eius. Deum autem non esse agens liberum, nullibi dixit Aristot. nec ex dictis eius sequitur necessario. Demonstratio siquidē posita in primo cœli, tex. 50. sufficienter saluatur supponēdo omnes intelligentias differre specie, quod mouere quātum possunt, ut assimilentur Deo glorioso, cuius proprius effectus est sempiternitas, siue liberè, siue necessario illam causet. Numerus quoque intelligentiarum eisdem suppositionibus stantibus optimè inuestigatur ex numero motuum, sunt enim omnes motores adæquati. Inconueniens etiam est quod dicitur in textu 79. scilicet uirtutem finitam, & infinitam mouere æqualiter manifestē, ibidem adscribitur uirtutibus mouentibus naturaliter, & breuiter quæcunque alia ad hoc adduci possunt, facilè saluari uidentur absque hoc. Nolo tamen propterea Arist. attribuere, quod posuerit Deum agere libere, sed opinionem suam ad nos peruenisse tantum, contra Auer. tamen illam responsionem esse non dubito, ut ex commento uigesimoprimo, secundo de cœlo manifeste habetur.

¶ Sed quoniam ex principijs philosophiæ non necessario sequitur, Deum agere necessario, idcirco quum soli rationi obediendum sit, quod secundo loco contra hoc obijcitur, soluēdum est. Quum ergo dicitur, id ad quod sequitur falsum, impossibile est simpliciter impossibile, &c. negatur minor. Et ad primam probationem dicitur, quod quamuis non sit impossibile, Deum velle uti tota uirtute sua, est tamen impossibile Deum uelle uti tota uirtute sua, in hoc effectu, qui est uelocitas motus. Nec hoc est ex defectu uirtutis, aut uoluntatis, sed quia hoc non est factibile: vnde Deus utitur tota uirtute sua per se causando sempiternitatem motus, & creando, &c.

¶ Ad secundam vero dicitur præmittendo quatuor. Notandum est enim primo, quod aliud est arguere ex potentia motiua infinita, & aliud est arguere ex potentia motiua infinita habente talem modum essendi, scilicet in magnitudine, vel extra, vel modum operandi, scilicet necessario, uel libere. Primum siquidem antecedens abstrahit ab omni modo essendi & operandi, secundum uero modum essendi uel operandi coassumit. Constat autē quod multa possunt deduci ex aliqua ratione formali, & modo essendi vel operandi simul, quę non possent deduci ex illa ratione formali absolutè. Notandum est secundo, quod ex aliqua ratione abstracte† seu absolute sumpta, dupliciter aliquid deducere consueuerunt Philosophi. Vno modo necessario, sicut ex ratione motus deducitur, quod oportet esse in tempore, alio modo non repugnanter, sicut ex ratione motus deducitur, quod quocunque motu dato, potest dari velocior, &c. Et inter hęc tantum refert, quod consequens aliquid necessario comitatur ipsum, in quocunque ponatur secundum omnem modum essendi illius, consequens vero aliquid non repugnanter, non oportet comitari illud in aliquo, imo stat quod repugnet ei in quocunque modo essendi, ut patet in exemplis adductis.

†Alias abstrahente.

¶ Notandum est tertio, quod tripliciter potest imaginari, quòd potentia motiua infinita exeat in actum secūdum, uel quod moueat A mobile certa velocitate, ita quod non possit uelocius illud mouere, sed illud mouere sibi adæquatum.

¶ Vel quod moueat infinita uelocitate, idest in non tempore, non est enim intelligibile, quod aliquid actualiter moueat infinite ueloci ter, & tamen in tempore, quia ex quo actualiter mouet tempus illius motus certum est secundum se, signetur ergo, &

tunc procedatur iuxta tex. 79. octaui Physic. & venietur ad hoc, quod motus infinitæ uelocitatis erit in æquali tempore cũ motu infinitæ uelocitatis, vtpote a uirtute finita facto, quod est impossibile. Idem est ergo mouere actu infinite velociter, & mouere in non tempore. Vel in medio modo, scilicet quod nunquam moueat tãta velocitate A mobile, quin possit illud uelocius mouere hæc autem tria aliter se habent ad potentiam motiuam infinitam absolutè, & aliter ad eam in magnitudine. Ad potentiã siquidem motiuam infinitam in magnitudine, duo extrema comparantur immediate, ita quod respectu talis virtutis non datur medium inter mouere in non tempore, & mouere certa velocitate.

¶ Ad potentiam uero motiuam infinitam absolute, extrema hæc sunt mediata, ita quod stat quod moueat sic uelociter, quod tamen semper uelocius mouere possit. Et ratio difformitatis est, quia uirtutis extensæ quantum est posse, tantum necessario est facere, ut patet inductiue, & consequenter si est infinitũ posse, ergo habet adæquatum facere, aut ergo hoc est certa velocitate mouere, aut in non tempore, mouere enim sic quod uelocius possit, non esse adæquatum virtuti patet. Virtutis vero motiuæ infinitæ absolute non oportet quantum est posse, tantum esse facere, quia abstrahit ab omni modo operandi, & essendi, & consequenter abstrahit ab hoc, quod faciat secundum totum posse, aut partem & tantum vel tantum, & ideo non necessario, sequitur, quod exeat in actum, quod exeat in opus adæquatum. Notandũ est quartò, quod aliter agendum est ex infinita uelocitate ad infinitam potentiæ motiuæ absolute, & aliter econuerso. Ex infinita siquidem velocitate determinate, infertur, ergo potentia motiua est actu infinita, quia impossibile est aliter talem effectum saluare. Ex infinita uero potentia motiua nihil aliud potest inferri, nisi, ergo potest infinita velocitate mouere, quia si aliquanta virtus motiua potest mouere aliquanta uelocitate contingit dupliciter, vno modo sic, quod possit facere motum infinitæ uelocitatis in actu alio modo sic, quod possit semper facere maiorem velocitatem quacunque facta uelocitate, ideo non potest ex infinitate potentiç motiuæ absolutè inferri determinate, ergo est actu infinita velocitas, sicut econuerso.

¶ His autem præmissis, dico quatuor. Primo quod ex hoc antecedente, A est virtus motiua infinita in magnitudine, optime sequitur, ergo mouet in non tempore, quia si non, ergo mouet, adæquate certo tempore ex tertio notando, & tunc sequitur iuxta deductionem Arist. ergo virtus finita & infinita secundum totum posse mouent æqualiter. Secundo dico quod ex hoc antecedente, A est virtus motiua infinita non sequitur necessario, ergo, A mouet in non tempore, dicentibus enim quod non subinferri non potest ergo mouet adæquate in certo tempore, datur siquidem medium, s. quod permittatur mouere A mobile tanta velocitate (puta decem horarum) non tam adæquate, sed potest semper uelocius, ut patet ex tertio notando, Quod non potest dici, si virtus illa est in magnitudine, & ideo Arist. fundans demonstrationem suam super illa distinctione, aut mouet in non tempore, aut certo tempore, loquendo de adæquata operatione assumit ab aduersario virtutem motiuam esse in magnitudine, quia de tali constat, quod oportet supponere aliquam uelocitatem esse illi adæquatam, quod non oportet verificari de virtute motiua absolute, quia abstrahit ab his. Tertio dico, quod ex hoc antecedente. A est potentia motiua infinita, non sequitur non repugnanter, ergo motus in non tempore, probatur hoc ex illo principio, impossibile in se ex rationibus terminorum, ex nullo deducitur possibiliter, ex quo non sequatur necessario. Hæc enim est differentia inter consequens possibile & impossibile ex terminis, quod possibile ex aliquo antecedente oritur possibiliter, ex quo non oritur necessario, ut patet de uelocitate motus respectu motus & mobilis. Impossibile uero nisi habeat connexionem necessariam cum antecedente ex illo oriri non potest, & hoc ideo est, quia impossibile ex terminis est impossibile simpliciter & omnino. Tale autem ex nullo oriri potest, nisi ex alio impossibili, ad quod conditionaliter sequatur, quod sine necessaria connexione fieri nequit. Cõstat autem, quod motus in non tempore claudit contradictionẽ nem ex terminis, si est enim motus, ergo in tempore, & si in nõ tempore, ergo non est motus. Et ex ante dictis patet, quod hoc impossibile non sequitur non sequitur necessario ex infinita potẽtia motiua, ergo nec sequitur impossibiliter.

¶ Sed accidit hic dubium ex triplici capite. Primo, quia id quod sequitur necessario ad aliquid cum aliquo speciali modo essendi, sequitur permissiue & possibiliter ad illud absolute, verbi gratia, quod sequitur necessario ad animal, ratione sequitur possibiliter ad animal, sed motus in non tempore sequitur necessario ad virtutem motiuam infinitam habentem esse in magnitudine, ut patet, ergo sequitur impossibiliter ad uirtutem motiuam absolute. Secundo, quia quum hoc argumentum valeat, Si aliquanta uirtus motiua potest mouere aliquanta uelocitate, ergo maior potest maiore, & infinita infinita, & vlterius valeat, aliquanta virtus motiua potest mouere tanta velocitate, ergo potest facere tantam velocitatem actualiter, & maior similiter maiorem, quare non ualet, ergo si est infinita potest infinitam facere actualiter. Nulla enim ratio apparet difformitatis, & tamen oportet, si tenenda sunt prædicta, negare illam vltimam cõsequentiam, quia ut patet ex dictis, posse facere uelocitatem infinitam actualiter est idem quod posse mouere in non tpe. Tertio quia etsi assignata sit ratio quare infinitæ potentiæ absolute nõ non oportet assignare adæquatum facere, quia, s. abstrahit a modis operandi, non tamen habetur, quare infinitæ potentiæ motiuæ absolute repugnet mouere secundum totum posse. Si. n. non repugnat dato quod ea non sequatur necessario nec possibiliter habetur intentum, quia si hoc sibi non repugnat, ergo est sibi possibile, possibili autem posito, nullum sequitur impossibile. Ex hoc autem sequeretur quòd moueret in non tempore, ut patet: ergo.

¶ Ad primum horum dicitur, quòd maior est sic modificanda: Illud quod sequitur necessario ad aliquid cum aliquo speciali modo essendi compossibili illi primo, sequitur permissiue ad illud absolute, sic enim est vera, & non aliter. Si enim aliquid iungatur cum aliquo sibi impossibili ex terminis, id quod sequitur ad coniunctum, utrique partium repugnat, verbi gratia. Ad hominem æreum sequitur habere perfectissimum sensum tactus, non medium inter contraria, quod vt patet non sequitur, ex ratione hominis absolute, nec æris. Sic autem est in proposito, quia virtutem motiuam infinitam esse in magnitudine, implicat contradictionem, partesque coniuncti non sunt compossibiles, ut ex iam dictis patet, & effectus necessario sequens monstrat, s. motus in non tempore.

¶ Ad secundũ dicitur, quod ratio difformitatis inter vltimam cõsequentiam, & priores est, quia in omnib. prioribus proportionaliter adaptatur propria causa proprio effectui. In vltima autem non secundum veritatem, sed solam apparentiam, enim proprius effectus virtutis potentis infinita uelocitate mouere, est actualiter mouere infinita uelocitate, sed nulli certæ velocitati obligatum esse suum mouere quantum est ex parte motiuæ potentiæ. Hoc autem saluatur, si sic possit in mouere actualiter, ut semper possit uelocius mouere, ut patet. Et si quæratur quum uirtuti potenti mouere velocitate unius horæ proprio effectu assignetur mouere actualiter in una hora, & duplæ potentiæ potenti mouere in medietate horæ, proprius effectus dicatur mouere actualiter in medietate horæ, quare virtuti potenti mouere infinita uelocitate proprius effectus non assignetur mouere actualiter infinita uelocitate. Respondetur, quod hoc ideo est, quia quandocunque quãtitati uirtutis potest dupliciter attribui quantitas operis, & altero modo est impossibile propter implicationẽ contradictionis in ipso opere, altero uero est possibile, dicendum est, quod effectus proprius illius est ille, in quo saluatur modus possibilis. Verbi gratia, & est exemplum theologicum, dicimus quod virtus creatiua Dei est infinita, non solum ex parte modi agendi, sed ex parte creabilium, non tamen saluatur infinitas in creabilibus, sic Deus possit creare aliquod infinitum ens, sed sic quia quacunque creatura facta potest facere perfectiorem. Quum ergo in proposito inter virtutem motiuam quamcunque, finitã & infinitam respectu velocitatis motus hæc sit differentia, quod finitæ uirtutis quantitati uno modo, & illo possibili, respondet quantitas velocitatis in effectu, scilicet faciendo illam actu, infinitæ vero virtutis quantitati duobus modis quantitas uelocitatis respondere videtur, scilicet faciendo infinitam in actu, uel mouendo absque obligatione ad certam velocitatem, & primo modo infinita velocitas effectus rationem habere non potest, quum sit in genere impossibilium ex terminis, secundo modo infinitæ potentiæ proprius effectus est.

¶ Ad tertium dicitur, quòd infinitæ potentiæ motiuæ absolutè, repugnat mouere actualiter secundum totum suum posse quo ad velocitatem motus, non autem quo ad durationem eius, quia operatio talis est de genere operationum impossibilium ex terminis. Et id, quod multos in materia ista decipit est, quia assumitur talis motio, ut operatio quædam, & quare infinitç potentiæ motiuæ repugnet, quærunt quum tamen, ut ex dictis patet, non sit de genere operationum, sicut nec alterare cœlum. Nec ex his imponas mihi, quòd dicam infinito posse attribui adæquatum operari actualiter. Hoc enim ex dictis nostris diligenter inspectis non habetur, sed tantum quòd infinito posse motiuo, non potest respondere adæquatum operari actualiter, quo ad velocitatem motus. Ex hoc enim non sequitur vniuersalis negatiua, ergo non potest respõdere adæquatum operari, stat namque quod respondeat infinitum operari quo ad durationem motus, & quo ad operationes immanentes, scilicet intelligere, & amare. Vnde ad quæsitum cum distinctione dicendum est, quod infinita potentia motiua potest referri ad motus velocitatem, & ad eius durationem. Et primo modo repugnat sibi mouere secundum totum suum posse, quia ista non est operatio, sed quidam plus quam chimæricum. Secundo modo non repugnat, imo de facto conuenit, ut ex dictis patet.

¶ Quarto dico, quod ex hoc antecedente, A est virtus motiua infinita agentis liberi, non potest inferri, ergo mouet, aut potest mouere in non tempore, dicemus enim in illo tempore mouere potest tanquam adæquato effectu, sed mouet semper certo tempore sicut eligit, non tamen sic quin quantum est ex ratione virtutis, possit velocius mouere. Quum enim ex ratione potentiæ motiuæ infinitæ absolute, nihil aliud sequatur, nisi quod quia tanta potentia potest mouere tanta velocitate, & maior maiore, infinita potest infinita uelocitate mouere, & hoc contingeret dupliciter, scilicet aut quod possit exire in actum secundum faciendo infinitam velocitatem aut quod sic semper possit, ut nunquam exeat in actum secundum, faciendo aliquam velocitatem, quin possit adhuc facere maiorem, & ex ratione potentiæ motiuæ infinitæ absolute non necessario sequetur, quod possit exire in actum primo modo, & ex hoc quod est agentis liberi, necessario sequatur quod exeat in actum secundo modo, si debet exire in actum, consequens est, quod non ex infinita potentia motiua agentis liberi absolute considerata, nec ex ipsa sumpta cum tali modo agendi deducatur necessario, ergo motus in non tempore. Et consequenter quum omnis conditionalis non vere sit necessaria ista conditionalis est uera, si datur uirtus motiua infinita agētis liberi, posset dari motus in non tempore. Et sic patet ad secūdam probationem illius minoris, quid dicendum sit. s. quod falsum est, quod ex ratione infinitæ potentiæ motiuæ, absolute sequatur, ergo motus in non tempore. Tertium, quod habet hæc secunda opinio est quod non potest aliter saluari infinita potentia in rerum natura, nisi ponendo, ipsam agere libere, ex quod aliter sequeretur motus in non tempore. Sed hoc non est dictū commune, unde non uidetur tutum sequi illud, præsertim, quum (vt ex dictis & dicendis apparet) a multis illustribus viris saluatur. etiam si Deus non ageret libere.

¶ Tertia vero opinio quam S. Thom. 8. Phy. protulit in lucē, dicit, quod sola distinctio modi essendi, s. in magnitudine, uel extra, sufficit ad saluandam virtutem motiuam infinitam absque moto in non tempore, quicquid sit de modo operandi. Ita quod secundum eam quamuis ista conditionalis sit uera, si virtus motiua infinita est in magnitudine, daretur motus in tempore, illa tamen est vera, si motiua uirtus infinita est extra magnitudinē, daretur motus in non tempore. Et fundamentum huius est, quia veritas primæ conditionalis fundatur super tribus. Primo, super infinitate motiuæ potentiæ, ex que habetur quod possit mouere infinita uelocitate. Secundo, super modo essendi eius in magnitudine, ex eo quod habetur quod quantum est posse, tantum est operari. Tertio, super hoc quod effectus non est dignior sua causa, ex quo habetur, si aliqua virtus est in magnitudine, eius adæquatum opus potest recipi in magnitudine. Ex his enim tribus consurgere veritatem illius conditionalis patet ex eo, ꝙ si quodcunque horum trium desit, conditionalis non est vera. Si enim deest infinitas potentiæ motiuæ, nunquam deducetur motus in non tempore, similiter si non ponatur in magnitudine, seu operari tantum quantum potest, nunquam deducetur motus in nō tempore, & nihil minus, si non ponitur quod operetur in passo capaci adæquatæ operationis illius potentiæ, nunquam sequeretur motus in non tempore, quem constat non sequi nisi ex motione adæquata potentiæ motiuæ infinitæ. In operationibus siquidem transeuntibus non solum impeditur operatio, & eius quantitas ex parte potentiæ actiuæ, sed ex parte passi. Constat autem quod proprium passiuum motiuæ virtutis, est mobile in actu, quod oportet esse actu quantum & corpus, &c. ut patet 6. Phys. tex. 32. & ideo nisi ponatur, quod adæquata motio uirtutis motiuæ infinitæ assumptæ in antecedente possit recipi in corpore in actu, seu in magnitudine. (idem enim sunt in proposito) non potest deduci, ergo mouet in non tempore, & quia hoc non poni potest absolute, quia est impossibile, ideo oportet poni vt sequens ex antecedente aduersarii, habetur autem, ut iam diximus, ex illo, quia causa non est indignior effectu. Ex his autem patet, quare secunda conditionalis. s. si virtus motiua infinita esset extra magnitudinem, daretur motus in non tempore, non est vera, quoniam deficit sibi tertia conditione, non enim oportet virtutis existentis extra magnitudinem dari adæquatū opus in magnitudine, & ratio est, quia virtus immaterialis comparatur ad omnia quanta, vt vniuersale ad particulare non in prædicando sed potius in essendo & causando, nec est rationabile ut materiale possit totam immaterialium virtutem adæquare. Vnde ad maiorem horum euidentiam considerandum est, quod motus relatus ad infinitam potentiam motiuam in magnitudine & extra, diuersimode comparetur. Illi quidem ut effectus proprius causę particulari, & propriæ, huic vero vt effectus particularis causæ vniuersali (quemadmodum liquefactio ceræ virtuti Solari) quia motus est effectus in corpore, & consequenter fit a virtute corporea, sicut ab vniuoco, a virtute vero immateriali, sicut ab æquiuoco & vniuersali, & ideo sicut ridiculum esset ex quantitate virtutis Solaris inferre quantitatem huius particularis effectus, vt adæquantem virtutem solis, ita rationabile est ex quantitate uirtutis immaterialis inferre quantitatem huius effectus particularis, qui est velocitas motus tanquam effectum adæquatum. Considerandum rursus est, quod inter potentiam motiuā infinitam in magnitudine seu absolute, & potentiam motiuam infinitam incorpoream hoc interest, quod illa aut nihil aliud per se dicit, nisi principium motus, vt patet si sumatur absolute, aut si aliquid aliud addit, nihil addit eleuās ipsam supra rationem proprii principii motus, ut patet si sumatur in magnitudine. Ista autem est hoc, quod immaterialis ordinis ponitur, supra rationē proprii principii motus eleuatur, sicut & supra corporalia. Propter quod ex hoc ipso, quod ponitur extra magnitudinē, sequitur ꝙ nō per se primo respiciat motus uelocitatē, qui est corporeus effectus quemadmodum faciunt virtutes corporales, sed aliquid per se primo aspiciat, & secundario & quasi per accidēs motum. Vnde fit, vt infinitas virtutis motiuæ si esset in magnitudine motus, velocitate necessario manifestaretur. Infinitas autē virtutis motiuæ existentis extra magnitudinem non, quia scilicet infinitas potentiæ in magnitudine est per se primo particularis principii motiui, infinitas vero potentiæ extra, est per se primo rei eleuatæ supra ordinem principiorum motiuorum particularium, ac per hoc latius quid respicit, vt adæquatum motum quam velocitatem motus. Imaginandum est enim quod res illa infinita extra magnitudinem, quamuis habeat in se unde possit mouere, hoc tamen opus non per se primo respicit ad illa, sed aliquid altius, quia ut pluries dictum est, motus per se primo est actus corporis, virtus autem illa eleuata est sicut supra corpora, ita super omnia corporalia per se primo, quod dico propter ens, & bonum, & alia huiusmodi, quæ etsi sint corporalia, non tamen per se primo, & ideo non oportet si virtus illa est infinita, velocitatem infinitam posse ab ea prouenire. Ex duobus ergo falsificatur secundum Sanctum Thomam conditionalis illa. Primo ex eo, quod virtutem extra magnitudinem nō oportet habere adæquatum faciem suæ virtuti, quum agat per intellectum, vt dictū est in secunda opinione. Secundo ex eo, quod considerata virtute infinita extra magnitudinem non considerato modo operandi, sequeretur, ergo daretur motus in non tempore, quia nō posset fieri motio quo ad velocitatem adæquatam virtuti motiuæ, quia moueret corpus in actu, puta cælum, quod non esset capax motionis adæquatæ illi virtuti, nec absolutæ, quia hoc implicat, nec ex hypothesi datæ, quia infinita potentia non est concessa in magnitudine, sed extra.

¶ Contra hanc autem opinionem dupliciter obiicitur. Primo, quia si ex sola incorporeitate virtutis motiuæ infinitæ habetur sufficiens ratio falsitatis secundæ conditionalis, manifeste sequitur quod non refert, si ponatur, virtutem illam esse motiuam necessario, dūmodo ponatur incorporea, stant enim ista duo simul, non enim est impossibile uirtutem immaterialem esse necessario motiuam, ut Arist. & Philosophi tenent de animabus orbiū. Ex hoc autem quæratur in quanto tempore moueret virtus infinita extra magnitudinem mouens secundum totum posse, & signetur illud tempus, & sic procedatur iuxta tex. 79. octaui Physic. deducendo ad impossibile, quod æqualiter moueant uirtus finita & infinita. Secundo, quia hoc est expresse contra Auer. in secundo cœli. com. 18. & 71.

¶ Ad primum horum dicitur, ꝙ istæ duæ conditionales distant, sicut cœlum & terra. Si infinita potentia motiua esset extra magnitudinem, moueret in non tempore, & si infinite potentia motiua existens extra magnitudinem, moueret secundum totum posse, moueret in non tempore. Secunda enim est vera, quia in antecedente eius iam ponitur ipsam secundum totum posse actualiter mouere, & consequenter habere mobile talis motionis subiectum, quum motus sit actus mobilis, ac per hoc in hac conditionali saluantur tres antedictæ conditiones. In alia uero non habetur ex hypothesi antecedentis, mobile capax totius posse, & ideo est falsa ex defectu tertiæ conditionis. De illa autem conditionali super quam firmatur argumentum, scilicet si esset extra magnitudinem infinite uirtus motiua, necessario daretur motus in non tempore, dicenda sunt duo. Primo, quod est impertinens proposito, quia non habetur ex dictis S. Tho. Multum enim refert, pōsita uirtute infinite incorporea, loqui de ipsa, & cōsequentibus ad ipsam, ut sic, abstrahendo a quibuscunque aliis, quæ non necessario ipsam infinitam, & incorpoream comitantur, & loqui de ipsa, addendo sibi specialem modum agendi, s. necessario. Primo enim modo est sermo S. Tho. & non secundo, & primus nihilominus modus nihil ponit incompossibile, secundus uero fortē adiungat incompossibilia, quia quamuis uirtuti incorporeæ non repugnat esse necessario motiuam, & uelocitatiuam motus, repugnat tamen forte uirtuti incorporeæ, infinitæ, unde non oportet ad illa conditionali solutionem hic esse. Si tamen de ueritate eius quæretur, dicendum secundo uidetur, ꝙ est falsa eadem ratione, quia scilicet ex hypothesi antecedentis habetur quod in mobili posset recipi adæquatus effectus illi uirtuti. Vt enim iam inferius tactum est, motus in non tempore est quoddam impossibile ex terminis, & non sequitur nisi ex aliqua hypothesi impossibili,

quam

quam requirere illa tria monstratum est. Et quum contra arguebatur, ergo moueret in aliquo certo tempore, signetur illud, &c & respondetur, quod quia ex parte motoris nulla posset certitudo velocitatis determinari, quia nec ex libertate, nec ex finitate potentiæ, & in non tempore mouere non sequitur ex hypothesi, oportet dicere quod si moueret, moueret ea uelocitate, cujus mobile esset capax, puta si esset mobile non uiolentabile, & capax motus 24 horarum, tanto tempore moueret illud, & non minore. Et si contra hoc dicatur, signetur tempus illud, intrepide assignetur, puta una hora vel decem, hoc enim non refert. Et si procedatur deinde ad hoc, quod eodem tempore mouebit idē mobile uirtus finita, & infinita, dicetur hoc non esse inconueniens, quando aliunde prouenit, quam ex virtute motiua. Inconueniens siquidem est, quod uirtus finita & infinita ex propriis meritis consideratæ moueantur æqualiter, sed quando aliunde hoc prouenit, puta ex libertate (vt secunda opinio dicit) vel ex parte mobilis, ut modo dicitur, uel ex mediatione alterius motoris, ut ultima opinio Auer. dicet, nullum inconueniens est.

¶ Sed sunt in hac responsione adhuc duo dubia. Primum est, quã ex eo, quod in antecedente ponitur uirtus infinita motiua, ponitur consequenter mobile adæquatum. Motiuum enim ad mobile refertur, ut dicitur quinto Metaphys. cap. de ad aliquid, & sic tertia conditionalis est vera: Secundum est, quia licet tale uel tale mobile certam uelocitatem sibi determinet, non tamen mobile in communi, & ideo in comparando illam uirtutem infinitam separatam necessario agenti ad mobile in communi, restat dubiū; an moueret in non tempore, an certo tempore.

¶ Ad primum horum dicitur, quod ratio illa tenet, quando uis motiua est eiusdem ordinis cum mobili, tunc enim ex suppositione tanti actiui, necessario supponitur adæquatum proportionaliter passiuum. Quando autem supponitur tantum actiuum altioris ordinis, non oportet tantum passiuum supponere, quia quum passiuum non respiciat, nisi mediante actione transeunte, quam facit, uel facere potest in eo, & uirtus altioris ordinis, scilicet uniuersalis immaterialis, non oportet quod habeat, aut habere possit aliquam actionem in passo corporeo sibi adæquatā; consequens est, quod non necessario supposita tanta uirtute motiua immateriali supponatur mobile adæquatum proportionaliter. Vnde licet motiuum dicatur ad mobile uniuersaliter, tantum tamen non dicitur ad tātum mobile uniuersaliter, sed quando motiuum est eiusdem ordinis cum mobili.

¶ Ad secundum dicitur, quod quamuis docuerit Aristot. in Physicis motorem in communi mobili in communi comparare, & quicquid contradicit talibus in proportionibus esse impossibile, non tamen didicimus comparare mobili in communi motorem contractum, qualis est iste, de quo loquimur, motor enim est separatus a materia. Vnde tali motori attribuendum est tale mobile, puta cœlum, & non mobile in communi. Constat autem quod tale mobile aliquam sibi certam uelocitatem determinat, ut dicitur secundo cœli, tex. 39. Et si curiosè quæratur quid dicendum sit ad aliud quæsitum, dicendum est, quod si ille motor applicaretur corpori mobili absolute, quod moueret nulla certa velocitate. Et si dicatur, hoc est impossibile, concedatur quia etiam antecedens est impossibile, nec est a nobis vnquam concessum.

¶ Ad alteram obiectionem, qua dicebatur hanc tertiam opinionem esse contra Auer. dicitur dupliciter. Primo, quod non est verum nisi per accidens. Auerrois enim ideo dixit, quod si anima cœli esset infinitæ uirtutis, moueret in non tempore, quia supponebat ipsam necessario mouere, unde ea modo agendi supposito tenet apud ipsum consequentia. S. Tho. autem loquitur de virtute infinita incorporea, abstrahendo a modo operandi, ideo in hac opinione non sunt contrarii per se. Et si dicatur, saltem habetur, quod secundum Auerroim illa tertia conditionalis est vera. Dicitur secundo, quod hoc est uerum, non tamen propterea est relinquenda, quoniam maior est authoritas rationis, quam sit Auerrois, & omnium philosophorum simul. Et puerorum non philosophorum est sequi dicta alicuius, credendo quod non dixit hoc absque magna & sufficienti ratione, & relinquere argumenta ad oppositum necessaria, aut prope.

¶ Quarta opinio ab Auerroe duodecimo Metaph. in commento quadragesimoprimo explanata, duabus distinctionibus censet agere positionem, dicentem virtutem motiuam infinitam absque motu in non tempore. Prima est modi essendi, ut scilicet ponatur immaterialis, & non in magnitudine. Secunda est modi operandi, ut scilicet moueat mediate, & immediate. Supponit enim omnia immaterialia agere naturali necessitate, & sic dicit, quod ideo non sequatur motiua in tempore, si ponatur primus motor uirtutis infinitæ, quia ille mouet mediante anima cœli, modificante in effectu uelocitate, scilicet motus, infinitatem primi.

¶ Sed hæc opinio a S. Tho. & Aegidio octauo Physic. arguitur insufficientiæ, a Scoto autem in primo sententiarum, distinctione octaua, quæstione vltima, ratione vlt. arguitur falsitatis. Insufficiens quidem dicitur a S. Tho. quia quum Arist. sexto Physic. duos effectus attribuerit infinitati uirtutis, scilicet mouere tempore infinito, in tex. 78. & mouere in non tempore, in textu septuagesimonono, & Auer. ponendo infinitam virtutem, ex mediatione motoris finiti dicat impediri motum in non tempore, & non impediri motum in infinito tempore, imo dicit quod quia ille primus motor est infinitæ motiuus, ideo mouet tempore infinito, & quia ibi est alius motor finitus, ideo mouet in certa uelocitate. Restat assignanda ratio quare mediate mouere non impedit infinitatem temporis sicut impedit infinitatem uelocitatis, quod Auer. non fecit. Ab Aegidio uero, quia si Deus moueret immediate, non propterea moueret in non tempore, quia motus in non tempore est de genere impossibilium. Falsa autem dicitur, quia uirtus infinitę habet omnē perfectionem causæ efficientis, quam habet ipsa cum causa secunda proxima, & ideo sequitur quod immediate potest causare omnem illum effectum in cœlo per se, quem potest cum anima, ergo & causat, si necessario agit quicquid potest, ut supponitur, & ultra, si causat illud immediate, ergo in non tempore, quia uirtus infinita agens secundum ultimum uirtutis suæ & immediate non potest agere in tempore.

¶ Ad horum autem primum dici potest, quod quamuis difficile sit reddere illius quæsiti rationem, non tamen est impossibile. Difficile quidem, quia ratio eius non potest sumi ex eo, quod infinitas temporis sit effectus possibilis, infinitas uero uelocitatis impossibilis. Ex hoc enim non habetur quare meditatio impediat sequelam huius, & non illius, licet habeatur quare illud possit fieri, & non hoc. Nec potest sumi ex eo quod aliter attribuitur infinitæ potentiæ infinitas temporis, & aliter infinitas uelocitatis, s. quod illa attribuitur infinitæ potentiæ, siue in magnitudine, siue extra, hæc autem in magnitudine tantum, quoniam dato, quod hoc sit uerum, apud Auerroim reputatur falsum, ut patet ex dictis, & ideo solicitus fuit de uirtute immateriali infinita, quare non mouet in non tempore, & posuit mediationem motoris. Nec potest sumi ex eo quod uirtus uelocitatiua in infinitum non est communicabilis, uirtus autem continuatiua in infinitum est communicabilis, quoniam hoc est falsum loquendo de uirtute per se continuatiua in infinitum, qualis est uirtus primi motoris.

¶ Impossibilis autem non est, quia potest sumi ratio ex eo, q̄ ad hoc ut infinitas temporis perueniat ab infinita uirtute, sufficit per se primo respici ab illa, quod mediatio motoris non aufert, mediatio enim causarum non aufert perseitatem causalitatem.

¶ Non n. ex hoc, q̄ Sol & homo generant hominem tollitur perseitas causalitatis Solis respectu proprii effectus, quem hēt in homine, ad hoc autē quod infinitas uelocitatis proueniat a uirtute infinita, exigitur quod virtus illa absque ulla modificatione attingat motum. Hoc autem motoris mediatio tollit, quia uirtus primi motoris modificata in secundo, & non in sua illuminatione attingit motum. Et sic ex ui meditationis satisfieri uidetur quæsito, & sufficiens reddi responsio data. Ad Aegidium uero dicitur, quod illa ratio non excludit, quin illa conditionalis sit uera, Si Deus uirtutis infinitæ moueret immediate, moueret in non tempore, supposito eo quod supponit Auerrois, scilicet agat secundum totum suum posse, unde impossibilitas consequentis nihil aliud concludit, nisi quod antecedens est impossibile, cuius oppositum probandum erat ab Aegidio, si ua impossibilitate consequentis reprehensione dignus censebatur Auerrois.

¶ Ad secundum autem dicitur. quod aliud est loqui de perfectione causæ, aliud de modo causandi, nec licet ex perfectione causæ, ad modum causandi inferendo digredi, sed committitur sophisma figuræ dictionis. Vnde ex hoc quod primus motor est non minus perfectæ uirtutis quam ipse cum anima cœli simul non licet inferre, ergo eodem modo potest solus facere, quod facit cum anima cœli, quia aliud est posse, aliud posse tali modo. Et similiter nō licet inferre, ergo potest immediate facere quicquid potest facere cum medio, quia immediate agere ad modum agēdi pertinet. Et si quæratur ut arguendo dicebatur, unde potest reddi ratio, quod uirtus infinita sit alligata tali modo mouendi; scilicet mediate, diceret Auerr. quod hoc non est ex defectu potentiæ, sed ex essentiali ordine connexioneque causarum & effectuum uniuersi, ut in eo saluetur utcunque, s. & perseitas causalitatis primi, dependentiaque aliorum ab eo, & distinctio causarū effectuumque cum illarum efficacia & illorum dependentia ab illis. Nihil enim bonum necessario saluaretur in uniuerso, ordoque uniuersi necessitate careret, si primus motor infinitæ uirtutis non esset necessaria connexione coniunctus mediis causis in causando. Et si contra hoc instetur, quia, ut dicitur in prima propositione libri de causis, causa prima plus influit & prius in effectum quam secunda, ergo si est infinita & agitur naturaliter, in primo signo totum effectum totaliter causat, quod sic non remanet ad quid actio causæ secundæ terminetur. Responderi potest,

quod ex hoc quod causa prima plus & prius natura influit, quã secunda, non habetur, ergo totaliter causat ipsum quantumcunque ponatur infinita, & naturaliter agens, accipiendo ly totaliter, ex parte causalitatis. Tum quia non causat ipsum omni modo, quem effectus exigit ad sui factionem naturalẽ, nec ex eo, quod totus effectus causatur ab una causa, habetur, aliæ causæ nihil faciunt, quia faciunt idem realiter alio modo. Non enim ideo dantur plores causæ essentialiter ordinatæ eidem qua aliquid eius fiat ab una, & aliquid ab alia, sed ut totus effectus secundum quamlibet sui rationem habeat propriam, & per se primo causam, quamuis totus a qualibet fiat secundum rem, ut superius dictum est. Tum quia infinitas causæ primæ non largitur necessariu nisi efficaciam causalitatis eius in suo ordine, verbi gratia. Quantumcunque ponatur Solis uirtus infinita, ex hoc non habetur, quod ipse absque homine posset producere hominem, sed quod effectum proprium in homine efficacissime sortiretur, ita quantumcunque ponatur diuina uirtus infinita, & necessario agens, ex hoc non subtrahuntur actiones secundorum agentium, sed ponitur ipsam omnib. coagere ad omnia, quæ illa agunt alio modo, & saluatur aliquem effectum (puta sempiternitatem) habere per se causam, & proprium effectum primi esse intimum, & primum in quolibet effectu. Illud autem quod ibi dicitur, quod in primo signo effectus totaliter est a prima causa, &c. imaginarium magis, quam philosophicum quid sonat, non.n. ratione Philosophi (secundum quorum intentionem loquimur) dicunt primam causam plus & prius influere in effectum causæ secundæ, quam secundam, nisi quia per se primo effectus primæ causæ cõmunioris & intimioris, ac prioris rationem habet in effectu, ut patet in propositione adducta & eius commento. sicut v.g. causans per se uitam in homine, magis & prius dicitur influere in hominem, quam causans per se animalitatem eodem, quia illud est intimius prius & communis. Ex hoc autem non habetur, quia in illo priori totus effectus secundum omnem rationem habet sufficientem causam per su, & quod aliæ superfluant, & si dans uitam, esset uirtutis infinitæ, dato ẽt speciali causalitate attingeret hominem, quod tamen est erroneum in philosophia, quia causa prima non attingit effectum causæ secundæ, nisi media actione causæ secundæ, quamuis magis & prius propter rationem dictam. Colligendo ergo responsionum ad primum argumentum principale, dicimus tripliciter responderi posse, uel tenendo, primum motorem mouere libere, uel non considerando, hoc tenendo, ipsum esse immaterialem, uel tenendo ipsum mouere mediate, Et quod nulla harum Arist. repugnat. Auer. autem sola prima, quamuis tertia ab ipso habeatur.

Ad secũdũ principale. ¶ Ad secundum argumentum principale dicitur, quod tenendo viam Auer. de necessaria connexione uirtutum agẽtium, &c. manifeste patet. quod non ponitur in rerum natura aliquid possibile secundum potentiam actiuam, quin ponatur secundum potentiam passiuam, & quod infinitati potentiæ diuinæ respondet potẽtia passiua cœli ad sẽpiternitatẽ motus, nec est alius effectus in motu possibilis ex illa uirtute accepta, secundũ oẽs cõditiones necessario ipsam comitantes in rerũ natura. Tenendo aũt alias responsiones iam patet responsio dupliciter. Primo admittendo, q omnipotẽtiæ actiuæ respondet passiua, sed non quo ad oẽ quod esset absolute possibile ex illa virtute fieri, & sic potẽtiæ infinitæ motiuæ respondet potentia cœli quo ad sempiternitatem motus, non aũt quo ad oẽm gradum velocitatis, qui posset fieri ex illa virtute absolute. Et huius ratio ex dictis haberi potest, quia potentiæ actiuæ vniuersali altioris ordinis, non oportet respondere passum corporeum capax totius eius virtutis quo ad omnia, quia non per se primo respicit effectum particularem, ut dictum est, & est philosophiæ principiis satis consonum. Secundo potest dici, quod licet omnipotentiæ actiuæ respondeat possibile, non tñ potentia passiua, ut patet de productione intelligentiarum a Deo, siue ab æterno, siue in tempore. Et hoc propter rationem dictam. Nec tamen oportet respondere aliquod vnum possibile adæquatum, sed, vt ex dictis patet, virtuti infinitæ rñdet infinitum possibile, non sic quod possit produci aliquod infinitũ, nisi duratione, sed sic quod nullis finibus possibilium producibile ab ipsa arctatur, sed quocũque producto potest perfectius producere, quantum est ex ratione uirtutis actiuæ. Et hoc mõ quantitas virtutis in effectu manifestatur, & non primo modo tñ. Quod verò in vltima cõfirmatione dicitur, proportionaliter intellectum propositum magis confirmat, quam impugnat, quia quemadmodum mobile infinita velocitate potest dupliciter intelligi (vno modo quod possit actualiter infinita velocitate moueri, alio modo sic quod quacunq; velocitate motuũ põt velocius moueri) & primo modo impossibile est ponere mobile, secundo vero est possibile, ita est de motiuo, quod. s. impossibile est dare motiuũ infinita velocitate primo modo, sed secundo tñ, quod ẽt oportet esse infinitæ virtutis. Et aduerte, quod de facto secũdum Philosophos huic argumẽto dicendũ est, quod potentiæ infinitæ respondet in rerũ natura effectus infinitus, s. tẽpus infinitũ motus cœli per se productũ, & potẽtia passiua cœli ad hoc. Et quod hoc est sufficiens manifestatiuum infinitatis, vt patet ex dictis. Cætera autem pro uere philosophantium quiete dicta sint.

Ad tertiũ principale. ¶ Ad tertium principale dicitur, quod licet solo tertio modo arguatur ibi secundum mentem Auer. & nec etiam in illo modo habeatur intentum, attamen singulis ordinate respondendum est, præmissa prius intentione illorum uerborum secundum ueritatem. Intendit igitur ibi Auer. loquens de proximis motoribus orbium, non excludere infinitatem vigoris a Deo, qui nullus orbis est anima, sed concludere infinitatem vigoris non sequi ad motorem tempore infinito, ex hoc quod motor infiniti vigoris habet necessario infinitam potentiam, & consequenter infinitam naturam. Ex hoc enim sequitur quod si motor tempore infinito necessario esset infiniti vigoris, & haberet & potentiam & naturam infinitam. Et quum plures sint motores tempore infinito, sequeretur vlterius, quod expositione plurium motorum cœlestium tempore infinito, non haberentur propria naturis motorũ, sed hoc tantum, quod sunt motores infiniti. Et sic ulterius sequeretur, quod non esset ibi multitudo motorum, nec diuersitas proportionum motorum ad mobilia, sed motus in non tempore, &c. Et tenent consequentiæ vt ibi, quia tunc illi motores conuenirent in natura & potentia infinita intensiue, quemadmodum modo de facto conueniunt in immobilitate, ex qua habent quod possint continuare motum tempore infinito. Et sic non esset in de differunt adinuicem. Hæc est sententia Auerr. ibidem, vt patere potest cuilibet exercitato, ex qua non habetur primum motorem esse uigoris finiti. Ad primum ergo modum arguendi ibi tactum, dicitur quod non sunt in eo tot verba quot errores. Consequentia primo nihil valet. Propositio deinde dicens, quod quælibet pars infiniti est infinita, licet sit vera de parte aliquota, non tamen iuuat cum alia coassumpta, s. infinitum non est maius alio infinito. Patet enim in quantitate permanente, quod si ponatur linea infinita vtrinque versus oriens & occidens, & secetur in directo puncti meridiei, quod utraque pars est infinita, & tota est maior utraque parte. Et similiter in quantitate successiua, si secetur in termino decimæ horæ huius diei totum tempus æternum utraque pars est infinita, & tamen totum tempus est maius qualibet earum. Falsum est ergo comparando infinitum simpliciter infinito secundum quid, quale est pars aliquota infiniti, quod vnum non sit maius alio. & quia talis est comparatio in proposito nostro, patet nihil concludi. Et vt ostendatur quantus error in hoc sophismate lateat adhuc declaratur, quod etiam comparando infinitum simpliciter stat vnum esse maius alio. Numerus. n. reuolutionum Saturni. & loquimur de motu proprio, & tamen vterque est infinitus secundum ponentes motum æternum. Antecedens patet, quia singulis reuolutionibus Saturni respondent amplius trecentæ sexaginta reuolutiones lunares, quoniam ille singulis triginta annis unam complet, illa vero uigesimo octauo quoque die uel circa suam peragit. Vnde diuus Tho. præclaru docet in tertia parte, q. 10. ar. 3. ad tertium, quod non est proprietas infiniti non excedi simpliciter, sed non excedi in alio ordine, in quo ponitur. Et fundat hoc super tex. 37. & 38. tertii Physi. vbi dicitur, & infinitum non est vt substantia, sed ut accidens quærẽdum, accidentis autem proprium est qualificare id, cuius est accidens. Et propterea quemadmodum infinitas adueniens alicui, puta diebus, non infinitat nisi numerum dierum, ita impossibilitas infinitatem consequens non ponitur nisi ordine dierum. Et propterea infinitis diebus simpliciter, nõ possunt dari plures dies sunt tamen multo plures horæ illorum dierum quam ipsi dies. Et similiter infinitis horis non dantur plures horæ, sunt tamen multo plura minuta illarum horarum quam horæ ipsæ. Nefas quoque esse uidetur, conditiones totius & partis in partiabili & summe perfecto, ac per hoc vocato quanto uirtualiter, requirere, quum non maius quid sit totum hoc, Deus bonus, sapiens, uiuus, quam hoc solum, s. Deus, aut econuerso, siue ponatur finitæ uirtutis siue infinitæ, quia non est æqualis, sed eadem est perfectio rei illius, & omnium quæ eius sunt. Ad secundum uero modum arguendi dicitur, quod sicut tactus quantitatiuus, quia secundum extrema est expellit id, in quod fertur, tactus autem virtualis, quia interiora penetrat, magis conseruat & firmat si contrarius non est tacto, ita infiniti corporei proprium est sic omnia occupare, ut omnia excludat, nihil secum compatiens, infiniti uero uirtualiter, & proprium est sic omnia implere, ut ea faciat uirtuosa & cooperantia, & modificantia illuminationem suam in effectibus Vnde ex infinitate uirtutis non excluduntur alia actiua, sed magis ponuntur, ut superius quoque dictum fuit. Ad ultimum autem dicitur, quod dupliciter potest poni distinctio formalis. Vno modo sicut aliqua participantia aliquid, propriis cõstitutiuis diuersificantur, sicut homo differt ab equo, & albedo a nigredine. Alio modo sicut aliquid per essentiam distinguitur ab aliis, quę sunt talia per participationem, sicut homo separatus distingueretur a singulis hominibus. Distinctio primo modo est causa finitatis utriusque extremi, & de hac est sermo Auer. ibidem. Secundo modo non infert finitatem nisi unius extremi, s. participantis tantum, illud autem quod est per essentiam, ex hoc

ipso

ipso quod pura est ab aliis distinguitur absque aliquo finitame, & contrahente. Et licet ab infinito nullum propositum excludatur virtualiter, multa tamen excluduntur formaliter, quib. participantia ipsum ab ipso distinguuntur, excellentiori modo omnia præhabente.

Ad quartū principale.

¶ Ad quartum principale dicitur, quòd consequentia nihil valet. Et ad probationem, cōcessa suppositione, negatur minor, s. quod distantium ab aliquo in infinitum, alterum non sit altero propinquius illi, vt patet manifeste, & in quantitate permanente, & successiua. In permanente quidem, si ponatur linea infinita ex parte Septentrionis, constat quod tam pars intercepta sub Tropico Cancri, & circulo Aequinoctiali, quam pars intercepta inter circulum Aequinoctialem & Tropicum Capricorni, in infinitum distat a quantitate lineæ infinitæ versus Septentrionem, & tamē dubium non est quin pars sub Tropico Cancri sit propinquior, quia minorem viam actura esset, si ad infinitam attingendā moueretur. In successiua verò, quum tam dies hesternus, quàm hodiernus in infinitum distet ab æterno tempore præterito, cōstat tamen quod propinquior hesternus fuit, quum hodiernus, & hodiernus quam crastinus. Alioquin mundus quotidie non esset maioris durationis, nec aliquid antiquius altero simpliciter, quæ sunt contra sensum. Est autem ratio quare stat inter aliqua esse distantiam infinitam, & tamen unum altero magis distare, quia distantia illa non est infinita vtrinque, sed ex una parte tantum, sicut contingit in proposito, & in distantiis adductis. Tunc enim & ex parte infiniti habetur in infinitæ distantiæ exterorum illo, & ex parte finitorum habetur ratio maioris appropinquationis ad primum, ut patet in exemplis adductis, quia enim tempus præteritum est infinitum, ideo infinita distantia est a parte ante inter singulos dies & ipsum, quia uero hodiernus dies finis hinc tēpus elapsum, idest est finita distantia a parte post. Et consequenter ex illa parte potest accipi ratio, quare sit propinquior æterno elapso, quam dies crastinus. Et similiter est de distantia inter Deum & creaturas. Ex parte siquidem Dei infinitæ distantiæ ratio habetur, ex parte vero creaturæ distātia finitur. Et ideo hinc sumitur, quod una est propinquior altera primo enti infinito. Vnde posset cum distinctione dici ad minorem, quod distantia infinita est duplex, scilicet infinita utrinque seu simpliciter, & infinita secundum quid, seu ex altera parte tantum, & quod quā-uis primo modo sit uera, & secundo tamen est falsa, & sic est ad propositum.

Ad quintū principale.

¶ Ad quintum principale dicitur breuiter, quod omnes authoritates Auer. in hac re, excepta illa octaui Physic. quia dicitur non esse virtutis infinitæ nec infinitæ, loquuntur de motoribus proximis, idest animabus cœlorum, ut ipsemet Auer. in cōmē. 41. duodecimi dicit, quum post distinctionem infiniti a finito subdit quod proportio inter motorem, & mobilem in cœlestibus, est propter motorem finitum, & quod propter ipsum dixit Aristoteles in secundo cœli, quod primus orbis esset in labore, &c. Vel & clarius, licet in idem redeat, dicendum, quod ideo sæpe Auer. negat dari motorem infiniti uigoris sic, quod possit semper uelocius mouere, non ex defectu potentiæ primi motoris, sed ex ordine essentiali causarum & effectuum, & finitate motorum proximorum. Ex his enim fit, ut quemadmodum negatur nono Metaphysi. commen. 7 Deum posse producere muscam, non ex defectu potētiæ, sed ex ordine essentiali causarum effectuum exigente talem effectum fieri mediante corpore cœlesti mobili, ita nihil minus negari simpliciter ab ipso potest, quod motor aliquis possit semper velocius mouere. Non ex defectu potentiæ primi motoris, sed quia non potest mouere nisi mediante anima cœli, in qua modificatur virtus eius. Et sic nullus motor restat potens maiorem velocitatem facere, quamuis primus sit vigoris infiniti. Illud vero quod in commen. 69. octaui Physicorum dicitur, scilicet quod motor immaterialis, nec infinitus dici potest, quamuis sonet quid falsum & ridiculosum, & propterea reprehensum sit a multis. Quidam extorquentes intelligunt eā ratione dictū de solo Deo, quia non est virtutis actiuæ, sed tantum mouet vt finis. Quidam vero, quia non est virtutis actiuæ respectu velocitatis motus, de qua ibi est quæstio, sed tantum sempiternitatis motus.

¶ Ego autem nolens Auerroim Thomistam facere, neque me Auerroistam, sed veritatem solam sequi, quantum cognoscere potero Deo concedente, puto id tunc voluisse Auer. quod sæpe mentem meam pulsauit, tanquam de Arist. officina venientem, scilicet quod virtutes immateriales non sunt quantæ virtualiter, & consequenter nec finitæ nec infinitæ. Non simpliciter, sed eo modo, quo sunt quantę virtutes corporales, scilicet quod nō sunt proportionales motibus, ut scilicet quanto maior motus, tanto virtus immaterialis maior, quemadmodum est incorporalib. sed sunt altioris ordinis virtutes. Et hoc modo saluari videtur processus Arist. 8. Physicorum, quia quom sufficienter excludatur ex tex. 78. & 79. quod nulla virtus corporea potest mouere tempore infinito ex eo, quod talem virtutem oporter esse infinitam, & ad hoc sequeretur motus in non tempore, & de facto supponatur virtutem motiuam cœli mouere tempore infinito, restat quod virtus illa sit extra ordinem virtutum corporearum, quarū nulla potest hoc facere, quia nec finita, nec infinita. Et consequenter habetur, quod sit impossibilis, & nec finita, nec infinita, etiam de virtuali quantitate loquendo, eo modo quo virtutes corporeæ, alioquin eo modo posset argui de virtute corporea, sicut de incorporea. Et secundum hoc quum in textu vltimo octaui Physicorum dicitur motorem cœli esse potentiæ infinitæ, ly infinitę, purè negatiue teneri debet, idest, non finitę. Hanc credo fuisse tunc mentem Auer. quam tamen quia vidit postmodum non esse veram, vt ex supra dictis examinando rationem Aristo. & commentum quadragesimoprimo, deduci ab exercitatis potest ex medio termino Aristot. ideo in duodecimo Metaphys. commutauit in melius, admittendo ibi finitatem & infinitatem virtutis, & proportionis.

Et sic sit finis præsentis quæstionis, anno Salutis, 1499. die 10. Septembris, Papiæ, in conuentu Sancti Apolinaris, ad Dei gloriosi laudem & honorem, & eorum temeritatem retundendam, qui philosophiam suo ingenio metiri præsumentes, non verentur dicere virtutem infinitam non esse in rerum natura, quia est ens impossibile secundum principia philosophiæ. Iam enim patet, quòd nullo philosophiæ principio negato, non solum sustentantur, sed etiam ex sensibilibus probatur. Erubescant ergo.

TRACTATVS TERTIVS, DE Potentia neutra, & de natura potentiæ receptiuę, in duas quæstiones diuisus.

1 *Num in rebus naturalibus detur potentia neutra.*
2 *Num potentia receptiua actuum supernaturalium sit naturalis.*

QVAESTIO I.

Vtrum in rebus naturalibus detur potentia neutra.

IVXTA PRIMVM articulum primæ quæstionis remansit tractanda quæstio de potentia neutra. Vnde quæritur, Vtrum in rebus naturalibus detur potentia neutra.

¶ Circa quam difficultatem quatuor agenda sunt. Primo declarabitur titulus quæstionis Secundo ponetur opinio Scoti Tertio probabitur opposita opinio. Quarto respondebitur obiectis.

QVO AD PRIMVM, res naturalis sumitur hic vt distinguitur contra artificiales. Inueniri uero in rebus naturalibus, sumitur pro intentione reali in singularibus naturalibus simpliciter. Et hoc ad differentiam eorum quæ dicuntur in abstractione, sicut contingit de proprietatibus quantitatis vt sic, & aliis similibus, quæ tamen in rerum natura actualiter non inueniuntur. Potentia in proposito sumitur pro potentia receptiua. Neutralitas inclinationem naturalem respectu vtriusque actus, s. huius & oppositi negat, non simpliciter, sed in potentia receptiua vtriusque. Dico autem hoc quoniam dupliciter contingit imaginari potentiam aliquam neutram. Primo per negationem potentialitatis ad utrunque, quemadmodum colorabile, nec ad grauem, nec ad acutum sonum est in potentia. Et sic non vocatur potentia neutra, sed potentia nulla, colorabile enim non est receptiuum sonorum. Alio modo per negationem inclinationis in potentia receptiua vtriusque, sicut si poneremus aliquam superficiem receptiuam albi & nigri, & tamen ad neutrum inclinatam, & hęc proprie uocatur potentia neutra, est ergo sensus quæstionis, an inueniatur aliqua singularis potentia in rebus naturalibus, receptiua alicuius actus, & tamen nec ad illum nec ad oppositum inclinetur. Hæc de primo.

QVO Ad secundum, Scotus in prologo pri. sent. q. 1. & in 2. dist. 2. q. 6. tenet dari potentiam neutram, ponens quod potentia receptiua relata ad actum, aut est naturalis, aut violentia, aut neutra. Naturalis quidem si naturaliter inclinetur in illam, violenta vero, si ille sit contra eius inclinationem naturalem, neutra vero, si neque inclinetur ad istam formam, quam recipit, neque ad oppositam. Exemplum primi, ut motus deorsum lapidis. Exemplū secundi, motus sursum eiusdem. Exemplum primi, vt motus deorsum lapidis. Exemplum secondi, motus sursum eiusdem. Exēplum tertii, superficies respectu albedinis & nigredinis. Etenim manifeste patet inueniri in angelis talem potentiam, eo quod potentia passiua quæ est in angelo ad essendum in loco neutra est. Quod probatur dupliciter, tum quia tale passum non inclinatur naturaliter ad istam formam uel oppositam, tum quia si

esset

esset in aliquo loco naturaliter, esset in alio loco violenter. Et probatur sequela per Auicennam, 9. Metaph. volentem quod si motus cœli esset naturalis, terminaretur ad quietem naturalem, & motus ab illa esset violentus. Posset quoque multipliciter argui pro hac opinione, sed quoniam stabiliendo oppositam, habetur solutio omnium, ideo hæc sufficiant de secundo.

QVO Ad tertium, propono unam propositionem, & unam distinctionem, ex quibus probabitur intentum. Propositio igitur est hæc. Omnis potentia rei naturalis respicit per se primo & naturaliter aliquem actum. Probatur quo ad primam partem, quia ut dicitur 9 Metap. tex. 13. potentia diffinitur per actum. Actus namque diffiniens potentiam, proculdubio est per se primo respectu ab illa, quoniam neque actus per accidens, neque actus per se secundo illi æquiualet. Quo ad secundam uero partem. s. naturaliter, probatur, quia ex secundo Physi. tex. 78. vnumquodque sicut agitur, ita aptum & natum est agi, & econtra, sed potentia fit a natura, & est propter actum, ut patet 9. Metap. tex. 15. & 16. ergo potentia naturaliter fit, & est propter actum, ergo propter actum, quem per se primo respicit, & sic omnis potentia naturaliter respicit suum per se primo actum. Totus processus clarus est ex allegatis & traditis in 2. Physi. quomodo natura agit propter finem, & quo pacto ea quæ a natura aguntur propter finem naturaliter inclinantur in finem &c. Distinctio uero est, quod potentia receptiua potest comparari quatuor modis ad actus. Potest enim colorabile, uerbi gratia comparari ad colorem, ad species coloris, ad contrarium coloris, & ad disparata, s. sonos. Si cõparetur ad colorem, sic comparatur naturaliter & per se primo, si ad speciem eius, naturaliter quidem, sed non per se primo, si ad contrarium uiolenter, si ad disparata, nulliter, nisi forte per accidens. Nec hæc egent probatione, quoniam per se sunt nota ex terminis, nisi quis obiiciat actus, ad quos potentia se habet obedientialiter. Sed quoniam, de hoc erit sequens quæstio nec hic locantur a Scoto sub potentia neutra, ideo nihil proposito obstat. Ex his autem deducitur opposita opinio, s. quod omnis potentia in rerum natura relata ad actum receptibilem in ea, aut est naturalis, aut uiolenter, quod nulla est neutra. Omissa pro nunc potẽtia obedientiali, vt pote non spectante ad præsens propositum. Probatur autem hæc conclusio sic. Omnis potentia receptiua alicuius actus, aut respicit illum per se primo, aut per se secundo, aut contrarium his, sed talem actum per se primo respectum, quã per se secundo, respicit naturaliter, & contrarium eis respicit uiolenter, ergo omnis potentia receptiua alicuius actus aut est naturalis, aut violenta. Minor est per se nota. Et maior probatur

Ad secũdũ principale.

sic. Si daretur quartum genus actuum receptibilium in aliqua potentia, illud esset actus disparatus ab eo, quem per se primo respicit illa potentia, sed hoc esse non potest, ergo potentia non potest recipere nisi illa tria numerata. Quod autem hoc sit impossibile patet inductiue. Colorabile enim nullam habet potentiam ad sonos, neque calefactibile ad colores, & sic de aliis. Et probatur ratione, quia potentia unius generis non est ad actus alterius, ut patet 12. Metaph. in tractatu de principiis prædicamentorum. Et quoniam rationi hæc consonant, ideo hanc sequamur viam. Et hoc de tertio.

QVO AD quartum respondetur, quod distinctio illa trimembris est uoluntaria quo ad tertium membrum. Nec id quod adducitur de superficie, iuuat, quoniam aliud est de supficie absolute, & aliud de superficie physica tali in rerum natura inuenta. Superficies enim absoluta non solum abstrahit ab albo & nigro, sed etiam ab omni sensibili, & rursus aliqua superficies est quæ repugnat colori omni, vt patet de superficie cœli. Itaque loquendo de superficie tali, idest colorabili, dicitur quod ut sic non est indifferens ad album & nigrum per exclusionem inclinationis naturalis, sed per exclusionem maioris ad vnum quam ad alium, quoniam huiusmodi superficies respicit naturaliter colorem, & omnes species eius, sed colorem per se primo, speciem vero per se secundo. Et simile est de materia prima respectu diuersarum formarum substantialium, ipsa quidem per se primo respicit formam per motum, aut mutationem acquisibilem quouis modo, per se autem secundo respicit hanc & illam formam. Et sic naturaliter inclinatur in omnes, & indifferens est ad omnes aut multas, non per exclusionem inclinationis naturalis ad eas, sed per exclusionem maioris inclinationis ad vnam, quam ad aliam. Ad id vero quod adducitur de potentia locabili in Angelo, dicitur, quod falsum supponit, scilicet in Angelo esse potentiam passiuam, respectu ipsius ubi. Vt enim in tractatu de Angelis dictum est, Angelum esse in loco, non est ipsum recipere aut pati, sed uirtualiter tangere locum. Vnde non oportet solicitari ois de actiua potentia Angeli, quam constat esse naturalem, libere tamen exercitam Quamuis ea quæ adducuntur a Scoto ad probandum suum intentum de Angelo, non cogant, quoniam hæc consequentia formaliter non ualet, A est naturaliter in uno loco, ergo est uiolenter in aliquo alio, ut patet de singulis partibus orbis lunæ. Quælibet enim est naturaliter in Occidente, & similiter in Oriente, & tamen nullibi uiolenter, & mutat locum subiecto & ratione. Nec confirmatio ex Auic. conuincit, quoniam non nisi de motu vere naturali uerificatur dictum suus.

Ad tertiũ principale.

Motus enim cœli naturalissimus est ex parte principii passiui, ita quod ex hac naturalitate reducitur ratio, quare in eo nullus est labor mouenti, ut patet secundo cœli, text. 5. quamuis ex parte principii actiui sit animalis. Vnde hoc magis ad oppositum intenti Scoti uidetur, quoniam sic motus Angelis esset naturalis ex parte principii passiui absque sequela inconuenientium, sicut de motu cœli dicimus. Hæc de quarto, & de tota quæstione.

QVAESTIO II.

Vtrum potentia receptiua actuum supernaturalium sit potentia naturalis.

IVXTA eundem articulum quærendum erat, utrum potentia receptiua actuum supernaturalium, sit potentia naturalis.

¶ In qua quæstione quatuor agenda sunt. Primo declarabitur titulus. Secundo recitabitur opinio Scoti. Tertio examinabitur. Quarto respondebitur quæsito.

QVO AD primum, potentia receptiua hic sumitur formaliter, ut receptiua est, quicquid sit de ipsa, ut elicitiua actus. Actus supernaturalis dicitur, quem non potest secundum naturæ cursum adipisci, vt gratia, charitas, visio Dei, & reliqua huiusmodi. Potentia naturalis uocatur non subiectiue, id est potentia naturæ, sed formaliter, idest, potentia naturaliter inclinata. Ita quod sensus quæstionis est. Vtrum potentiæ in rebus naturalibus inuentæ, in quibus recipiuntur actus supernaturales, naturaliter inclinentur ad illos. Hæc de primo.

QVO AD secundum, Scotus in primo, q. 1. prologi. & in quæstione quarta, distinctione quadragesimanona, in pluribus locis tenet affirmatiuam partem quæstionis. putat namque, quod potentia comparari potest ad actum recipiendum, & agens impressiuum actus, & quod in prima comparatione nulla est supernaturalitas, sed potentia est, uel naturalis vel violenta, vel neutra. In secunda autem comparatione est differentia naturalitatis a supernaturalitate, quoniam si comparantur ad agens naturaliter impressiuum est naturalitas, si non naturaliter impressiuum, est supernaturalitas. Confirmatque positionem suam ex hoc, quod potentia receptiua actus supernaturalis, seipsa est receptiue capax illius, & naturaliter perficitur per illum, cum habet & naturaliter appetit illum. Ex his manifeste sequitur, ergo naturaliter inclinatur ad illũ, ergo est potentia naturalis respectu illius. Singula autem assumpta probantur. Primum quidem, quia nullo eget potentia animæ medio ad recipiendum charitatem, & similiter intellectus respectu luminis gloriæ, &c. Secundum vero, quia potentia naturaliter perficitur per actum, qui est eius perfectio. Tertium autem, quia vnumquodque appetit naturaliter suam perfectionem, sed maxime naturaliter appetit maximam perfectionem, ex principio Metaphysicæ, sed actus supernaturalis, ut uisio Dei, &c. maxima est perfectio. ergo, &c. Sumus igitur secundum hæc in naturali potẽtia ad supernaturales perfectiones, non possumus tamen acquirere eas nisi supernaturaliter, quia oportet acquisitionem hanc ab agente supernaturali, scilicet Deo glorioso causari. Hæc de secundo.

QVO AD tertium, tria minus benedicta in præfata opinione uidentur, scilicet principalis conclusio, & eius probatio, & vsus vocabulorum. Male in primis utitur ly supernaturale, dum omnem actionũ Dei ad extra supernaturalem uocat, quia Deus est agens non naturale, sed liberum. Constat namque quod alia est distinctio naturalis contra supernaturale, & alia naturalis contra liberum. Primo namque modo anima Scoti producitur naturaliter, secundo autem, non. Vnde nisi uocabulis abuti uelimus ad placitum cuiusque supernaturale est quod supra facultatem ordinis creaturis debiti in eis est. Omnes enim naturalia a supernaturalibus distinguimus frequenti vsu per hæc, quod aliquid sit secundum debitum naturæ ordinem, & aliquid sit supra illum. Ratio deinde assumpta manifeste, aut falsa est, aut petit principium. Quum enim dicit, quod potentia naturaliter perficitur per suum actum, & similiter appetit suam perfectionem, aut ly suum significat suum per informationem actu, vel potentia, aut per suam naturalem proportionem seu inclinationem. Si primo modo, falsa est maior, graue enim est existens sursum, non naturaliter, sed uiolenter perficitur per esse sursum, & tamẽ esse sursum est actus & perfectio eius per informationem. Si uero secundo modo, petitio est principii in minore, hoc enim est probandum, scilicet quod potentia naturalis habeat actum supernaturalem, ut suum hoc modo. Quod quoque dicitur de immediata receptione, ad propositum nihil infert, æs enim immediate est receptiuum figuræ Mercurii, & tamen non naturaliter.

turaliter. Conclusio demum principalis uoluntaria relinquitur, & irrationabilis ostendetur probando oppositam. Hæc de tertio.

QVO Ad quartum, conclusio responsiua quæsito est, quod potentia ad actus supernaturales, non est naturalis, sed obedientialis. Et probatur tripliciter. Primo ex parte actus, sic. Actus supernaturalis dupliciter inuenitur. s. secundum se, ut gratia, & secundum talem modum fiendi, vt visus cæco datus. Visus enim secundum se est naturalis actus hominis, sed quod cæco in instanti detur, supernaturale est. Charitas uero, & talia, sunt secundum se actus supernaturales, adeo ut implicet contradictionem connaturales esse, aut fieri alicui creaturæ factæ uel factibili, ut etiam ipse Scotus in secundo d. 23. fatetur. Si ergo in natura nulla est naturalis potentia ad actum supernaturalem ratione modi ut sic, a fortiori nulla est naturalis potentia ad actus supernaturales simpliciter. Sed in natura nullam esse naturalem potentiã ad illos actus, patet ex frequenti usu quo naturalem potentiam ad miracula negamus. Et ex hoc sequitur, quod supernaturalitas inuenitur, non solum comparando potentiam ad agens, propter supernaturalem acquisitionem actus, sed etiam comparando potentiam, ad actum propter supernaturalitatem actus in se.

¶ Secundo, ex parte potentiæ sic, omnipotentiæ passiuæ naturali respondet aliqua potentia actiua proxima, ergo respondet potentia actiua naturali. Antecedens est maxima assumpta ab Arist. 3. de anima tex. 17. ad probandum dari intellectum agenté. Fundatur enim super hoc, quod in omni natura, ubi est patiens, oportet ponere agens. Et certum est quod de proximo, non de primo agente loquitur, alioquin distributiuam non fecisset, dicens in omni natura, &c. Et per hoc excluditur responsio Scoti, dicentis, quod sufficit quod detur primum agens. Consequentia autem probatur, quia potentia supernaturalis nõ est proximum actiuum naturalis potentiæ, ut ex terminis patet, naturale enim soli naturali cognatum est.

¶ Tertio ex parte subiecti. Quum enim quidditatiua cognitio alicuius sit sufficiens ratio omnium proprietatum eius, & ex ea soluantur omnes difficultates contingentes rei, ut in quarto Physic. dicitur, consequens est, quod cognita quidditatiue re aliqua, cognosci ex ea possint omnes naturales potentiæ, & quum potentiæ cognitio ex actu prodeat, ut dicitur. 9. Metaph. consequens est, quod actus ad quos sunt naturales potentiæ, cognoscantur, & cum huiusmodi actus sint supernaturales apud Scotum, sequitur de primo ad ultimum, quod ex cognitione quidditatiua alicuius naturalis cognoscuntur supernaturalia, quod est manifeste falsum. Et confirmatur, quia certo scimus hanc maiorem, quod naturalis potentia est frustra, ergo scimus hanc minorem, quod in materia vel anima, vel quacunque alia re est naturalis potentia ad actum supernaturalem, oportet concedere quod scimus supernaturalia illa debere esse, & sic scimus resurrectionem mortuorum futuram, & gratiam iustificantem impium, &c. quod est ridiculum. Nec euacuat hanc rationem responsio Scotica, dicens, quod anima secundum illam rationem est ignota. Cognitio namque quidditatiua alicuius, nihil naturale illius incognitum relinquit, quoniam continet formaliter, vel virtualiter omnem illius notitiam. Nec euaditur dicendo quod substantia nõ potest a nobis pro statu isto quidditatiue & proprie cognosci, quoniam quicquid sit de hoc, habetur intentum, s. quod ex quidditatiua rerum naturalium cognitione, siue habeatur pro statu isto, siue non, possit scientia haberi de supernaturalibus, & sic reuelatio de gratia, beatitudine pollicita, resurrectione, & aliis huiusmodi, ad quæ naturalis ponitur potentia receptiua non frustra, erit necessaria secundum quid, scilicet pro statu isto, & non simpliciter, quod est manifeste, falsum. Hæc de quarto. Finis.

TRACTATVS QVARTVS;
Subiecto naturali Philosophiæ, vnica quæstione contentus.

QVAESTIO.

An ens mobile sit subiectum in Philosophia naturali.

QVAERITVR an ens mobile sit subiectum in Philosophia naturali.

¶ Et uidetur quod non Primo, quia aut ens mobile, significat substantiam mobilé, aut accidens mobile, aut tertium commune vtrique. Si primũ, cum substantia mobilis, & corpus mobile sint idem conuertibiliter, sequitur quod poneret secundum rem corpus mobile subiectum philosophiæ, quod est contra omnes, & veritatem. Si tertium, tunc sequeretur, quod ens diceret tertium conceptum abstrahibilem a substantia, & accidente, quod est contra Thomistas.

¶ Secundo sic: Subiectum scientiæ debet esse vnius rationis formalis, alioquin non haberet quod quid est, & consequenter non esset principium scientiæ, ut dicitur in 1. de anima in textu vndecimo, principium omnis demonstrationis est quod quid est. Nec haberet aliquam per se primo passionem, quia ei, quod non in se natura una, quicquid per se unum conuenit, conuenit ratione partium, & consequenter nulla passio conueniret primo, ens auté mobile dicitur aggregatum ex duabus rationibus formalibus, ergo non est subiectum. Si dicatur, quod illa duo ponuntur ad circumloquendum unam rationem formalem, quemadmodum moris est ponere passiones loco differentiarum, contra, Ratio subiecti in scientia debet esse primo, & maxime nota in scientia, eo quod tota scientifica cognitio ex illa dependet, sed si circumlocutione eget non esset huiusmodi, implicatio siquidem est in adiecto, dicere quod est ratio formalis in scientia, & quod circumloquitur illam passionis nomine utpote occultam, ergo, &c.

¶ Tertio. Si ens mobile esset subiectum philosophiæ naturalis, aut philosophia naturalis esset pars Metaphysicæ, aut esset subalternata illi, utrumque est falsum, ergo. Tenet consequentia, quia aut ens mobile addit supra ens conditionem per se diuidentem ens, aut accidentalem enti. Si primo modo, sequitur quod ens mobile a Metaphysico considerandum est, quia in primo Posteriorum c. 12. dicitur, quod eiusdem scientiæ est considerare subiectũ aliquod & partes subiectiuas per se, & consequenter esset philosophia naturalis, cui ascribitur ens mobile, pars metaphysicæ. Si secundo modo, sequitur quod Philosophia naturalis Metaphysicæ subalternaretur, eo quod dicitur in primo posteriorum, cap. octauo, descendere de genere in genus secundum quid, id est, secundum conditionem accidentalem (ut communiter exponitur) est solius scientiæ subalternatæ conditio ab Aristotele tradita.

¶ Quarto sic. Subiectum in scientia debet esse illud, ad cuius rationem formalem omnes resoluuntur passiones, & conclusiones illius scientiæ, ut de se patet, sed passiones, & consequenter conclusiones Physicæ resoluuntur ultimo in Phylosophia naturali ad quod quid est substantiæ, seu corporis naturalis, eo quod omnia accidentia Physica causantur ex substantia naturali, ergo substantia naturalis, seu corpus naturale ponendum est subiectum.

IN HAC dubitatione primo distinguam opiniones. Secundo declarabitur opinio Sancti Thomæ. Tertio simul ipsi confirmabitur & contra alias opponetur. Quarto respondebitur argumentis in oppositum.

QVO ad primum, sciendum est de subiecto adæquato Philosophiæ naturalis (de quo hic est sermo) quosdam loqui in re hac naturaliter, quosdam uero innaturaliter, propter quod hi a nostra resecandi sunt disputatione, quam inter Philosophos agimus. Supponunt enim intelligentias mobiles esse, & Philosophiam naturalem infra sensibilia non arctantes, commune aliquid sensibilibus & separatis a materia, quatenus sunt, subiectũ Philosophiæ dicunt, operiuntque errorem suum Theologicæ pietatis nomine.

¶ Contra hos enim non oportet naturalem disputare, apud quem indubitatum principium est, substantias abstractas immobiles esse & terminum considerationis philosophicæ esse animam humanam, partim abstractam, partim non, ut dicitur secundo physicorum, texto uigesimosexto & ultimum, quod potest naturalis de intelligentiis attingere, & declarare quia sunt, ut Auerr. dicit primo Physicorum, commento ultimo. Quanta tamen sit quorundam horum temeritas, silentio inuoluendum non est, cum præsumant propriam opinionem Theologiæ sententiam asserere, sicque theologicæ facultatis expertibus, in philosophia tamen nutritis, deridendi Theologiam occasionem præbent. Non est enim ex sacra Scriptura, nec ex Theologis sanctis ab Ecclesia approbatis traditum, quod Angeli sic mouerentur, ut motus continui subiectum sint, sed potius oppositum, ut in Theologia discussum a sanctis est. Vnde si Peripateticos arguendos censent, glorietur ex Scotica officina hos se errores deprehendere non ex Theologia.

¶ His ergo omissis, ad naturales transeamus. Quorum opinio non est una, dum alii mobile, alii ens, alii utrunque ex subiecto physicæ resecandum putant. Et illi quidem qui neutrus nomen recipiunt, secunda & quarta ratione ad oppositum facta mouentur, & sensibilem seu naturalem substantiam fore censent. Qui uero ens tantum abiciunt, corpus mobile subiectum philosophiæ ponunt. Et hi ad huc diuisi sunt, dum quidam mobile, passionem significare concedunt, quidam autem rationem formalem corporis physici supponere contendunt. Mobile auté tantum abicientium, sunt qui ens naturale subiectum dicunt. Sunt ergo quinque opiniones naturaliter loquentium, scilicet,

Thomistarum tenentium ens mobile, & Albertistarum, dicentium corpus mobile, & modernorum multorum, dicentium substantiam naturalem seu sensibilem, & quorundam etiam modernorum asserentium corpus physicum, seu naturale, & eorum qui ens naturale subiectum credunt.

QVO AD secundum: Cum ens mobile complexionem quandam nominum contineat, singula distinguenda sunt. Et primo quidem circa mobile triplici opus est distinctione.

¶ Prima est quod cum mobile motum respiciat, sicut motus sumitur dupliciter, s. proprie, vt distinguitur contra mutationem in 5. Physi. & ad tria tantum genera esse dicitur, & communiter, vt continet in se & motum proprie dictum, & mutationem, s. generationem, & corruptionẽ mobile dupliciter sumi potest. In quæstione tamen ista sumitur communiter prout idem est quod mutabile physica mutatione.

¶ Secunda est, quod aliquid potest dici mobile, dupliciter, scilicet subiectiue, quod scilicet est subiectum motus, & terminatiuè, quod scilicet est terminus alicuius mutationis. Et quamuis prima facie mobile sonet subiectum motus, si tamen restringendum est in proposito, magis tenendum est terminatiue, quam subiectiue, ut ex dicendis apparet, iudicio tamen meo indistincte tenẽdum est non ea ratione, ut si commune ad omnia quomodocunque mobilia, contineatque vt partes subiectiuas materiam, & formam &c. quia hoc est contra Sanctũ Thomã in primo Physicorum super textu commen. sexto, vbi in diuisione literæ expresse dicit, quod in primo libro Physicorum agitur de principiis intrinsecis entis mobilis, scilicet de materia & forma, ex hoc aperte insinuans ens mobile, quod est subiectum philosophiæ, non esset totum uniuersale respectu materiæ & formæ, sed totum integrale seu essentiale, sed ea potius ratione, vt scilicet illa nouissima sui acceptio supponatur, quam ex sensu supponere oportet perhibent enim nobis sensus mobilia esse, an autem subiectiue, an terminatiue mutentur ea quæ moueri videmus, ratione magis discernitur, quàm ex sensu habetur.

¶ Tertia est, quod mobile æquiuocum est nomen ad aptitudinem, ad motum & ad fundamentum illius aptitudinis, sicut si risibile significat, & aptitudinem ad ridendum, & rationalitatem, quæ est eius fundamentum. Quid autem mobile in proposito significet difficile est hac sola quæstione elucidare. Quamuis enim impossibile sit subiectum, & passionem simul accipto subiectu in aliqua scientia, sic quod totum aggregatum subiectum sit (quia oportet subiectum unam esse rationem formalem, & ex quod quid est subiecti, & quid est passionis una ratio formalis constitui nequit, nihil tamen prohibet aggregatum ex subiecto, & passione, subiectum sic constitui, ut passionis quod quid est, sit ratio formalis subiecti in illa scientia. Et hoc modo intelligi potest mobile passionem significare in proposito, ita quod mobilitas, quæ est passio, sit ratio formalis entis vel corporis, quod sit subiectum philosophiæ naturalis, vnde solet fieri reduplicatio supra mobile; dicendo ens autem corpus mobile inquantum mobile est subiectum physicæ. Suadetur autem in proposito sic sumi mobile ex subiecto Mathematicæ, sicut enim Physica est de entibus in eo quod mobilia, ita Mathematica est de entibus in eo quod quanta. Constat autem Mathematicæ sic esse subiectum ens quantum, ut quantitas ipsa quæ substantiæ materialis passio seu proprium accidens est, ratio formalis subiecti Mathematicæ sit. Erit ergo Physicæ subiectum ens aptum moueri, sic quod aptitudo ad motum, ratio formalis subiecti sit. Et confirmatur hoc Magni Alberti authoritate, qui in 1. Physi. sic distinguẽs corpus in Metaphysicum, Mathematicum, & Physicum mobilitatem quam rationem formalem subiecti dicit posteriorem corpore quanto, naturaliter dicit. Nec obstat quod eiusdem scientię est considerare de passione & subiecto eius, quoniam hoc intelligitur quando tractatur de passione, ut passio est, non autẽ quando passio primum subiecti locum tenet, ut patet de quantitate in Mathematica, quæ de substantialibus principiis subiecti a quo fluit, non se impedit. Similiter non obstat quod perfecta cognitio de re non habetur absque quod quid est subiecti, hoc.n. non est sic accipiendum, ut omnis cognitio citra illam sit imperfecta, ita quod non sit euidens, & scientifica, sed ut absque quod quid est subiecti, consummata omnimodaque notitia de re haberi nõ possit. Quod physicæ accidere non inconuenit, quoniam Mathematicæ hoc conuenire certum est: Mathematicus.n. ignorat, an inquantum si substantia vel accidens, & quantitas subiectũ, &c. & tamen certissimum est omnium, ut dicitur in secundo Metaphy. textu & commento vltimo.

¶ Sed contra hanc uiam est, quòd secundũ eam ad Philosophũ naturalem non pertineret cõsiderare aliquod prædicatum quidditatiuum cuiuscunque substantiæ, nisi forte aliqua substantia sit, de qua quidditatiue prædicaretur aptitudo ad motum, & consequenter philosophia naturalis non esset de substantia, sed esset de accidente, quemadmodum Mathematica. Si enim mobilitas (id est aptitudo ad motum) quæ passio ponitur entium naturalium, ratio formalis subiecti Physicæ acceptatur, non licebit Physico de ratione adæquati subiecti eius disserere, quia illa prior est, ac per hoc descendendo a mobilitate in communi ad talem uel talem mobilitatem in specialibus partibus philosophiæ naturalis, non licebit ad quod quid est talis vel talis subiecti descendere, sed quemadmodum adæquati subiecti mobilitatis quod quid est omissum fuerat, pari ratione specialia quod quid erat esse subiectum talium mobilitatum omittenda sunt, quoniam nulla pars alicuius scientiæ tractat de aliquo prÿter propria ratione formali. Nec video quomodo possit huic rationi satisfieri, nisi tenendo quod Metaphysic. est considerare quod quid est in particulari. Quod quia non credo verum, ideo co puto melius tenere, quod mobile in proposito non significat ipsam aptitudinem ad motum est passio, sed eius fundamentum. Cum enim ista aptitudo, quam mobilitatis nomen sonat, quibusdam entibus repugnet, scilicet separatis a materia, & quibusdam non scilicet materialibus, & de entibus materialibus (puta homine & boue) non reputetur prædicari substantialiter, consequens est, quod aliquid præcedat in eis, ex quo ipsa aptitudinem hanc sortiantur, & hoc fundamentum mobilitatis est. Notanter autem dixi non reputetur, quia communi uoci satisfacere volens distinctionem hanc mobilitatis pertractaui, 10. siquidem Metaphysicorum textu vltimo sub dubio relinquitur, an corruptibile sit substantia, an in substantia, id est an sit de substantia rei, aut eam sequatur, ut exponit Auerrois. Corruptibilitas autem quædam mobilitatis species est, uel mobilitas ipsa, secundum illum octaui Physicorum textum commen. 25. in omni motu corruptio est. Sanct. Thomas etiam ibidem inter substantialia prædicata corruptibile ponere videtur. Arist. quoque in primo Physicorum text. 8. idem sentire videtur, dum dicit quod ad naturalem non spectat probare mobilitatem, hoc enim non esset verum, si mobilitas esset passio præuenta a forma li ratione subiecti philosophiæ naturalis, posset enim per illam rationem a naturali Philosopho probari. Nisi forte quis dicat dictum Aristot. non esse verum per se, sed per accidens, quia scilicet est passio nouissima. Sed hoc non est tutum, tum quia non est sermo per accidens consuetus Aristot. tum quia saltem defendere mobilitatem pertinet ad Philosophum naturalem, & non ad Metaphysicum, sicut & quamlibet passionem subiecti proprii quilibet artifex defendere debet. Nec obstat, quod sit passio per se nota de adæquato subiecto, quoniam per se notum, & non per se notum, faciunt quidem differentiam quo ad probari uel non probari posse aliquid, vt patet in secundo Phy. tex. com. 6. non tamen faciunt differentiam quo ad defendere vel nõ defendere, quoniam si occulta tuenda sunt, manifesta magis sunt tuenda, modo non sint principia, sed ex principiis, qualis est mobilitas, si passio ponitur. Quicquid autem de hoc sit mobilitas, quæ est ratio formalis subiecti physicæ, non passio, sed quod quid erat esse est entium naturalium, & præueniens naturalitatem & mobilitatem passionum eorum si concedatur, illam quidem, quia relatiua proprietas est, aliam vero, quia passio dicitur.

¶ Circa uero ly ens, hoc tantum distinguere oportet, quod dupliciter entis nomine uti consueuimus. Primo, pro omni eo quod habet esse quocunque modo, & sic hic non capitur. Secundo, pro eo quod proprie esse dicitur, hoc autem in his, quæ fiunt, est id quod proprie fit, eius siquidem est esse propriè, cuius est fieri. Id autem quod proprie fit, ut septimo Metaph. text. commen. 28. patet, est compositum, siue substantiale, ut homo, siue accidentale, ut homo musicus. Et sic sumitur in proposito. Vnde colligendo dicta ad hoc quod aliquid sit pars subiectiua entis mobilis, quod subiectum Physicæ dicimus, exigitur & quod sit proprie ens, & quod sit mutabile physica mutatione. Et propterea nec materia prima, nec forma substantialis, aut accidentalis ens mobile est, sed entis mobilis principia, hæc omnia sunt. Est ergo ens mobile communius quam sit corpus mobile, & quam substantia naturalis siue sensibilis, quia continet sub se omnia materialia composita, quæ solum mutabilia sunt siue sint substantialia, siue accidentalia, siue secundum formam absolutam, siue secundum vbi. Et est ens mobile abstractius quid quocunque prædictorum, quanto ens aliquem gradum concomitans, prius est illo, dato etiam quod ad composita accidentalia se non extenderet. Nec obstat contradictio per ly mobile, quoniam sicut substantia rationalis abstractius quid est, quam animal rationale, sic ens mobile abstractius & prius quid est, quam substantia mobilis, quamuis enim ex parte ly mobile æqua sit abstractio, ex parte tamen ly ens, & ly substantia, abstractius ens mobile. Vnde quemadmodum concedens substantiam rationalem, adhuc disputandi locum haberet, an illa rationalis substantia esset corpus an animal, & cætera, & continue ab abstractiori ad minus abstractum quæstio descendere, dum a substantia rationali ad corpus rationale, & a corpore ad corpus animatum, & cætera veniretur, sic sub ente mobili quæstio remanet, an illud sit substantia, an corpus, & cætera. Cum igitur in re mutabili

con-

considerari possit, & quod sit corpus mutabile, & quod sit substantia mutabilis, & quod sit ens mutabile, diui Thomæ sententia est naturalia rationem subiecti Philosophiæ naturalis induere primo, non quatenus sunt corpora mutabilia, aut substantiæ mutabile, sed quatenus sunt entia mutabilia, ita quod ens mobile licet complexionem nominum contineat, incomplexum tamen & per se vnum quod quid est significat, sicut ens per se. Quemadmodum enim diuiso ente in per se & in alio, si simplicibus vocabulis careremus, substantiam ens per se nominaremus, & accidens ens in alio, & tamen unam formalem rationem significaremus, non aggregatam ex pluribus, ita diuiso ente in transmutabile & intransmutabile, carentes simplici uocabulo, ens transmutabile seu mobile uocamus alterum membrum, quod unius est quidditatis, & illud Philosophiæ naturalis subiectum esse adæquatum dicimus. Hæc de secundo.

QVO AD Tertium, cum ens mobile duo nomina complectatur, & vnum significet, primo ostendendum est, quod eius significatum est adæquatum Philosophiæ subiectum, deinde quod his nominibus conuenientissime significatur.

¶ Primo probatur simpliciter. Primo sic. Adæquatum subiectum primarum passionum naturalium est adæquatum subiectum Philosophiæ naturalis, sed ens mobile, & non substãtia aut corpus naturale seu mobile, est adæquatum subiectum primarũ passionum naturalium, ergo, &c. maior est per se nota. Minor vero probatur accipiendo transmutabilitatem, seu quod idem est, mutabilitatem pro prima passione Physica, uel saltem una de primis, aut eis æquiualente, ut ab omnibus supponitur. Tunc sic. Adæquatum subiectum transmutabilitatis habet materiã, formam, & priuationem pro adæquatis principiis, sed tãtum ens mobile habet hæc pro adæquatis principiis, ergo nihil aliud ab ente mobili est subiectum adæquatum transmutabilitatis, & consequenter primarum passionum naturalium, quod erat probandum. Maior huius prosyllogismi est ex eo euidens, quod oportet ista tria in omni materia esse adæquata sibi inuicem, s. passionem & subiectum & propria passionis principia, ut patet de risibilitate, & homine, & animali rationali, constat autem ex primo Physicorum per longum processum, transmutabilitatis principia prima esse materiam, formam, & priuationem, oportet igitur eius, ad quod tanquam adæquatum subiectum primo sequitur transmutabilitas, esse adæquata principia, materiam, formam & priuationem. Minor patet ex his, quæ in 12. Metaph. a textu 19. usque ad tex. 29. dicuntur, scilicet quod materia, forma, & priuatio generis substantiæ sunt principia propria substantiæ mutabilis, & materia, forma, & priuatio in genere quantitatis sũt propria principia quanti mutabilis & materia, forma, & priuatio in genere qualitatis sunt principia propria qualis mutabilis.

¶ Si dicatur quod quẽmadmodum principia propria substantiæ continent propria principia cæterorum generum, quia sunt causæ eorum, ut ibidem docet Aristot. sic substantia mutabilis continet omne quantum & quale mobile, & transmutabilitas substantiæ omnem aliam. Et propterea licet materia, forma, & priuatio excedant substantiam mobilem formaliter, non tamẽ uirtualiter. Hoc licet sit subtiliter dictum, uim tamen rationis non excludit propter duo. Primo, quia falsum est, quod principia propria substantiæ mutabilis sint principia principiorum cæterorum generum mutabilium. Quamuis enim sit uerum & expressum in 12. Meta. c. supra dicto, quod per se principia essendi in genere substantiæ sunt principia principiorum essendi in cæteris generibus, idest, quod materia & forma substantiæ sunt causæ materiæ & formæ in quantitate, &c. Veritati tamen aduersatur, quod per se principia trãsmutabilitatis substantialis sint principia principiorum transmutabilitatis aliorum generum. Priuatio. n. in genere substantiæ, quæ est per se principium non substantiæ, sed trãsmutationis substantialis, non est uniuersaliter, & consequenter, nec per se principiorum priuationis, quæ est principium transmutationis accidentalis, ut in corpore cœlesti patet, ubi ens mobile secundum locum habet omnia propria principia, scilicet materiã, formam & priuationem, cœlum autem substantialiter non habet nisi duo principia, quæ sunt essendi per se principia, siue ibi sit materia, quæ est pura potentia, siue simplex corporeitas pro materia, & intelligentia & forma, nullo enim modo est ens mobile substantialiter. Secundo, quia dato, quod esset talis inclusio uirtualis, adæquatum tamen subiectum transmutabilitatis, & similiter adæquatum principiatum ex materia, forma & priuatione, non substantia mobilis, sed ens mobile, quoniam quando aliqua proprietas uniuersalis secundum prædicationem habet subiectũ adæquatum secundum prædicationem, in quo reperitur causa, secundum quam inest quibuscunque proprietas illa, illud tale est eius subiectum secundum quod ipsum. Nec est requirendum pro primo subiecto illius illud ad quod per uiam resolutionis proprietas illa, & eius principia reducuntur, alioquin periret doctrina tradita in libro Posteriorum capitulo de uniuersali. Docemur enim ibi sistere, quando adæquatum subiectum secundum prædicationem inuenimus, & causam in eo, per quam sibi cæterisque illa passio inest. Nulla etiam posset poni proprietas communis alicui analogo ad substantias & accidentia, cum accidentia, & eorum proprietates & principia in substantiis uirtualiter includantur. Nisi ergo velimus abuti uocabulis, & rationibus eorum, quod in se est subiectum adæquatum transmutabilitatis in seipso adæquate, claudit propria principia transmutabilitatis. Sed nec substantiã mobilis, nec corpus mobile claudit in se illa, quoniam propria principia transmutabilitatis uniuersalis, seu in communi, sunt materia, forma, & priuatio in communi, quæ genus substantiæ transcendunt. Enti autem mobili adæquantur, quicquid enim ex materia, forma, & priuatione cõstat, ens mutabile est, & econuerso, eo quod priuatio machinatur ad malum. Ens igitur mobile est proprium, & primum mobilitatis subiectum.

¶ Secundo probatur propositum, & directe arguitur contra ponente corpus mobile sic. Coniunctio omnis mobilis cum ratione corporeitatis, non supponitur in naturali philosophia, sed in 6. Physi. probatur, ergo non corpus mobile, sed ens mobile est subiectum philosophiæ naturalis. Antecedens patet in tex. 32. sexti Physicorum ubi probatur quod omne mobile est corpus. Consequentia vero patet tum ex eo quod si corpus mobile poni adæquatum subiectum, oportet supponi mobilitatem coniunctã esse corpori, aut vt rationem mobilem, aut vt passionem, tum ex eo, quod oportet supponi corpus coextendi ipsi mobili, alioquin nõ supponeretur subiectum adæquatum scientiæ. Vtrunque autem horum impossibile est supponi, ignorata vniuersali coniunctione ipsius mobilis cum corpore, ut de se patet, ergo. Et hæc est ratio S. Tho. in primo Physic. nunquam enim dixit ipse, quod Philosophus naturalis probet corpus mobile esse, ut communiter sibi imponitur, quia non intelligitur, corpus enim mobile esse qui dubitant, non egent medio, sed sensu, quo vel seipsos moueri percipiant, sed dixit quod probat omne mobile esse corpus. Et vt plenius huius rationis vis percipiatur, aduertendum est primo, quod subiectum adæquatum scientiæ resoluentis suas conclusiones in principia per se nota, qualis est philosophia naturalis, oportet & quod sit subiectum primarum passionum, ac per hoc quod sit principium essendi, & consequenter cognoscendi secundum naturam cæterorum, & quod sit principium cognitionis in nobis, siue ad latentes proprietates, & occulta principia a posteriori, siue a priori procedatur, quoniam subiecti cognitio omnibus præsupponitur. &, vt dicit Auerroes in secundo Physicorum, commento vigesimonono, nec a priori, nec a posteriori probari potest in scientia, & innatum est nobis, quod oportet semper a notioribus nobis procedere, ut in primo Phys. com. quarto, dicitur. Sicut ergo prima ratio superius facta procedit ex ordine naturæ, sic ista procedit ex nostro ordine cognoscendi. Et propterea S. Thom. dixit, quod ad audientes probatur, omne mobile esse corpus, insinuans per hoc, cognitionis magis quam rei ordinem. Aduertendum est, secundo, quod quamuis aliud sit omnem mobilitatem esse coniunctam corpori, & aliud cognosci omnem mobilitatem esse coniunctam corpori, ad hoc, tamen quod corpus mobile ponatur subiectum adæquatum, nihil refert quod horum deficiat, quoniam sicut deficiente coniunctione illa secundum rem, corpus mobile prohiberetur ex parte rei esse subiectum, ita deficiente coniunctione illa in esse cognito, ex parte cognitionis, quæ præhaberi debet, impeditur. Non sufficit autem præsupponi aliquod mobile esse corpus (quod ad sensum patet) sed oportet supponere omne mobile esse corpus, tum quia ad hoc, quod complexum aliquod, uel complexe significatum induat rationem subiecti adæquati in scientia, oportet id quod est vt formale, & sic supponatur per se coniunctum alteri, vt passio uel ratio formalis, alioquin frustra de materiali parte complexi illius quæstio fieret, cum ea quæ sunt per accidens, variabilia, & extra quæstiones scibiles sint. Hoc autem sicut impossibile est esse, nisi omne tale illi insit, ita est impossibile supponi nisi omne tale inesse illi supponatur, quoniam omnia hæc, sicut in naturæ ordine præexigunt de omni, ita & in cognitionis ordine. Vnde si naturalis scientiæ subiectum est corpus mobile, oportet in hac scientia quæ de mobili in eo quod mobile tractat, supponere mobile, quod ut formale se habet, coniunctum esse corpori per se, vel vt passionem, uel ut rationem formalem. Neutrum autem horum fieri potest, nisi supponatur omne mobile corpori connexum esse, imaginari enim non potest, vt propria passio, aut ratio formalis credatur esse alicuius, id quod communius illo dubitatur. Tum quia ad hoc, ut aliquod complexe significatum habeat rationem adæquati subiecti alicuius scientiæ, non minus oportet id quod, ut formale ponitur adæquari scientiæ, quam id quod, vt materiale sumitur coextendi illi formali, alioquin si materiale rationem formalis contraheret, scientia, quæ adæquate rationem formalem respicit, subiectum suum excederet, nihil autem refert, ut dictum est, coextensionẽ talem nõ esse,

aut non supponi. Si igitur corpus mobile in eo quod mobile, adæquatum subiectũ ponatur Philosophiæ naturalis oportet Philosophiam, quæ de mobili, in eo quod mobile est, supponere, corpus euacuare mobile, alioquin adæquatum sibi subiectum, quam uis haberet, non tamen supponeret, & consequenter subiecti rationem non haberet. Hoc autem impossibile est supponi, quamdiu nescitur, an omne mobile sit corpus, ut de se patet. Potes autem rationem hanc iuxta S. Thomam, sic colligendo formare. Nulla scientia habens subiectum complexum, aut complexe significatum, probat eam coniunctionem partium subiecti, sine qua complexum illud subiecti rationem induere non potest, alio quin scientia speciali dicere licet, Hæc enim maior æquiualet maiori S. Tho. breuius assumentis, nulla scientia probat, id est, construit, uel componit sibimpsi subiectum, loquendo enim de subiecto complexo, æquiualet dicere, nulla scientia componit aliquid, ut sit suum subiectum, & dicere, nulla scientia probat suum subiectum, apud formaliter terminos speculantes. Sed Philosophia naturalis, si corpus mobile ponitur subiectum, construeret subiectum suum, ergo, &c. Patet minor ex dictis, quia probat uniuersalem coniunctionem mobilitatis cum corpore, sine qua corpus mobile subiecti rationem habere non potest. Omissa autem uerborum solicitudine, directe syllogizandum est sic. Nullũ coniunctum, cuius de omni coniunctio probatur in aliqua scientia, est subiectum adæquatum illius, corpus mobile est coniunctũ cuius de omni coniunctio probatur in Philosophia naturali, ergo corpus mobile non est subiectum in Philosophia naturali. Maior iam patet ex eo quod omne coniunctum, quod ponitur adæquatum subiectum, supponitur & per se coniunctum saltem ex parte formalis, & coextensum rationi formali adæquantis scientiam, sed cuius coniunctio dubitatur de omni, non supponitur coniunctum per se, nec coextensum rationi formali, ergo. Minor ex sexto Phy. patet tex. com. 32. ubi probatur uniuersalis coniunctio mobilis cum corpore & processu Philosophiæ naturalis, maxime in secundo Phy. & secundo tractatu primi de cælo, unde habetur uniuersalis coniunctio corporis cum mobili.

¶ Sed remanent duæ contra rationem hanc obiectiones excludendæ. Prima est, quia non uidetur uerum, quod in 6. Phy. probetur, omne mobile esse corpus, eo quod in tex. 32. probatur tantum omne mobile esse diuisibile. Constat autem, quod si probatur passio alicuius de mobili, non propterea probatur ratio formalis subiecti illius passionis, sic autem se habent diuisibilitas & corporeitas, ut patet. Secunda est, quia uidetur hæc secunda ratio aduersari primæ, in hac siquidem dicitur omne mobile esse corpus, in illa uero dicitur ens mobile communius esse, & corpore & substantia mobili. Ad primum horum dicitur, quod quia non cadit in intellectu humano, quod aliquid supponatur esse corpus de quo dubitetur esse diuisibile, nisi apud antiquos attributos errores, ponentes corpora indiuisibilia, quia diuisibilitas ipsa sic comes est corporeitatis & in esse, & in cognosci, ut prius absque posteriori nunquam cognoscatur, experimur enim non aliter nos cognoscere, aut supponere corpus, nisi ut quantum quoddam quantitate molis, ideo si in Philosophia non supponatur omne mobile esse diuisibile, a fortiori supponi non potest esse corpus, quia coniunctio mobilis cum corporeitate, dum dubitatur, cum diuisibilitate non potest cognosci nisi ratione, aut sensu. Ex sensu autem constat, quod non habetur, ratio autem ad illam nulla inuenietur. Et si ex demonstratione illa 6. Phy. non acceptatur probatum, saltem tanquam necessario consequens cõclusionem formaliter conclusam, relinquitur maius inconueniẽs, quod scilicet omne mobile esse corpus, longe remotius est a Philosophiæ principio, ut patet 3. cœli, & 1. de generatione. Peripatetici tamen ibidem utramque concludi propositionem indirecte intelligunt, unde Auer. in primo cæli, commen. 5. dicit. Probatũ est in sexto Phy. quod omne mobile est corpus, & cætera. Ad secundum uero dicitur, quod licet ens sit communius corpore (quia de multis prædicatur quidditatiue, de quibus corpus non prædicatur quidditatiuè) non tamen est sic communius, quod alicui insit, cui corporeitas coniuncta non sit, omne enim ens mobile est corpus, uel claudit in se corpus. Potest & secundo dici (licet in idem redeat) quod in sexto Physicorum probatur omne mobile esse corpus, id est corporeum aliquid. Probando enim mobile esse diuisibile, nihil aliud probatur, quam mobile esse ens corporeum, siue illud sit corpus, siue corporeum aliquid. Corporeum autem conuertitur cum ente mobili, dato quod corpus cum eo non conuertatur. Et eodem modo potest argui contra ponentes substantiam naturalem, aut mobilem. Omne enim naturale, aut mobile esse substantiam, cum oporteat supponi, aut haberetur ex sensibus, aut ex naturali Philosophia, aut ex Metaphysica. Ex sensu quidem non habetur. Ex naturali autem Philosophia si haberetur, concludere hoc non posse supponi in ipsa, si autem a Metaphysi. tractatur, ut Auerr. dicit secundo Physic. commen. quarto, hoc etiam concludit illud non posse esse subiectum in Philosophia naturali, quæ scientia ex se est euidens absque Metaphysica. Habet enim subiectum & principia propria ex sensibus per se nota, & non accipit ea positione, quamuis a Metaphysico defendi habeant si impugnentur, ut in primo Physicorum text. commen. 12. dicitur.

¶ Tertio probatur idem authoritate, & primo Ari. in 3. Phy. ubi in diffinitione motus non posuit corpus aut substantiam, sed ens in potentia, &c. Ex quo arguit. Id est subiectum Philosophiæ, quod ponitur in diffinitione primorum accidentium naturalium, quia tale est proprium subiectum eorum, ut patet in 7. Metaph. tex. 15. sed non corpus nec substantia, sed ens in potẽtia secundum quod in potentia (quod idem est quod ens mobile, ut patet in 3. Physi. tex. 6. & 9.) ponitur in diffinitione primorũ accidentium naturalium, s. motus &c. ergo ens mobile est subiectum philosophiæ naturalis. Et confirmatur hoc idem ex 1. Phy. tex. 11. ubi supponendum dicitur in Philosophia omnia, aut quædam moueri, & non omnia aut quædam corpora, & cæt. Secundo, authoritate Auer. q. s. non solicitus de uocabulis in tertia Metaphysic. commen. primo, ens mobile, & in 12. eiusdem commen. 5. corpus mobile, & in procemio Physi. res sensibiles subiectũ Philosophiæ nominauerit, & propterea non uerba sua in hac re, sed sensum ponderari uoluerit, in secundo tamen Physico. expresse docet aliquid prius corpore subiectum esse philosophiæ naturalis, dum dicit commẽto tertio. Et sciendum est, quod subiectum istius libri est natura, & principia naturalia, cum sint communia omnibus rebus naturalibus, & ideo in hoc libro non diffiniuit corpus, neque alia de quibus consideratio naturalis, sicut fecit in primo cœli & mundi. Ex quo habetur quod apud ipsum consideratio de corpore mobili differt usque ad librum de cœlo, & mundo, ubi ab eius diffinitione inchoatur, ut patet in textu commento secundo. Et rursus habetur subiectum Physicæ esse commune corpori, & aliis, de quibus considerat naturalis, ut prima ratione assumpsimus. Non ergo corpus mobile, sed aliquid prius eo commune naturalibus omnibus est subiectum philosophiæ, quod ens mobile esse ex prima ratione liquet. Et ergo significata ratio per ens mobile subiectum philosophiæ naturalis, non autem significata per substantiam, aut corpus naturale, uel mobile, uel sensibile. Quod autem illis uocabulis conuenientissime significetur, sic patet. Mobilis uocabulum in primis conuenientius sumitur, quam sensibilis, quoniam admisso ente sensibili, adhuc nõ est naturalis Philosophus a Parmenidis, & Melissi inuectione, concedentes enim ens sensibile, negabant mobile. supposito autem ente mobili, Philosophiæ principia inconcussa manent. Similiter conuenientius est, quam naturalis nomen, tum quia redit idem inconueniens. Nam supposito ente naturali, adhuc Philosophus naturalis liber non incedit, nisi mobile addat, ut ipse Arist. testatur in primo Physi. tex. 11. contra Parmen. & Meliss. concedentes ens naturale, ibidem. Nobis autem subijciatur, omnia aut quædam naturalia moueri. Tum quia subiectum notissime debet supponi, & constat diffinientia notiora esse diffinito, unde cum motus naturam diffiniat, quod clare significatur per ens mobile, obscure importatur per ens naturale, hoc enim si declarandum est, ad motum oportet uenire. Tum quia nominibus utendum est, ut plures, 2. Topic. usitatissimum autem est naturæ nomen ad cuiuscunque rei quod quid est, & naturalis ad omne non artificiale, siue de genere mobilium sint, siue non. Et propterea si ens naturale supponeretur, ens non artificiale intelligeretur subiectum in philosophia naturali, quod est falsum. Et sic inficiationi locum daret uocabuli æquiuocatio, quod si distinguendum esset, & ens naturale, id est, habens in se principium motus supponendum, cur non potius absque glossa, & distinctione ens mobile a principio dictis clarius exprimendo? præsertim q secundi Physicorum principium anticipandum esset, ut glossa illa intelligeretur. Entis autem nomen clarius propositis, ex dictis patet. Hæc de tertio.

NVNC Quarto superest argumentis in oppositum satisfacere. Et ad primum quidem dicitur, quod ens significare tertium quid commune secundum analogiam substantiæ, & accidentis, non est contra S. Thomam, nisi secundum analogiæ naturam ignorantes. Unde nullum inconueniens est, ens mobile cõmune esse secundum rationem formalem, non unam simpliciter, sed unam analogice entibus mobilibus omnibus, scilicet substantiis, quantis, & qualibus, & cæteria. Quamuis etiam ratio ad oppositum non concludat contra tenentes, ens mobile extra substantiam non inueniri, quia homo ipse inquantum est ens mobile, aliud est a seipso, inquantum est substantia mobilis. Et propterea non sequeretur, ergo ponendo ens mobile subiectum, ponitur substantia, aut corpus mobile, quoniam differunt formali ratione.

¶ Ad secundum dicitur dupliciter. Primo, q mobilitas communiter sumpta, ut de ea in hac loquimur quæstione, nõ est passio, sed substantiale prædicatum, sicut & materiale & possibile, iuxta ea quæ supra adducta sunt. Quæ phi etiam ratione confirmari, ex eo q possibile substãtiale prędicatũ est entium, a materia sumptum, non enim homo est ens possibile per aliquã proprietatẽ

ipsum

ipsum consequentem, sed per intrinseca sua. Mobilitas autem apud naturalem idem sonat quod possibilitas apud Physicorum, ut exercitatis istis scientiis, non authoritatibus notum est. Sed quia hoc non est a prædecessoribus discussum, & ut nouum non facile acceptabitur, sic debiliter firmatum, ideo secundo dicitur, quod si mobilitas sit passio, adhuc subiectum Philosophiæ conceditur esse unius rationis formalis circumlocutæ per ly ens mobile. Et ad instantiam contra hanc responsionem respondetur tripliciter. Primo, quod quamuis in scientiis a priori procedentibus subiectum debeat esse primo & maxime notum, quo ad quid rei, non tamen hoc oportet in scientiis a posteriori doctrinam facientibus, qualis est naturalis Philosophia, ut commentator dicit in proœmio, & in commentariis primi Physicorum commen. secundo. Sufficit enim quod sit primo & maxime notum, quo ad an est, & quid nominis, ut ex primo Poster. patet. Huic autem nihil obstat talis circumlocutio. Secundo dicitur, quod notitiam subiecti debere esse maximam, potest dupliciter intelligi. Vno modo respectu cognitionum possibilium haberi de illo, potest enim idem cognosci probabiliter, & demonstratiue, per communia & propria, & cætera. Et hoc modo de subiecto non oportet supponi a nobis maximam cognitionem, ut patet inductiue etiam in Mathematicis. Alio modo respectu aliarum cognitionum, quæ in illa scientia acquiruntur. Et hoc modo est verum, & conceditur quod cognitio ista, quam habemus de illa ratione formali in isto circumlocutio, est maior omni cognitione, quam acquirimus in Philosophia naturali. Et si contra hoc insistetur, quia multorum notitiam acquirimus in philosophia naturali quæ per intima eorum cognoscimus, & nominamus (perfectior autem est cognitio per intima, quam per passionem, sicut ratio illa cognoscitur) respondetur, quod perfectio cognitionis, de qua est sermo in primo Posterior, vnde sumitur, quod subiecti cognitio debet esse maxima, non attenditur penes aliud quã euidentiam. Vnde maius & minus in cognitione in proposito, penes euidentiæ latitudinem attendere oportet, & propterea aliud est cognosci intimius, & aliud euidentius. Cum enim omnis cognitio acquisita in scientia, siue pertingat ad intima alicuius quæsiti, siue non, habet euidentiam ex cognitione subiecti sicut ex principio necesse est cognitionem subiecti esse euidentiorem, & consequenter maiorem cæteris. Et nunc sic est in proposito, quia cognitio entis mobilis, quam circumloquendo supponimus, est ex sensibus euidens, quæcunque autem alia acquisita est discursu syllogistico, est ex illius euidentia certa, propter quod autem unumquodque & illud magis est, ut dicitur in primo Poster. Tertio dicitur, quod si Phylosophia haberetur a nobis sub perfecta ratione scientiæ, qua est in se, proculdubio subiectum oporteret omnino esse primo & maxime notum, ut arguendo dicitur. Quia autem non sic est, tantum imperfectionis scientiæ nostræ admiscetur, quantum subiecti cognitio compatitur, ex hac enim incompleta cognitione subiecti, minor plena est cognitio subsequentium, difficultasque in soluendis quæstionibus non parua.

¶ Ad tertium dicitur negando consequentiam, quæcunque via teneatur. Non enim eiusdem scientiæ est considerare aliquod subiectum, & per se partes eius subiectiuas, aut per se modos quoscunque, sed eos tantum, qui genus, scilicet illius subiecti non egrediuntur. Mobile autem extra genus scibile Metaphysicæ est, quoniam a materia sensibili non abstrahit: accidentalem autem conditionem entis mobilitatem esse, ut subalternatio requirit nullo modo est possibile, ut ex his, quæ scripsimus super cap. 25. primi Poster. patet, quia accidentalitas illa perseitatem & extraneitatem simul respectu illius subiecti exigit, quod respectu entis non est possibile, cum nihil extraneum sit ab ente, ut dicitur tertio Metaphysicorum textu undecimo. Nec mihi obijciatur quod sanctus Thomas in tractatu de natura generis dicit, Philosophiam naturalem propter accidentalitatem huiusmodi subalternari Metaphysicæ, qui tractatum illum forte nunquam vidit S. Thomas. Stylus enim eius non est, & multa ibi sunt, quæ doctrinæ eius non consonant.

¶ Ad quartum dicitur, quod plus requiritur ad hoc, quod aliquid sit subiectum, quam quod ad ipsum fiat resolutio, alioquin principia subiecti, ad quæ ultimo fit resolutio, essent subiectum. Oportet ergo quod ad eius rationem formalem fiat resolutio, tanquam adæquatum primarum passionum subiectum, ad substantiam autem mobilem non fit mobilium resolutio, sicut ad adæquatum mobilitatis subiectum, sed sicut ad primum clausum in adæquato mobilitatis subiecto, quod est ens mobile. Post resolutionem siquidem passionum communium in analogum subiectum, potest analogum ipsum in se resolui, posterius in prius reducendo, ut in tractatu de nominum analogia diffuse diximus.

¶ Et hic sit finis huius quæstionis in conuentu sanctæ Mariæ gratiarum in Mediolani suburbio, anno Salutis 1499. die 6. Nouemb. Sume igitur amantissime mi frater Vincenti, solicitudinis hospitalitatisque tuæ fructum, & quo præstas ingenij acumine, discute, dans veniam minus consentaneis, memor quod nihil in vllo vnquam genere cultum repentinumque sit. Vale.

TRACTATVS QVINTVS, De nominum analogia, in vndecim capita diuisus.

CAPVT PRIMVM.

Quotuplex sit analogia, & quid sit eius primus modus.

INVITATVS Et ab ipsius rei obscuritate, & a nostri ęui flebili profundarum literarum penuria, de nominum analogia in his vacationibus tractatum edere intendo. Est siquidem eius notitia necessaria, adeo, vt sine illa non possit Metaphysicam quispiam discere, &, multi in alijs scientijs ex eius ignorantia errores procedant. Quod si nullo vsquã tempore accidit, hac ætate id euenire clara luce videmus, dum analogiam, uel indistinctionis, uel ordinis, vel conceptus præcisi vnitate, cum inæquali participatione constituunt. Ex dicendis namque patebit opiniones huiusmodi a veritate, quæ vltro offerebat, per abrupta deuiasse.

¶ Analogiæ igitur vocabulum proportionem seu proportionalitatem, vt a Græcis accepimus, in proposito sonat, adeo tamẽ extensum distinctumque est, vt multa nomina analoga abusiue dicamus, & multarum distinctionum adunatio si fieret confusionem pareret. Ne tamen rectum, obliqui iudicio priuetur, & singularitas in loquendo accusetur, vnica diuisione trimembri omnia comprehendemus, & a minus propriæ analogis ad verè analoga procedemus.

¶ Ad tres ergo modos analogiæ analoga omnia reducuntur; scilicet ad analogiam inæqualitatis, & analogiam attributionis, & analogiam proportionalitatis. Quamuis secundum veram vocabuli proprietatem, & vsum Aristotelis vltimus modus tantum analogiam constituat, primus autem alienus ab analogia omnino sit.

¶ Analoga secundum inæqualitatem uocantur, quorum nomen est commune, & ratio secundum illud nomen est omnino eadem inæqualiter tamen participata. Et loquimur de inæqualitate perfectionis, ut corpus nomen commune est corporibus inferioribus & superioribus. huiusmodi autem analoga logicus uniuoca appellat, Philosophus æquiuoca, eo quod ille intentiones considerat nominum, iste autem naturas. vnde & in decima Metaphys. tex. commento vltimo Aristotelis, dicit quod corruptibili, & incorruptibili nihil est commune vniuocum, despiciens unitatem rationis, seu conceptus tantum. Et in septimo Physicorum, tex. commen. decimotertio, dicitur iuxta genus latere æquiuocationes, quia huiusmodi analogia cum vnitate conceptus non dicit vnã naturam simpliciter, sed multas complectitur sub se naturas ordinem inter se habentes, vt patet inter species cuiuscunque generis specialissimas, & sub alternas magis. Omne enim genus analogũ hoc modo appellari potest, licet non multum consueuerint nisi generalissima, & his propinqua sic vocari, ut patet de quantitate, & qualitate in prædicamentis & corpore, &c. Hanc analogiam S. Tho. in 1. sent. dist. 19. vocat analogiam secundum esse tantum, eo quod analogata parificantur in oratione significata per illud nomen commune, sed non parificantur in esse illius rationis. Perfectius siquidem esse habet in uno, quam in alio cuiuscunque generis ratio, vt in Metaphysica pluries patet. Non solum enim planta est nobilior minera, sed corporeitas in planta est nobilior corporeitate in minera, & sic de alijs. Perhibet quoque huic analogiæ testimonium Auer. in com. 2. 12. Metaph. dicens, cũ vnitate

generis prioritatem & posterioritatem eorum, quæ sub genere sunt. Hæc pro tanto analoga vocantur, quia considerata inæquali perfectione inferiorum per prius & posterius ordine perfectio de illis dicitur nomen illud commune. Et tam in vsum venit, vt quasi synonymæ dicamus aliquid dici analogice, & dici per prius & posterius. Abusio tamen vocabulorum hæc est, quoniam dici per prius posterius, superius est ad dici analogicè. In huiusmodi autem analogis, quomodo inueniantur vnitas abstractio, prædicatio, comparatio, demonstratio, & alia huiusmodi, non oportet determinare, quoniam uniuoca sunt secundum ueritatem, & vniuocorum canones in eis seruandi sunt.

CAPVT II.

Analogia attributionis quid sit, & quibus modis fiat. & quæ eius conditiones.

Analogia attributionis qd sit.

ANaloga autem secundum attributionem sunt quorum nomen est commune, ratio autem secundum illud nomen est eadem secundum terminum, & diuersa secundum habitudines ad illud. Vt Sanum commune nomen est medicinæ, & vrinæ, & animali, & ratio omnium inquantum sana sunt, ad unum terminum sanitatem scilicet, diuersas dicit habitudines. Si quis enim assignet quid est animal, inquantum sanum, subiectuni dicet sanitatis, vrinam uero inquantum sanum, signum sanitatis medicinam autem, inquantum sanam, causam sanitatis proferet. Vbi clare patet, rationem sani esse nec omnino eandem, nec omnino diuersam, sed eandem secundum quid, & diuersam secundum quid, est enim diuersitas habitudinum, & identitas termini illarum habitudinum.

¶ Quadrupliciter autem fieri potest huiusmodi analogia secundum quatuor genera causarum, uocando pro nunc causam exemplarem, causam formalem. Contigit siquidem multa ad finem, & ad unum efficiēs, & ad vnum exemplar, & ad unum subiectum secundum aliquam unam denominationem, attributionem, diuersimode habere, vt patet ex exemplis ipsius Aristo. Ad causam enim finalē pertinet exemplum de sano in 3. Metaph. text.comm. 2. ad efficientem vero exemplum de medicinali ibidem positum ad materialem autem analogia entis ibidem subiuncta, ad exemplarem demum analogia boni posita in prima Ethicorum capit. 7. Attribuuntur autem analogiæ huic multæ conditiones, ordinate se consequentes, scilicet quod analogia ista fit secundum denominationem extrinsecam tantum, ita quod primum analogatorum tantum est tale formaliter, cætera autem talia denominantur extrinsece. Sanum enim ipsum animal formaliter est, vrina uero & medicina & alia huiusmodi sana denominantur non a sanitate eis inhærente, sed extrinsece ab illa animalis sanitatē significatiue uel causaliter, &c. medicatiuum quoque a medicinali arte deriuatum, medicum formaliter denominat. Instrumenta uero & quæcunque alia medicatiua dicuntur, extrinseca denominatione ab illa arte dicuntur. Sola substantia formaliter est ens, quasi esset subiectum, & habens esse, cætera autem entia, ideo dicuntur, quia illius entis mensuræ, dispositiones, actiua, &c. sunt. Boni quoque ratio in bono per essentiam saluata quo exemplariter cætera denominantur bona in solo primo bono formaliter inuenitur, reliqua autem extrinseca denominatione secundum illud bonum bona dicuntur. Sed diligenter aduertendum est, quod huiusmodi analogiæ conditio, scilicet, q̄ non fit secundum genus causæ formalis inhærentis, sed semper secundum aliquid extrinsecum, est formaliter intelligenda, & non materialiter, id est, non est intelligendum per hoc quod omne nomen quod est analogum per attributionem, est commune analogatis, sic quod primo tantum conuenit formaliter cæteris autem extrinseca denominatione (ut de sano & medicabili accidit) ista enim uniuersalis est falsa, & ut patet de ente & bono, nec haberi potest ex dictis, nisi materialiter intellectis. Sed est ex hoc intelligendum, quod omne nomen analogum per attributionem ut sic, uel inquantum sic analogum commune est analogatis sic, quod primo conuenit formaliter, reliquis autem extrinseca denominatione. Hoc siquidem uerum est, & ex formali intellectu præcedentium manifeste sequitur. Ens enim quamuis formaliter conueniat omnibus substantiis accidentibus, &cæt. inquantum tamen entia omnia dicuntur ab ente subiectiue ut sic, sola substantia est ens formaliter, cætera autem entia dicuntur, quia entis passiones, vel generatione, &cætera, sunt licet entia formaliter alia ratione dici possint. Et simile est de bono. Licet enim omnia entia bona sint bonitatibus sibi formaliter inhærentibus, inquantum tamen bona dicuntur bonitate prima effectiue aut finaliter, aut exemplariter omnia alia, non nisi extrinseca denominatione bona dicuntur illamet bonitate, qua Deus ipse bonus formaliter in se est.

Primum analogatorū hac analogia oportet esse tale formaliter, cætera vero non nisi denominatione extrinseca.

¶ Et ex hac conditione statim infertur alia, scilicet quod illum unum ad quod diuersæ habitudines terminantur in huiusmodi analogis, est vnum non solum ratione, sed numero. Quod dupliciter intelligi potest secundum, quod analogata dupliciter sumi possunt, scilicet vniuersaliter & particulariter. Si enim sumuntur analogata particulariter, illud unum necessario est non numero vere & positiue. Si autem sumatur vniuersaliter illud vnum necessario est vnum numero negatiue, idest non numeratur in illis analogatis ut sic, quàm is in se sit vniuersale quoddam, & non vnum numero. Verbi gratia, si sumantur hæc vrina sana hæc medicina sana, & hoc animal sanum hæc omnia dicuntur sana sanitate existente in hoc animali, quam constat vna numero vere esse. Socrates enim dicitur sanus, quia hanc habet sanitatem, medicina, quia illam facit, vrina quia eandem significat, &cætera. Si vero sumantur animal sanum in communi, & vrina sana in communi, & medicina sana in communi, sic formaliter loquendo, sanitas a qua huiusmodi sana dicuntur, non est vna numero in se, eo quod causæ vniuersales effectibus vniuersalibus comparandæ sunt, Et simile est de signis, & instrumentis conseruatiuis, & aliis huiusmodi, sed est una numero in istis analogatis. Non enim numeratur sanitas in animali, vrina & diæta, quoniam non est alia sanitas in vrina, & alia in diæta, & alia in animali.

Analogū est unum numero in omnib. analogatis positiue si sumat particulariter negatiue, non si sumatur vniuersaliter.

Et sequitur conditio ista ex præcedenti, quoniam commune secundum denominationem extrinsecam non numerat id a quo denominatiu sumitur, in denominatis, sicut uniuocum multiplicatur in suis vniuocatis, & propter hoc, dicitur unum ratione tantum, & non numero, in suis uniuocatis. Alia enim est animalitas hominis, & alia equi, & alia boni animalis nomine adunante in vna ratione.

¶ Ex hac autem conditione infertur alia, scilicet quod primum analogatum ponitur in ratione cæterorum secundum illud nomen analogum, quoniam cætera non suscipiunt illud nomen nisi per attributionem ad primum in quo formaliter saluatur eius ratio. Cadit siquidem in ratione medicinæ, & diætæ, & vrinæ, &c. inquantum sana sunt animalis sanitas, sine qua intelligi cætera sana non possunt, & simile est de aliis indicium. Ex hoc autem sequitur ulterius, quod nomen sic analogum vnum certum significatum commune omnibus partialibus eius modis, seu omnibus analogatis non habet. Et consequenter, quod conceptum obiectiuum, nec conceptum formalem abstrahentem e conceptibus analogatorum habet, sed sola vox cum identitate termini diuersimode respectu communis est. Ita quod cum in hac analogia sint tria, vox scilicet terminus respectus diuersi ad illum, nomen analogum terminum quidem distincte significat, vt sanum sanitatem, respectus autem diuersos, ita indeterminate, & confuse importat, vt primum distincte, vel quasi distincte ostendat, cæteros autem confuse, & per reductionem ad primum. Sanum enim respectus multos ad sanitatem, puta habentis, significantis, causantis, &c. sic in una uoce sanitatem distincte importante confundit, vt respectum primum, s. habentis seu subiecti distincte significet. Sanum enim absolute dicimus sanitatem habentem, vt subiectum, cæteros autem respectus indeterminate importat, & per attributionem ad primum, vt patet ex dictis. Et propter hoc tria de huiusmodi analogo dicuntur, s. q̄ commune est omnibus analogatis non secundum vocem tātum, & q̄ simpliciter prolatum stat pro primo, quod non est prius primo analogato, in quod tota ratio formaliter saluatur. Primum quidem peculiarius significat, & supra omnia analogata superius significatum non habet.

Primū analogatū ponitur in cæterorū rōnibus.

¶ Diuiditur autem a S. Tho. analogia hæc in analogiam duorum ad tertium, vt vrinæ & medicinæ ad animal sanum, & in analogiam vnius ad alterum, vt vrinæ vel medicinæ ad animal sanum, Nec habet diuisio ista alia membra a supradictis, quoniam hoc circuit analogiam secūdum omnia genera causarum, sed ad hoc facta est, vt ostendatur differenter suscipi nomen analogum, quando ponitur primum analogatum ex vna parte, & cætera ex alia parte, & quando secundorum analogatorum vnū hinc, & alterum inde ponitur, secundum quodcunque genus causæ analogia fiat. Primo enim & cæteris sic commune est analogum, vt nihil eis prius ponat, aut significet, & propterea vocatur analogia vnius ad alterum, ponendo omnia alia a primo loco vnius. Secundis autem analogatis sic commune est nomen analogum, vt aliquid eis prius ponat, primum scilicet ad quod omnia secunda attribuuntur. Et vocatur analogia duorum ad tertium, vel multorum ad vnum, quia non inter se est attributio, sed ad primum. Appellantur autem analoga secundum attributionem a Logico æquiuoca, vt in principio Prædicamentorum patet, vbi animal æquiuocum dicitur ad animal verum & pictum. Animal enim pictum non pure æquiuoce, sed per attributionem ad animal verum animal dicitur, & in ratione eius inquantum animal manifeste patet verum animal accipi. Quærenti enim, quid animal pictum in eo, quod animal? respondebitur, imago animalis veri. A Philosophis vero Græcis, nomina ex vno, vel ad vnum aut in vno media & inter æquiuoca, & vniuoca dicuntur,

vt

vt pluries in Metaphysica patet, & expresśe in primo Ethicorum huiusmodi nomina contra analoga distinguuntur, ut infra amplius dicetur. A Latinis autem vocatur analoga, vel æquiuoca a consilio. Hanc analogiam Sanctus Thoma in primo sententiarum, distinctione decimanona, uocat analogiam secundum intentionem, & non secundum esse, eo quod nomen analogum non sit hic commune secundum esse, idest formaliter, sed secundum intentionem, idest, secundum denominationem, vt enim ex dictis patet in hac analogia nomen commune non saluatur formaliter, nisi in primo, de cæteris autem extrinseca denominatione dicitur. Hæc ideo analoga apud Latinos dicuntur, quia proportiones diuersas ad unum dicunt intensu proportionis nomine ad omnem habitudinem, abusiua tamen loquutio hæc est, quam longe minor, quam prima. Quomodo autem de huiusmodi analogis sit scientia, & contradictiones, & demonstrationes, & consequentiæ, & alia huiusmodi de eis fiant, ex dictis, & Aristotelis consuetudine patet. Oportet enim significationes diuersas prius distinguere, propter quod ambigua apud Arabes hæc dicuntur, & deinde a primo ad alia procedere, sicut a centro ad circumferentiam diuersis proceditur vijs.

C A P V T III.

Analogia proportionalitatis quid, & quotuplex sit, & quomodo propriè analogia dicatur.

EX abusiuè igitur analogis ad proprie analoga ascendendo, dicimus analoga secundum proportionalitatem dici, quorum nomen est commune, & ratio secundum illud nomen est proportionaliter eadem, Vel sic, Analoga secundum proportionalitatem dicuntur, quorum nomen commune est, & ratio secundum illud nomen est similis secundum proportionem, ut uidere corporali visione, & uidere intellectualiter, communi nomine uocantur uidere, quia sic intelligere rem animæ offert, ut uidere corpori animato. Quamuis autem proportio uocetur certa habitudo unius quantitatis ad altam, secundum quod dicimus quatuor duplam proportionem habere ad duo, & proportionalitas dicatur similitudo duorum proportionum, secundum quod dicimus, ita se habere octo ad quatuor, quemadmodum sex ad tria, utrobique enim dupla proportio est, &c. Transtulerunt tamen Philosophi proportionis nomen ad omnem habitudinem conformitatis commensurationis, capacitatis, &c. Et consequenter proportionalitatem extenderunt ad omnem similitudinem habitudinum. Et sic in proposito uocabulis illis utimur.

¶ Fit autem duobus modis analogia hæc, scilicet metaphoricè, & proprie. Metaphorice quidem, quando nomen illud commune absolute unam habet rationem formalem, quæ in uno analogorum saluatur, & per metaphoram de alio dicitur, ut ridere, vnam secundum se rationem habet, analogum tamen metaphorice est veru risui, & prato florenti, aut fortunæ successui, sic enim significamus hæc se habere, quemadmodum homo ridens. Et huiusmodi analogia sacra Scriptura plena est, de Deo metaphorice notitiam tradens. Proprie vero quando nomen illud commune in utroque analogatorum absque metaphoris dicitur, ut principium in corde respectu animalis, & in fundamento respectu domus saluatur. Quod vt Auerrois in commento septimo, primi Ethicorum ait, proportionaliter de eis dicitur.

Analogia hæc cæteris omnib. antecellit. ¶ Proponitur autem analogia hæc cæteris antedictis dignitate & nomine. Dignitate quidem, quia hæc fit secundum genus causæ formalis inhærentis, quoniam prædicat ea, quæ singulis inhærent. Altera uero secundum extrinsecam denominationem fit. Nomine autem, quoniam analoga nomina apud Græcos (a quibus analogæ uocabulum habemus) hæc tantum dicuntur, ut ex Aristol. etiam colligitur, qui in Metaphysica, nomina quæ dicimus analoga per attributionem, ex uno, uel ad vnum, vel in uno vocat, vt patet in principio 4. & in 7. text. commen. 15. In quinto autem Metaph. cap. de uno, in text. 12. diffiniens vnum secundum analogiam, ut synonymis vtitur vnum analogia & vnum proportione, & diffinit esse ea, quæcunque se habent vt aliud ad aliud, aperte insinuans illam esse proprie analogorum diffinitionem, quam diximus. Quod tamen clarius in Arabica habetur translatione, dicente, illa quæ sunt unum secundum æqualitatem, scilicet proportionalem, sunt quorum proportio est una sicut proportio alicuius rei ad aliam rem, ubi Auer. exponēs ait. Et illa dicuntur vnum, quæ sunt vnum secundum proportionalitatem, sicut dicitur, quod proportio rectoris ad ciuitatem & gubernatoris ad nauem, est vna. In secundo quoque Poste. cap. 13. huiusmodi nomina proportionalia analoga uocat. Et quod quod plus est, in primo Ethicor. 7. distinguit supra dicta nomina ad unum aut ex vno, contra analoga, dum loquens de communitate boni ad ea quæ bona dicuntur, ait Non assimilantur a casu æquiuocis, sed certe ei, quod est ab vno esse, vel ad unum nomina contendere, uel magis secundum analogiam. Et subdens exēplum analogiæ dicit. Sicut enim in corpore visus, in anima intellectus. In quibus uerbis lectori non solum nomen analogiæ hoc, quod diximus, sonare docuit, sed præferenda esse in prædicationibus metaphysicis hanc insinuauit analogiam in ly magis, vt S. Thom. ibidem propter supradictam rationem optime exponit. Scimus siquidem secundum hanc analogiam, rerum intrinsecas entitates, bonitates, veritates, &c. quod ex priori analogia non scitur. Vnde sine huiusmodi analogiæ notitia metaphysicales processus absque arte discurrunt. Acciditque huiusmodi innouantibus, quod antiquis nescientibus logicam, ut in 2. Elenchorum dicitur. Nec fuit forte Aristot. tempore tam periculosus casus iste, sicut modo apud nos est, quoniam blasphemare fere uidetur, qui metaphysicales terminos analogos dicens secundum proportionalitatem communes exponit. Cum tamē Auer. dicat super prædictu textu, Et dignius his tribus modis est, ut sit nomen boni dictum de eis secundum uiam, quæ dicitur de proportionalibus. Vocatur quoque a Sanct. Thoma in primo Sententiarum distinct. 19. analogia hæc analogia secundum intentionem, eo quod analogata illa nec in ratione communis nominis nec in esse illius rationis parificantur, & tamen tam in ratione illius nominis, quam in esse eiusdem proportionaliter conueniunt. Sed quoniam, vt dictum est, obscura & necessaria valde res hæc est, accurate distincteque dilucidanda est per plura capitula.

C A P V T IIII.

Quomodo analogum nomen ab analogatis distinguatur.

QVoniam autem analogia media est inter æquiuocationem puram & vniuocationem, ex extremis medij natura declaranda est. Et quia in nominibus tria inueniuntur, s. vox, conceptus in anima, & res extra seu conceptus obiectiuus, ideo singula perlustrando, dicendum est quomodo analogum ab analogatis distinguitur. Et a rebus incipiendo (quia priores conceptibus & nominibus sunt) dicimus quod nomine æquiuoco diuersæ res significantur, quod ut sic non nisi uoce adunantur. Vniuoco uerò diuersæ res ita significantur, quod ut sic ad rem in se simpliciter, vnam, abstractam & præcisam in esse cognitio ab eis adunantur. Analogo autem nomine res diuersæ ita significantur, quod ut sic ad res diuersas secundum proportionem unam uniuntur. Vocatur autem in proposito res non solum natura aliqua, sed quicunque gradus, quæcunque realitas, & quodcunque reale in rebus inuentum. Vnde inter vniuocationem & analogiam hæc est differentia, quod res fundantes uniuocationem sunt sic adinuicem similes, quod fundamentum similitudinis in vna est eiusdem rationis omnino cum fundamento similitudinis in alia, ita quod nihil claudit in se vnius ratio, quod non claudat alterius ratio Ac per hoc fundamentum vniuocæ similitudinis, in vtroque extremorum æque abstrahit ab ipsis extremis. Res autem fundantes analogiam, sic sunt similes, quod fundamētum similitudinis in vna diuersæ est rationis simpliciter a fundamento illius in alia, ita quod unius ratio non claudit id quod claudit ratio alterius. Ac per hoc fundamentum analogæ similitudinis in neutro extremorum oportet esse abstractum ab ipsis extremis, sed remanent fundamenta distincta, similia tamen secundum proportionem, propter quod eadem proportionaliter vel analogice dicuntur. Et vt omnibus possint prædicta patere, declarantur exemplariter in vniuocatione huius nominis animal & analogia huius nominis, ens, homo, bos, leo & cætera animalia, quia habent in se singulis naturas sensitiuas seu proprias animalitates, quas constat diuersas secundum rem esse, & mutuo similes, sic quod in quocunque extremo, puta homine, aut leone, consideratur secundum se animalitas, quæ est similitudinis fundamentum, inuenitur æqualiter abstrahens ab eo, in quo est, & nihil includens in uno quod nō in alio, & ideo & in rerum natura fundant secundum suas animalitates similitudinem uniuocā, quæ identitas generica vocatur, & in esse cognito adunantur non ad duas uel tres animalitates, sed vna tantum, quæ animalis nomine in concreto per se primo significatur, & uniuoce uocamur communi nomine animal. Omnium siquidem eorum, secundum quod naturas sensitiuas habent, indistincta omnino est ratio, quæ illius rei quā animalitatem vocamus, adæquata est diffinitio. Substantia aūt, quantitas, qualitas, &c. quia non habent in suis quidditatib. aliquid prędicto modo abstrahibile, puta entitatem, quoniam supra substāntialitatem nihil amplius restat, ideo nulla substantialitatē vniuocatiotē inter se cōpatiuntur. Et quia cū hoc, quod

non solum eorum quidditates sunt diuersæ, sed etiam primo diuersæ retinent similitudinem, in hoc, quod unumquodq; eorũ secundum suam proportionem habet esse, & ideo, & in rerum natura non secundum aliquam eiusdem rationis in extremis, sed secundum proprias quidditates, ut commensuratas his proprijs esse fundant analogiam, id est, proportionalem similitudinẽ. Et in intellectu adunatur ad tot res quot sunt fundamenta, proportionis similitudine unitas, significatas propter illam similitudinem, entis nomine, & analogice communi nomine vocantur ens. Differenter ergo res adunantur sub nomine Analogo & Vniuoco.

¶ Conceptus quoque mentalis non eodem modo inuenitur in uniuocis & analogis, quoniam nomen uniuocum, & omnia vniuocata, ut sic vnum tantum conceptum in mente habent perfecte, & adæquate eis correspondentem, quia fundamentum vniuocæ similitudinis, quod significatum formale est nominis vniuoci, vnius omnino rationis est in omnibus vniuocatis, ac per hoc in uno repræsentato, omnia repræsentari necesse est. In analogis uero, quoniam fundamenta analogæ similitudinis diuersarum sunt rationum simpliciter, & eiusdem secundum quid, idest, secundum proportionem, oportet duplicem analogi mentalem conceptum distinguere, perfectum & imperfectum, & dicere quod analogo & suis analogatis respondet unus conceptus mentalis imperfectus, & tot perfecti, quot sunt analogata. Quia enim unum analogatorum, ut sic, simile est alteri, consequens est, quod conceptus repræsentans vnum, repræsentet alterum, iuxta illam maximam, Quicquid assimilatur simili, ut sic, assimilatur etiam illi, cui illud tale est simile.

¶ Quia vero talis similitudo secundum proportionem tantum est, quæ diuersam rationem in altero fundamento habet, conceptus perfecte repræsentans unum analogatorum a repræsentatione alterius deficit, & consequenter oportet alterius analogati alterum adæquatum conceptum esse. Vnde & analogum unum habere mentalem conceptum, & plures habere conceptus mentales, verum est diuersimode, quamuis simpliciter loquendo, magis debeat dici, analogi esse plures conceptus, nisi loquendo occasio aliud exigat. Dico autem hoc, quoniam eum contradicendis analoga omnino caret uno conceptu mentali sermo est, vnum corrupu conceptum absolute dicere non est reprehendendum. Propter quod oportet solerti discretione lectorem uti, quando inuenitur scriptum, quod analogata cõueniunt in una ratione, & quando inuenitur alibi, quod analoga non conueniunt in una ratione. Est ergo differentia inter analogiam, & vniuocationem quo ad conceptum mentalem, ita quod uniuoci, & uniuocatorum, ut sic unus est conceptus perfecte, & adæquate eis respondens, ut de conceptu animalis patet. Analogi uero & analogatorum ut sic, ut plures necessario sunt conceptus perfecte repræsentans. Non ita quod sit unus conceptus adæquate respondens nomini analogo, & adæquate analogatis, quoniam secundum veritatem nomen illud uniuocum esset, sed ita quod cõceptus unus repræsentans perfecte alterum analogatum ut sic, imperfecte repræsentat reliquum. Quo ad uocem autem, non est inter analoga, & uniuoca differentia.

¶ His autem prælibatis intentum facile patere potest, quomodo scilicet distinguitur analogum, puta, ens ab analogatis, puta, substantia, quantitate & qualitate. Vniuocum enim, puta animal, distinguitur ab uniuocatis, puta homine & leone, quo ad rem significatam seu conceptum obiectiuum, & quo ad conceptum mentalem sicut unum simpliciter abstractum, &c. a multis simpliciter, &c. Analogum uerò quo ad rem seu obiectiuum conceptum distinguitur sicut unum proportione a multis simpliciter, uel (& idem est) sicut multa, & similia secundum proportiones a multis absolute, verbi gratia, Ens distinguitur a substantia, & quantitate, non quia significat rem quandam eis communem, sed quia substantia quidditatem tantum substantiæ importat, & similiter quantitas quidditatem quantitatis absolute significat, ens autem significat ambas quidditates, ut similes secundum proportiones ad sua esse, & hoc est dicere, ut easdem proportionabiliter. Quo ad conceptum autem mentalem adæquatum hoc quoque eodem omnino modo distinguitur. Secundum conceptum uero mentalem imperfectum, quamuis distinguatur sicut unum simpliciter a multis simpliciter, non tamen sicut unum abstrahentis in repræsentando ab illis multis, quemadmodum in uniuocis contingat. Quoniam, ut ex dictis patet, conceptus ille, puta, qualitatis, inquantum ens, alterius analogati, idest ipsius qualitatis, secundum quod se habet ad suum esse, est adequate repræsentatiuus, & a qualitatis quidditate non abstrahens, cæterorum uero (puta quantitatis, & substantiæ) imperfecte tantum est repræsentatiuus, inquantum eis similis proportionabiliter est.

QVAESTIO V.

Qualis sit abstractio analogi ab analogatis.

OPORTET autem ex præmissis ostendere, qualiter analogum abstrahat ab his, quibus commune secundum analogiam dicitur, puta, qualiter ens abstrahit a substantia & quãtitate. Insurgit siquidem difficultas quædam in re hac, & ex parte rerum, & ex parte conceptus. Ex parte siquidem rerum, quia uidetur analogi nominis res significata eodem, abstrahibilis & abstracta modo quo res uniuoco nomine significata. Quoniam cum (ut in 5. Metaph. dicitur) vnum in qualitate faciat simile, nulla apparet ratio cur a quibusdam similibus sit una res abstrahibilis, & a quibusdam non, licet euidens ratio sit, cur ab his similibus, puta Socrate & Platone, abstrahibilis sit res magis vna, & ab illis, puta homine & lapide, minus una. Vnde si substantia & quantitas assimilantur in hoc quod vtraque est ens, & consequenter in eis est aliquid unum, quod est fundamentum illius similitudinis, quid vetat ab eis abstrahi rem vnam vtrique communem? Ex parte uero conceptus, quia videtur eodem modo conceptus analogi abstrahere ab analogatis, sicut uniuocum ab uniuocatis, eo quod analogum nomen importat in confuso singulas proportiones analogatorum, & distincte non significat nisi proportionem in communi, verbi gratia, ens non significat habens se ad esse sic, puta ut substantia aut ut quantitas, sed si proportionale nomen est, significare videtur habens se ad esse secundum aliquã proportionem, quæcunque sit illa. Hoc autem constat esse æque abstractum a substantia, & a quantitate & consequenter per modum uniuoci in analogis abstractio conceptus apparet.

VT Autem euidens fiat huius ambiguitatis determinatio, sciendum est, quod licet abstrahere diuersa significet, cum dicimus animal abstrahere ab homine & equo, eo quod tunc significat ipsam intellectus operationem attingentem in eis vnum, & non alia, nunc uero significat extrinsecam denominationem ab illa intellectus operatione, qua res cognita abstracta denominatur. In unum tamen & idem semper tendit, quoniam semper sonat intelligi vnum, non intellecto altero. Ideoque nihil aliud est agere de abstractione analogi ab analogatis, quam inquirere & determinare, quomodo res significata analogo nomine intelligi possit, non cointellectis analogatis, & quomodo conceptus illius habeatur absque conceptibus illorum. cum igitur ex supradictis, & ex ipso analogiæ vocabulo pateat, quod analogo nomine, non simpliciter vna res, sed res proportione una significatur, talis autem idem est quod res diuersæ, ut similes proportionaliter, facile deduci potest, quod res analoga potest quidem intelligi non cointellectis analogatis, & consequenter abstrahere ab eis. Sed non sicut in uniuocis res vna (puta natura sensitiua, seu animal intelligitur non cointellectis uniuocatis natura humana & equina, ut sic) sed sicut duæ res ut proportionaliter similes intelliguntur, non cointellectis ipsismet duabus rebus secundum suas proprias naturas absolute. Ita quod analogi abstractio non consistit in cognitione vnius, & non in cognitione alterius, sed in unius & eiusdem intellectione ut sic, & non in intellectione absolute verbi gratia, entis abstractio non consistit in hoc, quod entitas apprehenditur, & substantia aut quantitas non, sed in hoc quod substantia, uel quantitas apprehenditur, ut sic se habet ad proprium esse, secundum hoc enim similitudo proportionaliter attenditur, & non apprehenditur substantia, aut quantitas absolute. Et simile est de alijs rebus analogis, quales sunt fere omnes Metaphysicales. Vnde concedi potest, rem analogam abstrahere, & non abstrahere ab analogatis diuersimode. Abstrahere quidem, pro quanto abstrahit ab eis quemadmodum res ut sic, idest res similis alteri proportionaliter abstrahit a se absolute sumpta. Non abstrahere uero, pro quanto res ut sic accepta seipsam necessario includit, & absque seipsa intelligi non potest. Quod de uniuocis dici non potest, quia res uniuoca, absque alijs, quibus est uniuoce communis, intelligitur, sic quod eas in suo intellectu nullo modo actualiter includit, ut patet.

OBIECTIONI Autem ad propositum adductæ ex analogæ similitudinis natura, facile satisfit, dicendo, quod cum unum multipliciter dicatur, non oportet omnem similitudinem attendi secundum unum simpliciter, sed quandoque sufficit, quod unum secundum proportionem faciat simile. Vnum autem proportionaliter non est simpliciter unum, sed multa similia secundum proportiones, a quibus ideo non potest abstrahi res una simpliciter, quia similitudo ipsa proportionalis tantum est, & fundamentum non est nisi proportionaliter. De ratione siquidem unius proportionaliter, est habere quatuor terminos, ut in quinto Ethicorum dicitur. Quoniam proportionalitas, qua similitudo proportionum fit inter quatuor ad minus (quæ duarum proportionum extrema sunt) necessario est

& con-

& consequenter unum proportione non unificatur simpliciter, sed distinctionem retinens, unum pro tanto est, & dicitur, pro quanto proportionibus dissimilibus diuisum non est. Vnde sicut nō est alia ratio quare unum proportionaliter non est unum absolute, nisi quia ista est eius ratio formalis: ita non est quærenda alia ratio, cur a similibus proportionaliter non potest abstrahi res una, hoc enim ideo est, quia similitudo proportionalis talem in sua ratione diuersitatem claudit. Et accidit ulterius procedentibus, ut quærant id, quod sub quæstione non cadit: ut quare homo est animal rationale, &c.

Cóceptus nominis analogiæ abstrahit, nō sicut unū simpliciter sed sicut unum proportione.

DE Abstractione quoque conceptus eodem dicendum est modo, abstrahit enim conceptus analogi nominis non sicut unū simpliciter, sed sicut unum proportione, seu simile secūdum proportiones a multis absolute. Sed quia obiciendo tangitur de abstractione conceptus analogia specialibus conceptibus illius analogiæ, & abusiue analogata ibidem uocantur partiales analogi rationes: ideo diligenter cauendum est, ne apparentia in obiectione tacta in illum errorem ducat, qui ibi tangitur. Sciendum siquidē est, quod licet in analogis secundum attributionem in hoc omnia analogata conueniāt, quod eandem formam omnino respiciunt: ita quod non solum conueniunt in uno termino, sed in hoc quod est respicere illum. Erroneum tamen est, analogo per attributionem conceptum unum respectus in communi ad illum terminū per abstractionem a tali & tali respectu attribuere. uerbi gratia, Animal inquantum sanum, urina inquantum sana, & medicina inquantum sana, licet conueniant & in sanitate tanquam termino, cuius animal est subiectum, urina signum, & medicina causa, & & conueniant in hoc, quod respiciant sanitatem: quodlibet enim eorum sanitatem respicit, licet diuersimode. Ab his tamen specialibus respectibus non abstrahitur respectus in communi ad sanitatem, importatus sani nomine: in cuius respectu omnes speciales respectus ad sanitatem, confuse & in potentia claudantur. Falsum enim est, quod sanum significet hoc quod dico, respiciēs, uel aliqualiter se habens ad sanitatem. Tum quia sic sani nomen vniuocum uere esset ad urinam & animal, &c. ut patet ex uniuocorum diffinitione. Tum quia hoc est contra intentionem dicentium urinam aut diætam sanam. Percunctantibus siquidem, quid est urina inquantum sana, non respondetur, respiciens sanitatem: sed omnes, respectum illum specificarūt respondentes signum sanitatis, & similiter de diæta responderetur, quod est conseruatiua sanitatis, &c. Tum quia contra omnes & Philosophos & Logicos hucusque a me uisos hoc est. Sicut autem in prædictis analogis prædictus cauendus est error; ita in analogis secundum proportionem, quæ sola simpliciter analoga sunt, similis cauendus est error, ex simili causa apparentiæ firmitatem trahens. Quia enim analogata conueniunt in hoc, quod unumquodque eorum commensuratum seu proportionatum est, licet diuersimode, credi potest quod ab his specialibus proportionibus abstrahatur proportionatum in communi, & nomine analogo significetur. An per hoc analogum habeat conceptum unum, in quo confuse & in potentia claudantur omnes speciales propositiones analogorum; uerbi gratia, ut quia substantia proportionata est suo esse, & similiter quantitas, & qualitas, licet diuersimode: ideo substantia, quantitate, qualitate, diuersimode proportionatis suis esse, abstrahatur res, siue quantitas proportionem habens ad esse: qualiscunque sit illa proportio, & hoc sit entis primarium significatum, in quo oēs speciales proportiones substantiæ, quantitatis & qualitatis, &c. ad sua esse confuse claudantur & in potentia.

¶Sed hoc falsissimum est: Tum quia hoc quod dicitur, scilicet res proportionata ad hoc quod sit, non est res una simpliciter & in esse obiectiuo, nisi chymerice. Tum quia proportionalia nomina uniuoca essent, ut ex uniuocorum diffinitione patet, & consequenter periret proportionalitatis ratio, quæ extrema unum simpliciter esse non compatitur, & sic essent proportionalia & non proportionalia, quod intellectus capere non potest. Tum quia contra Arist. authoritatem in secundo post. inferius adducēdam, & adductam ex primo Ethi. & S. Tho. & Auer. & Alberti expresse est. Vnde confusio qua analogum tam secundum attributionem quam secundum proportionem importat speciales habitudines aut proportiones, non est confusio plurium conceptuum in vno communi conceptu, sed est confusio significationum in una uoce, licet difformiter. Quoniā in analogia attributionis uox analoga primum distincte significat, cætera autem confuse in analogia uero proportionis, nomen analogum ad omnes suas significationes indistincte se habere permittitur.

¶Cautum tamen & attentum oportet hic esse: quia cum analogi rationes dupliciter sumi possint, & scilicet secundum se & ut eædem & ipsæ ut eædem propter identitatis proportionalis, naturam non abstrahant a seipsis: & tamen aliquid conuenit eis ratione identitatis, seu inquantum eædem sunt, quod non conuenit eis ratione diuersitatis, ut patet de communibus eis, uidetur quod duo incompossibilia secundum apparentiam, analogi rationibus conueniant, scilicet, quod ipsæ ut eædem non abstrahant a seipsis, & quod ipsæ, ut eædem aliquid causent, & habeant, & quod non ut diuersæ, reduplicarique possint ut eædem, non reduplicatis, ut diuersæ sunt. Hæc enim non solum compossibiliter, sed necessario simul sibi uendicat identitas proportionalis, quoniam & extrema uniti omnino non patiens, ab eis omnino abstrahi non permittit, & extrema aliqualiter indiuisa & eadem ponens, ut eadem ea considerabilia, & reduplicabilia exigit. Sicque fit, ut analogo secundum identitatē in se clausam, ad diuersitatem rationem in se quoque clausam comparato, abstractio quædam (quæ non tam abstractio, quam quidam abstractionis modus est) inueniatur, propter quam non solum ab analogatis (puta substantia, & quantitate) analogum, puta ens, abstrahere dicitur, ut supra diximus. Sed ab ipsis eius rationibus bene, seu a diuersitate ipsarum rationum eius, puta rationis entis in substantia, & rationis entis in quantitate. Nō quia quandam rationem eis communem dicat, quia hoc est fatuum, nec quia illæ rationes omnino sint eædem, aut eas omnino uniat, quia sic non esset analogum, sed uniuocum, sed qui eas proportionaliter adunans, & os easdem proportionaliter significans, ut easdem considerandas offert, annexa inseparabiliter diuersitate quasi seclusa, & identitate proportionali unit, & confundit quodammodo diuersitatem rationum. Sicque non sola significationum in uoce confusio, analogo conuenit, sed confusio quædam conceptuum, seu rationum fit in identitate eorum proportionali, sic tamen ut non tam conceptus, quam eorum diuersitas confundatur. Et quoniam analogum talem identitatem præcipue importat, & tali confusione frequenter utimur, analoga nomina ab omni rationum eius diuersitate abstrahere dicentes (dum confuse pro omnibus supponere ipsum pluries exponimus) ideo non mediocri opus est uigilantia, ne in uniuocationem labi contingat. Abstrahit igitur analogum a suis analogatis (puta ens a substantia, & quantitate, sicut unum proportione à multis, seu sicut similia proportionaliter a se ipsis absolute tam quo ad conceptum obiectiuum, quam mentalem, siue sit sermo de abstractione totali, siue de formali. Hæ enim abstractiones non differunt in eodem, nisi secundum præcisionem, & non præcisionem, ut alibi declarauimus. Vnde nihil aliud est dicere ens abstractum a naturis prædicamentorum abstractione formali, quam dicere naturas prædicamentales proportionales ad sua esse, ut præcise, a specialibus autem seu singulis analogiæ rationalibus extremis, non tertio conceptu simplici, sed uoce communi & identitate proportionali earundem, quodammodo abstrahit.

CAPVT VI.

Qualis sit prædicatio analogi de suis analogatis.

VIdebitur autem forte alicui ex his quòd prædicatio analogi de suis analogatis (puta entis de substantia, & quantitate, aut formæ de animo & albedine, &c.) sit, sicut prædicatio æquiuoci de suis æquiuocatis, ita quod non sit prædicatio superioris de inferioribus: nec communioris de minus communi, nisi sola uoce, sed eiusdem de seipso. Non est enim analogo res una significata quæ in utroque analogatorum saluetur. absque hoc autem prædicatio communioris aut superioris non inuenitur secundum intrinsecam denominationem, seu existentiam. Sic enim analogum secundum proportionalitatem communem esse dictum est. Fouere quoque potest non parum opinionem hanc processus iuxta primum Topic. Aut scilicet analogum est prædicatum conuertibile, aut inconuertibile seclusa uocis communitate. Et cum constet non esse conuertibile (quoniam substantia, ut sic se habens ad suum esse, quod ens de substantia dictum prædicat, conuertitur cum substantia & similiter quantitas sic cōmensurata suo esse, cum quantitate conuertitur, & sic de aliis) consequens est, quod analogum tanquam superius analogatis prædicari non possit. Superioris enim intentionem suscipere non potest, quod conuertibile esse comprobatur. Et quoniam secundum ueritatem analogum, ut superius prædicatur de analogatis, & non sola uoce commune est eis, sed conceptu unico proportionaliter, cuius unitas ad hoc, quod prædicatum aliquod superioribus ratione habeat, sufficit quia superius nihil aliud sonat, quam unum prædicatum ad plura se extendens, unū aūt non per accidēs, aut congregatione (sicut aceruus lapidum) sed per se. constat esse etiam unum proportione, ideo ad huius ueritatis claritatem ex extremis procedendo, sciendum est, quod quia analogum medium est inter uniuocum & pure æquiuocum, cōsequens est, quod analogum ideo aliquo modo, & non idem aliquo modo de suis prædicet analogatis. Et quia prædicat aliquod abstrahens aliquo modo a suis analogatis (ut ex præmisso patet cap.) consequens est, quod comparetur ad sua analogata ut maius ad minora, seu superius ad inferiora, licet non omnino unū secundum rationem sit, quod eis imponit. Quod ut clarius pateat, figuraliter declaratur sic. Tam in æquiuocis quam uniuocis & analogatis, quatuor inueniuntur, scilicet duæ res ad minus, æqui-

æquiuocatæ,uniuocatæ,aut analogatæ, & duæ res,seu rerum rationes æquiuocationem,uniuocationem,aut analogiam fundantes;uerbi gratia, In æquiuocatione canis inueniuntur hæc quatuor,canis marinus,& canis terrestris, & ratio illius, & ratio illius secundum nomen canis. In uniuocatione quoque animalis inueniuntur quatuor,scilicet homo & bos, & natura sensitiua hominis, & natura sensitiua bouis, quæ animalis uniuocationem fundant In analogia similiter entis quatuor sunt,scilicet substantia & quantitas, & subst inquantum commensurata suo esse, & quantitas secundum quod suo esse proportionatur. Et licet prima duo, scilicet æquiuocata,& uniuocata, & analogata eodē modo quantum ad propositum spectat in omnibus his distinguantur, quia ubilibet ex opposito condistincta sunt, altera tamen duo uniuocationem, æquiuocationem & analogiam fundantia, diuersimode unita aut distincta sunt. In æquiuocis namque rationes illæ,puta canis marini & terrestris, sunt omnino diuersæ secundum rationem, & propter hoc id quod prædicat canis de marino cane,nullo modo prædicat de terrestri, & econuerso, & ideo sola uoce communius aut maius æquiuocatis dicitur & est. In uniuocis uero res illæ, puta animalitas in boue. & animalitas in Leone,licet numero & specie diuersæ sint ratione tamen omnino eædem sunt;ratio enim unius est omnino eadem quod ratio alterius,& econuerso, & propter hoc id quod prædicat animal de homine, idem omnino prædicat de boue, & uniuocum dicitur & superius homine & boue.

In analogis autem res analogiam fundantes, puta quantitas ut sic se habens ad esse,& substantia ut sic se habens ad esse, licet diuersæ sint & numero,& specie,& genere,ratione tamen eędem sunt non omnino, sed proportionaliter quoniam unius ratio proportionaliter eadem est alteri. Et propter hoc id quod prædicat analogum,puta ens de quantitate, illudmet proportionaliter prædicat de substantia,& econuerso. Est enim illudmet proproportionaliter id,quod in substantia ponit,& econuerso, & propter hoc analogum, puta ens,non sola voce communius, maius, aut superius analogatis est,sed conceptu,ut dictum est,proportionaliter vno.Ita quod analogum & uniuocum conueniunt in hoc quod vtronque communioris,& superioris rationem habet.Differunt autem in hoc quod illud est superius analogice seu proportionaliter, hoc vero uniuoce.Et merito, quia fundamentum superioritatis vtrobique saluatur vniuocationis autem non, fundatur enim superioritas super identitate rationis rei significatæ, id est super hoc q̃ res significata inuenitur non in hoc tantum, sed illamet non numero,sed ratione inuenitur in alio. Vniuocatio autem super modo identitatis omnimode, scilicet identitatis rationis rei significatæ, id est super hoc quod ratio rei significatæ in illo,& in illo est eadem omnino. Quamuis enim in analogis hic identitatis modus non inueniatur, quem in uniuocis inueniri pluries dictum est, identitas tamen ipsa rationis ratione inuenitur,est nanque idētitas proportionalis identitas quædam. Et ideo non minus analogum,puta ens,est prædicatum superius, quam uniuocum, puta animal, sed alio modo, analogum enim est superius proportionaliter, quia fundatur supra identitatem proportionalis rationis rei significatæ,uniuocum autem precisè, & simpliciter, quia semper omnimoda identitate rationis rei significatæ eius superioritas fundatur. Propter quod S. Tho. superioritatis fundamentum aspiciens in quinto Metaph. dicit, quod ens est superius ad omnia,sicut animal ad hominem & Bouem.

¶ Vnde obiectiones ad oppositum adductæ,in hoc peccant, q̃ inter identitatem & modum identitatis non distinguunt. Fatendum est enim, quod ad hoc,q̃ aliquis terminus denominetur superior,aut communior, oportet ut rem unam & eādē in utroq; ponat:sed sophisma cōsequētis cōmittitur inferēdo ex hoc, ergo oportet,q̃ dicat rem unam & eandem omnino. Et est semper sermo de identitate secundū rationem seu diffinitionem. Identitas enim & unitas cōtinent sub se non solum unitatē & identitatem omnimodam,sed proportionalem, quæ in analogi nominis rōne saluātur. Negandum est igitur quod in analogis non prædicatur idem de uno & alio analogato, quoniam unum & idem proportionaliter de omnibus analogatis dicitur, & ꝓpterea inter prædicata non conuertibilia numerandū est. Quantitas enim licet adęquet ens de quantitate uerificatum secundum rationē omnino eandem, non tamen secundum rationem illā proportionaliter, quoniam entis ratio non alia proportionaliter ad substantiam & qualitatem se extendit. Verum quia analogum sonat identitatem proportionalem, ideo huiusmodi rationibus formaliter respondendo,nullo pacto concedendum est analogum conuerti cum aliquo analogato. Ad materiam tamen descendendo, pōt intrepide dici,q̃ quia analogum rationem unam proportionaliter tantum prædicat, & unum proportionaliter plura esse proportionibus similia manifestum est,dupliciter potest secundum singulas rationes ad analogata comparari.Vno modo absolute, & sic secundum singulas rationes cum singulis analogatis conuertitur, quia nulla omnino analogi ratio in duobus analogatis inuenitur.Alio modo secundum identitatem proportionalem, quam habet una cum altera, & sic cum nullo analogato conuertitur quoniam omnes analogi rationes indiuisæ sunt proportionaliter,& vna est altera proportionaliter. Et quia,vt dictum est analogum hanc sonat identitatem, ideo formaliter & simpliciter loquendo analogum inconuertibile & communius prædicatum cōcedendum est esse. Non tamen genus aut species,aut proprium,aut diffinitio, aut differentia,aut accidens uniuersaliter est. Nec propterea diminutus Arist.aut Porphy.fuit: quoniam prædicabile,quod simpliciter unum est, docebant, ac per hoc inter æquiuoca analoga numerauerunt.

¶ Ex prædictis autem manifeste patet, quod analogum non conceptum disiunctum, nec vnum præcisum inæqualiter participatum, nec vnum ordine, sed conceptum vnum proportione dicit, & prædicat. De ordine tamen in analogis incluso infra tractabitur. Vnde cum dicitur de homine,aut albedine, aut quocunque alio quod est ens,non est sensus,quod sit substantia uel accidens sed sic se habens ad esse. Vtor autem ly, sic, quoniam de proprijs nominibus proportionum ad esse in actu exercito ens importantibus, disputare nolo ad præsens: quoniam Metaphysici negotii opus hoc est,& exemplariter hic de ente loquimur. Simile siquidem est de actu potentia,forma,materia,principio, causa, & aliis huiusmodi iudicium.

CAPVT VII.

Qualis analogatorum secundum analogi nomen diffinitio.

APparere quoq; poterit alicui, quod in ratione unius analogi, puta qualitatis,secundum analogi,puta entis nomen alterius analogati,puta substantiæ, vel quantitatis ratio secundum idem analogi nomen vadere debeat:sicut in analogia attributionis contingere dictum est.Fundamentum autem inde apparentia hæc sumit: quia ratio unius analogati, ut eadem proportionaliter est alteri,absque illa altera exprimi complete nequit.Dictum est autem,quod analogo nomine rationes hæ importantur,vt eædem proportionaliter sunt. Et confirmat hoc expositio ipsa analogiæ ab Aristotele, Auerroe & S. Thoma in primo Ethicorum posita. Exponunt enim,quod bonum seu perfectio analogice dicitur de uisu & intellectu: quia sicut uisus in corpore, ita intellectus in anima perfectio est. Constat autem,quod non est intelligibile hoc se habere sicut illud, nisi utrunque extremorum præcipiatur. Necessario igitur uidetur,vnum analogatorum secundum analogi nomen per aliud diffiniendum esse.

VT Autem liqueat huius ambiguitatis solutio recolendum est,analoga hæc dupliciter inueniri, scilicet proprie & metaphorice. Diuersimode enim hæc se habent ad propositam quæstionem. In analogia siquidem secundum metaphoram, oportet unū in alterius ratione poni: non indifferenter, sed proprie sumptū, in ratione sui metaphorice sumpti claudi necesse est: quoniam impossibile est intelligere quid sit aliquid secundum metaphoricū nomen non cognito illo, ad cuius methaphoram dicitur. Neque enim fieri potest, vt intelligam quid sit pratum in eo, quod ridens,nisi sciam quid significet risus nomen proprie sumptum,ad cuius similitudinem dicitur pratum ridere. Est autem huius ratio radicalis, quia analogum metaphorice sumptum, nihil aliud prædicat, quam hoc se habere ad similitudinem illius, quod absque altero extremo intelligi nequit. Et propter hoc huiusmodi analoga prius dicuntur de his,in quibus proprie saluantur,& posterius de his, in quibus metaphorice inueniuntur, & habent in hoc affinitatem cum analogis secundum attributionem,vt patet. in analogia vero in qua nominis saluatur proprietas,nullum analoga membrum per alterum diffiniri oportet,nisi forte gratia materiæ:ut S.Thom.in secunda quæst.de Verit. articulo undecimo docuit. Sunt enim analogatorum rationes secundum analogi nomen quodammodo mediæ inter analoga secundum attributionem,& uniuocata. In analogis enim secundum attributionem primum diffinit reliqua. In uniuocis uero neutrum alterum diffinit,sed unius diffinitio est completa alterius diffinitio: & econuerso. In analogis autem neutrum alterum diffinit,sed unius diffinitio est proportionaliter alterius diffinitio. Et loquimur semper de ratione secundum nomen commune,uerbi gratia in diffinitione cordis, secundum quod principium animalis, non ponitur fundamentum,secundum quod principium domus: nec econuerso; sed eadem proportionaliter est principii ratio utrobique, vt comment. ubi supra dicit.

¶ Duabus autem opus est distinctionibus uti in re hac: ea scilicet,quæ in logica traditur de actu signato & exercito,& ea quæ a Metaphysico ut plurimum tractatur, de ordine rerum ex nomine,ex parte rei,& parte impositionis nominis. Ex prima siquidem distinctione scimus duo. Primo, quod sicut animal dictum de homine & equo importans uniuocationem in actu exercito,

non

non prædicat de homine totum hoc, scilicet naturam sensitiuam eandem secundum rationem naturæ sensitiuæ equi bouis, sed naturam sensitiuam simpliciter, quam tamen ad hoc, quod uniuoca sit prædicatio, oportet esse omnino eandem secundum rationem naturæ sensitiuæ equi & bouis, ita ens importat proportionalitatem in actu exercito, non prædicat de quantitate totum hoc, scilicet habens se ad esse sic proportionaliter ut substantia, aut qualitas ad suum esse, sed habens se ad esse sic absque alia additione: quod tamen oportet, ad hoc, quod analoga sit prædicatio, idem proportionaliter esse cum altero, sic se habere ad esse quod de substantia aut qualitate ens prædicat. Secundum, quod sicut ex declaratione, qua manifestatur animal esse uniuocum, quia dicit unam & eandem omnino rationem in omnibus, non fallimur, nec confundimur, nec uagamur circa hominis & bouis secundum animalis nomen rationem, sed quiescimus, inuentes quod animal exercet; quod uniuocorum diffinitio & expositio significat. Ita ex hac, quod declaratur ens, aut bonum, aut quocunque aliud esse analogum: qui dicit rationes plures easdem proportionaliter, & importat hoc se habere quemadmodum proportionaliter se habet illud ad esse uel appetitum, &c. non debemus turbari, & inquirere in analogi nominis, puta boni, ratione significationem illam, sed sat sit, distinguendo inter actum signatum & exercitum inspicere quod analogi nominis ratio id exercet, quod analogi ratio & declaratio significat. Ex his autem duobus patete iam potest intentum, quod scilicet non oportet unum analogiæ membrum per alterum diffinire, ex eo quod analogum significat ea esse eadem proportionaliter: quoniam hoc in actu exercito significat.

¶ Ex secunda vero distinctione scimus, non solum quod præposterus est ordo rerum & significationum quandoque sub nomine analogo, ita quod prior secundum rem ratio, posterior interdum significatione est, ut de ente & bono, & aliis huiusmodi cõmunibus Deo & creaturis accidit: ratio enim quã in Deo quodlibet horum ponit, significatione quidem posterior, re autem prior est, & propter alterum horum dicitur analogum prædicare de suis analogatis secundum prius & posterius, ipsam † analogi rationem. Sed etiam scimus, quod quando ratio, quam ponit analogum in vno, ex ratione, quam in altero ponit, exponitur, non ideo fit, quia unum in alterius ratione cadat: sed quia unius ratio posterior altera est significatione, & per priorem, utpote notiorem declaratur, vt S. Tho. in 2. artic. quæst. 13. primæ partis fecit declarans, quod dicendo, Deus est bonus, sensus est, id quod bonitatem in creaturis dicimus, præexistit in Deo proportionaliter, &c. Et eadem intelligendum est ratione fieri, si posterior secundum rem per priorem declaretur. Non diffinit ergo analogum secundum unam rationem seipsum secundum alteram, licet exponat & declaret.

† alias prædicari de suis analogatis secundũ prius, & posterius, secundum ipsam analogi ratione.

OBIICIENTIBVS Autem propositum, quamuis ex dictis satisfactum sit, formaliter respõderi potest quod cognosci aliqua ut eadem proportionaliter, seu hoc se habere sicut illud, dupliciter contingit. Vno modo formaliter idest, quod ad relationem identitatis & similitudinis: & sic absque extremis cognitio hæc haberi non potest. Alio modo fundamentaliter: & sic in ratione unius non cadit reliquum sed ratio unius est alterius ratio, omnino, vel proportionaliter. Cõstat autem quod analogum nomen (puta ens, aut bonum) non relationem identitatis aut similitudinis significat, sed fundamentum: & ideo obiectiones, quæ iuxta primum sensum procedunt, nihil concludunt contra intentum. patet autem facillime hæc esse vera exempla de uniuocis ponendo & applicando ad identitatem uniuocationis. Significat nãque nomẽ uniuocum plura, inquantum eadem sunt uniuoce, seu secundum rationem omnino. Et identitatis relatio in nullo extremorum absque altero intelligibilis est, &c.

CAPVT VIII.

Qualis sit in analogo comparatio.

DIFFICVLTAS etiam non parua (quæ multos innasit ac superstat) de comparatione in analogo dilucidanda est. Creditum enim a quibusdam est quod non posset analogia posita, sermo ille nisi extorte exponi, quo vnum analogatum magis aut perfectius tale secundum analogi nomen diceretur. verbi gratia: Substantia est magis, aut perfectius ens quam quantitas. Moti sunt autem ex eo, quod comparatio in uno communi, vtrinque facienda est etiam secundum grammaticos: quod in analogo non inueniri videtur. Et potest formari ratio pro eis talis. Aut comparantur analogata in una communi eis ratione, aut in rationibus: non in ratione communi, quia illa analogia caret: nec in rationibus propriis: quia tunc falsum est substantiam esse magis ens, quam quãtitatem. Non enim minus aut imperfectius quantitas est sua ratio, quam ens in ea ponit quam substantia sua & cetera. Nullo igitur modo videtur comparationem cum analoga saluari posse.

¶ Succumbitur autem difficultati huic, quia proprium comparationis fundamentum non consideratur. Fundatur enim super identitate seu unitate rei, in qua fit comparatio, & non super modo identitatis aut vnitatis sicut de intẽtione superioritatis prædictum est. Vnde cum analogum ex dictis constet, rem unam licet proportionaliter, dicere, nihil prohibet, in ipso comparari analogata, licet non eo modo, quo vniuoca fit comparatio. Ad comparationem siquidem cum requirantur, & sufficiant hæc tria, scilicet distinctio extremorum, & identitas eius, in quo fit comparatio, & modus essendi illius in extremis, scilicet æque uel magis, aut minus perfecte: sub identitate autem seu unitate proportionalis unitas seu identitas contineatur, consequens est, quod si in diuersis idem proportionaliter æque uel magis, aut minus perfecte esse habet, comparatio secundum illud proportionale fieri possit, comparatione nõ uniuoca, sed analoga. Sicut enim quia natura sensitiua est in boue, & illamet omnino secundum rationem est in homine, & perfectius esse habet in homine, quam in boue, homo perfectius animal boue dicitur uniuoca comparatione, sic quia sic se habere ad esse est in substantia, & hoc idem proportionaliter est in quantitate, & imperfectius esse habet in quantitate quam in substantia dicitur substantia magis seu perfectius ens, quam quantitas analoga comparatione. Vnde Sanctus Thom. in septimo articulo quæstione septima de potentia Dei, tripliciter comparationem fieri docens, duos modos analogicæ comparationis ponit, aperte ex hoc insinuans comparationem non solum super identitate numerali specifica, aut generica fundari, sed etiam proportionali. Modi autem comparationis ibidẽ traditi sunt hi, scilicet secundum solam quantitatem rei participatæ, & sic vnum album dicitur altero albius. Vel extendendo propter præsens propositum hũc modum ad omnem comparationem vniuocam, dicetur quod primus attenditur secundum quantitatem rei participatæ eiusdem omnino secundũ rationem, siue illa ratio sit specifica siue generica, vt calidum magis calidum altero dicitur, & homo perfectius animal Leone est. Secundus uero modus attenditur secundum quod res aliqua in vno inuenitur participatiue, alterum uero est per essentiam, quemadmodum homo Platonicus longe perfectior homo esset nobis. Et abstractione intellectus utendo quemadmodum bonitas longe melior est quocunque bono quod participatiue bonum dicitur. Tertius autem modus attenditur secundum quod res aliqua in uno inuenitur formaliter, & secundum se, in altero autem uirtualiter & † eleuatum ad rem superioris ordinis. Quẽadmodum dicimus, quod Sol est magis calidus quam ignis, uel quod calor perfectius esse habet in Sole, quam in igne. Nec est dubium hos duos modos vniuocam comparationem impedire, ut S. Th. ibidem dicit, & Aristoteles in primo Ethicorum, de primo modo testatur. ubi bonum commune non vniuoce, secundum proportionalitatem dicendum docet, bonitati separatæ & bonis cæteris per participationem. Patet igitur ex his, eadem proportionaliter ut sic esse comparabilia, quamuis Physice loquendo in sola specie, aut genere comparatio fiat.

† Alias deuata.

AD OBIECTIONE autem in oppositum, dicitur quod utroque modo in analogis comparatio fit. Comparantur siquidem analogata, puta substantia & quantitas, in ratione una & communi proportionaliter, quam analogi nomen (puta ens) dicit & addit supra analogata, ut ex dictis patet. Et comparantur secundum suas rationes, secundum tamen analogi nomen, quæ earum si perfectior, secundum quod dicimus substantia est perfectius ens quantitate, quia ratio entis in substantia perfectior est ratione entis in quantitate. Ita quod iuxta istam comparationem est sensus, substantia habet perfectionem secundum entis nomen rationem, quam quantitas, & non quod substantia est magis aut perfectius substantia, quam quantitas sit quantitas, vt quidam somniare uidentur. Vnde comparatio ista extenditur usque ad analoga secundum attributionem, licet in tali analogia non nisi abusiue comparatio fieri possit. Dicimus enim quod ens reale est magis & perfectius ens ente rationis, quod per attributionem ad illud, ens dicitur in quarto Metaphysicorum, restat secundo, quia ens reale habet perfectiorem secundum entis nomen rationem. Iuxta quem modum si usus admitteret, diceremus, animal est magis sanum urina, quia perfectiorem, secũdum sani nomen rationem habet.

CAP. IX.

Qualis sit analogi diuisio & resolutio.

QVALITER AVTEM analogum diuidendum sit, ex dicendis manifestum est. Potest siquidem trifariam analogi diuisio intelligi. Primo, ut diuidatur uox in suas significationes. Dictum est enim quod analogum plures rationes significat immediate, & hæc diuisio conuenit sibi inquantum æquiuocum quoddam est. Secundo ut diuidatur significatum

eius

eius in quasi membra eius, eo modo quo eius, quod proportionaliter unum est, sic: & sic proportionatum membra dici possunt. Dictum est enim quod analogum non ita diuersas rationes significat quin significet unam rationem proportionaliter. Omnes namque rationes analogo nomine immediate significatæ, eadem proportionaliter sunt. Ratio autem una proportionaliter, cum constituatur ex pluribus rationibus proportionalibus, in eas secari potest. Hæc autem non est diuisio analogi in sua analogata, quoniam rationes hæ in ipsius analogi ratione intrinsece clauduntur, & analogata ea sunt, in quibus rationes illæ saluantur, & non ipsæ rationes. Entis enim analogata sunt substantia & quantitas, & non rationes entis in substantia & quantitate. Rationes enim (ut dictum est) analogæ sunt. Vnde tertio modo potest diuidi analogum diuidendo significatum eius in sua analogata per diuersos modos, quibus analogi rationem proportionalem analogata ipsa diuersimode suscipiunt. Ita quod diuisum est significatum unum proportionaliter, diuidentia sunt modi fundantes, & facientes in analogatis propria proportione, secundum quas fit analogia, constituta autem per diuisionem, ut partes subiectiuæ, sunt analogata ipsa, uerbi gratia. Quando ens diuiditur in substantiam & quantitatem, diuisum est ratio entis nomine significata, quæ omnes in se entis nomine significatas rationes claudit, ut pote una proportionaliter diuidentia sunt substandi & mensurandi seu per se & in alio, sicut ex quib. substantia & quantitas habent quod diuersas entis rationes subintrent, partes autem subiectiuæ sunt substantia & quantitas, quæ entis ratione analogantur.

¶ Et quia hæc est propria analogi diuisio, idcirco distinctè explicandum est, quomodo differat diuisio hæc ab uniuoca. Tripliciter siquidem differunt. Primo ex parte diuisi, quia diuisione uniuoca unum omnino secundum rationem secatur, hic autem unum proportionaliter.

¶ Secundo ex parte diuidentium quia differentiæ secantes genus sunt extra genus, modi autem secantes analogum, in ipsius analogi ratione clauduntur, quemadmodum ipsa analogata (ut in capitulo de abstractione declaratum est) propter quod in tertio Metaph. tex. 10. ens genus esse negatur.

¶ Tertio ex parte ipsarum partium subiectiuarum, in quæ per diuisionem fiunt, quia partes diuisionis uniuocæ licet ordinē habeant secundum se (& originis & qualitas est prior trinitate, & perfectionis, ut albedo est perfectior nigredine) tamen secundum diuisi rationē, puta numeri aut coloris, neutra altera prior, aut posterior est, sed omnes qualiter in diuisi rationem communicant. Analogata uero, quæ analogata diuisione constituuntur, non solum secundum se, sed etiam in ipsius analogi, quod diuiditur ratione, ordinem habent & aliud prius, aliud posterius est, adeo ut in uno eorum tota ratio diuisi saluari dicatur, alio aūt imperfecte & s̄m quid. Quod nō est sic intelligendum, quasi analogū habeat unā rōnem quæ tota saluetur in uno, & pars eius saluetur in alio, qm̄ puerile est hoc. Sed cum totum idem sit quod perfectum; & analogo nomine multæ imponentur rationes, quarum una simpliciter & perfecta perfecte constituit tale secundum illud nomē, & aliæ imperfecte & secundum quid, ideo dicitur, quod analogum sic diuiditur, quod non tota ratio eius in omnibus analogatis saluatur, nec æqualiter participant analogi rationem, sed secundum prius & posterius. Cum grano tamen salis accipiendum est analogum simpliciter saluari in uno, secundum quid in alio. Sufficit enim hoc uerificari, uel absolute (ut patet in diuisione entis in substantiam & accidens, illa enim absolute loquendo dicitur ens simpliciter, hoc autem, secundum quid) uel in respectu, ut pates in diuisione entis in Deum & creaturam. Vtrumque enim, licet ens simpliciter sit, & dicatur absolute loquendo & creatura, tamen in respectu ad Deum, ens secundum quid & quasi non ens & dicitur.

CIRCA RESOLVTIONEM autem analogatorum sciendum est, quod cum uniuersaliter primum in compositione sit ultimum in resolutione, & per diuisionem in ea, quæ actu in aliquo sunt resolutio fiat, eodem modo resoluenda sunt analogata in analogum, quo cætera resoluuntur, scilicet utendo diuisione prædicta (quæ uocatur diuisio in partes essentiæ uel rationis) & a posterioribus secundum consequentiam ad priora procedendo, si longa esset resolutio facienda. Ad rationem autem analogi, cum deuentum fuerit, singulis analogatis in sua ratione secundum analogi nomen resolutionis, cum illa analogi ratio multis constituatur rationibus, ordinem inter se & proportionalem similitudinem habentibus uel ordinate ad primam resolutio fiet, uniendo semper ad similius & propinquius, primæ & id, in quo dissimilitudo est, relinquendo. Vel si non sic ordinatis inter se contingit esse rationes illas, ad primam omnes modo prædicto deducendæ sunt. Ordinem enim ad primam nulla subterfugere potest. Nec refert in proposito, an fiat resolutio ad rationem primam significatione, uel secundum rem. Intelligenda enim sunt hæc in suo ordine, scilicet significationum aut rerum.

CAPVT X.

Qualiter de analogo sit scientia.

VISVM est autem quibusdam de analogo scientiam esse non posse, nisi quemadmodum de æquocis scientia habetur, eo quod plures rationes dicit, licet similes. Immo fallaciam æquiuocationis committi in syllogismis in quibus analogo pro medio sumpto, certum analogatum subsumitur, nisi forte gratiæ materiæ bonus esset processus, asserunt eadem ratione. Nec posse ex unius analogati ratione secundum analogi nomen concludi alterum analogatum tale formaliter esse; seu semper prædictum incidere uitium ratione prædicta confirmatum. uerbi gratia. Si ponamus sapientiam esse analogice communem Deo & homini, ex hoc quod sapientia in homine inuenta secundum formalem rationem præcise sumpta, dicit perfectionem simpliciter, non cōcludere possum, ergo Deus est formaliter sapiens, sic arguendo. Omnis perfectio simpliciter est in Deo sapientia est, perfectio simpliciter, ergo. Minor enim distinguenda est, & si ly sapientia pro ratione sapientiæ, quæ est in homine stat argumentum erit ex quatuor terminis, quia in conclusione sapientiæ stat pro ratione sapientiæ, quam ponit in Deo, cum concluditur, ergo sapientia est in Deo. Si autem pro ratione sapientiæ in Deo stat in minore, non concluditur ex perfectione sapientiæ creatæ Deum esse sapientem, cuius oppositum, & Philosophi & Theologi omnes clamant.

¶ Decipiuntur autem isti, Scotum (cuius est ratio hæc in quæstione prima distinctione 3. primi libri) sequentes, quia in analogo diuersitatem rationum suscipientes, id quod in eo unitatis & identitatis patet, non considerant ratione entis, analogi ut superius etiam diximus, possunt dupliciter accipi. Vno modo secundum se, inquantum abinuicem distinguuntur, & ea quæ conueniunt eis ut sic, seu ex hoc. Alio modo, inquantum eadem sunt proportionaliter. Primo modo acceptæ uitium æquiuocationis inducerent, si quis eis uteretur, ut patet. Secundo autem modo eis utendo, peccatum nullum incurrit eo quod quicquid conuenit uni conuenit etiam alteri proportionaliter, quicquid negatur de una, negatur proportionaliter de alia, quia quicquid conuenit simili in eo, quod simile, conuenies illi, cuius est simile, proportionalitate semper seruata. Vnde si ex immaterialitate proportionaliter posita in Deo, optime cōcluderetur Deum esse intellectualem proportionaliter, ut quantum immaterialitas illa excedit istam, tantum intellectualitas excedat illa istam, &c. Propter quod S. Tho. in quæstione secunda de potentia Dei articulo quinto, analogata omnia sub una analogi distributione cadere dixit. Et merito, quia unitas analogi non esset in coordinatione unitatum numeranda, nisi unum proportionaliter, unum esset affirmabile, & negabile, & consequenter distribuile & sciabile, ut subiectum & medium & passio.

¶ Vnde ad obiecta in oppositum dicitur, quod quia ut in secundo Elenchorum, capitulo decimo dicitur, æquiuocatio latens huiusmodi proportionalibus peritissimos etiam lates, ideo oportet huiusmodi analogis nominibus utendo ex parte unitatis, semper modum proportionalitatis, scilicet subintelligi, aliter in uniuocationem lapsus fieret. Nisi enim præ oculis haberetur proportionalitas, cum dicitur immateriale omne esse intellectuale, tanquam uniuoce dictum acciperetur, & latens æquiuocatio non uila obreperet.

¶ Proportionalitate autem seruata analogis scientiam esse, & Diui Tho. processus de bono & uero, & alii huiusmodi, & quotidianum conuincit exercitium. Testatur quoque demonstratiuæ artis pater Arist. in secundo Posterio. capitulo 11. incipiente, Vt habeamus autem proposita, uel problemata analogum causā adæquatam esse alicuius passionis, & in medium oportere quandoque a demonstratore assumi, dum uenationem propter quid docens, inquit, Amplius, alius modus est secundum analogiam eligere unum. idem enim non est accipere, quod oportet uocare sepium, & os, & spinā. Sōnt autem quæ sequuntur, & hoc tanquā natura una huiusmodi existente. Et in sequenti cap. ait, Secundū autem analogiam eiusdem, & medium se habet secundum analogiam In quibus uerbis non solum docuit analogum ut medium assumi quandoque in demonstrationibus, sed etiam ipsum non esse unum in se expresse, & cum hoc habere passionem adæquatam, acsi unius esset naturæ.

¶ Nec impedit analogia hæc processum formalem ad concludendum de Deo & creaturis prędicatum aliquod eis commune quoniam accepta sapientiæ ratione, & segregatis ab ea per intellectum eis, quæ sunt in perfectione, ex hoc quod id, quod est sibi proprium formaliter sumptum, perfectionem absque imperfectione claudi, concluditur ergo sapientię ratio non omnino alia, nec omnino hæc, sed hæc proportionaliter est in Deo, quia similitudo inter Deum & creaturam non est uniuoca, sed analoga. Nec pari ratione potest concludi, Deum esse lapidem proportionaliter. quia ratio lapidis formaliter sumpta quantumcunque expoliata,

poliata, imperfectionem aliquã claudit, quæ prohibet iam ipsam secundum se, quam ipsam proportionaliter in Deo reperiri, nisi metaphorice quemadmodum dictum est, Petra autem erat Christus. Vnde dum fit huiusmodi processus, omnis perfectio simpliciter est in Deo, sapientia est perfectio simpliciter, ergo, &c. in minore ly sapientia non stat pro hac uel illa ratione sapientiæ, sed pro sapientia una proportionaliter, idest pro utraque ratione non coniunctim uel disiunctim: sed inquantum sunt indiuisæ proportionaliter, & una est altera proportionaliter: & ambæ unam proportionaliter constituũt rationem. Significantur enim analogo nomine, inquantum eadem sunt: unde non oportet analogum distinguere, ad hoc quod contradictionem fundet, & enunciationis subiectum, aut prædicatum fiat: sed ratione identitatis proportionalis in se clausæ, & quam principaliter dicit ex se, ad hoc sufficit. Contradictio enim dicitur consistere in affirmatione, & negatione eiusdem de eodem. &c. & uniuoco: & non in affirmatione & negatione uniuoci de eodem uniuoco: identitas siquidem tam rerum quam rationum (ut pluries replicatum est) ad identitatem proportionalem se extendit. Ex hoc autem apparet, Sco. in primo sen. dist. 3. q. 1. uel male exposuisse conceptum uniuocum, vel sibi contradicere, dum volens uniuocationem entis fingere ait. Conceptum uniuocum uoco, qui ita est unus, quod eius unitas sufficit ad contradictionem affirmando, & negando ipsum de eodem: & sic uniuocum uult esse, ens eius. Si enim identitas sufficiens ad contradictionem uniuocatio dicitur, constat quod ponendo ens esse analogum, & secundum proportionalitatem tãtum unum satisfiet uniuocationi, quod Scoticæ doctrinæ aduersatur, tenenti ens habere conceptum unum simpliciter, & omnino indiuisum: ut de uniuocis diximus: Si autem non omnis talis identitas sufficit ad uniuocationem, non recte igitur uniuocatio conceptus declarata est esse ea quæ ad contradictionem sufficit, quasi proportionalis identitas ad hoc non sufficiat.

CAPVT XI.

De cautelis necessarijs circa analogorum nominum intellectum & vsum.

QVia vero Aristotel. in prædicta ex elenchis authoritate, doctissimos uiros circa horum nominum conceptus errare dicit ob latentem eorum unitatis modum: iccirco necessarium fore duximus in hoc huius tractatus cautelas quasdam tradere, quibus possit se quis ab errore multiplici in re hac præseruare.

Primus error.

CAVENDVM est igitur in primis, ne ex uniuocatione ipsius nominis analogi respectu quorundam, credamus simpliciter ipsum esse uniuocum: omnia enim fere analoga proprie fuerunt prius uniuoca, & deinde extensione, analoga communia proportionaliter illis, quibus sunt uniuoca & alijs vel alij facta sunt. Sapientiæ enim nomen primo impositum est humanæ sapientiæ, uniuocum, omnium hominum sapientijs erat. Deinde ad diuinæ naturæ cognitionem ascendentes, proportionalemque similitudinem inter nos ut sapientes & deum contemplantes Sapientiæ nomen extenderunt ad id in Deo significandum, cui nostra sapientia proportionalis est: sicque uniuocum nobis analogum factum est nobis Deo. & similiter de alijs accidit. Falli autem contingit faciliter ex hoc, quia illa ratio prior, utpote notior, & familiarior, & prior quo ad nos, semper profertur ab illustribus uiris & eorum sequacibus, quando analogi significatio quæritur, & dicitur esse tota analogi ratio pro qua simpliciter prolatum stat, & omnia analogata illam participarent: ut patet cum sapientiæ ratio redditur. Assignatur enim differentialis eius conceptus pro ratione secundum quam communis ponitur Deo & creaturæ, & simile est in alijs. Creditur enim ex hoc, quod sit ipsa analogi ratio, & incaute uniuocatio accipiatur: non enim illa ratio est ratio analogi, sed eius origo quo ad nos, quoniam non illa, sed proportionaliter in altero analogato inuenitur, ut ex dictis patet.

Secundus error.

CAVENDVM secundo est, ne nominis unitas aut diuersitas rationum, analogam unitatem obnubilet. hoc enim tanquã quoddam accidens, in re hac suscipiendum est. Nihil enim minus analogice: idem sunt sepion, os, & spina, unum non habentia nomen, quam si unum nomen haberent, nec magis idem essent, si unum nomen haberent, & tamen si communi nomine ossa uocarentur, ita quod defectu uocabulorum, uel rerum proportionali similitudine ossis nomen ad cætera extensum esset, crederemus eiusdem esse naturæ, & rationis ossa, & spina &c. Præsertim quia, ut dictũ fuit, ad ea quæ sunt proportionaliter eædem consequuntur passiones, tanquam si eorum esset natura una.

Tertius error.

CAVENDVM tertio est, ne uocalis unitas rationis analogi nominis, mentem reuoluat. Ex eo namq; verbi gratia, quod principium, dicitur esse id ex quo res fit aut est, aut cognoscitur, & hæc ratio in omnibus, quę principia dñr, saluatur Principij nomẽ uniuocũ creditur. Errãt aũt, quia rõ ipsa non est una simpliciter, sed proportione & uoce, uocabula enim ex quib. integratũ analoga sunt, ut patet, neq; enim fieri, neque esse, neque cognosci, neque ly ex uoxius omnino est rationis, sed proportionalis. Et propterea ratio illa in omnibus, utpote proportionalis saluatur, sicut & principij nomen proportionaliter commune dicitur.

Quartus error.

SECVNDVM demum est, ne diuersa doctorum dicta de analogis, nos perturbent. Considerandum quippe est, quod quia analogum medium inter æquiuocum & uniuocum est, & medium extremorum naturam sapiens, ad alterum comparatum, alterum induit, adeo ut quando medio secundum id quod de uno extremo habet, utimur, illius extremi cõditiones ei attribuamus (ut in 5. Phy. tex. com 6. & 52. patet) ideo plerumque doctores utentes analogo ex parte unitatis, quam ex uniuocis participat, uniuocorum non solum conditiones (puta abstractionem &c.) sed etiam nomen ei attribuunt utentes uero analogo ex parte diuersitatis, quam ex æquiuocis trahit, conditiones quoque supradictis oppositas, & nomen illi imponunt æquiuoci. Et ut de multis pauca dicantur, Arist. in 2. Meta. tex. 4. ens & uerum uniuocata uocat, quia ex parte identitatis illis utitur, ut processus suus aperte ostendit. S. Th. quoque pluries dicit in rationẽ alicuius analogi, data paternitatis communis diuinæ & humanæ paternitati, omnia contenta esse indiuisa & indistincta, & quod paternitas, uerbi gratia, abstrahit a paternitate humana & diuina, quia utitur analogo ex parte identitatis. Nec tamen falsæ sunt abusiuæ prædictæ locutiones & similes, sed amplæ potius & largæ, quemadmodum pallidum nigro contrarium est, & dicitur, Saluatur siquidem in analogis identitas nominis & rationis, in qua, ut ex dictis patet, non solum analogica, sed etiam singulæ analogi rationes uniuntur, & quodammodo confundũtur, utpote abstrahentes aliqualiter ab earum diuersitate. Arist. rursus in 1. Phy. ex parte diuersitatis, ente utens contra Parmenidem multiplex seu æquiuocum, ut ipsemet illum tex. sic exponendum specialiter in secundo Elenchorum tradit, uocauit, unde & Porphyrius Ari dicere ens esse æquiuocum accepisse uidetur, utens ente ex parte diuersitatis. Quod tamen Scot. in primo di. 3. q. 3. In Logica Aristo. non inueniri ideo dixit, quia prædictos text. non coniugauit. Propter quod ibidem quoque contra textum glossatur principium Aris. contra Parmenidem in primo Phy. tex. 13. ut in Elenchis, ut dictum est, clare patet. S. Tho etiam ens prius non esse primo analogato. nihilque Deo prius secundum intellectum esse dicit plures utens analogo ex parte diuersitatis rationum. Quælibet siquidem eius ratio secundum se, quia priorum analogatum in se claudit, & in sui abstractione illud secundum trahens cum illo conuertitur, ut supra diximus, ideo prior secundum consequentiam, aut abstractior suo analogato negatur, ac per hoc primo analogato & Deo nihil est prius, quia eius ratio, secundum analogi nomen, quę ipso prior secundum se non est, sed conuertitur cæteris prior rationibus. Cum his sit stat, quod ratio illa in Deo ut eadẽ est proportionaliter alteri rõni, sm idẽ nomẽ superior, sic consequentiã prior logice loquendo, sit, ut ex dictis patet. Dico autem logice, quia physice loquendo analogũ nec est prius secundum consequentiam omnibus analogatis, quia ab eorum proprijs abstrahere non potest, quamuis ut saluatur in uno sit prius altero, nec potest esse sine primo analogato, ubi analogata consequenter se habent. Vnde si quis falli non uult, solerter sermonis causam coniectet, & extremorum conditiones medio applicaturum se recolat, sic enim facile erit omnia sane exponere, & ueritatẽ assequi quæ a prima est ueritate. Cuius cognitio ex hoc exaltetur & firmetur opusculo, completo in conuentu sancti Appollinaris, Papiæ suburbio die primo Septembris. 1498.

¶ Præclarissimus Reuerendissimi Domini, Domini Thomæ de Vio Caietani, Cardinalis sancti Xysti, de nominum analogia tractatus explicit.

TRACTATVS SEXTVS de Conceptu entis, in duo diuisus quæsita, ad Fratrem Franciscum de Ferraria.

1 *Num sit unus conceptus mẽtalis entis repræsentatiuus.*
2 *Num analogum a rerum naturis, de quibus dicitur, absolui possit.*

AMANTISSIME FRATER, ex accepta uestræ sollicitudinis literis percepi libellum nostrum de analogia nominum uos perlegisse, duoque dubia de conceptu entis mentem uestram tenere, soluique a me familiariter flagitastis. Ego autem quam primum compleui expositionem librorum de anima, cuius fini incumbebam, cum uestras recepi, respondere curaui, ne præclaro ingenio tuo deessem. Primum igitur dubium fuit ad hominem meipsum, scilicet quia in commenta-

mentariis de ente, & essentia, sustineo vnum conceptum mentalem repræsentatiuum entis, & in tractatu de analogia nominum uideor hoc negare. Secundum autem est ad diuum Thomam, quoniam ego in præfato libello sustineo analogum non absolui ab his, quibus analogum dicitur, & diuus Tho in q. de Veri. q. 1. ar. 1. ens habere conceptum unum simplicem, ad quem omnia prædicamenta, & transcendentia addunt, in quem resoluuntur, qui est primo motus. Hæc enim inuicem sibi aduersari videntur, quandoquidem si ens absolui non potest a naturis rerum, non erit simplicissimus, nec primo motus, nec in quem ultimo resolutio fiat, & ad quem omnes addunt.

AD EVIDENTIAM HORVM, & specialiter primi recolito, quod quicquid est imago alicuius similis alteri, etiam imago illius alterius quatenus primo assimilatur, ac per hoc omnis conceptus creaturæ est conceptus Dei, sicut omnis creatura aliqua est similitudo Dei. Hinc ergo fit, quod cum vnum proportionalitate, vt sic habeat singula membra similia proportionabiliter, oportet quod habeat etiam vnum conceptum mentalem repræsentatiuum illius vnius proportionabiliter. Nec huius oppositum teneo in tractatu de analogia nominum, sed conceptus iste vnus numero in mente secundum esse repræsentatiuum, nec repræsentat vnam solum naturam, sed vltra vnam quam determinate repræsentet, a qua est impressus, repræsentat implicite cæteras similes illi primo repræsentatæ secundum id, in quo proportionabiliter eis similis est, idem enim est iudicium de similitudine rerum inter se, & conceptus mentalis, & rerum. Quemadmodum enim ossis natura similis est naturæ spinæ in sustinendo carnes animalium, in quo analogantur, ita conceptus mentalis ossis, ut sustinens carnis, est similis ossi & spinæ, sed ossi determinatæ, spinæ autem implicite, sicut etiam ipsum os non est simile spinæ determinatæ, sed quatenus spina sustinet carnes, sicut ipsum os. Hic est primus modus, quo analogum habet vnum conceptum mentalem, ac per hoc ens, cum analogum sit, vnum hoc pacto habet cōceptum a mente in rebus impressum. Alter autem modus super ipsius intellectus opere, quo natus adunata diuidere fundatur, & est tunc conceptus similis vnus numero in mente, reputans analogum quidem determinate, nullum autem eorum quæ fundat analogiam explicite. Contingit autem hoc, cum intelligens mentalem conceptum quem paulo ante diximus, expoliat ab illa determinata natura, quam repræsentabat, & loco illius naturæ concipit pronomen aliquod referens naturas fundantes analogiam indeterminate, verbi gratia, si conceptus ossis est os sustinens carnes, intelligens loco ossis ponat, quod, & dicatur quod sustinet carnes, tunc enim manifeste repræsentat, ut in analogum explicite, implicite autem tantum naturæ fundantes analogiam. Est autem inter hos duos conceptus non solum dicta ex radicibus differentia, sed etiam quia primus ad quid rei spectat analogi. Secundus autem ad quid nominis, neuter tamen perfecte repræsentat analogum. De quo, scilicet perfecto, seu adæquato explicite cōceptu analogi interpretandum est, cum a me vel ab alio scriptum inuenitur, quod non potest analogum, vnum numero mentalem conceptum habere, sed vnum analogia tantum. Et quoniam conceptus mentales sunt imagines rerum repræsentatarum, nisi sint fictitii, quemadmodum in mente conceptus adæquatus analogi non est vnus, sed exigit repræsentationem omnium fundantium analogiam, ita significatum analogi adæquatum, & perfectum non potest sic abstrahi, vt obiciatur, repræsentetur, aut concipiatur absque fundantibus rebus. Et sicut in mente duplex conceptus imperfectus reperitur, ita res significata, extra potest obijci dupliciter, imperfecte, scilicet vel in vno explicite, in quo cætera obiciuntur indeterminate, vel nullo explicite, sed omnia implicite, in solo formalissimo significato explicite.

¶ Nec prædicta contrariantur doctrinæ S. Tho. ens enim primo notum ordine generationis est secundum conceptum imperfectum, ordine aūt distinctæ cognitionis est secundum conceptum perfectum. Ens quoque habere conceptum simplicissimum, consonat dictis, quoniam cum simplicitas compositioni opponatur, & unum analogia nō sit unum compositione aliqua, non habet ens ex hoc, quod analogum compositionem admixtā. Et ut exercitatione resolutio monstretur si substantiā in ens uis resoluere, si in conceptu distinctum entis resolutio quæritur, resoluitur in ipsam naturam substantiæ quatenus esse fundat, q̄ est simplicissimum cui, & addit ipsa substantia & addunt transcēdentia. Et si in conceptum confusum, quod est resoluens, q̄ etiam est simplicissimum, cui etiam prædicta addunt. Sed occasio errādi multis est, quia in resolutione distincta quærunt resoluere in unum analogia sicut consueuit resolui in unum uniuocatione. Ita q̄ quærunt in analogia quasi unum numero terminum, sicut in uniuocis, cum tñ terminus in analogia sit unum proportionabiliter tñ. Ita quod & singula resolubilia resoluuntur in conceptus simplices obiectiuos & mentales, & omnia in conceptū obiectiuum & mentalem simplicem, & unum proportionabiliter ita quod (ut unico uerbo rem absoluam) ens esse primo notum in q̄ fit oīs resolutio, in quod omnia addunt per modum analogi interpretandum est, cum quo stare potest, quod ens secundum perfectum adæquatumque conceptum non abstrahit a naturis prædicamentalibus, sicut nec aliquod analogum a fundantibus analogiam. In hoc pendet tota uis claritatis rei huius, vt semper animaduertas secundum analogorum morem hæc dici. plura nunc non mihi occurrunt ad propositum dicenda, immo prolixior fui acutissimo ingenio tuo, quo ex unico verbo concepisses omnia. Beneuale, & pro me orare digneris. Romæ die 27. Februarii, 1509.

TRACTATVS SEPTIMVS
Super librum de ente & Essentia Sancti Thomæ Aquinatis, in septem capita diuisus.

1 *Entis & essentiæ nomine quidnam significatur ostendit, nomina item varia ponit, quæ essentiam significant.*

2 *Substantiarum essentiam proprie dici, accidentium autem, non nisi secundum quid ostendit. Nobiliores item simplicium essentias quam compositarum substantiarum probat. Quod demum essentia substantiæ compositæ non materia, non forma, vel inter ea aliqua excogitata relatio, vel quippiam ipsi composito superadditum: sed ipsum sit compositum variis rationibus demonstrat.*

3 *Essentia, generis, speciei, indiuiduorum quomodo tam absolute, quam primæ impositionis nominibus concepta distinguantur: quomodo item genus, species, differentia a diffinitio differant, exponit. Deinde quomodo essentia speciei ipsis indiuiduis comparetur declarat.*

4 *Quanam ratione compositorum essentia conueniat esse genus, speciem & differentiam ostendit.*

5 *Quod simplicium substantiarum essentia minimè sit ex materia & forma, quid compositum, sed tantum forma: quomodo item comparetur cōpositorum essentiæ, & quod ubi esse & essentia sit composita, quod denique intelligentia effectiua sit a Deo, ex actu & potentia composita multipliciter ostendit.*

6 *Qualisnam sit essentia Dei, quanam item ratione in simplicibus substantiis separatis, & a quo genus & differentia sumendum sit, et quomodo multiplicari eas contingere exponit.*

7 *Quod accidentia habeant essentiam incompletam, ostendit, varia item accidentia distinguit, & quomodo ipsis sumatur genus & differentia, exponit.*

PROEMIVM.

Eorum, quæ dicenda sunt, vtilitatem ac necessitatem ponit, difficultatem item illorum, & ordinem ea exponendi, edocet.

QVIA paruus error in principio magnus est in fine, secundum Philosophum primo Cœli & Mundi: ens autem & essentia sunt, quæ primo in intellectu concipiuntur, vt dicit Auicēna in Metaphysica; ideo primo, ne ex eorum ignorantia errare contingat, ad horum difficultatem aperiendam dicendum est quid nomine Essentiæ & Entis significetur, & quomodo in diuersis inueniantur, & quomodo se habent ad intentiones logicas, scilicet genera, species, & differentias.

OPVS istud insigne in duas partes diuiditur principales, in proœmium, scilicet, & tractatum incipientem ibi, Sciendum est, &c. in proœmio artem Rhetoricæ seruando tria agit. Primo reddit auditores beneuolos, utilitatem & necessitatem dicendorum ostendens tali ratione. Omnis errans circa principia omnium intelligibilium magis errabit circa alia: omnis errans circa essentiam & ens, errat circa principia omnium intelligibilium, ergo omnis errans circa essentiam & magis errabit circa alia. Vtile igitur & necessarium est tradere notitiam de essentia & ente ad vitandos multiplices errores, qui ex eorum ignorantia accidunt. huius rationis Maioris subintellectæ probatio ponitur in litera sumpta ex primo cœli tex. Commento 33. Minor autem

autem probatur authoritate Auicen. primo suæ Metaph. capite septimo. Ad euidentiam Maioris & suæ probationis scito, quod quia principium est paruum in quantitate, ideo error in principio paruus, appellatur, & quia principium est magnum in uirtute (utpote virtualiter continens omnia principiata) ideo error in principio paruus, in fine efficitur magnus. Crescit enim error, sicut & dilatatur principium in suis principiatis. vt manifeste patet in principio biuij, in quo modica deuiatio ad magnam distantiã deducit in processu.

QVAESTIO.

Num ens sit primum cognitum ordine & via originis.

AD EVIDENTIAM minoris occurrit dubitatio in hoc studio trita, an scilicet ens primo cognitum ordine originis sit ab intellectu nostro.

¶ In hac quæstione quinque agam. Primò declarabitur in quo stat difficultas quæstionis. Secundo ponetur opinio Scoti cum fundamentis suis. Tertio ponetur opinio Sancti Thomæ, & impugnabitur simul opinio Scoti. Quarto arguetur contra dicta Sãcti Thomæ & respondebitur. Quinto satisfiet argumentis principalibus.

QVOAD primum notandum est quod uniuersale (quod tantum ab intellectu directe cognosci supponimus) duplicem habet totalitatem, est enim totum diffinibile, & est totum vniuersale differunt autem hæ totalitates tripliciter. Primo, quia totalitas diffinitiua fundatur supra actualitates rei, totalitas autem vniuersalis supra uirtutem seu potestatem. Secundu, quia illa est in ordine ad superiora, si habet ea, ista uero est in ordine ad inferiora. Tertio, quia illa naturaliter est ista prior. Et sicut habet duplicem totalitatem ipsum uniuersale, ita habet duplicem cognitionem confusam, & duplicem distinctam Prima cognitio confusa est, qua cognoscitur ut totum diffinibile, non resoluendo in partes diffinitiuas. Secunda cognitio confusa est, qua cognoscitur, ut totum vniuersale non componendo ipsum cum partibus subiectiuis. Prima distincta est, qua cognoscitur totum diffinitum, resoluendo ipsum in singulas partes diffinitionis: & hæc respondet primæ confusæ. Secunda distincta est, qua cognoscitur totum vniuersale, componendo ipsum cum suis partibus subiectiuis: & hæc respondet secundæ confusæ: differunt autem illæ duæ cognitiones confusæ inter se tripliciter. Primo, quia prima cognitio respicit obiectum, vt totum diffinibile, secunda uero ut totum uniuersale. Tertio, quia prima nullam notitiam distinctam eiusdem obiecti secum compatitur. Secunda uero compatitur secum notitiam distinctam eiusdem obiecti: in eo quod totum diffinibile, vtpote non sibi oppositam. Similiter enim ignoro animal in in suis speciebus, & noui quid sit animal. Tertio, quia prima naturaliter est prior secunda: ex quibus pono uerbalem differentiam. Et prima vocetur cognitio confusa actualis: secunda vero notitia uirtualis confusa Et merito: eo quod prima cognitione cognoscitur confuse, id quod actualiter in obiecto reperitur: secunda vero cognoscitur confuse, id quod uirtualiter in obiecto includitur.

¶ Illæ verò duæ distinctæ cognitiones differunt etiam tripliciter. Primo, quia prima cognitione penetratur res, vt totum diffinibile: secunda uero ut totum uniuersale. Secundo, quia prima compatitur secum eiusdem obiecti aliquam cognitionem confusam uniuersalem, scilicet utpote sibi non oppositam, secunda uero nullam confusam secum compatitur: cum notitia enim animalis cum suis speciebus non stat ignorantia animalis in se: & ex hac sequitur tertia differentia, quod secunda distincta infert primam, & non econuerso. Ex quibus pono etiam hic uerbalem differentiam: & prima quidem uocetur nota distincta actualis, secunda uero notitia distincta uirtualis, & merito: quia prima penetratur res, secundum id, quod actualiter in ea inuenitur, secunda autem cognoscitur res secundum id quod uirtualiter in ea includitur.

EX his elicio primo diffinitiones istarum quatuor cognitionum: deinde coordinationes quatuor earundem. Et quia priuatio cognoscitur & diffinitur per suum habitum: ideo distinctis incipiendo dicitur, quod cognitio distincta actualis est, qua penetratur id, quod actualiter in obiecto inuenitur. Cognitio confusa actualis est, qua circa penetrationem cognoscitur id, quod actualiter in obiecto inuenitur. Cognitio distincta uirtualis est, qua obiectum penetratur secundum id quod uirtualiter in ipso includitur. Cognitio confusa uirtualis est, qua obiectum secundum id quod uirtualiter in ipso includitur, non perfecte cognoscitur.

COORDINATIONES harum cognitionũ sunt istæ prima est cognitionum confusarum actualium: secunda confusarum uirtualium: tertia distinctarũ actualiũ: quarta distinctarũ uirtualiũ. In prima est cognitio, qua cognoscitur substãtia in se ipsa, nõ penetrando tamen, & cognitio, qua cognoscitur corpus, & qua corpus animatum ut sic, & qua animal ut sic; & qua homo ut sic, semper absque penetratione, idest absque hoc quod habeatur ratio formalis clara & resoluta. In secunda sunt cognitiones oppositæ supra dictis, scilicet qua substantia, & qua corpus, & qua animal, & qua homo quidditatiue cognoscuntur. In tertia sunt cognitiones, quibus substantia corpus animatum & animal cognoscuntur, non componendo cum inferioribus suis. In quarta sunt cognitiones his oppositæ, scilicet qua substantia iam cum suis inferiorib. perfecta cognitione componitur totum uniuersale, scilicet cum suis partib. & qua corpus similiter cum suis partibus subiectiuis penetratur, & sic de alijs. Cum autem, ut ex dictis patet, ordo cognitionum confusarum actualium sit uia originis prior cæteris primum cognitum simpliciter, & sic cum hic quæramus, quid sit primum cognitum in ordine cognitionis confusæ actualis, erit primum cognitum simpliciter ab intellectu nostro uia originis, nihil aliud dubitamus nisi quid sit primum cognitum in ordine cognitionis confusæ actualis. Stat ergo inter nos, & Scotum difficultas in hoc, an in ordine cognitionis confusæ actualis uia originis primum cognitum sit ens, an species specialissima. Ex quo patet defectus Antonij Trombetæ, qui hãc quæstionem mouendo adducit opinionem S. Thom. ex prima par. q. 85. ar. 3. etenim à S. Tho. nulla ibi facta est comparatio inter cognitiones confusas actuales, de quibus est hic tota quæstio, sed comparauit ibi cognitiones distinctas actuales inter se comparauit quoque distinctam actualem superioris distinctæ uirtuali eiusdem, comparauit & confusam virtualem superioris distinctæ virtualis eiusdem, comparauit & confusam actualem distinctæ actualis eiusdem obiecti, ut patet intuenti. Et hæc de primo. Infra qũ. q. 85. ar. 3. subtilissime indaganit mente dator scilicet expositor.

QVOD AD SECVNDVM Scotus primo sen. di. 3. q. 2. ponit hanc conclusionem. Primum cognitum cognitione cõfusa actuali est species specialissima, cuius singulare efficacius primo mouet sensum. Et probat tribus rationibus. Sco. 1. d. 3. q. 2.

¶ Prima est, causæ naturales non impeditæ producunt primò perfectissimum effectum, quem possunt primo producere patet illa quia agunt secundum ultimum potentiæ suæ, sed agentia ad primum actum intellectus sunt causæ naturales non impeditæ, ergo producunt primo perfectissimum effectum, quem possunt primo producere, talis effectus non est nisi conceptus actualis confusus speciei specialissimæ, ergo &cætera. Probatur hoc ultimo assumptũ, quia si talis conceptus, scilicet perfectissimus sit cõceptus communioris, sequitur quod nunqua in illa agentia poterunt producere conceptum speciei specialissimæ. Tenet consequentia, quia nunquam aliqua potentia potest in effectum perfectiorem suo perfectissimo effectu, conceptus autem speciei specialissimæ est perfectior conceptu communiori, sicut totum sua parte. Et confirmatur, inquit Ant. Trombeta, quandocunque sunt aliqua duo naturalia agentia æque approximata passo debite disposito, id quod est actualius, præuenit id quod est minus actuale in agendo erga passum, sed rationes obiectiuæ speciei specialissimæ, & cuiuscunque superioris sunt huiusmodi, scilicet ꝙ species specialissima est actualior ergo species specialissima prius producit effectum suum quam genus.

¶ Secunda ratio est ista, Termini metaphysicales, vel uniuersalissimi, sunt ultimo actualiter noti uia doctrinæ. Patet illa ex Auicen. 1. Metaph. cap. tertio dicente, quod Metaphysica est ultima ordine doctrinæ, sed termini illi sunt uniuersalissimi, ergo vniuersaliora non sunt prius nota actualiter. Et confirmatur, ait Ant. Trombeta, quia ordo scientiarum quo ad nos attenditur penes ordinem cognoscibilium quo ad nos, sic ergo Metaphysica est ultima quo ad nos, ergo termini sui erunt etiam ultimo noti quo ad nos. cc. 3. ire medium.

¶ Tertia ratio est ista, Si oporteret ante speciei conceptum concipere uniuersaliora, tunc supposito sensu in actu & intellectu soluto magnum temporis interuallum accideret antequam intellectus cognosceret speciem. Tenet consequentia, quia multa sunt prædicata media inter supremum & infimum.

¶ Quarto ad idem arguit Antonius Trombeta sic, Id prius cognoscitur quod est facilioris abstractionis, sed species specialissima est facillimæ abstractionis, ergo species specialissima prius cognoscitur. Probatur Maior, quia cum intellectus non intelligat nisi abstrahendo, sicut se habet ad abstrahendum, ita se habet ad intelligendum. Minor patet, quia a similioribus facilior est abstractio, quam a dissimilioribus, indiuidua autẽ unius speciei, a quibus abstrahitur genus, seu quoduis superios.

¶ Quinto, Id uniuersale prius cognoscitur ab intellectu, cuius singulare fortius mouet sensum, sed singulare speciei specialissimæ fortius mouet sensum, quam cuiuscunque superioris singulare, ergo species specialissima primo cognoscitur ab intellectu. Maior patet, quia nostra cognitio intellectiua nascitur ex sensitiua. Minor probatur dupliciter. Primo, Sensus mouetur a singulari, ergo maxime mouetur à maxime singulari, per regulam Topicam, sicut simpliciter ad simpliciter, sed maxime singulare est singulare speciei specialissimæ, quia est determinatum non solum

lum

lum determinatione singularitatis, sed etiam naturæ determinatæ, non amplius determinabilis per aliam naturam, quod individuis superiorum non conuenit, ergo, & cætera. Secundo probatur eadem minor sic: Singulare actualius fortius mouet sensum, sed singulare speciei specialissimæ est actualius, cum sit perfectius, cum ad alia singularia addat, ergo singulare speciei specialissimæ fortius mouet.

¶ Sexto sic: Compositius est prius notum, species specialissima est compositior omnibus superioribus, ergo species specialissima est prius nota omnibus superioribus. Maior habetur à Commentatore primo Physicorum commento tertio. Minor a Porphyrio dicente, quod species abundat à genere. Et hoc secundo.

QVO ad tertium ponuntur duæ conclusiones. Prima est, Ens concretum quidditati sensibili est primum cognitum cognitione confusa actuali.

¶ Antequam hæc conclusio probetur, duo præmittam. Primo declarabo quid nominis subiecti conclusionis, scilicet quid sit dicere ens concretum quidditati sensibili. Secundo declarabitur quoddam, quod præsupponit ipsa conclusio.

Circa primum scito, quod ens sub triplici conditione potest terminare actum intellectus. Primo, ut habet conditionem illã, quæ est abstractio totalis, non dico à singularibus, sed a speciebus & generibus. Secundo modo, ut habet conditionem istam quæ est abstractio formalis similiter à speciebus & generibus. Tertio modo, ut neutram istorum conditionum habens, abstractum tamen a singularibus primo modo ens non est pertinens ad hanc quæstionem, quia ipsum ut sic est totum universale, nos autem loquimur de cognitione confusa actuali non virtuali. Secundo modo ens est terminus metaphysicalis, & forte adhuc viris doctissimis non innotuit. Tertio modo, ens est primũ cognitum, & nuncupatum est ens concretum quidditati sensibili, quia non est separatum aliqua dictarum abstractionum a quidditate specifica, vel generica.

¶ Ad horum pleniorem intelligentiam nota quod sicut est duplex compositio, scilicet formæ cum materia, & totius cum partibus, ita duplex est abstractio per intellectum, scilicet qua formale abstrahitur a materiali, & qua totum universale abstrahitur a partibus subiectiuis, secundum primam quantitas abstrahitur a materia sensibili, iuxta secundum animal abstrahitur a Boue Leone, primam voco abstractionem formalem, secundam vero voco abstractionem totalem, eo quod quia abstrahitur prima abstractione, est ut forma eius, a quo abstrahitur. Quod vero abstrahitur secunda abstractione, est ut totum vniuersale respectu eius, a quo abstrahitur.

¶ Differunt autem hæ duæ abstractiones quadrupliciter. Primo quia in abstractione formali seorsum vterque conceptus completus habetur, eius, scilicet quod abstrahitur, & eius a quo abstrahitur, idest formalis, & materialis, ita quod conceptus alter alterum non includit. Linea enim in eo quod linea, habet complete suam diffinitionem non includentem materiam sensibilem, & econuerso, materia sensibilis lineæ habet complete suam diffinitionem non includentem aliquid lineæ, in eo quod linea, aliter diffinitiones naturales abstraherẽtur a materia sensibili. In abstractione uero totali non remanet seorsum uterque conceptus completus, ita quod alter alterum non includit, sed unus tantum, eius scilicet quod abstrahitur. Quando enim abstraho animal ab homine, non præcidunt se inuicem conceptus hominis & animalis, sed tantum conceptus animalis non includit conceptum hominis, homo enim non est intelligibilis sine animali. Fundamentũ huius differentiæ est, quod illa abstractio fit per considerationẽ alicuius quod sit de ratione illius materiæ & per consideratione alicuius, quod est de ratione inferioris, & per remotionem, idest non considerationem alicuius, quod est de ratione illius sicut inferioris, abstrahitur, enim animal ab homine per hoc, quod intellectus considerat in homine animal, & nõ rationale, quorum vtrũque est de ratione hominis. Illa autem abstractio non fit per considerationem alicuius quod sit de illius ratione, sed potius fit per separationem eorum, quæ sunt de ratione formalis, ab his quæ sunt de ratione materialis, & econuerso, ut exemplum datum ostendit.

¶ Secundo, differunt, quia per abstractionem formalem oritur in eo quod abstrahitur actualitas, distinctio & intelligibilitas. In abstractione uero totali oritur in eo quod abstrahitur potentialitatis confusio, & minor intelligibilitas. Tertio differunt, quia in abstractione formali quanto aliquid est abstractius, tãto est notius naturæ. In abstractione uero totali quãto est abstractius, tanto est notius nobis. Fundamentum harum differentiarum est quia abstractio formalis fit p separationẽ a materialib. potẽtialib. & huiusmodi. Abstractio aũt totalis fit per separationem a specificis actualitatibus, a quibus quanto aliquid est abstractius, tanto est potentialius, cum genus potestate contineat inferiora, & tanto est minus intelligibile, cum actum secundum se sit notior potentia, sexto Meta tex. Commen 2. Quarto differunt, quia penes diuersos modos abstractionis formalis scientiæ speculatiuæ diuersificantur, ut patet sexto Metaph. in principio. Abstractio autem totalis communis est omni scientiæ. Propter quod metaphysicalia ut sic non comparantur ad naturalia per modum totius uniuersalis ad partes subiectiuas, sed ut formalia ad materialia, sicut & mathematicalia, licet enim gradus metaphysicales sint uniuersaliores aliis, & comparari possint ad alia ut ad partes subiectiuas, eo quod eidem potest utraque abstractio conuenire, inquantum stant sub consideratione metaphysicali, non sunt uniuersalia respectu naturalium, sed formæ, & naturalia sunt earum materia, hoc est ualde notandum. Patet ergo quomodo ens quandoque habet abstractionem formalem, quando scilicet cum præcisione cæterarum rationum genericarum & specificarum accipitur, & quomodo quandoque habet abstractionem totalem, quãdo scilicet ut totum uniuersale potestate includens cætera genera & species, consideratur. Patere etiam potest quod nunc intendimus, quomodo ens sit concretum quidditati sensibili, cum scilicet neutra illarum abstractionum fulciatur, sed in quidditate sensibili abstracta a singularibus absque aliqua separatione inspicitur, & sic est manifestum quid significetur nomine entis concreti quidditati sensibili.

¶ Id uero quod præsupponit conclusio est, ens posse cognosci cognitione actuali confusa, quod Scotistæ negant, tenentes ens non posse cognosci cognitione actuali confusa, sed distincta tantum. Et probant sic, Id quod habet conceptum simpliciter simplicem, non potest cognosci cognitione confusa actuali, ens habet cõceptum simplicem, ergo Maior patet ex eo, quod cognitio confusa actualis, sit cum intellectus fertur in obiectum secundum id quod actualiter in eo includitur, nesciendo resoluere in partes rationis illius obiecti. In id autem, quod habet conceptum simpliciter simplicem, non contingit intellectum ferri secundum aliquid, & secundum aliquid non aliter conceptus eius esset compositus. Minor patet, quia conceptus entis est irresolubilis. Vt autẽ videatur, quod conclusio non præsupponit aliquid falsum ut patet in sufficientia huius rationis, aduertas, quod sicut de ratione cognitionis distinctæ actualis non est, quod obiectum cognoscatur per resolutionem in partes rationis, ut patet, cum distinctè cognoscitur ens, sed eius ratio stat in hoc quod obiectum penetretur ab intellectu secundum omne, quod actualiter in illo inuenitur, siue hoc fiat per resolutionem obiecti in partes rationis, siue fiat ex claro intuitu obiecti simplicis, ita non est de ratione cognitionis confusæ actualis, quod intellectus intelligat obiectum secundum aliquid, & secundum aliquid ignoret, sed sufficit quod intellectus feratur in obiectum ipsum actualiter, & non penetret eius actualitatem, ita quod in hoc stat ratio cognitionis confusæ actualis, quod intellectus feratur in obiectum secundum id quod actualiter in eo est, non penetrando ipsum. Siue autem id contingat ex eo, quod obiectum est resolubile in plures conceptus, siue ex alio per accidens, hoc se habet ad cognitionem confusam actualem, & sic ratio Scoti assumit maiorem falsam, & probationem peccantem fallaciã consequentis, ab inferiori ad suum superius negatiuè, a negatiua unius modi cognitionis confusæ ad negatiuam unius modi.

¶ Et quod ita sit, & quod ens & quodlibet simpliciter simplex possit cognosci cognitione confusa actuali, probo sic, Quandocunque intellectus fertur in ens, actualiter ipsum concipiendo, & nesciendo separare ens a substantia & accidente, habet de ente cognitionem confusam actualem, sed multorum hominum intellectus est huiusmodi, ergo, &c. Maior sic manifestatur, quia cũ intellectus actualiter fertur in ens, & tamen nescit separare propriam eius rationem a rationibus propriis substantiæ & accidentis, aut habet cognitionem confusam aut distinctam. Non distinctam, quia effectus inseparabilis cognitionis distinctæ, est scire illius obiecti differentiam ab aliis, ergo confusam, & tum positum sit quod sit cognitio actualis, sequitur, quod sit cognitio confusa actualis. Minorem experientia docet, videmus enim multos per plures annos exercitatos in studiis adhuc nescire distinguere rationem propriam entis a substantia & accidente, quos nescire habere conceptum actualem entis fatuum est dicere, & contra sensum: considerant enim ens secundum id quod actualiter in se habet, & totum attingunt, sed quia non totaliter comprehendunt, ideo nesciunt ipsum ab aliis separare. restat igitur præsuppositũ in nostra conclusione solidum, & falsum esse, quod ens sola cognitione actuali distincta cognoscatur. Nunc superest probare conclusionem, quam habes quo ad primam partem a S. Tho. & Auicen. dicentibus, quod ens est id quod intellectui nostro primo imprimitur. probatur ergo sic conclusio, Conceptus imperfectissimus omnium est primus uia originis, sed conceptus actualis confusus entis est conceptus imperfectissimus omnium, ergo est primus, via originis. Maior patet, quia imperfectiora sunt priora uia generationis, 9. Metaphy. tex. com. 15. Minor etiam est de se euidens, quia omnis alius conceptus cum addat ad entis conceptum est perfectior illo, sicut totum sua parte.

¶ Respondet Antonius Trombeta, quod perfectio conceptus est duplex perfectio obiectalis & perfectio euidentiæ ille conceptus

ptus

prius est perfectior obiectalis, qui habet obiectum perfectius positiue, ille autem est perfectior euidenter, qui habet obiectum pauciora includens ex Aristo. in proœ. Meta. Vnde in argumento si fit sermo de perfectione obiectali, maior est falsa. & minor uera. si de perfectione euidentiæ, maior est vera. & minor falsa.

¶Contra, & probo quod minor sit uera de perfectione euidentiæ loquendo, ita quod conceptus actualis confusus entis sic imperfectissimus, quo ad euidentiam. Ille conceptus est omniũ ineuidentissimus sub quo intellectus positus magis remotus est a cognitione aliorum omnium: quam sub quocunque alio conceptu, cõceptus actualis confusus entis est hõmi scilicet q intellectus habens ipsum, magis distat ab aliorum cognitione, qui habens quemcunque alium conceptum, ergo conceptus actualis confusus entis est euidentissimus omnium. Maior patet ex eo q euidentia conceptus, cum sit propria perfectio intellectus, quanto maior est, tanto intellectum magis propinquum reddit ad ad aliorum cognitionem, præsertim cum intellectus ex euidentibus ad ineuidentia naturaliter procedat. Minor uero probatur, sic, Quandocunque sint aliqui duo conceptus, quorum unus actualiter alterum includit, & non econuerso intellectus habẽs illum, qui actualiter alterum includit, & non econuerso intellectus habens illum, qui actualiter includit alterum est in proximiori dispositione ad cognoscendum reliquum, quam econuerso, modo conceptum entis ita se habet ad alios, quod ipse alios nõ includit, alii uero actualiter ipsum includunt, ergo intellectus habens cõceptum entis magis distat ab aliorum cognitione, quã habens quemcunque alium conceptum. Et cõfirmatur per Sco. dicentem, quod pars rationis actualiter intellectæ est satis proxima intellectui, Adeo ut proximius esse non possit. Illud autem quod adducitur ex proœ. Metaph. quod euidentia attenditur penes obiectum, pauciora actu includens, ad propositum non est, quoniam certitudo illa est certitudo obiectalis, sermo autem noster est de euidentia se tenente ex parte intellectus. ex talibus enim euidentibus & certis procedit intellectus ad sibi ineuidentia & incerta.

¶Secundo probatur eadem conclusio sic, Cognitio primorũ principiorum est prima cognitio complexa, ergo cognitio entis est prima cognitio incomplexa, Antecedens patet ex eo, quod cognitio quæ est a natura debet præcedere eam, quæ est ex industria, & ex eo quod ea omnium sunt notitia etiam in pueritia & ex eo quod præsupponuntur ad quælibet discere, ut habetur 1. Poster. Consequentia uero probatur, quia cum ens sit terminus ille, ex quo conficitur principium primum: si ens non esset primum cognitum, sed aliquid aliud, posset tunc fieri alia complexio ab intellectu, adhuc non habita notitia principii, &c.

contra Scoti positionem.

¶Contra ipsam positionem Scoti arguitur. Species specialissima non est obiectum confusissimum simpliciter, ergo cognitio eius actualis confusa non est prima simpliciter, & consequenter ipsa non est primum cognitum. Consequentia tenet ex positione aduersa dicente, quod ideo species specialissima est primum cognitum: quia est confusissima, Antecedens probatur sic: Genus est confusius specie: ergo ipsa non est confusissima. Consequentia iterum est nota, Antecedens probatur, Quod plura continet est confusius, genus plura continet quam species: animal. n. continet plura, quã homo. ergo &c.

¶Respondent, quod continentia est duplex, quædam actualis, quædam potentialis: & quod idest confusius, quod plura continet actualiter, non potentialiter, modo genus continet plura in potentia: species autem in actu, & ideo species est confusior.

¶Contra confusius est quod continet plura sine ordine, quam quod continet plura cum ordine sed continens actualiter continet plura ordinate. species enim ordinate continet partes diffinitiuas. continens autem in potentia continet plura sine ordine. ergo continens plura potentialiter est confusius.

¶Respondet Anto. Trombeta, quod genus continet species ordinate, & non sine ordine, eo quod non respicit eas nisi medus differentiis, quæ sunt valde ordinatæ.

c. de differentia.

¶Contra, Genus continet species & differentias non actu: sed in potentia (vt dicit Porphyrius) ergo continet eas indistincte. Tenet consequentia: quia actus est qui distinguit septimo Metaphy. tex. com. 49. tunc ultima continet indistincte: ergo non ordinate. Tenet consequentia: quia ordo absque distinctione non est imaginabilis (etiam si fingendi detur licentia.) Quod autem dicit, genus, scilicet non respicere species nisi medius differentiis ordinatis, non iuuat: eo quod non solum species, sed etiã differentias inter se ordinatas genus absque ordine continet: ut probatum est.

¶Aduertas hic, quod confusio non sequitur continentiam plurium (ut Scotistæ fingunt) sic enim uniuersum esset maxime confusum: sed continentiam plurium sine ordine. Vnde prouerbium est, Vbi pluralitas sine ordine, ibi confusio, &c.

SECVNDA conclusio est ista. Inter cõceptus actuales cõfusos prædicatorũ quidditatiuorum non est essentialis ordo originis. probatur sic. Quæcunque sunt aliqui conceptus essentialiter ordinati, ordine originis, impossibile est extremos generali non remitis intermediis. Ista patet de se: alioquin non esset ordo essentialis originis inter illos: sed de facto habemus conceptus cõfusos actuales extremorum absque intermediorum conceptibus: ergo non est inter eos essentialis ordo originis. Minorem experientia declarat: experimur namque nos concipere hominem, & substantiam, & tamen intermedia ignoramus non solum indistincte, sed confuse: caremus enim conceptibus propriis eorum, quibus actualiter in ipsa dirigatur intellectus acies. & non solũ ignoramus resoluere ipsa in partes diffinitiuas. Et quia hæc ratio conuincit me, ideo solam adduco. Ex hoc patet defectus Scotistarum dicentium, quod est ordo essentialis inter conceptus cõfusos: non, enim possunt soluere hanc rationem.

¶Sed immediate contra hæc obiicitur sic, Inter conceptus cõfusos actuales superioris & inferioris non est ordo essentialis originis, ergo ita potest primo generari conceptus, speciei specialissimæ, sicut entis: quod est contra primam conclusionem. Tenet consequentia: quia ordo non essentialis non est necessarius, uariari potest.

¶Ad hoc dico negando consequentiam, licet enim sit ordo essentialis inter omnes conceptus confusos, est tamen talis ordo inter conceptus entis, & quemcunque alium. Nec hoc est uoluntarium, eo quod conceptus entis est quædam forma generalissima ipsius intellectus, sicut forma corporeitatis est forma generalissima ipsius materiæ, vnde sicut inter formã corporeitatis & alias est ordo essentialis, non autem inter alias formas inter se, ita inter conceptum entis & alios, nõ autẽ inter alios se, potest enim post conceptum entis quodcunque aliud concipi, siue substantia, siue accidens, siue species, siue genus. Est etiam conceptus entis quasi naturalis ipsi intellectui, sicut & cognitio primi principii: statim enim præsentatum ens ab omnibus cognoscitur, & ideo ipsum oportet esse prius aliis essentialiter: sicut vniuersaliter actus naturalis præcedit cæteros qui penitus ab extra sunt, non est autem similis ratio de aliis conceptibus inter se. Et hæc de tertio.

QVO AD QVARTVM, quia Anto. Trombeta impugnat quædam dicta S. Doc. in 1. parte, q. 85. ar. 4 vbi tradit ordinem intellectualis cognitionis secundum uitam Peripateticam, ideo adduco eius impugnationes, & soluo. Quinque autem sunt dicta contra quæ arguit, Primum est, intellectus est vniuersalium & prius magis vniuersalium. Secundum. Intellectus noster procedit de potentia ad actum. Tertium, Notitia rerum in vniuersali est notitia incompleta. Quartum Notitia uniuersali est notitia secundum quid, & in potentia. Quintum, Sensus exiens de potẽtia ad actum prius communius, quam minus commune cognoscit.

Quinque dictorum S. Thomæ defensio.

¶Contra primum arguit sic, S. Th. tenet quod quicquid est in re, & ex natura rei sit singulare, addo huic aliam propositionem s. illud quod præcedit actum intelligendi est reale, tunc sic, quicquid est in re est singulare, quicquid prima intellectione intelligitur, est in re, ergo quicquid prima intellectione intelligitur, est singulare, ergo non potest intelligere magis vniuersaliter. Maior ex S. Th. Minor ex secũdo supposito patet, quod quadrupliciter probat. Tum quia ens rationis, est posterius actu collationis intellectus. Tum quia tale obiectum est causa entis realis, s. primi actus intelligendi. Tum quia talis primus actus refertur ad obiectum relatione reali, quæ non est nisi ad terminum realem. Tũ quia talis primus actus dependet ab obiecto, vt a mensura, ens autem reale non dependet ab ente rationis.

Primo intellectus é uniuersalium, & prius magis vniuersalium.

¶Ad hæc patet responsio, quod maior potest habere duplicẽ sensum. Primus est, quod quidquid est in re, est singulare. i. quicquid est in re est singularitas, & sic est falsa. est enim in Sorte nõ solum singularitas, sed humanitas & animalitas Secundus sensus est, quicquid est in re, est singulare. i. quicquid est in re. habet esse singularizatum, & hoc modo est apud Peripateticos verissima, unde argumentum sic debet esse tribus terminis. Maior est falsa in primo sensu: in secundo autem conceditur totum argumentum, ens siquidem primo cognitum non habet esse reale nisi in singularibus, Quæ autem addit, quantum ueritatem habeãt infra patebit.

¶Contra secũdum dictum, s. intellectus noster procedit de potentia ad actum, arguitur sic. Illa propositio assumitur a S. Th. ad probandum illam conclusionem, s. magis uniuersale prius intelligitur, aut illã ppositio concludit nihil ad propositum, aut ipsa est simpliciter falsa. Quia si intelligit quod intellectus prius intelligat aliqd in potentia quàm in actu, ipsa est uera, sed nõ ad propositum concedo enim quod intellectus prius intelligit speciem specialissimã in potẽtia, quam in actu: sed hoc non habetur quod prius genus, q̃ speciem intelligat. Si autem intelligat, q̃ intellectus procedit de potentia ad actum. i. de notitia imperfecta ad perfectam, ipsa non est uniuersaliter uera, ut patet cum pceditur a notitia præmissarum ad conclusiones, & a notitia causæ ad effectus notitiã: & p hoc patet & illud esse falsũ, scilicet q

Secundus intellectus humanus procedit ex potentia ad actum.

intellectus proprios peruenit ad actum imperfectum quã perfectum. nam aer illuminatus non prius imperfecte: deinde perfecte illuminatur a Sole: similiter intellectus prius recipit actum quam habitum: & tamẽ actus est perfectior habitu, unde ad hoc quod propositio sit uera, oportet probare ordinem essentialem actus incompleti ad actum completum.

¶ Ad hoc respondeo quod S. Th. intelligit illam propositionẽ neutro illorum modorum præcise, sed hoc modo. Intellectus exiens de potentia ad actum ultimate perfectum transiens per multos actus medios, prius peruenit ad actum imperfectum, quã perfectum. & habetur ista propositio ex octauo Physi. tex. com. 58 & nono Meta. tex. commento. 14 & in lib. 2. de Partibus animalium, quod priora uia generationis sunt imperfectiora. Sub illa ergo Maiore subsumat Minor. i. intellectus noster est exiens de potentia ad actum ultimate perfectum, puta cognitionem distinctam speciei specialissimæ transiturus per multos actus intermedios, ergo prius perueniet ad actum imperfectũ, quam perfectum. minor est euidens. eo quod cognitiones generum ab omnibus conceduntur actus intermedii: & sic ratio concludit q prius magis uniuersale quam minus uniuersale distincte cognoscamus: quod intendebat beatus Thomas, sed ille deceptus est, quia credidit. S. Th. loqui de cognitionibus confusis actualibus, cum, sicut supra dictum est, loquatur de cognitione confusa uirtuali ipsius speciali & distincta eiusdem & generis, cognitio. n. distincta actualis generis appellatur ibi confusa ipsius generis & specierum eo, q confuse in illa speciei & generis potestas cognoscantur. Ad id quod additur contra hanc propositionem intellectus procedit de notitia imperfecta ad perfectã, dicit quod hæc propositio est uera uniuersalissime si intelligatur.

¶ Pro cuius intellectu & omnium instantiarum solutione aduerte primo, quod processus naturæ & intellectus est duplex, alter secundum ordinem generationis tantum, alter secundum ordinem generationis & causalitatis effectiuæ, vel finalis. Primus processus est quando inter terminos & media non cadit nisi prioritas & posterioritas secundum generationem. Secundus est quando ultra istam prioritatem inuenitur in illo quod est prius etiam prioritas causæ effectiuæ uel finalis.

¶ Secundo aduerte quod aliud est perfectius altero dupliciter, scilicet simpliciter uel secundum quid. ista enim quod aliquid sic simpliciter. i. secundum suam naturam altero perfectius: quod tamen secundum aliquam conditionem est imperfectius illo, sicut substantia materialis est simpliciter perfectior accidente, quo tamen est imperfectior secundum quid in quantum actuatur p illud. Dicit ergo quod tam natura, quam intellectus in processu generationis tantum semper procedit de imperfecto simpliciter ad perfectum simpliciter: eo quod ordo generationis attenditur pene genus causæ materialis: sicut animal prius generatur quã homo ut dicitur in libro de animalibus. In processu autem secundo proceditur de imperfecto non simpliciter, sed secundum quid ad perfectius secundum quid, sicut substantia est prior generatione accidente, & ultra hoc est prior causalitate finali, eo quod est finis eius, & quandoque agens, constat autem ipsam esse secundum quid imperfectiorem accidente, inquantum est in potentia respectu eius, & causalitatem materialem participat.

¶ Ad primam igitur instantiarum dicitur q præmissæ nõ sunt priores conclusione uia generationis tantum, sed etiam ordine causalitatis effectiuæ (vt dicitur 2. Phy. tex. com. 31.) In alia litera ut testatur ibi S. Tho. & colligi potest ex primo Posteriorum & ideo sufficit quod notitia earum sit imperfectior secundum quid, unde etiam in genere causæ materialis collocantur, 2. Physic. ibidem & 5. Metaph. tex. com. 3 2. Item dico ad secundam de processu notitiæ causæ ad effectum: De aere illuminato non est ad propositum, quia illuminatio non est successiua, conceptus uero generis & speciei sibi succedunt. Falsum quoque, est quod actus præcedens habitum sit simpliciter habitu perfectior, licet hoc sit verum de actu elicito ab ipso habitu, vt habes primo Ethic. talis autem est posterior habitu. Ordo quoque essentialis conceptus generici ad specificum satis sufficienter notus in notitia distincta est ex dictis ibidem: unde non oportebit aliter laborare.

Tertium, notitia in vniuersali est notitia incõpleta.

¶ Contra tertium, scilicet quod notitia in uniuersali est notitia incompleta arguitur sic, Demonstratio uniuersalis est potior demonstratione particulari, ergo notitia in uniuersali, quæ acquiritur per demonstrationem vniuersalem, est potior notitia particulari.

¶ Ad hæc dico, q argumentũ peccat per fallaciã æquiuocationis illius termini vniuersale. Aris. enim uocat demonstrationem uniuersalẽ illã, qua passio de suo proprio subiecto scitur: & hoc tam in passionibus genericis quã specificis, & uult dicere quod potior est notitia illa, quam acquirimus per demonstrationem demonstrantem passionẽ de suo subiecto primo: quam illa quæ fit per demõstrationẽ, q illa passio demõstratur de parte subiecta primi subiecti. Nos autem dicimus quod cognoscere hominem in animali, est cognoscere hominem imperfectius, quam cognoscere hominem in seipso, & hanc vocamus cognitionem in vniuersali. Manifestum igitur est omni habenti ingenium, q nostra dicta Arist. non repugnant. Aliud est enim dicere, A cognoscitur in uniuersali, &, A demonstratur demonstratione vniuersali. primo modo A non cognoscitur in semetipso, sed in suo superiori, secundo modo A in seipso cognoscitur inesse suo primo subiecto.

Quartum notitia in uniuersali, est notitia secundum quid, & in potẽtia, ac confusa.

¶ Contra quartum, scilicet notitia in uniuersali est notitia secundum quid & in potentia, propterea quod in ipso uniuersali intelliguntur particularia sub quadam confusione, ex quo infertur, ergo notitia in uniuersali est notitia confusa.

¶ Contra, illa probatio nulla est, quæ procedit secundum fallaciam æquiuocationis, ista est huiusmodi, ergo, &c. Declaratur Minor, quia aliud est loqui de notitia actuali obiecti, & aliud de notitia uirtuali eorum, quæ in ipso includuntur. Licet. n. notitia uirtualis particularium in uniuersali sit confusa, tamen notitia actualis ipsius uniuersalis est distincta, & quia ab his, quæ actualiter confunduntur in obiecto, attenditur confusio notitiæ cum notitia specificetur ab obiecto, & his, quæ sunt intrinseca non debet dici notitia confusa, sed distincta.

¶ Ad hæc dico quod iste non intelligit S. Tho. qui uult, q notitia distincta animalis, ut est totum diffinibile, sit notitia confusa animalis, ut est totum uniuersale, & consequenter notitia confusa specierum. & ideo non accidit æquiuocatio. Fatemur enim q notitia qua actualiter fertur intellectus in ipsum animal, ut uniuersale, & non in suas species est notitia confusa animalis, ut totum uniuersale est & non solum specierum eius, ut expresse dicit ibi S. Tho. unde contingit animal simul esse notum distinctè & confuse diuersimodè, ut supra dictum est. Nec oportet q si istæ duæ notitiæ simul inueniantur, sint eædem, cum etiam separentur., puta cum & actualiter & uirtualiter animal distinctè cognoscitur. Quod autem addit quod talis notitia non debet dici confusa, falsum esse ostenditur, ex eo quod minor est confusio actualis quam potẽtialis. Quod ultimo additur, q notitia specificatur ab obiecto eius intrinsecis, ad propositum non est, confusio. n. & distinctio non sunt species cognitionum, alioquin cognitio confusa, & distincta eiusdem obiecti non essent eiusdem speciei, & sic notitia non specificaretur ab obiecto, unde assumptum eius implicat contradictionem in proposito.

Quintum, sẽsus extẽs de potẽtia ad actum magis cõis prius attingit, quam minus cõmune.

¶ Contra quintum, s. q sensus exiens de potẽtia ad actum prius communius quam minus commune cognoscit, arguitur sic, Sensus non cognoscit nisi singulare, ergo non prius cognoscit magis commune. Quod si dicas sensum non cognoscere magis commune in se, sed pro cognoscere singulare magis communius, contra aut cognoscit singulare magis communius, ita quod singularitas est ratio cognoscendi, aut ita q natura communis sit ratio cognoscendi, primum non est dicendum, ut de se patet, nec secundum potest dici a Thomistis, quia hoc ideo esset, quia natura illa esset ratio mouendi sensum.

¶ Contra quod arguitur sic, illud non est ratio mouendi, quod est idem re & ratione ei, cui repugnat ratio mouendi, sed natura communis est eadem re, & ratione singularitati, cui repugnat ratio mouendi, ergo, &c. probatur minor, quia natura & singulare non distinguuntur realiter, non ex natura rei apud rem, nec ratione, quod probo, quia distinctio rationis sequitur actum intellectus, in illo autem priori nullus actus est intellectus. Et confirmatur, quia actus realis non dependet ab ente rationis, sed sensatio est actus realis, ergo non dependet ab ente rationis, sed obiectum sensibile habens in se distinctionem rationis est ens rationis, uel aggregatum ex ente reali & rationis, ergo, &c. Et confirmatur ratio principalis sic, Quæcunque sunt indistincta omnino secundum rem, si unum terminat aliquam actionem realem, & reliquum terminabit eandem, sed natura magis communis, & minus communis sunt huiusmodi, ergo &c. & hoc supposita debita approximatione ad sensum. Confirmatur secundo, idem sensus primo cognoscit q species sensibilis primo repræsentat, sed species sensibilis primo repræsentat singulare speciei specialissimæ posita debita distantia, ergo. &c. Minor probatur, Species sensibilis primo repræsentat obiectum sub ea ratione, qua imprimitur sensui, sed imprimitur ab obiecto sub ratione naturæ specificæ. Tum quia est actualior & perfectior. Tum quia species sensibilis est naturalis similitudo causata ab obiecto repræsentãs ipsam adæquatè secundum rationem sibi essentialius competentem, ergo magis repræsentat ipsum ratione, quæ sibi essentialius & perfectius competit, quam sub ea ratione, quæ sibi remote & minus principaliter competit.

¶ Ad hæc respondetur, quod responsio ibi recitata est bona, & recta. Ad impugnationem dico, q natura talis, puta color & non natura communis, idest color communis est ratio mouendi. Ad improbationem negatur Minor pro utraque sui parte. nã apud S. Tho. in prima parte quæst. secunda, ar. 3. in rebus materialibus natura, & singularitas distinguuntur realiter, & distinctio rationis, licet actualiter fit post sensationẽ, fundamẽtaliter

tamen

tamen præuenit ipsam, & hoc sufficit. Ad confirmationem dicitur primo, quod obiectum sensibile habens distinctionem rationis fundamentaliter, non est ens rationis, nec aggregatũ ex ente reali & ente rationis. Distinctio. n. rationis fundamentaliter nihil addit supra rem. Dr secundo, quod sensatio non causatur a distinctione naturæ, sed a natura ipsa habente talem conditionem, & ideo dato quod distinctio illa esset ens rationis, adhuc nihil concludit, non enim color inquantum distinctus a sua singularitate mouet, sed hic color inquantum color, de cuius ratione nec distinctio nec adunatio. Ad aliam confirmationem dicitur, quod maior est falsa quo ad actiones nihil reale ponentes in suis terminis, quales sunt actiones immanentes, possunt enim intelligere Dei sapientiam non intelligendo eius bonitatem. Ad alias confirmationes præmitto, quod non dicit S. Thom. quod semper sensus prius cognoscat magis commune, quam minus commune: uerba enim sua sunt ista. Et quia sensus exit de potentia ad actum, sicut & intellectus idem etiam ordo cognitionis apparet in sensu. nam primo secundum sensum diiudicamus magis commune, quam minus commune, & secundum locum, & secundum tempus. Ex quibus verbis non habetur nisi quod sensus primo secundum locum & tempus cognoscit singulare magis commune, & non habetur, quod semper ita sit, unde argumenta illa non sunt contra S. Thu. licet non concludant, falsum enim est, quod species sensibilis primo repræsentet singulare specialissimæ, & eius probatio falsa est, scilicet quod species sensibilis sit primo impressa a natura specifica, nam species sensibilis primo imprimitur a per se primo obiecto sensus, nullus autem sensus obiectum primum est species specialissima, ut patet discurrendo; propterea species visibilis imprimitur primo a uisibili in eo, quod coloratum, & non ab ipso, in eo, quod est album uel nigrum. Nec obstat, quod albedo sit actualior colore, quia hoc nõ sufficit, sed requiritur quod sit primum obiectum potentiæ. Nec est uerum quod actum. s. ꝙ essentialius insit sensibili natura specialissima, quam natura generis imo huic uisibili, ut sic essentialior est color, quẽ albedo siue nigredo, quod patet ex hoc, quod sublata albedine siue nigredine uisibile remanet, non autem e conuerso. Et hæc de quarto.

QVO ad quintum respondetur ordinatè argumentis factis, & ad primum negatur illud ultimum assumptum. scilicet quod perfectissimus effectus, quem possunt primo producere agentia ad intellectionem, sit conceptus specificus. Dico enim quod perfectissimus, quem pro tunc possunt: est conceptus, imo nullum aliud possunt pro tunc. Et cum contra hoc arguitur, quia sic nunquam produceretur conceptus specificus, non ualet consequentia. Ad cuius probationem dicitur, quod nulla uirtus potest in perfectiorem effectum suo effectu perfectissimo simpliciter, quælibet tamen uirtus potest in effectum perfectiorem suo perfectissimo effectu, in quem potest pro aliquo priori, quia ille non est perfectissimus, nisi secundum quid. Exemplum. Virtus generatiua Leonis non potest in perfectiorem effectum, quam sit Leo, quia huiusmodi est eius effectus perfectissimus simpliciter potest tamen in effectum perfectiorem illo, quem producit in principio actionis, quia tamen effectus fuit perfectissimus, quem pro tunc posset producere. Ad confirmationem dicitur, quod minor est falsa, nam intellectus existens in pura potentia nõ est æque dispositus ad conceptum specificum, sicut entis, non per positionem alicuius contrariæ dispositionis, sed propter ordinẽ conceptus generalissimi ad speciales, sicut materia prima omni contraria dispositione inconsiderata, non est æque disposita ad formas specificas, & ad formã corporeitatis: sed oportet primo recipi formam corporeitatis propter ordinem formæ generalis ad speciales: propter quod consueuit dici, quod est indispositus priuatiue, & non contrarie.

¶Ad secundum patet responsio ex dictis: nam termini metaphysicales, ut sic, non ponuntur a nobis primo cognosci: sunt. n. termini metaphysicales abstracti abstractione formali; sed dicimus quod significatum huius termini ens concretum quidditatis sensibilis est primo cognitum.

¶Ad tertium dico, quod non oportet in quacunque formatione conceptus specifici semper sigillatim præformare conceptum confusum entis: sed sufficit ens primò omnium fuisse cognitum: in illo enim omnia uirtualiter concipiuntur. Vlterius dicitur, quod cum apud nos non ponatur ordo essentialis inter istos conceptus confusos, non oportet tantũ temporis interesse.

¶Ad quartum dicitur, ꝙ species specialissima non est facilioris abstractionis, quam ens loquendo de abstractione ad propositum requisita: sicut enim ad conceptum confusum speciei specialissimæ requiritur, & sufficit duplex abstractio, altera per actum intellectus agentis, scilicet separatio a singularibus: altera per actum intellectus possibilis, scilicet actualiter intueri speciem, & non actualiter intueri genus: ita ad conceptum confusum actualem entis duplex est abstractio necessaria: prima est a particularibus, quæ quidem fit, cum species quæcunque abstrahitur ab intellectu agente: altera fit ab intellectu possibili per hoc, quod in quidditate quacunque sibi primò præsentata actualiter, primo concipit ens non concipiendo actualiter cætera quæ in illo sunt: vnde tanta & tam facilis est abstractio illa entis, quam facilis est abstractio speciei specialissimæ: imo abstractio illa entis est facilior: quia facilius est actualiter concipere prius sine posteriori, quam econuerso: ex quo patet, quòd abstractio illa de qua loquitur argumentum, non est necessaria ad cognitionem confusam.

¶Ad quintum dico, quòd Minor est falsa: & ad eius probationem negatur consequentia, eo quod sensus non mouetur a singulari in eo ꝙ singulare. Ille enim modus arguendi secundum regulam Topicam non tenet, nisi cum prædicatum conuenit subiecto, secundum ꝙ ipsum, ut habetur a S. Tho. in tertio cõtra Gentiles, cap. 139. quod in proposito non reperitur: non enim calor, inquantum hic mouet uisum, sed inquantum calor. Ad aliã probationem dicitur, ꝙ Maior assumpta non est uera uniuersaliter: eo quod coloratum magis mouet uisum, quàm hoc nigrũ: quia a remotioribus mouet. Agens namq; corporale quanto in remotius agit, tanto fortius uidetur. Secundo dicitur, ꝙ fortius mouent sensum multa singularia imperfecta, quam unum actualius & perfectius: & quia omnia singularia sunt singularia entis, ideo cogitatiua pueri, in qua noua cognitio oriri debet magis mouetur a singularibus entis, quam a singularibus huius speciei, & cũ intellectus accipiat vniuersale ex multis singularibus, vt dicitur 2. Poster. & in proœmio Meta. ideo prius cognoscit, ens. quàm species: & secundum hoc dicitur ad argumentum, quod maior est vera cæteris paribus: non autem vbi aliqua imparitas, sicut in proposito accidit, præponderans inuenitur: multa enim plura singularia entis præponderant paucioribus singularibus speciei: sicut plus trahunt mille homines nõ minus fortes, quam decem fortes.

¶Ad sextum dicitur, quòd Maior simpliciter est falsa. Ad authoritatem Philosophi dicitur primo, quod textus Commentatoris est corruptus: debet enim legi cõfusa, & non composita. Dicitur secundo, vt saluemus Commentatorem, quod compositũ est notius suis componentibus, vt sic, non autem absolute: vnde prius confuse cognosco hominem, quàm partes eius diffinitiuas vt sic: absolutè tamen prius cognosco magis vniuersale. Ex his apparet veritas Minoris authoritate Auicennæ approbatæ.

DEINDE reddit auditores attentos dicendorum difficultaté aperiens, tria proponendo, quid nomine Essentiæ & Entis significetur, & quomodo in diuersis diuersimode inueniatur, & quomodo se habeant ad intentiones Logicas. Horum enim difficultas non modica est, vt diuersitas opinionum circa ipsa testatur. sunt enim maximè vniuersalia, quæ sunt difficillima ad cognoscendum: vt dicitur primo Metaphysicorum.

CIRCA hanc particulam nota ꝙ sicut quid rei est quidditas rei, ita quid nominis est quidditas nominis: nomen autem cum essentialiter sit nota earum, quę sunt obiectiue in aīa passionum (ex primo Perihermenias) non habet aliam quidditatem nisi hanc, quod est signum alicuius rei intellectæ seu cogitatæ: signum autem vt sic, relatiuum est ad signatũ: vnde cognoscere quid nominis nihil est aliud, quàm cognoscere ad quid tale nomen habet relationem: vt signum ad signatũ. Talis aũt cognitio potest acquiri per accidẽtalia illius signati, per cõia, per essentialia, per nutus, & quibusuis aliis modis, sicut a Græco quærentibus nobis quid nominis antropos, si digito ostendatur homo, iã percipimus quid nominis: & similiter de alijs. Interrogantibus vero quid rei, oportet assignare id quod conuenit rei significatæ in primo modo perseitatis adæquatæ. Et hæc est essentialis differentia inter quid nominis, & quid rei, scilicet quod quid nominis est relatio nominis ad signatum quid rei vero est rei relatæ seu significatæ essentia: & ex hac differentia sequuntur omnes aliæ quæ dici solent, quia quod quid nominis sit non entium complexorum per accidentalia, per communia, per extranea: quid rei uero est entium incomplexorum per propria & essentialia: relatio enim uocis potest terminari ad non entia in rerum natura, & complexa: & declarari per accidentalia, & huiusmodi: essentia autem rei non nisi per propria essentialia habetur de entibus incomplexis. Quid rei & qd nominis intellectus.

Quia vero ex compositis cognitionem simplicium accipere debemus, & ex posterioribus deuenire in priora, vt à facilioribus incipientibus conuenientior fiat disciplina: ideo ex significatione entis ad significationem essentiæ procedendum est.

¶In hac tertia parte proœmii reddit auditores dociles ordine dicendorum proponens tali conclusione, Ab ente ad essentiam procedendum est: quam probat duplici medio. Primo sic, Ex cõpositis ad simplicia procedendum est: sed ens est uelut compositum, & essentia uelut simplex: ergo ab ente ad essentiã procedendum. Secundo sic, Ex posterioribus in priora procedendum est: sed ens est posterius essentia: ergo ab ente ad essentiam procedendum est. Maior vtriusque rationis probatur: quia ex facilioribus est inchoandum; composita autem & posteriora sunt faciliora nobis simplicibus.

Cap.1. in prin.c.1.q. 2.in fi.

¶Circa minorem primæ rationis nota, quod ens, ut infra dicetur, significat id quod habet esse: id autem quod habet esse comprehendit in se essentiam: essentia vero significat id quod importat diffinitio, ut dicetur: quæ non dicit esse uel non esse, ex primo posteriorum: ens ergo ita se habet ad essentiam, quod complectitur in se utrunque, essentiam scilicet & esse: essentiam vero alterum tantum, quod ideo ens appellatur compositum respectu essentiæ.

¶Circa maiorem secundę rationis scito, quod quando dicimos Ex posterioribus procedendum est, intelligitur ex posterioribus secundum naturam, prioribus quo ad nos: innata enim est nobis via ex notioribus nobis ad ignotiora naturæ, ut dicitur primo Physi.tex.com.2. Minor secundæ rationis probatur ex eo, quod compositum est posterius componentibus: & ens (ut dictum est) compositum est respectu essentiæ.

CAPVT I.

Entis & essentiæ nomine quidnam significetur, ostendit. Nomina item varia ponit, quę essentiam significant.

SCiendum est, quod sicut in quinto Metaphysicæ philosophus dicit, ens per se dicitur dupliciter. Uno modo, quod diuiditur per decem genera. Alio modo, quod significat propositionum veritatem. Horum autem differentia est, quia secundo modo potest dici ens omne illud, de quo affirmatiua propositio formari potest, etiam si illud in re nihil ponat. per quemadmodum priuationes & negationes entia dicuntur: dicimus enim quod affirmatio est opposita negationi, & quod cæcitas est in oculo. Sed primo modo non potest dici aliquid quod sit ens, nisi quod in re aliquid ponat. Unde primo modo cæcitas & huiusmodi non sunt essentia: Nomen igitur Essentiæ non sumitur ab ente secundo modo dicto: aliqua enim dicuntur hoc modo entia, quæ essentiam non habent, ut patet in priuationibus: sed sumitur essentia ab ente primo modo dicto. Unde Com. in eodem loco dicit, Ens primo modo dictum est, quod significat substantiam rei.

¶Hic incipit tractatus diuisus in duas partes. In quarum prima declaratur quid nomine Entis & essentiæ significetur. In secunda uero quomodo essentia in diuersis diuersimode inueniatur: pars prima unico absoluitur cap. pars secunda sex. & sic totum integrant tractatum capitula septem. Quorum primum, quod præ manibus habemus, tres partes continet: in prima declaretur quid nomine entis significetur, in secunda quid nomine essentiæ, in tertia differentia nominum ipsius essentiæ designatur. Primum tali diuisione declaratur, ens per se dupliciter dicitur: uno modo, ut diuiditur per decem genera: alio modo ut significat ueritatem propositionum: quemadmodum dicit Arist. 5. Met. com. 14. Dixit ens per se ad differentiam entis per accidens aggregati, ex rebus diuersorum generum, ut homo albus: de quo habes quinto Met.tex. com.13. Et innuit, quod tripliciter differunt ens primo modo, & ens secundo modo. Primo, quia ens primo modo prædicatur non nisi de rebus existentibus in decem generibus, ens autem secundo modo prædicatur de omni eo, quod potest esse subiectum propositionis affirmatiuæ. Secundo differunt quia ens primo modo est illud compositum, de quo supra diximus, quod aliqualiter complectitur in se essentiam & esse: ens autem secundo modo non est huiusmodi. quoniam aliquid est hoc modo ens (puta negatio aut chimæra) quod non habet essentiam aliquam. Et ex hoc sequitur tertia differentia, quod ab ente primo modo tanquam a composito notiori Essentiæ, nomen sumitur; non autem secundo modo.

Ens significare ueritatem propositionis quid nam.

CIRCA Primam differentiam aduerte primo, quod ueritas propositionis, quæ est entis secundo modo significati nihil aliud est quam compositio facta in secunda operatione intellectus obiecto conformis. verbi gratia, Sortes est cæcus, ly est non significat inhærentiam cæcitatis in Sorte, eo quod cæcitas omni inhærentia caret cum inhærere realium accidentium sit: sed significat compositionem factam ab intellectu adæquante seipsum per illam obiecto Sorti s. carenti uirtute visiua. Unde 5. Meta. in alia litera dicitur, quod ens significans ueritatem propositionis significat, quoniam propositio est uera. Prima autem significatio entis quid sit, infra uidebitur.

T.com.14. c.1.q.2. in fin c.4.circa mediū.

ADVERTE Secundo quod licet nullo intellectu considerante Sortes sit cæcus, & per considerationem intellectus non fiat magis uel minus cæcus, tamen cæcitas nullo intellectu considerante nullum habet esse in Sorte, stante enim ista duo simul. Quod sic declaratur. Sortem esse cæcum, ut sic, non est Sortem habere aliquod esse substantiale, ut patet, nec accidentale, quia Sortes sit cæcus sola absentia uisiuæ uirtutis, quæ nihil supra Sortem addit: unde cæcitas nullum esse omnino ponit in Sorte, ac per hoc quod absq; ui consideratione intellectus virtus uisiua Sorti non inest, oportet Sortem nullo intellectu considerante esse cæcum. Dubitatio autem in hac re accidit, quia non recte inspicitur, quod esse cæcum non est esse aliquid: sed carere virtute uisiua. Exemplum, Nauis caret gubernatore nullo intellectu considerante, absentia tamen gubernantis nullum esse substantiale aut accidentale ponit in naue, unde nauem esse sine gubernatore extra animam non est esse aliquod, sed non esse gubernatam. Acquirunt autem esse & fiunt entia priuationes & negationes, ex hoc quod intellectus intelligens priuationes per habitus, & negationes, per affirmationes format in seipso rei carentis aliquo modo idolum quoddam. Verbi gratia, cum intellectus format in se idolum quoddam nauis gubernatore carētis: quod est ista propositio mentalis. Nauis est sine gubernatore non præsentia gubernatoris, quæ extra animam nihil ponit in anima, fit ens: per hoc quod intellectus fecit ipsam propositionis terminum aliquem, & cum hoc esse sit in anima, & nullum aliud esse habeat: consequens est, quod negationis huiusmodi & priuationis non sint entia nisi in anima obiectiue. & sic earum esse nihil aliud est, quam intelligi quomodo tantum omnia entia rationis habent esse.

CIRCA tertiam differentiam aduertendum est, quod cū nomina sint signa conceptuum, secundum ordinem concipiendi est ordo nominandi; propterea sicut ab ente primo modo, tanquam a composito nobis notiori essentiæ notitiam sumpsimus: sic essentia ab ente originem habet.

Et quia, ut dictum est, ens hoc modo dictum diuiditur per decem genera, oportet quod essentia significet aliquod commune omnibus naturis, per quas diuersa entia in diuersis generibus & speciebus collocantur, sicut humanitas est essentia hominis: & sic de alijs.

¶In hac secunda particula declaratur quid nominis Essentiæ importetur tali conclusione, Essentia significat quoddam commune omnibus naturis omnium entium. Cuius talem declarationem insinuat: sicut ens significat aliquod commune omnibus existentibus, ita essentia, cum ab illo sumatur, significat aliquod commune omnibus generibus & speciebus: & sicut ens significat id quod est in quolibet genere & qualibet specie, ita essentia oportet quod significet id quo aliquid est in quocunque genere, & quauis specie. habēt enim se ens & essentia ut quod & quo. cum autem naturæ rerum sint illæ, quibus res reponuntur in generibus & speciebus, sequitur quod essentia significet aliquod commune omnibus naturis rerum: unde quemadmodum ens prædicatur de homine, bono, & similibus, quæ sunt in generibus: ita essentia prædicatur de humanitate & bonitate, quæ in generibus reponuntur per nomen ergo Essentiæ intelligitur natura rei, sicut per nomen Entis, id quod habet naturam illam.

QVAESTIO II.

Num Ens et Essentia significent immediate ipsa prædicamenta, vel alterum naturas, an immediatè.

CIRCA hanc particulam insurgit dubitatio valde difficilis an ens & essentia significent immediate ipsa prædicamenta seu naturas eorum, an mediatè: in hac dubitatione tria agam. Primo declarabitur titulus quæstionis: secundo adducetur opinio Scoti, & impugnabitur: tertio ponetur opinio Sancti Thomæ.

Pro primo scito, quod significare mediatè in proposito est significare aliquid mediante aliquo superiori: sicut animal significat species suas mediate (mediante, scilicet natura sensibili) non enim animal significat hominem, nisi quia homo est substantia animata sensibilis. Significare immediate est significare aliquid non per aliquam naturam, seu realitatem superiorem, sed per ipsam primo: sicut animal significat gradum sensitiuum immediate: ut patet. Vertitur ergo in dubium hoc an ens significet aliquem gradum seu aliquam realitatem abstrahibilē a naturis prędicamentalibus communem eis, sicut superius essentiale suis inferioribus: & sic immediate significet prædicamenta, an immediate significet ipsas naturas prædicamentales. Hæc de primo.

Sco.1.di.3. q.1.& 3. & d.8.q.2.

QVO ad secundum, Sco. ut colligitur ex primo sen.dist.3. q.1.& 3.& dist.8.q 2. opinatur quod ens significet decem prædicamenta mediate: imaginatur enim quod a quibuscunque similibus sit abstrahibilis una realitas obiectiua utriusque communis & prior utroque & sic cum substantia & accidens habeant similitudinem in ente, & ab eis est abstrahibilis una ratio obiectalis utriusque communis & prior tam substantia, quam acciden-

te

te quæ nomine entis significatur. Quod vt melius intelligatur pono processum istarum abstractionum diffuse. Cum enim Socratem conueniat cum Platone in humanitate & non cum Brunello, ab eis potest abstrahi humanitas communis & prior eis: & inde cum homo conueniat cum Brunello sensibilitate & non cum planta ab eis potest abstrahi animalitas communis & Prior eis: & inde cum animal cõueniat cum planta vegetabilitate, & non cum lapide, ab eis potest abstrahi vita communis & prior eis inde cum viuum conueniat cum lapide in corporeitate & non cum intelligentiis, ab eis potest abstrahi corporeitas communis & prior eis: inde cum corpus conueniat intelligentiis in substantialitate & non cũ accidentibus, ab eis potest abstrahi substantialitas communis & prior eis: inde cum substantia conueniat cum accidente in entitate reali, & non cum entibus rationis ab eis abstrahibilis entitatis communis & prior eis, & cum hic realitas vltimò abstrahibilis sit illa, quam significat ens immediate, oportet quod prædicamentales realitates, seu naturæ mediate sub entis significatione claudantur.

¶ Ad hanc positionem confirmandam multa possent adduci media, quæ ne digrediamur ad analogiam entis & comparationem transcendentium ad prædicamenta, an scilicet sint eorum prædicata quidditatiua uel non, omittemus pro nunc: quia infra speciales erunt de his quæstiones.

Ca. 2. q. 3. circa med. in quodam dubio.

T. com. 16.

¶ Contra hanc opinionem arguo dupliciter. Primò authoritate Aristo. 8. Meta. tex. 16. soluens qõnem. Quare quidditas sit vna, dicit quod in substantiis separatis non est quærenda alia causa: quia in eis non est nisi forma quæ statim seipsa est ens & vnum: quemadmodum ens statim seipso est substantia & quantitas, & cætera prædicamenta, non expectans aliud faciens ipsum naturas prædicamentales. ex qua authoritate arguitur sic, ens significat quandam realitatem priorem prædicamentis: ergo expectat aliquid contrahens ipsum ad prædicamenta consequentia nota: consequens autem est contra Aristo. ergo a destructione cõsequentis ad destructionem antecedentis ens non significat realitatem priorem prædicamentis.

¶ Secundo arguitur authoritate Commen. 10. Met. com. 18. dicentis, quod hoc nomen ens, vnum, significat id quod significat in prædicamento substantiæ, & quantitatis & qualitatis prima significatione sine medio & non mediante aliqua communi. quid clarius? Ratione non arguo: quia oportet egredi limites. Hæc de secundo.

conclusiones duæ.

QVO ad tertium, pono opinionem S. Tho. ex duabus conclusionibus eliciendam. Quarum prima est ista, Ens significat vnum conceptum formalem communem in repræsentando substantiæ & accidenti Deo & creaturæ.

SECVNDA est ista Ens significat ut conceptum obiectalem aliquod reale inuentum in omnibus distinctum secundũ rationem a propriis conceptibus obiectalibus omnium generũ: nullum gradum supra naturas genericas specificas & indiuiduales exprimens.

¶ Pro intelligentia terminorum nota, quod conceptus est duplex formalis & obiectalis Conceptus formalis est idolum quoddam, quod intellectus possibilis format in seipso repræsentatiuum obiectaliter rei intellectæ: qood a Philosophis uocatur intentio seu conceptus: à Thelogis uero uerbum. Conceptus autem obiectalis est res per conceptum formalem repræsentatam in illo terminans actum intelligendi. Verbi gratia, conceptus formalis leonis, est imago illa, quam intellectus possibilis format de quidditate leonina, cum vult ipsam intelligere: conceptus uerò obiectalis eiusdem, est natura ipsa leonina repræsentata & intellecta. Nec putandum est tum dicitur nomen significare conceptum quod significet alterum tantum. significat enim leonis nomen conceptum utrunque, licet diuersimode. est nanque signum conceptus formalis, ut medij, seu quo, & est signum conceptus obiectalis, vt vltimi, seu quod. Vnde idem est loqui de conceptu entis & de significatione eius.

¶ Probo ergo conclusionem primam tali medio, omnia similia quacunque similitudine etiam analoga seu imitatiua secundũ id quo assimilantur possunt per eandem Imaginem repræsentari, sed Deus & creaturæ substantia & accidens habent similitudinem inter se, saltem analogam: ergo secundum id in quo assimilantur, possunt per eandem similitudinem repræsentari. Sed assimilantur in esse: ergo eadem similitudine poterunt repræsentari inquantum habent esse similitudo illa est conceptus formalis entis: ergo, &c. processus clarus est, & propositiones ab omnibus sunt concessæ: cum Maior fuerit dilucidata, quam sic ex notioribus suademus. Vbicunque inuenitur agens producere sui similitudinem in alio, si id aliud producat aliud simile sibi secundum id, quo ipsum assimilatur primo: oportet tertium assimilari utrique ea ratione: quia quicquid est simile alicui in eo, quod illud est alteri simile est simile vtrique sicut Species Socratis in oculo meo producta ab imagine Socratis in speculo est similitudo repræsentatiua utriusque & figuræ Solis in speculo a qua immediate est causata: & figuræ Socratis in seipso a qua est mediatè causata. Sed ita est modo, quod inter habentia analogam similitudinem Deus & creaturam, substantiam & accidens, reperitur huiusmodi habitudo in ordine ad conceptum formalem: igitur, &c. Fit autem hoc sic manifestum exemplariter, Sapientia diuina producit sapientiam humanam, quæ est quædam sui similitudo (imperfecta tamen) sapientia autem humana producit similitudinem sui in intellectu nostro, quæ nil aliud est, quam sapientia in esse intentionali sicut sapientia extra est sapientia in esse naturali. Cum autem similitudo illa sapientiæ in intellectu repræsentet sapientiam humanam secundum id quo illa assimilatur sapientiæ diuinæ: quia repræsentat eam secundum propriã rationem formalem, sequitur de necessitate, quod hic unica similitudo repræsentat utramque, humanam, scilicet & diuinam: utpote quæ similis est utrique: licet ab humana sit immediatè cãusata, a diuina mediate. Ex hoc exemplo in terminis specialibus intuere propositum nostrum in terminis trãscendentibus qualis est ens. Cum enim esse creaturæ assimiletur esse diuino a quo exemplatum est, & esse accidentale assimiletur esse substantiali a quo emanat: similitudo producta in intellectu ab esse substantiali siue accidentali inquantum assimilatur, erit omnium repræsentatiua imago, & cum conceptus non requiratur ad intellectionem, nisi ut obiectaliter repræsentet rem unico cõceptu intellectus in Deum & creaturam in quo ens fatetur: & similiter substantiam, & accidens. Nec oportet ponere plures conceptus, & multiplicare entia sine necessitate. Quod autem hic sint non solum secundum mentem S. Thom. dicta, sed etiam secundum expressam sententiam patet in q. de diu. potentia Dei. q. 7. art. 5. in corpore: unde hanc rationem accepi: & in eadem q. ar. 6. vbi circa finem corporis q. adducit exemplum de speculo: & dicit expresse, quod sic se habet conceptus noster ad Deum & creaturas sicut species rei visæ in speculo: ita quod Deus se habet ut res producens similitudinem suam in speculo: creatura ut species in speculo conceptus noster ut similitudo extracta a specie in speculo utriusque repræsentatiua. Vnde nullus mentis compos potest hoc negare in eius via.

CONCLVSIO secunda habet tres partes. Quo ad primam declaratur, sic. Conceptus obiectalis entis est id quod repræsentatur per eius conceptum formalem, sed eius cõceptus formalis repræsentat id, in quo assimilantur omnia entia realia, quod oportet in eis esse, ergo conceptus obiectalis entis est aliquid reale inuentum in omnibus. Secunda propositio assumpta licet patere possit ex dictis, tamen declaratur adhuc sicut conceptus formalis animalis repræsentat fundamentum similitudinis genericæ, & conceptus formalis hominis repræsentat fundamentum similitudinis specificæ, & vniuersaliter quælibet imago communis pluribus in repræsentando repræsentat fundamentum similitudinis inter illa plura, ut patet in exemplo supra posito de specie in oculo causata a specie Socratis in speculo, quoniam illa repræsentat non similitudinem inter speciem in speculo, & Socratis, cum sit relatio, sed fundamentum illius similitudinis puta qualitates, & lineamẽta, quæ sunt in utroque, sic conceptus entis formalis repræsentat fundamentum analogicæ similitudinis in esse inter omnia entia realia existentis quod in omnibus esse absque opere intellectus ex eo patet, vnde quod similia sunt extra animam, cum hoc fundamentum repræsentatum sit conceptus obiectalis entis, ve dictum est, patet conceptum obiectalem entis esse aliquid reale inuentum in omnibus, quod erat in prima parte conclusionis positum. Secunda pars conclusionis sequitur ex ista, si enim conceptus obiectalis entis inuenitur in omnibus, & nullus conceptus obiectalis proprius substantiæ, aut accidentis inuenitur in omnibus consequens est, quod non omnino sunt idem, & quòd saltem ratione distinguatur conceptus entis a proprijs omnium conceptibus obiectalibus, quod erat secunda pars conclusionis.

¶ Tertia pars einsdem sic declaratur, Si conceptus obiectalis entis esset aliquis gradus supra gradus specificos & genericos, tunc consideratis præcise gradibus specificis & genericis, cum eorum præcise passionibus non esset in eis, ut sic, inuenire passiones entis, hoc est falsum, ergo a destructione consequentis, &c. consequentia declaratur, quia enim animal dicit alium gradum ab homine, ideo homini secundum differentialem conceptum præcise non insunt passiones animalis, vt ostendit falsitas illius reduplicatiuæ, homo inquantum rationalis, est bipes, circumloquendo per ly, bipes, passionem animali propriam & similiter si ens dicit alium gradum a substantia, sequitur quod considerata præcisa ratione constitutiua substantiæ substantia non est una, nec uera, nec bona, &c. quæ nominant passiones entis, &c. Falsitas consequentis probatur sic, Homo inquantum rationalis præcise est unum quid vnitate, quæ est passio entis, homo inquantum rationalis dicit alium gradum ab ente, secundum te, contra quem arguo, ergo passio entis conuenit alijs gradibus ab ente præcise, ut sic acceptis quod est oppositum consequentis. Prima propositio assumpta habetur ex Scot. in secundo sen. distin. 3. quæst. prima, tenente unitatem mediã minorẽ unitate numerali, & maiorẽ generica esse pas-

fione entis, & sequi naturam specificam ratione vltimæ differentiæ. Manifesta quoque sit sic pro nunc eadem propositio. Homo inquantum rationalis est indiuisibilis formaliter supposito quod rationale sit vltima differentia: ergo homo inquantum rationalis est unus formaliter, vnitas enim nihil aliud est quam indiuisio. Sed de hoc, cum de vnitate naturæ agetur, amplior erit sermo. Nunc autem sufficiat quod in gradibus specificis præcise acceptis, & similiter genericis est inuenire passiones entis: quod erat probandum, & consequenter, quod ens non significat distinctum gradum a naturis specificis & genericis: quod erat tertia pars conclusionis.

SED tunc ex quo res significata per hoc nomen ens est aliquid inuentum in omnibus & non est gradus distinctus contra specificos & genericos, declarandum superest quid sit. Quod sic declaratur. Gradus quicunque genericus vel specificus, vel differentialis, uel indiuidualis, habet in se unum quod multis modis concipi possit; & secundum quod quilibet gradus est habens esse nomine Entis importatur, & ad conceptum obiectalem entis pertinet secundum uero quod absolute talis gradus consideratur, nomine proprio significatur, & conceptus obiectalis illius est. verbi gratia, humanitas ex sua propria perfectione formali, qua distinguitur contra reliquas uniuersi perfectiones, habet quod per conceptum formalem humanitatis repræsentetur & cognoscatur & significetur humanitatis nomine humanitas: vt sic etiam habet quod sibi debeatur, seu conueniat esse quidditatiuum, & actualis existentiæ; & sic repræsentatur conceptu formali entis tanquam pars sui obiectalis. Conceptus, & Entis nomine significatur. Similiter animal hæc duo in se habet, & sic de aliis. Vnde conceptus obiectalis entis sunt naturæ genericæ & specificæ, vt habentes esse, sic enim fundant analogam similitudinem, de qua loquimur, & propterea ens & passiones eius in quolibet gradu præcise accepto saluantur; quilibet enim gradus ut sic habet in so unde sit, & indiuisus sit & conformabilis intellectui & appetitui, &c. quod a ponentibus ens abstrahibile a gradibus specificis, & genericis saluari non potest. Quod autem hæc sint secundum doctrinam S. Thom. dil genter intuentem eius doctrinam censorem constituo. Infra tamen cum de analogia entis agetur, hoc ostendemus; pro nunc satisfaciant hæc dicta, præsertim, quod tam prima, quam secunda pars conclusionis ex præcedente conclusione sequitur, quam constat esse S. Thom.

¶ Tertia autē pars ab omnibus Thomistis asseritur unanimiter. Sic ergo patet qualiter ab omnibus entibus, utpote similibus abstrahibilis est conceptus entis, non modo Scotistico, & patet, qualiter sit uerum quod hic S. Thom. dicit scilicet essentia significat aliquid commune omnibus naturis omnium generum, & specierum: non enim intendit quod essentia significet aliquam naturam communem omnibus naturis, sed quod significet omnes naturas, vt assimilantur in hoc, quod entia sunt; quęlibet enim naturæ ut sunt, quibus res sunt, essentiæ rationem habent sicut quælibet res habent rationem entis, ut sunt habentes esse, seu quæ sunt.

Quinque nomina ad Essentiā spectant.

Et quia illud, per quod res constituitur in proprio genere vel specie, est quod significamus per diffinitionem indicantem quid est res: inde est quod nomen Essentia a Philosophis in nomen quidditatis mutatur. Et hoc est quod Philosophus in septimo Metaphisicę frequenter nominat, quod quid erat esse, idest hoc, per quod aliquid habet esse quid. Dicitur etiam forma, secundum quod per formam significatur perfectio, vel certitudo vniuscuiusque rei, sicut dicit Auicen in secundo Metaphysica sua. Hoc etiam alio nomine natura dicitur, accipiendo naturam secundum primum modum illorum quatuor modorum, quos Boetius de duabus naturis assignat secundum, scilicet quod natura dicitur esse illud, quod quocunque modo intellectu capi potest: non enim res intelligibilis est nisi per suam diffinitionem & essentiam. Et sic etiam dicit Philosophus in quinto Metaphysica, quod omnis substantia est natura: Nomen autem naturæ hoc modo sumpta uidetur significare essentiam rei secundum quod habet ordinem, vel ordinationē ad propriam operationem rei, cum nulla res propria destituatur operatione. Quidditatis uero nomē sumitur ex hoc, quod per diffinitionem significatur: sed essentia dicitur secundum quod per eam, & in eas res habet esse.

Partiū post principiū.

¶ In hac tertia parte huius capituli declaraturus, quomodo differant nomina Essentiæ inter se, enumerat quinque eius nomina; primo, scilicet essentia, quidditas, quod quid erat esse, forma, & natura: quorum ratio & differentia satis clare; ac manifesto sermone in litera traditur, adeo ut eddere non sit opus.

¶ Nota tamen circa id quod de Boetio affertur, quod Boetius in libro de duabus naturis, & una persona Christi, naturam quadrupliciter accipi dicit. Primo omne intelligibile; secundo omnis substantia: tertio principium intrinsecum motus: quarto specifica essentia suu differentia: quos modos (si Boetium non habes) vide si placet in secundo sen. S. Tho. dist. 7. q. 1. artic. 1. primo modo accipit hic naturam S. Thom. quoniam sic communis est essentiis substantialibus & accidentalibus genericis & specificis, &c.

CAPVT II.

Substantiarum essentiam propriè dici, accidentium autem non, nisi secundum quid, ostendit: nobiliores item esse simplicium essentias, quam compositarum substantiarum probat, quod demum essentia substantia composita non materia, nō forma, vel inter ea aliqua excogitata relatio, vel quippiam ipsi composito superadditum, sed ipsum sit compositum, variis rationibus demonstrat.

SED quia ens absolute & primo dicitur de substantiis, & posterius, secundum quid de accidentibus: inde est quod essentia propriè & uerè est in substantiis: sed in accidentibus est quodammodo & secundum quid &c.

¶ Expedito primo propositorum exequens in hac secunda parte tractatus, quomodo essentia in diuersis diuersimode inueniatur, quod secundo loco propositum erat. Primo declarat, quomodo essentia inueniatur in substantiis compositis in tribus capitulis, secundo in substantiis separatis duobus capitulis, tertio in accidentibus unico capitulo. Circa substantias compositas tria declarantur in illis trib. cap. In primo, qd sit entia substantiarū cōpositarū, in secundo, quomodo differant inter se essentiæ substantiarū compositarum In tertio quomodo se habeāt ad intentiones Logicas. Incipiens autem exequi in hoc cap quō essentia in diuersis diuersimode inueniatur, primo hoc declarat in communi, omnes essentias vniuersi adinuicem comparando in duabus comparationibus. Secundo, quid sit essentia substantiarum compositarum trib. conclusionibus negatiuis, & quarta affirmatiua. Tertio mouet dubitationem quandam, circa cōclusionem affirmatiuam, & soluit causa. Facit primo comparationem primam inter essentias substantiarum & accidentium tali conclusione, Substātia uere & propriè habet essentiam, accidens aut̄ s̄m quid, q̄ sic probat. Vnumquodque sicut est ens, ita habet essentiam, sed substantia est ens simpliciter, accidens verò est ens secundum quid, ergo substantia habet essentiam simpliciter, accidens autem secundum quid. Maior ex dictis in præcedenti capitulo patet. Minor licet habeatur 7. Metaph. in principio, tamen sic probatur in litera, illud est ens simpliciter de quo ens absolute, & primo prædicatur, & illud est ens secundum quid, de quo ens posterius, & secundum quid dicitur, sed de substantia ens dicitur absolute, & primo, de accidente autem posterius & secundum quid, ergo substantia est ens simpliciter, accidens uero secundum quid.

QVAESTIO III.

Num ens per prius de substantia, posterius de accidente dicatur, an de vtroque vniuoce.

CIRCA Hanc particulam dubitatur, an ens per prius dicatur de substantia & posterius de accidente, an uniuocè de vtroq;. In hac quæstione, quinq; agenda sunt. Primo declarabitur titulus. Secundo ponetur opinio Sco. Tertio arguetur contra illam. Quarto ponetur opinio S. Tho. Quintò respondebitur argumentis in oppositum.

Quo ad primum sciendum est, q̄ aliquid dupliciter contingit de aliquibus prædicari per prius & posterius. Vno modo secundum esse illius prædicati, Alio modo secundum propriam rationem eiusdem. Illud dicitur prædicari analogice (secundum esse) quod perfectius habet esse in uno: & sic omne genus prædicatur per prius & posterius de suis speciebus: eo quod perfectius esse necessariò habet in una specie, quam in alia: unde commentator 12. Met. commen. 2. dicit q̄ prioritas & posterioritas specierum non impedit unitatem generis; & hoc modo non quærimus hic: per se enim notum est omnibus, quòd ens perfectiori modo est in substantia, quàm in accidentibus, & quod hoc modo prædicatur per prius & posterius.

¶ Illud uerò dicitur prædicari analogicè, seu per prius & posterius secundum rōnem propriam, quod de uno prædicatur sine respectu ad aliud, de altero uero non nisi in respectu ad aliud. Verbi gratia, Sanum prædicatur de animali sine respectu ad diætam, medicinam & urinam, de illis uerò prædicatur non

nisi in respectu ad animal. dicitur enim animal sanum absq; additione aliqua: urina uerò non dicitur sana, nisi quia est signum sanitatis existentis in animali. & dixta similiter non est sana, nisi quia est conseruatiua sanitatis: & sic de alijs. Cum enim diffinies sanum prędicatum de animali, non pones in eius diffinitione respectum ad aliquid horum. Cum autem diffinies sanum prædicatum de urina, in diffinitione eius ponetur respectus ad sanitatem animalis cum ipsa animalis sanitate: & similiter in diffinitione dixtæ, & medicinæ in eo quod sanæ sunt: dices enim, (ut iam dictum) quod urina est sana, in eo quod signum est sanitatis; dixta in eo quod cõseruatiua: & medicina in eo quod causa est illius: & hoc modo uertitur hic in dubium an ens prædicetur analogicè. ita quod absolute prædicetur de substantia: de accidentibus vero non nisi relatiue ad substantiam: quod idè est quod quærere, utrum substantia in eo, quod ens non includat accidens, accidens uerò in eo quod ens includat substantiam: & in hoc pendet tota quæst. inter nos & Scotum: quoniam accidens in eo, quod accidens includere substantiam ab omnibus conceditur: sed non accidens in eo quod ens. Hæc de primo.

QVO ad secundũ Scotus 1. sen. di. 3. q. 1. & 3. di. 8. & q. 2. posuit hanc conclusionem: Ens est uniuocum substantiæ & accidenti, Deo & creaturæ: & probat eam sic: Omnis intellectus certus de uno conceptu, & dubius de diuersis, habet cõceptum, de quo est certus, alium a conceptu de quo dubius: intellectus quisque potest esse certus de Deo, seu de propria passione, quod sit ens, dubitando an sit ens finitum, uel infinitum: siue an sit substantia uel accidens: ergo conceptus entis est alius a conceptibus illis, & ita neutrum est ex se: sed in utroque illorum includitur: igitur uniuocus: prima propositio patet ex terminis. Minorem uero experientia docet.

¶Secundo sic, Ens non est vniuocum, ergo Deus non est a nobis naturaliter cognoscibilis aliquo conceptu simplici: hoc est falsum: ergo a destructione consequentis, &c. Consequentia probatur, Nullus conceptus est producibilis intellectu nostro, qui non contineatur essentialiter, vel uirtualiter in obiecto relucente in phantasmate: sed conceptus non uniuocus Deo & obiecto relucente in phantasmate est non contentus tam essentialiter quam virtualiter in obiecto relucente in phantasmate. ergo conceptus est producibilis in intellectu nostro, nisi sit uniuocus obiecto relucente in phantasmate hoc autem est creatura: ergo omnis conceptus simplex, quem habemus de Deo, est uniuocus creaturæ. & consequenter conceptus entis Maior patet, Minor declaratur: quia obiectum creatum continet essentialiter conceptum increatum, ut de se notum est, nec virtualiter: quia prius non includitur uirtualiter in posteriori, sed econuerso.

¶Tertio sic, Omnis inquisitio Metaphysicalis de Deo procedit considerando orationem formalem alicuius: & auferendo ab ea imperfectionem quam habet in creaturis, & reseruando illã rationem formalem, & attribuendo sibi omnino summam perfectionem: & sic ponendo illam in Deo ergo omnis inquisitio de Deo supponit intellectum habere conceptum eundem uniuocum, quem accipit ex creaturis.

¶Quarto sic, Ens non est vniuocum substantiæ & accidenti: ergo substantia non est a nobis naturaliter cognoscibilis. hoc est falsum: ergo, &c. Tenet consequentia, eo quod cum substantia non immutet immediate intellectum nostrum ad aliquam intellectionem sui. sed tantum accidens sensibile: sequitur, quod nullum conceptum quidditatiuum habere poterimus de ea, nisi aliquis talis possit abstrahi a conceptu accidentis: sed nullus talis quidditatiuus abstrahibilis est a conceptu accidentis, nisi ens uniuocum accidenti & substantiæ. Hoc autem quod in ista ratione assumit scilicet, quod substantia non immutet intellectum nostrum ad aliquam sui intellectionem, probatur sic, Quicquid sua præsentia immutat intellectum, absentia illius potest naturaliter cognosci ab intellectu quando immutatur (sicut apparet ex secundo de Animal) quod visus est tenebræ cognoscitiuus, quando lux non est præsens, eo quod tunc uisus non immutatur igitur, si intellectus naturaliter immutatur a substantia immediatè ad actum circa ipsam sequeretur quod quando substantia non esset præsens, posset naturaliter cognosci non esse præsens: & ita naturaliter cognosci posset in hostia consecrata non esse substantiam panis: quod est manifeste falsum.

¶Quintò arguitur authoritatibus secundi Meta. tex. com. 4. Probans Arist. causam entitatis & ueritatis. maxime entia & uera, assumit hanc propositionem. Vnumquodque maxime ipsum aliorum dicitur, secundum quod alijs inest uniuocatio. ens ergo vniuocum dicitur apud Arist. de causa entitatis, scilicet Deo & alijs: aliter processus Arist. nullum: esset. arguit enim sic, Causa uniuoca entitatis & ueritatis est maxime ens: & vere Deus est huiusmodi: ergo. Auicenna quoque primo Meta. c. 1. dicit, Substantia & quantitas non habet intentionem communem nisi entis, cuius quædam sunt quasi species: & quædam quasi accedentia propria. Ex capitulo quinto facit argumentum, quod adductũ est de conceptu certo, & dubijs, Omnes, inquit, imaginantur certitudinem entis. dubitant autem utrum sit agens uel patiens Algazel in Metaphysica sua tractatu primo habet, quod quidam homines putauerunt, quod ens non prædicat alium conceptum a suis inferioribus, dicentes quod esse accidentis nihil aliud sit, quam esse substantiæ. Multa alia argumenta adducuntur ad hoc: sed quia, ut patebit, non probant uniuocationem, sed alietatem conceptus entis, omitto: & etiam quia ex dicendis cuilibet ingenioso patebit responsio ad omnia. Hæc de secundo.

QVO ad tertium arguo primo sic. Nullum vniuocatum in ratione sui vniuoci habet aliquid plus quam reliquum uniuocatum: substantia & accidens sunt uniuocata per se in ente: ergo accidens non habet aliquid plus in ratione sui uniuoci, scilicet entis, quam substantia. discursus bonus: conclusio vero est falsa. ergo altera præmissarum, non Maior, quia illa habetur ex ante prædicamentis: ergo Minor, quæ est conclusio aduersæ partis. Falsitas conclusionis habetur septimo Metaph. textibus & commentis secundo & tertio, ubi dicitur quod in ratione accidentis inquantum ens ponitur substantia, unde Commen. dicit in commento tertio, quod sedens & stans non dicuntur esse entia sine substantia. patet autem quod in diffinitione substantiæ, inquantum ens non ponitur accidens, nec substantia, eo quod abstrahit apud eos ab illis. Patet secũdo falsitas illius conclusionis ex dictis Antonij Trombetæ, qui in hac quæstione fatetur in diffinitione accidentis, inquantum ens, cadere substantiam. Vnde etsi ratio possit a Scoto secundum apparentiam solui glossando Aristotelem, glossa destruente textum nullo tamen pacto potest ab Antonio Trombeta solui: eo quod ab ipsa veritate coactus concessit in Quolibeto suo falsitatem conclusionis, quam Scotus negaret. Prima rõ.

¶Secũdo arguitur sic, Ens est uniuocum prædicatum in quid de pluribus differentibus specie, in nulla differentia quidditatiue inclusum: ergo est genus. Tenet consequentia ex diffinitione generis, & conditione apposita a Scoto in primo sent. dist. 3. q. 3. vltimam enim particulam assumptam exigi dicit ad genus, & bene secundum Arist. quarto Topi. Antecedens quo ad primam partem & secundam Scoti ibidem est. Quo ad tertiam autem probatur sic: Si ens esset inclusum in aliqua differentia non ultima, sequeretur quod addendo differentiam non vltimam generi, esset in negatio: hoc est falsum ergo &c. Tenet consequentia: quia bis ens poneretur eodem modo, semel ratione generis, & semel ratione differentiæ. Verbi gratia: Si ens includitur quidditatiue in ratione animalis, & rationalis, dicendo animal rationale, erit negatio: cum enim prima pars rationis animalis sit ens, erit ratio propria animalis ens, A, B, C. Similiter cum prima pars rationis sit ens, erit non rationalis ens, D, E, F. & sic dicendo animal rationale, dicens ens, A, B, C, ens, D, E, F, & consequenter pones ens bis: & expresse nugationem cõmittes. nec est opus impugnare responsionem Scoti, vbi supra ad hoc argumẽtum, quia non est ad propositum; ait enim quod sicut dicimus, animal album absque nugatione, eo quod ens clausum in ratione albedinis denominat accidentaliter ens clausum in ratione animalis; ita in proposito dicimus animal rationale, eo quod ens clausum in rationali denominat essentialiter ens clausum in animali absque nugatione.

1. d. 3. q. 3. in solutione quinti contra uniuocationẽ entis.

¶Hoc enim non est ad propositum; aliud enim est loqui de ente in sua ratione communi, in qua indistincte uniuocantur supradicta; & aliud est loqui de ente particulariter accepto. Licet enim palliari possit, quod ens particulatũ & album & rationale denominet ens particulatum ad animal; non tamen potest intelligi, quod prima pars rationis albi formaliter sumpti, denominet primam partem rationis animalis. Ea enim est ens eodem modo sumptum, cum uniuocum sit; remanet ergo, quod nugatio est dicere apud Scot. animal rationale; immo animal album eodem modo arguendo, ut prius utendo loco nominum eorum rationibus quidditatiuis.

¶Quod si aliquis uim faciendo in verbis Scoti, fortè diceret, ens non claudi in rationali quidditatiue & albo; sed in rationalitate & albedine, tunc interim sequitur principale intentum nostrum; quod scilicet ens in nulla differentia includatur quidditatiue; quia rationalitas non est differentia, sed differentiæ principium, secundum veram Auicennæ doctrinam: differentia enim prædicatur de specie; rationalitas autem non; quare &c.

¶Tertio arguitur sic, Ens est uniuocũ substãtię & accidẽtis: ergo in rõne substantiæ expresse cadit ens: ergo in diffinitione hominis explicite cadit ens: hoc est inconueniens & contra Aristotelem & viam communem: ergo &c. Prima consequentia probatur ex eo, ꝙ omne superius uniuocum explicite cadit in ratione sui essentialis inferioris: sicut animal cadit explicitè in rõne hominis. Secunda consequentia probatur ex authoritate Aristotelis posita in secundo libro Topicorum: illa scilicet qñ aliquid ponitur in diffinitione alicuius loco illius si ponatur eius ratio, clarior erit intellectus. Cũ ergo substantia ponatur in diffinitione

8 Met. tex. com. 16.

Cap. 5.

ne hominis, & loco substantiæ liceat ponere eius rationem, in qua explicite cadit ens, vt clarior sit diffinitio, sequitur quod ens debeat poni in diffinitione hominis explicite, ut clarior reddatur. Nec prohibet hoc communissimus ambitus ipsius entis, aut carentia differentiarum sicut nec ex his prohibetur ens tanquã prædicatum vniuocum & quidditatiuum cadere in ratione substantiæ. Et confirmatur hoc per Scotum, qui in primo sent. di. 3. ponit ens esse primum cognitum cognitione distincta, eo quod ens cadat in conceptu quidditatiuo omnium tanquam primum prædicatum quidditatiuum. Hæc de tertio.

QVOAD quartum principale prænoto differentiam inter vniuocum & æquiuocum, purum & analogum. Vniuocata sunt, quorum nomen est commune. & ratio secundum illud nomen est eadem simpliciter. Pura æquiuocata sunt, quorum nomen est commune, & ratio secundum illud nomen est diuersa simpliciter. Analogata sunt quorum nomen est commune, & ratio secũdum illud nomen est aliquo modo eadem: & aliquo modo diuersa, seu secundum quid eadem, & secundum quid diuersa. Verbi gratia, Animal & medicina sunt analogata sub sano, unde habent illud nomen commune: vtrunque enim illorum dicimus sanum: diffinitio autem eorum inquantum sana sunt, est aliquo modo eadem, & aliquo modo diuersa: animal enim inquantum sanum, est habens sanitatem: medicina, inquantum sana, est causa sanitatis: sunt enim eædem aliquo modo illæ diffinitiones: quia omnibus includitur sanitas: & sunt diuersæ aliquo modo: quia diuersis modis sanitatem respiciunt: unde analogum est medium inter purum æquiuocum & vniuocum: sicut inter idẽ simpliciter, & diuersum simpliciter cadit medium idem secundum quid, & diuersum secundum quid. & sicut medium sapit naturam utriusque extremi, dicit enim quodammodo plures rationes, & quodammodo unam, propter quod inuenitur quandoque apud illustres Philosophos, quod analogum dicit plures rationes, & quandoque quod dicit vnam rationem.

¶ Nota secundo, quod duplicia sunt analogata. Quædam secũdum determinatam habitudinem unius ad alterum. Quædam secundum proportionalitatem. Exemplum: Substantia & accidens sunt analogata primo modo sub ente Deus autem & creatura secundo modo: infinita enim est distantia inter Deum & creaturam. Differunt autem hæc plurimum; quoniam analogata primo modo ita se habent, quod posterius secundum nomen analogum diffinitur per suum prius: puta accidens inquãtum ens per substantiam. Analogata uero secundo modo non: creatura enim inquantum ens non diffinitur per Deum: vnde analogata primo modo habent nomen commune: & rationem secundum illud nomen secundum quid eandem, & secundum quid diuersam; per hoc quod analogum illud simpliciter, idest sine additione aliqua de primo dicitur: de aliis vero non nisi diuersimode respiciendo primum, quod cadit in eorum rationibus: sicut in exemplo de sano manifestum est. Analogata vero secundo modo habent nomen commune, & rationem secundum illud nomen aliquo modo eandem & aliquo modo diuersam: non propter hoc, quod illud simpliciter dicatur de primo & de aliis relatiue ad primum, sed habent rationem eandem secundum quid propter identitatem proportionis, quæ in eis inuenitur, & secundũ quid diuersam propter diuersitatem naturarum suppositarum illis proportionibus. Exemplum, Forma & materia substantialis, & forma, & materia accidentium sunt analogata quædam sub nominibus formæ & materiæ: habent enim nomen commune, puta formam & materiam & rationem secundum nomen formæ siue materiæ eandem, & diuersam hoc modo: quia forma substantialis ita se habet ad substantiam, sicut forma accidentalis ad accidens: similiter materia substantiæ ita se habet ad substantiã, sicut materia accidẽtis ad accidens. vtrobique enim saluatur identitas proportionum cum diuersitate naturarum & vnitate nominis: hunc modum analogiæ exprimit Cõmentator 12. Metaph. com. 28. & clarius cum Arist. primo Ethic. c. 7. (Com. 8. & 5. Met. cõ. 13. circa medium c. 7.)

(Conclusiones duæ.) QVIBVS sic prælibatis, pono duas conclusiones. Prima est, Ens analogice utroq; modo analogiæ dicitur de substantia & accidente. Secunda conclusio, Ens dicitur De Deo & creatura secundo modo tantum. Prima conclusio probari potest rationibus factis contra Scotum, & maxime prima. Authoritatibus autem Arist. 4. tex. com. 3. Commentatoris ibidem: expresse enim ibi dicitur quod ens non est unum, sed ad unum. Duodecimo quoque Metaph. textu com. 28. expresse dicitur, quod principia prædicamentorum non sunt aliquo modo eadem nisi secundum proportionem. Super qua authoritatem potest argui sic, Illa non sunt uniuoca, quę nullam identitatem habent nisi proportionis: sed principia propria substantiæ, & accidẽtium sunt huiusmodi: ergo &c. Minor expresse est in litera Aristo. Maior est nota ex terminis: si enim nullam aliam identitatem habent nisi proportionis: oportet quòd erant unitate vniuoca. Et hæc authoritas notanda contra Scotistas, quia si concedant ens habere entitatẽ analogam, dicunt cum hoc, quod haberent identitatem uniuocam: cuius oppositum Arist. dicit solam identitatem proportionis inter principia prædicamentorum ponens.

¶ Secunda conclusio non aliter pro nunc probetur, quam authoritate S. Tho. in quæstionib. de veritate, q. 2. artic. 2. vbi examinans quomodo scientia sit analoga scientiæ diuinæ & scientiæ creatæ, expresse fatetur, quod secundo modo sit analoga, & non primo modo. Vnde cum ens dicitur de Deo, & creatura, hoc modo dicitur proportionaliter, quia exprimitur, quod sicut Deus se habet ad suum esse, ita creatura ad suũ: sed de his alias cum ex proposito tractabitur, diffusius loquemur: modo sufficiant hæc pauca dixisse, ex quibus innotescere potest, quod conceptus entis formalis est unus inæqualiter repræsentans esse substantiæ & accidentis Dei & creaturæ: & quod conceptus obiectalis non habet nisi unitatem proportionis determinatæ ex identitate termini, vel unitate proportionabilitatis & identitate proportionum. Ex quibus elici potest, quod cũ talis unitas apud Arist. quarto Meta. tex. com. 2. sufficiat ad obiectum scientię, ens non oportet poni uniuocum ad hoc, quod passiones habeat: & contradictionem fundet, & reliqua huiusmodi habeant sibi conuenientia. Hæc de quarto. (1. tract. de analogia.)

QVO ad quintum respondetur ordinatè ad argumenta.

¶ Et ad primum dicitur, quod argumentum illud si aliquid probat alietatem conceptus non vniuocationem probat sicut ipsemet Scotus dicit,* & ideo gratis concedimus illud, sicut etiã Auicen. qui tenet ens non esse prædicatum quidditatiuum, concedi ens dicere alium conceptum, non tamen uniuocum & quidditatiuum. (1. distin. 3. q. 8.)

¶ Ad secundum negatur consequentia. Ad cuius probationẽ dico, quod aliquod continere uirtualiter aliud, potest intelligi dupliciter. Vno modo sicut causa uirtute sua continet effectum. Alio modo sicut effectus continet uirtutem causæ, participando illam sic: hoc stante Minor est falsa, etenim effectus quilibet virtualiter continet secundo modo Deum. Nec oportet quod continens isto modo sit prius imò necessariò est posterius. Quòd si mihi dixeris, quod hoc est abuti uocabulis, quia apud omnes cõtinere uirtualiter non attribuitur nisi causæ. dico quod si fiat vis in verbo, falsa est Maior, eo quod datur triplex modus continendi, scilicet essentialiter, virtualiter, & participatiue: sicut effectus continet in se causam.

¶ Ad tertium, confessio toto antecedenti, negatur consequentia: sufficit enim analogia illius rationis formalis.

¶ Ad quartum negatur consequentia. Ad probationem dicitur, quod falsum supponit. s. quod substantia non immutet intellectum per propriam speciem, Vnde ad eius probationem dico, quod quantitas & accidentia in Eucharistia agunt & patiuntur totum, quod egeret & pateretur substantia, si esset: sicut enim acceperunt modum essendi substantiæ. s. absque subiecto: ita etiam agere & pati eius; & ideo ex multis hostiis sensatis generatur in intellectu species intelligibilis substantiæ panis; & eius quidditatiua cognitio, sicut ad nutritionem agunt, ac si esset ibi panis: nõ enim minus ex illis accidentibus nutrimur, quam ex aliis hostijs non consecratis: sicut non minus ex consecratis generantur vermes & cineres, quam ex non consecratis. Vnde ad argumentum dico, quod panis absens immutat, quoniã nõ est omnino absens: remansit enim ibi accidens suum, quod est vice panis: quare non est simile de usu respectu tenebræ. Nec est contra nos authoritas Arist. quia hæc omnia habent locum, ubi est simpliciter absentia obiecti: quam hic non concedimus quoad operationes.

¶ Ad quintum dico, quod quia medium comparatum uni extremorum, vt oppositum induit alterum extremum, ut dicitur quinto Phy. tex. com. 6. ideo analogum comparatum ęquiuoco, quod diuersas rationes simpliciter sonat, uniuocum appellatum est ab Arist. ibi: & merito, eo quod vtebatur analogo secundum id, quod habet de vnitate, oportet enim ad uerificandam illam maximam, quod causa & effectus non in sola uoce conueniant, sed in ratione aliqua formali eadem aliquo modo in illis: unde textus non est contra nos.

¶ Ad Auicen. & Algazelem dico quòd nihil contradicunt: quia alietatem non uniuocationem conceptus entis insinuant. (Ad vltimũ.)

Substantiarum vero quædam sunt simplices, & quædã composita, & in vtrisque est essentia: sed in simplicibus veriori & nobiliori modo, secundum etiam quod habent esse nobilius, sunt etiam causa eorum, quæ composita sunt, ad minus substantia prima, & simplex, quæ Deus est.

¶ Hic ponitur secunda comparatio, qua substantias inter se cõparat tali conclusione: Substantiæ simplices nobiliori & veriori modo habent essentiam, quam compositæ, quam probat dupliciter primò sic. Quorum esse est nobilius, eorum essentia est nobilior: substantiarum simplicium esse est nobilius, quam compositarum: ergo essentia substantiarum simplicium est nobilior. Secundo sic. Causa, supple effectiua, non vniuoca habet nobiliorẽ essentiam suo effectu: substantia simplex saltem prima est huiusmodi causa compositarum: ergo substantia simplex est perfectioris essentiæ, quam composita.

Ad

Substātiæ Simplicēs subsistētes pfectiores sunt substātiis compositis.

Ad euidentiam huius partis nota, quod ut habes a S. Thom. quarto sen. di. 2. q. 2. ar. 1. ad primū, simplicitas nec perfectionem simpliciter nec imperfectionē sonat, res .n. ex eo quod simplex, non habet perfectionem maiorem, sed ex eo quod taliter simplex, idest simplicitatem subsistentem habet. Vnde materia prima est simplicissima, & formæ accidentales sunt simplices, & tamen non sunt perfectiores substantiis compositis. Et ideo cum dicimus substantias simplices esse perfectiores compositis, intelligas non de quibuscunque simplicibus substantiis, sed simplicibus subsistentibus in sua simplicitate, quales sunt substantiæ separatæ omnes.

Sco. 1 di. 8. q. 1. ad primō quol. q. 1. Diffinitio pfectionis simpliciter.

PROPTEREA caueto hic opinionem Scoti in primo sent. dist. 8. q. 1. dicentis simplicitatem esse perfectionem simpliciter. Vt autem ueritatem tutari ac falsum impugnare scias, notato quid sit perfectio simpliciter.

Perfectio simpliciter, apud Anselmū Monologiō 15. est quæ in unoquoque melior est ipsa, quam nō ipsa. Glossa sic, In unoquoque inquantum est indiuiduum entis, idest hoc ens non inquantum est indiuiduum hoīs vel istius naturæ, puta, hic hō, aut hic Angelus, melior est, &c. quia comparatiuus includit suum positiuum, ideo melior est, idest bonitatem seu perfectionem meliorem ponit, quam non ipsa, idest quam quodlibet sibi incōpossibile, ita quod ly non ipsa, non teneatur contradictoriè, sed incōpossibiliter. Vnde perfectio simpliciter exigit duas conditiones, primo, quod dicat perfectionem, secundo, quod illa perfectio in indiuiduo entis sit melior, quam quodlibet sibi in eo incōpossibile. Propter defectum enim primæ conditionis tam relatio, quam negatio a perfectionibus simpliciter excluditur. Propter uero defectum secundę, rūcinari, rudere, latrare, & hmōi pfectiones simpliciter non sunt, quia ista etsi sint meliora in indiuiduo huius uel illius naturæ, non tamen entis. Diximus quod ly non ipsa, tenetur incompossibiliter & non contradictoriè quia aliter omne positiuum esset perfectio simpliciter, quia in indiuiduo entis melius est positiuum quodlibet quolibet contradictorio formaliter sumpto. Nec superficietenus consideres primam conditionem, quoniam propter defectum eius simplicitas non dicit perfectionem simpliciter. Simplicitas enim nihil aliud est quam negatio compositionis, unde non est perfectio, sed negatio imperfectionis. Propterea deficit talis modus arguendi. In indiuiduo entis quodlibet incompossibile simplicitati dicit imperfectionem, ergo ipsa simplicitas est melior in vnoquoque quam non ipsa, & consequenter perfectio simpliciter. Oportet enim addere antecedente, & ipsa dicit perfectionem, quod falsum est, quia negatiuum prædicatum est.

¶ Potes autem contra Scoti positionem arguere sic. Nulla perfectio simpliciter saluatur in relatione, ut relatio est, simplicitas autem saluatur in relatione, vt relatio est, siquidem est simplicissimum, nullam enim compositionem includit, & uniuersaliter secundum Scotum omnis differentia vltima relationis, ergo, &c. maior patet, ex eo quod relatio vt relatio nec perfectionem nec imperfectionem sonat apud nos & Scotum.

¶ Præterea, Quod diuiditur per quantum, & non quantum, non est perfectio simpliciter. Patet ista, quia implicat quod aliquid sit non quantum & perfectio simpliciter. Sed simplicitas diuiditur per quantum & non quantum. ergo, &c. Patet minor, quia diuiditur in simplicitatem relatiuam & absolutam, simplicitas autem relatiua est non quanta.

¶ Si dicatur ad ista, quod relatio formaliter sumpta non est simplex, sed simpliciter prædicatur de ea denominatiue, hoc nō euadit argumenta, quia simplicitas relatiua est passio relationis secundum hoc, aut modus intrinsecus. Impossibile est autem q alterum horum sit perfectius eo, cuius est ut arguatur sic. Nulla passio est maioris entitatis subiecto suo, simplicitas denominans relationem est eius passio, sicut uniuersaliter passio superioris est passio inferioris, licet non primo, ergo simplicitas relationem denominans non est maioris entitatis relatione, sed relatio non est quanta, ergo simplicitas relatiua non est quanta, ergo nec perfectio simpliciter. Stat ergo assumptum uerum, scilicet quod simplicitas diuiditur per quantum, & non quantum.

¶ Similiter arguere potes, si dicant quod simplicitas sit modus, quod tamen minus consonum ueritati uidetur. Substantiæ ergo immateriales (non ratione simplicitatis sunt perfectiores essentiis substantiarum compositarum) sed ratione simplicitatis subsistentis, & adunantis in se tantam perfectionem, ita indiuisè, qua gaudent,

Materia non est essentia compositæ.

Sed quia illarum substantiarum essentia sunt nobis magis occulta, ideo ab essentiis compositorum incipiendum est, ut a facilioribus conuenientior fiat disciplina. In substantiis igitur compositis forma & materia nota sunt, ut in homine anima & corpus. Non autem potest dici, quod alterum earum tantum essentia dicatur essentia. Quod enim materia sola non sit essentia, planum est, quia res per suam essentiam cognoscibilis est, & in specie ordinatur uel in genere. materia autem non est cognitionis principium, nec secundum causam aliquid speciem uel ad genus determinatur. sed secundum id solum, quo in actu aliquid est.

¶ In hac secunda parte capituli quid sit essentia in substantiis compositis, declaraturus (quia a notioribus inchoandum est) cōclusionem hanc negatiuam ponit. Materia sola non est essentia substantiæ compositæ, quam duplici ratione probat. Prima est talis, illud quod est essentia substantiæ compositæ est principium cognoscendi illam, ergo materia sola non est essentia substantiæ compositæ. Maior patet ex eo, quod unumquodque per suam essentiam cognoscitur quidditatiue, vnde omnes aliæ cognitiones oriuntur. Minor habetur ex nona Metaphy. text. commen. 20. vbi dicitur, quod principium cognoscendi est actus & non potentia.

¶ Secunda ratio est. Essentia substantię compositæ est id, quo res ponitur in genere & specie, sed materia sola non est id quo res ponitur in genere & specie, ergo materia sola non essentia substantiæ compositæ. Maior est euidens inducendo in singulis. Socrates enim per suam naturam in specie humana collocatur, similiter in genere animalis, & sic de aliis. Minor probatur, quia id, quo aliquid in specie reponitur, oportet quod actuale sit, eo quod est principium, distinguendi ipsum ab aliis speciebus, & collocandi ipsum in tali gradu uniuersi, materia autem sola actualitatem non includit.

Com. 7. Met. 1. 21. & com. 34.

Essentia substātiæ compositæ non est sola forma.

Neque etiam forma tantum substantia compositæ essentia dici potest, quamuis quidam hoc asserere conentur. Ex his enim, quæ dicta sunt, patet, quod essentia est id, quod per diffinitionem rei significatur. diffinitio autem substantiarū naturalium non tantum formam, sed & materiam continet, aliter enim diffinitiones naturales & Mathematicæ non differrent. Nec enim potest dici, quod materia in diffinitione substantiæ naturalis ponatur, sicut additum essentiæ eius, uel ens extra illam naturam, uel essentiam eius, quia hic modus proprius est accidentibus, quæ essentiam perfectā non habent unde oportet, quod in diffinitione sua substantiam, uel subiectum recipiant, quod est extra genus eorum: patet ergo quod essentia comprehendit materiam, & formam.

¶ Hic ponitur secunda conclusio negatiua talis, Essentia substantiæ compositæ non est sola forma, quā vnica ratione probat sic, Illud est essentia substantiæ compositæ, quod per eius diffinitionem significatur, sed sola forma per eius diffinitionem non significationem non significatur. ergo sola forma non est essentia substantiæ compositæ. Maior est de se nota, minor probatur, quia diffinitiones naturales per hoc differunt a Mathematicis, quia istæ significant solam formam, idest formam absque materia sensibili, naturales uero significat formam, & materiam sensibilem.

¶ Sed ad hanc rationem potest dici, quod cum significari per diffinitionem contingat dupliciter. Vno modo, ut pars rei diffinitæ, alio modo, vt subiectum rei diffinitæ, seu ut deferens rem diffinitam, per diffinitionem naturalem significatur sola forma ut res diffinita, & ideo quidditas est sola forma, materia autem significatur, ut quidditatem deferens.

¶ Contra hanc responsionem subiungitur in litera talis ratio, Illud quod est proprium accidentibus ex imperfectione suæ essentiæ, non conuenit specificis substantiis, sed recipere in diffinitione aliquid extra essentiam suam est proprium accidentibus ex imperfectione suæ essentiæ, ergo hoc non conuenit substātiis specificis. Maior patet ex terminis, quod enim est proprium alicui ex sua imperfectione, non conuenit alteri habenti perfectionem oppositum illi imperfectioni. Minor habetur ex septimo Met. tex. com. 13. 15. & 16.

CIRCA Maiorem nota, quod licet formæ partis puta animæ, conueniāt et diffiniri per aliquid extra essentiam eius, ac p hoc illud uideatur esse non proprium accidentibus, sed commune eis & formis partium, in rei tamen ueritate proprium est accidentium, eo quod diffinitio non est nisi rerum existentium in recta linea prædicamentali habentium speciem completam, cum diffinitio componatur ex genere, & differentia, sola autem accidentia inter entia, & specie completa sunt per additamentum diffinibilia, & ideo proprium accidentibus dixit esse tali modo diffiniri, unde & anima diffinitur per aliud extra essentiam suā, pro quanto participat de accidentis natura esse in alio.

Non etiam potest dici, quod essentia significet relationē, quæ est inter materiam & formam, uel aliquid superadditum illis, quia hoc de necessitate esset accidens extraneum a re, nec per eam res cognosceretur, quæ omnia essentiæ conueniunt, per formam enim quæ est actus materiæ, materia efficitur ens actu, & hoc aliquid: unde illud, quod superaduenit, non dat esse actu simpliciter materiæ, sed esse actu tale sicut accidentia faciunt, ut albedo facit actu album: un

de

de quando talis forma acquiritur, non dicitur generari simpliciter, sed secundum quid.

¶ Hic ponitur tertia conclusio negatiua, Essentia substantiæ compositæ, non est aliqua relatio inter materiam, & formam, aut aliquid additum composito ex materia, & forma, quam probat ex duabus rationibus. Primo sic, Omnis relatio media inter materiam, & formam, & similiter omne additum composito ex materia & forma est accidens extraneum substantiæ, nulla essentia substantiæ compositæ est accidens extraneum, ergo. Minor est de se nota. Maior uero probatur, Omne aduenient enti simpliciter faciens formaliter ens tale est accidens extraneæ naturæ a substantia, omnis relatio media inter materiam & formam, & omne additum composito aduenitur enti simpliciter, & faciunt ens tale, ergo omnia huiusmodi sunt accidentia extraneæ naturæ a substantia composita. Huius pro syllogismi. Minor declaratur, primo ex eo, quod forma substantialis adueniens materiæ facit esse simpliciter, & hoc aliquid, ut dicitur secundo de Anima, tex. com. 2. Declarabitur secundo ex eo, quod generatio terminata ad formam substantialem est generatio simpliciter, terminata uero ad formã accidentalem, est generatio secundum quid, ut dicitur 5. Physic. textu commento septimo, cum enim materia Socratis acquirit formam substantialem, tunc sine additione dicitur Socrates fieri, acquisita autem forma substantiali, cum magnitudinem acquirit, non dicitur Socrates fieri simpliciter, & sine additione, sed fieri magnus.

¶ Secunda ratio est ista, nullum additum, ut relatio illa media, aut ut quomodolibet sequens compositum ex materia, & forma est proprium principium a priori perfectæ notitiæ substantiæ compositæ, essentia substantiæ compositæ est proprium principium a priori completæ notitiæ ergo, &c.

Boetius in li. de duab. naturis, & vna persona Christi.

Relinquitur ergo quòd nomen essentia in substantijs compositis significat illud quod est ex materia & forma compositum. & huic positioni sonat verbum Boetij in commento Prædicamentorum, vbi dicit quòd Ousia significat compositum. Ousia enim apud Græcos idem est, quod essentia apud nos, ut ipsemet in lib. de Duabus naturis fatetur. Auicenna autem dicit, quod quidditas substantiarum compositarũ est ipsa compositio formæ, & materiæ. Commentator autem dicit super septimo Metaphysicæ, natura quam habent species in rebus generalibus est aliquod medium, idest compositum, ex materia, & forma. Huic etiam ratio concordat, quia esse substantiæ compositæ non est tantum forma, nec tantum materia, sed ipsius compositi, essentia autem est secundum quam res dicitur esse. Vnde oportet vt essentia, qua res denominatur ens, non tantum sit forma, nec tantum materia, sed vtrumque, quamuis huiusmodi esse, sine essentia sola forma suo modo sicut causa. Sicut enim in alijs videmus, quæ ex pluribus principijs constituuntur, quod res denominantur ex altero illorum principiorum tantum, sed ab eo quod utrumque complectitur, vt patet in saporibus, quia ex actione calidi digerentis humidum causatur dulcedo, & quamuis hoc modo calor sit causa dulcedinis, non tamen denominatur corpus dulce a calore, sed a sapore, qui calidum & humidum complectitur.

5. Met. c. 4. com. 27.

¶ Hic ponitur quarta conclusio affirmatiua. Essentia in substantiis compositis significat compositum ex materia & forma, quam per locum a diuisione concludit ex authoritate Boetii Auic. & Commentatoris, septimo Met. comm. 27. & ratione tali probat, Id quo tanquam principio cõpleto denominante, substantia composita est ens, est compositum, sed essentia ipsius substantiæ compositę est id, quo tanquam principio completo denominante substantię compositę est composita. Minor de se est clara, dicitur enim & est Socrates ens propter suam essentiam, quam habet. Maior uero declaratur sic, Quandocunque aliqua res ex pluribus principiis constituitur, non est talis ex altero eorum, ut completo principio, sed ex complectente utrumque, sed substantia composita est ens ex pluribus principiis constitutum, scilicet materia & forma, ergo non ex altero tanquam completo principio, sed complectente utrunque est, & dicitur ens, sed id quod cõplectitur utrumque est compositum, ergo id, quod substantia composita tanquam completo principio, denominante esse oportet esse compositum, quod erat probandum. Maior huius pro syllogismi exemplariter in saporibus declaratur in litera tanquam ex notioribus, & declaratio est manifesta per se, quod autem dicitur, quod sola forma est causa essendi, infra patebit.

QVAESTIO IIII.

Num materia sit pars quidditatis naturalis.

CIRCA prædicta dubitatur, an materia sit pars quidditatis naturalis. In hac dubitatione tria faciam, primo ponã opinionem com. 2. opin. S. Tho. tertio respondebitur argumentis oppositis.

Com. 2. opinionem.

QVO ad primum Commentator 6. Met. com. 21. & 34. opinatur, materiam non esse partem quidditatis naturalis, sed cadere in diffinitione rei naturalis, ut deferens illam quidditatem, adducit autem in 54. comm. ad hæc rationem talem: Essentia rei est substantia declarans rem quidditatiue, materia non est substantia declarans rem quidditatiue, materia non est substantia declarans quidditatem rei, ergo materia non pertinet ad essentiã rei, minor colligitur ex primo Phy. tex. comm. 69. ubi dicitur, quod materia secundum se est ignota, & per consequens alterius declaratiua non est. Ex com. uero 31. potest elici talis ratio ad hoc, si quidditas hominis haberet quidditatem, & sic quidditatis esset quidditas, quod est falsum. Tenet consequentia, quia quæcunq; sunt idem, quicquid habet unum, habet reliquum, si ergo quidditas hominis & homo compositus sunt idem, cum homo compositus habeat quidditatem, sequitur quod quidditas hominis hẽat quidditatem. Hanc eandem positionem uidetur docere Arist. 7. Meta. tex. comm. 34. expresse dicens materiam non esse partem quidditatis, & secundo Phy. tex. comm. 28. partes diffinitionis in genere causæ formalis collocans. Vnde & 10. Met. tex. com. 25. dicit quod mas & fœmina non uariant speciem, quia sunt differentiæ materialis.

¶ Idem etiam persuaderi potest ex consequentibus materiã, materia enim est causa corruptionis, distinctionis, suppositi a natura, sensibilitatis & similium, quorum opposita cõueniunt quidditatibus, sunt enim essentiæ rerum ingenerabiles, incorruptibiles, insensibiles & huiusmodi. Hæc de primo.

Lect. 9.

QVO ad secundum S. Thom. 6. Meta. supra tex. com. 33. & prima parte q. 75. ar. 5. & hæc tenet materiam esse partem quidditatis substantiæ naturalis, probat hanc conclusionem tribus rationibus quarum duæ in litera positæ sunt. Tertia uero est ista. Quicquid de essentia omnium indiuiduorum contentorum sub specie, uniuersaliter conceptum est de essentia speciei, ista est uera pro tanto, quia aliter essentia specifica non prædicaret essentialiter totam essentiam indiuidui, sed materia est de essentia omnium indiuiduorum naturalium, ergo materia uniuersaliter accepta est de essentia speciei, & sic non cadit in specie, ut deferens ipsam, sed vt pars essentiales.

¶ Ad primam rationem in litera factam dicunt aduersarij, quòd proprium est accidentibus diffiniri per additamentum alterius generis, & hoc non conuenit substantiis, sed diffiniuntur substantiæ per additum sol generis, materia enim est in eo genere, in quo est quidditas delata.

¶ Contra ergo nulla est differentia inter diffinitionem formæ partis, & diffinitionem formæ totius, nisi forte secundum modum significandi, cum vtraque per additum sui generis diffiniatur, & sic eadem erit diffinitio animæ & uiui, & tunc sicut nullum genus prædicamenti substantiæ ponitur in diffinitione animæ, ita nullum ponetur in diffinitione viui, & sic de aliis, quod est manifeste falsum.

¶ Confirmatur S. Thom. positio adhuc tripliciter. Primo sic, In omni obiecto quidditatiue sumpto, cui conuenit aliqua passio adæquata, oportet inueniri intrinsecæ causam illius passionis, sed corpus contrarietati subiectum quidditatiue sumptum est subiectum, cui conuenit corruptibilitas per modum passionis adæquatæ, ergo in corpore contrarietati subiecto quidditatiue sumpto oportet intrinsece inuenire causam corruptibilitatis, & talis causa non est nisi materia, ergo, &c. Maior est de se nota, quia passio fluit ab intrinsecis principiis quidditatis, aliter non conueniret ei secundum quod ipsa. Minor ex eo manifestatur, quod corruptibilitas primo concluditur de corpore contrarietati subiecto. Quod autem causa corruptibilitatis sit materia, clarum est, apud Commentatorem maxime.

¶ Secundo sic, id quod est pars humanæ naturæ est pars quidditatis humanæ, quia natura & quidditas sunt idem, sed materia est pars naturæ humanæ, ergo, &c. probatur. Minor, ex eo quod materia est natura secundo Phy. tex comm. 2. Et si non est pars, oportet quod in Socrate sint duæ naturæ non partiales, quia non sunt partes alicuius naturæ, quod est impossibile. Tertio declaratur hanc fuisse mentem Arist. primo ex octauo Met. tex. com. 15. & 16. ubi assignat causam, quare diffinitio compositorum est una quia ex actu & potentia natum est fieri unum, quidditates autem simplices seipsis, inquit, habent unitatem statim, eo quod formæ tantum sint, ex quibus habetur, quod si essentia substantiæ compositæ esset sola forma, non oportet Arist. assignare causam propter quid sit una, forma enim seipsa est una, sed quia est composita ideo dixit quod unitatem habet, ex eo quod altera pars est actus, altera potentia. Similiter 9. Met. tex. ultimorum commentorum dicit, quod in quidditatibus compositorum accidit error, nõ autem in quidditatibus simplicium propter multitudinem partium, ex quibus sunt compositæ illæ quidditates, unde ex earum compositione error accidere potest, qui in simplicibus, cum careant partibus, locum non habet, ex quibus apparet ipsum opina-

ti

ri essentiam compositi esse compositam, & non simplicem, & qd quidditas substantiæ materialis differt a quidditate separata, ex eo quod illa est essentialiter simplex, illa vero est essentialiter composita. Hæc de secundo.

QVO AD tertium dicendum est ad rationes in oppositū, ad quarum primam negatur Minor, licet enim materia secūdum se, idest, solitarie sumpta sit ignota, adiuncta tamen & subtracta tali formæ specificæ, siue genericæ declaratiua est alterius.

¶ Ad secundam negatur consequentia, ad cuius probationem dicitur, quod Maior illa potest intelligi dupliciter. Vno modo sic. Quæcunque sunt idem realiter, quicquid realiter cōiunctum est vni, est & realiter coniunctum alteri, & sic conceditur, sed non est contra nos. Alio modo sic, quæcunque sunt idem realiter, quicquid prædicatur de vno, prædicatur de altero, & hoc modo, est falsa. Aliquid enim conuenit vni, ut distinctio secundum rationem ab altero, quod non conuenit alteri, sicut in proposito habere quidditatem conuenit homini, vt distinctio a sua quidditate secundum rationem, distinguitur enim ab illa, vt habens ab habito, & quia sic oportet distinguí illam Maiorem in proposito, ideo argumentum non procedit.

T.c.34. & 37. ¶ Ad id quod additur ex Arist. dicitur quòd septimo Metap. non remouet materiam a quidditate, sed materiam particularem, & eas partes, quæ per accidens se habent, & speciei intellectui, vt

Secundo physi. T.c. 28. manus & pedes, verbi gratia ab hominis ratione, & has carnes, & hæc ossa. Quod autem partes diffinitionis in genere causæ formalis collocentur, non est contra id quod dicimus. Meminisse n. oportet, quod omne superius se habet, vt formale respectu inferioris, ut ibid. ab Arist. habetur. Masculus quoque & fœmina etsi non differant specie in genere animalis, sicut album & nigrum, differunt tamen specie in genere sexus, cuius differentiæ ad genus animalis per accidens se habent, & ex parte materia, & propterea in illo genere non causam diuersitatem specificam.

¶ Ad vltimam confirmationem de passionibus materiæ dicitur, quòd illa sequuntur materiam particulariter existentem, & non sequuntur materiam abstractam a singularibus, quę est pars quidditatis specificæ, & ideo non oportet illa inesse quidditati, nec oportet materiam remoueri a quidditate propter hoc, quod illorum opposita quidditati insunt.

Sed quia indiuiduationis principium est materia, ex hoc fortè videtur sequi, quòd essentia, quæ complectitur in se simul, & formam, sit tantum particularis & non uniuersalis, ex quo sequeretur uniuersalia diffinitionem non habere, si essentia est id, quod per diffinitionem significatur.

¶ In hac tertia parte huius capituli obijcit contra quartam conclusionem sic, Id quod comprehendit in se materiam intrinsecè est particulare, essentia substantiæ compositæ comprehendit in se materiam intrinsece, ergo essentia substantiæ est particularis, ergo non datur essentia substantiæ compositæ vniuersalis, quod est falsum. Et vlterius sequitur, quòd uniuersalia naturalia non sunt diffinibilia, quia rerum naturalium non nisi essentiæ sunt diffinibiles, eo quòd diffinitio significat essentiam rei, essentiæ autē naturalium, vt deductum est, particulares sunt. Maior probatur sic. Quod habet in se actu intrinsece principium indiuiduationis, est particulare, habens intrinsecè materiam, habet in se principium indiuiduationis, quia materia est principium indiuiduationis, ergo, &c.

Et ideo sciendum est, quòd materia non quomodolibet accepta est principium indiuiduationis, sed solum materia signata. Et dico materiam signatam, quæ sub certis dimensionibus consideratur. hæc autem materia in diffinitione hominis, inquantum homo non ponitur, sed poneretur in diffinitione Socratis, si Socrates diffinitionem haberet, in diffinitione autem hominis ponitur materia non signata, non enim in diffinitione hominis ponitur hoc os, & hæc caro, sed os & caro absolute, quæ sunt materia hominis non signata.

¶ Hic respondet obiectioni, destruendo Maiorem cum sua probatione, dicens, quòd materia dupliciter accipitur, signata scilicet & non signata, signata est principium indiuiduationis, non signata ponitur pars essentiæ specificæ, signata poneretur in diffinitione Socratis si diffiniretur, non signata ponitur in diffinitione vniuersalium. vnde & patet vniuersalia diffiniri, & tamen materiam includere, sed non signatam, quæ particularitatis est principium.

QVAESTIO V.

Num materia sit principium indiuiduationis.

CIRCA hanc partem dubitatur an materia sit principium indiuiduationis. In hac quæstione sunt sex agenda. Primo declarabitur titulus, secundo ponetur opinio Scoti, tertio impugnabitur, quarto ponetur opinio S. Th. quinto arguetur contra illam, sexto respondebitur argumentis in oppositum.

QVO Ad primum nota, quod cum de principio indiuiduationis agitur, cum indiuiduum duo dicat scilicet distinctum a se & distinctum ab alijs, nihil aliud quæritur nisi per quid primo natura specifica reddatur incommunicabilis, ita quod repugnet sibi communicari pluribus, ut superius inferioribus communicatur, atque per quod hoc indiuiduum primo distinguitur realiter ab alijs eiusdem speciei. Duo ergo quæruntur concurrentia ad indiuiduationem, scilicet quo (primo) natura specifica reddatur incōmutabilis, & quo, primo, realiter distinguatur ab alijs eiusdem, speciei. Et aduertas bene singulas partes tituli, quas declarauimus, quoniam aliquos in hac parte errare inuenio. Agitur enim hic de incommunicabilitate, quæ opponitur communicationi reali, & non de incommunicabilitate, quæ opponitur communicationi formæ, hanc enim nullus dubitat primo conuenire materiæ. Et similiter agitur hic de distinctione reali indiuiduorum sub eadem specie, quæ nō est nisi inter entia realia, & nō de distinctione qua Socrates viuus & Plato mortuus distinguuntur. Aduertendo semper, quod non loquimur nunc nisi de indiuiduatione substantiarum materialium. Hæc de primo.

QVO Ad secundum, Scotus secundo sen. d. 3 q. 6. opinatur, quod natura specifica indiuiduatur, per quoddam positiuum per se contrahens illam, & faciens vnum cum illa, ita quod illud positiuum, nec est materia, nec forma, nec compositum, sed est modus omnium, seu ultima realitas materiæ, formæ & compositi, eadem illis realiter, & sic apud eum de principio indiuiduationis ponitur talis conclusio. Principium indiuiduationis non est materia, nec forma, nec quantitas, sed proprietas indiuidualis, scilicet hecceitas.

Huius cōclusionis probationes, quo ad tres primas partes nūc omitto, postmodum quantum ad propositū spectat adducendas. Pro quarta arguitur sic. Vnitas sequitur entitatem, & proportionaliter loquendo, eodem enim modo res est ens & vna, igitur unitas simpliciter ultima, scilicet numeralis seu indiuidualis sequitur entitatem indiuidualem, sed clarum est, quod entitas illa indiuidualis nō est aliquod eorū, quæ sunt actu in specie, nec aliqđ accidens, cum omnia accidentia sint post, ergo est proprietas indiuidualis, indiuiduorum scilicet constitutiua, & arguatur sic, Illud ad quod primo sequitur vnitas numeralis, est principium indiuiduationis, proprietas illa seu hecceitas est id, ad quod primo sequitur unitas numeralis, ergo hecceitas est principium indiuiduationis. Maior patet, quia unitas proportionaliter sequitur ens. Minor probatur, quia vnitas numeralis non sequitur quidditatem, ut patet, nec ad aliquod accidens, cum præcedat totum genus accidentium.

Secundò sic, Omnis differentia differentium reducitur ad aliqua primo diuersa, alioquin non esset status in differentibus, sed indiuidua proprie differunt, ergo eorum differentia reducitur ad aliqua primo diuersa, hæc non sunt naturæ ipsorum, nec priuationes, nec accidentia aliqua, ergo sunt hecceitates, probatio huius ultimi assumpti quo ad tertiam partem, quia si differentia indiuiduorum reducitur ad aliquod accidens, maximo reducitur ad quantitatem, sed hoc non. Quod sic patet, quæratur enim per quid hæc quantitas & illa quantitas differant, nō seipsis, sic enim specifice distinguerentur aliquo alio, puta sitibu. Sed hoc non potest esse, quia aut distinguuntur situ, qui est speciale prædicamentum, & hoc non, quia ille est posterior, quantitate aut sitibus quia est differentia quantitatis, & hoc non, quia quæritur per qđ illi situs distinguuntur, aut seipsis, & hoc non potest dici, quia seipsis non sunt hi, aut aliquo alio, & sic in infinitum. Et propterea cum situs, qui est differentia quantitatis integretur ex continuatione & permanantia partium, idem est dicere, hæc quantitas differt ab illa propter alium situm, & quod hæc quantitas differt ab illa quantitate seipsa.

Tertio sic, Id quod se toto primo constituit aliquod singulare in sua entitate singulari, & unitate consequente talem entitatem ei se toto primo repugnat diuidi diuisione opposita illi vnitati, & consequenter est principium indiuiduationis, sed sola proprietas indiuidualis seu hecceitas est huiusmodi. ergo, &c. Maior patet ex terminis. Minor eodem modo probatur, ut supra. Hæc de secundo.

QVO Ad tertium arguitur contra opinionem Sco. dupliciter. Primo sic. Omnis actus singularis præexigit potentiam singularem, quam actuat, sed hecceitas est actus singularis ergo præexigit potentiam singularem, quam actuat, sed illa potentia est natura seu in natura ipsius indiuidui, ergo natura indiuidui est singularis ante aduentum hecceitatis, & sic hecceitas nō est principium indiuiduationis propositiones assumptæ omnes sunt Sco. in hac materia, etiam maior, quæ tamen probatur ex doctrina Arist. 2. Phys. tex. commen. 38. vbi docet comparationes causarum, unde sicut forma particularis præexigit materiam particularem, & sic actus potentiam. Si dicatur, quod hoc est uerum, ubi — Cōtra Scoti existimationem.

actus

actus potentia distinguuntur realiter, eo quod tunc potentia realiter recipit actum, hoc non obstat, eo quod secundum Sco. quando aliqua duo adunantur realiter, eundem ordinem ex natura rei retinent, quē haberent si essent distincta realiter. cum ergo actus singularis si distinctos esset realiter, ex natura sua præexigeret potentiam singularem, oportet quod & nunc hoc idem exigat, cum ordo idem seruetur.

¶ Secundo sic, Illa quæ sunt principia indiuiduationis, sunt seipsis primo diuersa, hecchetas Socratis & Platonis non sunt huiusmodi, ergo. Maior est Scoti, minor probatur, id quod conuenit magis cum uno quam cum alio, non est primo diuersum ab eo, cum quo magis conuenit, sed hecchetas Platonis magis conuenit cum hecchetate Socratis quam cum hecchetate albedinis, ergo hecchetates Platonis, & Socratis non sunt primo diuersæ. Maior prosyllogismi patet ex terminis. primo enim diuersum ab alio non conuenit cum illo, Minor probatur dupliciter, primo, quia hecchetas Socratis & Platonis conuenit in specie, hecchetates Socratis & albedinis differunt genere. Secundo, quia illa magis conueniunt quæ magis assimilantur, magis autem assimilantur quæ sunt magis comparabilia, hecchetates autem Socratis & Platonis sunt comparabiles magis, quam hecchetates Socratis & albedinis, sicut uniuersaliter res eiusdem prædicamenti sunt magis comparabiles, quam res diuersorum prædicamentorum.

¶ Tertio sic, Quod conuenit & repugnat alteri indiuiduo eiusdem speciei præexigit necessario ipsorum distinctionem, proprietas indiuidualis, puta Sortetas, conuenit Socrati, & repugnat Platoni eiusdem speciei indiuiduo, ergo proprietas indiuidualis præexigit distinctionem Socratis a Platonis, & sic proprietas indiuidualis non est id, quo primo Socrates distinguitur a Plat. Conclusio est falsa secundum Sco. processus est bonus, ergo altera præmissarum est falsa, utraque autem est sua, ergo minimo falsus conuincitur, & Maior quidem habetur a Scoto in quolibet, q. 2. Minor autem est sua conclusio quam nunc impugnamus.

¶ Quarto ostendo hanc positionem cōtradicere Peripateticis. Ab Arist. & Com. 12. enim Metaph. tex. com. 42. fit hæc consequētia, primum cœlum, id est primum principium est unum specie & plora numero, ergo habet materiam, quæ consequentia nulla esset, si proprietas indiuidualis poneretur distinguere indiuidua eiusdem speciei.

¶ Glossam autem Sco. intelligentis per materiam indiuidualē proprietatem destructiuam esse textus, apparet ex Commentatore ibi dicente. Omne quod est unum in specie & plura in numero, habet materiam, sed iam declaratum est, quod principium cœli non habet materiam, ex quibus uerbis apparet, quod de illa materia loquitur, quam declarauit, non esse in primo principio. Apparet autem in tex. comm. 30. expresse declarasse motorem cœli non habere materiam ad ubi & ad esse, & nullam fecisse mentionem de proprietate indiuiduali. Apparet quoque fictio illius glossæ ex 3. Metaph. tex. com. 11. vbi dicitur quod omnis multitudo, aut est rerum differentium secundum formam, aut secundum quantitatem, quod idem habes in commentatore in primo Physic. com. 6.

¶ Nec admittenda est glossa Antonii Trombettæ, quod intelligitur concomitanter. Eodem enim modo & uniformiter debet teneri (ly secundum) in primo membro & in secundo, in primo autem notat causalitatem, ergo & in reliquo. Deprehendi quoq; potest esse puram fictionem nouam hanc de hecchetatibus inuētionem, ex primo cœli textu commen. 92. & 93. ubi unitatem & pluralitatem indiuiduorum in eadem specie, in rebus materialibus, non nisi ex materia, assignant Aristot. & Commen. Hæc de tertio.

QVO ad quartum opinio S. Th. posita ab eo hic & in multis aliis locis est quod materia signata est principium indiuiduationis.

Circa hanc conclusionem aduertendum est, quod Thomistæ inter se differunt & conueniunt. Conueniunt in hoc omnes, quod ad indiuiduationem duo concurrere debent, materia & quantitas. Differunt autem quia aliqui tenēt, quod aggregatum ex materia & quantitate sit intrinsecum indiuiduationis principium materia dante incōmunicabilitatem, siue indistinctione in se, quantitate dante distinctionē ab aliis, & tale aggregatum dicunt esse materiam signatam. Alii verò longe melius sentiunt dicentes, quod principium intrinsecum indiuiduationis & quo ad incommunicabilitatem, & quo ad distinctionem ab aliis est materia signata non materia quanta, seu aggregatum ex materia & quantitate. Et cum hoc iudicio meo sit doctrina S. Tho. uera ut ostendatur, ideo hanc declarare uolumus & tueri, declarando primo quid importet materia signata, secundo excludendo primam expositionem Thomistarum, tertio probando conclusionem intentam.

Materia signata nihil aliud est quam materia capax huius quātitatis, ita quod non istius, hæc namque materia est pars intrinseca Socratis de diffinitione eius si diffiniretur. Imaginandum est enim quod agens particulare, puta hoc semen continue appropriat materiam ad formam inducendam hoc modo, quod sicut semen humanum appropriat materiam ad animam, ita hoc semen ad hanc animam, unde cum in primo instanti generationis Socratis, quod est primum esse Socratis, & primum non esse formæ præcedentis, & accidentium primo ordine naturæ fiat particulare compositum, deinde naturali ordine sequuntur omnia accidentia (in via nostra) in illo priori secundum naturam, quo compositum particulare terminat per se primo generatione materia quæ est pars intrinseca eius, scilicet Socratis, ita est appropriata ipsi Socrati ab agente particulari, quod non est capax alterius quantitatis quam eius quam Socrates sibi determinat. omnium enim natura constantium determinata est ratio magnitudinis & augmenti, ut dicitur secundo de Anima ex com. 4. & talis materia vocatur materia signata. Nihil ergo addit materia signata supra materiam, nisi capacitatem huius quantitatis, ita quod non illius. Capacitas autem materiæ respectu huius quantitatis nihil aliud est quam potentia receptiua huius, quantitatis, ita quod non illius, potentia autem receptiua nihil realiter distinctum in recto dicit, sed addit aliquid reale distinctum secundum rationem tantum a materia. Sicut materia propria nihil addit supra materiam realiter distinctum ab ipsa, dicit tamen aliquid reale in materia, quod non explicat materia secundum se materia, enim signata, non est diffinibilis, nisi per hanc quantitatem si diffiniretur, sicut propria potentia non nisi per propium actum diffinitur, ut dicitur tertio Physicorum, tex. commen. decimo. Materia autem secundum se hanc quantitatem in sua diffinitione non exigit, unde materia propria indiuidui, & materia signata, & materia sub certis dimensionibus idem important, & propterea S. Thom. non dixit materiam signatam materiam cum certis dimensionibus, s. sub certis dimensionibus, & alibi dicit, quod sicut materia in ordine ad formas generales, puta formam totalem, & partialem distinguit generice corpora cœlestia ab inferioribus, ita materia in ordine ad hanc vel illam quantitatem distinguit numeraliter in rebus materialibus. Materia igitur signata non dicit aggregatum ex materia & quantitate, sed materiam in recto significat, quantitatem uero in obliquo, sicut potentia materiæ significat materiam in recto, in obliquo uero actum, quem respicit, eo quod non nisi per actum est diffinibilis. Et sic manifestum est quid importet materia signata.

¶ Quod autem Thomistæ alii non conuenienter exponant, sic declaratur, Idem est principium distinctiuum indiuidui a specie, & ab altero indiuiduo eiusdem speciei, sed materia non quanta; sed sic signata modo præexposito est principium intrinsece distinctiuum indiuidui a spec e, ergo non materia quanta; sed materia signata est principium intrinsecum distinctiuum indiuidui ab altero eiusdem speciei indiuiduo. Minor ab eis conceditur, & est S. Tho. expresse in tractatu qui de principio indiuiduationis vocatur, qui secundum ueritatē, & antiquum titulum uocatur de Potentijs cognoscitiuis, ut habetur in Bibliotheca summi Pontificis, in qua sola tractatum illum completum uidi, est enim truncatus ille, qui communiter habetur. Maior uero non nisi uoce a proteruis negari posse uidetur, uniuersaliter namque uerum uidemus, quod quandocunque aliquod commune diuiditur in plures partes subiectiuas, per idem differunt inferiora inter se, & a superiori, sicut per idem homo differt ab animali, & Leone, s. differentia propria, unde & Porphyrius tres actus differentiæ dat, diuidere superius, constituere inferius, & distinguere constitutum a superiori, & aliis comparibus. Probatur ergo hæc conclusio modo præexposito, s. materia signata est intrinsecum indiuiduationis principium, illud est intrinsecum principium indiuiduationis, cui primo repugnat communicari pluribus per modum, quo uniuersale communicatur particulari, sed materia signata est id, cui primo repugnat communicari, ut uniuersale particulari, ergo &c. Maior ab omnibus conceditur. Minor vero probatur, sed nota quod minor duo includit in se, quod materiæ signatæ repugnat communicari pluribus, & quod primo ei repugnat, primum horum ex se patet, materiam enim capacem huius quantitatis tantum, impossibile est pluríficari. Secundum autem probatur, illud competit primo materiæ signatæ circumscripto quocunque alio sibi conuenit, & ipsa circumscripta nulla alteri conuenit (ex primo Posteriorum) sed non communicari pluribus, ut uniuersale particulari circumscripto quocunque alio existente in substantia sensibili conuenit, ergo non communicari pluribus primo conuenit materiæ signatæ, & ipsa circumscripta nulla alteri conuenit materiæ signatæ inter omnia, quæ in substantia sensibili inueniuntur. Probatur minor, quo ad utramque sui partem, quo ad primam sic. Id quod materia signata præcise sumpta sibi uendicat, ita quod sub eius opposito non est intelligibilis, cōuenit sibi circumscripto quocunque alio, patet ista ex terminis, sed incommunicabilitas conuenit materiæ signatæ præcise, ut sic accepit, ita quod sub eius opposito materia signata non est intelligibilis, non enim potest intelligi materia propria indiuidui communicabilis, ergo incommunicabilitas conuenit materiæ signatæ circumscripto quocunque alio.

Tract. de principio indiuiduationis.

c. de differentia.

Secunda

Secunda pars minoris patet exemplariter, quia circũscripta Socratis materia signata, seu materia propria, quod idem est, certũ est, quod non remanet hic, neque forma eius remanebit hic, neque ipsa materia, si enim materiã propriam nõ habet per quid, erit per ordinem communium. Secundo probatur eadem conclusio sic: Frustra fit per plura, quod potest fieri per pauciora, & æque bene, sed absque quibusque aliis ex materia signata, sufficienter saluatur indiuiduatio substantiæ compositæ, ergo frustra adducitur quæcunque, minor ex dicendis apparebit, ubi solutis aduersariorum rationibus, stabilis ac firma remanebit positio nostra. Et confirmatur, quia cum in substantia composita nõ sint nisi materia & forma & compositum ex his, & accidentia quæcunque indiuiduo accidunt, nullam aliam intrinsecam causam habent, nisi aliquid horum, & sic ad inuestigandam indiuiduationis causam non oportet extra hoc uagari. Probatur tertio eadem conclusio authoritatibus Arist. & Com. supra inductis, quas nonopus est repetere. Apparet quidem apud eos euidenter omnem distinctionem, aut ex formis, aut a quantitate oriri. Est igitur materia signata intrinsecũ indiuiduationis principium, quo intrinsece (licet particulariter) Socrates est hic. Dico autem particulariter, quia non arbitror materiam signatam esse ipsam indiuidualem proprietatem, seu differentiam, sed potius differentiæ indiuidualis essentiale principium. Opinor.n. quod proportio materiæ signatæ ad proprietatem, seu differentiam indiuidualem sit, sicut proportio animæ humanæ ad differentiam hominis constitutiuam, sicut enim anima intellectiua non est ipsa differentia, puta rationale, sed id unde sumitur, ita materia signata non est ipsa differentia indiuidualis, sed id unde sumitur, & quod causat ipsam intrinsece. Et sicut homo est homo, & per rationale tanquam per principium formale totale, & per animam intellectiuam tanquam per principium partiale intrinsecum formale, a quo rationale mendicat & causatur, ita Socrates est hic per differentiam indiuidualem, tanquam per totale quoddam denominans, quod nihil aliud est, quam gradus indiuidualis, sicut differentia specifica est gradus specificus & per materiam significatam per priorem causam intrinsecam a qua ipsa indiuidualis differentia mendicat. Vt sic inter nos & Sco. in hoc stet diuersitas, quod ipsi differentias indiuiduales absque essentiali dependentia a materia signata multiplicant, nos autem sicut animal contrahere nesciremus ad hominem & bouem sine formis partium, a quibus differentiæ contrahentes animal causantur, sic speciem, puta hominem contrahere ad indiuiduũ non nouimus sine materia signata, quæ est causa indiuidualium differentiarum, & consequenter primo principium indiuiduationis intrinsecum. Moueor ad hoc dicendum, quoniam teneo Socratem substantialiter sumptum in recta, scilicet linea prædicamentali sub specie esse unum numero, non vnitate de prædicamento quantitatis, sed substantiali, quam necesse est antecedi, cum sit entis passio ab indiuiduali gradu, quem ipsa indiuidualis differentia importat. Et hoc an sit de mente S. Doct. non censeat quisquam, priusquam legerit ipsum, & in compendio Theologiæ, ca. 157. vbi vult Socratem eodem numero esse post resurrectionem eius quantitate numerata, & in tractatu supradicto.

c. 157. de principio individuationis & d. 3. q. 7.

QVOAD quintum arguitur contra conclusionem, & dicta in ea a Sco. vbi supra. Primo sic, Impossibile est ad aliquid dependens a posteriori naturaliter, esse idem priori naturaliter, quia tunc esse prius, & non prius, sed substantia est prior naturaliter quantitate, igitur nihil causatum a quantitate siue qualitercunque præexigens naturam quantitatis potest esse idem substantiæ, non igitur signatio illa a quantitate causata est eadẽ substantia probatio. Maioris, ubi est uera & realis identitas, licet non sit formalis, ibi impossibile est hoc esse, & illud nõ esse, quia tunc idem realiter esset & non esset, sed possibile est prius naturaliter esse sine posteriori naturaliter, ergo multo magis absque eo quod derelictum est, uel causatum a posteriori naturaliter.

¶ Præterea, Id quod est necessaria conditio causæ in causando, non potest habere esse a causato, quia tunc causa, inquantum sufficiens ad causandum, esset causata a causato, & illud causatum esset causa sui ipsius, sed singularitas siue signatio substantiæ est necessaria conditio in substantia ad causandam quantitatem, quia causatum singulare requirit causam singularem, ergo impossibile est illam signationem, seu singularitatem esse a quantitate.

¶ Præterea, Quæro quid est quãtitatem causare uel delinquere talem modum seu signationem in substantia, si nihil ex hoc est, nisi quod præfuit quantitati, tunc non modo signatio est per quantitatem, quia tunc signatio substantiæ naturaliter præcedit ipsam quantitatem. Si autem aliquid aliud, quæro quomodo causetur a quantitate, & in quo genere causæ.

¶ Præterea, Quare quantitas potius relinquat talem modum in substantia, quam qualitas, non videtur ratio, quia sicut qualitas in seipsa informat superficiem, nihil relinquendo in ea, ita quantitas informat substantiam in seipsa, & non per aliam formam derelictam.

¶ Præterea, Quantitas ista, quæ ad indiuiduationem concurrit, aut est quantitas terminata, aut interminata, nũ terminata, quia illa sequitur formam in materia, & per consequens singularitatem substantiæ, quia sicut substantia est causa eius, ut est terminata, ita hæc substantia est causa eius, ut est hic terminata. Et confirmatur hoc, quia cum quantitas terminata uarietur sola rarefactione, idem indiuiduum erit multis singularitatibus idẽ, quod est impossibile. Si autem interminata, contra, illa manet eadem & in genito & corrupto.

¶ Præterea, Si quantitas concurrit ad indiuiduationem, ut primo distinguens, oportet quod in seipsa sit primo distincta numeraliter ab alia, sed tunc tua propositio non est uera, illa scilicet omnis differentia formalis est specifica, quantitas enim hæc, & illa cum sint formæ, differrent specifice. Quod si quantitatem excipias ab illa portione fundamentali ædificij ruinosi, unde probabitur, quod differens a formalis sit specifica? quæcunque enim ratio fuerit adducta de forma, habebit locum in quantitate, cum quantitas forma sit.

¶ Præterea, Tota latitudo prædicamenti substantiæ est prior cæteris prædicamentis, ergo cum indiuiduum substantię claudatur in ista latitudine, oportet quod sit intrinsece completum absque dependentia a quantitate, quæ est posterior. Et confirmatur quia nihil reponitur in aliquo genere per aliquid, quod sit extra illud genus. Multa alia argumenta fiunt a Sco. & aliis, sed quia concludit materiam solam uel quantitatem solam, uel aggregatum ex materia & quantitate non esse principium indiuiduationis, omisi, nihil enim contra nos. Omisi præterea quæ indirecte cõtra positionem nostrã essent, breuitati studens. Hæc de quinto.

QVOAD sextum respondẽdum est argumentis factis nũc, deinde aliis pro opinione contra inductis.

¶ Ad primum igitur istorum dicitur, quod falsa est Maior. Ad cuius euidentiam est notandum, quod proportio materiæ significatæ ad hanc quantitatem est proportio potentiæ ad proprium actum, unde sicut potẽtia materiæ est eadem realiter ipsi materiæ, & tamen dependet a forma, ita potentia seu capacitas materiæ respectu huius quantitatis, quæ uocatur eius signatio, dependet a quantitate, & tamen est eadem materia. Et quia potentia est prior & posterior, & naturaliter actu, prior est in genere causæ materialis, posterior in ordine causæ formalis, ideo signatio materiæ est prior quantitate ordine causæ materialis, posterior autem in ordine causæ formalis, unde utroque modo Maior est falsa, tam si intelligatur de priori & posteriori secundum genus causę materialis, quam intelligatur de priori & posteriori in ordine causæ formalis. Aliquid enim dependens a forma est idem realiter materiæ, & aliquid dependens a materia est idẽ realiter formæ, ut patet. Ad probationem primam qua dicitur, quia tunc esset prius, & non prius, dico quod non est inconueniens in conuersis generibus causarum. Ad aliam probationem, qua dicitur, Vbi est vera & realis identitas, &c. negatur secunda propositio assumpta, non enim omne prius potest esse sine posteriori, ut alias ostendetur.

¶ Ad secundum negatur Maior, cum causatum est causa suæ causæ in alio genere causæ, sicut in proposito accidit, materia.n. signata est causa quantitatis in genere causæ materialis, quantitas est causa materiæ signatæ in genere causæ formalis, ut actus potentię. Et patet falsitas Maioris in exemplo supra posito, potentia enim materiæ est necessaria conditio materiæ ad causandum formam, & tamen dependet a forma in genere causæ formalis. Ad probationem dicitur, quod causa materialis secundũ causalitatem suam dependet a suo effectu, scilicet forma, sed non inquantum est effectus eius, sed in eo quod est causa materiæ, causæ enim sunt sibi inuicẽ causæ, ut dicitur secundo Phy. tex.comm.t6. non ergo inconuenit causam in causando dependere a causato, non ut causato, sed ut causa est secundum aliud genus.

¶ Ad tertium dicitur, quod quantitatem causare talem signationem in materia nihil aliud est, quam materiam esse sub hoc agente factam capacem ad eo huius quantitatis, quod non illius & sic quantitas concurrit ad signationem materiæ ut actus, propter quem talis capacitas sit. Agens uero ut efficiens illam, & talis signatio seu capacitas præest ipsi quantitati in genere causæ materialis, & non potest ex hoc inferri, ergo non sit per quantitatem, eo quod sit quantitate in genere causæ formalis, quæ sicut & finis inter causas posteriores inesse numeratur.

¶ Ad quartum dicitur, quod non solum quantitas tali modo signat materiam, sed etiam qualitates proprie. Materia enim Socratis ita est capax harum qualitatum, quod non aliarum, sed quia sola quantitas immediate recipitur in substantia, & ex sola quantitate oritur radicaliter distinctio materialis, iden ad propositum, materiam signatam, materiam sub certis dimensionibus & non sub certis qualitatibus dicimus.

¶ Ad quintum dicitur, quod quãtitas illa quæ ad indiuiduationem ut originalem non intrinsecum indiuiduationis principium

pium concurrit, est quantitas terminata. Nec obstat, quod sequatur formam, quia etiam forma sequitur potentiam materiæ, a qua tamen causatur, & concedimus hanc substantiam esse causam materialem huius quantitatis, sed econuerso in genere causæ formalis hanc quantitatem esse causam huius signationis materiæ modo præexposito. Ad confirmationem Antonii Trombettæ dicitur, quod quantitas terminata ad indiuiduationem concurrens non stat in indiuisibili, sed latitudinem habet, sicut enim quælibet species naturalis determinat sibi quantitatem maximam & minimã infra quandam latitudinem, ita & quodlibet indiuiduum determinat sibi hanc quantitatem infra tales limites, & non indiuisibili, unde potest fieri satisfactio sine eius (ut indiuiduatiua est) variatione, non enim hic accipitur quantitas terminata punctualiter: sed cum certa latitudine.

¶ Ad sextum dicitur concedendo consequentiam primam, sed negando quod ex hoc sequatur falsitas illius propositionis fundamentalis firmissimi ædificii. Peccauit enim arguens peccato maximo non distinguens inter differentiam formalem & formarum, omnis enim differentia formalis est specifica, non autem omnis differentia formarum, ut dicit. S. Tho. secundo contra Gentiles cap. Si aliquin forma huius ignis & forma illius ignis distinguerentur specifice cum sint formæ, & differant, unde linea mathematica diuisa in partes, habet duo indiuidua quælibet enim pars lineæ est linea, & illa indiuidua sunt formæ, & differunt, sed non differentia formali. Appellatur autem differentia formalis, quæ est per principia quidditatiua, hæc enim semper oritur a forma in eo quod forma qualis, non est inter hanc lineam & illam, cum sit eadem utriusque quidditas, uerũ arguentis error est ualde puerilis, sunt formæ, & differunt, ergo differunt formaliter, est monachus, & est albus, ergo est monachus albus.

¶ Ad ultimum negatur consequentia, licet enim id quod est in prædicamento substantiæ sit prius simpliciter quolibet alio prædicamento, tamen aliqua conditio (sine qua indiuiduum ut sic nõ est in prędicamento) potest esse posterior in genere causæ formalis, & alterius prædicamenti, eo quod causa formalis est posterior in esse.

Ad confirmationem dicitur quod quodlibet prædicamentũ completur per res sui generis, si loquamur de his quæ ponuntur in prædicamentis, & de ratione reponendi ea in illis non autem si loquamur de conditione rei repositæ in prædicamento, Socrates enim non est nisi substantia, & ratio ponens ipsum in prædicamento est substantia, conditio autem indiuiduationis, sine qua non est ratio reponendi ipsum in prædicamento, non inconuenit quod coexigat aliquod accidens, puta quantitatem.

Ad primum uero eorum, quæ pro opposita cõclusione adducta sunt, dicitur quod Minor est falsa, ad materiam namque signatam primo sequitur unitas numeralis.

Ad secundum dicitur, quod differentia indiuiduorum reducitur ad quantitates, quantitates autem differũt sitibus propriis qui sunt differentiæ quantitatis, situs autem non solum integratur ex illis duobus scilicet permanentia, & continuatione partium, sed ex his duobus cum tertio ordine, scilicet partium in toto, ut docet Albertus in prędicamentis, cap. de qualitate, per hoc enim differt a situ speciali prædicamento qui dicit ordinem partium in loco, unde situs in proposito distinguuntur suis ordinibus partium in toto, qui sunt de eorum ratione ordines autem seipsis in diffinitione enim ordinis cadit distinctio, & sic patet, quod non est æque dubium de his, ad quæ facimus reductionem, & de quantitatibus, & quod non oportet quantitates propter hoc distingui formaliter, talis enim ordo partium in toto ut materiale quid, est in ipsa quantitate, quod in nulla alia forma inuenitur.

Ad tertium Antonii Trombettæ dicitur quod minor est falsa, materia enim signata, ut probatum est, est id, cui primo repugnat diuidi, ut uniuersale in particularia, ratione enim repugnat esseitati.

CAPVT III.

Essentia generis, speciei, & indiuiduorum quomodo tam absolute quam primæ impositionis nominibus concepta distinguantur, quomodo item Genus, Species, Differentia, Diffinitio differant exponit, deinde quomodo Essentia ipsis indiuiduis comparetur declarat.

Com. 10. Essentiæ generis spẽi, & indiuidui

PATET ergo, quod essentia hominis & Soc. non differunt, nisi secundum signatum & non signatum, unde Commentator dicit super 8. Met. quod Socrates non aliud est, quam animalitas & rationalitas, quæ sunt quidditas eius. Sicut etiam essentia generis & essentia spẽi secundũ signatũ & non signatum differunt, quamuis alius modus designationis sit utrobique, quia designatio indiuidui respectu speciei est per materiam determinatam dimensionibus, designatio autem speciei respectu generis est per differentiam constitutiuam, quæ ex forma rei sequitur.

distinguuntur absolute considerratæ penes signatũ, & non signatum.

POSTQVAM determinatum est quid sit essentia substantiarum compositarum in communi, in hoc tertio capite intendens agere de differentia essentiarum compositarum inter se, cum essentiæ compositæ sint tres, scilicet generica, specifica, & indiuidualis, quinque facit. Primo loquitur de differentia earum absolute. Secundo determinaturus de differentia earum, ut subsunt primis intentionibus, & illarum nominibus, ostendit quomodo essentia generica differat a specifica. Tertio genus, species, differentia, diffinitio qualiter inter se differant declarat. Quarto excludit quandam dubitationem. Quinto assignat differentiam inter essentiam specificam & indiuidualem.

AD euidentiam dicendorum prænotandum est quod de essentiis possumus tripliciter loqui, primo de eis absolute absque habitudine ad primas, uel secundas intentiones. Secundo de eis, ut subsunt nominibus primæ intentionis. Tertio, ut subsunt nominibus secundæ intentionis, verbi gratia. De natura humana contingit loqui secundum se idest secundum ea, quę conueniunt sibi ratione sui, contingit loqui de ipsa, ut stat sub hoc nomine, humanitas, & hoc nomine, homo & similib. contingit & tertio loqui de ipsa, ut stat sub hoc nomine species. S. Th. ergo in prima huius c. parte loquitur de essentiis rerum primo modo, in toto vero residuo loquitur de eis secundo modo sumptis, in sequenti autem c. de eis tertio modo acceptis sermonem faciet, & hoc, si non uis decipi in hoc c diligentissime notato ponit igitur assignando differentiam inter essentiam genericam, specificam, & indiuidualem secundum se sumptas hanc conclusionem, essentiæ prædictæ non differunt, nisi secundum signatum, & non signatum, hoc sic declaratur, animalis hominis, & Socratis essentiæ proprie non differunt, nisi per hoc, quia ratione in ratione animalis cadit substantia animata sensibilis absque determinatione eius per rationale, in ratione autem hominis ponitur substantia animata sensibilis rationalis, & sic additur ea designatio per differentiam, ratio uero Socratis ponit substantiam animatam, sensibilem, rationalem in istis carnibus, & istis ossibus, & sic in ea additur designatio materiæ quæ non ponebatur in ratione hominis, unde absolute loquendo, & secundum suas rationes proprias apparet, has essentias, non nisi secundum signatum, & non signatum differre, idest secundum explicitam inclusionem alicuius designationis, siue determinationis, & non explicitam inclusionem illius, licet talis designatio non vniformiter sit in natura specifica, & in natura indiuidui, determinatio enim quam addit natura specifica supra genericam, est formalis essentialiter specificans genus, utpote a forma in eo, quod forma sumpta, determinatio autem, quam natura indiuidualis supra specificam addit, est materialis, non formaliter, sed materialiter tantum diuersificatem in specie, faciens utpote sumpta a materialis conditionibus rei. Ex his habes quod homo & humanitas, anima & animalitas secundum se, idest naturas significatas, nullo modo differunt eadem omnino est ratio naturæ significatæ per hominẽ, & humanitatem, ita quod nulla designatione differunt, sed ut post dicetur, differunt ut subsunt nominibus primæ intentionis. Quia vero distinctio per signatum, & non signatum, non est distinctio realis, ideo dicit commento septimo, Metaph. com decimo, quod Socrates substantialiter sumptus, nil aliud est quam animalitas, & rationalitas, quæ sunt quidditas eius. Sorteitas n. quæ naturam Socratis nominat, eadem realiter est animalitati, & rationalitati.

Hæc autem determinatio vel designatio, quæ est in specie respectu generis, non est per aliquid in essentia speciei existens, quod nullo modo in essentia generis sit, imo quicquid est in specie, est etiam in genere, ut non determinatum, si enim animal non esset totum, quod est homo, sed pars eius, non prædicaretur de eo, cum nulla pars integralis prædicetur de suo toto.

Genus cõparatur ad speciẽ non sicut eius pars, sed ut totum.

¶ In hac secunda parte capituli determinatur quomodo essentia generica differt a specifica, secundum quod ambæ stant sub nominibus primæ intentionis, puta quomodo differant essentia hominis, & essentia animalis sub his nominibus, homo & animal, & intendit, quod essentia significata per nomen genericũ, puta animal & essentia significata per nomen specificum, puta homo, non differunt per hoc quod essentia significata per nomẽ specificum includat aliquam determinationem, quæ omnino sit extra rem significatam per nomen genericũ, sed per hoc, quod essentia per speciei nomen importata includit actu designationem specificam, quæ fit per differentiam eius constitutiuam, si-

cut

eut homo includit rationale, ponitur namque iu eius diffinitione. Essentia uero nomine generico signata confuse, & indeterminate importat designationem illam, sicut animal in potentia

In c. de differentia. includit rationale, ut dicit Porphyrius, unde animal & uniuersaliter omnis essentia generico nomine importata ut sic, totum includit quod includit species, licet non eodem modo. Et propterea ad positæ differentiæ declarationem ponit talem conclusionem. Genus dicit totum esse speciei, quam sic probat. Omne prædicatum dicit totum esse eius, de quo prædicatur genus prædicatur de ipsa specie, ergo natura generica, puta animal, dicit totum esse speciei. Maiorem probat per hoc, quia nulla pars prædicatur de suo toto. Vbi aduertendum est quod hic sermo uerus est de prædicatione in recto & directo, siue essentiali, siue denominatiua; & de parte, in eo quod pars, & non de parte ne significetur per modum totius, potest enim pars utroque modo significari sicut materia significatur ut pars rei (per ly materia) significatur autem ut totum (per ly materiale) his enim modificata conditionibus propositio illa, scilicet nulla pars prædicatur de suo toto nullam patitur instantiam, cum enim dico, Homo est albus, ly albus, confundit in se totum quod est in homine, & similiter cum dico, Homo est materialis, ly materialis, comprehendit, in se implicite totum quod est homo, & sic cum dicitur. Homo est animal, ly animal continet implicite totum quod est homo, modo qui infra declarabitor, & sic probandum est, quod essentia generico nomine importata includit designationem specificam, extra totum enim nihil est.

Genus cóparatú ad spém concipit ut pars. *Hoc autem quomodo contingat, videri potest, si inspiciatur corpus secundum quod ponitur pars animalis, & secundum quod ponitur genus, non enim potest dici eo modo esse genus, quo est pars integralis, hoc igitur nomen, quod est corpus, multipliciter accipi potest, corpus enim secundum quod est in prædicamento substantiæ, dicitur ex eo quod habet talem naturam, ut in eo designari possint tres dimensiones, ipsa autem tres dimensiones designata sunt corpus, quod est in genere quantitatis. Contingit autem in rebus, quod habet unam perfectioně ut ad ulteriorem perfectionem pertingat, sicut patet in homine, qui naturam sensitiuam habet, & ulterius intellectiuam similiter etiam & super hanc perfectionem, quæ est habere talě formam, & ut in ea possunt tres dimensiones designari, potest alia perfectio adiungi, ut uita uel aliquid huiusmodi, potest ergo hoc nomen corpus rem quãdam designare, quæ habet talem formam, ex qua sequitur in ipsa designabilitas trium dimensionum cum præcisione, ut scilicet ex illa forma nulla ulterius perfectio sequatur, sed si aliquid aliud superadditur, sit præter significationem corporis sic dicti; & hoc modo corpus erit materialis & integralis pars animalis, quia sic anima erit præter id quod significatum est nomine Corporis, & superueniens ipsi corpori, ita quod ex ipsis duobus, scilicet ex anima & corpore sicut ex partibus constituitur animal. Potest etiam hoc nomen Corpus hoc modo accipi, ut significet rem quandam, quæ habet talem formam, ex qua possint in ea tres dimensiones designari quæcunque forma sit illa, siue ex ea possit prouenire alia ulterior perfectio, siue non, & hoc modo corpus erit genus animalis, quia in animali nihil est accipere, quod in corpore implicite non contineatur, non enim anima est alia ab illa forma per quam in re illa poterant designari tres dimensiones: ideo, quando dicebam, quod corpus, est quod habet talem formam, ex qua possunt designari tres dimensiones, in eo intelligebam quæcunque forma esset illa siue anima esset, siue lapideitas, siue quæcunque alia forma, & sic forma animalis implicite in corpore, siue in corporis forma continetur: prout corpus est genus eius.*

¶ Quoniam declaratum est, genus comparari ad speciem, non ut eius partem, sed ut totum: aperire intendit hoc quomodo res per genericum nomen significata possit utroque modo accipi, ut pars scilicet, & totum, & primo in corpore tanquam notiori. deinde in animali, dicens quod ex quo non potest eodem modo sumpta res esse pars rei & genus eiusdem, ut ostensum est, scire debes, quod hoc nomen Corpus accipitur dupliciter, est enim æquiuocum ad corpus quod est res prædicamenti Substantiæ, & ad corpus quod est res prædicamenti quantitatis. Corpus ut

Immediate supra. significat rem prædicamenti Substantiæ importat naturam, ex qua nata est fluere trina dimensio. Corpus uero ut significat rem prædicamenti quantitatis importat. ipsam trinam dimensionem.

¶ Iterum corpus qđ significat rem prædicamenti Substantię, de quo nunc est sermo accipitur dupliciter. Vno modo, ut significat naturam illam ex qua nata est fluere trina dimensio, cũ præcisione omnis substantialis perfectionis ulterioris. Alio modo, ut significat illam met naturam absque præcisione ulterioris perfectionis substantialis. Causam huius & similium distinctionũ assignat in litera, ex eo quod res habens aliquam perfectionem substantialem, non excludit a se aliquam aliam ulteriorem substantialem perfectionem, sicut homo ex eo, quod habet perfectionem sensitiuam, non excludit a se perfectionem intellectiuam, & similiter corpus ex eo, quod habet perfectionem corpoream, nó excludit a se perfectionem uitalem, & sic de aliis, cũ. n. prior perfectio substantialis non excludat secundam & tertiam, & manifestum sit ét, quod non includit eas in actu, potest prior perfectio concipi & significari, & cum præcisione seu exclusione aliarum, & cum inclusione confusa earum. Ex eo namque ꝙ formaliter, non includit alias, potest præcise concipi & significari. Ex eo uero, quod coniunctionem cum aliis non excludit potest cum aliarum confusa, & potentiali inclusione concipi, & significari, unde natura significata per hoc nomen Corpus, quia non formaliter includit perfectionem uitalem, nec sensitiuam, nec intellectiuam potest cum præcisione harum horum concipi & significari, & quia non excludit adunationem essentialẽ sui cum illis, ideo potest absque eorum præcisione concipi & significari, ut confuse & determinata includens omnia illa. colligitur autem ex textu triplex differentia inter hæc, differunt. n. primo in hoc, quia corpus primo modo dicit corporeitatem solam, ex qua nata est fluere trina dimensio, & nulla ulterior perfectio, corpus uero secundo modo dicit formam quãcunque, a qua sit corporeitas, ex qua nata est fluere trina dimensio cũ quacunque alia perfectione. Secundo differunt, quia corpus primo modo est pars speciei, eo quod significatum formale est præter, & extra significatum eius, sicut anima rationalis est extra corporeitatem, sunt enim in homine duo, perfectio. s. corporalis, quã præcise acceptam patet non includere aliquo modo intellectualitatem, & perfectio intellectualis, quæ est altera pars, corpus uero secundo modo est totum respectu speciei, eo quod perfectio, seu forma formaliter importata per speciem includitur in significato corporis sic accepti, significat enim quamcunque formã, a qua sit perfectio corporea, & sic anima intellectiua includitur, in ly quacunque. Tertio differunt, quia corpus primo modo nõ est in recta linea prædicamentali, sicut nec quæcunque pars, corpus uero secundo modo est directe in prædicamento substantiæ, sicut & quodlibet aliud genus.

Et etiam talis est animalis habitudo ad hominem. Sĩ enim animal nominaret tantum rem talem, quæ habet quãdam perfectionem, ut possit sentire & moueri per principium in ipso existens, cum præcisione alterius perfectionis, tunc quæcunque alia perfectio ulterius superueniret, haberet se ad animal per modum partis, & non sicut implicite contenta in ratione animalis. & animal non esset genus, sed est genus secundum quod significat rem quandam ex cuius forma potest prouenire sensus, & motus, quæcunque sit illa forma: siue sit anima sensibilis tantum, siue sit anima sensibilis & rationalis simul.

¶ Declarat hoc quoque in hoc genere, quod est animal. potest. n. animal accipi ut significat formam, ex qua præcise oriantur sensus & motus, quibus animal a non animali discernitur, ut dicitur primo de Anima, textu commento decimonono, potest etiã accipi animal, ut dicit formam quamcũque, ex qua oriantur sensus & motus non præcise, & sic est genus, primo autem modo est pars speciei, unde homo est compositus ex animali & intellectiuo principio tamquam ex suis partibus essentialibus, accipiendo animal primo modo, sic enim extra significatum eius est intellectiua natura, animal uero secundo modo est totum respectu hominis implicite includens specificas perfectiones, cum. n. sic dico, animal dico, habens naturam sensitiuam indeterminatè relinquendo per quam formam habeat sensitiuam naturam, & sic implicite includuntur omnes formæ specificæ, habetur enim natura sensitiua non nisi per formam hominis, leonis uel bouis, &c. Ex his patet differentia inter essentiam genericam & specificam, ut subsunt nominibus generico & specifico primæ intentionis, quia scilicet differunt sicut includens implicite & includens explicite illamet.

Si igitur genus significat indeterminate id totum, quod est in specie (non enim significat tantum materiam) similiter etiam differentia significat id totum, quod est in specie, & non tantum formam, & etiam diffinitio significat totum, & etiam species, sed diuersimode. Quia genus significat totum, ut quædam denominatio determinans id quod est materiale in re sine determinatione propria formæ: unde genus sumitur a materia patet ex hoc quod corpus dicitur ex hoc, quod habet talem perfectionem, ut possint in eo designari tres dimensiones, quæ quidem perfectio est, ut materialis se habens ad ulteriorem perfectioně. Differentia uero econuerso est, sicut quædam determina-

Ad idem. Vide Aui. 5. met. c. p totum.

Genus, spẽs, dĩa ac diffinitio idẽ realiter sunt, distinguuntur a formalibus eorũ significatis.

tio

tio a forma determinata sumpta præter hoc, quod de intellectu primo sit materia determinata: ut patet cum dicitur animatum, scilicet illud, quod habet animam, non determinatur quid sit, utrum corpus: uel aliquid aliud unde dicit Auicen. quod genus non est in differentia, sicut pars essentiæ eius: sed solum sicut res extra quidditatem, siue essentiam, sicut etiam subiectum est de intellectu passionũ. & ideo genus non prædicatur de differentia per se loquendo, ut dicit Arist. in tertio de anima, & quarto Topicorũ: nisi forte sicut subiectum prædicatur de passione. Sed diffinitio siue species comprehendit utrunque scilicet determinatam formam: quam designat nomen Generis & determinatam formam quam designat nomen differentiæ.

5. Met.l.5. circa med.

In hac tertia parte capituli comparat genus speciem, differentiam & diffinitionem inter se quo ad conuenientiam & differentiam. Conueniunt autem hæc omnia in hoc quod quodlibet eorum significat totum quod est in specie. Quod ex prædictis immediate sequitur, si enim genus significat totum, quia uere & proprie prædicatur de specie, & confundit in se omnia, ad quæ se extendit, pari ratione differentia cum uere & proprie prædicetur de specie, & confundat in se omnia, ad quæ se extendit ut prædicabile, totum significabit. Differentiam autem duplicem ponit inter ea. Differunt primo quo ad formalia significata eorum, quia formale significatum generis est perfectio materialis formale autem significatum differentiæ est perfectio formalis, formale uero significatum speciei est aggregatum ex utraque perfectione non distinguendo eas, formale autem significatum diffinitionis est similiter aggregatum ex utraque perfectione, sed diuidendo in singulas, uerbi gratia. formale significatum animalis est natura sensitiua quæ se habet ut materialis ad perfectionem intellectualem, quæ formaliter importatur per rationale, & consequenter perfectio intellectualis se habet ut formalis, similiter formale significatum hominis & animalis rationale est aggregatum ex natura sensitiua & intellectiua, sed animal rationale separatim explicat utrunque, homo uero non.

PRO intellectu horum nota quod significatum formale nominis ad præsens est perfectio seu forma determinate, & primo explicata per illud nomen. Materiale vero est illud quod sub nominis significatione cadit non primo, unde considerato omni eo quod tam formaliter quam materialiter importatur per genus, speciem, differentiam & diffinitionem, dicit, quod idem significant, & quod conueniunt, consideratis autem formalibus eorum significatis, dicimus, quod differunt & quod non significant idem. Sed ne uageris, quærendo differentiam inter significatum formale speciei & diffinitionis, quoniam nulla est, sed in modo tantum exprimendi idem formale significatum differũt, species enim indistincte actu tamen explicat totum, diffinitio uero diuidit in singula, ut dicitur 1. Phy. tex. commen. 5. Generi cũ ergo nomen, puta animal, formaliter & determinate explicat materialem hominis perfectionem, scilicet sensitiuam, & ideo genus sumitur a materia, 8. Metap. tex. commen. 9. Differentiæ uero nomen, puta rationale, formaliter & determinate explicat formalem rei perfectionem, ideo dicitur ibi idem sumi a forma. Et sicut in formali significatio generis non perfectio per differentiam importata, quia indeterminate in illo includitur, ita in formali conceptu differentiæ non cadit genus eadem ratione, quia, s. pfectione generica indeterminate cadit in ncie Differẽtiæ. Sicut enim ex eo quod animal significat habens naturam sensitiuam, duo significat, naturam sensitiuam formaliter, & primo & quod habet illam indeterminate, non enim explicat an id sit homo uel Bos, sic rationale, ex eo quod significat habens rationalitatem, duo significat, scilicet rationalitatem formaliter & primo, & habens illam secundario & indeterminate, non enim determinat quid sit id habens, an homo, uel animal, & ideo dicit Auic. quod genus non est in differentia, sicut pars essentiæ eius, id est sicut pars sui formalis significati, sed est extra formale significatum eius, sicut subiectum est extra formale significatum suæ passionis. Album enim puram qualitatem significat; ut dicitur in prædicamentis. Et licet genus non sit de intellectu differentiæ tali modo, scilicet vt formaliter significatum per illam, est tamen de intellectu eius alio modo, ut subiectum, scilicet de intellectu passionis. Dupliciter enim, ut supra dictum est, aliquid cadit in ratione alicuius. Vno modo vt pars quidditatis. Alio modo ut subiectus, eius, quomodo subiectum intrat diffinitionem passionis, ut habes 7. Meta. tex. commen. 19. & ideo dicit Auic. 3. Metap. tex. commen. 10 & 4 Topicorum, c. 3. quod genus per se non prædicatur de differentia, nisi forte subiectum prædicatur de passione. Ratio primi dicti est, quia genus in nullo modo dicendi per se prædicatur de differentia, non quidem in quarto, quia differentia non explicat causam generis, nec in secundo, quia differentia non ponitur in generis diffinitione; nec etiam in primo proprie, quia prædicata primi modi in recto, quæ proprie prædicantur, sunt ea quæ intrinsece in ratione cadunt, & non ea quæ per additamentum in ea sunt, homo enim non prædicatur proprie de risibili in primo modo, quod patet ex eo quod ista, Risibile est homo, est per accidens, ut dicitur 1. Poste. c. 18. Ratio secundi est, quia si genus est de intellectu diæ, sicut subiectũ est de intellectu passionis, consequens est q genus prædicetur de differentia, sicut subiectum de passione, q dicit forte non dubitatis est, sed uoo determinantis, consueuit enim apud ipsũ res non decisa sub dubiu verborum forma poni.

Aduerte quod licet in intellectu differentiæ cadat genus determinate, nomen tamen differentiæ genus illud non explicat determinate, rationale enim non explicat animal cum rationalitate, sed habens rationalitatem, sicut & in diffinitione risibilis cadit homo, & tamen hoc nomen risibile non explicat hominẽ determinate, significat enim habens risibilitatem.

Vide Aui. 5. met. c. 5.

Ex hoc patet ratio, quare genus & species & differentia se habeant proportionaliter ad materiam, formam & compositum in natura; quamuis non sint idem cum illis: quia neque genus est materia: sed sumitur a materia ut significans totum: nec differentia est forma. sed sumitur a forma, ut significans totum. unde dicimus hominem esse animal rationale: & non ex animali & rationali, sicut dicimus eum esse ex corpore & anima. Ex corpore enim & anima dicitur esse homo, sicut ex duabus rebus quædam tertia res constituta. quæ neutra illarum est, homo enim nec est anima neque corpus: sed si homo aliquo modo ex animali & rationali dicatur esse, non erit sicut res tertia ex duabus rebus: sed sicut intellectus tertius ex duobus intellectibus. Intellectus enim animalis est sine determinatione formæ specialis naturam exprimens rei ex eo quod est materiale respectu ultimæ perfectionis. Intellectus autem huius differentiæ rationalis consistit in determinatione formæ specialis, ex quibus duobus intellectibus constituitur intellectus speciei, uel diffinitionis: & ideo sicut res constituta ex aliquibus, non recipit prædicationem earum rerum, ex quibus constituitur: ita nec intellectus recipit prædicationem eorum intellectuum, ex quibus constituitur, non enim dicimus, quod diffinitio sit genus, uel differentia.

Genus sumitur a materia quod nõ significat, differentia vero a forma, quam nõ importat, species uero a cõposito ex vtroque, quod tamen non significat.

¶ Correlarie concludit secundam differentiam inter genus & speciem & differentiam, quia scilicet genus proportionaliter se habet ad materiam, quæ est pars compositi, & non significat ipsam, differentia proportionaliter se habet ad formam, & non significat ipsam, species proportionaliter se habet ad compositũ ex materia & forma, & ut sic non significat compositum ex materia & forma, sed aliquid complectens genus & differentiam. In assignatione huius differentiæ secundum quodlibet membrũ ponuntur duæ particulæ, puta in primo membro prima particula est, quod genus proportionaliter se habet ad materiam, secunda uero est, quod genus non significat materiam, similiter in secundo & tertio membris. Prima particula omnium sequitur ex supradictis. Si enim perfectio generica quæ formaliter importatur per genus, est materialis respectu perfectionis differentialis, quæ formaliter importatur per differentiam, oportet quod sicut se habet materia respectu formæ in composito naturali puta Socrate, ita genus respectu differentiæ in composito rationali, s. specie, ut sicut materia est potentialis, & pficitur ac specificat per formam, sic generica perfectio est potentialis perfectibilis, & specificabilis per differentiam. Secunda uero particula, licet sequatur etiam ex supradictis, quia ex eo quod genus, differentia & species significat totum, sequitur immediate quod genus non significet materiam, quia materia non est totum, & quod differentiam non significet forma, quia forma non est totum, & quod species ut sic non dicat compositum ex materia & forma, eo quod partes eius, ut sic non sunt materia & forma, sed genus, & differentia. Attamen S. Tho. probat eam tali ratione, Materia & forma sunt partes sui totius, sicut duæ res tertiæ rei, genus, & differentia non sunt partes sui totius, scilicet speciei, ut duæ res tertiæ rei: ergo genus, & differentia non sunt materia & forma speciei. Maior patet ex se, homo enim est alia res a materia sua, & alia a sua forma. Nec est curæ modo utrum sit res distinctu realiter, vel secundum rationem ab illis duabus coniunctis, sufficit enim nobis, quod sit tertia res realiter distincta a qualibet parte. Minor vero declaratur hoc modo: Si genus & differentia componerent speciem, vt duæ res tertiam, tunc homo esset compositus ex animali & rationali, hoc est falsum, ergo a destructione consequentis genus & differentia non componũt speciem, vt duæ res tertiam, quod erat probandum. Consequentia patet ex se: falsitas vero consequentis probatur, ex eo quod nulla pars prædicatur de suo toto, vt supra dictum est. Habetur quarto Topic. c. 11. Animal autem prædicatur de homine, similiter rationale dicimus enim, quod homo est animal, & quod est rationalis.

ADVERTENDVM est, ꝙ S.Tho. in tex.explicando Maiorem exemplariter dicit, ꝙ homo dicitur esse ex anima,& corpore, sicut ex duabus rebus tertia res. Circa quæ verba dubitatur quomodo hoc sit verum, eius doctrinam sustinẽdo ponentis vnicam formam substantialem. In composito quæcunque.n. sunt idem realiter, non constituunt aliquod, ut duæ res tertiã: perfectio autem corporea, & anima sunt idem realiter, si unica forma ponitur, quo ergo constituent hominẽ, ut duæ res tertiã?

¶ Hanc dubitationem propter eius magnam difficultatem diuersimode soluunt. Quidam dicunt, corpus & anima non sunt secundum rem partes hominis, sed secundum rationem tãtum, licet enim anima sit vere pars, corpus autem secundum rem est totum, dicit enim compositum ex materia & forma, quæ est anima, ideo non est compositus ex anima, & corpore tanquam ex duabus partibus secundum rem, sed secundum rationem, sed bene est compositus ex eis tanquam ex duabus rebus, eo modo, qua totum & pars sunt duæ res, ut tertia res secundum rationem distinctam ab altera, scilicet corpore, & secundum rem ab altera, scilicet anima.

¶ Alij dicũt, & in idem redit, quod homo est compositus ex anima & corpore, sicut ex causa formali, & eo cuius est causa formalis. Diuersæ.n.res sunt secundum Auic. causa formalis, & id cuius est causa formalis, sicut lucidum est compositum ex luce, & lucido. vnde & isti dicũt, quod est compositus homo ex duabus rebus, scilicet ex toto & ex parte, sed non ex duabus partib. secundum rem.

¶ Alij dicunt, ꝙ locutio ista est intelligenda per synecdochen: Homo est compositus ex anima & corpore ratione suæ partis, s. materiæ. Mihi aũt pro nunc uidetur dicendum, ꝙ homo est cõpositus ex anima & corpore, non solum tanquam ex duabus rebus tertia res, sed tanquam ex duabus partibus secundum rem totum, accipiendo corpus, non vt est genus, sed vt significat partem, & accipiẽdo animam præcise, ut diffinitur secundo de Anima. Significat autem corpus sic acceptum compositum ex materia & perfectione corporea præcisé. Anima vero perfectionem vitalem præcise. Probatur intentum sic: Corpus differt realiter ab anima, & nõ vt totum a parte, ergo ut pars a parte. Probatur media, quia totum confuse saltem includit partem, corpus autẽ sic acceptum excludit animam, vnde in diffinitione animæ ponitur corpus, vt subiectum deferens animam, ut ibi dicit S.Th. Prima propositio est ex se euidens, & ab omnibus concessa. Consequentia autem ex sufficienti diuisione robur trahit: oportet.n. vel vt totum a parte, vel vt pars a parte, corpus realiter differre ab anima, si realiter differunt. homo igitur est compositus ex corpore & anima tanquã ex partibus realiter distinctis, quod erat intentum. Et aduerte quod corpus, pars cum importat corporeitatem præcise extra ipsum, est identitas perfectionis corporeæ ad animam, seu perfectionem vitalem, accidit.n. accidente extraneo corpori præcise, quód eius perfectio sit idem cũ aĩa, per se enim præscindit animam, & ideo per se loquendo subtiliter dictum est, hominem componi realiter ex anima & corpore. Vnde secundum hoc ad obiectionem deductam, dic quod licet perfectio corporea, seu forma corporeitatis sit eadem realiter animæ, corpus tñ aliud est realiter ab anima, & ipsa perfectio perfectio corporea, per se loquendo, non est eadem realiter ipsi animæ, imo ipsam excludit præcise accepta, & ideo corpus & anima cum præcisione, per se loquendo realiter partes ipsius hominis conceduntur esse. Huic responsioni fauent verba tex. vbi assignatur pro causa dicti præcisio animæ a significato corporis. Quod dicimus de corpore est anima respectu animalis, dicere poteris de animali, & anima intellectiua respectu hominis, de corpore & forma lapidis respectu lapidis, & sic de alijs, semper accipiendo terminos præcise pro partibus, licet non consuetum sit dici inanimata componi ex corpore & forma specifica, sicut animata ex anima & corpore propter latentem differentiam inter corporeitatem & formam inanimatorum, & etiam quia forma animatorũ eleuat cõpositũ ad hoc ꝙ moueat seipsum oportuit in ipso distinguere partem mouentẽ, & partem motã, animam. s. & corpus, qđ non inuenitur in formis inanimatorum.

ADVERTE secundo, ꝙ S.Th. ad clarificandam minorẽ dicit. ꝙ homo non est ex animali & rationali, sicut ex duabus rebus tertia res, sed sicut intellectus tertius ex duobus intellectib. Vbi sciendum, quod genus, species & differentia possunt accipi tripliciter. Primo modo pro re significata per nomen genericũ, specificũ, & differentiale primæ intentionis. Secundo modo pro conceptu formali talium nominum. Tertio modo pro re significata per eorum nomina secundæ intentionis, verbi gratia, Anima, homo, & rationale possunt accipi primo pro se significata per hæc nomina, secundo pro conceptibus eorum formalibus, tertio pro relationibus generis, speciei & differentiæ, primo modo nec species, nec diffinitio est composita ex genere, & differentia, eo quod res significata per speciem, & diffinitionem est eadem realiter cum re significata per genus, & differentiam, idem enim non cõponitur ex seipso. Tertio modo similiter nec species nec diffinitio est composita ex genere & differentia, eo quod relatio speciei relatiue apponitur relationi generis, ut dicitur a Porphyrio. Nullum autem correlatiuum componitur ex suo correlatiuo, & vniuersaliter non apparet quomodo relatio possit componi ex alijs relationibus, unde sicut relatio quam significat hic nomen Propositio, non est composita ex relatione prædicati ad subiectum, sed est relatio attributa ab intellectu ipsi complexu ex prædicato, & subiecto, ita relatio diffinitionis est relatio attributa tali formato conceptui in prima operatione intellectus explicanti distincte genus, & differentiam.

¶ Secondo uero modo tam species, quam diffinitio est composita ex genere & differentia, conceptus.n. formalis speciei integratur ex conceptu formali generis & conceptu formali differẽtiæ tanquam ex duabus partibus, v.g. Conceptus formalis hoĩs est aggregatum quid ex conceptu formali animalis, & conceptu formali rationalis. Quod ex supradictis sic deducitur, ex eo.n. ꝙ ostendimus genus & differentiam & spẽm differre in significato formali, liquet ꝙ conceptus formalis animalis est conceptus pfectionis sensitiuæ, & conceptus formalis rõnalis est conceptus pfectionis intellectiuæ, & conceptus formalis hominis est conceptus vtranque pfectionẽ cõplectens ex illis tanquam conceptus 3. illorum adunatione formatus, & sic hõ est ex aĩali & rõnali tanquã intellectus 3. ex duob. intellectibus, id est tanq̃ cõceptus tertius ex duob. conceptib. & non tanquã res ex duab. rebus, & q͂a nulla pars ut pars pdicatur in recto de suo toto, ideo intellectus, siue cõceptus formalis aĩalis nõ prædicatur in recto de intellectu, id est conceptu formali hoĩs. Ista.n. est falsa, Conceptus formalis hoĩs est conceptus formalis aĩalis: quia conceptus formalis hominis aggregat totum ex intellectiua & sensitiua perfectionis coniunctũ, conceptus uero formalis animalis non nisi partẽ, s. pfectionẽ sensitiuam dicit, licet, ut supra dictũ est, secundũ cõceptũ seu significatum materiale & formale simul totum dicat. hõ ergo ſm suum formalem intellectum seu conceptũ acceptus non est animal, neque rõnale, sed ex aĩali & rõnali. Et sicut dictum est de hoĩe, qui est species, ita dicito de animali qđ est diffinitio, animal enim rationale secundum suum formalem conceptum non est animal neque rationale, sed ex animali, & rationali, differt nanque formalis conceptus animalis rationalis a conceptu formali animalis, & a conceptu rationalis, sicut totum a partibus.

HOC AVTEM quod dictũ est, conceptũ formalẽ, s. spẽi & diffinitionis componi ex conceptib. formalib. generis & differentiæ potest dupliciter intelligi, uno modo de conceptu mentali, alio mõ de conceptu obiectali formaliter sumpto. Si primo mõ, adhuc dupliciter intelligi põt. Vno mõ de conceptu mentali secundum esse subiectiuum, seu secundum id quod est. Alio mõ de illo secundum esse repræsentatiuum, conceptus mentalis speciei, secundum id quod est, non est compositus ex conceptib. mentalibus generis & differentiæ secundũ id quod sunt, eo qđ oẽs sunt qualitates simplices, nec possunt distingui in plures partes componentes. Non.n. est imaginãdum, cũ intellectus format conceptum diffinitionis hominis, s. animal rõnale, ꝙ formet plures conceptus, sed vnum tñ: qui est quædam simplex qualitas, distincte singulas repræsentantem, sicut & in se extra, res diffinita est habens rem generis & differentiæ absque compositione reali. vnde hoc primo mõ dictũ nostrũ nõ est uerum, conceptus uero mentalis speciei secundum esse repræsentatiuũ formaliter acceptus est compositus ex conceptibus mentalibus generis & differentiæ secũdum esse repræsentatiuum formaliter acceptis, sicut idolum repræsentans totum ex idolis partium, homo.n. in mente repræsentat aggregatum ex perfectione sensitiua & intellectiua: animal uero in mente formaliter non repræsentat nisi perfectionẽ sensitiuam, rõnale autẽ non nisi intellectiuã: unde hoc mõ uerificatur dictum nostrum. Conceptus autem obiectalis speciei formaliter sumptus, cum nihil aliud sit, quã significatũ formale, conceptus mẽtalis eiusdem est cõpositus ſm rõnem ex cõceptib. obiectalib. gñris & differentiæ formaliter acceptis: sicut significatum formale speciei est compositum ſm rõnem ex significatis formalib. generis & drĩæ: ut supra ostensum est: nodo hõ acceptus ut est obiectus conceptui mẽtali suo. s. specifico non est animal neq; rõnale: sed ex animali & rõnali, accipiẽdo utiã animal & rõnale, ſm quod obiecta sunt suis mentalib. conceptibus ut ostendit falsitas huius propositionis. Obiectum formale specificum est obiectum formale genericum, siue differentiale: dicit.n. homo ut sic aggregatum ex perfectione sensitiua & intellectiua, animal uero ut sic non nisi unam partem aggregati, s. sensitiuam naturam, & rõnalem, ut sic non nisi alteram partẽ, s. intellectiuam perfectionem. Manifestum est autem quod aggregatũ nõ est aliqđ aggregatorũ: ubi & hoc modo dictum nostrũ ueritatẽ continet: & est maxime ad propositum. Et sic anima quo ad rẽ importatã, nec est pars nec totum respectu hominis & animalis rationalis, quo ad significatum uero materiale & formale simul est totũ: quo ad significatũ formale aũt est pars tam

obiectaliter quam repraesentatiue sumpta. Vnde cum dico, Homo est animal rationale, si res ipsa solum attendatur, nec partis, nec totius ratio saluabitur, si uero res ipsa ac significata, s. implicite includens inferiora inspicitur, totius rationem habet, si aūt res ipsa sit significata attendatur secundum id, quod explicite includit ut sic, partis rationem sortitur, quod animal ponitur in diffinitione hominis, ut res enim de re praedicatur ut totum, quia praedicatur in recto, & ut pars, quia additur differētia, quae aliud explicat &c.

¶ Quod supra diximus de specie, dicito de diffinitione, seruato semper eo quod dicitur 1. Physi. tex. com. 5. s. quod diffinitio diuidit in singula, non autem species. Nec fallaris, nostra dicta in hac materia legens, & supra (quoniam supra) nec conceptum formalem conceptum mentalem distinctum contra obiectalem accepimus, in hac materia uero per intellectum seu cōceptum formalem tam mentalem conceptum, quam obiectalē formaliter sumptum intelligi uolumus.

Quamuis aūt genus significet totam essentiam speciei, non tamen oportet diuersarū specierū, quae est idē genus, sit una essentia, quia unitas generis ex ipsa indeterminatione, uel indifferētia procedit, non aūt ita quod id qd̄ significatur p genus, sit una natura numero in diuersis speciebus, cui superueniat res alia, quae sit differentia determinās ipsū, sicut forma determinat materiā, quae est una numero, sed quia genus significat quandam formam, tamen non determinate hanc uel illam, quam determinate differentia exprimit, quae non est alia quam illa, quae indeterminate significabatur per genus, & ideo dicit Commentator in 11. Metaphysico. quod materia prima dicitur una per remotionē omnium formarum sed genus dicitur unum per communitatem formae signatae, unde patet, quod per additionem differentiae remota illa indeterminatione, quae erat causa unitatis generis, remanent species diuersae per essentiam.

Tametsi gen⁹ significet unam essentiam plures tū species essētialiter distinguunt.

¶ In quarta parte capituli huius intendit excludere talem obiectionem, Quaecunque habent unum genus, habent unam essentiam, diuersae species habent unum genus, ergo diuersae species habent unam essentiam, quod est falsum, quia species differunt essentialiter. Maior probatur ex eo, quod genus secundum praedicta dicit totam essentiam specierum. Et licet illa obiectio faciliter solui posset, dicendo quod species habent eandem essentiam generice, non tamen specifice, quia tamen argumentum maiorem difficultatem petit, ex altiori principio respondere oportuit. Inducta est enim hęc obiectio ad concludendum diuersas species habere eandem essentiam simpliciter, & non generice, ut patet ex medio assumpto sic arguendo, Ea quorum tota essentia est una, habent eandem essentiam simpliciter, diuersarum specierum eiusdem generis tota essentia est una, ergo diuersae species eiusdem generis habent eandem essentiam simpliciter. Minor patet ex eo, quod genus dicit totam essentiam specierū, & est unum in eis.

¶ Ad huius obiectionis exclusionem declarat quomodo genus est unum & innuit talem distinctionem. Aliquid significat unum dupliciter, uno modo per positionem unius determinatae rei significatae, alio modo per indifferentiam seu indeterminationem plurium rerum importatum. Primo modo genus non significat unum, sed secundo modo. Illud enim primo modo significat unum, cuius significatum secundum se acceptum est una aliqua natura & determinata, sicut homo significat humanitatem, quę est certa & determinata natura. s. humana. Illud autem, quod significat unum secundo modo, hēt significatum, nō aliquam determinatam naturam, sed plures naturas indeterminate, sicut animal significans perfectionem seu naturam sensitiuam non significat aliquam certam & determinatam naturam siue formam, nulla. n. est in uniuerso forma, quae sit animal sensitiua, sed quaelibet est uel bouina, uel leonina, uel humana, &c. vnde dicitur 7. Phy. tex. com. 31. quod iuxta genus latent multa, & 10 Meta. tex. com. 34. quod natura generis diuersa est in speciebus, & 1. de Anima, tex. com. quod ratio animalis secundum unumquodque animal est altera, est igitur genus unum secundo modo, unde ad formam rationis dicitur, secundum praemissam distinctionem, quod quorum est tota essentia una primo modo, eorum est essentia eadem simpliciter, non autem quorū tota essentia est una secundo modo, sicut est in proposito, specierum enim totam essentiam non adunat genus nisi unitate indeterminationis.

ADVERTENDVM autem est in litera appositam fuisse differentiam inter unitatem generis & unitatem materiae primae ad maiorem praedictorum euidentiam, quam etiam differentiam poni Commen. 12. Meta. Comm. 14. ubi nota quod de materia contingit loqui dupliciter. Vno modo, ut est quoddam totum uniuersale respiciens hanc materiam, uel illam, ut partes subiectiuas, & sic de ipsa uiedo non est sermo, Idem enim est iudicium de eius unitate & de unitate cuiusque uniuersalis. Alio modo contingit loqui de ea solitarie sumpta s. in se, non prout est uniuersalis, aut particularis, neq. prout est in hac specie uel illa, & sic de ea loquitur Commen. ibi, & S. Tho. hic. differunt ergo unitas materiae sic accepta & unitas generis in hoc, quod unitas materiae est unitas numeralis fundata supra determinatam rem, unitas uero generica est unitas nō numeralis, sed indeterminationis fundata supra diuersas naturas indeterminate. Cum autem audis unitatem materiae primae esse unitatem numeralem intellige negatiue, non positiue. Dicitur enim aliquod unum numero dupliciter, positiue. s. & negatiue, illud est unum numero positiue quod est unum per positionem proprietatis seu differentiae numeralis, sicut Sor. & hoc modo materia prima secundum se non est una numero, quia nullam proprietatem indiuidualem includit. Illud est unum numero negatiue, quod uniuersale cum non sit, est non plura numero. hoc autem est illud, quod nullum distinctiuum includit in se, unde pluralitatem & numerum habere queat, & hoc modo materia prima secundum se est una numero, & talis unitas numeralis fundatur, supra determinatā entitatē illam. s. quae est materia, quae nullum distinctiuum includit cum ab omni dente data sit actu, cuius est distinguere, ideo dicit Com. quod materia est una per remotionem omnium formarum, quia unitatē suam negatiue habet, ex hoc quod non habet distinctiuas formas. Genus autem non esse unum numero neque positiuē, neque negatiue fundatur supra certam & determinatam rem, qd̄ in genere non inuenitur, dicit. n. genus plures naturas & res, ex quib. numerari potest. Sed & quod genus sit unum unitate indeterminationis, ex eo patet quod naturae plures per genus importatae non adunantur in eius sighatione, nisi propter hoc, qd̄ indeterminate significat eas: animal. n. iō adunat in se equum, bouem, leonem &c. quia non determinate explicat quis eorum sit habens perfectionem sensitiuam, & iō dicit Comm. ibi, quod genus est unum per cōitatem formae significatae, id est ex eo q̄ cōiter, & non determinate formas sighat. Vñ & patet qūo proposito S. Th. deseruit inducta authoritas. Si enim materia & genus in hoc differunt quod materiae unitas est per negationem formarum supra entitate determinata fundata, & genus nō est unū, nisi propter hoc qd' sighat cōiter plura, consequēs est q̄ genus non sit unū nisi ex indeterminatione, q̄ erat propositum.

Et quia ut dictum est, natura speciei est indeterminata respectu indiuidui sicut natura generis respectu speciei, inde est quod sicut id, quod est genus, prout praedicatur de specie implicite in sua significatione, quamuis indistincte, totū id quod determinate est in specie, ita id quod est species secundū qd̄ praedicatur de indiuiduo, oportet q̄ significet totū, quod essentialiter est in indiuiduo, licet indistincte, & hoc modo essētia speciei significatur noīe Hominis, unde hō de Socrate praedicatur. Si aūt significatur natura speciei cū praecisione materiae signatae, quae est principium indiuiduationis, sic se habebit per modū partis, & hoc modo significat nomen humanitatis: humanitas .n. significat id unde homo est homo. Materia autem signata non est illud, unde homo est homo, & ita nullo modo continetur inter illa, ex quibus homo habet quod sit homo, cum igitur humanitas in suo intellectu includat tantum ea, ex quib. homo habet, quod sit homo, patet quod a significatione eius excluditur, uel praescinditur materia determinata uel signata Et quia pars non praedicatur de toto, inde est, q̄ humanitas nec de homine, nec de Socrate praedicatur, unde dicit Auicenna, quod quidditas compositi non est ipsum cōpositum, cuius est quidditas, quamuis etiam ipsa quidditas sit composita, sicut humanitas, licet sit composita, non tamen est homo, imo oportet quod sit recepta in aliquo, quod est materia signata. Sed quia, ut dictum est designatio speciei respectu generis est per formas, designatio autem indiuidui respectu speciei est per materiam: ideo oportet ut nomen significans id, unde natura generis sumitur, cum praecisione formae determinatae perficientis significet partem materialem totius, sicut corpus est pars materialis hominis nomen autem significans id, unde sumitur natura speciei cū praecisione materiae designatae, significat partem formalem, & ideo humanitas significatur, ut forma quaedam. Et dicitur q̄ est forma totius, non quidē quasi superaddita partibus essentialib. materiae & formae, sicut forma domus superadditur partib. integralibus eius, sed magis est forma, quae est totum, s. forma complectē & materiam, cū praecisione tamē eorū, per quae materia est nata designari. Sic ergo patet, q̄ essentia hominis significatur hoc nomine, homo, & hoc noīe, humanitas, sed diuersimode, ut dictū est: quia

Essentia speciei indiuiduis cōparata totum contingit esse & partē, ut ēt pars est de illis minime pdicatur, ut ēt totum est, & in cōcreto nomine significata de illis praedicatur.

non

non est homo significat eam ut totum, inquantum scilicet non praetendit designationem materiae, sed implicite continet eam, & indistincte. sicut dictum est, quod genus continet differentiam, & ideo praedicatur hoc nomen homo de individuis, sed hoc nomē humanitas significat eam, ut partem, nec continet sua significatione, nisi id quod est hominis, inquantum homo, & praescindit omnē designationem materiae, unde de individuis hominis non praedicaretur, & propter hoc quandoque hoc nomen essentia invenitur praedicatum de re, dicitur enim Socratis essentia quaedam, & quandoque negatur, sicut dicitur quod essentia Socratis non est Socrates.

¶ In hac quinta & ultima parte huius capituli comparat essentiam specificam ad individuum secundum totalitatem partialitatem, praedicabilitatem & formalitatem.

¶ Ad quorum evidentiam advertendum est, quod sicut supra de essentia generica dictum est, quod potest significari per modum totius & per modum partis, ita nunc dicitur, quod essentia specifica potest accipi ut significata nomine primae intentionis per modum totius, & per modum partis. Per modum quidem totius sicut essentia humana significatur per ly homo, per modum vero partis, sicut illamet significatur, per ly humanitas. Differt autem ipsa a se altero modo significata in hoc quod significata per modum totius implicite includit individua, significata vero per modum partis excludit illa a sui significatione. Quod sic declaratur exemplariter, Homo cum significet habēs naturam humanam, implicite includit sub ly habens omnia individua humana, habens enim naturam humanam est quodcunque individuum humanum, humanitas autem cum significet quo homo est homo, omne aliud ab humanitate excludit a ly, quo nullum enim aliud ab humanitate est, quo homo est homo, & ideo cum principia individuantia sint aliud ab humanitate, ut supra dictū est, sequitur quod humanitas excludit principia individuantia a sui significatione, & consequenter individua, quae sine individuatione intelligibilia non sunt, sicut nec species absque differentia intelligi potest, & cum pars ut pars non praedicetur de suo toto, omne autem praedicatum in recto habet rationem totius, ideo essentia modo, id est per modum totius significata de individuis in recto praedicatur, significata vero per modum partis nequaquam, & propter hoc ista est vera, Socrates est homo, illa autem falsa, proprie loquendo, Socrates est humanitas (ut Avicen. testatur) & sic iam patet proportio essentiae specificae ad individuum secundum tria, s. totalitatē & partialitatem, & praedicabilitatem.

¶ Quo ad formalitatem vero declaratur apposita differentia inter essentiam genericam per modum partis significatam respectu speciei, & essentiam specificam per modum partis significatam respectu individui. Differunt enim in hoc, quod illa est pars materialis speciei, ista vero est pars formalis individui. Et ratio est, quia illa, s. essentia generica cōparatur ad alteram partem speciei, ut materia ad formam & perfectibile ad suam perfectionem, cum designatio, seu determinatio generis ad speciem fiat per differentiam, quae sumitur a specifica forma, quae perficit & complet perfectionem genericam, ista vero, s. specifica essentia comparatur ad alteram partem individui, ut forma ad materiam, & perfectio ad perfectibile, cum designatio, seu determinatio speciei ad individua fiat per materiam signatam, quam imperfectiorem esse specifica forma, qua essentia specifica sumitur, constat, ideo animalitas est pars materialis hominis, humanitas vero est pars formalis Socratis, & dicitur quod est forma totius non quasi superaddita, &c.

AD evidentiam horum verborum est notandum, quod forma totius, & forma partis, ut in 2. c. visum fuit differunt realiter, non sicut una forma differt ab alia forma, puta albedo a dulcedine, sed sicut totum & pars, & ideo dicitur hic, quod forma totius non est quasi superaddita partibus, idest, non est forma addita materiae & formae, sicut forma domus est forma addita lignis, lapidibus, caemento, & caeteris, partibus, sed magis est forma, quae est totum, id est ipsum compositum resultans ex partibus. Quod cum per modum partis formalis significatur, forma totius appellatur, eo quod totius est complete certificativum, & distinctivum & determinativum, haec enim sunt conditiones formae. Et residuum sermonis epilogus per se patens est.

CAPVT IIII.

Quanam ratione essentia conveniat esse genus, speciem, vel differentiam ostendit.

Nulla essē tia substan

VISO quid significetur nomine essentia in substantiis compositis, videndum est quomodo se habeat ad rationem generis, speciei, & differentiae, quia autem cui convenit ratio generis, speciei vel differentiae, praedicatur de hoc singulari signato, impossibile est quod ratio generis vel speciei, vel differentiae conveniat essentiae, secundum quod per modum partis significatur, ut nomine humanitatis vel animalitatis, & ideo dicit Avic. quod rationalitas non est differentia, sed differentiae principium, & eadē ratione humanitas non est species, nec animalitas genus.

tia comp sitae signi cata p modum partis est genus vel species cū differentia. 5. Met. com. in prin.

IN hoc quarto intendens determinare quomodo essentia substantiarum compositarum se habeat ad intētiones logicas, s. genus speciem, differentiam, quatuor facit, primo sex conclusionibus determinat intentum, secundo excludit quendam Aver. errorem, tertio excludit quandam aliam obiectionem, quarto respondet cuidam tacitae obiectioni.

Pro intellectu primae partis notandae sunt duae distinctiones. Prima est ista. Natura seu essentia substantię compositae potest tripliciter accipi. Primo, ut significata per modum partis, secundo, ut per se existens separata a singularibus, tertio, ut significata per modum totius. Secunda distinctio, quae est subdivisio tertii membri est ista. Natura substantiae compositae significata per modum totius potest accipi tripliciter, primo, secundum se, secundo, secundum esse, quod habet in singularibus, tertio, secundum esse quod habet in intellectu.

His praelibatis, scias quod secundum singula membra harum divisionum ponit singulas conclusiones, secundum prima duo membra utriusque divisionis ponit quatuor negativas, secundum vero ultima utrosque ponit duas affirmativas, ita quod secundum quamlibet divisionem primo ponit duas negativas, deinde tertiam affirmativam, & sic fiunt sex conclusiones.

Prima ergo conclusio negativa est, Essentia substantiae compositae significata per modum partis, sicut animalitas, humanitas, rationalitas, non est genus neque species neque differentia. Quam probat sic, Tam genus, quam species, quam differentia praedicatur in recto de hoc particulari supposito, puta Socrate essentia substantiae compositae significata per modum partis nō praedicatur in recto, de hoc particulari supposito, ergo essentia taliter significata non est genus, nec species, nec differentia. Omnes propositiones patent ex praecedentibus & ideo dicit Avic. q rationalitas, quae significat per modum partis, non est differentia, sed principium differentiae, & similiter animalitas non est genus, sed generis principium, & humanitas non est species, sed speciei principium, sicut albedo est principium albi, & pars est principium eius, cuius est pars.

Similiter etiam non potest dici, quod ratio generis, speciei, differentiae conveniat essentiae secundum quod est quaedam res existens extra singularia, ut Platonici ponebant, quia genus et species non praedicarentur de hoc individuo, non enim potest dici quod Socrates sit ee, quod ab eo separatum est. Nec separatum illud proficit in cognitione huius singularis signati.

Essentia p se subsistēs non in singularib. est genus vel species, vel differentia

¶ Hic ponitur secunda conclusio negativa. Essentia substantiae compositae per se non in singularibus existens non est species sive genus. Et probat eam duplici ratione. Primo sic, Genus seu species praedicatur de hoc particulari essentia per se subsistens non in singularibus, non praedicatur de hoc particulari, ergo essentia per se subsistens non in singularibus non est genus seu species. Maior patet, Minor probatur sic, Subiectum idest quod in recto de eo praedicatur. Sortes non est homo separatus, ergo Sortes non est subiectum respectu hominis separati, ergo homo separatus non praedicatur de Sorte, quod erat assumptum in Minorem. Secundo sic, Genus seu species est id, quo individua cognoscuntur, essentia per se subsistens non in singularibus non est id, quo individua cognoscuntur, ergo essentia per se subsistens non est genus neque species. Maior patet ex eo quod unumquodque per suum genus speciem, differentiam cognoscitur. Minor vero ex eo, quod unumquodque cognoscitur quidditative per id quod est in eo, & non per id qđ non est in eo.

Et ideo relinquitur, quod ratio generis, vel speciei, vel differentiae conveniat essentiae, secundum quod significat per modum totius, ut nomine Hominis, vel animalis prout implicite & indistincte continet totum hoc quod in individuo est.

Essentia subae cōpositae, ut per modum totius significatur, sive nomine concreto ē genus, species vel differētia.

¶ Hic ponitur tertia conclusio affirmativa, essentia substātiae cōpositae sighata p modū totius est spēs, genus vel differētię, &c. probatur sic, Genus, species seu differentia substantialiter continet & implicite totū, qđ est in individuis, essentia substātiae cōpositae nō, nisi sighata p modū totius continet implicite totum esse individuorum, ergo essentia substantię compositae significa-

ta per motum totius est genus uel species uel differentia. Propertiones omnes ex præcedenti cap. patent, ubi diximus genus, speciem, differentiam, conuenire in hoc quod significat totum quod est in inferioribus, & sua abstracta excludere ea quæ sunt in inferioribus, est igitur animal genus homo species, rationale differentia.

Essentiæ uel naturę pro se, i. absolute acceptæ non nisi prędicata quidditatiua cōpeniūt sūptæ uero, ut hēt esse in singularib. uel in aīa conueniunt prædicata per accidēs, & denominatiua, & absolute sumptę, & quę pdicant de īdiuiduis.

Na ura autem uel essentia sic accepta potest dupliciter considerari. uno modo secundum naturam & rationem propriam, & hæc est absoluta consideratio ipsius, & hoc modo nihil est uerum de ea dicere, nisi quod conuenitat sibi, secundum quod huiusmodi. Unde quicquid aliorum sibi attribuitur falsa est attributio: v.g. Homini in eo q̄ est hō cōuenit rōnale & animal, & alia quæ in eius diffinitione cadunt, album uero uel nigrum uel quodcunque huiusmodi, quod non est de ratione humanitatis, non conuenit homini in eo, quod est homo. Ideo si quæratur utrum ista natura possit dici una uel plures neutrum concedendum est, quia utrumque est extra intellectum humanitatis, & utrumque potest sibi accidere. Si enim pluralitas esset de ratione eius, nunquam posset esse una, cum tamen una sit secundum quod est in Socrate. Similiter si unitas esset de intellectu & ratione eius, tunc esset una & eadem natura Socratis & Platonis, nec posset in plurib. plurificari. Alio modo consideratur, secundum quod habet esse in hoc uel in illo, & sic de ipsa prædicatur aliquid per accidens ratione eius in quo est sicut dicitur quod homo est albus, quia Socrates est albus; quamuis homini albedo differat eo q̄ est homo. Hæc autem natura habet duplex esse, unū in singularibus, aliud in anima, & secundum utrumque consequuntur accidentia dictam naturam, & sic in singularib. habet multiplex esse secundum diuersitatem singulariū: & tamen ipsi naturæ secundum propriam considerationē, scilicet absolutam, nullum istorum esse debet, falsum. n. est dicere, quod natura hominis, inquantum huiusmodi, habeat esse in hoc singulari, si n esse in hoc singulari conueniret homini inquantum est homo, non esset nunquam extra hoc singulare. similiter si conueniret homini inquantum est homo, non esse in singulari, nunquam esset in eo. Sed uerū est dicere, quod homo, inquantum est homo, non habet quod sit in hoc singulari uel in illo, patet ergo quod natura hominis absolute considerata abstrahit a quolibet esse: ita quod non fiat præcisio alicuius eorum, & hæc natura sic considerata est quæ prædicatur de omnibus indiuiduis.

¶ Hic antequam ponatur quarta conclusio, inchoatur secunda diuisio supra posita cuius terminos oportet prædeclarari ad intellectum conclusionum natura per modum totius significata secundum naturam seu rationem propriam, uel secundum se, idem sunt, quod natura considerata secundum eas conditiones, siue ea prædicata, quæ conueniunt sibi ex sua diffinitione, seu in primo modo dicendi per se. Natura uero secundum esse in singularibus idem sonat quod natura considerata secundum eas conditiones, siue secundum ea prædicata, quæ conueniunt sibi ex hoc, quod in singulari uel in singularibus esse habet. Natura autem secundum esse in intellectu idem sonat quod natura considerata secundum eas cōditiones siue illa prædicata quæ conueniunt sibi, ex hoc, quod habet esse in intellectu. Differunt autem quadrupliciter, ut ex textu colligitur conditiones conuenientes naturæ secundum has diuersas acceptiones, eo quod conditiones debitæ naturæ secundum se sumptæ sunt prædicata essentialia, homo enim secundum se non est nisi animal rationale, conditiones uero debitæ naturæ reliquis duobus modis sunt prędicata denominatiua, homo enim non est res illa, quæ conuenit ei ex esse singularibus: sed ab ea denominatur, non enim homo est albedo quæ conuenit ei ex hoc quod est in Socrate, sed ab ea denominatur albus. Similiter homo non est res illa quę conuenit ei esse in intellectu, puta relatio uniuersalitatis, aut speciei, sed nominatur ab ea uniuersalis, & species. Et licet hæc duo ul. membra in hoc conueniant quod attenduntur penes prædicata denominatiua, differunt tamen quia prædicata denominatiua, quæ conueniunt naturæ secundum esse in singularibus, aliquid ponunt reale supra ipsam sicut album addit supra hominem, naturam albedinis quæ est ens reale, prædicata uero denominatiua quæ conueniunt rei secundum esse in intellectu nihil ponunt reale supra naturam ipsam, sed denominationem negatiuam, aut relatiuam secundum aliquam relationem rationis. Cum enim dico, Homo est species, ly species, nihil reale addit supra hominem, sed solam relationem rationis qua respicit suum genus, species enim generis est species.

¶ Secundo differunt istius diuisionis positæ membra in hoc quod natura absolute sumpta nec est una numero, nec plures numero, si enim esset una numero, non posset reperiri in pluribus numero, quod patet esse falsum, eo quod natura humana est in Socrate & Platone. Consequentia probatur sic natura secundum se est una numero, ergo non potest esse distincta numero, ergo non potest reperiri in pluribus numero, quod erat inteniunt. Prima consequentia huius ex eo est clara, quia impossibile est alicui cōuenire oppositū eius quod conuenit ei secundum se, sicut impossibile est homini conuenire irrationale, distinctio autem numeralis est opposita unitati numerali, & ideo si natura secundum se habet unitatem numeralem, nunquam habere potest distinctionem numeralem. Similiter probatur, quod natura secundum se non sit plures numero, sequeretur enim naturā humanam non esse in Socrate, quia non posset habere unitatē numeralem, ex quo uendicat sibi secundum se distinctionem numeralem. Natura autem secundum esse in singularib. unitatem & distinctionem numeralem sortitur, propterea namque homo est unus numero, quia Socrates est unus numero, & propterea homo est distinctus numero in pluribus, quia Socrates & Plato sunt distincti numero.

¶ Tertio differunt in hoc, quia natura secundum se sumpta nullum esse sibi uendicat. s. nec esse in singulari, aut singularib. nec esse in intellectu, nec et uendicat sibi non esse in singulari, & singularibus, aut non esse in intellectu, quod patet ex eisdē fundamentis. si enim esse in singulari esset de ratione sua, nunquam extra illud inueniretur, cū nihil inueniatur extra id quod est de eius ratione. similiter si esse in singularibus esset de eius ratione, modo posset in uno inueniri, quia in uno natura existens nō est in plurib. similiter si esse in intellectu esset de ratione eius, nunquā posset extra intellectum reperiri, eodem modo si non esse in singularibus, aut singulari esset de eius ratione, nunquam posset habere esse in aliquo singulari, & si non esse in intellectu esset de eius ratione, nūquam posset habere esse in intellectu ex illo fundamento. Nulli potest conuenire oppositum, quod est de ratione sui, unum natura absolute sumpta ab omni esse, & non esse abstrahit sine præcisione, idest nec includit, nec excludit aliquod huiusmodi esse uel non esse, natura autem tam secundo quam tertio modo accepta alterum illorum esse includit, & alterum excludit, ut de se patet, homo enim secundum quod est in singularibus, non est in intellectu, & econtra, secundum quod est in intellectu, non est in singularibus.

¶ Quarto differunt, quia natura per modum totius significata secundum se sumpta est ea, quæ prædicatur de indiuiduis, cum dicitur, Socrates est homo. Natura autem sumpta tam prout est in singularibus, quam prout in intellectu, non prædicatur de indiuiduis, quod declaratur sic, Id prædicatur de indiuiduis, quod attribuitur illis in propositione, sed natura absolute accepta, & non secundum esse in singularibus neque secundum esse in intellectu attribuitur indiuiduis in propositione, ergo natura absolute sumpta, & non secundum esse in singulari, uel intellectu prædicatur de indiuiduis. Maior est nota ex terminis. Minor declaratur exemplariter, cum dico, Socrates est homo, sensus propositionis est, Socrates est animal rationale, ita quod in ista propositione nihil attribuitur Socrati, nisi esse animal rationale, quæ sunt naturæ humanæ absolute acceptæ, ut patet. non enim cum dico, Socrates est homo, attribuo Socrati aliquod debitum naturæ humanæ ex esse singularibus, aut ex esse in intellectu, neque attribuo Socrati habere naturam humanam cum aliquo addito, sed tantum attribuo Socrati habere naturam humanam, seu esse animal rationale, quæ sunt, ut dictum est, conditiones naturæ humanæ secundum se acceptæ. Natura igitur primo modo sumpta est, quæ prædicatur de indiuiduis, & non natura secundo & tertio modo.

Dubitatio

IN hoc loco antequam ulterius procedatur dubia quædam examinanda sunt. Circa prædicta dubium est. Primo circa primam differentiam assignatam in eo, quod dictum est, quod naturæ secundum se sumptæ non insunt, nisi prædicata quidditatiua, hoc enim patitur difficultatem tum propter transcendentia, tum propter quædam prædicata negatiua. si enim transcendentia, quæ sunt, ens, res, unum, aliquid, uerum, & bonum, conuenire afferantur naturæ absolute sumptæ erunt prædicata quidditatiua, & si sic ponatur in diffinitione nulla enim diffinitio est completa, nisi omnia prædicata quidditatiua includat, transcendentia autem in diffinitione poni omnes negant.

¶ Confirmatur consequentia ex dictis S. Thom. in litera, ubi habetur quod quæ insunt naturæ absolute sunt de diffinitione illius. si etiam transcendentia dicantur non conuenire naturæ absolute, tunc homo secundum se sumptus non est aliquid, nec res, nec unum quid, quod omnino negat.

DE prædicatis uero negatiuis occurrit difficultas talis, quia negationes naturarū disparatarū si conueniunt naturæ absolutæ erunt prædicata quidditatiua, & sic negatio erit de diffinitione substantiæ. Si autem cōueniunt naturæ secundum esse in singularibus

ribus vel in intellectu, tunc accipiendo hominem absolute, ista erit falsa, homo non est Leo, quod uidetur irrationabile.

Ad horum dissolutionem considerandum est primo, quomodo transcẽdentia se habeant ad naturas rerum, supra quas cadũt. Vt autem supra in quæstione de significatione entis tactum fuit, nullum transcendentium importantium gradum, seu aliam naturam a gradibus seu naturis eorum quibus apponuntur, cum enim dico, ens homo, unus homo, res homo, verus homo, bonus homo, aliquid homo, nullum alium gradum ab humanitate significo, sed ipsam humanitatem diuersis modis, ly enim ens significat humanitatem, prout habet esse, ly unus, illam prout non est diuisa formaliter, ly res, illam prout latitudinem habet, utpote non ex intellectu fabricata, ly bonum, ipsam, prout perfectiua est appetitus, ly uerum ipsam ut perfectiua est intellectus, ly aliquid ipsam, ut aliud quid est ab aliis. Simili modo est dicendum accepto quocunque gradu generico, ut faciliter exemplo manifestari potest.

Scot. 1. d. 3. q. 3. in sup. q. 3. ut su. dictum est c. 2. q. 3. prima ratio.

Considerandum est secundo, quod cum primum inter transcendentia sit ens (eo quod eius ratio cæterorum rationes præuenit) & omnia conuertantur cum ente, tanquam eius passiones, cum declaratum fuerit, quomodo ens conueniat naturis rerum, planum erit de cæteris. Scotus ergo primo sen. d. 3. q. 3. opinatur ens esse uniuocum & prædicari inquit de omnibus inferioribus, exceptis ultimis differentiis. Et primum quidem horum, tanquam per se notum supponens, secundi duplicem rationem reddit.

¶ Primo, quia si differentiæ includãt ens uniuoce dictum de eis, & non sunt omnino idem oportet, quod sint diuersa aliquid idem entia, & consequenter sequitur, quod differentiæ ultimæ sint propria differentes, & sic habent alias differentias, & non sunt ultimæ.

¶ Secundo, quia sicut ens compositum in re est compositum est actu, & potentia, ita conceptus compositus per se unus est cõpositus ex conceptu actuali, & potentiali determinabili & determinante. Sicut ergo resolutio compositi in re stat ad simpliciter simplicia, scilicet actum ultimum & potentiam ultimam, ita quod actus nihil potentię, & potentia nihil actus includat, ita resolutio conceptus debet stare ad conceptus simpliciter simplices actualem & potentiam determinabilem tantum, ita quod nihil determinantis includat, & determinantem tantum, quod nihil determinabilis includat, tales sunt conceptus entis & ult. differentiæ, ergo ult. differentia non includit formaliter ens.

CONTRA primum arguitur, quia sequeretur, quod ens poneretur in diuisione, contra Aristot. octauo Met. tex. com. 16.

T. c. 16.

¶ Præterea sequitur, quod esset negatio in diffinitione, ut supra in quæst. de uniuocatione entis deduximus.

Ca. 1. q. 3. ratione 2.

¶ Contra secundum dictum arguo sic. Omne id de quo formaliter sumpto prædicãtur in secundo mõ passiones entis includit in se formaliter ens, sed de ultima differẽtia formaliter sumpta prædicantur in secundo modo passiones entis, ergo ult. differentia includit in se formaliter ens. Minor patet quia ult. differentia est per se una & intelligibilis. Maior probatur sic, Oẽ formaliter includens medium proprium a priori, per quod demonstrantur passiones entis, includit in se formaliter ens patet ista, quia entis conceptus est illud medium. Sed omne id, de quo formaliter sumpto prædicantur in secundo modo passiones entis, includit in se formaliter medium, per quod tales passiones de eo sunt demonstrabiles, ergo omne tale includit formaliter ens. Patet illa Minor, quia implicat oppositum. Si enim formaliter A non includit propriam medium concludendi B, quomodo de A formaliter sumpto erit a priori demonstrabile B? Secũdo arguo, & in idem redit. Omnis passio conueniens pluribus formaliter sumptis, conuenit eis ratione alicuius communis in eis formaliter inclusi, cui illa passio primo conuenit, sed unitas vel intelligibilitas est passio conueniens omnibus ultimis differentiis formaliter sumptis ergo conuenit eis ratione alicuius communis formaliter inclusi in eis cui primo conuenit, tale autem est ens, ergo omnes differentiæ ultimæ includunt ens. Minor est per se nota. Maior est Arist. 1. Posteriorum. Nec põt dici ad Maiorem, quod sufficit subiectum denominatiue includi in eis quibus formaliter sumptis conuenit passio illius subiecti. Quia cum tota ratio quare passio alicuius insit alteri, sit participatio illius subiecti primi, si alicui formaliter sumpto inest passio, eidem formaliter sumpto inest & subiectum, & si formaliter sumptum subiecti expers est, quomodo formaliter sumptum illud passionem habere potest? Vt arguatur sic, Id quod formaliter sumptum a se subiectum excludit, etiam a se passionem excludit, sed ultimæ differentiæ formaliter sumptæ non excludunt a se passiones entis in secundo modo, ergo nec excludant ens in primo modo. Nec patiãtur aures tuæ audire responsionem Frãcisci de Mayronis dicentis regulam, adductam Posteriorũ cũ Arist. non tenere in transcendentibus. Voluntaria enim & destructiua totius Metaphysicæ glossa est.

¶ Ad rationes autem Scoti dicitur, quod cum tam prima, quam secunda supponant ens habere conceptum obiectum unum simpliciter, nihil concludit. Dicitur de secundo ad secundam quod argumentum a simili claudicat, licet enim sit similitudo quo ad aliquid inter compositum naturale & intellectuale, dissimilitudo tamen est magna in proposito, quia partes compositi naturalis mutuo se excludunt, quia quædam res speciales sunt, partes autem compositi intellectualis non possunt mutuo se excludere, quia altera (puta ens) est adeo uniuersalis ut nihil possit eam subterfugere.

Primo sen. q. 6. qua quæritur, utrũ a simpliciter simplicib. possit abstrahi aliquis cõceptus communis in eis.

AVICENNA autem. Alpharabius & Algazel, ut testatur Albertus in Post prædicamentis. ca. 9. opinantur, quod ens non conueniat naturæ absolutæ sumptæ. Vnde dicunt hanc consequentiam non ualere, Homo est substãtia, ergo homo est ens, eo quod ens significat aliquid additum essentiæ rei, quod non est de eius ratione, quod expresse etiã de Auicenna refert Commentator 4. Met. com. 3. & 10. Meta. com. 8.

S. THO. autem cuius est opus, quod exponendum suscipimus super quarto Meta. lectu. 2. super tex. com. 3. & super lect. supra tex. com. 8. expresse in hoc reprehendit Auic. unde sententia eius non est censenda eadem opinioni Auicen. licet difficile sit uidere in quo differat ab ea, cum ipse teneat nullũ aliud a Deo esse ens per suam essentiam, sed per aliquid additum suæ essentiæ, & expresse dicat in quolibeto secundo, quæst. secunda, art. 1. ens non esse prædicatũ essentiale, & in primo contra Gen. c. 39. dicat ens non cadere in conceptu substantiæ, quod est genus generalissimum.

Quol. 2. q. ar. 1. cont. gen. c. 26.

¶ Propter quod a quibusdam dicitur, quod ens dupliciter sumitur, scilicet nominaliter & participaliter. Et quod ens nominaliter quidditatiue & intrinsece de omnibus prædicatur, sic enim unumquodque est ens per essentiam suam. Ens uero participaliter, cum idem sonet quod existens, non est prædicatũ quidditatiuum, sic enim nihil aliud a Deo est ens per essentiam suam, unde secundum istos ens nominaliter conuenit naturæ absolute, non autem ens participaliter. Addunt quoque, quod ens nominaliter est diuisum in decem prædicamenta, & est transcẽdens conuertibile cũ aliis proprie loquendo, non ens secundo modo, & ideo reprehensibilis erat Auic. qui hanc distinctionem prætermisit.

1. p. q. 5. a. 1. ad primũ de uer. q. ar. c. 7. uide cõ. huius doc. 2. post. c. 6. in prin. & circa mediũ.

¶ Mihi autem aliter dicendum occurrit, dico enim, quod ens participaliter est id quod est transcendens, diuisum in decẽ prædicamenta. Quod ex eo patere potest, quod S. Tho. prima parte, q. 5. & 6. & in quæstione de ueritate, q. 21. ostendit bonum, quod etiam diuiditur in decem prædicaméta (ut dicitur 1. Ethicorum) conuerti cum ente participaliter, non nominaliter, ut clare patet ex duobus.

¶ Primo ex eo quod dicit, quod cum bonum & ens conuertant, sicut res est ens, ita bona, sed non est ens per essentiam suã, ergo nec bona in quo processu, ut fallacia æquiuocationis utetur nõ nisi de ente participaliter est sermo secundo, ex eo quod dicit, id, quo res formaliter est bona, non esse ens, quod dictum de ente nominaliter falsum est, quia esse actualis existentiæ, quo res est ens & bona, est ens nominaliter. Ens igitur quod conuertitur cum bono, quod est transcendens, diuisum in decem prædicamenta, est ens participaliter.

¶ Sed in Entis nomine duo aspici possunt; s. id a quo nomen Entis sumitur, scilicet ipsum esse, quo res est. Et id, ad quod nomen Entis impositum est, scilicet id quod est. Supra enim, in principio operis dictum est, ens significare id quod est in quolibet prædicamento, & in hoc differre ab essentia, quæ significat id quo res in prædicamento reponitur. Vnde primo Physicorum textu commenti decimitertij, Aristot. loco ly ens, ponit ly quo est. Auicen. ergo attendens ad id, quo res est, unde nomen entis sumptum est, dixit simpliciter ens esse prædicatum extra essentiam rei, S. Tho. uero intuens id quod est, id quod nomen entis impositum est, Auicennæ non adhæsit. Namque ipsum quod est non prædicat aliquid extra essentiam rei. Insuper aduertens, quod ipsum, quo res est, scilicet actualis essentia, non est extraneæ naturæ ab ipso, quod est, sed per principia propria ipsius, quod est, constituitur inter prædicata accidentalia, ens annumerare noluit, hoc enim non potest asseri de quocunque alio extra essentiam rei. Nihil. n. extra essentiam rei per propria principia ipsius rei constituitur, nisi rei existentia. Quodcunque enim aliud per principia propria alterius generis constituitur, scilicet genus proprium, & differentiam propriam, & uniuersaliter propria illius prædicamenti principia. Ipsum autem existere, non nisi per genus & differentiam & principia ipsius, quod est constituitur. Et hæc est ratio, qua Sanctus Thoma arguit Auicen. quarto Metaphysicæ ubi supra. Vnde ens prædicatum de aliquo puta homine, cum non trahat hominem extra proprium genus & propriam differentiam, nec ratione ipsius quod est substantiale, prædicatum esse reliquitur cum Aristotele & Commentatore, ubi supra, licet non sit omnino eodem modo substantiale, quo prædicata illa, quæ in diffinitione cadunt. His prælibatis, ad dubiũ dico quod transcendentia nõ sunt prædicata

Hæc includuntur in prædicãte Entis c. 1. in prin. D. c. 13.

Circa. T. c. 3. T. & c. 3.

dicata propria naturæ secundum suam absolutam considerationem, neque secundum esse in singularibus, neque secundum esse in intellectu, sed sunt prædicata communia naturæ quomodolibet acceptæ, conuenientia non solum concomitatiue, sed & causaliter. Et de natura quidem tam secundo, quam tertio modo accepta, patet, ex hoc enim quod homo in singularibus inuenitur entis unius rei, & reliquorum rationem habet. Similiter ex hoc quod habet esse in intellectu ens est aliquo modo indiuisum, &c. debent enim sic sibi aliquod esse, licet rationis. De natura autem primo modo sumpta, ex dictis patere potest, & ex eo quod in quocunque inuenitur posterius transcendens, inuenitur & prius. Manifestum est autem de posterioribus transcendentibus quæ sunt unum, res, aliquid, &c. quod conueniunt naturæ absolute. Vnde de homine, absolute loquendo, ista est uera, Homo est ens. Vnde & S. Tho. dicit super 10. Metap. ubi supra, quod ens prædicat naturas decem generum, secundum quod sunt actu, uel potentia, & non tantum secundum quod sunt actu.

Immediatu sup. ¶ Ad rationem in dubio tactam, quæ dicebatur, Si sic ergo transcendentia essent ponenda in diffinitione, dicitur primo, quod non oportet omnia prædicata essentialia poni in diffinitione, sed ea tantum quæ explicant alium gradum essentialem diffiniti, qualia non sunt transcendentia, de quibus dictum est, quod eundem gradum prædicant: quem genus uel differentia important. Vnde 8. Meta. tex. com. 19 dicit Aristo. quod ideo nec ens ponitur in diffinitionibus, nec unum, quia ens statim est unum quodque, diffinitio enim completa non est, cum omnes rei gradus explicantur a prima potentia usque ad ultimum actum intrinsecum, quod sine transcendentibus, quæ nullum gradum addunt fit. Dicitur secundo de ente, quod quia ens importat aliquo modo ipsum esse, quod pertinet ad quæstionem, An est, & non ad quæstionem, Quid est, ideo a prædicatis quidditatiuis aliqualiter declinat.

¶ Ad dictum S. Tho. dicitur, quod transcendentia duo habent & quod in nulla diffinitione ponatur ratio dicta, & quod in quolibet conceptu includentur, ut dicitur de ente, 3. Metaph. text. commen. 10. quod secundum ideo dictum arbitror, quia transcendentia quemlibet gradum comitantur, & ideo conceptui nulli desunt. Et sic dico, quod ea quæ naturæ absolute conueniunt, in cuius ratione cadunt, conueniunt rei in eo, quod talis, homo enim in eo quod homo, est ens, res, aliquid, &c. Ex his diligens lector, habes unde diuersa dicta Sanct. Thomæ sane intelligere debeas.

¶ Quo ad prædicata negatiua uero dicitur breuiter, quod negationes illæ possunt dupliciter accipi, formaliter. s. & fundamentaliter. Si formaliter, falsum est, quod conueniant naturæ absolutæ, per opus enim intellectus attribuuntur ei, cum negationes entia rationis sint. Si fundamentaliter, cum negatio super affirmatione fundetur, conceditur esse prædicata quidditatiua, sed sic sumptæ nihil aliud sunt, quam genus & differentia propriæ. fundamentum enim negationum naturarum disparatarum de homine nihil aliud est quam natura hominis, ex hoc namque quod homo est animal rationale, non est Leo neque Bos, & cætera.

QVAESTIO VI.

Num natura absolute sumpta unitatem uel pluralitatem habeat.

DVBIVM Secundo est circa dictum S. Th. in litera in assignatione secundæ differentiæ, quo dicitur, quod natura absolute sumpta nec unitatem, nec pluralitatem habet.

In expositione literæ. ¶ Videtur. n. hoc esse impossibile, cum id, quod unum non est diffinibile non sit, ut dicitur 7. Met. tex. com. 13. imo nec intelligibile, ut habetur quarto Met. com. 10. Et si unitatem naturæ absolute haberi concedatur, qualis sit illa unitas non est facile assignare, cum non numeralis sit, ut declaratum est nec specifica, nec generica, cum hæ ex intellectu fiant, nec analogica, ut de se patet, homo. n. non est unum analogice. Nec est facile quisquam dicet, an unitas illa sit realis, an non.

¶ Ad euidentiam huius dubitationis quinque facienda sunt. Primo uidendum est quid sit unitas quælibet. Secundo, an habeat unitas realitatem. Tertio, quomodo unitas quælibet sit extra animam. Quarto respondendum est dubitationi motæ. Quinto, quædam obiectiones excludendæ sunt.

Vnitas quælibet rei est indiuisio. QVO ad primum sciendum est, quod cum unum nihil addat supra ens, nisi priuationem diuisionis, ita quod unum nihil aliud est quam ens indiuisum, ut dicitur 4. Met. tex. com. 3. Vnitas quælibet nihil aliud est, quam rei indiuisio. Et quia quælibet priuatio per suum habitum cognoscitur, ideo unitas quæ indiuisionem sonat, ex natura diuisionis, quam prius cognosci debet, & secundum diuisionis multiplicitatem, multiplicitatem unitatis accipere oportet.

¶ Considerandum est igitur quod diuisio est duplex, quædam est materialis per principia indiuiduationis causata, quædam est formalis, quæ per essentialia fit. Et hæc habet latitudinem, quia quædam est per essentialia principia propria. Quædam uero per principia essentialia communia. & hæc iterum habet latitudinem secundum quod principia essentialia communia sunt magis & minus communia, v. g. inter Socratem & Platonem est diuisio numeralis, & non formalis, quia non causatur distinctio eorum ex essentialibus, sed indiuidualib. principiis. Inter Socratem uero & hunc Leonem, dato quod Leo & homo essent sub eodem genere proximo, est diuisio formalis per essentialia principia propria, ultimas. s. differentias tantum. Inter Socratem uero & hanc plantam est maior diuisio formalis per principia, s. essentialia communia Socrati, & multis aliis speciebus. s. sensibile & insensibile. Inter Socratē uero, & hunc lapidem est diuisio formalis adhuc maior per communiora principia. s. per animatum, & inanimatum. Et sic semper ascendendo intenditur diuisio formalis, adeo quod inter Socratem, & hanc albedinem est maxima diuisio formalis, utpote per propria & communissima principia essentialia. s. substantiuum & dispositiuum modos totius prædicamentorum constitutiuos.

¶ Similiter per omnia de unitate dicendum est. Vnitas enim est duplex. Quædam numeralis, & quædam formalis. Vnitas numeralis attenditur penes priuationem diuisionis numeralis. Vnitas autem formalis attenditur penes priuationem diuisionis formalis, & hæc habet latitudinem. Quædam. n. priuat diuisione formali omnino causabili per principia, propria & cōia, & hæc est unitas formalis simpliciter. Quædam uero priuat diuisione formali non simpliciter, sed taliter causabili, s. per principia communia, & hæc est unitas formalis secundum quid, & habet latitudinem secundum quod diuisio priuata causalis est a magis & minus communibus principiis essentialib. v. g. Socrates est unus numero, quia non est per materiales differentias in se distinctus. Homo est simpliciter unus formaliter, quia nō compatitur secum diuisionem formalem quācunque. Animal uero est unum formaliter, inquantum non compatitur secum diuisionem per sensibile, & insensibile, non tamen habet unitatem simpliciter, quia compatitur secum diuisionē per rōnale & irrationale. Corpus uero est minus unum formaliter, est. n. unum, quia non est indiuisum per corporeum & incorporeum. Est autē minus unum, quia compatitur secū diuisionē formalē maiorem. s. per animatum, & inanimatū, Ens autem minimē est unum, unū quidem est pro quanto non est in se diuisum proportionaliter, minime uero pro quāto tantam diuersitatem formalem cum sua unitate compatitur. Ex his patet primum quid. s. sit unitas quælibet, quia. s. unitas est indiuisio, & talis unitas est talis indiuisio. i. diuisionis priuatio, ita quod nihil aliud est dicere, Socrates est unus numero. i. Socrates est ens carens diuisione numerali, Homo est unus formaliter. i. homo est ens carens diuisione formali. Hæc de primo.

Vnitas est ens reale, prout existit extra suas causas. Pot. q. 3. a. 5. a. 2. iu prædicamento substantiæ. QVO ad secundum est sciendum quod ens reale dupliciter accipitur. Vno modo ut distinguitur contra ens ab intellectu fabricatum. Alio modo ut distinguitur contra non existens actu. Primo modo omnis res prædicamentalis est ens reale siue sit, siue non. Secundo modo id tantum quod realiter existit extra causas suas, est ens reale. Et quia hoc proprie est ens reale apud S. Thomam dicentem in quæstionibus de potentia Dei, q. 3. artic. 5. ad secundum, quod res antequam existat, est nihil, & est sententia hæc conformis Aristoti in prædicamentis dicenti, quod destructis primis substantijs, impossibile est aliquid remanere, ideo unitas sicut, & cætere realitatem habet proprie loquendo, pro quanto ipsa existit actu extra animam, & causas suas.

Probatur prima propositio. QVO ad tertium propono tres propositiones. Prima est. Quælibet unitas supradicta, tā scilicet numeralis, quam formalis existit extra animam. Secunda est. Nulla unitas communis extra animam pluribus suppositaliter distinctis existit in rerum natura. Tertia est. Omnis unitas formalis existens extra animam multiplicatur realiter ad multiplicationem ipsarum rerum. Prima propositio est adeo manifesta, quod nullus sanæ mentis potest eam negare. In Socrate. n. præter omnem intellectus operationem apparet utraque unitas. Caret. n. in seipso diuisione numerali, & formali causabili per principia propria & communia, & sic indiuisionem numeralem & formalem habet. Vnde in Socrate non est sola unitas numeralis, sed formalis multiplex secundum multitudinem prædicatorum quidditatiuorum, & sicut non sola indiuidualitas Socratis est extra animam, sed quodlibet eius prædicatum quidditatiuum, ita non sola unitas numeralis, sed quælibet eius unitas formalis extra eiam dicēda est &c.

Probatur secunda propositio. AD Intelligentiam uero, secundæ est notandum quod res pōt intelligi cōis extra animam dupliciter. Vno modo positiue, alio modo negatiue. Illa res est communis positiue, quæ indiuisa manens in pluribus suppositaliter distinctis inuenitur. Illa uero est communis negatiue, quæ nulli supposito est propria. Primo modo rem communem nullam recolo afferenti dari, extra

extra animam, nisi essentiam diuinam secũdum fidem Christianam. Secundo modo uidetur a quibusdam poni res extra animam communis, de quibus sermo erit infra, & quia hoc alienum a ueritate mihi uidetur, ideo de tali communitate intelligendo secundam propositionem probo dupliciter.

¶ Primo sic, Nulla res exigens quidditatem solitarie inueniri extra animam existit in rerum natura, sed unitas communis extra animam, negatiue plurib. suppositaliter distinctis est res exigens quidditatem solitarie inueniri extra animam. ergo nulla unitas communis extra animam pluribus suppositaliter distinctis existit in rerum natura. Maior sic probatur: Nullum exigens ad suum existere aliquod impossibile inuenitur, sed quidditatem extra animam solitarie inueniri est impossibile, oportet enim ipsam esse in aliquo supposito. ergo id quod exigit ipsam solitarie inueniri, nunquam existit in rerum natura. Minor autem probatur sic. Id, quod exigit quidditatem non propriam alicui supposito extra animam, exigit ipsam solitarie existentẽ. Sed unitas hominis extra animam pluribus suppositaliter distinctis exigit quidditatem nõ propriam alicui supposito. ergo unitas communis extra animam pluribus suppositaliter distinctis exigit quidditatem solitarie inueniri in rerum natura. Huius praallegati praemissae notae sunt ex terminis. Maior quidẽ, quia qdditas nõ propria alicui supposito necessario est solitarie, si.n. nõ est solitarie est in aliquo supposito, & si est in aliquo supposito, est propria illi. Minor vero patet, quia cõe & propriũ sunt opposita, commune enim includit negationem proprij, & econuerso. Statim enim ut res appropriata est alicui commune negatiue, esse desinit, eo quod negatione appropriationis caret, & statim ut communis negatiua est appropriata alicui, non est; eo quod negationem appropriationis habet. Oppositum ergo praedicati infert oppositum subiecti in utraque praemissa.

In hac q.

¶ Praeterea secundo probo sic: Omnis res existens in rerum natura est res particulares. Nulla unitas communis extra animam pluribus suppositaliter distinctis est res particularis. ergo nulla talis unitas est in rerum natura. Maior est nota ex cõi Peripateticorum sententia. Minor probatur sic: Omnis res particularis est alicui uni supposito propria, aliter non esset particularis. Nulla unitas communis extra animam pluribus suppositaliter distinctis est alicui uni supposito propria. Hoc patet ex terminis, ergo nulla talis unitas est particularis.

Probatur tertia propositio.

¶ Tertia propositio probatur sic. Quaecunq. aliqua duo sunt conuertibiliter idem realiter, multiplicato realiter uno, multiplicatur & reliquum, sed res una & unũ sunt conuertibiliter idẽ realiter, ergo multiplicata re realiter multiplicabitur realiter, & eius unitas. Sed pluralitas numeralis est realis, ergo plurificata re numeraliter plurificabitur & eius unitas. unde in Socrate & Platone sicut sunt duae corporeitates, animalitates, & humanitates, ita sunt duae unitates formales sequentes corporeitates, & duae sequentes animalitates, & duae sequentes humanitates. Oportet enim secũdum numerum praedicatorum essentialium esse numerum unitatũ formalium in quolibet indiuiduo. Sicut.n. quodlibet praedicatũ quidditatiuũ dat aliquid eẽ, ita dare oportet aliquã unitatẽ, unũ.n. & ens idẽ sunt, ut dr 4. Met. tex. cõ. 3.

Natura absolute sũpta habet unitatem formalẽ, & genericã, uel specificã hẽt non quidẽ formaliter.

¶ Ex his patet tertium, quomodo scilicet unitates habeant esse extra animam, quia sunt non communes, sed particulatae & multiplicatae numeraliter iuxta numerum indiuiduorum quorum sunt. Haec de tertio.

QVO ad quartum dico, quod natura absolute sumpta habet unitatem quandam, ut efficaciter concludit ratio adducta, quae est. S. Tho. in tract. de Natura generis.

Sed quia talis unitatis fundamentũ est, nullo autẽ mõ unitatẽ, uel pluralitatẽ numeralẽ habere dr.

¶ Et quando quaeritur, aut illa unitas est numeralis, aut specifica, dico, quod est unitas formalis, quae alia est a numerali. sicut diuisio formalis alia est a materiali. Nec illa unitas formalis est specifica aut generica formaliter, sed est fundamentum unitatis specificae & unitatis genericae. Hae enim unitates formaliter ab intellectu sunt, illa uero omnem actum intellectus praeuenit. Quod autem in litera dicitur, quod natura absolute sumpta, nec sit una, nec est plures, intelligendum est de unitate & pluralitate numerali.

In hac q.

¶ Ad id uero, quod dubitationi additur, an ista unitas sit realis, aut non, dico quod secundum id est realis primo illorum modorum, quos supra posuimus, accipiendo ens reale sicut & naturam ipsa absolute sumpta, & sicut natura secundum esse in singularibus est ens reale secundo modo, ita unitas illa, quae semper naturam comitatur, in particularibus, posita est realis uere & proprie. Idem enim est iudicium de natura & eius unitate. Haec de quarto.

QVO ad quintum duo dubia propria occurrunt. Primum est circa secundam propositionem, in qua dictum est, quod nulla est unitas communis extra animam. Secundum est circa id quod nunc dictum est, quia.s. alietate sit alia unitas formalis a numerali in Socrate.

¶ Contra primum enim instatur sic: Quaecũque suppositaliter distincta sunt unũ formaliter extra animam, habent aliquã unitatem communem eis extra animam, Socrates & Plato sunt unũ formaliter extra animam, ergo Socrates & Plato habent aliquã unitatem sibi communem extra animam. Maior ex eo uidetur manifesta, quod si aliqua suppositaliter distincta sunt unum in eo, quo sunt unum in eo, quo sunt unum, non distinguuntur, & sic illud unum est commune utrique extra animam, ea quo sic sunt vnum.

¶ Praeterea, Humanitas quae est in Socrate, quantum est ex se, nõ est determinata ad Socratem uel Platonem, ergo unitas formalis humanitatis, quae est in Socrate quantum est ex se, est cõmunis negatiue Socrati & Platoni. Consequentia est nota, quia etiam unitas formalis non est determinata quantum est ex se ad Socratem & Platonem. Antecedens autem de se est manifestum, datur ergo extra animam aliqua unitas communis negatiue pluribus suppositaliter distinctis.

CIRCA Secundum dubium uidetur, quod inter unitatẽ formalem, & unitatem numeralem in Socrate existẽtem sit alietas realis. quia quantumcunque priuationum habitus distinguuntur realiter, ipsae quoque distinguuntur, sicut quia uisus & auditus distinguuntur realiter, caecitas etiam & surditas realiter differunt, sed unitatis formalis numeralis habitus distinguuntur realiter, ergo, &c. Patet ista, quia diuisio formalis & diuisio numeralis adeo distinguuntur, quod in rebus separatis a materia formalis sine numerali inueniatur, & in illis inferioribus indiuidua eiusdem speciei numeralem diuisionem absque formali habeant.

¶ Ad opposita uero respicienti apparebit, quod sit alietas rationis tantum, quia sicut se habet natura formalis ad naturam indiuidualem, ita unitas formalis ad unitatem numeralem, sed natura formaliter sumpta est eadem naturae numeraliter sumptae, & non nisi ratione ab ea distinguitur, ergo unitas formalis est eadem realiter unitati numerali, & non nisi ratione ab illa est alia.

PRO Dissolutione primi dubii nota, quod aliqua duo suppositaliter distincta esse vnum formaliter contingit dupliciter. Vno modo per hoc, quod illa duo adueniunt in aliquo extra animam communi utrique indiuiso in utroque illorum. Alio modo per hoc, quod illa duo habent mutuam negationem inter se diuisionis formalis. Exemplum primi non inuenio in rerum natura, nisi (ut dictum est) secundum fidem Christianam in Trinitate. Exemplum secundi inuenitur in omnibus indiuiduis eiusdem speciei. Socrates.n. nullo intellectu considerante, habet hanc negationem, s. quod non est diuisus a Platone formaliter, & Plato similiter non est diuisus a Socrate formaliter. Et quia ad os esse unum formaliter, nihil aliud requiritur, quam esse indistinctos formaliter, ideo simpliciter uerum est Socratẽ & Platonem esse unum formaliter extra animam. Committitur ergo fallacia. Consequentis in argumento a superiori ad suum inferius affirmatiue, esse enim unum formaliter est superius ad habentia aliquod commune indiuisum in eis extra animam, & ad habentia duas naturas cum mutua negatione diuisionis formalis. Non.n. est imaginandum Socratem & Platonẽ esse unum formaliter, quia conueniunt in aliquo, in quo distinguuntur extra animam, sed ideo, quia uterque negatione diuisionis formalis ab altero gaudet. Vnum.n. formaliter nihil aliud est, quam non diuisum formaliter. Et quod dicimus de unitate formali simpliciter inter Socratem & Platonem, intellige de unitate formali secundum quid, inter Socratem & hunc Leonẽ, & hunc lapidem, & hanc intelligentiam, &c. Sicut enim quia Socrates & Plato habent duas naturas, inter quas non cadit diuisio formalis, ideo sunt indistincti formaliter simpliciter extra animam, ita quia inter Socratis & huius Leonis naturas non cadit diuisio formalis talis qualis nata ẽ causari per sensibile & insensibile. ideo Socrates & hic Leo sunt indistincti formaliter secũdũ quid. Ita ẽt quia inter Socratem & hunc lapidem nõ est diuisio formalis per corporeum & incorporeum, ideo Socrates & hic lapis sunt indistincti formaliter secundũ quid, ita quoque quia inter Socratem & Gabrielem non est diuisio formalis, qa nata est causari p modos entis.s. p se & in alio, ideo Socrates & Gabriel sunt indistincti formaliter secundum quid, & consequenter sunt vnum formaliter absque omni opere intellectus, iam enim plures dictum est, unum idem sonare quod ens indiuisum.

¶ Ad secundum dico, quod aliud est dicere, natura humana existens extra animam secundum se est communis plurib. negatiue, seu indifferens negatiue. Et aliud est dicere, natura humana existens extra animam est communis pluribus, seu indifferens negatiue, prima enim est uera, secunda uero est falsa. Et ueritas primae patet ex supradictis, ubi diximus quod naturã, quae est extra animam, puta natura Socratis, secundum se.s. solitarie sumpta, non est determinata, neque appropriata alicui, & consequenter est indifferens, seu communis negatiue. Falsitas autem secundae patet ex eo, quod omnis propositio est simpliciter falsa, in qua praedicatum repugnet subiecto ratione conditionis explicite importatae in illo, sicut ista est simpliciter falsa.

Ignis non approximatus combustibili comburit, quia comburere repugnat igni non approximato passo. Sed illa propositio secunda. s. natura existens extra animam est communis pluribus negatiue, est huiusmodi, ergo illa est falsa.

AD euidentiam minoris scito, quod cum dico natura secundum se, seu natura absolute, dico duo, scilicet naturam & solitudinem, & eius conditionem. Similiter cum dico, natura existens extra animam, dico duo, scilicet naturam & particularem existentiam sibi coniunctam, & eius conditionem. Vnde aliquid conuenit siue repugnat naturæ absolute ratione naturæ & aliquid ratione solitudinis. Similiter aliquid conuenit siue repugnat naturæ existenti extra, ratione naturæ & aliquid ratione associationis eius ad particulare. Cum igitur communitas negatiua, quę est prædicatum in propositione nostra, non conueniat naturæ absolute ratione sui. s. naturæ, quia non est eius prędicatum quidditatiuum, sed conuenit ei ratione explicite conditionis per ly secundum se, seu ly absolutè, quæ est solitudo (ex hoc. n. natura est communis negatiue, quia solitarie accipitur absque determinatione ad hoc, vel illud) oportet qđ repugnet naturæ sub opposita conditione sumpta ratione illius oppositæ conditionis. Explicat aũt conditionem oppositam solitudini natura existens extra id quod explicat coniunctionem eius ad particularem existentiam quæ solitudinem illius tollit. Et ideo cõmunitas negatiue repugnat naturæ existenti extra, non ratione naturæ, sed ratione conditionis explicitæ per ly existenti extra animam, & consequenter propositio illa, in qua subiectum erat natura existens extra, & prædicatum erat communitas negatiue, est simpliciter falsa. Statim enim, ut natura perdit solitudinem, communitatem quoque perdere cogitur. Amittit autem solitudinem quam primum in alio est.

¶ Vnde apparet responsio ad argumentum, quod licet tam natura quam unitas formalis, quantum est ex se idest solitarie, sit cõis negatiue, ipsa tamen existens extra, non est cõis sicut ipsa, quantum est ex se, non est cum alio, ipsa tamen existens extra necessario est cum alio, & sic non licet inferre, ipsa quantum est ex se, non est cum alio, ergo ipsa existens extra non est cum alio, ita non licet inferre, Ipsa quantum est ex se, est communis negatiue, ergo ipsa existens extra, est communis negatiue. Vtrobique enim idem peccatum accidit, & est secundum fallaciam accidentis. Et si hoc intuitus fueris, videbis in quo differt positio Scoti in secundo sen. d. 3 q. 1. a positione nostra, & unde in talem opinionem incidit. Dicit enim ipse naturam specificam, puta humanitatem ratione sui sequi hæc duo, s. unitatem formalem & communitatem negatiuam, seu indifferentiam ad plura numero. Dicit nanque in fine illius quæstionis, quod non oportet quærere causam, quare natura sit communis, quia natura ipsa est causa sufficiens suæ communitatis, sed bene oportet quærere causam, quare sit singularis, quia non ex se est singularis, & ideo sicut extra animam inuenitur natura una formaliter, ita inuenitur natura communis pluribus. Nos autem in primo non dissentimus, sed in secundo. Dicimus enim naturam ratione sui sequi unitatem formalem, sed communitatem negatiuam fatemur non sequi eam ratione sui, sed ratione solitudinis suæ, sicut singularitatem sequi eam diximus ratione associationis eius ad existentiam. Et quia conditio solitudinis non conuenit naturæ ratione sui, nec ratione ipsius esse, quod habet extra animam, sed ratione intellectus quia natus est adunata diuidere, ideo ante omnem actum intellectus nulla communitas natura inuenitur. Et sicut quęrenda est causa, unde habeat natura esse solitarium, & esse extra quia de se neutrum habet, ita quærenda est causa, vnde habeat natura communitatem & singularitatem, de se enim neutrum habet.

Sco. 2, sen. d. 3. q. 1.

¶ Causa autem unde falsitas in hoc Scotica processit opinione, uidetur duplex. Prima est ęquiuocatio illius termini, ex se, seu, de se. Potest enim utrũque eorum accipi dupliciter. Vno modo positiue, & sic nõ dicit aliquam habitudinem causæ. Alio modo negatiue, & sic dicit solitudinem. i. non cum alio, & primo modo intellexit naturam esse cõmunem ex se, ita quod ipsa est sibi sufficiens causa suæ communitatis, ut ex uerbis eius ibi patet, cum tamen debuisset intelligere secundo modo, natura. n. ex se, idest non cum alio, est indifferens, & communis, sicut quando dicitur natura ex se est sola, ly ex se, non dicit aliquam causalitatem, sed tantum negationem coniunctionis cum alio.

Causa duplex erroris pessimi Scotistarũ.

¶ Secunda causa est distantia inter propositionem negatiuã & affirmatiuam de prędicato infinito reduplicatione audita. Licet enim ea affirmatiua de prædicato infinito sequatur negatiua, & econuerso, ut dicitur in secundo Perihermenias, quando non sunt replicatiua, cum reduplicatione, tamen licet ex affirmatiua de prædicato infinito, sequatur negatiua de prædicato finito, non tamen econtra. Hanc enim, Homo in eo quod homo non est albus, non sequitur illa, Homo in eo, quod hõ, est nõ albus. Si enim homo in eo quod homo esset nõ albus nunquam homini coniungi posset albedo, quia quod cõuenit alicui, secũdũ quod ipsum, conuenit ei semper necessario & per se.

Apparet autem in hoc defecisse manifestè processum Scoticũ, cum enim commune negatiue idem sonet quod non proprium argumentatus est sic, Natura puta humanitas, inquantum talis, non est propria alicui, ergo humanitas, inquantum humanitas est non propria, ubi expressè patet defectus prædictus. Et quod sic processerit, patet ex suo processu. Conclusio enim sua est affirmatiua de prædicato infinito. cum concludat, ergo natura ex se est communis, i. non propria antecedens uero est negatiuum, scilicet natura non est de se hic, i propria alicui. Similiter patet ex alio processu, quem ibi inducit, scilicet humanitati Socratis ratione sui non repugnat esse in alio, ergo humanitas Socratis ex se est communis, ubi aperte patet prædictus defectus reduplicationẽ. n. in primo processu sonat ly ex se seu, de se in secũdo ly ratione sui, &c. Et hoc est ualde notandum in hac materia, & in materia, de vniuersalibus, eo quod hinc omnia pendent. Attentum ergo oportet esse, quod hæc propositio, Natura ex se est cõmunis, si debet esse uera, oportet quod tam ly ex se, quam ly communis teneatur negatiue secundum uiam nostram & ueritatem, & tunc idem est, ac si dicatur, Natura non cum alio sumpta, est non propria alicui, quod patet esse verum. Secundum uero Scotum, ly ex se tenetur positiue & male, & sensus est, Natura ratione sui, siue inquantum talis est non propria alicui, quod est manifeste falsum.

¶ Attentior adhuc sis, quod aliud est dicere, naturam, puta humanitas inquantum huiusmodi, non est propria alicui. Et aliud est dicere humanitas, inquantum huiusmodi, est non propria seu communis, quod idem sonat in proposito. Prima enim est uera, quia humanitati in eo, quod humanitas non conuenit, ꝙ sit appropriata alicui. Secundum vero patet esse falsum ex eadem radice, quia humanitati in eo quod humanitas nõ conuenit, quod sit non appropriata alicui. Abstrahit enim ab utroque, scilicet ab esse proprio, & ab esse non proprio. Si enim humanitas in eo quod humanitas, esset non appropriata nunquam humanitas esset appropriata alicui, quia ut dictum est ex primo Posterior ũ, quod conuenit alicui secundum quod ipsum præsupponit de omni, necessarium & per se. Quod autem naturæ ratione sui non conueniat illa communitas, scilicet supra indirecte probatũ fuerit, ubi duabus rationibus deducta est falsitas istius propositionis. Vnitas existens extra animam est communis pluribus suppositaliter distinctis, ad falsitatem enim huius sequitur falsitas illius, quia quod non conuenit rei extra animam, non conuenit ei ratione sui. Directè tamen nunc probo sic. Omne quod sequitur aliquam naturam ratione sui prædicatur simpliciter, idest sine aliqua additione de supposito illius naturæ, sed communitas sequitur naturam humanam per se ratione sui, ergo communitas prædicatur simpliciter, idest sine aliqua additione de supposito naturæ humanæ. Processus bonus in tertio primæ, conclusio autem est falsa, ergo altera præmissarum: non Maior, ut declarabitur: ergo Minor quæ est positio tua. Falsitas conclusionis patet, quia ista est simpliciter falsa, Socrates est communis pluribus, & si addatur ly ex se, adhuc est falsum dicere. Socrates ex se est communis pluribus. Veritas maioris declaratur sic. Quod sequitur naturam ratione sui, aut est passio, aut modus, aut prædicabile per se, aut per accidens, aut separabile, aut inseparabile. Modo omnia ista, si concomitantur ratione sui, ita se habent quod sicut natura prædicatur essentialiter de indiuiduo, puta homo de Socrate. ita illa prædicantur denominatiue in suo ordine de ipsomet indiuiduo, ut patet discurrendo.

¶ Et confirmatur hoc, quia in proposito nostro naturam humanam sequuntur unitas formalis & communitas rõne sui secundum se. Vnde neutrius est alia causa quærenda nisi natura ipsa. ergo sicut unitas formalis prædicatur simpliciter de Socrate, ista enim simpliciter uera. Socrates est unus formaliter, ita cõitas prædicatur de Socrate simpliciter dicendo, Socrates est cõius, Hoc est falsum. ergo, &c. Quænam est maior ratio de unitate, quam de communitate, & quare eorum, quæ sequuntur naturã rationi sui, alia prædicentur de indiuiduis, alia non. Non enim erit facile fingere rationes Scoti, quas ibi facit, quia non concludunt cõitatem dari extra anima, sed unitatem, ideo superfluum indicaui adducere. Si quæ aũt ex eis, aut expositis ab eodẽ in septimo Met. ad cõitatem probandã adducerentur, non erit difficile sumere responsionem ex dictis ad duas illarũ hic inductas.

AD secundi dubij euidentiam sciendum, ꝙ unum, cum dicat ens indiuisum importat aliquid positiuum, & aliquid priuatiuum. Si loquamur de unitate formali, & unitate numerali substantiali, quod ad propositum quod important. sic sunt idem realiter, & distinguuntur sola ratione. Sic idem realiter sunt Socrates, & homo ratione distinguuntur, eo quod eadem res est una formaliter & numeraliter. Si autem loquamur de his unitatibus, quo ad priuationes diuisionum importatas, sic dico ꝙ distinguuntur realiter dummodo non fiat uis in hoc, ꝙ distinctio realis sit passio entis realis, eo quod alia priuatio est priuatio diuisionis formalis, & alia est priuatio diuisionis numeralis.

Sicut

Sicut alia est diuisio formalis, & alia est diuisio numeralis. Nec inconuenit in uno esse plures unitates substantiales realiter distinctas: quo ad priuationes importatas: esset autem impossibile in uno esse plures unitates substantiales realiter distinctas quo ad res positiuas, quas important. Vnde utriusque rationis adductæ conclusio concedenda est diuersimode loquendo: nec aliter respondere est opus.

QVAESTIO.

Num Natura absoluta sumpta sit illa, quæ prædicetur de indiuiduis.

DVBIVM est tertio circa assignationem quartæ differentiæ: non enim uidetur verum, quod natura absolute sit illa quæ prædicatur de indiuiduis: quia natura absolutè sumpta non est uniuersalis, neque communis. In huiusmodi autem propositionibus. Socrates est homo, & Socrates est animal, & similibus prædicatur uniuersale, & superius de particulari & inferiori. Similiter etiam cum quæritur, an ista prædicatio, Socrates est homo, sit æqualis de æquali, vel inferioris de inferiori, non uidetur posse responderi, tenendo quod natura absolutè prædicatur, cum illa nec æqualis, nec superior sit.

Ad hoc dicendum est quod sicut in natura extra est considerare ipsam rationem agendi: & est considerare conditionem eius sine qua non operatur. Verbi gratia, in colore consideratur natura eius, ex qua est uisibilis: & consideratur particularitas, quæ est conditio, sine qua non est visibilis. Ita in natura prædicabili est considerare duo, scilicet id quod prædicatur & attribuitur subiecto, & conditionem sine qua non attribuitur illi. Sicut in hac propositione, Socrates est homo, id quod attribuitur subiecto, est ipsa natura humana: & nihil aliud. Conditio uerò sine qua ly homo, non prædicatur de Socrate, est esse uniuersale superius commune, vel aliud huiusmodi: ut enim infra patebit, & habetur ab Arist. 7. Meta. tex. com. 46. Nulla res prædicatur, nisi ut habet esse in intellectu, eo quod prædicatio ab intellectu dependet. Vnde ad dubium dico, quod natura secundum suam rationē est id quod prædicatur de ipso indiuiduo. Est enim prædicatio rei de re. superioritas tamen & uniuersalitas, & huiusmodi, sunt conditiones eius. Et ideo ad interrogationem, an in illis prædicationibus sit prædicatio æqualis uel superioris, dico quod est prædicatio superioris.

¶ Nec obstat quod superioritas non insit naturæ absolutæ, quæ prædicatur: quoniam nō dicit S. Th. quod naturæ absolutæ prout abstrahit ab omni esse conueniat hæc conditio, scilicet prædicatio de indiuiduis: sed dicit quod res cui conuenit illa conditio, est natura absolutè, & non aggregatum ex natura & esse in intellectu. seu. in singulari. Non .n. cum dico, Socrates est homo, est sensus, Socrates est homo, secundum esse in intellectu, aut in singulari: aut superiori, aut æquali: Socrates est habens humanitatem.

In fine huius tex. cō. 46.

¶ Vnde ualde attendenda est distinctio Inter id quod prædicatur & conditionem prædicati: qua non attenta forte decepti sunt dicentes absolute ex hoc textu haberi, quod ista, Homo est animal nec est prædicatio superioris, nec inferioris, nec æqualis. Sensus ergo literæ est, Natura absolute quæ est prædicatur idest natura, secundum conditiones sibi debitas ratione sui est id quod attribuitur singularibus: & non secundum conditiones sibi debitas ex esse in intellectu, vel singulari. cum quo stat, quod esse in intellectu uniuersalitas & superioritas sunt conditiones, sine quibus natura ipsa non prædicatur de singularibus.

Non tamen potest dici, quod ratio uniuersalis conueniat naturæ sic acceptæ, quia de ratione uniuersalis est vnitas & communitas. Natura autem humanæ neutrum eorum conuenit secundum suam absolutam considerationem. Si enim communitas esset de intellectu hominis, tunc in quocunque inueniretur humanitas, inueniretur communitas, & hoc falsum est. quia in Socrate non inueniretur communitas aliqua. sed quicquid est in eo indiuiduatum est.

Essentia absolute sumpta non est vniuersalis.

¶ Hic iam ponitur quarta conclusio negatiua, essentia substantiæ compositæ absolute sumpta non est uniuersalis, ut species, &c. Probatur sic. Vniuersale est unum commune multis essentia substantiæ compositæ secundum se non est una communis multis: ergo essentia substantiæ compositæ secundum se non est uniuersalis, &c. Maior est Aristo. Secundo Posterior. Minor uero probatur ex eo quod si secundum se essentia substantiæ compositæ esset una & communis, in quocunque inueniretur illa essentia, esset vna & communis multis, quod est impossibile. Consequentia patet ex eo, quod omne quod conuenit alicui secundum se, conuenit et in quocunque ponatur: ut ex primo Posteriorum apparet. Impossibilitas autem consequentis adeo est manifesta, vt Auic. dicat secundo suæ Metaphysicæ, quod nullus sanæ mentis potest oppositum illius opinari. Quis enim est adeo fatuus, qui dicat essentiam Socratis sibi communem esse & Platoni?

SED hic occurrit dubium circa propositionem illam, supra quam fundatur totus processus, scilicet, Omne quod conuenit alicui secundum se conuenit ei, in quocunque ponatur: uidetur enim multas habere instantias. Motus enim secundum se est uelocitabilis in infinitum: ex sexto Physi. tex. Com. 15. Motus autem in cælo positus, nequaquam, sed est uelocitas ut dicitur secundo Cæli, tex. Com. 28. Similiter continuum secundum se est diuisibile in infinitum ex sexto Phy. tex. Com. 3. Continuum autem in re naturali posito, non cum omnium natura constantium determinata sit ratio magnitudinis: ut dicitur secundo de anima: tex. Com. 41. Similiter motus secundum se habet contrarium, ex 5. Ph. tex. Com. 8. & 14. motus autem in cælo positus caret contrario primo Cæli, tex. Com. 20.

AD hæc & similia dicitur prænotando quod aliud est dicere, A conuenit aliquid secundum se. & aliud est dicere, A non repugnat aliquid secundum se. Ad ueritatem enim primi exigitur, quod A uendicet sibi illud in primo, uel secundo, uel quarto modo per se ipsum. Ad ueritatem secundi sufficit, quod ipsi A ut sic, non repugnat illud. Ad ueritatem quoque primi sequitur illud conuenire sibi in quocunque ponatur: ad ueritatem secundi, nō. Multa enim sunt quæ non repugnat animali in eo quod animal: quæ tamen non inueniuntur in quolibet animali. Quicquid autem conuenit animali in primo, uel secundo, uel quarto modo dicendi per se, inuenitur in omni animali. Vnde in proposito dico, quod nulla instantiarum adductarum est contra propositionem assumptam, eo quod omnia, quæ in illis dicuntur, intelligenda sunt per non repugnantiam & conuenientiam. Cum enim dī motum esse velocitabilem in infinitum, intelligimus motui ut sic, non repugnare uelocitatem in infinitum. Similiter cum dicitur, continuum esse diuisibile in infinitum, intelligitur continuo ut sic, non repugnare diuisibilitatem in infinitum. Similiter cum dicitur, motum habere contrarium, intelligimus motui, ut sic, non repugnat habere contrarium.

¶ Quod si hoc non placet, dicito, quod aliud est dicere, A in eo quod, A conuenit aliquid: & aliud est dicere, A in eo quod, A non conuenit aliquid: ut patet Et quod quicquid cōuenit A, in eo, quod A conuenit omni: A quicquid autem non conuenit A, in eo quod A, non oportet negari ab omni A. Risibile enim non conuenit animali in eo, quod animal: & tamen non negatur ab omni animali. Conuenit enim animali in homine. Et subiungito, quod omnes propositiones in instantijs adductæ sunt intelligendæ negatiue, ut sic sensus: Motus est uelocitabilis in infinitum, id est motus ut sic est determinatæ uelocitatis. Similiter continuum est diuisibile in infinitum, at est continuum vt sic, non est determinatę diuisionis. Similiter motus habet contrariū id est motus ut sic, non determinat sibi esse absque contrario: & sic secundum utrunque modum respondendi, remanet propositio assumpta uniuersaliter uera.

Posset tamen & aliter dici ad has instantias: sed quia magis ad formam propositionis attendo, quam ad materiam, ideo impræsentiarum pertransco.

Similiter etiam non potest dici: quod ratio generis accidat naturæ humanæ secundum illud esse, quod habet in indiuiduis, quia non inuenitur in indiuiduis natura humana secundum unitatem, ut sit unum quid conueniens cuilibet, quod ratio uniuersalis exigit.

Essentia absolute accepta nō est uniuersalis, ut habet esse in singularibus.

¶ Hic ponitur quinta conclusio negatiua, scilicet essentia substantiæ compositæ secundum esse quod habet in singularibus, non est uniuersalis, probatur sic. Vniuersale est in multis essentia substantiæ cōpositæ secundū esse quod habet in indiuiduis, nō est una in multis, sed diuersa in multis, ergo essentia substantiæ compositæ secundum esse, quod habet in indiuiduis, non est vniuersalis: & consequenter, nec species. nec genus differentia quæ uniuersalitatem supponunt.

Relinquitur ergo quod ratio speciei accidat naturæ humanæ secundum illud esse: quod habet in intellectu. Ipsa enim natura habet esse in intellectu abstractum ab omnibus indiuidualibus, & habet rationem uniformem ad omnia indiuidua, quæ sunt extra animam: prout essentialiter est imago omnium & inducens in cognitionem omnium, in quantum sunt homines, & ex hoc, quod talem relationem habet ad omnia indiuidua intellectus adinuenit rationem speciei: & attribuit sibi, unde dicit Commentator primo de Anima. quod intellectus est, qui facit uniuersalitatem in rebus, hoc etiam Auicen in sua Metaphisica octauo dicit.

Essentia ut habet esse in intellectu est uniuersalis, uel ut genus, uel ut species, ut differentia.

Com. 8. in medio.

¶ Hic per locum a diuisione concluditur sexta conclusio affirmatiua determinatiua quæsitæ difficultatis, scilicet essentia secundum esse in intellectu est uniuersalis, genus species, differentia,

tia,

tia,&c. probatur sic. Vnum in multis & de multis est uniuersale natura secundū esse in intellectu est una in multis & de multis, ergo est uniuersale. Probatur Minoris, Vniformiter se habēs ad multa,ut essentialis eorum imago,est unum in multis & de multis natura secundum esse in intellectu est huiusmodi,quia habet esse abstractum ab omni difformitate indiuiduorum essentialiter eorum cognitionem gignens; ergo,&c.

Ad euidentiam huius conclusionis & rationis, quia termini multipliciter dicti secundum Arist. doctrinam distinguendi sūt. Nota primo distinctiones terminorum in conclusione positorū. esse in intellectu contingit dupliciter,subiectiue, & obiectiue. Esse in intellectu subiectiue est inhærere ipsi, sicut accidens, suo subiecto, ut albedo superficiei. Esse in intellectu obiectiue, est terminare actum intellectus. Intellectus est duplex in nobis, agens & possibilis,ut dicitur in 3 de Anima tex.com 17. Intellectus agens est ille,qui abstrahit speciem intelligibilem a phantasmatibus.Intellectus possibilis est ille,qui intellectionem recipit in se. Vniuersale duplex, repræsentando & in prædicando. Vniuersale in repræsentando in proposito est, quod repræsentat rem,non repræsentando conditiones eius indiuiduales. Vniuersale in prædicando est illud quod prædicatur de multis differentibus secundum esse.

¶ His uisis,scito conclusionem illam, scilicet natura secundum esse in intellectu est uniuersalis trifariam uerificari. Primo sic, Natura secundū esse obiectiuum in intellectu agente est uniuersalis in prædicando. Secundo sic natura secundum esse subiectiuum in intellectu possibili est uniuersalis in repræsentando. Tertio sic, Natura secundum esse obiectiuum in intellectu possibili est uniuersalis in prædicando.

Sciendum est secundo, quod res extra, secundum quod est actu intelligibilis est obiectiue in intellectu agente, sic enim terminat eius actionem, qui ad hoc positus ab Arist. intellectus agēs, Vt faciat rem intelligibilem in potentia intelligibilem in actu, vt com. dicit 3. de Anima com. 18. Fit autem actu intelligibilis res extra ab intellectu agente, non per hoc quod recipiat, aut perdat aliquid secundum esse per illius actionem, sed ex hoc quod eius species intelligibilis producitur ab intellectu agente. Per hoc enim res extra repræsentatur non repræsentatis conditionibus indiuidualibus, cum quibus in potentia intelligibilis erat non in actu. Vnde ipsa productio speciei intelligibilis est factio rei extra,intelligibilis in actu. Habet enim ratio illa duos terminos. Vnum intra animam,speciem intelligibilem,quæ realiter producitur de nouo in intellectu possibili. Et alium extra,rem cuius est illa species. quę nihil reale ex hoc acquirit,sed tantum denominationem extrinsecam,quod est abstracta ab hoc, & nunc, quod est actu intelligibilis, &c.

¶ Natura autem extra,secundum,quod est actu intellecta,est obiectiue in intellectu possibili,sic enim terminat eius actionē, quæ est intelligere. Fit autem & est actu intellecta res extra,non per hoc quod aliquid accipiat aut amittat per actionem intellectus possibilis, sed ex hoc quod conceptus eius formatur ab intellectu possibili, tunc enim res intelligitur, quando eius conceptum formamus. Vnde ipsa conceptus formatio est factio rei extra actu intellectæ, habet enim & hæc actio duos terminos. Vnum intra animam, scilicet conceptum, qui realiter fit, qui nihil aliud est quam expressa similitudo rei, rem præsentem obiectaliter faciens intellectui possibili. Et alterum extra,scilicet rem,quæ ex producto conceptu extrinsece denominatur actu intellecta.

Ex his patet,quæ sit differentia,& quæ sit conuenientia inter rem obiectiue in intellectu agente & intellectu possibili. Differentia siquidem est quia ex hoc quod obiectiue in intellectu agente fit & est actu intelligibilis,non autem actu intellecta. Ex hoc uero quod est obiectiue in intellectu possibili,quæ iam erat actu intelligibilis,fit actu intellecta.Conuenientia autē est,quia tam ex hoc quod est obiectiue in intellectu agente,quā ex hoc quod hoc est obiectiue in intellectu possibili,habet quod sit repræsentata absque indiuidualibus conditionibus, & consequēter quod sit abstracta ab hoc,& nunc, &c.

Sciendum est tertio ex Auic.5.Meta.c.1. quod uniuersale in prædicando,est id quod in intellectu non est impossibile prædicari de multis.Et hoc tripliciter potest se habere.

Primo,quod illa multa sint actu in rerum natura, sicut homo obiectus intellectui est uniuersale respectu Socratis & Platonis.

Secundo, quod illa multa non sunt, possint tamen esse, sicut domus heptagona obiecta intellectui est uniuersale respectu plurium heptangularum, quæ non sunt, possunt tamen esse.

Tertio,quod illa multa nec sint esse sicut Luna obiecta intellectui est uniuersale respectu plurium Lunarum, quas impossibile est esse. Et Gabriel obiectus intellectui est uniuersale respectu pluriū Gabrielū,quos implicat contradictionē esse. Vniuersale primo modo uocatur a S.Tho.prima parte.q.13. uniuersale secundum rem & secundum rationem: quia res illa realiter est in pluribus,& non solum ut obiecta intellectui. Vniuersale tertio modo uocatur ibidem uniuersale, seu commune secundum rationem tantum:quia res illa nō inuenitur realiter in pluribus, sed ut obiecta intellectui tantum. Vniuersale secundo modo ibi distinguitur contra uniuersale primo modo. Posset tamen nomine proprio dici uniuersale secundum rationem,& secundum rem in potentia tamen. Nec solum nomina ibi imponuntur a S.Tho. sed & dictorum ratio assignatur ualde subtilis, quæ super quattuor propositiones fundatur.

¶ Prima est uniuersalitas & prædicabilitas non conueniunt rei secundum se, nec secundum esse,quod habent extra animam. patet illa ex dictis. in hoc c.

¶ Secunda est,res materialis, quæ sola per propriam speciem cognoscitur a nobis: secundum quod est in intellectu nostro, obiectiue repræsentatur absque conditionibus indiuidualibus patet illa etiam ex dictis.

¶ Tertia est,Res immaterialis etiam Deus ipse secundū quod est in intellectu nostro, obiectiue repræsentatur per modum rerum materialium, scilicet non repræsentatis proprietatibus indiuidualibus. Patet illa: quia res illæ non cognoscuntur a nobis secundum quod in seipsis sunt, sed per modum rerum materialium: nec per proprias species, sed per species rerum materialium.

¶ Quarta est, Res oīs ut repræsentata absque conditionibus indiuidualibus, nō magis respicit unum quam plura indiuidua. Patet illa:quia vt abstracta est, æqualiter ad unum & multa se habet. Nihil enim fingi potest,unde abstractum vt abstractum vnum magis respiciat,quam plura,uel econtra. Vnde & notanter Arist. apposuit in diffinitione vniuersalis illam particulam, secundum quod est in intellectu. Multa enim sunt vniuersalia, quibus tam secundum esse extra,quām secundum propriam rationem repugnāt prædicari de pluribus, ut de intelligentiis dicetur. Nulli autem uniuersali,secundum quod est in intellectu repræsentatum,absq; propria & particulari existentia proprietate & hypostatica repugnat prædicari de plurib. Ex quibus formatur talis ratio. Res qualibet & sola æqualiter se habens ad unum & plura indiuidua est uniuersalis in actu prædicando res qualibet sola ut repræsentata intellectui nostro, est æqualiter se habens ad unum & plura inferiora ergo res qualibet & sola vt repræsentata intellectui nostro,est uniuersalis in actu in prædicando. Maior patet ex diffinitione vniuersalis assignata ab Aristo.primo Periermenias. Minor vero quo ad secundam partem patet ex prima propositione. quo ad primam autem partem ex reliquis tribus.

EX his corrolarie elicio, quod ad hoc quod aliquid sit vniuersale in actu in prædicando, nō exigitur actualis relatio naturæ obiectæ ad particularia: sed sufficit quod res ipsa sit in ea dispositione, secundum quam intellectus ad libitum possit illam relationem sibi uere attribuere, nihil addendo præter ipsam actualem relationem. ca. 5. circa prin.

¶ His præhabitis, iam patere potest conclusio inuenta secundū omnes tres sensus assignatos.

¶ Et pro primo quidem sensu argui potest sic. Id quod in intellectu non est impossibile prædicari de multis, seu (vt Aristo. verbis utar) aptum natum est prædicari de multis est uniuersale in prædicando sed res secundum esse obiectiuū in intellectu agēte est huiusmodi.ergo res secundum esse obiectiuum in intellectu agente est uniuersalis in prædicando.Maior patet ex Auic.& Arist. Minor uero probatur sic,res abstracta a conditionibus indiuidualibus ut sic,est apta nata prædicari de pluribus;res secundum esse obiectiuum,in intellectu agente, est abstracta a conditionibus indiuidualib. ergo &c. Præmissæ omnes ex dictis sunt manifestæ. 1. sensus.

EX his habes quām male dixerit Sco. secundo sen.di.3.q.1. in responsione ad primum, dicendo, quod natura ante actum intellectus possibilis nihil habet,nisi quod conuenit sibi extra animā.patet enim iam quod secūdum sententiam Arist.est actu intelligibilis abstracta ab hic & nunc: & consequenter uniuersalis in actu ante actum intellectus possibilis.

¶ Pro tertio sensu arguere aliter non est opus: eo quod eodē modo procedendum esset.

¶ Secundus autem sensus intelligentibus terminos ex rationibus terminorum clarus est Natura nanq; secundum esse subiectiuū in intellectu possibili: nihil aliud est quam similitudo immaterialis sui repræsentiua in illo existens.Similitudo autem immaterialis a singularibus abstracta rem uniuersaliter necesse est repræsentet eo ipso quod abstracta est Si enim rem uniuersaliter non repræsentet: sed particularibus conditionibus immixtam: & non a materialibus conditionibus abstractam, non esset uniuersalis:ergo in repræsentando ipsam est uniuersalis res,secundum quod est subiectiua in intellectu possibili,idest species seu similitudo ipsius naturæ pro quanto repræsentat naturam ipsam non repræsentatis conditionibus indiuidualibus. 2. sensus.

Et

¶ Et nota quod quia natura ipsa habet duas similitudines in anima, scilicet speciem intelligibilem & conceptum, siue speciem impressam & speciem expressam: ideo secundum utranque speciem est uniuersalis in repræsentando. Quare autem oporteat duas species ponere, & quomodo si Deus concesserit nobis uitam alibi dicetur. Quamuis autem conclusio secunda possit omnibus modis dictis uerificari: attamen primus & tertius sunt ad propositum literæ. Intendimus enim hic de uniuersali in prædicando quod intentionem logicam sonat, & non de uniuersali in repræsentando quod nulla intentione secunda logica dicitur uniuersale, sed ex esse proprio quod secundum rem sortitur.

¶ Literam sic glossare potes. Ipsa enim natura habet esse in intellectu agente, vel possibile tam obiectiue, quam subiectiue abstractum ab omnibus indiuidualibus conditionibus. Et habet ratione uniformem obiectiue in prædicando, subiectiue in repræsentando, ad omnia indiuidua quæ sunt extra, prout essentialiter est similitudo omnium obiectiue in essendo: subiectiue in repræsentando, inducens cognitionem omnium inquantum sunt homines. quia vt sic assimilantur. Et ex hoc quod talem relationem: scilicet uniformitatis & similitudinis essentialis, uel repræsentatiuæ habet natura ad omnia indiuidua intellectus, adinueniat rationem speciei, id est secundam intentionem, quæ est species, & attribuit ipsi naturæ uniformiter se habenti ad indiuidua ex hoc, quod repræsentatur absque omni indiuiduantium difformitate.

QVAESTIO VII.

Num uniuersalia in actu sint extra formam.

CIRCA dicta est quæstio non modica, An uniuersalia in actu sint extra animam, an fiat per opus intellectus, quemadmodum dictum est. In hac quæstione primo declarabitur titulus. Secundo ponetur opinio Scoti. Tertio ponetur opinio S. Th. Quarto respondebitur ad argumenta in oppositum.

QVO ad primum: quia hæc quæstio diuersimodè intellecta diuersis modis à Philosophis determinata est, in præsentiarum Peripateticam sententiam supponendo, scilicet quod uniuersalia non subsistant extra singularia, declaranda est quomodo intelligatur.

¶ In nomine uniuersalis tria intelligimus. Primo uniuersalitatem, quæ est relatio rationis. Secundo rem, quæ denominatur uniuersalis ab illa uniuersalitate. Tertio, aptitudinem ad essendum in multis, quæ est quid medium inter illa duo, & est fundamentum proximum quare res suscipiat illam relatiuam denominationem: ideo enim res intellectus attribuit relationem uniuersalitatis, quia res illa apta nata est esse in pluribus: non vertitur in dubium: an illa relatio, quæ uocatur uniuersale formaliter sit extra animam: eam enim omnes ab intellectu fieri dicit. Nec quæritur an illa res, quæ denominatur uniuersalis, quæ uocatur uniuersale obiectiue in potentia, sit extra animam. Com. n. sententia est quod quandoque res, illa est extra animam. quandoque non. Si .n. res illa est res realis, puta homo, bos & huiusmodi ponitur extra animam. Si autem res illa sit ens rationis, non ponitur extra, vt subiectum, prædicatum, propositio, syllogismus, & similia. Sed dubitatio est an aptitudo ad essendũ in multis sit extra animã: ita quod absque omni tempore intellectus inueniatur res apta nata esse in multis, quæ uocatur uniuersale in actu obiectiue an solũ extra animam sit res. Aptitudo autem ad essendum in multis insit res per opus intellectus. Et quia aptitudo illa complet rationem uniuersalis in actu obiectiue sumendo uniuersale, licet non formaliter: ideo quærere an extra animam inueniatur, totum hoc, scilicet res apta nata esse in pluribus. est quærere, an sit extra animam uniuersale in actu obiectiue.

Vniuersale dupliciter sequitur.

ET debes scire ad euidentiam terminorum, quod sicut albũ accipitur dupliciter, s. formaliter & subiectiue: ita uniuersale accipitur dupliciter. s. formaliter & subiectiue. Subiectiue. n. accipi non potest eo quod uniuersalitas in nullo est subiectiue cum sit ens rationis. Vniuersale formaliter est ipsa uniuersalitas quæ relationis est. Vniuersale obiectiue subdiuiditur in uniuersale obiectiue in actu, & uniuersale obiectiue in potentia. Vniuersale obiectiue in actu est totum hoc. s. res una apta nata esse in pluribus. Vniuersale obiectiue in potentia est res ipsa una formaliter. non adiungendo sibi aptitudinem ad essendum in pluribus. Ex his patet, in quo stat difficultas: & patet in quo quid nominis terminorum in titulo quæstionis positorum. Intendimus enim nõ de uniuersali formaliter, nec de uniuersali obiectiue in potentia. quia in his conuenimus, sed de uniuersali obiectiue in actu. Propterea cum loquimur de uniuersali in actu absque additione obiectiue intelligi uolumus ne in æquoco laboremus. Hæc de primo.

QVO ad secundum Sco. supra 7. Me. q. 16. sequendo fundamenta sua: quod scilicet naturam extra animam sequatur unitas formalis & communitas, opinatur rem unam aptam natam esse in pluribus dari extra animã: ac non dicit uniuersale in actu esse in rerum natura absque omni opere intellectus. Adducit quoque ad hoc multas rationes, quas in medium afferre, esset siquis intentio nostræ excedere: propterea afferam, eas ex quarum solutione reliqua earum debilitas innotescit. Sco. 7 Metah. q. 16 & a q. h.

¶ Arguit primo per locum à diffinitione ad diffinitum sic: Circumscripto quocunque actu intellectus res est apta nata esse in pluribus: ergo datur uniuersale in actu extra animam. Tenet consequentia, quia uniuersale obiectiue in actu, vt distinguitur contra singulare & prædicabile diffinitur, primo Perihermenias uniuersale est quod aptum natum est esse in pluribus. Antecedens probatur: quia si non, ergo aptitudo ad essendum in pluribus repugnat sibi, nec conferri sibi posset saltem ab intellectu: quia tunc pari ratione posset dare Socrati talem aptitudinem. c. 5. lec. 10.

¶ Præterea, Vniuersale in actu est proprium obiectum intellectus igitur præcedit actum intellectus. Tenet consequentia ex secundo de anima, vbi dicitur quod obiectum est prius actu. T. c. 33.

¶ Præterea, Obiectum scientiæ realis est ens extra animam, uniuersale in actu est obiectũ scientiæ realis: igitur uniuersale in actu est ens extra animam.

¶ Præterea, Relatio mensuræ est realis, quinto Meta. sed illa fundatur in aliquo uniuersali. Probatur: quia oportet esse aliquod unum mensuram aliarum specierum: sed non unum numero secundum Arist. ergo uniuersale. Tex. c. 20.

¶ Præterea: Operatio seu passio realis primo & adæquatè in est uniuersali: vt intelligere homini ex primo Posteriorum. igitur datur uniuersale extra animam.

¶ Præterea, contrarietas est oppositio realis: & eius extrema sunt uniuersalia non singularia: ergo dantur uniuersalia extra animam. Tex. c. 39.

¶ Præterea, Si uniuersale fit ab intellectu, quomodo res prædicatur de re? & quomodo uniuersale est vbique & semper incorruptibile & æternum? & quomodo materia & forma pertinent ad quidditatem uniuersalis Physici? & quomodo uniuersalium tantum est diffinitio? & quomodo genera & species, uniuersaliter prædicamenta sunt entia extra animam.

¶ Præterea, si nihil esset in re nisi singulare: nulla esset unitas realis: nisi numeralis, quæ est propria singularis: consequens est falsum: ergo, &c. Hæc de secundo.

QVO ad tertium scito nos sequentes S. Th. ac per hoc communem Peripateticorũ doctrinam oppositam in hac re proferre sententiam. Dicamus namque, quod illorum trium, quæ in Vniuersalis nomine intelliguntur, unum tantum quandoque est extra animam, scilicet res ipsa una formaliter reliquis duobus opus intellectus consequentibus: quod & probatur simili modo arguendo, quo supra argutum est. Quicquid sequitur naturam ratione sui, simpliciter prædicatur de indiuiduo illius naturæ. sed aptitudo ad essendum in pluribus aperte sequitur naturam: puta humanitatem ratione sui. ergo aptitudo ad essendum in pluribus prædicatur simpliciter de indiuiduo humanæ naturæ: igitur illa erit uera, Socrates est aptus natus esse in pluribus: quod est impossibile. Maior manifesta fuit supra, ex eo quod omnia, quæ comitantur naturam ratione sui, non separantur ab ea posita in indiuiduo: & consequenter prædicantur de eo. quia (esse in) fundat dici de. opi. S. Th.

¶ Præterea, Omnis aptitudo fluens ab aliqua natura, inuenitur in qualibet singulari natura inferiori ad illam: sed aptitudo ista scilicet ad essendum in pluribus fluit ab aliqua natura: puta ab humanitate, ergo aptitudo ad essendum in pluribus inuenitur in qualibet natura humana. processus bonus, & conclusio falsa: ergo altera præmissarum, non Maior. quæ ex terminis patet: ergo Minor, quæ est conclusio aduersariorum. Falsitas conclusionis probatur sic, Illa aptitudo attribuenda non est cuilibet humanitati, quæ in qualibet humanitate impossibilis est reduci ad actũ. Patet illa: quia aliter ociose, data esset talis aptitudo. Aptitudo enim est propter actum. sed aptitudo ad essendum in pluribus est huiusmodi, scilicet quod in qualibet humanitate posita impossibilis est reduci ad actum: quia impossibilis est, vt humanitas Socratis actum sit in Socrate, & Platone, aut migret de Socrate in Platone: ergo aptitudo ad essendum in pluribus non est attribuenda cuilibet singulariter humanitati. Dicamus igitur rẽ unam esse extra animam. Aptitudo qualibet non autem essendũ in pluribus conuenire rei secundum esse, quod habet in intellectu; quia conuenit ei sub solitudinis conditione positæ. Solitariæ quam iam accepta natura apta nata est in multis, saltem secundũ rationem esse. Solitudo autem cum importet separationem naturæ à proprietatibus indiuidualibus, non conuenit rei nisi in intellectu agente, vel possibili obiectę.

ET aduertas ad maiorem nostræ positionis euidẽtiam quod hic accidit similis defectus Scoto illi, qui positus est supra. Cum enim aptitudo ad essendum in pluribus sit idem, quod non re- Ho: eo c. q. 5. ar. 5.

pugnantia

pugnantia ad essendum in pluribus, arguit sic, Naturæ, puta humanitati inquantum humanitas non repugnat esse in pluribus: ergo humanitati, inquantum humanitas conuenit aptitudo, seu non repugnantia ad essendum in pluribus: & consequenter humanitas est vniuersalis absque opere intellectus. Apparet autem manifeste peccatum in hoc processu, cum ex negatiua infertur affirmatiua de prædicatu infinito reduplicatione addita, Prima enim propositio, quæ est negatiua ueritatem habet. Secunda uero quæ affirmatiua est, est impossibilis: quod patet ex eo quod humanitas inquantum humanitas abstrahit a repugnantia ad essendum in pluribus, & non a repugnantia ad essendum in pluribus sicut abstrahit ab albo & non albo. Si enim humanitas uendicaret sibi inquantum humanitas, non repugnantiam ad essendum in pluribus, nullo pacto humanitati posset conuenire repugnantia ad essendum in pluribus: & sic nec per se, nec per accidens posset repugnare humanitati esse in pluribus: quod est manifeste falsum, Humanitati enim Socratis ratione adiunctæ hecceitatis repugnat esse in pluribus: Consequentia tenet: quia oppositum eius quod conuenit alicui, secundum quod ipsum nullo modo potest inueniri in illo; ut habes ex primo Posteriorum. Quamuis igitur naturæ ratione sui non repugnet esse in pluribus: non tamen vendicat sibi ratione sui non repugnantiam ad essendum in pluribus: & cum eam non vendicet sibi secundum esse, quod habet in singularibus, relinquitur quod uendicabit eam sibi secundum esse quod in intellectu sortitur. Et quia ad hoc quod aliquid sit uniuersale in actu, exigitur quod vendicet sibi non repugnantiam ad essendum in pluribus cum in diffinitione eius ponatur: quod enim ponitur in diffinitione per se competit diffinito: ideo res ratione sui non potest esse vniuersalis in actu, sed quam primum est obiecta intellectui agenti vel possibili, fit uniuersalis in actu, quæ uniuersalis erat in potentia: Quomodo autem fiat huiusmodi reductio potentiæ ad actu iam dictum est, scilicet quod ab intellectu agente fit per productionem speciei Intelligibilis, ab intellectu vero possibili per formationem conceptus.

Tex.cõ.

In hoc c. cap.

¶ Quod si aliquis finxerit, uniuersale in actu constitui per negationem repugnantiæ ad essendum in pluribus: & non exigere affirmationem non repugnantiæ aduertat se errare propter tria.

¶ Primo propter hoc, quod in diffinitione vniuersalis affirmatiuæ cadit ipsa aptitudo, seu non repugnantia ad essendum in pluribus.

¶ Secundo, quia si ad uniuersale sufficit negatio repugnantiæ ad essendum in pluribus, ad singulare quoque sufficiet negatio repugnantiæ ad essendum in vno solo. Sicut enim uniuersale se habet ad multa: ita singulare ad unum tantum: & si sic est tunc humanitas, inquantum humanitas, erit uniuersalis & singularis: de ea enim ut sic negatur utraque repugnantia.

¶ Tertio, quia cum vniuersale in actu distinguatur contra singulare: sicut singulari repugnat esse in pluribus, ita uniuersali in uno tantum: humanitati autem, de qua negatur repugnantia ad essendum in pluribus, non repugnat esse in uno tantum, ergo negatio talis repugnantiæ non sufficit ad constituendum uniuersale in actu. Et potest hæc ratio formari contra principale sic. Vniuersale in actu repugnat esse in vno tantum: humanitati inquantum humanitas non repugnat esse in uno tantum, aliter nõ posset saluari in uniuoco tantum indiuiduo: ergo humanitas ut sic, non est uniuersalis in actu. Similiter dicas de quacunque alia natura. Hæc de tertio.

2. dist. art. tex.cõ.33.

QVO ad quartum respondendum est argumentis in oppositum. Et primi quidem negatur antecedens, ad cuius probationem dicitur negando consequentiam. Non enim ualet res circumscripto actu intellectus, non est genus; ergo sibi repugnat esse genus. Stat.n. ꝙ abstrahat ab utroque, sic autem est in proposito. Natura enim ipsa circunscripto actu intellectus abstrahit ab aptitudine ad essendum in pluribus, & a repugnantia ad essendum in pluribus: vt ex dictis patet.

¶ Ad secundum dupliciter respondetur, & utroque modo bene. Primo negatur consequentia, si sermo sit de intellectu agente, quia potentia actiua non præsupponit obiectum suum, sed facit illud. Sin autem sermo sit de intellectu possibili concessa consequentia prima, non sequitur, ergo uniuersale in actu est extra animam, quia fit per actum intellectus agentis. Secundo dicitur quod cum uniuersale in actu nominet duo, s. rem & aptitudinẽ, &c. res ipsa est obiectum, aptitudo autem est modus obiecti seu conditio, sine qua res non est obiecta. Sufficit autem, quod res ipsa, quæ est obiectum præcedat actum intellectus & non oportet quod modus eius præcedat. Obiectum enim, ait Arist. est prius actu non modus obiecti. Vnde ad formam argumenti negetur consequentia, quia & si posterioritati antecedentis non obstet aptitudinem esse medium obiecti. obstat tamen illationi consequentis ex eo, prioritas enim modi non potest inferri ex posterioritate obiecti.

2. dist. art. tex.cõ.33.

¶ Per hoc idem respondetur ad tertiũ, quod, scilicet res obiecta scientiæ realis est extra animam, non modus rei obiectæ: uniuersale autem in actu nominat utrunque, scilicet, rem & modũ & ideo uniuersale in actus non sequitur esse extra animam, ex eo quod res, de qua est scientia est extra.

¶ Ad formam argumenti dicitur, quod uera existente maiore committitur fallacia figuræ dictionis: mutatur enim res obiecta in modum rei, seu in rem cum modo.

SED contra istas responsiones instat Sco. ibi: & primo contra primam sic, Quicquid est per intellectum agentem est prima intentio: ergo nullum uniuersale est in genere substantiæ: consequenter nulla est prædicatio in quid superiorum de inferioribus.

2. dis. 3. q. 1. in quinta ua contra ad.

¶ Præterea, Vniuersale præcedit sensum, ut alias probatum est, ergo præcedit intellectum agentem.

¶ Præterea, Intellectus agens & possibilis sunt una potentia alias quilibet homo haberet duos intellectus sed unius potentiæ est unum obiectum quare si præcedit actum unius, præcedit actum alterius.

¶ Præterea, Secundum hoc non esset generatio uniuoca sine actione intellectus agentis. Dicetur forte quod non habeat aliquam unitatem realem generans & genitum, sed similitudinem. Contrá, quia proximum, fundamentum similitudinis est unum quinto Metaphysicæ: sed non generans neque genitũ, ergo aliquid commune utrique.

T.c.20.

CONTRA secundam uero responsionem arguit: quia nullo intellectu considerante non erit uniuersale in actu: & ita scientia habitualis non esset obiecti uniuersalis in actu.

¶ Præterea, Obiectum, inquantum est prius actu, non intelligitur sub hoc modo: ergo uel sub nullo, uel sub opposito modo sed non sub nullo, ergo, &c.

¶ Præterea, Aut ille modus est factus ab intellectu, aut non, si non habetur intentum, si sic ergo non est necessarius in obiecto quia prius obiectum est intellectum sine illo modo causato per intellectionem obiecti.

AD HAS Instantias respondetur, præsupponendo sæpe iã dictum, quod uniuersale duo dicit, rem & aptitudinem, seu uniuersalitatẽ. Vniuersale pro re positum in prædicamento est prædicabile, scibile est obiectum intellectus, diffinibile, & huiusmodi. Vniuersale autem pro aptitudine est modus, seu conditio rei prædicamentalis prædicabilis, scibilis, diffinibilis. &c. neque intellectus agens, aut possibilis facit rem, sed modum tantum.

¶ Ad primam ergo conceditur, quod uniuersale pro eo quod fit ab intellectu agente, non est in prædicamento substantiæ, ulterior autem consequentia nullam habet apparentiam.

¶ Ad secundam negatur antecedens, ullus enim & si sit coloris uniuersaliter, ut habes, a S. Tho. Prima secundæ, q. 26. art. 6. non tamen est coloris uniuersalis.

¶ Ad tertiam similiter negatur antecedens, necessariũ enim est ut dicitur 3. de Anima, tex. Cõ. 19. in anima nostra esse duos intellectus, scilicet agentem & possibilem, qui non possunt esse eadem potentia cum potentia actiua & potentia passiua non sint eædem apud Arist.

¶ Ad quartam negatur consequentia, & dicitur quod responsio illa ibi data est optima sane intellecta, Ad improbationem eius dicitur quod similitudo fundatur supra res ipsas, puta duas albedines, uel humanitas, tanquam fundamentum, & quod unitas non est fundamentum similitudinis, sed conditio fundamenti, fundatur enim similitudo proprie dicta supra duas res habentes illam conditionem, scilicet mutuatã negationem distinctionis formalis, puta duas albedines & hoc modo intelligendus est Arist. 5. Met. Et dato quod unitas esset fundamentum, adhuc nõ sequeretur, dari aliquid commune unum utrique, dicam enim ꝙ similitudo non fundatur supra unum, quod est generans, neque supra unum quod est genitum sed supra unum quod sunt generans & genitum, Iam autem declaratum est supra quod committit fallaciam consequentis, si sic procedatur, Generans & genitum sunt unum formaliter, ergo habent aliquid unum commune utrique.

T.c.20.

In hoc. c. q. 5.

AD PRIMVM Eorum, quæ contra secundam responsionem adducuntur, dicitur quod præcise loquẽdo, de intellectu possibile. secatur uniuersale, quemadmodum scientia, ita ꝙ scientia in actu est uniuersalis in actu, scientia in potẽtia est uniuersalis in potentia, & scientia in habitu est uniuersalis in habitu, quod tunc accidit, quando eum uolumus ipsum, in actu facimus. Egrediendo autem ad intellectum agentem, dicitur quod nullo intellectu considerante, dummodo producta sit species intelligibilis, datur uniuersale in actu, eo quod Philosopho dormiente, rosa, cuius species intelligibilis in illius intellectu conseruatur denominatur repræsentata absque hoc, & nunc actu intelligibilis, &c.

¶ Ad secundum dicitur, quod obiectum ut prius actu nullum sibi uendicat modum abstrahit enim ab omni esse & modo quiditas.

¶ Ad tertiũ dicitur, ꝙ modus ille fit ab intellectu agẽte, & cũ infer-

infertur, ergo non est necessarium, negatur consequentia: quia potentia actiua non præsupponit conditionem sui obiecti, sed facit. Dicitur secundo, quod dato quod non fieret ab intellectu agente, fit ab intellectu possibili; & similiter negatur illa consequentia. Ad probationem dicitur, quod est falsum, scilicet quod prius intellectus intelligit rem, deinde facit eius modum, simul enim utrunque fit, intellectus enim formando conceptum rem absque hoc & nunc apud se facit, neque potest imaginari, quod prius faciat rem, deinde absque hoc, & nunc sicut Socrates simul generat hominem nunc, & non prius hominem, deinde hunc.

¶Ad quartum negatur, quod relatio mensuræ fundetur in aliquo uniuersali fundatur enim neque in uniuersali, neque in singulari, ut sic, sed in natura una formaliter, quæ in singulari reperitur, & sic non est unum numero, ut sic mensura aliorum, sed unum formaliter.

¶Ad quintum dicitur, quòd nihil aliud concludit, nisi quod uniuersale pro re est extra animam, sic enim accepto uniuersali in est primo passio seu realis operatio, homo enim est cui primo conuenit ridere, non homo uniuersalis alioquin risibile non inueniretur in homine non uniuersali, puta Socrate.

¶Ad sextum dicitur similiter, quod extrema contrarietatis sunt res ipsę non res particulares ut sic, neque uniuersales, aliter res non uniuersales, scilicet hæc albedo & hæc nigredo, non essent contrariæ.

¶Ad septimum dicitur, quod stant ista duo simul, Vniuersale prædicatur de rebus, &, Vniuersale fit ab intellectu, eo quod uniuersale pro re est id quod prædicatur, & quo ad hoc non fit ab intellectu. Vniuersale autem pro aptitudine est conditio rei, quæ prædicatur, & talis fit ab intellectu, prædicatio enim non debetur rebus nisi habentibus conditionem aliquam intentionalem. Vnde & Arist. 7. Met. tex. Commen. 46. ait, quod substantia non dicitur de subiecto, quia loquebatur de ea secundũ suam naturam. In prædicamentis uero ubi de substantia induta accidentia intentionalia loquebatur, dixit substantiam dici de subiecto.

¶Ad id uero ꝙ ibi additur, dicitur ꝙ omnia illa uerificantur de uniuersali pro re, sed exponenda est affirmatiua proposita negatiue, ut sit sensus, Vniuersalia sunt ubique, &c. idest naturæ ipsæ denominatæ uniuersales non terminant sibi locum neque tempus. Similiter dicitur, ad quod subiungitur, quod forma & materia pertinet ad quantitatem uniuersalis. i. rei physicæ, quæ denominatur uniuersalis. Similiter uniuersalium tantum est diffinitio. i. rerum quæ denominatę sunt uniuersales. Similiter res denominatæ genera, species, & differentiæ sunt extra animam, conditiones autem earum sunt per opus intellectus.

¶Ad octauum dicitur quod per ly singulare, duo intelligere possumus, quando intelligitur ipsa singularitas, quandoque totum. s. res singularis. Primo modo accipiendo singulare conceditur consequentia, sed antecedens non est uerum. Secundo modo antecedens Peripateticum est sed consequentia nihil valet, supra enim iam diximus, in singulari multas unitates existere, & non tantum numeralem.

Et quamuis hæc natura intellecta habeat rationem uniuersalis, secundum quod comparatur ad res, quæ sunt extra animam, quia est una similitudo omnium, tamen secundum quod habet esse in hoc intellectu, uel in illo, est species quædam intellecta particularis, & ideo patet defectus Commentatoris in tertio de anima, qui uoluit ex uniuersalitate formæ intellectæ unitatem intellectus concludere, quia non est uniuersalitas illius formæ secundum hoc esse, quod habet intellectum, sed secundum quod ad res refertur, ut similitudo rerum. Sicut etiam, si esset una statua corporea repræsentans multos homines, constat quod illa imago, uel species statuæ haberet esse singulare & propriũ, secundum quod esset in hac materia, sed haberet rationem communitatis, secundum quod esset commune repræsentatiuum plurium. hoc c. q. 5.

¶Ex hac secunda parte capituli huius Auer. errorem remouere intendit, qui in tertio de anima. cõ. 5. ex uniuersalitate formę intellectæ uoluit declarare unitatem intellectus hoc mõ. Quod est uniuersale, suam uniuersalitatem retinẽs est est indistinctum numero forma intellecta idest naturæ secundum esse in intellectu subiectiue est uniuersalis suam uniuersalitatem retinens: ergo est indistincta numero: igitur subiectum eius, quod est intellectus possibilis non est distinctum numero: & sic unus intellectus in omnibus hominibus concluditur. Maior uidetur ex se nota, quia uniuersalitati opponitur distinctio numeralis. Minor uero ex eo patet quod species intelligibilis repræsentat uniuersale. Hæc ratio etsi ulterius principium exigat pro sui dissolutione, & pro sui probatione: attamen quantum præsentis intentionis est ex dictis sic dissoluitur, uniuersale est aliquod duplex, scilicet in essendo & in repræsentando. Vniuersale in essendo esset, si daretur natura hominis separata, ut idea Platonis & de tali uniuersali uero est maior: sed falsa minor. Vera quidem maior, quia tali uniuersali cum secundum esse uniuersalitatem sortiatur, secundum esse quoque repugnabit distinctio numeralis: unde impossibile est imaginari: plures homines uniuersales. Falsa autem est minor, quia species intelligibilis non est uniuersalis in essendo, cum sit in singulari subiecto scilicet intellectu possibili, qui indiuiduum quoddam est, licet immateriale. Vniuersale vero in repræsentando (ut dictum fuit) est ꝙ rem uniuersalem repræsentat, & tali uniuersali falsa est maior, licet minor sit vera & maioris quidem falsitas ex eo cognosci potest, hoc eo capitulo. quod tale uniuersale uniuersalitatem nõ habet secundum suum esse, quo respicit subiectum, unde unitas uel pluralitas numeralis in accidentibus oritur, sed habet uniuersalitatem secundum repræsentationem, quæ respicit obiectum, unde non repræsentat obiecta distincta numero, sed unum & idem obiectum omnium repræsentat omnes species cuiusdem rei puta species humanitatis in te & in me, sicut eadem Socratis facies pluribus per plures species idem omnino repræsentantes uidetur. Minoris autem sic intellectæ ueritas ex supradictis liquet, species enim intelligibilis repræsentat naturam, non repræsentando conditiones particulares eius, ut dictum est, hæc est sententia literæ in hac parte.

Et quia natura humana secundum suam absolutam cõsiderationem conuenit, quod prædicetur de Socrate, & ratio speciei non conuenit sibi secundum suam absolutam scilicet humanæ naturæ considerationem, sed est de accidentibus quæ consequuntur eam secundum quoddam esse, quod habet in intellectu, ideo nomen Species non prædicatur de Socrate, ut dicatur, Socrates est species, quod de necessitate accideret, si ratio speciei conueniret homini secundum esse quod habet in Socrate, uel secundum suam absolutam considerationem scilicet inquantum est homo, quicquid. n. cõuenit homini, inquantũ est homo prædicatur de Socrate.

¶In hac parte tertia capituli huius talem obiectionẽ ex supradictis excludere intendit, quia quod prædicatur de prædicato prædicatur & de subiecto, sed species prædicatur de homine, quod est prædicatum respectu Socratis, ergo species prædicatur de Socrate, & sic Socrates erit species. Conclusio est falsa, maior uera ex ante prædicamentis habetur. Huius obiectionis peccatum unde oriatur ex supra posita distinctione eorum quæ conueniũt naturæ, manifestat simul eo hoc insinuans quàm conueniens tradita fuerit doctrina, cum ex eo difficultates accidentales dissoluuntur, Cùm enim dictum sit, quod triplicia sunt quæ de natura prædicantur, quædam, scilicet absolute, & quædam secundum esse in intellectu, & quædam secundum esse in singulari, ea quæ conueniunt naturæ secundum esse in intellectũ, non conueniunt ei absolute, neque secundum esse in singulari cum opposita sint, & ideo prædicato processu error accidit, quia denominatio specifica homini secundum esse in intellectu conuenit, & concluditur de homine secundum esse in singulari, dum infertur, ergo Socrates est species. Vt autem ad formam argumenti dici possit inquit talem distinctionem. Prædicari de prædicato contingit dupliciter. Vno modo ut prædicato, idest secundũ quod illud prædicatur de altero, sicut animal prædicatur de prædicato Socratis scilicet homine, secundum id secundum quod homo prædicatur de Socrate secundum idem enim homo recipit prædicationem animalis & prædicatur de Socrate, secundum suam naturã, & hoc modo maior est uera, minor autem falsa. Alio modo contingit prædicari de prædicato, non ut prædicato, idest non secundum illam rationem, quia illud prædicatum de suo subiecto prędicatur, sicut in proposito species nõ prædicatur de homine inquantum homo est prædicatum. Socratis, idest non prædicatur de homine secundum illud esse, quo homo prædicatur de Socrate, eo ꝙ homo prædicatur de Socrate secũdum suum esse quidditatiuum absolute, species autem prædicatur de homine non secundum eius esse quidditatiuum, sed secundum esse quod in intellectu habet, & hoc modo maior est falsa, minor autem uera semper, ergo altera præmissarum est falsa. Et hoc est ꝙ in altera dicitur, ꝙ ratio speciei non conuenit homini secundum suam absolutam considerationem, secundum quam conuenit sibi prædicari de Socrate, quia sic oporteret etiam conuenire Socrati (ut supra dictum fuit) sed conuenit ei secundum esse in intellectu secundum quod esse prædicatur de Socrate. In hoc c. q. 5. 60.

Et tamen prædicari conuenit generi per se, cum in eius diffinitione ponatur. Prædicatio enim est quoddam, quod completur per actionem intellectus componentis & diuidentis, habens tamen fundamentum in re. ipsam unitatem eorum quorum unum de altero dicitur. Vnde ratio prædicabilitatis potest claudi in ratione huius intentionis, quæ est genus quæ similiter per actionem intellectus completur. nihi-

lominus

dominus id, cui intellectus intentionem prædicabilitatis attribuit, componens id cum altero, non est ipsa intentio generis, sed potius id, cui intellectus intentionem generis attribuit, sicut quod significatur hoc nomine Animal, sic ergo patet qualiter essentia, uel natura se habet ratione speciei, quia ratio speciei non est de illis, quæ conueniunt ei secundum suam absolutam considerationem, neque de accidentibus, quæ consequuntur ipsam secundum esse, quod habet extra animam, vt albedo uel nigredo, sed est de accidentibus, quæ consequuntur eam secundum esse, quod habet in intellectu, & per hunc modum conuenit sibi ratio generis, uel differentiæ.

¶In hac quarta parte capituli huius respondere intendit cuidam tacitę obiectioni, quæ talis est. Quod per se prædicatur de speciebus conuenit ipsis speciebus, sed ly genus, per se prædicatur de speciebus, puta homine & boue, ergo ly genus, cõuenit ipsis speciebus, & sic homo erit genus & similiter bos Maior est ex terminis nota, implicat enim quod aliquid per se prædicatur de aliquo in quocunque modo perseitatis & non conueniat illi. Minor probatur sic, Illud in cuius diffinitione ponitur prædicari de speciebus, per se prædicatur de illis, sed ly genus est, in cuius diffinitione ponitur prædicari de speciebus, ergo genus per se prædicatur de speciebus. Maior syllogismi huius patet ex eo, quod quælibet pars diffinitionis in recto primo modo perseitatis conuenit diffinito. Minor autem in Porphyrio patet sic dicente, Genus est prædicabile de pluribus specie differentibus.

c.de gñe.

¶Similiter omnino potest argui de specie respectu indiuidui cum etiam in diffinitione speciei ponatur prædicari de indiuiduis, & sic uidetur quod male dictum sit, Socratem non esse speciem. Huius obiectionis in litera mentionem tangitur. cum dicitur, Et tamen prædicari per se conuenit generi, cum in eius diffinitione ponatur.

¶Responsio autem in residuo ponitur, in quo ad plenam materię huius discussionem duas distinctiones innuit. Prima est prędicari dupliciter capitur, scilicet formaliter, & fundamentaliter, seu materialiter. Secunda est, genus dupliciter accipi, scilicet formaliter, & fundamentaliter, seu materialiter. Et debes scire, ut terminos intelligas, quod in hac propositione Homo est animal sunt tria, s. ly homo ly est, & ly animal, q̃ extra animã nihil aliud sunt, quam natura humana importata per ly homo, & natura sensitiua importata per ly anima, & vnitas seu connexio earum inter se importata per ly est: hæc enim tria intellectus apprehendens in secunda sua operatione format hanc propositionem, Homo est animal qua formata reflectendo se super illa tria, ut terminant actum sui componentis adinuenit & attribuit eis quasdã relationes, & ly homo, attribuit relationem subiecti, & ly animal relationem prædicati, & ly est, relationem prædicationis. Vnde prędicatio formaliter est illa relatio adinuenta ab intellectu: fundamentaliter uero seu materialiter est coniunctio rei prædicatæ cum re subiecta. Similiter cum intellectus apprehendit naturam sensitiuam, & reflexerit se super illam, ut stat sub actu eius, uideritque eam ut sic indifferenter se habere ad species in quibus primo inspexerant naturam illam saluari, attribuit naturæ sensitiuæ, seu animali obiecto relationem generis, & sic genus formaliter est illa relatio, genus autem fundamentaliter, seu materialiter est natura ipsa, puta sensitiua, & sic patent termini distinctionum.

EX his tria deducuntur. Primum est, q cum genus fundamentaliter, puta animal, non includat in diffinitione sua prædicationem fundamentalem, quia in diffinitione animalis non ponitur coniunctio eius cum homine, uel boue, neque prędicationem formalem, quia in diffinitione rei non ponitur res secundæ intẽtionis, consequens est, quod genus formaliter sumatur, quãdo diffinitur a Porphyrio.

c.de gñe.

SECVNDVM est, quod in diffinitione generis formaliter non cadat prædicatio fundamentalis de specie, puta homine, quia relatio generica non est coniuncta realiter rei, quæ denominatur species, consequens est, q prædicari de plurib. positũ in diffinitione generis, sit accipiendum formaliter, s. pro relatione prædicationis, una.n. relatio potest cadere in diffinitione alterius, ita ut conceptus relationis, quæ est de prædicatio de pluribus, &c. cadat in conceptu relationis, quæ est genus. Et hinc habes, quam conformiter S. Thom. dicant asserentes genus & speciem diffiniri pro secundis intentionibus in concreto.

De hoc vide cõ. huius doc. sup. Por pn. i. c. de. genere in prin.

TERTIVM deducendum est, q aliquid dicitur prædicari de specie dupliciter. Vno modo, ut res denominata prædicabilis de specieb. & sic animal prædicator de hoie & boue. Alio modo, ut id, quo res denominatur prædicabilis de speciebus, & sic genus, in cuius diffinitione ponitur prædicari de speciebus, prædicatur de ipsius specieb. Sicut aliquid dicitur disgregatiuũ uisus dupliciter. Vno mõ ut res denominata disgregatiua uisus, hoc.n. modo nix dr̃ disgregatiua uisus. Alio modo, ut id, quo res denominatur disgregatiua visus quemadmodum albedo dicitur disgregatiua uisus cum in diffinitione eius ponatur, disgregare visum. Et sicut stant illa duo simul, scilicet quod res diffinita per disgregare visum est albedo, & non nix, res autem denominata disgregatiua visus est nix & non albedo, ita præcise in proposito, stant illa duo simul, scilicet quod res diffinita per prædicari de speciebus est relatio generica, res autem denominata prædicabilis de speciebus est natura, quæ subest illi relationi puta animal, ita quod res diffinita per prædicari, &c. est genus formaliter non materialiter, res autem denominata prædicabilis est genus materialiter, non formaliter. Vnde in litera dicitur, quod ratio prædicabilitatis clauditur in hac intentione, quæ est genus, id tamen, cui intellectus intentionem prædicabilitatis attribuit non est ipsa intentio generis, sed res, cui etiam ipsa intentio generis attribuitur.

¶Ex quibus patet responsio ad obiectionem, quia loquendo de eo, quod per se prædicatur de speciebus, vt res denominata prædicari, vera est Maior, sed falsa Minor: loquendo autem de eo quod per se prædicatur, ut ratio denominandi falsa est Maior, licet minor sit vera. Vnde cum semper altera præmissarum sit falsa nihil concluditur. Hac distinctione nunc assignata in terminis simplicibus sic uti poteris, prædicabile de speciebus dupliciter, formaliter & denominatiue, quod prędicatur de homine & boue denominatiue est animal, quod autem prædicatur formaliter de homine & boue, est genus de prædicabili denominatiuè facta est Minor de prædicabili formaliter falsa est Maior. Hæc dicta cum applicaueris ad speciem respectu indiuiduorum ad differentiam, proprium: & accidens, & reliqua huiusmodi, solues multas obiectiones, & illucescet tibi ueritas multarum propositionum, quæ obscure apparent. Residuum capituli est Epilogus, de se patens, &c.

CAPVT V.

Quod simplicium substantiarum essentia minime sit ex materia & forma quid compositum, sed tantum forma, non item comparatur compositorum essentiæ, & quod ex esse & essentia sit composita Quod denique intelligentia effectiua sint a Deo ex actu & potentia compositę, multipliciter ostendit,

NVNC restat videre secundum quem modum essentia sit in substantiis separatis scilicet in anima, intelligentiis & causa prima. Quamuis autem causæ primæ simplicitatem omnes Philosophi concedant, tamen compositionem materiæ & formæ in intelligentiis & animabus quidã nituntur ponere. cuius positionis fuisse dicitur. Auicebron Author libri, Fontis uitæ. Hoc autem dictis philosophorum reperitur esse contrarium, quia eas substantias a materia separatas nominant, & absque omni materia esse probant, cuius demonstratio potissima est ex virtute intelligendi, quæ inest eis: Videmus enim formas non esse intelligibiles in actu, nisi secundum quod separantur a materia, & a conditionibus eius: nec efficiuntur intelligibiles in actu, nisi per virtutem substantiæ intelligentis, secundum quod recipiuntur in ea, & secundum quod aguntur per eam: unde oportet, quod in qualibet substantia intelligente sit omnimoda immunitas a materia, ita quod nec habeat materiam partem sui, neque etiam sit sicut forma impressa materię, vt est de formis materialibus.

Substantiæ simpliciũ atque essentiæ immaterialium sunt.

¶Hic incipit tractatus secundus huius operis intẽdens in duobus capitulis tradere notitiam de essentiis substantiarum simplicium quemadmodum tradita est de essentiis substantiarum compositarum. Facit autem sex in præsenti capitulo. Primò declarat, quod essentia in simplicibus non significat compositum quid ex materia, sed formam tantum. Secundo comparat illas essentias essentiis substantiarum compositarum. Tertio ostendit tales substantias esse compositas ex esse & essentia. Quarto declarat intelligentias habere esse effectiue a Deo. Quinto ostendit eas esse compositas ex actu & potentia. Sexto de multitudine eorum agit. Præmissa igitur primo concordi sententia Philosophorum de simplicitate omnimoda primæ causæ, & quibusdam dissentientibus circa immaterialitatem intelligentiarum adductis. Contra hos talem conclusionem ponit, Omnis substantia intellectualis est immaterialis. idest composita ex materia & forma & independens a materia quã sic probat, Omne patiens, uel agens, vel recipiens, vel habens in se intelligibile in actu est immateriale: omnis substantia intellectualis est patiens, uel agens, uel recipiens, vel habens in se intelligibile in actu, ergo omnis substantia intellectualis est immaterialis. Maior quo ad tres sui partes

ex

ex eodem medio probatur, scilicet ex hoc quod intelligibile in tu actu oportet esse immateriale, tertio de Anima tex. Com. 11. & 15. agens autem rem immaterialem oportet esse immateriale, eo quod agens non potest esse ignobilius suo effectu, ut dicitur 3. de Anima tex. Com. 18. & tex. Com. 40. recipere quoque immateriale non potest res immaterialis, ut patet 3. de Anima, Com. unumquodque recipitur per modum recipientis, & per idem innotescit, quod habere non potest res immaterialis immateriale cognoscibile in seipsa. Minor autem ab omnibus conceditur. Frustra enim esset substantia intellectualis nisi aliquid intelligeret: cum unumquodque sit propter suam operationem, ut dicitur 2. Cœli tex. Commento 17.

Intelligentia simplex immunis est non modo a corporali sed ab omni materia & forma tãtum est.

Nec potest dicere aliquis quod intelligibilitatem non impediat materia qualibet, sed materia corporalis tãtum: Si enim hoc esset ratione materia corporalis tantum, cum materia cũ dicatur corporalis, nisi secũdum quod stat sub forma corporea, tunc aporteret, quod hoc haberet materia a forma corporali, scilicet impediret intelligibilitatem. Et hoc non potest esse: quia & ipsa forma corporalis actu intelligibilis est, si ut & alia forma; sed quod materia abstrahuntur. Vnde in anima intelligentia nulle mada est compositio ex materia & forma, ut hoc modo accipiatur materia in eis sicut in substantiis corporalibus, sed est ibi compositio formę & esse. Vnde in commente nono propositionis libri de causis dicitur, quod intelligentia est habens formam & esse, & accipitur ibi forma pro ipsa quidditate, vel essentia simplici.

¶Quia posset aliquis credere rationem factam recipere responsionem, ideo intendit hic excludere responsionem: quę posset imaginari sufficiens. Ad hoc posset aliquis distinguere de materia corporali & materia simpliciter & dicere quod maior est uera de materia corporali, non autem de materia simpliciter, & consequenter concedere, quod omnis substantia intellectualis est immunis a materia corporali, non autem a materia, quia non materia, sed materia corporalis impedit intelligibilitatem in actu.

¶Contra hanc fugam instatur ratione ducente ad impossibile sic, Materia corporalis impedit intelligibilitatem per te, ergo forma corporalis est id unde materia habet, quod impediat intelligibilitatem hoc est impossibile, ergo a distinctione consequẽtis, &c. consequentia est nota ex terminis. Cum enim materia corporalis duo dicat, scilicet ly materia, & corporalis, & ex ly materia s.n aduersarium non impeditur intelligibilitas in actu, restat quod hoc impedimentum sit ex ly corporali, sed ly corporalis nihil addit supra materiam, nisi formam corpoream ergo ex forma corporali, seu corporea oritur, quod materia impediat intelligibilitatem in actu. Falsitas autem consequentis probatur: Omnis forma non concepta cum materia est actu intelligibilis, patet ista ex 3. de anima tex. comm. 11. Forma corporea est forma secundum se non concepta cum materia, accipitur enim distincta contra materiam, ergo forma corporea secundũ se est actu intelligibilis. Tunc ultra, Nihil secundum se actu intelligibile ex se impedimentum praestat intelligibilitatis, forma corporea est huiusmodi, ergo forma corporalia non est id unde materia impedimentum intelligibilitatis sumat, quod erat probandum. Est igitur tam anima intellectiua quam intelligentia quælibet non composita ex materia & forma. Si accipiamus compositioné ex materia & forma uniuoce, prout scilicet materia & forma nominãt partes essentiales rei, quemadmodum dictum est, substantias aliquas esse compositas in præcedentibus, sed est in eis aliud genus compositionis, scilicet ex forma esse de quo infra erit sermo, & sic habetur prima pars intenti, scilicet quod essentia in substantiis intellectualibus non significat compositum quid ex materia & forma, Remanet ergo modo declarandum, quomodo significet formam tantum, propterea subiungit.

In c. 2. hic eo. c. dubio seq. post. q. 10.

Essentia simplicium tãtum forma est.

Et quomodo hoc sit, planum est videre. Quecunq; enim ita se habẽt ad inuicem, quod unum est causa esse alterius, illud quod habet rationem causę, potest habere esse sine altero, sed non conuertitur. Talis autem inuenitur habitudo materia & forma, quod forma dat esse materia & ideo impossibile esse aliquam formam sine forma: tamen non est impossibile esse aliquam formam sine materia, forma enim non habet in eo, quod forma dependẽtiam ad materiam, sed si inueniantur aliqua formę, quę non possunt esse nisi in materia, hoc accidit eis secundum quod sunt distantes a primo principio, quod est actus primus & purus. Vnde illę formę, quæ sunt propinquissime primo principio, sunt formę per se sine materia subsistentes: non enim forma secundum totum genus suum materiam deget, ut dictum est & huiusmodi forma sunt intelligentię: & ideo non oportet ut essentię vel quidditates harum substantiarum sint aliud, quam ipsa forma.

¶Intẽdens in his uerbis declarare, quomodo essentia in substantiis simplicibus significet formam tantum tali ratione hoc probat: Quęcunque ita se habent, quod unum est causa esse alterius, & non econuerso: illud quod habet rationem causæ, potest esse sine altero: sed forma & materia ita se habent, quod forma causa esset materiæ, & non econuerso, ergo forma potest esse sine materia, & materia non sine forma. Tunc ultra, essentia intelligentiarum non est composita ex materia & forma, & non potest esse materia tantum, ergo est forma tantum.

Alter ius causa existens potest secundum aliquid sui ordinis esse sine illo.

ET nota quod maior propositio potest dupliciter intelligi. Vno modo sic, quod id quod est causa alterius, &c. idem numero possit esse sine altero, & sic non assumitur a nobis, quia est falsa & extra propositum. Falsa quidem, quia subiectum causat esse propriæ passionis, & non econtra: & tamen subiectum non potest esse sine propria passione. Extra propositum vero, quia volumus concludere, quod forma, quæ est in materia, sit sine materia: sed quod aliqua forma non exigit materiam. Alio modo intelligitur maior, quod id quod habet rationem causę secundum suum ordinem, potest esse sine altero, idest secundum aliquod sui ordinis potest reperiri sine altero, & sic est uera & ad propositum. Vera quidem, quia causa cum independens sit à causato, consequens est, ut aliquod pertinens ad suum ordinem possit habere esse extra causatum. Ad propositum uerò quia intendimus concludere, quod forma secundum suum genus non dependet à materia, ita quod aliqua forma potest inueniri separata, Vnde & in minori notanter non assumitur forma materialis, seu habens esse in materia, sed forma sine additione aliqua ad insinuandum quod loquimur de forma, ut forma est, non ut talis uel talis. Patet autem minor illa ex nono Metaphy. tex. com. 13. & 15. ubi habetur quod actus est prior potentia simpliciter, & independens ab ea. Ex eo enim quod forma essentialiter est actus, materia autem essentialiter potentia, secundum totam suam latitudinem nõ dependet à potentia, consequens est, quod forma secundum totum suum ordinem non dependet a materia. Materiam autem cum essentialiter sit potẽtia, necesse est dependere a forma sine qua actualitas non inuenitur, & sic patet minor, quia a forma absolute in eo ꝙ forma dependet a materia in suo esse, sicut potentia ab actu, & non econuerso. Quod uero alicui actui conueniat, ꝙ non inueniatur nisi receptus in aliqua potentia, hoc est ex eius imperfectione, & non hẽt hoc in eo, quod actus, & similiter quod aliquæ non sint nisi in materia, hoc habent ex sua imperfectione formæ, quæ attenditur penes distantiam a primo principio Deo glorioso, & propinquitatem ad primam materiam, unde tales formæ non solum causant esse materiæ, sed & ipsæ causatæ sunt quodammodo a materia. Causæ enim sunt sibi inuicem causæ, ut dicitur secundo Physic. tex. com. 30. Essentia igitur substantiarum intellectualium est immaterialis, & forma tantum.

QVAESTIO VIII.

Num materia possit esse sine forma.

CIRCA hanc partem occurrit quæstio, & hæc est octaua, an materia possit esse sine forma. In hac quæstione tria facienda sunt primo ponetur Scoti opinio. secũdo ponetur opinio S. Th. tertio respondebitur rationibus in oppositum.

QVO ad primum Scotus in 2. sent. distin. 2. opinatur posse materiam esse sine forma arguitque ad hoc probandum multipliciter.

¶Primò sic, Non minus dependet accidens a substantia qua materia a forma, sed accidens potest esse sine substantia, ut patet in Sacramento altaris. Ergo materia potest esse sine forma.

¶Secundo præterea, Absolutum distinctum & prius alio absoluto potest esse sine illo absque contradictione, materia respectu formæ est huiusmodi, ergo potest esse sine forma, minor est euidens, maior probatur quia prius in eo quod priũ, non dependet a posteriori, & accipitur hoc ex quinto Metaphy. tex. commen. 16. priora sunt, quæ possunt esse sine aliis alia non sine ipsis. Secundo.

¶Tertio præterea, Quicquid absolutum facit Deus in creaturis mediante causa secunda, quæ non est de essentia causati, potest facere sine illa, sed materiam Deus facit mediante forma, quæ non est de essentia eius ergo potest facere sine illa. Tertiò.

¶Quarto preterea, Quicquid Deus immediate creat, immediate conseruat uel conseruare potest, sed materiam Deus immediate creat ergo immediate cõseruare potest, ergo sine omni forma. Quartò.

¶Quinto præterea. Cum nihil Deus extra se necessario velit ex hoc quod uult materiam esse, non est necesse quod uelit materiam esse nisi propter necessariam connexionem utriusque, sed inter materiam & formam non est talis necessaria connexio, er- Quintò.

go

go &c. Quod autem non sit talis necessaria connexio inter materiam & formam, probatur, quia tunc sequeretur quod materia determinaret sibi necessario aliquam determinatam formã Probatio consequentiæ, quod determinat sibi genus formæ determinat, sibi aliquam speciem in genere illo, & quod determinat sibi speciem, determinat sibi esse in aliquo indiuiduo illius speciei, omne enim quod de necessitate est homo, necessario est hic vel ille homo, consequens autem est falsum materia enim nullam sibi determinat formam, ergo relinquitur, quod materia non determinat sibi genus formæ ad hoc quod sit. Confirmatur, Quidquid contingenter se habet ad quodlibet generis absoluti, contingenter se habet ad id genus absolutum, sed materia contingenter se habet ad quamlibet formam, ergo materia contingenter se habet ad genus formæ. Probatur adhuc, quod si materia sibi determinat de necessitate genus formæ, quod etiam de necessitate determinat sibi unum indiuiduum solum illius generis, quia unum essentiale, & unum singulare est impossibile dependere a pluribus essentialiter eiusdem generis. materia autem est una essentialis & singularis ergo impossibile est, quod dependet a pluribus formis eiusdem generis, & sic si necessario determinat sibi genus formæ necessario quoque determinabit sibi aliquam unam formam, quod falsum est. Hæc de primo.

QVO ad secundum S.Tho. in 1. par q. 96. art. 1. & in quæstionibus de potentia Dei, q 4. ar. 1. & in quolib. q. 3 art. 1. confirmat hoc quod hic dicit. s. materiam non posse esse sine forma duabus rationibus. Prima est ducens ad impossibile sic, Si materia existeret absque omni forma, materia, simul esset, & non esset; hoc implicat contradictionem, ergo probatur consequentia quo ad secundam partem, quia quo ad primam aduersarius concedatur impossibile est, effectum formalem separari a forma, sed existere est effectus formalis formæ sic enim diffinitur: Forma est quæ dat esse rei, ergo impossibile est ponere existantiam sine forma. Sicut enim impossibile est esse album sine albedine, ita esse in actu sine acto, actus autem primus, cuius est dare esse, idem est quod forma. Ex illa ergo propositione, Materia existit absque omni forma sequuntur duo contradictoria simul vera, ex eo enim quod materia existit sequitur quod sit in actu, ex eo autem quod est absque omni forma, sequitur quod non sit in acto. Huic rationi dat Scot. quandam responsionem, quæ quia non nisi chimerica, & tanquam indigna, de qua verba fiat, omittatur, quolibet enim proferente contraria sibi sciuum esse stultum est, ait Arist. a quo didicimus in libro nono Meta. quid sit actus & quotuplex.

1. Top.ca. 9. tex.c. 1. ¶ Secunda ratio S.Tho. ad hoc idem est ista, Omne indiuiduũ determinatum ad genus completum, vel incompletum in rerum natura per se existens est in aliqua certa specie per se vel reductiue materia sola neque per se neque reductiue est in aliqua certa specie, ergo materia sola non potest esse indiuiduum quodcunque in rerum natura. Minor est ex se clara, non enim facile esset fingere, in qua determinata specie esset materia sola Maior probatur ex eo quod indiuiduum omne tam completum, quam incompletum, si per se existit in rerum natura separatum (quod dico propter indiuiduum generis, ut hæc substantia, hæc anima, &c.) non continetur sub genere per se, vel reductiue immediate: sed mediante specie, inter genera enim & indiuidua mediat species, & inter principia generis & principia indiuidui medians principia speciei pariformiter. Insuper hæc Maior potest probari ad hominem assumendo dicta Sco. 6. arg. ibi enim ipse expresse assumit, quod qui determinat sibi genus aliquod, determinat sibi aliquam certam speciem illius generis. Et potes & ex dictis Sco. ibi arguere ad hominem, & probare oppositum intenti sui sic, Quicquid determinat aliquod genus determinat sibi aliquã certam speciem illius generis, materia sola determinat sibi genus substantiæ ergo determinat sibi aliquam certam speciem substantiæ saltem reductiue, ergo materia sola esset in aliqua certa specie, hoc est falsum, Minor est omnium, & processus bonus ergo, &c.

2.d.3. q.2. ¶ Hanc veritatem approbat Arist. (ut ipse Sco. confitetur) in eo allegato. Sed quia dicit ex falso fundamento Arist. hanc conclusionem tenuisse. s. ex hoc, quod Deus non potest agere sine causis secundis, ostendo in hoc, Scotum errare ex dictis Commen. in secundo enim Physico. Commen. 12. Auer. ex eodem præcise fundamento quod S.Thom. adduxit in prima ratione, tenet istam conclusionem. Vbi nullam fieri mentionem de connexione causalitatis primæ causæ apparet, sed tantum de actu & potentia, ita quod ex natura acto & natura primæ materiæ, quæ est pura potentia, concludit Auer. quod duo contradictoria essent simul vera, ut deductum est &c. Auicenna quoque in secun-

Com. 12, do Metaphysicæ suæ, capitulo tertio tenet conclusionem Scoti

2. Physic.c. esse impossibilem, & tamen potuit expresse materiam esse crea-

56 & 70, tam Vnde hæc tanquam destructiua Metaphysicalium principiorum uitanda est, Hæc de secundo.

Ad primũ, QVO AD tertium respondeo. Ad primum negatur antecedens, plus enim dependet potentia pura ab actu, quam actus imperfectus ab actu perfecto.

¶ Sed contra hoc instat Antonius Trombetta sic, Magis dependet posterius a priori, quam prius a posteriori, sed accidens est posterius substantia, materia autem est prior forma, ergo magis dependet accidens a subiecto, quam materia a forma. Forte diceretur (ait) quod materia non est prior, sed posterior forma. Contra: nam licet materia sit posterior forma ordine perfectionis, est tamen prior ordine generationis, & consequenter prior simpliciter, ut arguatur sic, Quandocunque sunt aliqui duo ordines, quorum vnus simpliciter est prior altero, quicquid est in ordine priori est simpliciter prius quocunque existente in ordine posteriore, sed ordo originis & ordo perfectionis ita se habent, quod ordo originis est simpliciter prior ordine perfectionis (& hoc in natura limitata) ergo quicquid est prius origine, est prius simpliciter quocunque priore ordine perfectionis, sed ita est, quod materia est prior origine forma, licet forma sit prior perfectione, ergo materia est simpliciter prior forma. Processus bonus, & Maior probatur quod. s. ordo originis est simpliciter prior ordine perfectionis, nã priora generatione sunt posteriora perfectione, natura enim semper procedit de imperfecto ad perfectum, ergo quicquid est imperfectius, est simpliciter prius quocunque perfectiori, sed materia prima est imperfectior forma, ergo materia prima est simpliciter prior forma. Tunc ultra, est simpliciter prior forma, & omne prius in suo priori potest esse, sine posteriori, ergo &c.

¶ Ad hoc respondetur triplici responsione, ad insinuandum argumenti multiplicem defectum.

¶ Primo dicitur, quod forma, licet sit posterior materia ordine generationis est tamen prior etiã ordine generationis materia existente. Magni. n. refert dicere materiam, & materiam existentem, sicut superficies est prior albedine albedo tamen est prior superficie habente esse album, vnde in proposito cum sermo sit de materia existente (si enim poneretur materia sola in rerum natura oporteret ipsam existere) patet falsum assumi.

¶ Secundo dicitur, quod aliud falsum ibi assumitur, s. quod ordo generationis sit simpliciter prior ordine perfectionis, stando extra limites naturæ finitæ. cum. n. actus sit prior potentia simpliciter, tam si ponatur Deus finitus, quam infinitus, ut patet ex nono Metaphysi. tex. Com. 15. & 12. & tex. Com. 30. & prioritas actus sit prioritas perfectionis consequens est, quod secundũ Arist. & ueritatem ordo perfectionis sit simpliciter prior ordine generationis. Amplius. Id quod est prius natura ratione & tempore, est simpliciter prius, ordo perfectionis est prior natura ratione & tempore ordine imperfectionis, qualis est ordo generationis, qui se tenet ex parte causæ materialis, ordo igitur pfectionis est prior simpliciter, media quoq. propositio est Arist. octauo Physic. tex. Com. 75. vbi expresse loquitur in natura finita ad probandum, s. motum circularem esse primum. Vnde ad probationem, concesso, quod priora generatione sunt imperfectiora, & quod natura procedit de imperfecto ad perfectum, negatur consequentia. ergo ordo generationis est simpliciter prior, licet enim agens naturale prius attingit imperfectum. oportet tamen prius agens in se perfectum esse ut dicitur in 12. Metaph. tex. Com. 40. Hic aduertetur, quod oportet mẽdacem esse memorem in quæstione de primo cognito. Ant. Trombeta, quas impugnat propositiones, has assumit, &c.

¶ Tertio dicitur, quod dato toto processu, ultima consequentia nihil valet, falsum est enim quod omne prius possit secundum rem absolui a posteriori quolibet (ut ad secundum dicetur.)

¶ Sed contra primam responsionem, quæ ponit materiã non habere propriam existentiam: sed eam mendicare a forma, sultatur sic. Cuicunque conuenit actu causare pro aliquo signo conuenit & existere pro eodem signo: sed materiæ primæ in primo signo, quo recipit formam, conuenit causare, ergo pro tunc sibi conuenit existere: sed pro illo signo non habet existentiam formæ, ergo propriam. Et confirmatur quia materia aut causat cõpositum, & recipit formam, quando existit, aut quando non existit: non quando non existit ergo quando existit, ergo pro tunc, conuenit sibi propria existentia, quia existentia formæ sequitur, totum compositum. Et confirmatur secundo, quia causa non mendicat, a suo effectu materia autem causat existentiam compositi & formæ: ergo non mendicat existentiam ab eis. &c.

¶ Ad hæc dicitur, quod sufficit causæ pro quolibet instanti tẽporis quo actu causat habere existentiam: nec apparet necessarium, quod pro quolibet signo naturæ insit existentia sibi, quo inest causalitas: ordo enim naturæ talis est in eodem instãti temporis, quod scilicet materia recipit formam: ex quibus resultat compositum, cui iam esse actualis existentiæ aduenit, quo ipsum compositum primo, forma secundo, & materia tertio existunt. Ad formam autem primæ instantiæ negatur Maior. Ad primam confirmationem dicitur, quod materia causat, quando existit; quia pro omni instanti quo causat, existit: quando enim

est

est terminus temporalis. Ad secundam confirmationem dicitur, quod licet causa ut causa non mendicet a suo effectu, tamen causa materialis mendicat a suo effectu, quæ est eius causa in altero genere causæ, eo quod causæ sunt sibiinuicem causæ, quinto Metaph. tex. com. 2. Oportet autem has responsiones a Scotistis admitti: quia cum Scot. ponat secundo sent. dist. 3. q. 3. existentiam esse vltimum actum posteriorem tota coordinatione prædicamentali, licet non distinctum realiter a re cuius est, oportet essentiã materiæ ex natura rei habere habitudinem ad suam existentiam, vt potentiam ad actum. Et tunc potest argui sic, Essentia materiæ, vt distincta contra suam existentiam, causat ex natura rei in genere causæ materialis suam existentiam, recipiendo eam: ergo sibi pro illo signo conuenit existentia, & sic habet existentiam antequam recipiat eam, similiter stando in illo signo, aut essentia materiæ recipit ex natura rei suam existentiam, quando est, aut quando non, &c.

Ad secundum. ¶ Ad secundum principale negatur Maior. Ad eius probationem dicitur, q̃ non sola dependentia sed necessaria connexio aliquorum potest esse causa inseparabilitates eorum. Ad id quod adducitur ex quinto Metaphy. dicitur quod vniuersalis affirmatiua non conuertitur simpliciter, ista enim est vera, Quæcunque possunt esse sine aliis & alia, non sine ipsis sunt priora, sed non conuertitur quæcunque sunt priora possunt esse sine aliis, & alia sine ipsis.

¶ Et nota quod maxima illa Scotica, Omne prius absolutum, &c. non potest saluari, etiam sequendo viam Sco. quod pro nũc ex duobus manifestatur. Primo ex eo, q̃ partes essentiales simul sumptæ sunt priores toto, & tamen apud Sco. non possunt esse sine toto.

¶ Secundo ex eo, quod prædicamentum quantitatis absolutæ prius prædicamento qualitatis, præsertim quo ad quartam speciem eius, & tamen non potest fieri quantitas continua sine figura. Si enim quantitas sine figura fieri dicatur, aut finita aut infinita, non infinita, quia illa non dabilis, & si forte imaginetur dari adhuc cum oporteat esse lineatam, aut ergo linea recta aut curua, & si esset figura, si finita, ergo figurata, figura enim est quæ termino, vel terminis clauditur, & similiter aut habet lineas rectas, aut curuas, aut circulares.

ad tertium ¶ Ad tertium quicquid sit de Maiori, negatur Minor, forma enim etsi non sit de essentia materiæ est tamen de essentia materiæ existentis.

ad quartũ. ¶ Ad quartum dicitur, q̃ cum medium sit duplex effectiuum & formale quicquid immediate Deus causat effectiue, potest absque media causa, effectiua conseruare, non autem absque media causa formali, quale medium est forma respectu materiæ.

ad quintũ. ¶ Ad quintum negatur quod inter materiam & formam non sit necessaria connexio. Ad cuius probationem negatur consequentia, cuius probationis falsa est Maior, per id autem quod adducitur, scilicet secundum quod necessario est homo, necessario est hic, vel ille homo, nil aliud habetur, nisi quod quia materia necessario determinat sibi genus formæ, ideo materia non potest esse sine hac, vel illa forma, quod est intentum nostrum. Non enim valet consequentia, A necessario est homo, ergo A necessario est hic vel ille determinate, sed vage, & sic conceditur, materia necessario determinat sibi formam, ergo necessario determinat sibi hanc vel illam formam, non determinate, sed vage.

¶ Ad confirmationem, cum dicitur, Quicquid contingenter se habet ad quodlibet generis absolute, contingenter se habet ad genus ipsum, eodem modo respondetur, distinguendo contingenter se habere ad quodlibet determinate, vel vage. Primo enim modo falsa est maior. Secundo vero falsa est minor, materia. n. non contingenter, sed necessario se habet ad quamlibet formam indeterminate, & vage.

¶ Ad aliam probationem dicitur, quod vnum essentialiter vnum, & singulare negatiue, sicut est materia prima, potest essentialiter dependere inesse a pluribus eiusdem generis indeterminate & vage, secundum quod illa plura habent vnam rationem communem, sicut in proposito omnes formæ conueniunt in hoc, quod dant esse actuale. Reflecte hoc argumentum contra Sco. de quantitate & figura, & forte persuadebis infirmitatem eius, quantitas enim continua determinat sibi genus figuræ, nullam tamen sibi figuram vendicat. Hæc de quarto.

In hoc ergo differt essentia substantiæ compositæ & substantiæ simplicis, quod essentia substantiæ compositæ non tantum formam, nec tantum materiam, sed complectitur formam & materiam, essentia vero substantiæ simplicis est forma tantum. Et ex hoc causantur duæ aliæ differentiæ, & vna est, q̃ essentia substantiæ compositæ potest significari vt totum, vel vt pars, q̃ accidit propter materiæ designationem, vt dictum est, & ideo nõ quomodolibet prædicatur essentia rei compositæ de ipsa re composita. Non enim potest dici, quod homo sit quidditas sua. Sed essentia rei simplicis, quæ est sua forma, non potest significari nisi vt totum, cum nihil sit ibi præter formam, quasi formam recipiens. Et ideo quocunque modo sumatur essentia substantiæ simplicis, de ea prædicatur. Vnde Auicenna dicit, quod quidditas substantiæ simplicis est ipsemet simplex, quia non est aliquod recipiens ipsam.

¶ In hac secunda parte capituli comparat essentias substantiarum simplicium essentijs substantiarum compositarum, triplicem differentiam inter eas assignando. Prima differentia est, quod essentia substantiæ simplicis significat formam tantum: essentia autem substantiæ compositæ significat compositum quid ex materia & forma, vtraque pars differentiæ patet ex supradictis, Secunda differentia est, quod essentia substantiæ compositæ potest significari vt totum & pars, non autem essentia substantiæ simplicis. Vnde oritur, quod quia prædicatum non debet habere rationem partis, quod essentia substantiæ compositæ quandoque prædicatur de ea: & quandoque non cum scilicet significatur ut pars. Essentia autem substantiæ simplicis, quia ut pars denotabilis non est, semper prædicatur de eo, cuius est.

AD euidentiam huius differentiæ notandum, quia primo aspectu apparet falsa ex eo quod patet, quod impositis nominibus substantijs separatis possunt significari earum essentiæ in abstracto & in concreto, & consequenter ut totum & pars possunt enim dicere Gabriel & Gabrielitas, Deus & Deitas, &c. Sed licet ita appareat diligenter tamen inspicienti oppositum illucescet. Considerandum enim quod loquuntur de essentijs rerum & conditionibus earum quæ eas sequuntur, & non de illis quæ ex solo opere intellectus fiunt essentiæ enim substantiarum compositarum ex eo, quod duas partes realiter habent, seu ex eo, quod sunt formæ in materia, ex se habent: vnde intellectus fundet in eis significationem per modum partis & per modum totius. Cum enim significat formam illam in habente seu deferente, significatur vt totum & concretum, ut homo, cum autem significat illam, non ut in habente, seu differente, sed per se significat in abstracto & per modum partis, ut humanitas. Essentiæ autem substantiarum immaterialium, quia dicunt formas non receptas in materia: ideo ex se non habent, quod significẽtur in concreto & in abstracto, ut totũ quod pars & cætera. non enim est ibi deferens nec delatum. Sed quia intellectus noster intelligit res simplices & altissimas per modum rerum compositarum: ut dicunt Com. 12. Metaph. com. 39. S. Tho. prima parte. q. 3. fuit necesse quod in illis formaret abstractum & concretum, & intelligeret eas per modum totius & partis. Differentia ergo posita hic est cum additione intelligenda: sic quod essentia substantiarum compositarum ex se habet, quod significabilis super modum totius, & partis, essentia autem simplicium ex se non habet, quod significetur per modum totius & partis, sed ab intellectu tantum, & ideo diuersitas, quæ inter abstractum & concretum in substantijs compositis est ex parte rei, & reducitur ad distinctionem, quæ est inter subiectum deferens & formam delatam. Diuersitas autem, quæ est inter abstractum & concretum in substantijs separatis, non est id ex parte intellectus ut Com. ibi dicit. Et propter hoc dicit Auicen. quod quidditas simplicis est ipsum simplex & quidditas compositi non est ipsum compositum.

CIRCA hanc particulam est unum dubium, An uerum est quod in substantijs separatis idem sit quidditas, & id cuius est idest natura & suppositum. Est autem ratio dubitandi, quia S. Tho. in quolib. 2. q. 2. dicit, quod cum apud Arist. 7. Meta. tex. com. 20. & 21. in his quibus admiscetur aliquod accidens, natura & suppositum distinguuntur, & intelligentijs aliis a prima aliquod accidens sit in omnibus excepta prima, natura suppositũ distinguuntur sine quidditas, & id, cuius est. Ex alia parte 3. de ani. com. 9. dicit in separatis a materia idem est, quod quid est & id, cuius est. Et 1. par. S. Tho. q. 3. ar. 3. expresse dicit, quod & apparet hic authoritate Auicennæ. c. 3. q. 6. 5. Met. c. 5.

AD intellectum huius difficultatis est notandum, quod cum nomine. Naturæ intelligatur id quod per diffinitionem significatur, nomine autem suppositi indiuiduum habens illam quidditatem secundum triplicem gradum substantiarum, in uniuerso tripliciter inuenitur differentia suppositi a natura.

¶ In substantiis siquidem materialibus suppositum differt a natura dupliciter secundum rem, & ultra hoc secundum rõnem. Differt primo modo intrinsece, quia aliquod reale suppositum sibi intrinsecum includit, quod non includit natura. s. principia indiuiduantia. Si. n. Socrates diffiniretur, in eius diffinitione poneretur hæc materia, quæ non ponitur in diffinitione naturæ humanæ. Differt secũdo extrinsece, & quia aliquid reale extrinsecũ sibi includit suppositũ, s. esse actuale existentiæ, q̃ nõ includit natura existentia enim primo est actus suppositi, cum est fieri. quæ

tamen caderet in diffinitione Socratis, si diffiniretur. Differt tertio secundum rationem, ut patet.

¶ In substantiis autem separatis aliis a prima suppositum differt a natura duobus modis tantum, scilicet extrinsece secundũ rem & secundum rationem, nihil enim reale intrinsecum sibi includit suppositum in eis, quod non includat natura, quia non indiuiduatur per aliquod positiuum contrahens naturam specificam quod sit uelut differentia indiuidualis supposito intrinseca sicut est in substantiis materialibus. Sed quia in eis, ut patebit, existentia differt realiter a natura, quæ primo, ut dictum est, est actus suppositi, ideo suppositum in eis differt extrinsece a natura, addit enim extrinsece realitatem existentiæ. Differt secunda secundum rationem, ut patet. In Deo uero glorioso suppositum vno modo tantum differt, scilicet secundum rationem, quia nec natura diuina indiuiduatur per additum, nec existentia sua distincta est realiter ab eius essentia, vnde patet, quod utraque pars dubii est uera aliquo modo, & quod in substantiis separatis differunt secundum rem quod quid est, & id cuius est, quia extrinseca differentia differunt secundum rem, & quod sint idem, quia non differunt per aliquam intrinsecam differentiam realem, hanc autem esse mentem S. Tho. diligenter intuenti dicta eius locis allegatis facile cognoscere potest.

Essentiæ simplicium non plurificantur in eadem specie, sicut cõpositorum.

Secunda differentia est, quia essentia rerum compositarum ex eo quod recipiuntur in materia signata, vel multiplicantur secundum diuisionem eius contingit quod aliqua sint idem specie, & diuersa numero. Sed cum essentia simplicium non sit recepta in materia, non potest ibi esse talis multiplicatio. Et ideo non oportet, quod inueniantur plura indiuidua vnius speciei in illis substantiis. Sed quotquot sunt indiuidua, tot sunt species, ut Auicenna dicit expressè.

¶ Hic ponitur tertia differentia in ordine uocata secunda inter eas quæ oriuntur ex prima, & dicitur quod differentia est in hoc essentia substantiæ compositæ, & essentia substantiæ simplicis, quod essentia substantiæ compositæ est plurificabilis numero in eadem specie, sicut essentia humana distinguit numero in Socrate & Platone. Essentia autem substantiæ simplicis, idest separatæ a materia non est plurificabilis in plura indiuidua eiusdẽ speciei, sed quodlibet indiuiduum constituit vnam speciem & distinguitur specifice ab alio. Et fundamentum eius est in duabus propositionibus: quarum prima est. Cum actus sit, quod diuidit & separat 7 Met. tex. com. 49. omnis diuisio aut est formalis, aut quantitatiua: ut Arist. inquit 3. Met. tex. com. 11. & Commentator 1 Physi. com. 6. Secunda est, Formæ specificæ sunt indiuisibiles formaliter. Ex his enim deducitur quod formę specificæ quę recipiuntur in materia diuiduntur ad diuisionem materiæ per quantitatem, & sic fiunt multa indiuidua eiusdem speciei, & formali quidem. Forma autem specifica non recepta in materia omni diuisione caret & formali quidem ex eo, quod species specialissima est quantitatiua autem ex eo, quod non est recepta in materia, quam sequitur quantitas, & ideo non possunt esse multa indiuidua in eadem specie multitudo enim diuisionem sequitur.

QVAESTIO IX.

Num qualibet species substantiarum separatarum, vnum tantum habeat indiuiduum.

CIRCA hanc partem occurrit quæstio, An qualibet species substantiarum separatarum unum tãtum habeat indiuiduũ. In hac quæstione tria sunt faciẽda. Primo ponitur opinio Scoti cum fundamentis. Secundo ponetur veritas Peripatetica, tertio respondebitur argumentis in oppositum.

QVO ad primum Scotus secundo sententiarum distinc. 3. q. 7. opinatur plures esse intelligentias eiusdem speciei talibus mediis.

Prima. ¶ Primo sic, Omnis quidditas quantum est de se est communicabilis, intelligentia est aliqua quidditas, ergo quidditas intelligentiæ est de se communicabilis, ergo potest inueniri in pluribus. Maior probatur, quia si quidditas omnis non esset communicabilis, vel communicabilitas repugnaret ei ratione perfectionis quidditatiuæ aut imperfectionis, non ratione perfectionis, quia communicabilitas secundum fidem catholicam, conuenit quidditati diuinæ quæ summe perfecta est. Nec ratione imperfectionis, quia communicabilitas conuenit quidditatibus substantiarum compositarum, quæ sunt imperfectæ. Cum ergo ratione neutrius repugnet sibi restat Maior vera.

Secunda. ¶ 2 Præterea, Omnis quidditas intelligibilis sub rõne uniuersalis, absq; contradictione est plurificabilis numero, quidditas separata est intelligibilis sub rõne uniuersalis absq; contradictione, ergo est plurificabilis numero. Maior probatur ex eo, quod implicat intelligi sub ratione vniuersalis, & esse de se hoc est enim vniuersalitas opposita hecchietati: sicut implicat intelligere essentiam diuinam sub ratione uniuersalis, quia est de se hoc.

¶ 3 Præterea, Deus potest hũc Angelum in hac specie annichilare isto annichilato, Deus potest speciem hanc reparare in aliquo alio indiuiduo, non in eodem, secundum istam opinionem, quia secundum istos homo non posset resurgere idem numero, nisi anima intellectiua remanente eadem numero, ergo in eadem specie erunt plura indiuidua saltem successiue. Tertia.

¶ 4 Præterea, Animæ intellectiuæ distinguuntur numero in eadem specie, & tamen sunt immateriales, ergo &c. Quarta.

¶ 5 Præterea, Aug. in Enchiridio cap. 29. dicit quod quia tota natura seu species humana ruerat, ideo misertus Deus ad eam saluandam uenit: non uenit ad saluandam naturam angelicam, quia tota non ruit. Ecce, quod Aug. dicit totam naturam angelicã non lapsam esse ꝑ peccatum, quod non potest esse uerum, si tot sunt species, quot sunt indiuidua, sic enim multæ naturæ angelicæ lapsæ totaliter essent, humana autem tantum una, cum humana non sit nisi una. Quinta.

¶ 6 Præterea, Damascenus in Elementario. cap. 12. dicit, ꝙ secundum vnamquanque speciem fecit Deus angelos. Sexta.

¶ 7 Præterea, Arguit ad idem in quolibet. q. 2. quod prædicta opinio est damnata Parisijs in pluribus articulis. Primus est, Si quis dixerit Deum non posse multiplicare formas sine materia, error. Secundus, Si quis dixerit formam non recipere diuisionem sine materia, error. Tertius, Quod quia intelligentiæ non habent materiam, Deus non possit eiusdem speciei facere plures, error. Septima. quol. q. 2. ar. parisiensi.

¶ Quod si dicatur, inquit Antonius Trombeta, quod ista sententia non est damnata ubique, dato ꝙ Parisijs sic sit, contra, nam sententia damnata, in aliqua Vniuersitate famosa vbiq; est damnata, aut suspecta de hæresi. non solum authoritate diœcesani, sed etiam authoritate domini Papæ, ut patet extra de hæreticis, capitulo ad abolendam. Hæc de primo.

CONCLVSIO.

Quæuis intelligentia constituit vnam speciem.

QVOAD secundum, ueritas Peripateticæ ab Arist. Commentatore & S. Th. accepta est, quod quælibet intelligentia cõstituat vnam speciem, ita quod non possint ibi inueniri plura indiuidua eiusdem speciei. Et San. Thomas quidem in quæstionibus disputatis de spiritualibus creaturis, artic. 8. & in secundo contra Gent. cap. 93. & in prima parte, q. 50. art. 4. & alibi probat hoc multis rationibus, quarum duabus nunc utendum est.

¶ Prima ex earum immaterialitate sumitur, unde omni principio distinctiuo numeraliter carent, & formatur ratio sic. Omnis species habens plura indiuidua, habet in se distinctiuum numerale, intelligentia non habet tale principium distinctiuum ergo Minorem probationem habes supra immediate ante quæstionem. Et nota, quod hæc ratio est sumpta ex 12. Metaph. tex. Comm. 49. ubi fit hæc consequentia, Cœlum, idest primum principium est unum specie & plura numero, ergo est materiale, unde expresse datur intelligi, quod immaterialitas est sufficiens causa non plurificationis numeralis. Sed quia Sco. expresse dicit loco præallegato, quòd opinio ista est contra Arist. ideo omittam authoritates.

¶ Secunda ratio S. Th. est sumpta ex ordine vniuersi fundata super tres propositiones, quarum prima est, Vniuersum habens tres partes, scilicet sphæram generabilium & corruptibiliũ, corpora cœlestia, & substantias immateriales habet pro bono intrinseco ordinem, hæc habetur 12 Metaph. tex. Com. 2.

¶ Secunda propositio est, quod ordo est duplex. s. per se & per accidens. Ordo per se inter essentialiter ordinata, ut species quæ sunt sicut numeri. 8 Met. tex. Com. 10. Ordo per accidens est inter indiuidua eiusdẽ speciei, ut dicitur tertio Meta. tex. Com. 11.

¶ Tertia propositio est, quod ea pars uniuersi, in qua est ordo per se purus, est potior ea, in qua est ordo per se admixtus ordini per accidens ex 12. Metaph. text. comment. 5. ubi comparatur prima pars uniuersi filij familias, quibus nihil ordinatum per accidens inest. Super his propositionibus fundatur talis ratio. Id quod caret ordine per accidens non habet plura indiuidua eiusdem speciei, suprema pars vniuersi caret ordine per accidens, ergo non habet plura indiuidua eiusdem speciei. Maior ex terminis patet: Minor licet ex Arist. habeatur loco allegato: quia isti tamen negant Arist. In hac parte sicut & alibi, ratione probatur sic. Non minus excludit ordinem

per

per accidens suprema pars uniuersi, quam media pars: cum suprema sit perfectior, & bonitas uniuersi in ordine consistat, & ordo per accidens sit imperfectum, quod & deficiens ab ordine per se, imo ordinatum per accidens est inordinatum, eo quod per accidens est conditio diminuens ratione ordinis, sed media pars excludit ordinem per accidens, ut patet: corpora .n. cœlestia non habent plura indiuidua eiusdem speciei, non enim est nisi unus Sol, una Luna, &c. ergo suprema pars uniuersi a fortiori excludit ordinem per accidens. Hæc de secundo.

Respon. ad argu. ad primum.

QVOAD Tertium respondetur argumentis Sco. Et primum quidem, ut terminos Theologicos admisceamus, quia argumentum theologicum est, dicitur quod communicabilitas est triplex. Quædam cum diuisione essentiæ, sicut uniuersale communicabile est particularibus. Quædam uero absque diuisione aliqua essentiæ & esse per identitatem, sicut essentia diuina communis est tribus suppositis. Quædam per assumptibilitatem ad hypostaticam unionem, sicut natura humana communicabilis est omnibus suppositis diuinis. Si in præmissis Sco. assumis communicabile primo modo, falsa est Maior, patet in essentia diuina. Si secundo modo, falsa etiam est Maior: nulla enim essentia creata est illo modo communicabilis. Si tertio modo, falsa quoque est Maior, ut patet de essentia diuina. Si autem accipiatur communicabile neutro illorum modorum: sed pro communicabili in communi non descendendo determinate ad hoc, uel illud communicabile concesso toto argumento, non concluditur quod quidditas angelica sit cõmunicabilis, sicut uniuersale particularibus. Committitur enim fallacia consequentis à superiori ad inferius affirmatiue. Vnde probatio adducta nihil contra nos facit. Communicabilitas primo modo repugnat intelligentijs propter earum perfectionem. Communicabilitas secundo modo repugnat intelligentijs propter earum imperfectionem. Communicabilitas tertio modo conuenit eis ex earum imperfectione, quia esse distinguitur realiter ab earum essentia.

Ad secundum.

¶ Ad secundum dicitur distinguendo maiorem. Aliquid .n. esse intelligibile sub ratione uniuersalis cõuenit dupliciter. Vno modo ex parte rei & intellectus, ut uerbis S. Tho. utar. Alio modo ex parte intellectus tantum. Primo modo Maior est uera, & Minor falsa. Secundo modo Maior est falsa, licet Minor sit uera,

1. q6. 13. sup. 9. c.

cum .n. uniuersalitatis fundamentum ex parte rei sit, inuentio illius quidditatis in plurib. indiuiduis simul uel successiue. Fundamentum uero ex parte intellectus sit præsentatio illius quidditatis non representatæ conditionibus indiuiduationis, ut sic, illud est uniuersale utroq; modo, s. ex parte rei & intellectus, quod utroq; fulcit fundamẽto, sicut humana essentia est intelligibilis sub rõne uniuersalis ex parte rei: quia ipsa est realiter diuisa & inuenta in multis, & ex parte intellectus: quia repræsentatur absque hic & nunc. Illud autem est uniuersale ex parte intellectus tantum, quod altero tantum fulcitur fundamento, s. repræsentatione, &c. ita quod eius uniuersalitas ex hoc solo habetur, quod obiectiue in intellectu ponitur, cui obijcitur res secundum conditiones quidditatiuas non indiuiduales ut sic: & hoc modo quidditas intelligentiæ est uniuersalis, Licet .n. indiuiduale & specificum esse ibi idem habeat principium, quia tamen repræsentatur ut talis res non ut hoc, quia non repræsentatur secundum quod in se est, sed secũdum modum rerum compositarum, in quibus aliud est natura, & aliud est indiuiduum illius naturæ, ideo est uniuersalis, ut obiecta est tantũ. Ex hoc eodem modo est prædicabilis quidditas intelligentiæ de pluribus, s. nec aptitudine, sed ut obiecta est intellectui, ut ab Auicen. habes 5. Metaphy quinimo ipsa quidditas diuina hoc modo communis & uniuersalis secundum rationem est, unde & numerum pluralem apud grãmaticos habet. Ad probationem autem Maioris sic negatæ patet responsio, cum .n. dicitur quod implicat quidditatem esse de se hanc & uniuersalem & prædicabilem de plurib. hoc est uerum, accipiendo uniuersale ex parte rei, & similiter prædicabile. Vniuersale enim secundum rationem tantum est unum in multis & de multis, ut obiectum est tantum. Vniuersale tantum ex parte rei est in multis secundum rem, licet unitatem habeat, ut obiectum est. Hæc si uis plene intelligere, memento eorum quæ dicta sunt in quæst. de Vniuersalibus.

cap. 2.

sup. ca. 4. q. 7.

ad tertium vide S. Th. quo. 5. q. 5.

¶ Ad tertiũ dicitur quod in casu illo repararetur necessario idẽ numero Angelus, ex eodẽ .n. Gabriel est hic & Gabriel. Nec est uerũ quod apud nos Deus non possit idem numero reparare, licet dicamus quod si in resurrectione non resumeretur eadem anima numero, quæ non annihilata esse debet, si resurrectionis ratio saluanda est, non esset idem homo numero cum quo stat idem numero posse reparari a Deo.

ad quartũ.

¶ Ad quartum dr̃, quod non est simile de intelligẽtiis & animabus intellectiuis quoad hoc quia animæ sunt partes speciei. corporibus unibiles, non autem intelligentia, sed de his infra erit amplior sermo.

ad quintũ.

¶ Ad quintũ respõdet S. Tho. quod natura humana & angelica possunt dupliciter accipi. Vno modo secundũ esse naturæ, & sic natura humana est una, angelica uero plures. Alio modo accipiuntur secundum esse in uia. s. ut matrices ad beatitudinem supernaturalem, & sic sicut natura humana est una, ita tota latitudo angelicarum specierum est una natura, eo quod sicut omnes homines uno modo tendunt ad patriam. s. per liberum arbitrium flexibile remediabiliter: sic omnes Angeli uno modo tẽdunt ad beatitudinem. s. per liberum arbitrium flexibile remediabiliter: semel enim flexum reuerti amplius non potest: apprehendunt enim immobiliter. Et propterea Aug. ut Theologus loquens ad quem pertinet cõsideratio de homine & Angelis in esse uiæ & patriæ, vocauit omnes Angelos unius naturæ.

c. 6. q. 1. in de spiri. creaturis. q. vni. su. 8. ad 1.

ad sextum

¶ Ad sextum dicitur, quod Dama. forte opinionem illorum quos in hoc non sequitur imitans dixit illa uerba: vel per speciem intellexit speciem subalternam non specialissimam: & hoc mihi placet magis, cum non constet ipsum contrariæ opinionis esse: & nunc large speciei nomen accipiendum est, si ueritatem habere debet.

ad septimũ

¶ Ad septimum dicitur primò quod argumentum procedit ex malo intellectu articulorum Parisiensium. illi enim sunt contra Auerroistas, qui animam intellectiuam, non multiplicabilem numero dicunt: quia est forma immaterialis, unde sensus primi articuli est. Si quis dixerit Deum nõ posse multiplicare formas sine materia, idest sine dependentia a materia, errat. Similiter secundi, Si quis dixerit formas non recipere diuisionem sine materia, idest sine dependentia a materia, errat. Similiter tertii, quod quia intelligentiæ non habent materiam, Deus non posset eiusdem speciei facere plures, errat non habent materiam, idest dependentiam a materia, uel non posset, idest ex impotẽtia Dei procedere.

De ar. Parisiensibus.

Reuocati sunt articuli Parisienses ut tãgunt Doctr. S. Th. vide de isto arti. c. 2. di. 2. q. 2. ad 8 contra primam conclusionem.

¶ Vel dicitur secundo, quod articuli Parisienses, inquantum tangunt, uel tangere uidentur doctrinam S. Tho. reuocati sunt per dominum Stephanum Episcopum Parisiensem apud Fertiliacum anno Domini 1325. Die Iouis ante sacras Cineres, ut patet in literis, quæ incipiunt, Magistra rerum experientia certis indicijs euidenter demonstrat.

¶ Dicitur tertio, quod cum sanctissimus Vrbanus Papa doctrinam S. Tho. approbauerit in extrauaganti quæ incipit, Laudabilis Deus in Sanctis suis & in sui maiestate mirabilis, mirum est quomodo isti audeant contra Romanæ ecclesiæ approbationem reducere articulos Parisienses. Sunt autem uerba domini Papæ in calce Extrauagantis ad uniuersitatem Tholosanam, illa, Volumus insuper, & tenore præsentium uobis iniungimus, ut dicti Beati Tho. doctrinam tanquam ueridicam & catholicã sectemini eamq; studeatis totis uiribus ampliare. Datum apud montem Flasconem, &c. Hæc uerba attendant aduersarii, & uideant quanta temeritate contra mandatum summi Pontificis catholicam S. Tho. doctrinam impugnare nituntur.

Essentia simpliciũ compositę sunt ex esse, & essentia.

Huiusmodi ergo substantiæ quamuis sint forma sine materia, non tamen in eis est omnimoda simplicitas, nec sunt actus puri, sed habent permixtionem potentiæ. & hoc sic patet: Quicquid enim non est de intellectu essentiæ vel quidditatis, hoc est adueniens extra & faciens compositionem cũ essentia, quia nulla essentia sine his quæ sunt partes essentiæ intelligi potest. Omnis autem essentia, uel quidditas intelligi potest sine hoc quod aliquid intelligatur de suo facto. Possum enim intelligere quid est homo uel phœnix, & tamen ignorare, an esse habeant in rerum natura, ergo patet quod esse est aliud ab essentia, uel quidditate.

¶ In hac tertia parte capituli huius probatur substantias separatas esse compositas ex esse, & essentia. Sed antequam ad probationem accedatur, prænotandum est in substantiis materialibus inueniri quatuor realiter distincta, scilicet materiam, formã, essentiam compositam ex eis, & essentiam. In homine enim est considerare materiam, in qua recipitur eius forma, & formam, ipsam, quæ est illius materiæ actus, & essentiam humanam, quę nec est materia nec forma, & esse actualiter existentiæ, quo homo formaliter existit in rerum natura, unde fit, ut in istis substantiis duæ compositiones pertinentes ad genus substantiæ reperiantur. Quarum prima est ex materia & forma, secunda est ex essentia, & existentia, quæ uocatur compositio ex esse & essentia.

¶ Conueniunt autem inter se, & differunt hæ compositiones. Conueniunt quidem in duobus: Primo in hoc, quod utraque constat ex actu & potentia, materiam enim & formam clarum est se habere ut potentiam & actum, essentia autem, & esse ex eo liquet, quod se habet, ut potentia & actus, quia quidditas quælibet ex hoc ponitur in rerum natura quod existentiam acquirit.

Cõuenientia & differẽtia inter cõpositionem ex materia, & forma, & compositionẽ ex esse, & essentia.

¶ Secundo conueniunt in hoc, quod utriusque extrema sunt in eodem genere, tam enim materia & forma hominis, quam essentia, & esse eius in genere substantiæ, & specie humana reponuntur.

Differunt primo,

¶ Differunt autem quoad decem. Primo, quia extrema primæ compositionis sunt partes substantiæ: & non sunt substantia proprie loquendo, ut patet. Materia, enim & forma non sunt in genere substantiæ, nisi reductiue, unde prædicationem substantiæ, quæ est genus generalissimum non nisi in obliquo suscipiunt. Extremorum vero secundæ compositionis neutrum est pars substantiæ, sed alterum est substantia, essentia. s. quæ est in recta linea prædicamentali, alterum uero extra substantiam, scilicet existentia.

Secundò.

¶ Secundo differunt, quia extremum illud quod se habet ut potentia in prima compositione, est ens pure potentiale, materia scilicet extremum uero illud quod se habet in potentia, in secunda compositione non est pura potentia, sed ens in aliqua specie quidditatiue completum, essentia scilicet.

Tertio.

T.c. 26. & 32. Me. T. c. 12.

¶ Tertio differunt, quia extremum illud, quod se habetur potentia in prima compositione, non est id quod est, nec quod fit, proprie loquendo Materia. n. non fit, ut dicitur 7. Met. tex. com. 27. eiusdem autem est esse cuius est fieri, cum fieri ad esse terminetur. Extremum uero id quod in secunda compositione se habet, ut potentia est id quod est & fit, cum omnis factio ad compositum terminetur, sicut ibidem dicitur.

Quarto 7 Me. t. c. 57.

¶ Quarto differunt, quia extremum illud quod in primæ compositione se habet ut actus, non est ultima actualitas rei, sed causat alium ulteriorem actum, forma. n. hominis, quæ eius materiam informat, causando totum compositum, complet proprium receptiuum ipsius existentiæ, & sic eam causat, quæ est ulterior actus. Extremum uero illud quod in secunda compositione se habet, ut actus est ultima actualitas illius generis, post existentiã enim Socratis nihil sibi substantiale amplius aduenit.

Quinto.

No. optime hanc utiliss. doctri.

¶ Quinto differunt, quia extremum illud, quod in prima compositione se habet, ut actus, est ita actus, quod tamen comparatur ad aliud, ut potentia. Extremum uero illud quod in secunda compositione se habet ut actus, est ita actus, quod ad nihil ipsius rei comparatur ut potentia. Quod patere non potest aduertendo proportionem, quæ est inter formam & existentiam. Est. n. proportio formæ ad esse actuale, sicut proportio diaphaneitatis ad lumen, forma siquidem recipit existentiam & causat eam, sicut diaphaneitas lumen, Sicut nanque aer in eo quod aer non est capax luminis oportet ipsum diaphaneitate informari, ut proprium susceptiuum luminis fiat, ideoque neque aer nec diaphaneitas, sed aer diaphanus est qui primo luminosus est, licet secundario tam aer quam diaphaneitas lumine careat, ita in proposito materia sola non est capax existentiæ, quia actus in propria suscipi debet potentia, sed oportet in ipsa formam recipi, ut proprium exceptiuum existentia fiat, non materia nec forma, sed compositum ex eis. Id enim quod primo existit, est compositum cuius primo etiam est fieri, tamen tam materia, quam forma secundario actuatur illamet existentia. Vnde sicut diaphaneitas est causa formalis aeri diaphano, & eius complementum formale ad hoc ut proprium susceptiuum luminis sit, & est hoc comparatur ad lumen aduemens, ut potentia recipiens, licet secundario ad actum: ita forma est causa formalis composito & complementum eius formale ad hoc ut proprium receptiuum existentiæ fit, ac per hoc comparatur ad ipsam existentiam, subsequentem ut potentia recipiens, secundario tamen ad actum receptum, unde sicut ipsum esse actualis existentiæ ad nihil aliud comparet, ut potentia ad actum, sed sit ultima actualitas omnia rei etiam ipsius formæ.

Sexto.

¶ Sexto differunt, quia extremum illud, quod in prima compositione se habet, ut actus est de intellectu, seu diffinitione rei extrinsece, forma enim secundum omnes extrinsecè, in diffinitione concipitur. Extremum uero illud, quod in secunda compositione se haber ut actus, est extra quidditatem rei: diffinitio enim non significat esse, uel non esse, ut dicitur primo Posteriorum.

T.c. 15. Septimo.

¶ Septimò differunt, quia ex extremis primæ compositionis fit unum tertium per se unum. Ex extremis uero secundæ compositionis non fit nullum tertium per se unum neque per accidens, proprie loquendo. Et colligitur ratio huius differentiæ ex supradictis, unum enim per se non fit nisi ex duobus, quorum utrumque est pars substantiæ, nulla enim substantia completa facit unum per se cum quocunque alio, & quorum alterum est pura potentia, ex duobus enim actibus non fit tertium per se unum, & quorum alterum est ita actus, ut possit comparari ad aliquid aliud, in potentia: partes enim sunt materia totius, quinto Metaph. text. commen. tertio. Cùm autem in prima compositione omnes istæ compositiones saluentur, in secunda uerò nulla, sequitur quòd in secunda compositione non fiat unum tertium per se, neque etiam unum per accidens fit, quia unum per accidens aggregat res diuersorum generum, cum his tamen stat, quod essentia per se aduenetur tertium esse.

Octauo.

¶ Octauo differunt, quia prima compositio est compositio ex his, & ideo fit ibi unum tertium. Secunda uerò est compositio cum his. Nulla enim res datur, quæ constet ex essentia, & existentia, proprie loquendo, sicut datur res constans ex materia & forma, sed essentia componitur cum existentia & econuerso, & ideo dictum est, quod adunantur per se, non tamen componendo tertium. c. 1. c. 5. in prin.

Nono.

¶ Nono differunt, quia prima compositio ad pauciora se extendit, quam secunda. Extrema enim primæ compositionis non inueniuntur nisi in rebus sensibilibus, eam nanque solam ex materia & forma constare supra conclusum est. Extrema vero secundæ compositionis reperiuntur & in rebus sensibilibus, & in rebus immaterialibus, habent enim intelligentiæ, quidditatem & existentiam. Vnde prima compositio infert secundam, & non econuerso, omne enim compositum ex materia, & forma est compositum ex essentia & esse, sed non conuertitur.

Decimo.

Format rationem literę in textu positã.

¶ Decimo differunt quo ad passiones suas, compositionem. n. prima quantitas, accidentia sensibilia & transmutatio saltem localis sequuntur. Compositionem autem secundam neque generatio, neque corruptio, neque transmutatio aliqua physica sequuntur sed tantũ recipere, & recipi, perficere & perfici, quia hæc sequuntur actum & potentiam, illa uero materiam & formam. In litera igitur hanc secundam compositionem in omni ente circa primum inueniri probatur, tali conclusione proposita, Omne ens aliud a primo est compositum ex esse & essentia. Ratio talis est: Omne habens aliquid realiter suæ quidditati coniunctum, quod est extra essentiam eius, est compositum ex quidditate & illo additamento, id est essentia & esse: omne ens aliud a Deo habet aliquid reale suæ quidditati realiter coniunctum extra essentiam eius, scilicet esse, ergo omne ens aliud a Deo est compositum ex esse & essentia Maior relinquitur a S. Tho. pro manifesta. Et est modificanda ita, quod illud additum sit extra essentiam rei particulariter sumptam (quod dico propter inferius: cum sit extra essentiam superioris, non tamen componit cum illo) & etiam deseruit sic modifica propositio, quia esse est extra essentiam Socratis, non. n. poneretur in eius diffinitione si diffiniretur. Relinquitur igitur manifesta Maior, quia duo adunata, quorum neutrum est contrahens alterum, & alterum se habet vt actus, & alterum ut potentia, non nisi per compositionem realiter sunt coniuncta. Minor autem patet ex sexta differentia, & Aristotele 1. Posterior. dicente, quod nulla diffinitio significat esse. T. c. 23.

Nisi forte sit aliqua res, cuius quidditas sit suum esse, & hac res non potest esse nisi una & prima, quia impossibile est vt fiat plurificatio alicuius, nisi per additionem alicuius differentiæ, sicut multiplicatur natura generis in speciebus. Vel per hoc, quod forma recipitur in diuersis materijs, sicut multiplicatur natura speciei in diuersis indiuiduis. Vel per hoc, quod unum est abstractum, & aliud in aliquo receptum, sicut si esset quidam color separatus, esset alius a colore non separata, ex ipsa sua separatione. Si autem ponatur aliqua res, quæ sit esse tantum, ita ipsum esse sit subsistens, hoc esse non recipiet additionem differentiæ quia iam non esset tantum, sed esse, & præter hoc forma aliqua. Et multo minus recipiet additionem materiæ, quia iam esset esse non subsistens, sed materiale, unde relinquitur, quod talis res, quæ sit suum esse, non potest esse nisi una, unde oportet, quod in qualibet alia re præter eam sit aliud esse suum, & aliud quidditas vel natura, seu forma sua. Vnde in intelligentijs oportet quod esse formam, & idea dictum est, quod intelligentia est forma & esse.

¶ Hic ponitur secunda ratio ad idem quæ inducitur per modum exclusionis tacitæ responsionis, quia aliquis posset dicere ad rationem factam, quod aliqua res est cuius quidditas est suu esse, & illius diffinitio non abstrahit ab existere. Contra hoc inquam inducitur in secunda ratio probans, quod in uno solo ente, scilicet primo, essentia est idem, quod existentia, & consequenter in quolibet alio, esse & essentia distinguuntur realiter. Ratiocinatur ergo sic, Omne plurificabile seu plurificatum altero triũ modorum multiplicatur, vel per additionem differentiæ formalis, vel per receptionem vtriusque in materia, vel per receptionẽ vnius in materia, & alterius separationem, sed quidditas quæ est suum existere, nullo illorum modorum est multiplicabilis, ergo quidditas, quæ est suum esse, nec plurificabilis, nec plurificata est: ergo est vna tantum, & sic omne aliud ab ea non est sua existẽtia. Processus clarus, Maior vero declaratur, quoniam cum pluralitas sequatur diuisionem, diuisio alicuius fit per differentias formales sicut natura generica animalis multiplicatur in homine & Leone. Vel per differentias indiuiduales, sicut natura specifica multiplicatur in Socrate, & Platone pp hoc q humanitas Socratis est in alia materia signata ab illa, in qua est humanitas Platonis. Vel tertio modo pt imaginari diuisio inter aliqua duo eiusdẽ naturæ, pp hoc, q alterũ est oĩno separatum, a materialibus cõditionibus, alterũ vero cõcretũ est illis, sicut homo separatus apud Platonẽ, distinguitur ab hoĩe particulariter propter hoc,

quòd

quod non separatus est immaterialis, natora uerò Socratis est recepta io hac materia. Nec apparebit discurrenti per omnia Prædicamenta aliquis alius modus realis multiplicationis in uniuerso, Nec aliquis mihi obiiciat, quod quantitas & substantia distinguuntur realiter, & tamen nõ per differentias formales, nec, &c. Quoniam siue modis siue differentijs fiat diuisio, non refert, dummodo contrahens ad aliquam limitatã naturam trahat contractum. Minor autem declaratur quo ad omnes eius particulas. Primo, ꝙ non sit multiplicabilis per modum generis, patet ex eo, ꝙ genus recipit additionem differentiæ, per quam trahitur natura gñi, ad determinatam naturam specificam: & sic perdit genus puritatem propriam: animal.n. contractum ad humanam speciem, non est purum animal, sed animal humanũ: quidditas, uero, quæ est sua existentia, est ipsum esse purum & non coarctatum: statim.n. quod contraheretur, perderet puritatem, & essent ibi duo, esse, s. & quidditas, ad quam contractum esset. Seconda pars Minoris clarius patet: quod.n. recipitur in alio, non est esse purum & per se subsistens, sed sustentatur. in alio quidditas autem, quæ est suum esse, est pura: & consequenter per se subsistens, & non alteri admixta, in quo sustentetur Per idẽ quoque patet tertia pars Minoris: si.n. una quidditas, q̃ est suũ esse, est separata, altera quæ est recepta ex hoc, ꝙ est recepta, non poterit esse eadem suæ existentiæ, ut.n. dictum est, esse receptum non põt esse idem quidditati: & sic concluditur, quod quidditas, quæ est suum esse, est una tantum, quæ est prima cã oium, ac per hoc cætera habent distinctum esse a suis essentijs.

Intelligentiæ sunt effectiuè productæ a Deo.

Omne autem quod conuenit alicui, uel est causatum ex principijs naturæ suæ sicut risibile in homine, uel aduenit ab aliquo principio extrinseco, sicut lumen in aere ex influentia Solis. Non autem potest esse, quod ipsum esse sit causatum ab ipsa forma, uel quidditate rei: dico sicut a causa efficiente, quia sic aliqua res esset causa suipsius, & aliqua res seipsam in esse produceret, quod est impossibile, ergo oportet, quod omnis talis res, cuius esse est aliud a natura sua, habeat esse ab alio.

¶ In hac parte quarta huius capituli declaratur, intelligentias habere esse a Deo effectiue, in quo omnino idem est esse cum essentia, primum horum in sua uniuersali conclusione hoc, s. oẽ aliud a prima causa, est productum ab ipsa, probatur sic, Oẽ habens esse distinctum a sua quidditate, est productum effectiue à prima causa: omne ens aliud a causa prima habet esse distinctum a sua quidditate, ergo omne ens aliud a prima est effectiue productum a prima causa. Minor supponitur ex dictis & dicendis. Maior probatur sic, Omne aliud, cui conuenit aliquod distinctum a sua quidditate, ita se hẽt ꝙ uel ipsum est cã effectiua illius, aut habet illud ab alio effectiue, non enim potest imaginari tertium risibilitas siquidem & albedo, & quicquid aliud conuenit hominis aut causatur ab ipso homine effectiue. aut ab aliquo alio, quod non est hominis quidditas, sed impossibile est, ut aliquod ens efficiat suam propriam existentiam, ut dicitur 2. de Anima texto, com. 47. ergo oportet, quod illam habeat ab alio effectiue. Quod autem sit impossibile, ut aliquid ens efficiat suam propriã existentiam, patet ex eo, quod sequeretur, quod illud esset antequam esset, ex eo enim quod efficeret, esset, omne enim efficiens existit. 3. Phy. tex. com. 17. ex eo uero quod suum proprium esse causaret suum existere, eius causalitatem sequeretur, & sic esset antequam esset.

Essentia primæ causæ est suũ existere immediate supra.

Et quia omne, quod est per aliud, reducitur ad id, quod est per se, sicut ad causam primam, ideo oportet quod sit aliqua res quæ sit causa essendi omnibus rebus, eo quod ipsa est esse tantum, aliàs iretur ad infinitum in causis, cum omnis res, quæ non est esse tantum habeat causam sui esse, ut dictum est Patet ergo, quod intelligentia est forma & esse, & quod esse habeat a primo esse, quod est esse tantum: & hoc est prima causa, quæ Deus est.

¶ Hic declaratur secundum propositorum, hęc conclusio. s. essentia primæ causæ est suum existere, tali ratione, Omne quod est per aliud tale, præceditur ab eo, quod est per se tale, omne ens aliud a prima causa est per aliud tale, idest ens, ergo præceditur ab eo quod est per se ens, causa est omnibus ut entia sint: ut dicitur 2. Met. tex. com. 4. prima ergo causa est ex se ens, seu per se ens, & consequenter sua quidditas est ipsum esse, aliter non esset per se: sed per aliud a sua quidditate ens: & consequẽter dependeret ab alio, ut ante posita ratione deductum est. Maior propositio etsi habeatur secundo Phy. tex. com. 66. & 8. tex. comm. 39. tamen in litera probatur ex eo, quod aliter sequeretur processus in infinitum in causis: si enim non esset deuenire ad unum per se tale, sed omnia essent per aliud talia, qua ratione aut unum est aliud, eadem ratione ante illud erit aliud: & sic in infinitum. Minor uero est conclusio præcedentis rationis.

QVAESTIO X.

Num intelligentiæ sint a Deo effectiuè productæ.

CIRCA hanc partem dubitatur, an intelligentiæ effectiue sint productæ a Deo.

¶ Et pro parte quidem negatiua arguitur sic, Omne agens aliquid agit illud per motum: nulla causa substantiarum immaterialium agit eas per motum: ergo nulla causa earum est agens eas. Maior est Arist. 1. de Generatione tex. com. 45. Et confirmatur: quia apud Arist. 12. Met. tex. com. 12. omnis productio exigit tria, a quo, ex quo, & ad quod: quæ in substantijs immaterialibus saluari non possunt.

¶ Præterea, In 1. Phy. tex. com. 33. communis conceptio Philosophorum est, quod ex nihilo nihil fit, sed si intelligentiæ sunt effectiuæ a Deo, sunt ex nihilo, &c.

¶ Præterea, Quarto Celi, com. 1. nullũ æternum, inquit Auer. habet efficiens uere, nisi per modum formæ & finis. Similiter 12. Met. com. 44. reprehendit modernorum morem, dicens, quod in separatis a materia non est vere agere.

¶ Præterea, Nullũ possibile ex se est necessarium ex alio apud commentatorem 12. Met. com. 41. nisi motus: sed intelligentiæ, si sunt effectiuè a Deo, sunt possibiles ex se, ergo non sunt necessariæ ex alio, ergo corruptibiles. Postmo. secun la rõ com. 41.

In hac dubitatione, quoniam nostra ætate in hoc Patauino studio non vertitur in dubium, an ita sit, quod Deus creauerit intelligentias, sed an hoc sit secundum mentem Arist. & commẽtatoris: ideo breuiter & incidenter persuadere uolumus, quod omnes intelligentiæ sunt a Deo effectiue, secundum commentatorem: & consequenter Aristo. omnes enim admittunt in hac re consequentiam illam. Deinde quoniam multi in hac re quærunt modum, quo apud commentatorem productio illa sit, declarabitur & modus productionis.

Primum declarabitur sic, Id quod est maxime ens & verum est causa entitatis & ueritatis in cæteris, 2. Metaphy. tex. comm. 4 Deus est maxime ens & uerum: ergo Deus est causa entitatis in cæteris. Si dicatur quod est causa finalis & non effectiua, contra 12 Metaphysi. commen. 36. & 44. quælibet res separata a materia, cuiuscunque est principium finale, est principium efficiens, ergo si Deus est principium finale intelligentiarum, erit & principium efficiens earum. Dicitur forte quod commentator non ponit illam propositionem uniuersaliter, sicut assumpta est, sed indefinitam: contra, Cõmentator ex separatione a materia, seu immaterialitate rei ponit causalitatem effectiuam concomitari causalitatem finalem respectu eiusdem effectus: ut patet ibi: ergo ubicunq; reperitur immaterialitas cum causalitate finali respectu alicuius, oportet etiam reperiri causalitatem effectiuam respectu eiusdem Confirmatur ex uerbis commentatoris in de substantia orbis, capitulo secundo: ubi expresse dicit cœlum egere intelligentia non solum mouẽte, sed largiente in sua substantia permanentiam æternam: par autem est ratio de intelligentijs. Quod si dicatur quod loquitur de causa finali & formali exemplari, replica facta est: & adde quod ibi dicit commentator, quod finis significat agens significatione necessaria, & sunt verba ualde notanda. Confirmatur adhuc, quia Auer. in duodecimo Metaphysi. & nunc declarabitur, non solum ponit ipsas produci, sed ẽt modum quo a prima causa oẽs producuntur, assignat. Modus autem productionis ab ipsumet ponitur 44. commen. 12. Metaphysic. reprehendit Auicen. non quia ponebat intelligentias produci a Deo: sed quia ponebat, quod Deus causaret eas per modum naturæ, scilicet quod ab uno unum tantum procedat. Posuit enim Auicenna Deum gloriosum, qui pura actualitas est, intelligendo se, producere primam intelligentiam, quæ producta intelligendo Deum producebat secundam intelligentiam: intelligendo autem se secundum id, quod habet de actualitate, producebat animam primi orbis: intelligendo autem se secundum id, quod habet de potentialitate, producebat orbem primum, & similiter secunda intelligentia faciebat vsque ad vltimam, quæ præsidet sphæræ actiuorum & passiuorum. Reprehenditur ergo Auicen. de hoc, quod unum tantum procedere a Deo immediate dicebat. Vnde dicit, Non enim est illic prouentus, neque consecutio, neque actio: ita quod dicamus, quod una actio sequitur unum agentem. Vbi apparet quod propterea apposuit ly. Ita quod una actio, ut declararet modum productionis se impugnare, Vnde & veræ productionis modum subiungit in verbis sequentibus dicens, Tantum enim est illic causa & causatum, secundum quod dicimus, intellectum est causa intelligentis. Vbi scito ex Alberto duodecimo Meta. quod contemplatio intelligentiarum, si ueritatem inuenire quærit, in eis, ut operatiuas non speculatiuas tendat: sunt enim essentialiter opifices, ut earum instrumenta corpora, scilicet & cœlestia præ se ferunt. Inter artes enim talis inuenitur processus, quod ars communis & principalis speciales artes subiicientes

Ibidem de forma balnei &c.

Vbi supra c. 44 parũ post principium.

causat exemplariter & effectiue (partialiter ssltem) prout diuersis modis est imitabilis. Verbi gratia, ars militaris causat equestrē & frænefactiuam, & alias huiusmodi, vt sic, & sic & aliter imitabilis: omnes enim inferiores artifices intuendo artem principalem, & communem, ad eius imitationem formant operationes suas proportionatas illi. Deus autem gloriosus est ars prima & communissima imitabilis ab omnib. artificibus specialibus, quales sunt omnes intelligentiæ. Vnde ipsa ars diuina, vt sic imitabilis, puta per modum talem, qualis est motus Saturni, causat artem intelligentiæ Saturni, & ut alio modo imitabilis, puta per operationes tales, quales sunt Iouis, causat artem intelligentiæ Iouis, & sic de aliis causat dico non solum exemplariter, sed effectiue, & totaliter. Ars enim uniuersalis in humanis ideo non causat, nisi partialiter & exemplariter artes speciales, quia non potest nisi concurrente lumine intellectus agentis in alterius intellectu fieri. Si nanque ars uniuersalis esset separata a materia per se subsistens ex se, non prohiberetur, quin posset artes speciales sui imitatiuas effectiue producere. Vnde cum ars diuina sit per se subsistens, & summe efficax, non requirit coagens, sed sola intelligendo se ut pluribus nobis imitabilem, artes speciales orbium motiuas tanquam propriorum instrumentorum produxit, & quia artes illæ non sunt receptæ in aliquo, oportet quod sint subsistentes, & quod sint non solum formæ intelligibiles, sed intelligentes. Omnis enim res immaterialis, si est subsistens, est intelligens, secundum doctrinam Ari. 3. de Anima tex. com. 16. Vnde cum Deus immediate producat plures artes speciales subsistentes, sequitur q̃ immediate producat plures intelligentias, ipse enim sunt essentialiter artes, & sic ibi est tantum causa & causatum, sicut intellectum, idest ars communis intellecta est causa intelligentiis artificiis subseruientis.

Nota hic diuinã declarationē.

¶ Confirmant hunc sensum verba sequentia, quibus ait, non est impossibile, vt id quod est per se intelligentia & intellectū, sit causa plurium entium, secundum quod ex eo intelligantur multi modi. Ars enim diuina, quæ est puta intelligentia & purum intellectum, secundum quod intelligitur a se practice pluribus modis imitabilis, plures artes producit. Quarum cuilibet, quia quod concipit de arte communi, est ratio operandi, cum sumat principia sua ab illa, ideo subdit, quod aliud est quod concipit de primo motore motor orbis Iouis, & aliud qđ concipit motus orbis Saturni: & est causa in anima, eius scilicet quod operetur.

In eodem cum.

¶ Confirmat quoque hoc idem proportio inter intelligentias assignata ab ipso Commentatore, ait enim in commen. 44. quod habitudo intelligentiarum aliarum ad primam, est habitudo artium specialium ad communem, ita quod sicut artes speciales perficiuntur & causantur a communi in humanis, ita proportionabiliter intelligentiæ aliæ perficiuntur causantur a prima.

ad primū.

AD primum in oppositum dicitur, quod agens dupliciter sumitur. Quandoque proprie pro illo, quod ex sua actione infert passionem, quæ magis facta abijcit a substantia: & sic sumitur ibi ab Aristo. agens, sic enim opponuntur agens & patiens. Alio modo pro omni eo, quod in genere causæ efficientis causat: & sic agens communius est mouente, vt patet ex septimo Meta. com. 31.

ad confirmationem com. 31.

¶ Ad confirmationem primam dicitur, quod & illud & similia intelligenda sunt de productione Physi. scilicet per totum & mutationem. Similiter dicitur ad secundum.

ad primã rationē ad secundã rationem.

¶ Ad authoritates Commentatoris adducta & similes sibi dicitur, quod loquuntur de agente proprio dicto & productione Physica: vel contra positionem Auicen. quod unum ab uno emanat.

¶ Ad rationem secundam, concessa Maiore, negatur Minor: stat enim apud Aristo. Commentatorem, & S. Thom. & veritatem aliquid esse ab alio effectiué, & tamen esse necessarium ex se.

AD cuius euidentiam notandæ sunt quatuor propositiones. Prima est, Possibile ex se est id, quod habet in seipso potentiam ad non esse. Patet ista ex extremis. ideo enim aliquid est in ordine possibilium, & non in ordine necessariorum, quia habet in seipso potentiam ad non esse. Si enim careret potentia ad non esse, impossibile est ipsum non esse, & sic necessarium esset illud esse.

Secunda propositio est, Id solum habet in seipso potentiam ad non esse, cuius aliquid habet potentiam ad aliud esse. Patet ista ex eo, quod nulla potentia per se primo appetit non esse, omnis enim appetitus per se tendit ad aliquod esse, sed quia cum illo ad quod tendit non potest stare esse quod habet, ideo ex consequenti appetit non esse, quod est priuatio formæ, quā habet. Sicut materia aquæ per se primo appetit formā ignis: sed quia cū forma igni non pōt simul stare aquæ forma, ideo ex consequenti appetit priuationem formæ aquæ, quam habet. Potentia ergo omnis appetens non esse prius natura appetit aliquod aliud esse. Notāter autem dixit in hac propositione, cuius aliquid habet potentiam, quoniam non totum appetit aliud esse, sed pars potentialis non enim tota aqua appetit esse ignis, sed eius materia.

Tertia propositio est, Necessarium ex se est illud quod caret potentia ad esse & non esse. Patet ista ex tertio, & quinto Metaphysicæ, textu commenti sexti. Necessarium enim est quod impossibile est aliter se habere, quod autem caret potentia ad esse, & non esse, impossibile est aliter se habere. omnis enim successio quæ dicitur sic ad aliter se habere, fit per posse hoc esse perdere, & aliud acquirere.

Quarta propositio est, quod nec intelligentiæ, nec corpora cœlestia habent aliquid sui, quod sit in potentia ad aliud esse. Ista ad intelligentias est per se nota, quia sunt simplices formæ, quo ad corpora cœlestia uero, secundum Auerroim similiter dicendum est, quia sunt substantiæ simplices apud ipsum: secundū autem S. Thomam ex eo est uera, quod materia cuiusq; eorum non est capax nisi formæ, quam habet.

¶ Ex quibus quatuor propositionibus succincte declaratis, patere potest, q̃ secundū veritatem intelligentiæ & corpora cœlestia sunt necessaria ex se, arguendo sic, Omne carens potentia ad esse & non esse est necessarium ex se: intelligentiæ & corpora cœlestia carent potentia ad esse: & non esse: ergo, &c. Cum hoc tamē stat, quod sint effectiue ab alio: potest enim unum necessarium esse effectiue ab alio necessario vt dicitur 8. Phy. tex. com. 15. & 5. Meta. tex. cum. 9. Vnde intelligentiæ & corpora cœlestia dupliciter sunt necessaria, & ex se & ab alio. ex se quidem formaliter & extrinsece, ab alio uero effectiue & extrinsece. Vnde Commentator 12. Meta. Com. 41 dicit, quod non potest esse aliquid possibile ex se, necessarium uero ex alio nisi motus: & non dixit, impossibile est aliquid necessarium esse ex se & ex alio. Et cum hoc inspexeris, fugabuntur omnes dubitatione inter dicta eius inde substātia orbis, & hic. reputauit enim impossibile nisi in motu aliquid esse necessarium ex alio præcise. pro nunc sufficiant hæc.

Nota uera hęc & optima.

Omne autem quod recipit aliquid ab alio, est in potentia respectu illius: & hoc quod receptum est in eo, est actus eius ergo oportet, quod ipsa forma vel quidditas, quæ est intelligentia sit in potentia respectu esse, quod a Deo recipit. & illud esse receptum est per modum actus, & ita inuenitur actus & potentia in intelligentiis non tamen forma & materia nisi æquiuoce. vnde etiam pati, recipere, subiectū esse, & omnia huiusmodi, quæ videntur rebus ratione materiæ conuenire, æquiuoce conueniunt substantiis intellectualibus & corporalibus, ut in tertio de Anima, Commentator dicit.

Intelligentiæ sunt cōpositæ ex actu, & potentia quo est, & quod est.

Cap. 14 circa princ. c. magno circa prin.

¶ In hac quinta particula declaratur talis conclusio, Intelligentiæ sunt compositæ ex actu & potentia, quo est & quod est: sic omne quod recipit aliquid ab alio effectiue, est compositum ex recipiente potentia & actu recepto. intelligentiæ recipiunt aliquid ab alio, scilicet esse a Deo, ergo intelligentiæ sunt compositæ ex potentia & actu maior ex eo patet, quod nihil est in seipso Minor autem ex præcedentibus nota est. Et quamuis sic sit, quod in intelligentiis inueniatur actus & potentia, non tamen habent formam & materiam. In plus enim se habent actus & potentia, quam forma & materia. Vnde pati, recipere, & subiici, & similia, quæ sunt passiones materiæ æquiuoce in inferiorib. & superioribus reperiuntur. Alia enim est ratio recipiendi, ibi & hic, ibi absque omni motu & materiali conditione, in illis uero non nisi cum motu & indiuidualibus conditionibus, ut & Commentator testatur 3. de Anima, com. 14.

Et quia, vt dictum est, intelligentia quidditas est ipsamet intelligentia, ideo quidditas, vel essentia eius est ipsum quod est ipsa, & esse suum receptum a Deo est id, quo subsistit in rerum natura, & propter hoc a quibusdam huiusmodi substantia dicuntur componi ex quo est, & quod est, uel ex quo est, & essentia, ut Boetius dicit.

In lib. de Heb. c. 1.

¶ Assignat rationem, quare intelligentiæ dicuntur compositæ ex quo est, & quod est. Omne compositum ex quidditate, quæ est ipsum suppositum & esse est compositum ex quo est, & quod est, intelligentiæ sunt compositæ ex quidditate, quæ est ipsa intelligentia, & esse quo subsistunt, ergo sunt cōpositæ ex quo est & quod est. Omnia assumpta ex prædictis sunt manifesta.

QVAESTIO XL.

Num esse actualis existentia & essentia distinguantur realiter.

CIRCA supradicta duæ dubitationes sunt. Prima est, an esse actualis existentiæ & essentia distinguantur realiter. Secunda est, an intelligentiæ sint compositæ ex actu & potentia.

Circa

¶Circa primam tria agenda sunt: Primò ponetur opinio Scoti. Secundo ponetur opinio Sancti Thomæ. Tertio respondebitur argumentis in oppositum.

QVO ad primum, Scotus in tertio sententiarum, distinctione sexta, quęstione prima, opinatur esse actualis existentiæ & essentiam rei esse idem realiter: licet distinguantur ea natura rei, sicut modus intrinsecus & quidditas cuius est, sicut nec albedo distinguitur a suo modo, intrinseco gradu, scilicet ut tria uel quatuor. Ad probandum autem hoc, licet adduci possent rationes Scoti, quia tamen unionem naturæ humanæ cum supposito diuino concernunt, decem rationes inductas ab Antonio Trombeta in quolibeto suo nunc recitandas primo censui.

¶Primo arguit, ut ipse dicit, contra fundamentum Thomæ sic, manente eadem ratione, manet idem effectus. sed tota ratio quare ponitur ab istis essentiam differre ab esse est propter indifferentiam essentiæ ad esse & non esse, nam ut dicunt, lapis est in potētia, ut sit, & non sit. ergo ubi talis indifferentia inuenitur, ibi ponenda est talis distinctio, sed ita est, quod est consimilis indifferentia esse ad esse & non esse (esse enim rosę in hyeme non est, in uere autem est) consimilis, etiam indifferentia est essentiæ ad essentiam & nō essentiam. essentia namque creaturę ab æterno non est, ergo esse differt realiter ab esse, & essentia differt ab essentia, quod est ridiculum.

¶2 Præterea, Quandocunque sunt aliqua duo essentialiter ordinata, & realiter distincta, prius potest sine contradictione fieri absque posteriori, sed essentia non potest fieri sine existentia, ergo. Minor patet, quia essentia particularis, quæ sola fit necessario est existens.

¶3 Præterea, Quæcūque distinguuntur, realiter se habent sicut res, & res, sed essentia & existentia non se habent sicut res, & res, ergo, &c. Patet ista, quia res, proprie loquendo, conuertitur cum ente in actu actualitate existentiæ.

¶4 Præterea, Nulla res componit cum sua realitate, ergo nulla quidditas differt realiter a sua existentia. Tenet consequentia, quia existentia est ipsa realitas rei, nihil enim aliud est dicere rem esse realiter, quam existere, & econuerso. Antecedens est de se notum, ridiculum est enim dicere, quod aliquid componat cum sua realitate.

¶5 Præterea, Homo uerus non componit cum sua ueritate, nec homo affirmans cum sua affirmatione, ergo quidditas non componit cum sua existentia. Consequentia patet ex eo, quod rei existentia nihil aliud est, quam positio ueritatis & affirmatio huius. Antecedens autem oppositum non uidetur bene intelligibile.

¶6 Præterea, Existentia & essentia habent idem contradictorium, ergo non distinguuntur realiter. Consequentia est nota antecedens uero manifestatur ex eo, quod nihil est quod priuet esse, quin priuet essentia, nec est aliud nihil priuans esse, & aliud nihil priuans essentia.

¶7 Præterea, Homo in potentia non componit cum homine actu, ergo essentia & existentia non componunt, & consequenter non realiter distinguuntur Consequentia relinquitur per se nota, quia essentia est in potentia, existētia uero actualitas eius. Antecedens uero patet ex eo, quod actus, & potentia diuidunt ens, ut conditio diminuens, & perficiens, sicut uerum & pictum diuidunt animal, ut Commentator dicit nono Meta. com. 7. homo ergo in potentia cum non sit homo simpliciter, cum fit homo in actu, solam conditionem distrahentem perdit positum sub conditione perficiente, & sic nullam compositionem habet cum homine in actu.

¶8 Præterea esse existentiæ si est distinctum realiter a quidditate, non est substantia, nec accidens, ergo probatur antecedens, quod enim non sit accidens, ut concessum ponatur. Quod autem non sit substantia, probatur, quia aut est materia, aut forma, aut compositum, nullum illorum est apud Thomam, ergo, &c.

¶9 Præterea, Existentia & essentia distinguuntur realiter, ergo in qualibet generatione substantiali sunt duo termini totales, & duo termini formales. Consequens est impossibile, ergo, &c. Consequentia probatur quo ad utranque partem, supponendo duo. Primum est, quod compositum per se unum fit ex per se actu, & per se potentia, ex octauo Metaphysicæ, ubi nullā causam nouit Arist. quare compositum substantiale est per se unum, nisi quia materia est per se potentia, forma uero per se actus. Secundò supponitur, quod essentia est per se potentia, existentia uero per se actus. Ex quib. concluditur, ꝙ id quod resultat ex esse & essentia, est per se unum, quo dato, sequitur quod erunt duo composita per se unitatem habētia, quorum alterum erit compositum ex materia, & forma, alterum ex esse & essentia, & cum unumquodque per se unum natū sit terminare generationem, ergo in generatione erunt duo termini totales, & sic patet prima pars. Erunt etiam duo termini formales, s. existētia & forma substantialis, qđ etiā probatur sic. Terminus formalis generationis est id, quo aliquid generatur, sed tam existentia, quā forma est id, quo aliquid generatur, ergo &c. probatur. Minor sic, Eo modo, quo aliquid est ratio essendi, est ratio generandi, sed existentia est ratio essendi, ergo est ratio generandi. Vel formetur sic ratio. Eo modo quo aliquid generatur, eo modo est, sed per seipsum compositum non generatur per esse sic, quod esset sit terminus generationis, ergo non habet esse per ipsum esse. Consequens est falsum, ergo altera præmissarum, non maior ergo minor.

Tex. c. 15.

¶10 Præterea, Ex existentia & essentia fit per se unum, ergo datur processus in infinitum in essentiis. Consequens est impossibile, ergo, &c. Antecedens patet ex præcedenti ratione, & probatur sic. Nam sicut ex materia & forma resultat tertium per se unum, quia illa est per se potētia, hæc per se actus, ita ex existentia & essentia, cum etiam existentia sit per se actus, & essentia, per se potentia, eadem enim ratio est. Consequentia autē probatur, quia si ex esse & essentia fit tertium per se unum, cum illud iterum distinguatur a sua existentia, componet cum ea, & ex eis fiet aliquod per se unum, & iterum arguitur eodem modo de illo, & sic in infinitum. Hæc de primo.

QVO ad secundum opinio S. Thomæ ab eo posita in secūdo contra Gentiles, c. 52. est quod in omni creatura quidditas, & eius esse actualis existentiæ distinguuntur realiter, & licet hæc conclusio nunc in textu probata sit, attamen ad pleniorem declarationem deducam tres probationes ex S. Tho. ibi.

Opi. S. Th. 2. cont. c. 52.

¶Prima est, Omnis essentia creata habet aliquid sibi realiter coniunctum, præter suū esse, nullum esse receptum habet aliquid sibi annexum præter se, ergo nullum esse irreceptum est essentia creaturæ, & consequenter esse & essentia non sunt idē, esset enim ipsum esse irreceptum si esset idem essentiæ sicut, & ipsa essentia irrecepta est, de substantiis loquendo. Maior est nota per se. Socrates enim præter suum esse habet quantitatem, albedinem & similia, similiter substantiæ separatæ, ut nunc supponimus, habent aliquod accidens, puta actum intelligendi saltem. Minor uero declaratur ex eo, quod si affirmatio est causa affirmationis, negatio erit causa negationis, sed præcisa causa, quare esse habeat aliquid præter se annexum, est, quia esse est receptum in alio, in quo potest recipi aliud, quod patet ex hoc, quod esse substantiale Socratis & esse album eiusdem nulla alia ratione adunatur, nisi quia utrumque recipitur in Socrate, sunt enim tantum unum subiecto. Cum ergo esse non erit receptum, non remanebit aliquis modus, quo potest habere aliquid sibi annexum.

Prima rō.

¶Confirmatur hoc, quia esse substantiale Socratis, aut adunatur cū aliis præter se identice, & hoc est manifeste falsum esse: esse enim substantiale Socratis, non est esse albū. Aut sicut potētia & actus, ita quod esse substantiale sit potentia, & accidentale actus eius, & hoc non, quia nullum esse actualis existentiæ potest poni subiectum alterius, cum sit ultima actualitas. Remanet igitur, quod ea ratione adunentur, quia ambo recipiuntur in tertio, & ideo sublato hoc ab ipso esse actualis existentiæ, ꝙ sit. s. receptum, aufertur etiam, quod possit habere aliquid sibi annexum, & hoc est quod Boetius dicit in Hebdomadib. quod ipsum quod est aliquid, habet sibi præter se coniunctum, ipsum uero esse nihil.

Cap. 1. propositiōe 4.

¶Secunda ratio ad idem est, Omne esse irreceptum est infinitum simpliciter, nullum esse creaturæ est infinitum simpliciter, ergo nullum esse creaturæ est esse irreceptum, ergo distinguitur ab essentia, &c. Minor est per se nota. Maior probatur sic. Omne purum esse est infinitum simpliciter, omne esse irreceptum est purum esse. ergo omne esse irreceptum est infinitum simpliciter. Maior est nota ex terminis (esse enim ideo est limitatum, quia non est purum, sed prædicamentis mixtum) esse. n. limitatur per naturas prædicamentales, a quibus si deputetur, omne finitate carens, infinitum omnino restabit. Minor uero etiam patet ex præcedenti ratione, & ex ratione facta supra in textu. Et adhuc exemplariter declaratur. Albedo si ponatur nō recepta in aliquo, est pura albedo, & nihil haberet nisi se tantum, et esse infinita in specie albedinis, ut de se clarum est, non enim potest a sano intellectu imaginari albedo separata definita ad aliquem modum albedinis, omne enim quod est per se tale, habet omnem perfectionem possibilem illi naturæ, sicut homo separatus apud Platonem, habet omnem perfectionem possibilem naturæ humanæ.

Secūda rō.

Nec ualet id quod Antonius Trombeta contra hoc dicit sumptum ex Scoto, secundo sententiarum, dist. 3. q. ul. quod si albedo esset separata, & haberet omnem perfectionem possibilē tali speciei, sequeretur quod albedo esset infinita simpliciter, quia haberet perfectionem infinitorum indiuiduorum possibilium esse sub specie albedinis. Hoc inquam nihil ualet, quoniam sicut infinita indiuidua albedinis, etiam simul posita non sunt perfectionis infinitæ simpliciter, cum sint limitata ad speciem albedinis, ita nec albedo separata eorum perfectiones habens erit infinita simpliciter, sed in tali specie.

¶Tertia ratio est ita, Id quod conuenit naturę specificę absq;

Tertia rō.

omni causa effectiua, distinguitur realiter ab eo, quod conuenit illi, nō nisi per aliquam causam effectiuam: sed prædicata quidditatiua conueniunt rei absque omni causa effectiua. existentia autem non conuenit rei, nisi per aliquod efficiens: ergo prædicata quidditatiua, & existentia rei distinguuntur realiter. Maior est per se nota: Minor etiam quo ad secundam partem est clarissima: quo ad primam vero declaratur sic, Seclusa omni causalitate effectiua respectu rosæ, quæro an illa sit uera, Rosa est substantia corporea. si sic, habeo intentum. si non, ergo rosa absolute sumpta non est in prato: & prædicata primi modi possunt intelligi non ad esse rei, & diffinitio separatura diffinito: quæ omnia non sunt imaginabilia, &c. Videtur etiam hæc opinio ab antiquis deriuata, Platone scilicet Alpharabio, Auicenna, Algazele, Boetio, Hilario, Alberto, & eorum sequacibus, licet ab Arist. nihil manifesti in hac re habeamus. Hæc de secundo.

QVO ad tertium, respondetur argumentis in oppositum. Et ad primum dicitur præmittendo, quod arguens non uidit S. Tho. in fonte: vt enim apparet ex secundo contra Gentiles, vbi ex intentione septem rationibus fundat suam opinionem, seu positionem, ratio assumpta ab arguente non nominatur inter illas, unde peccauit imponendo nobis hoc esse totum fundamentum positionis nostræ, licet illa ratio ex dictis S. Tho. 1. sen. distinctione octaua, quæstio 4. artic. 2. elici possit (ubi tamen de hac re non tractat) & est formanda sic ratio illa, Essentia particulariter sumpta est indifferens ad esse & non esse, ergo distinguitur realiter a suo esse. Nec ualet responsio sua dicentis, quod in antecedente oportet addere, quod essentia habeat propriam realitatem aliam a realitate existentiæ, quia hoc est uoluntarium. Distinctio enim realis est inter materiam & formam, quas Philosophi non dubitant habere eandem realitatem existentiæ, cum ex eis ponant unum per se fieri.

¶ Ad argumentum ergo contra hanc rationem factum dicitur, quod falsum est, quod esse sit indifferens ad esse, & non esse, & essentia ad essentiam & non essentiam: nihil enim est indifferens ad aliqua duo quorū alterū sibi determinat in sua diffinitione: cōstat aūt q̄ esse est de intellectu esse, & essentia de intellectu essentiæ. Quod aūt esse rosæ in hyeme nō sit sed in uere: hoc iō est, q̄a essentia rosæ cui semꝑ sua prædicata quidditatiua adsūt, ad actum essendi non peruenit, & non ideo, quia ipsum esse sit indifferens. Cum autem addit quod essentia est indifferens ad essentiam, & non essentiam, quia non est ab æterno, non uidetur intelligere uocem propriam, ex negatione enim actus essendi ab æterno, bene sequitur, quod rosa sit indifferens ad esse & non esse: sed non quod sit indifferens ad rosam & non rosam. vt enim dicunt Alpharabius, Auicenna, Algazel, & Albertus, siue rosa sit siue non sit, semper est rosa, & semper est substantia corporea, &c. si aliquo termino mensuræ in his uti licet.

¶ Ad secundum negatur vtraque præmissa: & Maior quidem supposita ostensa est esse falsa. Minor uero ostenditur in Christo in quo humanitas absque creata existentia actualis est.

¶ Ad tertium negatur Maior ad intellectum arguentis: non enim requiritur ad distinctionem realem, quod vtrunque eorū habeat propriam existentiam.

¶ Ad quartum dicitur, quod sicut esse est duplex scilicet existentiæ & essentiæ, ita duplex est realitas essentiæ & existentiæ: & licet nulla res componat cum sua realitate, tamen cum hoc stat, quod componat cum realitate existentiæ, unde essentia hominis absolute in reali prædicamento, substantiæ scilicet reponitur; posita autem in rerum natura fit realis realitate existentiæ.

¶ Ad quintum dicitur eodem modo: quia etiam uerum conuertitur cum ente & re, unde simpliciter homo dupliciter est uerus, scilicet ueritate essentiæ, & existentiæ. homo uerus ueritate essentiæ non componit cum tali ueritate, quæ nihil aliud est, quam fundamentalis conformitas ad sua prædicata quidditatiua, componit autem cum sua ueritate existentiæ, idest cum esse, quod fundat hanc ueritatem, homo est, similiter dicitur de affirmatione.

¶ Ad sextum negatur antecedens, cuius probationis vtrunq; assumptū est falsum. Cum enim quot modis unum oppositorū dicitur, tot dicatur & reliquum (in primo Topicorum) sicut ens dupliciter dicitur, scilicet ens quidditatiuum & existentiæ, ita nō ens, seu nihil dr̄ dupliciter, scilicet nihil quidditatiue, & nihil existenter homo enim absolute sumptus cum sit in prædicamēto substantiæ, est ens quidditatiuē, non tamen extra nihil oppositum actuali existentiæ, & ideo aliud est nihil oppositum enti prædicamentali seu essentiæ, & aliud, quod opponitur existentiæ actuali &c. & similiter alia est negatio essentiæ & alia est negatio existentiæ.

¶ Ad septimū negatur consequentia, non. n. idē est dicere, hō in potentia componit cum homine in actu & essentia cōponit, cum existentia. prima. n. est falsa, quia idem non componit cum seipso: secunda aūt est uera, quia existentia realiter distinguitur, vnde non est eadē proportio existentiæ ad essentiam, & hominis in actu ad hominem in potentia. Inter prima. n. est proportio potentiæ receptiuæ ad actum: & distinctio realis utroque extremo posito extra causas suas: inter secunda uero non, sed est proportio eiusdem ad seipsum secundum diuersas sui dispositiones simul incompossibiles, scilicet esse in potentia & esse in actu.

¶ Ad octauum negatur antecedens: existentia enim substantiæ est substantia, & existentia accidentis est accidens: & (vt supra patet) existentia substantiæ non est materia, nec forma, nec compositum, sed actualitas omnium eorum: & sic est reductiue in genere substantiæ. Sed contra hoc instat arguens sic. Omne quod est reductiue in genere, reponitur vt principium ipsius: sed esse non est principium substantiæ, ergo non est in genere substantiæ reductiue. In hoc eod. c.

Ad hoc dicitur, quod cum esse sit vltima actualitas rei, & vltimum in generatione sit primū in intentione esse in genere substantiæ vt principium formale vltimatum ipsius substantiæ: per hoc enim res reponitur in genere substantiæ, quia est capax esse substantialis: etenim differentiæ in omnibus generibus (vt infra declarabitur) summuntur ab ordine ad ipsum esse.

¶ Ad nonum negatur consequentia. Ad cuius probationem dicitur, quod primum suppositum male intellectum adducitur, eo quod Arist. 8 Met. tex. com. 15. quem arguens adducit, non dicit quod ex per se potentia & per se actu resultet vnum tertiū sed quod adeo res habens partes est una: quia altera est actus, altera uero potentia, & intelligendum est (sicut supra declaratū fuit) si ad compositionem realem referatur scilicet quod altera pars est pura potentia, eo quod ex duobus actibus non fit tertiū per se unum: modo quidditas rei & existentia eius non se habēt sicut pura potentia & actus, nec sunt partes, ut patet: unde authoritas illa non est ad propositum. Relinquitur ergo falsum esse, q̄ essentia fiat tertium per se unum: & consequenter probatio consequentiæ, quo ad primam partem nihil ualet, quia non sunt ibi duo composita. Ad probationem uero consequentiæ quo ad secundam partem dicitur, quod non inconueniens generationem habere duos terminos formales diffinitiuos unum primo, alterum secundario. terminus formalis generationis primus est forma, secundarius autem esse, sicut per oppositum creationis terminus formalis primo est esse: secundarius uero forma, & hoc modo cōceduntur argumenta.

¶ Quod si intendat probare, quod esse sit terminus generationis, primo respondetur & dicitur, quod id quod assumit, scilicet eo modo, quo aliquid est ratio essendi, est ratio generandi. falsum est: licet enim sit uerū, quod id quod est ratio essendi, sit ratio rei quod generetur? non tamen est uerum, quod eo modo quo est ratio essendi, sit ratio generandi, & ratio est: quia res per generationem non exit de non esse omnino ad esse, sed de priuatione ad formam, ut dicitur 1. Phy. creationis enim est propriū, ut res transferat de non esse omnino ad esse, quo fit ut esse, quod est prima ratio essendi, merito sit & prima ratio primæ productionis quæ est creatio. & forma, quæ est secundario ratio essendi, sit prima ratio secundæ productionis, generationis scilicet. unde & primo Physicorum, principia generationis ponuntur forma & priuatio. Per idem patet ad aliam formam eiusdem rationis falsa enim est maior, alius namque est modus quo res generatur: & alius quo est, est enim per formam secundario, per se autem primo, generatur uero econuerso. c. 75. 1. c. 66. & 67.

¶ Ad decimum patet responsio ex dictis, falsum enim est antecedens.

CIRCA secundum dubium sciendum est, communem Philosophorum sententiam esse intelligentias alias à prima non esse actus omnino puros: sed admixtionem in se potentiæ habentes: uerū diuersitas inter eos magna est de modo quo hæc duo, actus scilicet & potentia, eis insunt. Secundū dubium. Vtrum intelligentiæ sint compositæ ex actu & potentia.

¶ Et ut reliquos omittamus, ne limites intentionis nostræ egrediamur: Sco. in primo sent. dist. 8. q. 2. opinatur omnem creaturam esse compositam ex actu & potentia, hoc modo, quia quælibet creatura cum non sit nihil, oportet quod habeat aliquam actualitatem: & cum sit diffinita ad tale genus, uel speciem, seu gradum perfectionis, oportet quod habeat in se negationem alterius perfectionis possibilis repertæ in latitudine entis: & sic fit possibilis, quicquid enim est ens, & caret aliqua perfectione in ente possibili, est simpliciter possibile, & sic qualibet res est composita ex actu & potentia obiectiua, ex eo enim quod est habet in se actum: ex eo uero, quod est ens possibile, habet in se potentiam, possibile namque à potentia dicitur. Cum autem solus Deus sit actus non possibilis, idest, nō potens terminare actionem alicuius agentis sui factiui: intelligentiæ apud ipsum erunt compositæ ex actu & potentia obiectiua tantum. quia nullam in earum substantia receptiuam formam ponit. Opi. Sco. 1. d. 8. q. 2.

S Thomas autem ex fundamentis in dubitatione præcedenti positis, opinatur intelligentias & quamlibet creaturam esse compositas ex actu & potentia: sicut ex duabus rebus distinctis realiter, esse scilicet & essentia: nec oportet repetere probationes, sed soluere rationem Sco. quam ibidem facit contra hoc. Arguit. n. Rō Scot. ibi supra.

sic,

sic, Si in qualibet creatura est compositio ex duabus rebus accipio alteram illarum rerum cõponentium, & quæro, an sit simplex, an composita. Si simplex, ergo non quælibet res creata composita. Si composita, iterum quæretur de partibus eius, & & sic in infinitum.

Respondetur.

¶ Ad hoc facillime respondetur, procedit enim argumentum ex malo intellectu positionis nostræ, cum namque dicitur, quod quodlibet aliud a Deo est compositum, ly Quodlibet, distribuit non nisi pro his, quæ uere sunt & proprie esse habẽt, quæ apud Arist. & ueritatem sunt solæ substantiæ, omne ergo suppositum tam substantiale, quam accidentale (si sic loqui licet) est compositum ex actu & potentia & realiter distinctis, quidditate.s.& esse: Socratis enim quidditas, ut declarauimus, distinguitur realiter a suo esse, & huius albi albedo distinguitur realiter a suo esse, & huius albi albedo distinguitur realiter a sua propria existentia, ut ex dictis patere potest. Non enim sumus adeo insensati, ut dicamus omnem entitatem qualitercunque esse compositam. Componentia enim ultima in resolutione quis dubitat oportere esse simplicia? Dicimus igitur in proposito intelligentias cum subsistant habere in se quidditatem, & existentiam adunatas, ut potentiam & actum, & sic compositas esse ex duabus rebus realiter distinctis. Scotus autem sententiam tenere potest suam absque alterius læsione, sed linguam coercere debet.

Septimo Meta.te.c. 27.q. præ.

Et quia in intelligentijs ponitur potentia & actus, non erit difficile inuenire multitudinem intelligentiarũ, quod esset impossibile, si nulla potentia in eis esset. Vnde dicit cõ. in tertio de Anima, quod si natura intellectus possibilis esset ignorata, non possemus inuenire multitudinem in substantijs separatis Est ergo distinctio earum adinuicem secundum gradum potentiæ & actus, ita quod intelligentia superior, quæ plus propinqua est primo, habet plus de actu & minus de potentia, & sic de alijs, & hoc completur in anima humana, quæ tenet ultimum gradum in intellectualibus substantijs. unde intellectus potentialis eius se habet ad formas intelligibiles sicut materia prima quæ tenet ultimum gradum in esse sensibili ad formas sensibiles, ut commentator tertio de Anima dicit, & ideo Philosophus comparat eam tabulæ rasæ in qua nihil est depictum. Et propter hoc, quia inter alias substantias intelligibiles plus habet de potentia, ideo efficitur intantum propinqua rebus materialibus, ut res materialis trahatur ad participandũ esse suum: ita quod ex anima & corpore resultat unum esse in uno composito, quamuis illud esse, prout est animæ, nõ sit dependens a corpore, & ideo post istam formam, quæ est anima, inueniuntur aliæ formæ plus de potentia habentes, & magis propinquæ materiæ, intantum quod esse earum sine materia non est in quibus etiam inuenitur ordo, & gradus usque ad primas formas elementorum, quæ sunt propinquissimæ materiæ, unde nec aliquam operationem habent nisi secundum exigentiam qualitatum actiuarum & passiuarum, & aliorum quibus materia ad formam disponitur.

Facile est numerum intelligentiarum inuenire cũ sint cõpositæ ex actu, & potẽtia. Tertio de Anima. T.c.14.

¶ In hac sexta & ultima parte huius cap. de multitudine intelligentiarum agens primo proponit duas conclusiones, quarũ prima est, quod secundum fundamenta prædicta non est difficile inuenire pluralitatem intelligentiarum. Secunda est, quod absque talibus fundamentis impossibile est inuenire in eis pluralitatem, & hoc quidem non nisi authoritate Commen. 3. de Anima. commen. 14. Probatio uero primæ conclusionis est, quia quandocunque est aliquod medium per participationem utriusque extremi plurificatur penes maiorem participationem unius & minorem alterius, uerbi gratia, Imponatur nomen coloribus medijs, & uocentur A, tunc A quia est inter albedinem, & nigredinem medium, per participationem multiplicetur in plures species, puta pallidum, croceum, citrinum, propter maiorem appropinquationem ad albedinem & recessum a nigredine, & econuerso, sed intelligentia est quid medium secundum præhabita inter duo extrema, scilicet actum purum, & puram potentiam, participans naturam utriusque, quia habet actum coniunctum potentiæ, ergo intelligentias plures esse, ex hoc fundamento facile perpendi potest, scilicet ex eo quod sunt compositæ ex actu & potentia.

AD horum euidentiam est sciendum, q; in latitudine entis sunt duo extrema.s. Deus gloriosus actu purus omnino, & materia prima pura potentia omnino, reliqua omnia sunt intermedia, utpote habentia actum & potentiam, & attenditur eorum essentialis, seu specifica multitudo penes appropinquationem & elongationem ab extremis, quia enim aliquid magis sapit naturã actus, quam aliud, & illud, quam aliud, ideo plura sunt, & dignitas in eis est penes maiorem appropinquationem ad extremum nobile, s. actum purum, quanto enim res est actualior, & minus potentialis, tanto nobilior, omnes igitur formæ intermediæ participant actum & potentiam. Sed inter eas quædam tantum actualitatis sortitæ sunt, ut adeo propinquæ sint actui puro, quod per se absque materia subsistant, utpote ab ea ualde elongatæ, non tamen sine admixtione potentiæ, cuius puritas est ratio materiæ quod sit existentium, & inter has tanta latitudo est secundum maiorem & minorem participationem actus & potentiæ, ut ultima earum tantum potentialitatis habeat, qđ materiam informet (anima scilicet intellectiua.) Hæc enim inter omnes formas subsistentes elongata est maxime ab actu puro, propter quod contingit, quod adeo appropinquat alteri extremo, ut materiam ipsam recipiat, & ad eius esse trahatur. Aliæ autem formæ tantum potentialitatis habent, quod a materia dependent in esse & fieri, inter quas etiam magna latitudo inuenitur, dum quædam quibusdam actualiores sunt. Quod ex operibus cognoscere potes (operatio enim facit cognoscere formã) unde formæ elementorum, quæ sunt maxime potentiam habentes, utpote materiæ propinquissimæ, nullius sunt principia operationis, nisi per materiales qualitates, s. caliditatem, frigiditatem. Formæ uero mixtorum, utpote eleuatiores a materia altiori modo operantur, sicut adamas trahit ferrum non ratione caliditatis, aut frigiditatis, sed ex naturæ proprietate, Formæ autem animalium longe actualiores dignoscuntur, cum seipsa mouere & alia discernere inuenimur.

EX his non solum percipitur, quam facilis sit aditus ad pluralitatem intelligentiarum cognoscendam, sed etiam quod impossibile est fingere illam absque hoc fundamento. Quomodo enim latitudo potest inueniri in eo quod actu & potẽtia caret? Commune est namque omnibus extremis, si extra sunt, latitudinem in seipsis non compati, essent enim ulti. & non ultima, ut de se patet, & ideo oportet media esse illa, in quibus latitudo quæritur, quæ utriusque extremi naturam sapiant. Et quia intellectualem naturam, quam ex hoc, quod intellectualis est, scimus actualitatem habere, non cognosceremus habere potentiã admixtam, nisi uideremus animam nostram illam habere, cum potentia æquiuoce dicatur de potentia rerum intellectualium, & de potentia rerum sensibilium, & sine potentia non potest intelligi multitudo substantiarum intellectualium, ideo Commentator ait, quod si non esset nota natura intellectus, nõ possemus intelligere pluralitatem in substantijs abstractis.

Notanda sunt in hac litera tria. Primum est, hoc ex dictis Commentatoris adducitur, quod si non esset nota natura intellectus possibilis, non possemus scire pluralitatem in substantijs immaterialibus.

Tertio de Anima c. 5.

¶ Secundum est, quod Sanct. Thom. non dicit animam intellectiuam esse adeo potentiæ participem, ut forma materialis sit, sed ut materia trahatur ad participandum esse ipsius animæ.

¶ Tertium est, quia dicit animæ & corporis esse unum & idẽ esse, quod est independens a corpore.

Primo dicto uidetur obuiare processus Arist. 12. Met. tex. cõ. 43. ubi ex pluralitate motuũ pluralitatem intelligentiarum cõcludit, & nullo modo meminit actus, & potentiæ. Sed hoc recte intelligentibus non obstat. Aliud est enim concludere numerũ motorum, & aliud est concludere pluralitatem substantiarum intellectualium, licet enim idem subiecto sint motores orbium, & substantiæ immateriales, differunt tamen ratione, adeo ut ad diuersas scientias pertineant, secundum Commentatorem 12. Met. com. 6. & ideo ex pluralitate motuum quamuis pluralitas motorum ut sic concludi possit: non tamen pluralitas substantiarum intellectualium ut sic. Intendunt igitur Auerrois & S. Tho quod intelligentiarum, inquantum intelligentiæ sunt, multitudo non nisi per notam naturam intellectus possibilis discernitur a nobis: licet etrum, inquantum motrices sunt orbium, ex suorum effectuum numero pluralitas inferatur. Vel dicito, quod uenatio illa supposita notitia habita in libro de Anima: ubi radicaliter innotuit pluralitas substantiarum intellectualiũ possibilis, quærit ea numero motuum quot sunt. Quod autẽ ibi supponitur, motores proprios orbium habere potentiam admixtam, potest persuaderi ex eo, quod supponitur ibi, s. motores proprios orbium esse proportionatos suis orbibus, ita ut unus unum tantum moueat orbem. Et si stella adderetur, uel non moueret, uel tardius (ut dicitur secundo Cœli textu com. 71.) Talis enim proportionis, seu commensurationis, cum alterum extremum sit res materiales, s. orbis, reliquum extremum a potentia omnino denudatum putandum non est, imo a sano intellectu non est intelligibile.

¶ Propter secundum intelligendum est inueniri duplicem rerum ordinem in uniuerso, intelligibilium scilicet sensibilium. Ordo sensibilium materialis est materiam sibi necessario uendicans, omnes enim substantiæ sensibiles materiam habent, licet diuersimode, ut dicitur octauo Met. tex. com. 3 & 12. Ordo intelligibilium immaterialis est, & a materia non dependes. Intel

ligibile

ligibile enim est vnumquodque per separationem a materia, vt dicitur 3. de Anima tex. commen. 11. Cum ergo materia sit sub aliqua forma sensibilis ordinis, cuiusmodi est nis forma hēns oē vires suas sensibilib. organis affixas, nō egredit limites proprios. ipsa enim ad illud genus pertinet. Cum uero sit sub forma intelligibilis ordinis, extra limites suos ascendit & trahi dicitor ad id quod capacitatem eius transcendit, scilicet esse rei a se non dependentis, & quia supremum infimi attingit infimum supremi, secundum doctrinam Dionysij in libro de Cælesti hiera. ca. ideo supremum inter sensibilia, homo. s. seu materia eius coniūgitur infimæ formæ intelligibilis ordinis, scilicet animæ intellectiuæ, & eius esse participat, & propter hoc dicitur, quod materia trahitur ad esse eius, eleuatur enim materia ad superius.

Num esse animæ sit etiam ipsius corporis.

AD euidentiam tertij adducendæ sunt rationes Scoti contra hoc dictum S. Tho. ut magis ueritas elucescat. Scot. in quolibet. q. 9. & 4. sen. dist. 43. q. 1. sex motiua contra hoc facit, quorum aliqua recitantur ab Antonio Trōbetta, in quæstione utrū corruptum potentiam diuinam possit idem numero redire: in qua tam ipse, quam Scotus ubi supra S. Thomæ opinionem non suam attribuunt de eo quod ibi quærit, & hoc quia locuti sunt non tota lege perspecta, & iuxta Arist. ad pauca respicientes, de facili enunciant.

¶ Arguit ergo primo in proposito sic, Esse animę & hominis est idem, ergo anima coniuncta corpori non est perfectio seipsa extra corpus. Consequens est contra S. Tho. prima parte, q. 69. ubi dicit animam habere perfectiorem statum in corpore, quā extra. Consequentia autem probatur, quia nihil habens idem esse, ex hoc solo est perfectius, quod aliquid communicat alteri, licet alterum perficiatur ex hoc, communicare enim licet supponat perfectionem in communicante, non tamen dat illam ei, modo anima in corpore sit semper, retinet idem esse, nihil in corpore plus habet, nisi quod communicat esse suum corpori, ergo ex hoc non est perfectior seipsa separata. Et confirmatur, quia ex hoc solo quod causa non communicat aliquid, nullam imperfectionem acquirit, ergo anima non est imperfectior separata si idem esse retinet, nihil enim amisit nisi sui cōmunicationem corpori.

¶ 2 Præterea, Anima habet idem esse cum homine, ergo homo non est perfectior in essendo ipsa anima in essendo. Antecedens est falsum, consequentia uero probatur, quia quæcunque habent omnino idem esse, sunt æque perfecta in essendo, uel saltem id, cui communicatur illud esse non est perfectius in essendo communicante.

¶ 3 Præterea, Homo, vt homo, est tertium ens realiter distinctum ab vtraque sui parte, s. anima & corpore, ergo habet proprium esse aliquid ab esse partium, & consequenter non est idē esse animæ & hominis Tenet consequentia, quia distinctum ens debet habere distinctum esse.

¶ 4 Præterea, Esse hominis in morte corrumpitur, esse autē animę non corrumpitur, ergo esse animæ, & hominis non sunt idem. Cōsequentia plana est, & antecedens probatur, quia sicut generatio terminatur ad esse cōpositi. s. hominis: ita corruptio ad esse ipsius.

¶ 5 Præterea, Homo post mortem non manet, ergo nec esse eius. Tunc vltra, Esse hominis non manet post mortem, ergo esse animæ & hominis nō est idem, cum esse animæ remaneat. Processus totus clarus est, excepta prima consequentia, quæ probatur ex eo quod nullius actuale esse inuenitur, cū illud cuius est, non inuenitur.

¶ 6 Præterea, In homine est alia forma præter animam, ergo in ea est aliud esse præter esse animæ. Consequentia est nota, quia quælibet forma habet proprium esse, antecedens uero alias probatum est.

Antequam ad argumenta hæc respondeatur, aduertas primo fundamentum S. Th. uniuersaliter esse, in omni composito non inueniri nisi unum esse substantiale actualis existentiæ, de quo nunc sermo est, eo quod unam tantum formam substantialem in composito tenet, ab una enim forma non est nisi unum esse substantiale. Sed inter esse hominis & esse aliorum primo sit actus suppositi, ut quod in homine, tamen totum compositum mendicat illud esse a forma, cuius est primo actus, ut proprij & completi principij, in alijs uero compositis forma mēdicat illud a composito. Et est ratio disparitatis, quia in solo homine qui supremum tenet locū inter sensibilia, ordo inferior, sensibilis. s. trahitur ad ordinem superiorem intelligibilem & immaterialē. Vnde esse hominis, cum ab anima intellectiua fluat, immateriale & altiori ordinis, quam homo, sicut & ipsa anima, & ideo homo mendicat illud ab anima, cui est proprium, utpote ad suum pertinens genus, & inde est quod post mortem hominis anima remanet, esse etenim proprium independens erat a composito corrupto, & sic illud retrahendo ad se subsistit. Cæterorum uero esse, cum sint eiusdem ordinis cum compositis, quibus attribuuntur, sicut & formæ a quibus fluunt, formæ ipsæ mendicāt a compositis, sicut & fieri, ita quod tandem illo gaudent, quamdiu in compositis sunt, unde corruptis compositis, ipsæ (cum sine existentia remanere non possint) desinunt statim.

Differētia inter hominem, & alia composita materialia.

Aduerte secundo pro resolutione argumentorum tres propositiones. Prima est, quod cum duplex sit perfectio rei, prima. s. & secunda, res creata potens causare, etsi non efficiatur perfectior secundum defectionem primam, ex hoc quod actu causat, efficitur tamen perfectior secundum perfectionem secundam. Patet hoc ex tribus. Primo ex eo quod est magis in actu res actu causans re in potentia causante. operatio enim est actus secundus causæ, perfectio autem actualitatem sequitur, sicut imperfectio autem actualitatem sequitur, sicut imperfectio potentialitatem. Secundo patet ex eo quod unumquodque est perfectius coniunctum suo fini, quam separatum ab illo res, autem actu operans coniuncta est suo fini intranco, qui est operatio, iuxta illud secundi de Cœlo & mundo text. comm. 17. Vnumquodque est propter suam operationem. Tertio patet idem, quod unumquodque quanto est similis Deo, tanto perfectius est, res autē actu causans est similior Deo quam non actu causans, quia non solum assimilatur Deo secundum hoc, quod est, sed etiam secundum hoc, quod est communicare se alijs.

¶ Secunda propositio est, Res est perfecta simpliciter non propter perfectionem primam, sed propter ultimam. Hoc traditur a Boetio in libro de Hebdomadibus, dicente, Intueor in rebus aliud esse, quod sunt, & aliud esse, quod bona sunt, & declaratur a S. Tho. 1. p. q. 5. ar. 1. ad primum.

¶ Ad cuius intellectum nota, quod ut idem dicit prima parte, q. 6. art. 3. triplex est perfectio, rei. s. prima, secundum quam res constituitur in suo esse, sicut prima perfectio hominis est esse suum substantiale. Secunda uero est, secundum quam est potens proxime ad suas perfectas operationes, sicut uires animæ, & habitus eas informantes, quibus homo in perfectam operationem potest exire. Tertia autem perfectior est, secundum quam coniungitur suo fini: sicut speculatio, quæ hominem substantiis separatis unit. Manifestum est autem, nō esse hominem simpliciter perfectum, qui sola naturæ bonitate gaudet, aut qui a proprio fine procul est, unde ordo entis simpliciter ad ens, secundum quid oppositus est ordini perfecti simpliciter ad perfectum secundum quid, secundum namque esse substantiale homo ens simpliciter dicitur, perfectus autem secundum quid, ideo eum qui nullam aliam perfectionem habet, nisi quia est homo perfectus, non asserimus simpliciter, sed cum additione dicimus, quod est perfectus secundum esse substantiale. Secundum uero esse accidentale, quale est habituum & operationum, ens secundum quid non dicitur, perfectus autem simpliciter, nihil enim tunc sibi deficit totum, quæ ad perficiendum hominem exigumur. Patet ergo intenta propositio, q. s. res est perfecta simpliciter ex ultima perfectione.

Composito nō dicitur ordo entis simpliciter & ordo perfectionis simpliciter

¶ Tertia propositio est ista, Realis pars essentiæ perfectior est in toto existens, quam separata, & declaratur sic, Vnumquodque est perfectius, cum est in complemento sui esse specifici, quam cum deficit ab illo, pars autem essentialis quando est in toto, est in cōplemēto suæ speciei, ad cuius integritatem essentialiter ordinatur: cum autem est separata ab eo, iam cum esse completo speciei non est natura specifica materiam & formam aggregante: perfectior igitur est in toto pars essentialis, quam separata.

¶ Ex quibus ad propositum descendendo, dicimus perfectiorem statum habere animam intellectiuam in composito, quam extra, eo quod quando est coniuncta corpori, habent non solum perfectionem primam, quæ est esse, sed etiam perfectionem secundam influendo uires suas corpori, & communicando se: & sic similior est Deo, quam separata, licet Deus omnino immaterialis & incomponibilis sit, sicut cor motum similius est Deo, quā non motum, licet Deus sit omnino immobilis, perfectio enim cotum consistit in hoc.

¶ Est præterea perfectior in corpore, quia in eo habet completum esse specificum, quod non nisi partialiter obtinet separata, quamuis enim integrū esse existentiæ retineat separata, quod in composito habebat: non tamen habet tunc integrum esse essentiæ completum in specie eo modo, quo nata est habere, scilicet ut pars in toto: ad quod tamen habendum non accidentaliter, sed essentialiter ordinatur: unde falsum est, animam separatam retinentem idem esse actualis existentiæ, & nihil nisi sui communicationem ex separatione perdidisse, amisit enim esse quidditatiui specifici integritatem, quandoquidem in sua specie integra non manet, vnde & B. Th. in quæstionibus de anima, q. 1. ad 16. ait principia essentialia alicuius speciei ordinari, non ad esse tantum, sed ad esse huius speciei. Licet igitur animal possit per se esse, non tamen in complemento suæ speciei esse sine corpore.

AD primum ergo argumentorum negatur consequentia. Cuius probationem patet ex prima propositione assumere falsum, licet enim communicare supponat primam perfectionem

in

in communicatione, tamen perficit ipsum perfectionem secundam, quia non perfectior simpliciter dicitur: immo apud Dionysium, supremum, quod participant creaturæ, de Deo est, quod communicatiuæ sunt.

¶ Dicitur secundo, quod etiam minor probationis est falsa, s. quod anima separata hoc solo careat, scilicet communicatione sui, ut patet ex tertia propositione, caret enim integritate specifica sui esse, & hoc est primum & principale quod reddit imperfectioné animam separatam. ideo namque caret perfectionibus secundis, quia caret integritate specifica, & non econuerso. Ad confirmationem patet ex prima propositione, quia causa creata ex hoc, quod causat, habet perfectionem secundam, cuius priuatio imperfectio magna est, & in proposito aliquid plus est, quia anima separata non solum desinit communicare se, & uires suas, sed est in statu tali, in quo impeditur a sui, & uirium suarum communicatione, & hoc est signum imperfectionis non modicæ, & est ea, quam diximus, s. separatio a completo esse quidditatiuo suæ speciei, ut expresse habetur a Sancto Thoma, in quæstione de spiritualibus creaturis, quæst. 2. ad quintum.

¶ Ad secundum negatur consequentia. Ad probationem dicitur, quod cum esse sit duplex, quidditatiuum & existentiæ actualis: primum non remanet in anima nisi partialiter. homo uero habet illud integraliter, & secundum tale esse homo est perfectior in essendo. Quo ad esse autem existentiæ potest dici homo perfectior, quo ad modum habendi hunc. s. quia habet illud, ut suppositum, anima autem secundum alium modum perfectior dici potest, inquantum scilicet tale esse est sibi, & non homini proprium, modo supra declarato, unde se habent in hoc homo, & anima sicut excedens & excessum.

¶ Ad tertium negatur consequentia, de esse actualis existentiæ loquendo: non enim res distincta realiter ab alia habet aliã existentiam ab illa, iam enim dictum est, partes & totum habere idem esse. Conceditur autem consequentia de esse essentiæ: sed hoc nostro fauet proposito.

¶ Ad quartum dicitur sicut ante, quod si in antecedente sit sermo de esse essentiæ, uerum assumitur in prima eius parte, sed non in secunda, liquet enim ex supradictis, quod esse specificum completum animæ corrumpitur.

¶ Si autem sit sermo de esse existentiæ, potest dupliciter intelligi. Primo, quod esse actualis existentiæ hominis desinat simpliciter, & sic est falsum, retrahit enim anima illud ad se. Alio modo potest intelligi, quod esse hominis in morte desinat esse hominis, idest desinat informare hominem. & hoc modo conceditur, sicut enim de generatione hominis specialem sermonem facimus, & non sic de cæterorum propagatione animalium, dicente Arist. in secundo de generatione animalium, capitulo 3. quod intellectus tantum uenit ex intrinseco, & ipse solus est diuinus, eo quod operatio sua non habet communicationem cum operatione corporali omnino, ita de corruptione eiusdem specialis sermo esse debet, dicente eodem, duodecimo Metaph. textu commento decimoseptimo, quod in quibusdam nihil prohibet formam remanere post, ut si est anima talis, non omnis forsan, sed intellectus.

¶ Ad quintũ negatur prima consequẽtia. Et ad probationẽ etiam do distinctione facta dicitur, quod cum esse actuale homini dupliciter sumatur, s. secundum se, seu simpliciter. Alio modo prout est homini, primo modo remanere non est impossibile corrupto homine, secundo modo non est intelligibile, quod remaneat, nullius, ergo rei esse actuale manet, ut eius est quando id cuius est, non inuenitur, potest tamen simpliciter inueniri, & ratio est in proposito sæpe iam dicta, quia id esse non est proprium homini sed animæ, ideo oportet quod inueniatur semper quando est id cuius est proprium, etsi desinit id, cuius erat ut communicatum.

¶ Ad sextum negatur antecedens. Ad probationes uero alias factas sunt responsiones alias datæ, relinquitur igitur uerum esse de esse actualis existentiæ, quod unum omnino est esse animæ intellectiuæ, & hominis, quod secundum se independens est a corpore, utpote non causatum ab illo, quia non est eductum de potentia materiæ, licet prout est huius, s. hominis, non nisi in corpore inueniri possit.

CAPVT VI.

Qualisnam sit Essentia Dei, quanam item ratione in simplicibus substantijs separatis, & a quo genus & differentia sumenda sit, & quomodo mul tiplicari eas contingat, exponit.

Essentia di uina est ip sũ esse eius.

HIS uisis, patet quomodo essentia inuenitur in diuersis. Inuenitur autem triplex modus habendi essentiã in substantijs, aliquid enim est sicut Deus, cuius essentia est ipsum suum esse, & ideo inueniuntur aliqui Philosophi dicentes, quod Deus habet essentiam, quia essentia eius non est aliud, quam esse eius.

¶ Hoc est principium capituli sexti, quod diuiditur in quatuor partes. In prima agitur de essentia Dei. In secunda de essentia intelligentiarum & animæ. In tertia ostenditur, quomodo illa se habeant ad intentiones logicas. In quarta replicatur de essentijs compositis. De essentia ergo Dei positurus duas conclusiones, & exclusurus duos errores, ponit primam conclusionẽ affirmatiuam talem essentia in Deo significat ipsum esse eius. Hanc conclusionem non aliter, quam ex supradictis deducendo ponit, fuit namque supra probata, & ab omnibus est concessa. Est autem intellectus conclusionis, quod esse actualis existentię diuinum est ipsa quidditas eius, ita quod prædicatur de Deo sicut prædicatum primi modi dicendi per se, ita quod ista, Deus est, est in primo modo perseitatis, quod de nullo alio a Deo communis uia fatetur, dato etiam, quod esse & essentia in creaturis teneatur esse idem realiter, & quia ipsum existere est essentia Dei, ideo a quibusdam Platonicis s. dicitur quod Deus non habet essentiam, quasi pura existentia sit.

Cap. 5. in prin. & circa med.

Ex hoc sequitur, quod ipse non sit in genere, quia omne quod est in genere, oportet quod habeat quidditatem præter esse suum, cum quidditas, aut natura generis, aut speciei non distinguatur secundum rationem naturæ in illis quorum est genus, uel species, sed esse est in diuersis diuersimode.

Deus non est in genere.

¶ Hic ponitur secunda conclusio & negatiua. Deus non est in genere. Probatur in litera ex antedictis sic, Omne quod est in genere, habet quidditatem præter suum esse, Deus non habet quidditatem præter suum esse, ergo Deus non est in genere. Minor est conclusio præcedens. Maior probatur sic, Omnia quæ sunt in genere, indistincta sunt in essentia generis, uel speciei, distincta autem per diuersimode habere esse illius naturæ genericæ, uel specificæ, ergo esse naturæ genericæ, uel specificæ est præter naturam ipsam genericam, uel specificã, & sic omne quod est in genere, habet naturam præter suum esse. Antecedens huius cõsequentiæ est de se notum, homo enim & Leo, sunt indistincti in natura animalis, distinguuntur autem inter se per hoc, quod diuersimode habent esse animalium, genus enim diuersum habet esse in speciebus. Similiter Socrates, & Plato indistincti sunt in natura humana, distinguuntur autẽ inter se, quia habent diuersum esse humanum, non enim est intelligibile, quod homo habeat idem esse in Socrate & Platone, Consequentia uero patet ex eo, quod uidetur imaginabile, quod id, quo aliqua distinguuntur, non sit præter id, quo aliqua conueniunt.

¶ Et nota, quod ad intentum huius rationis sufficit, quod esse sit præter essentiam, idest præter conceptum quidditatiuum sic enim sufficit differre principium conuenientiæ a principio differentiæ, ut patet de genere & differentiis, quorum altero conueniunt, altero differunt species, & quia in solo Deo esse est de conceptu quidditatiuo, ideo solus Deus extra genus ponitur. Sed quoniam esse ideo est præter conceptum quidditatiuum, quia est distinctum realiter ab essentia, & ideo est de conceptu quidditatiuo, quia est idem realiter essentiæ, ideo ex hac radice, s. quod esset essentia suoi idem realiter, in Deo procedere dicitur, quod Deus non sit in genere. Nec remoueat, quod ratio illa digredi uidetur ab esse actualis existentiæ ad esse quidditatiuum, quandoquidem in Minore est sermo de esse actualis existentiæ & postmodum in probatione Maioris, quam oportet de eodem esse loqui, transitur ad esse quidditatiuum cũ dicitur, Species conueniunt in genere, & differunt in esse diuerso, hoc enim uerificatur de esse quidditatiuo specifice accepto, homo namque & bos conueniunt in animal, & distinguuntur differentiis specificis quibus animal in eis diuersum esse specificum acquirit. Propter hoc inquam, non oportet turbari, quoniam (ut in hoc patebit capite) differentiæ naturam genericam non diuersificat, nisi in ordine ad diuersum esse actualis existentiæ, & ideo mira subtilitate S. Th. digressus non est primam rationem distinctionis naturę genericæ in inferioribus, antecedẽs, hoc autem infra melius intelligetur cum communissima regula assignabitur, unde sumatur genus & differentia.

In hoc eo. cap.

AD euidentiam eius, quod hic supponitur, s. quod in Deo esse est de conceptu quidditatiuo, quia est idem essentiæ, nota tres propositiones. Prima est, Quidditas quæ in sua existentia actuali, non est ad aliquod genus determinata. Hoc declaratur breuiter unico medio sumpto ex secundo contra Gentiles, c. 25. sic Omnis quidditas in genere limitata est essentialiter designabilis per differentiam, a qua mendicat esse in actu, nulla quidditas eadem suæ actuali existentiæ est essentialiter designabiliter per differentiã, a qua mendicat esse in actu, ergo nulla quidditas

Qđo uerũ sit quod in Deo eẽ sit de cõcepto quidditatiuo.

tas eadem suæ actuali existentiæ est ad aliquod genus determinata. Maior notificatur inducendo, animal enim est essentialiter determinabile per differentias, rationale. s. & irrationale, & ab mendicat esse in actu, cum impossibile sit esse animal in actuali existentia, nisi sit rationale, uel irrationale, similiter color essentialiter est determinabilis per suas differentias, per quas existentiam actualem sortitur, non enim potest inueniri color nisi albus, uel niger, &c. minor autem intelligentibus terminos patet ex se, quomodo namque existentia actualis mendicabit esse in actu ab aliquo alio formaliter? Si enim mendicat esse in actu ab aliqua differentia formaliter, cum esse in actu nihil aliud sit quam habere existentiam actualem, sequetur quod existentia actualis habebit existentiam actualem formaliter, per aliquid aliud a se, sicut animal per rationale formaliter acquirit existentiam actualem, hoc autem non uidetur intelligibile, ergo &cætera.

Secunda propositio est ista, Existentia actualis ad nullum genus determinata, est purum esse, ista patet ex similibus, si namque animal non sit determinatum ad aliquam speciem, purum animal erit, & albedo si non sit coarctata in aliquo subiecto, pura albedo erit, ita & esse ad nullius naturæ prædicamentalis capacitatem determinatum, purum esse necesse est, & si abstractio huiusmodi est per opus intellectus, etiam puritas ipsa est secundum rationem. Si autem fuerit secundum rem, & puritas ipsa est secundum rem, ut de se patet. Tertia propositio est ista, esse est de conceptu quidditatiuo puri esse tantum. Patet ista quo ad utranque expositionem, & quo ad primam quidem, quia nõ est intelligibile quod de puro esse non prædicetur quidditatiue, illud oportet esse, ipsum esse cum purum esse ponatur. Quod autem cætera non recipiant esse in suis quidditatiuis cõceptibus, ex eo patet, quod cum esse non habeant in sua puritate, sed suis quidditatibus coaptatum, possunt secundum suas quidditates absque esse, & non esse diffiniri. Ex his deducitur totum sic, ideo existentia est de cõceptu quidditatis rei, quia res illa est purum esse, ideo autem res illa est purum esse, quia non est ad genus aliquod limitata, ideo autem res illa non est ad genus limitata, quia est idem cum sua existentia, igitur de primo ad ultimum, ideo existentia est de cõceptu quidditatiuo rei, quia res illa est eadem suæ existentiæ.

¶ Et quoniam si affirmatio est præcisè causa affirmationis, negatio est causa negationis ex hoc, quod res creata non est eadem suæ existentiæ, esse non est de eius conceptu quidditatiuo. Vnde cum Deus gloriosus sit suum esse, ipse nihil est aliud, quã ipsum esse secundum rem separatum a naturis prædicamentalibus a sua puritate subsistens.

Nec oportet, si dicimus quod Deus est esse tantum, ut in errorem eorum incidamus qui Deum dixerunt esse illud esse uniuersale, quo quælibet res formaliter est. Hoc enim esse, quod Deus est, huius conditionis est, ut nulla sibi additio fieri possit. Vnde per ipsam suam puritatem est esse distinctum ab omni esse, propter quod in commento nonæ propositionis libri de causis dicitur, quod indiuiduatio primæ causæ, quæ est esse tantum est per puram bonitatem eius. Esse autem commune sicut in intellectu suo, non includit aliquam additionem, ita nec includit in intellectu suo aliquam præcisionem additionis, quia si hoc esset, nihil posset intelligi esse, in quo super esse aliquid adderetur.

Deus non est ipsum esse omnium, quo res formaliter sunt.

¶ Hic excluditur. Primus quorundam error talis, scilicet Deus est commune esse omnium, imaginati sunt illi, quod cum omnia conueniant in hoc, quod habent esse ipsum esse omnium, quo res formaliter sunt in communi seu uniuersali sit ipse Deus gloriosus, Moti sunt autem tali ratione, Esse nulla additione specificatum est esse commune, Deus est esse nulla additione specificatum, ergo Deus est esse commune. Sed peccat ratio illa propter multiplicem Maioris intellectum, dupliciter enim intelligi potest esse a nulla additione specificari. Vno modo secundum rem extra animam subsistendo, alio modo secundum intellectus cogitationem tantum, primo modo Maior est falsa, Minor autem uera. Secundo modo Maior est uera. Minor autem falsa, esse namque commune per intellectum a sua abstractione acceptum, nullam contradictionem includit, secundum uero quod est extra intellectum, sine contradictione non inuenitur, omne namque esse est contractum ad substantiã, uel accidens, esse autem, quod est quidditas diuina, est purum absque omni additione secundum rem, & ex ipsa sua puritate secundum rem est distinctum ab aliorum esse & hoc, & nullo modo commune, sicut albedo separata ex hoc ipso, quod esset pura albedo, esset distincta albedo ab aliis albedinibus cum substantiis mixtis, & non esset albedo in communi. Peccat secundo Maior illa, quia contingit adhuc dupliciter esse nulla additione specificari seu contrahi. Vno modo actu tantum, alio modo actu, & potentia, primo modo Maior est uera. Minor uero falsa. Secundo modo Maior est falsa, Minor autem uera. Esse namque in communi, licet nulla sit additione contractum, est tamen contrahibile, aliter nulla res haberet esse quæ aliquid addit supra ipsum esse, & sic homo non haberet esse, cum ultra esse habeat humanitatem, quantitatem, &c. Vnde esse commune actu tantum, specificatione caret, esse uero diuinum nullam specificationem habet actu, nec aliquam habere potest, & ideo actu & potentia additione caret. Et hæc est solutio, quam in litera Sanct. Thom. ponit sub aliis uerbis, dicens quod omnes commune nec includit, nec excludit additionem, idest non includit actu, potest tamen habere illam. Esse uero diuinum non solum non includit illam, imo excludit, idest non solum non includit actu, imo nec potentia, & sic excludit illam, quod enim impossibile est conuenire alicui, excluditur omnino ab illo. De his diffuse habes in primo contra Gentiles, capitulo 27.

Vide primo contra gen. c. 27.

Similiter etiam quamuis sit esse tantum, non oportet quod deficiat ei reliquæ perfectiones, uel nobilitates, imo habet omnes perfectiones, quæ sunt in omnibus generibus, propter quod perfectum simpliciter dicitur, ut Philosophus & Commentator in quinto Metaphysicæ dicunt. Sed habet eas modo excellentiori omnibus rebus, quia in eo omnes unum sunt. Sed in aliis diuersitatem habent, & hoc est, quia omnes illæ perfectiones conueniunt sibi secundum suũ esse simplex. Sicut si aliquis per unam qualitatem posset efficere operationes omnium qualitatum, in illa una qualitate omnes qualitates haberet, ita Deus in ipso esse suo omnes perfectiones habet.

Deus tamen est ipsum esse oẽs tñ in ipso pfectiones hẽt.

Hic excluditur secundus error talis. s. Deus non est simpliciter perfectus. Ratio autem huius erroris in proposito est ista, Id quod habet esse tantum, est imperfectum respectu eius quod habet esse uiuere & intelligere, sed Deus habet esse tantum. ergo Deus est imperfectior aliis Maior est ex se nota. Minor uero ex dictis deducitur sic, Quod est purum esse non est admixtũ aliis, puta uiuere & intelligere, aliter esset purum & nõ purum. Deus est purum esse, ergo non est admixtus aliis. s. uiuere & intelligere, & consequenter Deus non habet nisi esse, quod erat probandum. Defectus huius rationis in litera non explicatur, sed in primo contra Gentiles, c. 59. ubi declaratur quod ex hac propositione Deus est purum esse subsistens, sequitur, Deum esse uniuersaliter perfectissimum. Et propterea notanter in textu dicitur, Imo habet omnes perfectiones, &c. ac si dicat quod ex hoc non sequitur, Deum aliqua perfectione carere, sed oppositum potius ex hoc concluditur. Est autem modus ex illo fundamento intentum deducendi talis: Id cui conuenit esse secundum totam uirtutem, seu potestatem ipsius esse, nulla perfectione, seu nobilitate essendi caret, sed esse purum subsistens est id, cui conuenit esse secundum totam uirtutem, seu potestatem ipsius esse, ergo esse purum subsistens nulla perfectione, seu nobilitate essendi caret. Maior declaratur ex eo, quod omnis perfectio cuiuscunque generis non nisi secundum aliquod esse est. Non enim sapientia perficit hominem, nisi eo homo sapiens sit, nec iustitia perfectio hominis dici potest, nisi homo ea iustus sit. Si igitur omnis perfectio attenditur secundum aliquod esse, id in quo tota plenitudo essendi reperitur, omnem perfectionẽ patet habere, & sic repugnat, quod id habeat esse secundum totam amplitudinem suam, & aliqua perfectione essendi careat. Minor uero exemplariter notificatur, sicut enim si albedo separata inueniretur, nihil ei de uirtute albedinis deesse posset. Vt enim supra dictum est, ratio quare albedini huic non inest tota perfectio possibilis reperiri in specie albedinis est, quia coaptata est recipienti, quod secundum totum posse eius non recipit eam, ita esse ipsum si receptum est in alio coaptatum est ad naturæ illius recipientis limites, substantiam, scilicet uel accidens, & consequenter limitatum ad illius generis nobilitatem. Si uero purum, & non receptum in aliqua sit natura, illimitatum & infinitum simpliciter est, & omnes perfectiones possibiles in ente reperiri simpliciter præhabet. Cum autem audis, quod albedo si separata sit, omnem perfectionem possibilem suæ speciei habet, non intelligas, ut ueritatis æmuli obijciunt, quod negatio. s. receptionis eius in alio daret sibi illam perfectionem, sed sicut receptio albedinis est conditio ad suam requisitam imperfectionem, ita negatio receptionis est conditio suæ illimitatæ perfectionis comes. Vnde efficax argumentum, ex receptione & separatione eius sumitur tanquam a conditionibus necessariis, & inseparabilibus.

Excludit secundus error.

¶ Et quoniam habere perfectiones omnium generum potest intelligi dupliciter. Vno modo in seipsis, alio modo in aliquo superioris ordinis, ideo ad declarandum quo modo ipse Deus, qui est ipsum esse essentialiter, habeat omnes perfectiones, dicit quod Deus non habet omnes perfectiones in seipsis, idest distinctas ab inuicem in propriis naturis, sicut homo habet sapientiam, iustitiam, prudentiam, &c. Sic enim in Deo oporteret esse maxi-

Nota optime.

mam

nam compositionem, sed habet eas indistincte unitas in suo esse simplicissimo. Illud quippe esse diuinum æquiualet omnibus perfectionibus omnium generum, & excedit singulas, & omnes simul, utpote res superioris & inaccessibilis ordinis. Cuius exemplum in luce Solis habes, qua sola Sol potest quicquid possunt omnia inferiora per tot uarias qualitates, propterea a Philosopho & Commentatore quinto Meta. c. de perfecto, dicitur quod Deus solus est ens simpliciter perfectum, uniuersitatem perfectionum in se habens.

QVAESTIO XII.

Num perfectiones existentes in Deo, sint aliquo modo distincta præter omne opus intellectus.

HIC quæritur, an perfectiones existentes in ipso Deo sint aliquo modo distinctæ absque omni opere intellectus.

¶ In hac quæst. quinque agenda sunt, primo declarabitur titulus quæstionis. Secundo recitabitur opinio Sco. cum fundamentis. Tertio declarabitur opinio S. Thom. Quarto impugnabitur opinio Scoti. Quinto respondebitur argumentis in oppositum.

Perfectio simpliciter quid sit. QVO ad primum, scito primo perfectionem esse duplicẽ, quædam est perfectio simpliciter, & quædam est perfectio in hoc uel illo. Perfectio simpliciter est illa, quæ in suo proprio, ac formali conceptu dicit perfectionem cum nulla imperfectione, ut sapientia, bonitas, & similia. Perfectio uero in hoc uel illo est, quæ in suo proprio ac formali conceptu dicit perfectionem imperfectioni mixtam, ut humanitas, equitas, & his similia. Dixi (in proprio ac formali conceptu) quia includere aliquã imperfectionem in conceptu communi sibi & aliis, aut materiali, non derogat suæ perfectioni simpliciter. Sapientia enim licet in generis conceptu, puta habitu, seu qualitate imperfectionem dicat, potentialitatem, aut dependentiam &c. quia tamen in suo differentiali conceptu hoc formaliter non includit, non prohibetur quin perfectio simpliciter sit. Dixi, dicit perfectionem, propter relationem, quæ in suo proprio ac formali conceptu, cum nulla imperfectione nullam perfectionem sonat.

¶ Scito secundo, quod perfectiones esse in aliquo contingit dupliciter. Vno modo formaliter, alio modo uirtualiter. Esse formaliter in aliquo est esse in eo, ut forma est in habente ipsam, sicut humanitas, albedo, quantitas, & alia huiusmodi in homine sunt. Esse autem in aliquo uirtualiter est esse in eo, ut effectus est in sua causa effectiua, quemadmodum calor est in Sole. Poteris autem comprehendere multum distare inter hos modos essendi in aliquo ex hoc uno eorum effectu pro nunc, quod ea quæ primo modo insunt, intrinsece denominant suppositum tale. Ea autem quæ secundo modo insunt, non denominant suppositum tale, ut patet in Sole, qui luce dicitur lucidus, calore autem non dicitur calidus.

¶ Amplius, Perfectiones esse in aliquo formaliter, contingit dupliciter. Vno modo in suis propriis naturis distinctas & limitatas, sicut in homine est esse, intelligere & uelle, &c. Alio modo contingit eas esse formaliter in aliquo superioris ordinis unitas & illiminatas, sicut in Solis luce sunt uirtus calefactiua, & In quo stat difficultas. desiccatiua, & alia huiusmodi. Nec parum distant illi duo modi inter se. Longe namque excellentius est esse in aliquo secundo modo, ut in exemplo dato apparet. Quamuis igitur perfectiones omnium generum excellentiori modo sint in Deo, quam in creaturis, quia tamen perfectiones non simpliciter sunt in eo uirtualiter tantum (eis enim non denominatur talis) perfectiones autem simpliciter sunt in eo formaliter, & non in propriis naturis limitatæ, sed ut in re superioris ordinis realiter indistincta & illimitatæ, ideo uertitur in dubium an perfectiones simpliciter existentes formaliter in Deo cum reali identitate sint aliquo modo absque omni opere intellectus distinctæ. Hæc de primo.

QVO ad secundum, Scotus in primo sententiarum dist. 8. quæstione tertia opinatur perfectiones has esse distinctas præciso omni opere intellectus distinctione ex natura rei formaliter. Appellat autem distinctionem ex natura rei, quæ innascitur ex ipsarum rerum natura, ita quod absque omni intellectus operatione est. Formalem uero addit, quia non omnis distinctio ex natura rei est formalis, sed ea tantum, quæ ex quidditatibus seu rationibus formalibus fit. Probat autem intentum suum multis rationibus, quarum eas adducendas censui, quæ ex puris naturalibus procedunt, quoniam Theologiam nunc tradere non intendimus, &c.

1. Ratio. ¶ Arguit ergo primo sic, Sapientia & bonitas absolute distinguuntur formaliter ex natura rei, ergo sapientia infinita & bonitas infinita distinguuntur formaliter ex natura rei. Antecedens est euidens. Consequentia autem probatur, quia infinitas non uariat rationem formalem eius, cui additur. In quocunque enim gradu perfectionis suæ latitudinis intelligatur, perfectio aliqua semper retinet eandem rationem formalem. ut patet in omnibus. Si igitur sapientiæ & sapientiæ infinitæ est eadem ratio formalis, & ratio formalis sapientiæ distinguitur ex natura rei a ratione formalis bonitatis, necessario sequitur quod ratio formalis sapientiæ infinitæ non includat ex natura rei rationem formalem bonitatis.

¶ 2 Præterea, Distinctio præcedens rationem primi distinctiui non est per tale distinctiuum, sed distinctio naturæ & intellectus præcedit intellectionem, quæ est primum distinctiuũ secundum rationem, ergo, &c. Probatur Minor, quia si nulla distinctio eorum præcederet, non magis distinguerentur intellectione, ut intellectio est, quam ea, ut natura est. Quicquid enim distinguitur intellectione, ut est omnino indistincta a natura, distinguitur etiam natura. 2. Ratio.

¶ 3 Præterea, Illa quæ formaliter distincta intelliguntur intellectu intuitiuo, habent distinctionem, ut existentem, sed perfectiones diuinæ intelliguntur formaliter distinctæ ab ipso Deo intellectu intuitiuo, ergo habent distinctionem ut existentem in eis. Talis non potest esse distinctio rationis, oporteret enim intellectum diuinum sua intuitione causare aliquam relationem rationis in sua essentia, ut existentem, quod est absurdum, igitur talis distinctio est ex natura rei. Maior patet ex differentia inter intellectum intuitiuum, & abstractiuum. Minor uero est clara de se. 3. Ratio.

¶ 4 Præterea, Deus intelligit essentiam suam ut ueram uult autem ut bonam, ergo ueritas & bonitas distinguuntur ante omnem actum intellectus. Tenet consequentia, quia distinctio obiectorum præuenit distinctionem actuum, sicut causa effectum. 4. Ratio.

¶ 5 Præterea, Bonitas & ueritas in Deo non distinguuntur ex natura rei, ergo sunt formaliter synonyma. Consequens est contra te consequentia autem probatur, quia bonitas & ueritas non significant nisi ipsas puras perfectiones in re nullo modo distinctas in ea. 5. Ratio.

¶ 6 Præterea, Inter perfectiones diuinas est ordo demonstratiuus quo doctores unam ex alia demonstrant, est etiam distinctio inter prædicationes formales, & non formales. Dicitur. n. quod sapientia non prædicatur formaliter de bonitate, est & æqualitas secundum Aug. 15. de Trin. igitur distinguuntur ex natura rei. Vt quid enim doctores implent tot quinternos, si omnia sunt idem formaliter? 6. Ratio. Cap. 3.

¶ 7 Præterea inter perfectiones diuinas ante omnem actum intellectus inuenitur contradictio, ita quod Deus intellectu intelligit & non uult, uoluntatem autem uult & non intelligit, ergo inter perfectiones diuinas est distinctio ex natura rei. 7. Ratio.

¶ 8 Præterea, Ad complementum doctrinæ, distinctio fundans distinctionem realem, non dependet ab opere intellectus, sed distinctio perfectionum diuinarum fundat distinctionem realem emanationum diuinarum, igitur est ex natura rei, & nõ ex intellectus operatione, &c. Hæc de secundo. 8. Ratio.

QVO ad tertium, præmissa Trinitate personarum, declarandæ sunt tres propositiones, in quibus consistit sententia S. Tho. & ueritas. Prima est, In Deo secundum se nulla est distinctio actualiter. Secunda est, in Deo secundum se est distinctio rationis uirtualiter, seu fundamentaliter. Tertia est, In Deo, attemrinat actum intellectus nostri, est distinctio rationis actualiter.

¶ Ad euidentiam primæ propositionis sciendum est, quod aliud est iudicium de rationibus formalibus rerum in propriis naturis, & aliud est iudicium de rationibus formalibus earundem in re aliqua superioris ordinis formaliter existentibus. Res enim in propriis naturis ideo secluso omni opere intellectus distinguuntur formaliter, quia se mutuo non includunt in suis formalibus rationibus. Ideo autem ratio formalis unius non est alterius, quia quælibet earum ita est ipsa, quod non altera, v. g. Ideo uirtus calefactiua & uirtus desiccatiua in propriis naturis distinguuntur formaliter ex natura rei, quia uirtus calefactiua ita est calefaciendi principium, quod non desiccandi, & econuerso. Res autem adunatæ in aliquo superioris ordinis, sicut in una simpliciter altiori inueniuntur, ita in illius unica ratione formaliter adunantur, sicque distinctione formali ex natura rei necesse est careant, cum desit ibi talis distinctionis radix iam dicta, limitatio, scilicet illa, quælibet earum ita est ipsa, quod non altera, neutra namque earum, cum sunt taliter unitæ, est magis ipsa quam alia. Verbi gratia prosequendo exemplum datum Virtus calefactiua & desiccatiua in luce Solis formaliter inuentæ sicut in una lucis natura adunantur, ita in lucis ratione formalis indistincte formaliter sunt, ita quod assignata completa Solaris lucis diffinitione, non sit opus ultra earum quærere diffinitiones. Completa enim diffinitione Solaris lucis, eam in sua celsitudine, qua inferiora indistincte in seipsa accipit, cum declares propter adæquationem, quæ debet esse inter diffinitionẽ, & rem diffinitam, uirtutem, eius calefactiuam, & desiccatiuam ma-

manifestat, quandoquidem uirtus eius calefactiua non magis est ipsamet, quam sit lux & uirtus desiccatiua, & econuerso. Cum autem secundũ Dionysium 5. c. de Diuinis nominib. perfectiones simpliciter sint in Deo non ad proprias naturas definitæ, sed ad ipsius esse illimitationem eleuatæ, consequens est, vt sicut omnes in vna simplicissima re formaliter adunantur, ita in illis simplicissima ratione formali indistinctæ formaliter sint. Et sicut sapientia diuina non magis est sapientia, quam bonitas & ueritas, & ipsum esse diuinum & econtra, ita ratio formalis ipsius esse diuini non magis includit ipsum esse, quam sapientiam & bonitatem. Si enim adæquata diffinitio illius rei simplicissimæ, quæ Deus est, daretur in illa vnica ratione formali quicquid est Deus, includeretur formaliter, aliter diffinitio celsitudinem diffiniti non adæquaret, unde & ipse Deus gloriosus, qui seipsum per modum sui intelligitur, vnicam tantum rationem formalem format, Verbum scilicet.

¶ Potes ergo super hæc arguere sic, Quæcunque formaliter adunantur in unica & adæquata ratione formali ipsius Dei, non distinguuntur formaliter ex natura rei, sed perfectiones diuinæ seclusu omni opere intellectus, adunantur in vnica, & adæquata ratione formali ipsius, ergo, &c. Probatur minor, quia nõ magis adunantur virtutes qualitatum inferiorum in luce Solari, quam perfectiones simpliciter in Deo, sed illæ adunantur formaliter, ut ex se patet, & ab aduersariis conceditur: ergo, &cætera. Probatur maior: quia aliter diffinitio non adæquaretur diffinito.

¶ Secundo principaliter pro prima propositione arguitur sic, Omnis actualis distinctio ex natura rei fundatur super actuali oppositione ex natura rei, sed inter perfectiones nulla est actualis oppositio ex natura rei, ergo. Maior habetur ex decimo Metaph. textu commento vigesimoquarto. Minor probatur inductione, quod enim ibi non sit oppositio contradictoria, neque priuatiua formaliter, ex eo patet, quod vtriusque oppositionis alterum membrum est formaliter negatio, quam ponere in Deo formaliter, nefas est. Nec sufficit, quod sit ibi negatio fundamentaliter, quoniam distinctio actualiter exigit actualiter oppositionem, oppositio autem actualiter exigit extrema actualiter, vt patet regulariter de omni oppositione. Quod autem non sit oppositio inter eas contrariæ, patet ex eo, quod alterum contrariorum semper est defectiuum, decimo Metaphysicæ textu, commento decimosexto. Quod uero non sit oppositio relatiua inter illas, ex se manifestum est. Nec obstat, quod ex hoc sequi videtur, quod in Deo non sint multæ perfectiones, sed una tantum, puta deitas, uerissimum enim est, quod Deus ipse non est, nisi una perfectio illimitata, omnino præhabens in se multiplicatas & multiplicabiles in aliis perfectiones omnes.

¶ Ad euidentiam iam secundæ, quam tertiæ propositionis, nota quod (ut in quadam quæstione supra diximus) sicut res illa simplicissima, quam Deum dicimus, est id, cui assimilantur

Ca. 1. q. 2. concl. 1.

omnes perfectiones simpliciter in propriis naturis existentes, ita est id, cui assimilantur omnes conceptus formales earum, cũ nihil aliud sint, quam ipsæ perfectiones in esse intentionali. Ex hoc autem, quod Deus terminat conceptiones has ut obiectum in eis intellectum, necesse est Deum ipsum omnium earum correlatiuum intelligi pluribus relationibus rationis secundum earum numerum, sicque distinctionem in se rationis actualiter habere, ita ut Deus obiectus pluribus conceptionibus, seu rationibus formalibus dicatur habere in se distinctionem rationis formalẽ actualiter, obiectiue tamen, & propter pluralitatem conceptuum formalium, quibus obiicitur, & propter pluralitatem relationum rationis, quibus refertur, seu refertur intelligitur ad perfectiones prædictas, tam in esse naturali, quam in esse intentionali. Ex eo autem quod in Deo, secluso omni opere intellectus est, unde causare & terminare possit conceptus prędictos, dicitur habere in se distinctionem rationis virtualiter, seu fundamẽtaliter. Habet autem hæc Deus ipse ex summa illimitata sui perfectione, cuius, sicut nulla creatura est capax in esse naturali, ita nullus intellectus creatus in esse intentionali, quicũque enim intellectus creatus (etiam uidens Deum per essentiam) impotens est ad formandum conceptum unum diuinæ adæquatum perfectioni. Vnde pro secunda propositione arguere sic, Omne habens in se, vnde causare & terminare, ac uerificare obiectaliter possit distinctas rationes, seu conceptiones formales, habet in se distinctionem rationis virtualiter, secluso omni opere intellectus, Deus gloriosus est homini, ergo. Pro tertia uero propositione argue sic, Omne terminans plures conceptus formales, habet in se actualiter distinctionem rationis, Deus est huiusmodi, ergo. Hæc de tertio.

QVO ad quartum arguitur contra Scotum tripliciter. Et primo sic, Distinctio formalis ex natura rei est maior distinctio distinctione reali, ergo perfectiones diuinæ non distinguuntur formaliter ex natura rei, Consequentia tenet, & antecedens probatur sic, Distinctio per intimiora est maior illa, quæ fit per ea, quæ sunt extra intima rei, distinctio formalis ex natura rei est permaximè intima rei, distinctio autem realis per ea quæ sunt extra intima rei, ergo, &c. Minor patet ex Sco. in 1. sen. di. 2. dicẽte quod distinctio formalis ex natura rei fit per prædicata primi modi, quæ insunt rei in primo signo, distinctio autem realis fit per ea quæ insunt post. Maior probatur, Distinctio per aliqualiter intima est aliqualiter distinctio, distinctio per magis intima est maior distinctio, ergo distinctio permaxime intima est maxima distinctio. Si enim simpliciter sequitur ad simpliciter, & magis ad magis, maximum necessario sequitur ad maximum.

In solutione 1. q. ibi proposui cir. med.

¶ Secundo arguitur sic, Perfectiones diuinæ abstractæ abstractione preciosissima, sunt formaliter infinitæ. Ergo sunt idem formaliter ex natura rei. Antecedens est Scot. in 1. sen. d. 8. q. 3. in responsione ad argumentum principale. Consequentia probatur, supponendo secundum duplicem infinitatem (in responsione ad primum declaranda) dupliciter posse intelligi illud antecedens. s. de infinitate infra propriam rationem, & de infinitate infra entis latitudinem, tunc sic aut intelligis illud antecedẽs verificari de infinitate prima, & hoc non, quia nullum prius includit formaliter suum posterius, perfectio autem diuina, pura sapientia, est prior infinitate illa, quia modus eius intrinsecus est, &c. Aut intelligitur de secunda infinitate, & tunc sequitur intẽtum quia si sapientia diuina præcise & formaliter sumpta est, ita infinita, quod ad nullam entis perfectionem simpliciter & formaliter terminata, oportet quod infra suæ rationis formalis ambitum omnem perfectionem simpliciter cõtineat, & quod nullam a ratione sua perfectionem formaliter excludat: & consequenter, quod a nulla formaliter distinguatur ex natura sua, statim enim quòd ab aliis perfectionibus distingui ponitur, coarctata formaliter infra entis ponitur latitudinem, quod ad oppositum antecedentis sic intellecti ponitur enim talem & tantã entis perfectionem formaliter importare, ita quòd non omnẽ. Verbi gratia, ponitur quòd sapientia formaliter ex natura sua eam perfectionem ponit, quam enti sapientia addit: ita quòd nõ eam quam iustitia sua bonitas enti addit, &c.

¶ Tertio sic, Perfectiones diuinæ distinguuntur formaliter ex natura rei, ergo inter eas est relatio realis. Tenet consequentia, quia distinctio illa cum sit relatio existens in rerum natura necesse est quod sit realis, sicut & quælibet aliud existens in rerum natura reale est, consequens autem est contra Auicennam dicentem quòd eiusdem ad seipsum non est relatio realis.

3. Me. c. 10. Optime a. infinitas.

QVO Ad quintum pro responsione ad primum & destructionem Scotici fundamenti, nota, quod aliquid esse infinitum contingit dupliciter, Vno modo secundum propriam rationem, alio modo, secundum quod ens seu simpliciter. Illud est infinitum secundum propriam rationem, quod nullis suæ propriæ latitudinis clauditur terminis, licet sit ad talem entis gradum definitũ, quod non omne essendi perfectionem hẽat. Illud uerò est infinitũ secũdum quod ens seu simpliciter, quod nullis infra totius entis latitudinem terminis limitatur, sed omne habet perfectionem essendi. Exemplum in quantitate molis. Quantitas si daretur infinita, esset secundum quantitas rationem infinita, esset enim infinita quantitas, non tamen esset secundum esse infinita, esset namque ens finitum & limitatum ad quantitatis genus. Similiter in quantitate uirtutis: Albedo si esset infinita intensiue esset infinita secundum propriam rationem, esset. n. infinita albedo, tamen non esset infinitum ens, quia ad speciem esset definita. Non parum autem refert, quia quis infinitate dicat esse aliquid infinitum. Prima enim infinitas, cum attendatur penes ea, quæ infra rei latitudinem sunt, rationem rei formalem in ea qua inuenit formali limitatione relinquit, ut patet in exemplis datis. Secunda autem infinitas attenditur penes ea, ad quæ totius entis latitudo se extendit rem, & eius rationẽ formalem illimitat, & eleuat ad hoc ut ipsa omnis sit perfectio in ente possibilis, & non magis sit ipsa quam quæcunque alia perfectio simpliciter, ac per hoc distinctionem & formalem limitationem, qua ab aliis formaliter ex natura rei absolute sumpta distinguebatur, eam comitari non sinit.

Optime soluit Achilles Scoti.

¶ Ad propositum ergo descendendo dico, quod licet sapientiæ, & sapientiæ infinitæ prima infinitate sit eadem omnino ratio formalis, tamen sapientiæ infinitæ secunda infinitate est longe altior ratio formalis. Concludit enim in sua ratione formali omnem perfectionem simpliciter, & sic cum in Deo sint perfectiones omnes infinitate, oportet omnium unam esse simplicem rationem formalem.

¶ Ad argumentum, sub quacunque forma fiat, respondeatur, attendendo æquiuocationem infinitatis, quoniam ut dictum est, infinitas prima est illa, quæ non uariat rationem formalem, & quę attenditur penes gradus perfectionales propriæ latitudinis rei, non autem secunda. Vnde si perfectiones diuinæ non essent infinitæ nisi prima infinitate, argumentum concluderet, quia habent secundam ante omnem actum intellectus, ideo nihil concludit. Nec obstat, quod forte infinitas prima cuiuscunque perfectionis simpliciter inferat secundam. Sufficit enim quod ratio-

ne

ne distinguantur, ut aliquid secunda fiat, quod non prima. Similiter non obstat, si quis perfectiones communissimas, puta bonitatem, & similes, &c. vtranque infinitatem habere negaret, nesciens in eis imaginari primam, propterea quod propria latitudine careant. Hoc enim magis nostro fauet proposito, quoniam si utranque infinitatem habent, quod alibi discutiendum est, distinctione supradicta opus est. Si autem secundam tantum absque distinctione aliqua negandum est esse, & esse infinitum habere omnino eandem rationem formalem, & sic ruit totum Scoticum ædificium.

Ad 2. ¶ Ad secundum loquendo de distinctione actuali quacunque, negatur Minor. Et ad eius probationem dicitur negando omnia assumpta. Sufficit enim ad hoc, quod aliqua distinguantur intellectione, vt intellectio est, & non natura, distinctio rationis fundamentaliter inter naturam & intellectionem. Vnde quando dicitur. Quicquid distinguitur intellectione, vt omnino indistincta est a natura, distinguitur etiam natura, distingue ly indistincta actualiter uel fundamentaliter. Et primo modo dic esse falsum, secundo modo verum, sed tunc negatio Minorem subsumendam, s. sed intellectio & natura sunt indistincte fundamentaliter ante omnem actum intellectus, habent enim distinctionem rationis fundamentaliter, vt declarauimus.

Ad 3. ¶ Ad tertium negatur Minor, licet enim Deus intueatur perfectiones suas ab æterno distinctas, non tamen ab æterno distinctas actualiter, licet ponere distinctionem rationis actualiter causari per actum intellectus diuini, non sit a Philosophia alienum.

Ad 4. ¶ Ad quartum negatur consequentia. Sufficit enim quod obiecta intellectus & voluntatis prædistinguantur fundamentaliter, nec est opus distinctione actuali pro tunc, sicut nec intellectus, & voluntas Dei pro tunc distinguuntur, nisi fundamentali distinctione rationis.

Ad 5. ¶ Ad quintum negatur consequentia. Synonymitas enim cum sit passio nominum, non attenditur penes identitatem rationis formalis rei secundum se, sed penes identitatem conceptus formalis seu mentalis. Voces enim sunt notæ earum, quæ sunt in anima passionum: vnde cum veritas & bonitas Dei habeant diuersos conceptus, in nobis non sunt synonyma. Ad probationem ergo dicitur, quod licet significent eandem rem formaliter secundum se, & solum illam vt rem significatam, tamen significant etiam distincte conceptus mentales, vt rationes significandi, & hoc destruit synonymitatem, vt dictum est.

Ad 6. ¶ Ad sextum dicitur, quod ex parte rei sufficit ad omnia illa distinctio rationis virtualiter, seu fundamentaliter cum distinctione rationis actuali ex parte nostri. Loquimur enim ut concedimus, Formamus autem distinctos conceptus, quorum unus ex alio oritur, & de alio non prædicatur, & habet aliquam habitudinem, quam alius non habet. Et ideo demonstrationes prædicationesque formales, & identitates facimus, negamusque de Deo sub uno conceptu quod affirmamus de ipso sub alio. Implent ergo libros doctores balbutiendo, vt possunt, excelsa Dei humano more resonantes simplicissimam illam rationem formalem, omne quod in Deo est formaliter complectentem, non nisi particularibus conceptibus inspicere tradereque potentes, & non propter distinctionem, quæ ibi sit ex natura rei. Aequalitas autem inter perfectiones diuinas ante omnem actum intellectus non est nisi fundamentalis non excessus inter se, qui inter eas virtualiter tantum distinctas saluatur.

Ad 7. ¶ Ad septimum dicitur, quod quia ante omnem actum intellectus non inuenitur contradictio formaliter, sed fundamentaliter tantum, quia alterum contradictorium est formaliter negatiuum, quæ non est nisi per opus intellectus, ideo sufficit pro tunc inquiri distinctionem rationis fundamentaliter, quod côcedimus; nec aliud exigitur, vt patet per se.

Ad 8. ¶ Ad vltimum dicitur, quod emanationes distinguuntur & realiter & formaliter. & licet distinctionis formalis earum fundamentum sit distinctio intellectus & uoluntatis, non tamen distinctionis realis earum. Non enim ideo processiones diuinæ distinguuntur realiter, quia altera est ab intellectu, altera a uoluntate, sed quia habent realem oppositionem relatiuam (vt Boetius tradit,) (De Tr. c. 12) Falsum ergo assumitur, quod scilicet distinctio perfectionum diuinarum fundet distinctionem realem emanationem diuinarum. Ad fundandam autem distinctionem formalê inter eas sufficit distinctio formalis fundamentalis inter intellectum & uoluntatem, sicut etiam ipsæ processiones diuinæ non distinguuntur formaliter ex natura rei, seclusa distinctione reali, sed distinctione rationis uirtualiter tantum ante omne opus intellectus. ita quod absque reali oppositione relatiua non magis distinguuntur ex natura rei quam intellectus & uoluntas.

Alia solutio breuis, & optime. ¶ Potest autem breuius ad hoc & similia argumenta dici, quod in diuinis est ante omnem actum intellectus distinctio formalis non formaliter, sed uirtualiter, idest eminenter contenta hoc modo, quia quodlibet diuinum propria exequitur, ac si esset distinctum formaliter ab alio. Intellectus enim ita intelligit, & non vult, & uoluntas ita uult, & non intelligit, ac si esset distinctio formalis formaliter inter intellectû, & uoluntatê, & sic de alijs. Fundatur autem talis modus habendi distinctionem formalem supra deitatis eminentem vnitatem formalem formaliter, & sufficit ad omnia saluâda, quæ per distinctionem formaliter saluanda inducuntur, quia illi eminenter æquiualet.

Secundo modo inuenitur essentia in substantijs creatis intellectualibus, in quibus est aliud esse, quam essentia ipsorum, quamuis essentia sit sine materia, vnde esse earum non est absolutum, sed receptum, & ideo limitatum & finitum ad capacitatem naturæ recipientis. Sed natura vel quidditas earû est absoluta non recepta in aliqua materia. & ideo dicitur libro de causis, quòd intelligentiæ sunt finitæ superius, & infinitæ inferius. Sunt enim finitæ quantum ad esse suum quod a superiori recipiunt non tamen finiuntur inferius, quia earum formæ non limitantur ad capacitatem alicuius materiæ recipientis eas, & in talibus substantijs non inuenitur multitudo indiuiduorum in vna specie, vt dictum est, nisi anima humana propter corpus cui vnitur.

(Substâtiarû intellectualiû esse diuersum est ab essentia, & nulla eis est materia, & earum esse finitû essentia aût infinita est in quo ordine tantum vltima tantû numerum multiplicabilem.)

¶ In hac secunda parte capituli huius de essentijs substantiarû intellectualium creatarum, quæ in secundo ordine collocantur quatuor propositiones colligit. Prima est. In substantijs intellectualibus creatis esse est aliud ab essentia. Secunda, In eis non inuenitur materia. Tertia, Esse earum est finitum, essentia autem infinita. Quarta, Nulla earum multiplicabilis est numeraliter nisi vltima, anima scilicet humana. Prima & secunda (tanquam declaratis) omisis, tertiam explanat ratione, & authoritate.

(Actus finitur per potêtiam, potentia finit actum.)

AD Rationis autem euidentiam est notandum, quod actus finitur per potentiam, in qua recipitur & potentia finitur per actum quem recipit, diuersimode tamen, quod enim est in potentia, non est determinatum, sed determinabile per actum ad quem est in potentia, cum autem ipsum receperit ab eo formaliter finitur. Similiter actus secundum essentiam suam receptibilis est in hoc uel illo, & consequenter determinabilis ad hoc uel illud subiectum. Cum vero receptus est in hoc iam non remanet in eo amplitudo & indefinitio ad hoc uel illud. est enim ad hoc determinatus. Est ergo duplex finitas & duplex infinitas. altera scilicet ex parte actus: altera ex parte potentiæ. Sed infinitas ex parte potentiæ imperfectionem sonat, cum sit per carentiam actus potentiam finientis. Infinitas autem actus perfectionem maximam dicit cum sit per carentiam potentiæ actum finientis. In cuius signum formæ secundum rem non receptæ in aliquo longe perfectiores sunt formis receptis, ut patet. Cum ergo esse substantiarum intellectualium sit receptum in earum essentia consequens est, quod sit finitum eo modo, quo actus finitur per potentiam. Vnde & contractum & limitatum est ad genus sui recepti, naturæ. s. cuius est. Quia vero essentia earum non est recepta in aliquo, cum sit forma non recepta in materia, consequens quoque est, quod sit infinita infinitate se tenente ex parte actus, non est enim determinata ad capacitatem alicuius materiæ ipsam recipientis, sicut sunt formæ rerû materialiû.

¶ His prælibatis formetur ratio sic, Id cuius esse est receptum, forma autem irrecepta, habet esse finitum, essentiam autem infinitam, intelligentiæ sunt huiusmodi ergo. Et nota quod in ratione hac sermo est semper tam de finitate, quam de infinitate se tenente ex parte actus. Tali enim finitate esse intelligentiarum finitum est, & tali infinitate earum essentia est infinita. Si enim loqui uolumus de finitate se tenente ex parte potentiæ, earum essentia finita inuenitur, eo quod potentia in eis est terminata per actum essendi.

¶ Confirmatur autem hoc authoritate libri de Causis, ubi dicitur, quod intelligentiæ sunt finitæ superius, & infinitæ inferius, quia esse earum, quod supremum in eis est receptum, essentia uero, quod infimum est, non est recepta, & quia essentia earum, ut respicit id, quod est supra se formaliter ipsum, scilicet actum essendi, & finita, recipiendo ipsum, ut autem respicit id, quod est infra se, materiam scilicet est infinita, utpote non recepta in ipsa, &c.

ADVERTE hic ad multorum supradictorum intelligentiam, & ut euites errorem eorum, qui horum fundamentum non intelligentes, dicunt, quod si esse ideo est infinitum simpliciter, ut supra diximus, quia in nullo receptum est, cum essentia tam substantiarum immaterialium, quam compositarum in nullo penitus recepta sit, erit infinita simpliciter, quod est ridiculum, vnde ex irreceptione infinitatem eruere, valde leue uidetur.

¶ Scito igitur positionem hanc fundari super hac propositione. Omnis res secûdum suum ordinem receptibilis in alio realiter irrecepta est infinita infinitate opposita finitati, quam res sui ordinis recepta contrahit. Dixi secundum suum ordinem receptibilis in alio propter composita & materiam, quæ in tota sue la-

titudine

titudine irreceptibilia sunt. Dixi, est infinita infinitate opposita, &c. quia sicut nō quodlibet receptibile est in quolibet, sed quilibet actus habet proprium receptiuum, ut habetur in 2. de Anima texti Com. 24. & 26. ita non ex qualibet receptione sequitur quælibet finita, sed determinata ex determinata, & per oppositum ex tali irreceptione talis infinitas opposita. s. finitati, quā (si recepta esset) res illa contraheret. Verbi gratia, albedo, cum sit receptibilis in subiecto si ponatur recepta erit infinita, non quacunque infinitate, sed ea, quæ opponitur finitati, quam in subiecto habet in proposito ergo tam esse quam forma secundū suum ordinem receptibilis rationem habet, neutri. n. recipi repugnat, sed in alio & alio receptiuo. receptiuum. n. proprium ipsius esse, est quidditas, seu suppositum, formæ uero est materia. Et ideo sicut alterius rationis est receptio formæ in materia a receptione eē i essentia, ut supra ostēdimus, ita alterius rōnis est finitas formæ per materiam a finitate esse per essentiā, licet conueniant in hoc, quod utraque est per modum, quo actus finitur per potentiam, & similiter diuersarum rationum oportet esse infinitatem, quā forma sortitur ex hoc quod est irrecepta in materia, & infinitatem, quam esse sortitur ex hoc, q̧ in quidditate nulla est receptum. Forma namque ex hoc, quod recepta in materia infra ipsam clauditur, amplitudinem suam, qua ad hoc uel illud particulare est indefinita, amittit. & ideo ex hoc, q̧ separata a materia est, non aliter est infinita, nisi quia ad nullius materiæ capacitatem coarctata, eius terminis caret. Esse autem, quia ex hoc, quod recipitur in aliqua quidditate, ad illius genus, & speciem coarctatur, si irreceptum ponatur, ad nullum genus diffinitum erit, & consequenter cuiuslibet generis terminis carens simpliciter infinitum.

¶ Habes ergo dubij solutionem ex hoc, quod non dicimus, omne irreceptum infinitum, sed rem secundum ordine receptibilē irreceptam, & ex hoc, quod non dicimus, omnem rem secundū suum ordinem receptibilem irreceptum esse eodem modo infinitum, sed diuersimode. Ex primo enim patet, quod substantia composita nullam infinitatem ex sua irreceptione habet. Ex secundo uero, quod essentia intelligētiæ, quæ clauditur in ordine formæ, cum sit pura forma separata a materia, & non sit ipsum esse ex sua irreceptione in materia est infinita, sed non simpliciter, &c. & quod esse diuinum quod subipsius esse ordine concluditur ex sua irreceptione in quidditate seu essentia est infinitum simpliciter.

HABES & hinc unde Scotistarum, & Scoti eorum iudicio, peccatum deprehendas in primo sententiarum distin. secunda, quæst. secunda, ubi ab eis imponitur S. Thom. ratio ultima ibi inducta ad concludendam Dei infinitatem, quæ est talis. Forma finitur per materiam, ergo forma, quæ non est nata esse in materia est infinita. Iam enim nosti qualem infinitatem ratio hæc concludat, & quod infinitas Dei altiores negat terminos, secundum S. Thomam.

T c.31.

¶ Vnde aduertas triplex ibi peccatum. Primum est, quod ratio prædicta ad concludendam infinitatem simpliciter assumpta a nobis dicitur, cum apud nos non concludat nisi infinitatem s̄m quid. Secūdum est, quod ratio prædicta sub fallaciam cōsequentis sophisma affertur, quia forma prius natura est finita in se, quam finiatur per materiam, sicut illud tertij Physicorum corpus finitur ad aliud corpus, ergo si non est finitum ad aliud corpus, est infinitum. Manifeste enim patet error, quia cum dicitur, Forma finitur per materiam, ly per, denotat causam præcisam finitatis secundum quid supradictę, non enim forma secundum se est tali modo finita, cum secundum se sit indeterminata ad hanc uel illam materiam, & ideo bene sequitur, ergo forma, quæ non est nata recidi in materia, est infinita secundum quid. Si enim affirmatio est causa præcisa affirmationis, negatio erit causa negationis, non est autem talis processus tertij Physicorum, quia corpus non finitur per al ad corpus causaliter & præcise. Tertium est, quod inficiari conatur aliud supradictum, scilicet quod essentia intelligentiæ est finita superius per suum esse. Contra, inquit, esse est posterius essentia, & accidens eius apud nos: ergo essentia intelligentiæ in primo signo naturæ uidetur infinita intensiue, & consequenter non finibilis per esse in secundo signo.

¶ Ad hoc quidem dicitur, quod licet esset sit posterius essentia ordine generationis & accidens eius, id est extra conceptum formalem, tamen essentia in illo priori est finita simpliciter, & per hoc q̧ est receptiua ipsius esse, & non est ipsum suum esse, &c. sicut enim per hoc quod essentia est ipsum esse, est infinita simpliciter, (ut patet in Deo ex dictis) ita per hoc quod essentia non est suum esse, non est infinita simpliciter, iuxta maximam illam, Si affirmatio est causa affirmationis, &c. Quia ergo in omni priori essentia intelligentiæ est fundamentaliter receptibilis ipsius esse, & ab hoc abstrahi non potest, licet non in omni priori habeat illud: sequitur, quod sit simpliciter finita per suū esse, i. per hoc non est suum esse, sed illa actuabilis, uel actu ataest, &c. Si. n. intelligis, cum dr̄ q̧ essentia intelligētiæ finitur p̄ suū esse,

1. Post. T. c.30.

Quarta propositio quo ad primam partem superius discussa relinquatur. Quo ad secundam uero, quod scilicet anima intellectiua, quæ est ultima inter substantias intellectuales, sit multiplicata numeraliter eget magna consideratione. In textu aūt assignatur pro causa huius unio ad corpus, omnis enim forma sic unita corpori, quod dat ei esse formaliter necessario multiplicatur secundum multiplicationem illius, alioquin plura corpora haberent idem esse in numero ab uno, enim forma non prouenit nisi unum numero esse substantiale, & mirro ex unione ad corpus anima multiplicati numeraliter dicitur: quia distinctio numeraliter, cum nō sit formalis, oportet q̧ sit secundum quātitatem) ut supra declaratum fuit secundum quantitatem autem esse non posset talis distinctio in anima, si forma non esset rei quantæ (ut intelligentiæ ostendunt,) Efficax ergo ratio ad concludendum pluralitatem numeralem animarum est coniunctio ipsius animæ ad corpus numeraliter multiplicatum.

C.3.q.5. & 5.q.9.

Et licet indiuiduatio eius ex corpore occasionaliter dependeat, quantum ad sui inchoationem, quia non acquiritur sibi esse indiuiduatum, nisi in corpore cuius est actus: non tamen oportet, ut destructo corpore indiuiduatio pereat. quia cum habeat esse absolutum, ex quo acquisitum est sibi esse indiuiduatum, ex hoc quod facta est forma huius corporis illud esse semper remanet indiuiduatum, & ideo dicit Auicenna, quod indiuiduatio animarum & & multiplicatio dependet ex corpore, quantū ad sui principium, sed non quantum ad sui finem.

Aīæ humanæ cum & occasione multiplicētur, ad corporum multiplicationem permanent destructis corporibus.

¶ Hic obiectio quædam contra quartam propositionem excluditur, quæ talis est. Forma multiplicata ad multiplicationem corporis destructis corporibus, non remanet in sua multitudinem: anima humana est multiplicata ad multiplicationem corporis: ergo non possunt remanere multæ animæ humanæ destructis corporibus &c. Processus bonus, conclusio autem falsa est, ergo altera præmissarum, non Maior, ut probatur, ergo minor, quæ fuit quarta propositio. Maior probatur ex eo, q̧ remota causa remouetur effectus. Si ergo causa multitudinis animarum est ipsa multitudo corporum, remota multitudine corporum remouebitur etiam multitudo animarum. Excluditur autem hic obiectio in litera, declarando, formas dupliciter plurificari ad plurificationem corporum, scilicet cum dependentia a materia, & sine dependētia ab illa, & primæ quidem destruuntur, destructis corporibus, secundæ uero remanent, eo quod nō nisi occasionaliter totum indiuiduatur à corporibus est: de harum autem numero est anima intellectiua.

AD horum euidentiam nota primo, quod idem est iudicium, de esse & unitate & multitudine rei, quod ad dependentiam & independentiam: ita scilicet quod cuius esse a materia non dependet, nec eius unitas nec multitudo à materia dependet. Cuius autem esse a materia dependet, tam unitas, quam pluralitas eius etiam ab illa dependens est, unum enim & multa entis passiones sunt.

NOTA secundo, quod formæ sunt in triplici differētia. Quædam fiunt in materia & educuntur de potentia materię, ut formæ materiales. Quædam fiunt in materia, sed non educuntur de potentia materiæ, ut anima intellectiua, quæ uenit de foris. Quædam nec fiunt a materia nec educuntur de potentia materię ut formæ separatæ a materia, intelligentiæ, scilicet. Non potest autem dari quartum genus earum quæ educantur de potentia materiæ, & non fiant in materia, quia implicat, ut de se patet.

2. de gene. aialiū. c. 3.

¶ Et illæ quidē: quæ nec educūtur de potentia materiæ nec fiūt in ea, omnino independentes & separatæ sunt a materia, & immultiplicabiles numeraliter, ut supra ꝓbatū fuit. Primæ uero & secūdæ, quia cōueniunt in hoc, q̧ fiunt in materia, habent & hoc cōe, q̧ oportet utrasq; esse coaptatas & proportionatas suis receptiuis materijs, in quibus fiunt, proprios enim actus oportet in ꝓpriis fieri materijs ut dicitur 2. de Anima, tex. com. 24. & 26. forma namq; Leonis debet esse commensurata corpori Leonino, ita q̧ non equino: & huius Leonis forma oportet q̧ sit commensurata huic corpori Leonino, ita quod non illi, &c. Et ex hoc consequenter conueniunt ita in hoc, quòd utræque oportet simul multiplicari in proprijs corporibus. Quæcunque enim oportet esse inuicem coaptata, & proportionata simul recipiunt multitudinem & unitatem, ut patet in discurrendo: in singulis semper enim multiplicationem formarum in vna specie consitatur multiplicatio corporum in illamet specie, & econuerso: aliter vel vna forma esset in diuersis materijs, uel diuersæ materiæ sub vna forma quorum utrumque est impossibile. Ex eo verò, quòd primæ formæ educuntur de potentia materiæ, & non secundæ, differunt inter se in hoc, quod primæ habent esse dependens a materia, sicut a causa materiali earum esse causante, & sustentante. Secundæ autem habent esse excedens totam materiæ capacitatem & independens ab ea, utpote non causatæ ex illa. Et ex hoc consequenter differunt secundo, quod primarum

Cap. 5. q. 1. cōueniunt inter se.

Differunt inter se.

tam

tam unitas, quam multitudo a materia dependens est sicut, & ideo sicut destructis corporibus ipsæ destruuntur. ita unitas, & pluralitas earum. Secundarum uero tam unitas, quàm multitudo independens est a materia, sicut & esse, & ideo sicut destructis corporibus earum esse remanet, ita unitas & pluralitas. Et hoc est quod hic intendit S. Thom. dicens diuiduationem animæ, idest unitatem eius. Et similiter intelligendum est de pluralitate occasionaliter ex corpore dependere. Dependet enim hoc modo, quia fit in corpore, non autem ita, quod educatur de potentia corporalis materia, & hoc est quod subdit, quia non acquirit illud in corpore, & rationem addit, quia cum habeat esse absolutum, idest independens a corpore, corrupto corpore, absque illo remanere potest. & ideo Auic. dicit indiuiduationem animæ ex corpore in sui initio dependere non autẽ in fine, quia scilicet non fit nisi in corpore. Potest autem esse de facto & post mortem sine corpore, & sic soluta est obiectio facta, quia maior est falsa de secundo ordine formarum, qualis est anima humana.

¶Ad probationem eius iam patet quid dicendum, quia corporum multiplicatio non est proprie causa, sed occasio, & non nisi in fieri multitudinis animarum, cessante autem causa in fieri, non cessat effectus quo ad esse.

QVAESTIO XIII.

De indiuiduatione aiæ intellectiuæ.

HIC circa indiuiduationem animæ intellectiuæ, per quod scilicet induiduetur, dubitatur. In hac quæstione facienda sunt tria. Primo recitabitur opinio Scoti. Secundo declarabitur opinio Sancti Thomæ. Tertio respondebitur argumentis in oppositum.

QVO ad primum, Sco. in secundo sententiarum, distin. 3. quæstione vltima, & in quoli. q. 2. sequens positionem suam de hecceitatibus, tenet animam suam propria hecceitate indiuiduaria, arguitque sic contra S. Tho. Eo primo, quo aliquid est in actu extra causam & intellectum eo primo est hoc, sed anima sicut & quælibet entitas præcipue absoluta seipsa primo est in actu extra causam & intellectum; ergo anima seipsa primo est hæc. Maior probatur, quia uniuersalitas siue esse non hoc, non cõuenit rei nisi in intellectu. Minor patet ex eo quod res seipsa primo recedit a non esse.

¶ 2. Præterea, Omnis distinctio formalis seu non per materiam est specificata per te, animæ intellectiuæ distinguuntur formaliter seu non per materiam. ergo distinguuntur specifice. conclusio est falsa, ergo altera præmissa, non Minor, quia animæ intellectiuæ separatæ carent materia. ergo Maior, quæ est fundamentum positionis tuæ. Quod si dicas, quod animæ habent inclinationem ad diuersa corpora, & per has distinguuntur, contra, Anima prius natura est terminus creationis, qui ut talis formaliter est hoc, quam uniatur materiæ. ergo prius natura anima est hæc, quam uniatur materiæ. ergo anima indiuiduatur, & non per unionem ad corpus. Antecedens probatur sic, prius est quod potest esse sine alio, & aliud non sine illo ex quinto Metaphys. textu commento decimosexto, de Anima non solum secundum essentiam, sed etiam secundum existentiam potest esse sine unione ad materiam, non autem absque hoc sit terminus creationis, & sic ergo anima est prius natura terminus creationis, & hæc, quam sit in materia.

¶ Si dicatur quod anima non est hæc per actualem unionẽ, seu existentiam in materia, sed per aptitudinem essendi in illa. contra, Hoc non euadit difficultatem, quia natura absoluta est prius natura ipsa sua aptitudine, quia enim anima est hæc, ideo habet hanc aptitudinem ad hoc, & illi repugnat, &c. vt arguatur sic, Quod conuenit uni, & repugnat alteri eiusdem speciei, non conuenit per se huic, secundum id quod commune est illis, uel saltem præexigit eorum necessario distinctionem. s. huius ab illo, sed hæc aptitudo conuenit huic animæ, & repugnat illi ergo necessario præexigit distinctionem huius ab illa, igitur non indiuiduantur aptitudinibus.

¶Confirmatur, Ratio aptitodinis formaliter loquendo, non est ad se, hæc est ratio entis in actu, ergo non potest esse indiuiduatiuum principium animæ. Antecedens probatur pro prima parte, quia si esset ad se, posset intelligi non ad aliud, ut ad terminum, quod est falsum. Pro secunda quoque parte probatur, quia quod necessario exigit aliquid non existens, ipsum est non existens in actu, aptitudo autem est ad terminum non existẽtem: ergo eius ratio non est ratio entis in actu. Consequentia patet, quia distinctio relatiua præsupponit distinctionem absolutam: quia enim anima est hæc, ideo habet hanc aptitudinem, & non econtra. & quia hæc anima est singularis singularitate actuali, siue in actu, non est hæc aptitudine ad hoc corpus. Hæc sunt quæ illi in hac resentiunt.

Nos aũt peripatetica fundamenta sequentes animam indiuiduari cõmensuratione substãtiali ad hoc corpus dicimus, & hãc animam, & illam distingui commensurationibus suis ad hoc & illud corpus, probationes autem huius supra adductæ fuerunt cum deductum fuit distinctionem numeralem non nisi a quantitate originari posse. Vnde nunc sufficiet declarare quomodo fit hoc, quod dicimus, Commensuratio dupliciter sumitur. Vno modo pro relatione commensurationis, alio modo pro ipsa substantiali coaptatione rei, primo modo commensuratio est res respectiua essentialiter, & in genere relationis secundo modo est res absoluta, q de prædicamento rei commensuratæ, est enim idẽ essentialiter quod ipsa, sed differens ab ipsa sola ratione, & similiter dico de inclinatione, aptitudine, coaptatione, sigillatione, & similibus, quæ ad exprimendum propositum assumuntur. c. 3. q. 5. e. 5. q. 9. qño cõmensuratio induiduet animam intellectiuam.

¶ Absolutum quoque pro nunc sumitur dupliciter. Vno modo a termino, & sic dicimus substantiam, quantitatem, & qualitatem essentia absoluta. Alio modo a receptiuo seu subiecto, & sic nullum prædicamentorum accidentium est absolutum, sunt enim essentialiter receptibilia in substantia. Cum ergo dicitur, q animæ suis commensurationibus indiuiduantur, intelligendũ est commensurationibus substantialibus quæ sunt res absolutæ à termino, etsi non receptiuo, & non commensurationibus, quæ sunt relationes, &c. Sicut namque de essentia animæ in communi est, q essentialiter sit proportionata corpori physico organico, quod in eius diffinitione ponitur, ita de essentia animæ humanæ est, commensurari corpori humano, est namque ita perfectiua corporis humani, q non bouini: sic quoque de essentia huius animæ est commensuratio ad hoc corpus, & sic commensuratio ad corpus humanum non sequitur animam iam humanam, sed constituit ipsam humanam: Per hoc enim primo differt anima hominis ab anima bouis, quia illa est proprius actus corporis humani, illa vero bouini. Constat autem, q idẽ est esse actum proprium corporis humani & esse substantialem substantialiter commensuratam perfectionem eius. Ita substantialis cõmensuratio huius animæ ad hoc corpus non sequitur animam hanc, sed constituit ipsa hanc, est. n. hæc anima substantialiter ꝓprius actus huius corporis, vnde hæc anima ab illa primo differt, quia illa est proprius actus huius corporis, illa verò ꝓprius actus alterius, & hoc est quod S. Th. in 2 contra Gen. c. 88. tradit, in q. de anima, & vbicunque de hac re loquitur, est autem cõueniens propositio ista principiis Arist. docet enim in primo li. de partibus animalium, quod propriæ differentiæ alicuius diuisi debent esse per se distinguentes illud in eo quod tale, verbi gratia, propriæ differentiæ animalis non debet esse album & nigrum, quæ non diuidunt animal in eo, q animal. Stat enim idẽtitas animalis cum illarum diuersitate, nec debet esse nauigatiuum & uolatiuum, quia non diuersificant hæc per se naturã sensitiuam, sed debent esse tale sensitiuum, vel tale. animal. n. in eo, q animal, cum sensitiuo constet, non diuersificat per se nisi per differentias sentiendi: Vnde cum anima in eo q talis essentialiter sit actus corporis physici alias philosophiæ proprius differentiis diuiditur per hoc, q actus talis corporis vel talis & iterum actus talis corporis, puta humani proprijs differentijs diuiditur (materialibus tamen) per hoc quod est huius corporis vel illius. Indiuiduantur ergo ipsæ animæ commensurationibus substantialibus non absolutis receptiuis, sicut & ipsæ animæ essentialiter sunt non absolute a perfectibilibus corporibus earum receptiuis. Et non considerare hoc, est causa erroris eorum, qui de omnibus volunt eodem modo iudicare (vt sunt Scotistæ) qui dum non considerãt proprias rerum naturas, & res suis conceptibus adæquare volunt, accidit ut de omnium indiuiduatione eandem proferãt sententiam, & in eorum numero sint, de quibus dicitur secundo Cœli tex. com. 80. quòd quærunt vsque quo non habeant contradicere sibi ipsis.

HIS visis ad solutionem argumentorum procedendum est.

¶Ad primum dicitur, quod falsa est Maior, licet enim quælibet res posita extra intellectum & causam sit hæc: non tamen eodem primo est & hæc. Est enim ipso esse primo. Hæc autem hecceitate primo: multa enim inseparabiliter sese comitantur, quæ non eodem principio habentur primò, sicut quodlibet ens aliud à Deo extra intellectum & causam est, & est dependens, non tamen eodem primo est, & dependet. Minor quoque est falsa, res enim non seipsa primo, sed per existentiam actualem distinctam realiter a se extra nihil ponitur, vt supra declaratum fuit, &c.

¶ Ad secundum negatur Minor. Duæ enim animæ humanæ separatæ non distinguuntur formaliter, seu per materiam, licet sint puræ formæ à materia abstractæ. Aliud enim est dicere, omnis distinctio formalis est specifica, aliud omnis distinctio formarum. distinctio enim formalis, cum sit illa, quæ ex principiis diffinitiuis constat, specifica est. Quæcunque enim habent diuersas diffinitiones specie differunt, cum saltem differentias ultimas habeant non easdem, quarum diuersitas sufficit ad diuersitatẽ specifice: sed talis non est inter animã Socratis & Platonis habent siquidem eandem diffinitionem. Distinctio aũt formarum cum sit, vndecũq; inter formas diuisio accidat in duab. Distinctio formalis quæ sit. Distinctio formarum quæ sit.

animabus separat, idest, inuenitur ex hoc, quòd diuersis corporibus coaptatæ sunt. Vnde non est similis ratio de eis, & de aliis substantiis separatis, quæ corporibus vnibiles non sunt. Et sic responsio ibi data est bona si sane intelligatur modo, scilicet ex-positio quod animæ inclinationibus substantialibus ad diuersa distinguuntur.

¶ Ad id quod primo obiicitur, contra dicitur quòd non concludit intentum. Concludit enim ergo anima prius natura est hæc quam habeat actualem vnionem ad corpus: cum debeat cõcludere, ergo anima prius natura est hæc quam sit coaptata, seu inclinata ad hoc corpus. Non enim dicimus animam indiuiduari formaliter per actualem vnionem ad corpus, sed per coaptationem substantialem ad hoc corpus, quam prius natura debere animæ quam ipsam actualem vnionem, patet ex eo, q omnia hic per se terminant creationem, & non anima hoc existens: & ex eo quod inesse præsupponit esse: esse at particulari iam immediatior est, quam inesse. Vnde responsio ibi recitata est bona, cum grano tamen salis. Dicimus enim animas indiuiduari per aptitudinem substantialem, seu commensurationem formaliter: per vnionem uerò actualem ad corpus conditionaliter, idest tanquam per conditionem sine qua non: & quia prius natura inest ei ratio formalis quã cõditio, sine qua nõ, ideo, &c.

¶ Ad argumentum contra hoc patet responsio ex dictis assumis enim hoc falsum, scilicet q natura huius animæ sit prior aptitudine sua substantiali. Vnde maior argumenti ibi formati pro secunda parte disiunctiuæ est falsa, idest quod quodlibet cõueniens vni & repugnans alteri eiusdem speciei præexigat distinctionem ipsorum. Stat enim quòd non præexigat, sed faciat distinctionem ipsorum, sicut quod conuenit vni speciei, & repugnat alteri eiusdem generis, non opus est, quòd præexigat illarũ specierum distinctionem, sed illa, quod faciat earum distinctionem. Verbi gratia, rationale conuenit homini, & repugnat Leoni, & irrationale conuenit Leoni, & repugnat homini & tamen rationale & irrationale non præexigunt distinctionem hominis & Leonis, sed faciunt. Vnde subsumas sub illa Maiore, Sed hecchettas animæ Socratis conuenit sibi, & repugnat animæ Plat. ergo hecchettates supponunt ipsas distinctas: & sic suadebis Scotum argumenti sui. ¶ Ad confirmationem, cum dicitur, Ratio aptitudinis non est ad se dico, quod ratio aptitudinis substantialis, de qua loquimur, est ad illud, sed non ut ad terminũ, sed ut receptiuum. Probatio autem contra hoc nihil facit: concedendo enim quod potest intelligi non ad aliud, vt ad terminum: nõ autem non ad aliud vt receptiuum, sicut quantitas, & qualitas absolute sunt a termino, & non à subiecto.

¶ Ad id quod secundo loco in antecedente ponitur, scilicet quod ratio aptitudinis non est ratio entis in actu, dico primo, quod falsum est. Aptitudo enim ad ridendum, scilicet risibilitas habet rationem entis in actu primo, licet potentiam ad actum secundum Probationis vero vtraque propositio est falsa: & Maior quidem, scilicet quòd necessario exigit aliquid non existens, ipsum est non existens in actu: quælibet enim potentia actiua in actu primo tantum exigit operationem suam non existere: & tamen ipsa existens in actu. Minor vero, quia aptitudo substantialis animæ ad corpus non excludit corpus, sed compositum ex cõtrariis est. q facit aptitudinẽ animæ esse absque actuali vnionẽ.

¶ Dico secundo q æquiuocamus de aptitudine. Aptitudo enim ista quam in anima intelligimus, non est nisi commensuratio, seu substantialis sigillatio ipsius animæ ad hoc corpus, quam constat esse in actu, & dum est corpori vnita & dum est separata ab eo, sicut in exemplo supra posito de cera liquet. Argumentũ autem procedit, acsi aptitudo ista esset quid potentiale expectãs aliquid quod reducat ipsam in actu, &c. Ad consequentiam patet quid dicendum sit, quia non est talis distinctio relatiua, sed absoluta relatiue ad receptum, &c.

Intelligentiæ sunt in prædicamẽto q̃q̃ illarũ ortæ lateant.

Et quia in istis substantijs quidditas non est idem quod esse, ideo sunt ordinabiles in prædicamentis, & propter hoc inueniuntur in eis genus species, & differentia, quãuis earũ differentiæ propriæ nobis occultæ sunt. In rebus enim sensibilibus etiam ipsæ differentiæ essentiales nobis ignotæ sunt: vnde significantur per differentias accidentales, quæ ex essentialibus oriuntur, sicut causa significatur per suum effectum sicut bipes ponitur differentia hominis. Accidentia autem propria substantiarum immaterialium nobis ignota sunt, vnde differentiæ earum nec per se, nec per accidentales differentias nobis significari possunt.

¶ In hac tertia parte capituli huius declaraturus S. Thom. quo quidditates substantiarum separatarum se habeant ad intentiones logicas, scilicet genus, speciem, & differentiam, &c. quatuor notatis se absoluit; excludendo post duas obiectiones. Proponit ergo primo conclusionem talem, Intelligentiæ sunt in prædicamentis, probatque eã sic. Omne id, in quo differt ab essentia, est in prædicamento, intelligentiæ sunt huiusmodi, ergo, &c.

Minor supra probata est. Maior uero probari potest sic, Omne habens esse limitatum, est in genere, si enim limitatum esse habet, ad aliquod genus definitum est. Quod enim ad nullum genus definitum est ac per se subsistit, unde, aut quomodo esse limitatum habet? omne autem ens, in quo esse distinguitur a sua essentia, habet esse limitatum, ut supra declaratum fuit ergo omne tale est in prædicamento. Ex quo corollarie concluditur, quod habent genus, speciem, & differentiam. Addit autẽ quãuis occultæ sint nobis earum differentiæ, & ut responderet dubitationi, qua quis dicere posset, Quomodo scis in eis esse differentias, si illas ignoramus? stat enim scire de eis quæstionem, an est, & ignorare quæstionem quid est, notum inquam differentiam esse in illis, sed quæ sint illæ, latet, latent autem intelligentiarum differentiæ secundum se, quia commune est omnib. substantiis habere occultas differentias proprias secundum se, & in hoc conueniunt cum substantiis inferioribus, latent secundum accidentales proprietates, quæ sunt earum passiones, quia excedunt facultatem naturalem intellectus humani, qui se habet ad manifestissima in natura, sicut oculos noctuæ ad lumen Solis, & in hoc differunt a sensibilibus substantiis, quarum propriæ differentiæ nominibus suarum proprietatum significantur, sicut causæ nominibus suorum effectuum, unde omnino immanifestæ sunt nobis intelligentiarum differentiæ quo ad quid sunt, &c.

QVAESTIO XIIII.

Num intelligentiæ sint a nobis quidditatiuè cognoscibiles in hac uita.

CIRCA hanc particulam dubitatur, an intelligentiæ sint a nobis quidditatiue cognoscibiles in hac uita, &c.

¶ In hac q. septem agenda sunt, primo declarabo titulum, & intentionem quæstionis. Secundo adducetur opinio Auer. Tertio impugnabitur. Quarto respondebitur suis rationibus. Quinto declarabitur opinio S. Th. Sexto adducentur rationes Ioan. de Gandauo contra S. Tho. Septimo eis satisfiet, &c.

Differt cognitio qdditatis a cognitiõe quidditatiua.

QVO ad primum nota q aliud est cognoscere quidditatẽ, seu cognitio quidditatis, & aliud est cognitio quidditatiua, seu cognoscere quidditatiue. Cognoscit enim Leonis quidditatem quicumque nouit aliquid eius prædicatum essentiale. Cognoscit autem quidditatiue non nisi ille, qui omnia prædicata quidditatiua usque ad ultimam differentiam nouit, &c. Cum autem cognoscamus intelligentias esse substantias, & esse intellectuales, &c. licet quod earum quidditates cognoscimus, unde hoc in dubium non uertitur, sed quæstio nostra est, an quidditatiue cognoscere eas possimus, ut penetremus, scilicet usque ad ultimas earum differentias. & licet hæc quæst. habeat opiniones plurimas, ut patet tertio de Anima, commento 36. quia tamen non nisi cum Scotistis & Auerroistis hic agitur, & Scot. opinio in conclusio non discrepat, ut patet in primo sent. dist. 3. cum solo nobis disceptandum est Auer. Hæc de primo.

QVO ad secundum, Auer. in 3. de Anima, com. 36. supposita fictione sua in com. 5. opinatur, quod intellectus possibilis, ut appropriatus nobis adeptus omnibus intellectis speculatiuis, ac per hoc continuatus intellectui agenti, ut forma per illum intelliget substantias separatas, & consequenter nos, quibus per hoc fiet intellectus agens forma, sicut modo est intellectus possibilis, ita quod sicut modo per intellectum possibilem intelligimus materialia, ita tunc per intellectum agentem intelligimus substantias separatas.

¶ Probat autem rationem suam duabus rationibus. Prima ratio fundatur supra duas propositiones. Quarum prima est intellectus, & prima intellecta speculatiua se habent sicut forma & materia. Probatur illa sic, Illa quorum est unamet operatio, ita quod operatio unius communicetur alteri, se habent, sicut agens & instrumentum, uel sicut forma & materia, sed intellectus agentis, & primorum intellectorum speculatiuorum est unamet operatio, ita quod operatio intellectus agentis, scilicet facere intellecta in actu, communicatur primis intellectis speculatiuis, ergo intellectus agens & prima intellecta speculatiua se habent sicut agens & instrumentum, uel sicut forma & materia. Patet minor, quia intellectus in habitu potest non solum intelligere, sed facere conclusiones intellectiuas in potentia intellectas in actu, utrumque enim experimur in nostra esse potestate, scilicet intelligere, & facere conclusiones actu intellectas mediantibus primis intellectis, quæ solo lumine intellectus agentis fiunt intellecta in actu. In maiore vero notanter dicitur (ita quod propria operatio vnius communicetur alteri) quia plures trahentes nauem, ad eandem operationem concurrunt, non tamen sicut materia & forma nec sicut agens & instrumentũ, propterea quia alter ulterius propriam operationẽ nõ sortitur. Clarũ est aũt, q cõicãs opationẽ suam alteri concurrendo

ad

ad idem se habet ad illud, sicut agens principale ad instrumentum quemadmodum carpentarius sedis factionem serræ cõicat, vel sicut forma ad materiam, sicut calor calefactionem aquæ calidæ communicat. Et licet utraque pars disiuncti conclusi sit vera, quia tamen prima pars manifestior est, & minus ad propositum, ideo Commentator secundam partem declarat, scilicet ꝙ prima intellecta speculatiua & intellectus agens se habeant, ut materia & forma, & hoc facit declarando, quod intellectus agẽs, & non solum prima, sed omnia intellecta speculatiua se habent, sicut forma & materia manifestat autem hoc sic: Quandocunq. est aliquid receptiuum aliquorum duorum ordinum inter se habentium id quod est perfectius & formalius, est sicut forma, id uero quod est imperfectius, & minus formale, habet rationem materiæ, sed intellectus possibilis est receptiuus intellectorum speculatiuorum, & intellectus agentis ordinem inter se habentium, ita quod intellectus agens est perfectior & formalior intellectis speculatiuis, ergo intellectus agens & intellecta speculatiua se habent sicut forma & materia. Dicitur autem in maiori, ordine n inter se habentium, quia aliter propositio non esset uera, sicut patet de albedine & dulcedine lactis, quarum neutra est alterius forma cũ enim ordinata sunt necessario uerifica propositio, ut patet, cum aer recipit calorem & lumen Minor patet ex eo, ꝙ intellectum recipitur in intelligente. Intellectus an possibilis intelligit, & intellectum agentem & intellecta speculatiua, &c. & sic patet prima propositio.

¶ Secunda propositio est, Intellectus possibilis & appropriatus nobis, quandoq. recipit intellecta speculatiua & intellectum agẽtem in potentia tm, quandoq. partim in actu, & partim in potentia, quandoq. totaliter in actu. Ista propositio quo ad intellecta speculatiua est clarissima, intellectus nãque infantis est in pura potentia, sicut tabula rasa, in qua nihil est depictum, postmodum uero recipit primorum principiorum notitiam, deinde multarũ conclusionum successiue acquirit notitiam, & sic secundũ aliquid est in actu puta secundum principia, & secundum aliquid in potentia, puta secundum conclusiones, & postremo acquisitis omnib. conclusionib. & totaliter, & secundum omnia in actu tã principia, quam conclusiones. His si coniunxeris primam propositionem, illucescet tibi hæc secunda propositio quo ad secundã partem. Si enim intellectus agens est forma intellectorum speculatiuorum, eadem erit proportio coniunctionis ad intellectũ agentem, quæ est inter intellectum possibilẽ, & intellecta speculatiua quo ad hoc, ꝙ si totaliter uni, totaliter & reliquo coniunctus erit, & si partialiter uni, partialiter & reliquo coniunctus erit.

¶ His præmissis formatur prima Auer. ratio sic, Omne quod mouetur ad acquisitionem alicuius ut formæ illa perfecte acquisita, potest operari operatione propria illius formæ, sed intellectus possibilis ut appropriatus nobis mouetur ad acquisitionem intellectus agentis, ut formæ, ergo illo acquisito, potest operari operatione propria illius. Sed operatio propria intellectus agentis est intelligere substantias separatas quidditatiue, ergo intellectus possibilis poterit per illum intelligere substantias separatas, & cum intellectus possibilis operatio nostra nos denominet, consequenter nos per intellectum agentem intelligimus substantias separatas, &c. Maior patet exemplariter cum aqua mouetur ad formam caloris acquisito illo, potest calefacere, & similiter apparet in omnibus Minor uero probatur dupliciter. Primo ex duabus propositionibus præmissis sic, quandocunque aliquid mouetur ad aliqua duo recipienda ordinata inter se, ad id quod est formalius & perfectius mouetur, ut ad formam ex prima propositione, sed intellectus possibilis mouetur ad intellecta speculatiua & intellectum agentem, quia quandoque est in pura potentia, quandoque partim in actu, & partim in potentia, ex secũda propositione ordinẽ inter se hñtia, quia mediantib. intellectis speculatiuis recipit intellectus agẽs, & in intellectus agẽs est formalior, & perfectior. ergo intellectus possibilis mouetur ad acquirendũ intellectum agentem ut formã. Secundo probatur illa Minor sic, Intellectus possibilis mouetur ad acquisitionem intellectus agentis, ut finis, ergo ut formæ. Antecedens patet ex eo, quod ipse intellectus agens est efficiens illius motus, quo mouetur intellectus possibilis ad ipsum in separatis enim a materia idem est efficiens & finis motus, ut Commentator trigesimosexto, duodecimo Metaphysica, habetur consequentia uero patet ex secundo Physicorum, sexto commento septuagesimo, ubi dicitur, quod finis, motus & forma idem sunt, & hanc probationem tangit Auer. duodecimo Metaphy. in fine, commento trigesimooctauo.

¶ Secunda ratio Auer ponitur secundo Metaphisicæ, commento primo. Si intelligentiæ non essent a nobis cognoscibiles, natura ociose egisset consequens est falsum. Consequentia probatur, quia fecisset id quod est in se naturaliter intellectum, non intellectũ ab alio, sicut si fecisset Solẽ nõ cõprehensum ab aliquo uisu. Et qm̃ hæc consequentia cum sua probatione derisibilis a Sancto Thoma iudicatur, propterea quod frustra est quod non potest consequi finem suum, & intelligentiarum finis non est intelligi a nobis, dato enim ꝙ intelligi esset finis earũ, sufficit earũ intelligibilitati, ut a seipsis intelligantur, non enim sequitur ab intellectu humano non intelliguntur, ergo a nullo, sicut non valet. Sol non videtur à noctua ergo à nullo visu. Idcirco Io. de Can. in tertio de Anima, dupliciter probat illam consequentiam. Primo dicens quod Commentator non supponit quod finis substantiarum separatarum, sit intelligi a nobis, sed supponitur ꝙ intelligentiæ ex se sint intelligibiles ab intellectu nostro cum contineatur sub eius obiecto primo, scilicet ente, & tunc bene sequitur, intelligentiæ sunt ex se naturaliter nobis cognoscibiles intellectus noster naturaliter natus est eas intelligere naturaliter enim actiuo, quale est intelligentia, debet correspondere naturale passiuum, quale est intellectus, aliter potentia actiua esset frustra in natura. Secundo deducitur ab eodem illa consequentia, quia etsi intelligentiarum finis primarius non sit intelligi ab intellectu nostro, est tamen earum finis secundarius. Agunt enim prima intentione propter se: secundario autem propter alia, vt dicitur secundo cœli, Com. 21. & ideo sequitur quod intelligentiæ saltem quo ad finem secundarium essent frustra, & sic natura fecisset aliquid ociose. Propterea, inquit, consequentia Commentatoris est vna de propositionibus per se notis, & non est derisibilis. Potest adhuc tertio deduci illa consequentia ex dictis Com. 3. de Anima Com. 36. vbi examinans rationem Themistij, dicit ꝙ si intellectus noster est immaterialis, consequentia ista tenet intellectus noster intelligit res sensibiles factas immateriales, ergo intelligit res secundum se immateriales. Et fundatur hoc dictum super verbum Aristot. tertio de Anima tex. Com. 7. dicentis quod intellectus excellenti intelligibili apprehenso vigoratur ad altius intelligendum. Ex quibus habetur in proposito, quod immaterialitas est sufficiens causa virtuti cognoscitiuæ, quò intelligere possit substantias separatas. vnde sic probatur consequentia. Intelligentiæ non sunt ab intellectu nostro cognoscibiles, ergo a nullo alio sunt cognoscibiles. ergo frustra sunt cognoscibiles: sicut Sol frustra esset visibilis, si à nullo posset videri. Prima consequentia tenet ex eo, quod si immaterialitas non dat intellectui nostro illas intelligere, nulli hoc dabit: quia iam declaratum est immaterialitatem esse sufficientem causam huius, sicut quia sensitiuum est sufficiens causa sensus tactus si positum in vna specie animali, non daret tactum, nulli alij hoc daret. Secunda consequentia clara est exemplo. Quilibet ergo intellectus potest substantias separatas cognoscere ex sua immaterialitate: plus tamen & minus secundum quod plus & minus perfectionis habent. Hæc de secundo.

QVO ad tertium arguitur contra hanc opinionem dupliciter. Et primo probatur, quod talis continuatio posita non producat intellectum possibilem, vt nobis appropriatum ad intelligendas substantias separatas, id quod continuatur intellectui agenti non nisi vt formæ intellectorum speculatiuorum non potest per illum intelligere substantias separatas quidditatiue, sed intellectus possibilis, vt appropriatus nobis continuatur intellectui agenti non nisi ut formæ intellectorum speculatiuorũ, ergo intellectus possibilis, vt appropriatus nobis per talẽ continuationem non potest intelligere substantias separatas quidditatiue. Maior probatur, supponendo quod intellectus agens habet proportiones diuersorum ordinum ad superiora, & inferiora, substantias immateriales scilicet, & intellecta speculatiua. Ad superiora enim comparatur vt contemplatiuus, & non ut eorum forma: ad inferiora vero vt factiuus & forma. Hoc stante patet vis maioris. Quandocunque enim aliquod vnum habet diuersi ordinis proportionem ad diuersa, id quod continuatur ei, secundum quod habet proportionem ad inferiora, ex hoc non continuatur secundum quod habet proportionem ad superiora. Committitur enim manifeste fallacia accidentis, ex vno aliud concludendo. Id ergo quod continuatur intellectui agenti vt formæ intellectorum speculatiuorum, non ex hoc continuatur ei, vt contemplatiuo substantiarum immaterialiũ. Minor verò ex Commentatoris dictis habetur, nullum alium modum ponentis in proposito, quo continuetur possibilis cum agente, nisi per intellecta speculatiua, vnde dicit quod cum est in pura potentia ad intellecta speculatiua est & in pura potentia ad intellectum agentem: cum vero partim est in actu, & partim in potentia respectu illorum, est etiam sicut respectu illius, & cum fuerit totaliter in actu secundum intellecta speculatiua erit totaliter copulatus intellectui agenti.

Posito, ꝙ intellectus possibilis intelligeret quidditatiue substantias separatas per intellectum agentẽ ibi copulatũ, adhuc

¶ Secundo probatur, ꝙ posito, ꝙ talis continuatio ad hoc perduceret intellectum possibilem, nunquam tamen nos ad hoc perducere potest, & arguo sic, id quod continuatur intellectui agenti non nisi ut coloratum lumini, & intellectui possibili non nisi sic ut coloratum visui, non potest denominari operans propria operatione luminis, vt visus seu intellectus agentis, aut possibilis, sed hõ phantasiam habet huiusmodi continuationem cũ his intellectibus, ergo non potest denominari faciens intellecta, & intelligens substantias immateriales, quæ sunt operationes in-

nos non intelligeremus ipsas con. 18. cu. med. com. 30 in prin. & cir med. Considera virtutē huius rōnis, & videbis quantum val. & contra errorē Auer.

tellectus agentis, nec intelligens res sensibiles, quæ est operatio intellectus possibilis. Minor est nota ex terminis, non enim potest vere dici, quod coloratum illuminet, aut videat. Minor autem patet ex tertio de Anima, tex. cum. 18. & 30. Nec obstat aliquo modo similitudinis datæ, quod homo proprio actu cogitatiuæ spiritualizat phantasmata. Coloratum vero non spiritualizat colores. Quoniam si fingamus coloratum in seipso non posse obijci oculo, neque lumini, sed spiritualizatum tantum in speculo, quod propria operatio speciem in se colorati spiritualizaret, similitudo curreret quatuor pedibus, & tamen tale speculum obiectum lumini & visui non vere posset denominari illuminans, neque videns, & hæc ratio apparet mihi demonstratiua, & alias, si Deus concesserit nobis vitam, eius efficaciam plenius ostendemus. Hæc de tertio.

Soluuntur rōnes Aue.

¶ Quo ad quartum, Ad primam rationum Auer. dicitur, ꝙ Maior est vniuersaliter falsa, si teneatur, vt teneri debet ad hoc, quod intentum concludat. Debet enim vniuersaliter teneri, nodum subiectum, sed etiam prædicatum hoc modo. Omne quod mouetur ad acquirendam aliquam formam, illa perfecte acquisita potest operari omni operatione propria illius formæ, aliter non concluderet, patet autem hanc esse falsam ex eo quod sufficit, quòd id quod acquisiuit aliquam formam participet aliquã operationem illius formæ, illam scilicet quæ conuenit formæ secundum id, quo recipitur receptiuum, & ratio huius est assignata in prima ratione contra Auer. facta, quia scilicet non oportet rē continuatam formæ habenti diuersas proportiones ad inferiora, & superiora, ex hoc quòd perfecte continuatur ei secundum inferius, quod continuetur ei secundum superius, vnde ex hoc, ꝙ intellectus possibilis acquisiuit intellectum agentem, ut formam, licet sequatur, ꝙ possit operari operatione intellectus agentis, vt est forma intellectorum speculatiuorum, quia ut sic acquirit scilicet formare intellecta in actu, & extendere se ad omnia intelligenda, ad quæ se extendit intellectus agens, vt factiuus, non tamen sequitur, ꝙ possit omnia intelligere quæ respicit intellectus agens, vt contemplatiuus.

¶ Ad secundam rationem respondetur negata consequentia, & ad primam probationem dicitur, quod committitur fallacia consequentis a superiori ad suum inferius affirmatiue, concesso enim quòd intelligentiæ sunt cognoscibiles ab intellectu nostro, quæ continentur sub eius primo obiecto, non sequitur, ergo sunt a nobis intelligibiles quidditatiue. Non enim omne contentum sub ente est quidditatiue à nobis intelligibile, eo quod ens licet sit obiectum adæquatum intellectus nostro extensiue, non tamen est adæquatum adæquatione mutua intensiue, & est dicere, quod licet omne ens possit a nobis intelligi, non tamen omne ens potest à nostro intellectu penetrari vsque ad vltimas differentias, hoc enim modo quidditas rei materialis est obiectum adæquatum intellectus nostri, scilicet adæquatione intensiua, solam namque eam & omnem intellectus noster natus est intelligere quidditatiue.

Ad secundum modum deducendi consequentiam similiter respondetur. licet enim detur, quod intelligi à nobis sit finis secundarius intelligentiarum: nō tamen valet, ergo intelligi quidditatiue e nobis est finis secundarius: imò hoc est impossibile.

¶ Similiter ad tertium modum dicitur, quòd licet immaterialitas sit sufficiens causa virtutis cognoscitiuæ, quod possit intelligere substantias separatas: non tamen valet, ergo ex immaterialitate habet, quod possit cognoscere eas quidditatiue.

3. de Ani. T.c. 7.

¶ Auctoritas autem Arist. adducta, cum recte intelligitur, nō obstat. Aduertendum est enim sensum respectu excellentis sensibilis, duo sortiri, & quod scilicet non perfecte cognoscit illud, & quod patitur passione corruptiua ab illo: intellectus autem respectu excellentius intelligibilis primum tantum habet, scilicet quod perfecte non intelligit illud: passionis enim expers est: & ratio est, quia secundum sequitur materiam cuius actus est virtus sensitiua, non autem intellectiua: primum vero sequitur improportionem potentiæ ad obiectum, quæ saluatur ita in virtute immateriali, sicut materiali. Sicut enim noctua ex sua specie visum improportionatum claro lumini habet, ita homo ex sua natura intellectum improportionatum claro intelligibili separato, scilicet secundum rem à materia. Conueniunt ergo intellectus, & sensus in primo, sed differunt in secundo. Et quia differentia Arist. ibi dicit oritur, quod sensus post excellens sensibile sensatum debilitatur, intellectus autem post excellens intelligibile intellectum non alteratur, magis potest intelligere alia, quod intelligendum est secundum modum sibi possibilem: Ex hoc autem non licet inferre, ergo potest quidditatiue cognoscere substantias immateriales: sed, ergo non procedit ex eius alteratione, quod illas non possit comprehendere, quòd gratis concedimus: habet enim homo intellectum ratiocinatiuum, qui oritur in vmbra intelligentiæ apud Isaac. & ideo proportionatus naturaliter ad inueniendum intelligibile non purum & clarum, sed obombratum materiæ: quale est quidditas à sensibilibus abstrahibilis. Hæc de quarto.

opi. S. Th. 1. p. q. 88. & 3. contra Gen. c. 45. & 2. Meta. cir. T. c. 1.

QVO ad quintum ponenda est opinio S. Th. quam ex prima parte, q. 88. & tertio contra Gent. c. 45. & 2. Meta. assumo. Tenet ipse hanc conclusionem. Anima humana corpori coniuncta non potest quidditatiue cognoscere substantias immateriales, quæ ad præsens dupliciter probatur. Primo sic, Intellectus existens in potētia non nisi ad recipienda intellecta abstracta ab intellectu agēte, non pōt intelligere quidditatiue substantias immateriales, intellectus humanus est huiusmodi, ergo. Maior ex terminis patet, oppositum enim prædicati infert oppositum subiecti, quod enim potest intelligere substantias separatas quidditatiue, non est tantum in potentia ad recipienda abstracta ab intellectu agente, quoniam substantiæ separatæ non sunt abstractæ a materia per operationem intellectus agentis. Minor ex Arist. colligitur tertio de Anima, tex. com. 17. vbi dicitur, quod intellectus agens potest omnia facere, quæ intellectus possibilis potest facere.

¶ Secundo probatur sic, Nullus effectus sensibilis potest ducere quidditatiuam cognitionem substantiarum separatarum, ergo intellectus humanus coniunctus corpori non potest quidditatiue illas cognoscere. consequentia tenet, quia nihil est in intellectu quin prius fuerit in sensu. Antecedens vero probatur ex eo, quod effectus dupliciter potest in cognitionem quidditatiuam suæ causæ ducere. Vel per modū similitudinis, sicut effectu vniuoco cognito, eius causam quidditatiue cognoscimus, propterea quia sunt eiusdem naturæ, & hoc modo clarum est nullum sensibile posse perducere ad substantiarum immaterialium naturas, eo quod differunt non solum specie, sed genere. Alio modo effectus ducit in quidditatiuam cognitionem suæ causæ nō per modum similitudinis, sed per hoc, ꝙ demonstrat totam virtutē suæ causæ. Sicut intelligere ostendit totam virtutem animæ intellectiuæ, & ideo ex tali operatione in eius quidditatiuam cognitionem procedimus. Nec hoc modo sensibilia valent ad cognitionem quidditatiuam intelligentiarum nos producere. Nullus. n. effectus particularis adæquat totam virtutem causæ virtualis, quodlibet autem sensibile est effectus particularis, ut materiales conditiones earum cuiusque ostendunt, igitur per nullum sensibile in quidditatiuam cognitionem substantiarum materialiū, quæ causæ vniuersalissimæ sunt, peruenire possumus, &c. Hæc de quinto.

Io. de Gā. q. 37. ante med.

QVO ad sextum, contra hanc determinationem arguit supradictus Io. de Gan. in tertio de Anima, multipliciter.

¶ Et primo contra illam particulam in conclusione positā coniuncta corpori. Nulla forma impeditur sua nobilissima operatione propter vnionem eius ad propriam materiam, sed intelligere substantiarum separatarum quidditates est nobilissima operatio animæ humanæ, ut patet primo & 10. Ethic. Corpus autem humanum est eius propria materia, ergo anima humana propter vnionem ad corpus non impeditur a speculatione substantiarum immaterialium.

¶ Præterea ad idem, Anima humana aut nata est intelligere substantias separatas per suam substantiam, aut per speciem influxam, aut per speciem causatam ex phantasmate. Si per suā substantiam, cum substantia eius per vnionem ad corpus non impediatur, poterit eas intelligere, si per speciem a phantasmate sumptam, vnio ad corpus iuuabit, si per speciem influxam, quæritur quomodo vnio ad corpus impedit, aut non permittit talem influxum fieri, hoc. n. non videtur rationabile aliquo modo esse, quia generatio vnius speciei non impeditur a corpore, nisi corpus habeat contrariam dispositionem dispositioni requisitæ ad eius generationem. v. g. quia color exigit diaphaneitatem in aere, ad hoc ut recipiatur in eo, nullum corpus impedit generationem speciei coloris, nisi habeat opacitatem quę contraria est diaphaneitati, modo corpus humanum nullam habeat dispositionem contrariam dispositioni, quam exigit receptio speciei intelligibilis influendæ, ut patet, ergo. Et confirmatur ratio sic, Bonum simpliciter alicuius naturæ non impeditur propter bonum simpliciter eiusdem naturæ. Quod enim impedit bonum simpliciter alicuius naturæ, est illi malum simpliciter, sed intelligere substantiarum immaterialium quidditates est bonum simpliciter animæ humanæ, ergo non impeditur per vnionem ad corpus, cum hoc sit ei etiam bonum simpliciter. Tertio arguitur contra conclusionem ipsam ex dictis S. Tho. sic, Illi dicunt, quod cognoscimus esse intelligentiarum non quidditates, aut esse est idem quod quidditas, aut diuersum. Si diuersum, ergo vtrunq. sub nostra cadit cognitione, quicūque. n. cognoscit diuersitatem aliquorum, cognoscit extrema illius diuersitatis, ut dicitur 2. de Anima, tex. com. 146 Si idem, ergo cognito vno cognoscitur & reliquum.

¶ Si dicatur quod cognoscimus illas quidditates, sed non perfecte, contra. Primo quia hoc repugnat duobus dictis Thomistarum, quorum primum est, ꝙ nos non intelligimus quidditates substantiarum separatarum. Secundum est, ꝙ cognoscimus esse illarū nō quidditates. Ex primo arguit̄ sic, Hō nō intelligit q̄ditates separatas, ergo nullo mō intelligit eas. Tenet cōsequentia

per

per locum à toto in modo ad suam partem negatiue. Ex secundo dicto arguit sic, Ea cognitio negatur de quidditate, quę affirmatur de esse, sed esse non cognoscitur a nobis, nisi imperfecte, ergo cognitionem etiā imperfectam negare intendunt de quidditatibus. Si enim utrasque imperfecte cognoscimus, quare magis alterum negatur cognosci, aut alterum affirmatur? Secundo probatur, quod responsio in se sit falsa sic, Si imperfecte cognoscimus quidditates illas, aut hoc est, quia nescimus eas, ita perfecte sicut a seipsis cognoscuntur, & hoc non, quia hoc est ridiculum vertere in dubium, aut quia nescimus eas perfectione debita nobis secundum nostram naturam, & hoc est uoluntarium, nulla enim ratione hoc conuinci potest, vnio namque ad corpus hoc impedire non potest, vt probatum est. Hæc de sexto.

QVO AD septimum pro responsione ad hæc argumenta prænotandum est, quod secundum doctr. S. Tho. prima parte, q. 88. & 89. inter cognitionem animæ coniunctæ, & separatæ hoc interest, quod coniuncta sicut habet modum essendi, concernendo corpus, ita habet modum intelligendi conuertendo se ad phantasmata, ita quod ex conformitate modi operandi ad modum essendi fit ut anima coniuncta sit conuersa ad phantasmata secundum intellectum possibilem, vt passiuum ad actiuum, adeo vt non nisi ab illis cum intellectu agente recipere possit species. Separata autem a corpore, sicut habet alium modum essendi absque corporis informatione, ita habet & alium modum intelligendi, vt etiam ex conformitate modi operandi ad modū essendi fiat, ut anima separata conuertatur secundum intellectū ad superiora ut actiua, ut ab eis fluxum specierum recipiat, vtpote in modo essendi similis illis reddita, & corpore relicto liberior quodammodo facta amplius phantasmatibus non alligata.

Differunt aīa separata, & coniuncta. Primo.

¶ Ex hoc autem oritur alia differentia, quod s. anima coniūcta non potest substantias immateriales cognoscere, nisi per species a sensibilibus acceptas. Alligatus est enim eius intellectus phantasmatib. Separata uero potest illas per species proprias cognoscere, cum conuersa iam sit ad superiora.

Secundo.

¶ Nascitur quoque ex his tertia differentia apud subtiliter speculantes, animam esse partem speciei, & uniri corpori propter melius, quia s. cognitio, quam habet anima per species acquisitas est cognitio distincta, & quidditatiua pertingens usque ad ultimas rerum differentias. Cognitio autem, quā separata ex speciebus influxis sortitur, confusa est & in communi res notificat. Cum. n. anima naturaliter sit pars hominis, naturalem modum intelligendi ex propria natura sibi vendicat per species acceptas a phantasmatibus intelligere, & non per species influxas, hic. n. modus intelligendi naturalis est intelligentiis ex sua natura, & ideo sicut intelligentiæ perfectam rerum notitiam per species influxas habent, sic anima per species acquisitas de sensibilibus notitiam habere potest perfectam, species. n. influxæ facultatem naturalem intellectus eius excedunt. Est hic modus superiori ordini connaturalis, & proprius, & animæ non conuenit nisi per quandam defectiuam participationem. Cum sit præterea talis inter substātias intellectuales ordo, quod quo proximiores sunt primæ omnia per solam suam substantiam intelligendo penetranti, eo per uniuersaliores species rerum notitiam perfectam naturaliter capiunt, ultima inter eas anima, s. intellectiua ex natura sua, adeo dearticulatas exigit species, ut singularū quidditatū singulas oporteat hēre similitudines, pp quod corpori unitur, ut eas inde accipiat, & ideo ius eius intellectiua, cum per species superiores quales sunt influxæ intelligere tentat, opprimitur quodammodo, & cōfusam tm̄ notitiam hēt, sicut discipulus uniuersales conceptus præceptoris apprehendere non ualens, absq. distincta cognitione remanet. Huius aūt signum est, q̄ inter homines, qui sunt perspicacis ingenii, statim propositis principiis ad conclusiones sese conferunt, & ex eisdem principiis multas conclusiones speciales deducunt. Hebetis autem ingenij non nisi principiis applicatis a præceptore ad singulas cōclusiones & in forma syllogistica, & cum exemplis materialibus distinctam percipiunt ueritatem.

Tertio.

¶ Ex his iam potes intelligere, quod anima nec coniuncta, nec separata quidditatiuam cognitionem substantiarum immaterialium habere naturaliter potest, & quod plus est, habes ex his, quod anima separata per species influxas nec bouem, nec leonem quidditatiue cognoscit, sed omnia præter sui ipsius naturā in communi nouit. Vbicunque autem alibi inuenies a S. Th. dici, quod anima separata quidditates substantiarum immaterialium nouit, &c. recolito ab ipso uocari cognitionem quidditatiuam cognitionem eam, quam habet de illis anima separata per proprias species, quam habere non potest.

A D rationem igitur primā dicendum est, quod licet intelligere substātias immateriales sit nobilissima operatio animæ intellectiuæ, intelligere tñ eas quidditatiue est operatio sibi impossibilis, nec Ari. in 1. aut 10. Eth. dixit oppositum, imo q̄ó mota ab ipso in 3. de Aia tex. com. 36. nusquā soluta reperit. Posuit enim felicitatem humanam in contemplatione substantiarum separatarum nobis possibilis, quæcunque sit illa. Similiter dicitur ad secundam, quod unio animæ ad corpus non impedit cognitionem quidditatiuam substantiarum immaterialium, quādoquidem illa animæ secundum omnes naturæ statum est impossibilis. Quod si hæ duæ rationes formentur ad concludendum animas posse habere talem notitiam substantiarum immaterialium, qualem per earum species separata habet. Respondeatur ad primum negando, quod intelligere substantias immateriales tali modo sit nobilissima simpliciter operatio animæ: licet sit nobilissima secundum quid: maiorem. n. perfectionem simpliciter ponit in anima intelligere substantias sensibiles distincte, & quidditatiue: & substantias immateriales per effectus sensibiles & communia, quam intelligere eas in confuso, licet sit secundum quid nobilior illa confusa intellectio ex hoc quod est per earum species & immaterialiori modo. Vnde dico, q̄ nō inconuenit animam nostram impediri ab operatione nobilissima secūdum quid propter perfectionem sibi nobilissimam simpliciter acquirendam ex unione ad propriam materiam, vnde non sequitur vnionem esse preternaturalem, sed naturalissimā, vtpote propter perfectionem suam simpliciter, & præsertim quia cognitio illa, quam habet, separata est sibi quasi præternaturalis, sicut & modus essendi, quem habet, &c.

¶ Ad secundam dicatur, q̄ impeditur anima ex vnione ad corpus, ad receptionem talis influxus ex hoc q̄ modum essendi in corpore sequitur modus operandi non nisi per conuersionem ad phantasmata: naturalis. n. conuersio animæ ad phantasmata est impeditiua conuersionis ad superiora, probatio autem contra hoc nihil facit, contingit. n. alio modo impedimentum dari, vt iam pates. Ad confirmationem dicitur, q̄ minor est falsa. Intelligere enim substantias immateriales tali modo est bonum animæ secundum quid, & non simpliciter: vnio vero ad corpus cum sequentibus ipsam, est bonum eius simpliciter.

¶ Ad tertium dicitur, q̄ siue esse & essentia distinguatur, siue sint idem non variatur propositum, in Deo. n. sunt idem, & in aliis intelligentiis distinguuntur, & tamen eandem de vtrisque proferimus sententiam, dicentes q̄ cognoscimus esse, non quidditatem. Responsio ergo ibi data vera est, quia dicitur, q̄ cognoscimus quidditatem imperfecte. Nec hoc repugnat dictis Thomistarum. Non quidem primo quia illud debet intelligi de cognitione quidditatiua, & non de quacunque cognitione, vnde nō valet, ergo nullo modo cognoscimus: sed, ergo nullo modo cognoscimus quidditatiue.

¶ Secundo autem dicto nullatenus aduersātur. Cum enim dicimus quod cognoscimus esse & non quidditatem, assueti Peripateticis sermonibus, intendimus, q̄ scimus de illis terminare quæstione an est, quæ de esse quærit, & q̄ nescimus de eis terminare quæstionem quid est, quæ quidditatem scrutatur, & sic secundum aliquod prædicatum quidditatiuum terminate illam uoneramus, notitiam illam (quia & nō quidditatiuam vocamus) sequentes Arist. vestigia, qui notitiam rei per communia, notitiam quia in posterioribus Analyticis appellat. Et propter hoc ea notitia proportionaliter negatur de quidditate a Thomistis in proposito, quæ affirmatur de esse, quia notitia de propria quęstione quidditatis non haberi dicitur, notitia vero de propria quæstione ipsius esse non caremus.

¶ Ad vltimum, quo probatur, q̄ responsio sit falsa in se, dico q̄ ideo dicitur intellectus noster imperfecte substantias immateriales cognoscere, quia non quidditatiue potest eas apprehendere, & magis imperfecte in hac vita, quia per species aliorum. Et licet primo modo eas cognoscere sibijpsi tantū conueniat, & ridiculum esset dubitare an id, quod conuenit solis intelligentijs, conueniat alijs, necessarium tamen est dubitare, an cognoscere eas quidditatiue sibi solis, an etiam animæ nostræ conueniat, q̄ secundo modo eas cognoscere sit nobis in hac vita impossibile, non voluntate, sed ratione cogente dicitur. Corpus enim vnitū animæ animam ad sensibilia conuertit, vt declaratum est &c.

In separatis substantijs genus sumitur nō a materia sed a tota essentia altera alteri assimilatur, differentia vero ab eadem ut ab altera diuersa est, non autē à forma q̃ fuit altera pars compositi. 5. Met. c. 6.

Hoc tamen scito dum, quòd nō eodem modo sumitur genus, & differentia in illis substantijs, & in substantijs sensibilibus. Quia in sensibilibus genus sumitur ab eo, quod est materiale in re: differentia verò ab eo quod est formale in ipsa. Vnde dicit Auic. in prin. lib. sui de Anima. q̄ forma in rebus compositis ex materia, & forma est differētia simplex eius, quod constituitur ex illa: non autem ita, q̄ ipsa forma sit differentia, sed quia est principium differentiæ, et idem dicit in sua Metaphy. & dicitur talis differentia esse differentia simplex, quia sumitur ab ea, quod est pars quidditatis rei, scilicet a forma. Cùm autem substantiæ spirituales sint simplices quidditates, non potest in eis differentia sumi ab eo, quod est pars quidditatis, sed a tota quidditate, & ideo in principio de Anima dicit Auic. q̄ differentiam simplicem non habent, nisi species, quarum essentiæ sunt compositæ ex materia & forma. Similiter etiam in eis

ex tota essentia sumitur genus modo tamen differenti, una enim substantia separata conuenit cum alia in immaterialitate. Differunt autem abinuicem in gradu perfectionis secundum recessum a potentialitate & accessum ad actum purum. Et ideo ab eo, quod sequitur illas, inquantum sunt immateriales, sumitur in eis genus sicut intellectualitas, vel aliquid huiusmodi: ab eo autem, quod sequitur in eis gradum perfectionis, sumitur in eis differentia nobis tamen ignota.

¶ Ponitur hic secundum notatum, quo vnde sumatur differentia, & vnde genus in substantiis immaterialibus, declarat opposita comparatione ad substantias sensibiles.

Nota q̄d in substātia communi, quatuor reperiuntur.

¶ Ad cuius euidentiam scito, quod in rebus compositis ex materia & forma quatuor intelliguntur, scilicet materia: quæ est altera pars compositi specifici, forma reliqua pars, tota quidditas vt habet rationem perfectibilis vlteriori perfectione formali, & ipsamet tota quidditas, vt habet vltimam perfectionem formalem. verbi gratia, in homine potes considerare materiam in qua sua forma recipitur, & formam in illam receptam. Aduertes etiam ipsum hominem, inquantum est substantia, est enim homo substantia, & vt substantia habet rationem perfectibilis, per corporeum, per rationale &c. Aduertes etiam hominem, inquantum est rationalis naturæ, quæ est vltima eius perfectio formalis. Hæc autem quatuor ita se habet ad genus & differentiam, quod & materia, quæ est pars, & ipsum totum, & perfectibile fundant genus, diuersimode tamen. Forma vero, quæ est pars & ipsum totum, vt posteriori perfectione formali perfectum fundant differentiam diuersimode etiam. Cum enim genus potestate contineat differentias, incompleteque ac in potentia rei natura explicet, totumque id quo adhuc perfici potest importet, radix autem potentialitatis in rebus sensibilibus sit materia merito à toto secundum quod possibile est formaliter perfici, & a materia ipsa sumi dicitur. Similiter cum dicere sit diuidere, terminare, & actuare genus, totumque secundum posteriorẽ perfectionem & actualitatem explicare, radix autem actualitatis & perfectionis sit formæ merito à toto secundum quod perfectum est, & à forma differentia sumitur diuersimode verò fundant genus & differentiam partes ipsæ rei, materia. s. & forma, & quidditas tota ut perfectibilis & perfecta. Sumitur enim genus à tota essentia, vt habet rationem perfectibilis, tanquam a re formaliter significata, seu denominata ab ipso a materia vero tanq̃ radice sui formali significati. Similiter differentia sumitur a tota essentia secundum vlteriorẽ perfectionem tanquam a formaliter significata, seu denominata ab ipsa: a forma autem, vt a radice sui formalis significati: non enim materia, quæ est pars hominis denominatur eius genus, neque forma differentia, sed ipse homo vt substantia, vt animal generis denominationem sortitur, ut corporeus, vt rationalis differentiæ denominationem habet. Et propterea quia genus & differentiam radicaliter fundat materia & forma: ideo ad Arist. 7. Met. t. com. 33. dicitur, q̄ sicut se habet tota ratio ad totam rem; sic pars rationis ad partẽ rei: & 8. Met. tex. com. 9. inuenies genus sumi a materia, & differẽtia a forma. Præterea & Com. secundo cœli com. 49. ait, q̄ si corpora cœlestia cõueniunt in genere, & differunt in specie, sunt composita ex materia & forma. Inuenies quoque quia genus & differẽtia à tota essentia sumuntur, vt à re significata nomine primæ intentionis, & denominata nomine secundæ intentionis, & non a parte: illustres viros dicere quandoque q̄ genus non sumitur a materia, & differentia non sumitur a forma quorumcum intuitus fueris rationes, supradictis non aduersari videbis. Quæ cum ita sint, in substantiis materialibus ad substantias immateriales, ascendendo genus sumi non dicimus a materia, nec differentiam a forma, quia carent his partibus, vnde restat, vt a tota essentia tã genus, quam differentia non solum formaliter, sed etiam radicaliter in eis sumatur propterea & Auic. vt in litera dicitur, assignat diuersitatem inter differentiam substantiarum compositarum & simplicium, dicens q̄ differentia in speciebus compositis ex materia & forma est simplex. Differentia vero rerum non cõpositarum non, & vocat differẽtiam simplicẽ eã, quæ nõ a toto radicaliter, sed a parte eius exit, quę simplex est. Sumuntur ergo ex tota essentia in substantiis immaterialibus genus & differentia, sed differenter, quia genus sumitur ex tota essentia secundum id quo essentialiter vna alteri assimilatur, conueniunt enim intelligentiæ in aliquo prædicato quidditatiuo. Differentia vero sumitur a tota essentia secundum id, quo vna differt substantialiter ab aliis: & hic est certus formalis perfectionis gradus indiuisibilis formaliter, quanto aliqua intelligentia proximiori purissimo actui Deo glorioso sortita fuerit tanto perfectior erit, per hoc enim differunt inter se, q̄ vna altera propinquior est actui puro, & plus a potentialitatis natura recedit.

Genus sumitur a toto in composito ex parte materiali. Differētia sumitur a toto composito, ex parte formali.

Genus & differentia in simplicibus sumuntur a tota quidditate.

AD maiorem horum intelligentiam altius exordiendum est. Sciendum est namque, quod aliud est loqui de genere & differentia simpliciter, & secundum ea, quę sibi accidunt, & per se conueniunt, & aliud est loqui de eis secũdum quod ad tales naturas applicantur. Si enim loquimur de eis secundum se sic ad vtriusque generis scilicet & differentiæ rationem exigitur, & sufficit quod differentia quidem explicet certum, & limitatum gradum entis non extraneæ naturæ a natura generis, cuius est distinctiua formaliter. genus uero explicet certã naturã determinabilem formaliter. Et primum quidem horum, quę de differẽtia dicimus, sequitur ex eo, quod differentia adueniens generi constituit speciem, & ponit ipsam in determinato gradu entis, illo scilicet quem explicat. unde octauo Metaph. commento decimo, species numeri assimilantur, eo quod sicut numeros subtracta aut addita unitas variat, sic differentia addita uel subtracta entibus ipsa diuersificat. Secundum autem sequitur ex eo, quod differentia diuersificare genus debet, ita ut non solum ipsas spẽs sit altera ab altera spẽ, sed natura generis in hac spẽ sit diuersa a natura generis in alia specie, ut decimo Metaph. textu commento uigesimoquarto habetur. Vnde in 12. de animalibus, ait Arist. quod si debeat diuidi figura, differentię eius non erunt habere angulos æquales duobus rectis, & habere angulos æquales multis rectis, quia hæc accidentia sunt figuræ. Genus autem certam naturam significare oportet, ut transcendentia excludantur. Determinabilem uero formaliter, ut specialissima segregentur. Si autem loquamur de genere, & differentia, ut applicatur ad substantiales materiales, sic genus non solum explicat rem, & determinabilem formaliter, sed etiam radicabiliter sumitur a materia, & differentia similiter non solum significat determinationem & actuationem generis, sed sumitur radicaliter a forma, sed hæc accidunt generi & differentiæ ex eo, quod essentia, cuius sunt, est composita & realiter integrata ex duobus principiis, materia scilicet determinabili, & forma determinante. Per se enim conuenit animali, quod significet naturam sensitiuam determinabilem formaliter per rationale. Sed quia natura sensitiua habet, quod sit determinabilis per rationale ex hoc, quod habet materia, ideo accidit huic generi, quod est animal, inquantum est genus, quod sumatur a materiam, unde si natura sensitiua esset determinabilis per rationale, & non ratione materię, non minus animal esset genus. Similiter rationale per se habet, quod significet ratiocinatiuam perfectionem essentialiter determinatiuam naturæ sensitiuæ. Sed quia gradus intellectiuus habet quod determinet sensitiuam, ex eo quod anima intellectiua est forma corporis, ideo accidit huic differentiæ, scilicet rationale, inquantum est differentia, quod sumatur a forma. Non minus enim rationale esset differentia si perfectior ratiocinatiua determinaret sensitiua absque eo, quod informaret anima corpus. Propter hoc communiter q̄ dicitur sumitur genus ab eo q̄ est materiale potius quam a materia, & differentia sumitur ab eo quod est formale, potius quam a forma. Illud conuenit eis per se hoc autem per accidens. Cum autem substantiarum immaterialium simplex essentia sit determinata, & diffinita ad certum perfectionis gradũ cũ infinitæ entitatis non sit, consequens est ut in eam sit unde genus & dĩa sumi queant ex hoc. n. quod natura limitata est, ex ipsa determinatione sumitur differentia. Ex natura autem cõi, quæ determinari intelligitur, sumetur genus. Ex eo uero, quod simplex ex seipsa terminatur, ita quod nõ hẽt duas partes reales, quarum altera terminatur, & altera terminet, sicut substantiæ sensibiles habent materiam & formam.

Nota hic profundissima dicta & pulcherrima.

¶ Et sic in acceptione gñis, & dĩæ in substantiis materialib. saluatur id quod est per se, s. quod genus significet certam naturã formaliter determinabilem. Et differentia explicat determinatã perfectionem substantialem formaliter constitutiuam illius in certo gradu entis, licet non saluetur id quod est per accidens, scilicet quod genus sumatur a materia, differentia uero a forma.

AD profundiorem huius rei perscrutationem notandæ sunt tres propositiones. Prima est, quod omne indiuiduum distinctũ realiter a suo esse, habet plura prædicata quidditatiua, quorum successu magis ac magis appropinquat ad suum esse. Secunda propositio est ista, Inter prædicata quidditatiua supradicta talis est ordo, quod tanto unumquodque est actualius quanto appropinquat ad esse, & tanto est potentialius, quanto remotius est ab esse. Declarantur primo exemplariter, deinde ratione propositiones istæ Socrates distinctus realiter a suo esse essentiæ habet plura prædicata quidditatiua, scilicet substantiam, corpus uiuum, animal homo, & certum est, quod Socrates inquantum substantia, ualde elongatur a sua existentia, exigitur enim ad hoc, quod Socrates sit non solum quod sit substantia, sed etiam quod sit corpus. Cum autem acceperis Socratem inquantum corpus uicinior apparebit ad existentiam habendam, licet adhuc satis elongetur ab illa exigitur enim ad hoc, quod Socrates sit, non solum quod sit substantia corporea, sed etiam quod sit uiuens. Et cum consideraueris, Socratem ut uiuum, uidebis appropinquare ad esse, tamen adhuc remotum, exigitur enim ad hoc, quod Socrates sit, non solum quod sit substantia aĩata, sed & quod sit animal. Et cum inspexeris ipsum inquantũ animal, proximiorẽ ad essendũ inuenies, adhuc tñ remotũ ex eo

quod exigitur ad hoc, q Socrates sit, non solum, q sit substantia animata sensibilis, sed etiam rationalis (nihil enim potest in rerum natura sub aliquo genere contineri, quod non sub aliqua specie contineatur, cum autem consideratus fuerit, ut substantia animata sensibilis rationalis, tunc iam esse actualis existentiæ suscipere potest, nihil enim aliud formale intrinsecum exigitur ad hoc, q sit, licet requirantur causæ extrinsecæ & proprietas individualis, ut conditio existentis. Patent autem adducta prædicata, ita se habere. quod semper id quod propinquius se habet ad existentiam, comparatum ad remotius, se habet, ut actuale ad potentiale, sicut homo ad animal, animal ad vivum, vivum ad corpus, corpus ad substantiam. Et ex consequenti id, quod proximius est ipsi esse est actualius, illud uero quod remotius est ab esse est potentialius. & sic patet utraq. propositio exemplariter.

Probant ratione istæ secundæ propositionet. ¶ Ratione autem probo, cum enim esse sit actualissimum omnium, quæ sunt in re tantæ actualitatis, ut non nisi completæ essentiæ actus proprius sit ad hoc quod essentiæ eius receptiuum fiat, oportet intrinsece completam & determinatam esse, sicut ad hoc quod aer recipiat lumen oportet prius, quod perficiatur a diaphaneitate, terminatur autem, perficitur, & completur substantia his prædicatis quidditatiuis, & ideo quanto prædicatum quidditatiuum erit magis essentiæ determinatiuum, magis appropriabit ipsam ad hoc, quod sit receptiuum proprium ipsius esse. Et per oppositum quanto prædicatum quidditatiuum est minus determinatiuum essentiæ tanto minus eam appropriat ad hoc, q capax sit ipsius existentiæ, & quia unumquodq. quanto est propinquius actualissimo, tanto est actualius, & quanto remotius ab illo, tanto est potentialius. Idcirco inter prædicata quidditatiua talis est ordo, q propinquius ipsi esse est actualius, remotius vero potentialius.]

Regula generalis a qua sumitur genus & differentia. HIS DVABVS propositionibus, postquam tertiam addiderim, scilicet quod genus sumitur ab eo, quod est, ut potentiale. Differentia vero ab eo, quod est ut actuale conficietur regula generalissima, quod genus, & differentia in omnibus sumuntur a tota essentia rei secundum elongationem & propinquitatem ad ipsum esse existentiæ. Differentia enim ultima cum sit constitutiua speciei, & proprium illi inter cætera gradum donet, ultimum complementum ipsius essentiæ est ad hoc quod sit. Vltra eam enim (ut iam dictum est) indiuiduum nullum aliud complementum intrinsecum expectat, ut sit. Genus quoque generalissimum cum essentiam maxime determinabiliter explicet, ab eo sumitur, quo essentia ipsa ab existentia magis est elongata, utpote determinabilis & perfectibilis omnibus differentiis ad hoc, ut esse suscipere possit. Genera uero & differentiæ intermediæ ab intermediis sumuntur, (& propter hoc dicitur quod diffinitio explicat diffinitum a prima potentia usque ad ultimum actum) includit siquidem primum genus, quod sumitur ab eo quo primo essentia ipsa potest habere esse, & omnes differentias, quibus paulatim essentia determinatur, & actuatur usque ad ultimam differentiam, quæ est actus ultimo determinans & perficiens ipsam, ut esse habeat, propterea & Porphyrius ait, quod secundum interius perscrutantes, differentia est, quæ concludit ad esse. Nec propter hoc quod diximus, intendimus, quod genus & differentia sumantur ab esse actualis existentiæ, scimus enim diffinitiones abstrahere ab esse, sed intendimus, quod genus, & differentia sumuntur, ut verbis S. Thom. vtamur ab ordine ab esse actualis existentiæ. Ab ordine autem dicimus non relatione ordinis, sed fundamento eius ab eo, scilicet quo essentia appropinquat, ut receptiuum ad ipsum esse, & ab eo quo essentia elongatur ab ipso. Et secundum hæc habes unde in intelligentiis, substantiis materialibus, & accidentibus sumantur genus & differentia, ut facile est cuilibet exercitato deducere in singulis. Et propter hoc solus Deus caret in genere & differentia, quidditas enim sua cum sit sua existentia actualis, non potest concipi, ut elongata ab existentia, uel propinqua illi. Vnde sufficientissimam causam, Sanctus Thomas in principio huius capituli assignauit, quare Deus non sit in genere, & intelligentię sint in prædicamento, quia ille est suum esse, istarum autem essentia distinguitur ab esse proprio.

Ca. de differentia.

Nec oportet has differentias esse accidentales, quia sunt secundum maiorem & minorem perfectionem, quæ non diuersificant speciem. Gradus enim perfectionis recipiẽdo eandem formam, non diuersificat speciem sicut albius & minus album in participanda eiusdem speciei albedinem, sed diuersis gradibus perfectionis, in ipsis formis uel naturis participatis, diuersificat speciem, sicut natura procedit per gradus de plantis ad animalia, per quedã, quæ sunt media inter animalia & plantas, secundũ Philosophum, in lib. de Animalibus.

¶ Hic excluditur prima obiectio, dictum est enim quod differentiæ in intelligentiis sumuntur a diuersis perfectionis gradibus, in quib. una altera propinquior est actui primo. Contra hoc instatur sic. Quæcunque differunt secundum actum perfectum & minus perfectum differunt solum accidentalib. differentiis, intelligentiæ differunt non nisi secundum magis & minus perfectum, ergo differunt solum accidentalib. differentiis. Processus bonus, conclusio uero est falsa, ergo altera præmissarum, nõ maior, ut probabitur, ergo minor, quæ est positio supradicta. Probatio. Maioris est, quia magis, & minus non uariant speciem, albedo tãtum perfecta & minus perfecta unius speciei sunt, quæcunque autem sunt eiusdem speciei accidentalib. solum differentiis distinguuntur, cum in omnib. essentialib. conueniant. Hanc obiectionem excludit hac pulchra distinctione. Perfectius & minus perfectũ possunt attendi uel penes modum habendi aliquã formam unam simpliciter, uel penes ipsas formas habitas magis & minus, primo modo non uariant speciem, secundo modo quæcumque enim ita se habent quod secundum diuersos gradus perfectionis atomam suscipiunt formam, solo numero ut sic distinguuntur, ut patet de albo, ut quarto, de albo, in 6. Ea uero quæ diuersos gradus perfectionis non eiusdem formæ, sed plurũ formarũ suscipiunt, essentialiter seu specifice distingui necesse est, ut patet de homine & boue. Vnde patet responsio ad obiectiones quod primo. Modo est falsa, secundo modo. Maior. Cuius probatio ideo uidetur sine additione uulgata, quia comparatio denotata per ly magis & minus non fit proprie, nisi in atoma specie, ut dicitur septimo Phy. in com. 27.

Nec uerum est necessarium, ut diuisio intellectualium substantiarum sit semper per differentias veras, quia hoc est impossibile in omnibus rebus accidere, ut Philosophus dicit in secundo de Animalibus.

¶ Hic excluditur secunda obiectio. Obiicitur enim contra idẽ dictum sic, Vbicunque sunt verum genus & vere species, ibi debet esse artificialis diuisio illius generis per duas veras differentias, sed in intelligentiis inuenitur verum genus & veræ species, ergo ibi debet esse diuisio per duas differentias veras. Conclusio est contra diuisionem supra assignatam, qua dictum est, Genus intelligentiarum descendit ad suas species per magis perfectum & minus perfectum, quæ non sunt veræ differentiæ. Maior vero probatur ex eo, q ubi uerum genus cum veris speciebus inuenitur, oportet esse diuisiuas ipsius generis & specierum constitutiuas differentias, ex eo autem q diuisio est secundum artem debet esse bimembris, ut Boetius testatur hanc obiectionem excludit S. Thomas dicens, Maiorem esse vniuersaliter impossibilem secundum Aristo. sententiam in 2. lib. de Animalibus.

In li. diuisionũ c. 3.

Ad cuius euidentiam notandum, q cum veræ differentiæ appellentur differentiæ positiuæ non extraneæ contrariæ inter se conuertibiles cum his quorum sunt differentiæ, ut ibi dicit Arist. c. 3. Genus illud, quod plures duabus speciebus continet immediate non potest diuidi duabus veris differentijs, sed si differentiis diuidendum erit potestatem eius euacuantibus, oportet q diuidatur pluribus duabus, & sic diuisio non erit bimembris, si enim in diuisione bimẽbri partiendum erit, oportet alteram differentiam esse non veram erit enim cum priuatione accepta alterius. Sicut si animal immediate contineat hominem, Bouem & Leonem, oportet tribus veris differentiis diuidi, vel altera vera, puta rationalis, altera non vera, sed priuatiua communis reliquis duabus, puta irrationalis. Quia igitur inueniuntur aliquæ res in mundo plures duabus contentæ immediate sub aliquo communi formali diuisibili ideo dicitur, q impossibile est vniuersaliter, quod omnis diuisio fiat per duas differentias veras & hoc in proposito nostro accidit. Cum enim intelligentiæ careant genere subalterno, ut S. Th. in tractatu de natura generis ca. 5. testatur, eo quod perfectio earum ex pluribus coniunctionibus differentiarum non consurgit, sicut perfectio specierum in istis inferioribus, quibus non sufficit genus commune & differẽtia, omnes immediate sub vno genere continebuntur, & sic genus earum, si veris differentiis ab illas descendere debet, oportet multi membrem fieri diuisionem nobis ignotam, quod si bipartita diuisione contrahendum erit, alteram simpliciter necesse est esse non veram, quia priuatiuam, alteram propter debilitatem intellectus nostri ad nullam propriam earum differentiam descendere potentis, necesse quoque est esse non veram. Tales autem fuerunt differentię in litera assignatæ, scilicet magis perfectum & minus perfectum.

¶ Ex his iam patet responsio ad obiectionem, declarata impossibilitate Maioris vniuersaliter. Boetii vero dictum non obstat: quamuis enim dicat diuisionem omnem ad bimembrem reduci, non tamen dicit, quod omnis bimembris fiat per differentias veras inferiorum per illam diuisionem accipiendorum.

Tertio modo inuenitur in substantiis compositis ex materia & forma in quib. & esse est receptum & finitum, propter quod & ab alio esse habens, & iterũ natura vel quidditas earum recepta est in materia signata, & ideo sunt finita & superius & inferius: & in eis ia propter diuisionẽ

materia signata possibilis est multiplicatio indiuiduorum in vna specie, & his substantijs, qualiter se habeat essentia ad intentiones logicas, supra dictum est.

IN HAC quarta & vltima parte huius capituli quatuor colligit de essentiis substantiarum compositarum. Primum est, quod esse earum est limitatum: quia habet illud ab alio, vtpote distinctum realiter a se, & per hoc primo distinguitur a primo ente cuius esse est infinitum, & idem realiter suæ quidditati.

¶ Secundum est, quod essentia earum est recepta in materia signata, sunt enim in hoc uel in illo, ad hoc & nunc determinatæ, sicut formale suum materiale.

¶ Tertium, quod ex illis duobus corollarie sequitur, est quod sunt finitæ superius & inferius. Superius quidem, quia habent esse limitatum, & essentia earum per ipsum esse, quod vt superius respicit, terminatur. Inferius uero, quia recipiuntur earum formæ in materia, & ipsæ ad hoc & illud terminantur, quæ respiciunt ut inferius, per hoc quod in his & illis conditionib. materialib. recipiuntur tanquam in parte materiali.

¶ Quartum est, quod essentia earum est mul iplicabilis, numerabiliter in eadem specie propter materiæ signatæ diuisionem. Et per hæc tria differunt ab intelligentiis in secundo ordine positis, quæ immunes a materia infinitæque inferius partem sibi non compatiuntur, Et sic terminatur tractatus secundus huius libri,

CAPVT VII.

Quod accidentia habeant essentiam incompletam ostēdit. Varia item accidentia distinguit, & quomodo in ipsis sumatur genus & differentia exponit.

Ca. 1. in fi. Accidentia habent esse incōpletū.

NVNC autem restat videre, qualiter essentia sit in accidentibus, quomodo autē sit in omnibus substantijs, dictum est. Et, quia, ut dictum est, essentia, et diffinitionem significatur, oportet quod eo modo habeant essentiam, quo habent diffinitionem. Diffinitionem autem habent incompletam, quia non possunt diffiniri, nisi ponatur subiectum in eorum diffinitione, & hoc ideo est, quia non habent in se esse absolutum per se a subiecto, sed sicut ex forma & materia relinquitur esse substantiale, quādo cōponitur: ita ex accidente, & subiecto relinquitur esse accidentale, quando accidens subiecto aduenit. Et ideo etiam nec forma substantialis completam essentiam habet, nec materia: quia in diffinitione formæ substantialis oportet, quod ponatur illud cuius est forma, & ita diffinitio eius est per additionem alicuius, quod extra eius genus est, sicut et diffinitio formæ accidentalis, vt cum in definitione animæ ponitur corpus naturale, quia considerat animam solum inquantum est forma Physici corporis. Sed tamen inter formas substantiales & accidētales tantum interest: quia sicut forma substantialis non habet per se esse absolutum sine eo, cui aduenit: ita nec illud, cui aduenit, s. materia: & ideo ex ea coniunctione vtriusque relinquitur illud esse in quo res per se subsistit, & ex eis efficitur vnum per se, propter quod ex coniunctione eorum relinquitur essentia quadam. Vnde forma, quamuis in se considerata non habeat rationem completam essentiæ, tamen est pars essentiæ completa. Sed illud, cui aduenit accidens, est ens in se completum consistens in suo esse, quod quidem esse naturaliter præcedit accidens, quod superuenit: & ideo accidens superueniens ex coniūctione sui cū eo, cui superuenit, non causat illud esse, in quo res subsistit, per quod res subsistens intelligi potest esse: sicut primum potest intelligi sine secundo, vel prædicatum sine subiecto. Vnde ex accidente & subiecto non fit unū p se, sed unū p accidens, & ideo ex eorū coniunctione non resultat essentia quadā sicut ex coniunctione formæ cū materia, propter q accidens, neque rationē completæ essentiæ habet, neque pars completæ essentiæ est, sed sicut est ens secundum quid, ita & essentiā secundū quid habet.

Dña inter formā substantialē, & accidentalem.

¶ In hoc tractatu tertio vnico capitulo contento, determinatur de accidentibus, vt nihil sub latitudine entis intactum remaneat. diuiditur aūt in tres, partes in quarū prima quid significet essentia in accidentibus declaratur, in secunda vero diuersitas accidentium a substantia & inter se: in tertia autem, quomodo se habeant ad intentiones logicas. Declarat ergo primum tali conclusione, Accidentia habent essentiam incompletam. Probatur sic, quæcunque habens diffinitionem incompletam, habēt essentiam incompletam, accidentia habent diffinitionem incompletam, ergo. Maior patet ex eo, quod essentia est id quod per diffinitionem significatur, ut dictum fuit in principio libri. Minoris probatio est, quia quæcunque diffiniuntur necessario per aliquod, quod extra eorum essentiam, habent diffinitionem incompletam. Diffinitio enim talium non completur per intrinseca, sed eget intrinseco additamēto, sed accidentia diffiniuntur necessario per aliquod, quod est extra eorum essentiā, oportet siquidem in eorum diffinitione poni subiectum, ut dicitur 7. Metaph. tex. commen. decimoquinto, ergo accidentia habent diffinitionem incompletam.

¶ Ad euidenter manifestandam Minorem S. Tho. in litera comparat accidentia formis substantialibus penes conuenientiam, & differentiam. inde enim clare patebit, quomodo accidentia habent essentiam incompletam.

¶ Conuenire ait accidentia cum formis substantialibus in trib. Primo in hoc quod neutrum eorum habet esse absolutum a subiecto indepēdens a receptiuo, sed sicut ex forma substantiali coniuncta materiæ fluit esse commune utrique, ita ex coniunctione accidentis, cum subiecto relinquitur esse commune utrique, ex cōiunctione enim albedinis cum niue fit esse, quo & albedo est, & nix est alba. — Conueniētia formæ substātialis & accidentalis.

¶ Secundo conueniunt in hoc quod neutrum eorum habet essentiam completam, quia essentia vtriusque essentialiter ad aliud refertur, vt receptiuum, forma siquidem substantialis essentialiter est entitas perfectiua materiæ, & accidens essentialiter est entitas subiecti qualificatiua.

¶ Tertium autem, in quo conueniunt est, q neutrum eorum habet diffinitionem completam proprijs terminis, sed per additamentum; sicut enim in diffinitione accidentis oportet poni suum subiectum, quod est extra eius genus, ita in diffinitione formæ substantialis oportet ponere receptiuum, materiam scilicet quæ est extra eius genus proprium, nam genus formæ est actus (ut patet secundo de Anima) materiam autem cum ens diuidatur in actum & potentiam, sub potentia contineri clarum est: & consequenter esse extra actum, quod est genus formæ, huius signum est q fecit Arist. diffiniendo animam, dum posuit in eius diffinitione, corpus physicum organicū, quod propria materia est animæ in eo q est corpus physici perfectio. Addidit autem hoc, ne mireris, quare in diffinition animæ non ponitur materia, cum sit forma substantialis, sed corpus physicum, non enim ideo est: quia physicus non considerat animam ut formam substātialem, sed vt animam, quæ vt sic, corpus physicum præexigit tanquam propriam materiam. Hinc habes, quod considerare animam intellectiuam vt sic, secundum suam completam quidditatem non est opus physici: vt etiam tradit Arist. in lib. 1. de partib. animalium, c. 1. — Tex. c. 6.

¶ Differunt autem in quinque. Primò, quia receptiuum formæ substantialis non habet esse per se sine esse, formæ. est enim in hoc conforme suæ formæ: sicut enim forma substantialis non habet esse præter suum receptiuum: ita nec suum receptiuum habet esse præter suam formam: receptiuum verò accidentis habet esse per se præter esse sui accidentis. Huius differentiæ ratio est, quia receptiuum formæ substantialis est ens in pura potētia, receptiuum vero formæ accidentalis habet esse in actu.

¶ Secundo vero differunt, quia ex coniunctione formæ substantialis ad suum receptiuum emanat esse illud, quod res ipsa subsistit, seu simpliciter est. Ex coniunctione vero formæ accidentalis ad subiectum fluit esse: quo res secundum quid est. Et hæc differentia oritur ex prima, ex quo enim receptiuum formæ substantialis caret esse per se illo esse, quod ex forma fluit, primò est & per oppositum, ex quo subiectum accidentis proprio esse gaudet, per adoptionem accidentis tale esse acquirit, & non esse simpliciter, hoc enim præhabet, & sic secundum hoc primum esse potest intelligi esse sine secundo, potest enim substantia ab accidēte separari, ut dicitur 7. Met. tex. com. 4.

¶ Tertiò differunt, quia ex compositione formæ substantialis cum suo subiecto fit vnum per se, ex compositione autem accidētis cum subiecto non fit vnum nisi per accidens. Oritur autem hæc differentia ex secunda, ex quo enim ex forma substantiali esse simpliciter fit quo res per se est, oportet q vnum simpliciter fiat quo res fit per se vna, ens. n. sequitur vnum. Ex eo vero, q subiectum & accidens duo esse habet, unum per se facere non possunt eadem ratione, quia scilicet unum sequitur ens, nō enim potest esse quod vnum per se sequatur ens per accidens.

¶ Quarto differunt, quia ex coniunctione formæ substantialis cum materia resultat essentia quædam tertia, scilicet entitas. Ex coniunctione verò accidentis cum subiecto non fit aliqua essentia tertia. Oritur autem hæc differentia ex tertia, cum enim essentia sit id quod per diffinitionem significatur, ut res diffinita: diffinitum autem oportet esse vnum per se, secundum Arist. 7. Met. tex. com. 16. ex eo q ex accidente & subiecto non fit vnum per se: habetur q nec essentia aliqua resultat, & per oppositum ex eo quod ex forma substantiali & materia vnum per se fit, essentia tertia resultat.

¶ Quintò

¶Quintò differunt: quia forma substantialis etsi non sit essentia completa, est tamen pars completæ essentiæ. Accidens vero non est essentia completa, nec pars essentiæ completæ. Sequitur autem hæc differentia quinta ex quarta. sit enim ex forma & materia fit essentia quædam, tertia forma substantialis illius pars erit. Si autem ex accidente & subiecto essentia nulla resultat accidens nullius completæ essentiæ pars poni potest & sic accidens incompletum & secundum quod est ens, ac consequenter incompletam essentiam & diffinitionem habet. Nec te moueat, quod formam substantialem non absolutam a receptiuo, & esse non habere sine materia modo dicatur, & superius dictum sit animam intellectiuam independentem a materia & separatam ab illa secundum rem remanere: hoc enim est simpliciter verũ: ad verificationem autem eius quod modo diximus, sufficit animam intellectiuam esse essentialiter materiæ informatiuam, & tali modo ab illa insolubilem secundum esse quidditatiuum, vt eius diffinitio ostendit, & quod forma substantialis ut sic, non habeat unde secundum esse actualis existentiæ a materia absoluatur & indepẽdens sit: licet aliunde alicui formæ substantiali hoc insit, puta ex hoc, quod est intellectiua. loquitur enim de forma partis substantiali ut sic.

I.Dubium. CIRCA Hæc supradicta multa sunt dubia. Circa secundam enim conuenientiam dubitatur, an sit uerum quod ibi dicitur. s. quod essentiæ accidentales essentialiter non sunt absolutæ a receptiuo.

Secundum ¶Et hanc dubitationem comitatur alia, circa tertiam conuenientiam, an scilicet, accidentia necessario per subiectum diffiniantur.

Tertium. ¶Occurrunt quoque quæstiones circa differentias assignatas: & prima quidem habet dubitationem de vtroque membro cum sua radice, an scilicet forma substantialis puræ potentiæ tantum actus sit.

¶Et, an forma accidentalis in ente, in actu tantum recipiatur.

Quartum. ¶Circa secundam differentiam est dubium, an accidentia habeant propriam existentiam distinctam realiter ab existentia substantiali.

Quintum.

Sextum.

¶Et iterum est ibi dubium, an substantia subiecta accidenti possit intelligi esse absque omni accidente.

¶Istas sex dubitationes si diffuse tractare vellemus, propositi limites extremus, alterius enim negotii est. sed ne omnino ieiuni transeamus, de pluribus earum dicetur ordine supradicto fundamenta & nostra & aduersariorum adducendo.

QVAESTIO XV.

Num inhærentia aptitudinalis sit de inhærentia accidentis.

CIRCA primum dubium declarato titulo, primò adducetur opinio Scoti, secundo S. Tho. tertio respondebitur argumentis in oppositum. Est igitur sensus primi dubii, an de essentia accidentis sit dependentia ad subiectum: quod sua specialib. uocabulis dubitatur ab aliis, cum quæritur, an inhærentia aptitudinalis sit de essentia accidentis. Scotus in quarto senten. distin. 12. q. 1. decidit hanc quæstionem, quoad accidentia absoluta, scilicet quantitatem & qualitatem, atque tales qui hoc uertunt in dubium, quid nominis ipsius inhærentiæ ignorare, contentusq; est unica ratione ad probandũ, quod impossibile sit inhærentiam quamcunque esse de essentia accidentis absoluti sic, Nulla relatio est de conceptu formali rei absolute, omnis inhærentia est relatio, ergo nulla inhærentia est de conceptu formali rei absolute.

Opi. Sco.

Confirmatio aliorũ. ¶Aliter hæc ratio formatur ab eodem, sic, Id quod essentialiter est ad se non includit in se essentialiter respectum, secundum Augustinum septimo de Trinitate, capitulo secundo; sed accidens absolutum est ad se: ergo accidens absolutum non includit essentialiter respectum, inhærentia autem respectus est: ergo.

¶Ab aliis autem confirmatur eadem ratio sic, Omne quod relatiue dicitur est aliquid præter relationem, fundamentum. n. relationis est aliud formaliter a relatione: sed accidens absolutũ, puta qualitas relatiue dicitur inhærens: ergo est aliquid absolutum præter inhærentiam.

Tertia confirm. ¶Præterea, Inhærentia aptitudinalis est de essentia accidentis, ergo quantitas & qualitas non sunt genera generalissima. Tenet consequentia ex eo, quod tunc a quantitate & qualitate cæteris accidentibus posset abstrahi conceptus communis quidditatiuus eiusdem rationis in omnibus illis inferior conceptu entis: & superior illis nouem generibus, scilicet, esse in: & sic cum omnis talis conceptus sit genus, nouem genera accidentium generalissima non erunt: haberent enim superueniens genus.

Thomistarum autem sententia est inhærentiam aptitudinalem esse de essentia accidentis, & eam non esse relationem. Opi. Thomistarum.

¶Sciendum est enim aliquid esse absolutum uel respectiuũ dupliciter, scilicet a subiecto & à termino. Absolutum enim à subiecto ens est, id quod non est natum recipi in alio ut substantia. Respectiuum ad aliud, ut subiectum est id, quod essentialiter natum est recipi in alio, ut omne accidens. Absolutum a termino est id, quod formaliter non respicit aliud præcise, ut terminum ad quem, ut substantia, quantitas, & qualitas. Respectiuum ad aliud ut terminum est id, quod formaliter respicit aliud præcise, ut terminum ad quem, sicut prædicamentum relationis. In hoc enim differt relatio pertinens ad prædicamentum relationis ab aliis respectibus cæterorum generum, qui à quibusdam transcendentes uocantur, quod respectus pertinens ad genus ad aliquid, essentialiter est ad aliud, non ut receptiuũ, nec causam efficientem, aut finalem, aut formalem sed præcise est ad aliud tanquam terminum, unum enim relatiuorum nec est forma, nec finis, nec efficiens alterius, sed terminus. Propter quod dicit Magnus Albertus, quod unum relatiuorum non est diffiniendum per reliquum, eo q ly per, denotat causalitatem. Respectus autem aliorum generum, qui propter uocabulorum penuriam respectus dicitur, respicit essentialiter aliud, sed ut subiectum, uel materiam, uel formam, & econtra, ut de commensuratione animæ intellectiuæ supra dictum est, cum ergo inhærentia aptitudinis importet respectum ad aliud ut receptiuum, ipsam non de genere relationis, sed identificatam cuilibet generi, modo absolutum ens modo relatiuum significare dicimus. Vnde non prohibetur inhærentia aptitudinalis esse de essentia absoluti accidentis ex eo, quod est respectus: immo ex hoc, quod accidens absolutum non à subiecto est, licet a termino: sequitur quod de essentia eius sit essentialis dependentia ad subiectum, quam inhærentia aptitudinalis explicat.

¶Consona autem nostra positio rationi ostenditur, ex eo q sicut esse ad constituit accidens relationem: ita esse in constituit accidens vniuersale. Contrahitur enim ens per esse in, ad nouẽ genera accidentium, & idem sicut ad, est de essentia relationis ita in est de essentia accidentis. Vnde Simplicius in Commentu prædicamentorum dicit esse in, nullum constituit genus, sed omne accidens circuit. C. 7. q. 13.

¶Et confirmatur ex eo, quod nisi aptitudinalis inhærentia esset de essentia accidentis, posset completa diffinitione ipsum accidens concipi absque aptitudinali inhærentia in eius diffinitione posita, quod est impossibile. oportet enim ipsum in sua diffinitione habere essentialem dependentiam ad subiectum, quam inhærentia aptitudinalis explicat, aliter subiecto non esset opus ad diffiniendum. Propterea in pluribus locis ait s. Th. q diffinitio accidentis est hoc, seu aliud huiusmodi res, cui debetur esse in alio. Hæc de secundo.

AD primum autem in oppositum dicitur, quòd Minor primi est falsa, & deceptus videtur Scotus, quia non vidit differentiam inter respectum In, & Ad; respectus enim In, & non est relatio, nam licet talis respectus terminetur ad subiectum, & consequenter subiectum sit terminus, tamen non terminat ut terminus, sed ut receptiuum illius, & hoc oportet hic ualde attendere, aliud est enim dicere A, est terminus talis respectus, & A terminat talem respectum vt terminus, ut ex dictis patet. Ad primũ.

¶Et per hoc patet responsio tam ad secundam, quam ad tertiam formam eiusdem rationis: semper enim supponit aptitudinalem inhærentiam esse relationem. Ad confirmationem.

¶Ad ultimum negatur consequentia, dicitur namque quod esse in est diuersarum rationum in prædicamentis, sicut & ens: est siquidem in, analogum ad nouem genera accidentium sicut & ens ad omnia genera.

EX his patet solutio secundi dubij, in quo Scotus nobiscũ concordat in quarto, dist. 12. ita quod vnanimiter fatemur accidens non posse complete diffiniri absque additione subiecti, ut nunc est probatum, quod plenius inferius patebit, cum declaratum fuerit, unde sumantur genus & differentia in eis. Testatur & hoc Arist. in 9. Metaph. tex. Com. 5. & 17.

TERTIA dubitatio, quoniam nimis est ampla, alibi discutienda relinquatur, oportet siquidem ad plenam illius resolutionem multos quinternos implere.

QVAESTIO XVI.

Num dimensiones interminatæ præcedant formam substantialem in materia, opinio Auer. de substantia orbis, c. 1. col. 2. primo Phys. c. 63. & 4 Phys. cap. 25. prima ratio.

¶QVARTAM vero, quia de accidentis natura est, cuius tractatum agimus, non omnino prætermittendam duco. In qua tria agẽda sunt primo, recitabitur opinio Auer. secũdo ponitur opinio S. Th. tertio respõdebitur argumentis in oppositũ.

¶Sciendum

¶ Sciendum est quoad primum, Auerroim in lib. de Substantiaubis fundasse opinionem nobis contrariam ponendo in materia prima, quæ pura est potentia, accipi dimensiones interminatas. Ex hoc enim sequitur non omne accidens esse subiectiue in ente in actum.

¶ Mouetur autem ad hoc opinandum rationibus plerisq; ducentibus ad impossibile Prima est, Dimensio interminata nõ est in materia coæterna sibi. ergo corpus fit ex non corpore & dimẽsio ex non dimensione, & tunc vltimo loquitur, ergo formæ corporales, idest dimensiones sunt sibi inuicem contrariæ, & succedentes sibi inuicem in subiecto, sicut sibi inuicem succedunt formæ substantiales in eadem materia, consequens est impossibile, ergo a destructione consequentis, &c. impossibilitas consequentis patet ex eo, quod neque motus neque mutatio aliqua est ad quantitatem interminatam. Augmentatio enim est ad quantitatem terminatam. Patet quoque ex eo quod quantitati nihil est contrarium, ut dicitur in prædicamentis. Consequentia autem probatur ex eo, quod omne quod fit ex suo cõtrario seu priuatione, vt dicitur 1. Phys. tex. Com. 64. & 6 5. eiusdem tex. Com. 7.

¶ Secunda ratio est ista, Quantitas interminata non est in materia ergo materia non potest simul formas, distinctas specie, aut numero recipere consequens est falsum ad sensum. ergo. Consequentia probatur ex eo, quod diuersæ formæ non possunt simul recipi nisi in diuersis partib. materię, materia vero diuersis partibus caret, ante quantitatis receptionem, substantia siquidem exclusa quantitate indiuisibilis est, ut dicitur primo Phys. tex. Com. 15.

¶ Tertia ratio est ista, Quantitas non est in materia subiectiue, ergo forma non diuiditur per diuisionem materię. Tenet cõsequentia. quia forma recipitur in materia indiuisibili, cum quãtitate ponatur carere. Tunc vltra, ergo forma recepta in materia nullam diuisionem habet. Tenet consequentia, quia omnis diuisio formæ materialis pręexigit diuersitatem partiũ materiæ. Tunc ultra, ergo forma recepta in materia est æterna & carens contrario. Tenet consequentia, quia temporalitas formæ corruptibilitatem eius sequitur, corruptibilis autem non est forma aliqua nisi receptiuũ eius habeat diuersas partes, quarum alteram ipsa, alteram formam alia informet, cum oporteat communicare in materia ea, quæ inuicem corrumpuntur, ut primo de generatione tex. Com. 53. dicitur. & tũc ultimo sequitur quod nullam nisi primam formam materia recipiat, oportet enim corruptionem unius esse generationem alterius, ut dicitur in primo de generatione text. Comm. 7. & consequenter caret contrario. Hæc de primo.

Sup. Sa. do. d.4.13.q.5 artic. 2. q.4. item 4.dis. 44.q.1 ar.1 quæstiũcula ter. quar. cõtra Gẽ. c 8. secundũ in trac. de natura materiæ, ratio Contra Auer.

Hanc opinionem, etsi in quibusdam suis libris sequatur S. Th. propria tamen sententia oppositum optimo determinauit in prima parte, quæst. 76. art 6 vbi tali ratione vtitur contra Auer. positionem. Quandocunque aliquid est in potentia ad actum omnem ordine quodam prius recipit actum primum simpliciter & deinde sequentes, sed materia prima secundum se est in potentia ad omnes actus substantiales & accidentales ordine quodã, ergo prius recipit actum priorem simpliciter, deinde posteriorem, sed primus actus simpliciter etiam ordine generationis est esse ergo primũ, quod intelligitur recipi in materia, est esse substantiale, & non nisi a forma substantiali: ergo prius recipitur in materia forma substantialis, quam quodcunque accidens & sic omnes accidens sequens adueniet enti in actu. Quod primus actus simpliciter sit esse, patet cum authoritate libri de causis in principio. Tum quia esse quantum præsupponit esse, similiter esse quale, præsupponit esse & sic de aliis. Sequuntur præterea ad hanc positionem multa inconuenientia, quod scilicet ens secundum quid præcedat esse simpliciter, & quod ens per accidẽs sit prius ente per se, & quod materia maiorem connexionem habeat cum forma alterius generis, quàm cum forma proprii generis, ex quo a qualibet forma substantiali est denudabilis, & non a qualibet forma accidentali, & quod substantiæ generabilis sint non solum tria, sed quatuor principia, scilicet materia, forma priuatio & quantitas terminata, non enim potest fingi quin sit principium saltem, per accidens, cum sit coniuncta principio per se, sicut de priuatione dicitur, & sic debuit connumerari ab Aristote.

1. Phs. 65. & 66.

Tenenda est igitur, opinio S. Thom. quod omne accidens est subiectiue in ente & actu, & per hoc differt a forma substantiali quæ est subiectiue in ente in pura potentia. Et hæc de secundo.

Ad primũ.

Ad primam rationem Auer. dicitur, quod consequens primum illarum habet multiplicem sensum, & quandoque uerum & quandoque falsum: & ideo distinguendum est. si nanq; ly ex, dicat habitudinem causæ materialis, verum est: corpus enim fit ex materia quæ non est corpus & indiuisibilis in actu licet sit corpus & indiuisibilis in potentia si autem ly ex, dicat habitudinem termini a quo falsum est: necesse est enim materiam ex qua fit corpus immediate, ante illud instans habuisse corporeitatem: & vniuersaliter in omni instanti temporis necesse est ipsam esse sub dimensionibus & hoc modo intelligendũ est quod Aristo. tertio Cœli, tex. com. 29. & 64. dicit, quod impossibile est corpus fieri ex non corpore idest post non corpus. Amplius est distinguendum ly fit, corpus enim seu dimensionem fieri intelligi potest dupliciter. Vno modo terminatiue, id est ut fiat tanquam terminus alicuius motus, uel mutationis, & hoc modo est impossibile fieri dimensionem. Alio modo concomitatiue, id est, vt sit tanquam aliquod consequens ipsum terminum motus seu mutationis: & hoc modo verum est, corpus fieri: neque enim generatio, neque alteratio, neque motus localis ad quantitatem terminatur ut quantitas est licet argumentatio terminetur ad quantitatem perfectam, sed quando generatio terminatur per se primo ad compositum substantiale generãtur consecutiue eius accidendentia inseparabilia: de quorum numero est quantitas, quæ substantialem corporeitatem sequitur peccatum ergo accidit in prima ratione Auerrois: quia concessa prima consequentia, pro quanto infert consequens in sensu uno, non tenet secunda consequentia, quæ supponit dimensiones fieri non concomitatiue, & per accidens, sed determinatiue. de illis enim, quæ sũt vt termini mutationum, verificatur, quod corrumpuntur a contrario, & quod succedunt sibi inuicem se mutuo expellentia, & non de illis quę fiunt consecutiue, de quorum numero est quãtitas interminata. secunda responsio.

Ad secũdũ.

¶ Ad secundam rationem negatur consequentia. Et ad probationem dicitur, quod diuersas formas præexigere diuersas partes in materia potest intelligi dupliciter. Vno modo ut ly præ, dicat ordinem temporis, & sic uerum est quascunque duas formas simul recipiendas in materia præexigere eam esse distinctã in plures partes immediate ante illud instans, in quo illæ formæ inducuntur, eadem enim pars materiæ non potest simul ad duas formas alteratione sufficiente disponi, sed talis distinctio partiũ materiæ prætracta non oportet quod fiat per interminatas dimensiones ipsi materiæ inhærentes, sed fit per dimensiones præcedentium compositorum. Alio modo potest intelligi ut ly pre, dicat ordinem necessarium: ita quod in instanti introductionis formarum necesse sit materiam habere prius natura diuersitatem partium, & post formas distinctas: & hoc est falsum: oportet enim prius natura materiam esse, quam distinctam esse: in illo ergo & pro illo instanti exigunt duæ formæ distinctas partes materiæ, sed non præexigunt.

Ad tertiũ.

¶ Ad tertium dicitur quod forma diuidi per diuisionem subiecti potest intelligi dupliciter. Vno modo, ut ideo forma diuisionem habeat ex subiecto, quia in materia prædiuisa recipitur, & hoc modo quomodo sit uerum & quomodo sit falsum nunc, nunc declaratum est. Alio modo, ut ideo forma diuidatur ad diuisionem subiecti quia forma habet talem diuisionẽ ratione subiecti, & hoc modo verum est, eo quod diuisio quantitatiua conuenit formæ substantiali ex hoc quod est in materia, ratione cuius compositum est quantum. sicut enim qualitas sequitur compositum ratione formæ: non ita tamen quod ipsa qualitas præsit in ipsa forma subiectiue: ita quantitas inest composito ratione materiæ, non ita quod præsit in materia, quia ergo diuisio quantitatiua formæ non conuenit nisi ratione materiæ, in qua recipitur, ut formæ a materia separatæ ostendunt: ideo formas diuidi ad diuisionem subiecti concedimus, non tamen diuisionem illam præcedere formam, sed comitari. Vnde patet responsio ad totum processum rationis; quoniam cum fundamento falso innitens, fundatur enim super hoc quod in expositione nostra sequitur, formas non diuidi ad diuisionem subiecti, quod pater non sequitur. Quinta dubitatio prætermissis argumentis secundum S. Thomæ doctrinam habet partem affirmatiuam ueram. Cum enim ab omni forma fluat aliquod esse, quia forma est quę dat esse rei, necesse est a forma accidentali fluere accidentale esse: sicut ab albedine esse album, & a dulcedine esse dulce. Qinti dubii solutio.

Accidens habere propriam existentiã distinctam ab existentia subiecti.

Ca. 5. q. 2.

¶ Quod autem esse quod fluit a forma accidentali non est idem quod esse substantiale, ex propriis rationibus substantiæ & accidentis notissimum est, esse nanque substantiale est esse simpliciter secundum se independens & primum, esse autem accidentale est esse secundum quid in alio dependens a subiecto & posterius. Necesse solum actualis existentiæ accidentis distinguitur realiter ab esse subiecti actualis, sed etiam ab ipsa essentia formæ accidentalis a qua est. Iam enim supra probatum est, quod nulla quidditas creata est suum esse existentia. Vnde existentia albedinis nec est ipsa albedo nec existentia subiecti, receptis albedinis in subiecto, sicut nec existentia formæ substantialis est ipsa forma, aut materia, aut receptio formę in materia, sed quemadmodum forma substantialis recepta in materia perficit ipsam, ut utraque existentiam recipiat: ita albedo recepta, in subiecto perficit ipsam, ut esse album recipiat, ita quod sicut forma est ratio materiæ & composito substantiali, quod esse habeat, ita albedo est ratio subiecto composito ex albedine subiecto quod habeat tale esse, album scilicet. & sicut tot esse substantialia in aliquo oportet esse quot sunt formæ substantiales, ita secundum numerum formarum accidentium multiplicatur esse accidentale.

le. Aliud est siquidem esse album & aliud est esse dulce.

¶ Errant propterea qui S.Th. imposuerunt opinionem recitatam a Scoto, in quarto sen. di. 12.

Solu. 6. dubij.

Circa sextam dubitationem, an scilicet distantia accidenti subiecta possit intelligi esse sine omni accidente, declaranda est primo sententia sancti Doctoris error deinde quidam elidēdus.

¶ Ad percipiendum primum distinguendum est quod de substantia & accidente dupliciter loqui possumus. Primo modo ut sic, idem de substantia sub ratione substantiæ & de accidente in eo quod accidens. Alio modo contingit loqui de substantia & accidente sub ratione talis substantiæ & talis accidentis. primo modo substantia est separabilis ab omni accidente, eo quod esse substantiale, ut sic, nullam connexionem necessariam habet cum esse accidentali alioquin omnis substantia esset accidenti subiecta Secundo modo substantia non potest separari ab omni accidente, quia non à propria passione propter connexionem necessariam, quæ est inter subiectum & propriam passionem, non propter hanc quod subiectum dependet a passione. Propterea S. Tho. in quæstionibus disputatis de spiritualibus creaturis, quæst. ultima ad septimum, & in quæstionibus de Anima. q. 12. ad septimum ait, quod subiectum esse sine propria passione non est possibile nec intelligibile. In litera autem loquens de esse substantiali & accidentali, ut sic, ait subiectum posse esse sine accidentali forma sibi adueniente. Ostendit autem natura demonstrationis subiectum esse non posse sine passione. oportet namque conclusionem, quæ inhærentiam passionis in subiecto concludit, necessariam esse, & impossibile aliter se habere.

Ant. Trōbeta in quol.

Error autem intollerabilis hic cauendus est positus ab Antonio Trombeta in quolibeto suo, dicente, quod quia secundum S. Tho. & eius sequaces subiectum non est nisi causa materialis respectu passionis, & passio est accidens ex quo necessario sequitur subiectum posse esse sine propria passione. Fundamentum autem huius consequentiæ est quia omnis potentia passiua est potentia contradictionis, sed subiectum est solum in passiua potentia respectu passionis, ergo est in potentia contradictionis, ergo potest habere ipsam & non ipsam. Maior habetur ex nono Met. tex. com. 17. & probatur etiam ratione sic passiones entis distinctæ sunt, tales, quod una includit negationem alterius, ergo potentia includit negationem actus & per consequens potentia ut potentia est non repugnat esse sine actu, ergo omnis potentia est potentia contradictionis.

¶ Præterea ad idem, Possibile est medium inter necessarium & impossibile, ergo cum necessarium respiciat esse solum & impossibile, non esse solum possibile respicit esse & non esse, & sic omnis potentia cum ab ea dicatur possibile est potentia contradictionis.

¶ Præterea ad idem, ideo potentia passiua est ad esse: quia potest ab alio recipere esse, scilicet, ab agente, si autem ab alio recipit esse, illo circunscripto quantum est in se est sub non esse. Si ergo potentia passiua ex se est sub non esse, & ab agente potest habere esse necessario sequitur quod est potentia contradictionis, scilicet ab esse & non esse.

Accidit autem error hic & in principiis & in conclusione. In principiis, quia S. Th. in Prima parte, q. 77. ar. 7. tenet ex intentione, & probat subiectum esse causam suæ propriæ passionis in triplici genere causæ, scilicet materialis, effectiuæ & finalis: unde patet error minoris. Maior autem licet sit Aris. est tamen male intellecta & probata: potentia enim materialis est duplex, quædam est receptiua tantum, quædam uero non solum receptiua, sed etiam passiua extenso nomine passionis ad omne genus transmutationis. Potentia receptiua tantum est necessario coęua suo actui, eo quod si esset ante suum actum, oporteret quod per aliquam transmutationem illum reciperet: & sic non esset receptiua tantum respectu illius. Potentia autem passiua necessario nulli actui coęua est, respectu cuius est passiua: eo quod omnem actum per transmutationem acquirit, & consequenter per transmutationem perdit, omne enim generabile est corruptibile, ut dicitur primo Cæli. Propositio ergo illa, Omnis potentia est potentia contradictionis, est intelligenda de potentia passiua, & non receptiua tantum. Hanc glossam & sensus ipse & tex. Aris. cōuincunt. Ad sensum enim patet, in cœlo esse potentiam receptiuam suæ figuræ: & tamen in eo talis potentia non est potentia contradictionis, cœlum enim non est in potentia ad aliam figuram, Aris. uero tex. allegato nono Meta. ait cœlum non esse in potentia ad motum, sed ad terminos eius tantum: & tamen non stat cælum habere potētiam receptiuam sui motus unde ex hoc insinuauit, quod de potentia passiua loquebatur: ea enim cælum est in potentia ad terminos motus. Unde cum subiectum non habeat potentiam passiuam, sed receptiuam tantum respectu propriæ passionis, nulla enim mutatio mediat inter subiectum & passionem: oportet subiectum non esse in potentia contradictionis respectu passionis, & sic conclusio deducta fuit falsa.

ubi sup. q. 4. c. T. c. 17.

T. c. 17.

Ad rōnes Th. ad primam.

¶ Ad rationes autem, quibus arguens nititur illam propositionem de omni potentia receptiua probare, respondetur. Et ad primam dicit, quod passiones entis distinctas esse tales, quod una includit negationem alterius, uerum est, quia una non est alia formaliter, potentia enim non est actus formaliter, sed ex hoc non sequitur, ergo quælibet potest esse sine alia. Nam non ualet, hoc non est illud, ergo hoc potest esse sine illo.

Ad secundam.

¶ Ad secundam dicitur, quod possibile ut distinguitur contra necessarium & impossibile sumitur a potentia passiua & nō a potentia receptiua tantum: & ideo ex hoc non sequitur, nisi potentiam passiuam esse potentiam contradictionis, cum tamen arguens debeat probare quod omnis potentia receptiua sit potentia contradictionis.

Ad tertiā.

¶ Ad tertiam dicitur, quod propositio prima ibi adducta, scilicet quod ideo potentia est ad esse: quia potest recipere esse ab alio, scilicet ab agente, in uno sensu est uera, & in altero falsa. si enim ly potest dicat posse distinctum contra impossibile, Ari. dicit eam esse falsam, est enim sensus quod ideo potentia est ad esse: quia non est impossibile ipsam recipere esse ab agente, & sic cælum esset in potentia ad motum cum recipiat ipsum ab alio. Si autem ly potest dicat potentiam, ut distinguitur contra esse in actu, tunc propositio est uera, ideo enim aliquid est in potentia ad esse, quia potest recipere esse quod adhuc non habet, sicut ideo aliquid est in potentia ad non esse, quia potest habere non esse quo caret, sed cum omnis actus possibilis haberi ab aliqua potentia non nisi per transmutationem acquiratur, ad nostram positionem reditur, quod scilicet potentia passiua sola sit ad esse.

Alias rationes, quibus separabilitas substantiæ, ab omni accidente a Scotistis probatur, ex supradictis facile est soluere. Assumunt siquidem propositiones, quarum falsitas est superius declarata.

Subā ē cā accidentiū.

Sed quia illud, quod dicitur maximè & uerissime in quolibet genere, est causa eorum, quæ sunt post in illo genere sicut ignis, qui in fine caliditatis est causa caloris in rebus calidis, ut in secundo Metaph. dicitur. ideo substantia quæ est principium in genere entis, maxime & uerissime essentiam habens, oportet quod sit causa accidentium, quæ secundario & quasi secundum quid rationem entis participant.

¶ In hac secunda parte capituli diuersitatem accidentium inter se declaraturus, præmittit causam accidentium, quæ sit ut causas diuersitatis eorum insinuet tali conclusione, Substantia est causa accidentium, quam probat sic, Maxime & uerissime ens est causa reliquorum entium, substantia est maxime & uerissime ens: ergo substantia est causa aliorum entium, sed talia sunt accidentia. Minor uero ex septimo Meta. in principio patet Maior uero ex secundo Met. tex. com. 4. habetur. ubi dicitur, quod uniuersaliter id quod est maxime tale in aliquo ordine quod est causa omnium aliorum in illo ordine, ut sic, sicut ignis qui in ordine calidorum est maxime calidus omnium calidorum est causa ut sint calida. Utitur autem nomine generis in litera, sicut Ari. utitur ubi uniuocatione eo quod ad ueritate huius propositionis exigitur, quod causa communicet cum esse in nomine & ratione, licet analogice cadens, non enim sequitur, cælum est causa omnium calidorum, ergo cœlum est maxime calidum, quod tamen sequeretur, si cęlo calidi nomen non æquiuoce conueniret. Quia igitur substantia & accidens in nomine & ratione entis, analoga tamen conueniunt, & substantia maxime est ens, ideo causa est omnium aliorum ut entia sint.

Accidentiū alia sunt sequētia substantialem formā alia uero materiam.

Quod tamen diuersimode contingit, quia enim partes substantiæ sunt materia & forma ideo quædam accidentia principaliter consequuntur formam, & quædam materiam.

¶ Quia accidentia causantur a substantia in qua sunt & effectuum diuersitas ex causis prouenit, assignat diuersitatem inter accidentia à priori ex diuersitate partium substantiæ à quibus fluunt accidentia: & ponit tres distinctiones.

¶ Quarum prima cum suis diuisionibus talis est. Accidentium alia sequuntur principaliter formam, alia sequuntur principaliter materiam. Accidentium sequentium formam quædā communicant materiæ. quædam uero sunt separata a materia. Accidentium autem sequentium materiam, quædam sequuntur eam in ordine ad formam generalem & quædam in ordine ad formam specialem.

¶ Est autem ratio primæ diuisionis, quia cum unumquodque operetur per quod esse actu, & semper species aliqua mouere & agere existimetur, ut dicitur tertio Phy. tex. com. 17. oportet formam sequi operationes & operatiuas uirtute: similiter cum patiatur & transmutetur unumquodque ratione materiæ, oportet plura accidentia eā sequi, ut ea quæ propter materiæ diuersam complexionem insunt & ipsam motus subiiciunt, &c. Ap-

posui autem in prima diuisione ly principaliter, vt distinguitur contra totaliter: nullum enim accidens est solius formæ aut solius materiæ, sed omnia tutius sunt compositi (etenim ad ipsam quoque intellectionem non solum anima concurrit, sed totum compositum ex materia & forma. Socrates enim est qui primo intelligit) est ergo sensus diuisionis quod accidentium quædam sequuntur formam, non ut causam totalem, sed principalem: quædam similiter sequuntur materiam, ut causam principalem non totalem. Cum enim omnium accidentium causa sit id quod uere est, id est substantia completa omnium causa est completum ex materia & forma, sed aliquorum principalis radix est forma, aliquorum uero principalis radix est materia. Sicut enim in artificialibus aliquid conuenit composito ratione formæ, & aliquid ratione materiæ, quemadmodum scindere conuenit serræ ratione formæ, durities autem ratione materiæ, ita & in naturalibus aliquid oritur in composito ratione formæ, & aliquid ratione materiæ, quemadmodum in Socrate sentire & intelligere est ratione formæ, masculinum uero ratione materiæ. Quæ autem sit regula ad discernendum accidentia sequentia formam ab accidentibus sequentibus materiam, infra assignabitur.

In hoc c. Accidētiū q̄ formam sequuntur alia sequūt formam a materia dependētem alia uero formam a materia separatam. T. com. 16.

Forma autem inuenitur aliqua, cuius esse non dependet a materia, vt anima intellectualis. Materia uero non habet esse nisi per formam, unde in accidentibus, quæ sequuntur formam, est aliquid quod non habet communicationē cum materia, vt intelligere, quod non est per organum corporale, sicut probat Philosophus in tertio de Anima. Aliqua uero ex consequentibus formam sunt, quæ habent communicationem cum materia, vt sentire, sed nullum accidens sequitur materiam sine communicatione formæ.

¶ Hic ponitur sub diuisio cum eius causa. Cum enim proprie uirtutes & proprietates & operationes formarum ipsis formis proportionari debeant: ita si essentia ipsius formæ sit dependens a materia, uirtus & operatio eius, cum non sint ipsa forma a qua fluunt perfectiores, dependere oportet e materia. Et si essentia formæ est indepēdens a materia, uirtutem aliquam oportet habere a materia independentem, alioquin ociose fecisset natura formam independentem, fecisset siquidem naturam eleuatam supra materiam, ut sic non posset operari, & consequenter nec finem proprium consequi. unumquodque enim est propter suā operationem, ut dicitur secundo cœli, tex. com 17. Quia ergo inuenitur duplex genus formarum substantialium dependentium, scilicet a materia ut sunt omnes formæ materiales, & independentium ab ea, ut est anima humana, ideo inuenitur duplex genus accidentium sequentium formam.

Accidētia q̄dā sequūtur formā dependentem, quædā formā independētem.

¶ Quædam enim fluunt a forma dependēte a materia, & hæc ita fluunt ab ea, quod tamen recipiuntur subiectiue in composito, propterea dicitur quod habent communicationem cum materia, ut sentire, vegetare, & huiusmodi.

¶ Quædā uero fluūt à forma independente a materia, ut sic, & hæc ita fluunt ab ipsa forma, quod recipiuntur in sola forma subiectiue, & propterea dicuntur non habere communicationem cum materia, vt intellectus & uoluntas intelligere, velle, & huiusmodi.

NEC Arbitreris nos immemores, contradicere superius nunc dictis, utrunque enim est uerum, quod scilicet omne accidens est compositi, ut supra diximus, & quod aliquod accidens est solius formæ, ut modo dicimus. Accidens enim esse alicuius potest intelligi dupliciter. Vno modo ut completi principii elicitiui & receptiui. Alio modo ut suppositi, homo secundo modo omne accidēs est compositi cuius est esse & fieri. vnde anima nō intelligit suppositum quod operatur. Sed Socrates per animam. Primo verò modo aliquod accidens est ipsius animæ & aliquod est compositi, uirtus enim intellectiua non est subiectiue in aliqua parte corporis, composita ex materia & forma, sed est subiectiue in sola essentia animæ. unde in tertio de Anima, tex. com. 4. dicitur, quod intellectus nullus corporis est actus. Virtutes autem sensitiuæ non sunt subiectiuæ in sola anima, sed indeterminatis corporis partibus compositis ex materia & forma substantiali. Similiter completū elicitiuū principium sensationis non est sola potentia animæ, sed compositum ex organo corporali & virtute animæ. Intellectionis autem principium elicitiuū completum est ipsa sola virtus intellectiua, & cum operatio immanens sit subiectiuè in suo elicitiuo principio intelligere erit in solo intellectu sicut in subiecto.

¶ Propterea S. Thom. alibi dicit, quod anima intelligit sicut oculus uidet, videt vt completum principium elicitiuum, oculus enim nominat compositum ex organo corporeo & uirtute animæ: non ergo contradicunt ista, omne accidens est compositi, vt suppositi, & aliquod accidens est solius formæ, ut completi principii elicitiui & receptiui. Et licet totus sermo sit de accidentibus substantiarum materialium, ex his tamen innuitur natura accidentium, quæ sequuntur formam independentem a materia.

¶ Et nota quod antequam ponatur alterius membri subdiuisio, assignatur causa in litera, quare non sit talis subdiuisio de accidentibus sequentibus materiam, qualis facta est de his quæ sequuntur formam, ut dicatur, Accidentium sequentium materiam, quædam communicantur formæ, & quædam non, & causa est, quia non inuenitur duplex materia, altera depēdens a forma & altera non, sicut inuenitur duplex forma, nulla enim materia potest esse sine forma, vt probatum fuit.

Accidētiū q̄ sequuntur materiam duplex genus

In his tamen accidentibus quæ materiam consequuntur, inuenitur quædam diuersitas. Quædam enim accidentia consequuntur materiam secundum ordinem, quem habet ad formam specialem, ut masculinum & fœmininum in animalibus quorum diuersitas ad materiam reducitur ut dicitur in 10. Meta. unde remota forma animalis dicta accidentia non remanent, nisi æquiuocè. Quædam uero consequuntur materiam secundum ordinem, quem habet ad formam generalem: & ideo remota forma speciali, adhuc in ea remanent, sicut nigredo cutis est in Aethiope ex mixtione elementorum, & non ex ratione animæ: & ideo post mortem in eo remanet.

Signū differentiæ assignatæ.

¶ Hic ponitur alterius membri diuisio talis, Accidentium sequentium materiam quædam sequuntur eam in ordine ad formam generalem, quædam in ordine ad formam specialem. Illa accidentia dicuntur sequi materiam in ordine ad formam generalem, quæ indiuiduo generis altioris conueniunt ratione magis suæ materiæ, quàm formæ, sicut hoc mixtum habet cutis nigredinem non ex ratione formę mixti, sed quia materia sua talis passa est, puta in tali climate, vbi calor solis abundat. Illa uerò dicuntur & consequi materiam in ordine ad formam specialem, quæ indiuiduo inferioris generis, uel speciei conueniunt magis ratione materiæ, quam formæ: sicut hoc animal est masculinum non ratione animæ principaliter, sed quia materiā ad animam dispositam talis passio comitata est: puta quia materia plene dominio actu uigorosi seminis subiecta non fuit. Signū autem, quod taliter accidentia se habent. s. quod sequuntur materiam, secundum quod respicit formam altioris vel inferioris generis, est quod aliqua eorum eiusdem rationis remanent composito corrupto: & quædam non remanent nisi æquiuoce, nigredo siquidem hominis uiui & mortui eiusdem rationis est: masculinitas autem non. causa autem huius nulla est alia, nisi quia masculinitas sequitur animal ratione suæ propriæ materiæ: & propterea corrupto animali & non remanente nisi æquiuoce, oportet masculinitatem, in cuius ratione ponitur animal, æquiuoce remanere. Albedo autem quia mixti materiam sequitur in cadauere remanentis, secundum eandem diffinitionem non æquiuoce remanet.

QVAESTIO XVII.

Num eadem accidentia numero sint ingenito & corrupto. Auerroistarum quorundam opinio. Inde substantia orbis c. 1. & 1. Phys. 66.

CIRCA ea quæ hic dicuntur accidit dubium, Vtrum nigredo cutis in Aethiope uiuo & mortuo sit una & eadem numero: & uniuersaliter utrum sit idem numero accidens in genito & corrupto. In hac dubitatione tria agenda sunt: primo recitabitur opinio quorundam: secundo ponetur opinio S. Tho. tertio respondebitur ad obiecta.

QVO ad primum, quidam opinantur accidentia communia genito & corrupto esse eadem numero in utroq;, inter quos aliqui quibusdam verbis Auerrois innixi tali distinctione suam promunt imaginationem, Accidentia communia genito & corrupto habent duplicem modum essendi, terminatum, scilicet, & interminatum. Accidentia interminata uocant essentias accidentium absque limitatione ad talem uel talem gradum. Accidentia uero terminata dicunt essentias accidentium limitatas ad hunc uel illum gradum. Accidentia interminata ponunt eadem numero esse in genito & corrupto, non autem terminata. vnde sicut quantitas interminata communis expresse a Com. & eadem in omnibus ponitur: ita color interminatus communis: & idem est in aere & igne.

¶ Confirmatur autem opinio ista authoritatibus & rationibus. Aristoteles. n. primo de Generatione, tex. com. 23. dicēs, In his autem si aliqua manent in genito & corrupto, puta in aere & aqua, si ambo diaphana, aut humida &c. ostendit non esse inconueniens quod aliquod idem accidens sit in genito & corrupto. Et in secundo de Generatione, tex. com. 21. uult expresse, quod in habentibus symbolum est facilior transitus, quia est facilius corrumpere unum quam duo. Auerrois quoque in libro de Substantia orbis, non longè à principio dicit non solum dimensiones interminatas (quas simplices uocat) remanere ea- Cap. 1.

dem

dem ingenito, sed uniuersaliter qualitates omnes communes genito & corrupto.

¶Ratio autem prima ad hoc est, quia si qualitates disponentes materiam rei corrumpendæ ad nouam formam corrumpuntur, quæritur, Quid educit formam generandam? non potest dici quod illud sit agens extra, quia hoc non potest facere, nisi per qualitates medias introductas in materia: qualitates autem illæ corrumpi dicuntur ab aduersario ante inductionem formæ: ergo remanet, quod nihil sit quod educat formam: quod est impossibile.

¶Præterea, Qualitates symbolæ, quæritur a quo corrumpantur, cum nullum contrarium appareat, & frustra corrumpi res censeatur in aliquo instanti, in quo eadem oportet generari.

¶ Præterea figura cadaueris, organi ratio & cicatrix, & si qua sunt huiusmodi, si non remanent eadem, quæritur a quo generantur: & cum non possit dici a quo generantur per modum sequelæ, oportet quod nullum sit generans. Quod autem non generentur per modum sequelæ, probatur. Accidentia enim aliqua ideo consecutiuè generantur, quia dans formam, dat consequentia ad formam: modo ista accidentia repugnant formæ magis quam sequantur eam: cuius signum est, quia sub forma cadaueris ad corruptionem tendunt. Et hæc de primo.

QVO Ad secundum sciendum est Thomistarum esse opinionem, nullum accidens esse idem numero in genito & corrupto. Sequitur enim hoc necessariò ex nostris principijs: Nam si nullum accidens est subiectiue in materia, & non datur nisi una forma substantialis in composito, impossibile est idem accidens remanere idem numero: migraret siquidem accidens de subiecto in subiectum, & esset idem & non idem. Nec rationes pro nunc ad hanc conclusionem afferam, quia oportet ad hoc efficaciter probandum probare illud principium, s. quod in composito est tantum vna forma substantialis. Sed declarabo quomodo hoc sit possibile, & quomodo defendenda est ab aduersarijs positio nostra.

Accidens quatuor modis corrumpitur. Quatuor modis generatur accidens.

¶Sciendum est igitur accidens quadrupliciter corrumpi. Primo per alterationem oppositam seu corruptiue frigus a calido. Secundo ad absentiam conseruatiui agentis, ut lumen in aere desinit Sole recedente. Tertio ad corruptionem subiecti, ut risibilitas corrumpitur homine mortuo. Quarto ad corruptionem termini, ut similitudo desinit consimili perempto, & quia quot modis dicitur unum oppositorum, tot modis dicitur & reliquum, accidens generatur quadrupliciter. Primo ab agente sibi simili per transmutationem, sicut aqua calefit ab igne calido. Secundo ad præsentiam agentis fieri & esse, ut lumen in aere fit a Sole præsente. Tertio ad generationem subiecti, ut risibile generatur, homine genito. Quarto ad generationem termini, ut Socrate solo albo existente, statim ad alterius albi generationem consurgit in Socrate similitudo. Et licet omnibus istis modis contingat accidens secundum totam latitudinem corrumpi, nullus tamen illorum modorum conuenit accidentibus omnibus nisi tertius. Commune nanque est omnibus accidentibus corrumpi eorum subiecto corrupto, cum accidentis esse sit inesse: & ideo sufficiens causa corruptionis accidentium redditur, quando subiecto corruptio assignatur. Vnde cum ex aere fit ignis, licet non oporteat corrumpi calorem aeris, sed potius intendi, quia tamen aer qui subiectum illius est, corrumpitur, necesse est ipsum quoque calorem corrumpi absque contrario ad solum subiecti defectum. Propterea apparet qualiter peccent peccato fallaciæ consequentis argumenta ea, quę qualitates symbolas & dispositiones pro forma introducenda facientes, quia carent contrario corrumpente, remanere inferunt.

¶Et notandum, quod qñ accidens generatur ad generationẽ subiecti, uel corrumpitur ad corruptionem subiecti: tunc cum eadem actio terminetur ad utrunque, ad subiectum per se, & accidens consecutiuè, non oportet quærere aliud generans, vel corrumpens nisi generatiuum uel corruptiuum subiecti. Idem. n. est agens quod vtrunque simul, & eadem operatione facit, sicut cum ignis ex aere ignem generat, alterando aerem, in fine alterationis aerem corrumpit per se, & consecutiue calorem introductum, & vniuersaliter omnia accidentia, quæ in aere subiectiue erant, consecutionis necessitate, quia accidens sine subiecto proprio remanere non potest, & in eodem instanti generat ignẽ per se, & calorem consecutiuè absque ulla media alteratione similem calori ante illud instans ex instanti. Simile autem est iudicium de quantitate & figura & alijs dispositionibus accidentibus similibus in genito & corrupto: omnia enim illa eo concomitatiuè producuntur. & ideo nõ oportet quærere generans nisi qđ subiectum generat. Et cum supradicta inspexeris, videbis, ꝙ simile a suo simili concomitatiue & per accidens qñq; corrumpitur: & per oppositum a non simili concomitatiue, per accidens generari contingit ipsum accidens. Arist. ergo quoties dicit eadem remanere in genito & corrupto eadem specie, non numero, ait: & hoc per accidens. Variatur. n. unitas numeralis, non ꝑꝑ generationis unum, sed subiecti, corruptionem. Facilior quoque trãsitus in habentibus symbolum, non ex identitate numerali symboli accidentis, sed ex non repugnantia illius in agendo, vel patiendo prouenit. Et ex hoc & formæ substantiales a quibus fluunt similes qualitates sunt similiores: ex effectibus enim natura causæ innotescit. Auuerrois autem (si saluari debet) eodem modo glossetur.

Ad 1. Ad rationem autem oppositæ opinionis dicitur. Et ad primum quidem, quod educens formam in ultimo instanti, est generans extra, non per aliquam actionem, quam in illo instanti eliciat, sed in termino actionis, nudam materiæ essentiam attingens. Vnde cum dicitur, agens extra, non potest educere formã, nisi per qualitates medias introductas, verum est, dum agit, non autem, cum est in termino actionis. Sufficit enim & exigitur alterasse ad materiæ expoliationem & dispositionem.

Ad 2. ¶ Ad secundum dicitur, quod qualitates symbolæ, & similia, corrumpuntur per accidens ad corruptionem subiecti a corrumpente per se subiectum, nec similiter in eodem instanti est primũ non esse earum, & primum esse similium, sed necessario necessitate materiæ, ut dictum est.

Ad 3. ¶ Ad tertium dicitur, quod figura, cicatrix & huiusmodi, producuntur consequutiue, & per accidens, à generante eorum subiectum, s. cadauer, nec est uerum, quod sola illa accidentia generentur consequutiue, quæ sequuntur formam, sed multa accidentia sequuntur compositum ex necessitate materiæ, quæ sunt, licet non incompossibilia, aliqualiter tamen opposita ipsi formæ, ut patet de se. Et ideo dico, quod figura, & similia sequuntur cadauer ex necessitate materiæ, quia s. agens naturale non potest tam cito dispositiones per tot transmutationes radicatas corrũpere totaliter, & ideo similes dispositiones sequuntur, & quia non sunt facientes pro forma geniti, ideo ad corruptionem properatur.

Accidentia in sequentia materiã sũt accidentia indiuidui, in sequẽtia formã sunt ꝓpriæ passiones.

Et quia unaquaq; res indiuiduatur ex materia & collocatur in genere vel specie per suam formam, ideo accidentia quæ consequuntur materiam sunt accidentia indiuidui, secundum quæ etiam indiuidua eiusdem speciei differunt adinuicem. Accidentia verò, quæ consequuntur formam sunt propriæ passiones vel generis, vel speciei, unde inueniuntur in omnibus participantibus naturam generis, vel speciei: sicut risibile consequitur in homine formam, quia risus contingit ex aliqua apprehensione animæ hominis.

¶Hic ponitur secunda diuisio accidentium, quæ talis est, Accidentium alia sunt accidentia indiuidui, alia sunt accidentia generis, uel speciei.

¶ Duplex autem inter ista differentia ponitur. Prima est, ꝙ accidentia indiuidui consequuntur compositum ratione materiæ principaliter, accidentia uero speciei, vel generis sequuntur compositum ratione formæ. Secunda est, quod accidentia indiuidui sunt ea, penes quæ attenditur differentia inter particularia eiusdem speciei Accidentia uero speciei, siue generis sunt communia necessario omnibus indiuiduis illius speciei uel generis. Exemplum masculinum, & fœmininum sunt accidentia indiuidualia, sequuntur. n. materiã, & penes ipsa differunt Socrates & Berta. Risibile autem est accidens specificum, sequitur. n. intellectiuam apprehensionem & omnibus hominibus necessario conuenit. Assignatur quoque radix proximæ differentiæ, cum dicitur, quod materia est principium indiuiduationis, forma autem est, per quam res in genere, uel specie collocatur. Ex hoc enim quod materia est causa esse indiuidualis ut sic, sequitur quod sit etiam radix accidentium consequentium ipsum esse indiuiduale & per hoc accidentia indiuidui sunt quæ consequuntur materiam, ex eo quod forma est principium esse generici & specifici, oportet quod et sit cã proprietatum & accidentium cõsequentium speciem, uel genus, & sic accidentia speciei siue generis sequuntur formam. Secundę uero differentiæ ratio est, quia cum tam in forma specifica quam generica conueniant omnia contenta sub eis, oportet etiam proprietates earum omnibus esse communes. Cum autem penes materiam differant indiuidua, accidentia quoque materialia oportet esse ea, secundum quæ ipsa particularia inter se differunt: ut effectus proportionabiliter proprijs respondeant causis.

Accidunt hic duo dubia circa literam. Primum est qualiter sit uerum, quod accidentia sequentia materiã sint ea penes quę differunt indiuidua in eadem specie, quandoquidem quantitas sequitur materiam, & tamen est communis omnibus indiuiduis corporis & inferiorum.

¶ Sciendum dubium est, qualiter verificetur quod accidentia sequentia materiam non sint passiones generis uel speciei, cum masculinum & fœmininum sequatur materiam, & tamen passiones sunt animalis, unde & animal in eorum diffinitione ponitur, sicut subiectum in diffinitione passionis, ut 10. Met. tex.

tex. com. 25. habetur. Similiter quantitas uidetur esse passio corporis de prædicamento substantiæ : & tamen sequitur materiam.

Ad euidentiam primi sciendum, uerba illa, scilicet accidentia sequentia materiam sunt ea secundum quæ indiuidua differunt non esse intelligenda uniformiter, sed difformiter. Indiuidua enim differunt penes accidentia materialia dupliciter, uel quia unum eorũ habet unum reliquum aliud, uel quia utrunq; hẽt idem, sed alio & alio modo. V.g. Socrates & Berta differunt penes masculinum & fœmininum, ex eo quod ille habet masculinitatem, illa fœmineitatem. Differunt quoque penes suas quãtitates, non ex eo quod, ille sit quantus & illa non, sed ex eo quod non eodem modo sunt quanti, nunquam enim inueniuntur duo quanta omnino similia, finibus siquidem proprijs differre necesse est. Quantitas ergo licet sit communis omnibus indiuiduis, quia tamen non uniformiter eis conuenit, est secundum quam indiuidua inter se differunt secundo modo: & hoc sufficit.

Passiones generũ duplices. Ad intelligentiam secundi notandum quod passiones generum sunt duplices. Quædam conuenientes eis ratione formæ genericæ, & quædam ratione materiæ. Illæ quæ sequuntur formam, vocatæ sunt hic passiones generum : & non illæ, quæ sequuntur eorum materiam : propterea quia natura generica ex sua forma est talis & non ex materia : animal enim est animal ex sua forma, & non ex sua materia. Vnde cum in proposito animalis passio ratione formæ sit sensibilitas, & ratione materiæ masculineitas, vel fœmineitas: diuersis rationibus moti Arist. 10 Met. & S. Thom. hic, diuersimode locuti sunt. Quia enim est passio animalis ratione materiæ, ideo vocata est ibi passio: quia autem non ratione formæ, ideo hic non est dicta passio.

¶ Similiter dicendum est de quantitate, quia sequitur corpus ratione materiæ: sequitur enim ipsum secundum id, quod est in propria diuisibile, quod non est nisi materia, ut indiuisibilitas rerum immaterialium ostendit. Et nota quod hæc secunda diuisio accidentium non differt a prima per membra diuidentia eadem enim sunt huius & illius membra, sed secundum rationem, quia illa diuisio accepta est penes primas earum radices, materiam, scilicet & formam illa autem penes subiecta, quibus appropriantur, scilicet genus, speciem & indiuiduum.

Sciendum etiam est, quod aliquando accidentia ex principijs essentialibus causantur secundum actum perfectum, sicut calor in igne, qui semper actu est calidus. Aliquando verò secundum aptitudinem tantum, sed complementum accipiunt accidentia ex agente exteriori: sicut diaphaneitas in aere, quæ completur per corpus lucidum exterius: & in talibus aptitudo est accidens inseparabile: sed complementum, quod aduenit ex aliquo principio, quod est extra essentiam rei, vel quod non intrat constitutionem rei, est separabile, sicut moueri, & huiusmodi.

¶ Hic ponitur tertia diuisio accidentium, Quædam causantur ex principijs essentialibus subiecti secundum actum perfectum, quædam secundum aptitudinem tantum. Illa accidentia uocat causari secundum actum perfectum ex essentialibus principijs, quæ secundum suas actualitates ex intrinsecis principijs subiecti in ipso fluunt: ut calor in igne. Illa uero dicit causari secundum actum imperfectum, seu aptitudinem tantum, quæ nõ secundum suas actualitates, sed secundum quasdam inchoationes ex principijs essentialibus subiecti in ipso fluunt, ut moueri sursum in igne ex principijs eius causatur secundum sui inchoationem, puta leuitatem. Differunt autem quia prima & secundum suas aptitudines, & secundum se inseparabilia sunt a subiectis: secunda uero secundum se quidem sunt separabilia, secundum autem suas aptitudines non possunt separari. Ab igne enim neque aptitudo ad calorem, neque calor ipse separari potest, ipso remanente, motus autem sursum non semper inest igni, sed aptitudo ad motum sursum, puta leuitas est inseparabilis ab ipso, & causa horum est, quia in illis ipsa actualitas accidẽtis ex solis principijs essentialibus fluit, in istis uero aptitudo tantum ex solis principijs essentialibus fluit: ipsa autem actualitas aliunde expectatur ex aliquo, scilicet extrinsece concurrente, uel agendo, uel non prohibendo: ut patet in exemplo dato de motu sursum, qui non inest igni, nisi in aliquo concurrente extrinseco, remouente scilicet prohibens, & diaphaneitas non est actu in aere, nisi concurrente extrinseco illuminante, lumen enim est actus diaphani secundum actum, ut dicitur secũdo de Anima, tex. commen. 69.

¶ Profunditatem autẽ huius diuisionis causam elicio ex Prima secũdæ, 110, art. 1 ad secũdum, q. s. ideo aliqua accidẽtia nascũtur ex principijs essentialibus inseparabiliter secundum actum completum, aliqua autẽ separabiliter secũdũ actũ completũ, & inseparabiliter secundum aptitudinem: quia illa sequuntur rei actualitatem, illa uero potentialitatem. Quod sic intelligo quia unumquodque agit secundum quod est actu, patitur autem secundum quod est in potentia ex sufficiente rei actualitate procedit, quod accidens in se complete producat, & per oppositum ex insufficiente actualitate & consequenter potentialitate ex qua omnis insufficientia est, prouenit, quod res habet accidens in se secundum aptitudinem tantum, & quod ab alio expectet actualitatem, seu quod accidens separabile sit secundum actualitatem, quod idem est.

¶ Amplius cum esse & bonum actualitatem sequantur, & non esse & malum potẽtiam, ex actualitate rei prouenire necesse est esse accidens perfectum & inseparabile secundum actum & aptitudinẽ, & per oppositum ex rei potentialitate procedere oportet incompletionem accidentis, separabilitatem eius secundũ actũ: est enim separabilitas ipsa quoddam non esse, cum nihil aliud sit, quam negatio necessariæ sequelæ sui esse completi ad esse subiecti. Intellige autem hic, ut supra. s. quod ex actualitate subiecti aptitudo est ex potentialitate autem separabilitas accidentis secundum suam actualitatem.

¶ Aduertendum uero est, quod S. Tho. passiones, quæ dicunt aptitudinem non collocauit simpliciter inter accidentia ex essentialibus principijs fluentia, sed potius ipsarum passionum & aptitudinum actus quos secundum incompletum esse aptitudines vocauit. Fecit autem hoc, quia aptitudo de se non habet rationem alicuius per se producti seu producibilis: nullum enim naturale producens intendit aptitudinem, sed actum illius, non est nanque opus risibilitate, nisi ut rideatur, unde & risibilitas inchoatio quædam risus est: propterea igitur inter effectus essentialium principiorum aptitudo non est simpliciter posita, sed actus, quia non ipsa, sed eius actus est qui a principijs productiuis intenditur, & quia aptitudo nihil aliud est quam inchoatio quædam inchoatio autem est actus imperfectus, ideo accidentia secundum actum incompletum aptitudines uocantur.

ANTEQVAM Terminemus tractatum de diuersitate accidentium, quæritur an omne accidens habeat aliquod subiectum proprium, aut aliqua accidentia sint ita communia, quod nulli propria. Nũ q̃ vis accidens habeat aliqd subiectum proprium.

¶ Est autem ratio dubitandi: quia si omne accidens est proprium alicui, cum proprium conueniat omni, soli, & semper, nullum accidens erit separabile ab eo in quo est. Inesset enim soli & semper proprio subiecto.

Amplius sequeretur, semper corruptionem cuiuscunque accidentis comitem fieri corruptioni substantiæ, sicut corrupto risibili corrumpitur homo. Patet consequẽtia, quia corrupto proprio, necesse est corrumpi illud cuius est proprium, aliter non cõueniret ei semper: hæc autem experimur esse falsa, ut patet in accidentibus communibus & actibus secundis.

¶ Ex opposito autem, cum omne accidens sit diffinibile, & in diffinitione cadat subiectum, de quo accidens per se prædicatur, ut patet primo Posteriorum, & 2. Metaph. oportet quod omne accidens habeat proprium & per se subiectum, per se nanq; supponit de omni, semper, & necessario.

AD huius dubitationis euidentiam sciendum est, quod cũ apud S. Tho. in quæstione de uirtu quæst. 1. artic. 3 subiectum habeat triplicem habitudinem ad proprium accidens, scilicet sustẽtantis ad sustentatum, potentiæ ad actum, & principij ad principiatum, sicut calor ignis non habet esse, nisi sustentetur in igne, & est forma accidentalis eius, & oritur ex ipso, secundum quod participat istas conditiones, potest dici accidentis subiectum, & secundum quod ab istis habitudinibus recedit, potest negari accidentis subiectum Vnde propter defectum primæ, quæ principalior est, dicitur in primo Posteriorum, quod nullum accidens est subiectum in alio accidente, quia uidelicet nullum accidens potest sustentare aliud, sed sola substantia, quæ est ens per se, alijs fulcimentum præbet essendi. Quia autem aliquod unum accidens potest comparari ad aliud, ut potentia ad actum, & quandoque ut proximum principium ad principiatum, & ideo conceditur etiam unum accidens esse subiectum alterius, quemadmodum superficies dicitur subiectum coloris, quia est in potentia respectu coloris, & dulcedo esse in calido & humido, quia causatur ex calido & humido. 1. com. 35.

¶ Potest ergo quadruplicem intellectum habere dubitatio mota. Primo potest intelligi, ut quæratur, an omne accidens habeat proprium subiectum ut sustentatiuum, secundo, an habeat proprium subiectum ut potentiam, tertio an habeat propriũ subiectum ut principium: quarto, an habeat proprium subiectum, ut sustentatiuum potentiæ, & principium simul.

SI QVAESTIO sit secundum primum sensum, respõdetur negatiue, quod scilicet omne accidens habet propriũ subiectum in ratione sustentantis, ut probant rationes primo inductæ, multa enim sunt accidentia, quæ nullum proprium sustentans sibi uendicant, sed communiter multis insunt, ut eorum separatio ostendit, separantur nanque a substantia sustentãte ea naturaliter remanente, quod de proprijs accidentibus dici non

potest

potest. Eadem quippe substantia absque sui mutatione contraria sustentat, ut dicitur in prædicamentis.

¶ Si autem iuxta secundum sensum dubitetur, respondetur affirmatiue, quod scilicet omne accidens habet proprium subiectum in ratione propriæ potentiæ, eo quod quilibet actus respicit propriam potentiam, sicut enim actus respicit potentiam, sic talis actus talem potentiam, & actus specificus potentiam specificam, accidens autem omne actus quidem est, igitur omne accidens habet propriam potentiam, cuius est actus, propter quod 3. Physi. tex. com. 10. dicitur potentia ad infirmitatem est alia a potentia ad sanitatem, eo quod sanitas est aliud ab infirmitate, & 12. Meta. longo processu probatur, principia Prædicamentorũ esse eadem proportionaliter, quia cuiuslibet actui propria respõdet potentia.

¶ Si autem tertio sensu inquiratur, respondetur negatiue, quod scilicet non omne accidens habet aliquod subiectum proprium in ratione principii proprii, eo quod habere subiectum proprium in ratione principii includit fluxum illius accidentis a tali subiecto in genere causæ efficientis, eo modo, quo duorum effectuum ordinem inter sese habentium prius est causa effectiua eius, quod necessario primi productionem sequitur, siue illud subiectum sit receptiuum accidentis, ut quo, siue ut quod, patet quod non omne accidens fluit a suo receptiuo effectiue, sed multa sunt, respectu quorum receptiuum pure passiue se habet, ut patet cum species rei sensibilis recipitur in medio, siue in sensu.

¶ Si autem quarto modo intelligatur quæstio, patet quid dicendum sit, negatiue enim respondere oportet.

SED aduertendum est quod hæc quæ diximus, intelligi debent de accidentibus, scilicet, seorsum acceptis actibus, & seorsũ aptitudinibus loquendo nanque de accidentibus, vt S. Thom. in litera loquitur, scilicet non iudicando actualitates accidentium seorsum ab aptitudinibus, dicerem quod omne accidens secundum suam radicalem aptitudinẽ habet aliquod subiectum proprium in ratione sustentantis potentiæ & principii, licet non secundum suam actualitatem, eo quod aptitudo ad tale accidens non est nisi a tali gradu substantiali fluat mediate, uel immediate. & consequenter nisi in tali gradu subiectiue sustentetur immediate, uel immediate. Verbi gratia, Lumen secundum suam actualitatem & substantiam, licet sit ab extrinseco, & sit accidens separabile, tamen secundum suam inchoationem, seu radicalem aptitudinem, puta diaphaneitatem est inseparabile, & fluit, a certo gradu substantiali communi superioribus & inferioribus. Et similiter sedere licet sit accidens, per accidens tamen secundum suam aptitudinem est proprium, & non natum conuenire nisi certo enti, puta animali tali, &c. fluit enim aptitudo ad sedendum ex suis principiis. Similiter & uidere, licet sit accidens inseparabile, radicalis tamen aptitudo ad uidendum separari a tali animali non potest.

¶ Ex his patet quomodo ad utranque partem rationes adductæ uerum concludunt diuersimode. Nam loquendo de accidẽtibus, secundum suas essentias & actualitates, conclusio rationũ primo adductarum conceditur, accipiendo subiectum in ratione sustentantis & principii. In ratione autem potentiæ falsa est conclusio, ut dictum est. Nec probatio contra hunc applicata sensum ualet, eo quod cum dicitur, quod proprium conuenit soli, omni, & semper, intelligitur de ipso proprio non secundum suam actualitatem, sed secundum aptitudinem. Et similiter cum dicitur quod ad corruptionem proprii definit subiectum, intelligitur, si corrumpitur secundum aptitudinem, non autem secundum actum, uniuersaliter loquendo. Vel dicatur quod inseparabilitas, & huiusmodi non conuenit accidenti, ut respicit subiectum in ratione propriæ potentiæ, sed ut sustentatiuum, & principium. Loquendo autem de accidentibus secundum suas aptitudines, patet quomodo rationes peccant. Dico enim quod nullum accidens est separabile secundum aptitudinem radicalem saltem, sed coæuum subiecto necessario, & quod corrupto accidente secundum talem aptitudinem potest subiectum corrumpi. Ratio autem in oppositum adducta concludit, quod omne accidens habet subiectum, de quo per se prædicatur secundum se, uel secundum suam aptitudinem. Cum enim eius sit actus, cuius est potentia (ut dicitur in de Somno & uigilia) idem subiectum erit, quod cadit in diffinitionem accidentis secundum aptitudinem & secundum actum, sicut homo debet poni non solum in diffinitione risibilis, sed risus. Stant ergo illa duo simul, quod accidens secundum suam actualitatem non habeat proprium subiectum, cui uniuersaliter soli & semper insit, & tamen habeat proprium subiectum per quod diffiniri debeat: qui ad hoc secundum sufficit, quod secundum se vel secundum suam aptitudinem per se de illo subiecto prædicetur. Ad primum uero sufficit accidens secundum se tantum non prædicari per se de subiecto.

Accidẽtia in concreto nõ sunt in prædicamento sed in abstracto proprie sunt in prædicamẽto.

Sciendum est autem, quòd in accidentibus alio modo sumuntur genus, & differentia, & species, quam in substantijs, quia enim in substantijs ex materia, & forma substantiali, fit per se vnum, vna quadam natura ex eorum coniunctione resultante, quæ propriè in Prædicamento substantiæ collocatur, ideo in substantijs nomina concreta, quæ compositum significant, propriè in genere esse dicuntur, sicut genera, vel species, vt homo vel animal: non autem forma vel materia est in Prædicamento hoc modo, nisi per reductionem, sicut principia in genere principiatorum esse dicuntur. Sed ex accidente, & subiecto non fit vnum per se, vnde non resultat ex eorum coniunctione aliqua natura, cui intentio generis vel speciei possit attribui, vnde nomina accidentium concretiuè dicta non ponuntur in Prædicamento, sicut species vel genera, vt album vel musicum, nisi per reductionem, sed solum secundum quod abstracta significantur, vt albedo et musica.

¶ In hac tertia parte capituli huius determinatur, quomodo accidentia se habeant ad intentiones logicas, ut primo, quomodo se habent ad esse in prædicamento, deinde sumantur in eis genus & differentia. Quo ad primum, ponit duas conclusiones scilicet. Accidentia in concreto non sunt proprie in prædicamẽto. Et accidentia in abstracto proprie sunt in prædicamento.

AD quarum euidentiam sciendum est, quod accidentia habent unum modum essendi, scilicet esse in alio, non enim sunt nisi insita alicui. Habent autem duos modos intelligendi, eo ꝙ intellectus est natus ea, quæ sunt adunata in re, diuidere. Intelliguntur enim quandoq; cointelligendo sibi subiectum, cui insunt, & intelliguntur per modum accidentis eo quod accidentis esse est in alio esse. Quandoque uero intelliguntur solitarie, non cointelligendo, scilicet eis subiectum, cui secundum rem insunt, & tunc intelliguntur per modum substantiæ, eo quod esse per se. i. solitarie soli substantiæ conuenit, accidentia enim semper comite egent. Cum autem modus significandi non sumatur super modo essendi, sed intelligendi, sicut habent duos modos intelligendi, sic habent duos modos significandi. Vnde significantur quandoque consignificando subiectum, & tunc significantur per modum accidentis, & uocantur significata in concreto, ut album, nigrum, &c. Quandoque uero significantur ipsa sola, absque. s. subiecti consignificatione. & tunc significantur per modum substantiæ, & uocantur significata in abstracto, vt albedo, & nigredo Abstractum. n. & concretum in accidentibus, licet differant in modo significandi. i. penes consignificare subiectum, & non consignificare illud, conueniunt tñ in significatione ipsius formæ accidentalis. Album n. puram qualitatem significat (sicut in Prædicamentis dicitur) sicut & albedo: album significat albedinem in subiecto, albedo autem significat albedinem absque illo. Quia igitur accidentia in concreto totũ coniunctum important, puta sicut album albedinẽ in subiecto, coniunctum autem hoc non est unum per se, sed unum & ens per accidens, id autem quod in prædicamento reponitur, dẽt importare unum & ens per se, cum prædicamenta diuidant ens ꝑ se, quinto Met. tex. com. 14. ideo accidentia in concreto nõ proprie reponuntur in prædicamento. Et hæc est ratio, quia in lite ta prima conclusio probatur, quæ sic formari potest, Nullum nomen importans ens & unum per accidens, est proprie in prædicamento, concretum accidentale importat unum, & ens per accidens, ergo nomen concretum accidentale non ponitur in prædicamento proprie & per se. Ad declarationem minoris ponitur differentia inter concretum accidentale & substantiale in hoc, quod concretum substantiale importat compositum ex materia & forma & tale est unum per se, & ideo reponitur in prædicamento, ut genus, uel species, accidentale uero importat ex subiecto compositum & accidente, quod est unum per accidens, ex accidente enim & subiecto non fit nisi unum per accidens, ut dicitur 7. Meta. & ideo non debet poni in prædicamento, nisi reductiue, eo modo quo res impura ad suæ puritatem naturæ reducitur,

In prædicamento substantiæ.

¶ Et sic remanet secunda conclusio uera. quod accidentia scilicet in abstracto, in prædicamento speciei & generis prædicationem suscipiunt, talia omnino prædicamentis accidentia sunt excludenda.

CVM autem audis abstractum solum formam importare, non ideo hoc dictum putes, quod abstractum subiectum formæ a se omnino excludat, hoc enim falsum est: sed ideo quia abstractum ex modo suo significandi, quo solo differt a concreto, non includit subiectum principaliter, sed secundario, & ex consequenti. Quod ex conuenientia & differentia inter ea ex modo significandi persuaderi potest. Conueniunt enim in hoc, quod tam abstractum, quam concretum ex modo significandi importat duo, scilicet quod & quo, seu subiectum & forma. Idem enim importat definitiu & definitum, licet alio modo. Definitio autem utriusque importat utrunque dictorum, ut exemplariter patet, simitatem enim dicimus curui

tatem

tatem nasi, & simum nasum, curuum. Quod autem hoc sit ex modo significandi, ex eo clarum est, quod tam abstractum, quã concretum puram formam significat, ut in prædicamentis testatur Arist. Differunt autem abstractum & concretum ex varietate modi significandi in hoc, quod concretum importat ex modo significandi principaliter subiectum, & secundario formam. Abstractum uero principaliter importat formam & ex cõsequenti subiectum.

Conueniẽtia inter cõcretum & abstractum in prædicamento substantiæ differentia cõcreti & abstracti accidentium.

¶ Aduertendum namque est, quod contrario ordine se habent subiectum & forma, ad significationem nominis concreti, & eius modum significandi. Importat enim concretum ratione significationis primo formam & subiectum non nisi ex consequenti copula. Quo ad modum uero significandi primo subiectum & ex consequenti formam importat. Cuius signum est, quod in diffinitione concreti exprimitur primo subiectum tamquam genus, quod prima pars est diffinitio & forma secundo loco ponitur quasi differentia. Dicimus namque quod simum est nasus curuus. Abstractum uero & ex significatione & ex modo significandi primo formam importat: secundario autem ex eo consequenti subiectum. In cuius signum in eius diffinitione forma ipsa primo exprimitur ut genus, subiectum autem secundario loco differentiæ, ut patet, cum dicitur, simitas est curuitas nasi. Oritur autem hæc differentia ex eo, quod concretum importat habitudinem inter subiectum & formam, prout incipit a subiecto & terminatur ad formam. Abstractum uero importat habitudinem inter formam, & subiectum prout incipit a forma, & terminatur ad subiectum, ut exemplis datis apparet. Ex hoc enim quod habitudo importata per concretum, importatur ex modo significandi, ut incipiens a subiecto, sequitur quod primo importet subiectum, a quo incipit, & similiter ex hoc quod habitudo importata per abstractum importatur ex modo significandi, ut incipiens a forma, consequens est, ut primo importet formam a qua incipit, Causa .n. huius diuersitatis est, quia concreta ad composita significanda sunt inuenta. Compositio autem a subiecto oritur. Abstracta uero inuenta sunt ad significandas formas apud nos inuentas simplices quidem, sed a quib. denominatio ad subiecta deriuatur, unde & concreta compositum quid sonant, abstracta uero formas, ut cadentes tamen ad subiecta, non igitur propterea dictum est quod abstractum solam formam importet, quia nullo modo copulat subiectum, sed quia ex modo significandi compositum non sonat, nec principaliter importat ipsum subiectum, quemadmodum concretum, sed extrinsece tantum terminum habitudinis formæ significatæ.

Apud Met. quid sit in genere.

ADVERTE hic quod de abstracto & concreto quomodo sunt in prædicamento, aliter Metaphysicus, & aliter Logicus iudicabit. Cum enim apud Metaphysicum, qui res secundum suas essentias considerat, & non secundum modos intelligendi uel significandi abstractum & concretum non differant, eo quod eadem res abstracte & concrete sit significata, dicit ipse sicut abstractum ita & concretum in genere esse, res enim per suam essentiã ingreditur, uel egreditur genus Metaphysicaliter sumptum, medĩ per rem generis, & non per modum significandi, unde non dicet Metaphysicus album ens per accidens, sed hoc album, ut patet 5. Met. t. com. 15. & 14. & 7. eiusdem tex. com. 16. Logicus autem, qui non res secundum suas naturas, sed secundum intentiones adinuentas primis intellectis significatis, considerat, dicet abstractum esse in genere, concretum uero non, quia res nomine abstracto significata potest denominari species, ut albedo, & genus, ut color, concretum uero non propter alteratem modi significandi, ut dictum est.

Causa autem quare alteras modi significandi hanc ueritatem Logico præbeat, est, quia modus significandi prætendit secundas intentiones, & fundat quodammodo ipsas, licet enim tã modus significandi quam secunda intentio conueniant in hoc, quod sequantur rem, non secundum se, sed ut intellectam: prius tamen rem, ut intellectam sequitur modus significandi, quam secunda intentio, eo quod modus significandi nihil aliud est, quam signum modi intelligendi, sicut uox significans est signum rei intellectæ, vnde sicut vox significatiua prius sequitur rem intellectam, quam secunda intentio, ita eius modus significãdi modum intelligendi, ut totus ordo pertinentium ad nomina primæ intentionis præcedat ordinem pertinentium ad nomina secũdæ intentionis. Quia igitur secundæ intentiones res, ut intellectas, & significatas denominant, & non absolute, ideo stat eandem rẽ diuersimode intellectam & significatam denominari speciem, & consequenter esse directe in prædicamento, & non esse directe in eo, sicut eadẽ natura humana significata nomine hominis, species est: significata verò nomine Humanitatis species non est, sed speciei principium. Vnde in proposito apud Logicũ res illa, quæ Albedinis nomine intelligitur, diuersimode significata, in prædicamento esse affirmatur, & negatur. Si enim in abstracto significetur, cum sic speciei denominationem habeat, in prædicamento reponitur. Si ast in concreto significetur, cum sic speciei vel generis denominationem non habeat, q. a rẽ extraneã ex modo significandi includit, in prædicamento directè esse negatur. Et quia inuẽtio S. Thomæ est declarare quomodo accidencia se habeant ad intentiones logicas, & non ad cuios generis rem permeant, ideo concretum accidentale a prædicamentis separauit.

CVM his omnibus aduertas, quod aliquid facit rem reponi in prædicamento dupliciter. Vno modo ut ratio reponendi ipsum in prædicamento, alio modo ut conditio sine qua non. Ratio reponendi rem in genere siue specie tam apud Logicum quam apud Metaphy. est essentia illius rei, res enim per suam essentiam ad genus & speciem, definitur, conditio autem, sine qua non, est modus ipse significandi. Et in prædicamento quidem substantiæ conditio, sine qua res non suscipit generis uel speciei, &c. denominationem, est modus significandi in concreto. In prædicamentis autem accidentium conditio, sine qua non est modus significandi in abstracto, propterea enim dictum est concretum accidentale non directe reponi in prædicamento apud Logicum, intellige hoc propter defectum conditionis, sine qua nõ, & nõ pp defectum rationis reponẽdi. Et similiter cum dicitur, quod humanitas & uniuersaliter, abstractum substãtiale non est in genere substantiæ, intellige propter defectum conditionis, sine qua non, & non rationis reponendi.

In accidentibus non sumitur genus & differẽtia a materia, & forma, sed genus ex proprio modo essẽdi, quo prædicamẽtum pars entis constituitur, sumuntur.

Et quia accidentia non componuntur ex materia & forma: ideo non potest in eis sumi genus a materia, & differentia a forma. sicut in substantiis compositis: sed oprtet ut primum genus sumatur ex ipso modo essendi, secundum quod ens diuersimodè secundum prius & posterius de decem generibus prædicatur. sicut dicitur quantitas ex eo quod est mensura substantiæ, & qualitas secundum quod est dispositio substantiæ, & sic de aliis secundum Philosophum in 11. Meta.

¶ Hic declaratur vnde in accidentibus sumantur genus & differentia propositionibus tribus. Prima est, Genus & differentia non sumuntur in eis ex materia & forma. Secunda est, primum genus sumitur ex proprio modo essendi, quo prædicamentum ipsum pars entis constituitur. Tertia est, differentiæ sumuntur in accidentibus ex diuersitate propriorum principiorum. Prima patet sic. Incompositum ex materia, & forma non potest habere genus sumptum a materia, & differentiam a forma, sed accidentia sunt incomposita ex materia & forma: igitur non potest in eis sumi genus a materia, & differentia a forma sicut fit in substantiis compositis, quod qualiter intelligendum sit, supra dictum est. Secunda patet sic, Primum genus oportet explicare essentiam secundum propriam potentiam, quæ est in ea; sicut ultima differentia debet explicare essentiam secundum ultimum actum, sed essentia accidentis secundum modum illum, quo pars entis constituitur habet propriam potentiam, ergo ex illo modo sumendum est genus primum.

INTELLIGENDVM Est hic primo ens diuidi per quosdam modos in prædicamenta, sicut quodammodo genus in species per differentiat, ita quod sicut species per id, quo generis partes efficiuntur in esse specifico constituuntur, ita prædicamenta per id, quo partes entis sunt, in esse generalissimo constituuntur, & ideo modi proprii quibus ens ad quodlibet prædicamentum descendit, sunt illi, penes quos prima genera constituta sunt: Sunt autem isti modi per substantiuum, mensuratiuũ, dispositiuum, relatiuum, actiuum, &c. ut dicitur quinto Metaph. tex. com. 14.

NOTANDVM Est secundo, quod cum genus sumatur a re secundum id quo habet rationem determinabilis, primum genus sumendum est a re secundum id, quo primo habet rationem determinabilis: primo autem habet rationem determinabilis res secundum primum sui gradum concepta. Primus autem gradus rei is est, quem res ex modo illo sortitur, quo proprium sibi locum inter partes entis uendicat, & ideo primum genus sumptum ab illo modo entis importat rem, ut primo determinabilem, & propterea ista se consequuntur, sumi a re secũdum propriam potentiam eius idest secundum id, quo primo habet rationem determinabilis, & sumi a re secundum modum illum, quo entis pars sit. Et sic patet assumpta ratio.

In accidentibus sumũtur differẽtiæ secundum diuersa illorum principia.

Differentia uero in eis sumuntur ex diuersitate principiorum, ex quibus causantur, & quia propria passiones ex propriis principiis subiecti causantur, ideo subiectum ponitur in diffinitione eorum loco differentiæ, si in abstracto diffiniantur, secundum quod sunt propria in genere, sicut dicitur, quod simitas est nasi curuitas, sed econuerso esset si eorum diffinitio sumeretur secundum quod concretiuè dicuntur, si enim subiectum in eorum diffinitione poneretur sicut genus, quia tunc diffinirentur per modum substantiarum compositarum, in quibus ratio generis sumitur a materia, sicut dicimus: quod simum est nasus curuus, similiter etiam est si unum accidens alterius accidentis principium

fit,

ficut principium relationis est actio, & passio & quantitas, & ideo secundum hac diuidit Philosophus relationem in quinto Metaphysica.

¶ Hinc ponitur tertia propositio. s. q̃ differentiæ sumuntur in accidentibus ex diuersitate propriorum principiorum, & declaratur a posteriori. Signum. n. q̃ differentia sumantur ex diuersitate propriorum principiorum est, q̃ in diffinitione accidẽtium in abstracto, quæ proprie habent genus & differentias subiectum ponitur loco differentiæ, hoc enim non esset, nisi accidentia different penes sua propria principia, propterea enim ꝓpriæ passiones differunt inter se, quia principia subiecti, ex quibus causantur, inter se differunt.

¶ Et quia posset aliquis signum hoc infitiari dicens q̃ subiectum proprium quandoque ponitur in diffinitione proprij accidentis loco generis & non differentiæ, ideo ad hanc obiectionẽ excludendam subditur. Licet econuerso esset, &c. & vult dicere q̃ licet ita sit, q̃ quandoque ponatur subiectum in diffinitione proprij accidentis loco generis & non differentiæ, quia tamen hoc non fit, nisi cum accidens in concreto diffinitur, quod ut sic non est in genere, ideo hoc non obstat nostræ sententiæ, quia accidentis differentiam, secundum quod in prædicamento est vnde sumenda sit, declarauimus. Causa enim, quare in diffinitione accidentis in concreto subiectum ponitur loco generis, non est ipsa natura accidentis, ita quòd subiectum suæ essentiæ pro genere sibi vendicet, sed est modus eius significandi, quia enim concretum ex modo significandi importat totum coniunctum, scilicet accidens & subiectum, ideo per modum rerum diffinitur cõpositarum in quibus genus sumitur a materia & differentia à forma, & propterea subiectum, cum se habet ut materia, loco generis ponitur, & natura accidentis cum se habet ve formæ, loco differentiæ ponitur, & dicitur simum est nasus curuus, non sic autem est cum diffinitur accidens in abstracto, tunc enim ponitur vt genus in quod essentia ipsius accidentis determinat sibi vt genus, & ponitur loco differentiæ id, a quo accidens secundum naturam suam specificam differentiam trahit, scilicet subiectum proprium, & dicitur, simitas est curuitas nasi. Manifestum quoque fit hoc, scilicet q̃ differentiæ accidentium sumuntur ex diuersitate principiorum propriorum, non solum quando accidens immediate causatur a substantia, sed etiam quando vnum accidens est alterius principium proprium: tunc enim differentias sortiuntur accidentia causata penes diuersitatem accidentium causantium, vt patet de relationibus, quarum differentia attenditur penes sua fundamenta seu causas, puta actionem, passionem, & quantitatem, ut patet ex diuisione relatiuorum facta ab Arist. 5. Met. tex. com. 20. Et per hoc excluditur obiectio alia, quæ posset fieri de secunda & tertia passione eiusdem subiecti. Posset enim aliquis obijcere, quomodo alia est differentia secundæ passionis a differentia primæ, si ea principijs ex quibus fluit passio, differentia sumitur: quãdoquidem eadem sunt principia, à quibus fluunt prima & secunda. Exclusa enim est obiectio per hoc quod dictum est, q̃ quando vnum accidens est principium alterius, differentia posterioris accidentis non ex diuersitate remotorum principiorum, sed propriorum attenditur, & ideo, cũ prima passio sit principium secundæ, non sunt eadem propria & immediata principia primæ & secundæ.

Sed quia propria principia accidẽtium non semper sunt manifesta, ideo quandoque sumimus differentiā accidentium ex eorum effectibus, sicut congregatiuum & disgregatiuum visus dicuntur differentiæ coloris, quæ causantur ex abundantia & paucitate lucis, ex qua diuersa species coloris causantur. Sic ergo patet, quomodo essentia est in substantijs & accidentibus, & quomodo in substantijs compositis & simplicibus, & quomodo intentiones logicæ vniuersales in oĩs inueniuntur, excepto primo principio quod est infinitæ simplicitatis, cui non conuenit ratio generis vel speciei, & per consequens nec diffinitio propter suam simplicitatem, in quo sit finis & consummatio huius sermonis.

¶ Quia posset tertio aliquis dubitare de hoc quod dictũ est, scilicet quòd differentiæ accidentium sumuntur ex eorum proprijs principijs, ex hoc q̃ quandoque sumimus eorũ differentias ab effectibus sicut albedinis & nigredinis differentias dicimus congregare & disgregare visum: ideo ad hanc dubitationem tollendam dicit, quod hoc contingit non ex natura ipsorum accidentium, sed ex nobis, quibus propria principia accidentium occulta cum sint, opus est ex effectibus differentias sumere, quæ differentias veras quodammodo nobis insinuant: sicut in exemplo proposito liquet: albedo enim & nigredo differunt à priori ex abundantia, & paucitate lucis. lux enim in opaco corpore existens aliqualiter obumbrata albedinem constituit: valde autem offuscata nigredinem: à posteriori autem differunt congregatione, & disgregatione visus, ex hoc enim contingit disgregare, quia ibi est satis de luce, & non econuerso. Et quia abundantia & paucitas lucis non ita nobis manifestæ sunt, sicut congregare & disgregare: ideo loco propriarum differentiarum, congregatiuum & disgregatiuum ponimus dicentes, albedo est color disgregatiuus visus, nigredo uero congregatiuus.

HIC aduertas, quod non dixit subiectum esse dfiam accidentis, sed poni loco differentiæ, habent. n. proprium genus, & propriam differentiam sui generis, quæ tñ absque obiecto non possunt explicari complete, & ideo omnino oportet subiectum in diffinitione accidentis cadere, ut dictum est. Vltimo epilogus sit eorum, quæ dicta sunt, in quorum explicatione meã opinionem ita prolatam esse nolo, ut ibi ueritati consentanea inuenta non fuerit, & ingenio & ætati uenia detur: adolescens sum enim adhuc ego. Vbi autem ueritatis tramitem secuta uidebitur, gratiarum debitæ actiones diuo Tho. habeantur, a quo quicquid ueri est, didici.

Commentariorum Thomæ de uio Caietani Cardinalis Sancti Xysti in librum diui Thomæ Aquinatis de Ente & Essentia, finis.

TRACTATVS OCTAVVS, Solutionum quorundam locorũ sibi inuicem aduersantium, in Commentarijs S. Thomæ contentorum.

AD FRATREM IACOBVM Creston Scotum, lectorem Theologiæ.

PETITIONIBVS tuis, fili charissime, deesse nolẽs ad proposita duo dubia respondere curaui. Proponis primo dissonantiam dictorum nostrorum inter se, dum in Commentarijs primæ partis, articulo primo, quæstione duodecima, diximus creaturam rationalem ut ordinatum ad fœlicitatem, & non absolute, naturaliter appetere uisionem Dei in se, in art. autem primo quæstione 82. respondendo quarto argumento Scoti diximus, quod ad naturaliter volendum finem vltimum in particulari, non sufficit indubietas, quoniam hæc est in quolibet fideli, sed exigitur euidentia, quæ solum conuenit Beatis.

¶ Proponis secundo ambiguitatem circa quandam glossam nostram in eisdem Commentarijs, q. 47. ar. 3. ad tertium, ubi dicente textu, Non est possibile esse aliam terram, quam ista, glossauimus, ly possibile, sumi pro possibili sumpto ex potentia indita rebus creatis. secundum quam diximus, impossibile est mortuum resurgere, & non pro possibili secundum potẽtiam actiuam Dei neque pro possibili logico. uidetur enim tibi, quod de possibili logico sit sermo, propter materiam subiectam, de qua ibi disputatur, de hoc propter tria. Primo, quia propositio illa præcedens, Mundus constat ex tota sua materia, sumpta ex Philosopho, aut intelligitur de totalitate indiuiduali, & hoc non, quia quodlibet indiuiduum perfectum illo modo constat ex sua materia. Aut de totalitate specifica, & sic oportet intelligi de impossibili absolute quum implicet contradictionẽ habere totã materiam speciei & non habere aliquam partem, quæ esset extra illud. Secundo, quia idem dicitur iudicium de terra & de alijs partibus mundi, sed esse duos Soles, implicat contradictionem, ergo sermo est de impossibili absolute. Manifestatur ibi implicatio contradictionis, quia positis duobus Solibus, si materia unius appeteret formam alterius, neuter haberet suam materiam, qu Sol constat ex materia satiata sua forma: si autem materia vnius non appeteret formam alterius, sic differrent non solum specie, sed genere. Tertio, quia secundum istam glossam, quum dicitur, Non est possibile esse aliam terram, sensus esset, Non est potentia actiua in rebus creatis, quæ possit producere aliam terram, hic autem sensus longe est a proposito, & quis vnquam de hoc dubitauit?

Ad primum dubium respondemus, quod ly naturaliter non secundum eandem significationem in utroque loco sumitur. Nam in quæstione duodecima naturale attenditur penes naturam tanquam principium, ita quod naturalis appetitus appellatur, qui prouenit à principio indito secundum superadiectum diuinæ gratiæ ordinem ut enim locutio naturalis est homini a principijs naturalibus ita appetere cœlestis patriæ fœlicitatem, naturale est homini ex principijs gratiæ, quia ex illis natum est prouenire. In quæstione autem 82. naturale attenditur penes modum, ut distinguitur contra liberalem, ideoque ibi dicitur, quod naturaliter, id est non libere uelle Deum in particulari, &c. solis Beatis, conuenit, unde nulla relinquitur inter dicta dissonantia.

Ad secundam autem dubitationem respondetur, clare constare ex textu, qđ possibile sumitur secundum potentiã in rebus

existentem, dum probatur in textu, ex naturali motu terræ ad centrum hoc, hæc enim probatio manifestat, de Physica potentia sermonem esse. Nam certū est, apud Theologos omnes, posse a Deo creari aliam terram extra illum mundum, & conseruari ibi in æternum.

¶ Ad primam igitur obiectionem dicitur, propositionem illā, Mundus constat ex tota sua materia, intelligi de omni totalitate materiæ, possibili tamen potentia Physica, quoniam hoc sufficit ad probandum in philosophia naturali, quod constat ex tota sua materia simpliciter, hoc est sine additione aliqua. Et sic stant illa duo simul, quod mūdus constat ex tota sua materia, & quod Deus potest per omnipotentiam suam similem materiam extra mundum creare quoniam primum intelligitur de tota sua materia possibili Physice. Nec implicat contra contradictionem habere totam possibilem Physicé, & non habere aliquam partem, quæ per omnipotentiam diuinam fieret extra.

¶ Ad secundam autem dicitur, quod nulla apparet contradictio ponendo plures Soles eiusdem speciei specialissimæ ex diuina omnipotentia, & quod existentibus pluribus Solibus, nullius materia appeteret alterius formā, quia utriusq; materia contenta esset sua forma, sicut modo materia existens in vna parte cœlestis corporis homogenei non appetit esse in alia parte, & similiter in motibus pars sphæræ igneæ contingua accidentali parti orbis Lunæ non appetit esse in Oriētali parte eiusdem orbis. Et omnium una communis est ratio, quod in his, quæ sunt eiusdem rationis, vna est etiam ratio appetitiuæ quietis, aoper hoc quodlibet contentum est illa portione, quam habet, & merito, quoniam priuatio, quæ machinatur ad malum, non est in tota materia, propter formā eiusdem speciei Nunquam enim Socrates corrumperetur, si materia eius non appeteret nisi formā humanam, quoniam illam iam habet, & sic de aliis.

¶ Ad tertiam dicitur, quod aliud est aliqua esse idem, aliud est aliqua consequenter se habere. Vnde licet ad sensum expositum consequatur illa alia propositio: Nulla est potentia actiua in rebus creatis, quæ possit facere aliam terram, non tamen est idem quod sensu expositus, quoniam iuxta sensum expositum sermo est de potentia naturali, non descendendo ad actiuam aut passiuam, & secundum huiusmodi potentiam affertur ratio de motu naturali, & non de potentia, vel impotentia generatiua terræ.

¶ Hæc sunt quæ velut à somno scientiarum speculatiuarum excitato occurrerunt respondenda. Reliquum est, ut attendas tibi, & lectioni, & ores pro me, & bene vale. Romæ 23. Nouembris. 1522.

TRACTATVS NONVS, De vinculo obedientiæ, cuius est vnica quæstio.

QVAESTIO.

Num Homo teneatur superiori obedire in his in quibus parendo oportet periculo mortis se exponere.

VTRVM homo homini superiori teneatur obedire in his, in quibus oportet se exponere periculo mortis. Et videtur quod non. Primo ratione, quia homo homini non est subditus, quo ad naturam ac per hoc non tenetur uitam perdere ad mandatum alterius. Et confirmatur anthoritate, quia S. Tho. in Secunda Secundæ, quæst. 105. art. 5. in corpore dicit Tenetur homo homini obedire in his, quæ exterius per corpus sunt agēda. In quibus tamen secundum ea, quæ ad naturam corporis pertinent, homo homini obedire non tenetur, sed solum Deo, quia omnes homines natura sunt pares, puta in his, quæ pertinent ad corporis sustentationem & prolis generationem. Hæc ille.

¶ Secundò, quia non tenetur homo secundum charitatis ordinem ponere uitam corporalem pro quocunque exteriori bono, aut pro uita corporali alterius, quam plus teneatur diligere corporalem vitam suam, quam proximi, & contra aut supra charitatis ordinem non tenetur homo homini obedire.

¶ Tertio, quia humana iura de actionibus humanis intelliguntur salua consistentia, imo incolumitate subiecti, ut patet de præcepto ieiuniorum, de diuinis officijs persoluendis de obseruatione festorum, non enim tenetur homo ad diuinum officium aut ad obseruationem festorum, si non potest hæc sine non solū uitæ, sed sanitatis periculo seruare. Eximit ergo periculum uitæ ab obedientia humana.

¶ Quarto, quia timor cadens in constantem virum, qualis est timor mortis, excusat ab omni iuris ac iudicii humani executione, ergo idem quod prius.

AD EVIDENTIAM huius quæstionis sciēdum est, q̄ non distinguere inter per se & per accidēs occasio est minus bene sentiendi contingit. n. et sapientes, inquit Arist. falli in uis quæ sunt per accidens. Aliud est igitur subdi hominem homini in his, quæ sunt naturæ, per se loquendo, & aliud per accidens Subijci namque per se, est directe & formaliter subijci, ita q̄ possint illa directe & formaliter præcipi. Subdi uero per accidens est per concomitantiā, aut sequelam ad illud, tamen quo per se subditur, subijci. Exemplū, Homo homini non subditur p̄ se secundum interiores motus animi, & ideo non potest superior præcipere directe & formaliter interiores actus animi, soli enim Deo hoc est proprium. Subditur tamē per accidens, inquātum interiores animi motus sunt exteriorum actionum rationes, sic. n. concomitantur exteriores actiones, in quibus homini homo per se subijcitur. Et ideo superiores aliter iudicant hominem ex malitia, aliter ex passione, aliter ex ignorantia operantē. In proposito autem uerissimum est hominem non subdi homini in his, quæ ad naturam spectant, sed hoc intelligitur per se & formaliter & ideo nullus potest alteri præcipere ut se occidat, ut non comedat, ut non generet. Sed per accidens in his etiam homo homini subditur pro quanto hæc concomitanter se habent ad actiones, inquantū hō homini p̄ se subditur, ut patet in laicis subditis, qui tenentur mandante principe, præliari, & exponere se mortis periculo, ut experientia testatur, quia pōt princeps præcipere, ut tueant armis rempublicā, ut ulciscantur. armis eandē: & huic annexū est periculū mortis: iō ex tali annexione subduntur ēt, quo ad uitam. Rō aūt huiꝰ debitæ obediētiæ est, quia de humanorū actuū subiectione iudicandū est secūdū ea quæ insunt per se, & non secundū ea quę sunt p̄ accidens, sicut uniuersaliter de cæteris conditionibus humanorum actionū cōsideratio & iudiciū si non fiat p̄ se, nō recte iudicātur nisi diuinando, oportet ergo inspicere ad naturā operis humani, an sit per se de gñe subditorum superiori homini, an sit de gñe exēptorū a subiectione humana, ut fecit Diuus Th. in loco allegato duo operū gña per se eximēs a subiectione humana, opera. s. interiora animi, & opera naturæ sustentandæ, & propagandæ. Et aduerte q̄ etiā non per se subiectæ operationes alteri homini, pōt per accidens fieri subiectæ alteri homini: ut declarauimus. Quum igitur constet, exteriōres actus uirtutum necessarios ad commune bonum politicum, uel domesticum subiectos esse homini superiori, qm̄ & leges humanæ huiusmodi actus principū. & superiores ad hos cogunt subditos, non sunt a sui subiectionis ordine eximēdi, pp̄ accidētia annexa, ut testantur præcepta de actibus fortitudinis. Si. n. leges & præcepta principū de actib. fortitudinis exceptionē admittunt, qñ est fortitudinis actibus annexū uitæ periculum, uanus est oīs principatus ad præcipiendū q̄ sunt fortis, cū nil aliud est dicere, q̄ lex, aut princeps, aut superior non pōt præcipere actus, quibus annexū est uitæ periculum, quam exterminare præcepta fortitudinis a potestate humana, quum fortitudo circa mortis pericula sit: quod quia absurdum imo ridiculum est, stet iudicium in his, quæ sunt p̄ se. Simile quoque facile apparet in actibus religionis: præcipit ecclesiastica lex Missam celebrare non nisi cum sacris uestibus, cū altari, cum calice, si fiat exceptio de mortis periculo, sacerdos cōminata sibi morte celebrabit licite in diploide, habens tantummodo panem & uinum, quis fatuus diceret hæc? Similiter Episcopus confert ordines sacros in diploide sine ullis cæremonijs, sola forma substantiali seruata ob cōminatā sibi mortē: quod est sacrilegiū. Ex quibus quilibet sapiens pōt percipere falsum esse fundamentū, q̄ humana lex & superior homo non pōt p̄cipere actus uirtutum usq; ad mortis periculum inclusiue, & q̄ subditi non teneantur obedire. Stetur ergo, ut dictum est, in his, quæ sunt per se, censendo q̄ tam lex, quā superior non pōt p̄cipere oēs exteriores uirtutū actus necessarios ad commune bonum illud cuius curam habet, ad quod subditos habet, & subditi tenentur obedire, non obstante quocunque uitæ periculo annexo. Vnde quia prælatus potest præcipere subditis religiosis ea, quæ sunt ad mutua obsequia, inter quæ non infimum tenet locum cura infirmorum, iō tenetur subditus obedire ad seruiendū ægris ēt infectis epidimiæ morbo, qm̄ hoc periculum uitæ concomitanter se hēt ad opus, quod per se præcipitur. s. seruitiū infirmorū. Nec minus tenetur religiosus in his & similibus obedire, quā secularis suo principi ad pliandum, ubi est maximum mortis periculum cōcomitās. Et qm̄ hoc clarum est, nō me extendo amplius, sed ex his cōstat satisfactum esse primæ rationi in oppositum allatæ, & authoritati S. Th. uerificantur siqu dem formaliter & per se, secus autem est quum cōcomitanter cōcurrit ad quod est naturæ, seu uitæ ad illud q̄d per se præcipi pōt.

¶ Ad secundam uero rōnem de charitatis ordine, respondet, q̄ charitatis ordo hēt, ut p̄ actu uirtutis cuilibet exponat uitā suā corporalē, & miles pro actu uirtutis. s. iustæ defensionis, aut iustæ ultionis, exponit uitā suā periculo, & seruiens infectis p̄ actu uirtutis. s. religiosi obsequii exponi se periculo mortis, & non pro bonis externis, aut corporali salute alterius. Constat autem hos & similes uirtutum actus debitos posse præcipi, nec contra nec supra charitatis ordinem, sed secundum charitatis ordinem quantum bonum animæ præstat corporali uitæ.

¶ Ad

¶ Ad tertiũ dicitur, ꝙ actus uirtuosi præcepti à iure positiuo relati ad uitæ periculum, non sunt uniformes. Quidam .n. sunt quorum rectitudo destruitur ex uitæ periculo annexo, ut sunt actus abstinentiæ qui sic cum crimine uitæ fiunt, non sunt uirtuosi, quoniam recta abstinentiæ ratio medium sic exigit, ut nõ subtrahatur necessarium ad uitam, & de his uerificatur, ꝙ leges humanæ intelliguntur salua consistentia subiecti. Quidam uero sunt quorum rectitudo constituitur ex periculo uitæ, ut actus fortitudinis, qui si discrimen uitæ effugerẽt, in uitium inciderẽt. Et simile est de reliquis actibus uirtutũ necessarijs ad commune bonum, ut sunt obsequia, officia, ministeria necessaria ad commune bonum, in quibus est nonnulla fortitudo sustinendo pericula uitæ superuenientia, sustinetur enim in tantum eorum rectitudo ex periculo uitæ, ut si huiusmodi periculum effugerent, in uitium inciderent timiditatis, & in huiusmodi non subintelligitur salua consistentia subiecti. Quidam uero sunt medij respicientes periculum uitæ omnino accidentaliter, ut sunt multi religionis actus, puta audire Missam, seruare festa, & huiusmodi. Et horum duplex est differentia. Nam quidam sunt, qui ex supradicto uitæ periculo & licite committuntur, & super erogatorie fiunt, ut sunt actus prædicandi & corrigendi, qui quandoque (puta non cogente diuini iuris necessitate) põt pp uitæ periculum omitti licite, qõia est licitum quandoque fugere, possunt & tunc nihilominus supererogare, uolentes prædicare & reprehendere, ut Ioan. Baptista arguit Herodem: sciebat. enim Herodes crimen suum, ita ꝙ non necessitatis, sed supererogationis erat Io. reprehensio Quædam uero sunt, quæ si fiant propter timorem mortis, illicite omnino fiunt, ut celebrare Missam absque sacris uestibus, calice, & altari, celebrare scienter coram excommunicatis nominatim, & reliqua similia. quæ si fint pp timorem mortis, sunt illicita, quia non excusantur à toto, sed à tanto. Et horum omnium una communis est ratio, quia legis & principis est præcipere actus uirtutum necessarios ad commune bonum, ut autem declaratum est, a uirtute recederetur, si mortis periculum in prædictis exciperetur.

¶ Ad quartam dicitur, ꝙ timor cadens in constantem uirum excusat iuxta prædictam distinctionem, quandoque a toto, ut in his, in quibus omissio, uel commissio ob mortis periculum à rectitudine non recedit. Et hoc gratia materiæ humanitatis pietate suffultæ plerunque forte a Iuristis uxtenditur. Quandoq; autem excusat, sed a tanto coram Deo quamuis coram humano iudice excuset a toto, ut in prædictis patet, & tunc moriendum est potius uiro forti, quam incurrere obliquitatem etiam uenialem, Romæ die 27. Decembris, 1522.

TRACTATVS DECIMVS, de Missa Sacrificio & Ritu, aduersus Lutheranos, ad clementem VII. Pontificem Maximum, in sex capita diuisus.

CLEMENTI VII. PONT. MAX. THOMAS de Vio Caietanus Cardinalis sancti Xysti, fœlicitatem.

MANDASTI Olim P. beatissime, ut tanquam instructor nuncij scriberem respondenda obiectis in libello de Cœna Domini, asserente corpus & sanguinem Christi in Eucharistia esse duntaxat, sicut in signo. oblato autem nuperrime mihi libello Lutherano etiam de Cœna Domini affirmante, in Eucharistia uerum Christi corpus & sanguinem, sed negante sacrificium Missæ, contra uniuersas etiam schismaticorum Ecclesias, existimaui non esse expectandum mandatum, sed officij mei partes exequi manifestando rationes errandi in hac noua hæresi. Suscipiat itaque decernendam Apostolatus tui censura lucubratiunculam hanc, felix Vale.

CAPVT I.

Quæ sit intentio operis.

VNICVS Magister omnium dominus Iesus Sadducæos (qui ex sacris libris solos libros Moysi recipiebant) confutando ex libris Moysi, docuit nos ut aduersus hæreticos abstineamus a testimonijs, quæ non recipiunt, sed illis utamur sacris testibus, quos non refutant. Quo circa aduersus hæreticos, qui Lutherani uocantur, innitentes solis testimonijs sacrarum Scripturarum, scripturus de sacrificio Missæ, ex solis sacris Scripturis disputationem doctrinamque omnem perficere intendo, tum ne glorientur solido fundari sacrarum Scripturarum fundamento, negationem sacrificij Missæ, tum ne minus docti putent ex Ecclesiæ institutione, non Scripturæ authoritate, fulciri sacrificium Missæ: tum ut habeant Lutherani illi, qui ignoranter errant, unde resipiscant.

¶ Vt autem clara fiat apud omnes ueritas, primũ in quo conueniunt, & in quo differunt Lutherani a catholicis, deinde quid ex sacris Scripturis de sacrificio Missæ habetur, & demum Lutheranæ obiectiones discutientur.

CAPVT II.

Conuenientia & differentia Lutheranorum cum Catholicis circa sacrificium Missæ.

CONSENTIVNT Lutherani Missam posse sacrificium memoriale appellari ea ratione, quia in memoriam sacrificij oblati in cruce uerum corpus Christi cum uero sanguine Christi consecratur, ueneratur & sumitur, dicente Domino, Hoc facite in mei commemorationem. Negant autem duo. Alterum est, offerri corpus, uel sanguinem Christi Deo, quamuis enim affirment in altari esse uerum Christi corpus, negant tamen illud uerum Christi offerri Deo. Alterum est, esse in altari hostiam, seu sacrificium pro expiatione peccatorum, siue pro uiuis siue pro defunctis. Et fundant utrunque super doctrinam Epistolæ ad Hebræos ubi clare unica oblatio corporis Christi in cruce semel facta sufficiens manifestatur pro peccatis totius mundi. Et propterea inferunt, quod quamuis cultus corporis Christi in memoriam passionis, & mortis Christi sit institutus a Christo, oblatio tamen corporis Christi tanquam hostiæ pro peccato, est adinuentio humana contraria documentis sacræ Scripturę.

CAPVT III.

Ex institutione Christi Eucharistiam immolari.

CATHOLICI autem agnoscimus in sacris literis scripturam esse institutionem immolationis Eucharistiæ. Euangelistæ enim (specialiter Lucas capite uigesimosecundo, specialiusque Paulus ad Corinthios undecimo tradunt post multas actiones Domini Iesu in cęna, eum mandasse, Hoc facite in mei commemorationem. Quæ quia uerba sunt Iesu Christi, librãda ualde sunt, tum pronomen, Hoc, tum uerbum Facite, tum, In mei commemorationem.

¶ Ad intelligendum itaque demonstratum per pronomen, Hoc, inspicienda sunt quæ præmittuntur. Præmittitur autem, quod Iesus, accepit panem, gratias egit fregit, dedit, dixit Accipite, comedite, hoc est corpus meum quod pro uobis frangitur, uel secundum Lucam, datur Statimque subiungit, Hoc, facite in mei commemorationem. Pronomen itaque, Hoc, quum non arctetur ad demonstrandum aliquod præmissorum, & ad aliquod præmissorum non demonstrandum, consequens est ut demonstret uniuersitatem præmissorum.

¶ Verbum, Facite, multa fert mysteria. Nam non dicit, hoc dicite, sed, hoc facite, ut significaretur, quod id, quod mandat, non consistit in dicere, sed in facere, quodque dicere hic interueniẽs, non propter dicere, sed propter facere est ut intelligeremus, ꝙ uerba consecrationis sunt uerba efficientia illud, quod significãt. Et adiungendo. In mei commemorationem, distinguit facere a commemorare, ut significantius non dixerit, hoc commemorate, sed hoc facite in commemorationem mei. Mandat itaq; Dominus Iesus hoc idest uniuersa præmissa, facere in memoriam sui. Actus ergo faciendi hoc: mandatur relatus ad recordationẽ Domini Iesu.

¶ Ex eo autem, quod sub facere hoc, comprehenditur non solum facere corpus Christi, sed etiã facere corpus Christi quod frangitur seu datur pro nobis, manifestum est Dominum Iesum mandasse facere corpus meum, quod pro uobis frangitur & datur. Perinde autem est, Quod pro uobis frangitur & datur, ac si diceretur. Quod pro uobis immolatur neque enim alter frangitur aut datur nisi pro quãto in cruce frangitur & datur (hoc est immolatur) pro uobis, facere autem corpus meum, quod pro uobis immolatur ut sic, perinde est ac facere corpus meum, quatenus pro uobis immolatur.

¶Vt autem hæc, quæ dicimus penetres, aduerte quod si Dominus Iesus ob ueritatem duntaxat corporis sui significandam adiunxisset, quod pro nobis frangitur, seu datur, sat fuisset dicere, quod in persona mea uidetis, seu quodcunque aliud eiusmodi. Sed absit a Domino Iesu Christi nomine, sermo non formalis, quo ademto, omnis tollitur certitudo sermonis, uagaretur enim per infinita accidentia. Dicendo itaque, quod pro uobis frangitur, seu datur, formali sermone significat, facite corpus meum, quatenus pro uobis offertur, & hoc ipsum facite in mei commemorationem.

¶Porro ex eo quod facere hoc in Christi memoriam, plus est quam consecrando facere corpus Christi (quia est etiam facere corpus Christi, quod datur & frangitur pro uobis) & plus est, quam recordari Christi (quia est facere Christi corpus quod datur ac frangitur pro nobis in Christi recordationem) & dari ac frangi pro nobis est immolari pro nobis (nam dari significat in genere offerri. frangi uero significat in specie modum offerendi, per fractionem, scilicet) dedit enim semetipsum Deum in cruce fractione manum, pedum ac lateris pro nobis, consequens est quod mandante Domino Iesu, hoc facite in mei commemorationem, mandatur hoc facite immolatiuo modo in mei commemorationem, facere enim corpus Christi quod immolatur, est facere illud immolando, seu per modum immolationis, nam sic duntaxat fit a nobis corpus Christi, quatenus immolatur, nam facto non fit a nobis corpus Christi a quatenus immolatur, nisi utrunque facto impleatur, uidelicet, & consecrando facere corpus Christi, & immolando facere quod datur, & frangitur nobis adiuncto tertio uidelicet in Iesu Christi memoriam.

¶Et aduerte prudens lector, facta in Cœna Dominica, ut perpendas quam quadret institutio institutioni, & factum facto, & immolatio immolationi. Cœna siquidẽ agni Paschalis, instituta in memoriam eductionis de Aegypto, in facto consistebat immolationis, ita quod ipsa cœna erat immolatio Paschalis agni. Similiter nanque Dominus Iesus completo sacrificio Paschalis agni, instituit nouum nostrum Pascha seipsum, ut immolatur dicendo, Hoc est corpus meum quod pro nobis datur ac frangitur, hoc facite in mei memoriam. Ac si uerbo dixisset. quod surrogationis facto dicebat, quemadmodum hactenus in memoriã exitus de Aegypto fecistis Pascha, ita deinceps hoc facite in meę immolationis memoriam. Vt ipsa surrogatione noui Paschatis pro ueteri loqueretur, ac diceret, Pascha illud fecistis immolando communi cœna, & hoc facite immolando communi mensa in mei commemorationem Ita quod ex ipsa surrogatione noui Paschatis ueteri: significatur, quod dicendo, Hoc facite in mei memoriam, intelligitur de facere immolatiuo modo nam & immolatiuo modo fecerant uetus Pascha.

¶Huoc autem esse germanum sensum mandati istius, restantur etiam facta recitata à Paulo 1. ad Corin. 10. Connumerat siquidem Paulus panem sanctum, & poculum sanguinis Christi inter immolata, supputat mensam nostram inter altaria, decernit edentes & bibentes de mensa Domini inter comedentes & bibẽtes immolata ex quibus clare patet, tum Apostolos intellexisse mandatum Christi, hoc facite in mei memoriam, de facere immolando Eucharistiam, tum apostolorum tempore Eucharistiã fuisse in Christi Ecclesia non solum sacramentum, sed etiam sacrificium, tum in sacra Scriptura, & non solum in usu Ecclesię libris Doctorum, haberi immolationem corporis & sanguinis Domini verba autem. Apostoli sunt hæc: Fugite ab idolorum cultu, ut prudentibus loquor, iudicate uos quod dico. Poculum benedictionis cui benedicimus nonne communicatio sanguinis Christi est? panis quem frangimus, nonne communicatio corporis Christi est? quoniam unus panis, unum corpus, multi sumus: nam omnes ex eodem pane participamus. Videte Israelem secundum carnem, nonne qui edunt uictimas, participes altaris sunt? Quid ergo dico, quod simulacrum aliquid sit, aut quod simulacris immolatum aliquid sit? sed quod quæ immolant gentes dæmoniis immolant, & non Deo. Nolo autem uos communicantes fieri dæmoniorum, non potestis poculum Domini bibere, & poculum dæmoniorum, non potestis mensæ Domini participes esse, & mensæ demoniorum. Hæc ille. Ex his enim manifeste patet Apostolum inter uictimas Israelis, & immolata dæmoniis recensere panem, quem frangimus & poculum benedictionis, & inter altare Israelis & mẽsam dæmoniorum, mensam Domini, & inter edentes uictimas altaris Israel & edentes immolata dæmoniis, edentes de mensa Domini & bibentes de illius poculo, & ex huiusmodi ratione arguere, quod non possunt immolatorum Deo & demonibus participes esse. Nisi enim immolata essent Deo panis & calix Christi, uniuersa Pauli fabrica ex immolatis tam Deo uero ab Israele, quam immolatis dæmoniis à Gẽtibus surgẽs rueret. Sed hoc tam clarum est testimonium, quod panis & calix Christi tempore Pauli immolabantur, ut nostra clarificatione non indigeat.

CAPVT IIII.

Ex institutione Christi immolari Eucharistiam in remissionem peccatorum.

ALTERVM Lutheranis negatum in Missa, uidelicet ꝙ sit hostia ꝓ expiatione peccatorũ, facile ex eodẽ Domini Iesu mandato, eadem procedendo uia mõstrantur falso negari. Nam Matth. 26. Dominus Iesus accepto calice non solum dixit, Hic est sanguis meus qui pro multis effundetur, sed adiunxit, In remissionem peccatorum, & subiunxit, Hoc facite in mei recordationem. Sub mandato itaq; hoc facite, comprehenditur facere immolãdo sanguinem Christi in poculo, non solum quatenus effunditur, sed etiam quatenus effunditur pro multis in remissionem peccatorum: Sermo, enim formalis significat, quod quemadmodum effusio sanguinis in remissionem peccatorum est ipsa cruenta hostia pro peccatis nostris ita facere poculum sanguinis, qui effunditur in remissionem peccatorum, ut sic est immolare poculum sanguinis quatenus effunditur in remissionem peccatorum, quatenus operatur remissionem peccatorum effunditur, enim in remissionem peccatorum est operari remissionem peccatorum, quantum est ex parte sua, quicquid sit de effectu. Non igitur humana est adinuentio, sed intelligentia & obedientia diuini mandati, tum offerre corpus ꝙ sanguinem Christi sub specie panis & uini in memoriã Domini nostri Iesu Christi, tũ hæc ipsa offerre pro expiatione peccatorum, ut optima legis interpres cõsuetudo uniuersarum Ecclesiarũ non solũ Latinarum, & Græcarũ, sed Armenarũ, Persarum & reliquarũ per orbem diffusarum ab antiquo semper interpretata est.

CAPVT V.

Obiectiones ex epistola ad Hebraeos contra sacrificium Missæ.

ADVERSVS Hæc duo instituta insurgunt Lutherani ex multis dictis in Epist. ad Heb. c. 7. usque ad decimum inclusiue. Et contra quotidianam quidem oblationem Eucharistiæ arguunt tripliciter. Primo, ex multitudine sacerdotum. Nã ibidem differentia ponitur inter Christum sacerdotem noui Testamenti, & sacerdotem ueteris Testamenti, ꝙ ille est unicus, istum autem oportet multiplicare, quia ille æternus, iste temporalis, inconueniens ergo est in nouo Testamento affirmare talem hostiam, cui non sat est unicus sacerdos Christus sed oportet successiue, secundum temporum successus sacerdotem sacerdoti succedere, ut oportere uidemus in Missæ sacrificio. Secundo, ex repetitione oblationis, nam ibidem differentia scribitur inter sacrificium ueteris Testamenti & sacrificium noui Testamenti, quod illud repetebatur tum singulis diebus a sacerdotibus simplicibus, tum singulis annis a summo sacerdote, hoc autẽ nec quotidie nec quotãnis repetitur, sed semel oblatum est: inconueniens est ergo, in nouo Testamẽto sacrificium affirmare, ꝙ oportet sæpe repetere. Tertio, ex parte rei oblatæ. Nam ibidem differentia inter sacrificium ueteris & noui Testamenti, ponitur, ꝙ ibi sanguine hircorum, &c. utebatur sacerdos, nunc autem per proprium sanguinem semetipsum semel obtulit: inconueniens ergo est, per nos offerri sub specie panis & uini, quã semel sufficientissime oblatus est Christus a seipso.

CONTRA hoc uero, uidelicet ꝙ Eucharistia sit hostia pro peccatis, arguunt etiam tripliciter. Primo ex repetitione, quia ibidem hostiarum ueteris Testamẽti infirmitati ad delenda peccata, ascribitur repetitio Hostiæ. Si. n. peccata purgassent, desiissent offerri, & ideo noui Testamenti hostia tollens peccata, non repetitur inconueniens ergo est, in nouo testamento affirmare hostiam pro peccatis, quam oportet repetere, qualis est Missa. Secundo, ex sufficientia sacrificij Christi, quia Christus unica oblatione semetipsum offerens in cruce, consumauit omnes accidentes ad eum, &c. iniuria ergo fit sufficientissimę Christi hostiæ pro peccatis totius mundi, addendo hostiã alia in nouo Testamento pro peccatis. Tertio, ex parte abolitorum peccatorum: quia (ut ibi dicitur) ubi non restant peccata expianda nõ est opus hostia pro peccatis, sed omnia peccata sunt abolita per gratiam noui Testamenti, quod Christi morte firmatum est. non est ergo locus alteri hostiæ pro peccatis in nouo testamento.

CAPVT VI.

Responsio ad obiecta.

FVNDAMENTVM Veritatis & intelligendi diuersa sacræ Scripturæ dicta circa noui testamenti sacrificium ac sacerdotium est unitas hostiæ, simpliciter & absolute immolatæ semel in cruce ab ipso Christo secundum seipsum, & secundum quid immolatæ quotidie ab eodem per ministros in Ecclesia sua. Ita ꝙ in nouo testamẽto est hostia cruẽta, est & hostia incruẽta. Hostiã siquidẽ cruentã agnoscimus Iesum Christum

in crucis ara oblatum semel pro peccatis totius mundi, hostiam uero incruentam agnoscimus institutam a Christo, corpus & sanguinē eius sub specie panis & uini, ut citatæ Scripturæ testātur. Verū hostia cruenta & incruēta nō sunt hostiæ duæ, sed hostia una, quia res quæ est hostia, est una met res, nō.n. Christi corpus in nostro altari est aliud ab illo Christi corpore, quod oblatum est in cruce nec sanguis Christi in nostro altari alius est ab illo Christi sanguine, qui fusus est in cruce. Modus uero hanc unam eademque hostiam immolandi, alter est, quia ille unicus substantialis ac primæuus immolandi modus, fuit cruentus, utpote in propria specie corporis fractione in cruce sanguinem fundens, iste uero quotidianus externus accessoriusque modus, est incruentus, utpote sub specie panis & uini oblatum in cruce Christum, immolatitio modo repræsentās. Quo circa noui Testamenti hostia cruenta, & incruenta unica est ex parte rei oblatæ, & ex parte modi offerendi, licet sit diuersitas, quia tamē iste modus. s. incruente immolare, non est secundum seipsum tanquam disparatus modus immolandi institutus, sed dumtaxat ut refertur ad cruentam in cruce hostiam, consequens est apud sapientes, & penetrantes, quod ubi unum non nisi propter alterum, ibi unū dumtaxat est, consequens inquā est nō posse affirmari, proprie loquendo, duo sacrificia aut duas hostias aut duas oblationes, immolationes, & quouis nomine appelles, essē in nouo Testamento, ex hoc quod est in hostia cruenta Christus in cruce & hostia incruēta, Christus in altari, sed esse unicā hostiā semel oblatā in cruce, perseuerantē mō immolatitio quotidiana repetitione ex institutione Christi in Eucharistia. Perseuerantiam autem hostiæ in cruce oblatæ fingimus in nostro altari, sed ex identitate rei oblatæ in cruce & in altari habemus, ex eo.n. quod unum atque idem Christi corpus est, quod oblatum est in cruce, & illud met offertur in altari, clare, patet, non esse aliam hostiam altari & in cruce, sed eam, quæ in cruce oblata semel est, perseuerare alio tamen modo in altari, mediante Christo, Hoc facite in meā commemorationem. Si namq; iunxeris hæc duo, uidelicet, hoc facite, & in meā memoriā, ppendes quod unū atque idem illud, quod tūc fiebat, facimus in Christi memoriam, quod est illud unū atq; idē quod tunc frāgebatur & effundebatur, perseuerare sub specie panis & uini in memoriam Christi.

EX his igitur ad singula obiecta sigillatim diluenda descendendo, dicitur ad primum de unitate sacerdotis, quod in nouo Testamento unicus est sacerdos Christus, & ipsemet est sacerdos in nostro altari, nam ministri quinque nō in personis propriis, sed in persona Christi consecrant corpus & sanguinem Christi, ut testantur uerba consecrationis, ac per hoc uicem Christi agentes offerunt, non enim dicit sacerdos, Hoc est corpus Christi, sed Hoc est corpus meum, faciendo in Christi persona sub specie panis, corpus Christi iuxta mandatum Christi, hoc facite. Et quum infertur, inconueniens esse affirmare hostiam in nouo Testamento, cui non sat est Christus, sed oportet succedere ministros, respondetur quod aliud est affirmare disparatam hostiam requirentem successionem sacerdotum, & aliud est affirmare perseuerantiam hostiæ in cruce oblatæ requirentem successionem ministrorum. Primum.n. dedeceret noui Testamēti statum. secundum autem consentaneum nouo Testamento est, ut iugis uigeat uictima unica illa semel oblata.

¶ Ad secundum ex parte repetitionis, dicitur, quod in nouo Testamento non repetitur sacrificium seu oblatio, sed perseuerat immolatitio modo unicū sacrificium semel oblatum, & in modum perseuerā di interuenit repetitio, non in ipsa re oblata, nec etiam ipse, qui repetitur modus, concurrit ad sacrificium propter se, sed propter oblationem in cruce commemorandam incruente Huius autem modi repetitionem non esse contra doctrinam Epistolæ ad Hebræ. testantur uerba illius, inferentia quod si repeteretur noui testamenti sacrificium, oportuisset Christum sæpe pati. De repetitione igitur sacrificii manifestat se loqui, non de repetitione istius modi a Domino Iesu Christo instituti.

¶ Ad tertium ex parte rei oblatæ, dicitur quod cum hoc, quod Christus semel proprium sanguinem sufficientissime & abundātissime fuderit in cruce, quadrat ut perseueret immolatitio modo in Eucharistia illa unica ac sufficientissima sanguinis in cruce effusio.

Ad primum autem contra Eucharistiam, quatenus affirmatur hostia pro peccatis dicitur concedendo, quod ex hostiæ impotentia ad delenda peccata decreta est in lege ueteri repetitio eiusdem hostiæ. Et quum infertur, inconueniens esse, in nouo Testamento affirmare hostiam pro peccatis, quam oportet repetere, conceditur totum proprie loquendo, quia non repetitur in Missa hostia, sed illamet hostia in cruce oblata perseuerans immolatitio modo recolitur in qualibet Missa.

¶ Ad secundum autē dicitur, quod absit a fidelium mētib. & cogitare, quod ad supplendam efficaciam hostiæ in cruce oblatæ celebretur Missa: celebratur .n. tanquam uehiculum remissionis peccatorum per Christum in cruce factæ: ita quod quemadmodum non est alia hostia, ita non aliam affert remissionem peccatorum. Nam quemadmodum Christus per proprium sanguinem penetrauit cœlos perseuerat sacerdos in æternum ad interpellandum pro nobis (ut in eadem epistola scribitur) ita perseuerat nobiscum per Eucharistiam immolatitio modo, intercedendo pro nobis. Sicut enim sufficientia & efficacia summa sacrificii in ara crucis non excludit perseuerantiam Christi in cœlis in officio interpellandi pro nobis, ita non excludit perseuerantiam eiusdem nobiscum immolatitio modo ad intercedendum pro nobis. Nam quemadmodum cōtinua intercessio Christi pro nobis in cœlo, non derogat unicæ intercessioni mortis Christi, ita non, immo minus eidem derogat perseuerātia Christi immolatitio modo, ad intercedendum pro nobis, ut participes simus remissionis peccatorum in ara crucis factæ, quando ista intercessio fit per mysterium sub specie panis & uini, illa autem in cælo fit per Christum in propria specie, in qua crucifixus est. Si enim derogationi locus esset, magis derogaret unicæ mortis intercessioni, ut post mortis intercessionem intercedat Christus sub specie propria, quam sub specie aliena, illud nanque intercedere præ se fert quasi supplementum intercedendi, hoc autem præ se fert cerimonialem intercedendi modum, nobis ualde consonum.

¶ Ad tertium dicitur, quod cum grano salis intelligendum est peccata esse nobis remissa per Christi mortem, uidelicet per Christi mortem applicatam nobis per instituta a Christo sacramenta, in hoc enim Christiani omnes conuenimus. Inter sacramenta autem a Christo instituta supputatur & est sacramentum Eucharistiæ institutū ab ipso Christi immolatitio modo, ut declaratū est ex uerbis Christi & Pauli, Et ideo si qui inter Christianos sunt egentes post Baptisma remissione peccatorum, Eucharistiæ hostia prodesse potest illis ad remissionē peccatorū applicando efficaciam mortis Christi ad illos, non egentibus autem remissione peccatorum, prodest ad uegetationem animæ, quemadmodum cibus & potus corporeus uegetat, corpus, sacramentum enim Eucharistiæ quamuis immolatitio modo institutum sit etiam pro expiatione peccatorū facta per crucem Christi applicanda colentibus non tamen est institutum propter hoc duntaxat, sed pro aliis animæ bonis.

¶ Cum omnibus igitur scriptis in Epistola ad Hebræos, stat sacrificiū Missę, quod Ecclesia catholica edocta Christo & Apostolis celebrat. Et hæc sunt dicta extensione ibidem dictorum admissa ad Eucharistiæ hostiam: non enim quod iuxta genuinum sensum, de sacrificiis cruentis tractat Autor illius Epistolæ monstrans excellentiam cruenti sacrificij oblati a Christo condendo nouum testamētum relatiue ad sacrificia omnia ueteris Testamenti. Visum siquidem est expedire claritati ueritatis Catholicæ, admittere huiusmodi extensionem, ut nullis ex parte hæsitādi locus relinquatur, ad Dei gloriam Romæ die tertio Maii, M. D. XXXI.

Tractatus de sacrificio Missæ, editi per Reuerendissimum Dominum, Dominum Thomam de uio Caietanum Cardinalem Sancti Xisti, finis.

TRACTATVS VNDECIMVS,

De Fide & operibus, aduersus Lutheranos, ad Clementem VII. Pont. Max. in duodecim capita diuisus.

1 *Positio Lutheranorum de fide.*
2 *Primus in prærecitatis error, quod incidit æquiuocatio in nomine fidei.*
3 *Secundus in prærecitatis error, quod dicta credulitas apprehendit remissionem peccatorum.*
4 *Tertius in prærecitatis error, quod ante Christianitatis aduentum remittuntur peccata pœnitentibus.*
5 *Positio Lutheranorum de operibus.*
6 *Quid & quomodo intelligatur meritum in proposito.*
7 *Humana opera esse meritoria alicuius a Deo.*
8 *Opera uiuorum Christi membrorum esse meritoria uitæ æternæ.*
9 *Modus quo opera nostra meritoria sunt uitæ æternæ.*
10 *Valor operum existentium in peccato mortali.*
11 *Opera nostra esse satisfactoria pro peccatis*
12 *Responsio ad obiectiones in quarto capite scriptas.*

PRAECEPTIS beatitudinis tuæ, Clemens septime Pontifex Maxime, et si semper parere fas est, nunc tñ etiam iucundum mihi est: uenena siquidem Lutherana de fide & operib. diffundi ēt in corde fidelium timens cupiebam ut iretur obuiā, & non nisi paulo ante beatitudinis tuæ mādatum cogitaue-

ram animam ad scribendum tractatum hunc appellare. Suauissima itaque hæc obedientia uenit, utinam & Christi fidelibus fructuosa, & tuæ beatitudini (cui etiam censura libelli huius incumbit) grata.

CAPVT I.

Positio Lutheranorum de fide.

MAGNIFICANTES Lutherani Euangelicam doctrinam de æterna salute hominum per fidem Mediatoris Dei & hominum hominis Christi Iesu, docent homines consequi remissionem peccatorum per fidem in Iesum Christũ extendo nomen fidei ad credulitatem, qua peccator accedens ad sacramentum credit se iustificari ex diuina misericordia, intercedente Iesu Christo. Et usque adeo magnipendunt hanc credulitatem, vt dicant eam assequi remissionem peccatorum ex diuina promissione. Aiunt enim quod nisi homo habeat huiusmodi firmam credulitatem diuini Verbi, iniuriam facit diuino Verbo, minus credendo diuinæ promissioni; si autem firmiter credit se iustificari, suscipiendo sacramentum, uere iustificantur, alioquin non esset vera & efficax diuina promissio.

¶ Nonnulli quoque Lutherani usque adeo extollunt huiusmodi fidem, ut eam assequi remissionem peccatorum antequã peccator habeat charitatem, docentes ea ratione: quia fides iustificans distinguitur contra legem longo sermone a Paulo Apostolo, charitas autem comprehenditur sub lege, quoniam diligere Deum ex toto corde, &c. est primum & maximum mandatum in lege, ut Dominus in Euangelio dicit Matth. uigesimosecundo. Hæc sunt in quibus consistit neruus doctrinæ Lutheranæ de fide.

CAPVT II.

Primus in prærecitatis error, quod incidit æquiuocatio in nomine fidei.

FIDEI nomen aliud significat cum de illa sacræ literę tradunt, quod iustificat homines, & aliud significat credulitatẽ qua homo credit se iustificari per Christum & sacramenta, nam fides iustificans est quę significat id quod per eius diffinitionem manifestatur ad Hebr. 11. dicendo quod fides est sperandarum substantia rerum, argumentum non apparentium. sic enim sumpta, est una trium uirtutum theologalium, dicente Paulo, Nunc autem manent fides, spes, & charitas. Et fides in hac significatione sumpta est, quæ est donum Dei, ut dicitur ad Ephes. 2. per quam saluamur, & sine qua impossibile est placere Deo, & ex qua credimus omnes articulos fidei & quæcunque sunt de necessitate salutis credenda.

¶ Fides autem significans credulitatem, est qua iste homo credit se iustificari, hic nunc suscipiendo hoc sacramentum ex merito Christi, multum distat a fide primo modo sumpta. Quod declaratur, tum ex parte rei creditæ, quoniam fidei non potest subesse falsum credulitas autem ista potest falli. Et ratio est, quia credulitas ista est de singulari effectu hic nunc, & in hoc procedens partim ex fide necessaria ad salutem, & partim ex humana coniectura: pro quanto enim est de merito Christi & sacramenti, imperatur a fide, pro quanto autem est de effectu hic nunc in seipso ex humana prouenit coniectura. Nam sub fide Christiana clauditur, quod quilibet confidens in merito Christi, & rite intus & extra suscipiens sacramentum, iustificatur ex diuina gratia, sed non extenditur Christiana fides ad credendum, quod ergo nunc sim intus & extra suscipiens rite sacramentum, quemadmodum ex Christiana fide teneor credere in hostia rite consecrata esse uerum Christi corpus, sed Christiana fides non extendit ad credendum, quod in hac hostia ab isto nunc in hoc altari celebrante est corpus Christi, quoniam hoc potest aliunde esse falsum. Tum quia fides omnium Christianorum est una iuxta illud ad Ephe. 4. Vnus dominus, una fides, perspicuum est autem quod sub fide quæ est in me, non continetur credere quod ille suscipiens sacramentum nunc hic iustificetur, aut quod in illa hostia est corpus Christi, ergo sub nullius fide credere hunc singularem effectum huius sacramenti in hoc nomine comprehenditur. Ex unitate ergo fidei apparet secundo diuersitas dictæ credulitatis a fide. Et propterea primus in hac re Lutheranorum error est, quod ea quæ attribuuntur in sacra Scriptura fidei, attribuunt huic credulitati, semper enim cum hanc docent credulitatem textus sacræ Scripturæ citant, tractantes de fide, puta, Iustificati ex fide, pacem habemus ad Deum, & fide purificans corda eorum, & infinitos similes textus.

CAPVT III.

Secundus in præcitatis error, quod dicta credulitas apprehendit remissionem peccatorum.

QVOD autem dicunt, quod huiusmodi credulitas assequitur remissionem peccatorũ potest & bene & male dici & intelligi. Nam si dicatur & intelligatur, quod hæc credulitas formata fide & charitate assequitur ueniam peccatorum, uerum est, si autem secluditur charitatis formatio, falsum est, quoniam, ut Augu. dicit 15. de Tri. c. 18. nullum est isto Dei dono excellentius, solum est quod diuidit inter filios regni æterni & filios perditionis æternæ.

¶ Et scito, quod hæc credulitas communis est omnibus deuote accedentibus ad sacramenta, nam quilibet deuote accedens ad quodcunque sacramentum, credit suscipiendo illud se iustificari ex merito passionis & mortis Christi, alioquin non accederet. Sed non est par in omnib. ista credulitas, unus .n. magis credit se iustificari, quam alter, & regulariter, cum hæsitatione de opposito inest deuotis mentib. ista credulitas, quia nulla Scripturæ authoritate, nullo Ecclesiæ documento docemur, oportere nos huiusmodi credulitatẽ habere absq; hæsitatione nec aliqua. Ratio autem hæsitandi est, quia communiter nullus scit, an ex parte sui impedimentũ aliquod inueniatur suscipiendi donũ remissionis peccatorum, nullus regulariter scit an ipse desit gratiæ Dei, & propterea sic hæsitans, nullam iniuriam infert diuinæ promissioni, quoniam non hæsitat ex parte Dei, nõ hæsitat ex parte meriti Christi, nõ hęsitat ex parte sacri, sed hęsitat ex parte sui: scriptum est .n. Delicta quis intelligit? Testatur quoq; hanc communem hæsitationem de effectu singulari diuinæ misericordiæ (hoc est remissionis peccatorum illius uiri nunc deuote conuersi ad Deum) Ioel Propheta, ca. 2. nam de iis qui conuertẽdi erant ad Deum ex toto corde, in ieiunio, fletu, & planctu, cit ata diuinæ misericordiæ excellentia super peccata, subiungit, Quis scit si conuertatur Deus, & ignoscat? Neminem ergo eorum, qui conuertebantur, certum esse, sed quemlibet sub hæsitatione esse, an ignosceret Deus illi, manifestat.

¶ Et confirmatur, quia credulitas hæsitatio non rationabiliter tollitur nisi ex aliqua trium cãrum, uidelicet uel diuina reuelatione, quæ in proposito non habet locum, quia quamuis Deus reuelauerit, quod omnes, qui rite intus & extra confidunt se consequi remissionem peccatorum per meritum Christi cõsequuntur illam, non tamen reuelauit, quod iste nunc rite conuertitur intus & extra, hic enim effectus particularis non comprehenditur sub reuelatione cui innititur fides Christiana. Vel ex sufficientia testimoniorũ conuincentium ad aliquod singulare credendum, sicut sufficientia testimonia conuincunt eum qui nunquam egressus est e Roma, ad credendum quod inueniatur insulam Calicut, seu Taprobane. clarum est enim in credulitate, qua iste credit se iustificari non interuenisse testimonia conuincentia intellectum ad credendum hunc effectum nunc in seipso. Vel ex qualitate testium, puta quia sunt omnes exceptione maiores, iuxta quod dixit Apostolus ad Romanos octauo, quod Spiritus sanctus contestatur spiritui nostro quod sumus filii Dei. Nam hæc contestatio præsupponit remissionem peccatorum factam, quia præsupponit illum, de quo testantur esse filium Dei, ut clare ipsa litera sonat: credulitas autem ista, quam Lutherani ponunt, non præsupponit remissionem peccatorum in illo, sed apprehendit illam, ut præcedens apprehendit quod sequitur. Voluntarium igitur dogma est, dicere quod huiusmodi credulitas in uerbo Christi, in merito passionis eius, &c. infallibiliter dat remissionem peccatorum. Et ideo a Leone X. inter damnatos Lutheri articulos annumerati sunt articuli dicentes: Peccata non sunt ulli remissa, nisi remittente sacerdote, credat sibi remitti, imo peccatum maneret, nisi remissum crederet, non .n. sufficit remissio peccati, & gratiæ donatio, sed oportet etiam credere esse remissum. Nullo modo confidas absolui propter tuam contritionem, sed propter uerbum Christi. Quodcunque solueritis, &c. hic inquam confide si sacerdotis obtinueris absolutionem, & crede fortiter te absolutum, & absolutus uere eris, quicquid sit de cõtritione, si per impossibile confessus nõ esset contritus, aut sacerdos non serio, sed ioco absolueret, si tamen credat se absolutum, uerissime est absolutus.

CAPVT IIII.

Tertius in prærecitatis error, quod ante charitatis aduẽtum remittuntur peccata pœnitentibus.

INtellerabilius autem est dimitti peccata ante charitatẽ infusam illi, cui dimittunt peccata, quod sic clarissime conuincitur. Impossibile ẽ ex inimico reddi amicũ sine amicitia, cũ amicus sine amicitia nec intelligibilis sit, quẽadmodũ nec album sine albedine intelligibile est. Sed cũ homo ex iniusto fit iustus

per

per Christum, fit ex inimico Dei amicus Dei, dicente Apostolo ad Ro. 5. Cum inimici essemus, recõciliati sumus Deo per mortem filii eius: reconciliatio. n. amicum reddit conciliatum. Ergo peccatorem iustificari sine amicitia Dei, nec est possibile nec intelligibile, charitas autem est ipsa amicitia inter hominem, & Deum: est. n. amor amicitiæ hominis ad Deum, & econtra, iuxta illud. Deus charitas est, & qui manet in charitate, in Deo manet, & Deus in illo: & ibidem (scilicet primæ Ioannis quarto.) Diligimus Deum, quia ipse prior dilexit nos. In mutuo enim amore consistit amicitia: ergo per charitatem formaliter fit remissio peccatorum. Ita q̃ una atque eadem res est, quæ uocatur iustitia fidei, & charitas: sed iustitiæ fides uocatur, quatenus ea homo est iustus apud Deum, secundum rationes diuinarum rerum atque actionum, quas credimus, appetitu sensibili debite subdito uoluntati, & uoluntate rectę rationi, & recta rõne Deo scd'm rões eorum, quæ de eo, ac cælesti patria fide tenemus. Nominatur uero charitas, quatenus est amor amicitiæ ad Deũ communicantem nobis ciuitatem cœlestis patriæ: iuxta illud ad Phil. 3. Nostra autem politia in cœlis est, & ad Eph. 2. Iam non estis hospites & aduenæ, sed estis ciues Sanctorum, & domestici Dei. & Cant. 2. Dilectus meus mihi, & ego illi.

¶ Et hæc sola ratio, quia conuincit intellectum, sufficit, fulta nihilominus authoritate Christi, Petri, Ioannis & Pauli est. isti .n. omnes attribuunt remissioné peccatorum fidei, & charitati simul. Et Christus quidem Luc. 7. peccatrici dixit, Fides tua te saluam fecit, & de eadem dixit, Dimittuntur ei peccata multa, quoniam dilexit multum. In quibus uerbis dilectionem esse proximam causam remissionis peccatorum testatur coniunctio. Quoniam dum dicitur, Quoniam dilexit, fides enim inchoatiue, charitas autem completiue est causa remissionis peccatorũ. Petrus Apostolus Actuum 10. ait, Huic omnes Prophetæ testimonium perhibent, remissionem peccatorum accipere omnes, qui credunt in nomine eius: & in primæ suæ Epist. cap. 4. ait, Charitas operit multitudinem peccatorum. Ioannes similiter Apostolus in prima sua Epist. cap. 5. ait, Omnis qui credit, quod Iesus est Christus, ex Deo natus est, & in cap. 3. dicit, Nos scimus, quod translati sumus de morte ad uitã, qm̃ diligimus fratres, qui non diligit, manet in morte. Nec obstat si dicatur, quod ad literam Ioannes loquitur de dilectione proximi, quoniam perspicuum est unam atque eandem esse charitatem, qua diligimus Deum, propter seipsum, & proximũ pp Deũ, ut habetur primæ Ioannis 4. & de tali duntaxat fratrum dilectione uerificatur translatio de morte ad uitam.

¶ Paulus demum Apost. ad Ro. 5. ait, Iustificati ex fide, pacem habemus apud Deum. Et 1. ad Cor. 13. Si habuero oẽm fidem, ita ut montes transferam, charitatem autem non habuero, nihil sũ, in esse spirituali, quo constituimur filii Dei. Et ad Galatas quinto; Christo Iesu neq; circuncisio aliquid ualet, neque præputium, sed fides, quæ per dilectionem operatur. Vbi clare non fidei qualicunque, sed per dilectionem operanti, attribuit ualere in Christo. Perspicuum est igitur, uerissimam esse communem Ecclesiæ doctrinam, quod non per fidem informem, sed per fidem formatam charitate fit remissio peccatorum. Ita quod authoritates authenticæ sonantes, iustificari nos per fidem, intelliguntur ad literam de fide formata, amicitia diuina, quam uocamus charitatem.

¶ Ad obiectionem autem in oppositum (ex eo q̃ fides distinguitur contra legem, & dilectio comprehenditur sub lege) respõdetur q̃ legis nomen aliter sumitur a Christo, cũ dicitur, quod hoc est primum, & maximum mandatum in Lege: & aliter sumitur, cũ fides distinguitur ab Apostolo contra legem. Nã Christus utitur Legis nõie, ut cõprehendit oia mandata diuina, scripta in libris Moysi. Apostolus aũt utitur Legis nõie arctius, ut distinguitur in præcepta moralia, cæremonialia, & iudicialia.

¶ Nec ego fingo hãc distinctionẽ, sed ex Scriptura ipsa Sacra sic habeo, ut et aduersarios oporteat eis assentire. Quod enim Christus utatur sic large Legis nomine, ex eo cõuincitur, quod in eodem tex. Deut. 6. vnde citatur præceptũ de dilectione Dei immediate ante ponitur præceptum fidei, dicendo, Audi Israel, Iehouah Eloenoster, Iehouah vnus: sub eodem ergo contextu legis ponuntur præceptum fidei, ut credatur Deus vnus duntaxat, & præceptum dilectionis eiusdem Dei, ut intelligamus, q̃ non magis sub lege clauditur præceptum charitatis, q̃ præceptũ fidei, loquendo de lege largo uocabulo: ut hinc etiam clare pateat, quod quemadmodum fides distinguitur contra legem ab Apostolo, charitas quoque pariter distinguitur conintelligitur cõtra eandem legem. Loqui autem Apostolum de lege, seclusis ijs quæ sunt fidei, & charitatis, patet ex eo, quòd appellat eam legẽ factorum, & dicit eam seruari naturaliter ab Ethnicis: ait enim ad Rom. 2. Gentes, quæ legem non habent, naturaliter ea, quæ legis sunt, faciunt; certum est enim q̃ nõ faciunt naturaliter ea quæ charitatis sunt. Aequiuoce igitur utitur obiectio hæc Legis nomine, & propterea nihil ualet, dilectio enim Dei clauditur sub lege factorum, contra quam distinguitur fides, sed sub eadem lege, sub qua clauditur fides, ut patet Deut. 6. ubi simul dantur præcepta fidei, & dilectionis Dei. Ad alia autem e Lutheranis obiecta, patet ex dictis responsio. Et hæc de fide sufficiant.

CAPVT V.

Positio Lutheranorum de operibus.

DOCENT Lutherani opera nostra non esse meritoria gratiæ, nec uitæ æternæ, nec esse satisfactoria pro peccatis, eo quod sufficientissime Christus meruit nobis gratiam remissionis peccatorum, & uitam æternam & sufficientissime satisfecit pro omnib. & proinde nefas esse attribuere operibus nostris esse meritoria gratiæ (seu remissionis peccatorum) aut uitæ æternæ, & esse satisfactoria pro peccatis nostris. Nam hoc redundat in opprobrium Christi, quandoquidem qđ est proprium Christi attribuere nobis, blasphemia est, & detraheretur merito ac satisfactioni Christi, utpote insufficientibus si opus esset meritis & satisfactionibus nostris.

¶ Fulciuntur autem hæc multis sacrę Scripturę authoritatib. Et in primis, quod non mereamur per nostre opera remissioné peccatorum, probatur ex eo, q̃ Paulus ad Rom. & ad Gal. pbat nos iustificari nõ ex operibus, sed ex fide, iuxta illud Abac. 2. Iustus ex fide uiuet, & ad Titum scribit, non ex operibus iustitiæ, quæ fecimus nos, sed secundum suam misericordiam saluos nos fecit. & ad Ephes. 2. Gratia saluati estis per fidem, idque non ex vobis, Dei donum est, non ex operibus, ne quis glorietur.

¶ Quòd uero per opera non mereamur vitam æternam, sed per Dei donum, scribitur ad Rom. 6. Stipendia peccati mors, donum autem Dei, uita æterna. Ad idem quoque & ad probandũ simul quod opera nostra, quantumcunque iusti simus, non sint satisfactoria pro peccatis, affertur illud Luc. 17. Cũ feceritis omnia quæ præcepero uobis, dicite, quod debuimus fecimus, serui inutiles sumus. Si enim facientes omnia præcepta Christi, sunt serui inutiles, ergo non merentur mercedem, ergo multo magis qui non seruauerunt omnia præcepta, sed egent satisfactione pro peccatis, sunt inutiles ad satisfaciendum.

¶ Authoritates autem, quibus manifestatur sufficientia meriti & satisfactionis Christi pro nobis, omittendas duxi, quia de hoc nulla est quæstio.

¶ Docent igitur Lutherani opera bona esse faciẽda, quia sunt præcepta a Deo, quia sunt fructus fidei iustificantis, & non ut sint meritoria æternæ uitæ, aut satisfactoria pro peccatis.

CAPVT. VI.

Quid & quomodo intelligatur meritum in proposito.

ANTEQVAM declaretur opera nostra esse, uel non esse meritoria prælibandum est summarie, quid Meritum significet, & qualiter a Theologis intelligatur in operibus nostris in proposito. Meritum appellatur uoluntarium opus siue internũ, siue externũ, cui iure debetur merces, seu præmiũ, dicente Apostolo Ro. 4. Ei qui operatur, merces non imputatur secundum gratiam, sed secundum debitum. Et propterea ad meritum cõcurrunt quatuor, uidelicet persona quæ meretur, & operatio uoluntaria, quæ est ipsum meritum & merces debita merito, & persona reddens mercedem, frustra enim quis mereretur, nisi mereretur ab aliqua persona, reddendam sibi mercedẽ. Et qm̃ de nostro merito apud Deũ est quæstio, oportet declarare quo verificatur, homines mereri a Deo mercedem sui operis: difficile .n. apparet, quod operi nostro reddatur merces e Deo, quoniã inter nos & Deum non est ius simpliciter & absolute, iuxta illud. Non intres in iudicium cum seruo tuo Domine: sed est ius secundum quid, multo minus quam ius filii ad patrem, & serui ad dominum, quanto minores sumus nos relati ad Deum, homine seruo relato ad hominem dominum eius, & filio relato ad carnalem patrem, qui genuit eum. Et propterea si pro quia, ut scribitur in 5. Ethic. inter seruum, & dominum inter patrem & filium non est ius simpliciter & absolute, sed ius secundũ quid, multo minus est ius inter nos & Deum. Ex hoc nanque, quod quicquid est seruus est domini sui, & filius non potest æquiualens reddere patri, negatur inter dominum & seruum inter patrẽ & filium ius simpliciter & absolute. Multo autẽ magis quicquid est homo, est Dei, & multo minus potest homo Deo reddere æquiualens. Nõ potest igitur homo mereri aliquid a Deo sic quod iure debeatur homini, nisi iure tam attenuato ut sit longe minus quam ius domini ad seruum & filii ad patrẽ. Nec hoc tam attenuatum ius inuenitur inter hominem & Deũ absolute (qm̃ absolute loquendo, omnis bona operatio uoluntaria hominis debetur Deo & quanto potioribus & plurib. bonis

operibus internis uel externis pollet homo, tanto plus Deo debet, quia ipse Deus operatur in nobis & uelle & perficere & omnia opera nostra) sed hoc attenuatum ius est inter hominem & Deum ex diuina ordinatione qua Deus ordinauit opera nostra ad hoc ut sint meritoria a Deo. Quod probatur ex eo, quod quando homo meretur aliquid à Deo, Deus non fit, nec est debitor homini, sed sibiipsi Deo. si enim hoc attenuatum ius esset inter hominem absolute & Deum, Deus deberet homini mercedem quam meruit, sed perspicuum est, Deum nulli debere, dicente Paulo ad Roma. 12. Qui ante dedit illi, & retribuetur ei? Sibi ergo ipsi duntaxat Deus dat, ut adimpleat uoluntatem suã, qua constituit humano operi esse meritorium reddendo homini mercedem operis. Et hæc sunt uera & indubitata simpliciter & absolute loquendo, secus autem præsupposita conuentione facta inter Deum & hominem de aliquo, nam quemadmodum inter homines, si dominus pactum aliquod cum seruo suo facit, nascitur inde ius inter seruum & dominum, ita si Deus dignatur pactum facere cum homine, nascitur ius inter hominem & Deum, quo ad illud, de quo pactum est. Sæpe enim legimus in ueteri Testamento, Deum dignatum esse pacisci cum hominibus. Genesis nu. 9. scribitur pactum Dei de non futuro amplius uniuersali diluuio. & Genesis 15. fœdus init Deus cum Abrahã de terra Chanaan danda semini eius. & Gene. 17. fœdus circumcisionis scribitur, & Exod. 24. Moyses dicit, Hic est sanguis fœderis, &c. Hiere. quoq; 31. de fœdere nouæ legis ac ueteris Deus manifeste loquitur. In nouo autem Testamento Saluator noster manifestat Deum sub specie patris familias conducentis operarios ad uineam conuenisse cum operariis de mercede diurna, ut patet Matth. 20. conuentione, inquit facta de denario diurno, misit illos in uineam, & rursus, Nonne pacto conuenisti mecum? Ex his enim manifestũ fit, quod ratio meriti etiam iure potest inueniri in operibus nostris relatis ad primum, de quo conuentio facta est cum Deo.

¶ Veruntamen scito quod quantumcunque interueniat pactum de præmio inter Deum & hominem, nũquam tamẽ Deus sic aut est debitor nobis, sed sit & est debitor sibiipsius, ita qđ præsupposita conuentione debetur quidem operibus nostris præmium de quo conuentio facta est, sed Deus non propterea fit illius præmii debitor nobis, sed uoluntati suæ priori qua dignatus est pacisci nobiscum & propterea uerissime profitemur, quod Deus nulli debet nisi sibiipsi. Duplex itaque ratio meriti potest inueniri in operibus nostris relatiue ad Deum (secundum ius attenuatum, uel secundum fœderis) & nunquam Deus debet nobis. Et hæc sint prælibata, ut intelligant omnes uoces propias, cum loquuntur de meritis nostris apud Deum.

CAPVT VII.

Humana opera esse meritoria alicuius a Deo.

REuelauit nobis Deus in sacris literis humana opera mereri apud Deum aliquid. Et ne occupemur in exponendis singulis sacræ Scripturæ locis, du hoc scito, quod ubicunque promittit Deus homini mercedem, ibidem cointelligitur meritum, eo quod merces, & meritum, correlatiua sunt: meritum enim est mercedis meritum, & merces est meriti merces, & propterea absque alia declaratione cum leges in sacra Scriptura Deum promittere mercedem homini, cointellige meritum hominis respectu illius mercedis a Deo reddendę. Perspicuum est autem in utroque testamento promittere Deum mercedem homini, nam Gen. 15. dicit Deus ad Abraham, Ero merces tua multa ualde & Isa. 40. dicitur, Ecce Dominus ueniet, ecce merces eius cum eo. & Ezech. 29. scribitur, Fili hominis, Nabuchodonosor rex Babylonis seruire fecit exercitum seruitute magna aduersus Tyrum, & merces non est reddita ei, &c. & subiunxit Deus: & erit merces exercitui eius terra Aegypti. Matthæ. quoque 20. dicit Deus, Voca operarios, & redde illis mercedem. Apocal. quoque 22. dicit Deus. Ecce uenio cito, & merces mea mecum est, ut reddam unicuique secundum opera illius. Ex his enim clare patet non solum opera Sanctorum esse meritoria alicuius boni a Deo, sed etiam opera iniquorum, imo & Ethnicorum, rex enim Babylonis, & exercitus eius Ethnici erãt, nec ex intentione seruiendi Deo, obsederant Tyrum. & tamen testatur Deus meruisse mercedem, & decernete, quod Aegyptum dabit illis in mercedem, ut intelligamus tam benignam esse bonitatẽ diuinam, etiam ordinando humana bella in seipsius Dei sequitatem, gaudeat se cõferre actionibus, quamuis iniquis, quod sint meritoriæ ab ipso Deo alicuius boni. Hinc n. documentum magnum habemus quod multo propensior est Deus ad conferendum bonis actionibus hominum, quod sint meritoriæ alicuius mercedis a Deo.

CAPVT VIII.

Opera uiuorum Christi membrorum esse meritoria uitæ æternæ.

COncedunt multi humana opera esse meritoria apud Deũ aliquorum bonorum, sed non uitæ æternæ, & propterea monstrandum superest in specie, quod opera uiuorum Christi membrorum sunt meritoria æternæ uitæ. Saluator noster Matth. 5. Gaudete, inquit, & exultate, quia merces uestra multa est in cœlis, perspicuum est enim quod in mercede cœlesti eorum qui patiuntur propter Christum, primum tenet locum beatitudo, quæ uocatur uita æterna. Matth. quoque 20. describendo mercedem datam operariis dicitur, quod acceperunt denarium, perspicuum est autem quod communis merces omnibus operariis in uinea Domini, est uita æterna. Paulus quoque 2. Tim. 4. scribit, Bonum certamen certaui cursum consumaui, fidem seruaui in reliquo reposita est mihi corona iustitiæ, quam reddet mihi Dominus iustus iudex. perspicuum est enim quod corona Pauli per se primo claudit beatitudinem, & nisi merces esset debita præmissis operibus, nequaquam uerificaretur, quod quatenus iudex Dominus reddet illi coronam, manifeste, enim uitam æternam sibi iure deberi propter relata opera docet. Idem quoque manifestat Dominus Matth. 25 describendo q̧ cum iudicabit mundum, pp opera misericordiæ dabit uitam æternã. Esuriui n. & dedistis mihi manducare, &c. concluditur. o Et ibũt hi in supplicium æternum, iusti uero in uitam æternã. Quod. n. a iudice datur ex diuersitate operũ, secundũ q̧ opera merẽtur datur, alioquin afferret non causam pro causa, ex his. n. manifestum est, nõnullorum hoium opera meritoria esse æternæ uitæ secundum sacras Scripturas. Et q̧ plus est, ex Mat. 20. habetur, operarios mereri illam ex conuentione. nam Origenes, Hieronymus, Augustinus, Gregorius, & Chrysostomus denarium omnibus datum exponunt beatitudinem communem Beatis.

CAPVT IX.

Modus quo opera nostra meritoria sunt æternæ vitæ.

TRadunt Theologi opera nostra esse meritoria æternæ uitæ, eo quod a charitate, a gratia gratum faciente, a spiritu sancto habitante in nobis procedunt, & docent q̧ quamuis opera humana, quatenus procedunt ex libero arbitrio non sint meritoria ęternę uitæ, nisi ex quadam congruitate, qua cõgruit homini recte utenti libero arbitrio in iis quæ Dei sunt, Deum largiri secundum affluentiam suæ gratiæ, quatenus tamen sunt a Spiritu sancto habitante in homine per gratiam & charitatem, sunt meritoria æternæ uitæ. Tum quia gratia, seu charitas est tanquam semen Dei. 1. Io. 3. cuius se extendit ad producendum fructum: ita q̧ quemadmodũ actioni seminis debetur naturali iure fructus, ita diuinæ gratiæ in anima, actionibus debetur fructus æternæ uitæ. Tum quia diuina gratia, ut Dominus dicit Ioan. 4 fit in homine habente illam, fons aquæ salientis in uitam æternam, ubi clare patet efficacia gratiæ in nobis ad ascendendum in uitam æternam. Et dicendo quod gratia data, fit in homine fons aquæ ascendẽtis in uitam æternam, docet quod mediante operatione ascendit in uitam æternam, nam quod fit in me post acceptam gratiam, me cooperante fit. Tum præcipue, quia uis Spiritussancti habitantis in hoie non est impar ad acquirendum æternam uitam, & ad efficiendum quod operibus eius in nobis debeatur æterna uita.

¶ Clarior aũt ac persuasibilior modus huiusmodi meriti est aperiendo, q̧ meritũ uitæ æternæ nõ est tã actio nostra, q̃ actio Christi capitis in nobis & per nos; supponendum est enim cum Apostolo ad Ro. 12. ad Eph. 4. & ad Col. 2. homines in gr̃a cõsistentes esse Christi capitis mẽbra uiua. Ita q̧ Chr̃s caput cum hominib. uiuis eius mẽbris nõ est sicut unũ corpus politicũ, quale est corpus ciuium reip. bene gubernatæ, sed constituit unũ corpus, quemadmodũ est unũ corpus naturale, quia Christus caput Spiritu suo uiuificat mẽbra sua, & per iuncturas, ac nexus spirituales unit mẽbra corporis, ut clare patet ex uerbis Pauli. Huic autẽ præsupposito adiunge, quod ẽt sacra Scriptura tradit, uidelicet & passiones & actiones uiuorum Christi mẽbrorũ esse passiones & actiones Chr̃i capitis. Et de passionibus qđẽ testat̃ ipse Chr̃s Act. 9. Saule, Saule, qđ me persequeris? cũ tñ ille persequeret mẽbra eius. Et Paulus ad Gal. 4. reuocat ad memoriã Galatarũ, q̧ Christus crucifixus fuit in eis, procul dubio in cruciatib. eorũ pro Chr̃o perpessis. De actionib. uero testat̃ Paulus, scribẽs Corin. in 13. c. secũdæ Epistolæ, An experimẽtũ quæritis eius q̧ in me loquitur Chr̃s? & uniuersaliter dicit ad Gal. 2. Viuo ego, iã nõ ego, uiuit aũt in me Chr̃s. Ex quibus hr̃, q̧ uerissime dicere

possum

possum mereor ego, iam non ego, meretur autem in me Christus, ieiuno ego, iam non ego, ieiunat autem in me Christus, & sic de aliis operationibus voluntariis, quas Christi membra vera exercent propter Deum. Et isto modo meritum æternæ vitæ non iam attribuitur operib. nostris quam operibus Christi capitis in nobis, & per nos. Ita quod hinc discernitur inter meritum æternæ vitæ in infantibus baptizatis, debetur æterna vita merito duntaxat Christi illo, quod meruit Christus in hac vita mortali degens, patiens & moriens, adultis autem proficientib. in gratia debetur æterna vita dupliciter: primo ex iure meriti Christi, quod in propria persona meruit: postea ex iure meriti Christi, quod Christus caput in adulto, & per adultum imperãdo meretur. Conuenit autem diuinæ liberalitati, vt vtroque modo communicet meritum æternæ vitæ adultis Dei filius, nam vt dicitur ad Roman. 8. prædiffiniuit eos conformes imagini filii sui. Conformiores autem sunt Christo habentes meritum vitæ æternæ vtroque modo quam primo tantum: nã illi Christo duplici iure debita fuit sua gloria, primo iure gratiæ unionis personalis, qua Verbum caro factum est, & hoc ius conuenit Christo sine eius merito. Deinde eadem gloria debita fuit Christo per meritum obedientiæ eius usq; ad mortem, dicente Paulo ad Phil. secundo. Factus obediens usq; ad mortẽ, mortem aũt crucis, propter quod & Deus exaltauit illum, &c. Chr̃o igitur duplici iure habenti gloriã, cõformiores reddimur duplici quoque iure acquirentes vitam æternam, videlicet & sine nostro merito per Christi in propria persona meritum, & cum nostro merito per Christi capitis in nobis, & per nos meritum. Et quemadmodum ad Christi excellentiam pertinet, q̃ etiam proprio merito acquisierit immortalem corporis vitam, & gloriã sui nominis &c. ita ad dignitatem membi Christi pertinet, ut cooperetur capiti suo ad acquirendam æternam vitam. Omnium.n. diuinissimum est, inquit Dion. ca. 3. cæle. Hierarch. Dei cooperatorem fieri. Et hinc quoque habes non esse superfluum nostrum mereri vitam æternam, quoniam est reddere vitam æternam esse nobis debitam alio modo seu altero iure: quemadmodum Christus meruit suam exaltationem, reddẽdo sibi eam altero iure debitam. Ad obiecta autem in oppositum postea respondebitur.

CAPVT X.

Valor operum existentium in peccato mortali.

QVamuis conueniamus in hoc, q̃ opera existentium in peccato mortali non sunt meritoria æternæ vitæ, nec sunt meritoria remissionis peccatorum, multũ tñ esse utilia homini subiecto peccato mortali, bona opera eorum ad remissionem peccatorum consequendã sacra tradit Scriptura. nã etsi non hñt vim meritoriam remissionis peccatorum: habent tamen vim impetrandi remissionem peccatorum: ita q̃ per modum supplicationis multum valent ad consequendum remissionem peccatorum a diuina largitate. Et quidẽ q̃ oratio multũ vtilis sit ad remissionẽ peccatorum consequendam testatur. Saluator, Luc. 18. inducens Publicanum orantem, Deus propitius esto mihi peccatori: sic.n. consequutus est veniã. De ieiunio vero testatur Ioel in persona Dei, Cõuertimini, inquit, ad me in toto corde vestro, in ieiunio, fletu & planctu: ibi.n. subiungitur, Quis scit si conuertatur Dominus, & ignoscat? De eleemosyna quoq; testatur Daniel, capitulo quarto, consulens Nabuchodonosor regi, Peccata tua eleemosynis redime: & ad Hebræos decimotertio scribitur, Beneficentiæ, & cõionis ne obliuiscamini, talibus.n. hostiis conciliatur Deus. Et idem est iudicium de peregrinationibus, afflictionibus, continentiis, & id genus reliquis.

¶ Supra hanc aũt vim simplicẽ, tradit sacra Scriptura maiorẽ quandam vim impetrandi in obseruatione vniuersorum mandatorum Dei. Ezec. enim 18. docemur, quod conuersio impij ad facienda mandata Legis terminatur ad remissionem peccatorum, dum dicitur, Et dixistis, non est æqua via Domini. audite ergo domus Israel, nunquid via mea non est æqua? Nonne viæ vestræ non sunt æquæ? cum .n. auerterit se iustus a iustitia sua, & fecerit iniquitatem, morietur in ea iniquitate quam operatus est: & cum auerterit se impius ab impietate sua, quam operatus est, & fecerit iudicium & iustitiam, ipse animã suam viuificabit, considerans.n. & auertens se ab omnibus iniquitatib. suis, quas operatus est, vita viuet. & nõ morietur: Quæ verba testantur, q̃ in hoc consistit viarũ Dei æquitas, ut sicut iusti auersio a iustitia ad opera iniqua terminatur ad mortẽ animæ, ita impij conuersio ad opera bona terminatur ad animæ vitã. Reuelatur.n. a Propheta, q̃ tam accepta est Deo cõuersio peccatoris quo ad opera (hoc est, ab operibus malis ad opera bona per Deum) ut Deus nõ recordetur omnium iniquitatum præteritarũ, quod est dare remissionem peccatorum, & vitam gratiæ.

¶ Ampliorẽ quoq; impetrandi vim huiusmodi operibus hominum subiectorum peccatis reuelauit Deus Isaiæ, cap. 1. Lauamini, mũdi estote, auferte malum cogitationum vestrarum ab oculis meis, quiescite agere peruerse, discite benefacere, quærite iudicium, subuenite oppresso, iudicare pupillo, defendite viduam & arguite me dicit Dominus. Si fuerint peccata vestra vt coccinũ, quasi nix dealbabuntur, & si fuerint rubra tanquam vermiculus, velut lana alba erunt. Ex quibus discimus, tantam esse Dei largitatem, ut a sordibus conuersis ad iustitiæ & misericordiæ opera seipsum obtulerit arguendum Deum, si non remittat peccata præterita.

¶ His diuinis ergo reuelationibus habemus, bona quod impiorum opera non solum sunt utilia ad remissionem peccatorum, sed quod cum ex corde redeunte ad Deum prodeunt, ita comitem habent diuinam benignitatem, ut & terminentur ad remissionem peccatorum, & tanquam ex conuentione impetrent illam. Vere benignissimus erga nos est Deus prouidendo, ut quã in statu peccati mereri non possumus remissionem peccatorũ, impetrare oratione, ieiunio, eleemosynis, aliisque bonis operib. valeamus. In hoc enim immensa charitas diuina ergà peccatorum salutem commendatur, ut etiam nostris quamuis impiorũ bonis operibus vim impetratoriam remissionis peccatorum largiri dignata sit. Et præter hæc (ut in capite septimo, ex verbis Ezechielis monstrãdum est) sunt meritoria alicuius temporalis Boni a Deo. Ex quibus patet inducendos esse peccatores ad bona opera, quia vere utilia sunt ad remissionem peccatorum impetrandam & assequendam, cum deuota mente fiunt.

CAPVT XI.

Opera nostra esse satisfactoria pro peccatis.

QVia Lutherani satisfactionem auferunt ab operib. nostris, super est declarandum quid Ecclesia de hoc sentiat. Distinguendum in primis est de statu, in quo sunt opera, an in statu peccati mortalis, an in statu gratiæ, & rursus, de satisfacere pro peccatis, vel quo ad culpam, uel quo ad pœnam. Dicimus itaque primo, quod nulla nostra opera sunt satisfactoria pro peccatis nostris quo ad culpam, quia nec facta in statu peccati mortalis faciunt Deo satis pro offensa, ut patet: & facta in statu gratiæ præsupponunt culpam, seu offensam abolitam ex diuina gratia ex satisfactione Christi, qui fecit Deo satis pro offensis, quibus offendimus Deum, offerendo vitam propriam in ara crucis.

¶ Dicimus secundo, quod nulla opera nostra in statu peccati mortalis sunt satisfactoria Deo pro pęna debita peccatis nostris quamuis prius abolitis in sacrmento pęnitentiæ. Et ratio in promptu est, quia cum remittitur a Deo peccatum quo ad offensam, fit peccator de inimico amicus Dei, & consequenter non remanet puniendus hostiliter (quod esset puniri pœna inferni) sed si non tam copiosum diuinæ gratiæ donum collatum tunc est, ut cum remissione culpæ remissa sit tota pœna, remanet obligatus ad amicabiliter soluendum residuum pœnæ: & propterea si in residuum lapsus est, & iterum factus est inimicus Dei, antequã illud residuum pœnæ solueret, opera eius quia sunt opera in statu hostili, non possunt amicabiliter exoluere, quod est non posse satisfacere pro illa pœna.

¶ Dicimus tertio, quod opera perseuerantis in amicitia Dei nullum habent impedimentũ ad hoc quod sint satisfactoria pro illo residuo pœnæ. Et in hoc errant Lutherani dupliciter primo dicendo, q̃ cum remittitur peccatum quo ad offensam. remittitur quoque quoad pęnam omnem: ita quod non remanet obligatus ad pœnam consecutus peccati veniam a Deo. Hoc enim manifeste contrariatur sacræ Scripturæ, docenti secundo Regũ duodecimo, quod quamuis Dauid consecutus fuerit remissionẽ peccatorum, dicendo, Peccaui Domino, non tamen consecutus est remissionem totius pœnæ, sed remansit obligatus ad pœnas multas, ut Scriptura testatur. Deinde errant, quod tollũt ab operibus viuorum Christi membrorum vim satisfactoriam pro pœna non remissa. Hoc enim contrariatur efficaciæ Christi capitis in nobis, nam satisfacio ego, iam non ego, satisfacit autem in me Christus, contrariatur & Ecclesiæ catholicæ usui, quo consueuit salutares satisfactiones imponere per ministerium sacerdotum verè pœnitentibus & confessis.

CAPVT XII.

Responsio ad obiectiones in capitulo quinto scriptas.

SVperest obiecta diluere. Prima autem obiectio fuit sumpta ex sufficientia meriti & satisfactionis Christi. Respondemus meritum Christi fuisse sufficientissimum, & satisfactionem

eius sufficientissimam pro peccatis non solum nostris, sed totius mundi, originalibus, mortalibus & venialibus, iuxta doctrinam 1. Ioan. 2. & propterea non ex insufficientia meriti, aut satisfactionis Christi opera uiuorum Christi membrorum meritoria ac satisfactoria apponuntur, sed ex affluentia meriti Christi communicatur membris eius uiuis, ut illorum quoque opera sint meritoria & satisfactoria. maior enim gratia Christi nobis confertur communicando nobis, quod ipse caput nostrum in nobis, & per nos tanquam membra sua mereatur & satisfaciat, quam si meritum duntaxat Christi in propria persona participaremus.

¶ Cum autem obijcitur id quod est proprium Christi non esse nobis attribuendum, respondemus quod non est nobis attribuendum eo modo, quo est proprium Christo: potest tamē nobis alio modo attribui, uidelicet per cōmunicationem, sicut quod est proprium Deo nulli est attribuendum eo modo, quo est proprium Deo potest tamen per communicationem ab alijs, participari. Verbi gratia, uidere diuinam essentiam, est propriū Deo (nulla siquidem creatura potest uidere Deū sicuti est, sed solus suapte natura uidet seipsum) potest tamen ex gratia communicari uidere Deum, participatiue, & sic communicatur beatis omnibus. Sic in proposito mereri uitam æternā est proprium Christo, intelligendo mereri ex proprijs uiribus, quod tamen potest communicari membris eius uiuis, nō ut mereantur ex proprijs uiribus, sed ut mereantur ex uirtute capitis Christi, & similiter intellige de satisfactione.

¶ De merito autem remissionis peccatorum non oportet respondere, quia iam diximus hoc non communicari uiuis Christi membris, eo quod opera eorum præsupponunt remissa fuisse eis peccata: nullus autem meretur id quod præhabet: sed omne meritum est rei nō habitæ. Et hæc est ratio, quare Christus communicat membris suis mereri augmentum gratiæ & cœlestem beatitudinem, & non communicat eis mereri remissionem peccatorum, quia uidelicet beatitudine æterna carent membra Christi in hac uita, remissionem autem peccatorum iam habuerunt in hoc ipso, quod fuerunt facta membra Christi, nullus autem meretur quod habet, sed quod sperat. Ex quibus clare apparet, quod nihil detrahitur merito aut satisfactioni Christi per merita & satisfactiones nostras, sed extenditur gratia meriti & satisfactionis Christi per seipsummet ad seipsummet Christum, ut caput, operantem in membris suis & per membra sua.

¶ Ad authoritates uniuersas sonantes, quod nō meremur per nostra opera remissionem peccatorum, non oportet respondere, quia in hac conclusione omnes conuenimus. Ad authoritates uero inductas ad probandum, quod non meremur uitam æternam per opera nostra respondendum est. Et ad illud quidem quod affertur ex Apostolo ad Roma. Donum Dei uita æterna, respondemus, quod utique nos hoc dicimus & docemus, quoniā donum Dei gratiæ gratum facientis est tum nos esse membra Christi, tum ex uirtute Christi capitis in nobis, mereri uitam æternam, non enim dicimus, quod ex operibus nostris, quatenus à nobis sunt, sed quatenus a Christo in nobis & per nos sunt, meremur uitam æternam.

¶ Ad id uero quod obijcitur ex documento Christi, Dicite, serui inutiles sumus, cum eadem distinctione respondetur, quod nos quantumcunque omnia Christi præcepta impleamus, quatenus impleamus ea ex nostro libero arbitrio, inuenimur serui inutiles ad ea, quæ sunt domus patris cœlestis, inuenimur inutiles ad ea quæ sunt politiæ nostræ, quæ in cœlis est, qualia sunt remissio peccatorū gratia Spiritussancti, charitas, & cętera propria filij Dei. Et in promptu ratio est, quia nos quatenus a nobis operantes, sumus tamen infimi, ut non possimus ascendere ad conferēdum aliquid supremo ordini approbatorum bonorum filiorum Dei. Cum qua tamen ueritate stat, quod nosmet, quatenus ex Christo in nobis capite sumus operantes, ut illius mēbra uiua, multum conferre possumus per nostra opera politiæ cœlesti & paternæ domui: quia ut sic sumus eleuati in ordinem filiorum Dei, nec ut sic sumus inutiles, sed membra utilia paternæ domus & cœlestis politiæ.

¶ Et si ex hoc Christi documento argumentū fiat contra utilitatem iustorum operum in statu peccati mortalis ad impetrandum remissionem peccatorum, iuxta scripta superius in ca. 10. si inquā fiat argumentum ad inferendum, quod bona opera nō sunt utilia ad impetrandum remissionem peccatorum, respondendū est quod orationes, ieiunia, eleemosynæ, & alia iusta opera impiorum, quatenus ab ipsis procedunt, non sunt utilia ad remissionem peccatorum impetrandum, sed quatenus afflata diuina benignitate ordinante ad impetrandam remissionem peccatorū, sunt ualde utilia ad impetrandū illam: propter hoc. n. apud Ezechielem appellantur uiæ Dei, & non uiæ nostræ: prouidit siquidem diuina bonitas ut multa impetremus, quæ nūquam meruimus: dedit diuina bonitas, (ut Christus Esaias, Ezech. & Apostolus ad Heb. testantur) bonis operibus redeuntiū ad Deū uim impetratoriā remissionib. peccatorū a diuina misericordia per Christi meritū. Ex hac parte ieiunia, orationes, eleemosynæ & reliqua iusta opera peccatorum utilia sunt non ad merendum, non ad satisfaciendum, sed ad impetrandum remissionem peccatorum. Et hæc puto sufficere ad intelligendum materiam hanc, quæ in quæstionem uertitur de fide & operibus, ad Dei omnipotentis gloriam & piorum consolationem Romæ, die 13. Maij, 1530.

TRACTATVS DVODECIMVS,

De communione sub vtraque specie, de integritate Confessionis, de inuocatione Sanctorum aduersus Lutheranos, ad Clementem VII. Pont. Max. in quatuor capita diuisus.

1 *Nequaquam illicitum esse populo Christiano sub altera tantum specie communicare.*

2 *De integritate confessionis, quo ad omnia peccata.*

3 *Post peccati ueniam accessoriam quoque esse satisfactionem pro peccatis, & eam fieri posse nostris operibus.*

4 *De inuocatione Sanctorum.*

PROOEMIVM.

PERTINAX Lutheranorum animus prætextu conscientiæ, Clemens septime Pontifex Maxime, erga communionem populi sub utraque eucharistiæ specie, confessionemque non omnium peccatorum, ac negatam satisfactionē, nec non inuocationem sanctorum, inuitet me ad scribendum de his non absolute, sed quatenus pendet ex sacra Scriptura, quoniam ipsi solius sacræ Scripturæ authoritatem suscipiunt, & profitentur se illi inniti. Et quamuis pertinacibus non proderunt nostra hæc, speramus tamen utilia fore tum ad retrahendum alios, ne illos imitentur: tum ad consolandum fidelium mentes uidere enim in sacra Scriptura falsitatem eorum, quæ hæretici iactantes se professores sacri Euangelij docent, non paruum solatium fidelibus confert. Et quamuis hæc pro Ecclesia catholica scripserim, ad tribunal tamen beatitudinis tuæ non minus hæc quam reliqua mea omnia refero.

CAPVT I.

De communione sub utraque specie.

LVtheranis non sat est ipsos communicare sub utraque specie, sed nequeunt flecti ad dicendum, licitam esse communionem sub altera tantum specie, quia tum ex usu Christi, tum ex præcepto eiusdem communicandum est sub utraque specie. Proinde opus est discutere secundum Scripturas sacras utrunque, ut uidelicet manifestemus nec ex usu Christi, nec ex præcepto eius illicitum esse populo communicare sub altera tantum specie. hoc siquidem patefacto, clarum erit non teneri populum ex diuina lege ad communionem sub utraque specie.

¶ Quia igitur Saluator noster in ultima Cœna instituens sacramentum Eucharistiæ, usus est hoc sacramento sub utraque specie, communicando Apostolos (ut Euangelistæ testantur) hinc infertur, quod sacerdos non nisi sub utraque specie dare debet Eucharistiam, debet enim sacerdos dare Eucharistiam, quemadmodum dedit illam Christus. & similiter debemus omnes cōicare, quemadmodum communicauerunt Apostoli.

¶ Nos autem facile manifestamus usum Christi & Apostolorum, non habere uim legis, quod simili modo distribuatur populo Eucharistia nam si ille usus Christi uim legis haberet, non obligaremur ad quædam in usu illius distributionis seruata, & ad quædam non, sed ad omnia in illo usu seruata. perspicuum autem est, nos non obligari ad omnia illa in distributione facta a Christo: ergo nec tenemur distribuendo Eucharistiam seruare hoc unum, uidelicet dare sub utraque specie. Quod enim nō teneamur ad seruandum omnia, patet, tum quia Christus fregit, fractamque dedit speciem panis: ridiculum autem est dicere, quod sacerdos teneatur dare hostiā fractam: tum quia Christus distribuendo, non immisit in ora Apostolorum Eucharistiam, sed dixit, Accipite & comedite, ridiculum autem est dicere, quod sacerdos teneatur non immittere Eucharistiam in os communicantis, sed dare in manum illius, ut ipse se cōmunicet: tum quia Christus distribuit hoc sacramentum Apostolis post Cœnā, plane aūt quod ridiculū est dicere quod teneamur cōicare post Cœnam, illicitumque sit dare Eucharistiam ieiunis: tum quia Christus dedit Eucharistiam sub specie panis azymi. & tñ uniuersalis Ecclesia fatetur nō esse illicitum Eucharistia uti siue in azymo, siue in fermentato. Ex his enim omnibus clare patet, quod distributio Eucharistiæ, qua usus est Christus, non habet uim legis, statuentis ut similiter fiat distributio a nobis.

¶ At si quispiam contenderit in hoc vno imitandã esse Christi distributionem, quòd sub vtraque specie dedit Eucharistiam, animaduertat Christum dedisse sub vtraque specie Apostolis solis, & non dedisse septuaginta Discipulis, nec multitudinem eorum, qui credebant in illum, vt vel ex hoc liãt sit inferre ab exemplo Christi, ergo successoribus Apostolorum danda est Eucharistia sub vtraque specie, non enim plus inferri potest ex Christi distributione non igitur inferri potest, ergo vniuersis Christianis danda est Eucharistia sub vtraque specie. Patet itaque quod ex sensu Christi non potest inferri illicitam esse communionem populi sub altera tantum specie. Et multo minus inferri hoc potest ex vsu Ecclesiæ Corinthiorum, cuius meminit Paulus in 1. Epistola ad Corinthios, vsus enim vnius particularius Ecclesiæ non statuit legem Ecclesijs alijs. Hæc de vsu.

¶ Discutienda sunt deinceps præcepta Christi iam ante institutionem Eucharistiæ, quam in ipsa institutione promulgata. Primum itaque præceptum ex verbis Domini. Ioan. 6. olim assumptum est a Bohemis ait enim Christus, nisi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius sanguinem, non habebitis vitam in vobis. Quid, inquiunt, clarius? Eodem enim modo necessitatem communicandi sub vtraque specie promulgat, quo promulgauerat necessitatem Baptismi: nam quemadmodum de baptismo dixerat Io. 3. Nisi quis renatus fuerit ex aqua & spiritu, non potest introire in regnum Dei: ita de Eucharistia dicit. Nisi comederitis carnem filij hominis, & biberitis eius sanguinem, non habebitis vitam in vobis.

¶ Nos autem dicimus hæc Christi verba non esse secundum genuinum sensum intelligenda de vsu Eucharistiæ, imo nec posse intelligi salua Christiana fide de cibo & potu sacramentali. Et hoc facile manifestatur, ex eo quod si intelligerentur de Eucharistia, tolleretur Baptismi sufficientia ad salutem, pari siquidem modo hæc necessitatem sonant edendi carnem & bibendi sanguinem filij hominis, quo sonant illa alia Domini verba, necessitatem nascendi ex aqua & spiritu, & propterea manifeste sequitur, quod si in illis verbis indicitur necessitas sumendi Eucharistiam, non sufficit Baptismus ad salutem, sed ad hoc quod aliquis habeat vitam, oporteret & baptizari, & sumere Eucharistiam. Cuius contrarium non solum in simbolo fatemur, confitentes vnum baptisma in remissionem peccatorum: sed Dominus in Euangelio dicit. Qui crediderit, & baptizatus fuerit saluus erit, & Paulus Apostolus ad Tit. 3. Saluos inquit, nos fecit per lauacrum regenerationis. Quia igitur idem est asserere verba illa Christi, Io. 6. intelligi de cibo, & potu sacramenti Eucharistiæ, & negare baptismi sufficientiam ad salutem, clare patet uerba illa nec intelligi posse de cibo, & potu Eucharistiæ, & propterea inde non habetur præceptum ad sumendum Eucharistiam sub vtraque specie. Discutere autem quis sit germanus sensus illorum Christi verborum, non est præsentis negotii, nam sat est proposita quæstioni nosse, quod non loquitur ibi dominus ad literam de sacramentali cibo & potu.

¶ Superest demum discutere præcepta Christi promulgata, quando instituit Eucharistiæ sacramentum. Vide Euangelia omnia, nullum inuenies in illis de Eucharistia præceptum, nisi apud Lucam immediatè post Eucharistiam sub specie panis, Hoc facite in mei commemorationem. Apud tamen Paulum Apostolum primæ ad Cor. 11. duo præcepta leguntur data a Christo in institutione Eucharistiæ, alterum immediate post Eucharistiam sub specie panis, Hoc facite in mei commemorationem: alterum immediatè post Eucharistiam sub specie vini, videlicet, Hoc facite quotiescunque biberitis, in mei commemorationem.

Quæ præcepta si perspicacius fuerint considerata, nullum secum ferunt mandatum de communione sub vtraque specie, vt patet discutiendo singula. Præceptum enim immediate post speciem panis tam apud Lucam quam apud Paulum manifeste refertur ad Eucharistiam sub specie panis, vt ipse contextus testatur præceptum autem apud solum Paulum scriptum de institutione Christi in Eucharistia sub specie vini, limitatur manifestissime ad vices, quibus, bibimus in commemorationem Christi, ita quod non est præceptum absolute, sed est præceptum ex suppositione, videlicet si biberimus in Christi memoriam, faciamus hoc quod fecit Christus. Non igitur præcepit, ut bibamus in eius memoriam, sed præcipit vt quoties in eius memoriam biberimus, faciamus quod fecit ipse, hoc est, quoties vtimur calice Eucharistiæ, sacrificemus hoc bibere namque manifeste significat vsum calicis, & consequenter facere distinctum, contra bibere significat consecrare: hoc præcipitur enim ad literam, vt associetur vsus calicis, sacrificio calicis. Et ex hoc ipso, quod similem associationem non præcipit circa vsum Eucharistiæ sub specie panis, insinuauit ꝙ vsus quidem calicis illius esset seorsum a sacrificio, vsus vero sub specie panis licitus, vt sitius Ecclesiæ seruat, non reseruando Eucharistiam sub specie potus, sed duntaxat sub specie panis, & pro infirmis, & pro communicantibus extra Missarum solemnia.

¶ At si quispiã cõtenderit, ꝙ hoc præceptum directe obligando sacerdotes, consequenter obligat populum. Nam ex eo quod bibentibus in Christi memoriam præcipitur, Hoc facite, manifeste sequitur, quod sacerdotibus celebrantibus Missas (quos constat bibere in Christi commemorationem) præcipitur. Hoc facite. sed sub hoc Facite, comprehenditur etiam dare alijs calicẽ, quia comprehendit omnia, quæ Christus fecit circa calicem, ergo ex hoc precepto sacerdos tenetur, quoties ipse bibit, dare alijs calicem, ac per hoc alij tenentur accipere, & bibere. Aduertat hoc argumento vtens imprimis ad textum literæ, quia contextus literæ non quadrat hic sensus. Nam in litera, hoc facite, distinguitur contra bibere, ac per hoc conficere sacramentum distinguitur contra usum sacramenti, ac per hoc non tam ample in hac litera extenditur, hoc facite, sed ex ipso contextu restringitur ad demonstrandum ipsum sacrum, ut distinguitur contra usum sacramenti, eo ipso quod distinguitur contra vsum calicis. Quæcunque igitur spectant ad usum calicis, comprehenduntur hæc sub bibere, & quæ spectant ad ipsum sacramentum comprehenduntur sub facere hoc, secundũ suauẽ contextus sensum, perspicuum autem est, quod dare alijs calicem, spectat ad usum sacramenti, & non ad sacramentum ipsum. Non igitur comprehenditur in hac litera sub hoc facite, dare alijs calicem. Aduertat deinde quod Lutherani non constarent sibijpsis, dicendo sic, quia ex hoc argumento sequitur manifeste, quod sacerdos celebrans tenetur dare calicem omnibus præsentibus, si hoc facite, comprehenditur etiam dare sacramentum, ut Christus dedit, nã Christus dedit omnibus præsentibus, constat autem Lutheranos hoc non seruare, non igitur obligatur Christianus populus ad bibendum sacramentum Eucharistiæ ex hoc Christi præcepto, secundum planum suauissimumque literæ sensum. Et quia nullibi nisi in allatis locis habetur in sacra scriptura mandatum aliquod de communione Eucharistiæ, manifestum est quod non tenetur Christianus populus ex præcepto in diuino iure scripto ad communionem sub utraque specie. voluntarie igitur, & non authoritate Scripturæ prædicatur illicitam esse communionem sub specie panis tantum. Et hoc sufficit aduersus Lutheranos, solos sacræ Scripturæ authoritatem suscipientes. Hæc de communione populi sub altera tantum specie.

CAPVT II.

Et integritate confessionis quo ad peccata omnia.

CONfiteri peccata mortalia omnia, quæ quis admisit, Lutherani non solum negant esse necessarium, sed affirmant repugnare sacræ Scripturæ, & esse impossibile, quia scriptum est, Delicta quis intelligit?

¶ Nos autem dicimus haberi ex Euangelio confessionem peccatorum mortalium omnium, & non obstare Prophetæ sententiam allatam. Quod enim peccata omnia contiẽda sunt in sacramentali confessione, ex ipsa forma ministrandi sacramentum pœnitentiæ tradita a Christo, quando instituit hoc sacramentum, Ioan. 20. manifestatur, ait enim Christus Apostolis, Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis, & quorum retinueritis, retenta sunt. In quibus uerbis datur a Christo ministro sacramenti facultas duarum actionum, uidelicet remittendi, uel retinendi peccata quorumcunque, & ex hoc ipso, quod ministro committitur facultas discernendi an remittenda, an retinenda sint peccata cuiusque pœnitentis, manifeste sequitur, quod oportet ministrum (nisi cecus ministrare uelit) nosse si in pœnitente est aliquod peccatum retinendum, quod est nosse, si in pœnitente est aliquid impediens remissionem. nam omne peccatum retinendũ impedit remissionem cuiuscunque peccati hominis confitentis, quia non potest simul unum peccatum remitti, & aliud retineri, nam mortalia peccata quæcunque unius hominis connexa esse tam quo ad remissionem, quam quo ad retentionem, & relatiue ad Deum, & relatiue ad Christi ministrum, perspicuum est. Et relatiuè quidem ad Deum patet ex eo, quod ille cui remittitur a Deo peccatum, amicus Dei constituitur, iuxta illud, Beatus vir, cui non imputauit Dominus peccatum, ille autem, cuius retinet peccatum, & manet in peccato uno, inimicus Dei est, vtpote omnium reus, iuxta illud Iac. secundo, qui in uno offendit, reus omnium factus est. Ex hoc autem quod tam remissio, quàm retentio diuina est peccatorum mortalium omniũ, quæ quis habet manifeste sequitur, quod etiam tam remissio quam retentio quæ fit a Christi ministro, debet esse non aliquorũ peccatorum mortalium confitentis, sed omnium, quia tam remissio, quam retentio ministri debet esse talis, ut remissioni assistat diuina remissio, & retentioni assistat diuina retentio, alioquin non uerificarentur Christi uerba. Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis, & quorum retinueritis, retenta sunt. Non uendicaret autem sibi remissio ministri, assistentiam remissionis diuinæ, si discordaret a remissione diuina, discordaret autẽ si Deo

remittente omnia, uel retinente omnia, minister quoque non remitteret omnia, vel non retineret omnia, ad hoc autem ut minister uel remittat omnia, vel retineat omnia, oportet ministro innotescere omnia, nisi cæcus ac temerarius remissor, uel retentor sit, & quoniam ministro Christi peccata pœnitentis per ipsius confessionem propriam innotescunt, consequens est, ut oporteat confitentem confiteri omnia sua mortalia peccata. Vide, examina, & libra prudens lector, quæ diximus, & perpendes ex ipsa institutionis forma in Euangelio scripta, haberi confessionem omnium peccatorum.

¶ Superest diluere obiecta a Lutheranis distinguendo de confessione uel absolute, uel ut est actus humanus. Est autem confiteri omnia absolute, nullum peccatum inconfessum relinquere, confiteri uero omnia, ut confessio est actus humanus, est confiteri omnia, quorum confessio subest humanæ facultati. Vnde ex hoc quod delicta nullus ad plenum intelligit, esto quod impossibile sit hominem confiteri absolute omnia peccata sua (quoniam ignota relinquit inconfessa) non tamen hinc sequitur, quin confessione humana possit quis confiteri omnia peccata sua, quoniam sub integritate confessionis humanæ non comprehenduntur omnia peccata absolute, sed duntaxat nota, & quorum quis memoriam habet, non oblita & incognita confiteri non subest facultati humanæ. Et quia perspicuum est sub lege tam diuina, quam humana actionem nullam exigi ab homine, quæ non sit in hominis potestate, ideo cum ex Euangelio habetur, confessionem omnium peccatorum requiri ad sacramentum pœnitentiæ, non est sermo de confessione omnium peccatorum absolute, sed de confessione omnium peccatorum, ut subest facultati humanæ, quod est dicere, vt pœnitens confiteatur omnia peccata sua, non ignota nec oblita. Hæc de confessione omnium peccatorum.

CAPVT III.

De satisfactione.

SAtisfactionem pro peccatis, quæ tertia pars pœnitentiæ ponitur, Lutherani negant, tum quia non habetur ex sacra Scriptura, tum quia opera nostra non sunt meritoria, nec satisfactoria.

¶ Nos autem dicimus ex sacra Scriptura haberi, necessariã quandoque esse post veniam peccati satisfactionem pro peccato, eãque fieri posse operibus nostris. Et quidem post consecutam veniam peccati, satisfactionem quandoque superesse pœnę pro peccato, testatur duplex modus, quo Deus remittit peccatum. Legimus enim Deum quandoque remittere peccatum, quo ad culpam, & quo ad pœnam, ut patet tum in latrone, cui dicit, Hodie mecum eris in Paradiso, tum in remissione peccatorum, quæ fit Baptismo, gratia siquidem baptismalis sola sufficit ad salutem æternam, si antequam baptizatus moriatur, nouum peccati obicem non ponat ultimo Baptismi effectui, qui est uita æterna. Et in huiusmodi remissionibus perspicuum est non esse opus satisfactione. Legimus quoque, Deum quandoque remittere peccatum, & non remittere totam pœnam peccati, ut patet secundo Regum duodecimo, ubi clare legimus quod arguente Nathan Propheta Dauidem de adulterio simul & homicidio, & dicente Dauide, Peccaui Domino, respondit Nathan, Etiam Dominus transire fecit peccatum tuum, & non morieris, veruntamen filius, qui natus est tibi, morietur. Ex his enim patet Deum remisisse peccatum & quo ad culpam, & quo ad aliquam pœnam non remisisse aut quo ad punitionem Dauidis in morte filij, nec vt subiuncta in capitulo decimosexto testantur, quo ad punitionem eiusdem in publica violatione uxorum a proprio filio, nec quo ad punitionem eiusdem in perpessione mali ex domo propria, nam propter hoc peccatum passus est ab Absalon filio suo, omnes siquidem pœnas has ex parte Dei Nathã Propheta comminatus est propter illud peccatum Dauidis. Ex hoc igitur, ꝙ Deus remittit quandoque peccatum, & tamen post peccati ueniam restat, qui peccauit adhuc puniendus, manifeste dicimus Deum quandoque remittere peccatum, & non remittere totam pœnam pro peccato debitam. Hinc ergo nascitur necessitas exsoluendi illud pœnæ reliquum, quod Deus non remisit remittendo peccatum.

¶ Quia autem hmôi reliquæ pœnæ exolui possunt dupliciter (uel satisfaciendo) & Dauid exoluit satisfaciendo, nã non ipse intulit sibiipsi quas debebat pœnas, sed Deus intulit eas illi, superest ostendere ex Scriptura, ꝙ hmôi reliquias pœnæ possumus satisfaciendo exoluere. Lege in Euan. Matth. c. 3. & inuenies Ioannem Baptistam prædicantem duo alterum, Pœnitentiam agite, alterum, Facite fructum dignum pœnitentia. Quorum primum spectare ad ipsum peccatũ Græca dictio apertius manifestat, dũ simplicem pœnitendi actum significat. Secundum aũt uerba ipsa testantur ad nostra opera pœnitentiam consequentia pertinere fructus enim pœnitentiæ sonat opus proueniens à pœnitentia, vt a radice, seu arbore. Et ex eo quod non dicit, Facite fructum dignum innocentia, seu fructum dignum iustitia, seu fructum dignum bonitate, sed fructum dignum pœnitentia, manifestum fit, quod de fructu digno pœnitentia formaliter (hoc est quatenus pœnitentia) loquitur, vt videlicet faciant fructum dignum radice internæ pœnitentiæ. Perspicuum autem est ex eo ꝙ pœnitentia est præteritorum peccatorum, ꝙ fructus dignus pœnitentia est opus restaurans ea, quorum est pœnitentia, hoc est reparans ea quæ omisisse, vel commisisse nos pœnitet, hoc autem vocamus satisfacere pro peccatis, pro quanto in hoc comprehenditur deletio omnium malorum, quæ in pœnitente remanserũt ex peccato, quorum vnum est reatus reliquæ pro peccato pęnæ. Si enim pœnitentia non fructificat reparationem omnium perditorum per peccatum, nequaquam ad fructus dignos seipsa extenderetur, quoniam suapte natura exigit, vt ad perfectum ducatur quod ipsa inchoauit, & clarum est ad perfectum non duci donec superest aliquid ex peccato soluendum.

¶ Ex authoritate itaque sacræ Scripturæ habetur, quod quãdoque post veniam peccati opus est satisfactione, quæ fit per opera, qui sunt fructus digni pœnitentia.

¶ Quod vero obiicitur de nostris operibus, quòd nec meritoria, nec satisfactoria sunt, indignum censeo discussione nona. Nam scriptura plena est sententiis sonantibus, tum opera nostra non sunt meritoria, tum quod opera nostra sunt meritoria, & perspicuum est has duas sententias non sibinuicem aduersari, sed esse sensum, quod opera nostra quatenus sunt ex nobis non sunt meritoria, & consequenter nec satisfactoria, quodque opera nostra, quatenus ex diuina sunt gratia & præueniente, & subsequente, & perficiente, sunt meritoria, & consequenter satisfactoria. Et ambo tã clare habentur in innumeris Scripturæ locis, ut apud exercitatos in sacris literis luce meridiana clariora sint, & propterea pertranseo. Hæc de satisfactione.

CAPVT IIII.

De inuocatione Sanctorum.

LVtherani inuocationem Sanctorum aiunt ex Scriptura nõ haberi. Et quamuis non putem eos loqui de inuocatione sanctorum Angelorum, sed sanctorum hominum, tutiorem tamen eligendo partem declarabimus summarie, primum de sanctis Angelis, deinde de sanctis hominibus quæ habentur in Scriptura de inuocatione eorum.

¶ Et quidẽ ꝙ Angeli intercedant pro nobis, clarè patet Zach. 1. vbi Angelus dicit Deo, Domine exercituum, vsquequo nõ misereberis Hierusalem & vrbium Iuda, quibus iratus es iam septuaginta annos? Matth. quoque 18. Dominus dicit Angelos curam agere pusillorum, qui contemnuntur. Videte ne contemnatis vnum ex pusillis istis, dico enim vobis, quod Angeli eorũ in cœlis semper vident faciem Patris mei, procul dubio ad patrocinium præstandum pusillis contemptis.

¶ Quod autem inuocandi a nobis sint sancti Angeli, habetur in primis ex Gen. 32. vbi Iacob inuocauit Angelum ad benedicẽdum sibi. Non dimittam, inquit, te nisi benedixeris mihi. Deinde ex Dan 7. vbi Daniel de seipso dicit. Accessi ad vnum de assistentibus, & veritatem quærebam ab eo. Nec est dubium, ꝙ de sanctis Angelis assistentibus loquitur. Ad Hebræos quoque c. 1. de sanctis Angelis dicitur, quod omnes sunt administratorii spiritus, qui in ministerium mittuntur, propter eos qui hæreditatem capient salutis. Ex hoc enim quod Deus disposuit gubernare nos per medios Angelos, non propter se Deum, sed propter nos hæredes vitæ æternæ, ordinatie intelligitur, ut nos inuocemus sanctos Angelos tanquam medios inter nos & Deum, nisi vsque adeo desipere liceat, vt dato principe, seu curiæ aduocato peregrino, vel pupillo, negetur simul disponi vt peregrinus, aut pupillus inuocare possit patrocinium aduocati dati.

¶ Quocirca inuocationem sanctorum Angelorum vtpote manifestam secundum sacras Scripturas relinquendo, ad inuocationem sanctorum hominum transeamus. Duob. modis inuocare consueuimus sanctos, vel directe eos rogando, puta, Sancte Petre, ora pro nobis, vel rogando Deum per Sanctorum merita, ut in canone Missæ Ecclesia consueuit rogare, dicendo. Quorum meritis precibusque concedas, &c. Vtroque autem modo ex sacra Scriptura haberi inuocationem Sanctorum dicimus. Et quidem quod animæ Sanctorum intercedant pro nobis, habetur ex Apo. c. 6. Vidi sub altari animas interfectorum propter verbum Dei, & clamabant voce magna, dicentes, Vsquequo Domine sanctus, & verus non iudicas, & vindicas sanguinem nostrum de his, qui habitant in terra? Ex hoc enim quod animæ Sanctorum orant Deum contra malos habitantes in terra, manifeste dicimus quod multo magis orant pro salute electorum, quanto propensior est voluntas Sanctorum ad bonum nostrum, quam ad

malum

malum nostrum. Rursus Luc. 16. reuelauit nobis Dominus, q diues in inferno intercessit pro fratribus suis in hac vita manentibus ex hoc enim reuelatum esse insinuauit, q multo magis sanctæ animæ intercedunt pro salute suorum. Nam si diues, cui dum esset in hac vita, nulla fuit cura salutis fratrum, in tormentis positus etiam importuno supplicat pro salute fratrum, multo magis sancti viri, quorum in hac vita studium fuit circa salutem fratrum, exuti carnem, iamque beati continuant charitatis effectum, & intercedunt pro salutu fratrum.

¶ Quod autem a nobis inuocandi sint, ex scriptis Matth. 27. habetur. Scribitur. n. ibi q multa corpora Sanctorum, qui dormierant, surrexerunt, & venerunt in sanctam ciuitatem, & apparuerunt multis. Hinc enim habetur, q Deus post Christi resurrectionem gubernat, instruendo nos non solum per sanctos Angelos, sed etiam per sanctos homines, non enim vane apparuerunt multis, sed ad instruendum eos de vero Messia, deque illius resurrectione. Ex hoc enim quod vsque ad tempus illud gubernauit nos per Angelos sanctos, & non per homines sanctos, & tunc incepit gubernare nos per sanctos homines, insinuauit noua se habuisse media in gubernatione electorũ. Et nisi ordinis gubernationis diuinæ erga nos, adiunctos ex merito passionis, & resurrectionis Christi, sanctos homines manifestare voluisset Deus misisset Angelos in Hierusalem ad apparendum multis & instruendos illos, sed ex eo quod non solum per medios Angelos in sepulchro apparentes mulieribus, sed etiam per sanctos homines apparentes multis in Hierusalem manifestauit resurrectionem Christi, insinuauit quod ad ea quæ sunt nostræ æternæ salutis ministerio Angelorum adiunxit ministerium hominũ beatorum. Et hinc ulterius sequitur, quod ex ipso ordine diuinę gubernationis quo gubernat nos etiam per sanctos homines, manifestatur recurrendum esse nobis ad sanctos homines, alioquin rediret illud idem absurdum quod deductum est, si non possemus inuocare sanctos Angelos: datos enim esse sanctos homines ad nostram vtilitatem medios inter Deum & nos, testatur dicta apparitio: ad datos autem a diuinitus medios posse nos recurrere, perspicuum ex dictis est. Pauloque minus absurdum sequitur, si Deus disposuit gubernare nos per medias intercessiones sanctorum hominum (vt priores Scripturæ testantur) & nobis non liceret ad intercessores nostros recurrere.

¶ Quod demum orandus sit a nobis Deus per merita Sanctorum, habetur ex Exodi 32. cap. dum Moyses supplicando Deo inter alia dicit: Recordare Abraham, Isaac, & Israel seruorum tuorum. Hoc enim nihil aliud est, quã rogare per merita Abrahæ, Isaac, & Israel. Et huic si adiunxeris prius declarata, videlicet quod Sancti intercedunt pro nobis, manifeste inferes quod non solum per merita, sed etiam per preces Sanctoru in supplicaru nos Deo e Scriptura habetur. Et his si adiunxeris quód in idem redit orare Deum per merita & preces sanctorum, & orare Sanctos, vt merita & preces proponant apud Deum (nam res est eadem, licet modus sit dispar, & vtrobique est inuocatio Sanctorum, licet diuersimode) facile perpendes omni ex parte tradi ex sacra Scriptura inuocationem Sanctorum. Et hæc de propositis dicta, qui legerint, meminerint ineruditorum esse certitudinem mathematicam quærere in moralibus, & vniuersaliter in agendis a nobis, Romæ, die 25. Aug. 1531.

TRACTATVS DECIMVSTERtius Thomæ de Vio Caietani Cardinalis Sancti Xysti, ad serenissimum Angliæ Regem, fideique defensorem, Henricum eius nominis octauum; de coniugio cum relicta fratris, sententia.

LAETATVS sum in iis, quæ dicta sunt mihi quòd non celsitudinis authoritate sed sacrarum literarum documentis maiestas tua ad antiqui coniugii explosionem nouamque ducendam vxorem mota est, quodque id licuisse, non credendo doctoribus, sed proprii ingenii acumine propriaque intelligentia se scire profitetur. Gratias profecto debemus Deo, qui ætatem nostram Rege Theologo decorauit; quocirca non ab re charitatis Christianæ putaui doctissimo regi supplicare, vt subiuncta legere, librare, atque cum iis, quæ intellectum maiestatis eius mouent, conferre dignetur, si forte plus videant oculi, quam oculus. Et quia regem Theologum alloquor, veræ Theologiæ fundamenta duntaxat tangam. Optime autem celsitudo tua nouit vniuersam de hac materia quæstionem pendere ex hoc an coniugium inter relictam fratris, & leuirum sit prohibitum iure diuino morali, & partem affirmatiuam fundari super legem Leuiticam scriptam capite decimo octauo, & vigesimo, & super verba Ioannis Baptistæ, Matthæi 14. & Marci. 6. & propterea, si compertum fuerit, quod neuter textus continet huiusmodi inhibitionem moralem, manifestum erit tale coniugium non esse aduersus ius diuinum morale. Et quod lex quidem Leuitica (videlicet, Turpitudinẽ uxoris fratris tui non reuelabis, quia turpitudo fratris tui est) non prohibeat inhonestatem moralem, ex duobus ostenditur Capitibus. Alterum est in eodem 18. cap. Leuitici. ibidem enim conceditur, ut uir sororem defunctæ uxoris ducere possit in coniugem, dicendo, Sororem uxoris tuæ in pellicatum illius non accipies, nec reuelabis turpitudinem eius adhuc illa uiuente quãuis iuxta Hebraicam ueritatem dictio interpretata pellicatum sonet angustiam. ex eo enim quod inhibitio coniugii cum sorore uxoris restringitur ad tempus uitæ uxoris, perspicuum est, sub hac inhibitione non comprehendi coniugium cum sorore uxoris mortuæ, ad hoc enim apposita est illa limitatio uiuente illa, liberum esse coniugium cum sorore defunctæ uxoris. nã quẽadmodum coniugia in quibuscunque gradib. tam affinitatis quã consanguinitatis non prohibitis in lege Moysi, inter indulta reputabantur, ita coniugium cum sorore uxoris defunctæ, ex hoc ipso quod in lege Moysi non prohibetur, intra indultorum numerum comprehendebatur. Conferendo, itaque hanc legẽ priori, formatur ratio hæc inter unam mulierem, & duos fratres, & inter unum uirum, & duas sorores æquale est uinculum affinitatis, par est ratio turpitudinis, ut per se manifestum est, ac per hoc si coniugium cum relicta fratris continet inhonestatem moralem coniugium quoque cum relicto sororis continet inhonestatem moralem, & si coniugium cum relicto sororis nullã continet inhonestatem moralem, coniugium quoque cum relicta fratris nullam continet inhonestatem moralem. Et quia lex Leuitica monstrat, coniugium cum relicto sororis non continere inhonestatem moralem, non comprehendendo illud inter prohibita, consequens est ut ex eodem capite Leuitici dicamus, quod coniugium cum relicta fratris non continet inhonestatem moralem, ac per hoc non est prohibitum, quia malum moraliter, sed ideo malum quia prohibitum, Si enim ex morali inhonestate fuisset prohibitum, non fuisset indultum coniugium cum sorore uxoris mortuæ, quia parem inhonestatem moralem habuisset. Quod uero æquale sit uinculum necessitudinis utrobique, probatione non eget, quod autem par sit ratio turpitudinis utrobique, patet ex eo, quod sicut turpitudo fratriæ non detegenda sancitur, quia est turpitudo fratris defuncti, quoniam affecti fuerant una caro fratria, & frater defunctus, ita turpitudo sororis non detegenda est, quia est turpitudo sororis defunctæ. nam sororius & defuncta soror effecti fuerant una caro. Ex hoc igitur, quod lex diuina unum prohibet, & aliud concedit, attestatur q ratio inhibendi alterum non est inhonestas moralis, sed authoritas legislatoris, quia sic placuit legislatori.

¶ Alterum caput surgit ex collatione Leuiticæ legis cum honestate coniugii inter leuirum, & relictam fratris in casu defuncti fratris absque prole: nam ante legem Moysi tale coniugium in tali casu non solum licitum, sed sanctitum consuetudine, uel Patrum authoritate, innuit scriptura Genesis trigesimooctauo, in historia Thamar, & postea sub lege Moysi mandatum legitur Deutero. uigesimoquinto. Ita quod coniugium inter leuirum, & relictam fratris regulariter erat illicitum, in casu autem mortui fratris absque prole, erat licitum. Ex iis autem surgit ratio hæc. Si coniugium inter leuirum & relictam fratris esset per se malum moraliter, in nullo casu fuisset licitum, sed fuit licitum in casu mortui fratris absque prole tam ante legem, quam sub lege. ergo non per se malum moraliter. Assumpta conditionalis manifestatur, & probatur, manifestatur siquidem in blasphemia, periurio mendacio, adulterio, rapina, furto, & id genus reliquis per se malis moraliter, quia enim sunt per se praua, in nullo casu sunt licita. Probatur autem, quia id q per se conuenit alicui, nunquã separatur ab eo, sed comitatur illud in quocunq; illud inuenitur, quia necessario cõuenit illi. ac per hoc impossibile est separare a re id quod conuenit illi res per se, ac per hoc coniugium inter leuirum, & relictam fratris est per se prauum, in omni casu est prauum semper, & in omnibus ipsum eius prauitas comitatur. Ex hoc itaque quod coniugium inter leuirum & relictam fratris inuentum est quandoque sine prauitate, dicimus quod non est per se prauũ, quod non fuit prohibitum, eo quod esset per se prauum, sed ex authoritate legislatoris effectum est prauum, quia prohibitum. Hæc de Leuitica lege.

¶ Verba autem Ioan. Baptistæ ad Herodem Galileæ Tetrarchã, Non licet tibi habere uxorem fratris tui, aliena sunt a proposito, tum quia de uxore fratris uiuentis loquebatur Ioannes, ut testatur Iosephus Antiq. lib decimooctauo, c. 14. clare enim dicitur, quod Herodias deseruit uiuum uirum. Egesippus quoq. de exci. Hierosol. libro secundo, capite quarto, clare dicit de Herode, quod fratris uxorem uiuentis eripuerat, habentem semen de germano ipsius. Tum quia aliud est esse illicitum coniugium cum relicta fratris, aliud est esse illud illicitum ex prauitate morali per se conueniente tali coniugio committitur enim sophisma a pluribus causis ad unam determinate Illicitum siquidem

pro-

proficisci potest ex multis caussis, & quantum ad propositum spectat, in promptu erat causa illiciti coniugii ipsa lex Leuitica. Herudes enim legem profitebatur Iudæorum, & ideo esto quod Herodias fuerit relicta fratris, uerum dixit Ioannes, Non licet tibi habere uxorem fratris tui, quia prohibitum hoc est in lege. Clarum enim erat, quod non ad suscitandum semen fratris duxerat eam. Non potest itaque huic inferri moralis prauitas per se conueniens tali coniugio, sed prauitas moralis propter prohibitionem legis talis enim prauitas certa, & clara omnibus erat.

¶ Hæc doctissime Rex, si uera ac sufficientia esse uidebuntur, corrigendum est factum, aut non sat esse iudicantur, significetur quæso quid deest, confido enim in diuinæ gratiæ largitate, quod qui cœpit, perficiat. Si uero probabilia censentur, agat obsecro defensor fidei hominem inter hinc inde probabilia ambiguum, optime autem nouit maiestas tua quid in dubiis agendum sit, quid diuina lex Deuteronomi decimoseptimo, statuit agendum in occurrentibus dubiis. Si demum falsa existimabuntur confutare dignare doctissime princeps, paratus enim sum, & dicere, & mutare sententiam. Tolle obsecro scandalum tantæ multitudinis Christianorum in Europa, non solum uulgarium, sed & religiosorum, & peritorum. Tolle autem, manifestando iustitiam facti, ut scandalum non sit datum, sed acceptum: offero enim me præconem iustitiæ celsitudinis tuæ, quæ fœlix valeat. Romę, 27. Ianuarii 1534.

Responsionis Thomæ de Vio Caietani Cardinalis Sancti Xysti ad præmissas decimisexti articuli censuras, eiusdemque de coniugio cum relicta fratris sententiæ, quæ simul cum enarratione Iobis, ad studiosorum utilitatem post mortem authoris per Ioannis, Danielis. S. C. N. Pœnitentiarum æditæ sunt finis.

TRACTATVS QVARTVSDECIMVS, De coniugio Regis Angliæ cum relicta fratris sui, ad Clementem VII. Pontificem Maximum, in decem capita diuisus.

1 *Quæ intentio sit operis.*
2 *Enarratio facti.*
3 *Quid diuino iure statutum est de coniugio inter leuirum & fratriam.*
4 *Quod non omne coniugium inter leuirum & fratriam est diuina lege prohibitum.*
5 *Quod secundum ius naturæ non omne coniugium inter leuirum & fratriam est inhonestum.*
6 *Quod secundum legem tam diuinam, quam naturalem patet fieri inter leuirum, & fratriam coniugiũ honestum propter aliam causam quam propter suscitandum semen, ac nomen fratris defuncti.*
7 *Quod secundum ius tamē diuinũ tũ naturæ honestũ potest esse coniugium inter leuirum, & fratriam propter commune bonum.*
8 *Quod coniugium inter Serenissimos Angliæ Regem & Reginam eius fratriam, nec iure diuino, nec iure naturæ aduersatur.*
9 *Quod sine liget siue non dicta diuina iura, coniugium hoc est honestum.*
10 *Quod sacrorum Conciliorum, Pontificum, ac Doctorum dicta non militant aduersus hoc coniugium.*

CAPVT I.

Quæ intentio sit operis.

BEATISSIME Pater post pedum oscula, beatorum perpetuum fœlicitatem, iussisti ut libellos de coniugio inter Serenissimos Angliæ Reges ad me perlatos, caussamque totam diligenter inspicerem, quid ve iudicij consilijque mei esset accuratissime perscriberem, quo quantum in me esset, quamprimum Beatitudinem tuam hac molestia liberarem, Illudi mox (ut par erat) iussis parere, prælectisque libellis pro & contra, animaduerti multas communes insertas quæstiones. Videlicet de multiplici iure diuino, de illorum duratione, de diuersis naturæ iuribus, de præceptorum iudicialium diffinitione, de multis dispensandi modis, de potestate Papæ circa ea, quæ sunt diuini, aut naturæ iuris. Quæ si tractanda essent, & multa conficienda essent uolumina, & latissimis literariis certaminibus campus daretur, ut desiderandus semper finis superesset. Quo circa consului ad propria causæ de qua agitur, & ad punctum quæstionis ueniendo, ante oculos locandum in primis quod in quæstionem vertitur, duxi, ut omnes intelligant materiam, de qua loquor. Deinde circa hoc tum in genere, tum in specie quid diuina ac naturæ iura censeant, scrutandum. His enim notis manifesta apparebit quasi veritas.

CAPVT II.

Enarratio facti.

SERENISSIMVS Angliæ modernus Rex dum esset adolescens serenissimo patre eius Angliæ regem agente, contraxit matrimonium cum Serenissima moderna regina Angliæ tunc non regina sed relicta fratris eius primogeniti absque prole defuncti, filia serenissimorum regum Hispaniarum, interueniente authoritate Iulij XI. Rom. Pon. ob bonum seruandæ pacis ac amicitiæ inter eosdem Reges consumauitque matrimonium, ac genuit ex ea, multisque annis coniugali affectu & affectu cum ea versatus est, modo petit diuortium, eo quòd coniugium inualidum fuerit, vtpote contra ius diuinum atque naturę a sacris Concilijs, Pontificibus ac Doctoribus comprobatum. Hæc est causa ex proprijs discutienda, præmisso tenore apostolicæ dispensationis.

¶ Iubus, &c. Dilecto filio Henrico charissimi in Christo filii nostri Henrici Angliæ regis illustris nato, & dilectæ in Christo filiæ Catherinæ charissimi in Christo filij nostri Ferdinandi regis, & charissimæ filiæ nostræ Elisabet reginæ Hispaniarũ, & Siciliæ Catholicorum natæ, illustribus salutem.

¶ Romani Pontificis præcellens authoritas concessa sibi desuper vtitur potestate prout personarum, negotiorum & temporum qualitate pensata, in Domino conspicit salubriter expedire oblata nobis nuper pro parte vestra petitionis series continebat, quod cum alias tu in Christo filia Catherina, & tunc in humanis agens, quondam Arturus charissimi in Christo filii nostrĩ Henrici Angliæ regis Illustris. primogenitus pro conseruandis pacis, & amicitiæ nexibus, & fœderibus, inter chariss. in Christo filium nostrum Ferdinandum, & chariss. in Christo filiam nostram Elisabeth Hispaniarum & Siciliæ reginam, Catholicos, ac præfatum Angliæ regem, & reginam matrimonium legitimè per verba de præsenti contraxissetis, illudque carnali copula forsan consummauissetis, dictus Arturus prole ab huiusmodi matrimonio non suscepta decessit. Cum autem sicut eadem petitio subiungebat ad hoc ut vinculum pacis & amicitiæ inter præfatos Reges & Reginam huiusmodi diutius permaneat, cupiatis matrimonium inter vos per verba legitime de præsenti contrahere, supplicari nobis fecistis, ut vobis in præmissis de opportunæ dispensationis gratia prouidere de benignitate apostolica dignaremur. Nos igitur qui inter singulos Christi fideles & præsertim Catholicos Reges, & Principes, pacis & concordiæ amœnitatem vigere intentis desideriis affectamus, vos, & quemlibet vestrum à quibuscunque excommunicationibus, &c. Huiusmodi supplicationibus inclinati, vobisque, vt (impedimento affinitatis huiusmodi ex præmissis prouemente, ac constitutionibus, & ordinationibus apostolicis cæterisque contrarijs nequaquam obstantibus) matrimonium per verba legitimè de præsenti inter vos contrahere, & in eo, postquam contractum fuerit, & si iam forsan hactenus de facto publice vel clandestine contraxeritis, ac illud carnali copula consumaueritis licite remanere valeatis, autoritate apostolica tenore præsentium de spiritualis dono gratiæ dispensamus: ac vos & quemlibet vestrum, si contraxeritis, vt præfertur ab excessu huiusmodi ac excommunicationis sententia, quam propterea incurristis, eadem autoritate absoluimus prolem ex huiusmodi matrimonio sine contrahendo, susceptam forsan, vel suscipiendam legitimam decernendo, prouiso quod tu in Christo filia Catherina propter huiusmodi rapta non fueris. Volumus autem quod si huiusmodi matrimonium de facto contraxeritis, confessor per vos quemlibet vestrum eligẽdus, pœnitentiam salutarem propterea vobis iniungat, quam adimplere teneamini. Nulli ergo, &c. Si quis, &c. Datum Romæ, &c. 1507. Kalen. Ian. anno primo.

CAPVT III.

Quid diuino iure statutum est de coniugio inter leuirum & fratriam.

CIRCA coniugium inter vxorem fratris & leuirum ter Mosaica lex statuit, primo Leui. 18. his verbis, Turpitudinem vxoris fratris tui non reuelabis, quia turpitudo fratris tui est iterum, c. 20. his verbis, Qui duxerit vxorem fratris sui, rem facit alienam, seu illicitam, turpitudinem fratris sui reuelauit absque filijs erit, tertio Deut. 25. his verbis, Quando habitauerint fratres simul, & vnus ex eis absque liberis mortuus fuerit,

vxoꝛ

vxor defuncti non nubet alteri, sed accipiet eam frater eius, & suscitabit semen fratris sui, & progenitum ex ea filium nomine illius appellabit, vt non deleatur nomen eius ex Israel, si autem noluerit accipere vxorem fratris sui, quæ ei lege debetur, perget mulier ad portam ciuitatis, & interpellabit maiores natu, dicetque, Non vult frater viri mei suscitare semen fratris sui in Israel, nec me in cõiugem sumere, statimq; accersiri eum facient, & interrogabunt, si responderit, Nolo eam vxorem accipere, accedet mulier ad eum coram senioribus, & tollet calciamentum de pede eius, spuetque in faciem illius, & dicet. Sic fiet homini qui non ædificat domum fratris sui, & vocabitur nomen eius in Israel, Nomen discalciati.

¶ Hæc iuxta vulgatæ editionis verba allata, quamuis secundum veritatem sufficerent, quantum ad præsentem spectat causam, quia tamen nonnulli ex eo q aliter sonat textus Hebraicus, vertunt in dubium, lege Deuteronomij loqui de fratribus, quos carnales dicimus obijciendo, quod non dicitur. Accipiet eam frater vir eius, sed cognatus eius, & similiter non vxor fratris, sed cognata repetitur constat enim Cognati nomine consanguineos intelligi: ideo diligentiam adhibui, vt textum hunc de verbo ad verbum iuxta Hebræorum haberem hic inferendum, & est talis, Quãdo sedebunt fratres simul, & morietur vnus ex eis, & filius non est, non erit vxor mortui foris viro extraneo, leuir eius veniet super eam & capiet eam sibi in mulierem, & leuirabit eam, & erit primogenitus, quem pariet, surget super nomen fratris eius mortui, & non delebitur nomen eius ex Israel, & si non volet vir capere fratriam suam, ascendet fratria eius ad portam ad senes, & dicet, Recusauit leuir meus facere surgere fratri suo semen in Israel, non voluit leuirare me, vocabunt eum senes ciuitatis & loquentur ad eum, & stabit, & dicet, Non volui capere eam, & appropinquabit fratria eius ad eum in oculis senum, & excalciabit calceum eius, à pede eius, & spuet in faciem eius, & respondebit & dicet, sic fiet viro qui non ædificabit domum fratris sui: & vocabitur nomen eius in Israel, Domus excalciati calceo, hæc ibi.

Matt. 22. c. & Luc. 20. i. Ruth. 1. manifestissime soluitur quæstio, vbi de fratrib. ex eodem ventro egredientib. sermo est.

¶ Vbi clare patet legem hanc loqui de fratribus quos fratres carnales appellamus, & q interpres nouus, qui cognato & cognata vsus est, Latinam linguam iuxta vulgare Italicum vsurpauit, appellando eum qui latine appellatur leuir, cognatum, & eam, quæ latine fratria vocatur cognatam, eo autem vsque Hebraicus sermo vtitur proprio Leuiri nomine, vt ex illo formet verbum, quo bis in hac lege vtitur, loco cuius oportuit fingere nouum verbum latinum à leuir deductum leuiro, as, significans exequi ius leuiri erga fratriam. Mirum est autem, in dubium verti legem hanc de fratribus carnalibus loqui, cum & Sadducæi in Euangelio proponentes Christo vxorem septem fratrum secundum legem Moysi, id testentur, & etiam apud mulierculas hoc nouissimum fuisse testentur verba Noemi, Ruth primo, & ex inties repetito fratris nomine in hac lege clare habeatur. Nam vbicunque in istis legibus est nomen Fratris, in Hæbræo eadem penitus dictio habetur, ita q idem nomen Fratris habetur in legibus Leuitici, & in lege Deu. vt si vnam æquiuocandi licentiam quis vsurpet, aliás quoque æquiuocandi legitime concedat: ac per hoc si quis exponeret pertinaci sensu Deuteronomicam legem loqui de Fratribus non carnalibus, desistat a cœpto, ex hoc quòd eadem licentia leges Leuiticæ exponerentur de fratribus non carnalibus. Quo fieret, vt nullum de coniugio inter leuirum & fratriam ius tam diuinum, quam naturæ scriptum haberetur, & consequenter cessaret tota quæstio hæc, innixa iuri diuino, aut naturæ scripto, quia super hoc solo vniuersa moles huius controuersiæ fundata est. Non est itaque vertendum in dubium, leges has de fratribus quos carnales appellamus, loqui.

No. q repetitur nomẽ fratris secundum idẽ vocabulum dr, qñ habitabsit fratres simul nõ sit qñ dr cognatus vel leuir. &c. Non est cũ adud Rabinos Hebræos ẽt pro cõfesso habeatur.

C A P V T IIII.

Quod non omne coniugium inter leuirum & fratriam est diuina lege prohibitum.

CONuenientibus igitur legibus his Leuiticis & Deuteronomicis in hoc quod de fratribus carnalibus loquuntur, differentia manifesta inter Leuiticas, & Deuteronomicas est penes hoc, q Leuiticæ sunt leges de genere. Deuteronomica vero est lex de specie. Nam Leuiticæ statuunt de vxore fratris non specificando viui vel defuncti. Deuteronomica de uxore fratris defuncti: illæ de vxore fratris non specificando cum filio, vel sine filio: ista de vxore fratris defuncti sine filio, illæ de vxore fratris non cognoscenda, non specificando ad proprium, vel fratris semen nomenque seruandum, ista de vxore fratris defuncti absque filio ad suscitandum semen nomenq; fratris, quibus adiunge quartam necessario subintellectam specificationem, quod illæ de vxore fratris specificando, an ætatis qua possit generare, an vetula. Illa de fratris vxore in ætate, qua potest generare, loqui conuincitur, quia ducenda præcipitur ad suscitandum semen fratris. Ex hac autem manifesta differentia inter has duas leges habetur, absque omni controuersia, non omne coniugium inter leuirum & fratriam esse diuina lege prohibitum, sed discernendum esse inter coniugium leuiri cum fratria sine specificatione aliqua, vel tot specificationibus in Deuteronomica lege vallatum, & fatendum quod in genere sine specificatione aliqua coniugium inter leuirum & fratriam, est diuina lege damnatum, coniugium uero inter leuirum & fratriam tot conditionibus fultum non solum licitum, sed præceptum diuina lege est. Hæc sunt, quæ circa coniugium inter leuirum & fratriam manifeste sancita a Deo habemus. An autem diuinæ istæ leges veteris Testamẽti ligent noui Testamenti professores, an expirauerint parum refert, quo ad causam propositã. Illud tamen silentio inuoluendum non est, quod cum istæ leges conueniant cum sententia (uidelicet de coniugio inter leuirum, & fratriam tum in acto) uidelicet actu pietatis, quæ cultum officiumque sanguineiunctis exhibet, tum in ratione moris, quia omnes innituntur rationi moris pietatis naturalis, tum in genere præceptorum, quia utræque sunt præcepta partim iudicialia, & partim moralia, tum in authore, quia omnia diuina authoritate sunt ædita per Moysem, quatenus diuina ligat, & eadem ratione perseuerat, & Deuteronomicæ quatenus diuina lex, & qua ratione Deuteronomica expirauit, eadem & Leuitica expirauit, cum gratia, & ueritas per Iesum Christum facta est. dixi quatenus diuina quia non est nunc sermo de eisdem legibus quatenus morales sunt, sed quatenus diuina sunt authoritate per Moysem fultæ.

C A P V T V.

Quòd secundum ius natura non omne coniugium erit leuirum & fratriam est inhonestum.

QVID autem naturale ius de coniugio inter leuirum & fratriam habet non est difficile ex dictis haurire. Semotis siquidem omnis tam diuinæ, quam humanæ legis non testimonio, sed uinculo, clare patet tum coniugium inter leuirũ, & fratriam absolute esse turpe. (Turpitudo enim moralis opposita honestati cultus ex naturali pietate debiti fratriæ ratione fratris, pro ratione legis redditur in lege Leuitica dicendo, Turpitudinem fratris tui non reuelabis, quia turpitudo fratris tui est, tum coniugium inter leuirum, & fratriam uallatum tot antedictis conditionibus esse moraliter bonum. Ex eo enim, quod coniugium inter leuirum absolute est turpe, infert quod turpitudo illa per coniugium inter eosdem tot conditionibus fultum, &c. tollitur. Alioquin etiam tot conditionibus uallatũ esset moraliter turpe, ac per hoc illicitum. cuius opinionem testatur lex diuina, & cum turpitudo moralis non tollatur nisi per bonum morale, consequens est, quod per morale bonum cõsurgens ex concursu tot conditionum in coniugio inter leuirum, & fratriam, tollatur turpitudo, quæ inesset eidem coniugio nudo. patet igitur inter leuirum & fratriam coniugium honestatũ tot conditionibus, bonum moraliter esse. Et si altius scrutatus fueris, inuenies maius bonum moraliter esse in coniugio inter leuirum & fratriam sic honestato, quam sit turpitudo consequens coniugium inter eusdem absolute. Nam nisi illius bonitas uinceret illius turpitudinem, præceptum illius in specie non uinceret prohibitionem illius in genere, ita quod diuinum ius præceptum prohibitione illius urgente, attestatur maiorem esse bonitatem in hoc, quam turpitudinem, quæ consequitur coitum leuiri cum fratria, & tantum excellit, ut etiam tollat rationem turpis ab huiusmodi coitu, & reddat eundem honestum & pium. Quo sit, ut si qui quo ad hoc soluti ad huiusmodi uinculo legis diuinæ & humanæ leuir & fratria contraherent matrimonium honestatum his conditionibus, proculdubio honestum ac pium connubium subirent. Quod etiam testatur coniugium inter Thamar & filios Iudæ ante legem Moysi. Gen. 38.

D A P V T VI.

Quod secundum legem tam diuinam, quam naturalem patet fieri inter leuirum, & fratriam coniugium honestatum propter aliam causam, quam propter suscitandum semen ac nomen fratris defuncti.

EX his autem manifestis iuxta diuinum ac naturæ ius rectissima infertur ratione, quod si longe maius bonum, quàm bonum ex omnibus conditionibus in lege Deuteronomica expressis consurgens poscat iniri coniugium inter leuirum, & fratriam, fieret proculdubio in tali accidenti coniugium inter leuirum & fratriam honestum, quatenus pendet ex lege tum naturali, tum diuina. (Secretis enim loquor humanis legibus.) Et

secundum

secũdum quidem naturæ iura patet illatio, rectæ rationis dictamen exigit, ut si minus bonum sufficit ad tollendum turpitudinem coniugii inter leuirum & fratriam, multo magis ad eãdem turpitudinem tollendam sufficiat maius bonum. Secundum vero diuina iura patet eadem illatio ex eo, quod nullæ leges multiplicantur propter multitudinem euentuum, qui cõtingere possunt. Oporteret enim infinitas condere leges, iuxta infinitos euentus contingentes, sed in omni politia leges conditæ intelligũtur sic, quod ex uno casu decreto intelliguntur decreti omnes similes, & si minus bonum decretum est sufficere ad tollendam aliquam turpitudinem, intelligitur decretum esse, quod multo maius bonum etiam sufficit ad tollendam omnem turpitudinem. Hæc, ni fallor, tam clara sunt, ut probatione non egeat, sed insinuatione, quod in proposita materia (si in propriis sistendũ est) non est digrediendum ad quodcunque maius bonum, sed ad maius bonum fratri defuncto, quia turpitudo coniugij inter leuirum & fratriã consistit in fratris defuncti dehonestatione, & in coniugio Deuteronomico tollitur huiusmodi irreuerentia defuncti fratris per eiusdem fratris defuncti bonum, uidelicet nomen eius suscitandum, & propagandum in familia progenitis ex fratria, quæ fuerat una cum ipso charo, & ex leuiro coniunctissimo secundum carnem defuncto fratri, tanquam supplente vices defuncti ad generandum ipsi defuncto familiam. Et hæc ideo discussa sint, non quia supponamus coniugium inter Serenissimos Reges Reginamque Angliæ contractum fuisse ad suscitandum nomen fratris defuncti, constat enim hoc esse falsum, sed ut clare pateat secundum ius naturæ, diuina etiam authoritate firmatum, non unico tantum euentu honestum esse coniugiũ inter leuirum & fratriam, sed in omni euentu maioris boni fratris defuncti, quam sit illud tam exiguum bonum, uidelicet nominis per filium fictum, idque incertum. Incertum enim est, an proles sequatur.

CAPVT VII.

Quod secundum ius tum diuinum, tum naturæ honestum potest esse coniugium inter leuirum, & fratriam propter commune bonum.

SI perspicatius consideratum libratumque fuerit, quod id iuris naturæ, quod in his Leuiticis legibus continetur, uidelicet dehonestatio fratris defuncti, repensatur per tam exiguum ac incertum bonum defuncti, cui nihil boni, aut mali accidere potest ex operibus mere humanis, nisi in æstimatione hominum, quodque bonum commune ciuitatis uel patriæ non in opinione, sed in re est longe maius, & finis suapte natura est, nam singulorum bona externa ad commune bonum ordinantur, ut finẽ, manifestabitur quod tam secundum naturalis quam diuini iuris ratione rectissimum coniugium inter leuirum, & fratriam honestatur, si ob commune patriæ bonum fiat. Validius enim est ad tollendum dehonestationem defuncti fratris, commune patriæ bonum, quam tam exiguum, idque incertum, bonum defuncti fratris. Nam constat huiusmodi bonum esse bonum externum utpote in nomine consistens, idque exiguum, utpote non, consequens præclarum aliquid factum suo nullum defunctum factum, sed naturale opus alterius, si n. efficax erit ad generandum. Nec interuenit in hac deductione aliqua digressio a propriis materiæ, quæ tractatur, quoniam procedere a bono externo unius ob bonum commune, non est digredi, sed progredi a parte ad totum, a bono partis ad bonum totius, a re ordinata ad finem ad rem illius finem, & hæc iam manifesta tamque consona sunt iuribus, ut iniuria illis fiat si diutius discutiantur.

CAPVT VIII.

Quod coniugium inter Serenissimos Angliæ Regem, & Reginam eius fratriam, nec iuri diuino, nec iuri naturæ aduersatur.

EX hoc igitur, quod diuinum ius testificatur in minori bono commune patriæ bonum sufficere ad tollendum turpitudinem coniugii inter leuirum & fratriam, & naturæ ius in minori, quoque bono testatur idem manifeste infertur, coniugium inter hos Serenissimos Regem & Reginam ob bonum seruandæ pacis inter Reges Hispaniarum Angliæ contractum, ut clare explicatur in litteris Apostolicis, non contrariari iuri diuino, aut iuri naturæ, sed honestum esse, ac consonum utrique iuri, adeo quod si secernantur humana iura, coniugium hoc nulla indiguisset dispensatione, quoniam ferendo secum commune bonum pacis inter tam excellsos Reges fert secum conditionẽ tã diuini, quã naturæ iuris testimonio sufficientẽ ad honestandum coniugium inter leuirum & fratriam. Verum dispensatione ecclesiastica opus fuit, tum ad tollenda uincula humanorum iuris, tũ ad authorum honestationẽ illius nimirũ singularis coniugii ob commune bonum pacis. Honestatio enim illius coniugii ex communi bono pacis suapte natura est, sed a doctoribus diffinitur magistraliter, ab apostolica autem dispensatione authoratur. Quocirca Iulius Papa dispensando nihil ademit diuino iuri, nihil ademit iuri naturæ, sed abstulit uincula iuris humani circa hoc singulare, sed definiuit legitimum, sed authorauit illud, utpote ex expressa rationabili causa ac more consonã tam diuino, quàm naturali iuri. Omnia enim hæc fert secum dispensatio ob commune bonum pacis. Alienum siquidem a Christiana professione est, vt Papa, quantumcumque minimũ ius diuinum, aut naturæ in toto, vel in parte tollat. Hoc enim authori naturæ reseruatur, illud vero authori diuinæ legis, sed non alienum a Christiana professione, vt Papa in ambiguis interpretetur ac diffiniat, tam ius diuinum, quam naturæ. Dispensatio itaque illa diuersos simul produxit effectus iuxta diuersas, quas attigit materias, pro quanto enim attigit iura humana, effecit licitum quod secundũ humana iura fuisset illicitũ. quatenus attigit iura diuina & naturæ, diffiniuit ac authorauit licitum, quod secundum diuina & naturæ iura dubitabatur, vel reputabatur, seu dubitari vel reputari potuisset illicitum.

¶ Et ad opulentiam honestationis concurrunt duo bona fratris defuncti alterum quod uxor eius quæ fuerat vna cum ipso charo ex hoc coniugio, sublimata est in futuram Reginam Angliæ, vt regno, quo ipse defunctus non potuit per seipsum potiri, taliter in carne sua potiretur. Alterum quod frater eius ex hoc coniugio redditus est securus à tali ac tanta malorum congerie, qualem & quantum bella inter regna afferunt inter se. Interesse autem mea defuncti mala pœnæ futura fratri meo testatur euãgelicus diues sepultus in inferno dum rogat Abraham, ne fratres sui veniant in illum locum tormentorum. Honestatur itaque hoc coniugium, tum ex bono fratris defuncti non minore, quam sit illud descriptum in Deuteronomio non consistente in nomine, sed in re non dubia, sed certa: tum ex maximo communi bono pacis, authoratum que apostolica potestate.

CAPVT IX.

Quod siue ligent, siue non dicta diuina iura, coniugium hoc est honestum.

VNiuersa autem diuina lege perspecta facile monstratur quod siue diuinæ leges, circa coniugium inter leuirum & fratriam ligent modo, siue expirauerint, coniugium hoc inter Serenissimos reges Angliæ licitum, atque honestum est. Nam si diuina veteris Scripturæ spirarunt, nulla hinc illis infertur iniuria, si vero etiam hodie ligant cum constet ex eadem diuina lege Deuter. c. 17. ad summum sacerdotem spectare emergentes causas ambiguas, ac difficiles diffinire iuxta legem Domini: consequens est quod etiam si omni ex parte non pateret bonum sufficere ad honestandum coniugium inter leuirum & fratriam, ex eo quod summus Sacerdos requisitus, vt hinc diuina iura naturæque ac humana, quæ videntur obstare huic coniugio, illinc tale bonum pacis seruandæ libraret (propter hoc enim constat supplicatum fuisse summo Pontifici) & qui tunc erat summus Sacerdos Iulius dispensando authorauit inter hos serenissimos leuirum & fratriam, coniugium ob tale bonum pacis reddidit illud licitum & honestum. Nam per hoc diuina authoritate sibi in lege diuina concessa exemit illud ab iniuria omnium iurium diuinorum, naturalium, ac humanorum; quia & si fingendi licentia concessa inficiari mente quamuis ore nemo potest, ambigua saltem fuisse iuxta legem diuinam ac naturæ causam, videlicet si ob tale bonum pacis honestandum erat coniugium inter leuirum & fratriam & diffinitionem talis ambigui spectasse ad summũ tunc Sacerdotem, & causam boni pacis communis conformem esse diuinæ legi, cui inter humana nihil magis quadrat, quam commune pacis bonum. Et hæc diximus, non quod causa ambigua sit quoniam deductum iam est commune bonum pacis causam esse sufficientem ad honestandum coniugium, iuxta leges diuinas & naturales (sed ad demonstrandum) quòd esto quod ambigua ac difficilis fuisset causa authoritas summi Sacerdotis diffiniendo iuxta rationem valde consonam diuinis & naturæ legibus coniugium hoc licitum, honestũ ac legitimum, sufficeret ad reddendum coniugium hoc licitum, honestum ac legitimum, etiam si leges Leuiticæ non solum quatenus morales, sed quatenus diuinæ ligarent Christianos.

CAPVT

CAPVT X.

Quod sacrorum Conciliorum, Pontificum ac doctorum dicta non militant aduersus hoc coniugium.

ET quoniam sacra Concilia, sacri Pontifices, sacri Doctores, damnando coniugium inter leuirum & fratriam ius diuinum & naturæ eitant, manifestum ex auditis fit quod non militant eorum dicta aduersus hoc coniugium, secundum ius diuinum & naturæ apostolicaque authoritate contractum. Damnant siquidem inter leuirum & fratriam, coniugium nudum, nó coniugium tot conditionibus consonis diuino naturæque iure fultum, ex hoc ipso, quòd iure diuino ac naturæ innituntur. Clara enim luce iam patet, iure diuino ac naturæ prohiberi inter leuirum, & fratriam coniugium in genere seu nudum, consonum autem fore vtrique iuri inter leuirum & fratriam coniugium vestitum multis honestatis speciebus, siue propter bonũ fratris defuncti, siue propter bonum commune. Quocirca Iulius nihil aduersus doctrinam sacrorum Conciliorum, Pontificum, aut Doctorum egit, nec etiam aduersus illos Doctores qui dicunt, & verissime, Papam nec in iure diuino, nec in iure naturæ posse dispensare, hoc est, facere licitum quod diuino, aut naturæ iure constat esse illicitum. Nam (vt patet ex dictis) coniugiũ inter leuirum & fratriam ob commune bonum pacis, nec diuino nec naturæ iure prohibetur, imo tum diuino, tum naturæ iuri consonat. Sed Papa iure suo ordinario, quod de iure super ius potest vti, diffiniuit & authorauit coniugium honestatum ex causa communia boni pacis, ad tollendum omnem ambiguitaté vtriusque iuris. Hoc est Pater sancte, in causa hac iudicium meum: consilium autem non occurrit mihi melius, quam quod a Spiritusancto proficisci non ambigimus, Diligite iustitiam, qui iudicatis terram. Fœlix in secula valeat beatitudo tua Romæ, die 13. Mar. 1530.

Tractatus Reuerendissimi D. Thomæ de Vio Caietani, Cardinalis S. Xysti ordinis Prædicatorum, De coniugio regis Angliæ, finis.

TRACTATVS DECIMVSQVINTVS Responsionum ad quosdam articulos nomine Theologorum Parisinesium editos, ad magistrum Ioannem studij Moguntini Regentem missus.

MIsisti ad me conclusam in tuis literis schedulam scandalosam apud Germanos, rogans vt scandalo prouidere velim, declarando veritatem Precib. itaque tuis satisfacere cupiens, responsionem mitto ad receptam a te schedulam sexdecim articulorum, quorum titulus est.

¶ Articuli aliquot pro erroneis a Theologis Parisiensibus ex libris Caietani excepti.

¶ Titulus iste in primis falsus est, quoniam multi subscripti articuli non sunt in libris meis. Et deinde titulus iste incertum manifestat authorém. Ex eo enim quòd dicitur a Theologis Parisiensibus, non explicatur qui sunt isti Theologi nam innumerabiles sunt Theologi Parisienses, & ad verificandum numerum pluralem sufficiunt duo. Quocirca multi suspicantur animo fallaci scriptum hunc titulum: ita quòd ille qui titulum hunc apposuit, aliud dixerit & aliud intenderit, dixit enim a Theologis Parisiensibus, intendit autem vt passim legentes & audientes fallantur, intelligendo ab vniuersa Theologorum schola Parisina. Nec temere suspicantur, quoniam quisquis ille fuerit, imponit mihi multa quæ non scripsi, ipsa enim impositio signum est mali animi, propterea vos quidem estote cauti, ut non fallamini ex hoc titulo: illius veró quisquis fuerit ille, misereatur omnipotens Deus. Ego autem tanquam ad libellum famosum respondebo.

¶ Articulus itaque primus est. Licitum est viro, vxore fornicante, ducere aliam. Secundus est, Non est eadem libertas vxori, quæ viro. Articuli isti non sunt mei: neuter enim inuenitur assertus in libris meis, vt patet in commen. super Matth. c. 19. vbi duntaxat disputaui de hac materia, & reliqui diffiniendam ab Ecclesia.

¶ Tertius articulus est, Epistola Pauli ad Heb. non est authentica. Iste articulus non est meus, in commentariis enim super dictam Epistolam non negaui Epistolam esse authenticam, sed dixi q̃ dubio apud Hieronymum authore eius Epistolæ existente, dubia quoque redditur Epistola, quam, nisi sit Pauli, non perspicuum est esse canonicam, & non nego ipsam authenticam, existente authore Epistolæ dubio. Aliud est enim Epistolam esse canonicam, & aliud est esse perspicuum, quòd est canonica perspicuitas enim spectat ad notitiam nostram, esse veró canonicam spectat ad ipsam Epistolam secundum seipsam, si namque tolleretur dubium, & fieret perspicuum, non propterea Epistola fieret nouiter canonica, sed quæ erat secundum se canonica, manifestaretur canonica, certum est tamé quod durante dubio, non est tantæ authoritatis apud nos, ut sola sufficiat ad ea, quæ sunt fidei. Ego igitur locutus sum de nostra notitia, non de ipsa Epistola (ut uerba mea clare sonant) articulus uero loquitur de Epistola secundum se.

¶ Quartus articulus est, Posterior pars ultimi capituli Marci, s. Nouissime autem recumbentibus, non est authentica. Iste articulus non est meus, ut patet in Commen. super Marcum. Sed ex verbis Hieronymi, dixi quod illa scripta Marci, quæ Hieronymus habet pro dubiis, non sunt solidæ authoritatis ad firmandam fidem, sicut sunt reliqua Marci indubitata. Certum est.n. q̃ ea, quæ uertuntur in dubium, non sunt tantæ authoritatis, quantæ sunt indubita, dubium enim ad nostram spectat notitiam, & non ad scripta ipsa in se.

¶ Aduertendum est autem circa hunc articulum præcedẽtem, & similes, q̃ ego nullam Bibliæ partem reiecit, nisi quas reijcit beatissimus Hieronymus, & nullam partem, aut particulam in dubium verti, nisi illas de quibus dubitat Hieronymus. Secutus sum Hieronymum, & ex illius verbis deduxi consentanea sermoni eius. Hieronymus.n. uniuersæ Ecclesiæ lumen est, ad discernendas partes, & particulas sacræ Scripturæ ab iis, quæ non sunt partes, nec particulæ eius, & ad discernendum partes, seu particulas certas a dubiis. Cur itaque accusor sequens beatissimum Hieronymum? accusando siquidem in istis me, accusant Hieronymum, qui est principalis author huiusmodi dubiorum.

¶ Quintus articulus est, confessio articularis non est instituta a Christo, inquantum auricularis & secreta. Iste articulus non est meus, sed Io. 20. scripsi, q̃ Christus instituit confessionem voluntariam peccati, sed modum confitendi, & similiter absoluendi, an ad aurem in publice, Ecclesiæ usui reliquit, iuxta tamen qualitatem peccati publici uel occulti. Quod non est dicere hãc negatiuam, Confessio auricularis non est instituta a Christo, sed est dicere, q̃ confessio instituta a Christo, non restringitur ad hunc modum confitendi, quia extenditur etiam ad confessionem publicam satisfacit enim præcepto Christi, qui postquam publicé peccauit, publice confitetur, publice absoluitur, & publice satisfacit.

¶ Sextus articulus est, Non habetur uerus textus sacræ Scripturæ in lingua Latina, nisi fiat translatio de uerbo ad uerbum ex lingua, ex qua sumitur, & fiat omnino talis qualis in sua origine est. Iste articulus nunquam fuit a me scriptus, ut testatur proœmium super Psalterium, in quo solo materiam hanc tractaui.

¶ Septimus articulus est, Melius est, q̃ orationes dicãtur in lingua uulgari in Ecclesia, quam in lingua Latina. Iste articulus non integré recitatur, quoniam non scripsi, q̃ est melius, sed q̃ est melius ad ædificationem Ecclesiæ, neque scripsi orationes, sed orationes publicas, quæ audiente populo dicuntur. hoc autem super doctrinam Pauli fundaui, idest ad Cor. 14.

¶ Octauus articolus est, Pensiones super beneficiis curatis pecunia numerata redimi possunt, Iste articulus recitat plus, quam ego scripserim, quoniam ego non scripsi de beneficiis curatis in specie, sed de beneficiis ecclesiasticis in genere, & fundaui dicta mea super doctrinam D. Tho. Et ea vera esse, testatur mos Ecclesiæ passim. nam quotidie fiunt huiusmodi redemptiones, etiam a uiris timoratiuis. Et consueuit quantitas pensionis redimi, soluendo pecuniam in proportione quintupla, reputatur enim communiter huiusmodi pretium iustum.

¶ Nonus articulus est, Nec ratione, nec authoritate probari potest, quod absolute loquendo, sacerdos peccet contrahendo matrimonium, quin potius & ratio ducit ad oppositiunem. Iste articulus non est meus, quantum ad illam particulam, probari potest, quoniam ut tex. quæstionis manifestat, scripsi, nec ratione, nec authoritate probatur, quod sacerdos seclusis legibus iuris positiui, & uotis, peccet contrahendo matrimonium, &c. & attuli rationem, contra quam oportet aduersantes, rationibus procedere, & non libello famosu.

¶ Decimus articulus est, Summus Pontifex salua conscientia potest dispensare cum sacerdote Occidentali, quod contrahat matrimonium, etiam cessante causa publicæ utilitatis. Iste articulus est meus, & alienus monstratur ab omni errore in illa quæstione. Nulla enim iura arctant causam dispensandi ad utilitatem publicam solam, occurrente enim alia causa rationabili, Papa uti sua potestate potest, ut clare patet.

¶ Vndecimus articulus est, utrum discordia orta inter coniuges huiusmodi sine spe remedii, sit rationabilis causa dispensandi, ut uterque cum alio contrahat, crediderim quod sic, coniugum consensu accidente. Iste articulus de coniugio non consummato meus est, & tam moderatus, ut irreprehẽsibilis omnino sit, tum quia nihil asserui, nisi credulitatem, tum quia innititur authoritati Sedis Apostolicæ, quæ huiusmodi causam habet pro rationabili, ut Apostolica rescripta testantur.

¶ Duo-

¶Duodecimos articulus est, Asserit quod Christus descendens ad inferos prædicauerit dæmonius & damnatis. Iste articulus non est meus, quoniam ounquam hoc asserui. Sed in commentariis super primam epistolam Petri c. 3. manifeste dixi, Petrus non loquitur de prædicatione quia Christus manifestauit apud inferos seipsum esse Messiam, & conuicit tam dæmones, quam incredulos omnes, huiusmodi enim prædicatio communis fuit omnibus apud inferos. Vbi clare patet, quod non de prędicatione absoluta, sed de prædicatione huius (hoc est confutante, & conuincente dæmones & incredulos omnes) locutus sum, isti autem imponunt mihi prædicationē sine aliqua additione.

¶Tertiusdecimus, articulus est, Epistola secunda Io. non tam eget expositione, quam correctione iste. articulus non integre recitatur, nam in Commentariis super ipsam Epistolam scripsi. Nec tam eget expositione, quam correctione, quoniam in multis differt a texto Greco. Vbi clare patet, quod de correctione uerborum dissonantium a textu Græco locutus sum. Et si hoc est error, quare Hieronymus tanto tempore laborauit ad corrigendum libros sacrę scripturæ iuxta Hebraicam ueritatem? quare Aug. pro correctione librorum ueteris testamenti remittit lectores ad Hebraicum textum, & pro correctione librorum noui Testamenti ad textum Græcum?

¶Quartusdecimus articulus est, Iacobus Alphęi, frater Domini appellatur, quia filius fuit Ioseph ex alia uxore. Iste articulus non est meus, nunquam enim sciui, nunquam asserui quod Ioseph habuerit aliam uxorem, quamuis opinio dicentium hoc non mihi displicuerit, & propterea scripserim in Commentariis super Epistolam ad Gal. c. 1. & forte nulla magis quadrare uidetur ratio, quam quod fuerit filius Ioseph ex alia uxore, nihil enim, ut certum scripsi.

¶Quintusdecimus articulus est, An Paulus uxorem habuerit, disputare superfluum est, quoniam ex eius Epistolis nihil certi habetur, licet ex aliquibus sensu ualde rationabili monstretur eum habuisse uxorem. Iste articulus non est meus. nam in commentariis super Epistolam ad Phil. c. 4. scripsi disputare hic an Paulus habuerit uxorem, superfluum duxi, cum ex aliis locis Epistolarum Pauli nihil certi habeam, & hic locus cogere uideatur non ratione demonstratiua, sed sensu ualde rationabili, quod Paulus habuerit uxorem. Ex hoc autem articulo, & multis aliis prærecitatis, facile patere pōt articuli dici indigni sunt Theologis, indigni & responsione, utpote uel impositi, uel alieni materia erroris, nullus siquidem error incurritur, putando Paulum habuisse uxorem, uel non habuisse uxorem, nullus error est, putare Ioseph habuisse, uel non habuisse aliam uxorem, ante beatam Virginem, nullus error est Epistolam Ioannis esse correctam uel non correctam iuxta textum Græcum, nullus error est dubitare de illis, de quibus dubitat beatus Hieronymus, & id genus multa in articulis schedulæ istius contenta. Pro consolatione itaque tua & Germanorum, honorandæ magister hæc scripsi ut perpendas ridiculos fore apud eos, qui libros nostros legunt & intelligunt libellos hos famosos, pugnent rationibus & authoritatibus. Scripturæ, non libellis famosis, non nominis supercilio, qui oppugnare nostra cupiunt. Bene uale, Romæ 30. Decembris. 1534.

F I N I S.

Series Chartarum.

A B C D E F G H I K L M N O P Q R S T.

Omnes sunt quaterniones præter T qui est quinternio.

VENETIIS, APVD IVNTAS.
M D X C V.